— 46 —

COMMENTARIA IN QVATVOR POSTERIORES LIBROS ORDINATIONVM REgni Caſtellæ, Authore Doctore Didaco Perez de Salamanca, Iuris Pontificij ordinariè publico munere Regentis Cathedram Decreti in præclariſsima Vniuerſitate Salmanticenſi, deinde verò proprietatis Veſperorum Sexti.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM DOMInum Didacum Couarruuias à Leyua Regij Senatus Præſidem, & Segobienſem Epiſcopum.

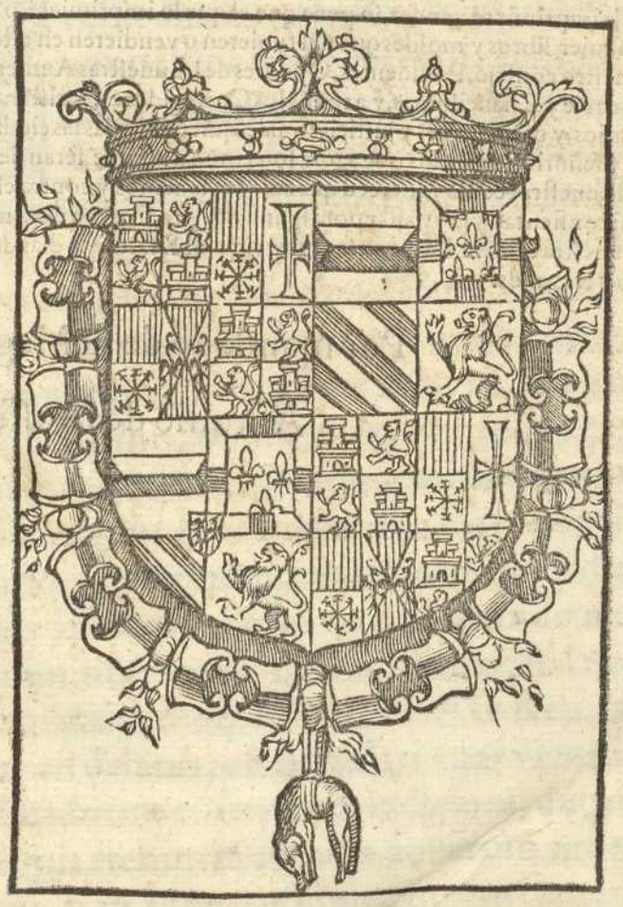

R-1514

SALMANTICAE,
In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typographi.
M D L X XIIII.
CVM PRIVILEGIO REGIS.
Expenſis Vincentij à Portonarijs.

Eſta taſſado en 1574

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Doctor Diego Perez Cathedratico de propriedad en la Vniuersidad de Salamãca, nos fue hecha relacion diziendo que vos auiades hecho vn libro intitulado glosa sobre la segunda parte del Ordenamiento Real, el qual era muy vtil y prouechoso, supplicandonos os mandassemos dar licencia para lo poder imprimir y priuilegio por el tiempo que fuessemos seruidos, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nuestro consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la Prematica por nos hecha sobre la impression de los libros dispone por os hazer bien y merced, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon y por la presente os damos licencia y facultad, para que por termino de diez años primeros siguientes que corran y se quenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula vos, o la persona que vuestro poder viere podays imprimir y vender el dicho libro que de suso se haze mencion, y por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos que vos nombraredes, para que por esta vez lo puedan imprimir, con que despues de impresso antes que se venda lo traygays al nuestro consejo para que se corrija cõ el original que va rubricado y firmado al cabo de Pedro del Marmol nuestro escriuano de camara de los que residen en el nuestro consejo, y se os tasse el precio que por cada volumen vuieredes de auer, y mandamos que durante el dicho tiempo persona alguna sin vuestra licencia no lo pueda imprimir ni vender, so pena que el que lo imprimiere, o vendiere, aya perdido y pierda todos y qualesquier libros y moldes que del tuuieren o vendieren en estos nuestros Reynos. Y mandamos a los del nuestro consejo, Presidentes, Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguazi les de la nuestra casa y corte y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Assistentes, Gouernadores, Alcaldes mayores ordinarios, y otros juezes y justicias qualesquier de todas las ciudades, villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, assi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante que vos guarden y cumplan esta nuestra cedula y merced que assi vos fazemos y contra el tenor y forma dellavos non vayan ni passen, ni consientan yr ni passar por alguna manera, so pena de la nuestra merced y de diez mil marauedis para la nuestra camara. Fecha en sant Lorenço el Real a seys dias del mes de Agosto de mil y quinientos y setenta y tres años.

Por mandado de su Mageſtad.

Antonio de Eraſſo.

AD ILLVSTRISSIMVM ET REVERENDISSIMVM DOMINVM DIDACVM Couarruuias à Leyua, Regij Senatus Præsidem, & Segouiensem Episcopum, Didacus Perezius.

T SI MAXIME VEREbar, ne tibi ego nunc (Illustrissime præsul) multarum, maximarumque totius regni difficultatum, ac negociorum mole, velut fluctu, præsso, ac planè obruto, intempestiuè obstreperem, tua tamen mihi iamdiu satis perspecta animi moderatio, & comitas, & cùm in omneis, tum verò in familiam nostram beneuolentia, singularisque animi inductio non solùm subrusticum mihi ex animo pudorem excusserunt, verùm effecerunt, vt non iniucundum existimarem tibi fore susceptum à me consilium dicandi tuo nomini hunc librum. Atqui ne aliqui parùm æqui rerum æstimatores, temerè, aut ambitiosè in hoc à me iudicent factum, mei consilij rationem explicabo. Cui nam obsecro, meliùs hic liber, quo sapientissimorum, ac fortissimorum Castellæ regum sanctiones, seu leges continentur, (quæ vulgò Ordinationum nomine circunferuntur) dicari poterat, quàm tibi) præses Illustrissime) ad quem earundem tutela & cura spectat? Tibi enim, non modo non ambienti, sed ne cogitanti quidem, ab opti. sapientissimoq; PHILIPPO Rege amplissimus honoris gradus est delatus, ac singulari tuæ virtuti, quo te iam olim omnium bonorum cõsensio & iudicium, dignissimum semper æstimauit. Quis etenim tam rudis, ac rerum ignarus omnium esse potest, qui, si in vitæ à te anteactæ cursum attentè intueatur, tuamque in optimarum artium studia alacritatem, contentionemq; perpendat, non longè adhuc vberiore præmio excellentem tuam virtutem ornandam intelligat? Tuus ad egregiam

giam veræ laudis pulchritudinem ſemper aſpirantis conatus, & impetus aditum tibi patefecit, viamq; communiuit ad maxima quæq; inter tuos ſumma cum laude conſequenda. Et nunc tua præſtans virtus celſo, & illuſtri loco ſita omniũ in ſe oculos, atque ora conuertit: vt tuum vnius nutum tot regna intueantur. Quid autem reperiri tam eximium, aut expetẽdum poteſt, quàm iſtam virtutem, moderationem animi, temperantiam, prudentiamque non latere in tenebris, neque eſſe abditam, ſed in luce Hiſpaniæ, in oculis clariſsimæ prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum eſſe poſitam? Quid verò illa, quæ omnium tibi amorem, beneuolentiamque conciliant? facillimos eſſe aditus ad te: patêre aureis tuas omnium querelis: nullius inopiam, ac ſolitudinem non modo vllo populari acceſſu, ac tribunali, ſed ne domo quidem tua, atque cubiculo eſſe excluſam: nulla cuiuſquam gratia, aut iniuria animum tuum ab æquitatis gradu deturbari, aut inflecti. Hoc autem ſit magnum, & difficilè cæteris, ſicut eſt difficillimum, tibi verò & fuit hoc ſemper procliue, cuius natura talis eſt, & vitæ à pueritia inſtitutio, vt etiam ſine doctrina videatur laudabilis eſſe potuiſſe, ea verò eſt adhibita doctrina, quæ vel vitioſiſsimam naturam potuiſſet excolere. Vt iam non miremur te abſtinentem fuiſſe, continuiſſe omneis cupiditates, & iuris æquabilem ſemper tenuiſſe rationem, facilemque te in rebus cognoſcendis, in hominibus audiendis, admittendisque præbuiſſe, & publicis magis commodis, quàm priuatis conſuluiſſe. Magni etiam hominis eſt, & ipſa natura moderati, tum verò etiam doctrina eruditi ad ſummam grauitatem, ſingularem adhibere comitatem. Quo nomine Cyrus ille non tam ad hiſtoriæ fidem ſcriptus, quàm ad ſpeciem iuſti imperij à Xenophonte adumbratus, eximijs laudibus in cælum tollitur. Quos libros te, vt de Africano Tullius ait, de manibus nunquàm depoſuiſſe cenſuerim, quando quidem cum ſumma authoritate admirabilem coniunxeris manſuetudinem. At proprium hoc eſt nobiliſsimæ veſtræ familiæ his gradibus ad immortalitatem continenter niti. Fratrem iſtic habes tuum, magno virum conſilio, ſingulari eruditione, inſigni animi probitate, cæteris virtutibus, honoris, ingenij, rerum geſtarum ornamentis, multarum rerum vſu exercitatiſsimum. Nepo-

tem verò tuum, licentiatus honore insignem, quibus studijs prosequemur? qua beneuolentia complectemur? cuius, præter reconditam ingenuarum artium, ac sacræ Theologiæ scientiam, & egregios mores, solertisque acumen ingenij, tanta in animi magnitudine lenitas est, vt nihil illo humanius, nihil modestiùs, nihil benigniùs dici, aut fingi queat. Quæ cum ita sint (vt eò, vnde nostra deflexit oratio, redeam) mirum nemini videri debet si te non solùm Hispani ita suspiciant, vt quendam ex annalium memoria, aut etiam ex cælo diuinum hominem esse in hæc regna delapsum putent, sed nationes etiam omnes, ad quas constans tuarum virtutum penetrârit fama. Num leue cuiquam videbitur te inopinata quidem illa, sed tuis meritis debita tantæ dignitatis accessione, nihil elatum: opulentissima sacerdotia recusauisse: tuos propinquos, & familiareis (vt ferè fit) non opibus, aut honoribus auxisse? Ac mihi quidem præclaras tuas actiones intuenti, hoc tua virtus maximis adiuta, & exculta literarum ornamentis polliceri semper visa est, vt ab ea expectari aliud posset nihil. Prudenter igitur à sapientissimo Rege factum est, qui te ab honestissima illa tua quiete, quæ te magis fortè delectabat, quàm isti forenses strepitus, ac veluti ex vmbra, & ocio in solem, & puluerem abduxerit, hisque regnis præfecerit administrandis, quòd intelligeret potestatis, & sapientię coniunctionem, ciuitatibus saluti esse solere. Nam & ingenij, ac doctrinæ princeps Plato tum denique (vt scis) fore beatas putauit respub. si aut docti, ac sapientes viri eas regerent, aut qui gubernarēt omne suum studium in doctrina, sapientiaq; collocassent. Nihil verò de absolutissima tua cùm in omni literarum genere tum præcipuè in iure Pontificio, & Ciuili, sciētia attinet dicere, cùm tam multa ingenij tui exquisita monimenta à te prolata sint, quorum in omneis ætates sese diffundentem gloriam nullis vnquam finibus ventura secula circunscribent. Prætereo quid cùm nationes omnes, tum verò præcipuè Itali, qui in dignoscendis, & dijudicandis hominum ingenijs acerrimo sunt iudicio, de te, tuaque præstantissima doctrina sentiant, & loquantur, quando ex tuis scriptis (quæ in oculis, & in manibus semper habent) testimonia oraculorum instar vsurpent. Sed quorsum tam multa? Nimirum vt intelligant,

omnes, me non temerè has leges, ac sanctiones nostris vigilijs, ac lucubrationibus illustratas, tibi dicauisse, cui earum cura, & custodia fuerit à potentisimo Rege tradita. Illud postremò restat, vt hoc munusculum à beneuolentisimo, tuique studiosisimo animo profectum, non minori beneuolentia complectare, quàm reliquos soles, quos tuæ famæ, gloriæ, ac nominis cupidos agnoscis: meque in tuorum familiarium numero esse patiare. Quo beneficio licet me minimè dignum agnoscam, tua tamen excellens mansuetudo, & singularis humanitas, qua præstanteis literis, & virtute viros propensisima voluntate, & maximis beneficijs semper es prosequutus, hoc mihi enixè petenti minimè denegabit.

INDEX TITVLORVM, in Quatuor posteriores Libros Ordinamentorum serie Alphabetico contentorum.

A

Alcaldes, officiales, y Regidores de los concejos. libro. 7. titulo. 2. fol. 390. col. 1.
Adeuinos y Herejes. libro. 8. titul. 4. fol. 81. col. 2. Tom. 2.
Adulterios y strupos. libro. 8. titul. 15. fol. 277. col. 1.

B

Blasphemias. libro. 8. titul. 8. fol. 204. col. 1. Tom. 3.

C

Contadores mayores. l. 6. titul. 2. fol. 259. colum. 2.
Contadores mayores de quentas. l. 6. titul. 3. fol. 293. col. 1.
Concertadores y escriuanos de priuilegios. l. 6. titul. 8. fol. 325. col. 1.
Cosas vedadas. l. 6. titul. 9. fol. 326. colum. 1.
Cosas halladas, y que se llaman mostrencas, y de los nauios y Galeas y fustas de la mar. l. 6. titul. 12. fol. 371. col. 1.
Concejos de las ciudades y villas y de sus Regidores y officiales, y de sus priuilegios, y vsos y costumbres. l. 7. titulo. 1. fol. 379. col. 2.

D

Desheredamientos. l. 5. titulo. 6. fol. 173. colum. 1.
Donaciones y mercedes. l. 5. titul. 9. fol. 221. colum. 2.
Deudas y pagas. l. 5. titul. 13. fol. 244. colum. 1.
Descomulgados. l. 8. titul. 5. fol. 168. col. 2. Tom. 3.

E

Encomiendas. l. 5. titulo. 10. folio. 233. colum. 2.

Entregas y executiones.l.5. titul.14. fol. 246.colum.2.

F

Fiadores.l. 5. titul. 11. fol. 235. columna.1.
Ferias francas.l.6.titul. 7.322. colum.1.
Fuerças y daños.l. 8. titul. 18. fol.347.col.1.Thom.3.

G

Ganancias del marido y de la muger. l. 5. titul.4.fol.156.col.2.
Guarda de los huerfanos.l.5.titul.5.fol.172.col.1.
Guias.l.6.titul.11.folio.369.colum.2.

H

Herencias. l.5.titul. 3. fol.144. colum. 1.
Homicidios.l. 8. titul.13. fol.255.col.1.Tom.3.

I

Iudios y Moros. l. 8.titul.3.fol.56. col.1. Tom.3.
Injurias y denueſtos.l.8.titul.9.fol. 216.col.1. Tom.3.

L

Los que ſe van a morar de vnos lugares a otros.l.7.tit.4.f.424.c.1.
Ligas y monipodios.l.8.titul.11.fol. 237. col. 2. Tom.3.
Los que van contra la juſticia.l.8.titul.12. fol.245. col. 2.Tom.3.

M

Matrimonios. l. 5. titulo.primo. folio. 1.

O

Obreros y meneſtrales.l.7.titul.5.fol. 427. col.1.

P

Prendas. l. 5. titulo. 12. folio. 235. colum. 2.

Portazgos

Portazgos y tributos. l. 6. titulo. 10. folio. 358. colum. 2.
Proprios y rentas de los concejos. l. 7. titul. 3. fol. 416. col. 1.
Pesquisas y accusaciones. l. 8. titul. 1. fol. 1. Tom. 2.
Perjuros y falsarios. l. 8. titul. 6. fol. 184. col. 1.
Penas. l. 8. titul. 19. fol. 351. col. 1.

R

Rentas del Rey. l. 6. titul. 1. folio. 251. colum. 1.
Recaudadores thesoreros y arrendadores, fieles y cogedores. l. 6. titul. 4. fol. 296. col. 1.
Robos y delos que receptan a los malechores. l. 8. titul. 16. fo. 315. col. 2. Tom. 3.
Remisiones. l. 8. titul. 17. fol. 355. col. 1. Tom. 3.

T

Testamentos y mandas. l. 5. titul. 2. fol. 56. col. 2.
Troques y cambios. folio. 218. colum. 1.
Tercias del Rey. fol. 311. colum. 2.
Tomas de las rentas del Rey. fol. 313. col. 2.
Trayciones y aleues. lib. 8. titul. 7. fol. 144. col. 2. Tom. 3.
Tahures. lib. 8. titul. 10. fol. 231. col. 1. Tom. 3.

V

Vendidas y compras. lib. 5. titul. 7. fol. 174. colum. 1.
Vsuras. libr. 8. titul. 2. fol. 15. col. Tom. 2.
Vagamundos y holgazanes. libr. 8. titul. 14. fol. 271. col. 1.

LOCA IVRIS TAM COMmunis quam Canonici Regni Castellæ, Aragonum, ac Lusitaniæ, quæ in hisce Commentarijs in Quatuor posteriores Libros Ordinamenti regalis declarantur & elucidantur.

Ex iure Ciuili.

Ex Codice.

EX. Per prouincias. C. de ædificijs priuatis inducitur. fol. 47. col. 1. in versi. Est mihi textus.

¶L. quisquis. C. ad. l. Iul. maiest. materia declarat. f. 132. col. 2. in vers. Sed est dubiũ.

¶L. eum qui duas. C. de adulter. limitatur. fo. 48. col. 2. in versi. Et hic omnia.

¶L. si emancipata. C. qui admitti. inducitur. fol. 145. col. 2. in princi.

¶L. legatum. C. de conditio. in ser. fo. 78. col. 2. in versi. Quod valeat. (Ni vẽdida.

¶L. 1. C. de naturalib. liber. fo. 154. col. 1. in ver. sic.

¶L. in arenam. C. de inofficioso. intellectus. fol. 100. col. 2. in versi. Et sic etiam.

¶L. minoribus. C. de his quibus vt indign. intellect. fo. 148. col. 1. in princi. (tantũ.

¶L. fin. C. de natural. liber. fo. 152. col. 1. in versi. In

¶L. 1. C. de sacrosanct. eccl. fo. 61. col. 1. in princi.

¶L. Quod sponsæ. C. de dona. ante declar. fol. 61. col. 1. in versic. Nam certum est.

¶Titul. C. ne fideiuss. dotium lim. fo. 100. col. 1. in versi. Huic si correlatiuè.

¶L. sicut ab initio. C. de action. & oblig. fol. 126. col. 1. versi. Quærit. (Nã donatio.

¶L. perfecta. C. de donat. quæ sub mõ. ibi in vers.

¶L. Adde. C. locati late. fo. 201. col. 2. ad fin. &. fol. 202. per duas col.

¶L. dudum. C. de contrah. emptione. fo. 213. col. 1.

¶L. Nulli. C. ne sanct. baptisma. induc. 3. Tom. fo. 8. col. 1. gl. de pleyto.

¶L. curabit. C. de actioni. empt. decla. 3. To. fo. 16. col. 1. in versi. Et vltra hoc.

¶L. si pecuniam. C. de vsur. pupill. induc. 3. Tom. fo. 19. col. 2. in versi. Ad idem.

¶L. improbum fœnus. C. ex quib. caus. infam. de cla. 3. Tom. fo. 25. col. 2. in versi. Restat vt.

¶L. fratres. C. de inofficio. testam. intel. 3. To. fol. 25. col. 2. in versi. Ex qua. (prin.

¶L. 5. C. de his qui sibi adscribũt. 3. To. f. 30. c. 1. in

¶L. licet. C. locati. 3. To. fo. 30. c. 2. in ver. nec lõgè.

¶L. Iudæos. C. de iudæi decl. 3. Tom. fo. 80. col. 2.

¶L. Manicheos. C. de hæretic. 3. Tom. fo. 134. col. 1. ad med. in versi. Vnde.

¶L. vnic. C. de rapt. virgi. 3. To. f. 278. col. 2. ad fin.

¶L. quoties. C. de exactorib. tributorum libr. 10. 3. Tom. fol. 250. col. 1. ad med.

¶L. si quis maior. C. de transactio. 3. To. f. 184. c. 1.

¶L. vnica. C. de ingrat. lib. indu. 3. To. f. 219. col. 2.

¶L. 2. C. de patribus q filios. 3. To. f. 219. c. 2. ad fin.

¶L. Alearum vsus. C. de religios. & sumptib. fun. 3. Tom. fol. 234. col. 1. ad fin.

Ex iure Authenticorum.

¶Authentic. Sacramenta puberum. C. si aduersus vendit. 3. Tom. fo. 186. col. 2. ad finem.

¶Authentic. Item nulla. C. de epis. & cleric. 3. To. fo. 348. col. 1. in princip.

¶Authentica. ex causa. C. de liber. præter. fol. 82. col. 1. in versic. Quæro vltimo.

¶Authenti. hoc amplius. C. de fideicommiss. fol. 142. col. 2. in versi. In commoda.

¶Authent. omnes peregrini. C. coram de succession. fo. 136. col. 1. per totam.

¶Authẽ. de ecclesiasticis titulis. §. si qs aũt. in vers. si autẽ sanctissimus. colla. 9. f. 141. col. 1. in prin.

¶Authent. vt liceat matri & auiæ. §. Quia vero ex cõsensu. in versi. Quod autem à nobis. colla. 8. fo. 50. col. 1. in princi.

¶Authent. vt liceat matri & auiæ. in prin. declar. fo. 74. col. 1. in versi. Præterea.

¶Authent. de hæredib. & falcidia. §. Illud. colla. 1. fo. 91. col. 1. in versic. Secundo suadetur.

¶Authen. de instrumen. cautela. in prin. 3. Tom. fo. 190. col. 2. in versic. Et est no.

¶Authen. de nuptijs. §. neq; illud. collat. 4. fol. 92. col. 2. in versi. Textus. in. §. nec.

¶Authent. vt hi qui obligat. §. qui autem. in versi. si. colla. 6. 3. To. f. 27. c. 2. i versi. Pro cõfirmata.

¶Authenti. quibus modis naturales. §. Et quoniã varie. fo. 95. col. 2. in prin. &. §. si quis autem. & §. seq. 3. Tom. fo. 222. col. 2. ad fin.

¶Authen. sed si post viginti. C. de inofficio. intel lect. fo. 36. col. 2. in versi. Ex quibus.

Ex Institutionibus.

¶§. Tutor. de autorita. tuto. fol. 126. col. 2. in versi. Facit etiam.

Ex. ff. Veteri.

¶L. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. fol. 95. col. 2. in versi. Nec obstat.

¶L. 1.

¶Lex.1.§.si te rogauero.ff.de positi.fo.208.col.2. ad finem.
¶Lex Procula.ff.de probationib.fol.80. col.2. in versic.In dubio.
¶L.Cum duobus.§.damna.ff.pro socio. fol.167. col.1.in princip.
¶L.1.in.§.venditor.ff.de actio.empti.fo.190.col. 1.in versic.Quo fit.

Ex. ff. Veteri.

¶L.si quis domum.ff.locati.fol.200.col.1.in versicu.Et ista ratio.
¶L.vxoris.§.sponsi. ff. de his qui notãt. infamia. fo.37.col.2.ad fi.in versi. Quam sententiam.
¶L.existimo.ff.de contrahen.emptione.fol.194. col.1.in princip.
¶L.litis contestatæ.§. Pater.ff.de negot.gest.fol. 206.col.1.in versi.Et ista.
¶L.si fratres.§.Idem Papinianus. ff. pro socio intellect.fo.161.col.2.ad medium.
¶L.in causæ.§. Idem Pomponius.ff.de minorib. intellect.fo.181.col.2.in prin.in versic.Nec obstat.&182.col.1.per totam.
¶L.non licet.ff.de contrah.empti.intell. fol.172. col.2.in princip.
¶L.legatũ.§. Amittere. ff.de his quibus vt indig. fol.43.col.1.in princip.
¶L.cum quis. ff.de conditione causa data. fol.79. col.2. in versi. Imo.
¶L.cum hic status. §. si inter virum. ff. de donat. inter vir.fol.257.col.2. ad fin.
¶L.ea quæ commendandi.in versi.Dolum malũ. ff.de contrah.emptio.intel.fo.191.col.1. in ver. Dubium est.
¶L.in lege Aquil.ff. Ad legem Aquiliam intelle. fo.210.col.2.in versi. Quod autem.
¶L.Habitatores.§.fin.ff.locati. fo.190.co.2.ĩ versic.deducitur &.fol.200.col.1.ad finem.
¶L.Barbarius.ff.de offi.prætor.fol.414. col.1.
¶L.si iactum retis.ff.de action.empt.fo.166.col.1. in versic.secus tamen.
¶L.congruit. ff. de officio prætor. 3. Tom.fol.12. col.2.ad finem.
¶L.1.ff.de contrah.empti.3.To.f.15.col.1.in prin.
¶L.Iulianus.§.ex vẽdito. ff. de actio.empt.3.To. fo.15.col.2.ad medium.
¶L.cum post.in.§.vsuras.ff.de iure dotium.3.To mo.fo.16.col.1.in princ.
¶L.idem qui.in.§.si procurator.ff.manda.fol.19. 3.To. col.2.in versi. Prætereaiure.
¶L.Iulianus.in.§.si quis colludente. ff. de action. empt.3.Tom.fol.30.col.1.in versi. Est tamen.
¶L.si debitor.in.§.verosimile.ff.de contrah. emptio.3.To.f.30.col.2.inversi.Pro qua cõclusiõe.
¶L.si vno anno.in princip.ff.locati. ibi.in versic. Nec longè.
¶L.fundi partem.ff.de cõtrah.empt.fol.32.3.To. col.1.&in versi. Vel quod ratione.
¶L.Auus.ff.de pactis.3.To.fo.35.col.in princi.
¶L.qui foueas.ff.ad.l.Aquiliam.3.Tom.fol.369. col.2.glo.Armas.
¶L.in sponsalibus.ff.de sponsalib.fol.6.colũ.2.in versi.Nec obstat.

Ex. ff. Nouo.

¶L.qui in alterius.ff.de regul.iuris.3.To.fo.30.co lum.1.in princip.
¶L.inter stipulantem.in.§.sacram.in versic.si stipulatus fuero.ff.de verbor.3.Tom.fo.30.col.2. in versi.Ad idem.
¶L.eum qui.in.§.Te & titium.ff.de verbo.3.To. fol.75.col.1.in princi.
¶L.1.in.§.Idem ait.ff.de iniurijs.3.To.fo.228.colum.1.ad medium.
¶L. Aut facta. in. §. euenit. ff. de pœnis. 3.Tom. fo.283.col.1.gl.publica.
¶L.si quis liberum.in.§.secundum.ff.de liber. homi.exhib.3.To.fo.344.col.2.ad fin.
¶L.si vxor.§.diuus.in versi.Sed si eo. ff.ad leg.Iuliam.de adult.fo.48.col.1.in versi.Sed tex.ille.
¶L.Ait pretor.§.si iudex.ff.de re iudic.fo.91.col. 2.in versi.Fundat se.
L.Imperator.ff.de fideicommiss. liberta. f.117. col.2.ad med.
¶L.Qui autem.in.§. vnde si quis. in versi. Proinde.ff.quæ in fraud.credito.fo.145.col.1.in versicul.Dicendum.
¶L.Ex sextante. in.§.Latinius largus.ff. de exceptione rei iudica.fol.148.col.2. ad fin.
¶L.1.ff.de iure fisci.fo. 70.col.1.in versic.Per quã declarationem.
¶L.Ne cum filio.ff.de furtis.fo.130. col.1.in prin.
¶L.4.§.Is qui.ff.de fideicom.liberta.fol. 189. col. 2.ad finem.
¶L.1.ff.de pœnis.fol.246. col.1.in versicul. Cum principium.
¶L.Item apud Labeonem.in.§.Conuitium.ff.de iniurijs.3.To.fo.215.col.2.in versic. Dubitatur.
¶L.eum qui nocentem.ff.de iniurijs.3.Tom.fol. 216.col.1.in princip.
¶L.2.§.hominis.in versic. sed si vnas.ff.vi bonor. rapto.3.To.fo.247.col.2.in versic.Nec obstat.
¶L.Miles.§.defuncto. ff.de adulterijs.3.To.fol. 299.col.2.in versi.Quibus. & vide ampliat.fol. 300.col.1.in versic.Quæ.

Ex Infortiato.

¶L.Tutor qui repertorium. §. si post. in versicul. Quæ autem.ff.de administr.tuto.3.Thom.fol. 19.col.2.in versi. Et si quæras.

¶Lex.3.§.si cui.ff.de annuis lega.corrigitur.3. To mo.fo.21.col.2.in versi.Lex autem.
¶Lex.1.ff.De condit'o.& demonstra.3.To.fo.30. col.2.in versi.Et legatum.
¶Lex.Ex eo.ff.de vino,tritico,oleoq; lega.ibi in versic.eodem.
¶Lex legatum est.§.vini.ff.de annuis lega. ibidē.
¶Lex.1.ff.de obsequijs à liber.patro.&.§.1.eiusdē l.3.To.fo.215.col.1.ad medium.
¶Lex gallus.in princip.ff.de liber.& posthum.declaratur.fo.153.col.2.per totum.

Ex Infortiato.

¶Lex.1.ff.de iniusto rupto.fo.59.colū.1.in versic. Et huic intellectui.
¶L.Cum pater.§.à filia.ff.de lega.2.fol.74.col.1. in versi.Et hoc fundatur.
¶L.cum pater.§.Hæreditatem.l.codicillis.in.§. matre eodem titulo.ibi.
¶L.Lucius.ff.de vulgar.intell.fol.153.c.2.p totū.
¶L.Si is qui ex bonis.ff.de vulgar.fol.53.col.2.ad fin.in versic.posterior. (Itē est.
¶L.cum quidā.ff.de legatis.2.f.77.col.1.in versi.
¶L.pater seuerinam.ff.de condit.& demonstra. fol.78.col.2.ad fin.in versic.Et est notandum.
¶L.Si is qui.56.ff.de acquir.hæred.inducitur.fo. 146.col.2.in versic.Tertio probatur.
¶L.Titio.100.§.Titio.100.ff.de cond.& demon. fo.79.cul.1.in versi.Et legatum.
¶L.libertis.in princ.ff.de alim.& cibar.legat.fol. 80.col.1.in versi.secundo.
¶L.Creditorē.ff.de lega.2.f.80.c.2.in versi.2.est.
¶L.si qñ.ff.de lega.1.f.80.col.2.in versi.in dubio.
¶L.interuenit.ff.de legat.præstand.fol.132.col.1. in versi.Tertio comprobatur.
¶L.Ex diuerso.in.§.idem proculus.ff.solu.matr. intell.fo.157.col.2.in versic.Nec obstare.
¶L.Alimenta.in.§.fin.ff.de alimē.& cibar.legat. sensus.ibi.consecutiuē.
¶L.Aurelius.in.§.Titius testamento.ff.de libera. lega.fol.160.col.2.in princip.
¶L.1.§.quanuis.in versi.denuntiari.ff.De ventre inspicien.fo.93.col.1.in versi.Secūdo suadetur.

Ex Feudis.

¶Cap.1.§.conuenticula.de pace tenenda.3.Tom. fo.234.col.1.&.3.Tom.fo.237.col.1.
¶Constitutio,Nos Fredericus titul.de statu & cō suet.li.2.feudor.3.To.f.348.col.2.gl.Agrauios.

Ex iure Canonico.

Ex Decretalibus.

¶Cap.cum secundum apostolum.de secūd.nup. fo.51.col.2.in versi.Cuius.
¶Capi.in literis.§.Nos igitur.de dolo & cōtuma. fo.32.col.2.in versi.confirmatur.
¶Capi.Raynutius.in gl.in verb.Relinquo.de testamen.fo.67.col.1.in versic.Nec obstat.
¶Capi.1.de secund.nupt.declaratur.fol.52.col.1. in versi.Est & alia.
¶Cap.fin.de emptio.& vendi.f.194.col.1.ad fin. in versic.Præterea.
¶Cap.2.de dona.inter vir.& vxo.intelligitur cō tra doct.fo.157.col.2.in versi.Et text.in cap.2.
¶Capit.Dominus noster.de secund.nupt.fo.47. col.2.in versi. Constat. (etiam.
¶Capi.2.de spōsa.duorū.f.45.col.2.ī versi.Punit
¶Cap.2.de clandestina de sponsa.c.fi.in.§.vltimo ciusdē tituli.fol.28.col.1.in versic.Secundarō.
¶Capit.licet vniuersis.de testibus.& illud in ore duorum vel trium.&c.fol.84.col.1.per totam.
¶Cap.licet.de voto.fo.120.col.2.in versi.Nec ob stat.& 121.col.2.in prin.& per totum.
¶Cap.is qui fidem.de sponsalib.corrigitur per S. cōci.Trid.f.41.col.in vers.Ex qua dispositiōe.
¶Cap.per tuas.de conditio.appositis.corrigit per S.concil.Trid.ibi in versi.Secundo corrigitur.
¶Capi.ad id quod.desponsalib.corrigitur per S. concil.Trid.ibi in versi.Quinto cessabit.
¶C.cum simus.de regularib.fo.75.col.2.in versi. Dubitatur præterea.
¶Cap.cum inhibitio.§.1.de clādest.despōs.fo.29. col.1.in versic.Et præterea aliquod trahitur vltra casum in eo expressum.
¶Cap.Cum inhibitio.§.fin.fo.31.col.2.& pro ampliatione.ibi in vers.Et sic cum vtrū sit canō latæ sic offerendæ.fo.32.in versi.Circa præmissa & ad aliud.fo.32.col.1.in versic.Ad secundū.& fo.33.col.2.in versi.Est tamen notandum.
¶Capit.ex literis.de sponsalibus.fol.2.colū.2.in versi.In oppositum.
¶Cap.requisiuit de sponsalib.fo.4.col.1.in versi. Non obstat quod dissensu.
¶Cap.cum in apostolica.de sponsal.fol.15.col.1. in versi.idem probat text.
¶Cap.Inquisitioni.de sentē.excom.fol.16.col.2. in versic.Dubium est ad medium.
¶Cap.dormiētes.§.maiores de baptismo sensus. fo.10.col.2.in versi.Nec obstat ad medium.
¶Capit.per venerabilem qui filij sint legit.3.To. fo.172.col.1.ad medium.
¶Cap.ad falsariorū de crimine falsi quo casu procedat.3.Tom.fol.373.col.2.in versi.In quo.
¶Cap.commissa.de electione.3.To.fo.294.col.1. in versi.Quinto ex.
¶C.officij.d pœn.& remiss.3.To.f.300.c.1.ī vers.3
¶Cap.suscepimus.de homicidio.3.To.f.301.col.1. in versi.Præterea.
¶Cap.1.de vsuris.3.To.f.18.col.2.in versi.Pro ratione.& fol.19.col.2.

¶Capit.

¶Cap.fin.ibi præter reos homicidij de tẽporib.ordinãd.quo casu proc.3.To.3.fo.256.c.2.in prin.
¶Cap.cum Ioannes,de fide instrumento.3.Tom.fo.32.col.1.in versi. Et quod ratione.
¶Cap.super eo.de vsuris.3.Tom.fol.47.col.2. in versi.Ampliatur hæc.
¶Cap.1.de hæreticis.3.Tom.fo.83.col.1.in versic. Ex quo requisito.
¶Cap.1.de pœniten. & remiss.3. To.fol.96.col.2. ad medium.
¶Cap.1. De maledicis.3.Tom.fol.212.col.1.in versic.Infertur etiam intellectus.
¶Cap. sacro.de sententia excommunica.3.Tom. fol.181.col.2.ad finem.
¶Capi.2.c. ex tenore.de temporib.ordinando.3. Tom.fo.99.col.1.
¶Cap.Excommunicamus.§.addicimus.de hæreticis.3.Tom.fo.131.col.2.in versi. Sic dicitur.
¶Cap.quia in omnibus.de vsur.3.To.fo.213.col.1. in versi.Confirmatur.
¶Cap.salubriter.de vsur.remissiue.3.Tom. fo.16. col.1.in princip.
¶Capi.salubriter.de vsuris intellect.3.To. fol.20. col.1.in versi.Ex eadem radice.
¶Capit.salubriter.de vsur.procedit etiam in casu quo sponsus sustinet onera matrimonij alendo sponsam maiorem.12.annis.3.Tom.fol.20.col. 2.in versic. Ampliatur.1.
¶Cap.salubriter.de vsur.habet locum etiã in marito negotiari nõ solito ibi. in versi. 2.ampliat.
¶Cap.salubriter.de vsuris habet locum vbi gener cõuenit cum socero aliquid sibi annuatim præstari quandiu dos apud socerum steterit ibi. in versi.Ampliatur.3.
¶Capit.salubriter. de vsur. habet locum etiam in tertio mutuante genero.3.Tom.fol.22.col.2.in versi.Hinc etiam est.& ibi vide exemplum, & quomodo hoc intellig.& fo.23.col.1. in versic. Nec obstat quod text.

Ex libro.6. Decretalium.

¶Cap.Accusatus.§.sane.de hæreticis.lib.6.3.To. fol.11.col.2. in princip.
¶Cap.Degradatio.de pœnis libro.6.3.To.fol.98. col.1.in versi.Sed est dubium.
¶Cap.2.§.Inhibemus.de hæreticis libr.6.3.Tom. fo.98.col.1.in versi.Sed est dubium.
¶Cap.vt inquisitionis.de hæreticis.lib.6.3.Tom. fo.221.col.2.ad medium.
¶Cap.sciant cuncti.de electione libr.6. 3.To.fol. 350.col.1.in princip.
¶Cap.2.de hæreticis.lib. 6. litera inducitur.3.To. fo.98.col.2.in princip.
¶Cap.fin.de foro competen.libr.6.an contra hæredem locum habeat.3.To.f.185.col.2.in versi. Decisio tamen.
¶Cap.cum secundum.§.final.de hæreticis. lib.6. fo.32.col.1.in versi. Tum etiam.2.
¶Capi.1.§.1. de desponsatione impuberum lib.6. corrigitur per S.cõcil.Trid.fo.41.col.1. in versicu.Sexto per dictum.
¶Cap.quanuis pactum de pactis.lib.6. fo.95.col. 1.ad fin.in versi. Facit ad capi. quanuis.
¶Cap.Episcopus.§.fina.de priuileg.lib.6.fol.43. col.1.in princ.
¶Cap.Beneficium.de regulis iur. lib.6.fo.19.col. 2.in versi.Dubium.ad medium.

Ex volumine Decretorum.

¶Cap.Indicante ad finem.3095.fo.28.col.1. in versi.Secunda ratio.ad medium.
¶Cap.aliter.3095.ibi.in versic.Præterea. &.4.
¶Capit.quam periculosum.791.intellect.fol.120. col.2. in versi. Nec obstat.
¶Cap.cum societas.2792.intellect.contra doct.& quo casu loquat.fo.157.col.2.in vers.Nec text.
¶Cap.non obseruetis.2796.remissiuè.3.Tom.fo. 10.col.2.in versi.Et de varijs.
¶Cap.seditionarios.46. dist.3.To.fol.26.col.1.in versi.Hinc venit.
¶Cap.ministri.ibi à cõmunione.1494. intellect. 3.Tom.fol.26.col.1.in versi. Et ista expositio.
¶Cap.ab illo.1494.Illustratur.3.To.fo.49.col.1.
¶Cap.si quis à vero.394.3.To.f.61.col.2.per totũ.
¶Ca.nos sanctorũ.1599.3.To.f.136.col.2. ad med.
¶Cap.omnis Christianus.1193.3.To.fo.172.col.2. in versi.Et ita procedit.
¶Ca.origo.3294.f.22.col.2.i versi.Et sic intelligo.

Ex volumi. Clementinarũ.

¶Clementina,hos.de sepulturis.3.Tom.fo.27.colum.1.in princip.
¶Clemẽ.exiui.§.Cumq; annui redditus.de verb. signi.3.To.f.29.col.2.in vers.Præterea emptio.
¶Clem.1.De rebus eccles. non alien. ibi in versic. Item etiam.
¶Clem.vnica.§.fina.De vsuris expenditur.3.To. fo.47.col.1.ad med.
¶Clemẽ.1.in prin.De electione.3.To.fol.69.col. 1.in princip.
¶Clemen.1.in.§.verum.de hæreticis.quo casu loquatur.3.To.fo.132.col.2. in versi. Tradere aũt.
¶Clemẽt.2.§.Alotarij.de hæretic.3.Tom. fo.200. col.2. in princi.
¶Clem.Pastoralis.§.Cæterum.de re iudica.inducitur.3.To.fol.223.col.2. in versi. Facit.
¶Clemen.1.De regularibus.fo.46.col.2.in versi. 3.In præsidium.
¶Clement.quia contingit.de relig.domibus. fol. 72.col.1.in versi.Et licet Papa.

Ex con-

Ex constitutionibus Extrauagantibus & priuilegijs Eugenij 4. ac Pauli 4.

¶Extrauagans.1.&.2.de emptione & venditione intellectus.3.Tom. fo.31.col.2.in princ.

¶Extrauagans execrabilis Ioannis. 22. ad finem. 3 Tom.fo.239.col.1.ad finem.

¶S.concil.Trid.sessio.23.cap.6.3.To.fol.349.col. 1.ad medium.

¶S.C.T.sess.7.cap.5.To.3.fol.327.col.2.ad med.

¶S.conci.Trid.sessiõe.13.De reformatione.capi. 1.Tom.3.fol.419.col.1.in versi. Istis & alijs.

¶S.cõcil.Trid.De reformatione matrimonij.sessione.24.c.7.ornatur.3.To.f.318.col.1.in prin.

¶S.concil.Trid.sessione.6.cap.7.Inducitur.3.To mo.fo.352.col.2.in princip.

¶S.concil.Trid.sessione.25.ca.14.ornatur.3.To. fo.313.col.1.ad finem.

¶S. concil. Trid. De reformatione matrimonij. sessione.24.ca.1.ornatur.&cap.5.3.To.fol.315. col.1.ad fin.&2.Et sessione.24.cap.4.ibidem.

¶S.concil.Trid.sessio.25.capit.25. an procedat in successore beneficij alicuius qui vulgi opiniõe reputabatur eius pater.3.Tom.fol.298.col.2.in versic.Fuit præterea.

¶S.concil.Trid.De reformatione.sessi.24.cap.1. 3.Tom.fol.284.col.2.ad medium.

¶S.concil.Trid.sessio.24.capi.12.& sessione.14. cap.1.ornatur.fol.243.col.2.

¶S.concil.Trid.sessio.25.ca.17. ornatur.3.Tom. fo.44.col.1.

¶S.C.T.sess.26.c.6.ornat.3. To.fo.255.co.2.ad fi.

¶S.C.T.sessi.24.cap.20.ibi à definitiuæ vim habente quomodo intelligatur.3.Tom.fol.285. col.1.in versic.Quia respondeo.

¶S.C.T.sess.24.ca.6.3.To.fol.288.col.2.in prin.

¶S.C.Tr.sessi.25.cap.11.in decret.de reformatiõe circa locationem bonorum an receptũ sit & an abierit in desuetudinem.fo.202.col.1.in versic. Quæritur an recepta.& fol.203.col.1.

¶S.concil.Trid.sessio.25.capi.2.§.fin.Inducitur. 3.Tom.fol.360.col.1.ad finem.

Ex iure Regni Castellæ.

Ex legibus Partitæ.

¶Lex.2.tit.17.par.4.3.Tom.fo.316.col.1.ad med.

¶Lex.57.titu.5.p.1.3.Tom.fo.244.col.2.in prin.

¶Lex.25.titu.3.p.5.3.Tom.213.col.1.ad finem.

¶Lex.4.titu.14.p.7.3.To.3.fo.324.c.2.ad finem.

¶Lex.9.tit.7.p.7.3.Tom.fo.192.col.in prin.& colum.2.ad medium.

¶Lex.3.tit.20.p.7.3.To.fo.288.col.1.ad fin.

¶Lex.5.tit.27.p.3.3.To.f.283.c.1.gl.publicamẽte.

¶Lex.3.titu.24.par.7.3.Tom.fo.59.col.1.

¶Lex fin.tit.18.part.4.3.Tom.fo.219.col.2.

¶Lex.14.tit.16.par.4. vbi supra.

¶Lex.1.tit.13.p.2.3.To.f.211.col.1.in versi.Eundẽ.

¶Lex.26.tit.11.par.3.3.Tom.fo.186.col.1. ad finẽ.

¶Lex fin.tit.23.par.7. decla. & ampl.3.Tom.fol. 12.col.1.in versi.Iure autem.

¶Lex.11.tit.25.p.4.3.To.fo.320.col.1.in princ.

¶Lex.65.tit.5.par.5.3.To.fo.29.col.2.in prin.

¶Lex.12.tit.33.p.7.inducitur.fo.115.col.1.in prin.

¶Lex.5.titul.13.p.7.vbi inquit dozeno debet legi dezeno.fo.101.col.2.in versi. In primis.

¶Lex.3.titu.21.par.4.inducit.f.150. col.1.in prin.

¶Lex.2.tit.5.p.7.declaratur.fo.50. col.1. in versi. Ideo ad ordines.

¶Lex.2.tit.12. p.3. intelligitur contra Gregorium Lupum.fo.205.col.2.in versic. Et forte.

¶Lex.48.tit.9.p.6.fo. 71.col.1.in versi. Præterea.

¶Lex.4.tit.15.par.2.fo.119.col.2. in versi. Præterea.& 121.in versi.Nec obstat.

¶Lex.4.tit.3.p.4.f.33.col.2.ĩ versi.Est tñ notãdũ.

¶Lex.3.titu.8.lib.8.ordin.3.Tom.fo.212.col.1.in versic.Ex quibus constat.

¶Lex.24.tit.fin.lib.8.ord.ibi.in vers.Simili mõ.

¶Lex.1.tit.14.lib.8.ordi.3.To.fo.214. col.1.ad fi.

¶Lex.4.titul.4.lib.6.ordina.3.Tom.fo.34.col.2. in versic. Quæritur vtrum.

¶Lex.1.tit.8.lib.5.ordina.3.To.fo.29.col.1.in versicul.Contractum.

¶Lex.1.tit.12.li.5.ord.ibi.cõ buenos testimonios. fo.134.col.2.in vers.Con buenos.&f.135.col.2.

¶Lex.22.tit.2.lib.7.ord. an ꝓcedat in renũciatione officij facta apud Conciliũ ciuitatũ vel alterius personæ ex priuilegio.fo.409.col.1.in versi.Dubitari etiam potest.

¶Lex.1.titu.13.lib.3.fori.fo.159.col.2.ad finem.

¶Lex.3.titul.2.libr.5.fori.ibidem.

¶Lex.2.in finalib.verbis.tit.10.libr.3.foro legum fol.195.col.2.in versi. Quia sicut.

¶Lex.7.eo. tit.limitat ibi.ĩ versi.Et fic restringe.

¶Lex.101.de Madrid anni 1534.fo.77.col.2.in versicu.Ex qua theorica.

¶Lex.65.de Madrid anni 1528.f.290.col.1.in vers. Imo imponens.& col.2.& fo.29.col.1.in princ.

¶Lex.127.de Madrid anni 1534. f. 10. Toleti anni 1537.Tom.3.fo.31.col.1.in princ.

¶Lex.12.in curijs Pincianis anni.1537.Tom.3.fol. 7.col.2.in versi.Item.

¶Lex pragmatic.65.fol.409.col.2.

¶Lex.22.Soriæ anni.1418.in.2.ordin.3.Tom.fol. 298.col.1.ad medium.

¶Lex pragm.de Valladolid anni 1523.& 1537.petitione.49.3.Tom.fol.232.col.2.ad finem.

¶Lex pragm. Segouiæ anni 1552.petitiõe.72.ibi.

¶Lex pragm.de los lutos non ligat testatorẽ ante eius finẽ scientiam & an eo casu hæres teneatur ad æstimationẽ legati.3.To.fo.309.col.2.ad fin.

¶Lex

¶Lex.pragma.17.de Madrid Anni.1534.3.Tom. fol.271.col.2.
¶Lex pragm.Regum Catholicorum.79.3.Tom. fo.78.col.2.in princi.
¶Lex pragm.1.Regum Catholicorum circa blasphemos.3.Tom.fo.205.col.2.ad finem.
¶Lex.31.de las alcaualas, fol.192.colũ.2.in verſic. Vnum tamen.
¶Lex.2.&.3.de las alcaualas.fo.196.col.2.in prin.
¶Lex.20.capit.25.Quaterni gabellarum.3.Tom. fol.37.col.1.in verſic.Quo fit.
¶Lex.92.ſtyli.3. To.fol.230.col.1.in verſi.Quæri.
¶Lex.17.Tauri ibi, o que por otro algun.fol.118. col.2. in princi.
¶Lex.82.ibi, que en tal caſo ibi,in verſic.Quo fit.
¶Lex.5.Tauri.fo.111.col.2.in verſi.Deducitur.
¶Lex.5.Tauri.ibi.como ſi eſtuuieſſe.fo.112.col.1. in verſic.Præterea non eſt.
¶Lex.81.Tauri.fo.51.col.1.in verſi.Item deducit.
¶Lex.45.Tauri.remiſsiuè.fo.17. col.2. in princi.
¶Lex.55.Tauri.fo.140.col.1.in princi.
¶Lex.9. Tauri.fo.152.col.1.in verſi. Sed circa præmiſſa.&.q.8.col.2.ad finem.
¶Lex.40.Taur.f.116.col.2. in verſ. Ex qua rõne.
¶Lex.80.Tauri.declaratur.3.Tom. fol.312. col.1. ad finem.
¶Lex.68.Tauri.3.Tom.fo.36.col.1.in princ.
¶Lex.70.Tauri.3.Tom. fo.34.col.1. ad medium.
¶Lex.46.Tauri.eſt correctoria iuris ciuilis, nec eſt trahenda vltra caſum de quo loquitur. fol. 168.colum.2.
¶Lex.46.Taur.defenditur ab impugnatione Ioãnis Lupi.fo.122.col.1.in verſic.Quæ etiam.
¶Lex. 46. Tauri, non procedit in melioribus factis à poſsidente bona reſtitutioni ſubiecta per viam vinculi abſque Regis licentia.fol. 133.colũ.1.in verſi. Eſt tamen dubium, vbi vide rationem.
¶Lex.49. Tauri vtilis ac fauorabilis eſt reipublicæ Chriſtiana in ſua prohibitione.fol.38.col.2. in verſi.Nam dicendum eſt.
¶Lex.49.Tauri latiſsimè.fo.36.col.1.in verſi. Clã deſtinum & plures eius limitationes, vide à fo. 37.in verſic. Et limitandum cum ſeq. & fol. 38. in verſi.ſecundum dubium.

Ex conſtitutionibus Salmantinæ Eccleſiæ.

¶Synodalis Salmantina conſtitutio. 42. in ordine defenditur.fo.30.col.1.in verſi. Item ſolent. ibi.Et ſic vt melius.

Ex libro fororum regni Aragonum.

¶Conſtitutio,Deſſeantes proueer. titul. De vſuris lib.4.fororum. in verſi. Declaramos empero.3.Tom.fo.32.col.1. in verſi. Huiuſmodi contractus.
¶Conſtitutio incip.De voluntad, eiuſdem tituli ibidem.
¶Conſtitutio incip. Opinionibus antiquorum titulo de cenſualibus conſtitutio.ibi.in verſi. Et approbantur.
¶Conſtitutio incip.Porque las execuciones titulo de cenſualib.& alijs rebus libr.4.fororum.3. Tom.fo.32.col.1.in verſic.Et ſolutioni.
¶Conſtitutio incip. Officio del ſeñor libr. 5. fol. 140.col.1.in quæſt.5.
¶Conſtitutio incip. Super teſtamento, titul. de teſtamentis lib.6.fororum.fol.107.col.1.in verſic.Et Aragonenſes.
¶Conſtitutio incip. Si teſtator, titul.De tutorib. & curatorib.lib.5.fororum.ibi.in verſi.Et vide Rubric.de teſtamentis libr.5.obſeruantia.Aragon.fol.112.col.2.in verſic.Et videtur quod.
¶Aragon.lib.5.obſeruantia. titul. De iure dotiũ. fo.164.col.1.in princ.

Ex libro ordinamentorum Luſitaniæ.

¶Ordinatio lib.5.titu.8.§.1. Tom.3. fo.188.col.2. in verſ.De iure Luſitaniæ. & f.189.col.2.ĩ prin.
¶Ordina.libr.5.titu.12.§.1.Tom.3.fo.205.col.2.ad medium.
¶Ordin.lib.5.tit.7.l.4.3.Tom.fo.72.col.2.in verſi.Pœna autem.
¶Ordin.lib.4.tit.76.§.1.fo.88.col.1. in verſic.Eſt etiam dubium.
¶Ordin.lib.4.tit.30.§.7.fo.212.col.1.in princi.
¶Ordin.lib. 4.tit.99.in princi.fol. 65.in princip.
¶Ordin.lib.4.titu.61.§.1.fol. 182. col.1. ad finem.
¶Ordinatio lib.4.tit.76.§.1.fo.83. col.2.in verſic. Iure autem Luſitaniæ.
¶Ordinatio lib. 4.tit.76.§.1.ibi, que tenhaon cinco teſtimunhas.fo.89.col.2.in verſi. Quæ ſnĩa.
¶Ordinatio lib.4.tit.82.§.1.fol.140.col.1.in prin.
¶Ordinatio lib.4.tit.7.fol.164. ad medium.

FINIS.

COMMENTARIA IN QVATVOR POSTERIORES LIBROS ORDINATIONVM REgni Castellæ, Authore Doctore Didaco Perez de Salamanca, Iuris Pontificij ordinariè publico munere Regentis Cathedram Decreti in præclarissima Vniuersitate Salmanticensi, nunc verò proprietatis Vesperorum Sexti.

Liber Quintus. Titul. I. De Matrimonijs.

¶ LEX PRIMA.

a ALTO Sacramento es el Matrimonio. Deus Optim. Maxi. cùm extremam manum mundo, cæterisq; rebus addidisset, hominẽ, propter quem cuncta fecerat, ad imaginem suam postremò, formauit, cõfictãq; Euã ad ipsius hoïs exemplar matrimonio copulauit, vt duo inter se permixti sexus prolem ederent, cuius multitudine omnis terra repleretur, humanumq; genus non interiret, sed perdiuturnũ permanensq; esset in omne æui tẽpus, vt colligitur ex Geñ. cap. 1. & 2. & 9. Atque hæc est vera coniugij origo. c. Gaudemus. de diuort. glos. in sum. 27. q. 1. omissis veterum fabulamentis, qui Cecropem Athenienſium regem ante Deucalionis tempora nuptias constituisse, ob id bifrontem eum autumantes, aniliter putauerunt.

Planè ad nuptias inconsultè, & inexploratè nõ veniebant veteres, sed certo quodam ordine Moris nanq; fuit veteribus ante nuptias stipulari & spondere sibi futuras vxores, vnde, sponsi, sponsæq; dictiones natæ sunt. l. 2. cum. l. sequent. ff. de sponsa. l. 1. tit. 1. part. 4. Iuuenalis Satyra. 6. *Conuentum tamen & pactum, & sponsalia nostra Tempestate paras?*

Hoc idem adnotauit Ambros. Calepi. in dictionario. verb. Sponsalia. Ioan. Corasi. in. l. qui liberos. ff. de ritu nupti. numer. 4. col. 2. Domi. Sotus in. 4. Sentẽ. distin. 27. q. 2. arti. 1. & Aulus Gellius hunc ritũ ex Seruio Sulpitio lib. de dotibus. in suis noctibus Atticis lib. 4. capi. 4. refert Duarenus in trac. sol. mat. de spõsali. c. 1.

Potest etiam adduci alia ratio, habita consideratione nostræ ætatis ex beato Augustino libr. 4. confessionum, dicens. Institutum est, vt sponsæ iam pactæ non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datã, quam suspirauerit sponsus dilatam. cap. Institutum est. 27. q. 2. Magist. Senten. in. 4. distin. 27. litera. M. Quippe cùm res sacræ quantò maiori ceremonia & cultu tractari solent, tantò maiori pretio, ac veneratione coli, adorarique solent. Aliæ rationes colligi possunt ex Illustrissimo Regio Præsule integerrimo in epitome quarti Decreta. 2. part. cap. 1. in princip.

Iuxta præmissa, & circa declarationem nostræ

LIBRO QVINTO.

Titulo. I. De los Matrimonios.

¶ LEY PRIMERA. *Que los Matrimonios se hagan publicamente.*

FVERO.

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de Mil CCCLXXXVI.

ALTO SAcramẽto es el Matrimonio[a], porque precede

legis duo articuli proponẽdi, ac examinãdi sunt. Primus de sponsalibus. Secundus eritde matrimonijs.

Ad primum igitur deueniendo, Quæro primò quæ sit sponsaliorum definitio? Et respondẽdum censeo sic. Sponsalia sunt mentio, seu repromissio futurarum nuptiarum. l. 1. ff. de sponsali. ca. nostrates. 30. quæst. 5. gloss. in sum. 27. quæst. 2. gloss. in cap. vni. verb. idem fecit. de sponsalib. libr. 6. Hostien. in sum. §. 1. eodem titulo. Specula. etiam in Specul. eodem titul. §. 1. num. 1. Anchar. Panormi. Præposit. & Felin. in rubr. de sponsalib. Panorm. in. c. accessit. nume. 2. de desponsatio. impube. & in. c. super eo. de consangui. & affi. Petr. Bellaperticanus, Instit. de nupti. versic. Nunc videndum est quæ sint iustæ nuptiæ. Ioan. Brunell. de sponsalib. & matrimonijs. conclusio. 3. Ioan. Lupus de matrimo. & legitimatio. §. 1. nu. 1. S. Thom. in. 4. Sentent. distin. 27. q. 1. art. 1. Durand. q. 3. Gabriel. q. 2. art. 1. Archiepisco. 3. part. titul. 1. c. 18. in princip. Angel. verb. Sponsalia. §. 1. ac Sylvest. eo. verbo. Ioan. in Summa confessorum. lib. 4. tit. 1. q. 1. l. 1. titul. 1. part. 4. ex qua diffinitione colligitur differẽtia inter sponsalia & nuptias, vt per Duarenum loco præcitato, quem vide.

Quæro secundo loco, Vtrùm sponsalia celebrari possint inter absentes? Respond. erit præmissæ quæstioni, posse, modò contrahantur consensu absque solemni verborum compendio. l. 4. ff. de sponsali. glo. in. §. Item verborum. Instit. de inutili. stipula. Sylvest. verbo, Sponsalia. quæst. 2. Facit cap. 1. de sponsal. duo. vbi sponsalia consensu contrahuntur. igitur & inter absentes. l. consensu. ff. de actio. & obligatio. Quò fit quòd quanuis quo ad effectum verborum sonet in stipulationem, & sic inter absentes non posset habere locum. l. 1. ff. de verb. obligat. §. item verborum. Instit. de inutili. stipula. l. 3. & l. 32. titul. 11. part. 5. Tamen quo ad effectum cùm consensu solo signis, vel verbis exprimi possint, nimirum si inter absentes valere possint prædicta ratione, quanuis in stipulationem sonare videantur verba definitionis sponsaliorum. Tùm etiam, quia hoc casu est speciali fauore sponsaliorum, ac matrimoniorum. l. 1. versi. *Estohalugar*. titul. 1. part. 4. Et est de mente Ioan. Brunel. de sponsa. & matrimo. conclusio. 3. nu. 2.

Quid autem sit in matrimonio? Dic, quòd inter absentes per nuntium, vel epistolam ad hoc specialiter constitutam matrimonium contrahi potest. gloss. per text. ibi, in cap. veniens. verb. absenti, qui cleri. vel vouen. text. cum gloss. 1. in cap. 2. de matrimo. cont. contr. interdi. eccles. cap. fina. de proc. lib. 6. gloss. in capit. necillud. verb. vxor. 30. quæst. 5. & in capit. episcopi. verb. literis. 64. distinct. & in cap. honorantur. verb. pudoris. 32. quæstione. 2. & in capi. ex parte. verb. interruntijs. de conuersio. coniuga. & Paul. in. l. eius qui in prouincia. num. 13. ff. si certum peta. Felin. in capit. ex parte decani. nume. 9. de rescript. Loaz. in tracta. matrimonij regum Angliæ. dub. 8. num. 4. Archiepisc. Florenti. 3. part. titul. 1. capit. 18. colum. 2. Couar. in Epitome. 4. Decretal. 2. part. cap. 4. nume. 8. qui explicat modum contrahendi matrimoniũ per procuratorem. l. 1. titul. 1. part. 4.

Vtrùm autem matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum? Respondendum est cum Ambrosio Catharino libr. 5. aduersus Caietanum de sacramento matrimonij. qui tenet partem affirmatiuam. Et Couar. loco præcitato. 1. parte. capit. primo. §. vni. nume. 5. contra Caieta. 2. tomo de matrimo. quæst. 1. Et mag. Melchior à Cano in relectione de sacramentis. fol. 7.

Quæro, Vtrùm sponsus possit compellere spõsam, vel econuerso ad hoc, vt faciat vitam coniugalem, & cum eo matrimonium contrahat? Videtur quòd non: quia aliud est pactum de vendendo, seu contrahendo: aliud si fiat venditio, seu contractus, vnum ex pœnitentia rescindi potest. argumen. l. contractus. C. de fide instrumen. alterum verò non. l. sicut. C. de actio. & obliga. Ergo cùm contractus matrimonij non sit secutus, poterit pœnitere. capit. fina. de proc. libr. 6. & sic non erit cogendus, sed monendus. capit. requisiuit. de sponsalibus.

Item quis non est cogendus ad contrahendum matrimonium: quia coactio solet afferre pessimos, & aduersos fines inter contrahentes. capitu. cùm locum. de sponsalibus. Dato principio infecto, deriuata infici solent, authore Philosopho.

Item matrimonia debent esse libera, & sine coactione, etiam si præcesserint anteà sponsalia de futuro; & si non fuerint libera non valent. capit. ex literis. de desponsatio. impube. secundum Panormit. ibi Paul. Parisien. consil. 58. nume. 62. lib. 4. qui dicit, quòd ita tenent Docto. in. l. interpositas. C. de transactio. ergo sponsus non erit compellendus per prædicta.

In oppositum est text. in capit. ex literis. 2. de sponsa. vbi compelluntur per censuram ecclesiasticam, hoc est per excommunicationem, quæ denotat peccatum mortale esse in tali recusatione, cùm non sit proferenda nisi pro mortali culpa. c. nemo. 11. quæst. 3. & morti æquiparatur in iure. c. per venerabilem, col. fina. ibi, Quisuperbiens contempserit obseruare, mori præcipitur, id est, per excõicationis sententiam veluti mortuus à communiõe fidelium separari. qui fil. sunt legit. Cùm igitur grauitas pœnæ ostendat grauitatem peccati cap. fælicis. §. cæterum. de pœn. libr. 6. ergo sequitur, quòd peccat non implendo promissum, ac pro-

ac proinde est compellendus à iudice ecclesiastico dict.cap. ex literis. Syluani vbi Panor. num.9 & Præpos. num.3. de sponsalib. capi. fina. de foro competen. libr.6. capit. nouit. de iudi.

Quibus adstipulatur, Promissa sunt seruanda. cap.1.2.&.3. de pact. cap. iuramenti. 22. quæst.5.c. si quis ad te. capi. nec artificiosè. 22. quæst.2.l.1. ff. de pact. l.1. ff. de constitu. pec. l.1. §.1. ff. depos. ca. relatum. de præbend. Ergo ex fide pactionis debet compelli ad seruandum promissum. capit. licet. de voto. l.3. titul.8. supra libr. 3. vbi de hac re plura dicta sunt.

His etiam facit, Promittens contrahere matrimonium, facit pactum, & obligatur ex eo ex vi pactionis. cap.1. de sponsal. duorum. capi. fina. 27. quæst.2. glos. in cap. scimus. 12. quæst.1. vbi nuda pactio est adimplenda. ergo &c.

Item omnis contractus est seruandus: & à lege ipsius etiam Princeps non liberatur. capit.1. & ibi scrib. de probat. Sed quodlibet pactum dicitur esse contractus. glos. in. l.1. verb. figuris. de actio. & obliga. aurea secundum Christopho. Porti. in princip. colum.3. num.2. Institu. de obliga. Ias. in l. naturalis. num.3. ff. de præscript. verbis. Segur. in repe. l. quemadmodum. num.78. & ibi scripsi. ff. de acquiren. possess. ergo compellieum oportet. argum. l. sicut. C. de actio. & obliga. l. si donationem. &. l. velles. C. de reuo. dona. l.1. &. l.2. C. quando li. ab empt. dis. l. perfecta donatio. C. de donatio. quæ sub mod. cap. nuptiarum. 27. quæst. 1. cap. magnæ. §. & quidem tria. de voto. l.7. titul. 1. part. 4. Facit text. in cap. fina. de coniuga. leproso. per argumentum ab speciali. Et est regia. l.10. titul.1. lib.3. foro legum.

Suadetur præterea ex capit. si inter. & cap. adolescens. de sponsalib. vbi quanuis per matrimonium sequutum de præsenti extinguantur sponsalia tamen ob fidei violationem est frangenti eã, imponenda pœnitẽtia, ergo transgressio fuit peccaminosa. argumen. l. sancimus. C. de pœn. capit. 2. de constitu.

Item peccat non implendo sine causa, vel eam allegando tamen fraudulosam. S. Thom. in. 4. distinct. 27. quæst.2. colum.2. versic. Ad secundum. Palud. ibi. quæst.1. artic.2. versi. Tertius effectus. Gabriel. artic.2. Archiep. Florent. 3. part. titu.1. capitul.18. §.2. ad fin. Frater Astesanus in libr.8. suæ summæ. titu.6. colum.1. Ange. in sum. verb. sponsalia. §.42. Sylvest. in verb. matrimonium. 7. quæstio.3. & in part. sponsalia. quæst.4. Felin. in capi. 1.6. declaratione. de pact. Illustrissi. Præsul in Epitom. 4. Decretal. 1. part. cap. 4.

Ampliatur, etiam si in sponsalibus non sit iuramentum præstitum. capi. de illis. 1. versic. mulierem. de sponsa. impub. vbi hoc notat Panor. post Hostien. & Henric. Panor. in dict. cap. ex literis.

Ampliatur, quòd tenetur accipere in cõiugem eam, quam simplici promissione accepit in sponsam, quanuis eadem promissio iuramento firmata esset posteriori sponsæ. Ioan. Andr. Panor. Alexandri. & Rauen. in capit. sicut. de sponsa. Archi. Floren. 3. part. titul. 1. capit. 18. §. fina. Et probatur eorum sententia ex S. Thoma in. 4. sententia. distinct. 28. quæst. 1. artic. 1. & in addi. 3. part. quæst. 46. artic. 1. ad quartum. Et Palud. dicta distin. 28. quæst. 1. l. 8. titu. 1. part. 4. Patet quia secunda promissio iuramento firmata in contrarium primæ continet peccatum, & sic prior præualere debet. cap. quanuis. de pact. libr. 6. & in capit. cùm contingat. de iure iuran.

Ex his infertur non bene dixisse glos. in dict. capit. de illis. verb. iudicio. quatenus vult, sponsos, qui promiserunt coniugalem consensum sine iuramẽto non esse compellendos à iudice matrimonium contrahere. Idem probat Conrad. Lagus in methodica iuris. titu. de nupti. Quod tamen falsum est. Nec obstant iura, quæ semper in hac compulsione facienda ponderant iuramentum. vt cap. ex literis. 2. & cap. requisiuit. & capit. præterea. de sponsa. nam narrant facti contingentiam, & sic nihil disponunt. Vel quòd non ita exactè sit procedẽdum, quando est simplex promissio: sicuti quando est iuramento firmata, quia ratione iuramenti esset transgressio maior.

Quare autem ecclesia compellit aliquem ad matrimonij contractum, cùm sit actus interior, scilicet consensus? Respon. quòd ratione contractus, quo se obligauit ad actum interiorem, ecclesia cogit illum: sicut si quis solo corde vouisset, ecclesia ad illius voti obseruantiam non cogeret: si autem ore emisisset, illum cogeret. Paluda. in. 4. distinct. 17. quæst. 7. penul. colum. versic. Si autem dicitur.

Non obstant adducta in superioribus pro parte contraria, nam loquuntur, quando ius non est quæsitum parti, quia fuit factum in euentum, si fieret scriptura, si non fiat, actus est imperfectus, & præsumitur recessum communi consensu ab eo. Vel casu, quo teneatur fidem seruare, malè facit recedendo sine causa à promissione, & id facit dispositione iuris. vt in dict. l. contractus. Quia promittens contrahere, tenetur perficere promissionem. l. si fideiussor. §. meminisse. ff. de lega. 1. l. si quis stipulatus sit Stichum. §. fi. ff. de verb. obli. Qui enim promisit fideiubere, etsi verè fideiussor non sit, tenetur tamen fideiubere: & qui locare promisit, tenetur locare. l. in bonæ fidei. §. si tamen. ff. de eo quod certo loco. Et qui vẽdere promisit, vendere tenetur. l. si sterilis. §. pen. vbi no. ff. de acti. emp. Bart. & alij in. l. si eum. §. qui iniu-

riarum.ff.si quis caut.Et quanuis longè distet promissio contrahendi ab ipso contractu, vt probat Boeri.decis.3.colum.1.tamen compellitur illam promissionem seruare.Et sic in sponso erit dicendum.Vincen.&Ioan.Andr.in capitu. si inter.de spon.Henri.in cap.is qui fidem.colum.pen.eod. titu.Nicol.Milis in reperto.verb.Sponsalia non contrahuntur.Tiraquell.libr.2.de retract. §. vlti. numero.53.

Non obstat,quòd dissensu receditur, nam hoc procedit ante sponsionem factam mulieri. Secùs hìc. Nec obstat etiam.capit.requisiuit.Quia debet intelligi,quando adest causa, saltim vt euitetur maius periculum, eligendum est minus malum.Ioan.Lup.cap.per vestras.§.18.num.16.sic intelligens dict.cap.requisiuit. Et sic præmittenda est leuis coactio,seu monitio, & ne sequatur maius malum,dissimulat ecclesia,& non procedit ad vlteriora,præcipuè si de vxoricidio timeretur. S. Thom.in.4.sentent.distinct.27. quæst.2. versic. Ad secundum dicendum. Facit optima glos. in ca.sic quippe.§.sed concedatur.27.quæst.2. quod text.ille intelligatur, quãdo iusta causa allegatur, propter quam compulsio cessare debeat, ad hoc vt sponsus non possit compelli,non aliàs.cap. ex literis.de sponsa. Quæ causa vtrum legitima & rationabilis sit, iudicis arbitrio est relinquenda secundum Anto.in dict.cap.requisiuit.Francisc.de Areti.consil.142.Ex facto proponitur. col.6.nu. 6.versi.Prima ergo conclusio.

Quæro, Vtrùm appellatione vxoris,veniat spõsa de futuro,vel sponsæ simpliciter,veniat sponsa de præsenti?Et videtur dicẽdum quòd non: quia sponsa propriè illa dicitur, cum qua est promissum coniugium in futurum: sed hæc non est vxor, ergo eo nomine non venit. Tum, quia verba secundùm suum proprium sensum sunt accipienda.cap.relatum.de cle.non resid. l. fideicommissum.ff.de condi.& demonstra.l.fin. C. de his qui veni.ætat.impetraue.

Item apud Iureconsultos proprior, ac frequentior est significatio sponsi & sponsæ, quos de futuro appellamus.Antoni.Panormi. & Feli. in rubri.de sponsa.Conrad.Lagus in methodica iuris. titul. de nupti.Couar.in Epitome. 4. Decretal.1. part.cap.1.num.4.&in nume.16. in fin.

Item est text.in.l.eo iure.§.hoc caput. ff.de ritu nupt.vbi constitutio loquens in matrimonio, non habet locum in sponsalibus.l.solet.§. quæ virum eluget.ff.de his qui not. infa. Quod est not. ad leg.49.Tauri.

Præterea confirmatur,Nam contrahens sponsalia,non cadit in pœnam appositam contrahenti matrimonium.gl.in verb.contrahere. in clem. vni.de consangui.&affinita.singul.secundùm Panormi.in capit.1.pen.colum. de postu.præla.Ias. in.l.cùm quidam.colum.3. ff. de liber. & posthu. cum multis alijs docto.relatis ab And. Tiraquel. in.l.10.connubiali.glo.2.num.18.fol.250.colum. 2.&Ias.in.l.2.nume.25.ff.de iurisdict.omni.iudi. &in.l.quominus.nume.18.ff.de fluminib. in.l.si stipuler.4.nota.nume.5. ff. de verbo.obligat.Felin.in rubr.de sponsalib.&in cap.tertio loco.nu. 2.de præsumpt.Deci.in capit.ad hæc in beato.numero.45.de postula.præla.glos.in.l.fina.titu.18. parti.7.&in.l.2.titul.1.part.4. collecta in capitu. non debet.nume.5.de consangui. & affini. Milis in repertori.verb.lex.quæst.2. Angel.in summa. verb.Pœna.§.5.Boeri.decisio.173.nume.30.Et est opinio communis secundùm Præposit. in capi.1. colum.4.nume.8.de sponsali.Marti.Nauar.in capit.si quando.exceptio. 6.pagin. 20. de rescript. Niconi.in repet.rub.C.de edendo.nu.31.

Hinc infertur,quòd licèt verum sit, quòd clericus primæ tonsuræ contrahendo matrimonium ipso iure priuetur beneficijs.glos. & Collecta.in capit.1.de cle.coniuga.Rota antiqua decisio.102. Decisi.Capell.Tholosa.239.&Rot.antiq.decisio. 570. vbi probat Rota etiam si fuisset contractum cum impubere.Et Staphil. de literis gratiæ & iustiti.fol.74. Quæ opinio non est multum certa, cùm sint sponsalia de futuro, & per huiusmodi sponsalia non vacant beneficia, vt statim dicam. Et vacant ipso iure ex communi opinione secundùm Couar.in epitom.4.part.2.capi.6.§.3.nu.4.

Tamen sponsalia de futuro non inducunt priuationem beneficiorum, quia non sunt matrimonium, nec quid ponũt in esse, quod impediat ordinem sacrum,& officiũ sacerdotale.Ioan. Andr. & communiter docto.in cap.1. de cleri. coniuga. Ioan.Andr.Cardin.Ancha.&Imo.in.c.Ioannes. eod.titul.Panor.cons.62.nu.18.dub.4.libr.2.Tiraquel.in.l.10.connubia.glos.2.num.18.Henr.in cap.diuersis fallacijs.colum.pen. de cle. coniuga. quorum communis est secundum Stephan. Aufre.in decisio Capell.Tholos.239.&Couar.in dicto.§.3.nume.4.Rebuff.in practi.beneficio.pag. 562.nume.40.

Hinc est,quòd statutum prohibens contrahere matrimonium cum certo genere personarum, non habet locum in contrahente sponsalia de futuro.Bald.in.l.penul.§.docere.colum.fina. ff.ne quis eum qui in ius vo.est vi exi. Anchar. in capi. 1.colum.fina.de sponsa.libr.6.& consi.21. colum. penult.versi. Tertiò nota.Fernand. Loazes in repeti.l.filiusfami.§.diui.nume. 151. ff.de legat.1.Facit.l.si quis tutor.§.quanuis.ff. de ritu nupt.l. solet.§.quæ virum. ff. de his qui notan. infam. vbi viduæ contrahenti sponsalia intra annum luctus, non imponitur pœna.Secùs si matrimonium.l.2.

C.de

C. de secundis nuptijs. Iura autem, quæ dicunt appellatione viri & vxoris contineri sponsum & sponsam, procedunt in sponso & sponsa de præsenti, non in sponsis de futuro, quia verè coniuges sunt. Vel loquuntur in fauorem sponsæ, non in eius præiudicium. l. non sine. C. de bon. quę lib.

Hinc infero sponsam de futuro non esse obligatam in suis contractibus requirere licentiam ab sponso de futuro, quia adhuc non est eius vxor, per prædicta. Quod est not. ad leg. 55. in decisionibus Tauri, vbi hoc not. Cisuen. quæst. 5. & dixi in repet. l. vnum ex fami. §. sed si fundum. nume. 24. ff. de legat. 2.

Item deducitur, quòd si habeat accessum carnalem cum alio, quòd non tenebitur pœna adulterij, quia est sponsa de futuro, & non vxor. l. 2. titul. 15. libr. 8. ordin. & l. 81. Tauri, quæ loquitur in sponsa de præsenti committenti tale crimẽ coitus cum alio, quæ tanquam vxor punienda est. Si ergo non est vxor de præsenti, sed de futuro, locum non habet pœna. Couarru. in. 4. Decreta. 1. part. capit. primo. nume. 14. Tamen si fuerit matrimonium putatiuum nullum propter consanguinitatem, vel alio quouis impedimento, non liberabitur à pœna adulterij. Hostien. in sum. rerum amota. §. fina. Paluda. in. 4. sententia. distin. 42. quæst. 3. artic. 3. concluſ. 7. Ex quibus ortum habuit absque dubio dict. l. 81.

Hinc est, quòd sponsus rapiens sponsam, vel è conuerso, tenetur pœna. l. vni. §. quibus. iuncta glos. verb. sponsam. C. de raptu virgi. tamen procedit in spõsis de futuro, non in illis, qui iam sunt de præsenti. Couar. vbi supra. 2. part. capit. 7. §. 4. nume. 11. Et est. l. 3. titul. 20. part. 7.

Hinc etiam est, quòd sponsus de præsenti poterit iure mariti accusare suam sponsam, vt diximus. & est glos. in capitul. 3. verb. cum vxore. de sentent. excommunica. quæ intelligit. l. si vxor. §. diuus. ff. de adulter. in sponsa de præsenti. An. in capit. 1. de adulte. & Felin. in rubri. de sponsa. Et est communis interpretatio, quæ tamen est vera, vt ostendit Couar. in epitom. 4. priori part. capit. 1. nume. 8. Decem differentiæ inter sponsam & vxorem assignantur à Ioan. Basiano in consuetudi. Albertiæ. *Des donations.* art. 2. fol. 81.

Quæro, Clericus quidam cùm esset in minoribus ordinibus constitutus cum quadam contraxit in facie ecclesiæ: postea probata consanguinitate in gradu prohibito, vel ex alia causa constitit nullum esse, Vtrùm redire possit ad suum beneficium? Respond. quòd non, cùm suo facto ecclesiam renuntiauerit. vt capit. ex ore. de his quæ si. à prælat. & capit. dilecto. de appellationibus.

Item, quia ecclesiam, quantum in se fuit, habuit pro derelicta. l. 2. ff. pro derelict. & sic eam amisit. Facit text. in capit. 1. de sponsa. libr. 6. vbi publica honestas causatur ex matrimonio declarato nullo, allegato, & probato impedimẽto. Ad idem capit. nuper. in fin. de bigam. Ita etiam tenet Barth. Brixien. q. Dominicali. 10. Ioan. Andr. & alij in capit. 1. de cler. coniuga. & in ca. Ioannes. eod. titu. Ancha. in cap. vni. de cler. coniuga. libr. 6. & in consil. 34. In hac causa. colum. 3. versi. Nam & alibi. nume. 10. Item probatur ex gloss. in dict. cap. vni. de cle. coniuga. libr. 6. verb. clericalis. Dixit in simili, quòd si quis impetrauerit rescriptũ ad præbendam vacaturam, & antequàm vacaret, contraxit cum virgine, quæ postea mortua est, & mox vacat beneficium, an possit illud repetere? Et concludit non esse admittendum. Idem tenet Bartholo. Brixien. in quæstio. Dominicali. 9. in ordine, quorum opinio est communis secundùm Ferdinan. Loazes de matrimon. regis Angliæ. dub. 11. nume. 13. Quanuis ipse Loaz. in repet. l. filiusfami. §. diui. nume. 285. ff. de legat. primo. teneat post Imolam in clemen. Gratiæ. de rescript. ex matrimonio inutiliter contracto beneficia nõ vacare. Et in volu. rep. diuersorum doctorum est in nume. 117.

Quæritur præterea, Quæ personæ sint habiles ad contrahendum sponsalia. Respond. quòd omnes illæ, quæ expresè à iure non reperiuntur prohibitæ. capit. cùm apud. de sponsal. vbi istud edictum est prohibitorium. Paluda. in. 4. distin. 27. quæst. 1. articu. 2. Martinus Nauar. in manuali confessorum. capi. 22. nume. 28.

Quæ autem sit ætas legitima ad contrahendũ sponsalia? Respond. quòd ætas completa septennij. capit. accesit. capit. literas. & capit. ad dissoluendum. de despon. impube. capit. primo. & cap. vbi. 30. quæst. 2. l. in sponsalibus contrahendis. ff. de sponsalib. l. 6. titul. 1. part. 4. Dominic. Sot. in 4. sententia. distinct. 27. quæst. 2. artic. 2. quem videas. In tantum, quòd contracta sponsalia à minoribus septem annorum sunt nulla, & nullum effectum producunt. capit. ad dissoluendum. de desponsa. impube. capit. vni. in princip. eod. titul. libr. 6. Tum etiam, quia ex nihilo nihil gignitur. l. & ideo. ff. de donat. inter virum & vxor. l. 5. §. si nec. & ibi Ias. numer. 6. ff. de iureiuran. l. eius qui in prouincia. §. quòd si stipulatus. ff. si certum petatur. & ibi Paul. & Ias. nume. 3. Sed consensus deducitur ex discretione, quæ non est in illa ætate infantili. l. prima. C. de falsa mone. Clement. vni. & ibi dixi de homicid. Ergo absque consensu non fuerunt sponsalia. Quia qui primitiua inficit, deriuata vituperat. l. si homo mortuus. ff. de verborum obligationib. l. mortuo. in princip. ff. de legat. secundo. l. grege. versic. 1. & l. lex vectigali. ff. de pignorib. ideoq; rescisso principali, rescissum

iudicatur omne ab eo dependens. glo. in. l. 3. §. patronum. verb. Fabiana. ff. si quid in fraudem patro. Solennem dicit Iaso. in. l. ex testamento. nu. 2. C. de fideicommiss. & vnicam in. §. fuerat. num. 79. Instit. de actio. & communiter approbatam censuit in. l. certi condictio. §. si nummos. nu. 36. ff. si certum peta. Rip. in. l. ita stipulatus. num. 36. ff. de verbo. obliga. Probatur ex Barto. in. l. diuus Traianus. nu. 1. ff. de testamen. militis. Quod est optimum ad. l. 4. tit. 8. lib. 3. suprà. quòd annullato instrumento publico, censetur annullata clausula guarentigia in eo contenta. & sic non poterit exequi.

Quæri solet circa præmissa, Vtrùm ætas septẽnij in sponsalibus præueniri possit propter discretionem, & malitiam præuenientem pueri ætatẽ? In qua quæstione videtur dicendum quòd non. Nam vbi certa ætas ad intellectum & discretionẽ à iure desideratur, non suppletur, nec potest malitia, nec ex iudicio præuenienti. l. qua ætate. secundum eius communem intellectum. ff. de testa. Quem etiam sequitur Philipp. Francus in rubri. de testam. lib. 6. num. 8. & num. 9. Quo fit, vt si impubes ante legitimam ætatem religionem profiteatur, professio erit nulla. cap. 1. de regula. libr. 6. etiam eo in casu, quo puer esset summè discretus, ac omnino doli capax. glo. est communiter recepta in cap. postulasti. de regula. Panormi. in cap. significatum. eod. titu. & in capi. attestationes. nu. 10. de desponsa. impube. Cardina. in Clemen. fina. q. 3. colum. 3. num. 6. de ætat. & qualita. Albert. Trotus libr. 2. de vero & perfect. cleri. ca. 19. num. 4. Sylvest. in verb. religio. in. 2. quæstio. 12. & in. 3. quæst. 2. Caieta. verb. votum. verfic. Imperfectio autem ætatis. Ratio huius decisionis est authoritas ecclesiæ irritantis hoc votum solenne, siue persona sit discreta, vel non.

Sed etiam est Panormi. censura in ca. iuuenis. num. 5. de sponsalibus. firmantis malitiam, ac doli capacitatẽ, ætatem septennij ad contrahenda spõsalia, minimè supplere. & Ioan. Brunell. hanc partem visus est comprobare in tracta. de sponsalib. & matrimo. conclus. 4. num. 5. Item casus specialis ac singularis denotatius commune esse in contrarium. Sed quòd malitia suppleat ætatem, statutum est in matrimonio, vt est notum, ac probatur. l. 6. titu. 1. part. 4. igitur in sponsalibus non habet locum talis præuentio.

Secunda opinio in hac quæstione cõtraria est tenenda, imò quòd infantes possint contrahere sponsalia, si habent intelligentiam, ac doli capacitatem. ex glos. 1. in. c. iuuenis. de sponsalib. glo. in c. sponsam. eo. tit. gl. in summa. 30. q. 2. ad mediũ. ibi, Nisi proximi sint septẽnio, ita ꝙ sint capaces intelligẽtiæ. Ioan. in sum. confess. lib. 4. tit. 1. q. 5. Summa Pisana verb. Sponsalia. §. 4. Archiep. Floren. 3. par. tit. 1. c. 18. ad fi. col. 1. Sylvest. verb. sponsalia. q. 2. Thom. in. 4. dist. 27. q. 2. art. 2. versic. Ad septimum dicendum. vbi Palud. q. 1. artic. 2. conclus. 2. Richard. de Mediauilla. arti. 3. quæst. 1. Ad secundum Ioan. Andr. Domi. Philipp. Franc. nu. 2. & Ioan. Vankel. conclus. 1. hanc dicens communem sententiam in. c. vni. in princi. de sponsalib. lib. 6. & Præpos. in dict. c. iuuenis. col. 3. nu. 6. de sponsalib. Couar. in Epitom. 4. Decretal. priori parte. c. 2. Gregor. Lopez in. l. 6. verb. *Siete años*. titu. 1. part. 4. Nam iuxta sententiam Philosophi. 2. Physic. Quod parum deest à re, nihil deesse videtur. l. pen. ff. de mil. testa. Hæc autem propinquitas terminatur à quibusdam in tempore sex mensium. Sed melius est secundum sanctum Thom. in. 4. sent. dist. 27. q. 2. artic. 2. versi. Ad septimum dicendum. quòd terminetur secundum conditionem cõtrahentium: quia in quibusdam magis acceleratur rationis vsus, quàm in alijs, & sic intentio discreta, & complacentia nuptiarum. Idem tenet Archiep. Floren. 3. part. titu. 1. c. 18. De iure tamen non habetur, quòd tempus septennij possit præueniri secundùm Arch. Florẽ. loco præmisso.

Confirmatur ex Panorm. in. c. 1. de delict. pue. nu. 4. dicente Clemen. vni. de homicid. limitandam esse in infante doli capace. Quem sequitur Gondisal. de Villadiego in tract. de irregularitate. cap. de percussore. nu. 58. vbi per plura in additionibus contrarium persuadere contendimus.

Nec obstat id quod dixi in primo fundamento partis contrariæ, nam procedit in materia iuris communis correctoria, & sic odiosa, quanuis aliqua ratione inspecta, nempe eius iuridica obseruatione sit fauorabilis. l. 1. C. de sacr. sanct. eccles. Secùs in materia nostra, quæ fauorabilis est, ac in dubio pro matrimonio est iudicium proferendũ. ca. fina. de re iudi. Et viginti quatuor specialia ratione matrimonij inducta eleganter tradit Felin. in rub. de sponsalib. col. 5. nu. 4. Ex eo etiam procedit ista communis: quia data discretione infantis paulò ante septennium, & sic data intelligentia ad contrahenda sponsalia, cessat ratio finalis legum latorum, & sic eorum dispositio, seu prouisio. c. magnæ. de vot. c. non debet. de consang. & affinit. Facit pro isto intellectu. l. in sponsalibus. ff. de sponsalib. vbi intellectus desideratur in contrahendis sponsalibus, quem defuisse præsumitur ante completum septennij tempus. Si igitur de iudicio, ac præcoci intellectu constat, cessat legis præsumptio de ignorantia. argu. l. diuus. ff. de minori. quo loco dicitur, quòd vna præsumptio excludit aliam.

Nec his obstare videntur quæ diximus de voto religionis: nam ideò in casu expresè statutum est ab

est ab ecclesia propter magnitudinem causæ, quæ cùm inducat mutationem status, ac contineat seruitutem perpetuam, meritò maiori deliberatione perficiendum est: in sponsalibus verò non ita magna versatur ratio dispositionis, cùm damnũ sit leue, ac recuperabile.

Item etiam authoritas Panor. in.d.ca.iuuenis. etsi non leuis in iure sit, tamen est probabilis, nõ autem necessaria, quemadmodum in cæteris doctorum opinionibus dici solet, & sic nõ impedit.

Rursus non obstat id, quod dicimus de matrimonio carnali, in quo est expressum malitiã supplere ætatem. Quæ sic exponi debet, id est, vigor naturalis, seu potentia coeundi. c. de illis. 2. de desponsat. impube. Sylvest. verb. matrimonium. 5. quæst. 2. nam illud expressè dispositum fuit propter maiorem contingentiam in causa matrimonij, in sponsalibus id contingere quanuis soleat, tamen rarissimè, vt in exemplo est apud Sylvest. loco proximè citato de minore septem annis, quæ carnaliter fuit cognita â maiore quatuordecim annis, quo casu non solùm sunt sponsalia, sed matrimonium, ideo non censetur iste casus excluſus.

Quæro insuper, Quibus ex causis sponsalia de futuro dissoluantur? Respon. quòd ex plurimis, de quibus per gloss. in ca. sic quippe. 27. q. 2. & in c. quemadmodum. de iureiurand. Rebuff. in pract. beneficio. in regul. Cancellariæ, de dispensatio. in gradibus prohibitis. glo. 5. nume, 51. vbi refert hos versus.

Lepra superueniens, furor, ordo, sanguis, & absens,
Læsaq; virginitas, membri damnum, minor ætas,
Hæresis ac lapsus, fideiq; remissio prorsus,
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

¶ Adde Hostiens. quatuordecim casus referẽtem in sum. de sponsa. §. & qualiter dissoluatur. Sanct. Thom. in. 4. senten. distinct. 27. q. 2. arti. 3. vbi Richard. de Media villa. ponit decem casus, in quibus sponsalia dissolui possunt. art. 3. ſq. 4. & Paluda. quæst. 1. art. 3. Gregor. Lopez in. l. 7. verb. *Excusacion derecha.* titu. 1. part. 4. Reuerendissimus Doctor ac episcopus Segouiensis atq; Regius Præsul in Epitom. 4. Decretal. 1. part. c. 5. Et est regia. l. 8. titu. 1. part. 4.

Dubitatur, Sponsalia de futuro quibus verbis contrahantur? Respond. quòd his verbis, quibus ad futurum matrimonium consensu promittitur: per quæ verba cùm initium, non executionem actus denotent, sponsalia de futuro, & non matrimonium contrahuntur. capitul. iurauit in vxorem legitimam accepturum. de probationib. capit. penulti. vbi Panormi. colum. 1. numer. 2. & Præpos. de sponsalib. text. secundum Panorm. in capitu. ex parte. ibi, habituram. vbi Præpos. eod. titul. Ias. in. l. serui electione. nume. 2. ff. de legat. 1. capit. ex literis. 2. & capit. sicut. de sponsali. Couar. in dicto Epitome. 4. Decretal. 1. part. cap. 3. nume. 1. Verba, per quæ propriè sponsalia inducuntur, ponuntur in. l. 2. titul. 1. part. 4. Itidem ex iuris interpretatione sponsalia de futuro sunt ea, quæ contrahuntur per verba de præsenti efficacia ad matrimonium contrahendum, impediente tamen ætatis defectu: quanuis aliàs ex conceptis verbis matrimonium esset censendum. capit. vnic. §. idem quoque. de desponsatio. impub. lib. 6. Idem de iure antiquo constitutum erat in cap. à nobis. vbi est glos. verb. consensum. de desponsatio. impube. vbi not. Ioan. Andr. & Panormi. nume. 2. text. in cap. attestationes. & in cap. tuæ. vbi gloss. fina. & Ioan. Andr. eodem titul. Ioan. Brunellus de sponsal. & matri. conclus. 4. Et sic colligitur regula, Si non valet vt matrimonium, valeat eo modo, quo meliùs valere potest, nempe vt spõsalia. text, in dict. cap. vni. §. idem quoque. de desponsatio. impube. lib. 6. De cuius intellectu agit Couarru. in Epitom. 4. Decretal. 1. part. cap. 3. nu. 3. Ioan. Crott. ponit nouem conclusiones in repeti. l. 1. §. si quis ita. nume. 28. ff. de verborũ obligat. vbi Alciat. nume. 17.

His sic præmissis, Quæritur, Quid sit matrimonium? Respondendum est, quòd matrimonium est maris, & fœminæ coniunctio libera & legitima ex consensu prouenies, indiuiduam vitæ cõsuetudinẽ retinens, diuini & humani generis cõmunicatio. l. prima. ff. de ritu nuptia. in princip. Instit. de patri. potesta. & in princip. 27. quæstio. 2. cap. illud. ad fin. de præsumptio. glo. in summa. 27. quæst. 1. Hostiens. in summa. de matrimo. §. 1. Speculat. de sponsalibus. §. 1. nume. 2. Ioan. Monach. vbi Philip. Prob. in rubri. de sponsalib. libr. 6. Thom. Ferra. cautel. 7. colum. 1. Couar. in Epitome. 4. Decretal. 2. part. cap. 1. nume. 1. Magister in. 4. sentent. distinctio. 27. capitu. 2. & ibi Sanct. Thom. quæst. 1. art. 1. Et supplementum Gabriel. quæst. vni. in princip. Archiepis. Florenti. 3. part. titu. 14. capit. 9. §. 2. Angel. in summa verb. Matrimonium. 1. l. 1. titul. 2. part. 4. Declarabis prædictam definitionem ex Couar. vbi suprà, & Ioanne Brunello in tractat. de sponsalibus. & matrimo. conclusio. 1. Vel dic, Matrimonium est ius inter virum & fœminam, quo mutuò liceat vti ad liberorum procreationem: secundum fratrem Francisc. à Victoria in repet. De matrimonio. nume. 1. Vel matrimonium propriè est legitima, perpetuaq; viri ac mulieris studio gignendæ sobolis, inita coniunctio, vitæ, ac fortunarum omnium indiuiduam societatem adducens. Cùm dicimus, legitima cõiunctio, genus nominis præponimus: nam & fœdus, & contractus legitimæ societates sunt, cùm absint ab appellatione matrimonij. Do

Ponimus etiam, ſtudio gignendæ prolis, ad conſtituendam differentiam. nã ea matrimoniũ diſcernit à cæteris quãlibet legitimis coniunctionibus.

Quæri etiam poteſt de nominis ratione, Cur potiùs dicimus matrimonium, quàm patrimonium? Reſpond. ratione effectus matrimonij, qui eſt proles, & ſic quaſi matris munium, id eſt, officium: quippe cum fœminis maximè incumbat officium educandæ prolis. glo. in ſum. 27. quæſt. 1. Sanct. Thom. in. 4. ſenten. diſtin. 27. quæſt. 1. articu. 1. quæſt. 2. & Richar. arti. 1. quæſt. 1. Et ratione oneris, doloris, ac laboris, quem ipſæ patiũtur ante partum, in partu, & poſt partum. text. inſignis in capit. ex literis. de conuerſi. infideli. & ſic matrimonium dicitur, id eſt matris munium, id eſt officium ipſius, cuius in hoc magis verſatur officium, quàm patris, ex dict. cap. ex literis. & Regia. l. 2. titu. 2. part. 4. not. Hoſtien. in ſum. de matrimo. §. & vnde. Ioan. Fab. in princi. Inſtit. de patria poteſtat. Congruum enim eſt, vt nomina correſpondeant rebus, de quibus prædicantur. iuxta text. in dict. cap. ex literis. & in capit. cùm ſecundùm apoſtolum. ibi, vt ipſa nominis ratio perſuadet. de præbend. cap. cleros. 21. diſt. §. eſt & aliud. Inſtit. de donatio. ibi, dum dicit, & conſequentia nomina rebus eſſe ſtudentes. & ibi glo. aliàs enim abuſiuum nomen dicitur. text. cum glo. in. §. appellamus. Inſtit. de actio. abuſio autem dicitur eo in caſu, quo quis vtitur re contra ſuam naturam.

Quo fit, ſcholarem habitu, & matricula tãtùm munitum, minimè tamen ſtudentem, priuilegijs ratione ſtudij cõceſsis nullatenus frui poſſe. Quoniam ſtudioſus à verbo ſtudeo, cuius cauſa priuilegia ſunt conceſſa, authen. habita. C. ne filius pro patre. deriuatur. non ſtudet, igitur nec priuilegia ſtudioſis conceſſa habere poterit. Bartol. in. l. qui ſub prætextu. C. de ſacro ſanct. eccleſ. & in. l. qui ſub prætextu. num. 1. C. de collegiatis. lib. 11. Bald. in authen. habita. colum. 4. num. 21. præcitata. Alberic. in. l. ſancimus. C. de reſtit. mili. num. 1. Ripa in. l. 1. num. 138. ff. ſolut. matrimo. & in capi. 1. col. penul. nu. 95. de iudi. l. 25. cap. pen. lib. Pragm. regum Catholicorum. ibi, *haſta tanto que haya hecho vn curſo entero, y que eſtudie continuo, y que entre en las eſtuelas, è oya dos lectiones cada dia, de manera que hagan aquello porque deuen gozar.* Quod vltimum verbum dictæ. l. 25. *porque deuen gozar.* eſt memoriæ dignum ad præmiſſam illationem.

Vel eſt dicendum, matrimonij denominationem potius à matre, quàm à patre habuiſſe locũ, ex maiore certitudine, quæ eſt in matre, habita conſideratione ad prolem. l. quia ſemper. ff. de in ius vocan. Philipp. Deci. in. l. imperium. colum. 2. nume. 7. ff. de iuriſdi. omnium iudic. Et Decio non citato tenet Couar. in Epitom. 4. Decretali. in. 2. part. capit. 1. adducens tantum illud Homeri Odyſſea. 1. vbi Telemachus inquit, Me eſſe Vlyſſis filium reuelauit mater. Status etiam hominis iudicatur à matre: ſi libera eſt, erit liber filius, filiave: Si ſerua, partus quoq; erit eiuſdem conditionis, cuius & mater. l. Partum ancillæ matris ſequi conditionem, nec ſtatum patris in hac ſpecie conſiderari explorati iuris eſt. C. de rei vendi. §. ſed & ſi quis. Inſtit. de ingenu. ca. fina. & ibi. gloſ. de ſeruis non ordinan. l. 2. tit. 21. par. 4. Quibus non longè abeſt. l. 5. §. idem ſcribit. in. 2. ff. de rei vendi. vbi fœtus ex equa alicuius natus, eſt domini equæ, & non domini equi ipſam imprægnantis. Quo in loco Vlpianus ait, Si equam meam equus tuus prægnantem fecerit, non eſſe tuum, ſed meum, quod natum eſt. & ibi glo. verb. Sed meum.

Dubitatur etiam, Vtrùm ſit ſacramentum? Reſpond. quòd ſit vnum ex ſeptem ſacramentis eccleſiæ. text. eſt hic, dicens, *Alto ſacramento es el matrimonio.* Et in. l. 3. titul. 2. part. 4. habetur ex teſtimonio Apoſtoli ad Epheſ. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & eccleſia. Sanct. Thom. 3. part. quæſt. 61. artic. 2. & in. 4. ſenten. diſtin. 26. arti. 2. quæſt. 1. poſt magiſt. capi. penul. Archiepiſc. 3. part. tit. 14. capi. 9. §. 3. Ambr. Cathari. aduerſus Caieta. libr. 5. capi. 1. & Roffenſ. & Ioan. Ekius aduerſus hæreſes. verb. Nuptiæ. Alphonſ. à Caſtr. lib. 11. eod. verb. nuptiæ. verb. Tertia hæreſis. Domi. Sotus in. 4. ſenten. diſtin. 26. quæſt. 2. art. 1. gl. in. c. fi. de tranſactio. & in. c. 1. de cõiug. ſeruo. & in cap. fi. in glo. vlti. de cogn. ſpiritua. lib. 6. Panor. in cap. ſignificante. nu. 6. qui matrimo. accuſa. poſ. & in capi. cùm apud. num. 5. de ſponſalib. Alexand. in capit. 1. nume. 5. de conſanguinita. & affinita. text. optimus in cap. debitum. de bigam. & in ca. 1. de ſponſa. duo. & cap. ad abolendam. de hæreti. glo. in. c. Acutius. 26. diſtin. ca. cùm ſocietas. ibi, eccleſiæ ſacramentum. & in cap. omne. & in cap. inſtitutum eſt. & in cap. duobus. dum dicit, non enim debet reſcindi tantum ſacramentum. 27. q. 2. Et in Concilio canonis Coloniẽſis. titu. de matrimonio. §. quæ omnia. Et in Concilio Tridenti. ſeſsio. 7. cano. 1. Conſtat præterea vbi agitur de ſacramentis eccleſiæ, matrimonium ſeptimo loco collocatur, vt conſtat ex gloſſ. ſingula. in capi. veniens. de tranſactionib. Ioan. Andre. & Panormita. in rubric. de ſacramentis non iterand. Collecta. in rubri. de pœniten. & remiſsi. nume. 16. Magiſter in. 4. ſentent. diſtinct. 2. cap. 1. & ibi Sanct. Thom. quæſtio. 1. articul. 2. Durand. quæſt. 2. Parienſ. de ſeptem eccleſiæ ſacramentis. in. 2. part. tracta. 3. Sanctus Thom. 3. part. quæſtio. 65. artic. 1. & in libr. 4. contra Genti. capit. 58. Richard. in. 4. ſententia. diſtin. 2. artic. 1. quæſtio. 4. Archiepiſ. Florenti. 3. part. titul. 14. capit. 11. §. primo. &

mo. & in Concilio Florenti. sub Eugenio. 4. Et in Concilio Trident. sesio. 7. cano. 1. gloss. in capit. remissionem. 1. quæst. 1. & gloss. in capitu. fina. de cognat. spirituali. libr. 6. & in cap. primo. de coniug. seruo. Hostiens. in summa de sacramentis non iterandis. §. quot sunt species. gloss. verb. Sacramentorum. in extrauagant. Ad vitandum scandala. de excommu. non vitand. in pragmati. Sanctio. Sylvest. verb. Sacramentum. quæst. 3. Arnald. Lamberti. in repet. rubri. de hæret. quæst. 13. numer. 64. libro. 6. Chassanæ. in catalogo gloriæ mundi. 12. part. considerat. 31. & in procem. titul. 4. part. 1. Ergo per argumentum à recta enumeratione cùm sit inclusum inter septem ecclesiæ sacramenta non erit dubitandum, quin sit sacramẽtum legis nouæ, & id negans, hæreticus est censendus. cap. ad abolendam. de hæreti. Et Alberti. loco proximè citato. nume. 63.

Vtrùm autem idem dicendum sit de matrimonio contracto per procuratorem, iuxta formam text. in capit. fina. de procurat. libr. sexto? Videtur dicendum non esse sacramentum: quia talis contractus purè ciuilis est, nec aliqua ex parte habet religionis opus sacrum, quare non est sacramentum.

Secundò suadetur, Receptio sacramenti per se, & non per mediam personam consequitur, matrimonium autem contractum per procuratorẽ, vt asseritur, est per tertiam personam, vt constat, igitur non est sacramentum, quia receptio gratiæ est personalis, & non potest dari vni pro altero, cùm sacramenta nouæ legis conferant gratiam, vt colligitur ex epistola ad Roma. 8. Deus est qui iustificat. Cùm ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, quæ per gratiam cõtingit, sequitur necessariò, quòd sacramenta nouæ legis conferunt gratiam. Sanct. Thom. in. 4. senten. distinct. 1. artic. 4. ad. 1. & Concil. Trident. sesio. 7. cano. 8. vbi dicitur, Si quis dixerit per ipsa nouæ legis sacramenta ex opere operato nõ conferri gratiam, sed solam fidem diuinę promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit. Ergo gratia cùm sit personalis, per mediam personam non consequitur, ac proinde ibi non adest sacramentum, quousque saltem inter præsentes coniuges tale matrimonium ratum habeatur. Caieta. de matrimo, quæst. 1. Et Melchior Cano in relectio. de sacramentis. fol. 7. colum. 1. in versic. Responderi quoque potest Durand. in 4. distin. 26. quæst. 3.

Tertiò facit. Nam vt concilium Florentinum definit, omnia sacramenta tribus constant, materia, forma, ministro: quorum si aliquod desit, nõ perficitur sacramentum. At cùm matrimonium cũ sacerdote, aut ministro ecclesiastico cõtrahit, vnũ reuera deest, non igitur conficit sacramentũ.

In contrariam sententiam, imò quòd sit sacramentum matrimonium contractum per procuratorem, facit. Tale matrimonium ritè contractum est indissolubile, per textum in dicto capitul. fina. de procuratorib. libr. sexto. quæ indissolubilitas ex eo quòd sit sacramentum quemadmodũ inter præsentes contractum contingit, ex capit. fina. & ibi gloss. de condit. appos. capit. ex parte. de transactionib. gloss. in capit. omne itaque. 27. quæstione. 2. capit. solet. 32. quæstione. 2. Nam quos Deus coniungit, homo non separet. Matthæi. 19. & Marc. 10. capi. deinde opponitur. 26. distin. cap. de infidelibus. de consangui. & affini. & quanuis diuortium ex causa fornicationis in tali matrimonio carnali sit permissum à dño Matth. 19. cap. ex parte. de sponsalib. non tamen licet marito aliam ducere, viuente adultera: ex illa nanq; separatione non aliam, quàm corporalem quo ad mutuam cohabitationem, toriq; separationem, non autem sacramentalem separationem concessit. Quanuis Anabaptistæ, ac plerique hæretici, qui sacramenti huius virtutem ignorant, miserè hallucinãtur. ex testimonio Concilij Colonien. titul. de matrimo. §. iam de matrimonio Christiano. pag. 372. text. expressus in dict. cap. ex parte. cuius verba notanda hæc sunt, Quia igitur nemini licet vxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & tunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsa viuente continere. vbi est glos. verbo, continere. Facit Matthæi. 5. vbi Christus ait, Qui dimissam duxerit, adulterat. At nullo modo diceretur verè adulterasse, qui dimissam duxisset, nisi illa esset adhuc vxor prioris mariti, à quo dimissa fuit. Et hanc esse veram Christi mentem apertè declarat. S. Paulus. 1. ad Corinthios. 7. sic inquiens. Ijs autem, qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Nec opus esset de hac re multùm disputare, aut multa pro hac parte afferre testimonia: cùm aperta sit ecclesiæ definitio, quæ omnem de hac re disputationem tollit. Nam Concilium Florentinum, sub Eugenio Quarto celebratum, in ea fidei definitione, quam dedit Armenis de Sacramento matrimonij differens, hæc ait. Quanuis ex causa fornicationis liceat tori separationẽ facere, non tamen aliud matrimoniũ contrahere fas est, cùm matrimonij vinculum legitimè contracti perpetuum sit. Hæc concil. Florent. Separantur ergo cõiuges ab eodẽ toro propter alterius adulteriũ, sed non dissoluit vinculum matrimonij. c. si quod verius. ibi, Cùm enim vtrunq; secundũ legẽ Christi illicitum sit siue adulteram occidere, siue alteram

ducere ea viuente, ab vtroque est abstinendum. 33.quæst.2.cap.dixit dominus.32. quæst.1. dicens non licere viro dimittente vxorem causa fornicationis aliam accipere vxorem.cap. gaudemus. de diuor. sic intelligens dictum locum Matthæ. 19. hoc expresè ostendit.capi.per venerabilem. qui filij sunt legit.optimè probat, quatenus ibi respõdet Papa. Cùm & si fides tori sit vnum de tribus bonis coniugij,non tamen ipsius violatio coniugale vinculum violasset. Quo in loco de adulterio vxoris intellexit. Hanc sententiam comprobat Innocent.tertius. libr.1.de contemp. mundi. cap.16.Et Innocen.Papa.1. in epistola ad Exuperium Tholosanum Episcopum.ca.6.August. lib. 1.de adulte.coniug.ad Pollentium. cap.8.&.9.& in lib.1.de bono cõiugal.capit.7.Ioan. Ekius in homilia 74. de sacramentis. Sanct. Thom. in.4. sentent.distinct.35.art.5.Robertus Senalis Episcopus Albricensis in quodam peculiari huius dubitationis tractatu. Satis diligenter Ioan. Arboreus in lib.1.Theosophiæ.ca.35.Abulens.Matthæi.19. quæst.76.Alphonsi à Castro in tract. de potestate legis pœnalis.lib.2.capit.4.versic. Vt nostram priorem conclusionem. Didacus Couar. in Epitome.4.Decretal.posteriori parte cap. 7.§.6.nu. 13.vbi alios tenentes vtranq; partem eleganter refert.Et ante eum idem fecit Ioan.Neuizan.in Sylua nuptia.lib.1.num.107.cum pluribus sequenti. Nouissimè doctissimus nostra ætate vir Domin. Soto in.4.senten.distinct.36.quæst.vnica.artic.5. Quicquid Caieta. dixerit in contrarium Matth. 19.Et Erasm.ibi,& in Paraphrasi.& in annotationum latissimè super Paul.1.Corinth.7.qui non solùm ob fornicationem,verùm & alijs pluribus de causis contendit ecclesiæ persuadere, vt matrimonium dissolueret, atque adeò fornicationis causa non tantùm viro, sed etiam vxori nititur licere alias nuptias contrahere. Quorum opinio vt ex præmissis constat falsam,& erroneam iudicãdam fore vnusquisque censebit. Et Ioan. Corasij, qui Erasm.sequi videtur in repe.l.qui liberos. nu.223. ff.de ritu nupt.& Ambros.Cathari.lib.5.adu. Caieta.cap.fin.& Lactantius Firmia.lib.6.diui.inst. ca.32.& est error Lutheri per fornicationem dissolui posse vinculum matrimonij. & acriter insurgit Alphons.à Castro contra Caiet. & alios sequaces in lib.11.de hæresib.verbo.nuptiæ. hæres.5. & nouissimè Alphons. à Vera cruce in.3.part. Speculi coniugiorum.art.7.Et diffinitum est in Concil.Triden.de sacra.matrimo. can.7. Si quis dixerit,ecclesiam errare.Pagi.221.

Præterea tali ratione suadetur. Nam cùm Christus matrimonium simpliciter, & absq; vlla exceptione instituerit esse sacramentum, nonnihil temeritatis offert,id quod sit verè matrimonium, à ratione sacramenti excipere,potissimùm cùm illud ratiõe,& virtute nouæ legis sit indissolubile.

His etiam adijcitur alia ratio.Quia gratia, quæ in matrimonio confertur, est propter eius idoneum vsum: hic autem finis tam necessarius est matrimonio per procuratorem contracto, quàm reliquis:nec permittere deberet ecclesia matrimonium contractum per procuratorem, nisi esset sacramentum. Fingere autem, quòd requiritur ad gratiæ collationem, vt sponsi postmodum in conscientia iteratos consensus ratificent, certè gratis asseritur,quoniam consensus priores sufficientes erant.Quare dum consensus per procuratorẽ concurrũt,tunc matrimonium fit indissolubile. dict. c.fi.de procu.lib.6. Quanuis ad tollendos scrupulos,ne fortè consensus fuerint interrupti,laudabile sit vt in præsentia,posteà eosdem ratificent.

Nec obstant rationes citatæ pro priori parte negatiua. Nam respondetur hoc esse huic sacramẽto singulare. Quòd cùm sit naturalis, ciuilisq; contractus in sua permaneat natura, ratione sacramenti nihil obstante, atq; adeò cùm materia eius & forma non sint nisi actus contrahentium, vt infrà dicemus, potest in eorum absentia celebrari, dum prædicti consensus per procuratores coeunt. Clemen.vni.de renuntiatio.& cap.fin. de procuratori.libr. 6. Quod quidem reliquis sacramentis non accidit. Sacramenta enim inter se habent discrimen essentialem, & argutiuum:alteri conuenit vni sacramento, quod non conuenit alteri. AEqua quidem facilitate poterat dicere, Baptismus habet debitum ministrũ,ergo si ab alio quocunque detur,ex eo quòd deest debitus minister, non est sacramẽtum. Quod falsum,ac erroneum esse omnibus est in comperto.Ita Ioan.Maior in 4.sententia.distinct.26.quæst.2.colum.fin.versi. Quartò arguitur.

Nec obstat dicere, quòd dormienti potest superuenire gratia. Nam hoc non est alienum â veritate, quòd ex vi prioris consensus possit consequi gratiam sacramenti. capitul. maiores. §. dormientes.de baptism. cuius litera singularis, & vnica talis est.Dormientes autem,& amentes si priusquàm amentiam incurrerent, aut dormirent in contradictione persisterent, quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, si fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti.Secus autem, si prius catechumeni extitissent,& habuissent propositum baptizandi, vnde tales in necessitatis articulo consueuit ecclesia baptizare, tunc ergo characterem sacramentalis imprimit ratio,cùm obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem. Et ista opinio est probabilior, & omnino amplectenda secundùm Domini.de Soto in. 4. distinctione.27.quæstione.1. artic.3.

arti.3.pagin.109.colum.2.verſic. At verò quanuis nemini in dubium venerit. Et ante ipſum approbarunt Ambroſ. Cathar. lib.5. aduerſus Caieta. capit. de ſacramento. matrimo. Et Doctor, acepiſcopus meritiſsimus Segouienſis Couar. in Epitom. 4. Decretali. 2. part. cap. 1. §. vni. nume. 5.

Ex quibus inferre licet, matrimonium contractum clandeſtinè abſque miniſtro eccleſiæ ſacramentum eſſe verum, vt per Domini. de Soto in 4. ſententia. diſtinct. 26. quæſt. 2. artic. 3. quem vide, & nota.

Eſto quòd matrimonium ſit ſacramentum, vt ſuprà habitum eſt, inquirere oportet, Vtrùm conferat gratiam? Reſpondendum eſt, quòd confert gratiam, quemadmodum cæteraſacramenta continent, & conferunt. Suadetur ſic. Iſtud ſacramentum eſt legis nouæ, vt probabimus: ſacramẽta autem legis nouæ conferunt gratiam, vt in Concilio Florenti. ſub Eugenio. 4. decreto ſuper vnione Armenorum manifeſtè definitur in hæc verba. Nouæ legis ſeptem ſunt ſacramenta, quæ & continent gratiam, & eam dignè ſuſcipientibus conferunt. Et Concil. Trident. ſeſsio. 7. De ſacramentis in communi. cano. 6. idem firmat.

Præterea quòd conferat gratiam quatenus eſt ſacramentum, tenet S. Thom. 2. 2. quæſt. 100. art. 2. ad. 6. Ioan. Maior in. 4. ſenten. diſtin. 26. q. 2. colum. 2. Richard. art. 2. quæſt. 3. Gabrie. quæſt. vni. colum. 3. verſic. Nec eſt verum. Et profitentur ibi communem opinionem Theologorum eſſe Durand. q. 3. colum. 3. & Domini. Soto quæſt. 2. art. 3. Couar. in Epitom. 4. Decretali. 2. part. capi. 1. §. 1. nume. 3. vbi alios huius ſententię homines refert. tenet Archiep. Florent. 3. part. titu. 14. cap. 11. §. 5. Cardin. in rubr. de ſponſa. quæſt. 5. & ibi Præpoſit. colum. penul. nume. 15. Angel. verb. matrimonium. 1. quæſt. final. Ioan. Andr. in capit. 1. de ſacra. vnctio. Panor. in cap. cum in eccleſiæ. colũ. 1. nume. 2. de Simoni. Cardi. ſancti Xiſti in ſum. 27. quæſt. 1. quæſt. 7. nume. 10. Alphonſus de Caſtro libr. 11. aduerſus omnes hæreſes. verb. nuptiæ. & Concil. Canonis Colonieñ. de ſacramento matrimonij. §. Virtus, efficacia, ſeu effectus. pagin. 395. Nec obſtat dicere, quod ex eo, quòd in eo interueniat pecunia, non confert gratiam, prout fuit opinio glo. in. c. quicquid inuiſibilis. verb. conſolatione. 1. q. 1. & glo. deſponſata. in. c. honorantur. & glo. 2. in. c. connubia. 32. q. 2. & glo. per ſacramẽtum. in. c. fina. de presbỹ. non baptiz. & glo. benedictionibus. in dict. c. cùm in eccleſiæ. Hoſtiẽſ. in ſum. de Sacramentis non iteran. §. quot ſunt ſpecies. verſ. Tertia diuiſio ſacramentorum. Magiſt. ſent. in. 4. diſt. 2. cap. 1. glo. ſacramentis. in. c. fi. de ſent. excom. lib. 6. nam pecunia interuenit prout eſt matrimonium in officium naturæ pro ſuſtentandis oneribus ipſius, non autem prout eſt ſacramentum, vt Thom. ait dicto loco. 2. 2. q. 10. arti. 2. col. fin. In tantum, quòd vſus licitus matrimonij inter coniuges, vt ſunt amplexus, copula carnalis, & id genus ne dum non inducit peccatum (prout aliqui dicere ſolent) imò inducunt meritũ, quem admodum fuiſſet in ſtatu innocentiæ. Cardin. q. 5. & Alexandri. col. pen. in rub. de ſponſali. Idem Alexandri. in. c. vnum orarium. §. aliàs ea demũ. nu. 19. 25. diſt. glo. in. c. quicquid. 32. q. 2. Dominic. de Soto latè ac eleganter tradit in. 4. ſent. diſt. 26. quæſt. 1. art. 3. & iterum diſt. 31. q. 1. art. 3. contra gl. in. c. quomodo virginibus. in glo. 2. 31. quæſt. 1.

Quæri poteſt, Vtrùm copula carnalis habita inter coniuges, benedictionibus eccleſiæ adhuc non ſequutis, ſit peccatum? In quo concluſiuè dicendum eſt, coitus, ſeu vſus matrimonij ante benedictionem, quanuis mortale peccatũ iuſta cauſa ceſſante non ſit à veniali non eſt alienũ. ex Angelo in ſum. verb. debitum. §. 1. & Sylueſt. ſub eodem verbo. q. 9. Caieta. in ſumma verb. matrimonium. §. matrimonij peccata quantum ad vſum. verſ. octauũ caput. & in tractatu de vſu matrimonij. q. 1. & eſt de mente. S. Tho. in. 4. ſent. diſt. 28. q. 1. art. 2. verſ. ad. 3. dicẽdũ in illis verbis quatenus dicit, quod ſi ſponſa ſponſum admittat, credẽs eũ velle matrimonium conſummare excuſatur à peccato, & ibi in art. 3. ait. vnde ſi omittantur ſolennitates verum matrimoniũ eſt, quanuis peccent ſic contrahentes, niſi per aliquam legitimam cauſam excuſentur & ſic ex eo colligitur coitum affectu coniugali habitum non inducere mortale nec fortè veniale, cauſa, vt dixi, legitima ſubſiſtente, quã etiam concluſionem probat. D. Couar. in Epitome. 4. Decreta. 2. par. cap. 7. §. 2. nu. 1. quanuis talem vſum ante benedictionem nuptialẽ poſt conſenſum de præſenti peccatum lethale firmauerit Palud. in. 4. ſent. diſt. 28. q. 2. ar. 1. concl. 6. Ioan. de Friburgo lib. 4. ſum. confeſſ. titu. 2. q. 61. quem ſequitur Collectarius in. c. vir vel mulier. nu. 1. de ſecundis nupt. pro quorum ſententia videntur facere iura quę hanc benedictionem exigunt, ante copulam carnalem. vt in cap. aliter. ibi ac ſolenniter accipiat. 30. q. 5. & ca. conſultationi. de ſponſalib. & glo. vltima. in. c. noſtrates. 30. q. 5. ergo pro opinione Paluda. & ſequaciũ, tamen prior intelligenda eſt, quando affectu coniugali & ex conſuetudine patriæ ſolet fieri, vt in Bętica dicitur. Poſterior vero qñ conſuetudo regionis induceret hanc ſolennitatem tanquam neceſſariam, & peccatum iudicaret eius tranſgreſsionem maximè, ſi fieret in ſcandalum aliorum, nam conſuetudo iuſta, ita obligat eius tranſgreſſorem ad peccatum quemadmodum iuſta lex ſcripta. text. in capit. in his. 11. diſtinct. ibi, mos populi Dei, & inſtituta maiorum pro

rum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores diuinarum legum ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum coercendi sunt, & ibi glos. 2. idem notat tex. in cap. vtinam. 76. distin. ibi, sed vnaquæq; prouincia abundet in suo sensu, & præcepta maiorum leges apostolicas arbitremur & consuetudo in sacramentalibus valet: & sic sufficit tacitus consensus Romani Pontificis. glos. notabilis. secundum Antoni. de Butrio. ibi in cap. vir autem. colum. 1. versi. nota hanc. gloss. de secundis nupt. & sic quãuis nullo iure expresso inducatur prohibitio, seu peccatum in specie proposita, tamen non est negandum ex vi laudabilis consuetudinis aduersus transgressorem induci posse, quæ originem duxisse à facto Tobiæ non est dubium vt constat. Tobiæ. 8. cap. dum dicit, tunc hortatus est virginem Tobias, Dixitque ei Sara, exurge & deprecemur Deum hodie & cras, & secundum cras, quia his tribus noctibus Deo iungimur. Tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio. Filij quippe sanctorum sumus, & non possumus ita coniungi, sicut gentes quę ignorant Deum. Ex quo quidem infertur in ecclesia sacrisve locis hanc coniugalem copulam minimè licere, imo mortale peccatum induceret talis vsus in ecclesia factus, Paludanus in. 4. sententia. distinct. 32. quæstio. 1. artic. 3. Caietan. in summa loco præallegato Archiepiscopus Florentinus. 3. part. titu. 1. capitul. 20. §. 2. Ioan. in summa confessorum. libr. 4. titu. 2. quæst. 43. Richardus de Mediauilla in. 4. sententia. distinct. 32. artic. 3. quæst. 1. gloss. in capit. quoniam. 31. 1. distinct. & glos. in capit. ecclesijs. 68. distinct. Et adeo procedit quod per talem coitum factum in ecclesia, ecclesia polluitur ac indiget reconciliatione secũdum gloss. communiter receptam in capi. vnica. de consecra. ecclesiæ vel altaris. libr. 6. Speculator libro rationali diuinorum officiorum. titu. de dedicatione ecclesiæ. Angel. verbo. consecratio. secundo. quæst. 7. vbi firmat communem. & Couarru. in Epitome. 4. Decreta. 2. part. capi. 7. §. 2. nume. 3. quanuis gloss. in capit. ecclesijs. de consecrat. distinct. 1. teneat ecclesiam nequaquàm polluũ ex coitu coniugali. quam sequitur Henric. in ca. fin. de consecra. ecclesiæ vel altaris. quam communiorem firmat Baptista Trobamala in summa Rosella verb. consecratio. 1. quæstio. 9. & est. l. 20. tit. 10. parti. 1. quæ præmissam opinionem approbat, quæ opinio posterior procedere potest, quando coniuges multo tempore obsiderentur in ecclesia. ex Syluestro in verb. consecra. quæst. 5. & in verb. debitum. quæstio. 3. Ioan. maior in. 4. sentent. distinct. 32. quæst. 1. colum. 3. & Alphon. à Castro libr. 1. De potestate legis pœnalis. capit. 7. documento. 2. Gregorius Lopez in. l. fina. verb. Fornicio. titu. 10. partita. 1. Vel potest intelligi quando talis copula esset occulta: nam tunc non est opus reconciliatione Scotus in. 4, senten. dist. 13. quæst. 2. Alphon. à Castro de potesta. legis pœnalis. lib. 2. cap. 15. fol. 266. colum. 2. aliàs priorem opinionem communiter receptam tenẽdam esse opinamur.

Circa præmissa dubium quotidianum censeri solet, vtrum sponsa per verba de præsenti carnaliter cognita à sponso per vim præcisam possit eo inuito ingredi religionem quemadmodum si cognita non fuisset? in quo dubio, Angelus in. l. 1. §. remouet. ff. de postulando. tenet partem affirmatiuam quam etiam tenet Panormi. in cap. verum. nume. 9. de probat. Hippolytus in. l. 1. §. pręterea. nume. 12. ff. de quæstio. & in. l. 1. in principio. nu. 95. & in. §. diuus eiusdem legis. nume. 10. ff. ad leg. Cornel. de Sicarijs. & est opinio Bartho. Brixien. in cap. fin. 55. dist. Contrariam partem, imo quod non possit post talem copulam carnalem per vim factam, religionem profiteri est opinio glossæ in dict. cap. fin. 55. distin. Bald. in cap. penul. fin. col. de proba. vbi dicit quod si sponsa est cognita per vim, non potest expoliare suum maritum contra ria vi, & propria authoritate neq; põt ingredi monasteriũ quia gloria virginitatis nõ est in ipsa. Et præmissam opinionem secutus fuit Hostiensis in summa de conuersione cõiugatorum. §. & vtrum. versi. quid si virgo. Paluda. in. 4. senten. dist. 27. q. 3. colum. 4. Durand. quæst. 2. Archiepis. Florentinus. 2. par. titu. 5. c. 7. de raptu. §. 1. versi. Hostiens. etiam dicit Syluester in summa verb. diuortium. quæst. 5. D. Couar. in Epitome. 4. Decret. 2. par. cap. 7. §. 4. num. 10. versi. Item & illud notandum est. Ioan. in sum. confess. lib. 1. titul. 8. quæstio. 42. Adhibẽda tamen est distinctio, Aut loquimur in sponsa de futuro & locum vendicabit opinio Angeli, Hostiẽ. & reliquorum aut erat sponsa de præsenti, vt in titul. præsentis quæstionis deduximus & est dicendum quod si violentia fuit præcisa & absoluta per dolum & fraudem sponsi scientem ac præmeditantem ingressum religionis, tractatũ ab sponsa eiusq; parentibus ante moram & sic ante bimestre tempus designatum ad ingressum religionis vt in. c. ex publico. de conuers. coniugatorum & hoc casu: poterit ingredi religionem, quia culpa vnius non debet impedire alterius bonum, ne culpabilis inde commodum reportet cõtra. c. ad nostram. de emptio. & venditio. c. tuæ. de cler. nõ residẽt. c. sedes. de rescript. cũ multis similibus adductis per Tiraquellum in tracta. de vtroque retractu. lib. primo. §. 1. gloss. 9. nume. 67. aut erat in mora ingrediendi religionem, quia iam elapsi erant duo menses qui ad hoc dantur, vt suprà diximus. & scribit Syluester in verbo, debitum, quæst. 1.

quæstio. 1. versic. Quartò causa. quo in casu maritus exigit sibi debitum & fuit sine culpa. Idem dicendum est si violentia non fuit merè absoluta quia hoc casu copula fuit ex parte sponsæ simpliciter voluntaria, quanuis secundum quid in voluntaria sicut proiectio mercium in mare & sic voluntas coacta voluntas est, vt iura dicunt: sic igitur cum maritus habeat ius in coniuge de præsenti, meritò eam tanquam vxorem cognoscere carnaliter poterit sine aliqua pœna temporali, seu spirituali, vt ex quæstione suprà proxima clarè deducitur.

Ex his etiam deducitur copulam carnalem debito modo habitam inter coniuges non solum licitam, verum etiam meritoriam esse, quemadmodum in statu innocentiæ potuit in Adamo verificari si Euam cognouisset. secundùm Cardi. quæstio. 5. & Præpos. Alexan. in rub. de sponsalib. colum. 5. nume. 15. idem Præpos. in capi. vnum orarium. §. alias ea demum. colum. 4. num. 19. distin. 25. gloss. in capit. quicquid. verb. ab adulterio. 32. quæst. 2. vbi optimè agit de hac conclusione Cardina. Turrecremat. latius Dominic. Sotus in. 4. sentent. distin. 26. quæst. 1. arti. 3. & distinct. 31. quæstio. 1. arti. 3. Qui est videndus in hoc articulo. Sanctus Thom. in. 4. sentent. distin. 26. quæst. 3. art. 3. & ibi Richard. de Mediauilla. art. 2. quæst. 1. & q. 2. Ioan. Maior in. 4. distin. 31. quæst. vni. & supplement. Gabri. quæst. 1. art. 2. Confirmatur testimonio Apostol. 1. ad Corinth. 7. Virgo non peccat si nubat. & 1. ad Timoth. 4. Volo iuuenculas nubere, filios procreare: sed procreatio filiorum nõ potest fieri sine carnali coniunctione, ergo actus matrimonialis non est peccatum. argum. l. 2. ff. de iurisdi. omni. iudic. aliàs Apostolus non voluisset illud. Tum etiam probatur, quia nullum peccatum est in præcepto: sed actus matrimonialis est in præcepto. 1. ad Corinth. 7. Vxori vir debitum reddat. ergo non est peccatum. Est enim nefas dicere Deum aliquid instituisse, in quo implicetur obligatio ad illicitum, & peccatum, imò includit contradictionem, quòd homo non possit illud quod præcipit Deus sine peccato facere. Præcepit autem Deus hominum multiplicationem quando q; Genes. 2. & 9. Præterea suadetur. Quicunque præcipit aliquid tanquam finem, vult etiam omne id, sine quo finis haberi non potest. dict. l. 2. ff. de iurisdi. omni. iudi. Sed Deus præcipit hominum multiplicationem cum sua vxore: ergo cum illa fieri non possit via naturæ sine coitu, præcipit coniugalem coitum. Vnde beatus Augustinus, Coniugalis coitus generandi gratia non habet culpam. Et gloss. 1. ad Corinth. 7. dicit, Veniam concedens Apostolus, concubitum attendit coniugatorum, vbi est incontinentiæ malum. Ad idem Augusti. de bono. coniuga. capit. 5. Hinc laudabiles sunt nuptiæ: quoniam etiam id quod non pertinet ad se, faciunt ignosci propter se. Igitur coitus licitus, & sine peccato etiam veniali est in casu præmissæ conclusionis. Resolutiuè fac sequentes conclusiones.

¶ Prima conclusio sit. Vir cognoscens vxorem causa prolis habendæ tempore, & loco debitis, non peccat. ¶ Secunda conclusio. Eo casu, quo vir reddit debitum vxori petenti expressè, vel interpretatiuè, nullum peccatum committit illam cognoscendo, ne ipsa incidat in fornicationem. Et istæ duæ conclusiones frequentiori omnium sententia sunt approbatæ. teste Maiore in 4. sententiarum distinct. 31. quæst. vni. colum. 2.

¶ Tertia conclusio. Volens cognoscere vxorem, vt peccatum luxuriæ euitet mentaliter, vel actualiter in seipso, non est peccatum.

¶ Quarta conclusio. Volens cognoscere vxorem causa consummandi matrimoniũ, & ponendi se in possessionem in primo matrimonio fortè in sene sine causa generandæ prolis, vel euitandi fornicationem, tristitiam, vel seruandæ sanitatis propriæ, vel vxoris, non propterea talis actus est peccatum mortale, dato quòd voluptas incidat. Constat, nam non est in potestate eius, quin incidat, sicut in comestione cibi: sed voluptas incidens in cibo, non facit comestionem illicitam, dũ modò maneat in limitibus rationis.

¶ Quinta conclusio. Si quis cognoscat vxorem propriam propter voluptatem, nolẽs aliquo modo cognoscere alienam, sed volens vti re sua, non peccat mortaliter. Nam secundum Augustinum. Quando enim causa prolis conueniunt, excusatur, vt non sit peccatum. Quando verò causa concupiscentiæ faciendæ, veniale est, sicut in comestione cibi. Est positum in gloss. 1. ad Corinth. 7. Et sic intelliges falsam esse glo. 2. in capit. quomodo de virginibus. 31. quæst. 1. dicens matrimonium non duci ad vitam.

Dubitatur vlteriùs, Quis votum castitatis emisit, quod impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum, est quæstio, vtrum habens coitum cum vxore peccet? Et est dicendum, quòd toties quoties exigit & habet copulam venit contra votum, ac infringit Deo promissum, ergo peccat. Nec validitas matrimonij tollit vires voti, ac proinde quantum in se fuerit, tenebitur seruare. Exactus ab vxore, reddat debitum, cum dolore & contritione promissionis violatæ Deo. cap. nubendi. c. meliore. & glo. in. c. nuptiarum. 27. quæstio. 1. Nam eo ipso, quòd vouit castitatem, & contraxit matrimonium, peccauit, cùm veniat contra suum votum, quod est negatiuum, & obligat semper, & ad semper, hoc est, ad

est, ad non infringendam castitatem in perpetuum. Toties igitur quoties habet copulâ, venit contra votum, & duabus vijs terram ingredi non veretur. cap. ex parte. vbi glo. verb. duabus. de regula. Sanct. Thom. in. 4. senten. distin. 30. quæst. 2. artic. 1. quæst. 1. versic. Ad primum ergo dicendum. Et Richard. distinct. 38. artic. 7. quæst. 1. versicu. Ad tertium dicendum ad secundam partem, post S. Thom. quæst. 1. artic. 3. q. 2. vbi adfert illud diui Hieronymi, Virginitatem vouentibus non solùm nubere, sed velle nubere, damnabile est. Habetur transumptiuè in capit. vouentibus. vbi Cardi. Turrecremat. num. 1. distinct. 27. & in cap. vouentibus. 17. quæst. 2. Cardina. Alexandrinus latè pluresin hoc articulo referens opiniones in cap. rursus. nu. 5. colum. 2. qui clerici vel vouent. & ibi num. 6. agit de dubio, vtrùm peccet consummando matrimonium, quippe cùm habeat potestatem non consummandi illud per ingressum religionis, cap. ex publico. de conuers. coniugat. ca. commissum. de spõsalib. igitur peccauit. Sed hoc dubium est mihi, cùm non habeat remedium nisi per ingressum religionis, nam aliàs compellendus erit habitare, ac vitam coniugalem agere, si esset in seculo cœlibatum amans: si ergo compulsus id faciat, non peccat, nam non tenetur id facere, quod minimè promisit: ipse simpliciter vouit castitatem, ergo ad eam, & non ad religionem tenebitur, cum vltra suam intentionem quis non obligetur. l. non omnis. ff. si cert. pet. sed tamen ratione matrimonij tenetur reddere debitum vxori, ergo compulsus ex vi legis, quæ non obstante voto facit actum validum non videtur peccare, si animo legis obediendæ cõsummauerit matrimonium, & non ex libera voluntate: nam contrahendo peccauit, sed non consummando, ratione præmissa. Quia certum est, quòd nõ tenetur cum suo fortè periculo facere actum ad dissoluendum matrimonium, quia non promisit religionem, nec est aptus ad tantum opus erogationis propter suã fragilitatem. Ideoque posset attentari in specie præmissa si accesit ad vxorem animo obediendi legi ecclesiasticæ, quæ hoc iubet, nõ peccare, quia votum non fuit religionis, & ideo illud non tenetur. Si tamen peccauit secundum opinionem aliorum pro prima vice, post modum per alias si fuerit exactus à muliere, non peccare est credẽdum, exigendo verò peccaret, quia tenetur votum adimplere quantum in se est: & votum cùm sit negatiuum, etiam soluto matrimonio durat, nec dissoluitur per contrauentionem. Quemadmodum infringens aliquod præceptum, toties quoties venit contra legem Dei peccat de nouo, nec primũ peccatum tollit secundum contra vnum & idem præceptum, sed inducit nouum: ita veniens contra votum habens causam perpetuam, quemadmodum est votum castitatis: secùs si non haberet causam successiuam, vt in promittẽte vnam diem certam ieiunare, nam si illa die receperit refectionem aliquam manè, iam fregit ieiunium quãtum ad illam diem, & peccauit mortiferè, postea verò pro secunda, tertia, vel quarta refectione eodem die facta non peccauit amplius: quia iam post primam comestionem, seu fractionem non potest explicari ieiunium, nec actus comedendi erat illicitus nisi ratione præcepti ex vi voti, seu legis de ieiunando certam diem, puta Sabbatum, vel huiusmodi. Ergo pro illa fractione non erit nisi vnũ peccatum, quia non sunt plures fractiones, sed vna tantùm, quæ insurgit pro tota die illa, qua tenebaris ieiunare per primam comestionem: dum tamen citra scandalum aliorum hoc faciat, & sine contemptu. notat expressè in materia voti Petrus Palud. in. 4. sentent. distinct. 38. quæst. 3. arti. 4. conclus. 1. Durand. in distinct. 15. quæst. 11. Angel. in sum. verb. votum. 3. §. 27. & verb. Ieiunium. §. 22. Sylvest. verb. Ieiunium. quæst. 8. & in verb. Votum. 2. quæst. 20. part. 4. Caietan. verb. Ieiunium. cap. fina. Verior & communior est secundum Archiep. Florent. 2. part. titul. 6. capit. 2. §. 9. Domini. in cap. Lector. distinctio. 35. Cardina. in capit. non licet. art. 2. de consecr. distinct. 3. Et ista opinio est tenenda, quicquid Ioan. Methymnensis de pœnitentia tracta. 4. fol. 136. colum. 4. capi. de numero refectionum in die ieiunij, quem videas, firmauerit. Ideoque erit consilium petere relaxationem voti à summo Pontifice, quæ facilis erit propter periculum, in quo sunt cõiuges. Quis enim erit apud ignẽ, & ab eius calore liberari poterit? Aut vitam non debet cum coniuge agere, aut concupiscentia carnis, à qua pauci liberantur, ipsum vouentem ad fractionem voti deducet, & sic peccare non erit dubium petendo debitum, ex Thom. in. 4. distin. 38. quæst. 1. arti. 3. quæst. 2. vers. Ad secũdum dicendum. Ioan. in summa confessorum libr. 1. tit. 8. quæst. 21. Couar. in epitom. quarti Decretali. 2. part. c. 3. §. 1. nu. 6. versi. Tertiò ex his patet. Quo fit, Episcopum, vt euitetur tale animæ dispendium, posse dispensare, secundum Præpositum. in cap. rursus. num. 6. qui clerici vel vouent. & Angel. verb. votum. 4. §. 9. & Moderniores ita communiter concludunt secundum Sylvestrum. verb. matrimonium. 7. quæst. 5. versi. Decimum idem iudicium. Quod intellige ex causa, quando non est facilis aditus ad curiam Romanam pro consequenda dispensatione: quia non debent animæ remanere in laqueis: aliàs, causa cessante, Papa solus dispensare poterit: quia ista obligatio non exigendi venit ratione voti, vnde ipse solus potest eam obligationem tollere qui illam induxit.

induxit. Sylueſt. vbi ſuprà. & verbo. Debitum. quæſt. 9. ad fin. Sanct. Thom. quodlibet. 3. arti. 18. verſi. Ad primum. vbi ſic dicit. Si autem ſciret, & diſpenſaret in voto ſimplici continentiæ authoritate apoſtolica, poſt diſpenſationem non peteret mulier, nec exigendo, neque reddendo debitum. Ecce ergo quod Thom. in ſpecie propoſita requirit diſpenſationem Papæ, & ſic conſulẽdum eſt, cùm verior & receptior ſit hæc ſententia, & melior pro timoratis conſcientijs. nam bonarum mentium eſt tenere certam opinionem relinquẽdo dubiam, prout eſt Angeli, & ſequacium, quæ mihi nunquam placere potuit. Neque virtute iubilei poterit relaxari hoc votum, cùm ſit caſtitatis, dum dicit Pius Quartus, *Y que el tal Confeſſor les pueda commutar qualeſquier votos en otras obras pias, excepto el de caſtidad y religion.* Ergo cùm votum caſtitatis ſit exceptum, non poterit relaxari: quia vouens tenetur ad obſeruationem illius inquantum in ſe eſt, vt ſuprà dixi, & notat Sanct. Thom. in. 2. 2. quæſt. 88. artic. 3. ad. 2. in illis verbis. Si verò incidit in impoſsibilitatem implendi votum ex propria culpa, tenetur inſuper de propria culpa pœnitentiam agere. Sicut mulier, quæ vouit virginitatem, ſi poſtea corrumpatur, non ſolùm debet ſeruare, quod poteſt, ſcilicet perpetuam continentiam, ſed etiam de eo, quod admiſit peccando pœnitere. Ergo ne ſit in culpa, eligat viam tutiorem, petendo à Papa diſpenſationem.

Dubitatur, Vtrùm matrimonium dolo contractum annullandum ſit? Videtur dicendum quòd non cap. ex parte. & cap. dudum. de conuer. coniugat. per quæ iura in matrimonio carnali tenet Petrus Rebuff. in practi. beneficiorum. de cauſis reſignationem irritantibus, & primò de dolo. nu. 8. pag. 491. tenet gloſ. in capit. cùm dilectus. verb. ad fatuitatem. de his, quæ vi met. cauſa fiunt. quã ſingul. dicit ibi Panormi. Iaſ. in. §. actionum. nu, 38. Inſtit. de actionib. Bald. in rubri. de iudi. 1. lect. colum. 2. gloſ. in. l. à diuo Pio. verb. actionem. ff. de ritu nupt. ſingul. ſecundum Bald. in. l. 1. col. 2. C. plus vale. quod agitur. Curti. in repe. l. interpoſitas. C. de tranſactio. colum. 2. nume. 7. vbi reputat mirabile, quòd matrimonium dolo initum valet, nec reſcindi poteſt.

Idem probat text. ſecundum Panormi. & Alexandr. ibi in cap. cùm in apoſtolica. de ſponſa. vbi mendacium, ſeu ſurreptio non vitiat ipſum matrimonij contractum, nempe circa qualitatẽ perſonæ, vel circa fortunam, etiam ſi det cauſam contractui, ſecundùm prædictos, & Ferdinan. Loazes in tracta. matrimonij regum Angliæ. dub. 8. nume. 37. fol. 71. Couar. in Epitom. quarti Decretali. 2. part. cap. 3. §. 7. nume. 3, verſi. Ex his infertur. Ferdinan. Gomez Arias in. l. 62. nume. 14. in legibus Taurinis. Optimè Remigius Goñi in tracta. de immuni. eccleſia. Fallent. 26. pag. 169. nume. 4. verſi. Item ad prædicta facit gloſſ. Exemplum his adduci poteſt, Mulier cupiebat iuuenem in maritum, & nihil dicebat, prẽterquàm, Ego quæro maritum, & eſt mihi opulenta dos plus quàm decem millia aureorum. Oſtendebat inſuper plures debitores, quibus ſe multas mutuaſſe pecunias aſſerebat: iuuenis hac oſtentatione inductus, illam accepit in vxorem. Certè non vitiabitur matrimonium. Quod exemplum quotidianum eſſe, nemo eſt qui dubitet. Et aliud poteſt aſsignari in patre habente filiam vnicam: is tractauit eam nuptui dare iuueni diu iti, multa pollicendo: & inter cætera, quòd intendebat eam facere hæredem, ſeu meliorare: fecit poſtea pater teſtamentum, & alios hæredes in dicto tertio & quinto bonorum reliquit, filiæ verò & genero nihil quicquam iure prælegati mandauit. Decidit Bald. in ſpecie propoſita in. l. cùm Archimedoram. nume. 10. C. vt in poſſe. legat. quòd licèt tali dolo fuerit inductus à Socero ad contrahendum matrimonium, quòd propterea non vitiabitur. Item contingere ſolet, quòd parentes promittunt genero tempore matrimonij non melioraturos filios in tertio, nec in quinto bonorum, ſed quòd omnes æqua lance venient ad ſua bona, & aſſerunt ab illis nullam meliorationem, ſeu promiſsionem ſimilem cæteris filijs, ſeu generibus factam fuiſſe, & matrimonio contracto apparet contrarium, certè non vitiabitur matrimonium: quia vnuſquiſque tenetur ante matrimonium conſpicere omnia, quæ contingere poſſunt. Nam animo contrahendi ſemper magnas opes, quas non habent, & promiſsiones, quas implere non poſſunt, effundere ſolent contrahere volentes: & ſic à vulgaribus dici ſolet, *Caſa, y miente.* Hoc tamen iniquum eſt, & reddit homines ad faciendam vitam coniugalem inuoluntarios. Hinc diſcordiæ, inquietudinesque inter contrahentes oriri ſolent, vt experientia docet: quæ quidem huic Sacramento & contraria, & longè aliena eſſe debent. Et certè ſi tantus eſſet dolus & inductiones ſocrus vel mulieris, quòd videretur arbitrio boni viri omnino abfuiſſe conſenſum ab huiuſmodi coniuge, ipſum matrimonium deciſione apoſtolica nullum eſſet declarandum. argumen. text. in capit. cùm locum. & capitu. tuanos. de ſponſalib. & quæ notat Panormi. in dict. cap. cùm dilectus. allegando Ioan. Andr. in cap. 1. de depoſ. & refert Curti. in repeti. l. interpoſitas. nume. 7. colum. 3. verſicu. Fallit primò. numer. 7. C. de tranſactionib. Vnum tamen nota, quòd ſi promiſit non melioraturum, vel melioraturum ex cauſa matrimonij genero, quòd talis promiſsio eſt valida, & ab ea recedere non poterit, iuxta formam.

mam.l.21.Tauri. Et sic cessat exemplum Bald. in l.cùm Archimedoram.nume.10.vt in poss. legat. Quam.l.22.intelligas in sua decisione locum habere,dum tamen antea ex simili promissione valida non fuisset ius quæsitum ex donatione irreuocabili.vt in.l.17. Tauri secundum Cifontan.in d.l.22.ad finem.

Dubitatur vlteriùs, Aliquis contraxit matrimonium intra quartum gradum consanguinitatis,vel affinitatis,alteriusue impedimenti, nempe publicæ honestatis, vel cognationis spiritualis in euentum quòd Papa dispensaret. Papa dispensauit,est dubium, Vtrùm sine nouo consensu contrahentium matrimonium per verba de præsenti sit iudicandum matrimonium,vel requiratur nouus consensus?Item etiam,an possint dissentire & contradicere matrimonio ante nouum consensum,etiam si per aliquod tempus sciuerint dispensatum fuisse à Papa, & non contradixerint? Ad primum videtur dicendum,ante nouum consensum idoneum ad matrimonium sequutum post dispensationem apostolicam, & virtute ipsius eos habiles facientem ad contrahendum non esse matrimonium: quia contractum in euentum conditionis,Si Papa dispensasset, non fuit matrimoniũ propter impedimentum, nec esse potuit ante habilitationem: & cùm fuerit conditionaliter contractum,nihil posuit in esse: quia cùm sit sacramẽtum,statim valuit,nec potuit esse in pendenti,aut non valuit, sed non valuit propter impedimentum,de quo in titulo quæstionis, ergo sine nouo consensu habili ad contrahendum virtute dispensationis non est matrimonium, cùm absque vero consensu hominum Papa non inducat matrimonium,nec in foro animæ inducitur.capi. tua nos. de sponsalib.Ergo dispensatione adueniente, debent contrahere in forma ecclesiæ.Nec ad id compelli possent,cùm antea nec sponsalia dici potuerunt propter inhabilitatem ad contrahendum matrimonium,lege ecclesiastica repugnante.argum. cap.1.de re iudi. & arguendo de facto iudicis ad factum partis.l.si ob causam. C. de euict. Socin.l.1. §.per seruum.nu.7. ff.de acqui. possess.sed factum iudicis contra Canones est ipso iure nullum, per text.in dict.cap.1.ergo & partis. text.in.l. non dubium.C.de legib.Item & secundo, quòd requiratur nouus consensus ad matrimonij perfectionem vltra Papæ dispensationem.Henri.in cap.fin.col. 2.de cond.appos.Cardi.& Panor.in cap.super eo. eod.titul. sum. Rosella. verb. Matrimonium.5.§. 13.Felin.in cap.significantibus.nume.9.ad finem. de offic. delegat. Magister Franciscus à Victoria in repet.de matrimonio.in.1.part.nume.9.Areti. consil.142.colum.4.nu.1.&in.l. apud Iulianum. §.constat.colum.3. ff. de legat.1. quam legem declarat simul cum.l.cùm seruus.plures ad id adducens, fatetur hanc communem opinionem esse. & Ferdinand.Loazes in tracta.de matrimo.12.dubio.in princip.Couar.in epitom.quarti Decretã. 2.part.cap.3.num.7.Additio Decij in.l.ea quæ ratò,sub nu.4. ff.de regul. iur. firmat communem, vbi citat tenentes contrarium. & Couar. vbi suprà,qui existimat,eueniente conditione esse iudicanda sponsalia de futuro, & non matrimonium, quod ipsi magis placet, & sic ex vi pactionis possit compelli,vt in sponsis de futuro latè suprà habitum est. Ex quibus infertur, quòd adueniente dispensatione si non consenserunt per verba de præsenti in matrimonium, vel per copulam coniugalem, quòd non est matrimonium, ac pœnitere possunt saltem ex causis,quibus sponsalia de futuro impediuntur ex iuris institutione, per dicta in superiori quæstione. & ex notatis à Couar. vbi suprà cap.3.num.7. & fusiùs ex Victoria in al legata repe.1.part.vers.sed restat.num.9.

Dubium est, Duo cõtraxerunt matrimonium clandestinè tali modo, quod per testes nõ potest probari: qui non audentes reuelare parentibus, ex præcepto ipsorum contraxerunt singuli eorum matrimonium secundo loco, vir cum Anna, vxor cum Petro: Petrus & Anna sunt in bona fide,quia ignorant primas nuptias:nunc isti,qui sic contraxerunt, volunt huic morbo quærere medelam? In primis igitur sciendum est, quòd primum matrimonium est validum, secundæ verò nuptiæ adulterinæ existimantur,cùm stante primo inter coniuges non potuit esse secũdum capi. gaudemus.de diuort. text. in capi. Dominus noster.ibi,relictis adulterinis complexibus ad priorem coniugem reuertatur. de secund. nupt. ergo sunt in peccato mortali:& cùm certò sciant practicè impedimentum, quilibet eorum nec exigere, nec reddere poterit sine peccato debitum. Casus insignis in cap.inquisitioni.in princip.de senten. excommu.ibi, Vtrùm alter coniugum pro certo sciat impedimentum coniugij,propter quod sine mortali peccato non valet carnale commercium exercere, quanuis illud apud ecclesiam probare non possit &c. Dicit huic dubio statim, quòd in hoc casu primò debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere,quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. & ibi gloss.verbo,humiliter. ergo videtur quòd debeant reuelare existentibus in bona fide, ex qua reuelatione introduci speratur omne malũ. nam posito vno inconuenienti, plura sequi solent, vt Philoso.ait, maximè hoc in loco, in quo eorum confessio non valet ad dissoluendum matrimonium contractum,nisi alijs testibus probetur legitimis non potuisse contrahi ratione primi. Iterum

rum erit aliud incõueniens, quòd inter ipsos coniuges ex hac reuelatione, vel denegatione debiti per scientem impedimentum verisimiliter induceretur odium, & sequi possent grauiora delicta, fortè mors coniugis, quamobrem dissimulãdum potiùs esse consulendum fore visum est, ne perueniat ad notitiam alterius quantumcunq; graue sit impedimentum, quod deficientibus testibus aliàs dissolui ab ecclesia in foro exteriori non posset, etiam si esset soror & filia in simul vxor talis, quæ cum patre & fratre contraxisset bona fide, & mater vtriusque coniugis reuelauit in confessione sacerdoti se habuisse copulam carnalem cum suo filio, eo ignorante esse suam matrem, sed existimando esse pedisequam, seu famulam suæ matris, quæ se suppossuit loco ipsius famulę, cum qua desiderabat copulam habere, ipseq; filius statim recessit, ignorando fuisse matrem, & concepit ex eo sicut Thamar filiam, quam mater tanquam ex positam educauit: & filio reuerso ex longo itinere post lõgum tempus eam inuenit in domo matris, & coniunxit matrimonium cum ea in facie ecclesiæ, ignorando impedimentum, quia mater semper tacuit, ne de tali flagitio infamaretur, qd consuli oporteret confessorẽ in hoc casu mulieri? Et responsum fuit à doctissimis quòd taceat, ne eos constituat in mala fide, & ne sequantur scandala, & damna, quæ ex tali reuelatione inutili sequi possent, ipsaq; de suo peccato pœniteat. Ergo coniungendo hanc responsionem cum casu primo meæ quęstionis, idem dicendum est in eo. Et si potuerit. petat dispensationem coniux, qui scit impedimẽtum. Et taceat, cùm istud sit minus malum: cùm ad suum dictum non possit, nec debeat dissolui matrimonium in facie ecclesiæ contractum. Comprobatur ex cap. duo mala. 13. dist. & ex Aristotel. lib. 5. Ethicor. cap. 3. quo loco ait, minus malum boni vicem habere, si maiori malo comparetur. Et confirmatur ex his, quæ tradit Couar. in Epitom. 4. Decretali. 1. part. ca. 4. nu. 9. Tum etiam, quia sequeretur absurdum maximũ, si contrarium consuleretur in specie proposita. ergo text. in dict. ca. inquisitioni. non debet extendi ad hunc casum, ex his, quæ notat Aymon Crauett. de antiquita. temporum. 4. part. §. videamus modò. versi. Quinta datur limitatio. num. 11. fol. 130. columna. 4. Quæ omnia supradicta licet vera sint de iure antiquo hodie tamen huiusmodi matrimonia taliter contracta sunt nulla, si non seruetur forma. de qua in Concil. Tridentino. vt infrà (Deo dante) latius dicemus. Forsan ista quæstio posset habere locum in contrahente sponsalia de futuro, ita clãdestinè, vt probari non possint: quo inquam casu procederent, supradicta.

Circa præmissa dubitatur, Aliquis contraxit matrimonium cum Catharina, quæ erat nupta viro alicui eo tempore: sed ducta & inducta ex falsis probationibus & coniecturis de morte prioris coniugis, cum isto secundo se ipsam matrimonio copulauit, ex licentia habita ab ordinario ex dictis falsis allegationibus obtenta iuxta Concilium Triden. sessio. 24. cap. 7. incipienti multi ad finẽ. Qui verè viuebat, prior scilicet, maritus post aliquod tempus venit, & petijt suam vxorem ratione matrimonij præcedentis: & facta probatione de priori coniugio, fuit ei adiudicata, & tradita, & secundum pronuntiatum nullum. Tandem mortuo primo viro, secundus vult eam: at ipsa ipsum in coniugem habere, est dubium an possit? & casu, quò possit, debeant solennitates requisitæ. Ad concil. Trident. sessio. 24. de reformatione. cap. 1. consensus, & alia iterari: an ratione prioris cõsensus sit matrimonium per ratihabitiõem sine alio actu nouo ad consentiendum in matrimonio expresso? Quantum ad primum est notum, quòd si des matrimonij habita inter eos coniuges putatiuos bona fide fuit facta, ac proinde non præstat impedimentum, quòd mortuo primo coniuge possint de nouo copulari, quia eam carnaliter nõ cognouit tanquam adulter, nec fides fuit data de matrimonio ineundo cum ea, mortuo primo. ex text. in capi. significasti. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adulter. vbi matrimoniũ contractum cum concubina dummodo non fuerunt machinati in mortem prædefuncti coniugis, nec eo viuente dederunt fidem de matrimonio contrahẽdo valet. Sed sic est, quòd in casu præmisso bona fide contraxerunt, & si viuente primo viro fuit adulterium. & non matrimoniũ, tamen cùm fides vlla fuisset data, nec tractatus de morte ipsius mariti, valuit tale matrimonium secundò contractum. glo. in capi. super hoc. de eo qui dux. in matri. quam poll. per adulter. in glo. 1. ibi, ita modificantem illum textum. ca. 1. ibi, qui scienter cõtra canones. & cap. cùm haberet. eod. titu. Sed hic ambo iusta ignorantia ducti contraxerunt matrimonium viuente primo, ergo eo mortuo, vt dictum est, non debent prohiberi contrahere, cùm edictum de matrimonijs contrahendis sit prohibitorium: quia omnibus, quibus specialiter non est prohibitum, censetur permissum. text. insignis in cap. cum apud. de sponsali. Sed isti hoc casu non reperiuntur impediti, ergo censentur permissi. Quia vbi nõ est culpa, nec pœna debet esse: & cui non competũt verba edicti, nec eius dispositio cõpetere debet. Colligitur decisio huius quęstionis ex Ioã. Maior. in. 4. sent. dist. 37. q. 1. col. 1. Quod est optimum pro interpretatione. c. super hoc. de eo qui cogn. consang. vxo. suæ. & l. fi. tit. 2. part. 4. & quæ ibi notat Gregor. Lopez.

Ex quibus respondendum erit ad secundum, matrimonium contractum scienter, vel ignoranter viuente primo fuisse nullum, ac proinde consensus habitus eo superstite fuit nullus, & sic sacramentum nullum: ideo oportet, quòd nouo consensu perficiatur post mortem primi viri, & solennitates debitæ huic sacramento debent interponi, quia vt ex tunc matrimonium fuit declaratum nullum, quia verè non potuit inter eos esse. text. est in cap. in præsentia. de sponsalib. ibi Consul. ergo tuæ. T. R. quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viuentibus viris suis, nõ possunt ad aliorum consortium canonicè conuolare, nec authoritate ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. ¶ Secundò est text. in cap. 2. de secundis nuptijs. ibi, quòd si post hoc de priore coniugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem reuertatur. ¶ Ad idem & tertiò est text. in cap. cùm per bellicam. 34. quæst. 2. ¶ Quartò istam partem tenet Magister senten. in 4. distin. 38. cap. finali. vbi postquam retulit text. dict. c. cùm per bellicam. inquit. Ex ijs ostenditur illos, qui taliter iunguntur, vt credant virum interemptum, per ignorantiam aliquam excusationem habere de peccato, & tantùm primam copulam esse legitimam, non secundam; veniam tamẽ habere, si careat opprobrio malæ volũtatis. Quæ verba sunt optima ad excusationem mulieris, & Titij contrahentis matrimonium.

Præterea habere in simul plures vxores nunquam alicui licuit, nisi ex speciali priuilegio & dispensatione diuina, vt est optimus text. in ca. gaudemus. §. quia verò. de diuort. Tradit Anto. 3. parte summæ. tit. 14. ca. 10. §. 2. cum alijs pluribus citatis â Doctore Couar. in Epitom. super. 4. Decreta. 2. part. ca. 7. §. 3. ergo si nunquam licuit, nec nũc permissum censebitur: & sic prędictum matrimonium, ac consensus, & cætera in eo adhibita fuerunt nulla, & tanquàm si nõ essent. Quia qui primitiua inficit, deriuata vituperat secundùm Philo. teste Bald. in l. fin. C. de verb. signi. Et est optima, l. 56. titul. 5. parti. 5.

Ex quo clarè deducitur, quòd cùm matrimonium secundum fuit nullum ex consensu in illo adhibito, ex nouo debet conualidari. tex. in cap. pen. de eo qui dux. in matri. glos. & doct. in ca. 1. eod. tit. Boeri. aurea decisio. 263. nume. 26. Ad hoc etiam est tex. in ca. accepisti. & ibi glo. de sponsa. duo. vbi matrimonium secundum, de quo est nostra quæstio, viuente altero coniuge, est nullum, & nunquam ex eodem consensu recipit validitatem. Idem probat casus in cap. licet. eod. titu. & in cap. tuas dudum. ibi, consensus & cætera cum ipso coitu frustrantur. Accedit etiam huic sententię glo. in cap. cum apostolica. de sponsali. vbi ad inducendum matrimonium de nouo, requiritur nouus consensus, cùm ab initio fuit illegitimus, & nullus, lege aduersante, propter primum matrimonium, ergo solennitates debent reiterari tanquàm si nunquam fuisset, cùm reguléntur secundum naturam matrimonij, cui accesserunt. argu. text. in l. fina. C. non nume. pecunia.

Quæ autem dicit Sacerdos cùm benedicit nuptias, est forma accidentalis, & non de substantia matrimonij, secundùm August. de Ancho. prout eum refert diuus Anto. 3. par. titu. 14. ca. 9. §. 3. Sed consensus est substantialis, sine quo matrimoniũ consistere nequit. cap. tua nos. & cap. cùm locum. de spõsali. ergo ipso deficiente, cætera corruerũt, ac per consequens de nouo sunt iterãda in forma debita: cùm actio semel extincta, amplius non reuiuiscat. l. qui res. §. arcam. ff. de solutio. Sed sic est, quòd consensus primus fuit nullus, ac per consequens inualidum matrimonium, ergo & omne eius accessorium. Nam, vt inquit Aristo. 1. Physico. ca. 4. nihil vnquam ex eo, quod non est, fieri, atque oriri. Quia ex nihilo, nihil gignitur, & sic debet reiterari in forma debita. Quia non dicitur factum, quod aliter est factum, quàm debuit. cap. qui ex timore. de regu. iur. Sylues. verb. Restitutio. 8. quæst. 5. versi. Tertiò quando restituẽs &c. Et vbi principale non tenuit, nec accessorium. ca. inter dilectos. de fide instrum. quem tex. ad id citat Ioan. Monachus in suo defensorio iuris. capit. contra priuilegium. num. 2.

Præterea augmentum debet regulari secundũ naturam sui præexistentis, seu eius, cui accedit. l. etiam. vbi Barto. & doct. C. de iure dot. & in. l. inter socerum. §. cùm inter. ff. de pact. dotali. Ponit istam regulam Albertus Brunus in tract. de augmento & diminutione monetarum. fol. 8. col. 3. quam firmat, & corroborat quinque modis. Et sequitur Ioan. Bernar. in tracta. fallentia. regul. 57. incipien. Augmentum. Sed solennitates adhibitæ sunt ad augmentum sui principalis, cui accedunt, qui est consensus, sine quo nullo modo stare possunt. ergo &c.

Facit etiam: nam ea, quæ de facto sunt facta, de facto reuocantur. Ratio, quia nullum habuerunt effectum. glo. in. l. minor. ff. de euictio. quam singul. dicit Ioan. Bernar. in dict. tracta. regula. 69. in incip. Carceratus. vbi ponit & limitat per eam dictum quotidianum, & valde necessarium Barbatius in capit. 1. in. 1. lect. colum. 1. de iudici. quem videatis. Sed sic est, quòd in casu proposito omnia, tam consensus, quam cęteræ solennitates nullæ fuerunt propter primum matrimonium, ergo reiterari debent, tanquam si nullo modo præcessissent. Nam quod nullum est, infirmari, nec confir-

confirmari poteſt.l.ſi expreſſum. ff. de appellat. l.ſtipulationes, quæ proprijs viribus non ſubſiſtunt.ff.de actionib.& obligatio.Bald.in.l. quæro.§.inter locatorem.ff.locati.& conduct. in finalibus verbis.Sed ita fuit in noſtro caſu,ergo de nouo requiritur cõſenſus in forma ſolenni vnà cum alijs ſolennitatibus &c.

Item quod à principio nullum eſt, tractu temporis non conualeſcit ſine nouo conſenſu.capi.1. in princip.de ſponſat.impube.lib.6.Optimè per Loazes in tracta.matri.in.11.dubio.fol.67. Sed in caſu noſtro fuit huiuſmo.ergo &c.

Et cùm in præſenti fuerit ſeparatum ſecũdum matrimonium,non eſt dubium, quòd nullæ reliquiæ ſacramenti remanſerunt in eo propter primum.Et quòd ſolennitates ſint reiterandæ, patet ex Hoſtien. quem ibi Ioan.Andr.refert, & ſequitur in ca.in præſentia.de ſponſalib.ſuper glo. ſecunda.in hæc verba. Sed nunquid poſtea publicabitur tale matrimonium in eccleſia, dixit Hoſtien.quòd non, quia poſſet hoc inducere ſcandalum ſupra de reſc. nullis. ſed ſufficiet publicatio ſimpliciter facta apud epiſcopum. de clandeſti. deſponſa.cap.2.qui pœnitentiam iniunget,& carnale commercium ſuſpendet ad tempus. Cùm vterq; reperiatur in culpa, ſecundum ea,quæ notantur in capit. cùm in apoſtolica.ſuprà eo. Et in iſtis caſibus matrimonium & ſi nullum propter primum adhuc pronuntiatum non fuit tale.vt in caſu noſtro. ergo &c.

Præterea habilitas,quæ erat neceſſaria in principali,hoc eſt in matrimonio,eadem erat neceſſaria in acceſſorijs.l.potior eſt.§.ſi de futura. & ibi. Bald. ff. qui potio. in pign. habe. vbi ſummat illum text.tempus, quod inſpicitur in principali, inſpicitur etiam quo ad acceſſoria. ergo tempus præſens, & non futurum. Et ſic ſecundùm tempus præſens debent reiterari ſolennitates, vnà cum conſenſu &c.

His etiam accedit.Nam acceſſorium regulatur ſecundùm tempus & naturam principalis.l.inſulam.ff.qui potio.in pign.habe.&.l.creditor. &.l. Lucius.eod.titul.ſecundùm Bald.in.l. potior eſt. colum.2.ff.qui potio.in pigno.habeantur.& præferturille, in cuius actus prius habuit effectum.l. quoties.C.de rei vendicatio.Sed ita eſt in caſu noſtro propter primum matrimonium illo tempore contractum, quo habuit effectum plenum, & ſecundum hac cauſa nullum habuit, & ſic omnes ſolennitates fuerunt nullius operationis, ac per conſequens ſunt reiterandæ in forma ſolenni, & ſpecifica.

Facit,Nam matrimonium contractum cum ſecunda viuente prima,per mortem primæ non reconualidatur cum ſecunda Panormi.in capi. conſuluit.colum.2.de conuerſio.coniuga. Nam cùm à principio non tenuit,tractu temporis non conualeſcit.regula. Non firmatur in.6. Confirmatur ex Gabriel.in.4.diſtinct.36.quæſtio.1.artic.3.vbi quærit, An matrimonium liberi cum ancilla,quã liber contrahendo credit eſſe liberam,ratificetur per ſubſequentem copulam. Et quia ibi defuit conſenſus,dicitur quòd non.

Dubium præterea poteſt eſſe tale, Vtrùm matrimonium contractum à iuuene (poſtquàm religionem poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamẽ annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitum) ſit validum? Reſpondendum eſt validum eſſe tale matrimonium. Suadetur. Nam in ſpecie propoſita non fuit votũ ſolenne expreſsè, nec tacitè, ergo non eſt cauſa cur matrimonium non ſit validum.ex text.in capit.vni. de vot. lib. ſexto. In oppoſitum tamen gratia diſputationis videtur facere text. in capit. non ſolùm. §. vobis. de regula.libr. ſexto. ibi, aut euidenter conſtet. quo tex.probatur per aſſumptionem habitus nouitiorum cum propoſito mutandi vitam abſolutè inducit profeſsionem.capit. conſulti. ibi, propoſuerit abſolutè vitam mutare. de regula. & capit.ſtatuimus.eodem titu.& capi. beneficium.de regul. libr.ſexto.Sed prædicta iura non obſtant: quia iſte caſus non habet vim profeſsionis tacitè, vel expreſsè, quo ad matrimonium dirimẽdum, licèt tanquam votum ſimplex impediret contrahendum.text.in dict.capit.non ſolùm. cum ſimilibus.in fauorem animæ nouitij,& propter ius religionis noluit impedire monachos ab impetitione iſtius,ne redeat ad ſeculum,quippe cùm ſi votum ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet, religio pro obſeruatione voti contra ipſum agere poſsit.argumen.capit.licet.de vot. nec capit.beneficium.obſtat, quia renuntiatio beneficij,quam iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere,dum manifeſtat omnino vitam velle mutare,tunc ſufficit ad hoc,vt beneficium poſsit alteri conferri,quæ tamen non ſufficit ad profeſsionem tacitam, vel expreſſam, iſta ergo duo non parificantur,nec in textu æquiparantur. Sed nec quo ad vacationem beneficij hic caſus æquiparatur:quia in profeſsione tacita, vel expreſſa eſt vera renuntiatio, hic autem eſt præſumpta, quare &c. Pro deciſione huius dubij in ſpecie propoſita pro hac parte eſt ſententia Panormit. in capit. conſulti.nume.3.de regula. Sylueſt. verbo, Religio.3.quæſtio.19.verſi.Quartò inducitur. Caieta. in tracta.17.quæſtionum.reſponſ.3.quibus in locis præmiſſa tenent. Hodie tamen ſicut antiquitus profeſsio etiam tacita, ſiue expreſſa ante annum non valebat, & ita ad omnes effectus exten-

ditur.ex Concilio Triden.seſsio.25.cano.15.incipienti,In quacunque.

b ¶ *Que es el parayſo.* In paradiſo terreſtri inſtitutum fuiſſe à Deo matrimonium, & in ſtatu innocentię,conſtat Geñ.2.ex ore primi parentis è ſomno illo diuinore ſurgentis, ac pphetizãtis, dicẽdo, Hoc nũc oſsex oſsibus meis, & caro de carne mea: quãobrẽ relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ.Et quòd ſit à Deo inſtitutũ, probatur ex Chriſti teſtimonio ad hunc locum referentis Matth.19. vbi ait, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.ca.deinde.26.diſt.ca. lex diuina.27.quæſt.2.&.c.ſunt qui dicunt. ea. cauſa & quæſtione.c.de infidelibus.de conſang. & affi. Ricard.in.4.ſenten.diſt.26.arti.1. quæſt.3. Panormit.in cap.fin.col.vltim.num.6. de ſponſa duor. Iaſ.in.l.captatoriæ.num.10. ff.de lega.1. Ludoui. de Sardis in tract.de naturalib. libe. ac ſucceſsiõe eorum.1.part.§.1.quęſt.3.Conſtat etiam quòd eſt ſacramentum, vt ſuprà in.1.gloſ.habitum eſt. Et omnia ſacramenta fuerunt inſtituta à Chriſto, vt etiam patet ex Cælio Rhodigino libr.28.antiquarum lectionum.cap.19. & in concilio Tridentino ſeſsio.7.cano.1.in hæc verba. Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non fuiſſe à Chriſto Ieſu Domino noſtro inſtituta,aut eſſe plura,vel pauciora quàm ſeptem, videlicet Baptiſmum. Confirmationem,Euchariſtiam.Pœnitentiam,Extremam vnctionem,Ordinem,& Matrimonium,Anathema ſit.Ad idem eſt text.ſolennis in.c.vni.de vot. lib.6.ibi,dum ait,Matrimonij verò vinculum ab ipſo eccleſiæ capite rerum omnium cõditore ipſo in paradiſo,& in ſtatu innocentiæ inſtitutũ vnionem,& indiſſolubilitatem acceperit. l. 4. titulo. ſecundo.parti.4.

Præterea dubitatur,Quæ fuit cauſa inſtitutionis coniugij?Prima potuit eſſe, vt cõſuleretur generi humano per coniunctionem maris & fœminæ: nam maſculus per ſe hoc facere non poterat ſolus ſecundùm naturam, ideoq; bonum fuit ei adiungere ſociam in officium naturæ humanæ,vt Gene.1.&.2.Creſcite, & multiplicamini. Et quæ notat.S.Thom.1.2.quæſt.102.arti.5. Ad tertium. Pro hac ratione conducit illud Platonis libr.31.de republica,vel de iuſto.dialogo.2.dicẽtis,Fit vtiq; ciuitas, vt exiſtimo, quandoquidem nullus noſtrum ex ſeipſo ſufficiens eſt,ſed multorum indiget. An verò tu putas aliud extitiſſe ciuitatibus conſtituendis initium? Nullum aliud, inquit ille. Sic itaque alius aliumq; ſibi & ad vſum alium adiungentes,cum multis indigeamus,multos in habitationem vnam communicatores adiutoresq; congregauimus, quem cœtum ciuitatem nos appellamus. Igitur indigentia generis humani fuit cauſa inſtitutionis matrimonij, & ſic in officium naturæ, eo tẽpore fuiſſe apparet.Huius verò effect9 fuit ex eo, quòd alit, auget, compar ſibi progignit, ſufficitq; , vt declarat optimè Ludouic. Cælius Rhodiginus lib.28.lectionum antiquarum.capit.13. Tum etiam, vt eſſet prima humanæ ſocietatis copula, quæ amicabilem quandam coniunctionem,alterius quidem regentis,alteriús obſequentis amplecteretur. Geneſ. 2. &.3. Sanct. Thom.in.4.ſenten.diſtin.26.quæſt.1. Ariſtote.1.Politic.cap.1.cap.ius naturale.1.diſtin.l.1. §.ius naturale. ff.de iuſti. & iure. vbi Fortuni.nu. 77.reprobat illud Platonicum, matrimonia etiã debere eſſe communia, & ſic vxores,quod à tanto viro alienum eſt, etiam conſiderata ratione naturali. De qua per Fortun. vbi ſuprà. Quia etiam ſimplex fornicatio, vt alibi in priori parte dictũ eſt,non eſt dubium eſſe aduerſus ius naturale, ergo non eſt admittenda. Poſtea verò fuit inſtitutum in remedium cõcupiſcentiæ poſt peccatum originale contractæ.text.in capitul. nuptiarum. 27.quæſt.1.& Concil.cano. Colonienſis titul. de matrimonio.§.eſt autem.pag.363. Magiſter in.4. ſententia.diſtinct.26.capit.2.Richard.arti.3.quæſtione.2. D.Thom.3.part.quæſt.41. & quæſt.42. Turre Cremat.in ſumma.27.quæſt.1.gloſſ.in capit.quomodo.verb.perſe.31. quæſt.1. vbi probat matrimonium in ſtatu naturæ lapſæ, & ſic poſt peccatum inſtitutum in officium naturę propter ſobolem,& fornicationem pellendam.text.in capit.ſicut non omnes.§.his ita.32.quæſt. 2. vbi adducitur illud beati Pauli in priore epiſtola, quam ſcripſit ad Corinth. ca. 7. Propter fornicationem vnuſquiſque habeat ſuam vxorem, & vnaquæq; habeat virum ſuum.Ad idem eſt gloſſ. in ſumma 27.quæſt.1.quæ magiſtra eſt in hac materia.

Ex quibus infertur matrimonium contrahendum fore principaliter ob cauſam generationis, & fornicationis vitandæ. Si tamen ex alijs cauſis contrahatur, non ritè contrahitur, tamen tenet matrimonium.text.in cap.tua nos. de ſponſalib. vbi Panormi. hoc notat. Et eſt de mente gloſſ.in ſum.27.quæſt.1.D.Thom.in.4.diſtin.30. quæſt. 1.arti.3.Maior diſtin.26.quæſt.2. Couar.in epitome.4.Decretal.2.part.cap.1.§.vni.num.7.Et probat.l.4.titu.2.part.4.Et hoc intellige principaliter,

a los otros ſacramentos de la ſancta yglesia por el lugar en q̃ fue inſtituydo que es el parayſo b: y por el eſtado: que fue eſta-

liter,quando contrahit ob concupiſcentiam diuitiarum,pulchritudinis,vel generis, vel huiuſmodi: non tamen ſi in conſequentiam ad id moueatur:nam non peccaret(meo iudicio) nec venialiter, appetendo ob bonum finem mulierem diuitem,pulchrã vel huiuſmodi. Et eſt de mente Ant. Archi.Florẽ. 3.part.tit.1.capit.19.§.9.

c ¶ *Tres bienes ſe ſeñalan, Fe.* Concord.ca. omne.27.q. 2. Omne, inquit,itaq; nuptiarum bonum impletum eſt in ipſis parentibus Chriſti,proles,fides,ſacramẽtum.Prolem,cognoſcimus ipſum dominũ: fidem,quia nullum adulterium:ſacramentum, quia nullum diuortium.l. 3.titu.2.part.4.&ibi Gregor.Lopez.c. ſicut non omnes.in fin.32.q.2.glo.in ſum.27.q.1.Domi. Sotus in.4.ſenten.diſt.31.qõ.1.arti.2.& Ludo.Cæli. lectionum antiquarum28.capi.19.Fides enim requiritur in matrimonio.Fides nanq; ſiue conſenſus,ſiue pactionis eſt ſeruanda.c.duobus. 27. q.2. capit.1.de ſponſa duorum.Tum etiam,quia fides eſt ſeruanda,ne commiſceantur cum altero, & ſic ne committant adulterium, nam in hoc ad patria iudicantur.c.intelleximus.& cap.tua fraternitas. de adulte.c.nihil iniquius.32.quæſt.6.glo.in.c. dilecti.de exceptio.l.4.titu.7.lib.4.fori. Quod tamen intellige, ſi agatur ciuiliter ad ſeparationem tori,vel amiſsionem dotis, vel donatiõis propter nuptias. Nam ſicut mulier perdit dotem propter adulterium ſuum, lucratur donationem propter nuptias propter adulterium viri.gloſſ.in cap.primo.verbo.reciperet. vt lite non conteſta. Idem not.Panormit.ibi nume.3.& approbat Hippoly. in repeti.l.vnica. C.de raptu virgi.colum.12. nume.60. Ego tamen do gloſſ.conſi.in verb.priuilegium.in cap.apud miſericordem.32.quæſtione.1. Hinc eſt,quòd quando maritus tenet concubinã, vxor ſi committat adulterium, nõ perdit dotem. Ita Paul. dẽ Caſtr.conſil. 402. libr.1. quem refert & ſequitur Deci.in.l.ſemper in contractibus. numer.5. ff. de regulis iuris. Hippolytus in.l. patre. numero.10. ff. de quæſtionibus. Si tamen agatur criminaliter, non obſtat exceptio adulterij oppoſita aduerſus virum per mulierem adulteram,nec impedit quominus puniatur. l. ſecunda. titul. 15. libr.8.ordina. ibi, *Y que la muger no ſe pueda eſcuſar de reſponder a la accuſacion del marido,o del eſpoſo, por*

do de innocencia:en el qual tres bienes ſe ſeñalan:Fe c y Generacion, y Sacramento. Y por eſto ſe requiere enel cõtracto del matrimonio mayor ſolennidad q̃ en otro algun ſacramẽto. Porende eſtableſcemos y mãdamos que todos los ſacramentos ſe hagan por aquellas palabras que

que diga que quiere prouar que el marido, o eſpoſo cometio adulterio.

Quam intellige, quando agitur principaliter publico iudicio. vt in capit. apud miſericordem. §.publico.32. quæſt. prima. l.ſecunda. §. ſi publico. ff.de adulter. Secus tamen, ſi inciderter,vt mutuadelicta ſaltem ciuiliter compenſatione computẽtur,vt prædictum eſt. Et eſt optima declaratio ad leges huius regni,ſcilicet ordinam. Idem tenet Ioannes Lup. In l.81.Tauri.nume.4.

Si igitur primum eſt fides, ne poſt vinculum coniugale cum alio,vel alia coeatur.capit. ex parte.infrà iſto titulo. Et tenet Magiſter ſentent. in 4.diſtinctione.31.capit.1. vbi Diuus Thom. quæſtio.1.artic.2.Ad tertium. & vt ſe adinuicem diligant, & debitum reddant, ſe ipſosq; fideliter & incorruptè cuſtodiant.l.ſi cùm dotem. §. ſi maritus.ff.ſoluto matrimo.ibi, Quid enim tam humanum eſt, quàm vt fortuitis caſibus mulieris maritum,vel vxorem participem eſſe dicit gloſ. verb. participẽ eſſe.quia vnũ corpus,&vna anima ſunt.

Proles,vt amanter ſuſcipiatur, religioſeq; educetur,ſecundùm Magiſtrum in loco citato. Et exponit latiùs Hoſtien.in ſumma huius titul. rubricella.de matrimonijs.§. Et quare contrahatur matrimonium.colum.ſecunda.& in hoc verſatur vtilitas publica.l.prima. ff. ſoluto matrimonio. ibi. Cum dotatas eſſe fœminas ad ſobolem procreandam, replendamque liberis ciuitatem maximè ſit neceſſarium.Et effectus matrimonij debet eſſe in officium naturæ ob ſobolem procreandam. capit.primo.de frigid.infrà.ibi, Volo eſſe mater,volo filios procreare, & ideo maritum accepi. Et hac intentione debent eſſe contrahentes, ſaltem habitualiter.l.3.titu.2,parti.4.

Ex quo infertur, quòd omittens accedere ad vxorem cauſa vitandæ prolis peccet, cùm repugnet bono matrimonij,& vtilitati reipublicæ, vt prædictum eſt.gloſſ.in capit. aliquando. verb. & ſi ab initio.32. quæſtione ſecunda. Tum etiam, quia excludit illud, Creſcite, & multiplicamini, Geñ.1. & capit.8.

Infertur etiam prolem fœmininã ſicut maſculinam eadem frontis ſerenitate & alacritate animi recipiendam fore, gratias offerendo ſummo

Deo, non faciendo in vtrũq; sexum differẽtiam. Nec murmurãdum est ob nimiam paupertatem, si fortè contingat. ¶ Et quòd non sit faciendum discrimen inter masculos & fœminas, est. l. qui duos. ff. de legat. 3. ca. fina. de concess. præben. glo. in c. quoniam inuestituras. 16. quæstio. 7. vbi fœmina præsentat sicut masculus. Roch. Curt. in tracta. iuris patrona. verbo. competens. Bonus text. in. l. maximum vitium. C. de lib. præterit.

Hinc etiam infertur cõcubitum non causa reddendi debitum nec prolis procreandæ esse peccatum mortale, si ipse hac deliberatione cognoscit tanquam si accederet ad alienam, non tamen si ficut ad propriam, nam hoc in casu non peccaret. secundum Ricard. in. 4. senten. dist. 31. art. 3. q. 3. post Magist. ibi cap. 5. D. Thom. q. 2. arti. 2. Durand. q. 4. Palud. q. 2. artic. 2. Maior quæst. vnica. versicu. Quinta cõclusio. Bonau. q. 2. arti. 2. Scot. q. vnica. Iaco. Almain in. 4. sent. in materia de cibi temperantia. Sylvest. verb. debitum quæstio. 11. Angel. verb. Debitum. §. 23. Et sic sit conclusio prima.

¶ Cognoscens vxorem causa satiandæ libidinis, tantùm peccat venialiter, non tamen mortaliter, ex communi Theologorum in loco præcitato. Ex qua patet lapsum fuisse supplemẽtum Gabriel. in. 4. senten. dist. 31. q. 1. art. 2. colum. 4. versi. Conclusio septima. dum tenet peccare mortaliter. Sed potest intelligi eius opinio in conclusione sequenti. 2. Et pro hac conclusione est text. in cap. sicut non omnis. §. fin. ibi, Quod enim præter intentionem generandi fit, non est nuptiarum malum, sed est veniale propter nuptiarum bonum, quod est tripertitum, fides videlicet, proles, & sacramentum. 32. quæst. 2. & capi. seq. incip. Quicquid. ibi, nec illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur.

Comprobatur ex Augusti. in lib. de bono coniugali. cap. 6. & 7. Coniugalis, inquit, concubitus generandi gratia, non habet culpam, concupiscentiæ verò satiandæ, sed tamen cum coniuge, propter tori fidem, venialem habet culpam. Idem tenet Magist. sententiarum loco iam citato. Et quando coitus carnalis inter coniuges inducat mortale, est videndus frater Minorita in Specul. conscien. lib. 2. cap. 33. Et istam conclusionem, q̃ cognoscere vxorem modo designato in conclusione nõ sit mortale, sed veniale, tenet Diuus Anto. 3. part. tit. 1. cap. 19. §. 8. &. §. 10.

Secunda conclusio. Cognoscẽs propriam vxorem tantum propter libidinem, tanquam alienã, id est, quòd eo animo est, quòd idem esset facturus cum aliena, si non habuisset propriam, induceret mortale. Et ista conclusio colligitur ex mente communi doctorum in locis præscriptis. Quo loco intelligo Gabrielis supplementum, vt dixi suprà in prima conclusione. quanuis ipsum reprobet Sylvest. Prieras in loco iam suprà proximè allegato. Sed meum non est reprobare tantum doctorem. argumen. cap. cùm expediat iura iuribus concordare. de electio. lib. 6.

Et sic intelligo cap. Origo. 32. quæst. 4. vbi habetur, quòd adulter est amator ardentior propriæ vxoris. Cùm ergo adulterium sit peccatum mortale, de quo per Magistr. in. 4. sententia. distinct. 41. cap. fina. & sic cognoscens vxorem non causa boni prolis, vel fidei, sit eius amator ardentior, tales mortaliter peccat, cùm æquiparatorum eadẽ sit ratio, ac per consequens iuris dispositio. Nam habet locum eo in casu, quo tanquam adulter cãu sa satiandæ libidinis ipsam vxorem cognoscit modo dicto in hac secunda conclusione.

Vel text. in dict. c. Origo. dicit adulterium ad exaggerationem criminis, non tamen inducit veritatem adulterij. Sed debent abstinere, ne peccẽt etiam venialiter. Et sic per similitudinem dicitur adulter, vt tibi insinuat glos. in verb. Adulterium. in dict. c. Origo. 32. quæst. 4. & glos. pulchra, quæ plures solutiones in hoc ponit in capit. quicquid. 32. quæstio. 2. Et ibi citat alia iura, quæ tu inducere potes in oppositum primæ conclusionis, vt peccet mortaliter. Tamen intellige secundum istam conclusionem.

Ardentior in suam est aliqualiter magis adulter, quam cum aliena, secundum Sylvest. verbo. Adulterium. in princi. vbi refert S. Thom. 2. 2. q. 154. artic. 8. & ita dicit intelligendum fore text. in dict. capit. Origo. 32. quæst. 4.

Dicimus tertium bonum matrimonij esse sacramentum. est text. in capit. sicut non omnes. §. fina. 32. quæst. 2. & latè diximus matrimoniũ esse sacramentum suprà in quæstione, qua explicaui, an matrimonium esset sacramentum, ibique diserui, quid de contracto per procuratorem. Et dicimus sacramentum, quia debet esse perpetuum, & indiuiduum matrimonium, vt iam diximus in definitione matrimonij. Ex quo infertur, quòd si quis promoueatur ad sacros ordines post consummatum matrimonium, vxore etiam consentiente, quòd matrimonij vinculum non dissolui tur, ac per hoc subinfertur, quòd ei tenetur de necessarijs ad subsidium vitæ prouidere.

Similiter quòd habet priuilegia mariti clerici, quæ sunt plura, vt dixi. l. prima. titul. 3. lib. primo suprà. Cùm verè eius vxor existat, & sola morte vinculum dirimatur, meritò ei competere debẽt priuilegia debita vxoribus, ratione mariti, & longè maiori ratione cùm seruet castimoniam, & vitam præclariorem obtineat. l. 6. titul. 2. libr. 4. suprà. vbi dixi de vxoribus seruantibus vitam vidualem, quòd debent habere priuilegia maritorum

rum prædefunctorum, in quorum matrimonio censent perdurare. l. mulieres. C. de incolis. lib. 10.

In tantum est indiuiduũ & validum sacramentum, quòd etiam si maritus esset effectus summus Pontifex, teneretur reddere debitum vxori, prouidereque ei d necessarijs. glo. in cap. si quis pecuniã. 79. dist. Quã glosse sententiã reddit singu. Panor. in c. cõstitutus. nu. 10. de conuers. coniuga. & in ca. licet. col. 2. de electio. & in c. vxoratus. col. fi. nu. 8. de conuers. cõiuga. Deci. in ca. licet. col. 3. nu. 9. de electio. Albert. Trotius in lib. De vero & perfecto clerico. 2. capit. 8. nu. 3. Ratio enim est, quia matrimonij sacramentũ sola morte soluitur. glo. in. c. licitè. 32. q. 7. naturali, & non ficta. Panor. c. cùm sis. de conuers. coniuga.

manda la madre santa Iglesia: y los que casarẽ sean tales que puedan casar sin pecado: y todo casamiẽto se faga concejeramente y no a hurto[d]: de guisa que si fuere necessario q̃ se pueda ꝑuar cõ muchos.

Infertur etiam, q̃ si resuscitaret quis, eum debere redire ad priorem vxorẽ, & habiturũ omnia sicut ante mortẽ. Quod intelligendũ de morte miraculosa, non tñ de naturali. glos. est nota. in. d. c. licitè. 32. quæst. 7. glos. est etiam, quæ ponit quæstionem in. l. ex ijs. ff. de legib. De qua quæstiõe vtrùm resuscitatus sit restituendus tractat Panor. & alij in cap. fraternitatem. de frigi. & malefi. nu. 4. vbi Præpositus. colũ. 5. nu. 14. Bartho. Brixien. in q. Domi. 54. Alex. in. l. si marito. nu. 4. ff. soluto matrim. Guiliel. Benedict. in repe. c. Rainuntius. verb. mortuo. in. 1. nu. 224. de testam. supra. Tiraquel. in repe. l. si vnquam. verb. suscepерit liberos. nu. 142. C. de reuoc. dona. vbi aliqua in hoc adducit, q̃ sit restituendus Barb. in clem. Gratiæ. col. 5. de resc. Alex. Ias. post alios in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Sylues. in verb. restitutus. in princi. Angel. verb. mors. §. Tertiò.

Est ergo sacramentum, vt coniugium non separetur, ob aliquã causam. secundũ Magist. in. 4. sent. dist. 31. & Richar. ibi arti. 1. q. 2. q̃ huiusmodi sacramentũ est principalius bono fidei, & prolis.

Quòd sit inseparabile, tenet glos. 2. in. c. omne itaque. 27. quæst. 2. & citat text. in. c. solet. 32. q. 2. vbi matrimonium ad tempus non potest contrahi. Facit casus in capit. 1. isto titulo. & ibi dicetur. Est text. in dicta. l. 3. titul. 2. part. 4. glos. in. l. 7. eodem titul. & partita.

Lex. 1. titul. 1. libr. 5. ordi.

d ¶ *Concejeramente, y no a furto.* Concord. l. 5. titu. 3. part. 4. quæ insinuat damna, quæ solent euenire ex matrimonijs clandestinè contractis. & l. 10. ad fin. titu. 1. part. 4. ibi, *Y esto se entiende, si despues de-sto se casare ella con otro contra voluntad de su padre.* & l. 49. in constitutio. Taur. Quæ leges regiæ cum similibus prohibentes matrimonium clandestinè contrahi sub diuersis pœnis, videntur in vtroque foro locum habere, cùm adiuuent dispositionẽ iuris Canonici, adijciendo pœnã contrarium facientibus. Quæ autem dicantur matrimonia clãdestina attento hodie Triden. concilio cõferte ad ea, quę sum dicturus infrà istamet l. colum. 42. §. aduertendum est quod stante. vbi agimus quãdo dicantur proprie & improprie matrimonia clandestina, neque leges istius regni declandestinis loquẽtes, aduersari videntur iuri Canonico, & sic in subsidium ius regium erit etiã in foro eccleſiæ seruandũ. c. leges. dist. 10. vbi ait Nicolaus Papa, lege Imperatorum non in omnibus cõtrouersijs vtendum est, præsertim cùm inuenia tur euãgelicæ, ac canonicæ sanctioni obuiare. Ergo si non obuiat, sed fortificat, ius regiũ in adiutorium erit admittendũ. c. si in adiutoriũ. 10. dist. & per ea, quæ ibi in lectione ordinaria, & suprà in Proœmialibus quæstionibus. quæst. 3. à nobis explicata sunt. Quam sn̄iam confirmat gl. in clem. Ne Romani. verb. tolli. de electio. dicens legẽ superioris per pœnæ adiectionẽ posse iuuari ab inferiore. Quã ibi cõiter omnes sequũtur secũdum Rochum Curti. in rep. c. fin. sectio. 3. nu. 22. versi. Octauus casus. fol. paruo. 43. de consuet. Barba. in additio. ad Bald. in. l. pro grãma. C. commina. vel epistol. Io. Baptist. in rep. l. oẽs populi. nu. 87. ff. de iusti. & iure. Ludo. Gomes. in. c. vt animarũ. §. statuto. vbi est tex. pro hac sentẽtia. de cõsti. li. 6. nu. 55. Couar. in epito. 4. Decretal. 2. part. c. 6. nu. 17. Dueñas in tract. regul. cũ fallẽtijs, regul. 251. in cip. Eps statuẽdo. Fel. in. c. quod super his. de maior. & obedi. & per istã sn̄iam fuit cõclusum inter cõsiliarios Regis, qui. l. 49. Taur. condiderũt, eam posse defendi, secundũ Io. Lup. col. 1. Et est de mẽte aliorũ. ibi. ¶ Secũdò defendi põt ista lex cum similibus ex eo fundamento. Quia q̃ lex ciuilis nõ disponit circa substantiã, & valorẽ mr̃imonij, sed circa qualitatẽ, ne malũ inde proueniat, valet, & tenet, sicut dicit valere statutũ adijciens pœnã, ne malis moribus ciuitas informet. l. 1. de secund. nupt. & per alia, quæ tradit Fernand. Gomez Arias in. d. l. 49. nu. 37. & Ant. Gomez nu. 2. qui dicit validã, ac seruandã fore. ¶ Tertiò. Leges ciuiles continentes honestatẽ, ac publicam & cõem vtilita-

vtilitatẽ tam à clericis, quàm à laicis sunt seruandæ. c. cõstitutus. de in integ. rest. c. cùm venissent. de eo qui mit. in possess. & in. c. cùm causam. de re iudi. Barba. in. c. cæterùm. nu. 5. de donat. & quæ tradit Io. Lup. in l. 70. Tauri. nu. 14. loquendo in lege retractus. & Deci. cons. 282. nu. 7. & quæ diximus post Plateã in statuto laicorũ de armis nõ deferendis, ligare etiã clericos. in l. 2. verb. *queninguno*s. q. fin. tit. 14. lib. 2. suprà. & per ea, quæ dicit in materia ista Roma. in singul. 442. incip. Capitulum ecclesiæ. & ibi additio. & Georgius Nathan in repet. c. quãuis pactum. col. 56. nu. 171. de pact. libr. 6. Sed ista lex cum similibus prohibentibus matrimonia cõtrahi à subditis clandestinè, & sine parentũ consensu, sunt hmõi, vt infra apparebit, explicando causas prohibitionis clandestini matrimonij, quæ sunt plures. Igitur firma erit dispositio huius & similiũ legum, cùm se accomodẽtur pœnam adijciendo ad statutum iuris Canonici in ca. cùm inhibitio. de clandest. desponsa. Istud sanctum, honestũ & sanctũ esse, ac rõnabile, eleganter, ac latè citando legem Hispaniæ ostendit Bartho. Chassanę. in catalogo gloriæ mundi. 12. part. consider. 49. & Ioan. Corasi. in lib. 1. miscellanearum iuris. c. 17. & ex Cateliano Cotta in memorialibus iuris. verb. Nuptiarum. pag. 374. versi. Tamen in contrariũ fortiter vrgere videtur. Francis. Curt. Senior. consil. 27. nu. 6. qui posteriores duo citant Bald. in l. omnem. ad fi. C. ad Tertul. dicentem, q̃ quãuis non valeat laicorũ statutũ puniens contrahentẽ matrimoniũ, cùm filiafamiliàs sine consensu patris, vt per Ioan. Andr. in. c. statutum. de hær. lib. 6. tamen quia tale statutum concernit bonos mores omnium, & maximè prudentiũ, tenet, non quia vetet substantiam matrimonij, hoc enim non põt facere nisi Papa, sed quia punit malos mores, & in republica facinora seminantes. Sed quanuis Curti. & Catelia. ex multis singulare dictũ retulerunt ipsum cõiter reprobatũ esse firmarunt. Et sic pariformiter cessat fundamentum ex eodem Bald. adductum ab Anto. Gomez in l. 49. Taur. nu. 2. cùm cõiter sit reprobatum in omnibus, vt patet ex Francisc. Curtio senio. in loco præcitato, dicens opinionẽ Bald. erroneã, & damnatam esse. ¶ Quartò ex eo probatur, cùm videmus, quòd leges passim imponunt pœnas contra blasphemos, periuros, vsurarios, & alios delinquẽtes, prohibentq́; iuramenta interponi in contractibus, quod licitum, ac iustum esse propter Reipubli. tranquillitatem nullus sanæ mentis existimat fieri posse, præsertim à principe, qui nullum in temporalibus recognoscit superiorem. Et sic Princeps Hispaniæ non intendit inualidare matrimonium, quod fieri ab eo minimè posset, cùm sit circa spiritualia, prout tenet Laurentius Calca. consil. 13. nume. 8. & additio. Panormitani in. c. 2. super parte, Genere personarum. de his quæ vi metusve causa fiunt. & Vital. à Gambanis in tractatu clausularum. pag. 473. Additionator Alberici in dictionario. verb. Leges. Et faciunt notata à Præposito, Alexandri in capi. sic omnes. notabili vltimo. 19. distinctione. Et Rodericus Suarez in repeti. l. secundæ. titu. *De los casamientos*. libr. 3. fori. fol. 65. colum. 2. Et est opinio recepta secundum Felinum in cap. 1. nu. 13. de sponsali. & Additionator Decij in. l. nuptias. post Decium ibi. nu. 9. ff. de regulis iuris. & Felinus in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. nume. 63. Couar. in epitome. 4. Decretal. 2. part. ca. 3. §. 8. nume. 6. vbi plura citat. Ergo cùm Princeps circa substantiam matrimonij nihil disposuerit, debet meritò valere, per ea, quæ tradit Couar. in defensionem dictæ. l. 49. Tauri in epitome. 4. Decreta. 2. part. capi. 6. num. 17. Ex quibus defendi poterit nostra constitutio præsentis. l. quanuis plura in contrarium, adduci possent, quæ in præsentiarum adduci non debẽt, cùm sit. l. Regia, loquens circa accidentalia matrimonij. vt in simili docet Præpositus Alexandri. in cap. tanta. qui filij sunt legi. col. 13. nu. 18. qui est videndus, & sic sacrilegum esset de potestate legis Christianissimi Principis tractare contra. l. 2. C. de crimine sacrilegij. quicquid Alexander consil. 209. nu. 16. lib. 6. & Ioan. Crott. in. l. omnes populi. nu. 69. ff. de iust. & iur. dixerint in contrarium. Et sic procedunt ea, quæ dici solent, statutum inualidans matrimonium absque parentum licentia, esse inualidum ex communi relat. à Iasone in l. 1. §. huius studij. nu. 12. ff. de iusti. & iur. & Deci. in. l. nuptias. ff. de regul. iur. Quia causa matrimonialis est Ecclesiastica, & spiritualis, & spectat ad ecclesiam. cap. 1. de consang. & affinita. Sortiturq́; suam naturã à iure diuino Matth. 19. Quos Deus coniungit (inquit) homo non separet. Et sic Principes seculares nihil in matrimonio statuere possunt, ex capi. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. & in capit. fina. de reb. eccles. non alie. & Paluda. in. 4. sententia. distinct. 26. quæst. 3. articu. 3. conclusi. prima. & Ioan. Bernard. in tract. regularum cum fallen. regul. 698. incipien. Statutum quo fit filiam exhæredari non posse ex eo, quòd validè matrimonium contraxerit de iure Canonico etiã sine patris licentia requisita ab statuto secundum Panormi. in cap. Tua fraternitas. nu. 5. de desponsatione impuberum. & in ca. fi. de secundis nupt. & de eius in regul. Nuptias. de regul. iur. ff. nu. 10. Præposi. in. c. quod nobis. col. 3. nu. 5. de clandestina desponsa. Couar. in epito. 4. Decretal. 2. par. c. 3. §. 8. nu. 1. & §. 9. Ex quo plura inferri possent ad ornatum & dotem prædictæ conclusionis. Et facit text. in capit. 1. de sponsali. vbi matrimonium

prætextu

prætextu consuetudinis patriæ, quæ versabat tpe cõtract⁹, minimè inualidari potuit, vt ibi latè aperuimus. ¶ Ea autẽ quæ dicuntur, q̃ requirat licentia patris quo ad contrahendũ de honestate & cõgruentia, non tñ ad necessitatem deferenda sunt, cùm matrimoniũ liberum esse debeat, nec ex alieno consensu pẽdere debeat absq; aliqua pœna, & coactione. ex. c. cùm locum. &. c. requisiuit. &. c. Gemma. de sponsal. &. l. libera. C. de inutilib. stipulatio. Nam verbũ, debet, positũ in. c. 1. de despõsatio. impube. inducit honestatẽ, & congruentiã, non necessitatẽ. Quanuis verbum, debet, inducat necessitatem. ex gl. in clem. attendentes. de statu monacho. verb. debeãt. Quam notabilẽ dixit Panor. in. c. cùm locũ. nu. 6. de sponsal. & in. c. si vir. nu. 3. de adulte. Fortun. in repeti. l. Gallus. in princi. col. 16. nu. 45. de liber. & posthu. ff. & glo. in ca. proposuit. verb. non debet. de appellat. & text. in c. non debet. & in. c. debent. 11. q. 3. & in. c. intelleximus. de iudic. Tiraquel. in prædicto tex. c. 1. de desponsatio. impube. denotat honestatẽ, ex glos. ibi, & Panor. in. d. c. si vir. nu. 3. de adulter. Ioã. Baptist. in allegatione sua posita in volu. singulariũ diuersorum doctorũ. fol. paruæ impressionis. 136. col. 1. versi. Non obstat. & quæ notat gl. in. c. cùm virum. vers. Paternæ. de regulari. glo. 1. in fina. verbis in. c. sufficiat. 27. q. 2. & glo. in. c. hoc sanctum. 32. q. 2. Si ergo eis licet matrimoniũ validè contrahere, nõ debent aliqua pœna puniri, nec legis authoritate decipi conuenit. argum. l. 1. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt. Nã leges, quæ contrarium disponunt, sunt persuasiuæ, & honestatẽ inducentes, quæ vim legũ non habent, cum id statuere quo ad coniugalẽ contractum pertineat ad Romanos Põtifices, non autẽ ad iudices seculares temporaliiurisdictioni assistentes, ex Io. Andr. in c. statutum. in. 1. de hereticis. in. 6. cõiter receptus in hac sñia secundũ Felin. & Decium in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutio. & Couar. in epito. 4. Decretal. 2. part. c. 3. §. 8. nu. 6. vbi alios refert. & Gregor. Lopez in. l. 5. in glo. 3. tit. 3. part. 4. qui est videndus, qui dicit validam esse. l. Regiam Tauri circa punitionẽ clandestini matrimonij, & seruari in Regnis Hispaniæ, ac secundũ eam iudicari. Nec dici potest, quòd sit defectus potestatis, cùm in quolibet actu sit necessarius concursus potestatis & voluntatis ad sui valorem. vt in. l. multùm interest. C. si quis alteri vel sibi. & in. l. cùm in te. vbi Bal. C. de donat. ante nuptias. & in. l. nolle. ff. de acqui. hæredi. vbi notat Bal. & in. c. cùm super. de officio. delega. & ex eo, quia leges nõ sunt seruandæ in causis concernẽtibus ad matrimonium, sed ius Canonicũ. glo. in. §. hactenus. Insti. de gradi. & in. c. cùm ad verũ. verb. Temporalium 96. distin. Imol. in rub. ff. solu. matr. col. 2. & in ca. accedens. col. 2. nu. 8. de procurato. Glo. etiam in. c. quoniã. verb. pro cursu. distin. 10. & in. c. ad sedem. 35. q. 5. Quam sñiam tenet Palud. in. 4. sententia. distin. 26. q. 2. art. 5. concluſ. 4. Nam vt ipse Greg. Lopez dicit, Videmus leges ciuiles punire hæreticos pœna mortis: & non est dubium eas tenere, licèt disponant in materia hæresis, quæ spectabat ad ecclesiam. vt in. c. vt inquisitiõis. §. prohibemus. de hæreticis. lib. 6. & in materia matrimoniali, recurrendum est ad leges Canonibus non cõtrarias. vt in, c. 2. & quæ ibi notat Panor. de despõsa. impub.

In tantum. l. nostra cum similibus prohibens matrimonia clandestina censetur iusta, quòd potiùs sit extendenda, & amplianda tanquam fauorabilis, & impediens innumera mala, quæ ex matrimonijs clandestinè contractis euenire solent. ex Panor. in. c. fin. de clande. desponsat. & in. c. ex tenore. col. 1. nu. 5. qui filij sunt legiti. Nam vbi agitur de fauore animarum, constitutio quantumuis pœnalis, est extendenda, ex gl. in. c. sciant cuncti. verb. alios. de electione. lib. 6. Quam notabilem dixit Ias. in authent. Sacramenta puberũ. nu. 16. C. si aduersus venditionẽ. Est glos. similis in. c. fina. de electione. & in consil. 114. col. fin. num. 5. lib. 2. & Curtius in tract. iuris patronatus. verb. honorificũ. q. 38. nu. 64. vbi dicit oppositũ prædictarum glos. à doctoribus esse approbatũ, quo fit, q̃ vbi agitur de obseruantia iuramenti, materia censetur fauorabilis, ac proinde extendenda est secũdum Anto. in. c. fina. 1. fallentia. de consue. Domi nicus in. c. 1. col. 3. de temporibus ordin. lib. 6. Anchar. in. c. quanuis. de præben. & sic tex. in authẽ. Sacramenta puberũ. loquens in contractu, debet interpretari locum habere in quasi contractu, ex Dominico in dict. c. 1. & Bart. in dicta authen. Sacramenta puberum. nu. 19. vbi Andreas de Pomæ plura citat in additione ad ipsam post gl. ibi. ver. contractibus. de quo plura per Segurã in repetitione. l. quemadmodum, nu. 76. ff. de acquirenda possess. vbi in additionibus plura adduximus. Ergo in specie nostræ legis, quæ continet maximũ bonum. Et vtinam id quod in sacro Concilio Tridentino nostra ætate cõstitutione speciali de clãdestinis matrimonijs prohibitũ est prohiberenẽ etiã mr̃imonia clandestina, annullãdo ea, quæ cõtracta fuissent sine sciẽtia & cõsensu parẽtũ, vt euitarenẽ multa mala, quæ ĩ republ. Chr̃iana sæpenumerò cõtingere solent in vtroq; foro, & experiẽtia rerum magistra oĩbus in comperto est. Ideoq; optimo iure in constitutione. c. cùm inhibitio. de clandest. despõsa. prohibitæ sunt nuptiæ clãdestinæ, & per ius nostrũ regiũ, vt cõstat ex legibus regijs in capite huius glo. citatis, & in constitutione Neapolitana lib. 3. titu. 22. De matrimonijs contrahendis. statutum habetur à Rege Rogerio, in

his verbis. Sancimus lege præsenti volẽtibus omnibus contrahere matrimoniũ necessitatẽ imponi vniuersis hominibus regni nostri, & nobilibus, maximè post spõsalia celebrata solennitate debita, & sacerdotali benedictione præmissis mrimonium solenniter, & publicè celebrari. Alioquin nouerint amodò morientes cõtra nrm regale edictum nec ex testamẽto, nec ab intestato se habituros hæredes legitimos ex clãdestino mrimonio, & illicitè contra nram sanctionẽ procreatos, mulieres etiã dotes alijs nubentibus legitimè debitas nõ habere, rigorẽ cuius sanctiõis oibus illis remittimus, qui promulgatiõis huius tempore iam matrimoniũ cõtraxerũt. Viduis etiã volentibus ducere virũ, huius necessitatis vinculum relaxamus. Et lib. 9. fororũ Aragoniæ. tit. De raptu mulierũ, & mrimonijs clãdestinis. const. incip. *De voluntad de la cort statuymos y ordenamos*. ibi, *la qual pena queremos que aya lugar contra qualesquier personas que con qualquier muller virgen, viuda, o otra qualquiere, sposa llas, o matrimonio occulto faran, sin presencia de parientes, y otras buenas personas que sean seys, &c.* vbi vide const. fin. Nec existimandũ est has cõstitutiões cõtra libertatẽ ecclesiæ esse, per præmissa, præsertim, quia q desiderat cõtrahere mrimoniũ, de facili põt adhibere solennitatẽ, quæ ab ecclesia desideratur, & etiã parentum: nec pœna posita in nra lege reuocat libertatẽ contrahẽdi matrimoniũ, sed vult, q absq; peccato publicè contrahatur, qnod rex præcipere põt in suo regno, adijciendo pœnã inobediẽtibus, & intimidatio, quæ oritur ex pœna, est de per accidens, & non de per se, quæ optimè potest fieri: nã mali detestari solent lucem. c. consuluit. de offi. delegat. Statutũ enim, q non liceat cõtrahere matrimoniũ cum certo genere personarũ sub pœna, licèt non possit anullare matrimoniũ, tamen quantũ ad pœnã, validum est, ex Bart. & Ange. in. l. edicimus. C. de murilegul. li. 11. Angel. & Ias. in. l. 1. §. huius studij. ff. de iusti. & iu. Feli. in. c. 1. col. 11. versi. Sextò fallit. nu. 20. de spõsa. vbi dubitat de prædicta Bart. sententia, licèt solennem reputet. & Matthæ. de Afflict. in const. Neapoli. lib. 3. rub. 19. nu. 13. qui in terminis huius constitutionis loquitur, & tandẽ se subijcit determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, quæ errare nõ põt, & certè idẽ ipse existimo faciendũ in præsenti qõne, cùm Bart. opinio. in. d. l. adijcimus. cõiter reprobatã firmet Deci. in. l. nuptias. nu. 14. ff. de regu. iur. Sed tñ satis iusta & rõnabilis est dispositio nræ legis cum. l. 49. in cõstitutio. Tauri. circa quarũ expositiõe aliqua dubia subijcere statui. Et primũ, vtrùm eo casu, quo contrahẽtes clandestinum matrimoniũ validè contrahant, vt in specie conci. Trident. sessi. 24. c. 1. de reforma. matrimonij versi. Qui aliter. vbi dr valide contrahi mrimonium præsentibus ad minimum duobus testibus & parocho, an nõ seruatis alijs de quibus in dict. concilio, peccent ne mortaliter? Et dicendum est peccare. gl. in. c. nostrates. verb. non interueniãt. ad fin. 30. q. 5. quã sequitur Matthæ. de Afflict. in loco præmemorato. rub. 19. nu. 3. versi. Tertia quæstio est. Præpositus in rub. de clande. desponsa. col. 1. ad fin. nu. 2. Panor. in. c. fi. eo. tit. nu. 5. Sanct. Thomas in. 4. sent. dist. 28. q. 1. arti. 3. & Palud. ibi. q. 2. art. 4. cõclus. 2. Archie. Flor. 3. part. tit. 1. c. 16. Syluest. in sum. verb. Matrimoniũ. 2. q. 17. & Angel. verb. Clandestinũ matrimoniũ. §. 1. Constat: nam materia est præceptiua ab vtroq; principe ecclesiastico & seculari, & ponderosa, & sic sub culpa mortali est seruanda. c. qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. 11. q. 3. c. 2. de maio. & obedi. c. quis nesciat. distin. 11. vbi hebetur, q statuta à Romana ecclesia sunt ab oĩbus custodienda: sed ita est constitutio. c. cùm inhibitio. de clandesti. desponsa. Et id quod habetur in. d. concil. Tridẽ. igitur transgressorẽ obligat ad mortale. Tum etiam per præceptum legum Regiarũ, quæ per nros Reges & Rectores Deus distribuit in suis regnis. ca. quo iure. 8. dist. quæ cùm sint iustæ, obligant in conscientia, ex S. Thom. 12. q. 96. arti. 4. Palud. in 4. sent. dist. 25. q. 4. arti. 1. concluſ. 1. Couar. in cap. cùm esses. nu. 9. de testamen. Et Marti. Nauar. vir moribus, ingenio, genere, & eruditione præstantissimus præter alios optimè de hoc articulo agit in manuali confessõ. c. 23. c. 39. & diximus suprà in quæstionibus Proœmialib. 1. tomi. q. 10. Et quantò maiori qualitate quis polleat, tantò maiori crimine transgrediendo has constitutiones annotabitur. c. aut facta. de pœnitentia. dist. 1. c. qualitas. de pœnitentia. distin. 5. l. aut facta. ff. de pœnis. c. nulli fas. vbi gl. verb. maioris. 19. dist. c. homo christianus. 40. dist. vbi gl. ait, in foro pœnitentiæ nõ esse deferendũ nobilitati, seu dignitati. iuxta cap. qui contra. 24. q. 1. &. c. cùm quidã. de iure iur. Nã ista prælatio accipiẽda est quo ad hoĩes, non quo ad Deum in foro animæ, in quo grauiùs constitutus in nobilitate, scientia, seu dignitate delinquit. Quã gl. ad hoc insignẽ dixit Andr. Barb. in tract. de præstantia Cardi. 1. part. q. 10. nu. 3. & Philipp. Franc. in. c. accusatus. §. fi. nu. 2. de hæret. li. 6. tex. in. c. præcipuè. 11. q. 3. ibi. Deteriùs quippe in populis prælati delinquunt, ac per hoc ipsi crudeliùs quàm cæteri puniuntur. c. nulli fas est. 25. q. 1. l. nemo. C. de summa Trini. l. moris. §. iste fere. ff. de pœn. Dixi in notabilissima quæstione in. l. prima. gloss. 1. col. 114. versic. Præterea etiam in hoc est clericus priuilegiatus. titu. 3. lib. 1. ordinam.

Præmissa tamen doctrina locum habet, quãdo quis in legis Canonicæ & ciuilis contemptũ contrahat matrimoniũ clandestinè, si tñ ex aliqua legitima

gitima causa ipsum à peccato excusandũ esse arbitramur. Vt si virgo sub curatoris iniqui cura contraheret matrimoniũ clandestinè, ne peruenire ad notitiã ipsius curatoris, qui illam impediret à cõtrahendo cum viro digno, vt ipsam nuptui traderet indigno, fortè cõsanguineo, vel amico propter aliquod lucrũ, vt sæpe contingere solet, inde sibi euenturũ. Ex tali enim circũstantia actus clãdestinus redditur licitus, & sine culpa, cùm cesset ratio Legislatoris, prohibentis matrimoniũ cõtra hi clandestinè, & puella suo cõsulat honori, ac indemnitati, ex mente diui Thomæ in. 4. sent. dist. 28. q. 1. art. 3. in corpore, cuius verba hæc sunt. Respondeo dicendũ, q̃ sicut in alijs sacramentis quædam sunt de essentia sacramenti, quibus omissis, non est sacramentũ. Quædam autẽ ad solennitatem sacramenti pertinent, quibus omissis, perficitur sacramentum, quanuis peccet, qui omittit, ita etiam consensus expressus per verba de præsenti inter personas legitimas ad contrahendum matrimonium facit, quia hæc duo de essentia sacramenti sunt: alia autẽ omnia sunt de solennitate sacramenti, quia ad hoc adhibentur, vt matrimonium conuenientius fiat, vnde si omittantur, verum matrimonium est, quanuis peccent sic cõtrahentes, nisi per aliquam legitimam causam excusentẽ. Hactenus Thomas. Ergo iusta causa existente, liberatur, quis à culpa. Idem probat Caieta. in opere, De vsu matrimonij. q. 2. Henric. in. c. fin. de clandest. desponsa. Couar. in epito. 4. Decreta. 2. part. c. 6. nu. 8. Tum etiam, quia quanuis præsumatur contemptus ex contrauentione legũ, & sic peccatum. vt in glo. c. metropolitanũ. 2. q. 7. Archid. in c. 1. col. fi. nu. 7. de appella. lib. 6. est intelligẽdum procedere in foro exteriori, non autem conscientiæ, in quo veritas inspicitur. c. tua. de sponsal. ca. humanæ. 22. q. 5. Et sic si verè nõ adsit contẽptus, etiã si sciẽter sine causa iusta trãsgrediatur legem, quãuis ex libidine vel ira nõ peccaret mortaliter vel ex cõsuetudine. Caieta. 2. 2. q. 186. arti. 9. Card. in clem. eos. col. 2. vers. Tertiò nota. nu. 1. de sepultur. Archidia. in. c. quicunq;. 1. col. 81. dist. Domi. in. c. nullus. 55. dist. Nauar. in manua. ca. 23. nu. 41. tunc enim secundùm prædictos trãsgreditur quis ex contemptu, qñ voluntas eius renuit subijci ordinationi legis, & procedit ad faciendũ contra legem: nam aliud est nõ parere, aliud contemnere. glo. singu. vbi dixi in. c. quis autem leges. dist. 10. Si ergo ex iusta causa, vel sine, non tamen cũ contemptu legislatoris id faciat, nõ erit peccatũ mortale in foro animæ. ac proinde contrahentes, nec assistentes non ligabũtur pœnis impositis à iure, vel ab homine per constitutiones Synodales eo in foro, quanuis sentẽtia pastoris iusta, vel iniusta sit timenda. c. sententia pastoris. 11. q. 3. Quem intellige, nisi talis sententia contineret iniustitiã notorie. Hippoly. alios referens in repe. rubri. C. de probat. nu. 170. versi. Adduci etiã potest. Et in publico, secùs in secreto, si sententia esset iniusta. ex Caieta. 2. 2. q. 70. art. 4. Ex quo inferebam iniustè excõicatum, si appareret de iniquitate sententiæ non esse priuãdum ab ingressu ecclesiæ, nec à fructibus ecclesiastici sacerdotij, quãquã ab ingressu propter obedientiã bonum erit abstinere, quantumcunq; à sapientibus iudicetur iniusta excõicatio, nam bonarũ mentium est hoc facere. Idem dicendũ est in quibuscunq; præceptis iniustitiã cõtinẽtibus, nam in foro exteriori præsumitur pro iudice, & prælato, antequam ab ipso, eiusve superiore contrariũ sit declaratũ. Et prout in sacris habetur, melior est obedientia, quàm victima. Vbi autem quis esset excõicatione ligatus ob aliquã constitutionem Synodalem, vel præceptũ sibi incognitum, quanuis fuisset in culpa, ignorãdo præceptum propter quod sententia talis procederet, quia ratione õfficij tenebatur si celebraret ignoranter, & sinè contemptu, per prædicta non peccaret mortaliter quo ad Deum, nec apud homines, si non esset dolus, non efficeretur irregularis: quia ad incursum irregularitatis est necessarium, q̃ dolus interueniat. c. is qui. §. fin. in verb. scienter. vbi glo. de sentẽ. excõica. lib. 6. vbi ait Domi. in. 1. notabi. Nota, q̃ ex celebratione in loco interdicto non incurritur irregularitas, nisi per sciẽtem locum interdictũ esse, & si irregularitas non contrahitur sine dolo. Martin. Nauar. in repet. c. cùm contingat. pag. 161. versi. Secunda decisio. de resc. & in. c. accepta. oppos. 8. illatio. 9. num. 34. de resti. spoliat. Quod est aureum verbum, & pro timoratis cõscientijs satis notatu dignum. Ex quo infertur, q̃ si quis incidit in excõicationem latã à constitutione Salmantini studij 26. ob omissam taxam domus ex negligentia illi non nota, q̃ nõ peccauit, nec fuit irregularis, quanuis durãte ignorantia celebrasset missam, sed ad cautelam petat relaxationẽ à cancellario Salmãtino, qui irregularitates prouenientes ex delictis cõstitutionum Salmanticensis studij potest dispensare, & relaxare, vt ex concessione Martini Papæ in eisdẽ constitutionibus constat Constitu. 33. versic. Et insuper pro incremento dictæ vniuersitatis.

Quæri etiam potest, quæ sit causa prohibitionis, ne matrimoniũ clandestinè contrahatur, cùm contractum valebat ante prohibitionem concil. Trid. sessi. 24. ca. 1. de reforma. matr. Rationes plures assignari possent. Prima, quia contrahentes clandestinè sæpe contrahebant sine præuia deliberatiõe, quã præcedere necesse est in actu tã graui, ne postea doleant, cùm amore forsan ducti, id secretè promittunt, & pœnitẽtia statim ducti,

exillo

ex illo inconuenienti plura euenire solent, contra tranquillitatem, & pacificam vitam necessariã in matrimonio, & quod quis non diligit, facilè cõtẽnit. c. præsens. 20. q. 3. c. 1. 31. q. 2. ca. præterea. 1. & c. requisiuit. de sponsali. Si tamẽ fit cum deliberatione, & seruatis seruandis. Iuxta ea quæ salubriter habentur in dict. concil. Trid. se adinuicem diligunt, ac omnia cooperantur in bonum, & paruę res crescunt, & diligũt Deum, iuxta illud Psal. 9. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorũ audiuit auris tua. Et cùm sunt in dilectione, & Dei obsequio, onera matrimonij vilipendere solent, & se adinuicem mutuo amore prosequuntur, etiam si paupertate sint oppressi, dicendo. Melius enim est vocari ad olera cum charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio. Prouerb. 15. Nam si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam, vt habetur apud Salomonem in Cantici. c. 8. Ex contrario verò innumera damna sequuntur, vt experientia quotidiè docet.

Secunda ratio est: quia matrimonia sic contracta quanuis valebant ante concil. Trid. suprâ citatum, quo ad Deum, ex defectu tamen probatiõis quo ad ecclesiam militantem, quæ non iudicat de incognitis, solebant deficere, quia negabãt se matrimonium contraxisse, & contrahebant secũdas nuptias in facie ecclesiæ, quæ potiùs viuente prima adulteria erãt dicenda, quod erat graue peccatum in Dei ecclesia, & ideo vitandum. Quòd autẽ contractus matrimonij quantũuis clandestinus à personis aptis ad contrahendũ valebat tametsi sit à iure prohibitus, tenet Magist. sent. in. 4. dist. 28. art. 2. & ibi D. Thom. q. 1. ar. 3. Ricard. art. 2. q. 3. Palud. q. 2. ar. 4. cõclus. 1. Gabri. q. 1. art. 2. col. 3. & Durand. in princ. Nicol. Ploui. in tract. sacerdota. de cautelis matrimonij pagel. 237. Sum. cõfesso. libr. 4. tit. 2. q. 58. Deci. consi. 163. nu. 1. & consi. 231. nu. 6. Couar. in epito. 4. decret. 2. part. c. 6. nu. 7. l. 1. & l. 2. tit. 3. part. 4. Comprobatur ex ca. iudicantem. ad fi. 30. q. 5. vbi habetur, q matrimoniũ secũdum contrahentes viuente altero cõiuge cum quo primum matrimoniũ clandestinum fuit, incidant in reatũ adulterij. Hoc autẽ non esset, nisi primũ matrimoniũ clandestinè contractũ fuisset validũ: ergo clandestinus consensus verũ matrimoniũ efficiebat ante concil. Trid. Secundò probatur ex. c. 1. de cland. despon. quatenus vult, q alleganti matrimoniũ clandestinũ, incumbit onus probadi: si autẽ per interdictũ ecclesiæ esset nullius firmitatis, frustra desideraretur probatio etiã quo ad ecclesiã. Ad idem & tertiò est text. in. c. 2. eo. tit. vbi matrimonia clandestina contracta, postmodũ tamen publicata, valent, tanquã si à principio in facie ecclesiæ fuissent contracta. Et in. c. fina. §. vlti. eiusdem titul. habetur, q contrahentes contra interdictum illius Canonis, etiã in gradu permisso, puniuntur de contemptu, vt ibi gl. verb. pœnitentia. ait. Et sic actus gestus in cõtrarium, præsupponitur firmus. & in. c. 1. de consangui. & affini. tractatur de matrimonio clandestinè contracto probando. Ergo non obstante prohibitiõe, validum erat, sed ratione incertitudinis habetur pro non facto, quia ecclesia non iudicat de occultis, nam nõ agitur de valore, sed de probatione, cùm antè firmum erat. ca. capellanus. de fer. ibi, vt quocunq; tempore matrimonium contrahatur consensu in terueniente legitimo de præsenti &c. vbi glos. inquit, mutuo, quia solus consensus facit matrimonium. c. sufficiat. 27. q. 2. c. si inter virum. de sponsali. l. nuptias. ff. de regu. iur. l. 1. §. huius studij, vbi gl. ff. de iust. & iur. Præterea & q̃rtò suffragat tex. in ca. aliter. 30. q. 5. ibi, nisi voluntas propria, & vota succurrerint legitima. Et in hoc casu est intelligendus ex Hostien. in sum. de clande. desponsat. §. vtrùm clandestina. col. 1. Ratio est: quia hæc solennitas non est de substãtia matrimonij, sed consensus. glo. in sum. 30. q. 5. Ideo non obstante tempore impedimentum proueniens ex litis pendentia, seu iudicis præcepto non impedit valorẽ matrimonij, vbi adest legitimus consensus. cap. 1. & capi. 2. & capi. 3. & vbiq; Panormi. de matrimo. contract. contra interdict. eccles. Facit glo. in cap. fin. de sponsa duo. quanuis sic contrahentes peccent. Caiet. in sum. verb. matrimonium. pag. 425. Item &. 5. ex Ricard. in. 4. dist. 28. arti. 2. quæst. 3. si contrahens clandestinè, transiret ad regiones longinquas, vbi monitiones, & solennitates. ca. cùm inhibitio. de clande. desponsat. non essent in vsu, licitum esset eo sibi carnaliter copulari, sed si matrimonium ibi non fuisset verum, copula semper esset illicita, ergo à principio fuit matrimonium. Idem approbat Præpositus in rubr. de clandest. desponsa. Vt igitur hoc inconueniens cesset, meritò prohibentur matrimonia clandestina, vt in hac lege habetur, ibi, *que si fuere necessario se pueda prouar por muchos.*

Tertia causa est, discordiæ, quæ solent oriri inter agnatos, & cognatos contrahentis matrimonium absque eorum scientia, præsertim si pater, vel mater sint, vt habetur in. l. 49. Tauri. vel fratres. vt in. l. 4. infrà. eod. titu. & in. l. vni. tit. 5. libr. 5. infrà. Qui ex hac causa ipsos contrahentes prosequuntur odio capitali. vt habetur in. l. fina. tit. 3. part. 4. Igitur vt euitentur hæc & similia, & longè maiora inconuenientia optimè in præsenti, prohibentur nuptiæ, ne clandestinè celebrentur. sed publicè. Hodie tamen seruanda est forma concil. Tridenti. suprâ relati. de cuius materia dicam latius in. l. seq. ad fin. vers. Aduertendum est.

¶ *Encubier-*

Lex. 1. titul. 1. libr. 5.

c ¶ *Encubiertamente.* Nota pœnam contrahẽtis clandestinè matrimoniũ, ante concil. Trid. scilicet, q̃ soluat centum quadratos cameræ regis. Item peccat mortaliter, vt in gl. *Concejeramente.* dictum est. Tertia pœna est, q̃ nõ erat p̃sumendũ pro matrimonio clandestino, nisi apertis probationibus ab alleganti contractum esse apparuisset. c. 1. de clande. despon. c. quod nobis. cũ sua gl. eo. tit. gl. in summa. 30. quæst. 5. text. in l. 1. ad fin. tit. 3. par tit. 4. Et hoc erat regulare, quòd dicenti incũbebat onus probãdi. l. 2. ff. de probat. l. actor. C. eod. titu. Hinc dicebatur, q̃ erat præferendũ matrimonium contractũ in facie ecclesiæ, de quo apparebat ita fuisse celebratũ per duos testes, clãdestinè contractũ, de quo cõstabat per confessionẽ, famã, atq; vnum testẽ, secundùm Vincẽ. Panor. & Præpoli. in c. 2. de cland. despõ. Et erat speciale in hoc casu vnũ testem cũ fama nõ probare matrimoniũ clandestinũ in præiudiciũ secundi cõtractus in facie ecclesiæ, ex decisi. Vincẽ. quã cõiter sequũtur Canonistæ, teste Soci. in consil. 270. Consideratis his quæ in contingẽtia facti. col. 2. nu. 3. lib. 2. & in cõsi. 119. Circa primũ cõsultationis articulũ. col. 1. nu. 1. lib. 3. & Franc. Aret. cõsil. 13. Viso diligenter themate. nu. 6. quãuis ipse dubitet de dicto Vincẽtij in nu. 8. Et ipsum sequit cõiter approbatũ dicẽdo Lud. Gozad. in cõsi. 77. Prima facie videt dicẽdum. col. 3. nu. 12. & Couar. in epito. 4. Decreta. 2. part. c. 6. nu. 11. vbi ipsum dictũ declarat. Quæ tñ supradicta vera erãt de iure antiquo, secus attento concil. Trid. de quo infra dicemus latiùs versi. Aduertendũ est. Sed videtur, q̃ nullũ speciale erat, quanuis ipsius fauore multa priuilegia inueniant, vt per Feli. in rub. de sponsal. nu. 4. vbi 24. ponit. Et adde Iaſ. cõsil. 15. lib. 3. Cùm in mrimonio clandestinè contracto erat probatio p̃sumpta per famã, in contracto verò in facie ecclesiæ fuerat vera per duos testes, nã vnus testis adiũctus cũ altero, prævalere debebat ꝓbationi, quæ fit per vnũ testem & famã, cùm in ore duorũ vel triũ stet omne verbũ Deut. 17. & c. cùm esses. de testam. & ibi gl. verb. scriptũ. Fit præterea alia pœna, nẽpe prolẽ ex clãdestino mrimonio habitã etiam bona fide vtriusq; parẽti susceptam illegitimã esse, eo casu, quo tale mrimoniũ propter cãm cõsanguinitatis, vel affinitatis irritũ fuisse declaret. c. cũ inhibitio. §. 1. de clãd. despon. qui tex. assignat rõnẽ, dicẽdo, vel saltẽ affectatores ignorãtiæ videant. Quẽ optimũ dixit Prepositi. in. c. cũ itaq;. nu. 3. d. 38. & gl. idẽtenet i. l. 4. tit. 6. li. 3. foro legũ. & est. l. 3. tit. 3. parti. 4. & l. 2. titu. 15. eadẽ. 4. part. Quẽ text. intelligas, pcedere in quocũq; impedimẽto alio, secundũ Inno. & Cardi. in d. §. 1. & Hosti. Io. Andr. Ant. Anchar. Pan. & Præposi. in c. ex tenore. qui filij sunt legiti. post glo. in c. sciant. verb. alios. de electio. lib. 6. Barto. & Iaſ. in authen. sacramenta. nu. 72. C. si aduer. vend. Ioan. Andr. in c. 1. de homici. libr. 6. Barba. de præstantia Cardi. 1. part. q. 7. col. fina. Catellia. Cota in memoriali. iur. verb. Anima. Ex qua sententia infertur, nõ bene tunc docuisse affirmantes dispositionem. d. c. cũ inhibitio. §. 1. locum non habere nisi in casu in eo textu expresso, vt fuerunt Vincen. & Goffred. in citato. c. ex tenore. Dominic. consil. 66. col. 3. versi. Nam cùm constitutio illa loquatur de impedimẽtis. & Ioan. Lup. Decanus Segouien. de matrimonio & legitimatio. fol. 6. col. 4. Quam tamen sententiam restringe in constituto in periculo mortis, vbi non potest commodè differri matrimoniũ cum ea, ex qua prolem ipse ægrotus susceperat, licitus emẽ est talis contractus, nec tali tẽpore vacat publicè & solẽniter contrahere. Et cũ periculũ sit in mora, non põt culpa imputari secundũ Domi. cõs. 66. col. 4. pro quo est text. in. c. cõstitutionẽ. in fi. de sent. excõ. in. 6. & c. non dubiũ. eod. tit. facit. l. 1. ibi celeritatẽ desiderat. ff. de dam. infect. & ibi Doct. quod intelligendũ est verũ de iure antiquo, quo cũ clandestinitas non vitiabat matrimonium vt supra probauimus, & habetur per totum titul. de cland. despõ. nouissimè tamen per conci. Triden. matrimonia clãdestina non valent, & periculum in mora tñ excusabit à solennitate quæ nõ est nec respicit substantiã matrimonij, & alia de quibus infrà dicemus. nõ tñ releuabit periculũ hmõi in mora, vt nõ teneant seruare ea quæ sunt de substantia mrimonij, seu de eius qualitate, scilicet, vt adsit parochus & duo ad minimũ testes.

Y el q̃ encubiertamẽ te fiziere casamiento: peche ciẽt mrs al Rey. Y si no los ouiere seã del Rey todos sus bienes, y por lo q̃ fincare sea el cuerpo a merced del Rey.

ADDICION.

¶ *Vease la ley. 1. tit. 1. libr. 5. de la Recopilacion, que es la ley. 49 en las leyes de Toro que pone la pena de los que contrahen matrimonios clandestinos, y de los que en ello interuinieren, y los que de tales matrimonios fueren testigos, y que es justa causa de exheredacion.*

ex Tri-

ex Triden. sessio. 24. ca. 1. vt latiùs dicemus infrà.

Item solent pœna pecuniaria ac excommunicationis puniri sic clandestinè cõtrahentes per ordinarios? Et cõstat posse, quia ex illicito infertur pœna, sicut est contrahere contra prohibitionem canonis: nam omnis homo faciens contra legem, cui subiectus est, peccat. Palud. in. 4. sentẽ. dist. 25. q. 4. col. 1. & supra habitum est peccare contrahentem clandestinè igitur bene poterit vltra pœnã à iure sancitam per aliam, ipsam non detrahendo, sed augendo à prælato inferiori castigari, & puniri, ex. c. vt animarum. de consti. lib. 6. & glo. in clemen. Ne Romani. verbo. Tolli. de electio. de qua in proxima glos. annotatum fuit. Et sic vt melius seruetur statutum superioris, valideq; potest pœna infligi per constitutiones Synodales, vt habetur in Synodali Salmantino, Consti. 42. ibi, *Firme mente defendemos a todas y qualesquier personas hombres y mugeres que azora son, o seran de aqui adelante en la dicha ciudad, y en todo nuestro Obispado, que no fagan desposorios, ni matrimonios clandestinos, y occultos so las penas en los derechos contenidas en tal caso, y assi mismo, que por el mismo fecho sin otra monicion, incurran y cayan en sentencia de descomunion mayor, Lo contrario haziendo, en la qual sentencia de excommunion queremos que incurran todos aquellos, que fueren presentes a los tales desposorios clandestinos, y occultos, assi Clerigos, como legos. Y mandamos a los Clerigos, y Beneficiados en las yglesias do fueren los sobredichos Parrochianos, que sin auer mas denunciacion los euiten por publicos descomulgados, y demas dello cada vno de los delinquentes caya en pena de dozientos marauedis para la Fabrica de nuestra yglesia, y no puedan ser absueltos sin pagar aquellos &c.* Ita enim constitutio defendi pot per præmissa, quia nihil disponit contra constitutionem superioris, sed auget pœnam excõicando, & pœnam pecuniariam inferendo, & etiã quatenus declarat absq; aliqua denuntiatione vitandos esse non est contra ius. extrauag. Ad vitandum scandala. de excõi. non vitand. in pragm. sanctio. Gallica. imò est secundùm ipsam, quatenus non requirit denuntiationẽ, quando factum, propter quod incurritur excõicatio, est notoriũ tali modo, quod nullo pacto celari valeat. Sed quãdo quis contrahit clandestinè, omnes sciunt talẽ contractum, nec eis constat de publicitate, quæ cùm sit facienda sub certo modo & solennitate extrinseca, nisi de ea constet, non est præsumenda, & sic omnibus constat particulariter illos contrahẽtes & assistentes tali matrimonio incidisse in excõicationem per certam & infallibilem relationẽ ad ipsos per talem contractum, ergo censetur specifica excõicatio, ac erunt vitandi, præsertim q̃ constitutio, vt dixi, non tollit pœnam, sed auget, se referendo ad. c. cùm inhibitio. de cland. despõsat. quanuis de eius valore dubius existat Couar. in Epito. 4. Decretal. 2. part. c. 6. nu. 9. Ista tamen pœna licet ꝓcederet de iure antiquo hodie vero clandestinum matrimoniũ est nullum ex Trid. vbi suprà. & infrà latius dicã, hæc tamen pœna habebit locum hodie stante Tridentino contra cõtrahentes sine monitionibus, sed tantum clandestinũ dicetur quando coram parocho & testibus contrahitur, ad effectũ pœnæ de qua hic, & etiam. l. 49. Tau. & non aliàs. ¶ Est etiam alia pœna iniuncta presbytero parocho, qui negligit impedire clandestina matrimonia, seu coniugia, scilicet, suspensionis per triẽnium ab officio, eademq; pœna est puniendus quilibet alius presbyter nõ parochus, qui clandestino coniugio interfuerit, & grauius erit puniendus, si culpa postulauerit. Casus formalis in. c. cùm inhibitio. §. fin. de cland. despon. Archie. Floren. notat. 3. part. tit. 1. c. 16. Ioan. Bernar. in praxi cano. crimi. c. 67. Couar. in Epito. 4. Decretal. c. 6. l. 4. tit. 3. part. 4. Sed circa præmissa est dubium, vtrùm suspensus ab officio cẽseatur pariformiter à beneficio suspensus? Et videtur dicẽdum, q̃ ab officio & beneficio sit priuatus, cùm propter officium detur beneficium. c. fin. de resc. lib. 6. vbi glo. in verb. datur, ait priuatum officio, & beneficio similiter priuatum esse. Ad idem gl. in. c. Latores. de cleric. excom. minist. vbi suspensus ab officio, censetur similiter à beneficio. vbi Panormi. & alij notant. Est text. in cap. eos. 81. distinct. ibi, sicut se iustissimè ab officio alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum priuatos esse iudicamus. & in cap. si quis sacerdotum. ead. 81. distin. Est etiam glo. insignis ac magistra in clemen. Cupientes. verb. Suspensi. de pœn. in vers. Et quia suprà posui. vbi videtur in nuere suspensum ab officio ex iuris dispositione censeri priuatum & suspensum à beneficio. Sententiam cuius ibi sequitur Panor. & iterum in. c. Apostolicæ. col. 3. nu. 9. de except. & in. c. per tuas. 2. nu. 5. col. 2. de simoni. & in. c. vestra. col. 4. num. 8. de cohabi. cleri. & mulier. Cardina. in clem. Cupientes. §. quòd si. q. 3. nu. 8. de pœn. & in clem. Religiosi. §. cęterum. q. 8. nu. 6. de priuileg. Ioan. Anan. in. c. præsentium. col. 2. nu. 2. de cleric. percussore. Philip. Franc. in c. 1. §. caueant. col. 2. de senten. excõica. libr. 6. Panor. in. c. at si clerici. de iudi. col. 2. & in. cùm dilectus. & ibi. Additiona. col. pen. de consuet. Felin. in. c. apostolicæ. de exceptio. & in. c. si quem. de sententia excõmu. Domini. in. c. præter hoc. col. 3. & ibi Præposit. colũ. 2. nu. 10. distin. 32. Domi. in cap. fin. nu. 6. col. 2. de resc. lib. 6. & in. c. præsenti. col. 1. nu. 2. de offi. ord. eod. lib. 6. Et Francisc. Pauinus in tract. de officio, & potest. sede vacãt. præludio. 3. nu. 14. Sylvest. in sum. verb. Suspensio. q. 5. ergo & in casu nostræ quæstionis, cùm cessante

sante causa propter quam dantur fructus, seu beneficium debeat cessare ipsum beneficium, secundum regulas iuris vulgares. cap. magnæ. de vot. c. non debet. de consangui. & affinita. cap. cùm cessante. de appellat. l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patrona. Item in terminis, quòd priuatus officio, censeatur & beneficio tenet Præpositus in dict. ca. cùm inhibitio. col. 6. nu. 11. de clandest. desponsa. Ioan. Berhard. in praxi cano. crimina. cap. 67. Couar. in Epitome. 4. Decreta. 2. part. ca. 6. nu. 13.

In oppositum, imò quòd suspensus ab officio non censeatur suspensus à beneficio, cōstat, nam lege cautum nō est, & cùm sit pœnalis, potiùs est restringēda, quàm amplianda. cap. pœnæ. de pœnitentia dist. 1. l. penul. ff. de pœn. l. cùm quidam. ff. de liberis & posth. c. odia. de regul. iur. in. 6. Secundò, quia lex suspendens aliquem ad certum tempus, vt ad triēnium, noluit à beneficio ipsum priuare, sed contenta fuit eum priuando ab alijs commoditatibus, quæ ratione officij euenire solent, non autem ad beneficium debuit extendi, præsertim cùm non fuerit priuatio perpetua, & cessante tempore suspensionis, habeat accessum ad officium, & etiam ad beneficium, à quo non fuit à iure priuatus, nec debet censeri priuatus. ca. is qui. de senten. excommunic. lib. 6. vbi habetur, irregularitatem locum non habere nisi in casibus à iure expressis. Tertiò suadetur. Nam quanuis quis sit propter aliquod delictum homicidij, vel grauioris effectus irregularis, & inhabilis ad officium sacerdotij, nihilominus non est priuatus beneficio ante iudicis sententiam, secundùm Innocen. in cap. cùm nostris. de concess. præbend. vbi Imol. dicit communem sententiam esse. Cardi. in Clemen. constitutionem. §. cæterùm. num. 10. de electio. Philipp. Deci. in cap. dilecti. nu. 2. de exc. Stephanus Aufreri. post Capel. Tholosanam decisio. 207. Ioan. Igneus in repe. l. necessarios. §. nō alias. num. 17. ff. ad Syllania. Quartò confirmatur ex eod. Innocen. in cap. inter dilectos. col. 2. de excess. prælat. vbi dicit, nullum clericum priuatum esse ipso iure suo beneficio quantumcunq; graue commiserit delictum. Igitur cùm in dict. cap. cùm inhibitio. §. fin. non fuerit expressa beneficij suspensio, non debet vltra suos terminos extēdi ex interpretatione doctorum. ca. consuluisti. 2. q. 5. Quintò in fauorem huius partis facit: nam pœna depositionis nunquam habet locum, nisi in casibus à iure expressis, cùm sit priuatio, & pœna. gl. in. c. apostolus. verb. & damnatione. 81. dist. gl. in sum. 15. q. 8. & Corset. in sing. 20. verb. & additio. & singulari. in verb. Fornicatio. & Anania in. c. 1. nu. 2. ad fin. de maledic. Quia pœna priuationis iuris, vel priuilegij non vendicat sibi locum, nisi sit expressè cauta in iure. gl. in. c. fin. de iur. patrona. quam non alibi dixit esse in proprio loco Panor. & Ias. in. l. illam. nu. 12. col. 3. C. de collatio. Felin. in. c. querelam. nu. 2. de iure iur. Ioan. Lecerier in tract. de primogenitura. lib. 3. q. 6. nu. 12. Ioan. Bernard. in praxi canoni. crimi. c. 123. verb. Beneficijs priuari. cum multis à me congestis in annotationibus meis ad Didac. Segur. in tracta. de bonis lucratis constante matrimo. num. 166. Cùm ergo in specie proposita pœna suspēsionis ab officio tantùm sit expressa, nescio quo pacto sit extendenda ad beneficium per præmissa, cùm satis effectū maximum habeat in officij suspensione, vt dixi; & intra suam latitudinem sat est ipsam legem intelligere, cùm si aliud voluisset conditor, expressisset. c. ad audientiam. de decim. Nec satisfacit dicentium censura extendendam dispositionem. c. cùm inhibitio. §. fin. de clandest. desponsa. ex eo, quia continet crimen graue, eo quòd quis potest interesse clandestinis nuptijs absque culpa & dolo, & sic non puniendus pœna tam graui. argu. notatorū à Syluest. in sum. verb. Pœna. q. 16. & cùm sit pœna iuris, est mitiùs explicanda. l. Celsus. ff. de arbit. vt intelligatur in officio, nō autem in beneficio. Et sic concludendum est suspensum simpliciter ab officio ad certum vel incertū tempus, siue à iure, vel ab homine. minimè suspensum censeri à beneficio. Quam resolutionem colliges ex Bonifacio in Clem. cupientes. num. 35. de pœn. & ex Nauar. in manua. confess. c. 27. nu. 161. versi. *Ni aun el que esta suspenso simplemente*. Ergo & in casu dict. §. fin. Fateor tamen si grauitas delicti suaderet prælato ex eadem iuris dispositione procedere posset ad priuationem beneficij. Ad idem facit ca. tanta. ibi, vbi magis excreditur, ibi est seueriùs vindicandum. de excessib. prælat. Nam, vt ibi gl. ait, vbi est maior culpa, maior debet exerceri vindicta. c. cum bonæ. de ætat. & qualita. c. excōmunicamus. §. credentes. de hæreti. ca. felicis. §. cæterum. de pœn. lib. 6. Et sic cùm in dict. §. fin. fuerit vindicatio relicta ad arbitrium prælati, poterit ipsam extendere etiam vsque ad vltimum supplicium. ex sententia glo. in. §. in summa. Insti. de iniur. quā citat Prepolit. in. c. 2. nu. 3. de sponsa duo. Felin. in in. c. inquisitionis. col. fin. de accusat. Ioā. Bernard. in tract. regula. cum fallentijs. regul. 379. Iudex cuius. Fortè hoc contingere posset, quādo esset in contemptum prælati, qui prædictas nuptias ex aliqua causa præuia prohibuit, & presbyter parochus interfuit, vilipendens authoritatem & mandatum ipsius: vel quia si ex tali contractu verisimiliter intelligebat turbationes, scandala, & homicidia inter consanguineos euenire posse, vt postea fortè matrimonio clādestino successerūt: nam qui est occasio damni, ad ipsum damnum tenetur. ca. fina. de iniur.

Circa

Circa præmissa sæpius dubitari vidi, Vtrùm quis ipso actu incidat in suspensionem officij, vel requiratur sententia declaratoria, & sic, vtrùm dispositio dicti. §. fina. sit canon latæ vel ferendæ sententiæ? Secundò, vtrùm inferior à Papa ante triennium illam suspensionem relaxare possit, vel sacerdos inferior per Bullam cruciatæ, in qua cautum existit posse ab omni suspensione lata à iure, vel ab homine absolui quenquam ipsam habentem à quoquam sacerdote?

Ad primum respondetur, quòd requiritur sententia declaratoria propter delictum præcedens, declarans ipsum esse suspensum, & anteà non erit ipso iure priuatus, sed priuandus. Cõstat ex dict. §. fina. quatenus dicit, suspendatur. ergo per sententiam, cùm verbum, suspendatur, actum iudicis in futurum desideret, & sic sit canon ferendæ, & non latæ sententiæ. ex gl. in. l. in criminali. verb. habeatur. C. de iurisd. omni. iudi. Hierony. Gigas de pensioni. quæst. 78. & Felin. in. c. Rodolphus. nume. 24. de resc. Roma. in singul. 2. & Mathesilan. singul. 112. & 115. Sylvester in sum. verbo. Excõmunicatio. 1. quæst. 9. Tum etiam &. 2. ex text. singul. in cap. cùm secundum leges. §. fin. de hæreti. lib. 6. vbi habetur, quòd quando etiam ipso iure propter quid præexistẽs deuenitur ad certum actum. semper requiritur sententia declaratoria super præexistenti actu. Roma. consil. 211. col. penul. versi. Secundò moueor. Alexand. consi. 124. lib. Sed in præsenti casu requiritur, quòd præcedat causa, ex qua subsequi debet pœna, ergo non ipso iure, sed per sententiam iudicis, per præmissa. Tertiò ex doctrina celebri Innocen. in capi. cum nostris. de concessio. præbend. vbi ait, clericum homicidam non esse priuatum ipso iure, sed priuandum per sententiam. Quem dictum referunt ibi, & sequuntur communiter docto. secundum Anto. Corset. in singul. sententia. 18. Ioan. Anani. in cap. inquisitionis. col. 2. nume. 3. & Felin. nu. 2. de accusatio, Cardina. in Clemen. constitutionẽ. §. cæterùm. nume. 10. de electio. Felin. in capi. scisscitatus. colum. 2. versic. Adde etiam Baldum. nu. 2. de rescript. Barbat. in cap. si diligenti. nu. 108. de for. compet. Philipp. Deci. in cap. ex parte. col. 2. nume. 3. de resc. & in capi. dilecti. nu. 2. de except. Ioan. de Selua in tract. de beneficio. 3. part. quæst. 2. Decis. capellæ Tholosanæ 207. vbi per Stepha. Aufreri. latè Ioan. Igne. in repeti. l. necessarios. §. non alias. num. 17. ff. ad. S. C. Syllania. Ludo. Gomess. in cap. 1. nu. 7. de rescript. lib. 6. & in capit. 2. num, 41. de consti. lib. 6. Philip. Deci. consil. 166. colum. 1. lib. 1. Hippoly. in pract. causa. criminali. §. postquam. num. 41. & in consil. 52. col. 5. nu. 19. lib. 1. Thomas Ferrari. cautel. 44. Stephanus Costa in tracta. de ludo. §. 1. num. 33. Nicolaus Ploui. in tracta. de irregularita. regul. 44. num. 30. Ioan. Bernar. in praxi Cano. criminali. cap. 74. & capi. 88. & in suis doctrinis magistralibus, doctri. 120. incip. Homicida. Petrus à Biaxio in directorio electio. 2. part. ca. 30. vbi assignat cautelam pro homicida, vt non amittat beneficia, quæ tunc habebat, vt ea renũtiet amico fideli antequam per sententiam priuetur. Eandem cautelam ponit Thomas Ferra. cautel. 44. Et istud dictum Innocent. sequitur etiam Ludoui. Montaltus in libr. de reprobatione sententiæ Pilati. arti. 2. nu. 3. Ludoui. Gomess. in regul. Cancellariæ apostolicæ de annali possessore quæst. 42. Confirmatur ex regula Innocentij. 8. incipit. S. in Christo &c. intellecto quòd accusati de criminibus. Et est tex. in cap. ex literis. §. Nos igitur. de dolo & contuma. & in ca. ex literis. versi. Qui respondit. de excess. præla. Et istud dictum procedit etiam in rebelli, vt nõ censeatur beneficijs priuatus, antequàm priuetur per sententiam, & sic posit illa renuntiare ante sentẽtiam. vt est text. in cap. cùm inter. de re iudic. ponderatus ab Alexandri. in ca. ius Quiritum. dist. 1. & Ludo. Gomes. in regul. Cancellariæ Apostolicæ de annali possessore. q. 42. ad fi. dicens benefacere. Notatur à Iaso. consil. 86. lib. 3. Ex qua cõclusione & dicto singulari infertur, quòd beneficij fructus sunt clerici delinquentis post cõmissum crimen homicidij antequam priuetur, & sine læsione conscientię poterit eos consumere. De quo per Felin. in cap. de quarta. col. 10. nu. 32. cum pluribus seq. de præscriptio. & per Ioannem Igneum in repet. dict. §. non alias. nu. 14. qui optimè ac latè in hoc articulo agere videntur Hippolyt. sing. 268. Boeri. decisio. 98. nume. 4. declarat Couar. in Epitome. 4. decretali. 2. part. ca. 6. §. 8. nu. 7. Tum etiam &. 4. quia pœna priuationis beneficij locũ non debet habere, cùm in dict. §. fin. non comperiatur expressa. cap. is qui. de sentẽ. excom. lib. 6. Tiraquell. in repet. l. si vnquam. verb. reuertatur. nu. 280. C. de reuoc. donat. ergo pro cõfirmatiõe.

Ad secundum dubium, vtrum suspensio possit relaxari ab inferiore à Papa? Videtur dicendũ posse, præsertim si bullam Cruciatæ habeat. ex text. in cap. cùm inhibitio. §. fina. de clandesti. desponsat. dum dicit, grauius puniendus &c. Ergo videtur eam pœnam reliquis se arbitrio prælati, seu Diœcesani, & cum ministerio hominis assignetur à Canone talis suspensio in dict. §. fina. poterit augeri, seu minui ab eo. Tum etiam ex regula text. in capit. nuper. de senten. excom. nisi per constitutionem legati in prouincia de consensu Synodis fuerit reseruata absolutio, quo in casu etiam Episcopus non posset eam relaxare. ex Hostien. & Cardina. Alexan. in dict. cap. cùm inhibitio. §. fina. colum. pen. nu. 11.

Contra-

Contrariam sentẽtiam, imò quòd Episcopus, nec parochus possint hanc triennalem suspensionem remouere, probat Ioan. Bernar. in praxi Canonica crimina. c. 67. quem refert & sequitur Couar. in epito. 4. decreta. 2. part. c. 6. nu. 14. Confirmatur primò, nam suspensio ista est sentẽtia superioris iniuncta ad certum tempus, quæ ante non potest tolli ab inferiore proferentis. clem. Ne Romani. de elect. probat glo. & ibi Imol. in clemẽ. 1. §. verum. de hæret. Sequitur Cardin. Alexand. in sum. col. 2. distinct. 50. Felin. in cap. nuper. de sentẽn. excom. Panor. in. c. quàm sit graue. de excessib. prælat. & in ca. tam literis. col. 2. vbi ait communiter approbatam, etsi ab ea ipse discedat. de testi. Sed in dict. §. fina. suspensioni certum fuit præfixum tempus: igitur per præmissa, Episcopus non poterit ab ea absoluere. Secundò suaderi potest: quia suspensio â Canone inducta propter delictum, & in eius pœnam, non potest tolli ab Episcopo. glo. in capi. cupientes. §. cæterùm. verbo, Suspensus. de electio. libr. 6. Sed in casu prædicti. cap. cùm inhibitio. §. fina. negari non potest, quin suspensio fuerit inflicta in pœnam delicti, non tamen contumaciæ, ac proinde ab inferiore tolli non posse erit affirmandum. Tum etiã, quia statuta Concilij ab Episcopo non possunt tolli ex communi sententia docto. in cap. at si clerici. §. fina. de iudi. glo. verb. indulgentiam. in. c. quod dilectio. de consangui. & affinit. Ex qua constat, quòd solus Papa potest dispensare in casibus à iure prohibitis, ne quis contrahat matrimonium. Vbi omnes tenent, quòd nec delegatus à Papa poterit dispensare in consanguinitate, seu affinitate. Et tradit Speculator titul. de legato. §. nunc ostendendum. versicul. Decimotertio. Sed huiusmodi est constitutio dict. capitul. cùm inhibitio. §. finali. nam fuit sub Innocentio Tertio. in concilio generali edita. Igitur, &c. Cæterùm si bullam Cruciatæ haberet contraueniens iuxta eius formam à quocunque Antistite, seu sacerdote absolutionem, ac relaxationem suspensionis consequi posset, ex quo authoritate Papæ id indultum esse constat, dicendo, quòd possit absolui à quacunque sententia excommunicationis & suspensionis lata à iure, vel ab homine. Nec requiritur pœnæ satisfactio, quæ habetur imposita in constitutionibus Synodalibus: quia cùm sit mera pœna delicti, non præexigitur in foro animæ. ex glossa in capitul. fraternitas. 12. quæstione secunda. De qua latiùs per Seguram & in nostris annotationibus dictum est in repetitione. l. filius. numero. 15. ff. de verborum obligationibus. Ludouicus Gomez. in. §. ex maleficijs. numero. 14. Instit. de actionib. vbi dicit communem Antonius Gomez in tractatu. de delictis. capitul. de homicidio. numer. quinto. & alibi sæpè.

Est tamen notandum, quòd excommunicatio inflicta per Synodalem constitutionem eo ipso quòd quis interfuit clandestinis nuptijs, non dissoluitur sine expressa absolutione, secus tamen in suspensionis pœna inducta ad certum tempus determinatum, vt in specie proposita ad triennium, nam eo transacto, sine alia relaxatione cessabit. Glossæ singula. in clementi. prima. verb. donec. de decim. quæ habet, quòd suspensio ad tempus, tollitur absque aliqua absolutione, elapso illo termino in ea designato. Secùs tamen est in excommunicatione ad tempus lata. Quam notabilem censuit Præpositus in capit. non est. colum. secunda. numer. sexto. de sponsalibus. vbi latè dixi conclusio. 8. Felinus in cap. ad aures. colum. secunda. num. secundo. de simoni. cum qua est communis opinio secundùm Ripam in ca. primo. notabil. 6. de iudi. Carol. Molinæus in constit. Parisien. 1. par. tit. 1. §. 27. quæst. 3. num. 5. fol. 224. Quæ sententia probatur ex glo. in capi. in primis. verb. Sex mensibus. 2. quæst. prima. & glos. in capitu. si quis deinceps. 16. quæstione. 7. & Decius consil. 61. colum. tertia. nume. 4. & Segur. vbi latè dixi in pulchra quæstione, de qua ibi in repeti. l. si ex legati causa. numer. 53. ff. de verborum obligationib. Cremens. singula. 48. incip. Consuluimus heri. Quomodo autem possit fieri absolutio à suspẽsione, declarat Archiep. Florenti. 3. part. titul. 27. capitul. 4. post medi. versic. Item nota quòd absolutio. Est tamen notandum circa intellectum dicti capit. cùm inhibitio. §. fina. dum dicit, ab officio suspendatur, quòd est differentia inter presbyterũ parochialẽ, & non curatũ, seu parochialẽ: nã presbyter parochialis punit, si sciens nõ prohibeat clandestinas nuptias, quanuis non interfit. Cæteri autem clerici si præsentiam & interessentiam præsumptuosam adhibeant matrimonio clandestino secundum communem in dicto. §. finali. & ex lege quarta. titul. tertio. partit. quarta. vbi habetur, quòd malitiosè obijciens impedimentum ne contrahatur matrimonium, erit puniendus iudicis arbitrio, & tenebitur ad interesse, si laicus sit, intellige: si verò clericus, pœna dicti. §. final. erit puniendus ex glossa ibi. verbo, Malitiosè. Quòd autem ad interesse teneatur læso, tenent Vincentius, & Ioannes Andreas in dicto. §. finali. Gregorius Lopius in dicta. l. quarta. in glossa finali. Facit textus in capitul. sacro. de sententia excommunicationis. capitu. pastoralis. §. verùm. de iure patronatus. & quæ not. glos. in teste falsum deponente. in capitul. primo. de crimin. falsi. vbi scripsi in lectione ordinaria illius tituli. in conclusi. penulti. plura, quæ hic non sunt transcribenda, ne idem repetere videar.

Circa iſtum textum ac capi. cùm in hibitio. de clandeſti. deſponſat. impuberum. in dubium venit, quando dicatur matrimoniũ clandeſtinè contractum? Reſpond. & hic quòd ante Concil. Tridenti. multis modis. Nam aliquando matrimonium clandeſtinum dicitur, quando abſque teſtium præſentia fuit contractum. gloſ. in ſum. 30. quæſt. 5. verb. quod autem. facit cap. ſolennitates. de conſecra. diſtinct. 1. vbi text. ait, quoniam non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur eſſe factum, vbi glo. colligit argumentum contra clandeſtina coniugia, quòd taliter contrahentes poſſunt cum alijs contrahere, cùm talia coniugia ſint incerta. citat capit. presbyteri. 78. diſtinctio. vbi propter dubium conſecratio, & baptiſmi ſacramentum reiterantur: paria enim ſunt non eſſe vel non apparere. l. duo ſunt Titij. ff. de teſtamẽt. tutel. l. in lege. ff. de contrahenda emptione. l. ſi fuerit. ff. de rebus dub. l. nona. titul. nono. part. 4. capit. ſecundo. vbi Anchar. de clandeſt. deſponſa. deficit enim probatio, ſed non ius, cùm coniugia clandeſtina contrahentium conſenſu valeant, tamen ex eo quia probari non poſſunt, eccleſia quæ non iudicat de occultis, ea non admittit interim quo non probantur. capitul. ſi quis diuinis. 30. quęſtione quinta. dum ait, coniugia, quæ clam contrahuntur, non negantur eſſe coniugia, nec iubentur diſſolui, ſi vtriuſque confeſsione probari poterunt, veruntamen prohibentur, quia mutata voluntate alterius eorum, alterius confeſsioni iudici fieri non poteſt, vnde publicè cùm alterius vota in alteram partem ſe tranſtulerint, pro priori coniugio, quod iudici incertum eſt, ſententia ferri non poterit. incerta enim (vt Sixtus Papa ſcribit Epiſcopis per Hiſpaniam conſtitutis) nemo Pontificum iudicare præſumat: & quanuis vera, non tamen credenda, niſi qui incertis indicijs comprobantur, niſi quæ manifeſto iudicio conuincuntur, niſi quæ iudiciario ordine cõprobantur. Ad idem eſt text. in cap. nullum ante veram. & capit. iudicantem. 30. quæſtione quinta. ca. primũ. de clandeſt. deſponſat. quæ enim clam fiunt, habere videntur delicti præſumptionem. ca. conſuluit. ibi, Qui malè agit, odit lucem. de offic. delegat. capit. pernicioſam. 18. quæſtio. ſecunda. gloſ. in extrauagan. Sedes. verb. lucem amans. ſub titulo. de cõceſſ. præbend. Ioan. 22. Et Horatius dicit.

Vt iugulent homines ſurgunt de nocte latrones.

Et qui in tenebris ambulat, neſcit quò vadat. Matthæi. 15. textus in. l. prima. tit. tertio. part. 4. dum inquit, *maguer el caſamiento fueſſe verdadero ſegun que es ſobredicho, non podria la yglesia apremiar a aquel que ſe quiſieſſe departir del otro. Y eſto es, porque el matrimonio non ſe podria probar. Ca la yglesia non puede juzgar las coſas encubiertas, mas ſegun razon aren las partes, y fuere probado.* Eccleſia non iudicat de occultis, vt habetur in dict. l. prima. & capit. erubeſcant. 32. diſtin. c. conſuluiſti. 2. quæſtione. 5. capit. Chriſtiana. 32. quæſtione. 5. cap. vt noſtrum. vt eccleſ. benef. cap. à nobis. el. 2. de ſenten. excom. Ex quo eſt notandum, quòd vbi deficit omnis probatio matrimonij, non eſt exigendum iuramẽtum à reo, ſed potiùs eſt abſoluendus. text. in capit. 2. ibi, aliquatenus cõpellendi (quaſi dicat nullo modo compellendi) de clandeſt. deſponſa. Ad idem regula text. in cap. fina. §. fina. de iure iurand. vbi actore deficiente in probatiõe, reus etſi nihil præſtiterit, eſt abſoluendus. Socinus in tracta. regularum cum fallent. reg. 204. verb. Iuramentum. Fallit tamen in cap. continebatur. & capi. atteſtationes. de deſponſa. impuberum. vbi ſi actor deficiat in probatione, reus debet iurare, eo in caſu, quo verſatur aliqua ſuſpicio pro matrimonio: ſi tamẽ nulla pro eo appareret, ſecùs eſſet. glo. fin. in dict. cap. atteſtationes. & in citato. capi. continebatur. Panormi. nume. 2. in cap. ſecundo. de clandeſ. deſponſat. In contrarium tamen, imo quòd iuramẽtum poſsit exigi ab eo quanuis actor nihil probauerit, practicabatur, & iureverior ac receptior opinio erat, quippe cùm vbicunque verſatur periculum animæ, poteſt peti iuramentum à reo, licèt actor nihil probauerit, quia multùm in hoc iudicis officium exuberat. capitu. ſicut. in fin. de ſponſalib. l. vbicunque. ff. de interroga. actio. capit. iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere. 30. quæſt. quinta. glo. in capi. ſic enim. verb. diligentiùs. 28. quæſtione. 1. & glo. in capit. quoniam contra. verb. interrogationes. de probatio. Et prædicta ſententia poſt Tancre. placet Panormi. in dict. cap. continebatur. nume. octauo. & in dict. capi. atteſtationes. nu. 11. dicenti quod eſt communis ſententia Hoſtien. & aliorum, quòd vbi agitur de ſacramento matrimonij, debet exigi ſemper iuramentum à reo, licèt actor nihil probet, & veritas tanti ſacramenti meliùs eluceſcat. Quod eſt notandum ſecundum eundem, & Præpoſit. in dict. capit. continebatur. nu. 8. col. vlti. & in dict. c. atteſtationes. nu. 6. Hinc etiam venit, quòd iudex ex officio ſuo abſque petitione litigantium poteſt alteram partem compellere, vt cum iuramento declaret ſi recepit ipſe, vel alius pro eo pecuniam, vel aliquam partem, quanuis ſint elapſi duo anni, cum quibus excluditur exceptio non numeratæ pecuniæ. l. 184. Styli, & quæ diximus in. l. 1. in verb. *Iuramento decalumnia.* titul. 4. libr. 3. ſupra. colum. 906. verſicu. Ex prædictis iuribus affirmandũ videtur: In cauſa tñ matrimoniali vtrùm ſit deferẽdũ iuramẽtum in ſupplementũ probatiõis ab actore reo, vel à reo actori? In quo dubio. glo. in. c. mulieri. verb.

abſolu-

absoluto. de iureiurando. determinat quòd non propter grauitatem negotij, quia agitur de statu hominis, quantumcunque honestissimæ personæ sint. De quo articulo est videndus Couar. in epitome. 4. Decretali. 1. part. §. primo. num. 5. capitis. 4. Ergo clandestina matrimonia dicenda sunt ob defectum probationis. Ne ergo negari possint, in præsentia testium celebrãda sunt: quia multoties non solum Deo non verentur illudere negando promissa, sed decipere conantur populũ, vt ait text. in capit. de homine. ad finem. de celebra. missa.

Secundo modo dicebantur clandestina, cùm non seruantur solennitates institutæ in contrahendis matrimonijs ab ecclesia. glo. in capit. tertio. verb. Clandestina. de clandest. desponsa. citat text. in capit. aliter. 30. quæst. 5.

Tertiò modo ait prædicta glo. Clandestina. capit. 3. de clandesti. desponsa. clandestinum esse iudicandum matrimonium contractum non præmissis denuntiationibus, quæ fieri debent in ecclesijs iuxta formam. dict. cap. 3. incip. Cùm inhibitio. Sed dicendum est, matrimonium contractum sine denuntiationibus & bannis, tamen publicè in conspectu ecclesiæ vicinis scientibus, nõ dicetur clandestinũ, ex quo in facie ecclesiæ fuit contractum, vt concludit Oldrald. consil. 256. incipi. Clemens Episcopus. colum. 2. nume. 3. Ioan. Andre. in additio. ad Specul. de clandest. despõs. Panormi. in cap. cùm inhibitio. nume. 9. de clandest. desponsa. Paluda. in quarto senten. distin. 28. quæst. 2. arti. 3. conclus. 3. Ioan. Lup. Decanus Segouiẽn. in tracta. de matrimo. & legitima. 2. part. nume. 13. Syluest. in summa. verb. matrimonium. 2. quæst. 17. particul. 4. Glos. in. l. quarta. tit. 3. par. 4. Et est de mente Panormi. in cap. ex tenore. nume. quarto. qui filij sunt legiti. Comprobari etiã potest ex his, quæ notat Hispanus Lupus in repetitio. capit. per vestras. 3. notabili. §. 21. numer. 14. fol. 95. colum. prima. de donationib. inter virum & vxorem. Alphonsus à Vera cruce in Speculo coniugiorum. 1. part. articu. 10. pag. 66. versi. Considerandum tamen est. Couarru. in epitome. 4. Decreta. 2. parte. capit. 6. num. 10. Constat primò probatio istius declarationis, quia publicatio nõ erat quid essentiale, seu integrale ipsius matrimonij, sed consensus per signa, vel verba explicitus. cap. tuæ. cum glo. de sponsa. tenet Alexandri. in cap. 2. colum. 1. num. 1. de clandest. desponsa. citat. capit. detrahe. 1. quæst. 1. Et tenent Canonistæ & Theologi secundum Ioannẽ Lupum Decanum Segouiensem in dict. tract. de matri. & legi. 2. parte. nume. 14. Si ergo non erat de essentia, quòd publicetur, si fieret absque publicatiõe, validũ erat, ex mente dict. capi. cùm inhibitio. Secundo suadetur nobili fundamento. Nam id dicitur publicè factum, quod est contractum in præsentia fidelium secundum Ioan. Andre. Alexand. & alios in dict. cap. cùm inhibitio. & in dict. cap. ex tenore. Ecclesia aũt congregationẽ fidelium significat secundum glo. notabi. in capi. querelam. in verbo, Ecclesiam. ne prælat. vices suas. quam citaui in. l. 1. in glo. 1. titu. 1. lib. 1. suprà. text. in ca. in ecclesia. id est, catholicorum collectio. de consecra. dist. 1. Et diuus Hieronymus in. 2. procœmio Prouerb. declarat ecclesiam, id est, cœtum. Et Apostol. 1. ad Timotheum. 3. ait, Scias quomodo in domo Dei oporteat te conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, id est, congregatio fidelium, columna & firmamentum veritatis. Hæc designata est parabolicè Matthæi. 13. cùm dicitur. Simile est regnum cælorum. id est, præsens ecclesia, sagenæ missæ in mari, & ex omni genere piscium congreganti. Mare, præsens seculum. Pisces, homines. Sagena, doctrina immissa euãgelica, quæ ex authoritatibus connexis constat. Idem explicat Archiep. Florenti. 3. parte. titu. 12. capit. 1. col. 1. Conrad. de contracti. quæst. 2. Tostatus Matthæi. 18. quæst. 77. Et videtur text. in cap. 3. de clandesti. desponsa. quatenus de ecclesijs loquitur, & ecclesia dicitur collectio fidelium. Igitur pro nostra declaratione. Nec obstabit dictio sequens, nã erit intelligenda per presbyteros in ecclesijs, hoc est, talis publicatio fieri oportet in collectione fidelium, vel eo ipso quòd facta fuerunt sponsalia publicè, ęquipollet ac subrogatur loco bannorum, quæ solent fieri in ecclesijs. Nec huic sententiæ obstaculum faciet Barto. assertum in. l. fina. ff. de ritu nuptiarum. dicentis, illud fieri clam, quod fit omissis his, quæ in actu eius à lege, seu canone necessaria sunt. Textus est iuncta gloss. in verb. occultè. in. l. secunda. C. de his qui. ex public. ratio. libr. 10. vbi Barto. numer. primo. & Angel. expressè notant. & glos. verbo. *Concejeramente*. in. l. prima. tit. 1. libr. 3. for. legum. id enim simpliciter locum habet, secùs autem, si aliquid æquipollens in actu interpositum & subrogatum fuit, ex quo effectus prætensus à lege deducatur, vt in matrimonio publicè contracto dici debet. Et sic quo ad pœnam. capit. cùm inhibitio. de clandest. desponsa. & constitu. Synod. 42. matrimonium cõtractum absque denuntiationibus & bannis, publicè tamen, clandestinum non fore dicendum. Ex quo idem dicendum esset quo ad pœnam. l. 49. Taur. cùm agat de ista clandestinitate, dicendo, *El matrimonio que la yglesia tuuiere por clandestino*. Sed matrimoniũ præmisso modo contractũ, non dicitur clãdestinũ, & sic pœna locum non habebit. Tamen in casu legis Tauri clandestinitas causatur ex defectu consensus parentis, qui licèt de essentia sacramenti non sit necessarius,

nec eius scientia ad ipsius valorem, tamen de honestate requiritur, & videtur præceptum quodammodo capit. aliter. ibi, & à parentibus & propinquioribus sponsetur. 30. quæstione. 5. & glo. sum. eiusdem causæ. 30. quæstione. 5.

Clandestinum matrimonium ex prædictis cõstat esse, ante concil. Trid. quando puella contrahit absq; scientia parentum, vel eorum, sub cuius tutela, vel cura est. dict. capi. aliter. 30. quæst. 5. l. 5. titu. 3. part. 4. l. 2. & l. 2. & l. final. titu. 1. libr. 3. for. leg. & l. 4. infrà eo. tit. & l. vni. titu. 6. infrà eodẽ. lib. 5. & in. l. 49. in ordi. Tau. vbi contrahenti matrimonium clandestinũ imposita est pœna amissionis omnium bonorum Cameræ regis applicãdorum, tam ipsius contrahentis, quàm ipsorũ interessentium, vnà cum pœna exilij à regno, quod exilium inuiolabiliter obseruandum censet sub pœna mortis. Puella verò sic contrahens, ex tali causa exhæredari à patre, vel à matre, & non ab alijs poterit. ibi, *Y que esta sea justa causa para que el padre y la madre puedan desheredar si quisieren a sus fijas, que el tal matrimonio contraxeren. Lo qual otro ninguno no pueda accusar, sino el padre y la madre muerto el padre.* Ex qua lege constat solùm locum habere prædictã pœnã legis Tauri in filia contrahente matrimonium clandestinum sine parentum scientia, non autem respectũ habuit ad consensum fratrum, vt in ea apparet. Ex quo cessat. l. vni. titu. 6. cum simili. infrà eo. libr. 5. ¶ Deducitur etiam habere locum in parentibus filiæ, non autem masculi contrahentis sine consensu patris, ibi, *Fijas.* Ergo non poterit filios exhæredare, cùm inclusio filiarum excludat filios, qui non comprehenduntur sub nomine filiarum, præsertim in materia odiosa, & pœnali, qualis est in qua loquitur lex Tauri. Quod verum est de iure antiquo, secus de nouo, vt infrà dicemus. nec in curatoribus, sub cuius cura est mulier, ex mente eiusdem legis, præsertim quia id petitum fuit, & tamen non cõcessum in curijs Pincianis anni 1548. peti. 128. cuius verba sunt. *Otrosi dezimos, que por leyes destos Reynos se pone pena a los que contrahen matrimonios que la yglesia tiene por clandestinos, lo qual pueden accusar el padre, o la madre muerto el padre, Supplicamos a V. M. mãde que lo mismo puedan accusar los hermanos muertos los padres, y si no tuuieren hermanos, que los curadores lo puedan accusar: porque como quedan algunos hijos, o hijas, moços y con hazienda, procurã los engañar, y acaescen casamientos desastrados, y con que Dios nuestro Señor es deseruido, y los parientes de los tales muy injuriados, de que se siguen enemistades, y otros daños.* Dicit Imperator ac Rex noster, *A esto Vos respondemos, que ya esta prouey do por leyes destos Reynos lo que en esto se deua hazer.* scilicet, per. l. 49. Tau. ab eadem Maiestate edita, in qua tamen hoc non inuenitur nisi in patre, vel matre eo mortuo. Ergo in cæteris voluit denegare, ac corrigere alias leges pœnales loquentes in hac materia. Et pœna ipsius legis. 49. Tau. locũ habet in matre vera, & non ficta, prout est vxor patris. l. 41. in curijs Toleti anni 1537. quæ extendit pœnam legis Tauri ad filiam maiorem viginti quinque annorum absque patris consensu matrimonium contrahentem & l. 6. titul. 1. lib. 3. for. legum. dum ait, *si el padre o la madre, o otros parientes tuuieren en su poder manceba en cabello, y no la casaren fasta treynta años, y ella despues casare sin su mandado, no aya la pena casando ella con home cõueniente.* Ex quibus cessat dispositio authen. sed si post viginti quinque. C. de inoffic. testa. vbi filia, quæ post vigintiquinque annos stuprum commisit, vel in virum aliquem recipiat sine patris licentia, exhæredem fieri negatur. & in. l. 5. titul. 7. part. 6. & per præmissas leges, scilicet. 41. & l. 6. cessat dubium positum in. d. l. 5. à Gregor. Lopio in verb. *que ella passasse de edad.*

Et sic legem Tauri limitabis locum non habere contra filium, De iure antiquo quando valebat matrimonium clandestinum, qui contraxit matrimonium clandestinè, sed in filia, vt ex ea cõstat. Et est de mente Couar. in epitome. 4. Decretal. 2. part. capit. 6. num. 21. Dida. del Castill. ante eum eandem declarationem posuit in dict. l. 49. verb. *a sus fijas.* Quod est notandum, nam de iure communi filius inhonestam ducens vxorem, à patre poterat exhæredari. l. 3. §. si emancipatus. ff. de bono. possess. contra tab. singul. secundum Guilielmum de Ludo in sing. antepen. Bartolus in. l. si cùm dotem. §. transgrediamur. nume. 6. ff. solu. matrimo. Ioan. Lup. in repeti. capit. de donat. inter virum & vxor. §. 23. nume. 3. & dispositio. dict. §. si emancipatus. est approbata per. l. 11. tit. 1. part. 4. vbi Gregor. Lopius nouus Commentator in verb. *Los fijos.* Sed est tenendum filium, qui contraxit matrimonium cum vxore ignominiosa, vt contingere solet in iuuenibus amore captis alicuius mulieris, non posse puniri pœna exhæredationis. Tum, quia actus est approbatus apud Deum & ecclesiam, circa quos non est acceptio personarum, vt ait Apostolus. & capit. eam te. de reseri. & capit. penult. de præbend. imò est meritorius. capit. inter opera. de sponsalibus. & sic Canonis authoritate (quæ in hac materia prævalet secũdum glo. in. §. hactenus. Insti. de gradib. & glos. in. cap. cum ad verum. 96. distinctione. in verbo, Temporalium. Imola in rubrica. ff. soluto matrimonio. & in capitu. accedens. numer. octauo. de procuratorib. & Paluda. in quarto sententiarum. distinctione. 28. quæstione secunda. articu. quinto. conclusi. quarta.) non debet decipi. l. prima. C. de his qui veni. æta. impetraue. Tum etiam, quia lex

Tauri

Tauri hoc non dicit, ergo nec nos. Tum etiam, quia ita tenet Bartolus in dict. l. tertia. §. si emancipatus. Alexand. in l. prima. colum. nona. numero. 32. ff. soluto matri. Iaſ. in authē. non licet col. 3. nu. 8. C. de liber. præteri. Rodericus Suarez in repetitio. l. ſecundæ. titul. *De los matrimonios.* fol. 72. verſicul. Supereſt. Imola in dict. capit. accedens. numer. octauo. & nono. Quibus eſt addendum. capitu. veniens. & ibi Panormita. numer. tertio. verſicu. Secundo nota. de ſponſalibus. Idem Panormita. & eius Additio. in capitu. primo. de deſponſatione impuberum. Baldus in. l. omnem. numero. 12. vbi Alexand. & Barba. in additionibus ad eum. C. ad Tertullianum. Præpoſit. in capit. cum apud. nume. ſecundo. de ſponſa. Philippus Decius in. l. nuptias. ff. de regulis iuris. Cùm igitur filius, imò filia vt ex prædictis authoribus licitè iure Canonico contrahere poſsit matrimonium abſque pœna etiam cum vili & ignominioſo coniuge, non erit dubitandum pœnam ad filium extendendam minimè fore per præmiſſa: nec fuit conceſſum quanuis petitum in curijs Pincian. Anno 1555. l. 72. & incurijs Toleti Anno 1560. l. 75. Sed iam hodie pœna. l. 49. Tauri extenditur ad filium. l. 58. Madritij Anno 1563. quā nota. quæ hodie eſt, ſub titul. primo. libr. quinto. Recopilationis. l. prima.

Secundò limitandam cenſeo in filia maiori vigintiquinque annorum, quæ non habet patrem, nec matrem, licèt habeat nouercam. ex. l. 43. Anni 1537. in curijs Toleti.

Tertiò limita non procedere, etiam ſi fratres, aut Curatorem habeat, quia lex Tauri id corrigere voluit, dum tantùm parentes admiſit ad hanc accuſationem, vt iam ſuprà notaui, & diſpoſitio non extenditur ad non expreſſa. capi. ad audientiam. de decim. Nec contrarium voluit ſtatuere Carolus olim Hiſpaniæ Rex, quanuis petitum ei fuit in curijs Pincianis anni 1548. petitio. 128.

Quartò limitatur non habere locum in puella, quæ ſponſalia de futuro contraxit. Nam lex Tauri eſt intelligenda in matrimonio de præſenti, nō de futuro, dum dicit, *que el que contraxere matrimonio.* nam ſponſalia non ſunt partes integrales, nec ſubſtantiales matrimonij, ſed quædam præparatio, vt honeſtiùs, & cautiùs contrahatur matrimonium promiſſum. vt in prima gl. dixi. & An char. conſil. 21. colum. tertia. nume. nono, Iuan. Lup. in l. 49. Taur. numer. ſecundo. Et probatur expreſſiùs. Secundò, quòd pœna adiecta in matrimonijs, non habet locum in ſponſalibus, ex ſententia Decij in capitul. cùm in cunctis. §. clerici. notabil. tertio. de electio. Fernandus Loazes in repetitione. l. filius familias. §. diui. numero. 396. ff. de legatis primo. Tertiò ex gloſſa in Clementi. vnica. verbo, Contrahere. de conſanguinitate & affinitate. quæ ait pœnas deſignatas in illa conſtitutione locū non habere in contrahentibus ſponſalia, ſed matrimonium de præſenti. Cuius ſententiam dixit ſingula. Alexand. in capitul. cùm inhibitio. de clandeſti. deſponſat. Iaſo. in. l. ſi ſtipuler. quarto notabi. numer. quinto. ff. de verborum obligationibus. & in. l. ſecunda. numero. 25. ff. de iuriſdictione omnium iudicum. Felinus in rubrica. de ſponſa. vbi Præpoſitus colum. quarta. numer. octauo. Dicit communiter approbatam Felinus in capitul. Tertio loco. numer. ſecundo. de præſumptionib. Iaſo. in. l. quominus. numer. 18. ff. de fluminib. Nicolaus Milis in reperto. verbo, Lex. quæſtione ſexta. Decius in capit. ad hæc in beato. colum. octaua. verſi. in gloſſ. fina. de poſtul. prælat. Boerius deciſio. 173. numer. 30. Martinus Nauar. in capitul. ſi quando. except. ſexta. pag. 20. de reſcriptis. Et tenet Collectar. in capit. non debet. numer. quinto. de conſanguinitate & affinitate. & Angelus in ſumma. verbo, Pœna. §. quinto. Montalui gloſſa in. l. ſecunda. titul. primo. parti. quarta. & in. l. final. titul. 18. parti. ſeptima. Didacus Couarru. in epitome quarti Decretal. 2. part. capitu. ſexto. numer. 22. hanc ſententiā dicit communem. quanuis doctores in dict. capitul. cùm inhibitio. teneant ſolennitatem dicti capit. ſeruandam eſſe in ſponſalibus de futuro contrahendis. Tamen intelligo non eſſe verum quo ad pœnas. Et ſic quanuis dicantur ſponſalia, clandeſtina erunt quo ad prohibitionem ex identitate rationis. l. oratio. ff. de ſponſalibus. non tamen quo ad pœnas ſtatutas in iure communi & Regio. Et ſic ſi aliquis deſponſaret aliquam mulierem clandeſtinè, non haberet locum pœna. l. 49. Tauri. contra Panormita. in dict. capit. cùm inhibitio. & Caſtell. in dict. l. Tauri. 49. nec pœna excommunicationis. contra ſupplemen. Gabriel. in quarto diſtinctione. 28. quæſtione ſecunda. artic. tertio. Quod in ſpecie reprobat Alphonſus à Vera cruce in Specul. coniugio. 1. part. arti. 10. pagin. 62. verſicu. Eſt etiam ſecundo conſiderandum. Et præmiſſa limitatio eſt vera, & ex pluribus (vltra præmiſſa) locis iuris comprobari poſſet, præſertim ex Specul. de tutore. §. nunc dicendum. nume. tertio. dicente, matrem non amittere tutelam ob ſponſalia de futuro, quam iam decretam habebat, ſecus de acceptanda. Quam ſententiam reputat ſingularem Ludo. Roma. ſingul. 219. Ludoui. Gozadi. cōſi. 18. nu. 4. & Grego. Lopez in. l. 5. tit. 16. parti. 6. in glo. 1. quibus accedit. l. ſoler. §. 1. ff. de his qui not. infam. ibi, quæ virum eluget ſponſam fuiſſe intra id tempus nō nocet. l. vxores. §. ſpōſi. ff. eodem titulo. vbi habetur, vxores, viri lugere non compelluntur, ſponſi nullus luctus eſt. vbi

glossa vnica. textus cum glossa in capitul. omne. §. finali. verbo, Lugere. 27. quæstione secunda. & cùm de sponsis non fuerit facta mentio, præsertim in materia pœnali, & de eis non fuerit cogitatum, non erit constitutio. l. 49. Tauri. extendenda. argumento textus in capitul. Raynuntius. ibi, non videtur aliquatenus cogitasse. de testam. & casus omissus habetur pro omisso. l. si verò. §. de viro. ff. soluto matrimonio. capitu. secundo. de translatio. prælat. capitul. dilectus. de temporib. ordinatio. capitul. is qui. de sententia excommunicationis. libro sexto. Tiraquellus in tractatu. de primogenitura. quæstione. 40. numer. 190. Quo fit sponsam de futuro de adulterio accusari non posse ab sponso, secùs si esset de præsenti, quia est verè vxor, cùm consensus faciat matrimonium. l. nuptias. de regulis iuris. ff. capitul. tua. de sponsalibus. l. cùm fuerit. ff. de conditio. & demonstrationibus. capitul. ex publico. de conuers. coniugat. & est Regia. l. 81. Tauri, quæ comprobatur ex notatis à Petro Paludano in quarto Sententiarum. distinctione. 42. quæstione tertia. articu. tertio. conclus. Septima.

Est tamen dubium, Contrahēs matrimonium clandestinum, tamen nullum propter consanguinitatem, affinitatem, aliumve impedimentum, vtrùm probata nullitate eximatur à pœna. l. 49. Tauri, & istius nostræ legis? Videtur dicendum quòd non, nam affectus licèt non sequatur effectus, in specie proposita consideratur, & obedientia, quæ debetur ecclesiæ, & parentibus, seruando statuta Canonica, Sed in matrimonio nullo interfuisse constat, nec stetit per contrahentes, ergo &c. capitu. nuper. de bigamis. l. 81. Tauri. Tamen propter decisiones inde collectas, passus est difficilis, vtrùm sit intelligenda in matrimonio valido de iure, non tamen in contracto de facto inualido tamen de iure. Sed videtur, quòd etiam si fuisset de facto ex pluribus citatis à Iaso. omnino videndo in. l. vbi pactum. numero. 22. C. de transactionibus. capit. dispendia. de rescriptis. lib. sexto. & clementi. prima. eodem titulo. probant impetrantem rescriptum nullum puniendum fore. Et textus in capitul. olim. de rescriptis. secundum Antonium, & Panormita. probat falsificantem literas apostolicas, quæ tamen aliàs sunt nullæ, vel iniustæ, incidere in pœnam falsi. & in crimen periurij ex inualido iuramento. capitul. tua nos. de iure iurand. secundum Baldum ibi, & contrahens matrimonium nullum de iure, cùm sit in sacris, nihilominus priuatur beneficijs ecclesiasticis. Probat Iaso. vbi suprà. numero. 22. Secùs si effectus & non affectus considerandus esset, vt in violāte sequestrum nullum, qui non tenetur pœna violantis sequestrum legitimè factum. Hieronymus Grat. consil. 28. numer. tertio. libr. primo. dixi in. l. vnica. in glossa prima. titulo. 10. libr. tertio. suprà. *Encubiertamente.* Intellige de clandestinitate canonis iuris nouioris, prout inferiùs subijciam, & non legis. ex. l. 49. Tauri. & quæ scripsit Philippus Decius in capitul. causamque. colum. tertia. numer. sexto. de rescriptis. Et vide quæ notat Ioannes Lup. in. l. 81. Taur. numer. quinto. vbi citat. l. 49. Tauri.

Aduertendum est stante dispositione concilij Tridentini. capit. primo. de reformatione matrimonij sessio. 24. Vbi statutum est matrimonium contractum inter ipsos contrahentes sine testibus & parocho nullum esse ipso iure, & inhabiles reddi ad sic contrahendum. vt habetur dict. capit. primo. §. insuper.

Plura tamen sese offerunt necessaria in praxi circa intellectum dicti concilij ex iure tam canonico quàm Regio. ¶ Primum dubium erit quærere quot modis matrimonium dicatur clandestinum, resolutiuè omissis alijs modis dicendum est duobus. Primum quoties matrimonium contrahitur absque testibus. Secundum quoties testibus præsentibus prætermissis tamen denuntiationibus ab ecclesia requisitis. vt tradit glossa. in capitul. cum inhibitio. verb, Clandestina. de clandestina desponsatione. & l. Regia. 1. titul. tertio. partit. quarta. Bartolus in. l. secunda. C. de his qui ex public. ratiocina. lib. decimo. Soto in quarto sententiarum. distinctione. 28. quæstione prima. articul. primo. Gratus inter consilia Ioannis Baptistæ consilio 75. nume. 33. Decius in. l. quo tutela. §. clam. ff. de regulis iur. & hoc vltimum etiam appellatur clādestinum propriè. vt sentit Nauar. in manual. confesso. capit. 22. nume. septimo. Speculum coniugiorum. prima part. articul. decimo. in principio. etsi Sotus vbi suprà, non tam clandestinum dicat. Ex quo infertur, quòd in eo habebit locum pœna legis Tauri cum similibus supra citatis & legis primæ. titul. primo. *De los casamientos.* libr. quinto. nouæ Recopilationis. Nec obstat si aliquis dixerit. ll. pœnales restringendas fore ad matrimonium tantum clandestinum propriè absque vllis testibus & non ad omnia matrimonia clandestina attenta dispositione. textus in regul. odia. de regulis iuris. libr. sexto. & l. si de interpretatione. ff. de pœnis. cum similibus. Nam dicendum est. l. Tauri & legem primam. titulo. *De los casamientos.* in sua prohibitione vtilem & fauorabilem esse Reipublicæ Christianæ, cum plura inconuenientia sequantur ex matrimonijs clā destinis prout constat in dict. concil. capitu. de reformatione. in principio. & l. fina. titu. tertio. parti. quarta. cum adductis à Soto libr. quarto Sententiarum distinctione. 28. quæst. 1. artic. 1. Couar.

in quarto

in quarto decretalium.2.parte.capitul.sexto. nume.septimo. Et experientia, quæ rerum magistra est hoc docet, sed sic est quòd. l. quantumcunque pœnalis sit cum respiciat publicam vtilitatem potius extendenda quàm restringēda sit, ex doctrina singulari Bartoli in.l. quemadmodum. C.de agricolis & censitis.libro.11.numer.quarto. Ias.in.l.prima.C. de sacrosanctis ecclesijs. nume. tertio.& in.l.si certis annis.C.de pactis.nume.tertio.& in.l.si filius familias. colum. tertia. numer. septimo.ff.si certum petatur. & in. l. cætera. §. si quis ad opus.nume.20.ff.de legat. primo. Hippolytus consilio.85. nume.16.&.17. & 94. & in practica criminali.§. diligenter. numer.130. Corsetus singulari.99.in versicul. extensio. & quantūcunque pœnalis & odiosa comprehendit omne id, quod sub significatione vocabuli (etiam lata) potest comprehendi. vt in.l. cum.l. ff. de testamentis.& in.l.is qui.l.eodem titul.gloss. in clementi. auditor verbo.beneficio.de rescript. & sunt aliæ glossæ similes quas refert additio ad Panormitanum in capitu.postulasti.sub litera.g. de rescript. ac proinde verba illarum legum. ibi, *que la Iglesia tuuiere por clandestino*, debēt comprehendere cum sint generalia matrimonium clandestinum cum parocho & testibus prætermissis tamen denuntiationibus. Secundò circa prædicta dubitat an stante dict. concilio annullentur sponsalia de futuro? In quo dubio prima facie videtur dicendum quòd sic: cum prohibito matrimonio censentur, etiam prohibita sponsalia de futuro. l. oratio. ff. de spons. per quam.l. dicunt Doctores omnes. in capit.cum inhibitio.de clandestina. desponsatione.quòd prohibitio illius.capit. locum. habet in sponsalibus de futuro Gregorius Lupus in.l. prima.titul.tertio.parti.4. in gloss. verbo, *Que los desposen*.ergo videtur, quòd idem dicatur, in hac specie maximè cum dictum decretum concilij se quat disposita in dict.cap. cum inhibitio.

Contrarium tamen est tenendum ex verbis dicti concilij quatenus innuit illa verba (matrimonium contrahere attentabunt) nam cum matrimonium annullet non videtur sponsalia annullasse cum sponsalia sint quid diuersum â matrimonio. vt constat ex rubr. de sponsa.& matrimonijs. Et sic ex hoc decreto non fiet rectè illatio de matrimonio ad sponsalia, cum sint separata. & expositio correctoria non debet vltra casum expressum extendi.l.præcipimus.de appellationibus.l. si verò. §. de viro. ff. soluto matrimonio. & non obstat regula dict.l.oratio.ff.de sponsa.nam procedit & habet locum quoties in vtroque casu vertitur eadem ratio. Secus autem si diuersa. vt in.l.si quis officium.ff.de ritu nuptiarum.& in.l.prima. C.si rector prouinciæ. Decius in capit. iurauit. numer.quarto. de probationibus.& in capitu. nam concupiscentiam. in secunda lectura.nume. quarto.de constitutionibus. Iacobus, Philippus Portius libr.quinto.regularis in conclusione 35.limitatione prima. Vbi sic intelligit & limitat prædictam legem allegando plures Doctores. Sed ratio quare prædictum concilium mouetur est ob euitanda peccata perpetua quæ multoties ex clādestinis coniugijs oriuntur, quæ ratio in sponsalibus de futuro non militat quoniam sponsus de futuro contrahens cum aliqua per verba de præsenti & si mortaliter peccet sic contrahendo non tamen manet in peccato perpetuo: igitur in eis non habebit locum concilium Tridentinum. Et in pluribus casis ità per iudices ordinarios iudicatur, prout pluries vidi.

Constat etiam ex prædicto concilio Tridentino, vt eius verba clariùs appareant, ac sint manifesta, aliqua verba dubia declarare, & in primis quatenus concilium ait matrimonia contracta à filijs familias sine consensu parētum valida esse etiam ante concilium ab ecclesia erat determinatum. Vt in capit.veniens.primo.extrà de sponsalibus. Vbi omnes & docet gloss.in capitu. sufficiant.27 quæstione secunda. Couarru. in quarto.2. parte. capitul.tertio.§.octauo.numero primo. Soto in quarto sententiarum.distinctione.29. quæstione prima.articul. quarto. Vnde patet lapsos fuisse Docto.contrarium asserentes, de quibus per Cassaneum in cathalogo gloriæ mundi part.12. consideratione.33.Corras.libr.primo.miscellan. capit. 16.Molinæum ad Decium in capitul.Ecclesia sanctæ Mariæ super numerum. 36. de constitutionibus.& super consil.231.

Præterea necessarium est explicare vtrum verba posita in concilio, Ego vos in matrimonium coniungo, sint de essentia sacramenti? Videtur quòd sic, ex alijs sacramentis, in quibus non solum materia & forma, sed & persona ministri requiritur ideoq; minister necessarius est, quia per applicationem materiæ & formæ concurrit cum Deo in collatione gratiæ sacramentalis. vt tradit Soto post alios in quarto Sententiarum. distinctione prima. quæstione. quinta. articul. primo. Ergo quemadmodum, in alijs sacramentis verba ministri sunt forma sacramenti, vt in Baptismo illa verba, Ego te Baptizo, ità in matrimonio erūt de forma prædicta verba, Ego vos in matrimonium &c. quòd confirmatur, ex eo, nam minister, qui applicat materiam & formam in alijs sacramentis debet esse diuersus ab eo, qui confert sacramentum. vt in capitul. de Baptismo. ità & in matrimonio alius debet esse minister diuersus à contrahentibus, qui verba formæ exprimat, id est porochus. Comprobatur etiam ex dicto con-

cilio Tridentino, in versiculo. Qui aliter quàm præsente parocho, &c. vbi videtur, quòd præsentia parochi est necessaria ad hoc, vt materiam & formam applicet & ità illa verba, Ego vos coniungo, esse necessaria. Sed contrarium est tenendum. Imo talia verba, Ego vos coniungo, à sacerdote prolata non esse formam huius sacramenti ac per consequens parochum, vel alium sacerdotem non esse ministrum huius sacramenti. vt refert Sanct. Thom. in quarto. distinct. 1. quæstione. 1. artic. 3. idem Thom. & Soto in quarto. distinctione. 26. quæstione. 2. artic. 3. Hugo. lib. 2. de sacramentis. parte. 11. capitul. 5. & tandem omnes Docto. qui de sacramentis loquuntur asserunt in hoc sacramẽto matrimonij mutuum consensum esse sufficientem ipsius, vt tradit Soto vbi supra distinct. 26. quæst. 2. articul. 3. ¶ Rursus quatenus olim ecclesia nondum prohibuerat matrimonia clandestina in substantia, sed tantum in modo hodie tamen attento dict. concilio Trident. in dict. sesio. 24. non solùm prohibetur, in modo verùm etiam in substantia, & sic nullum est matrimoniũ absque parocho, & duobus, vel tribus testibus. vt ex dict. versicul. Qui aliter, &c. constat.

Præterea amplius quàm semel ante editionem sacri Concilij Tridẽtini, & post dubitari vidimus, an lex Canonica possit contrahentes matrimonium cum consensu inhabiles reddere, cum solo consensu matrimonia contrahantur. Et primo videtur dicendum, quòd non, quia est contractus ciuilis, ex eo nempe nam matrimonium solo consensu contrahentium perficitur. cap. sufficiat. 27. quæst. 2. & cap. primum. de sponsalib. & solus eorum consensus attento fine matrimonij sufficit & sic necessarius. vt tradit Speculum coniugiorum. 1. part. arti. 2. ex consensu autem oritur naturalis obligatio. l. cum amplius. §. is natura. ff. de reg. iur. at vero. l. positiua ius naturale tollere non potest attenta dispositione. text. in. §. sed naturalia instituta. de iure naturali. Et sic hoc decretum cum sit l. positiua non potest tollere vinculum naturale, quod ex consensu causatur. argumen. text. in clemen. ne Romani. de electione. Sed prædicta ratio non obstat dict. concilio. nam respondẽdum est, quòd. l. positiua non potest tollere obligationem naturalem iam ortam, potest tamen resistere à princi. contractui ne valeat propter aliquam iustam causam, & bonum commune. vt in. l. non dubium. C. de legibus. & tali casu si contractus generatur lege resistente nulla oritur obligatio naturalis. vt in. l. cum lex. & ibi Barto. nu. 3. ff. de fideiussor. l. si non sortem. in princi. ff. de condi. indebiti. Fortun. in. l. veluti. numer. 11. ff. de iusti. & iure. ratio est, quia lex ciuilis semper habet potestatem ab ipso Deo contra ea, quæ spectant ad gubernationem totius reipubli. l. inter claras. C. de sum. Trini. Prouerb. c. 8. Nauar. in capit. nouit. de iudic. 3. notabili. corollario. 20. Et sic nimirum si legibus obedire sit de iure naturali. l. veluti. de iusti. & iur. text. in cap. 2. de maiori. & obed. Et cum hoc casu consideremus matrimonium contractũ ciuilem esse ob consensum rectè poterit Concilium annullare matrimoniũ resistendo ei ab initio si absque parocho & testibus contrahatur, ob damna quæ ex tali matrimonio clandestino sequuntur: & principes semper habeant potestatẽ condendi leges contra matrimonia impedienda & irritanda. argumen. text. in cap. 2. de sponsatione impuberum. versi. ad ætatem legibus &c. & totius tituli. ff. de ritu nuptia. & l. tutor. ff. de sponsalib. & l. 1. C. de interdicto matrimonio. Ex qua ratione concludendum est prædictum Concilium Tridẽtinum, iuridicè processisse ad irritanda matrimonia clandestina contracta non præsente parocho & testibus.

Iuxta prædicta suboritur dubium quatenus matrimonium est sacramentum potuit ne contractum, tale sacramentum irritare si parochus & testes non interueniant. In quo dubio videtur, dicẽdum non posse, nam ea quæ sunt de essentia sacramenti non possunt ab ecclesia, sed à Christo instituti, qui author est omnium sacramentorum. Sanctus Thom. in. 3. par. quæst. 64. artic. 2. Soto in. 4. distin. 1. quæst. 5. artic. 2. Nauar. in princ. de pœnitentia. distin. 5. nume. 31. concil. Trident. sesio. 21. cap. 2. de reformatio. contra Lutherum, & alios. Ergo ecclesia nullo modo potest instituere ea, quæ de essentia sacramenti sunt cum ad solũ Christum pertineãt, facit quia ecclesia non potest mutare ea, quæ iuris diuini sunt. cap. sunt quidam 25. quæst. 1. & licet ecclesia prohibeat ne clericus celebret, nihilominus si talis clericus prohibitus vtatur debita materia, & forma, cum intentione conficiet sacramentum. glo. in cap. 2. de cler. excommunicato ministrante. & glo. in summa. 9. quæst. 1. dicit communem Panormi. in dict. cap. 2. nu. 6. Ferdinandus Loazes in tracta. de matrimonio Regum Angliæ dubitat. 7. nume. 36. Nauar. in capit. quando. de consecrat. dist. 1. contra gloss. finalem in cap. degradatio. de pœnis. lib. 6. ergo. Idem videtur dicendum in matrimonio, quòd licet ecclesia prohibeat nè contrahatur nisi præsente parocho & duobus testibus valeat nihilominus si legitimus contrahentium consensus interueniat. argumen. text. in capi. 2. de matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui. Tamen attento concil. Trident. dicendum videtur tale matrimonium contrahi non posse, nec valere nisi præmissis solennitatibus, de quibus per eum & non obstant fundamenta

menta ſuperius adducta, nam licet eccleſia non poſsit ſacramenta, nec partes ſubſtantiales eorum inſtituere, vt dictum eſt, poteſt perſonas inhabilitare ad ſic contrahendum, vt eſt exemplum in capit. non debet. & ferè per totum titul. de conſanguin. & affinita. & in cap. 1. & ferè per totum de cognatione legali. & titul. de cognatione ſpirituali. reſoluit Speculum coniugiorum. 1. par. art. 44. colum. 5. & ita fit in dict. concil. ſolum enim inhabilitat perſonas ad ſic contrahendum. vt conſtat ex verbis eius ibi. Eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum inhabiles reddit. Ex qua diſpoſitione plura ceſſant hodie diſpoſita à iure. In primis enim ceſſat diſpoſitio text. in capit. is qui fidem. de ſponſalibus, quo cauebatur ſponſalia de futuro tranſire in matrimonium de præſenti per copulam carnalem ſubſecutam. cap. veniens. el. 2. c. cõſultationi. eod. titul. cap. à nobis. de deſponſatione impuberum. de quo Couarru. in quarto. prima parte. capit, quarto. §. primo.

Secundò corrigitur text. in ca. per tuas. de conditionib. appoſitis. vbi ſponſus de futuro ſub aliqua conditione, ſi ſponſam carnaliter cognoſcat viſus erat recedere à cõditione & matrimonium manebat purum, & validum de præſenti. idem in cap. de illis, & cap. ſuper eo. eod. titulo.

Tertiò non habebit locum opinio Hoſtienſis, Panormi. nu. 7. & communis in capi. ex literis. 2. de ſponſal. qua cauebatur, quòd ſi quis iuraſſet ſe ducturum vnam ex tribus filiabus Petri deindeq; vnam earum cognoſceret, quòd per talem copulam incipiebant iuſtificari ſponſalia, quæ anteà erant incerta & tranſibant in matrimoniũ de præſenti attenta diſpoſitione. dict. capit. per tuas. de conditionibus appoſitis.

Quartò ceſſauit etiam illud quòd notauit Antonius nume. 31. per text. ibi in capi. ex parte. M. de reſtitu. ſpoli. ſpolia de futuro tranſire in matrimonium de præſenti per traductionem ad domũ ſpõſi. quam opinionem tenebat etiam Ioan. Andre. in cap. fina. de ſponſalibus. Angel. in authenti. quibus modis naturales efficiantur ſui. §. quoniam. numero. 31.

Quintò ceſſauit text. in capitul. ad id, quod. de ſponſalibus. vbi matrimonium de præſenti metu contractum conualeſcebat per mutuã ac ſpontaneam cohabitationem.

Sextò per dictum decretum correctus eſt. textus in capitu. primo. §. primo. de deſponſatione impuberum in ſexto. vbi matrimonium per verba de præſenti contractum inter inhabiles ætate ſi poſteà legitima ætate ſuperueniente ſequeretur inter eos copula, vel alius actus, nempe oſcula, munera, amplexus & ſimilia ſtatim efficiebatur matrimonium de præſenti validum hoc tamen operabuntur ſupradicta, vt ſint ſponſalia de futuro prout anteà erant, vt in dict. text. in quo caſu non eſt correctus, prout in caſu ſuperiori.

Septimò non habebũt locũ diſpoſita per gloſſam. verbo, de cætero. in fine. in capit. non debet. de conſanguinitate & affinitate. dicentem, quòd contrahentes in gradu prohibito ſi poſteà ſublato impedimento per ſuperiorem ſimul cohabitent, ſcientes impedimentum ſublatum conualeſcebat matrimonium anteà nullum, quàm gloſſæ opinionem dicebat communem Panormita. ibi columna fina. Couarru. in quarto. 2. parte. capitul. quarto. in principio. numero quinto. licet enim in tali ſpecie, poſt impetratam diſpenſationem neceſſarius erat nouus conſenſus. vt per Innocentium, Cardinalem, Panormitanum & omnes in capitu. ſuper eo. de conditionibus appoſitis. Soto in quarto. diſtinctione. 29. quæſtione ſecunda. articu. primo. Couarr. dicentem commu nem opinionem in quarto. 2. parte. capit. tertio. in principio. numer. ſeptimo. qui quidem nouus conſenſus ſufficiebat, quòd induceretur ex mutua cohabitatione habita ſcienter poſt diſpenſationem ſecundum communẽ de qua ſupra, quod tamen hodie non procedit cum ſolus conſenſus niſi coram parocho & teſtibus ad matrimonium non ſufficiat: opus enim erit in ea ſpecie poſt dictam diſpenſationem, vt nouus conſenſus adhibeatur coram parocho & teſtibus.

Octauò etiam ceſſat illa controuerſia inter Canoniſtas & Theologos in artic. illo quando matrimonium contrarium erat ſub conditione honeſta præſente parocho & teſtibus. An exiſtente conditione ſtatim maneret matrimonium validum abſque nouo conſenſu tacito, vel expreſſo. Theologi enim prout Thom. & alij in quarto diſtinctio. 29. quæſtione. 3. exiſtimabant neceſſariũ eſſe nouum conſenſum de præſenti nec aliter eſſe matrimonium in quã opinionẽ inclinat Couar. in quarto. 2. part. capit. 3. in princip. numer. 5. Canoniſtæ tamen: prout Innocen. & alij in capit. ſuper eo de conditionibus appoſit. contradicunt, vt in tali ſpecie ſtatim exiſtente conditione matrimonium validum maneat abſq; nouo conſenſu quemadmodum valent alij contractus ſub conditione geſti, vt in. l. hæc venditio. ff. de contrahẽda emptione. & in. l. ſi poſt diem. §. ſi ſub conditione. ff. quando dies legati cedat, quam opinionem tenet etiam Panormita. in capitu. de illis. nume. ſeptimo. de conditionibus appoſitis. Nauar. in manuali capit. 22. numer. 63. dicit communem Couarru. vbi ſuprà. Hodie tamen ſeruanda erit Theologorum opinio, vt poſt exiſtentem conditionem ſit neceſſarius nouus conſenſus coram parocho & teſtibus ſecundum formam dict. conci-

lij Tridentini: nam primus consensus præstitus sub conditione, etiam coram parocho & testibus habet effectum quousque impleatur conditio, à cuius implemento pendet. capit. vnico. §. fina. de sponsalibus. libr. sexto. l. cedere diem. ff. de verborum significatione. & in dict. l. hæc venditio. ff. de contrahenda emptione. vnde consensus est necessarius tempore, quo conditio extat coram parocho & testibus, cum de substantia in dict. concilio requiratur.

Vlteriùs dubitatur an contrahentes nulliter, matrimonium cum non fuerint seruatæ solennitates, de quibus in dict. concilio, & ex eo fuerunt inhabiles pronuntiati ad sic contrahendum, an intelligatur inhabilitas de matrimonio contracto sine parocho & testibus, an vero sit perpetua inhabilitas ad contrahẽdum inter ipsos de nouo seruata forma dict. concil? Dicendum censeo tantũ habere locum prohibitionem & nullitatem ex vi consensus præstiti sine parocho & testibus, cæterum si velint de nouo contrahere seruatis seruãdis non habebit locum prohibitio: sed habiles reputantur & hoc vult dicere prædictum concilium. Inhabilitas priuatio iuris alicuius non habet locum nisi in casu à iure expresso, vt est sententia glossæ memorabilis & ibi communis in capit. fina. de iure patrona. Ias. in. l. illam. numer. 12. C. de collationibus. cum pluribus alijs concordantijs per me adductis in tractatu de bonis lucratis constante matrimonio ad Seguram. nume. 166. Ergo ad casum in quo loquitur, concilium debet intelligi, cum in eo tantum contrahentes deliquerũt. Tum etiam quia concilium Tridentinum talem inhabilitatem non posuit, sed solummodo reddit eos inhabiles ad sic contrahendum, nempe nõ præsente parocho & testibus. Quare si posteà velint ipsi iterum contrahere coram parocho & testibus eis non prohibetur.

Dubitatur vlteriùs an pœna. l. 49. Tauri cum similibus locum habeat eo casu, quo quis contraxit matrimonium clandestinè absque parocho & testibus, cum sit irritum & nullum ex dispositione sacri concilij Triden. loco præallegato? videtur quòd non, quia quòd nullũ est nullũ operatur effectum & sic non entis nullæ sunt qualitates. cap. ad dissoluendum. de desponsatione impuberum. vbi notat Præpositus numer. 1. quòd matrimonium nullum accusari non potest prædicta ratione ad idem. l. eius qui in prouincia. §. quòd si stipulatus. vbi notant Paulus & Ias. ff. si certũ petatur. & donatio inter coniuges est nulla neque confirmatur morte quando matrimonium fuit nullum. l. & ideò. ff. de donatio. inter vir. & vxo. Et appellatio non habet locum à sententia nulla. l. nominationes. C. de appellationibus cum similibus & ex contractu nullo non debetur gabella Bald. in. l. 2. C. de eunuchis Segura in repetitione. l. primæ. §. si vir, vbi dixi in additione. nume. 157. ff. de acquirenda possess. & Carolus Molineus in consuetudinibus Parisien. 1. parte. titul. 1. §. 22. nu. 31. ergo similiter ex nullo matrimonio nõ debet pœna irrogari, tum etiam quia rationes propter quas matrimonium fuit prohibitum lege Regia iuncta concilio Tridentino capitu. 1. de reformatione matrimonij sessio. 24. non competunt matrimonio nullo sicut in specie proposita, nam cui nõ cõpetunt verba legis, neq; cõpetere debet eius dispositio. l. 4. §. toties. & ibi Alex. ff. de dã. infec.

Præterea confirmatur, nam pœna prædictarum legum Tauri 49. & nouæ copilationis legis primæ. titu. 1. libr. 5. ipso iure imponitur, vt constat in eisdem legibus, dum dicunt (*por el mesmo fecho*) at vero, quando pœna ipso iure imponitur non incurritur nisi delictum sit consummatum. capit. perpetuo. de electione libr. 6. & ibi notant Docto. iuncto tex. in cap. cum in cunctis. eodem titu. Panormi. in cap. fina. nume. 2. de sponsalib. Felinus in tractatu de conatu. colum. 2. & sic in tali matrimonio clandestino attentato, & non perpetrato non habebit locum pœna dictarum legum, cum nulla sequantur peccata perpetua, neque alia incommoda, propter quæ ecclesia matrimonia clandestina prohibuit.

Nec huic confirmationi obstat illud iuris principium, quòd quando lex respicit factum nõ est curandum de iuris effectu, sed sufficit, quòd habeat formam facti. capit. nuper de bigamis. l. eum qui duas. C. de adulterijs. clemen. vnica. de cõsanguini. & affinitate. lex si quis legatum. in princi. ff. de falsis. & in. l. 81. Tauri & in. l. 4. titul. 20. libr. 8. nouæ recopilatiõis. Sed prædictæ leges puniũt factum vt ex illis verbis, *por el mesmo fecho*. constat ergo videtur, quòd non erat curandum de iuris effectu: nam respondeo talem regulam procedere quando attento fine disponendi eundem effectũ operaretur factum quem iuris effectus operaretur, vt in casu dictæ legis eum qui duas. C. de adulterijs. & capitul. nuper. de bigamis cum alijs. & sic cum ex matrimonio clandestino inualido non sequantur damna, vt dictum est, quæ sequuntur in clandestinis validis, nimirum, si in eo non habeat locum pœna dictarum legum.

Existimarem tamen, quòd si ex tali matrimonio in specie propositæ quæstionis infamia, aut damnum irrogaretur parentibus sponsæ propter iactantiam sponsi dicentis filiam Petri sponsam suam esse, constaretque per confessionem asserti sponsi arbitrio boni iudicis sponsum puniẽdum cum hoc in iure expressum nõ sit per. l. 1. ff. de iure deliberã. cap. de causis. §. fin. de officio delega-

¶ *Se despo-*

¶ *Lex. 11.*

¶ *Ley. 11. Que ninguno que viuiere con señor, se despose ni case con su hija sin su mandado.*

QValquier hõbre q̃ viue cõ algun Señor y biuiendo con el se desposare [a]: o casare con la hija, o cõ la parienta que tenga en su casa sin mandado del señor. Aquel que tal yerro fiziere, sea echado dl reyno por siempre. Y si tornare a nuestros reynos sin nuestra licencia y mandado que incurra en pena de muerte: y ella sea desheredada: y sus bienes ayã sus pariẽtes mas propinquos: y el padre, o la madre la puedã acusar y aquel o aquellos con quien biuieren. Y si ellos no la acusarẽ que lo pueda accusar qualquier de los pariẽtes mas propinquos fasta el tercero grado: pero si el padre, o la madre [b], o el señor con quien viuiere la perdonare q̃ otro algũo no la pueda accusar.

ADDICION.

¶ *Concuerda con esta ley, la ley 2. tit. 1. lib. 5. de la Recopilaciõ.*

a ¶ *Se desposare.* Scilicet, per verba de præsenti, non de futuro tantùm, quo ad pœnã huius legis, quan uis quo ad prohibitionem, sponsalia veniant. ex textu in. l. oratio. ff. de sponsalibus, vt diximus. in. l. 1. suprà eod. titul. & adde similẽ. l. 1. versi. *Y si qualquiera destos.* tit. quinto. libr. octauo. infrà.

b ¶ *Pero si el padre, o la madre.* Considerat ergò in iuria illata parentibus, seu dominis, sub cuius ditione versant. Ad idem. l. 1. tit. 15. libr. 8. infra. &. l. 49. in decisi. Tauri. ibi, *Lo qual otro ningũo no pueda accusar, sino el padre, y la madre muerto el padre.* Ideo quebona iure propinquitatis, ad patrẽ seu matrem applicãda sunt, cùm nullus ex cõ sanguinitate sit propinquior, quàm sint parentes, cùm reputentur vna & eadem persona pater & filius natura, & carne. l. ne cum filiofamilias. ibi, non iuris cõstitutio, sed natura rei impedimento est. ff. de furtis. capitul. contradicimus. 35. quæstione. tertia. gloss. in capitul. pœnitentia. de pœnitentia. distinctione tertia. l. finali. C. de impuber. & alijs §. ei verò. Institu. de inutilib. stipulationib. Et filius est pars viscerum patris, secundùm Aristotelem, quinto Ethicorum. Et deficientibus descendentibus, eis debetur successio, si filius decesserit. libr. sexto. Tauri. &. l. nona. in eisdem decisio. Ergo cùm defuerint descendentes, quibus necessariò debeatur legitima in bonis filiæ, pater erit proximior seu propinquior, eique deferenda erunt bona. per istam legem. ibi, *y ella sea desheredada, y sus bienes ayan sus parientes mas propinquos.* Et sic parentibus, quibus est illata iniuria, & dominis datur ius accusandi, ac proinde bona confiscata erunt patri, cui est facta iniuria. capitul. Episcoporum. §. finali. ibi, ad arbitrium eius, cuius sententiam contemperunt, satisfecerint competenter. de priuilegijs. libro sexto. l. post legatũ. §. amittere. ff. de his quibus vt indignis. l. penultima. C. de legat. l. defunctus. C. de suis & legitimis. Romanus singulari. 692. Iason in. l. seruo legato. §. si testator. numero quarto. ff. de legatis primo. Ripa in l. si vnquam. quæstio. 44. C. de reuocand. donatio. Gomesl. in. §. superest. numero 21. Instit. de actio. & quæ traduntur à Iaso. in. l. quidam cùm filium. versicu. Quartò nota. nu. 8. ff. de verb. obligat. & in. l. 1. nume. 2. C. de his, quæ pœnæ nomi. relinq. Purpurat. in. l. 1. nume. 444. ff. de offi. eius, cui mand. est iur. vbi adducunt text. egregium in. l. vxorem. §. hæres. ff. de legat. tertio. quem miro modo elucidauit Doctor Arius Pinelus, cùm habuit in punctis Salmanticæ pro obtinenda cathedra Primaria iuris Cæsarei per decessum clarissimi Iurisconsulti & præceptoris cõmunis Doctoris domini Petri à Peralta, qui vltimum diem clausit isto Anno 1561. ¶ Ergo parentibus si supersunt, & non alijs erunt bona filiæ sic contrahentis matrimonium applicanda, cùm de eorum iniuria in præsenti lege agatur.

¶ *Que son*

AYUNTAMIENTO de VALLADOLID BIBLIOTECA

¶ *Lex. III.*

a ¶ *Que son casados.* Contrahens matrimonium viuente primo coniuge, præter alias pœnas à iure sancitas, punitur hisce regnis, candenti ferro in fronte impresso ad instar literæ. q. Quæ tamen dispositio hodie situata est sub tit. 1. libr. 5. Recopilatio. & est. l. 1. 1 ordine. Cõcor. antiqua. l. 6. titulo. 15. lib. 8. ordina. infrà. & l. 14. Ioann. primi Regis in Comitijs habitis Birbiescæ anni 1387. vbi litera talis est. *Que le fierren en la frente con vn hierro caliente que sea fecho a señal de ferradura.* Et hoc videtur annotare & significare secundũ communem intellectum verbum, *Fierren.* Litera enim. q. nullam continet delicti significationem, quanuis in his regnis in practica sit recepta litera. q. & non. B. quæ fortè potiùs debuit stare, quia continet significationem criminis, denotando ipsum bis contraxisse. Et in memoriam criminis fuit. B. quanuis vitio impressionis sit. q. Alij verò dicunt esse signum ad instar Crucis, vt annotaretur contrahenti bis viuente primo coniuge iniquè, & malè de fide sentire, cum tale matrimoniũ sit omni lege prohibitum. Alij verò imposuerunt huic legi duas iotas, quasi per istas duas literas. ij. & signa numeralia perciperetur delictum ipsius, nempe bis contraxisse, etiam si sint post primum tres vel quatuor, vt iam visum est nostra ætate, nõ ex eo amittit significationẽ dualem, quippe cùm nuptiæ post primas dicantur secundæ. vt in titulo. C. de secund. nupt. etiam si contraxisset tot vices, quot referuntur ex Diuo Hierony. in. 3. part. epistola. tra. 7. epistola. 26. litera. F. à Boerio decisio. 186. nume. 4. de quadam muliere, quæ viginti & duos sepelierat viros, & nupsit alij, qui vincens, ipsam sepeliuit post viginti alias vxores, quas iam antè habuisse, & sepelijsse fertur. Quicquid sit, litera. q. est illa, quam vsus recepit. vt Couar. in epitome. 4. Decreta. 2. parte. capit. 7. §. 3. nume. 7. & Anto. Gomez in. l. 80. Tauri. num. 27. ad finem. verè testantur. Et sic, sæpe vidi in practica receptam esse. Punitur etiam pœna infamiæ à iure. l. eum, qui duas. C. de adult. vbi ait litera. Eum, qui duas simul habuit vxores, sine dubitatione comitatur infamia. In ea nanque re non iuris effectus, quo ciues nostri matrimonia cõtrahere plura prohibentur, sed animi destinatio cogitatur. conc. ca. nuper cum glo. de bigam. l. 1. ff. de his, qui notan. infa. Panor. in capit. 2. de sponsa duor. Io. Lopius in repe. rubr. de don. §. 60. numer. 6. Punitur præterea & tertio pœna stupri. vt cautũ est in dict. l. eũ, qui duas. versic. Veruntamẽ. Pœna autem stupri est in honestis personis, amissio dimidiæ partis bonorum: in vilibus verberatio, cum quinquennij relegatione. text. in. §. Item lex Iulia. vers. Sed eadem lege. Institu. de publi. iudi. Quem text. pauci sciunt secundùm Matthæum Matthesil. singul. 100. incip. Nota textum, quem pauci sciunt. Hostien. in sum. de stupro. §. & qualiter. Alexan. consi. 165. col. 1. libr. 7. l. 2. & ibi Gregor. Lopez in verbo. *Deue perder.* titu. 19. part. 7. Boeri. decisio. 91. col. final. Ex quo deducitur malè dixisse Roma. in singul. 531. quem sequitur Zacharias ad Panormi. in capi. cùm haberet. sub nu. 4. de eo, qui cogno. consang. vxor. suæ. Pœnam mortis imponendam fore contrahentibus binas nuptias per. d. l. eum qui duas. Ex quibus intelligendum est, quod notat Theophilus in. §. affinitatis. Institit. de nupt. quatenus inquit, contrahentes secundas nuptias, primis non solutis, pœna capitali plectendos esse. Si tamen mulier ipsa esset nupta priori viro, & scienter cum secundo contraxerit. adulterij pœna damnatur, simul & cum ipso secundo marito, qui eam vxorem scienter accepe rat. ex dict. l. eum, qui duas. Punitur præterea à secundas nuptias contrahens, primis non solutis, per iudicem ecclesiasticum publica ignominia. argumen. tex. in cap. de Benedicto. 32. quæst. 1. mitrando ipsum, vel aliam ignominiam inferendo secundum Panormi. in. c. cùm haberet. de eo qui dux. in matr. quam pollu. per adulte. col. 2. nu. 3. & in. c. 1. num. 2. de sortilegijs. Potest etiam inquiri contra talem contrahentem binas nuptias per Inquisitores hæreticæ prauitatis, quasi non bene sentiat de sacramentis, secundùm Domi. nume. 6. & Phi-

¶ *Ley. III. De los que se casan otra vez seyendo sus mugeres viuas, dela pena que merescen.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Biruiesca. Año de 1387.

MVchas vezes acaesce que algunos que son casados[a], o despo sados por palabras de presente seyendo sus mugeres o esposas viuas, no temiendo a Dios, ni a nuestras justicias se casan y desposan otra vez. Y porq̃ es cosa de gran peccado y mal exemplo. Ordenamos y mandamos que qual

& Philip. Franc. in cap. accusatus. §. sanè. de hæretic. lib. 6. Gundisal. de Villadiego contra hæreti. prauit. quæst. 9. nu. 5. Ioan. Lup. in repe. c. per vestras. §. 18. nume. 25. fol. 67. col. 3. Couar. in epitome. 4. Decretal. 2. parte. c. 7. §. 3. num. 6. Est etiam pœna excõmunicatiõis impositaipso iure aduersus cõtrahẽtes binas nuptias, secundũ Paulum Grillãd. in tractat. de pœnis omnifar. coitus. q. 14. Sed ab hac pœna recedit Couar. in Epitome. 4. Decretal. §. 3. nu. 6. ca. 7. Ex eo enim constat, quia ista pœna non reperitur à iure expressa. Tum etiam, quia pœnæ potiùs sunt restringendæ, quàm ampliandæ. l. interpretatione. ff. de pœn. c. Odia. de regu. iur. libr. 6. Tum, quia in capit. an non. 24. quæst. 3. dicitur, q̃ est excommunicandus, ergo non excommunicatus ipso iure. Tum etiam ex gloss. 1. in clem. vnic. de consangui. & affinita. quam ibi Cardi. Imol. & Docto. communiter recipiunt.

quier q̃ fuere casado o desposado por palabras de presente: y se casare o desposare otra vez: q̃ de mas de las penas en el derecho cõtenidas q̃ sea herrado en la frente cõ fierro caliẽte q̃ sea fecho a señal de. q. do los puedan auer.

De iure verò istius regni vltra pœnam positam in præsenti lege, variæ pœnæ erant statutæ. Nam contrahentes matrimonium viuente primo coniuge, efficiebantur serui mariti, & bona ipsorum ei deferebantur, vt de eis disponeret ad beneplacitum suum. vt in. l. 2. vbi Montalu. tit. 7. lib. 4. for. legum. ¶Item punitur contrahens scienter secundas nuptias viuente primo, in exilio quinq; annorum, & bona, quæ habet in loco contractus, applicantur filijs, vel nepotibus, si eos habuerit, aliàs pro parte dimidia læso & ignorãti, & pro reliqua parte Cameræ Regis. l. 16. tit. 17. part. 7. Et huiusmodi quinquennale exilium erit hodie, *paralas Galeras* ex interpretatione Caroli Cæsaris olim Hispaniarum Regis in Comitijs Pincianis Anni 1548. In. l. 105. in Curijs Segouiæ Anni 1532. l. 79. fuit petitum, vt isti contrahẽtes binas nuptias, capitis pœna punirentur, Sed tamen decisum nõ fuit. Nunc tamen puniuntur pœna contenta in præsenti lege, quæ ex pœnis alijs suprà relatis solet aggrauari propter grauitatem criminis, præsertim cùm procedunt Inquisitores hæreticæ prauitatis aduersus hos sic contrahẽtes, vt iam ampliùs quàm semel nostra ætate visum est in practica. Vnum tamen addendum est, quòd nouissimè hodie contrahens binas nuptias prima vxore viuente, trahendus est ignominiosè per vias publicas, & consuetas, & mittendus ad triremes per spaciũ decem annorum. vt probat. l. 8. titu. 20. lib. 8. Recopilatiõis. & ita practicatur indistinctè cum omnibus personis. ¶Punitur etiam pœna. l. 4. tit. 7. libr. 8. infrà. Cui est simi. l. 8. titu. 18. in eod. libr. 8. vbi iudicatur ꝓpter ipsum factum Aleuosus. Io. Lupus in rep. rubri. de donat. inter virũ & vxo. §. 60. nume. 6. versic. Hinc est, q̃ sicut habens duas vxores. Plura per Io. Neuezan. in sylua nupti. lib. 4. num. 43. Angel. & ad eum Augusti. in tracta. maleficio. verb. *Che me hay la mia dona.* nume. 65. versi. Et aduerte, quia vidi multos iudices errare.

ADDICION.

¶ *Concuerda con esta ley. la ley 5. tit. 1. lib. 5. de la Recopilaciõ.*

Punitur etiam à Canone. 2. de sponsa duor. dicẽte, accepisti illam in vxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam põt tibi fieri legitima, & quadraginta dies in pane & aqua, quod Carena vocãt, cum septem sequentibus annis pœniteas. Quæ pœnitentia in foro exteriori locum habet, in foro verò animæ presbyter, qui audit confessionem, secundũ suum arbitrium poterit eam modificare secundum Præpositum. in. d. c. 2. de sponsa duor. ex glos. visum fuerit in cap. significauit. de pœnitẽ. & remis. Similis est glo. in cap. hoc ipsum. versic. præcepit. 33. quæstio. 2. & in ca. mensuram. verb. in arbitrio. de pœniten. distin. 1. & in capit. sunt plures. verb. mille. de pœnit. distinct. 3. Nauarrus in capi. falsas. col. 1. & colum. 4. nu. 16. de pœnitẽ. distinct. 5. Optimè Anton. Burgensis in cap. 2. col. 2. num. 5. de empt. & vendi. Et sic poterit modificare pœnitentiam in foro animæ, sicut ex causa potest iudex in foro exteriori. l. hodie. ff. de pœn. l. 4. titulo. 22. part. 3. Ioan. Oroscius in. l. omnibus. numer. 12. ff. si quis ius dic. non obtemp. dixi in. l. 3. in glo. 1. vers. Præterea est dubium, vtrùm. titu. 1. lib. 3. ordinam. Et ita est declarandus tex. in dict. ca. 2. de sponsa. duorum. Et has pœnas voluit præmittere nostra Regia lex, dicendo, *que de mas de las penas en el derecho contenidas &c.*

Sed est dubium, vtrùm pœna huius legis, & nouissimè dict. l. octauæ. tit. 20. libr. 8. Recopilatio. locum habeat in muliere, sicut in masculo? Et videtur dicendum quòd non, ex eo, quia tantum loquitur in masculo, vt ex tenore istius legis cõstat, & sic cum sit casus omissus, præsertim inducens pœnam,

pœnam, non debet extendi ad alias personas præ ter enumeratas in ipsa lege. cap. is qui. de sentent. excom. libr. 6. cap. statutum. de elect. libr. 6. glos. in cap. quanquam. verb. secus. eod. tit. & lib. glos. in cap. Apostolus. 81. distin. & glos. in sum. 15. quæ stione. 8. & quæ latè adduxi ad Segur. de bonis lu cra. consta. mat. nume. 166. Hippolyt. in repeti. l. vnic. C. de raptu virgi. num. 81. Si ergo Rex no ster hoc voluisset, ipse dixisset. igitur &c. Et facit quæ notat Gregor. Lopez in l. 10. tirul. 31. part. 7. in glo. fina. declarando legem illam non fore ex tendendam vltra casum, in quo loquitur, scilicet, in relegato à Rege, & non in condemnato à iudi ce. ergo &c. Tum etiam, quia hæc pœna est extra ordinaria, & odiosa. vt cõstat in. l. si quis in metal lum. C. de pœn. vbi constat, q; facies hoïs, cùm sit ad similitudinem pulchritudinis cœlestis figura ta, non sit maculanda. Ex quo text. glo. fin. notat non esse quem in fronte bullandum. l. 6. titul. 31. parti. 7. in versic. *Pero algunas maneras son de penas, que las non deuen dar a ningun home por yerro que aya fecho: assi como a señalar alguno en la cara, quemando le con fuego caliente, o cortando le las narizes, ni sacando le los ojos, ni dando le otra manera de pena, que sin que señalado. Esto es, porque la cara del home fizo Dios a su semejança, y por ende ningun Iuez non deue penar en la cara, ante defendemos que non lo fagan.* Et dice bat Angel. in dict. l. si quis in metallum. inualidũ esse statutum, in quo cautum esset, quod pro cer to delicto aliquis bulletur in frõte, quia facies ho minis non est dehonestanda. Idem notat Feli. in cap. cum non liceat. colum. 1. num. 1. vers. Et dum dicit Abbas. de præscriptio. In manibus autẽ po test quis propter delictum notis & signis bullari cum ferro calido, non autem in facie. ex glos. in. l. cùm patimur. verb. notam. vbi Ioan. de Plate. C. de cursu. pub. & angar. libr. 12. & est addendus An gel. Areti. in tracta. maleficiorum. verbo. in facie. nume. 1. & 2. fol. 182. colum. 3. in odium tamen cri minis potest homo bullari. vt in c. ad audientiam. vbi glo. vlti. de crimi. fal. vt in. l. 1. vbi glos. verbo, *Los ojos*. titul. 2. lib. 1. ordin. & in. l. 1. titul. 13. part. 2. & in. l. 2. titu. 14. ead. 2. part. & not. Grego. Lopez in dict. l. 11. in verb. *que le saquen los ojos*. Ergo huiusmodi pœna non erit dilatãda vltra cãsum, in quo loquitur, & sic ad mulieres, quæ multis specialitatibus tueri solent à legislatoribus, quas vsque ad centum collegit Ioan. Bessani in consuet. Alber niæ. arti. 11. fol. 86. col. 4. versi. Et primò scias mulieres, nam masculi quandoq; grauiùs puniuntur. l. quisquis. C. ad legem Iuli. maie. l. 8. in lib. Prag ma. regum Catholicorum. Traditur etiam à Phi lippo Decio in. l. fœminæ. nume. 70. ff. de regulis juris. igitur &c. ¶ In oppositum, imò quòd mulie res contrahentes binas nuptias viuentibus primis viris sint bullandæ in fronte, constat ex sequenti bus argumentis. Et primò. Nam quando sumus in materia indifferente, & competente tam masculis quàm fœminis, masculinum comprehẽdit fœ mininum etiam in pœnalibus & odiosis, ex Bart. sententia in. l. iura. in fi. ff. de legi. vbi ait, Quæro quid si statutum non facit mentionẽ de certa per sona, sed de certo genere, vt si loquatur in masculi no, quòd nullus de nocte vadat sine lumine, an comprehendat fœminam? Et Dynus tenet quòd non, vt ipse no. infra. de verb. oblig. l. 1. quia esset quædam extensio. Tamen credo statutum prædi cto modo loquens, comprehendere fœminam, si eadem ratiõis identitas fuerit in fœminis. vt not. Iacob. in. l. 1. C. quæ sit long. consuet. & notat etiã Cynus in. l. quicunque. C. de seru. fugiti. quæst. 1. nume. 4. & in dict. l. 1. in antepe. quæst. hactenus verba facit Bart. vbi est additio plura referens. Et sequitur Ioan. Oroscius ibi colum. fin. nu. 8. Hip poly. plures referens in consi. 85. num. 20. Secun dò suadetur ex glo. in. l. vnica. verb. sponsam. C. de raptu virgi. quæ dispositionem illius legis lo quentem in masculo, extendit ad fœminam ra pientem virum, & sic pari pœna erit punienda. Quam dixit singu. Hippolyt. in dict. consi. 85. nu me. 21. & iterum in. l. si quis viduam. num. 6. ff. de quæstio. & in. l. si quis necandi. num. 3. C. de Sicar. & sequitur Cyn. in dict. l. vnica. in nu. 4. Alberic. nume. 11. Bald. num. 23. & Angel. & Hippolyt. nu. 222. versi. Capio modò. gloss. Andr. Tiraquel. de vtroque retract. lib. 1. §. 20. num. 4. versi. Præterea hæc consuetudo. vbi refert plures fœminas, quæ viros rapuerunt. Vnde Angel. in dict. l. vnica. di cit vidisse se Florentiæ comburi fœminam mere tricem, quæ pulchrum puerũ rapuerat. Idem no tat Bald. in. l. raptores. C. de episco. & cleri. & in. l. si ità. ff. de iniusto testam. & in cap. causam matri monij. ad finem. de probat. vbi prædictam glo. di xit singul. & in capit. ex conquestione. colum. 2. versi. Sequitur quarta. de testi. spoliat. Collectar. in cap. peruenit. num. 3. de adulte. Barbat. in. l. scire debemus. colum. 2. & in. l. sciendum. col. 86. ff. de verbo. obliga. Idem Barba. in clemen. 1. fol. 66. paruo. de electio. vbi quoque dicit singula. in nu. 48. versi. Facit glossa singularis secundum Angel. Iterum in additio. ad Bald. in cap. 1. col. 4. quibus mod. feud. amitta. & in consi. 6. colum. 7. versi. Et licèt iura. lib. 1. & consi. 64. colum. pen. versi. Et si opponatur. libr. 4. Iaf. in. l. non hæc. col. 33. versic. Sextò adde. C. vnde legi. Francisc. Curt. Senior consi. 11. colum. 3. num. 9. versic. Quartò multùm facit. Tertiò in præsidiũ istius sententiæ facit tex. & glo. vbi Cardin. quæst. 7. in clemen. 1. de regul. vbi constitutio pœnalis loquens in fratribus men dicantibus, extenditur ad moniales mendicãtes.

Quibus

Quibus quarto loco ſuffragatur. Nam quando à lege aliquid ſtatuitur in vno gratia frequentioris vſus, idem ſtatutum cenſetur, licèt expreſſerit in caſu frequentiori propter frequẽtiorem facti contingentiam. glo. ſing. in Clemen. 1. verb. præſidentes. vbi Imol. de reſcr. & glo. in authenti. Caſſa. in verb. per Italiam. C. de ſacroſan. eccle. & gloſ. 1. in l. prima. C. de his, qui ad eccle. confugi. gloſ. in l. ſecunda. verb. filio præcedente. ff. de vulga. & pupilla. ſubſtit. glo. in. l. cum hæres. verb. apertas. ff. de libe. lega. glo. in. l. ſecunda. verb. filijs. C. de libe. & eorum lib. & gloſ. in. l. ſi ſeruum Stichum. verb. fecit. ff. de verborum obliga. & in cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. Curti. dict. conſi. 11. col. penulti. Eſt mihi text. pro hac ſententia notandus in. l. per prouincias. dum dicit, vbi magis deſideratur. C. de ædificijs priuat. Sed maſculi ſoliti ſunt, vt in plurimum, cùm ambulant de loco ad locũ, decipere mulieres ſub ſpecie matrimonij, aſſerendo ſe nullo anteacto matrimonio ſubiectos, vt iã contigiſſe experientia docet. Ergo expreſsio maſculi non debet excludere fœminam, cùm tale ſtatutum ſit fauorabile, ne delicta maneant impunita. ex Bart. doctrina memoriæ mãdanda in. l. quẽ admodum. col. 3. nume. 4. C. de agricol. & cenſit. libr. 11. quam comm. Iaſ. in. l. ſi certis annis. nu. 3. C. de pact. & in. l. prima. num. 13. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in. l. ſi filiusfamilias. col. 3. numer. 7. ff. ſi certum peta. & in. l. cætera. §. ſi quis ad opus. num. 20. ff. de lega. 1. & Corſet. in ſingu. verb. extenſio. Hippolyt. in practi. §. diligenter. numer. 130. & in conſi. 85. nume. 16. & conſil. 94. nume. 28. dicente legem quantumcunque pœnalem, tamen fauorabilem reipublicæ, vt delicta puniantur, extendẽdam & ampliandam eſſe. Imò intereſt reipublicæ, ne executio pœnarum differatur. l. ſi quis fortè. ff. de pœn. not. ſecundũ Iaſ. in. l. ſeruus. in prin. nume. 2. ff. de legat. 1. Sed ità eſt in quæſtione propoſita, ergo ad fœminam delinquentem odio criminis in materia indifferenti eſt extendẽda. Quãdo ergo maſculinum concipiat fœmininum, tradit optimè Philipp. Decius in dict. l. fœminæ. ff. de regu. iur. nume. 102. & Barba. in Clementi. 1. de electio. vbi eſt glo. verb. homines. Gandi. in ſum. maleficiorum. rubri. de aliquibus quæſtionibus. Ioan. Lup. in repet. rub. §. 69. num. 24. de dona. inter virum & vxo. & Andr. Tiraquel. in lib. de primogenitura. quæſt. 10. & in lege connubiali. 1. nu. 82. Et iſtam ſententiam probat Anto. Gomez in l. 80. Tauri. nu. 28. & facit. l. fin. titul. 17. part. 7.

Et ſic cum militet eadem ratio in fœmina ſicut in viro adaptanda erit pœna. d. l. 8. titu. 20. libr. 8. Recopila. quæ licèt in ſe vera ſit, in modũ tamen executionis aliter conſiderandum eſt, cum mulieres non ſint capaces pœnarum triremium, & ſic iudices imponentes prædictam pœnam, conſiderare debent qualitatem & ætatem cõdemnatorum etiam virorum. vt docet. l. 9. titu. 11. lib. 8. Recopil. & ſic hoc caſu, licet mulier non excuſetur à pœna vt trahatur ignominioſe per vias publicas, excuſatur tamẽ à pœna triremiũ, in cuius locum ſat erit ſi mittatur in exilium per decennium illud, quo ſi vir fuiſſet, mittendus erat ad triremes, ſi modo dicta mulier ſciens binas nuptias contrahat, vt ſi ſit vaga & ſolita decipere, ex iuribus ſuprà citatis.

Quæritur quando quis viuente prima vxore contraxit cum ſecunda, & habuit copulam carnalem ad eam, ſi mortua prima poterit abſque diſpẽſatione contrahere matrimonium cum ſecunda, cum qua de facto, & non de iure contraxiſſe fertur matrimonium, & ſic ſit impedimentum coniungendi? Quæſtio iſta de facto contigit, & rogatus reſpondi, quòd contrahens matrimonium de facto viuente prima coniuge legitima cum ſecunda, & habuerit copulam carnalem ad ipſam non poterit poſt mortem primæ eam habere, ſi vterq; fuit ſciens primam ſuperſtitem eſſe. glo. in capi. ſignificaſti. verb. fidem dederit. de eo, qui cogn. cõſang. vxo. ſuæ. per text. optimum in cap. cùm haberet. & cap. fina. eod. titu. & glo. verb. cognouit. in dict. cap. vltimo. Conſtat, nam matrimonium contractum cum ſecunda viuente prima vxore legitima, fuit inualidum, & inuicem fidei de contrahendo poſt mortem primæ cum ipſa, in qua fide ambo fuerunt in delictum, & polluerũt primum matrimonium habendo inter ſe commixtionem carnalem ſcientes primum coniugem viuum eſſe, quæ eſt adulterium, & complexus adulterinus. c. Dominus noſter. de ſecũd. nupt. ibi, Quod ſi poſt hoc de prioris coniugis vita conſtiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem reuertatur. Ergo induxit impedimentum inter eos, vt dictum eſt, & ſic procedit titulus. De eo, qui dux. in matrmoniũ, quam pollu. per adulterium. Nam ſolum adulterium ſine fide, nõ inducit obicem contrahendi cum adultera. Et ſic in caſu huius reſponſionis pœna tenet vtrunque delinquẽtem, vt etiam in caſu. l. 1. & ibi Montalu. verb. *El que lo ſupiere*. titul. 8. libr. 4. for. legum. pœnæ ſuos debent comprehendere authores. l. ſancimus. C. de pœn. capit. diſcretionem. de eo qui cogn. conſang. vxo. ſuæ. dixi ad Segur. in princip. de bonis lucratis conſtante matri, per mari. hæreticum. Et hanc concluſionem tenet Hoſtien. in ſum. de matrimonijs. §. qualiter impediatur. verſic. Quinto crimen. Archiep. Floren. 3. part. titul. 1. capi. 5. col. ſecunda. Sylueſt. in ſum. verb. Matrimonium. in 8. quæſt. 9. verſ. quartum. Secundum crimen eſt, quando viuente coniuge. S. Thom. in. 4. ſentent. diſtin. 35. art. 6. ad fin. Si tamen contrahat de facto

cum

cum alia, viuente prima, non tamen eam carnaliter cognouit vsque ad mortem primæ, poterit illam habere cum qua de facto matrimonium contraxit. Nam ad hoc impedimentum incurrẽdum requiruntur duo, scilicet, de facto contractus matrimonialis, & adulterium. vt constat ex ca. cum haberet. & ca. si quis vxore. de eo qui cogno. consangui. vxo. suæ. Si ergo solùm adsit contractus, & non interueniat prima viuente, copula carnalis, & sic adulterij crimen, non erit impedimentũ. Patet, nam impedimentum istud propter crimen solùm enascitur è iure positiuo, ergo quandiu cõcurrunt illa, quæ expressa sunt in iure, tandiu erit impedimentum, sed vtrunque istorum est expressum, quia de facto contrahere sine adulterio, nullum inducit impedimentum, ex glos. in dict. ca. si quis vxore. verb. cognouit. Pro ea est tex. in capi. relatum. 31. quæst. 1. Colligitur ex Cardina. Turre cremat. in. c. nullus. colum. secunda. ead. causa. & quæst. 1. Cardi. Antoni. & Collectar. in. c. primo. de eo qui dux. in mat. quam poll. per adulte. not. Hosti. Ioan. And. Cardi. Panormi. nu. 4. Anchar. Anto. de Butrio. & Præposit. in dict. c. si quis vxore. Ricard. in. 4. sentent. distin. 35. artic. 3. quæst. 4. Ioan. Maior. distin. 37. quæst. 1. colum. 1. Angel. in sum. in verb. Matrimonium. 3. impedimẽt. 9. §. 1. Illephonsus à Vera cruce in Speculo coniugiorum. 1. part. artic. 36. vbi ponit nouem conclusiones in hoc articulo.

Vlteriùs circa huius legis materiam & intellectum dubitatur, Aliquis cõtraxit matrimonium cum Catharina, & deinde ea viuente scienter contraxit secundum matrimonium cum Anna, accusatur, quia binas nuptias contraxit, ipse se defendit primum matrimonium fuisse nullum & inualidum propter aliquod impedimentum, & illud probat, an sit puniendus pœna huius legis cum similibus? Videtur dicẽdum quod non, ex eo, quia de illicito ad licitum matrimonium se contulit, ideoque potiùs est laudandus, quàm puniendus, præsertim si post secũdum matrimonium primã non cognouit carnaliter, ex Bald. in cõsil. 118. lib. primo. Facit pro opinione Baldi. l. si vxor. §. diuus. versic. sed si ea. ff. ad legem Iuli. de adulte. vbi habetur, quòd si matrimonium inter aliquos non valet, & vxor commisit adulterium, non potest, vt adultera accusari. Sed textus ille non facit pro hac sententia, quia ibi nõ potest accusari iure mariti, quia non verè fuit maritus, sed iure extranei bene potuit accusationem instituere, præsertim quia contrahere plura matrimonia prohibentur à iure, attenta animi destinatione, & non iuris effectus. l. eum qui duas. C. de adulter. capit. nuper. de bigamis. l. qui contra. & authen. incestas. C. de incest. nup. quibus locis punitur contrahens matrimonium de facto, & inualidum. Ergo qui contraxit primum, siue sit validum, siue inualidum, & deinde sine dissolutione facta ab ecclesia propter impedimentum, vt debet, contraxit secundas nuptias licitas, vel illicitas, incurrit in pœnam binas nuptias contrahentium, quia per eum iam non stetit, quominus cum suo toto conatu ad secundas nuptias viuente prima coniuge aduersus iuris dispositionem venerit. Et hæc omnia aduersantur consultationi Bald. loco præcitato. Quanuis eum sequutus fuerit Ioan. Neuizan. libro. 4. Syluæ nupt. nume. 44. vbi ait, quòd dict. l. eum qui duas. inuenit limitatam non procedere, vbi secundum matrimonium esset contractum per errorem, vel facilitatem ætatis, vel nõ fuisset sequuta copula, vel quando primum matrimoniũ fuisset nullum, putà cum affine, nam tunc, vt ipse dicit, potest contrahi secundum absque licentia. citat Bald. in duobus consilijs, sed corruptè. Quibus suffragãtur quæ de actu nullo & inualido notat Hippolyt. in repet. rub. ff. de fideiusso. quæst. 11. nume. 105. & in. l. prima. §. præterea. nu. 14. vbi sententiam Bald. sequitur in nu. 24. versi. Et facit etiam notabile consilium Bald. &c. ff. ad legẽ Corneliam de Sicar. Ripa in rubri. C. de secund. nupt. nume. 14. Quod etiam dictum poterit comprobari, quia eo ipso, quo recessit à primo illicito, & cõtraxit validè cum alia, habuisse videtur causam coloratam, quanuis non bonam, sed quælibet causa excusat à dolo, vt alibi latiùs suprà annotaui. Et tradit Hippolyt. in repeti. l. de vnoquoq;. nu. 193. ff. de re iudica. Sed tamen ex his, quæ suprà annotaui iustificando consilium Bald. quanuis minus fideliter referatur à prædictis, crederem pœnam istius legis cum similibus non euitare, quia peccauit contra regulas iuris apud omnes notas, quod secundùm legem naturalem pariter & diuinam nunquam licuit plures insimul viuentes habere vxores, & contrahendo aduersatur huic iuri, & etiam iuri humano, qui intentionem ex facto iudicat, & non iuris effectum, licèt ex qualitate personarum possit meliùs deprehendi ad infligendã pœnam, cùm in præsenti respectu materiæ prohibitæ potiùs præsumendum erit delictum ex capitu. primo. de præsumpt. & per notata in terminis ab Antonio Gomezio in. l. 80. num. 30. in sanctionibus Taurinis. fortè in casu præmisso propter nullitatẽ prioris matrimonij mulctabit pœna pecuniaria, & pœna. l. 8. titu. 18. libr. 8. infrà. scilicet quòd censeatur aleuosus & infamis, non autem pœna huius legis, quanuis in practica non recederem ipse à pœna istius legis.

Sed iuxta præmissa fuit dubium in practica, q quidam miles contraxit matrimonium pluries viuente vxore prima, scilicet, cum tertia & quarta

in diuer-

in diuersis locis istius regni Hispaniæ, & accusatur ab omnibus, ex eo quia eas decepit sub figura matrimonij, & defloruit, quia virginalem pudorem adhuc retinuisse fertur. Qua sit pœna feriendus? Responsum erit, quòd propter grauitatẽ delicti pœnæ erunt alterandæ, & augendæ iudicis arbitrio, attenta qualitate, & honestate fœminarũ deceptarum, & dãno eis illato ex tali delicto grauissimè erit puniendus, cùm plura delicta hic concurrant respectu diuersarum fœminarum, & iterationis criminis, ex qua iteratione, & ex interuallo acriùs, & iteratis pœnis erit castigandus, saltim omnes reducendo ad duas, scilicet, ad damni illati refusionẽ vnicuiq; vxorum propter primã, cum qua debet permanere, & pœnam corporalẽ, prout iudex secundùm rectitudinem iustitiæ arbitratus fuerit: plures enim sunt qualitates aggrauantes, seu diminuentes delictum. vt per Hippolytum in.l. prima. §. prætereà. numer. 36. ff. ad legem Corneliam de Sicar. quo casu succedit arbitrium iudicis. l. prima. §. expilatores. ff. de effracto. & expila. capit. de causis. §. fina. de offic. delegat. cum pluribus citatis ab Hippoly. in. l. in lege Cornelia. nume. 6. ff. ad legem Corneliam de Sicar. & quæ notat Barba. consil. 21. colum. fina. nu. 23. libr. secundo. Nauar. in manuali confessorum. cap. 24. nume. 6. & sic posset extendi ad mortem vsque ex gl. in. §. in summa. verb. extraordinaria. Instit. de iniur. quam dixit ordina. Deci. in consi. 100. nume. 10. & cõm. Angel. in tracta. maleficiorum. verbo. & caput à spatulis amputetur. nume. 44. & infrà latiùs de ea erit agendum. Tum etiã, quia propter grauitatem delicti licitum est recedere à pœnis in iure sancitis. capit. fœlicis. §. cæterùm. de pœn. libr. sexto. ibi, dignum est, vt nefandi ratione flagitij vltionis seueritas ampliùs extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarum modus exuberet, nec pœnis solitis contenetur. Quem dixit optimum Felin. in capit. qualiter & quando. 2. §. ad corrigendos. nume. 37. de accusat. ibique ponit septem causas, ex quibus alterandæ vel mutandæ sint pœnæ: & sic propter enormitatem criminis licet iura transgredi. ex Innocent. in capitu. primo. de constit. quem commendat Felin. in dict. capitu. qualiter & quando. numer. 37. Barbat. in cap. at si clerici. nume. 131. de iudi. dixit dictum Innocen. esse singul. & communiter receptum. de quo per Cæpol. in. l. quòd si nolit. §. qui assidua. nume. 11. ff. de ædili. edicto. latè Iaso in. l. prima. colum. prima. cum sequen. C. de preci. impe. offer. Villalpand. in repeti. l. 22. §. nono. titu. primo. part. 7. Hippolyt. singul. 244. Et delicta iterata acriùs puniendasunt. l. 3. vbi gl. verb. consuetudini. C. de episcop. audientia. capi. primo. de pœn. vbi ex concilio Toletano habetur, Ea quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequenti sententia condemnentur. gloss. in capi. imitare. 6. quæstione prima. text. in cap. apostoli cæ. versic. de ierauerit secundum Petr. de Anchar. ibi de sententia & re iudic. libr. sexto. Panormita. Areti. & Felin. per text. ibi in capit. sicut. de testi. l. nunquam plura. & ibi Barto. ff. de priuat. delict. l. illud. §. fina. ff. ad legem Aquil. Ex quibus constat delictum reiteratum ex interuallo, non tanquam vnum, sed sicut plura esse puniẽdum Alb. Gandinus in tracta. de pœnis reorum. num. 35. Et confirmatur ex traditis à Couarru. libr. 2. Variarum resolut. capit. 10. nume. 8. & in specie nostræ quæstionis ab Antonio Gomezio in. l. 80. Tauri nume. 29. Quando tamen vno impetu delicta fuerunt iterata, pro vno crimine sunt punienda Hippolytus in. l. si in rixa. nume. 15. ff. ad legem Corneliam de Sicar. infinitas decisiones ad hoc probandum citat. dixi in. l. nona. glos. prima. col. 56. titu. 1. libr. primo. suprà.

Circa huius legis interpretationem dubium supereſt, quãdo mulier bona fide credens priorem virum mortuum esse, siue ex temporis longitudine, siue ex relatione vel fama, contraxit matrimonium secundum, vel vir, si in veritate adhuc in rebus humanis vitam agat, an sit puniendus pœna istius legis, cum similibus? Videtur dicendum, q̃ cum propositum & intentio distinguant maleficia. l. illud. ff. de iniur. & culpa quantumcunque lata non æquiparatur dolo ad pœnæ ordinariæ saltim incursum. vt in. l. lege Cornelia. ff. de Sicarijs. dixi in prima part. in procem. quæstionũ. colum. octaua. quæstione. 2.

Et ista mulier quanuis fuit in culpa, nihilominus fuit absque dolo, quòd non erit punienda huiusmodi pœna, præsertim, quia maritus fuit in culpa propter absentiam, sicut Episcopus, seu Curatus respectu suæ ecclesiæ, cum teneatur vitam cũ vxore agere. Propter hanc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suæ. Genes. 2. Ergo si quid fuit in culpa, potiùs marito quàm vxori est adscribendũ, cùm velit potiùs nubere, quàm viri. ¶ Secundò dictum vnius viri prouidi inducit iustam causam credulitatis, maximè si apud acta id cum iuramento & fama concurrente deponat, nam isto casu impunè matrimonium contrahere potuit. textus in authenti. vt lice. matri & auiæ. §. quod autem à nobis. vbi Barto. & Angel. not. collatio. 8. & in authenti. hodie. vbi gloss. & doctor. C. de repud.

In oppositum, imò quòd mulier non possit secundò nubere nisi sit certa per certum nuntium de morte primi coniugis, & si aliter contrahat, tam ipsa quàm qui ducit eam veluti adulteri puniendi sunt, est textus in dicta authen-

tica. Vt liceat matri & auiæ. §. quia verò ex consensu. versic. quod autem à nobis. collatio. 8. text. in capit. in præsentia. & ibi gloss. fina. de sponsalib. cuius verba sunt. Consultationi tuæ taliter respon. quòd quantocunque annorum numero ita remaneāt, viuentibus virisuis, non possuntad aliorum cōsortium conuolare: nec authoritate ecclesię permittas contrahere, donec certum nūtium recipiant de morte virorum. Concord. l. 7. tit. 15. lib. 8. infrà. cap. Dominus noster. in princi. de secund. nupt. ca. quoniam frequenter. §. porrò. versic. si autem de carnali. vt lite non contesta. & ibi gloss. verb. multi. Et Bald. ait sub. §. si verò. nu. 4. Nota quod mulier debet claudere os vuluæ, donec vir est absens. Ergo interim quòd non est certa de morte viri primi, non debet transire ad secundas nuptias, cum eas insimul habere non possit. cap. fina. 2. quæstione. 1. & ibi notat Domi. & credulitas mulieris eam non excusaret à peccato, quāuis verosimiliter crederet mortuum esse, nec ecclesia permittit. dict. cap. in præsentia. de sponsa. vbi Panormita. colum. fin. expressè notat. pro quo est. l. septima. titu. 15. lib. octauo. infrà. Quanuis aliàs si talis vera & legitima certioratio de morte viri non interueniret, sed tantum fama, vel aliqua credulitas excusaret vxorem, ex his, quæ in principio huius quæstionis annotata fuerunt per viam probationis pro parte contraria. gl. in ca. in præsentia. verb. viris. de sponsalibus. vbi idem sequuntur Hostien. Ioannes Andr. Collectar. Anton. de Butrio, & Præposit. colum. prima. Sylue. in summa. verbo, Matrimonium. 8. quæstione. 13. versicul. Quartum de fama. Martinus Nauar. in manuali Confessorum. capit. 22. nume. 54. Et pro ista sententia est. l. octaua. titul. nono. parti. 4. vbi est videndus nouissimus commentator in verb. *Algunos*. qui agit de intellectu. capit. in præsentia. de sponsa. in illis verbis, dum dicit, Certum nuntium recipiant de morte virorum. Mors autem viri qualiter probanda sit, vt inde possit vxor certa reddi, relinquitur iudicis arbitrio, vt omnibus rectè perpensis & consideratis, iudicet in tali casu. ex Panormita. Antonio, & Præposito in dicto capit. in præsentia. Stephan. Aufreri. in decisio. Capellæ Tholosan. 216. Couarru. in epitome quarti decretal. secunda part. capitul. septimo. §. tertio. num. quarto. & quæ ibi ab eo adducuntur. & l. 14. titul. 14. part. tertia. Est tamen notādum, quòd si quis accuset mulierem ex eo, quòd contraxerit matrimonium secundum viuente primo viro, quòd is tenetur probare verè & realiter eum d̄ præsenti viuere, nec sufficit adducere legis præsumptionem q̄ habet quē viuere posse ad annos centum vsque in l. finali. C. de sacrosanc. ecclesijs. vt in terminis nostræ legis in casu occurrenti adduxit Gregorius Lopius in. l. 14. verbo. *Abonda que prueue*. titul. 14. partita tertia. & in. l. 16. titulo. 17. partita septima. ex Bartol. ad finem. l. si inter. & ibi Socino. ff. de rebus dubijs. Ratio potest esse, quia est præsumendum pro possidente, ideo agens debet ostendere probare fundamētum suæ intentionis, in quo se fundat ad repellendam mulierem à possessione matrimonij, in qua est verè, & non præsumptiuè in præiudicium matrimonij, ad cuius dissolutionem requiruntur testes omni exceptione maiores. capitul. primo. & ibi glossa. verbo. maiores. de consanguinitate & affinitate. Couarruias latè in secunda parte. Epitomes quarti Decretalium. capitul. octauo. §. duodecimo. numero. septimo. versicu. Oportet tamen iudicem cautum esse. Nam quanuis à principio nō debuit contrahi, contracto tamen debet conseruari in suo esse, nec dissoluendum erit, quousque constet verè viuere primum coniugem Collecta. in dicto capitul. in præsentia. numero. secundo. per textum in capitul. Dominus noster. de secundis nuptijs. ibi, Quòd si post hoc de prioris coniugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem coniugem reuertatur. Ergo si non constiterit, erit in secundo matrimonio, nisi verè ostensum fuerit de vita præsenti primi coniugis ab accusatore. Quod est menti tenendum in practica.

¶ *Ley. IIII. Que la huerfana que queda en poder delos hermanos si casare sin su licencia pierda la herencia.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Ocaña. Año de XXII.

¶ El mismo en Valladolid. Año de XLVII.

ORdenamos[a] que muriendo la madre teniēdo en su poder algūa su hija: y aquella quedo en poder

¶ *Lex. IIII.*

a ¶ *Ordenamos*. Soror, quæ mortua matre sine licentia fratrum contraxit matrimonium, amittit hæreditatem sibi debitam tam ex parte patris, quàm matris. Similem legem habes infrà hoc libr. quinto. titulo sexto. l. vnica. vbi vide de intellectu istius, ac illius, earumque materiam, cum idem continere constet, hanc. l. citat Gregorius Lupusia

pusin.l. octaua.gloss. secunda.ad finem.titul.14. parti.septima. ad optimam quæstionem, ab eo propositam.

¶ *Lex. V.*

¶ Mulieres viduæ liberè sine aliqua labe infamię, seu pœna intra annũ luctus nubere possunt, & sic connolare ad secundas nuptias, nec iudices, hac causa aduersus eas, procedere possunt, nec contra suos viros secundos sub pœna duorũ millium quadratorum cameræ Regis applicandorum: non obstantibus quibusvis legibus cõtrarijs, quæ per istã derogantur, reuocantur, & annihilantur. Hoc dicit hęc lex.

¶ Oppono, mulier, quæ intra annũ luctus nubit viro, iniuriam facit, marito defuncto, & propter repentinas nuptias colligitur præsumptio contra ipsam de incontinentia, & fortè adulterio perpetrato cũ tali viro secũdo in vita prioris mariti. ex.l. si qui adulterij. C. ad legem Iuliam. de adulterijs. l. vndecima. titul. septimo. parti. septima. l. 13. titul. 14. parti. tertia. gloss. in authenti. de restitut. & ea quæ parit in vndecimo mense. §. vnum. in verbo. malignè. collatio. quarta. & quæ notat Andre. Alciat. de præsumpt. regul. prima. præsump. 40. ergo impunè non poterit secundũ matrimonium intra annũ luctus contrahere, imò de adulterio propter suspicionẽ, quæ ex facto resultat, esset punienda. Cuius contrariũ in præsenti lege habetur, derogãdo omnes leges pœnales contrarias, igitur minùs iuridicè. Sed non obstat, quia secundum legem diuinam hoc institutum est, dicẽte Apost. 1. ad Corinth. 7. Mulier mortuo viro suo, ab eius lege sit soluta, & nubẽdi cui vult tãtùm in domino habeat facultatem, ideò non debet legalis infamiæ sustinere iacturã, quę licèt post viri obitũ intra tẽpus luctus (scilicet vni° anni spatium) nubat, concessa tamen ab Apostolo, vtitur potestate, cũ in his præsertim seculares leges nõ dedignent sacros Canones imitari. ex optimo iuris responso Innocent. 3. in capitu. cum secundum Apostolum. de secundis nupti. Ideò nulla præsumptio contra mulierem secundò nubentem est in isto casu. cum id faciat autoritate Apostoli & iuris Canonici, quę iura seruãda sunt in materia spũali, omissa Iurisconsultorũ sanctiõe, à qua recesserũt nr̃i Cæsares Rex Henricus, & Fernandus Catholicus, prout vides in p̃senti lege, quæ correctoria est legũ iuris ciuilis in pluribus, quæ contra mulieres secũdò nubẽtes imponebant plures pœnas. Ideò nunc sileant, stante hac Regia constitutiõe, & præsumptionibus prædictarum legum, quia ex facto illicito,

Lex V.

¶ Mulieres viduæ liberè sine aliqua labe infamię, seu pœna intra annũ luctus nubere possunt, & sic connolare ad secundas nuptias, nec iudices, hac causa aduersus eas, procedere possunt, nec contra suos viros secundos sub pœna duorũ millium quadratorum cameræ Regis applicandorum: non obstantibus quibusvis legibus cõtrarijs, quæ per istã derogantur, reuocantur, & annihilantur. Hoc dicit hęc lex.

de los hermanos para la tener y auer de casar si ella casare sin voluntad y plazer de los hermanos q̃ pierda la herencia que le podra pteneſcer por fin delos dichos su padre y madre: y que acerca desto se guarden las leyes de nuestros Reynos que en ello hablã: no embargante que por luẽgo tiempo no ayan seydo guardadas: pues q̃ por otras nr̃as leyes no fuerõ reuocadas.

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley vnica. titul. de los desheredamientos en este libro.*

¶ *Ley. V. Que las mugeres biudas puedan casar en el año que embiudaren.*

¶ Pragmatica del Rey don Enrique Quarto, En Segouia Año de Mil y CCCC.

ESTatuymos, que las mugeres biudas puedan libremẽte casar dentro en el año que sus maridos murieren con quien quisieren sin alguna pena y sin alguna infamia: no obstantes qualesquier leyes de fueros: ordenamientos, y otras qualesquier Leyes que en contrario seã fechas y ordenadas: las quales nos annulamos y reuocamos: y mandamos a los nuestros juezes y Alcaldes de la nuestra casa y corte y chãcilleria: y de

illicito,& nõ ex licito pœna debet irrogari. c. cognoscentes. de constitu. l. Gracchus. C. ad leg. Iul. de adult. l. iustè. ff. de acqui. poss. Et sic nõ obstat ratio adducta in contrarium, vbi est casus particularis, in quo iura id statuerunt, maximè cùm contrarium inueniamus expressum in dict. capi. cùm secundùm apostolum. & in capit. super illa quæstione. de secund. nupt. l. 3. in princi. titul. 12. part. 4. & libr. pragma. regum Catholico. l. 98. vbi hæc verba inscribuntur. *Porende yo viendo que cumple à seruicio de Dios y mio, que las gentes de mis Reynos crezcan y multipliquen ayuntãdose por matrimonio de la santa yglesia, doy licencia à todas las mugeres biudas, que quisieren casar y casaren, para que sin embargo de la dicha ley, y sin pena, y sin infamia alguna lo puedan hazer, y que no pierdan por ello cosa alguna de sus bienes de tales, como patrimoniales, y otros qualesquier q̃ en qualquier manera les pertenezcan, y pertenescer deuan de derecho.* Quo fit cessare. l. 13. titul. primo. libr. tertio. for. leg. cum adductis similibus ibi à Montalu. verbo. *Pierda la meytad.* scilicet. l. sed cùm in matrimonijs contrahendis. titul. secundo. libr. tertio. foro juzgo. l. fina. titul. 12. part. quarta. l. quinta. titulo. tertio. part. sexta. quæ ponit pœnam & duas causas prohibitionis, ne intra annum luctus mulier contrahat secundum matrimonium. l. prima. & authenti. eisdem pœnis. & l. secunda. C. de secũd. nuptijs. & in authenti. de non eligend. secundo nubent. in princip. collatio. prima. & in authenti. de restitutio. & ea quæ parit in vndecimo mense. §. vnum siquidem. collatio. quarta. Mulier transiens ad secundas nuptias, nõ retinet priuilegium & immunitatem primi viri, secundùm Ioannem Garronem in repeti. rubr. C. de secund. nupt. l. 6. vbi dixi in verb. *E mantuuieren despues castidad.* titul. secũdo. lib. 4. suprà. Est & alia pœna, quòd cõtrahentes secundas nuptias non sunt benedicẽdi, & sacerdos eos benedicens, puniendus est pœna suspensionis ab officio & beneficio. text. in capit. primo. de secund. nupt. Cuius litera sic se habet, Capellanum (quem benedictione cum secunda constiterit celebrasse) ab officio, beneficio que suspensum, cùm literarum tuarum testimonio ad sedem apostolicam nullatenus destinare postponas. Sed intelligitur text. ille, dum dicit, cum secunda, scilicet viuente prima, nondum priori matrimonio soluto, benedicens scienter incurrit in pœnam huius text. quæ grauissima est. Et hunc intellectum assignauit in proprio loco Ioan. Andre. quem sequuntur Antoni. Panormit. & Præposit. & approbatur in. l. secunda. titul. 12. part. 4. Sed contra hunc intellectum communem doctorum est text. contrarius in cap. vir. de secund. nuptijs. in ratione in eo posita ibi, quia cùm alia vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet, & sic siue vir siue mulier aliàs in primo matrimonio receperit benedictionem, non debet benedictio iterari, quia communis est vtrique, nec vnus sine altero eam recipere valet. Hostien. de secundis nuptijs. §. an licitum sit. versic. in aliquibus. Ergo in clerico benedicente secundas nuptias matrimonio priori soluto, in quo interfuerunt benedictiones, quo casu secundæ nuptiæ nõ erant benedicẽdæ, loquitur. Et potest dici, quòd tempore. capitul prim. de secundis nuptijs. erat consuetudo, vt prædicta decretalis seruaretur, vt scilicet quando vterque esset benedictus, non benedicerentur: vel quando vir solus erat benedictus, & ducebat secundam non benedictam, vt est consuetudo in aliquibus locis, in alijs verò partibus vtuntur dispensatione Ioannis. 22. incipit. Concertationi antiquæ, vt quando alter solùm est benedictus, siue vir, siue fœmina, vterque de nouo benedicantur. Quæ consuetudo erit seruanda, etiam si constitutio scripta non esset. Quia istæ benedictiones non sunt sacramenta, sed sacramentalia. ex mente glossæ in capitu. tertio. de secundis nuptijs. Benedictiones enim istæ sunt de solennitate sacramenti, non de essentia. Sotus in quarto sententiarum distinctio. 26. quæstione secunda. articul. tertio. pag. 94. colum. prima. Et in hac re est addendus Ioannes Bernard. in praxi Canoni. crimina. capitu. 68. & Gregor. Lopius in. l. secunda. glos. secunda. titulo. 12. partit. quarta. Et benedictiones vnde traxerint originem, ponit Thomas Valdens. de Sacramentis. capit. 133. numer. tertio. Augustinus in libr. quæstio. veteris & nouæ legis. capit. 127. Illefonsus à Vera cruce in Speculo coniugio. prima. part. articul. 13. qui citat Sanctum Thomam in quarto. distinctione. 28. articul. tertio. quæstione quarta. & Sylvest. verbo, Nuptiæ. §. secundo. Tenor autem extrauagantis Ioannis 22. circa correctionem & declarationem. capit. primi. de secundis nupt. quia typis non est excusus, ideo subijciendum fore in præsenti statui.

Concertationi antiquæ finem imponere cupientes, præsenti declaramus edicto, quòd licèt vir, vel mulier ad secundas nuptias transiens benedici non debeat, cùm aliàs sit benedictus, contrahens tamẽ secum benedici debebit: quia si forsan alter eorum, vel ambo ad secũdas nuptias trãseuntes in primis benedicti non fuerint, danda erit benedictio in secundis. Sanè antiquum volens recuperare rigorem statuimus, vt presbyteri, qui secundas nuptias benedixerint scienter, ad sedem apostolicam ex hoc venire minimè teneãtur, sed à pœna suspensionis hoc casu à iure inducta, per suos possint diœcesanos absolui. Si qui autem iuxta opinionem Doctorum ex hoc hactenus se non re-

non repræsentantes ſuſpenſos quoſlibet ordines, ſeu beneficia verè reperiuntur diœceſani eorum à pœnis ſuſpenſionis ſupradictæ Epiſcopos abſoluere, ac ſuper executione, ac receptiõe beneficiorum huiuſmodi cum eis valeant diſpenſare. Datis Romæ &c. ¶ Intelligas quòd ſuſpenſio prædicti.c.1.de ſecund.nupt.non eſt canon latæ ſed ferendæ ſententiæ, & ſic declarat verbum, Suſpenſum, id eſt per ſententiam Epiſcopi, non tamẽ ipſo iure. Henric.in cap.vir.de ſecund.nup. Hoſtiẽ. & Panormi.in.c.1.eodem titu. Palud. in.4. ſentẽ. diſtinct.42.quæſt.3.artic.1.concluſi.4. Item cùm huiuſmodi ſuſpẽſio fuerit hominis reſeruatur Papæ in dict.capit.primo. Hodie verò epiſcopo per prædictam extrauagan. Concertationi. & pœna illius capit. erat arbitraria in benedicente ſecundas nuptias ſoluto matrimonio ſecundùm Panormita.in dict.capit.1.& ſic vſu receptum eſt in orbe Chriſtiano.

Quæri poteſt, Vtrùm ſecundæ nuptiæ ſint licitæ? Ex noſtro text. conſtat reſponſio, cùm intra annum luctus permittantur, ſoluto priori matrimonio abſque aliqua labe infamiæ, alteriuſve iacturæ. Tum etiam, quia Apoſtol.1. ad Timoth.5. in viduarum inſtructione ait, Volo, inquit, iunio res nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario. & ad Roma. 7. Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi: ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri. Et ſubdit, igitur viuente viro vocabitur adultera, ſi fuerit cum alio viro: ſi autẽ mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera ſi fuerit cum alio viro. Eademq; verba refert.1.ad Corinth.7. dicens, Mulier alligata eſt legi, quanto tẽpore vir eius viuit: quòd ſi dormierit vir eius, liberata eſt: cui autem vult nubat tantùm in Domino. Et ſic nuptiæ ſunt licitè, contra aliquos hæreticos, nempe Nouatianos & Cataphrygas Montani diſcipulos ſecundas nuptias damnantes, appellantes eas fornicarias. Et Tertullianus huic hæreſi fautor fuit, & audacter conſentit in libello de Monogamia. quos inter hæreticos commemorat. D. Auguſtinus lib. de hæreſi b. cap.26. & capit.86. Alphonſus à Caſtro de hæreſ. verb. Nuptiæ.cap.2. Ioan. Arboreus lib.4. Theoſophiæ.cap.29. Domi. Sotus in.4.ſentent. diſtin. 42.quæſt.3.& ibi.quæſt.3.artic.primo. tenet præſcriptam concluſionem Paludan. Couar. in Epitome.4. Decreta.2.part.cap.3.§.nono.num.4. Igitur liberè poterit mulier ad ſecundas nuptias tranſire abſque aliqua pœna, ſoluto matrimonio, & intra annum luctus ſeu intra aliud ſimile tempus: nec defendendæ ſunt leges contrariæ tanquã contrariantes ſacramento matrimonij. vt per Couar. vbi ſuprà. num. quinto. cõtra Iacobum Curtium libr.tertio. coniecturalium.cap.9. qui nimis audacter leges ciuiles quo ad pœnas nubentium intra annum luctus abſque vllo iure defendit.

Eſt tamen inquirendum, Vtrùm leges inferentes pœnas contrahentibus ſecundas nuptias, omnes ſint inualidæ? Reſpondeo non omnes eſſe inualidas: ſed eæ, quæ in fauorem filiorum ſunt impoſitæ mulieribus valent, niſi illa quæ infert infamiã. Quæ verò impediunt liberũ congreſſum ad contrahendũ ſoluto matrimonio in præſenti lege amouentẽ, & ſecundũ ius Canonicũ. ex mente glo.in.c.fi.in verb. Legalis infamiæ. ibi, Quidam tamen dicunt, quòd propterea. de ſecund.nupt. vbi Innoc. Ioan. Andr. Anto. Henri. & Præpoſit. gl.fi.in.c.vlti.2.q.3. & tenent oẽs Canoniſtæ ſecũdùm Bar.in.l.1.nu.2.C. de ſecũd.nup. Vincẽ. Herculan.q.7.colũ.7. & eſt cõis opinio ſcdm Panor. & Præpoſit.in.c. fi. de ſecund.nupt. quanuis vellent recedere à cõi per aliqua fundamenta, quæ per te ſunt videnda. Sed prædicta opinio eſt tenenda in iudicando, & eſt magis cõis ſecundũ Matth. de Afflict. deciſio.75.nu.5. Ioan. Neuizan. in libr. 2. Syluæ nuptial. nume.78. Feli. nume.57. verſic. Secunda declaratio. in ca. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſt. vbi Deci. col.14. verſ. Secunda cõcluſio Abbatis. nu.35. poſt Panor. ibi. nu.20. in rep. Ioã. Coraſ. lib.3. Miſcellan. iuris. c.1. Nicol. Boeri. deciſio.186. nu.2. Rip. in rep. rub. C. de ſecũd. nup. nu. 16. & Ioan. â Garroni. nu.24. Et dixit cõem ac eſſe temerarium ab ea recedere. Idem Garron. in rep. l.1. col.fi. num.137. C. de ſecund. nup. Couar. dicit cõem, nec eſſe tutum à prædicta cõi opinione recedere. in epito.4. Decret.2.part.c.3.§.9.nume.5. Præpoſit. Alex. in.§.fin.2.quæſt.3. qui optimè loquitur ad vtramq; partem in hoc dubio. Et tandẽ fatetur cõem, & q; graue eſſet recedere ab ea in cõſulendo. Paul. Pariſius conſi.29.col.4.nu.33. & nume.42. libr.3. ¶ Ex qua doctrina primò infertur, pœnas omnes poſitas in.l.1.C. de ſecund.nup. atque etiam in.l.fin.tit.12.par.4. aduerſus fœminas intra annũ luctus contrahentes, locum hodie etiã in foro ciuili non habere, per iſtam noſtram legẽ Regiam. cum capi. fina, de ſecund.nupt. Et ſic deducitur, vt fœmina intra annũ luctus ſecundò nubens, non amittat proprietatẽ, nec vſumfructum bonorũ, quæ ſibi prior maritus reliquit, quanuis in dict.l.1. contrarium ſit ſtatutum. & comprobat Ioan. à Garroni. in repeti. l.1. nu.132. verſic. Tertia eſt opinio Innoc. C. de ſecund. nupt. Quæ opinio locum ſibi vendicare fatetur. Panor. in capi. fina. de ſecundis nupt. etiam ſi poſt mortem mariti intra menſem, vidua ſecundò nubat viro. Idem Panormi. in cap. eccleſia. nu.20. & Areti. & Feli. nu. 57. de conſtitutio. Ioannes Garro. vbi ſuprà refert propter periculum quod inſtat ex commixtione

ſanguinis primi & ſecundi ad prolis certitudinem vt Bald. in l. 1. C. de ſecund. nup. & in l. liberorũ. §. 1. ff. de his qui notantur infa. annotauit. & Philipp. Corne. conſil. 21. nu. 20. colum. 3. ad fin. lib. 1. quia non eſt veriſimile, quòd ius Canonicum velit dare filium primi viri. ſecundo. l. prima. §. quãuis. ff. de vent. inſpiciend. ſecundùm Corne. vbi ſupra. colum. 4. in princi. & videtur opinio multum æqua, & rationabilis teſte Gregor. Lopio in dict. l. fina. tit. 12. par. 4. Sed ex generalitate iſtius text. probanda eſt prior opinio, quæ verior eſt de iure ſecundùm eundem Gregor. Lopium in allegat. l. fin. in verb. *Faſta vn año*. Et ſequitur Couar. in epitom. 4. decretal. 2. part. capi. 3. §. 9. nume. 5.

Deducitur etiam pœnam impoſitam mulieri ob non petitum tutorem, & redditam rationem adminiſtrationis, ſi eam habebat antequam ad ſecundas nuptias conuolaret, non ceſſare, imò locũ habere hodie per dictam communem doctrinã, quæ ait, pœnas ſecundò nubẽtium inductas fauore filiorum, adhuc iure canonico ſtante, & ſic iure Regio, cui concordat, vigere. Couarruuias loco præcitato. Quinimò plus videtur iſta puniri, quia nec filijs ſuccedit ex teſtamento iure ſubſtitutionis, vel ab inteſtato, ſi moriantur in pupillari ætate. vt in l. omnem. C. ad Tertul. ex mente Azon. in ſum. de ſecund. nupt. §. quas autem pœnas. Hoſtien. in ſum. eiuſdem titul. col. 5. Præpoſi. in rub. de ſecund. nupt. col. 2. & Ioan. à Garroni. in repe. authen. eiſdem pœnis. 3. not. nu. 5. C. eodem titu. qui alios huius ſententiæ refert,

Idem dicendum erit, ſi mulier accepta tutela liberorum non nubat, ſed luxurioſè viuat, ſecundũ eundem Ioan. Garro. in dict. authen. eiſdem pœnis. nu. 6. verſ. Addo q̃ idem dicẽdum eſt. & in l. generaliter. nu. 20. C. eod. tit. vbi idem dicit habere locum in viro luxurioſo poſt mortẽ vxoris. & in authen. eiſdem pœnis. nu. 18. eod. tit. l. 3. titu. 12. part. 4. dum dicit. *Y la miſma pena deue auer, ſi ante que paſſaſſe el año fizieſſe maldad de ſu cuerpo*. text. in authen. eiſdem pœnis. C. de ſecund. nupt. & in authen. de reſtitutio. & ea quæ parit in vnde. menſe. §. fina. Eo enim ipſo q̃ peccat in corpore, amittit omnia priuilegia, & tutelam filiorũ. Bal. in l. his ſolis. C. de reuo. dona. Panor. in c. vxoratus. nota bi. 2. de conuerſio. coniug. Rip. in rep. l. fœminæ. nu. 31. C. de ſecund. nupt. Facit. l. fina. titu. 4. infrà iſto lib. 5. ordi. glo. in authen. ſacramentum. verb. contractis nuptijs. C. quando mulier tutelæ offi. fungi poteſt. quæ eſt generaliter intelligenda iuxta iura, quæ citat, ſiue viuat luxurioſè intra annũ luctus, ſiue poſt durante tutela, ſeu cura. Iacob. de Bellouiſu in authen. de reſtitu. & ea quæ parit in vndecimo menſe. §. fina. & alij plures, quos refert & ſequitur Ioan. à Garron. in dict. rep. authẽ. Eiſdem pœnis. num. 23. verſ. Adde quòd iſta opinio. C. de ſecund. nupt. ¶ Item per matrimonium ſecundum amittit tutelam filiorum, authent. ſacramentum. C. quãdo mulier tutel. offi. fungi. pote. l. 5. titu. 16. parti. 6. Item amittit lectum quotidianum, ſi intra annum luctus nubat ſuperſtes coniux, ſiue vir, ſiue fœmina ſit. l. 6. tit. 6. li. 3. for. leg.

Item tenetur reſeruare filijs primi matrimonij proprietatem bonorum habitorum à primo matrimonio, vel ex ſucceſsione filiorum prioris matrimonij. l. fœminæ. C. de ſecund. nup. l. 15. Taur. vbi Cifuent. & Anto. Gomez. Couar. in epitom. 4. Decretal. 2. part. cap. 3. §. 9. nu. 6. vbi videas alias duas illationes. ſcilicet. 4. & 5. ad materiam huius legis. Septuaginta & ſex pœnas, quas incurrunt ſecundò nubentes, poſuit Ioan. à Garron. in repet. rub. C. de ſecund. nupt. à nu. 8. vſque ad nu. 110. & ibi deſignantur remedia, quibus vti debent ſecundò nubentes, vt illas pœnas euitare valeant, quæ ibi ſunt videnda à nu. 111. cum ſequent. Et primũ remedium ſit, quòd petat licentiam contrahendi matrimonium ſecundum à filijs primi matrimonij. gloſ. in authenti. de non eligendo ſecund. nubent. in princ. verb. copulantur. collat. 1. ſingul. ſecundùm Angel. in. l. mater. C. ad Tertul. Roman. conſil. 219. & in ſingula. 248. Bartol. Cæpol. cautel. 238. Iaſ. in. l. filium quem habentem. colum. 8. C. famil. herciſcun. & in. l. ambiguitates. nu. 4. C. de indict. vidui. tollend. Cremenſ. ſingu. 74. Philipp. Deci. conſi. 206. verſicu. Et prædicta. col. 2. Gomez Arias in. l. 46. n. 2. in legib. Taur. Cifontanus in. l. 15. Tauri in. 1. limitatione. Nicola. Boerius deciſio. 113. nu. 6. Et eſt opinio communis & indubitata apud omnes doctores ſecundum Ioã. à Garronibus in dict. repe. rub. C. de ſecund. nup. nume. 116. Ideò ſit cautus aduocatus, qui conſulit ſecundo nubenti habenti filios ex priori matrimonio, quia per talem conſenſum mulier omnes pœnas vitabit, ſecundùm Angel. in dicta authen. de non eligend. ſecund. nuben. in princi. colum. tertia. numer. octauo. Sed quid erit cùm non habeat filios ſed nepotes? Reſpondendum, quòd ſimiliter euitabit pœnas, ſi de licentia eorum contrahat ſecundas nuptias. Ioan. Garroni. vbi ſupra. nu. 117. & requiritur licentia expreſſa filiorũ, nec ſufficit præſentia cum taciturnitate: quia in actu odioſo & vituperabili, ſeu non delectabili præſens & tacens non habetur pro conſentiente. glo. in. l. qui patitur. ff. manda. tenet Ioan. Garro. loco proximè citato nu. 119. ¶ Circa præmiſſa eſt dubiũ notabile & neceſſariũ, vtrũ requiratur cõſenſus oĩm filiorum, vel ſufficiat, q̃ aliqui aſſentiantur, licèt alij diſſentiant, & contradicãt, vel ſint minores, & ſic in infantili ætate, qui nec habent diſcretiõem conſentiendi, vel contradicendi? Videtur dicendum

dum tantùm istum consensum, & tacitam renuntiationem factam per consensum expressum extendendam fore in præiudicium cõsentientium, non autem aliorum, quibus non debet parari præiudicium. per regu. iuris, Res inter alios acta, alijs nocere minimè debet. ca. cùm olim. ad fin. & ibi gl. de caus. poss. & proprieta. Tum etiam, quia vbi agitur de præiudicio singulorum in particulari, nõ sufficit consensus etiam si fuisset maioris partis. argu. l. per fundum. ff. de serui. rustico. prædio. gl. 1. c. cùm omnes. de constitu. Et suadetur ex traditis à Bartho. Soci. in. l. si cognatis. nu. 23. versic. Circa secũdam fortissimam opinionem. ff. de reb. dub. Et possent adduci, quæ tradi solẽt in illa quæstione tradita à Bartol. in. l. 4. §. Cato. nu. 33. cum seq. ff. de verb. obligát. Vtrùm si ex forma statuti requiratur pax cum hæredibus seu consanguineis defuncti (vt in. l. 22. titu. 1. part. 7. habetur) sit necessarius consensus omnium hæredum, vel consanguineorum, qui sunt in primo & proximiori gradu, vel sufficiat habere pacem à maiori parte, quanuis aliqui dissenserint? Et Bart. vbi suprà tenet sufficere pacẽ à maiori parte. Nam si hoc est constitutum fauore liberationis in causa ciuili, & pecuniaria, à fortiori erit in capitali & criminali, secundum Paul. Castr. in. l. 2. §. ex his. nume. 3. ff. de verb. obligatio. Bald. in. l. cùm inter veteres nume. 2. C. de fideicommissa. libert. Petrus Ancharra. in Clemen. Plures. nu. 4. de iure patronat. Angel. in dict. §. Cato. vlti. col. Floria. in. l. per fundum. col. fina. ff. de serui. rusti. prædio. Et opinio Bart. communiter tenetur secundũ Francisc. Areti. in. l. pro hærede. §. si sepulchri. col. 2. versic. Sed aduerte ad hoc vltimum. ff. de acqui. hæredita. & eam videtur approbasse Angel. de Periglis in. d. l. 4. §. Cato. col. antepenul. nu. 57. Ioan. Garron. in repet. rubr. C. de secund. nupt. nume. 120. versicu. Sed prædicta quæro de notabili, vtili, & necessaria quæstione. Sed contraria opinio est magis cõmunis, imò quod nullo modo sufficiat consensus maioris partis, sed omnes debent consentire, cùm tanquam singulis cõpetat istud ius vindictæ propter iniuriam & mortem patris, seu testatoris, cuius personam repræsentant de iure. Quam sententiam contra Barto. defendit Ludo. Roma. in. l. 4. §. Cato. nume. 43. & Imol. colum. penul. Raphael Cuma. & Petrus de Besutió, & Vincen. Hercula. col. 52. Iaso. pen. & fina. col. qui notabiliter loquitur. Et est magis communis secundùm Rip. colũ. antepe. nu. 103. versicu. Hoc sic discusso redeò ad quæstionem. & opinio Barto. in distinctè intellecta communiter reprobari ait ibi Alciat. col. fin. nu. 226. Hierony. Butig. nu. 175. refert communiter reprobari opinio Barto. quanuis ipse eũ defendit. Et est verior secũdm Io. Crott. in puncto iuris. quãuis Bar. opini. dixerit cõiter approbatã in nu. 151. col. 43. vbi vi. Carol. Ruin. nu. 101. vers. Quantũ verò ad decisionẽ principalis quæstionis. Et Maria. Soci. nu. 273. dicit cõem ac de iure veriorem, & adducit aliqua fundamenta pro comprobatiõe eius, & latissimè ad vtranq; partem comprobat Ludo. Bologni. à num. 199. & tandem concludit contra Barto. dicendo quòd requiritur consensus omniũ hæredum. Gandi. in tract. malefi. rub. An pax facta de vulnere, videatur facta de morte? versi. Sed pone, statuto cauetur, quòd si bannitus habuit pacem. Nellus in tractatu bannito. 3. parte secundi temporis. quæstione. 39. amplissimè agit de hac quæstione. Et istam opinionem approbaui in. l. prima. titul. vndecimo. libr. primo. suprà in glos. prima. ad finem. Cùm ergo pœnæ secundò nubentium sint regulariter introductæ fauore liberorum primi matrimonij, si aliqui consentiant, quo ad ipsos euitabit pœnas secundò nubentium indictas, quia possunt fauori suo renuntiare. l. penulti. C. de pactis. cum similibus. Sed in præiudicium aliorum non consentientium non valebit talis consensus, nec euitabit dictas pœnas in fauorem filiorum introductas. argum. dict. l. per fundum. ff. de seruitu. rustico. prædio. quia omnibus filijs facta est iniuria per transitum ad secundas nuptias. §. veniant. in authenti. de nupt. & in. §. prospeximus. in authenti. de non eligend. secundo nub. ergo ab omnibus erit remissio facienda per præmissa. capit. quod omnes. de regulis iuris. libr. sexto. Et istam partem firmat Ioannes à Garronibus in repeti. rubri. C. de secundis nupt. numer. 120. vbi ponit alia remedia ad hoc vt mulier secundò nubens euitet pœnas hac ratione à iure inductas fauore filiorum.

todas las ciudades villas y lugares de nuestros Reynos y señorios que no atienten de proceder, ni procedã por la dicha causa y razõ cõtra las dichas biudas: ni contra aquellos que con ellas se casaren [b]: so pena de dos mil marauedis para la nue-

b ¶ *Aquellos que con ellas se casaren.* Non solũ nubens intra annũ luctus erat pœnis iuris cõis afficiendus

ſtatutis aduerſus ſe cũdò nubẽtes, ſed etiã ille, qui ſcienter cũ illa cõtrahebat infra tale tẽpus. vt in.l. 1.in fi.&in.l.liberorũ.§.notaſſ.ff.de his qui not.in fami. quæ tñ pœnæ hodie ſunt ſublatæ p noſtrã legẽ.& Bar.annotauit in.d.§.notanſ.& Io.à Garronibus in repetitio.rubr. C. de ſecũd. nupt. verſic. Vigeſimano na pœna. nu. 65.&ĩ.l.1.nu. 14.eod. titul. ideo hic optimè amouent hmõi pœnæ tam ex parte cõtrahẽtis ſe ſecundas nuptias, quã reſpectu tertij accedentis ad binubiũ, etſi cõſiderata ſua pſona eſſet prius matrimoniũ, cũ licitè ex poteſtate ſibicõceſſa ab Apoſtolo contrahat, ſolutoprimo matrimonio p ea, quæ in prima gl.annotata fuerunt: nã aliàs diſpoſita in vno ex correlatiuis, diſpoſita cẽſebant in altero, etiam in materia odioſa & pœnali.l.fi. C. de indict.vidui. tollend.l.vni.C.de Cupreſſ.lib.11. Et in terminis nr̃æ materiæ probat Rip.in rep.l.fœminæ. col.1. nu.2.C.de ſecũd.nupt.per tex.in.§. ſi verò expectet.verſi.Et hæc cõis mulieris & viri pœna. in authen.de nupt.& in.l.gñaliter.in prin.C.de ſecũd. nup.gl.in.l.fœminę.§.illud.C.eo.tit.in verb.poſſeſsione.quæ ait oẽs pœnas ſancitas aduerſus ſecũdò nubentes cões eſſe vxori & viro quã ibi Bart. & cõiter doct.ſequuntur ſecundũ Ripãvbi ſupra, qui citat Oldrald.cõſi.24.& Roma.cõſil.182. Plures vltra eũ refert Phili.Deci.cõſi.230.in.1.dubio. col.1.cum ſeq.Et pro hac opinione eſt.l.15. Tauri, quæ locũ habet in pœnis ſtatutis fauore filiorũ, ex ſuprà dictis in prima glo.¶Circa præmiſſa dubitatur, An cõiux poſsit remittere pœnas, quę hodie habent locũ aduerſus cõtrahentes ſecũdas nuptias cõiugi infra annũ luctus? Videt q̃ non: quia talis remiſsio eſt cõtra bonos mores, ergo non valet.l.ſi quis inquilinos.§.fin.&.l. turpia. delega.1. Bald.in.l.1.col.3.nu.6.C.de ſecund. nupt. Roma. conſi.219.In contrariũ verſatur tex.in.c.fin. de ſecund.nup.Et iſta lex cùm liberè permittat ſecundas nuptias intra annũ luctus.ex Ripa in.l. fœminæ.col.4.verſic.Decimotertiò dubitatur. nu.27. C.de ſecũd.nup. vbi hãc partẽ veriorẽ exiſtimat, & Ioã. Garr. in repet.rub. nu.112. C. de ſecũ.nupt. latè d̃ hoc agit, & dicit priorẽ opinionẽ cõiter teneri, quãuis exiſtimetvltimam veriorẽ, ampliſsimè eam defendit ipſe Garro. in repe.l.1.nu.80. verſi.Secũda cõcluſio eſt, quod marit⁹. C.de ſecund. nupt. Adde ad materiam huius legis q̃ notantur ab Augu.Beroi. deciſ.119.col. fi.nu.7.& in deciſ. 66.incip.Matre poſt ſuſceptã tutelã.& Mathe.de Afflict.deciſio.357.incip.In cauſa appellationis.nu.1.¶Vtrùm autem pater obligatus maneat ciuiliter in aduentitijs in pœnam trãſitus ad ſecũdas nuptias? De quo dubio per Ioan. Garro. qui plura cumulat in rep.rubr. C.de ſecund.nup. verſi.Decimatertia pœna.nu.25.Et videtur, q̃ ſic, cùm teneatur poſt mortem reſtituere filijs primi matrimonij proprietatem plenam, & ſic de talibus bonis reſeruatis, quo ad proprietatẽ propter ſecundas nuptias poterunt filij primi matrimonij quibus applicantur teſtari. ſecundùm eundẽ ibi. nu.53.pœn.27.Ergo videtur quodammodo obligatio ciuilis orta per talem contractum. Tu tamẽ vide in dicto nume.25.

ſtra camara y los que lo contrario hizierẽ ſeã emplazados que parezcã ante nos en la nueſtra corte.

EL rey no deue dar cartas para q̃ ninguna dõzella ni biuda ſe caſe cõtra ſu voluntad: ſegun ſe contiene en eſte libro en el titulo de las cartas.

ADDICION.

¶ *Concuerda con eſta ley, la ley 3.tit.1.lib.5. de la Recopilaciõ.*

Titulo. II. De los teſtamentos y mandas.

¶ *Ley.I. De los teſtigos que ſon neceſſarios para que el teſtaménto ſea firme.*

¶ El Rey don Alonſo en Alcala. A Era mil cccl xxxvj.

¶ Fuero.

SI alguno ordenare ſu teſtamento[a], o poſtrimera volũtad, en qualqer manera cõ eſcriuano publico

¶ *Titulus. II. De Teſtamentis.*

¶ *Lex. I.*

a ¶ *Teſtamento.* Pro huius.l.declaratione, quatenus de teſtamentis tractat, nõ parum vtile cenſui, præmittere formam, quæ in ordinatione teſtamenti ſeruari debet: ipſumq̃; deinde per partes exponere. ita, vt vltimarum voluntatum materia taliter maneat expedita. vt ibi amplius, quod reliquum ſit, deſi-

sit. desiderari non possit. Forma autem ordinandi testamentum secundùm hodiernum Stylum. sequens est.

In nomine omnipotentis Dei Domini nostri, eiusque matris Mariæ virginis intemeratæ, sit manifestum omnibus presentis Testamẽti formam inspecturis, q̃ cùm ego. N. mortis vẽturæ certitudinem, eiusque horæ ineuitabilis incertitudinem animaduerterẽ, cupiens eam ordiationẽ testamenti prouidere, vtpote corporis infirmitate laborans, ratione autem & intellectu, quem mihi Dominus noster tribuere dignatus est, sanus. (Si autem corpore etiam valuerit, dicat, Cùm & corpore, rationeq̃; & intellectu, quem mihi Dominus noster tribuere dignatus est, valerem) Testamentum, & vltimam volũtatem ordinare, & condere statui forma sequẽti.

deuẽ endeser pſentes a lo ver otorgar. iij. testigos alomenos vezinos del lugar do el testamento se fiziere, y si lo fiziere sin escriuano publico, seã ende cinco testigos alomenos vezinos, segũ dicho es: si fuere lugar do se pudierẽ auer: y si fuere tal el lugar q̃ no se pudiere assi auer Escriuano publico: deuen ay ser pſentes cinco testigos vezinos, si pudierẽ ser auidos en el dicho lugar, y sino pudieren ser auidos cinco testigos enel dicho lugar alomenos sean presentes tres testigos: y sea valedero

Et primùm ad Dominum Deum nostrum toto corde conuersus, confiteor sanctam fidem Catholicam, quam habui semper, & credidi, habeboq̃; & credam vsque in articulum mortis, & in ea viuere, moriq̃; protestor tanquam fidelis Christianus, nullam fidem tribuens, atq̃; abijciens omnia illa, quæ sint, fuerintve contra eam: meq̃; semouens, anathematizãdo omnem hæresim, omnemque eius speciem, quæ contra nostram sanctam fidem Catholicam, aut contra quę sancta ecclesia Romana omnium Christianorum mater tenet, creditque, & docet, prodierit, prodiditve vnquam. In cuius signum confiteor ore, dicens Credo in vnum Deum, &c. Confiteor prætereà me grauiter peccasse, Dominumq̃; & Deum nostrũ Iesum Christum grauiter offendisse omnibus diebus vitæ meæ. Quapropter omnipotentẽ Deum deprecor, vt propter suam misericordiã, clementiam, & pietatem omnium peccatorũ, defectuũq̃; meorum veniam mihi donare dignetur: eiusque sacratissimam matrem virginem Mariam vnicam aduocatam nostram, & sanctum Michaelem Archangelum, & Petrum apostolum totius ecclesię caput, omnesq̃; sanctos in cælis commorantes humiliter oro mihi apud Deum patrocinari, meãq̃; animam ante eius diuinam maiestatem præsentare dignentur, vt in extremo, atque tremendo die iudicij mihi veniam cõcedat, vt ab æterno luctu, pœnisque infernj aĩa mea liberetur, & remissionem pœnarũ pũrgatorij mereatur. Ad cuius subsidium, et confirmationem anteomnia peto tanquam fidelis & catholicus Chr̃ianus sacramẽta sanctæ matris ecclesiæ, & extremam vnctionem suo tempore debito mihi dari secundùm ordinem sanctæ matris ecclesiæ.

Prætereà & secũdò condo, & præcipio, vt omnia debita mea, quę adhuc non sunt liquidata, nec impræsentiarũ possunt solui, aut liquidari, quàm breuissimè fieri potuerit, soluantur. Si autem ea non sit soluendo, de eis tamen mẽtionem faciat, vt ad eorum solutionem bona eius vendantur. Si tamen cui sit satisfaciendum non meminerit de aliquo debito, de quo tamen meminit, etiam de eo faciat mentionem. Quæ tamen viuus sine testamento soluere potuerit, nequaquam differat ad solũtionem in testamento, decedet enim in peccato, cùm ipse sit in culpa, non soluendo quæ potest. Item & tertiò commendo animam meã eius creatori omnipotenti Deo: corpus autem meum sepeliri iubeo in tali templo, & super imponi lapidem sepulchro, cui aptẽtur insignia mea, & circunscribatur nomen meum. (Pro sepulchro autẽ tres aureos nummos, aut, meliùs, plures, ne videatur simoniam committere, aut solitum ecclesiæ solui præcipiat. ¶ Item & quartò præcipio lugubres vestes dari meis consanguineis pauperibus (nam si eleemosynæ nomine non dentur, meliùs est tales vestes non ferri. ¶ Item & quintò iubeo, vt pro me tot missæ dicantur, totque funera anniuersaria fiant: eas autem dicẽtibus, iubeo pro suo labore decem nummos aureos dari (aut quod voluerit. ¶ Item & sextò volo dari. P. I. & F. tot nũmos (in qua voluerit quantitate. Hic prætereà po-

nenda sunt pia mãdata, vt eleemosynæ, & missæ, quæ pro se, vel pro quibus voluerit, vel pro quibus teneatur, iubeat dici.

Item & septimò iubeo tot nummos dari famulo meo. N. propterea quòd mihi fideliter, & constanter sit famulatus. (Hic præterea interponenda sunt mandata remuneratoria. ¶ Item & octauò præcipio dari. N. decem modios tritici. (Hic etiam mandata voluntaria sunt interponenda. ¶ Deinde dicat sic. Item & nonò ad complementum istius nostri Testamenti, & ad executionem omnium in eo contentorum, constituo executores, & testamentarios, quos vulgari sermone dicimus Albaceas, A, & I. quibus, & vnicuiq; eorum in solidum concedo plenam potestatem petendi debita à meis hæredibus, alijsque quibuscunque debitoribus in iudicio & extra, & intrãdi mea bona, siue sit adita siue non hæreditas, accipiendiq; ex eis omne, quod ad huius testamenti complementum opus fuerit, vendendiq; bona, etiam si hæreditas fuerit ab hæredibus repudiata. In bonis autem, quæ, remotis ad huius testamenti complementum necessarijs, remanserint, instituo hæredem vniuersalem. N. (quem semper explicet suo nomine proprio: præterquàm si in aliqua re particulari voluerit aliquẽ instituere: debet enim talem, antequam vniuersalem hæredem, instituere. Præterea, si aliquem filium suum exhæredauerit, debet causam exhæredatiõis exprimere: aliàs enim, si filius tempore testamenti manebat sub patria potestate, potest testamentum rumpere. Si autem est emancipatus, vt sunt in hoc regno filij, qui iam vxorem duxerunt: & in alijs regnis, vbi cessat patria potestas, poterit de inofficioso testamento querelare. Si autem non exhæredauerit, tamen instituerit, poterit eum extra legitimã pater, in quibus sibi visum fuerit, substituere: pro facultate tamen, quæ in istis regnis per. l. 27. Tauri conceditur: & imponere ei quodcunq; restitutionis, fideicommissi, vinculi, submissionis, substitutionisve grauamen, dicens. Et tales domus, hortos, & prædia, in quibus filium meum. N. hæredẽ instituo, volo ipse habeat, & teneat extra legitimam suam omnibus diebus vitæ suæ: & post eius obitum eius filius maior succesiuè: vbi autem vir fuerit, in æquali gradu semper præferatur fœminæ, etiam si vir fuerit minor. Si autem descẽdens defuerit, succedat consanguineus mihi, dictoque filio meo propinquior: & semper maior ætate minori præferatur, dummodo sint æquales in gradu: & vir minor ætate, fœminæ etiam maiori præponatur. Volo etiam, quòd dicta bona, quæ sic vinculata relinquo, non possint vendi, diuidi, mutarive vllo modo, à iure pro alienatione habito, etiam si talis alienatio, in manifestam vtilitatem, & commodum ipsorum bonorũ fuerit. Præterea non possint alienari, nec per alienationem voluntariam, nec necessariam: nec per aliquem titulum oneroſum, aut lucratiuum, etiam arrharum, dotisve, aut donationis propter nuptias, aut redemptionis captiuorum, aut constructionis alicuius ecclesiæ. (Circa istam prohibitionem omnino est videndus Gregor. Lopez in. l. 6. titu. 11. patti. 6. in patt. *Quella non pudiesse vender.*) Si autem dictus filius meus. N. aut quilibet alius, qui dicta bona, & vinculum possederit, voluerit ea alienare, vendere, pignorare, mutare, aut diuidere, aut per longius tempus nouem annis locare, ipso facto sit dicto bonorum vinculo priuatus, transeatq; ipso iure ad sequẽtem in gradu, etiam si illa alienatio sit solius possessionis. Pater poterit filium, vel filios impuberes pupillariter substituere. ¶ Item & decimò constituo tutores, & curatores filiorũ meorum. I. & F. ¶ Item & vndecimò volo sit hoc Testamentum validius omnibus, quæ ante hac condidi. Si autem aliquod posthac condidero, volo sit hoc firmius eo: dum tamen in eo non fiat huius integrè, & expressè mentio de verbo ad verbum: aut per me ponatur in eo tale verbũ, In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet inimicos nostros. Aut salutatio angelica, Aut aliud simile integrè. (Si autem apparuerit aliud testamentum per has easdem clausulas constitutũ antehac, vt per hoc reuocetur illud, dicat sic. Volo autem, quòd solùm hoc testamentum sit validũ, & nullum aliud, quod antehac cõdiderim, etiam si in eo contineatur clausula, quod ad reuocationem sui fiat de eo expressè de verbo ad verbum mentio in testamento post illud condendo: aut quòd fiat mentio de aliqua oratione, aut de alio simili, quòd hic habeo pro expresso, & inserto ad validitatem, & firmitatem huius mei testamenti, quod solum volo & iubeo sit validum, & non aliud. Si autem istud testamentum propter aliquã præteritionem, aliosve defectus cuiusvis solennitatis non valuerit vt testamentum, valeat vt codicillus. Si autem non valuerit, vt codicillus, valeat vt vltima volũtas. Rogoq; consanguineos meos, qui aliquod ius succedendi mihi ab intestato, aut alio quouis modo habuerint, vt bona, hæreditatemque meam restituant. N. quem in hoc testamento meum hæredem vniuersalem nomino, & instituo. ¶ In primis inquirendum est, Quid sit testamentum? Et respond. quòd Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult. Ita Vlpian. in l. prima. ff. isto titul. Hanc definitionem Iurisconsulti tenent ibi doctores, & Panormi. in rubr. extra. eod. Ias. in rub. ff. de legat. 1. col. 3. nu. 6. & in. l. sciendum. nu. 3. eod. tit. Sylvest. verb. Testamentum.

tum.& Couarru.de teſtamẽ. in prima part.rubricæ.nume.3.& Hoſtien. in ſumma eiuſdem tituli. §.quid ſit teſtamentum. videtur probare eandem Iuriſconſulti definitionem. Ab aliquibus additur verbum, Cum inſtitutione hæredis.

Dictum eſt in definitione, voluntatis noſtræ iuſta ſententia.eo quòd perfecta ſit & ſolennis cũ omnibus requiſitis,vt colligitur ex Areti.in dict. l.prima.& Marco Antonio in prin.Inſti. de teſtamen.num. 4. Non enim eſſet perfecta voluntas, ſi quid ex ſolennibus ad inducendum teſtamentum neceſſarium deficeret, vt hæredis inſtitutio. text.in.§.ante hæredis.Inſtit.de legat. Vel ſi deficerent teſtes requiſiti à lege, non eſſet teſtamentum, nec ex vi teſtamenti valerent contẽta in eo.

Ex quo infertur, quòd lex ciuilis inducens ſolennitatem teſtamentariam iuſta eſt, intantùm, quòd ſi eius ſolennitas ſit omiſſa, relicta in teſtamento non debẽtur,etiam in foro animæ, vt præter alios fundamenta adducendo probat Couar. in cap.cum eſſes.de teſtamen. de cuius veritate latius agam in cõmento huius legis. ¶Ex quo infertur ſecundò non benè dixiſſe Hoſtieñ. quatenus declarando definitionem dixit, Iuſta ſententia, non dico,id eſt,ſolennis, vt quidam, ſed iuſta,ad literam: Nam ſi iuſta eſt,pro ſententia, & pro lege ſeruanda eſt.l.1.ff.ad legem Falcid. §.diſponat. in authenti.de nupt.& in prin. Inſtit. de lege falcid.Secùs ſi impia vel iniuſta.Hactenus Hoſtien. Ex quo colligitur, quòd ſolẽnitatis omiſsio non reddit teſtamentum iniuſtum. Quod tamen falſum eſt.Confirmatur ex Viglio in prin.Inſtit.de teſtam.num.29. Et huic intellectui adſtipulatur. l.1.ff.de iniuſto rup. dicens non iure factum teſtamentum,cui ſolennia iuris defecerunt. vbi gloſſ. verb.ſolennia,dicit circa teſtes, & ſigilla, & ſimilia &c.text.etiam in princi.Inſtit.de hæredi.quæ ab inteſta.deferun.cuius pulchra verba ſunt. Inteſtatus decedit,qui aut oĩno teſtamentum non fecit:aut non iure fecit: aut id,quod fecerat, ruptũ, irritumve factum,aut ſi ex eo nemo hæres extiterit.Et ibi gloſſæ hoc prædicant in verbo, non iure fecit,& in alijs ſequentibus. Igitur contra interpretationem Hoſti. in loco præmiſſo. Facit text. in.l.cùm filio.ff.de legat.3.vbi dictio, Iuſta, declaratur,id eſt,perfecta.Si perfecta,nil de neceſſarijs deficere poterit:aliàs nulla erit talis diſpoſitio:Nihil etenim actum eſſe credimus, dum aliquid addendum ſupereſt.l.pen.C.de his quib.vt indig.c. nihil.7.q.1.& capit.1. in fin.de renuntia. Quibus ſuffragatur quod notat Alcia.lib.4.Paradox.c.7. vbi iuſta ſententia in definitione teſtamenti intelligitur de plena,perfecta,& ſolenni, cuiq; maior diligentia addi non poſsit.¶Et nota,quòd teſtamentum dicitur ſententia, & ſic valet arg. de vno ad aliud.l.1.ff.de teſtam.l. hac conſultiſsima. C.qui teſta.facere poſſunt.l.1.ff.de teſtam. Alex. conſi.4.nu.2.lib.7.Auiles in capit.præto.cap.36. in glo.verb.*Firmadas*. ¶Subdit Vlpianus in definitione, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri voluit.ad conſtituendam differentiam inter teſtamentum & contractus, qui inter viuos celebrantur,vt nondum expectata contrahentium morte effectum ſortiantur. Diſtat etiam ab alijs vltimis voluntatibus, in quibus non eſt neceſſaria hæredis inſtitutio,ſicut in teſtamẽtis requiritur.l.proxima. ff.de his quæ in teſtam. delentur.ibi, Non poteſt illud teſtamentum valere, quod hæredem non habet.

Contra prædictam definitionem talem argumentum proponi poteſt. Omnis bona definitio debet conuerti cum ſuo definito. l. 1. ff. de dolo. tradit Bart.in.l.prima.ff.de teſtam. Bald.in capi. contingit.de dolo & contuma. Neuizanus in Sylua nupt.libr.primo.num.159.Sed prædicta definitio non conuertitur cum ſuo definito, quia comprehendit codicillos & legata.l.legatum. ff.de legat.1.&.l.legatum.ff.de legat.2.& tamen codicilli non ſunt teſtamenta.l.ſi idem. C.de codicil.l. nõ codicillum.C.de teſtamẽ. Et idem in donatione cauſa mortis.vt in tit. ff. de donat. cauſa mort. de cuius materia agit Couar.in rub.extra iſto titulo. in.3.parte. Ergo prædicta Iuriſconſulti definitio non eſt bona. ¶Iſta tamen difficultas dilui poteſt per interpretationem poſitam ſuprà ſuper verbo, Iuſta, quatenus dixi, accipiendam; eſſe pro ſolenni,& perfecta diſpoſitione,& ſic ſecundũ ſubiectam materiam, de qua agimus.argum. text. in cap.intelligentia.& in cap.præterea.de verbo. ſignificat. & in.l. ſi vno. ff.locati. cui addendus eſt tex.in.l.plenum.§.equitij.ff.de vſu & habita. vbi verba teſtatoris ſunt accipienda ſecundum perſonam,ad quam diſpoſitio confertur.Facit.l.fin. ad fin.C.ad Macedo.Barba.conſil.39. nume.9.lib.1. & quæ notat Feli.in. c.cauſam quæ.nu.9. de re iudica.Iaſ.in.l.ſed ſi hac.§.liberos. ff.de in ius vocã. Hippolyt.in ſingu.397.& in rub. C. de probatio. num.12.Ioan.Lup.in repe.rubr.de dona.inter virum & vxorem. §.11.nume.9. ad fin. ¶ Vel aliter poteſt ſolui, quòd verba definitionis ſunt accipiẽda in potentiori ſignificato.l.ſi vno.ff.locati. Hippolyt.in.l.eos.nu.16.ff.de falſ.tex.in.c.penul. de ſententia excommuni. ergo definitio eſt intelligenda de vltima voluntate,quæ fit in teſtamento ſolenni,quæ eſt præſtantior,& dignior cæteris vltimis voluntatibus.Et hæc expoſitio conſtat à ſituatione rubr.ſub qua eſt ſita dicta.l.1.ff.de teſtamen.vbi aſsignata eſt prædicta definitio teſtamẽti. Ex quibus igitur colligitur, quòd eſt optima definitio, cùm propriè ſumpta conuertatur cum ſuo defi-

ſuo definito. vt Bart. in dict. l. prima. declarat. Nã inquantum dixit, Teſtamentum eſt voluntatis noſtræ denotat genus. Nam præter Teſtamẽtum plures actus dici poſſunt ſententiæ voluntatis, vt eſt donatio cauſa mortis, & codicillus, de quibus ſpeciatim agendum erit in declaratione iſtius materiæ. Teſtamentum autem largè comprehendit ſub ſe quamlibet vltimam voluntatem tanquam quoddam genus aptitudine, & potentia, licèt nõ ſemper actu, cùm ſit volũtatis noſtrę &c. Et quòd appellatione Teſtamenti largè comprehendatur quælibet vltima voluntas, eſt glo. & ibi Bald. in. l. ſecunda. C. communia delegat. ¶ Ex quo infertur, quòd teſtamentum eſt genus, & conſequenter cæteræ vltimæ voluntates tanquam ſpecies cõprehendũtur ſub eo, Vnde fit, quòd cui eſt licitũ teſtari, eſt etiam fideicommiſſum relinquere, ſeu codicillari. Bar. in. l. intantum. ff. de ſeruo corrup. Ratio eſt: quia affirmatiuè cui conceditur quod eſt maius & potentius, conceditur & id, quod eſt minus. text. in. l. neque ea. §. primo. ff. de adulter. vbi habetur, quòd qui poteſt adulteros occidere, poteſt etiam eos caſtrare, vel aliter ad libitum vulnerare. Ad quem text. eſt addendus Pala. rubr. in repetitione rubr. de dona. inter vir. & vxor. §. 88. num. 8. & in tracta. de Iuſtit. & iure. in. 4. parte. §. primo. colum. 6. Cifuent. in. l. 82. Tauri. colum. 2. Decius in cap. quia in num. 7. de præbend. Gigas de penſio. quæſt. 18. & tex. in. l. in ſuis. in fin. ff. de liber. & poſthu. & regu. cui licet. de regu. iur. in. 6. & in capit. per venerabilem. qui filij ſint legi. Cui autem eſt inhibitum teſtamẽtum, non poterit codicillum facere. Quia cui remouetur genus, remouetur quælibet eius ſpecies. l. ſi quid earum. §. interemptum. de legat. 3. glo. in. l. prima. §. fin. ff. de ſuis & legi. Et prædictam cõcluſionem tradit Iaſ. in. l. ſciendum. colum. 1. ff. de lega. 1. & Doctor del Caſtillo in. l. 3. Tauri in parte codicillos. ¶ Et qua tenus dixi, poſt mortem, deciditur quæſtio propoſita ab Imol. colum. fin. poſt Bal. ibi in. l. ſi alienum. §. in extraneis. ff. de hære. inſtit. quòd ſi aliquis moritur ab inteſtato relicto filio fratre minore, qui poſteà efficitur clericus, vel Epiſcopus, & ſic capax ſucceſsionis, quòd non debet admitti ad hæreditatem, quia inſpicitur capacitas ſecundum tempus mortis. Idem eſſet ſi feciſſet teſtamẽtum, & eſſet eo tempore, quo confirmatum fuit morte teſtamentũ filius inhabilis ad ſuccedẽdũ patri.

Secundò dubitatur, Quo iure fuerit introducta Teſtamenti factio? Et videtur quòd â iure naturali, cùm conſiſtat in declaratione propriæ voluntatis, quæ erat penes omnes homines à principio & origine creationis, antequàm ius poſitiuũ eſſet conditum: & ſic patres antiqui diſponebant de ſuis bonis, vt conſtat paſsim in ſacris literis, & in ſpecie patet Geñ. 21. vbi habentur hæc verba. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Verbum autem, hæres, intelligitur per teſtamentum. l. proximè. ff. de his qui in teſtam. delen. §. ante hæredis inſtitutionem. Inſtit. de lega. ergo teſtamentum fuit de iure primæuo naturali, & diuino. ¶ In oppoſitum tamen videtur, quòd ſit de iure poſitiuo, vt conſtat in titulis. ff. & C. de teſtam. & probat Cato Sachus in repe. l. admonẽdi. num. 89. ff. de iure iuran. Pro cuius reſolutione ſit talis concluſio. Teſtamẽtum origine, & inuentione fuit de iure gentium ſecundario: quoad ſolennitatem autem, & alias adiectiones, eſt de iure ciuili. Iſtam concluſionem probat Barto. in. l. interdum. ff. de condi. indebi. colum. 3. num. 7. & in l. prima. colum. 4. quæſt. 3. C. de ſacroſan. eccl. & in rubr. ff. de acqui. hæredi. num. 2. & ibi Iaſ. nu. 11. Martinus de Laude in tracta. de primogenitura. quæſt. 5. Tiraquel. in tracta. de primogenio. quæſtione. 7. nume. 5. Et egregius Doctor Antonius Gomez in. l. 3. Tauri. quæſtio. 1. Et ſic accipienda eſt glo. in. l. prima. verb. noſtræ ciuitatis. ff. de acquir. rerum domi. quæ magiſtra eſt, quatenus explicat ea, quæ ſunt introducta à iure ciuili Romano: & inter alia ponit teſtamentum. Deci. in conſil. 455. nume. 3. & conſi. 403. nu. 14. & conſil. 557. nume. 5. & conſil. 608. nume. 5. & conſi. 455. nu. 5. vbi tenet, quòd teſtandi ſolennitas eſt de iure poſitiuo. ¶ Circa prædicta eſt dubium, Vtrùm teſtamenti factio competat cuilibet de iure communi, an de iure ſpeciali? Et videtur quòd de iure cõmuni, cùm iure gentium id competebat, vt ſuprà proximè dictum eſt. Tum etiam, quia hæreditas repræſentat perſonam defuncti. l. hæreditas. ff. de acquirendo rerum dominio. l. mortuo. ff. de fideiuſſo. Et iſto reſpectu defunctus etiam poſt mortem videtur retinere dominiũ, quod poſteà adita hæreditate trãsfertur in hæredem. l. cum hæredes. ff. de acquiren. poſſeſſ.

Tertiò probatur. Quia contrahendo, obligatio poteſt conferri poſt mortem, & effectus ipſius cõtractus. l. vnica. C. de action. ab hærede & contra hære. & in. §. poſt mortem, Inſtit. de inutil. ſtipu. l. 12. titu. 11. part. 5. ergo idem videtur dicendum in teſtamentis. l. in teſtamentis. ff. de regul. iur. Valìdum enim eſt argumentum de contractibus ad vltimas voluntates. l. prima. §. veteres. ff. de acquir. poſſeſſ. l. diuortio. & l. ita ſtipulatus. verſ. Idemq; defendebat. ff. de verborum oblig. l. ſeruum filij. §. eum qui chirographum. ff. de legat. 1. l. pactum inter hæredem. ff. de pact. l. ſucceſſori. ff. de negoceſt. ibi, Sicut autem in negotijs viuorum geſtis ſufficit negotium vtiliter cœptum, ita & in bonis mortuorum, licèt diuerſus exitus ſit ſequutus.

Quartò facit textus in. l. prima. C. de ſacroſan. eccleſ.

eccle. vbi dicitur, quòd nihil magis debetur homi nibus, quàm ſupremæ eorum voluntates habeant locum, ergo de rigore iuris. ¶ His tamen non obſtantibus, contraria opinio validiori argumento defendi poteſt. Nam certum eſt, quòd nullus teſtari poſsit de iuris rigore: quia diſpoſitio teſtatoris confertur in tempus inhabile poſt mortem, quia mors omnia ſoluit. text. in authenti. de nuptijs. §. deinceps. Cui adde Hippolyt. in. l. finali. ff. de quæſtio. & in repet. rub. C. de probatio. nu. 248. vbi plura, quæ diſſoluuntur morte, explicat, ergo nõ videtur valere. l. eum qui. ff. de iuriſdict. omn. iudi. l. quod ſponſæ. C. de dona. ante nupt. vbi datur regula, quòd illud, quod fit tẽpore permiſſo, ſi conferatur in tempus prohibitum, non valet. Et dicit gloſſ. in capi. apoſtolica. 8. quæſt. 1. quòd Papa non poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, quia effectus confertur in tempus, quo non erit Papa. Quam dixit ſingularem Panormi. in capit. apoſtolicæ. num. 9. & ibi Barba. num. 11. de donatio. Idem Panormi. in capi. accepimus. de pact. & in rubr. iſto titul. num. 2. Barba. in tracta. de præſtan. Cardi. 1. quæſt. num. 46. Iacobat. in tract. de concil. pag. 334. litera. B. & eſt gloſſ. ſimilis. verb. non poſsit. in capit. ſi tranſitus. 79. diſtin. ſingularis ſecundùm Philipp. Franc. in capit. vbi periculum. de electio. libr. 6.

Secundò confirmatur ex gloſ. in. l. illa inſtitutio. verb. pendere. ff. de hæred. inſti. quæ tenet, q̃ ex gratia eſt conceſſa facultas teſtandi. quam ſequunt Panor. in rub. de teſtam. nu. 2. Chriſtoph. Porc. in prin. Inſti. de teſtam. Guillel. Bene. in. c. Raynutius. verb. Teſtamẽtum. 1. nu. 5. de teſtam. Deci. in rubri. C. qui teſtam. fac. poſſunt. & in. l. eum qui. num. 4. ff. de iuriſdi. omni. iudi. Campezius in tract. de ſtatutis loquentibus de dote. quæſtio. 69. nume. 6. Gerardus Mulert in prima additione ad tract. dictum Flos teſtamentum. Rollandini Paſſagerij, Iaſ. in dict. rubr. C. qui teſtam. fac. poſſunt. num. 2. Barba. in cap. ad hæc. num. 4. de teſtamen. Et videtur, quòd iſta ſit communis opinio, quæ ſuadetur tali fundamento. Nam certi iuris eſt, quòd id, quod conceſſum eſt contra regulam iuris, dicitur conceſsio gratioſa, & ſpecialis. l. peregrè. §. quæſitum. ff. de acquiren. poſſ. l. iuſto. §. nondum. ff. de vſucapionib. ſed facultas teſtandi confirmatur in tempus inhabile, contra prædictam regulam. d. l. quod ſponſæ. ergo eſt de iure ſpeciali, non autem de iuris rigore. ¶ Nec his obſtare videntur allegata ſuprà in cõtrarium. Et primò non obſtat, quòd talis facultas de iure gentiũ competeret: quia ſpecies noſtræ quæſtiõnis loquitur ſecundùm ius ciuile, quo inſpecto, & attenta regula. d. l. quod ſponſę. aduerſatur iuri gentium, vt non poſsit referri confirmatio teſtamenti poſt mortem, cum ſit tempus inhabile. ¶ Nec obſtat ſecũdò, quòd hæreditas repræſentat defunctum: quia illud eſt per viam fictionis. dict. l. mortuo. ibi, defuncti vice fungitur. Et in prin. Inſti. de ſtipul. ſeruor. ibi perſonæ defunctæ vicem ſuſtinet: fictio autem eſt de iure ſpeciali, quia ex æquitate contra veritatem inducit. l. poſtliminium. in principio. ff. de captiu. & poſtlim. reuer. l. in rebus. C. de iure dot. ¶ Nec etiam obſtat, quòd in contractibus obligatio poteſt conferri poſt mortem, quia hoc non erat inſtitutum de iure antiquo. argum. d. l. quod ſponſæ. ſed hoc poſteà conceſſum fuit per iura noua, quæ vlterius proceſſerũt ità diſponendo, vt in iuribus præcitatis. Et iſta opinio videtur verior, communior, & tenẽda de iure, quicquid alij ſenſerint in oppoſitum.

Prætereà & quartò inquirendum eſt, Quæ perſonæ ſint habiles ad faciendum teſtamentum? In qua quæſtione dicendum eſt, quòd regulariter omnes admittuntur, quæ expreſsè prohibitæ in iure non reperiuntur. Quia edictum de teſtamentis condendis eſt prohibitorium gloſſ. in. l. ſi quæramus. verb. quæramus. ff. de teſtam. quæ ſignanda eſt ſecundum Barto. ibi num. 4. & eſt magiſtra ſecundum Paul. num. 6. tenet Specul. de inſtru. editione. §. compendioſè. col. prima. nu. 1. Panor. in rubr. de teſtamen. nu. 2. glo. in. l. 2. ff. de lega. 1. Cæſar Lamberti. de iure patro. in. 7. quæſtione principal. primæ partis lib. 1. nu. 4. & l. 15. titul. primo. part. 6. ¶ Ex quo infertur, quòd dicens teſtamentum nullum, vel inualidum propter inhabilitatẽ teſtatoris ad diſponendum, tenetur prohibitionẽ probare, quia præſumptio eſt pro teſtatore, quòd potuit inſtituere, vel legare per prædicta. l. cætera. vbi Iaſ. hoc notat col. 2. nu. 3. ff. de legat. 1. Tum etiam, quia habens pro ſe regulam, habet intentionem ſuam probatam, & allegans contra eam, tenetur oſtendere. cap. quoniam. de cõiug. lepro. cap. ſecundo. de reſti. ſpolia. lib. 6. l. ab ea parte. ff. de probatio. glo. in. l. omnis definitio. ff. de regul. iur. Alciat. in tracta. de præſumptio. regul. 1. præſumpt. 28. num. 8. & ibi Ioan. Nich. in additione. Et ſic petens miſsionem in poſſeſsionem rerum hæreditariarum viſo teſtamẽto à iudice in ſui prima figura non ruptum, nec cancellatum, ſeu aliter ſuſpectum, eſt mittẽdus in poſſeſsionem, quã petit. l. fina. C. de edict. diui Adria. & l. 2. titul. 14. part. 6. quæ hoc corollarium expreſsè probat. Et eſt addendus Barto. in conſi. 91. Deci. conſi. 84. Segura in repetitione. l. ſi ex legati cauſa. nume. 60. ff. de verbo. oblig. Suarez in repetitio. l. poſt rem iudicatam. §. adde quartum. fol. 122. col. 4. ff. de re iudica. Petrus Ferrarien. in ſua practica in forma libelli, quo petitur hæreditas ex teſtamento.

Perſonas autẽ, quæ ſunt prohibitæ teſtari, enumerat

merat glo. in l. si quæramus. ff. de testam. & gloss. in. §. fin. Instit. quib. non est permiss. fac. testamē. in verb. ex lege Cornelia. Specul. in titu. de instrumen. editio. §. compendiosè. versi. Primò ergo oppone, Nepos de Montealbano. in tract. exceptio. rub. Exceptiones contra testamētum. pag. 468. Rollan. in arte notariatus. 2. parte c. 8. rubr. Quibus personis prohibetur facere testamentum. fol. 238. colum. 2. Et inter alias personas filius sub patris potestate testari prohibetur. Nam iste etiā de consensu patris non potest testari, nec de aduentitio, seu profectitio peculio. l. qui in potestate. ff. de testam. l. senium. C. qui testamē. fac. possunt. l. 13. titu. 1. part. 6. Ratio est, quòd patris consensus nihil operetur: quia testamenti factio est publici iuris, & priuatorum pactis non læditur. l. testamenti factio. ff. de testamen. c. licèt. de sepult. lib. 6. gl. in dict. l. qui in potestate. & in. d. l. senium. vbi Alexand. Nec etiam filia nupta de bonis maternis, vel eius dote si est in potestate. Alexan. consil. 17. colum. 3. nume. 1. libr. 2. nisi ad pias causas cum patris consensu. Alexand. in dict. l. senium. declarat Socin. septem modis in tracta. fallenti. regul. 153. Barba. in rubri. de testam. lectu. 1. nume. 14. In regno autem nostro filius, vel filia si habet legitimā ætatem, & non sit aliter prohibitus de iure, testari poterit, per. l. 5. Tauri. vbi de materia per Ioānem Lup. & Didac. del Castillo. Ideni dicendum est in regnis, vbi filij familiàs non subijciuntur patriæ potestati, vt in regno Aragoniæ, & in regno Franciæ secundum opinionem aliquorum, dicentium Francigenas sub patria potestate non esse. Quod etiam vltimum probat glo. singularis in prin. Instit. de patria potestate. in verb. ciuium Romanorum. quam dixit singularem Bald. in capi. 2. circa finem. de fratribus de nouo beneficio inuesti. & in cap. 1. An maritus succedat vxori in beneficio. Segura in. l. Imperator. nume. 97. ff. ad Trebellia. vbi probatur in additione, quòd parentes non habent vsumfructum in bonis filiorum, qui nō sunt sub potestate, nec possunt eis substituere pupillariter. De intellectu prædictæ glo. Adde Arias Pinel. in rubr. C. de bon. mater. 2. parte. nu. 9.

Est tamen notandum, quòd filius in potestate, vel adultus sub curatoris administratione constitutus poterit facere testamentum sine eius cōsensu. gloss. in. l. Aurelius. §. Caius Seius. verbo. intra legitimam. ff. de liberatio. leg. notabi. secundum Paul. de Cast. in. l. qua ætate. num. 3. ff. de testam. & in. l. is cui. numer. 3. eod. titul. Ias. in. l. nemo ex lege. num. 3. & in. l. si frater. num. 2. C. qui testam. fac. possunt. Deci. in cap. in præsentia. num. 35. de probatio. Tiraquell. in repetitione. l. si vnquam. verb. donationem largitus. num. 204. C. de reuocan. dona. & in. ll. connubiali. l. 15. glos. 3. num. 66. Boeri. decisiò. 23. num. 79. Segura in. l. si ex legati causa. nume. 12. ff. de verb. obliga. Ratio huius conclusionis ea est: quia potest tale testamentum reuocare, & propterea nō competit ei in integrum restitutio secundùm Seguram vbi suprà.

Intelligetamen, quòd poterit facere testamentum iuxta. l. 6. Tau. taliter, quòd non inducat patri præiudicium in vsufructu tertiæ partis, de qua disponere pōt, quia in ea fuit sibi acquisitus vsusfructus propter patriam potestatem. vt in. l. 3. C. de vsufructu. Colligitur ex Bartol. in. l. prima. §. lex falcidia. num. 2. ff. ad. l. Falcid. Bald. in. l. si quæramus. ff. de testamen. Et hunc intellectum ad dictam. l. Taur. posui ad Seguram in repetitione. l. Imperator. num. 78. ff. ad Trebell. Præterea, quia dicta. l. etiam si nihil adderet iuri communi, esset intelligenda taliter, ne pater sentiret damnum. glo. Barto. & Ias. num. 12. in. l. scimus. §. in computatione. C. de iure deliber. Et concessio principis sine damno tertij est intelligenda. l. 2. §. merito. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publico. c. super eo. de officio deleg. Deci. in consil. 595. nu. 27. Nec est inutilis facultas, quam habet filiusfamiliàs testandi, si cui aliqui defendere conantur, cùm satis sit, quòd disponere possit quo ad proprietatem dictæ tertiæ partis, & possit vendi, vel censuari, & sic de proprietate vti. Et istam opinionem credo veriorem, & tenendam: quanuis egregius Doctor Anto. Gomez nouissimè cōtrariam defendat in. l. 6. Taur. nume. 14.

Quintò quæro, Vtrum furiosus possit facere testamentum? Et est dicendum, quòd non. tex. in §. præterea. versi. Item furiosi. Insti. quib. non est permiss. fac. testam. l. furiosum. C. eo. tit. l. filiusfamiliàs. §. Marcellus. ff. de testam. glo. in capi. cùm dilectus. de succes. ab intesta. l. 13. titul. 1. part. 6. & l. 5. titu. 5. lib. 3. for. Anto. Gomez in. l. 3. Taur. nu. 6. vbi in num. 7. dicit dispositā in furioso in quæstione propositā locum habere in mente capto. l. in aduersa. ff. de testamen. cuius verba sunt, in aduersa corporis valetudine mente captus eo tempore testamentum facere non potest. l. furiosi. C. de nupti. l. humanitatis. C. de impu. & alijs substi. Idem est etiam in phrenetico: quia si ex grauitate morbi superueniat phrenesis, non poterit testari. Bald. in. l. 2. nu. 13. quæst. 10. C. de rescind. vendit. Bald. in. l. humanitatis. & ibi Franc. Curti. iuni. C. de impub. & alijs. Idem Bald. in. l. quidam in suo. ff. de conditio. insti. Facit text. in. l. ob quæ vitia. ff. de ædilit. edict. Et ita per illum text. tenet ibi Cæpol. in. §. idem Iulianus. nu. 49. Ias. consil. 141. num. 6. libr. 4. & B. in. l. furiosum. C. qui testam. fac. possunt. colum. 2. nume. 1. Barba. in capi. quia ingredientibus. num. 15. de testamen. Facit tex. & ibi idem Barba. nu. 7. in cap. cùm dilectus. de succes. ab

ceſſ. ab inteſta. Stephanus Bertrandus conſil. 178. nume. 4. lib. 3. Guill. Benedi. in repetitione. capi. Raynutius. verb. adiectæ impuberi. num. 86. Suarez allega. 1. col. 4. Quia phreneſis dicitur vitium corporis occupans corpora, & penetrans vſque ad animam. Ita tenet Bald. allegando Ariſtotelem in dict. l. ob quæ vitia. quem ſequitur ibi Cæpola in. §. Item Iulianus.

Et furioſus olim & hodie in eodem furore duraſſe præſumitur. glo. in cap. fina. verb. compotẽ. de ſucceſsion. ab inteſta. quam glo. ibi ſequuntur Ant. Panor. & alij doctores. Et eſt opinio eius cõmunis ſecundum Præpoſi. in capi. dilectus. col. 2. nume. 2. de ſponſal. & ſecundum Iaſ. in. l. patre furioſo. numer. 6. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. Boeri. deciſio. 23. num. 86. Card. in clemen. vnica. de homici. nume. 4. quæſtio. 2. & ibi Anchar. Iaſ. conſi. 178. nume. 1. libr. 2. cum alijs concordantijs adductis à Petro de Dueñas in allegatione, quam fecit in cauſa ſuæ matris. col. 3. Et eſt glo. ſimilis in capit. indicas Hermanum. 3. quæſtio. 9. Alciat. de præſumpt. regu. 2. præſumpt. 18. Quod procedit, quando non interuenit lõgum interuallum temporis poſt furorem, quia tunc abſque dubio præſumitur eſſe in furore tempore actus geſti. argu. text. in. l. ſi ventri. §. fin. ff. de priuileg. credi. & in l. lecta. verſi. dicebam. ff. ſi cert. pet. & in. l. petens. C. de pact. & in capi. officij. de elect. Et hanc opinionem tenent Bald. Alexan. & Corne. nu. 4. & Iaſ. in dict. l. furioſum. Imol. in. l. qui teſtamẽtum. §. furioſum. ff. de teſtam. Bald. & Marcus Ant. nume. 26. in. §. Item furioſi. Inſtit. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam. Angel. in. §. teſtes. Inſtit. de teſtament. Bartholom. Cæpol. in. d. l. ob hæc vitia. §. Idem Iulianus. nu. 52. Florian. in. l. ſed etſi. §. iniuriam. nume. 6. ff. ad leg. Aquil. Stephan. Bertrandus conſi. 48. nume. 24. lib. 1. Alex. conſil. 86. nu. 12. lib. 2. Boeri. deci. 23. num. 89. Vel eſſet per plures menſes furioſus, ſecus ſi per momentum, & feciſſet teſtamentum ex interuallo, vt declarãt prædicti doct. & Socin. conſil. 42. col. 2. lib. 1. Bart. l. 2. ff. de bono. poſſ. fu. infanti. delat. Si tamen antè nunquam eſſet alienus à mente, præſumitur ſanus, & furor eſt probãdus ab aduerſario: quia qui libet ſanæ mentis præſumitur. l. non codicillum. C. de teſtam. l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſunt. Furor autem quot modis probetur, declarat Couar. in epitom. 4. decretal. 2. parte. capi. 2. num. 6.

Quæro, Vtrùm hæreticus poſsit facere teſtamentũ, vel excommunicatus propter hæreſim? Et eſt dicendum quòd non. Authenti. credentes. C. de hæret. cap. excommunicamus. §. credentes. eod. titul. l. Manichæos. C. de hæreti. l. 16. titul. 1. part. 6. glo. in. l. is cui lege. ff. de teſtam. nec hæres inſtitui. l. 4. & ibi Gregor. Lopius titu. 3. partita. 6. in verb. *Hereje*. ¶ Eſt autem optimum conſilium, quòd teſtator in ſuo teſtamento confiteatur ſanctam fidem Catholicam: quia corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem, ſecũdum Apoſtolum ad Roma. 10. capi. vnico. §. quia verò Chriſtus. de Sacra vnctio. & Matthæ. 10. dicit Chriſtus, Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui in cælis eſt: qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram patre meo, qui in cælis eſt. & Marci. 8. cap. ad fi. Et proteſtabitur ſe victurum, & moriturum in prædicta fide, de qua in. l. prima. titu. 1. libr. 1. ordi. & per Baptiſtam Cacialup. in tracta. de modo ſtudendi. documento. 1. Et proteſtatio eſt optima: quia qualis fuerit animus proteſtantis declarat. vt notatur in l. Neſennius. ff. de nego. geſt. & in. l. qui in aliena. §. fina. ff. de acqui. hæred. Couar. in epitom. 4. decretal. 2. parte. cap. 2. num. 3. & capi. 3. §. 5. nume. 12. Ludoui. Gomezi. in regu. Cancellariæ. De impetrando beneficium vacans per obitum familiaris. quæſtione. 9. Ripa latè agit poſt Felin. de materia proteſtationum. in cap. cùm. M. num. 67. de conſtitu. Anchar. in cap. paſtoralis. nume. 18. de cauſa poſſ. Cardin. in clem. 1. quæſt. 12. de procur. Quod eſt bonum, & vtile conſilium pro illis, qui aliquãdo inculpabantur de crimine hæreſis, vt proteſtẽtur maximè in extremis fuiſſe & eſſe catholicos, & tenuiſſe, & tenere fidem catholicam, quam tenent catholici doctores, & prædicat Romana eccleſia, & cum eadem fide vixiſſe & mori velle. Ita Cæpol. cautela. 155. & eſt repetita. nu. 185.

Item dubitari poteſt, Vtrùm excommunicatus poſsit teſtamentum facere? Et videtur, quòd non, quia repellitur ab agendo in iudicio, à patrocinando, à teſtificando, & ab alijs actibus ſimilibus, quia cum eo non eſt communicandum propter periculum communionis. capit. 1. de except. libr. 6. cap. decernimus. de ſententia excommunicationis. libr. ſexto. capit. intelleximus. de iudic.

Secundò confirmatur, quia excommunicato non ſolùm actus iudiciales, ſed etiam extraiudiciales, & legitimi ſunt prohibiti. text. in capit. licèt. de ſententia excommunicationis. libr. ſexto. Sed actus teſtandi eſt huiuſmodi, ergo &c.

Tertiò confirmatur ex nouem fundamẽtis adductis à Barba. in dict. cap. intelleximus. num. 52. vſque ad 58. vbi probat, quòd excommunicatus non poteſt facere teſtamentum. Ioan. Monach. in cap. quanquam. de vſur. & Hoſtien. in capit. 1. de exceptio. in, 6. glo. in capi. decernimus. de ſententia excommunica. lib. 6. in verb. teſtificando. quam glo. dixit ſingularem Philipp. Franc. in rubri. de teſtamen. lib. 6. caſu. 16. D. Dueñas in tract. fallen. regu. 272. quaſi deportato æquiparetur ex

commu-

communicatus. Hoc tamen non est admittendũ, quia falsa ratione iuuatur, cum excommunicatus regulariter testari possit. Quod probatur ex eo, quod omnes testari possunt, qui iure expresse nõ prohibentur. l. si quæramus. ff. de testamen. §. fin. Instit. quibus est permiss. face. testam. l. prima. C. de sacrosanct. eccle. dixi suprà quæst. 4. principali. sed excommunicatus non prohibetur testari, igitur potest testamentum facere. Secundò casus specialis denotat ius commune esse in contrariũ. l. ius singulare. ff. de legibus. excommunicato autem propter hæresim est prohibitum. authen. credentes. C. de hæreti. capit. excommunicamus. §. credentes. eod. tit. Nec excommunicatus ex percussione Cardinalium potest testari. cap. fœlicis. de pœnis. in. 6. ergo excõmunicatis propter alias causas non est interdicta testandi potestas. Et istã sententiam tenet Innocent. in cap. cum voluntate. de sententia excommuni. Archidia. in ca. pia. nu. 4. de except. in. 6. Io. de Ana. in. d. §. credẽtes. nume. 8. Panormi. in cap. veritatis. num. 32. de dolo & contuma. Barto. & Bald. in. l. si quæramus. ff. de testam. gloss. in. l. 6. titul. 9. part. 1. & est communis secundùm Francum in rubri. de testamen. num. 32. lib. 6. Feli. in cap. ad probandum. num. 1. de re iudi. Barba. in dict. cap. intelleximus. nu. 52. de iudi. Bartholo. Chassanæ. in consil. 1. dubio. 5. nume. 17. Socin. in tracta. fallen. reg. 133. Dueñas, vbi alios plures ad id citat in dict. regula. 272. Couar. in rubr. de testam. 2. parte. num. 18. Anto. Gomez in. l. 3. Taur. num. 15. Et est veritas secundum Robert. Marant. in repeti. l. is potest. nume. 121. ff. de acqui. hæred. Ampliatur habere locum in publico excommunicato secundum Aretin. in. l. si quæramus. colum. 5. ff. de testam. vbi dicit, quòd est communis opinio & Felin. in dict. capi. ad probandum. & Couar. in dict. nu. 18. versi. Nec refert an sit publicè, vel occultè excõmunicatus. tenet Ioan. Andr. in dict. capit. decernimus. in nouella. Federicus in consi. 71. Francus in dict. rubri. de testamen. nu. 72. Selua de beneficio. 3. parte. quæst. 4. nu. 4. Socin. in regu. 133. vbi allegat alios doctores. Intellige tamen, nisi quis fuisset anathematizatus, seu solenniter excommunicatus, & denuntiatus publicè, quia talis testari non potest secundum Bald. in. l. fina. num. 7. C. si à non compet. iudi. & in. l. 3. nume. 6. C. si pendente appella. mors interue. Idem probat in. l. prima. nu. 3. C. de secũ. nupt. Bart. in consi. 238. Ioan. Monach. in capitu. quanquam. de vsur. in. 6. Quod probatur, quia talis excommunicatio inducit suspicionem hæresis secundum Francum in rubr. de testam. num. 31. lib. 6. Secundò, quia cum tali excommunicato est omnino prohibita communio cum alijs. gloss. in cap. primo. verb. periculum. de except. in. 6. capi. illud. & ibi glo. verb. vitari. de cleri. excommuni. ministr. S. Thom. in. 4. senten. distin. 18. quæst. 2. artic. 4. & ibi Gabriel. dubio. 1. Archiep. Florent. 3. part. titu. 25. cap. 2. §. 2. Nauarr. in capit. 1. §. laboret. colum. fina. de pœni. distin. 6. Si ergo absque peccato ipse excommunicatus, neque alij cum eo possunt communicare, & testamentum debet fieri cum communicatione tabellionis, & testium, necesse erit fateri & ipsum testamentum, cum nõ possit fieri sine tali communicatione, esse prohibitum excommunicato. argumen. l. oratio. ff. de sponsal. in. l. ad legatum. in. l. ad rem mobilem. ff. de procur. Item etiam ex extrauagan. Ad vitanda scandala. posita in sanctione Gallicana. sub tit. de excommunicatis non vitan. ¶ Et quia ista permissio testandi pararet alijs causam delinquẽdi, communicando cum excommunicato, & excommunicato communicãdo cum alijs: quod non est admittẽdum tanquàm absurdum. l. si vnus. §. illud. ff. de pact. l. conueniri. ff. de pact. dotali. Et in excommunicato denuntiato intelligo procedere dictum Cæpolæ. cautel. 117. vbi expresse tenet, q excommunicatus non poterit testari durante excommunicatione. Et sic possumus restringere, & intelligere communem opinionẽ, de qua suprà, dicentem excommunicatum quantumcunq; publicum testari posse, quod habeat locum in non denuntiato particulariter & expresim, iuxta formam text. in dict. extrauag. Ad euitanda scandala. Et si quis simpliciter velit defendere communem opinionem, dicat, quòd excommunicatus est prohibitus à legitimis actibus pertinentibus ratione officij, secùs tamen in illis, qui sibi competunt vt priuato, nam ab illis nõ remouebitur. Cardina. in cap. perpendimus. quæst. 30. de sententia excommunica. Deci. in cap. intelleximus. nu. 4. de iudi. Neque communi opinioni obstat glo. in dict. cap. decernimus. quia quæstionem propositam indecisam reliquit, & noluit quicquam decidere: determinauit tamen Ioan. And. idem quod communis ibi, num. 7. in nouella.

Quid autem in damnato ad mortem. Et est dicendum, quòd condemnatus ad mortem naturalem, vel ciuilem, non potest testamentum facere. l. eius qui. §. fina. ff. de testamen. vbi Paul. Imol. & Areti. dicunt istam esse communem opinionem. gloss. in authen. sed hodie. C. de dona. inter vir. & vxor. traditur à Ioan. Lup. & Anto. Gomez in. l. 4. Taur. & est communis secundum dict. Couar. de testam. in rub. 3. parte. nu. 27. & l. 15. titu. 1. part. 6. Idem est secundum eum in condẽnato ad mortem ciuilem. vt est tex. in dict. l. eius qui. §. primo. & in damnato ad perpetuos carceres. Bart. in. l. 2. ff. de his, quæ pro non scrip. Bald. in. l. prima. C. qui non possunt ad libert. peruen. Hippolyt. singu. 565.

gu.565.Et est cõmunis in laicis secundum Panor. in rubri. isto titulo. colum. 2. & Couar. in dict.3. parte.colum.33.vbi dicunt idem esse in clericis. & Ioan.Bernar.in praxi canoni.criminali.capit.129. Hodie verò cõdemnatus ad mortem naturalem, vel ciuilem potest facere testamentum per.l. 4. Tauri.Concord.lex Lusitaniæ libr.4.titul. 94.l. vnica.incip. *Athamos*. Idem dicendum est de monacho professo.text. est in authenti. Ingressi.ibi, Neque de his testari possunt.C.de sacrosanct. eccles.& in authenti.de monachis.§.illud.l.17. titu. primo.parti.sexta.

Quid de prodigo, cui bonorum administratio à lege, vel à iudice interdicta est? In quo dubio text.in.l.is cui lege.ff.de testa.& in. §.Item prodigus.Instit.quib.non est permiss.face.testa.&.l.13. titu.primo.part.6.decidunt quòd non. Ratio autem huius dicti est, quòd prodigalitas arguit vitiũ animæ,& defectum iudicij,& intellectus, & ideo non reputatur integra, & perfecta persona,vt possit rectè discernere, & regulare cui bona relinquat.Quod probatur ex Aristotele dicẽte, quòd prodigus est quasi ꝑcul à regimine,&ideo æquiparatur pupillo.l.certi condictio.§.quoniam.ff.si cert.peta.& furioso.l.is qui.ff.de tutor.& curato. datis ab his.Et prodigus secundum Arist.4. Ethi. ca.1.est ille,qui dat plus,quàm oportet, & quibus non oportet,& cùm non oportet. Cui adde Segura in.l.Imperator.nume.141.ff.ad Trebel.Ant. Gomez in.l.3.Taur.nu.14. ¶ His sic præmissis, quæ proficiunt ad obiectionem contra testamentum ex defectu personæ testatoris, vel ad cognoscendum de eius habilitate,nunc erit tractandum de institutione hæredis tam ex testamento,quàm ab intestato, & ex quibus causis reddatur nulla, vel iniusta talis institutio.

De institutione hæredis.

VLTERIVS principaliter quæro, In qua parte testamenti sit situanda institutio hæredis? Et videtur,quòd in capite testamenti.text.in.l.prima.ff.de hæred.instit.& in §.ante hæredis.Instit. de leg. Quibus est addẽdus Alciat.in libr.4.iuris Parerg. cap.6. Sed hodie de iure nouo sufficit, quòd ponatur in principio, in medio,in fine, vel in qualibet alia parte testamenti.text.in.l.ambiguitates. C. de testamen. & in.l. præposteri.eod.titu.& in dict.§.ante hæredis.Instit.de lega. & ita communiter seruatur, quòd institutio ponitur de communi Stylo in fine testamenti post legata, & fideicommissa secundũ Baldum in.l.hac consultissima.colum.2.nu. 6.C. qui testa.face.possunt.Imol.& Bald.in.l. prima.ff.de hæredi.instit. ¶ Quod tamen fallit in testamento cæci:quia in eo requiritur pro forma, quòd hæredis institutio ponatur in principio, & capite testamenti.text.in.l.hac consultissima.versic.Deinde exprimat nomen hæredum.C.qui testamen.fac. possunt.vbi ita tenent Petrus,Cynus, Bart. Alberic.Richard.Mal. & Fulgos.Angel.in dict.§. ante hæredis.& in.§.cæcus.Insti.quib.non est permiss. fac.testa. Et videtur idem probare.l.14.tit.1.part. 6.Sed tamen defendi potest cõtraria opinio, imò quòd etiam in testamento cæci possit fieri institutio in qualibet parte testamenti. Primò, quia omissio leuis solennitatis non debet vitiare actum: vt in.l.prima.§.fin.ff.de ventre inspi. Et illa dicitur leuis solennitas, quæ non est ratione munita, vel quando eius omissio facti substantiam nõ mutat,vel si omittatur,est nullius, vel modici præiudicij.argu.text.in.l.Gallus.§.primo ff.de liber.& posthu.& in.l.cùm pater.§.fidei tuæ.ff.de lega.2. Eleganter firmat Bald. in dict. l. hac consultissima.colum.2.num.6.& Barto.in.l.prima.§.si plures.ff.de exerci.actio.2.lectura.num.13. Bartol.in l.fin.§.si verò.C.de iure deliber.Egregius doctor Anto.Gomez in tract.de testam. capi.2.nume.5. vbi plura alia fundamenta ad comprobationem istius partis adducit.

Ex quo fundamẽto deciditur dubium, Vtrùm omissio diuini nominis in principio testamenti vitiet tabellionis scripturam? Et vltra prædictum fundamentum videtur quòd non, quia forma tabellionibus est tradita conficiendi instrumenta, & tamen in ipsa non est eis iniunctum, quòd ponatur nomen Domini. vt patet in authentica. vt proponatur nomen Imperatoris. collatione quinta.gloss.in.l.generali.verbo.seruitutis. C. de Tabular. libr. decimo. &.l. 54. titul. 18. part. tertia. Nec Rollandinus in practic. notariatus libr. primo,capitul.octauo. in forma testamenti inuocationem Domini apposuit. Tum etiam, quia appositio diuini nominis non est enumerata inter substantialia,ergo eius omissio non debet vitiare testamentum, seu quodlibet aliud instrumentum,secundum Baldum.vbi Philippus Decius in eius additione in rubrica. C.de nouo codic. compon.numer. primo. Alexand.in rubrica. ff. noui oper. nuntiatio. vbi dixit hanc opinionem communem.Panormita.& Felin.nume.2.in cap.1. de fide instrumen. vbi alios idem tenentes adducit. Et est etiam communis teste Ripa in cap.cùm ecclesia.nu.1.de causa poss.Et ne aliqua, quæ in contrarium possent adduci,obstent,est videndus Alexan.loco proximè citato nume.8.vsque ad 13.vbi probat etiam si de consuetudine esset receptum, quia est omissio leuis,& non substantialis solennitatis. At esto quòd esset substantialis,negligentia notarij non debet inducere præiudicium testatori,seu

ri, seu aliter contrahenti, cùm talis clausula solita sit apponi, & ideo pro apposita habetur. l. quòd si nolit. §. quia assidua. ff. de ædili. edict. l. fina. C. de fideiusso. Segura in repetitione. l. tertię. §. fina. nume. 31. ff. de liberis & posthum. Couarru. in rubri. de testamen. 2. parte. nume. 14. Et quia teste Aristotele, verba transposita non vitiant sensum dispositionis. l. præposteri. C. de testamen. ergo institutio facta in testamento cæci, quouis loco ponatur, non vitiat illud. Adde Bald. in. §. sed si instituto. colum. prima. Instit. de vulg. substit. ¶ Præterea dubitatur, Vtrùm directa hæredis institutio possit fieri in qualibet vltima dispositione? Et est respondendum, quòd in nulla, præterquam in testamento. l. hæreditatem. C. de codicil. §. codicillis. Instit. eodem. l. non codicillum. C. de testamẽ. Rollandinus in practic. notariatus. 2. parte. cap. 8. rubri. In qua vltima voluntate fiat hæredis institutio. l. proximè. ff. de his quæ in testa. delen. vbi absque hæredis institutione non valet testamentum. Facit. l. quod per manus. ff. de iure codicil. & quod determinat Bald. in dict. l. non codicillum. in fin. & Iaſ. in authenti. Nouissima. numer. 25. C. de inofficioso testamento.

Est tamen optima quæstio, Vtrùm possit testator instituere omnes homines de mundo simpliciter & absolutè? Et videtur, quòd sic. text. in. §. & vnum. Instit. de hæredi. instit. vbi probatur, quòd mero iure valet talis institutio. Infirmatur tamẽ, & vitiatur propter impossibilem additionem, secundùm gloss. singularem ibi, quam ibi sequuntur Doctores. Tenet etiam Paul. in. l. captatorias. C. de testamen. milit. colum. secunda. & Imol. in l. captatorias. ff. de hæred. instituẽ. colum. quinta. Probatur conclusio gloss. vltra doctores: quia dispositio, per quam redditur impossibilis aditio hæreditatis, non valet, iuxta nota. in. l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verborum obligationi.

Secundò, Quia pro forma & validitate testamenti requiritur, quòd testator exprimat nomen vel nomina hæredum, vel eos demonstret indubitabili signo. text. in. l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæred. instit. & in. l. iubemus. C. de testamen. Quod in specie proposita nostri casus non potest fieri, ergo. Præterea, Quia si hæreditas esset dividenda inter omnes homines de mundo, quanuis esset opulentissima, redderetur ad nihilum: & sic talis institutio esset illusoria, & inutilis. arg. text. in. l. cùm post. §. gener. ff. de iure dot. Et id, quod in iure dicitur, quòd dispositio vniuscuiusque debet esse realis, & non verbalis. l. 2. C. communia de lega. l. fin. C. de dona. & in prin. Instt. quod cũ eo. Et has rationes pro ista vltima parte sentiunt Bar. Io. Faber. Ange. & Nicas. in. d. §. & vnũ. Instt. de hæred. instit. Sed his non obstantibus est dicendum, quòd talis institutio valeat, & confirmetur aditione vnius hominis de mundo, & alio non adeunte, tota hæreditas sibi pertineat. Alio verò, vel aliis postea adeuntibus acquiratur etiam eis pars quota secundùm numerum ipsorum. argument. text. in. l. si nemo. ff. de testamentar. tutel. & partes non adeuntium eis accrescunt. vt in. l. liber homo. §. si Titius. ff. de hæred. instit. secundum Ioan. Fabr. numer. secundo. & Angel. nume. primo. in dict. §. & vnum. ¶ Nec obstat quod adducitur de infinitate, quæ est vitanda. vt in. l. vnica. C. de sententijs quæ pro eo quod inter. & in cap. cum multis. de rescript. libr. sexto. & gloss. in. l. fina. super verb. infinitum. de sacrosanct. eccles. C. ¶ Nec etiã obstat quod dicitur de incertitudine, quæ etiam vitiat vltimam voluntatem. §. incertis. Instit. de leg. Quia incertitudo hæredis ideo vitiat vltimã voluntatem, quia ex parte personæ institutæ esset dubia aditio hæreditatis: dubitaret enim quis eam adire teneretur: in institutiõe autem omniũ hominum de toto mundo, nulla est dubitatio aditionis hæreditatis: quia omnes insimul instituit, nemine dempto. Vt si quis (verbi gratia) instituere omnes alicuius domus, qui etiam si non nõminarentur, valeret talis institutio.

Est dubium, Quo titulo legitima sit relinquenda filio? Et est dicendum, quòd titulo institutionis. Salicet. in authenti. nouissimè. & ibi Iaſ. C. de inoffic. testamen. qui firmant hanc esse communem opinionem. Curtius Iun. in. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nume. 13. C. de testamen. Segura in. l. cùm patronus. num. quarto. ff. de leg. 2. vbi plura congessi pro confirmatione istius communis opinionis. Roderi. Suarez in repetitione. l. quoniam in prioribus. 15. limita. C. de inoffic. testamento. text. est in. §. aliud quoque capitulum. in authenti. vt cùm de appellatione cognoscitur. & in. §. eadem. Instit. de hære. quæ ab intesta. deferun. Et est communis secundum Curti. in authenti. ex causa. nume. 51. C. de libe. præteritis.

Ampliatur locum habere etiam, attenta dispositione iuris Canonici, quo iure filius est honorandus titulo institutionis. gloss. per text. ibi in capi. si pater. in verb. instituit. de testamen. in. 6. quam ibi sequuntur Ioannes Andr. Anchar. Domi. & Franc. Et hanc sententiam communem fatentur Imol. in capit. Rainutius. numer. 31. eodem titulo. vbi Couarru. in. §. primo. numer. primo. Iaſ. in authenti. Nouissima. nume. 31. C. de inofficioso testamen. & in rubri. ff. soluto matri. numero. 32. & ibi Ripa numero. 44. Et est communis opinio & verior secundùm Alexandrum consil. 70. colum. secunda. libr. 2. Quanuis ipsemet Alexan. sibi contrarius dixerit in. l. inter cætera. ff. de liberis & posthumis. quòd de iure Canonico non requiri-

requiritur, quòd relinquatur legitima titulo institutionis, secundum Baldum in. l. fina. C. familiæ herciscundæ. Et istam dicit communem Alexan. loco proximè citato. Nec obstat textus in dict. capit. Rainutius. in verb. relinquo. Quia ibi non dubitabatur de viribus testamenti. Ergo dicendum est, quòd ibi dos fuerit relicta titulo honorabili institutionis, iuxta reg. capitu. primi. de ætate & qualitate. libr. sexto. secundum Ripam vbi suprà colum. 11. numero. 44. Et plures alios intellectus ad illum textum videre poteris per Docto. de Couar. in dict. capitu. Rainutius. §. primo. Ampliatur locum habere etiam de iure Regio secundum Rodericum Suarez vbi suprà fol. 58. in. l. fori. ibi inserta. §. ad principalem huius. Pro qua opinione facit. Quia idem statutum est de iure Canonico, & de iure ciuili. argumen. text. in capitul. cùm expediat iura iuribus concordare. de electio. libr. sexto. Et est regia. l. quinta. titul. octauo. part. sexta. Quanuis contrariam opinionem senserit. Baldus in. l. maximum vitium. C. de liber. præter. & Segur. in loco præallegato. numero. 42. Iaſ. in dicta authenti. Nouissima. numer. 24. quatenus tenet, quòd quotiescunque statutum derogat iuri communi, vel corrigit illud, nunquam recipit interpretationem ab eo, nec intelligitur secundum eum, sed simpliciter prout iacet. Et Ioan. Lup. in l. sexta. Taur. numer. tertio. Nam responsio, seu instantia ad dictum Baldum ne obstet huic nostræ sententiæ colligi potest ex Iaſ. in authenti. Nouissimè. numer. 24. versi. Istam limitationem Bald. reprehendit &c.

Et quòd sit relinquenda titulo institutionis, est communis, vt dixi, & tenenda, quanuis Iaſo. contra eam aliquibus fundamentis teneat in dict. authenti. Nouissima. numer. 16. videlicet, quando testamentum est conditum inter liberos. Cui satisfacit Curti. Iunio. in dicto. §. ex imperfecto. colum. tertia. nume. 14. Et probatur ex generalitate tex. in. §. aliud quoque capitulum. in authen. Vt cùm de appella. cognosc. vbi titulus legati excluditur à legitima, & filiorum institutionem parentibus iniungit, non facta distinctione, an testamentum esset inter liberos conditum, an cum extraneis simul. Quam opinionem tenent Cynus, Salicet. & communiter Doctores in dict. authen. Nouissima. Guillelm. Benedict. in dict. capi. Rainutius. verbo. relinquens. in primo. numero. 136. gloss. verbo. instituit. in dict. capitul. si pater. vbi Philippus Prob. de testamen. libr. sexto. Antonius Rube. consil. 72. Carolus Molinæ. in additio. ad Alexand. consil. 168. libr. quinto. Couar. vbi suprà. qui omnes tenent istam esse communem opinionem. Nec obstat text. in dict. capit. Rainutius. qui præter alios intellectus ita exponi potest, vt filias ibi hæredes institutas fuisse potiùs cõsideremus, quàm in certis coniecturis contrarium diuinemus.

Ampliatur, vt etiam filius fictus, sicuti est monasterium. capit. in præsentia. de probat. & filius legitimatus debet habere legitimam titulo institutionis, sicut & filius verus. gloss. in authenti. Si qua mulier. in gloss. magna. super verb. competere. C. de sacrosanctis eccleſijs. quam ad hoc ibi adnotauit Salicet. in quinta colum. & Iaſ. in authen. Nouissima. colum. quarta. C. de inofficioso testamen. & in rubri. nume. octauo. ff. de liberis & posthumis. Iaſ. dict. authen. si qua mulier. numer. 18. Et confirmatur, quia testamentum rumpitur per religionis ingressum. secundum Romanum consil. 237. Oppositionem hanc. vbi citat ad hoc quatuor rationes. Item in specie proposita idem firmat Petrus de Vnzol. in pract. artis notariatus. rubri. de monachatione. nume. tertio. in. 12. volu. tracta. diuersorum docto. Et assignat duas rationes. Prima, quia capite minutus est. vt Institu. quibus modis testamenta infirm. §. non tamen. Secunda, quia quasi filius agnascitur sibi monasterium, vnde ad instar filij posthumi rumpet testamentum. vt in authenti. de monach. §. illud. quod ante ingressum potest testamentum facere, & alios instituere est instituto monasterio in sua parte legitima, aliàs tanquam posthumus præteritus dicere poterit testamentum nullum. §. secundo. Insti. de exhæreda. libero. Prædicta vera sunt, quando ingrediens non habebat liberos, & antequam de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret, potest & inter liberos diuidere, si vult post ingressum, & aut vult dare eis minùs, quàm potest, & tunc saltem partem legitimam habet eis relinquere, quia illam eis diminuere non potest, & quod eis non dederit, monasterio applicabitur: si autẽ plus velit dare filijs, quàm potest, tunc sua persona filijs connumerata, partem sibi retineat, quæ monasterio competere debeat, id est dicere: tantum sibi retinere debet pro monasterio, quantum debet dare cuilibet filiorum. Sed si post ingressum moriatur antequam inter filios diuidat, filij legitimam percipiant, quia illam nunquã perdunt ni hi exhæredentur, reliqua substantia monasterio competere debet. vt not. in dict. authenti. Si qua mulier. &. l. 17. titul. primo. parti. 6.

Sed in quæstione proposita, Vtrùm testamentum conditum ante ingressum rumpatur per ingressum? Respon. resolutiuè post multas opinio. de quibus per Bartolum in dict. authenti. Si qua mulier. quæst. prima. & ibi Bald. colum. 4. post Iacob. Butri. & Iacob. de Belloui. & Odoss. dicũt, q̃ si testando cogitauit de ingressu, testamentũ non rumpit̃ per ingressum: sed si non cogitauit, rum-

pitur tanquam per nouam voluntatem. In dubio verò dicit ibi Bald. in quarta colum. præsumitur cogitatum de ingressu incontinenti post testamẽtum secuto, non ex interuallo. Quod est notandum, Tenet Bertachi. in loco infra citando. & glo. Montalui in. l. 17. titul. primo. part. 6. Quæ opinio est communis secundum Ripam in. l. si vnquam. quæst. 35. nume. 94. C. de reuocan. dona. Deci. consil. 31. nume. 3. Quanuis contrariam, imò quòd indistinctè reuocetur, tenet glos. in dict. authent. si qua mulier. & glo. in authen. de monach. §. illud. quarum opinio est communis secundùm Imol. in. l. prima. nume. 11. de testa. & Ias. dict. authen. si qua mulier. num. 17. Galdens. in de arte testandi. tit. 3. cautel. 9. ¶ Quando autem est ingressus monasterium mendicantium, putà fratrum minorum, vel prædicatorum, & sit incapax indistinctè non rumpitur per ingressum secundum Bald. in dict. authenti. si qua mulier. & in addi. ad Specula. de statu monacho. versic. An per ingressum. Et tenet Bertachi. in tracta. de episcopis. in 4. part. de potesta. episcopi in temporalibus circa res ecclesiarum. nume. 13.

Est notandum, quòd filius debet instituí in testamento patris, aut expresè cum causa exhæredari, aliàs testamentum erit nullum. text. in prin. Instit. de exhæred. liber. l. si filius qui in potestate. & l. inter cætera. ff. de liberis & posthum. & l. filio præterito. ff. de iniusto rup. Igneus in auth. ex causa. C. de liber. præter. Ille autem propriè dicitur præteritus, qui non est institutus, aut exhæredatus. text. in. l. quidam filium. C. de fideicommiss. ibi, nec hæredem, nec exhæredatum fecit. vbi Paul. de Castr. num. 2. text. in. §. eadem. Instit. de hæredi. quæ ab intest. defe. l. 10. titul. 7. part. 6.

Quid autem erit, si testator non habet descendentes, sed ascendentes, an teneatur eis relinquere hæreditatem titulo institutionis? Et videtur, quòd sic: quia parentibus est debita huiusmodi hæreditas in bonis filiorum sic vt è conuerso filijs in bonis parentum. l. 6. Taur. l. nam & si parentibus. ff. de inoff. testam. Item, quia titulus institutionis est honorabilis: & ideo maiori ratione erit debitus parentibus. argument. text. Exod. 20. & Deuteronom. 5. Præterea ista est communis opinio secundum Ias. in authen. Nouissima. num. 37. C. de inoffic. testamen. vbi plura in articulo dicit, subijciens, quòd est quæstio subtilis, & disputabilis. Et eandem tenet Paul. de Castr. in. l. pater filium. nume. 14. vbi per Curtium in additione. ff. de inofficio. testamen.

Dubitatur, Vtrùm idem erit in fratribus testatoris? Et est dicendum, quòd non tenetur quis fratrem instituere, nec bona sua relinquere. Turpi tamen persona instituta, frater agit contra testamentum fratris. l. fratres. vbi Ias. C. de inoffic. testamen. Ioan. Bernard. in tracta. fallen. regu. 634. Segura in. l. cùm patronus. nume. 44. ff. de legat. secundo. vbi dixi. ¶ Est dubium, Vtrùm filius naturalis habeat ius dicendi nullum, seu querelandi testamentùm patris, eo quòd non instituit eum. Respond. quòd non. glos. singul. in. l. prima. ff. de bon. possess. contra tabul. secundum Seguram in. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nume. 31. ff. de vulgar. Et est vnica & singularis secundùm Antonium Gomez in. l. nona. Tauri. num. 11. vbi plures commendationes allegat. Et est regia. l. octaua. titulo. 13. part. sexta. Contra matris testamentum filius præteritus poterit agere, descendentibus legitimis non extantibus, vt dixi in additio. ad Seguram loco præallegato. glos. in. l. si qua illustris. C. ad Orficia. in glos. fina. glos. in. §. tam autem naturalis. in glos. prima. Institu. de inoffic. testamen. Bald. in. l. fina. colum. secunda. numero. tertio. C. familiæ herciscundæ. text. in. l. si suspecta. verb. de inofficioso. ff. de inofficio. testamen. vbi glos. Odoffred. Alber. Bald. Angel. & Paul. Et est communis, secundum Ioannem Baptistam, Caccialup. in dicta. l. si qua illustris. numero. 94. Antoni. Gomez in dicta. l. nona. nume. 12. vbi tenet post Baldum, quòd quantum ad matrem naturales habent iura legitimorum, & succedunt tales filij ex testamento & ab intestato, etiam si mater habeat ascendentes. l. nona. Tau. quam ibi notat Anto. Gomez nume. 10.

Est etiam notãdum, quòd pater potest filium naturalem instituere in omnibus suis, bonis exclusis parentibus. l. 10. Taur. Quod est nouum, & notandum. ¶ Est tamen dubium, Vtrùm illegitimi possint aliquo titulo consequi bona à suis parentibus clericis. Et est dicendum, quòd non. glo. in capitu. per venerabilem. verb. Adulterinis. qui fil. sint legiti. glos. in. §. legari. Institu. de lega. & in authenti. ex complexu. C. de inces. nup. l. 22. titul. tertio. libr. primo. ordinamen. l. secunda. titul. tertio. libr. quinto. ordinamen. l. nona. Tauri. l. tertia. titul. 21. part. quarta. l. 41. titul. 6. part. 1.

Tamen est pulchrum & necessarium dubium tractare, Quibus cautelis fretus, posset filius talis habere bona patris excluso fisco tutè, & in foro animæ. In quo duodecim cautelas ponit Cæpol. cautel. 38. Gualdens. de arte testandi. titul. primo. cautel. 14. fol. 23. ponit quindecim: & illam existimat meliorem, quòd instituat Spurium, cum fuerit capax, id est legitimatus à principe. l. in tempus. ff. de hæredi. institu. quam ponit Segura in repeti. l. cohæredi. §. cùm filiæ. num. 121. ff. de vulga. & pupil. vbi ponit effectum notabilem, interim quo legitimus efficiatur, & sic pendente conditione, q̃ petat bonorum possessionem secundum

Tabulas

Tabulas, & habebit bona hæreditatis tanquam administrator, interim quo consequitur legitimationem. Idem probat Ioan. Lup. in repetitione rubri. de dona. inter vir. & vxo. §. 29. nume. 4. & Couarru. in. 2. parte Epitom. decret. cap. 8. §. quinto. num. 12. Quod est menti tenendum. singulariter Anto. Gomez de vltim. volunta. cap. 2. nu. 13. qui amplissimè loquitur in isto proposito, & meliùs quàm alius. ¶ Alia cautela est, vt instituat hæredē amicum fide dignum, vel donet bona sua absque pacto, vt det filio suo, aliter enim veniret fiscus in dictis bonis propter tacitum pactum inter eos celebratum, sed solùm requiritur simplex institutio, & institutus restituet hæreditatem filio spurio secundum votum patris, & sine scrupulo conscientiæ locum habebit ista cautela, quam praxis iam recepit. Et eam ponit Specul. de succes. ab intesta. §. primo. num. 30. Couarru. 2. parte. decretal. cap. 8. num. 11. Alia assignatur cautela, vt instituat vxorem filij spurij: quia cùm in ea non fuerit facta prohibitio, & materia priuationis sit pœnalis, non habebit locum, nisi in casu, in quo loquitur. cap. statutum. de elect. libr. sexto. glo. in capi. fin. de iure patro. Ias. in. l. illam. nu. 12. C. de colla. Vel instituat nepotem legitimum natum ex filio spurio. Bald. in. l. si quis incesti. nume. 2. C. de incest. nup. Alexan. in. l. Gallus. §. quid si is. colum. fina. ff. de liber. & posthu. vbi Ias. nume. 19. Couar. vbi suprà fatetur istam communem in nume. 14. post Anto. Corset. in singul. verbo. fornicatio. Suarez in. l. 9. titu. 11. libr. primo. for. colum. 2. fol. 73. vbi istam sententiam dicit magis communem. Præterea est alia cautela, vt relinquat ei quintam partem bonorum nomine alimentorum. Couar. vbi suprà. nume. 12. Roma. consil. 43. colum. 3. versic. Tertia cautela. & Alciat. lib. 4. iuris Parerg. cap. 5.

Vel alia, quòd legitimetur à Principe in vita patris ad habenda bona ipsius. Et ista erit melior, & securior cautela in vtroque foro tam exteriori, quàm conscientiæ. Et sic poterit hæres instituì. Catheli. Cotta. in memor. iur. verbo. Spurius. in princi. l. 17. titu. sexto. libr. tertio. for. vbi glos. Ad de quæ de legitimatione notat Ias. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. nume. 84. ff. de liberis & posth.

Aliam cautelam ponit additio. Bartol. in. l. & si pepercerit. verb. matris. ff. de liberis & posthum. Tres etiam assignat glos. in. l. 10. verb. & adulterio. titu. quinto. libr. tertio. for.

Dubitatur, Vtrùm pater clericus possit filiam in sacerdotio genitam dotare? Videtur quòd non ex Barto. in consil. 119. vbi omnino indignam reputat ad legatum adipiscendum à suo patre causa etiam dotis. Sed dicendum est, quòd nomine dotis potest relinqui filiæ spuriæ legatum, vel dos inter viuos, si filia non habet vnde se alat, seu possit dotari. argument. text. in capitu. cùm haberet vbi Panormita. firmat de eo, qui duxit in matr. quam pollu. per adult. Ioan. Lup. in repeti. capit. per vestras. §. decimo. fol. 89. colum. 4. Anto. Capit. decisio. 181. Ioan. Lup. in. l. nona. Taur. nume. 18. & in dict. capit. per vestras. §. 23. nume. 7. fol. 97. vbi refert in nume. quinto. Plures doctores tenentes contrarium. Boerius decisio. 127. nume. 7. Et est communis opinio secundum Couarru. in. 4. Decreta. 2. parte. cap. 8. §. sexto. nume. 11. Et sic est accipienda doctrina Bartol. in loco prælegato eo casu, quo filia haberet vnde se posset dotare, & alimenta recipere, in cuius locum succedit dos. vide regu. 367. versi. Ampli. 3.

Dubitatur etiam, Vtrùm, quemadmodum sacerdos non potest filium spurium hæredem instituere, ita nec mater possit? Respond. affirmatiuè, quòd sic. Suadetur primò. Nam quod iudicamus de causato ab ipsa causa, idem è conuerso de ipsamet causa iudicamus. l. affinitatis. C. communia de succes. l. non facile. ff. de gradib. Probatur ex Deci. consil. 13. nume. 4. Franc. Curt. iuni. in. l. secunda. §. mutui. numer. 7. ff. si certum peta. Item etiam hac ratione clericus æquiparatur militi, & donatio ab eo facta concubinæ affectionis causa, est prohibita sicut à milite seculari. Felin. in capi. cùm ex officij. nume. 2. de præscript. Ioan. Lup. de donat. inter virum & vxor. §. 39. nume. sexto. Et facit quod notat Paul. Castrens. in. l. maritus. C. de procura. & Curt. vbi suprà. nume. sexto. Si igitur causa prohibitionis est, ne detur causa luxuriæ, quæ est ipsa mater: ergo & successio matris erit prohibita.

Præterea est. l. 9. Taur. pro ista parte, sicut eam inducit Ioan. Lup. ibi nume. 37. vbi Cifuen. quæstione. 9. Ioan. Lup. in. l. 16. nume. 12. in legib. Tauri. vbi tenet, quòd mater filiorum clerici in sacris ordinibus constituti, ipsis filijs non potest succedere, sicut nec ei filij succedunt. Idem notat Couar. in. 2. parte decreta. ca. 8. §. quinto. num. 17. Syluester verb. filij. quæstione. 4.

Est etiam aliud dubium, quando fiscus succedat in bonis testatoris? Respon. Quando testator instituisset aliquem indignum, secùs tamen si aliquem incapacem, quo casu venient duntaxat venientes ab intestato, ex mente Bal. in. l. eam quā. colum. quinta. nume. 18. C. de fideicommiss. Vide Hieronym. Verium in. l. ex facto. numero. 27. ff. de vulgar. Spurius autem non est indignus, sed incapax. ipse enim nullum peccatum commisit, eo quòd ita à patre genitus sit. Bartol. in. l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. colum. vltima. ad finē. & in. l. testamenti. ff. de testamē. cap. accedens. de purgati. canon. & capit. nasci. 56. distin. Et est notandum, quòd quando spurius est institutus pa-

làm, veniunt hæredes ſuccedentes ab inteſtato. Si autem tacitè, fiſco adiudicatur. Vt quando quis ab aliquo eſt hæres inſtitutus, cui fidem præſtat de reſtituenda hæreditate ſpurio: nam is, qui fidem hanc præſtat, vt indignus priuatur ab hæreditate. l. non intelligitur. §. ſi quis palàm. & l. ita fidei. ff. de iure fiſci. l. prædonis. ff. de petitione hæreditatis. l. in tacitis. & l. Lucius. §. fi. ff. de legat. 1. Couar. in epitom. 2. parte decreta. ca. 8. §. quinto. num. 6. Bald. in. l. etiam. nu. 3. C. ad legem Falcid. Ratio eſt, quia quando ſacerdos tacitè inſtituit filium per tertiam perſonam, peccat contra legem, damnum & fraudem ei inferendo, inſtituendo illum tertium ad effectum, vt filius incapax ſuccedat in hæreditate. Tamen quando expreſsè, ſecùs eſt, cùm non ſenſerit habere animum relinquendi hæreditatem filio, ſed ſolùm, vt ſui venientes ab inteſtato ſuccedant. d. l. non intelligitur. §. ſi quis palàm. & l. ita fidei. & l. Lucius. §. primo. ff. de legat. 1. Per quã declarationem datur optimus & verus intellectus ad. l. primam. ff. de iure fiſc. & ad. l. etiam. C. ad leg. Falc. & ad. d. l. in tacitis. ff. de lega. 1. Quæ iura ſolùm loquebantur in filijs ſpurijs tacitè conſtitutis. Et de hac indignitate, quæ procedit ex tacita fide de reſtituendo incapaci hęreditatẽ, adde. l. 13. & 14. tit. 7. & l. 5. tit. 11. parti. 6.

Succedit notabile dubium, Vtrùm hæres ſcriptus teneatur in foro animæ hæreditatem reſtituere ſpurio? Et eſt dicendum quòd non, etiam ſi de hoc tacitam fidem pręſtiterit. Couar. vbi ſuprà nu. 9. Hinc deducitur, quòd etiam ipſe poterit retinere prædictam hæreditatem, nec tenebitur fiſco reuelare tacitam fidem, quam dedit de reſtituendo incapaci. vt per Couar. vbi ſuprà num. 10. cùm certi iuris ſit, quòd ipſe ſit verus hæres, & in pœnam delicti inductum eſt, quòd fiſco applicetur hæreditas, quæ in foro animæ non habent locum glo. in cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. ſingularis ſecundum Seguram in repetitione. l. filius dum in ciuitate. nume. 15. & ibi dixi. ff. de verbo. oblig. & Gomez in. §. ex maleficijs. nu. 14. vbi dicit eam communem. Inſtit. de actio. quanuis ſumma Roſella. verb. filius. §. ſexto. teneat, quòd fiſco in foro animæ ſit reſtituenda huiuſmodi hæreditas in ſpecie propoſita, nec ſibi, nec ſpurio reſeruare. Quem ſequitur Segura in. l. cohæredi. §. cùm filiæ. ff. de vulga. nume. 124. Ioan. Bernar. in practi. canon. crimina. cap. 58. Quod tamen, cùm ſit pœna, nec aliquid abſit ex ſuo, fiſco, quia nil perdidit propter tacitam fidem hæredis, non erit reſtituenda talis hæreditas in foro conſcientiæ ei, vt diximus. Et iſtam opinionem tenet Hierony. Paul. in practica cancella. apoſtol. pag. 88. verſic. Bona quæ auferuntur damnato.

Quæritur, Vtrùm concubinarius poſsit concubinam ſuam inſtituere vniuerſali titulo, vel particulari? Et eſt dicendum quòd ſic, dummodo ſit talis, cum qua licitè poſſet matrimonium contrahere. ita Iaſ. conſ. 37. lib. 3. vbi optimè loquitur. Fallit etiam in milite. l. miles ita. §. mulier. & ibi per Bartol. ff. de milit. teſtamẽ. de hoc latiùs dixi in mea quæſtione. 454. Et adde. D. Couar. in regu. Peccatum. 2. parte. §. ſecundo. nume. ſecundo. de regul. iur. in ſexto. ¶ Filius autem debet inſtitui, aut expreſsè exhæredari, cauſa inſerta, dicendo, Exhæredo filium meum, quia talem ingratitudinem erga me habuit. de quibus fit mentio per gloſ. in capit. quintauallis. de iure iurand. & eſt text. in authen. vt cum de appel. cognoſc. §. cauſas. collatione. 8. Nec ſufficit dicere, Maledico filium meum ingratum, quia manus violẽtas in me coniecit (vel quid ſimile) ad hoc vt cenſeatur exhęredatus, quia pro forma requiritur ad valorem teſtamenti, quod inſtituatur, vel expreſsè exhæredetur per verbum, inſtituo, vel exhæredo. Sed forma non ſeruatur, quando cauſa exhæredationis explicatur per verbum, maledico, ergo non cenſebitur exhæredatus. Ita Bald. in procem. decreta. verb. Gregorius. colum. pen. quæſt. fina. numer. 33. Iaſ. in. l. ſi pater tuus. nume. 7. C. de hæred. inſtit. & in. l. ſi quis in fundi vocabulo. nume. 21. col. 3. ff. de legat. 1. & in l. & ſi pepercerit. nume. 4. ff. de liberis & poſthu. & in authenti. non licet. nume. ſecundo. C. de liber. præter. Ioan. Lecerier. in tracta. de primogenitura. libr. 2. quæſt. tertia. numer. 14. & Guillel. Benedict. in repetitione. capit. Rainutius. verb. in eod. teſtamento. 2. nume. 9. de teſtament. Et cauſas ingratitudinis vltra glo. in dict. c. quintauallis. ponit glo. in. §. fin. Inſtit. de inoffic. teſtam. & eſt alia in. l. 49. Taur. & in ordinamento Luſitaniæ lib. 4. titul. 72. & Couarru. in capit. Rainutius. in princip. de teſtamen.

Dubitari tamen poteſt, Vtrùm ad cauſas ingratitudinis habentes eandem, maioremve ratiõem ſit referendum, quòd filius poſsit exhæredari, ſicut ſi committeret aliquam cauſam ingratitudinis de expreſsis in dict. §. cauſas? Et reſpondẽdum eſt, quòd ſic ex identitate, vel maioritate ratiõis. Petrus Gerardus in ſingul. 1. vbi refert Alexã. hoc idem tenentem in locis per eum citatis. Feli. in capit. paſtoralis. in princ. de reſcript. Ioan. Lupus in rubri. de donatio. §. 16. nume. 10. Euerardus in locis legalib. capitu. tertio. colum. 51. verb. Quintò iſtud. Roder. Suar. in. l. 2. for. fol. 71. colũ. 1. verſic. Tertiò inquantũ iſtæ leges. Et dixi ad Segu. in. l. prima. §. ſi vir vxori. nu. 119. ff. de acqui. poſſeſsio. & Chaſſanæ. in conſue. Burg. rubri. 7. §. 2. num. 2. fol. 231. Hippolyt. ſing. 78. Ripa in. l. fi. nu. 138. C. de reuoc. dona. & eſt opinio cõmunis ſecundum Alex. nu. 4. in authenti. non licet. & ibi Curti. iuni. nu. 23.

ni.nu.23.C.de liber. præter. & secundum eũdem Alexan.in.l.si quis id quod.nu.19.ff.de iur.omn. iudi.Couar.in cap.Rainutius.in prin.nu.17.de testamen.Et sequitur Pet.à Plaça.de delict.capit.1. nu.15.&.16.plures in hoc referendo. Pinel.in.l.1. 2.part.nu.27.C.de bon.mat.Sed ista opinio non videtur posse procedere,quia est pœnalis.c.statutum.de elect.in.6.c.is qui.de sentenc.excom.eod. lib.Secundò ex.l.donatiões.ibi.& ex causis, quæ legibus continentur.C.de reuocã.dona.& ex.l.8. titu.7.part.6.verb. *Mas si por alguna*. Et ex tribus fundamentis contra istam communem adductis per Curt.Iun.loco proximè allegato.Quod ergo lex non imponit, nec à nobis imponendum est: cùm maiorem,seu molliorem pœnam,quàm à iure sancita est,non sit licitum imponere.argu. tex. in.l.fina.C.ne sanctum baptis.reiter. & tenet Vigli.in.§.fin.nu.8.de exh.lib.Grego. Lopez in.d. l.8.verb. *Otra razon qualquiera*. ¶His sic præmissis, Pater poterit substituere filios impuberes substitutione pupillari,non autem substitutione fideicommissaria, quæ est onus,& ideo reijciendum à legitima.l.cùm patronus.ff.de legat.2.l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.testam. Et quòd dicatur grauamẽ fideicommissum,est.l.cohæredi.§.cùm filiæ.vbi Segura.nu.251.ff.de vulga.Ias.in.l.ex tribus.C.de inoffi.test. Poterit tamen filius onerari grauamine fideicommissi in eo, quo est honoratus à testatore vltra legitimam.text.in.l.cùm proponas.vbi optimè Deci.nu.2.C.de pact.Et ita procedit text. in ca. in præsentia. de probatio.vbi fit mentio de substitutiõe fideicommissaria. &.l.27. Taur. Pro declaratione autem istius materiæ notandum est,quot sint substitutionum species? Et respon.quòd plures,vt notat glo.in.c. Rainutius. de testam.&ibi Couar.§.4.& Lancel.Politus, & Zasius in suis tracta.substi.& gloss.magistra.in.§. qua ratione.Instit.de pupill.substi. & Anto.Gomez in tracta.de vltim.volun. c.3.vbi agit de vulgari substitutione.& in ca.sequenti. de pupillari, & in ca.5.de fideicommissaria.& in ca.6.de exemplari.& in cap.7.de compendiosa.In quibus locis optimè loquitur,& latè.

Dubitatur, An commissarius possit in legitima filiorum facere substitutionem vulgarẽ? Quæstionem istam mouet Ias.in.l.si pater. C.de inst. & substi. & ipsam ad vtranque partem examinat Ioan.Lup.in.l.31.Tauri.nume.95. vbi agit de ista vulgari substitutione in numeris sequentibus. & in nume.89.de pupillari substitutione.aliqua proponit. ¶Notandum etiam est, quòd prohibitio de non alienando posita in testamento impedit, quòd hæres non possit talia bona subiecta restitutioni alienare,nec dominium transferre. text. singularis in.l.fin. §. finautem. C.cõmunia deleg. & in authen.res quæ.eod.tit.Ias.in.l. si à substituto, nu.3.ff.de lega.1.& in.l.fin.§.si pupillus.nu. 4. ff. de vulgar. & in.l.Marcellus.§.res quæ.ff. ad Trebel.& in.l.si socius.num.4. ff. si cert.peta.Intantum procedit,quòd bona maioratus pro dote,vel donatione propter nuptias non poterunt obligari absque Regis licentia, vt dixi ad Seguram in.l. cohæredi.§.cùm filiæ.num.243.ff.de vulga. glos. in.l.prima.titu.3.fol.10.col.3.libr.1.for.legum. Et in casu, quo non sunt alia bona sufficientia, quo casu possunt obligari,& in dotem dari. Soci. consil.75.colum.1.lib.1.Et est addendus Couar.lib.3. Varia.resolut.ca.6.vbi in nu.10.quærit,vtrùm res subiectæ restitutiõi,vel titulo maioratus, possint alienari causa dotis: & an princeps valeat derogare voluntati testatoris, qui expressè prohibuit alienationem etiam ex causa dotis.

Circa prædicta dubitatur de quæstione quotidiana. Vtrùm hæres,vel Episcopus, vel executor possit legatum relictum ad certũ pium vsum conuertere ad alium pium vsum? Exemplum potest poni. Testator dispposuit,quòd tertia pars bonorũ suorum distribuatur pro certis missis dicendis,vel pro capella construenda: modò hæredes, vel exactores voluntin alium vsum conuertere,seu commutare,scilicet,pro puellis maritandis,aut p̃ ponte, vel publica via reficienda, An hoc facere possint? Distingue. Aut voluntas defuncti non potest adimpleri prout ipse voluit,quia fortè illa tertia pars legata non sufficit pro capella construenda, vel pro illo numero missarum dicendarum: isto casu talis commutatio potest fieri in alium pium vsum, & tale relictum non efficeretur caducum.text.in capit. nos quidem. de testamen. vbi habetur, quòd si relictum non possit ad vsum destinatum deputari,commutabitur in aliam piam causam,eo,quia vbi intentio non potest adimpleri in casu, in quo testator voluit, commutabitur in alium.& in.l.legatum.ff.de vsu & vsufructu lega. vbi dicitur, quòd relictum ad opus illicitum, debet conuerti ad opus licitum. Notandum est, quòd licèt ista dispositio possit conuerti in aliam piam causam, tamen talis operis iniuncta commutatio nõ poterit fieri per solum hæredem, nec etiam per solum Episcopum, seu eius vicarium, vel officialem,sed requiritur consensus vtriusque, scilicet,hæredis,episcopi, vel executoris, si datus sit.vt notat Panormi.per textum ibi in dict. capi. nos quidem.versi. Ordinari teneantur. & text.in dict.l.legatum.versi.Adhibitis hæredibus &c. Et est vtile scire pro illis,qui fundãt capellanias, vel pia legata,& volunt, q̃ missa in tali altari dicatur, & non in alio.Certè si in illo nõ possit celebrari, quia est interdictum, vel destructum, vel est alia iusta causa,propter quam voluntas defuncti non

potest obseruari, prout testator disposuit, tũc con uersio debet fieri in aliam piam causam per hæredem, & Episcopum simul. vt in dict. cap. nos quidem. in versi. pias voluntates defunctorum episcopali decens est studio adimpleri.

In casu verò, quo dispositio testatoris possit ad impleri prout ipse disposuit, tunc non potest in alium vsum cõmutari, sed debet adimpleri in forma specifica, nisi commutatio fiat de licentia Papæ, qui non facit de potestate ordinaria, sed de absoluta. per text. in clem. quia contingit. & ibi expresse notat Cardin. nu. 3. de religio. domi. Iacob. Butri. in. l. si quis ad declinandam. §. finautem. C. de episc. & cleric. & in dict. l. legatum. Vnde dicit Bartol. in. l. 1. C. de his quæ pœnæ nomi. quòd legatum relictum pro virginibus maritandis, nõ potest conuerti ad alium pium vsum, eò, quia legitima voluntas non pertinet ad arbitrium alicuius. & Bald. in authent. nisi rogati. colum. 2. C. ad Trebel. dicit expressiùs, quòd executor datus ad virgines maritandas, non potest dare illam quantitatem virgini intranti religionem, ex quo voluntas defuncti aliter se habeat. Et ita tenet Guido Pap. decisio. 556. vbi dicit, quòd certa dispositio testatoris respectu personæ, vel causæ, non potest per Episcopum alterari. Et refertur fuisse iudicatum in Parlamento Dalfinali. Facit text. in. l. hac lege. de aquæductu. lib. 11. vbi dicitur, quòd Præfectus conuertens aurum aquæductus ad aliud opus, tenetur resarciri de suo. ¶ Et pro comprobatione istius partis est addendus Cæsar Lamberti. de iure patro. 24. artic. 3. quæst. princip. 1. part. lib. 1. Barb. in capi. tua nos. nu. 13. de testa. Bermond. Chouer in tracta. de publi. concubina. pag. 177. versic. Secundò quæri potest an hæres. Capell. Tolosa. decisi. 26. Ex quo infertur Principem sine iusta causa non posse dare licentiã ad alienandam rem Maioriæ subiectam restitutioni, nec clausulas maioriæ etiam eius authoritate concessæ. Tradit Menchac. contra Couar. lib. 1. de succesio. crea. §. 1. nu. 32. Gregor. Lopez in. l. 6. glo. 4. versi. & licèt. titu. 10. part. 6. Sed intelligo Couar. posse cum causa. vt ex allega. colligi potest in lib. 3. vari. ca. 6. nu. 1.

Et licèt Papa possit de plenitudine potestatis alterare, & commutare voluntatem defuncti, tamen non videtur, quòd illa vtatur, nisi apponat clausulam. Non obstante, per quam clarè appareat, quòd vult vti illa suprema potestate. Et ita debet intelligi Clem. quia contingit. verb. sedis apostolicæ. de relig. domi. secundùm Bal. in. l. si testatum. C. de testamen. Legatus tamen de latere non posset facere istam commutationem voluntatis. Cardi. in dict. clem. quia contingit. vbi glo. dicit, quòd non sufficit potestas legati de latere, sed requiritur potestas Papæ. Ideo dicit Bart. in dict. l. legatum. quòd ad talem peruersionem voluntatis requiritur authoritas Principis: ergo non sufficit consensus hæredis, vel authoritas Episcopi, vel legati de latere. Et ita concludit Aufreri. decisi. 26. quia inferior à Papa non potest alterare ius commune. cap. fina. de officio Archipresby. Ioan. Andre. in capi. 2. de constit. in. 6. Et hoc tenet Federi. de Senis. cons. 7. Et licèt inferior à Papa possit ius commune adiuuare, vt dicit glos. in clem. Ne Romani. verb. tolli. de elect. non potest tamen illud alterare: quia voluntas defuncti siue concernat tẽporalitatem, siue spiritualitatem pro lege seruanda est. cap. vltima voluntas. 13. quæst. 2. Et sic Episcopus non potest in hoc dispensare. capitu. dilectus. de tempo. ordi. Ratio est: quia quando canones imponunt legem Episcopis, ipsi non dispensant, nisi eis in specie reperiatur cõcessum, nisi ex causa maxima & vrgenti, vt videtur probari text. in dict. Clem. quia contingit. dum dicit, quòd ea, quæ ad certum vsum fidelium sunt destinata, ad illum debent conuerti, & non ad alium, salua authoritate sedis apostolicæ. Barba. consil. 23. libr. 1. Rochus Curt. de iure patron. verb. pro eo. quæst. 15. nu. 33. Concludendum est igitur, quòd solus Papa disponere potest de pijs relict. prout vult Clemen. dudum. de sepult. versi. Penitus reuocamus, cassamus, vacuamus, & irritamus. Est enim Papa gubernator in solidum ecclesiæ vniuersalis, cuius Romana curia est caput, ergo ad eum tanquam ad caput spectat singula membra commutare. capit. cuncta per mundum. 9. quæst. 3.

Dubitatur, Vtrùm testamentum possit fieri per procuratorem, vel nuntium? In qua quæstiõe respondendum est cum Guillel. Benedi. in repet. c. Rainutius. verb. condidit. in. 1. nu. 15. de testam. quòd non, & sic requiritur præsentia testatoris eo tempore, quo testamẽtum fit. Hodie tamen vid. per Segur. in repe. l. cohæredi. §. cum filiæ. nu. 19. ff. de vulga. vbi latè remisi quid tenendum de iure regni. ¶ Dubitatur præterea, Vtrùm testamentum conceptum ad interrogationem alterius, sit validum? Et in hac quæstione glo. in. l. iubemus. verb. quemadmodum. C. de testamẽ. tenet quòd sic, videlicet testamentum eo modo factum, cùm notarius dicit, Instituis Titium hæredem? Et respondet testator, Instituo, vel verba similia, non expresso nomine instituti. Idem firmat Bart. in. l. hæredes palàm. num. 9. vbi Alexan. ad eum dicit, quòd ista est communis opinio. ff. de testam. Roman. consi. 306. Proposita consultatio. &c. versic. Quo ad secundum dubium. Et eandem sententiã vilus est tenere Collectarius in capi. quia ingrediẽtibus. nume. 9. de testam. Et dicit communem Aymon Craueta consil. 117. nume. 1. vbi eam optimè intelligit & Roderi. Suarez allegatione. 1. fol. 116.

colum. 2.

colum.2.versi.Sed oportebit nūc insistere. & Gomez Arias in.l.29.Taur.num.5.Sed ista communis opinio videtur non posse procedere de iuris rigore, neque etiam de iure Regio, vt ex Roderi. Suar.constare poterit. Eam tamen probat Greg. Lopez in.l.6.verbo. *Diziendo*. titu.3. part.6.Et est communis,vt per plura firmat D.Couarru. in ca. cùm tibi.nu.4.de testamen. secundùm quem intellige hanc communem sententiam.

Quæro, Vtrùm pater,qui potuit filium exhæredare,posit præmissa, & ostensa causa ingratitudinis in testamento recedere ab ea, & legitimam relinquere filio ingrato cum onere restitutionis, & fideicommissi, vel sub alia conditione dandi, vel faciendi?In qua quæstione videtur dicendum quòd sic. Nam cui licet imponere maiorem pœnam,licet imponere minorem.l.in suis. ff.de liberis & posth.l.neque ea.ff.de adulte. Ergo si licitū est patri totam legitimam auferre à filio, licitum erit ei ipsam relinquere cum grauamine prædicto. ¶ Secundò, quia ingratus censetur mortuus, vt notat Segura in repetitione.l.cohæredi.§.cùm filiæ.num.49.ff.de vulg.& pupil.vbi decidit quæstionem,quòd exhæredatus non facit alijs partē, de qua per Iasonem in authen.Nouissima,nume. 47.C.de inoffic.testamen.&in.l.planè.§.si duobus.num.22.ff.de legat.1.ergo poterit ei imponere grauamen,cùm non posit petere legitimā,probata causa exhæredationis.

Præterea relictum sub conditione, vel cum alia qualitate, seu causa, ea deficiente, actus corruit.l.prima.C.de condi.caus.data.capit.verum. cum ibi notatis.de condi.appositis.l.si quis locuples.ff.de manumiss.test. Sed pater reliquit legitimam in euentum conditionis, seu purificatiōis grauaminis, & sic sub ea qualitate voluit recedere ab exhæredatione commissa per filium. ergo sequitur,quòd si cessaret,exhæredatio haberet locum,cùm fuit expressa in testamēto,licèt ex post facto recesserit,& remiserit sub conditiōe, & qualitate prædicta. ¶ Et in tantum arbitror procedere,quòd posset prædictam legitimam filij ingrati relinquere alteri extraneo, exclusis filijs legitimis,vel filio legitimo vnà cum sua legitima,& tertio & quinto bonorū. Quod fundatur:quia quandò aliquid auferturab aliquo in fauorem alterius propter crimen contra eum cōmissum, tale ablatum ei est applicandum, & fit suum.l. post legatum.§.amittere. ff. de his quib.vt indig.l. pen.C. de legat. l.defunctus.C.de suis & legit.hæred.ca. episcoporum.§.fina.depriuileg.lib.6.ibi.Ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt &c. Tradit Roman.singu.692.Ias.in.l.seruo legato.§. si testator.nu.4.ff.de lega.1. Ripa in.l.si vnquam. quæst.44.C.de reuoc.dona. Gomez in.§. superest.nume.21.Instit. de actio. Ex quo datur intellectus nouus ad.l.49.Taur. cum simil. Inferturque cautela optima ad hoc,vt pater possit filio grato aliquid relinquere vltra id quod potest à iure cōmuni & regio, scilicet,vltra legitimam ei debitā, & per legatum tertiæ & quintæ partis bonorum. Nunc autem est dubium, Vtrùm pater gratia remunerationis posit vltra legitimam & tertium & quintum bonorū aliquid relinquere filio grato,& qui ei seruiuit? Respōdeo posse,quando ministeria,operæ,beneficia, ob quæ remuneratoria donatio fit, eius essent conditionis, vt in iudicio pater conueniri posit ad remunerationem:nempe,quia prædicta seruitia facta patri à filio emancipato tali,qui ad ea non tenebatur,sed tanquam extraneus fecit animo repetendi.Segur. in repet. l.cohæredi.§.cùm filiæ.num.175.versi.Fallit in simili.ff. de vulga. vbi hoc ita modificatum apertè tenet Aymon.Sauill.consil.165.colum.2.Couar. in cap.cùm in officijs.colum.pen.&fin.nume.11. de testam.& Castell. ita est intelligendus in proœmi.legum Taur.verb. *Gracia de Dios*. Singulariter declarat modo præmisso Domi. Doct. Anto. Gomez in.l.29.Taur.num.23.versi. Decimò infero.Philipp.Corne.consi.144.num.11.lib.2. Idem consuluit Ioan.Lup. de dona. inter vir. & vxo. §. 50.num.12.Filius enim in hoc est creditor, ac per consequens non debet esse deterioris conditiōis, quàm alius extraneus, cùm quod iustè debetur, consequatur ex donatione remuneratoria, quæ non est liberalis,nec ex mera gratia, sed ex debito,vt prædicti firmant.Segur.in repet.l. ab exhæredati.num.95.&ibi dixi.ff.de legat.1. Rip. in repeti.l.si vnquam.numer.29.C.de reuoc.dona. & lib.3.responso.cap.13.nu.1.¶ Vnde infertur,quòd mulier transiens ad secundas nuptias non tenetur reseruare proprietatem rerum sibi donatarum à marito filijs prioris matrimonij. secundùm Ioan. Lup.in.l.14.Tauri.num.8. vt donatio remuneratoria in compensam nobilitatis, vel virginitatis, seu iuuentutis,quæ statim valet, etiam dote non recepta à viro ignobili,seu sene facta. gloss. in.l.si voluntate.C.de dotis promis.Paul.Parisiē.consi. 86.colum.3.num.18.lib.3. vbi hanc firmat esse cōmunem opinionem post Ias. in.l. si diuortio.nu. 4.ff.de verbo.obliga.& Socin.in.l.prima.nu.72. ff.soluto matri.Bald.nouell. de dote.part. 10.nu. 7.Panormi.in cap.1.num.8. &ibi Addi.de adult. Segur.in.l.cohæredi.§.cum filiæ.nume.162.ff.de vulga.& pupilla.Deci.consil.232. numer.4.Ioan. Neuiz.in sylua nuptiali.lib.2.num.28.Curt.iuni. consil.6.nume.20.colum.11. Couar.in epitom.4. decretal.2.part. cap.3.8.3.num.2. vbi ponit vnam ampliationem,quam videas. Alia & singularior sit,quòd talis dos promissa à viro ignobili, vel se-

ne in remunerationem nobilitatis, seu iuuentutis debet solui mulieri ab hæredibus mariti, etiam si copula nõ fuerit sequuta. Paul. in. l. cùm fuerit. ff. de cond. & demonstr. & in. l. si diuisione. ff. soluto matr. & in. l. si donaturus. ff. de cond. ob causam. vbi Alexan. plures concordantias citat Bal. in. l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. Matth. de Afflictis in decisio. 61. nume. 3. versi. Fallit, nisi vxor sit nobilis. Vtrùm autem talis donans ex causa remunerationis teneatur de euictione, est videndus Deci. in. l. si donatione. num. 35. C. de collationib. Et illud, quod sic soluitur, debet esse verè debitũ filio ex præmissis operibus factis patri, quemadmodum alius extraneus posset habere. Et de his puto patris confessioni non fore standum, nisi de eis constet fratribus, cùm de eorum præiudicio, & suarum legitimarum tractetur. Ioan. de Plat. in. §. item si quis in fraudem, num. 23. Insti. de actio. Iaso in. l. posteà quam. §. Sed & si quis. num. 2. ff. de iure iurand. & in authen. Nouissima. num. 3. C. de inoffi. testam. Segur. in dict. repet. §. cùm filiæ. nume. 127. Andr. Alciat. in lib. præsumptio. regul. 1. præsump. 16. nu. 3.

Alius modus relinquendi filio vltra tertium & quintum excogitari posset, quando pater, seu mater, auus, vel auia habent hæreditatem, vel prælegatum siue à suis ascendentibus, siue à descendentibus, siue ab alterutro coniuge, cum facultate disponendi liberè de eisdem bonis vltra substãtiam hæredis, seu legatarij in personam, seu personas, quas elegerit, prout fuimus interrogati à quodam nobilissimo viro. Et hoc fundatur, dato, quòd prælegans potuit disponere de illis bonis in quemlibet extraneum, ergo & legatarius poterit vltra sua bona tertij & quinti prælegare vni filio, vel extraneo. l. cùm pater. §. à filia. ff. de lega. 2. vbi testator reliquit filiæ suæ centum, vt post mortem cui vellet ex liberis relinqueret. Ecce vbi testator potuit relinquere ius eligendi vni ex liberis. Idem probat text. in dict. l. cùm pater. §. hæreditatem. l. codicillis. §. matre. ff. eo. vbi ex dispositione testatoris legitimus hæres legatarij, priuatur legato suo testatori relicto. Constat igitur ibi testatorẽ posse relinquere in liberam potestatem & voluntatem legatarij, cui dettrem sibi relictam. ergo potuit eũ ad hæc astringere. Prætereà de hac quæstione est mihi tex. formalis in authẽ. vt lice. matri. & auiæ. in princ. vbi inquit text. quòd pater, vel mater potest filio suo in residuo vltra legitimam apponere grauamen, ne ad patrem, vel matrem proprietas vel vsusfructus perueniat. Redditur optima ratio in text. dicendo, Hoc enim & extraneis relinquere poterat, vnde nulla vtilitas parentibus nasceretur. Item verba ita debent intelligi, vt aliquid operentur. l. si quando. de leg. 1. l. si quando. de inoff. testam. cap. si duo. de procur. lib. 6. Bart. in. l. 4. nume. 2. ff. si quis cauti. sed præmissa si hoc non induxissent, essent nullius operationis in legatario, ergo &c. ¶ Item adstipulatur. Nam cùm testator eã partem reliquit legatario liberam ab omni ratione, visus est eam ita voluisse ad successores eius trãsire, cùm tam in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus initium sit spectandum. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. de legat. 2. l. item veniunt. §. cùm prædixerimus. ff. de peti. hæred. l. cùm filius. §. hæres meus. de legat. 2. Sed hæc bona in legatario fuerunt libera tempore, quo fuerunt relicta, & adita, ergo & pòst libera erunt in legatarij persona, vt cui libuerit tanquam primi testatoris possit relinquere. ¶ Idque prætereà ex quadam æquitate venire est intelligendum. Nam cùm vetuit rationẽ ab eo exigere, visus est testator quod non teneretur reseruare filijs primi matrimonij, si vxor esset legataria per præmissa verba, nã hæc fuit coniecturata mens testatoris, quæ sequenda est. l. cùm in te. in fine. C. de fideicom. liber. Tum etiam, quia voluntates postremæ defunctorum sunt latè interpretandæ. l. in testamentis. & l. quę conditio. ff. de condi. & demonstr. l. qui insulam. ff. de verbo. obliga. sed si legatarius, legatariave in specie prædicta, non posset vltra sua bona prælegare esset stricta interpretatio, quod dicendũ non est. ergo. &c. Præmaximè, quia collatio cessat ex præsumpta voluntate defuncti. l. ex parte. §. primo. ff. famil. herciscun. ita in quæstione proposita voluit hanc quintam partem in quemcunque transierit, liberam à collatione. ergo &c. l. 1. & authen. ex testamento. C. de colla. Pet. Stella de collationib. ¶ Item probatur. Nam filius, qui patri, & fratri succesit, potest separationem hæreditatum petere, vt fratri, non patri succedat. l. si filius qui patri. ff. de vulga. Ergo ita dicendum est in casu proposito, vt possit partem sibi relictam liberè, à suis bonis separare, & cuiuis relinquere. Item facit illud, Quod per me possum, & per alium. l. legatus. ff. de offic. proconsul. Sed primus relinquens potuit rem legare extraneo, relictis liberis. ergo & eius successor. Facit. l. legatari⁹. ff. de leg. 1.

Huc etiam accedit talis consideratio: nempe, quòd legatarius, legatariave posset hanc quintam partem, vel aliam sibi prælegatam prælegare alteri ea ratione, qua sibi fuerit prælegata: vt quãsem per liberam habuerit, & distinctam à reliquis bonis, & ita non confert cui legata fuerit, cùm legatarius non conferat. Iaſ. in. l. si emancipati. col. 10. versi. Tertio princ. nu. 4. C. de collat. Facit gloss. fin. in. l. illud. C. de colla. vbi donator donans simpliciter non expressè cauens de collatione, donatarius non confert. Quod intelligendum est, vt per Bart. Paul. & Iaſ. ibi. vel si fuerit facta donatio ob bene

ob bene merita, vt dictum est, quo casu filius non confert. glo. in. l. si donatione. C. de colla. Bart. in princi. ff. veteris. nume. 14. Ripa in. l. in quartam. nume. 150. vbi de hoc latè. ff. ad legem Falcid. Intelligendum tamen non fuerit donatio excedens merita, vt suprà dixi, nam in eo tantùm est valida. argum. l. si pater. §. primo. ff. de donat. l. donationes. §. pater qui. &. l. donationes. §. species. ff. eod. titu. aliàs inofficiosa iudicabitur. l. 29. Tauri.

Quid autem esset, quando non fuerunt relicta bona quintæ partis in casu prę missò liberè, & adiecta clausula, quòd de eis disponere posset vltra tertium, & quintum suæ substantiæ in quem voluerit, licèt pleno iure, & absque onere rationis fuisset relictum? Consului, talem testatorẽ non posse præiudicare, nec demandare in præiudicium descendentium, nisi vnum quintum totius peculij habiti quocunque titulo, & causa: quia totum est vnum: & non diuersum patrimonium, ergo iure diuerso non debet iudicari. Nam additione pars relicta cõfusa est cum bonis eiusdem. l. si quis ædes. ff. de serui. vrb. prædiorum. l. secunda. §. fina. ff. de hæredi. vendi. ergo res prælegata non poterit vltra quintum alteri relinquere: cùm postquam legatum acceptauerit, fuerit factum vnum patrimonium, & non sint duo cum bonis ipsius legatarię. l. vnica. §. cùmigitur. C. de cadu. tollen. l. si tibi homo. §. cùm fundus. vbi Alexan. num. 6. dicit communem. ff. de lega. primo. l. à Titio. ff. de furt. Ergo prædicta legataria sicut non potest facere nisi vnam meliorationem de tertio & quinto, ita nec de quinto à marito, vel ab alio relicto, tanquã de proprio patrimonio, nam aliàs duos quintos relinqueret, & sic esset modus fraudandi leges: cùm lege regia sancitum sit, non posse duos tertios, seu quintos relinquere, nisi tantùm vnum. l. 28. in decisio. Taur. cùm sit totum vnum & idem patrimonium. l. fina. in fin. C. de inoffi. testa. ergo non debet, vt dixi, diuerso iure censeri. l. eum qui ædes. ff. de vsucapionib.

Item expresè facit. l. sed si plures. §. filio. ff. de vulga. & sic vnica, & non diuersa ratione debet iudicari. ¶ Suadetur etiam. Nam prohibitus succedere patri, non est prohibitus succedere fratri, qui hæreditate patris adita mortuus est: notant doct. in. l. prima. §. veteres. ff. de acquiren. possessione.

Fundari etiam potest ratione non vulgari. Certi enim iuris est, quòd peculium castrense in collationem non venit. l. prima. §. nec castrense. ff. de colla. bono. tamen si pater mortuo filio in eius castrense peculium veniat, fit collatio. l. prima. §. si is qui bona. ff. de colla. bono. ita ergo in præsentia quod liberum erat penes matrem, pãtremve, erit collationi obnoxium in eius hæredibus. vid. l. penul. cum glo. fina. C. de collationib.

Est dubium, Vtrùm in relictis à patre quatenus lex resistit, vt in spurijs, iuxta. l. 9. Taur. etiam si ex errore facti putaret se legitimum, posset vllo tempore relictum vsucapere? Salicet. post antiq. in. l. nihil. C. de vsucapio. pro hæredi. tradit non posse. Glosl. memorabilis idem tradidit in. l. nemo. ff. de vsucapio. pro lega. Bald. in. l. nullo. C. de rei vendi, Alexan. notabiliter. consi. 74. nu. 7. lib. 3. fusiùs Balbus de præscrip. 4. part. 4. part. quæst. 18. Ripa in. l. prima. num. 8. ff. quorum bonorum qui videndi sunt, quia nõ est omnino sine dubio secundum Pinell. Lusitanũ ingenio, & literis optimè præditum in rubri. C. de bon. matern. 2. part. nume. 43. versi. Quod vtiliter amplio.

Dubitatur præterea, Vtrùm filius possit petere legitimam à patre mortuo ciuiliter per ingressum religionis, sequuta professiõe? Quòd possit, est communis Canonistarum secundum Iaſ. in authen. si qua mulier. nu. 51. C. de sacrosan. eccles. tenet Panormita. in capit. in præsentia. numer. 59. de probatio. Felin. ibi refert alios idem tenentes. nume. 55. & probat latè Antoni. Corset. in verbo. legitima. Et istam communem Canonistarũ profitentur Bald. nouell. in tracta. de dote. 1. parte. nume. 11. Pyrrhus in tracta. de suitate. quæst. 4. nu. 8. adducit glos. in. l. prima. ff. de testa. vbi latè Imol. qui dicit, quòd testamentum impletur per mortem naturalem, non ciuilem. Quantum verò ad legitimam, quæ debetur suis hæredibus iure naturæ procedit ista communis opinio Canonistarũ, per cap. cùm simus. de regula. vbi inquit esse text. expressum, non diuinando, nec violãdo literam, in qua ponitur casus de filio, non de extraneo hærede, ipse ibi citat palæstram disputationis, multa alia fundamenta. Quod dictum Imol. reputat valde singulare. Ioan. Pyrrhus loco prę citato. nu. 10. Et opinionem hanc communem quòd possit petere legitimam filius professione patris sequuta, tenet glo. in cap. transmissæ. verb. mota. & ibi Panormi. qui filij sunt legiti. glos. in authent. Nunc autem. C. de episco. & cleri. glo. in authen. de monach. §. illud. verb. detur. colla. 1. Couar. in capi. 2. num. 7. de testa. istam fatetur communem, & nos ad Segur. in. l. Imperator. num. 123. ff. ad Trebelli. Paul. Paris. in dict. cap. in præsentia. num. 165. vbi istam partem tenet & latissimè examinat Dueñ. in regul. 356. num. 6. tetigit Acosta in. §. & quid si tantum. num. 12. part. 2. Et est vtroq; foro seruanda propter eius æquitatem. Couar. vbi suprà. Cõtraria est communis opinio Legistarum, vt constat ex glo. Bart. num. 8. Sali. nu. 12. & Iaſ. nu. 50. in authen. si qua mulier. C. de sacrosan. eccl. Guillel. Benedict. in repet. capit. Raimutius. verb. mortuo itaque testatore. nume. 299. de testamẽ. Panor. & communis in ca. cùm simus. de reg. sequitur Feli. & Deci.

& Deci. in capit. in præsentia. de proba. vbi optimè eam defendit Augusti. Beroi. nume. 534. Suarez in allegatione. 20. versi. Præterea est communis sententia ex quibus hanc communem tenendam esse firmabis. Et est magis communis opinio secundùm Couarru. in prædict. cap. 2. num. 7.

Ex qua infertur ante mortem naturalẽ filium non posse à patre petere legitimam, quanuis eam sit verosimile, quòd disipauit. Quia cùm sint bona propria patris, poterit de eis ad libitum etiam abutendo disponere. l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hæredi. ibi. Dum re sua abuti putant, non præstabunt &c. singul. secundùm Ias. in l. more. nume. 1. ff. de iurisdi. omni. iudic. colum. 2. & in l. Polla. col. secũda. C. de his, quib. vt indig. & in l. prima. colum. fin. num. 29. C. qui testa. facere possunt. & in l. filius fami. §. diui. colum. 2. num. 9. ff. de legat. 1. Ludoui. Gomezi. in. §. quædam. nu. 17. Instit. de actio. Gomez Arias in l. 15. nume. 69. in decisioni. Taur. Si ergo est moderator & arbiter in re propria. vt in l. nemo exterus. C. de Iudæ. l. in re mandata. C. manda. etiam abutendo. vt in dicto. §. consuluit. & est text. simi. in l. si quid possessor. §. quicunq;. ibi, tunc enim quia quasi suam rem neglexit, nulli querelæ subiectus est. ff. de peti. hæred. consequens erit, quòd nec patri est faciẽda prohibitio bonorum suorum in sua vita, cùm sit satis absurdum, vt Ias. in diuersis quæstionibus in locis præcitatis fatetur.

Secundò, Nam viuente patre filius non potest petere legitimam: præmatura est enim spes collationis, cùm adhuc viuat is, cuius de bonis quarta debetur. vt probat formaliter text. in l. prima. §. si impuberi. ff. de colla. bono. l. secunda. §. interdũ. ibi, improbum esse, Iulianus existimat, eum qui solicitus est de viui hæreditate. ff. de vulga. & pupilla. & per prædicta in opinione communi Legistarum paulò antè relata. ergo pro confirmatione corollarij.

Tertiò, Quoniam certum est patrem tãquam proprium dominum rerum suarum posse in præiudiciũ filiorũ bona sua proijcere in mare. Bald. in princi. C. colum. fin. num. 9. Philip. Deci. consil. 557. versic. Venio ad secundum dubium. nu. 7. & nume. 8. nec poterit filius patre viuente exigere legitimam. vt probat Bald. consi. 304. Quidam de insula. nume. 1. libr. 4. Ergo non poterit in vita prohiberi, ne suis bonis vtatur ad libitum.

Quartò, Nam certi iuris est, quòd allegare contra patrem dissipationem bonorum, est indecens & inhonestum legibus diuinis, & humanis, quæ de seruando honore parentibus loquuntur. Potiùs enim quis fame perire debet, quàm cum peccato alimenta repetere modo præmisso. l. palàm. §. non est ignoscendum ei, qui obtentu paupertatis turpissimam vitam elegit. ff. de ritu nuptia. Igitur hæc petitio tanquam inhonesta non erit admittenda.

Quintò istam sententiam tenet Bald. in l. non potest. 1. lectura. ff. de adopt. quam ipse exornauit ex pluribus eam sequentibus ad Segur. in repe. l. Imperator. nume. 118. ff. ad Trebell. quos isto anno. 1557. nouissimè reassumpsit præclari ingenij vir, Lusitaniæq; optimum ornamẽtum Arias Pinel. in. l. prima. 3. part. num. 75. versicu. In hanc partem. C. de bonis maternis. Et sequitur Ioan. Baptista Caccialup. in repe. l. frater à fratre. §. quę situm. nume. 122. ff. de condi. indebi. Quod constat, cùm Bal. allegauerit vltimo loco, nec ab eius opinione recesserit, quanuis aliquando fuerit iudicatum pro eo, aliquãdo aliter fuerit processum prædixerit. Et pro ista parte consuluit Socin. consil. 8. lib. primo. Et est communis opinio, teste Io. Rubeo in repet. §. Imperator. l. Titia. nume. 33. ff. de legat. 2. Et est veriorisiuris secundùm Ias. in. l. si is qui pro temporali. §. sed & si quis. nume. 4. ff. de iureiuran. & dubitans eam videtur approbare. Idem Ias. in authen. nouissima. nu. 8. C. de inoffi. testamen. sequitur Sylueſt. in. §. præterea. nu. 54. Instit. quibus mod. ius patri. potesta. solui. Et de iuris rigore veram esse dicit Dueñ. post Ias. in tracta. fallen. regul. 356. ampliat. 1.

Contrariam opinionem tenet Bald. in. l. secunda. num. 3. C. si quid in fraud. patro. imò quòd succurrendum est filijs, quando pater bona dissipat, vt ex his aliqua separentur pro alimentis & legitima. Quod reputat singul. dictum Segur. in dict. l. Imperator. nume. 118. & plures relati à me ibi ad eũ. Et ab Arias Pinel. vbi suprà. qui est huius opinionis, dicendo ex numero scribentium receptiorem hanc sententiam esse suo sensu. tenet Hieron. Cagnol. in repet. l. final. num. fina. C. de pact. Ioan. Lup. in repe. c. per vestras. §. 17. n. 14. de don. inter vir. & vxorem. Et est communis secundùm Paul. à Monte Pico in. l. post contractum. nu. 31. ff. de dona. Sed contrariam dixit communem. nume. 24. Doct. Couar. latè in capit. Rainutius. §. 10. nume. 6. de testamẽ. imò, quòd alienata per patrẽ titulo oneroso non reuocantur per filium, etiam concurrẽte fraude. Probatur in. l. nonvsque adeò. in sui ratione. ff. si quis à par. fue. manu. & Ioan. Hannibal. in dict. l. post contractum. num. 54. Si ergo secũdum istam communem alienata in fraudem non potest reuocare, per text. in dict. l. non vsque adeò. nec petere poterit assignationem legitimæ in vita patris etiam loco alimentorum ex iuris rigore, cùm hoc non sit iure cautum in patre dissipante bona propria. De æquitate non scripta Bald. opinionem procedere non dubitaui: quæ æquitas cùm alio modo possit præuideri constando de

do de prodigalitate, per text. in.l.is qui bonis. ff. de verb.obliga.iniquitatem potiùs iudicarẽ. nam causa pia contra ius alterius non est sequenda. capit.ex tenore.de foro compe.ca.nuper. de dona. inter vir. & vxor. Declaretur ergo prodigus ipse pater,& prouidebitur filio, ne bona dissipentur: cùm interſit Reipublicæ, ne quis re sua malè vtatur. Et si noluerit filius propter rationem.text.in l.Imperator.ff.ad Trebell. mores mutabuntur,& de prodigo forsan redderetur auarus,sic cessabit dissipare. Bald.dictum in.l.non potest.procedere potest,quando non sunt bona subiecta restitutioni, quo casu non debetur legitima ante mortem naturalem,nec filius poterit ante mortem naturalẽ petere, nec venditionem etiam in filiorum fraudem impedire. Poterit tamen alimenta exigere, quæ à patre debentur filio ante mortem, & continet æquitatem.vt est Bald.traditio in dict.l.secũda.C.si quid in fraud.patro. Aut sunt subiecta restitutioni filio, & tunc procedit.l. Imperator. ff. ad Trebell. Vel tractatur tanquàm de quota legitimæ in vita patris,& non datur legitima cùm viuat. Aut petitur non tanquam quota, sed tanquã alimenta per mẽses,seu annos,& debebitur,æquitate suadente.

Quæro, Vtrùm licitum sit bona vinculare, & vni filio relinquere ad conseruationem,& memoriam familiæ? Et videtur, quòd sic.l.cùm pater.§. Iulianus.de legat.3.qui text. loquitur de Primipilario. Et ista est principalis ratio deferendi domũ principalem primogenito à parentibus,consuetudine,vel à statutis,secundùm Socin.consil.47.colum.2.nume.5.versi.Secunda ratio.lib.3.scilicet, vt bona vnita conseruentur in personis primogenitorum. Nam ex conseruatione bonorum, conseruantur dignitates familiarum. Bald.in.l. maximum vitium.C.de libe.præte.Ioan. Andr. in additio.1.ad Specul.in titul.de succesio. ab intesta. Barb.in rub.de succesio. ab intesta. Paul. Parisi. in cõsi.72.nu.81.lib.4.And.Tiraq.denobil.c.37. nume.22. latè in tracta. de primogeni. quæst. 72. nume.2.Poteritque fundans maioricatum prohibere, ne fœminæ veniant ad eum.Ias. consil. 46. colum.2.libr.primo.& in.l.omnes populi. num. 41.ff.de iusti. & iure.& ibi Ioan. Crott.nume. 18. colum.4.Paul.Parisi.consi.72.num.19.lib.4.Roderi.Suarez in repe.l.quoniam in prioribus. ampliatio.10.nume.52.C.de inoffic.testam.Hinc est statutum excludens fœminas stantibus masculis esse fauorabile,quia conseruat familias.Tiraquel. in legibus connubiali.in.l.prima.gl.1.versi.Deinque non prætermittant.nu.88.De quo statuto facit mentionem.D.Segur.in repeti.l. cohæredi.§. cùm filiæ. nume.86.versic. Tertiò facit.vbi plura de eo scripsi. ff. de vulgar. & pupilla. substitutio.

Ratio istius statuti ea est, vt familiæ conseruẽtur in statu primo,ne agnationis nomen sit sine bonis paternis.Bald.in.l.maximum vitium. colũ.1. C.de libe.præte.Fortunius Garcia in. l. Gallus.§. idem credendum.nume.38. ff.de liberis & posth. Sebastian.Sapia in repet.l.primę.nume.58.versi. Ex ista sublimitatione.ff.de offic.eius, cui mand. est iurisdict.vbi probat tale statutum esse fauorabile.Ex qua theorica poteris intelligere legẽ Caroli Imperatoris,olimq; Regis Hispaniæ, in qua sancitum est, existentibus masculis, quòd fœmina non possit à patre meliorari ex causa dotis tacitè,nec expressè per contractum inter viuos.l.101. in Curijs habitis in oppido de Madrid ann.1534. ibi, *Mandamos que ninguno que houiere hijos varones legitimos no pueda dar, ni prometer por via de dote, ni casamiento de hija tercio,ni quinto de sus bienes, ni se entienda ser mejorada tacita,ni expressamente por ninguna manera de contracto entre viuos,so pena, que todo lo q̃ de mas de lo aqui cõtenido diere,o prometiere segun dicho es,lo haya perdido, y pierda.* Secundum istam literam transcripsit Celsus in reperto. legum Reg. verb. *Dote.*versi.4.fol.112.colum.1.quæverior est, quàm ea, quæ habetur in communiter impressis Salmanticæ An.1550. ¶ In tantum, quòd huiusmodi Maioriæ sunt licitæ in foro animæ, cùm lege permittente id fiat.L. Gracchus. C. ad legem Iuliam.de adulte.cap.qui peccat.23.quæstio.4. tenet Albe.in.l.Barbarius.colum.7.nume.10. ff.de off. præto.& Tiraquel. de iure primogeniorum. quæst.4.numer.13.Anto.Gomez in.l.40.nu. 56. versic.Secundo principaliter quæro.in decisioni. Tauri.Ioan.Lup.in repeti.capit.per vestras.§. 26. fol.99.Sequitur Cifonta.in dict.l.40.Tauri.quæstio.8. Et magis communiter talis institutio Maioricatus est approbata.Couar.lib.3. Varia.resol. capi.5.nume.5.vbi vide.

Vtrùm,autem pater, vel mater cõstituens maioriam teneatur in cõscientiæ foro eligere dignio rem,vel melioransaliquem filiũ in tertio,& quinto bonorum? Quòd teneatur distribuere digniori,patet:quia in distributione bonorum in præiudiciũ tertij versari debet publica vtilitas, qua cessante, quis suo iure etiam à Principe non est priuandus,prout est clarum iuris fundamentum, ergo nec pater poterit ex legis potestate, principisve facultate filium dignum priuare tertio,& quinto bonorum sine causa, & admittere indignum. Item si est ad conseruationem agnationis,non debet fieri in indigno,sed in bono,cùm ex bono bonum producatur,quod perpetuò appetẽdum est à fundatoribus maioricatuũ, vinculorũve. Quod in electoribus,& patronis beneficiorum quarum libet ecclesiarum expositum est à nobis suprà lib. primo.titul.sexto.in.l.secunda.colum.253.versi.

Quæro

AYUNTAMIENTO de VALLADOLID - BIBLIOTECA

Quæro etiam, Vtrùm dominus noster Rex.

Secundò istius sententiæ est Ioan. Lup. in dict. §. 26. dicens esse quæstionem vtilem pro salute animarum, quòd si pater, vel mater ex affectione paterna præfert filium minùs meritũ, peccaret: quia facultas regis ipsum patrem inter filios iudicẽ constituit: qui si aburatur facultate, minùs dignum, digno, vel digniori præferendo, peccaret. Qui autem habet facultatem, in foro conscientiæ, tenetur eligere digniorem, nec satisfacit eligendo dignum, si magis dignum potuit eligere. capi. licet. 8. quæst. prima. Induci etiam solet ad hoc text. in cap. si quis iusto. §. porro. de elect. libr. sexto. vbi vox simpliciter commissa capitulari, non potest diuidi. Quia quod putat dignum apud se, debet etiam in voto sibi commisso iudicare. Est casus vnicus secundum Ludo. Roma. singula. 76. Citat Lapus allega. 22. numer. Et quòd teneatur eligere dignum, probat Deci. consil. 502. nume. 7. & Ludoui. Gomezi. in cap. secundo. nume. 22. de constitu. libr. sexto. Et vide Præpos. & Cardi. Turrecremat. in dict. capit. licet. Adducitur etiam text. in. l. fœminæ. C. de secundis nuptijs. ibi, in quem contemplatione meritorum. quem dixit singul. Ioan. Lup. vbi suprà nume. 4. Et quanquam lex illa sit hodie correcta per authen. Lucrum. nihilo minus eius ratio viget.

Item est text. in. l. cùm quidam. ff. de legat. 2. vbi dicit text. Qui habet potestatem à testatore eligendi aliquem de familia testatoris, non potest eligere indignum, nempe illum, qui offenderit testatorem. Et in terminis sensum Doct. Ioan. Lup. vbi suprà sequitur Ferdin. Gomez Arias. in. l. 15. Taur. nume. 90. & Anto. Gomez in. l. 40. nu. 56.

Contrariam tenet Segur. in repeti. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. nume. 71. ff. de lega. 2. Couarru. in reg. Peccatum. 2. part. §. septimo. num. 7. de regul. iuris. libr. 6. Hanc conclusionem nouissimè declarat. ¶ Iura autem pro Ioan. Lup. citata solùm loquuntur in electione præcisa personarum & ad officium, seu beneficium, in quo requiritur prouideri ecclesiæ de digniori. Nos autem loquimur in voluntaria electione. Nempe dicit lex, vel Regis facultas, q̃ possit omnia bona sua, vel partẽ bonorum relinquere vni ex suis filijs quem velit, cum tali onere hdeicommissi, vel sine eo: quo casu constituens erit tutus in conscientiæ foro, nulla adhibita distinctione, an eligat dignum, vel indignum, gratum, ingratumve.

Quæro, Vtrùm legatum relictum pro dote alicuius puellæ sit conditionale, an purum? Videtur quòd cõditionale, cùm intelligatur tale relictum si nupserit viro: si ergo ante nuptias decesserit, nõ debetur talé legatum, nec transfertur ad hæredes legatarias, sed remanebit apud hæredes testatoris. Bart. per text. ibi in. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonstr. colum. 2. nu. 3. quem sequitur ibi Bald. Parisi. consi. 110. colum. 1. lib. 4. Hanc post alios opinionem profitetur communem esse, optimis rationibus consuluitque Lud. Roma. consil. 134. Pro declaratione primæ dubitationis. versic. His ergo præsuppositis. colum. 2. Et est communis secundum Philipp. Corne. consil. 209. incip. Licèt claram arbitrer hanc consultationem. colum. 1. libr. 4. Couarru. alios ad hoc idem probantes citando in cap. 3. nume. 11. de testamen. text. in. l. Publius Mæuius. in princi. ff. de condit. & demonstr. l. si ego. in prin. & l. tali. & l. promittendo. ff. de iure doti. Bart. in. l. secunda. §. fina. ff. eod. titul. Ant. Capici. decisi. 204. nume. 1. & Aufre. decisi. Capel. Tolosa. Bald. in. l. si plures. nu. 26. C. de cond. insertis. Corn. consil. 40. nu. 15. lib. tertio. Quam communem intelligit bene Couar. loco paulò antè memorato, quem videas pro intellectu huius dubij. Intellige tamen, nisi ex coniecturis contrarium ex mente disponentis deprehendi posset, vt post alios explicat Couar. vbi suprà. versi. Vtrunque verò. vsque ad versic. Septimò excluiuè.

Quod autem legatum dicatur conditionale, & quot sint eius conditiones, declarat Doctor Didacus del Castillo in. l. 27. verb. *Condicion.* in decisio. Tauri. Dixi in meis quæstionibus. quæst. 1. incip. Quidam Licentiatus. col. 1. ¶ Quæri potest, An legatum factum puellæ, *para ayudar a su casamiento*, sit modale, vel conditionale? Quod sit modale, scripsi latè in dict. quæstio. 1. vbi ita consului post Bald. consil. 249. libr. 4. Vtrùm autem valeat legatum, si nupserit cum Titio, vel cum alio talis generis personarum, nempe cum Titio, Henrico, vel &c. Quod valeat tale relictum, est text. in. l. legatum. & ibi glos. C. de condi. insertis. quem citat Hierony. Cagnol. in. l. diem functo. nume. 32. ff. de offi. assessо. ¶ Secundus est casus formalis in. l. cùm ita legatum. versic. videamus. ff. de condi. & demonstr. ibi, Si ita legatum sit, si Titio nupserit: & quidem si honestè Titio possit nubere, dubiũ non erit, quin nisi paruerit cõditioni, excludatur à legato: si verò indignus sit nuptijs eius iste Titius, dicẽdum est, eam beneficio legis cuilibet nubere &c. In tantum, quòd si per eam non stetit, quominus nuberet Titio, debet habere legatum. text. in. l. pater Seuerinam. ff. de cond. & demon. Et est notandum, quòd litera est corrupta, ibi, filia nubere voluisset. debet dicere, noluisset. De cuius legis intellectu vide Acostam Lusitanum in. l. Gallus. §. & quid si tantum. §. part. nume. 4. ff. de liberis & posthu. & in. l. cùm tale. §. si arbitratu. in princip. & in vltim. notabi. pag. 113. ff. de condi. & demon. D. Couar. lib. 1. Variar. resolut. c. 19. nu. 9.

Talem

Talem legatum non inducit viduitatem, sed lucri spem, si voluerit Titio contrahere, cùm possit nubere viro alij, si libuerit. d. l. cùm ita legatum. Casus formalis in. l. Titio centum. §. Titio. c. in. 1. ff. de cond. & demonst. aliud inquit tex. Est enim eligendi matrimonij pœnæ metu libertatem auferri, aliud ad matrimoniũ inuitari. Explicat Guiliel. Benedi. in repet. cap. Rainutius. verb. cuidam Petro. nume. 8. de testamen. Couar. lib. 1. Variar. resolut. cap. 19. nume. 10. Oldrald. consil. 16. Paul. in. l. hoc genus. nume. 4. ff. de condi. & demonst. Felin. in cap. secundo. colum. fina. versi. Fallit sextò. de treuga & pa. Ioan. Lup. in repe. capi. per vestras. §. 21. nume. 3. fol. 94. de dona. inter vi. & vxo. text. in. l. in testamento. 2. ff. de condi. & demon. l. 14. versicu. *Pero si el testador.* titul. 4. part. 6. & l. 22. titu. 9. ead. 6. parti. quibus iuribus probatur, firmum esse tale legatum. Et Anto. Gomez tracta. de vltim. volun. capi. 12. fol. 126. col. 1. nu. 68.

Est tamen notãdum, legatum alicui puellæ relictum, vt ea nubat Titio, non deficere, etiam si Titius moriatur ante matrimonium, si illa puella pauper sit, ac velit alteri nubere. Quod secùs erit, si prædicta puella diues sit. Couar. in capit. tertio. nume. 11. versicu. Quintò inde colligitur. de testamen. dicens expressim hoc adnotatum esse à Bal. in. l. legatum. C. de cond. infer. quo in loco hanc conclusionem non potui reperire. Nec certè in meo libro eam ponit modo præmisso, sed apertè probat Bald. nouell. de dote. 6. parte. priuileg. 76. num. 4. ad fin. & priuileg. 77. num. 1.

Legatum relictum pro puella maritanda, an verificetur, si fuerit ingressa religionem? Dicendum quòd sic, quia est effecta spõsa Christi. Tum etiã, quia relictũ fuit pro anima testatoris, quod ideo verificari debet in isto casu. Bald. per tex. optimũ ibi in authen. Nisi rogati. C. ad Trebell. Bald. nouel. de dote. 6. parte. priuileg. 77. Stephan. Aufreri. decisio. Capellæ Tolosa. 183. Anton. Capici. decisio. 204. nume. 2. Loazes in repe. l. filiusfamiliàs. §. diui. nume. 139. ff. de legat. 1.

Dubium est quotidianum, Relictum pro Catharina maritanda, an ei debeatur, si iam erat maritata tempore testamenti? Bald. in. l. fina. circa fin. C. de senten. quæ sine cert. quanti. notabiliter respondet deberi. Iaso in repe. l. quo minus. nu. 157. ff. de flumini. citat. l. si iam facta. ff. de cond. & demonstra. l. antepe. C. de instit. & substi. Secùs tamen erit secundùm eos, si esset factum legatũ pro incerta puella maritanda: quia tale legatum non haberet locum in maritata. Quod est bene notandum secundum Iaso. vbi suprà. Hippolyt. in pract. §. secunda. nume. 53. ¶ Quæri etiam potest, Legatum est factum à viro suæ vxori donec castè vixerit in domo viri, Vtrùm per transitum ad secundas nuptias amittat legatum? Respond. ipsum amittere. Bald. in. l. voluntatis. fina. col. C. de fideicom. Iaso. in. l. prima. C. de legat. nu. 4. Et Ioannes de Garronibus in repet. rubri. C. de secund. nupt. nu. 31. in versicu. 15. pœna est. Deci. consi. 485. nu. 13. Paul. Parisi. consi. 95. nu. 17. libr. 2. D. Couar. in epitom. 4. Decretal. 2. part. cap. 3. §. nono. num. 12.

Dubitatur, Vtrùm facta traditione rei legatæ in vita testatoris ab ipso possit reuocari? Videtur quòd non: quia quod semel placuit in vita per talem actum, non debet posse reuocari, quia dicitur contractus potiùs inter viuos, quàm in vltima voluntate. Paul. de Cast. consi. 236. col. 2. in. 1. dubio. lib. 4. Sed contrarium est dicẽdum. vt probat Andre. ab Exea lib. pactorum. nume. 118. Bald. in. l. 1. C. si quis omiss. cau. testamen. & in. l. fina. C. de vsur. & fruct. lega. Cremens. singul. 15. Segur. in repeti. l. prima. §. si vir. nu. 65. ff. de acqui. possessio. Imò cum fructibus est facienda rei legatæ restitutio. l. cùm quis. ff. de cond. causa data. vbi litera sic se habet, Cùm qui mortis causa donationem fecisset, cùm conualuit donator, condicit. fructus quoque donatarum rerum, & paratus, & quod accesit rei donatæ, repetere potest. l. videamus. 2. §. item si indebitum. ff. de vsur. singulariter probat Carol. Molinæ. in consuetu. Parisien. titul. 1. §. 30. quæst. 8. nu. 30. & declaraui ad Segur. in repe. l. prime. §. si vir. nume. 77. ff. de acqu. possess. Ioan. Copus de fructibus. lib. 3. capit. 6. in. 12. volun. tracta. Ratio est: quia donatio causa mortis legatumve continet à principio tacitam conditionem, nisi conualuerit donator, & sic reuocatur vt ex tunc, & veniunt fructus, tãquam percepti ex re aliena.

Quando autem fit reuocatio donationis perfectè, vt ex nunc, quia est donatio inofficiosa, non veniunt fructus, quia eos percepit ex re propria. Anto. Rubeus consil. 34. colum. secunda. nume. 3. versi. Quartò considerandum. Vel ex alia qualibet causa fiat reuocatio donationis inter viuos nõ veniunt fructus percepti à donatario. Caro. Mol. & Segur. in locis præcitatis. gl. in. l. generaliter. §. si quis alienum. verb. ex aliqua causa. ff. de fideic. libert. singu. secundum Segu. in dict. repe. §. fivir. nume. 73. vbi plura addidi. ff. de acqui. possessiõe.

Quæstio satis dubia his conijcipotest, legatum fuit factum Magdalenæ mille aureorum pro dote: pater conualescens matrimonio eam tradidit minori dote, nempè sexcẽtis aureis: quia vita functus, legato non reuocato, est dubium, Vtrùm filia dotata possit residuum repetere? Videtur repetitioni quadringentorum aureorum locum non esse, quia causa legati fuit ad eam maritãdam, quæ functa est suum effectum, ergo ampliùs de ea non est agendum, cùm ex facto legantis fuerit recessum à tali legato. Quod suaderi põt de his, quæ in

reuoca-

reuocatione expressa & tacita scripsit. D. Couar. in rubr. de testamen. 3. part. num. 19. versi. Quartò his proximè accedit.

Secundò, quia per legatum alimẽtorum secundo loco factum in minori quãtitate in codicillis, recessisse à priori facto in testamẽto maioris summæ testatorem est probabile iuris fundamẽtum. l. libertis. 2. in princi. ff. de alimen. & ciba. lega. Tenet istam partem Dyn. quẽ sequuntur Paul. cùm & Imol. in l. Lucius. 1. ff. de legat. 2. idem Imol. in cap. filius noster. de testa. rursus in. l. huiusmodi. §. cùm pater. ff. de legat. primo. Campeci. de dote. 1. parte. quæst. 36. Bald. nouell. de dote. 5. parte. nume. 12. in fine. hanc opinionem communem esse fatetur. ¶ Huic sententiæ communi, aduersatur alia contraria, imò quòd petitioni sit locus in quadringẽtis. Quæ suadetur. Nam causam legati, hoc est matrimonij, in specie proposita, contingere, potiùs confirmat relictum, quàm illud minuat, aut extinguat. l. si iam facta. ex. l. cõditionum. ff. de condi. & demonstra. dixi suprà. versi. Dubium est quotidianum. tenet Bart. in dict. l. Lucius. Baldus, Angel. Salice. & Docto. in. l. filia legatorum. C. de legat. & Ancha. in dict. c. filius. & ibi Barba. nume. 14. Ioan. Lup. in repet. cap. per vestras. notabil. 3. §. 12. Socin. consil. 101. colum. 2. libr. tertio. dicens hanc opinionem communem esse. Quod etiam testatur Decius consil. 81. colum. 3. num. 6. & Alexand. consil. 7. colum. 4. num. 10. lib. 12. Iacobi. in dict. l. filia. Couar. in capi. officij. num. 10. de testamen. Philip. Corne. consil. 230. col. 1. lib 4.

Quæri potest, Vtrùm debitor legans creditori, censeatur id legasse animo compensandi? Videtur quòd sic, quia factum debitoris est accipiendum, prout ei vtilius sit. l. prima. ff. de solut. Sed huiusmodi erit, si præsumatur debiti compensatio. ergo &c. Præterea est text. in authenti. præterea. C. vnde vir & vxor. vbi legatum factum à testatore computandum est in. 4. debita suæ vxori legatariæ. Segur. in repet. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nume. 110. & ibi dixi. ff. de vulga. & pupill. substi. Couar. in capit. officij. nume. 2. de testamen. post Imol. num. 10. qui bene loquitur. ¶ In oppositum videtur. Nam si debitor creditori suo quod debet legauerit, inutile est legatum, si nihil plus est in legato, quàm in debito: quia nihil amplius per legatum habet. §. si quis debitori. versi. Ex contrario. Instit. de legat.

Secundò est. l. creditorẽ. ff. de legat. 2. vbi quando quantitas est legata creditori à debitore minimè in quantitate relicta, admittitur compensatio. cui est text. simil. in. l. vnica. §. primum itaq;. vers. sciendum. C. de rei vxo. actio. l. 16. titu. 9. part. 6. l. 16. Tauri. ibi, *no se le cuente en la parte que ha de auer.* Pro declaratione facio sequentes conclusiones. Quarum prior sit. ¶ Legatum à debitore in voluntario, legis authoritate, est compensandum cum tali debito legali. text. in dict. authen. præterea. & l. si cùm dotem. §. si pater. ff. solut. matri. vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiusque causa debitor filiæ erat, compensatur cum ipsa dote à patre exacta. Est etiam argumentum in. l. omnino. & in. l. quoniam nouella. C. de inoffic. testamen. quibus iuribus, in legitimam filiorum portionem legata imputantur. Et confirmatur ex adductis à Doctore Didac. del Castill. in. l. 16. Taur. verbo. *a su muger.* numer. 28. Est opinio communis secũdum Coras. lib. 3. Miscell. capit. 1. nume. 9. ¶ Ampliatur locum habere hæc computatio legati in eo, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, ex eadem ratione. Anchar. consil. 26. colum. 2. Paul. de Castr. consi. 35. libr. 2. Aymon Crauetta consil. 131. colum. penul. nume. 14. lib. primo. vbi optimè hanc conclusionem defendit aduersus Corne. cõsil. 292. lib. 1. contrarium consulentem.

Secunda conclusio. Legatum non compensatur cum debito conuentionali, & ex volũtate partium contracto. Et hoc in loco intelligenda sunt iura allegata in versic. In oppositum. Couar. in. c. officij. nume. 2. de testa. Hanc distinctionem communem testatur, & vltra eum Paul. Parisi. consil. 95. colum. 2. num. 10. lib. 2. Et iterum dicit communem ibi colum. 5. nu. 37. Alex. consil. 19. 12. libr. 6. Quam intelligendam existimarem, nisi ex coniecturis appareat testatorem voluisse compensare cum tali debito. Panor. consi. 81. col. 2. libr. 1. Philipp. Corne. consi. 115. col. pen. lib. 4. Aymon. Crauet. consil. 149. lib. 1. duodecim referens coniecturas, ex quibus præmissam testatoris voluntatem deprehendere possumus. Quos sequitur. D. Couar. loco proximè citato.

In dubio tamen vt verba effectum liberalitatis habeant, & aliquid operentur, crederem compensationis intellectum non admittẽdum. argum. l. licèt Imperator. ff. de legat. 1. & illud vulgare, verba non debent esse absque effectu operandi. tex. in. l. si quando. ff. de legat. 1. qui apertè probat nostrum intellectum in illis verbis Africani Iurisco sulti dicentis, Non de alijs donationibus eum videri sensisse ait, quam de his, quæ de iure valituræ nõ sint, alioquin & frustra legaturus sit. Tum etiã si legatum fortè esset relictum consanguineo, vel affini creditori, quo casu magis affectione sanguinis, quàm ex alia causa censetur factum. l. Procula. ff. de probat. Barto. in. l. libertis. §. primo. ff. de alimen. & ciba. lega. Ioan. Crot. in repeti. l. si constante. nume. 116. ff. solut. matri. Confirmari latiùs

poterit

poterit ex Purpur.in.l.cùm quid.nu.128.ff.si cer. peta.vbi hanc opinionem communem fore testa tur.& Iaſ.ibidem profitetur in.l.quæ dotis.nu.18. ff.ſolut.matri. Alciat.in tract.de præſumpt.rep.1. præſumpt.32.nu.5.Item poteſt confirmari ex dubio tradito à Camillo Viſitarino in rep.rub.ff. ſo lut.matri.nu.93.verſi. Ad idem pro iſta opinione. quem ſupplico videas. Et quòd legatum nõ compenſetur cum dote,tenet Alexan.conſ.99.nu.10. lib.7. ¶Succedit præterea aliud dubium nõ contemnendum, nempe, Vtrùm legatum ſimpliciter factũ pro pauperibus,poſsit dari eccleſiæ,quæ indiget reparatione?Ioan.And.& Domi.in.c.fin. de teſtam.lib.6.concludit poſſe.Bald.in.l.ſi quis ad declinãdam.nu.10.col.4. &in.l.omnes.nu.7. per tex.ibi in verb.diſpenſatorem pauperum. C. de epiſc.& cleri. Ioan.Crot.in.l.ſi conſtante. nu. 55.ff.ſolut.matr.vbi reſpondet ad ea,quæ poſſent cõtrouertere, & antinomiam facere huic quæſtio ni.Dixi ſuprà verſic.Circa prædicta dubitatur de quæſtione quotidiana, Vtrùm hæres,vel Epiſcopus.Et eſt ſententia ab omnibus recepta ſecundũ Crott.vbi ſuprà.nu.56. Quibus dubijs & illud an nectendum mihi venit in mentẽ,eo quòd ſit diffi cile,& ob id non omittẽdum.Quid ſi teſtator legauit vxori domum, vel certam pecuniæ ſummã toto tempore vitæ ſuæ,donec caſtè, & honeſtè vi tam vidualem ſeruauerit, & poſt eius mortẽ ſubſtituit Petrum,An illa ad ſecunda vota tranſeunte,ſtatim admittatur ſubſtitutus: an verò expecta ri debeat mors naturalis vxoris? Io. Andr.ad Spe cul.titul.de ſecund. nupt. concludit Petrum ſtatim admittẽdum eſſe : quia conditio expreſſa per æquipollens dicitur adimpleta.l.mulier.in princ. ff.ad Trebell.l.ſi mater.C.de inſti.& ſubſtit. Quã probant Bart.in authen. quod locum. C.ſi ſecũd. nupſe.mulie. & alij plures relati à ſubtili Carolo Ruino in.l.Gallus.§.& quid ſi tantum.nu. 51.qui contra hanc deciſionem plura adducit. Denique eam communem dicit.ff.de lib.& poſth.Paul. & Areti.in.l.ſi quis hæres ita ſcriptus.ff.de acq. hæredi.Andr.Tiraq.de cauſa ceſſante.1.part. nu.79.

Quid autem erit in tali quæſtione.Maritus reliquit vxorem ſuam vſufructuariam omnium bonorum ſuorum, ſtantibus filijs, An conſequatur totum ?vel quam partem vſusfructus in bonis mariti? Dicendum eſt tantùm conſequi poſſe vſumfructũ in illa quinta parte, de qua diſponere poſſet in proprietate,vltra enim tam in proprietate, quàm in vſufructu non poſſet. Segur. in repeti.l. vnum ex familia.§.ſed ſi fundum.nu.105. ff. de lega.2.Rode.Suarez in rep.l.quoniã in prioribus. ampliat.3.num.5.C.de inoffic.teſtamen. Ferdin. Gomez Arias in.l.quarta.Tauri.nume.105.Paul. Pariſi.conſi.94.nu.37. lib.ſecundo. qui eſt videndus conſi.97.num.20.eodem lib.ſecundo. Quod eſt ſingulare ad declarationem legum regiarum, quibus cautum eſt,ſtantibus deſcendentibus, omnia bona patris eſſe legitimam, præter quintam partem bonorum.l.28. in deciſio. Tauri. nã hæc legitima eſt relinquẽda abſque aliquo onere, ſeu grauamine filio,vt prædicti fatentur.tex.cum gl. communiter approbata in authen. nouiſsima.C. de inoffic. teſta. vbi idem ſtatuitur de onere vſufructus antiquo iure correcto. Quod idem fatentur gl.Bar.Paul.& Iaſ.in.l.quoniam in prioribus. C.de inoffic.teſtamen. Et ita probat,l.11.titul.4. part.6. ibi, *ſin ningun aggrauiamiẽto. &c.* Paulus de Monte Pico in repe.l.Titia.§.Titia cùm nubere t.num.35.ff.de lega.2. In regno Aragonum iure viduitatis ſuperſtes habet vſumfructum bonorũ mortui.alimenta tamen interim filijs præmortui tenetur dare. vt habetur in cõſtitu. Ab experto. titul.De alimentis.lib.5.fororum Aragon. fo.123. col.4. Viduitas verò perditur per matrimonium de præſenti,etiam copula non conſummatũ, nec in facie eccleſiæ contractum.eod.lib.5.conſti. Irrefragabili.ſub titul.De iure viduitatis. In viduis vide diſpoſita in tit.10.&.11.lib.4.ord.Luſitaniæ. & in lib.6.titu.6.libr.3.foro leg.regni Caſtellæ.& dict.for.Arago.libr.5.titul.De ſecund.nuptijs.

Nunc tamen quæro.Hæreditate non adita, an debeantur legata relicta in teſtamento ? Reſpon. quòd non.l.ſi nemo.1.ff.de teſtam.tutel. vbi Põponius ait,Si nemo hæreditatem adierit, nihil valet ex his,quæ teſtamento ſcripta ſunt.l.ſi hæreditas.eodem titul.l.tertia.§.ſi patronus. ff. de bonis liber.l.proximè.ff.de his quæ in teſta.delen. l.ſecunda.§.adeò.ff.de vulgar.l.prima. §.primo. ff. de legat.tertio.l.prima.§.ante aditam. ff.ſi quis teſta.lib.eſſe iuſſus fue.l.filium.§. ſed cùm ex hæredatio.ff.de bono.poſſ.contra tabul.l. eam quam. C. de fideicom.Ioã.Baptiſ. Cimatorius idem notat in rep.l.legatum.nu.17.ff.delegat.1.Anto.Gomez de vltimis voluntatibus. ca.12.nu.11. Couar. in rubri. de teſtamen.3.part. nu. 21. vbi diuerſum fore cenſet in donatione cauſa mortis, quæ ante aditam hæreditatẽ ſola morte cõfirmatur. Quod ſecùs eſt in legatis,vt dixi. Aditio hæreditatis eſt enim illa, quæ vires tribuit teſtamentis,ac omnino omnia in teſtamento contenta confirmat.Baldus in.l.omnium. C.de teſtamen.Guiliel. Benedict.in ca.Rainutius.verb.mortuo itaq;.1.nu.329. de teſtamen.qui eſt videndus à nume.326. præcedenti.Adde gloſſ.in.l.qui filio. ff.de hæred.inſtitu.Corneus conſil.324.colum.quarta.nume.octauo.lib.4.Pariſi.conſi.46.col.2.nu.18.lib.3.Andr. de Beſetis in repe.l.primæ.nume.148.C. de ſacro ſanctis eccleſ. vbi quid in milite, vel in cauſa pia. Angel.in.l.vni.in fin.princ.C.de cadu.tollen. &

in dict.l.eam quam. ¶In tantum hoc procedit, modò legata relinquantur in ipso testamento, modò in codicillis factis ante, vel post, quia semper requiritur aditio ex ipso testamento.l.tertia.§.fina. ff. de iure codicill. Procedit etiam si ab intestato sint facti codicilli, in quibus relinquantur legata, quia etiam hoc casu posteriori est necessaria aditio per venientes ab intestato.glo.in.l.qui filio.§. primo.ff.de hæredi.instit.quam glo. plures sequũtur, de quibus per Anto. Gomez in tract. de vltimis voluntatibus.cap.12.num.12.l. secunda. ff.de fideicom.liber.quem ibi not.Bart.& Albe.§.primo.&.2.Instit.de eo, cui lib. causa bona adi. Cuius ratio potest esse: quia hæres per aditionem hæreditatis videtur quasi contrahere cum creditoribus, & legatarijs, & se obligare, & adstringere solutioni.l.apud Iulianum. §.hæres. Instit. de obliga. quæ ex quasi contract.nasc. ergo necesse est fateri, quòd antè legata non debentur. Secunda ratio assignanda est: quia omne iudicium requirit personam actoris.rei, & iudicis.l. in tribus.ff.de iudi. Dixi suprà in tit.de iudi. Sed in nostra specie proposita sine aditione hæredis, non reperiretur persona rei, in qua resideret, & fundaretur actio passiua, qua posset conueniri. ergo &c. Tertia ratio erit: quia hæreditas repræsentat defunctum interim, quo iacens est, non tamen hæredem, & per consequens non tenetur ad legata, quemadmodũ nec defunctus.argum.l.legatum est.ff. de legat.1. &.ff.de legat.2.l.legatum. & vtrobique est communis nota glo.& docto.

Hodie tamen iure istius regni Castellæ benevalent legata, & omnia alia contenta in testamento, vel codicillis, hæreditate non adita ex testamento, vel ab intestato. vt est text. in hac.l. prima. *De los testamentos.* quæ sic est intelligenda. Tamen est necessarium, quòd adeatur hæreditas ab his, qui successuri sunt ab intestato. Couar. in cap. Raynaldus.§.tertio.numer.octauo. de testamen. per gloss. dict.l.qui filio.§.primo.ff.de hæred. instit. quam rursus citat.nume.11.ad fin.

Quæro, Vtrùm legata debeantur hæreditate non adita ex nullitate testamenti, nempe ex causa præteritionis, vel exhæredationis? Respond. deberi. text. in authenti. ex causa. C. de libe. præter. ibi, cætera nanque firma permanent. Corne. consil.158.nume.36.libr.secundo. & consil.245.colũ. prima.nume.secundo.libr. tertio. & consil.244. colum.prima.libr.quarto. Ludo. Gozadi.consil. 49.colum.fina.num.22.Singulariter Paul.Parisi. consil.64.colum.secunda.libr.secundo. firmans esse communem etiam in posthumo præterito ignoranter. Quam conclusionem ait secundum communem non solùm procedere in relictis, seu fideicommissis particularibus, sed etiam in fideicommisso vniuersali, ibiq; plura allegat, quæ omnino sunt hic addenda. Et pro hac opinione est hic Regia lex id diffiniens, inquantum dicit, *Vala el testamento en las mandas, y en las otras cosas, que en el se contienen.* Concordat.l.11.in fine.titul. septimo. &.l.7.titu.8.part.6.concord.etiam cap.secundũ. titu.71.libr.4.ordi.regni.Lusitaniæ.

Quæro, Vtrùm legata debeantur rupto testamento fratris, turpi persona instituta? Et est dicẽdum quòd nõ secundùm magis communem opinionem teste Ias.in.l.fratres.nume.3.C.de inoffi. testa. Castell.in.l.7.verb. ab intestato. in legibus Taur. Et Grego. Lopez in.l.12.verb. *El testamento.* titul.septimo.part.6. Vtrùm autem reuocet in totum, vide Ias. & Cast. vbi suprà quòd sic secũdum communem opinionẽ Matth. Afflict. decis. 204. Quanuis cõtrarium velit ipse, & Suarez in.l. quoniam in prioribus.fol.4.colum.3. C.de inoffi. testam. Et istam vltimam dicit magis communem Corne.consi.176.col.3.nu.4.lib.4.Et Grego. Lopius in.d.l.12.verb. *La heredad.* Primam tamen tenet in.l.fin.verb. *El fijo.* titu.8.part.6. Dubitari potest de quæstione praxi subiecta, Vtrùm spurio instituto, omisso fratre legitimo, frater possit querelare fratris testamentum tanquam turpi persona instituta? Et consultus respondi posse: quia illegitimi sunt infames infamia facti. Ias.in.d.l.fratres. C.de inoffic.testa. & in consi.71.nu.2. libr.1. Alex.in.l.ex facto.nu.22.ff.de vulgat. & pupilla. Ioan.Lup.in repe.cap.per vestras.§.10.fol.90.nu. 10.de donat.inter vir.& vxor. Dixi in reperto.ad Seguram. verb. Bastardi. Nouissimè probat Gabriel Palæot.in tract.de nothis.spurijsq; filijs. ca. 55.nu.5. Quod est notãdum. ¶Sed est pulchrum dubium, An in casu dict.authen.Ex causa.& legis Regiæ conseruentur tabulæ pupillares? Glo.in.l. 1.§.substituere.ff.de vulg.& pupil. tenet partẽ affirmatiuam q̃ conseruentur. Bart.in.l. filio præterito.nume.12.ff.de iniusto rupt. Idem probat ipse Barto.in.l.in pupillari.nu.2.ff.de vulga.& pupil. & in dicta.l.prima.§.substituere.numer.3. & in.l. nam quod.§.si quis compulsus.num.1.ff. ad Trebellia. Istam tenet ipse Bart. Paul. & Salic.in dict. authen. Ex causa. Et est opinio communis secundum Rip.num.32.in.l.2.ff.de vulga.& pupill. qui reputat hanc quæstionem dubiam. Etiam cõmunem fatetur. D. Couar. in cap. Rainutius.§. sexto. nu.3.de testam. quanuis ab hac communi, velit recedere, cùm Ioan. Igneo in rep. authen. Ex causa. nu.172.C.de lib.præte. qui à nu.167. plura fundamenta adducit pro sententia Bar. quæ fortè extraxit à Raphaele Fulgosio in dicta authenti. Ex causa. numero. 46. qui pro parte affirmatiua adducit octo fundamenta, & alia octo pro parte negatiua. Denique facit distinctionem, quam scripsit

Ripa in

Ripa in dict. l. secunda. Et quòd non conseruentur tabulæ pupillares, nouissimè approbat Gregor. Lopius in. l. 10. titu. 5. part. 6. Vilis autem adductis pro vtraq; parte, videtur inhærendum opinioni Barto. & communi præsertim cùm in scholis non audiui contrariam fore tenendam, imò firmabant tenendam esse Bart. sententiam. Et ita reperi in quadã apostilla Doctoris à Peralta totius iuris prudentiæ, absque iniuria alterius, emporiũ fertilissimũ, ac præceptorem communẽ dignissimum. Et non ab eo dissimile audiui ab alio præceptore Aluaro à Grado, literis, moribus, ac summa virtute in præclara iuris Cæsarei disciplina prædito. Et prædictam glo. l. prima. §. substituere. dixit notabi. & approbatam Iaf. in. l. si ita stipulatus fuero. §. Chrysogonum. nu. 31. ff. de verb. obliga. Eam tamen de iure Regni non admitterem: quia expressa constitutiõe cautum est, quòd dissoluatur substitutio pupillaris rupto testamento. l. 10. tit. 5. part. 6. cuius verba sunt, *Otrosi dezimos, que seyendo quebrantado por alguna razon derecha el testamẽto que ouiesse fecho algun testador, è que ouiesse dado sostituto el padre à su fijo, ò alguno otro enla manera que es dicha pupillar, que se desatarie la sostitucion porende.* Nec refragatur text. iste & lex Lusitaniæ, quæ firmant æquissimè, quòd non adita hæreditate ab hærede scripto legata, & cætera scripta in testamento seruanda esse: nam intelligenda est in his, quæ præcisè institutionem hæredis non requirunt: secùs verò in his, quæ absque hæredis institutione minimè subsistunt. vt docet Couar. in dict. §. sexto. num. 4. Ex quo constat non obstare. l. 24. Tauri. cùm loquatur in prælegato tertiæ & quintæ partis: quòd videlicet si in codicillis, vel in alia qualibet dispositione fuerit relictum absque aliqua hæredis institutione, ergo nimirum si non conseruetur fracto, ruptoque testamento. Ergo exhæredato fit substitutio pupillaris, & tamen non est ibi institutio. ergo &c. ¶ Respon. habere locum, quãdo pater ritè filium exhæredauit. exhæredatio enim loco institutionis habetur. Ex quibus infertur inualidam esse substitutionem pupillarẽ contentam in testamento inualido ex causa iniusta exhæredationis, vel præteritionis: rupto nanque testamento, non datur hæredis institutio, nec aditio, quæ requiruntur ad validitatem substitutionis pupillaris, etiam stante ista lege. Quanuis minùs bene firmauerit aliud Antoni. Gomez de vltimis voluntatibus. capi. 4. num. 4. hanc legem. 1. in specie citando.

Quæ autem solennitas sit necessaria in testamẽtis, est inquirendum. Et præmittẽdum est, legem nostram procedere in testamento nuncupatiuo, secundum interpretationem traditam à Carolo Cæsare Hispaniarum Rege, qui euolauit ad cælum. 21. die mensis Septembris, hora secunda ante meridiem istius Anni 1558. in. l. tertia. Tauri. in quo requiritur forma & solennitas hic tradita, scilicet, quòd testamentum nuncupatiuũ debet fieri coram notario, & tribus testibus. Si verò coram notario non fiat, adesse debere testes quinque, si eo in loco, quo celebrari debet, sit copia: alioqui sufficere tres testes ipsi testamẽto præsentes esse. Et hoc est quod dicit ista lex secundùm verum & vetustissimum codicem, quæ vitio impressorum ad hæc vsque tempora fuit corrupta. Ex qua apparet maximè mutatum esse eius intellectum his verbis, quæ modò in vulgari impressione habentur, prout testatur Doct. Couar. (Archiepiscopus Sancti Dominici quondam designatus, nunc verò Episcopus Ciuitatẽ. meritissimus) in ca. cùm esses. de testamen. nume. secundo. eadem q; solennitas est seruanda in testamento facto inter liberos. Regia. l. tertia Tauri. Iure autem Lusitaniæ in testamento nuncupatiuo sunt necessarij quinque testes, & subscriptio partis & tabellionis in locis, vbi testium copia potest haberi. l. prima. titul. 76. libr. quarto. ordinamen. Portugalliæ. Sin verò factum sit in locis, vbi deest copia testium, sufficiũt tres testes in testamento nuncupatiuo, siue in codicillis, siue in testamento in scriptis. l. fin. eodem titu. ibiq; in lege, seu. §. secundo. assignatur forma & solennitas requisita, suo iure, in testamento in scriptis. Requiruntur tantum quinq; testes, cum signo insuper tabellionis. In codicillis requiruntur quatuor testes, vnà cum publico tabellione. ibi. §. sexto. incip. *E querendo algũ fazer codicillo.* Iure verò Aragonum habetur libr. sexto. titul. De testamentis. vbi regnicolæ videre poterunt. De iure autem communi Romanorum testamẽtum nũcupatiuum fieri debet coram septem testibus. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. C. eodem titul. de testamen. cum qua concor. l. prima. titu. primo. part. sexta. §. fina. Instit. de testamen. Ioan. Lup. de testamento nuncupatiuo latè agit in. l. tertia. Tauri. vbi Michael de Cifuentes. quæstione. 4. & alij interpretes. In codicillis iure nostro requiritur numerus testium, qui est necessarius in testamento nuncupatiuo. l. tertia. Tauri. vbi Cifuentes quæstione. 7. numero. 10. & Ioan. Lup. numer. 59. qui concordantes adducit. De testamento in scriptis quæ sit eius forma & solennitas, est. l. tertia. Taur. & ibi Ioan. Lup. Cifonta. Dida. del Castillo, & vterque Gomezius fusè agunt de eo, ideo nõ est cur in præsentiarum de illo agamus, cùm (vt dixi) lex nostra. 1. loquatur in testamento nuncupatiuo. ¶ In primis est dubium, Vtrùm numerus testium potuit à lege ista augmentari, & sic copia probationum ex defectu testium restringi, cùm testimonium duorum sufficiat in

ficiat in omni causa, iuxta verbum Domini Matthæi.18.& Lucæ.17.in ore duorum vel trium stat omne verbum, transumptiuè in.c. licet vniuersis. de testib. Est respondendum posse ex causa limitari & interpretari lex diuina, vt falsi suspicio vitetur: non enim illam derogat, sed facit, vt meliùs veritas seruetur: quod potest facere inferior lege superioris. glo. sing. in clem. Ne Romani. verb. tolli. de electio. not. Barb. ad Bald. in. l. programma. C. commi. vel epistol. Felin. in. c. quæ in ecclesiarum. de consti. & in. c. 1. nu. 13. de sponsalib. Ludo. Gomezi. in. c. 2. §. statuto. nu. 22. & nu. 55. de cõsti. libr. 6. D. Couar. in epito. 4. decreta. c. 6. nu. 18. Et latissimè scripsi super ead. gl. verb. tolli. Itẽ etiam testamentum quo ad formam, & solẽnitatem est iuris ciuilis secũdum communem, quam in princ. istius legis posui, quæst. 2. Ergo lex est rationabilis, in certis casibus requirens plures quam duos testes. Panor. cap. licet. nume. 3. col. 2. de testibus.

Vel aliter. respon. q illud, In ore duorum &c. q prius membrum necessitatem designat, & sufficientiam: posterius verò, abundantius cõplementum. Domi. Soto lib. de iust. & iur. 5. q. 7. art. 3. pagin. 468. Vel aliter secundum glo. in. l. ius autem ciuile. in glo. 2. ff. de iusti. & iure. glos. in. l. omnes. verb. generali. C. si contra ius vel vti. publi. glo. 2. in. c. à nobis. de deci. quibus cautum est, legem superioris adiuuari, & distingui posse per inferiorẽ. Facit quod not. Bart. in. l. cunctos populos. nu. 22. C. de sum. Trini. Feli. in dict. c. quæ in ecclesiarũ. nu. 19. de constit. dixit communem. vbi per Augusti. Beroi. nu. 89. & Decius nu. 13. Iaso in. l. quominus. notabi. 3. num. 5. col. 1. & col. 2. ff. de fluminib. Ioan. Anto. Rubeus, Alexandri. in. l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 108. ff. de acqui. possess.

Vel aliter respondeo, vt prædixi, q solennitas illa fuit iuris ciuilis, in qua Imperator, seu Princeps non recognoscens superiorem poterit facere quicquid rectum ei visum fuerit, augendo, aut diminuendo eam. §. Sed & quod Principi. Instit. de iu. natural. gen. & ciui. l. dignavox. C. de legib. c. proposuit. de concess. præbend. Ideo nimirum, si per consuetudinem possit minui solennitas tradita â iure in testamentis cõdendis. Ratio, quia est institutum iuris positiui, in quo multùm potest cõsuetudo præscripta, quæ loco posterioris legis succedit, derogatq; iuri scripto. l. de quibus. ff. de legib. Singulariter probat Bart. in. l. cunctos populos. nu. 22. col. 7. C. de sum. Trin. vbi latè per Iaso. à nu. 71. vsque ad nu. 81. vbi fatetur hanc cõmunem opinionem esse. Et idem tenet Cisuent. in. l. 3. Tauri. q. 17. & ibi latiùs Io. Lup. nu. 36. limitans locũ habere in cõsuetudine nota ipsi Principi, nõ aliàs. Tum, quia consuetudine non obstante, pro credũt leges huius libri & Tauri. quemadmodum statutum est in. l. 1. Tauri. Sed ad hoc respondet vt suprà dixi in quæst. 8. procem. & quæst. 13. vbi corrigo glos. in clem. Statutum. verb. consuetudine. de elect. secũdùm quam literam est communiter approbata. tenet Rip. in. l. nemo potest. de lega. 1. num. 36. ¶ Est tamen dubiũ, Vtrùm testator possit testari, omissa forma, & solennitate huius legis Regiæ. in hoc regno, vel aliarum in regnis Aragonum, Lusitaniæ, & similibus? Videtur dicendum, quòd non: nã ista est forma, & solennitas substantialis propter ius publicum conseruandum introducta, quæ à particularibus remitti non potest. l. si vnus. C. de testa. vbi probatur, q solennitas est de forma, ideoq; testamentum eius defectu nullum est. Facit bonus text. in. l. curent. ff. de testib. l. nemo potest. ff. de legat. 1. l. ius publicum. ff. de pact. c. si diligenti. de for. comp. c. cõtingit. de sent. excom. Cùm igitur numerus testium, de quibus in nostro iure, ad testamentum conficiẽdum sit de forma substantiali. vt not. glo. communiter approbata secundùm Rip. ibi nu. 27. in dict. l. nemo potest. meritò à testatore non posset remitti, vt valeat in vim testamenti, secùs in vim alterius vltimæ voluntatis, quia subiungit in testamento clausulam. Si autem istud testamentum propter aliquam præteritionem alioſve defectus cuiusvis solennitatis non valuerit, vt testamentum, valeat vt codicillus: si autem non valuerit vt codicillus, valeat vt vltima voluntas. Rogoq; cõsanguineos meos, qui aliquod ius succedendi mihi ab intestato, aut alio quouis modo habuerint, vt bona, hæreditatemq; meam restituãt Petro, quem in hoc testamento meum hæredem vniuersalem nomino, & instituo. ¶ Tum, cùm constet de voluntate testatoris, omnia contenta in minùs solẽni voluntate locum habebunt tam in foro fori, quàm in foro animæ, cessabitq; quæstio illa, vtrùm debeant in foro conscientiæ relicta in minùs solenni volũtate? In qua sunt, qui vtranq; partem defendũt, & vnusquisque suam partem communem dicit. De cuius communi contra communem dixi infrà in glos. *Si el testador instituyere heredero.* ¶ Limita in Principibus, qui habent potestatem legis condẽdę, nam poterunt absque solennitate iuris testari. Bal. Alex. & Lancelotus Galiaula in. l. Centurio. nu. 56. versi. Sexta cadit dubitatio. ff. de vulga. & pupilla. Facit: quia eo in loco eorũ dicta. sunt lex. Tum etiam, quia eorum contractus vim legis habent. l. Cæsar. vbi Barto. ff. de publica. l. penul. C. de donatio. inter vir. & vxor. notat Paul. in. l. ex imperfecto. C. de testam. id habere locũ, qñ ipse Princeps testaꝛ expresè se nolle testari secũdùm ius cõe, aliàs pręsumitur testari secundum regulas iuris communis. Ita Paul. quem sequitur Lancel. vbi suprà. Et confirmatur ex traditis ab eo ibi. nu

me. 132.

me.132.in d.l.Centurio.versic. Secundo nota.ibi, iure communi capiat. ¶Quid autem erit in testamento facto tempore pestis,an validum sit minori numero testium? Barto.in.l.prima.ff.de bono. poss.ex testam.milit.Angel.in.l.conficiuntur. §. codicillis.ff.de iure codicill. Paul. Fulgo. & Alexand.in.l.fina. C.de testamẽ. tenent non valere. & Cifuent.in.l.tertia. Taur. dicens hanc communem.num.4.quæst.2. Eandem fatetur communẽ Rip.in tracta.de peste.rub. de priuilegijs vltimarum voluntatum causa pestis.colũ.2.nu.7.fol.10. vbi refert tenentes contrarium: estque communis teste Alexan.consi.70.col.4.nu.16. lib.2. Parisiẽ.consil.32.nu.48.libr.2.Anto. Gomez in.l.3. Tauri.nu.48.Quo loco hanc opinionem probat per istam.l.1.Item suadetur: quia in lege nostra, nec in.l.3. Tauri iste casus nũquam fuit exceptus, sed generaliter apposuit formam,& solennitatem seruandam in testamẽtis, ergo generaliter erit accipienda Ioan.Lup.d.l.3.Taur.nu.30.Contra hãc communem consuluit Deci.consil.284. dubio.1. & Gerard.Mulert.in additio.ad Roland.in tract. Flos.test.titul.34.nume.2.in.2.volu.tract. diuers.

Dubitari solet,quid sit obseruandum in testamento ad pias causas? Bart.& doct.in.l.1. C.de sacrosan.eccl. tenent hanc solẽnitatem non esse seruandam.Panor.& alij in.c.cum esses. de testamẽ. text.& ibi D.Couar.qui omnino est videdus pro extensione huius respõsi, qui ad illud citat nr̃am legem in.c.relatum.1.de testamẽ.Cifonta.q.3.nu. 5.in.d.l.3.Taur.l.21.in fin.tit.1.part.6. hæreditate non adita an debeant̃ legata pia.Decis.capel.Tolo.89.concludit,q̃ sic.& ibi plura in additi. inuenies.Guid. Pap.sing.381. Satis neruose tractat Couar.in.c.Rainutius.§.3.nu.11.de testam. Hodie cũ etiam legata debeantur per istam regiam legem, non est insistendum in pijs relictis à maioritate rationis.Probat̃ hic,ibi,*mandas*, scilicet ad pias causas,quæ sunt, quũ relinquitur aliquid pro anima. glo.in.l.si quis Titio.ff.de leg.2.sing.scd̃m Guid. Papam singu.381.Omne iam.& Andr. de Bessetis in rep.l.habeat.nu.39.C.de sacrosan. eccle. vbi in nu.30. declarat, quæ dicat̃ causa pia. & Cifont. in l.30.nu.5.in legib. Taur.legatũ piũ quod dicatur, declarat.l.4.& ibi nouissimè Grego.Lopez.tit.11. part.6. Siue ad non pias causas. Ratio ea est: quia postremæ voluntates decedentiũ seruandæ sunt. c.vltima voluntas.13.q.2.l.1. C.de sacrosan. eccle. Item sunt soluenda debita, quæ in testamento cõfitetur se alijs debere: cùm non remittatur peccatum,nisi restituatur ablatum, seu debitũ.reg. Peccatũ.de reg.iur.lib.6.text.est hìc ibi, *Y en las otras mandas*.Facit optima lex 32.in constitutio.Taur. ibi,*pagando sus deudas,y cargos de seruicio,y otras deudas semejantes &c.* Est tamen necessaria aditio hæreditatis saltim à venientibus ab intestato.glo.in l.qui filio.§.1.ff.de hæred.instit. Citat Couar.in.c. Rainutius.§.3.nu.8.& nu.11.de testamẽ.Diximus suprà in versi. Nunc tamen quæro hæreditate nõ adita. Quid rupto testamento agnatione posthumi? Dic deberi legatum pium.Decisi.capel.Tolosa.334.Si testamentum fuit. ¶Dubitari licet,an testamentum factum coram parochiali sacerdote, & duobus testibus, sit firmum? Videtur q̃ non, quia ibi non sunt testes requisiti, nec solẽnitas tradita ab ista lege: ergo detracta forma, & solennitate iuris regni testamẽtum nullũ erit: omnis enim actus subsistit in voluntate, & potentia. l. nemo potest.ff.de legat.primo.c.cùm super.de offic.de lega.Bald.adnotatum reliquit ex Boetio in repetitio.l.1.C.de sacrosan.eccl.nume.55.Per leges autem regni nõ potest quis testari modo præmisso in titulo quæstionis, sed cum solennitate hìc tradita,cùm aliàs ab eo potẽtia auferatur, ergo ea minimè seruata, actus còrruit. ¶In contrarium est text.in.c.cùm esses.de testamen.vbi habetur valido esse testamentum coram duobus testibus,& cura parochiali factum.Specul.de instr. editio. §. compendiosè.nu. 11. sed locum habet de iure Canonico,& in terris subiectis ecclesiæ quo ad temporalem iurisdictionem: in his etenim casibus testamentum solenne est, si fuerit conditum modo prædicto, quanuis ad pias causas factum non sit. glo.Ioan.And.Anchar.Card.Henri.Imol.& Couar.nu.12.in dict.c.cùm esses.Fortun.in tract. De vltimo fine vtriusque iur.illat.15. Domi.cons.49. nu.4.vbi inquit hanc sententiam de iure sequendam fore.Freder.consi.217.dicit moribus receptã esse.& Philipp.Deci.cons.284.col.4.nu.7.lib.2. & est magis communis opinio secundùm Alexã. consi.177.col.1.nu.2.libr.2. Et eam communem esse fatentur Corne.consi.261.col.fina.nu.31.libr. 4.Carol.Ruin.consil.14.nu.4.libr.2. & consil.51. nu.11.lib.1.Nicol.Boeri.decisio.93. Angel.Areti. in tracta.de testam.glos.109.nu.7.Corne.consil. 168.col.2.nu.3.lib.2.& cons.297.nu.6.col.2.lib.4. vbi hanc dicit communem opinionem in vtroq; foro canonico,& iudiciali. Et est communis & sequenda in iudicãdo,& consulendo.Parisi.cõsi.51. col.1.lib.3.Corn.consi.215.nu.6.lib.2. & consil.31. nu.4.& 10.eo.libr.vbi eam restatur communem.

Ex qua communi annotandũ est,necessarium esse presbyterũ parochialem vltra duos testes ad esse. Quod fatetur Panor.col.4.& Barb.col.6.in dict.c.cùm esses.Albert.Brun.de potentia & effectu formæ.30.fallẽ.Domi.cõsi.49.Corn.cõsi.77. libr.1.Fortun. Garcia de vltimo fine. illatio.15.& cõiter oẽs vbi suprà. Et iste est proprius ac verus sensus.d.c.cùm esses.secundùm Couar.ibi. Quanuis Alciat.in capitu. nouit.nume. 47. de iudi. la-

pſus fuerit in eius intellectu. Scripſit em̃ deciſio. text.in dict.cap.cùm eſſes.in foro conſciẽtiæ pro cedere, non in iudiciali canonico ſeruãdam eſſe.

Quæ communis procedit, etiam ſi notarius ſit talis presbyter,& vt notarius prædicto teſtamento præſentiamq; ſuam adhibuerit,nam duobus teſtibus valebit teſtamentum ex ratione text. in.d. c.cum eſſes. Quem in hac ſpecie intellexit Paul. Pariſi.conſi.51.nu.5.lib.3.& Couar.in dict.c. cùm eſſes.num.13. verſic. Cæterùm hæc interpretatio.

Quæſtio dubia eſſe poteſt, Vtrùm valeat teſtamentum,ſecundum communem intellectum ſuprà adductum ad capi. cum eſſes. ſi alter ex duobus teſtibus eſſet mulier? Et videtur q̃ non. Nam iura, quæ detrahunt ſolẽnitatem & iuris rigorem in teſtamentis condendis, non cenſentur tollere ea,quæ aliàs ſtatuta ſunt circa perfectionem illius actus,vt eſt,quòd teſtes ſint legitimi, & rogati, licèt in minori numero ſufficiant,vt in caſu.c. cùm eſſes. & legis Regiæ.1.titu. de teſtamentis, quam nunc commentamus.&.l.1.tit.5.libr.3. foro legũ. ibi,*buenas teſtimonias*. cum ſimilibus. Probat text. in.l.ſancimus. in ſui ratione. C. de teſtamen. ibi, quod enim nõ mutatur, quare ſtare prohibetur? Et ibi inferius,dum dicit,per teſtes idoneos. Pulcherrimus caſus in.l.ſi quãdo.in prin. C. de inoff. teſtam. De iure autem ciuili non poteſt eſſe teſtis l.qui teſtamento.§.mulier.ff.iſto titul.& in.§. teſtes. Inſtit.eod.glo.in cap,forus.de verb.ſignifi.l. 17.tit.16.part.3. Sexus enim mulierum inſtabilis, ac fragilis eſt.d.c.forus.tex.in.c.de viduis.2.27.q. 1.in illis verbis,ſexus fragilis,ac inſtabilis. Corne. conſil.168.colũ.3.lib.2. Alphonſ.Montalu.in.l.1. titu.7.libr.4.for.legum.Alciat.de præſumpt. regul.1.præſumptio.47.nu.3. Quibus adſtipulatur illud Virgilianum libr.4.Aeneidos.

Varium & mutabile ſemper Fœmina.

Cui concinit text.in.l.filiain orbitate.ibi, nec ex momentarijs volũtatibus matris. & ibi doct.not. C.de inoffic.teſtamen.& Ioan.Fab.in.l.vltim.C. de iur.& fact.igno. Andr. Tiraquel.in lege connubiali.9.num.129. vbi plura memorabilia de leuitate mulierum refert, Et in ſpecie illud Tibulli lib. tertio.Elegorum, cùm de muliere loqueretur.

Sed flecti poterit: mens eſt mutabilis illis.

Et Terenti.in Phormione,Mulieres,inquit, ſunt fermè,vt pueri, leui ſententia. Titus Liuius quoque ſcribit, animum mulierum eſſe paruis rebus mobilem: cuius hæc verba ſunt ex lib. ab Vrbe cõdita.6. Cæterùm is riſus ſtimulos paruis mobili rebus animo muliebri ſubdidit. Et libr. 4. belli Macedonij, Virorum, ait, hoc animos vulnerare poſſet,quid mulierculam cenſetis: quas etiam parua mouent? Propertius item libr. primo. ad Gallum. & libro ſecundo. ad Mecœnatem.

Non eſt illa vagis ſimilis collata puellis.
Si memini, ſolet illa leues culpare puellas.

Nec defuit huic ſententiæ Ouid.libro. 2. De arte amandi. Parua,ait, leues capiunt animos. ſcilicet mulierum, De quibus loquitur. Et alibi inquit, libr.2.Elegiarum.

Verba puellarum foljs leuiora caducis,
Irritaq;, vt viſum eſt, ventus & aura ferunt.

Et Iulius Titus Calphurnius Siculus in Bucolico carmine Ecloga.3.

Mobilior ventis o fœmina.

Igitur eius teſtimonium tanquàm ſi non eſſet in teſtamento,iudicandum eſt,ac proinde teſtamentum tanquam imperfectum ratione ſolennitatis nullum eſt. Tum etiam,quia in teſtamentis legitimi debent eſſe teſtes.capi. cùm eſſes.ibi, idoneis. & in cap. relatum.ibi,legitimis.de teſtamen.

Sed mulier non eſt teſtis omni exceptione maior,quanuis in aliquibus caſibus admittatur. Cæpol.conſil.32.col.2.inter cõſil. criminalia. Decius in.l.fœminæ.ff.de regu.iuris.numer.35.verſic. Et caſu quo mulier. Hippolyt.conſi.5.verſic. Venio modò.colum.5.libr.primo. Aymon Crauet.conſil.99.colum.ſecunda.numer.5.Ludoui. Gozadi. conſil.74.nume.ſexto.idem viſus eſt probare.& Tiraquell.in legibus connubialibus. l. nona. nume.73. Igitur in teſtamentis etiam de iure Canonico non erit admittendum teſtimonium mulierum,niſi lex dixerit.vt latè per Alexan. conſ.70. colum.penulti.nume.13.lib.2.& conſil.177.col.1. nume.5.eod. libr. Et reputat probabiliorem eſſe hanc ſententiam Couar.in cap.cùm eſſes. de teſtamen.nume.14. Albert.Brun.in tracta.de correct. & relax.ſolen. & formæ.quæſtione.8.fol.penul.

Sunt etiam plurimi hanc ſententiam fauentes, in quantum volunt id procedere in legatis ad pias cauſas. Et in his eſt Spec.de teſtam.§.primo.verſi. Itẽ quod eſt mulier. Collect. in dict.c. cùm eſſes. Frede.de Senis.conſil.217.in fine. Roman. in authen.Similiter.16.Speciali.vltima voluntat.C.ad leg.Falcidam. Benedict. Capra.conſi.75.colum. 7.verſi.Ad idem.lib.3.Barb.in cap.relatum. de teſtamen.& conſi.58.Clementiſsimi. col.antepen. libr.primo.& conſi.38.colum.8.lib.3. Soci. qui tamen dubitat conſi.92.col.2.verſi.Quinimò diſputatur.nume.quinto.libr.tertio. Quæ opinio confirmari poteſt ex traditione ſing.Bald.conſi.264. in fin.libr.quinto.quòd licèt in teſtamentis ſufficiant duo teſtes, debent tamen eſſe omni exceptione maiores,ac ne leui quidem macula aſperſi: at mulieres non eſſe huiuſmodi,ſuprà dictum eſt. ergo &c.

Oppoſitam ſententiam tam in teſtamentis cõditis ſecundùm formam & ſolẽnitatem iuris Pontificij dict.capi.cùm eſſes. quàm in legatis ad pias

cauſas

causas sufficere hos testes esse viros, vel mulieres, non habita sexuum distinctione firmat Panorm. colum.prima. &ibi Anchar. & Couarru. in allega.capitu.cùm esses. Et est communis lectura secundum Philippum Corne.consi.261.colum. prima.nume.4.libr.primo.& consi.215. colum.3.numer.6.libr.secundo. Et est opinio communis secundùm Ioan. Crot.in tractat. de testibus.1.part. nume.10. Calder.consil.8.sub rubri.de testamen.

De legatis verò ad pias causas, vel testamentis, quod sint mulieres testes idonei, tenent plures numero,& authoritate, quàm sint fauentes contrariæ,de qua suprà habitũ est in hac quæstio. Nempe istam affirmatiuam tenet Corne. in consilijs paulò antè citatis Bald.in consil.196. Licèt regula riter.libr.quinto.& consil.230. Testamentum. eo dem libr.quinto.vbi tamen dicit, id esse dubium. Angel.consi.233.In causa prædicta.colum.prima. Paul.de Castr.consil.327. Dubium facit.libr.primo.& consi.456.Visis,& examinatis. eod.libr.1. Alexan.consi.177.colum.secunda.lib.secundo. & consi.105.colum.quarta.libr.quarto. & consil. 102.colum.secunda.versi. Circa secundum. lib.7. Corne.consi.168.colum.tertia.libr.tertio.Socin. in tracta.fallen.regu.310.in.36.priuilegio. Petrus Belluga in Specul.Princip.rubri.17.versi. Videamus.colum.penul.vbi tamen nutat.Bald.in.l.prima.ante fin.in lectura.& iterum in repet.colum. 14.versi.Ostenso de principalibus personis num. quarto.C. de sacrosanctis eccles. Petr. Anchar. in dict.cap.cùm esses.4.notabi.& Panormi.colum. prima.& col.fina.de testamen.idem Panormi. in capit.relatum.colum.prima.eod.titulo.Lanfran. Orian.in repet.capit.quoniam contra falsam. verbo.testes.nume. tertio. versicu. Primò quæritur. ibi,inter liberos.Et ibi Felinus & Deci. de probatio.Felin.& Deci.colum.secunda.versic. Retenta communi opini.de testibus.Idem Deci.in.l. fœminæ.nume.secundo.ff.de regulis iuris.Laurent. Calcan.consil.13.colum.tertia.versic. Vndecimò quia mulier.Iaso in.l.hac consultissima. in princ. colum.fina.nume.secundo. C.de testamen. Probari potest.Nam mulieris testimonium regulariter valet.l.ex eo.ff.de testib.l.prima.ff.eo. Catellia.Cotta in memorialibus iuris. verb. mulier regulariter.Paul.Paris.expressè in nostris terminis notat consi.51.col.2.versi.Rursus mulieris in codicillis & vltima voluntate.lib.3.l.10.&.l.17.titu.16. part.3.quibus cauetur mulieres bonæ famæ in omni causa, excepta testamenti, testificari posse. ergo fœminæ attenta iuris Canonici dispositiõe poterunt in testamentis testificari, parìterq; in omni alia vltima voluntate, cùm in numero, & non in qualitate sexus canonica institutio disposuerit, nec etiam ius diuinum differentiam inter masculum & fœminam constituit, reduxeritq; testamẽti solennitatem ad ius gentium, quo quidem iure non distinguitur testimonium fœminę à testimonio viri. Nec obstat, quòd presbyteri parochialis authoritatẽ, præter iuris diuini, aut gentium solẽnitatem ius canonicum desiderauit, quia fuit constitutum, vt legaliùs solennitas iuris gẽtium absq; vlla fraude seruaretur, quod in maiori numero ius primæuum diuinum, aut ius gentium non negauit posse fieri in numero & qualitate à summo Præside, qui Dei vices in terris gerit,& eius factũ, Dei institutum est.cap. inter corporalia. & capit. licet.de transla.episcopi vel electi. ¶ Vtrùm autem de iure regni mulieres possint esse testes in codicillis? Videtur quòd non. Nam in testamentis non possunt, ergo nec in codicillis, in quibus præceptum est â.l.3. Tauri seruari eandem solennitatem,& sic quo ad solennitatem à pari procedunt. ¶ In cõtrarium est nostra opinio,imò quòd possint fœminæ testes esse in codicillis. Nam in dict.l.3. Tauri dicitur,quòd huius legis solennitas seruetur in codicillis, nempè, quòd numerus testium,qui in testamẽtis requiritur, sit necessarius in codicillis:attamen qualitas testium, scilicet, an debeant esse viri vel fœminæ,remanet in dispositione iuris communis,quo cauetur posse. glos. in l.fina.verb.quinque testes.& ibi Bald. nume. 27. C.de codicillis.Cum qua est communis opinio secundum Ias. in additionibus ad Christophorum Porc.Instit.de eod.col.fina.num.3.Roland.Passageri.eam approbat in tracta.de codicillis.rubri.2. nume.8.& communiter tenetur secundum Ioan. Lup.in.l.3.Tauri.num.35.& Cifonta.quæst.7.vbi tenet, quòd etiam hodie testes teneantur se subscribere in codicillis nuncupatiuis.Corne.consil. 119.nume.1.libr.2. & consil.170.nume.1.libr.3. & consil.298. lib.1.num.14. ¶ Dubitatur,An legatarius possit esse testis in testamento, in quo est sibi factum præ legatum? Videtur quòd non: quia testis debet deponere,vbi nullum interesse, seu cõmodum, vel affectio euenire possit, sed hic est huiusmodi,ergo &c.l.nullus.ff.de test.l.omnib⁹. C.eod.titu. ¶ In contrarium est text.in.§. legatarijs.Insti.de testa.Cuius litera talis est, Legatarijs, & fideicõmissarijs, quia nõ iuris successores sunt, & alijs personis eis coniunctis testimonium non denegamus.&.l.qui testamento.in prin.ff.eo.tit. l.dictantibus.& ibi glo.verb.prohibetur. eo.titu. C.Bal.in.l.1.§.huius studij.nu.5.ff.de iusti.& iur. Iaso in.l.si quis nec causam.colũ.2.ff.si cert.peta. Paul.Parisi.consi.32.col.fi.nu.52.lib.2.Barb.cõsi. 58.colum.8.lib.1.Corn.consil.261.num.7.lib.1.& consi.166.nume.4.lib.3.&consil.61.nu.16.eo.lib. tertio.conc.l.8.&ibi glo.titu.5.lib.3.foro legum. &.l.11.titul.1.&ibi Montalu.part.6.

Vtrùm autem hæres, vel fideicõmissarius vniuersalis posit esse testis in testamẽto, in quo sunt instituti modo præmisso? Respon. quòd nõ: quia ad vtilitatem propriam nullus est idoneus testis. l. qui testamento. ff. de testamen. concord. dict. l. 8. titul. 5. libr. 3. for. leg. & l. 11. titul. 1. parti. 6. quæ etiam repellit consanguineum hæredis ad quartũ gradum vsque à tali testimonio. Corne. cons. 266. colum. 3. num. 6. lib. 4. ¶ Est etiam dubiũ, Vtrùm testes debeant esse rogati ad testamenti valorem? Respond. quòd requiritur rogitus testium. l. hæredes palam. §. in testamentis. & ibi gloss. ff. de testamen. text. in authen. rogati. C. de testib. & in authen. de testib. §. & licet. collatio. 7. & l. 8. titul. 5. libro. 3. foro legum. l. 2. l. 4. & l. 7. titul. 1. parti. 6. Corne. consil. 308. col. prima. & 2. nume. 4. libr. 3. Et foro Arago. libr. 6. de testamen. consti. 1. Et secundùm ius commune erit intelligenda lex. 1. tit. 76. libr 4. ordin. Lusita. quæ de rogitu nihil disponit. cùm casus omissus maneat sub declaratione iuris communis, vt est notum.

Dubitatur, An rogitus testium à testatore fieri debeat? Bart. cõcludit quòd sic in. l. nemo potest. vbi Ioan. Annibal nume. 126. ff. de legat. 1. Bald. in l. fin. C. de fideiuss. Idem in rubri. colum. 3. C. de fide instrumen. Intellige siue ab ipso, vel à notario, vel ab alio fiat rogitus, & accersio testium, eo præsente, & non contradicente, vt communiter testes cõuocari, & accersiri solent, sufficit. Ita consuluit Alexan. consi. 47. colum. 2. nume. 4. lib. 2. Et ista est opinio magis communis secundum Iaso. in. l. hac consultissima. colum. 1. nu. 2. C. de testamen.

Ratio potest esse: quia vbicunque lex, vel statutum plures testes ad aliquid requirit pro illius forma solennitate, semper necesse est illos testes fore rogatos à parte. glo. est in. l. nullum. ff. de diuor. singul. secundum Ludo. Roma. in. l. admonendi. colum. 12. versi. Septima. nume. 60. ff. de iure iurã. vbi Catus Sachus nume. 69. versi. Septimo vbi de solennitate formali. ¶ Vtrùm autem præsumantur rogati testes? Responde quòd non, nisi de rogitu eorum constet, quia est solennitas extrinseca. Cyn. in dict. l. hac consultissima. Specula. de teste. §. primo. Barto. in. l. sciendum. ff. de verb. obligat. gloss. in. l. 8. verb. rogadas. titu. 5. libr. 3. for. legum. Et est magis communis opinio teste Alex. consil. 153. Videtur prima consideratione. colum. secunda. versi. Non obstat si diceretur. nu. 9. lib. 2. vbi plures concordantias scripsit Carol. Molinæ.

Sed veritas est, quòd si notarius scribit, & subscribit, præsumitur rogatus. Ias. post Aret. in di. l. sciendum. colum. 12. glos. in authen. de Tabellio. §. nos autem. verb. iniungatur. colum. 4. Bald. in cap. cùm in iure peritus. colum. fina. nume. 18. de offi. delegat. Imol. in. l. hæredes palàm. §. in testamentis. ff. de testamen. & alij plures hanc sententiam firmantes refert Carol. Molinæ. ad Alexan. dicto consi. 153. libr. 2. qui hanc dicit communem opinionem esse. Quanuis de hac opinione dubitauerit Alexan. consi. 48. colum. 2. nume. 6. lib. 5.

Item testes eo ipso, quòd sunt in instrumento subscripti, præsumuntur fuisse rogati. vt per Paul. in. l. hac consultissima. in princ. C. qui testam. fac. possunt. glo. nouissima. l. prima. titul. primo. parti. 6. verb. *Que sean llamados*. Alexand. & omnes in dict. l. sciendum. Hierony. Gratus consi. 30. col. 2. nume. 13. libr. 2. Deci. consil. 11. colum. antepe. nu. 17. libr. primo. qui loquitur, quando vltra dispositionem iuris communis à statuto, formaliter, & conditionaliter requireretur rogitus. Et cõcludit plura, citãdo, quòd sufficiat descriptio, & in notario sola præsumptio. ergo & in specie proposita. Adde Alciat. de præsumptio. reg. 3. præsumptio. 13. numer. 21.

Dubitatur, Vtrùm testes debeant esse vicini? Dicendum est, quòd sic, aut rogati. C. de testibus. ibi, non fortuiti, vel transeuntes veniant. text. est hic in illis verbis. *Vezinos del lugar*. Ratio est, ne falsitas committatur: quia vicini præsumuntur agnoscere vicinum. cap. quanto. de præsumptio. glo. in cap. paratus. verb. nescire. 23. quæst. 1. Bart. in. l. prima. colum. 5. versi. Quæro quid in teste. ff. si cert. peta. & ibi Iaso notabi. 4. Lanfrãc. de testibus. nu. 21. in. 4. volumi. tract. Guido in tract. præsumpt. nume. 17. Troilus Maluiti. de Canonizatio. Sancto. §. restat quartum. num. 12. in. 9. volumi. tract. Facit. l. si vicinis. & ibi Cyn. & Bartol. C. de nupt. glo. in. l. secunda. C. quando fisc. vel priua. Bart. in l. mutus. in fin. princip. ff. de acquiren. hæred. Specul. de compet. iudi. adi. §. primo. versic. Sed nunquid. cap. quosdam. de præsumpt. Curt. Seni. consil. 82. colum. 2. nume. 4. Paul. Paris. consil. 23. col. 24. nume. 218. lib. 1. Vicini autem qui dicantur, declarat Andr. Tiraquel. De vtroque retract. lib. primo. §. primo. glo. 9. nu. 21. & latiùs nu. 26. & Ioan. Montholo in promptuario suo. 2. part. verb. Vicinus. ¶ Quid autem esset, si testis non esset vicinus, tamen est notus. & fidelis, an valeat eius testimonium? Et videtur quòd sic. nam in isto cessat præsumptio falsitatis, qua de causa fuit statutum, quòd fuisset vicinus, ergo sufficit quòd sit notus. Item suadetur. Nam solennitas probatoria testamenti sat est adimpleri per æquipollens, quanuis contrarium sit in forma substantiali, vt est nominatio hæredis. secundùm Barthol. Socin. in. l. prima. colum. fina. num. 12. ff. de liber. & posth. Item probatur in finalibus verbis huius legis, quatenus probat validum esse testamentum cum bonis testimonijs: testis autẽ notus est huiusmodi, & cessat in eo fraudis præsumptio. ergo &c.

Vtrùm

Vtrùm monachus posit esse testis in testamẽto, pluries dubitari contingit? Respon. quòd possunt etiam mendicantes, cum licẽtia prælati. Iaſ. post Bald. ibi in authen. Ingressi. num. 19. C. de sacrosanctis eccles. Facit text. in c. primo. §. verùm. de iur. calum. Specu. de teste. §. sequitur. nume. 5. Paul. l. cum clericis. §. memorati. numer. 6. C. de episco. & clericis.

Quis autem teneatur probare qualitatem vicinitatis? Respon. eo ipso, quod expressa est à tabellione, eam allegans tenebitur ostendere contra assertum à tabellione, pro quo, & eius officio extat præsumptio fidelitatis. Præsumptio enim est pro Notario, ꝙ fideliter exercuit officium suum. capit. ad audientiam. ibi, nec credẽtes ipsum Scriniarium aliud scripsisse, quàm à testibus diceret. de præscriptio. Alciat. de præsumpt. regul. 3. præsumptio. 13. Confirmatur ex Bald. in capi. primo. §. si instrumentum. de notis feudo. Refert, & sequitur Francis. Curti. Senior consi. 49. vers. Dum autem vltimo. nume. 75. idem Bald. in. l. secunda. nume. 27. C. de resc. vendi. dicens, quòd si Tabellio dicat, Titius ex certa scientia & non per errorẽ vendidit Mæuio, probabitur scientia venditoris. Et assignat rationem: quoniam ex instrumento publico tres oriuntur præsumptiones. Prima, ꝙ sit verum instrumentum. Secunda, quod sit solenne. Tertia, quòd omnia verba prolata in eo censeantur prolata à partibus. Refert Alciat. loco proximè citato præsumpt. 13. nume. 9. Volens probare contrarium, afficeretur durioribus probationibus: cùm sit præsumptio pro scriptura Tabellionis. Panormi. in ca. quia verisimile. colum. 2. numer. 2. de præsumptio. Philipp. Deci. consil. 105. nume. 4. libr. primo. Et si de qualitate vicinitatis non constaret, testamentum factum secundũ formam huius legis, esset inualidum. vt singulariter probat, hanc legem citando optimus aduocatus Nunius Auendanius respons. 14. per totum. Quales debeant esse testes in casu huius legis? Respon. quòd legitimi, & idonei, omniq; exceptione maiores. vt in simili casu nostri text. consuluit Deci. in dict. consi. 105. col. 3. ad fin. vers. Tertiò respondetur, & dico. vbi citat Bal. & alios, de quibus per eum. Idonei testes dicuntur, omni exceptiõe maiores, id est, qui nulla exceptione repelli possunt. glo. in. §. Item verborum. verb. idoneos. Instit. de inuti. stip. Refert Paul. Parisi. consi. 83. colũ. 3. nu. 19. libr. primo. glo. in cap. at si clerici. in prin. de iudi. & in cap. primo. de consang, & affini. quas omnes commendat Chassan. in consuetu. Burgund. rubr. prima. §. 7. nume. 5. vers. legitima probatio. fol. 79. Præposit. in dict. capit. primo. colum. 2. dixit mirabiles esse Barba. in rubri. de probatio. nu. 29. singu. Iaſ. ad Christopho. Porcium in dict. §. Item verborum. Corset. in sing. verbo. integer. Et fusius agit de hoc Arnald. Alberti. in repe. c. quoniam. col. 205. versic. Et quia suprà dixi. quæst. 16. nu. 25. de hæretic. libr. sexto. Couarru. in epitom. quarti lib. decretal. 2. part. cap. 8. §. 12. nu. 7. Curti. Senior consi. 55. col. 3. vers. Sed ad ista omnia. nu. tertio. Iaſ. consi. 22. col. 2. ver. Testis. nu. 3. libr. primo. Cæpol. in tract. de serui. rusticorum prædiorum. capit. 9. Et nõ solùm in causis criminalibus, sed etiam in ciuilibus debent esse testes omni exceptione maiores, secundùm Philipp. Deci. in dicto cap. at si clerici. num. 33. contra Andr. sic ibi adducta. Facit capit. 1. de testib. & l. idonei. ff. eod. titul. ¶ Erit tamen optima quæstio, Vtrùm debeat inseri in testamẽto, quòd testes sunt legitimi, cùm ista qualitas requiratur in. l. prima. ibi, *por buenas testimonias*. titul. 5. libr. 3. fori. Et hic, ibi, *con buenos testimonios*. Greg. Lopez in. l. prima. verb. *antes siete testigos*. vbi hanc legem refert titul. primo. part. 6. ergo erit exprimenda. capit. primo. quot testes sunt necessa. ad probãd. ingrat. ibi, nisi quinque testibus summæ, atque integræ opinionis probatum fuerit manifestè. lib. feud. refert Roman. singul. 463. Nam vbicunque optima opinio testium est causa inductiua plenæ probationis, quæ aliàs plena esset, tunc de plena & optima opinione est articulandum, & probandum. Ita notabi. dixit Angel. in. l. vel negare. ff. quemadmodum testam. aper. Hippolyt. in singula. 187. qualitas appositа. Grego. Lopez in. l. 15. verb. *De buena fama*. titu. 9. parti. 4. Quæ sententia procedere potest eo casu, quo allegaretur de inhabilitate testium ad ipsius testamenti subuersionẽ: nam hoc casu qualitas requisita ab hac lege, est deducenda & probanda ad obtinendum, vt quia nõ est consanguineus intra quartum gradum. l. 11. tit. primo. part. 6. Item si dicatur quòd non fuit rogatus. Item si allegetur non vicinus, vel huiusmodi, quæ suaderi possunt dominis Lusitanis ad intellectum regiæ legis. 1. titul. 76. libr. 4. suarum regal. ordin. ibi, *que tenha cinco testimunhas varões libres, ò reputados por libres, è sejam mayores de 14. annos*. Cui concordat. l. prima. titul. primo. part. 6. In dubio tamen idonei reputantur. Curti. Senior consil. 55. nume. 3. Cùm autem lex vel statutum minuat numerum testium, testes debẽt esse omni exceptione maiores. Bald. in. l. qui accusare. nume. 4. C. de edend. Angel. in. l. secunda. §. diem. ff. qui satisda. cogan. Philipp. Deci. consi. 105. num. 4. Et ita fuit pronuntiatum in summo Prætorio nostri Regis in causa vnius testamenti secundum Gregor. Lopez in. l. prima. verb. *Siete testigos*. titul. primo. parti. 6. Quanuis ipse de hoc dubitet ratione loci deserti: nam sufficit diminutio testium in numero, non tamen in qualitate, circa quam nihil est di-

ſpoſitum,nec immutatum.Et hoc etiam contingit in teſtamento condito tempore peſtis, & tamen minori numero teſtium non valet ſecundũ communem opinionem,de qua ſuprà hac glo. ergo &c. ¶Dubitatur,an teſtamentum nuncupatiuum iam ſcriptum debeat palam teſtibꝰ legi, teſtatore præſente, & confirmante? Reſpond. q̃ ſic, aliàs erit inualidũ. l.hac conſultiſsima. §. At cum humana fragilitas.C.qui teſta. face. poſſunt. Notat Marcus Antonius Notthæ. in repetitione authenti. quod ſine.quæſtione prima. C. de teſtamen. vbi Bald.& Anto.Panormi.Felin.nume.17. Deci.nume.14.in cap.primo.de fide inſtrum.Specula. de inſtrumento.editio.§.oſtenſo.nume.35.& Carol. Ruin.conſil.1.num.21.lib.primo.& conſil.12.lib. ſecundo. quicquid in contrarium Paul. de Caſtr. dixerit conſil.37.lib.primo.l.54.tit.18.part.3. Anto.Gomez in.l.3.Tauri.nume.107.

el teſtamento que en tal manera fuere ordenado en las mandas [a],y en las otras coſas que enel fuere ordenado,aunque el teſtador no aya hecho heredero algũo:y en tonces herede aquel que ſegũ derecho: o coſtumbre de la tierra auia de heredar:ſi

Quæro vlteriùs, An hodie ſtante iſta lege requiratur teſtatoris ſubſcriptio? Videtur quòd nõ, nam in teſtamẽto in ſcriptis tantùm hoc expreſſum eſt in.l.3.Tauri. in qua habetur legem iſtam ſeruandam fore in teſtamento nuncupatiuo:at in præſenti nullum verbum eſt de teſtatoris ſubſcriptione.ergo &c.Item facit,quòd licèt nuncupatiuum redigatur in ſcriptis,dum tamen nota ſint teſtibus contenta in eo', cenſeturnihilominus tanquàm ſi ſcriptum non eſſet nuncupatiuum, vt in hac lege.gloſſ.in.l.hac conſultiſsima.§.per nuncupationem.in gloſ.prima.C.de teſtam. Grego.Lopez in.l.prima. verb. *O por eſcripto*. titul. primo. part.6.l.103.tîtu.18.parti.3. Cifonta.in.l. tertia. in ordina.Tauri.quæſt.22.nume.25. Ergo quemadmodum valeret voce tantùm emiſſum coram teſtibus,ita debet valere in hoc caſu. ¶ Præſertim cùm iſta ſententia locũ habeat etiam eo caſu, quo potuit adhiberi Tabellio , & teſtator noluit eum vocare. text.eſt hic,ibi. *Y mandamos otroſi que valga el teſtamento que fuere hecho con buenos teſtimonios.* Quo caſu requiruntur ſeptem teſtes, aliàs non valet,vt dicam in glo.fin.infrà hac lege. ¶His minimè refragantibus,tenendum eſt, quòd in teſtamẽto requiratur ſubſcriptio, cùm in contractibus id requiratur, quemadmodum Pragmatica ſanctione ſtatutum eſt per Reges Catholicos in pragma. facta in villa Complutenſi fol. 192. libr. Pragma.

Anto. Gomez in.l.3.Taur.num. 30. Sed nomine inſtrumenti venit Teſtamentum , aliaque quælibet vltima voluntas.glo.prima.in.l.ſi idem. C.de codicill.ergo &c. Præterea id ſtatutum eſt in inſtrumentis propter falſitatem repellendam: quæ ratio magis vi get in vltimis volũtatibus, quàm in cæteris cõtracti bus,vt eſt notum.ergo eadem iuris diſpoſitio locũ habere ḋbet. Ita tenet ad iſtam legem Gregor.Lopez in.l.ſecunda.verb. *Su nome*.titul.1. part.6.ibiq; reſpondet ad contraria,& dicit,quòd multoties dubitari vidit de hoc in regio auditorio,& tutiorem,verioremque hanc ſententiam iudicat. ¶ Requirit etiam ſubſcriptionem teſtium, vt ſingula.probat Matth.de Affli&is in deciſ.166. Fuit dubitatum ſi ad probandum teſtamentum, qui omnino eſt videndus,& non loquitur in teſtãte,ſed in teſtibus adhibitis iuxta formã regiæ conſtitutionis in teſtamento nuncupatiuo. Teſtium ſubſcriptio non requiritur de iure cõmuni , ſecundùm Anto. Capici. referentem Paul. de Caſtr. in quodam conſil.is inquam. in deciſ.Neapolita.29. nume.primo. latius probat Anto. Gomez in dicta.l.tertia.nume. 30.

¶ Item quæro , Cùm lex iſta exigat, quòd teſtes ſint vicini , an in dubio ſi non conſtet de alio domicilio,præſumãtur vicini ? Videtur quòd ſic, cùm in dubio nullus præſumatur forenſis.Feli.in capit.quoniam.de offic. ordi. Ita concluſum reliquit Gregor.Lopez dict.l.prima. verb. *Ante ſiete teſtigos*. titul.primo.part.6. ¶ Vtrùm autem ſufficiat,quòd ſit familiaris,vel inſeruiens alicui ex vicinis loci? Videtur quòd ſic,cùm etiam ſerui dicãtur de plebe.glo.in cap.Rogationes.de conſe. diſtinct.3. quam ad iſtam concluſionẽ adduxit Gregor.Lopez vbi ſuprà.

[a] ¶ *En las mandas*. Legata conſeruantur hæreditate non adita,qualiſcunq; ſpeciei fuerint,ſiue ad pias cauſas,ſiue ad non pias cauſas,vt declaraui in glo. ſuprà proxima. ¶Hic inquirendum eſt. Quo iure peti poſſint?& vtrum exigi valeant ordinariè, vel executiuè? ¶Ad primum dicendum eſt in caſu huius.l. primæ.de teſtament. quòd legatarius debet petere legatum ex conditione huius, vel officio iudicis.Bald.in.l.prima.col.fin.num.9. C. ſi quis omiſſ.cauſa teſtam.Iaſ.in.l.prima.num. 101. ff.de legat.primo.Antoni.Gomez in tracta.de vltimis volun-

volunta.c.12.num.11.Facit in argumen.text. in.l. prima.C.de cond.ex lege.& in.l.prima.ff.eod. titu.iunctis notatis à gloss. & communi opinione ibi. ¶Competit etiam legatario actio hypotheca ria,& rei vendicatio,vt optimè in casu nostræ legis.1.Declarat Anto.Gomez loco præcitato.Dato priùs curatore ipsi hæreditati iacenti,cùm quo formari valeat iudicium.l.prima. ff.de curato. bonis dand.Facit ad.l.final.titu.69.lib. primo. ordinament.Lusitaniæ.ibi, *O qual defendera a dita herança das demandas.* ¶Ad secundum videtur dicendum,quòd via executiua & non ordinaria sit procedendum in solutione legatorum, quando legata sunt contenta in scriptura publici Tabellionis: nam scripturæ, & contractus publici habent executionem paratam.l.5.titu.8.lib. isto.3. ordinam. suprà. & ibi declaraui, ergo & testamentum, seu alia quæuis scriptura manu publica facta, in qua legatum continetur: cui enim verba competunt, & eius dispositio cõpetere necesse est : tum, quia de contractibus ad vltimas voluntates valet argumentum.l. successori. ff. de nego. gest.l. pactum inter hæredem.ff.de pact.cum simili. & quia nomine instrumenti venit vltima voluntas. glos.l.si idem.C.de codicillis.

Secundò suadetur ex text.in.§.illud.in authẽ. de hære.& falc.coll.1.ibi,necessitatem imponẽtes omnino intra annum post additionẽ & legata solui,& quæ à testatore sunt relicta compleri secundùm sui naturam,& omnia agi,quæcunque priùs ediximus.Initiũ autẽ anno damus sicut prius iam diximus ab admonitione ex iudiciali decreto facta.inquit glo.singul. & non alibi secundùm Angel.ibi in verb.decreto, per quandam interloquutoriam quod præcipiat ei vt soluat. ergo summariè absque diffinitiua. Idem firmat Ias. in. l. fina. nume.6. C.de edict.diui Adria. tollen. Et tenent moderni testante ibi Deci.nume.16.Ias. in.l. quæ delegato.nume.5.ff.de legat.primo. Segur. in repeti.l.si ex legati causa.nume.66.versic. Ex supra dictis infertur.ff.de verb.obligat. vbi in expresso hanc partem tuetur:reputatque notandam ad legum regni expositionem, quæ loquuntur in præ legato quintæ partis bonorum: nam ostendendo testamentum iudici sine aliquo vitio,idem iudex ad instantiam legatarij præcipiet statim voluntatem testatoris exequutioni mandari. Boeri. decisio.295.numer.12. citat glos.in dict.verb.decreto.

Præterea de iure regni est.l.48.titul.9.parti.6. ad fin.in illis verbis.*E sin alongamiento,è sin escatima ninguna.* Ergo simpliciter,summariè, & executiuè.Quanuis Gregor.Lopez ibi contrarium voluerit.Quod constat ex eo quòd se remittit ad Roderi.Suarez in loco infra à nobis citato. & est.l.6.titul.10.part.6.ibi, *lo mas ayna que pudieren sin alongamiento,y sin escatima ninguna.* capi.nos quidem.ibi, sine alteratione.&c.de testa.Addendus est Corn. in authen.Ex causa.nume.46. C.de liber.præter.

In contrarium,quòd legata non habeant paratam executionem, tenet Alexan. in.l. si cùm dotem.§.eo autem tempore.nume.6.ff.solu. matri. & in.l.ait prætor.§.si iudex.colum.secunda. nume.5.ff.de re iudi.& ibi Vincent. Herculan. nu. 15.Guillel.Benedict.in repet.ca.Rainutius. verb. Si absq; liberis.2.num.191.chart.77. de testa. Roderi.Suarez in repe.l.post rem iudicatam.fol.123. colum.2.§.Sextus casus. ff.de re iudica. Gomezi. in.l.45. Taur.num.137.Peralta in.l.1.nu.85. ff. de legat.2. Auiles in capitibus Præto. capit.10.verb. *Execucion.*nu.8.Grego.Lupus in.l. fin.tit.9.par.6.

Fundant se in dict.§.si iudex. ibi, condemnet. quod verbum intelligunt per diffinitiuam sententiam,tale enim pronuntiatum non nobis satisfacit,cùm si tale verbũ induceret de necessariò sententiam diffinitiuam aduersaretur dict.l.fin.quæ diffinitiuam non requirit in testamento, sed sufficit interloquutoria, cùm in eo procedatur executiuè,vt est communis assensus doctorum, de quibus loco præscripto,qui constituunt differẽtiam inter hæredem,& legatarium. Tenet etiam Ang. in.l.cùm antea.colum.secunda. versi.Sequitur in litera.ibi,executioni.C.de recep.arbi.¶Vel possumus dicere pro concordia, quòd si legatarius ostendit testamentum in præsentia iudicis, rogatusque à iudice hæres, an præmissum eulogium fuerit conditum à P. contento in eo, ac ab ipso fuisse statutum, & dispositum omne id, quod in ipso est conscriptum,ipseq; hæres simpliciter fateatur,tunc absque dubio executioni mandãdum erit propter recognitionem,& confessionem,maximè stãte Pragmatica regia Caroli Cæsaris, quæ præcipit tales scripturas,seu quid aliud recognitũ à debitore in iudicio executioni fore mandãdum quemadmodum instrumenta publica, & guarentigia in.l. fina. condita in oppido de Madrid Anni 1534. & sic etiam de iure hodierno procedere debet prior opinio. ¶Aut sic rogatus hæres ipse negat,redditq; causam dubiam, & litem inducit, quo casu posteriori spectanda est diffinitiua sententia.ex mente Bald. in authenti. Hoc amplius. C.de fideicom.opp.2.Guillelm.Benedict.vbi suprà.& Suarez etiam in dict. §.Sextus casus.nu.6. Et istud vltimum membrum, quod opposita exceptione contra testamentum, vel aliam scripturam publicam quòd speratur diffinitiua, & interim amittit naturam summariarũ. Bald. in.l. prima.§.is videtur.nume.3. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Robertus Marantanus in Specul. aduq. 4.part.9.distinctio. iudicio. nume.59. ¶Vtrùm autem sit summariè procedendũ in remedio assignato

gnato ad consequendã hæreditatẽ hæredi scripto ex edicto Diui Adriani? Rñdendum est, quod sic. l. fin. C. de edict. diui Adri. tollend. l. secunda. titul. 14. part. 6. Bald. consi. 344. & consi. 400. lib. 1. & consi. 118. libr. 2. Angel. consil. 135. Anchar. consil. 145. Bart. consi. 91. Alexand. consil. 102. colum. vltima. libr. 2. Matthes. sing. 69. Deci. cõsi. 84. col. prima. libr. primo. Ludo. Gozad. consil. 21. nu. 10. Petrus de Ferrar. in pract. in forma libelli, qua petitur hæreditas ex testam. fol. 208. Hierony. Grat. libr. 1. respons. 140. numero. 1. Curti. Iunior. consil. 31. colum. penul. nume. 9. Vtrum autem remedium huius. l. fin. competat Hospitali, quando ei est factum fideicommissum vniuersale? Respondetur competere secundùm veram, & communẽ opinionem, teste Iaso. consil. 214. colum. pen. nu. tertio. libro. 2. ¶ Succedit solenne dubium, An dispositio legis prædictæ fin. locũ habeat in causa nostræ legis Regiæ in testamento nũcupatiuo, postquam ex testium depositionibus est à iudice iussum reddi in scriptis, & sunt redacta dicta testium in scriptis, Vtrùm habeant vim testamenti? Gloss. in dict. l. fin. respondet quòd sic in verb. depositionibus. quæst. fina. Iacob. Butri. Guillel. de Cuno. Bart. Bald. quæst. 3. Angel. qui eam dicit singul. Salyce. Corne. Alexan. Deci. Sebastianus Sapia. num. 82. Et Hubertinus Zuchardus ibi in repeti. num. 346. qui ait hanc communem opinionem esse. Iacob. Butri. in. l. vltima. & ibi Bald. colum. 3. C. de fideicom. Deci. in capi. secundo. colum. fina. versi. quæro. nume. 10. de probat. Alex. consil. 93. colum. fin. num. 18. dicens hanc opinionem magis communem esse lib. 6. And. Tiraquellus libr. 1. de retraict. Lignagier. §. secundo. glos. 1. num. 14. l. 4. tit. 2. part. 6. Boeri. decisio. 295. nu. 11. fol. 280. ¶ Adeò locum habet, quòd etiam si cedatur remedium diui Adriani transit in successorẽ. Andr. Tiraquellus in dict. tract. lib. 1. §. 25. glos. 3. nume. 19. Et quòd sit summarium ex eo constat, quia est possessorium, vt vltra prædictos probat Paul. Parisi. consi. 11. colum. 1. libr. 2. Quid autem, si competat remedium dict. l. fina. contra titulo possidentes? Dic quòd sic. Alexan. consi. 4. nu. 13. libr. 2. ¶ Vtrùm autem remedium. l. fina. præcitatæ impediatur mediante alio remedio à lege, vel statuto addito in fauorem hæredis vel successoris, quo cautum est transire in eum possessionem ciuilem & naturalem à morte antecessoris absque aliqua apprehensione? Et est dicendum quòd sic. Bald. in rubri. de causa poss. & propriet. col. pen. versi. Quæro quæ possessio. Deci. consi. 84. col. 1. Ripa lib. 1. responso. cap. primo. num. 81. Nam & si propter legem, vel consuetudinem acquisita sit possessio iuris, non tamẽ possessio facti, cùm perfectè non possit fateri, quòd habeat plenam possessionem quousque habeat detentationem corporalem. secundum Cynum, Petr. de Bellaperti. & Bald. in. l. ea lege. nume. 10. C. de condi. ob causam. Paul. Alexan. & Ias. in. l. si sorori. col. 1. C. de iure delibe. Dixi latiùs ad Segur. in repet. l. quem admodum. nume. 103. colum. penult. & fina. ff. de acqui. possessio. De quo statuto, dicens possessionem ciuilissimam habereq; omnes iuris effectus, agit Paul. Parisi. consi. 41. col. secunda. nu. 6. lib. 1. Quod est summè cordi tenendum ad intellectũ. l. 45. Tauri. Vtrum autem remedium dict. l. fina. cõpetat hæredi instituto in certa re dato sibi vniuersali? Respon. quòd non secundum communẽ, teste Iasone in dict. l. fina. num. 7. & in. l. quoties. nume. 8. C. de hæred. insti. Ripa in. l. hoc interdictum. num. 18. ff. quorum bonorum. & est verior. Quanuis communem contradixerit Corn. consi. 103. nume. 5. libr. 2. ¶ Hodie tamen fui rogatus de vna quæstione, nempe, si mater teneatur reseruare proprietatem filijs primi matrimonij? Et dixi teneri. Est tamen tantùm hisce in rebus vsufructuaria stantibus filijs prioris coniugij, qui ad hæc bona sunt vocati ex peculiari pœna in eorum fauorem posita propter iniuriam eis iniunctam ab ipsa matre trãseunte ad secundas nuptias. Ideoq; ad hęc sunt vocati præcipuè, nec alij vterini ex secundis nuptijs habebũt concursum cum illis, quibus, vt dixi, facta fuit iniuria, ac ea ratione cum tali onere fuit decreta hæreditas & successio ex parte primi viri eiusque filijs matri. l. fœminæ. C. de secund. nuptijs. Ioan. Lup. in. l. 14. Taur. l. 15. in eisdem ordin. vbi interpretes, præcipuè. D. Castell. & Antoni. Gomez. ¶ Text. in. §. nec illud quoq;. in authen. de nupt. collatio. 4. probat decisionem huius quæstionis. & in eod. authen. §. hinc nobis. §. sed quanta quidem. Corne. consil. 309. colum. 3. nume. 2. libr. 3. l. 23. titu. 11. part. 4. l. 26. tit. 13. part. 5. Francisc. Cremens. sing. 172. & singul. 74. qui omnino est notandus pro declaratione, & limitatione istius conclusionis, vbi dat cautelam aduocato mulieris transeuntis ad secundas nuptias, vt faciat consentire filios primi matrimonij, quia tunc cessabit dicta pœna. Angel. in authen. de non eligendo secundò nuben. in prin. vbi est glõ. verb. copulantur. singu. secundum Roman. consil. 219. col. 2. versi. Quartò idem probatur. ad hoc matrem secundò nubentem post annum luctus voluntate filiorum primi matrimonij pœnas præmissas minimè incurrere. Idem Roma. singula. 248. Tuscis quòd si mulier nubat. Bartholom. Cæpol. cautel. 238. Si mater transit. colum. 1. Ias. in. l. ambiguitates. col. 2. nu. 4. C. de indicta viduita. tollen. & in l. filium quem habentem. col. 6. nume. 13. C. familiæ herciscun. Bald. & Ange. in. l. mater. C. ad Tertullianum. Deci. consi. 206. colum. 1. num. 3. lib. 2.

Gomez

Gomez Arias in.l.46.numer.2. in ordina. Tauri. Cifuentes in.l.15. Tauri.colum.3.verſic.Primò limita.Boeri.deciſio.113.num.6.Guilielm.Benedi. in repeti.cap.Rainutius.verb.qui cum alia matrimoni.nume.266. Quam concluſionem intellige ſecundum eum poſt Rom.Iaſon. & alios ſupra citatos,de licentia mariti,ſeu filiorum poſt annum luctus,quia tunc remittere poſſunt propriam iniuriam,ſecùs intra annum luctus, quia talis licentia eſſet contra bonos mores, ſecũdum prædictos docto.quod nota.Perdit etiam veſtes lugubres,ſi intra annum luctus ad ſecunda vota tranſierit mulier.Couar.de matrimo.2.parte.cap.tertio. §. nono.nume.10. vbi alios ad hoc citat. Quæ faciunt ad intellectum.l.23.in fin.titu.11.part.4.& ad.l.fori,quæ de lecto loquitur.l.6.titu. 6.libr.3.for.leg.

Succedit dubiũ ſingulare, Vtrùm eo caſu, quo teſtator prohibuit certam rem alienare, eamque perpetuò voluit inalienabilem eſſe, perpetuoq; durare in ſua familia,deſcendentium que, ſi aliquo vendicetur contra poſſeſſorem nõ citato ſucceſſore & vocato ad eam,ſententia contra eum lata,præiudicet tali ſucceſſori? Et videtur,quòd ſic. Certi enim iuris eſt, vnumquodq; negotium per prius, & non per poſterius conſiderari. l. ſi quis nec cauſam.ff.ſi certum peta.l.ſi in emptione. Et ibi Batt.notat.ff.de contrahend.emptio.Gomez Arias in.l.44.num.3.&.4.in ordi.Tauri. ergo ita dicendum eſt in propoſita quæſtiõe, quòd ſit cauſa prima conſideranda,hoc eſt rei poſſeſſor, non autem vocatus poſt eius vitam, cùm ſit quid poſterius,& acceſſorium.nam ad primordium tituli poſterior quoq; formatur euentus.l.vni. §.res verò.C.de impo.lucrati deſcriptione. Curti.Senior conſil.69.col.prima.nume.3.Ludoui.Gomezi.§. Sed iſte quidem.nu.24.Inſtit.de actio.

Secũdò ſuadetur ex textu formali in.l. prima. §.quanuis.verſi.denuntiari.ff.de vent.inſpici.vbi quando lis vertitur ſuper hæreditate,vel bonis alicuius defuncti ſolus eſt citandus hæres vniuerſalis, ad quem principaliter, & immediatè ſpectat negotium: non verò ſubſtitutus, vel alter, cui ſecundariò bona poſſunt pertinere. Quẽ notat Ferdinan.Loazes in.l.filiusfami.§.diui.nume.126.ff. de legat.primo.Anton.Gomez in.l.40.nu.73.in ordina.Tauri.Arias Pinel.in.l. prima.part.3. nu. 48.C. de bon.mat. Ex quibus conſtat hanc opinionem communem eſſe,vt Loazes fatetur, & receptiorem & veriorẽ eſſe. teſte Pinel. vbi ſuprà. Andr.Tiraquel.de primogen.quæſt.35.nu.17.Michae.lib.2.de ſucceſſ.creat.§.15.nu.16.vbi nouiſsimè refert duas opin. contrarias. Quam ſententiã approbat Barto.per.d.§. denuntiari.dicens illum notandum in.l.in diem.colum.prima. num. primo.ff.de aqua pluu.arcẽ.& in.l. ſi diu.ff.ex quib. cauſ.in poſſ.ea.& in.l.ſi quis inſtituatur.§.item ſi conditioni.col.ſecunda.ff.de hær.inſti. & in.l.eo tempore.C.de remi. pigno. colum. 2. Hippolyt. ſingu.259.& conſi.59.nume.10.libr.primo.Diximus poſt Segur.in repeti.l.prima. §. ſi vir vxori. nume.63.ff.de acqui. poſſeſsio. Quibus competit text.in Clemen.fin.& ibi Bonifa. de præben. vbi principale, & non acceſſorium attenditur.

Tertio his adſtipulatur text. in. l. ſi patroni. §. actiones.ff.ad Trebel.vbi ſecundum vnum intellectum ſententia lata contra hæredem nocet fideicõmiſſario non citato. ¶ Quartus eſt caſus pro hac communi ſententia in cap.primo.§. ſi vaſſallus. in vlti. ſi de feudo defuncti fue. conten.inter domi. & agnatos vaſſalli. vbi definitur, quòd ſi vaſſallus agat,vel conueniatur ſuper re feudali,valet iudicium & ſententia etiam in præiudiciũ ſucceſſoris,ad quem feudum debet peruenire.tex.in capit.primo.de cõtrouerſ.inter vaſſallum & aliũ de beneficio. ¶ Contrariam opinionem bis communem eſſe fatetur Deci.in conſi.445.nume.29. libr.4.Pinel.etiam eum & alios refert loco præcitato.& poteſt fundari ex adductis ab Anto. Gomez in.l.40.nume.73.quæſt.19.in ordina. Tauri. & ex cap.cùm ſuper.de re iudi. vbi ſententia lata inter aliquos,non præiudicat tertio, cui intereſt, ſed pro ſuo iure poterit appellare. res enim inter alios acta, alijs non debet præiudicium parare. vt ibi in text.& in gloſſ.ca.cùm olim. de cauſa poſſ. & proprietatis.Igitur ſententia, tertio non vocato,nec citato, & ignoranti lata contra rei poſſeſſorem non nocet. Itaque pro hac cõi contraria. ¶ *Que ſegun derecho.* Scilicet ab inteſtato. Ex teſtamẽto aliqua in ſuperioribꝰ gloſsis annotata ſunt: hic autem pro perfecta huius legis expoſitiõe aliquæ regulæ in materia ſucceſsionum ab inteſtato facili ſtylo deſcriptæ ſubijcere ſtatui. ¶ Illud in prima tractatus huius fronte notandum eſt,in lege Moſis,id eſt antiqua,inter alia myſtica præcepta fuiſſe & illud,quod de ſucceſſoribus loquebatur Numer.cap.27.quòd an noſtra tempeſtate in Iudæorum cauſis ſeruandum ſit necne, eſt videre apud Coraſium in lib.5.cap.16.â num. 6. miſcell. Cui adde Roma.conſil.154.laſ.in.l.qui ſe primo. nume.24.C.vnde liber. Et Chaſſanæ.in conſuet. Burgund.rubri.7.§.primo. verb. *Le plus*. nume.1. Sed ea hodie ceſſante inter Chriſtianos teſtante Ioan. Imol.in. l. ſtipulatio hoc modo concepta. colum.3.de verbo.obliga. In huiuſmodi ſucceſsione conſiderantur tres gradus, aſcendentium, deſcendentium, & tranſuerſalium. Authen. de hæred.ab inteſt.veni.in prin. verſi. Quia igitur omnis.&.l.ſecunda.titul.13.part.6. Anto. Gomez in tracta.de teſtamen.capi.primo.nume.1.regula.1. Laico ab inteſtato decedenti primo loco ſuccedunt

dunt liberi legitimi,& naturales.§. inteſtatorum. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſta.defe.l. pronuntiatio.§.primo.de verb.ſigni.l.tertia.titul.13.part.6. Authen.in ſucceſsione.C.de legit.hære. ¶Extenditur hæc regula.Primò,ſucceditur non habita diſtinctione ſexus.§.item vetuſtas.Inſtit.de hæred. quæ ab inteſta.defer.l.tertia.titu.13.part.6.

Secundò,non habita differentia emancipationis,& patriæ poteſtatis.vide.l.meminimus. §.primo.C.de legit.hære.& authen.de hæred.ab inteſta.veni.§.nulla.colla.9. Nam licèt Bart. dubitet, ſublata eſt huiuſmodi differentia, tantum quo ad ſucceſsionem, tamen non quo ad modum ſuccedendi.glo.l.Gallus.§.& quid ſi tantûm.verb.emãcipatus.ff.de liber.& poſthum. Sunt qui velint ſi miles eſſe gloſſ.in authen.ex cauſa.verb.irritum. C.de liber.præte.vel exhæ.& in.l.illam.verb. huiuſmodi. C. de collat. Eſt hæc communis opinio Matheſilano in tracta.de ſucceſ.ab inteſt.in prin. Iaſ.in.l.ſi emancipati.nume.36.C.de colla.Alex. in.l.fina.nume.4.C.de repeti.hæred.Ang.§.emãcipati.nume.3.Inſtit.de hær.quæ ab inteſta.deferuntur.Grego.Lopez in.l.21.verb. *En poder*. tit.3. part.6. ¶Tertiò,nulla ratione habita natinè ſint, an poſthumi.§.ita demũ.verſi. Poſthumi quoq;. Inſtit.de hæred.quæ ab inteſta.defer. cum ſuo cõmodo pro nato ſit.l.qui in vtero.ff.de ſtatu hom. Nec mirum, cùm etiam aduerſus præſcriptiõem reſtituatur.l.etiam ei,qui priuſquam.ff.de minorib.Et in inſtitutionibus ex præſumpta teſtatoris mente veniant.l.qui quartam.§.fina.&.l.qui filiabus.ff.de legat.2.& eis negotia geruntur. gl.verb. agendum.l.cùm pater.ff.de neg.geſt. Quid quòd & poſthumo ius retractus ſeruatur illæſum. docet Tiraquel.in de vtroque retract.titu. primo.§. primo.glo.9.nume.79. ¶Regula ſecunda.Nepotes auo ſuccedunt inteſtato quatenus patrem repræſentant.§.cùm filius.&.§.fina. Inſtit.de hære. quæ ab inteſta.defe. Authenti. in ſucceſsione. C. de ſuis & legi.hære.l.tertia.titu.13.part.6.Eſt communis Matheſ.vbi ſuprà.tamen ſuccedunt in ſtirpem,non in capita.gloſſ.d.authenticæ.repræſentant ſiquidem adeò patrem, vt ſuccedant non tantùm in legitimam, ſed in fideicommiſſum familiæ relictum,ita vt in ſtirpes ſuccedatur, idq; etiã cum patruo.glo.in.l.cum ita legatur.§.in fideicõmiſſo.verb. primo gradu. ff.de legat.2. Quam ibi Ioan.Imol.ſeq.Paul.& Angel.de Per.& Alexan. conſi.88.& 137.volumi.1. Iaſ.conſil.215.colum.5. volumi.2.Deciusconſil.87.& 427. Anto.Rube. conſi.82.Bart.& Socin.in.l.ſi cognatis.colũ.pen. ff.de reb. dub. quo videtur communis, & tamen reprobatur ab iiſdem ferè omnibus, à Bald.in.d. §.in fideicommiſſo.Rapha.Cuma.conſi.71.Nam ſpeciale eſt,vt in ſucceſsiõe aui nepotes repræſentent ſui patris perſonam, vt inteſtato auo ſuccedant.Secùs verò ex teſtamento.l.tertia. §.ſi duo. ff.de legi.tuto.nam tunc proximior ſpectatur.ita tenent Angel.Aret.in.d.§.cùm filius. & Alexan. conſi.204.volu.2.& conſi.4.volumi.4.Iaſ.conſi. 4.nume.1.volu.1.Deciusin.l.ſi auiæ.C.de ſucceſ. ed.nu.5.& cõſi.1.col.2.& conſi.79.nu.2. cum ſeq. vbi negat glo.probare concluſionem,cùm glo.& doctores eatenus probent,quatenus id quod allegant Bart.in.l.non ſolùm. §.ſi liberationis verba. ff.de liber. legat. quid quòd in tex.eſt,quandoq;, ergo non ſemper.Franciſ.Curt.Iuni.communiorem ait in dict.l.ſi auiæ.num.11. contra glo.quem ſeq.Chaſſanæ.in conſuetu.Burgun.rubri.7.§.10. nume.55.fol.260.Sed opinio contraria poſſet eſſe vera, vt cum dictum foret ſuccederent ità: at ſi ab inteſtato ſucceſſuri eſſent &c. Tamen anniuerſariæ celebrationes conſtitutæ in certa hæreditatis portione, vel fundo, filium, non autem nepotes ſequũtur,vt nec ius retractus,cùm hac proximioris debeatur. Tiraquel.de vtroque retract. titul.1. glo.9.§.11.num.2.&.l.7.titu.7.iſto lib.5.Nepotes autem ſucceſſuri auo,tunc demum patrem repræſentant, ſi tamen ante aui mortem concepti erãt, non aliàs.§.cùm autem quæritur.Inſti. de hæred. quæ ab inteſta. defer. Superior tamen regula fallit,cùm filius morte vel ciuili, vel naturali damnatur, nam tunc pro nullo habetur. l. ſi necem. §. ſi deportatus.ff.de bon.lib.l.prima. C.de hæred.inſtit.§.quod autem.Inſtitu.de capi.dimi. Matheſ. vbi ſuprà.col.3.num.7.Illud tamen notãdum eſt, licèt deportati perdant teſtamẽti factionem tam actiuam,quàm paſsiuam.l.ſi quis filio exhæredato.§.irritum.ff.de iniuſto rupt. & irri.f.teſt. &.l. qui à latronibus.§.primo.de teſtamen.ff.l.15.tit.1. vbi Gregor. Lopez part.6.Tamen.l. 4. Tauri.eis actiuam teſtamenti factionem reſeruat ſecũdum Cifuen.ibi,non tamen paſsiuam. Tamen Grego. Lopez contrarium probat in dict.l.15. Tauri.imò quòd ſit hodie habilitatus actiuè,& paſsiuè.

Regula tertia.Legitimi,idem lege facti filij, parentibus ſuis ſuccedunt, tamen diuerſimodè. Legitimorum autem plures ſunt ſpecies,vt arrogati, adoptati,ficti,& ſpirituales. De quibus ſuis in locis. Tamen quòd breuitati ſtudemus circa diuerſas legitimationum formas,conſule. Angel.Peru. conſi.17.& Præpoſit.in capit. per venerabilem.§. quod autem.qui filij ſunt.legi. Inter omnes legitimandi formas ea eſt potior,quæ reſcripto Principis fit.l.quarta.titu.15. part.4. Licèt quo ad ſpiritualia nihil commodet.glo.verb.quis.cap.ſi officia.59.diſtin,glo.in cap.lege.diſtin.10. Et latè Couar.in.4.decret.2.part.capi.8.§.octauo. vbi plura in hoc videnda ſunt. Et tamen fit bifariam, vel integrè. Primò,eum reſtituendo naturalibus aſſi legitimè

gitimè natus esset.l.prima.2.&.3.cum fin.ff.de natali.resti. aliàs verò tantùm ad succedendum, illa non potest fieri, vt hæc si liberi sint alij legitimi, & naturales. De qua re consule Rode. Suarez in l.quoniam in prioribus.limitatione.12. ad.l. fori. C. de inoffic. testamen. Et quid si de facto addatur, quòd cum alijs fratribus succedat? Paul. in.l. sed si hac.§.patronum. ff. de in ius vocan. & in.l. pactum quod dotali.C.de collatio. Et tu dic eum patri non successurum, etiam si sublatus sit antequâm pater vxorem duceret.per.l.12.Tauri. tantùm gaudet alijs priuilegijs gentilitatis, seu hidalguiæ, nisi tamen sit filius susceptus ex damnabili coitu.l.nona. in pragma. Anni 1544. Posterior modus legitimandi fuit, quando fit capax eorũ, quæ pater in testamento reliquerit, quæ quidem potius est dispensatio quędam, quàm legitimatio Paul.in dict.l.pactum quod dotali.per capit.1.de filijs nat.ex matr.ad Morg. contra. Vide Suarez vbi suprà colum.8.vbi etiam ait pactum validum esse, ne vxor lucretur vltra dimidium lucrorum. Quam communem ait Alexan.consi.25.volumi. 1.& consi.30.volumi.4. Decius in dict.l. pactum quod.nume.15.Facit text.& ibi Ange. Perus.in.l. ab eo.C.de legit.hæred.Bartho.Cæpol.in caute. 114.Guill.Benedict.in cap.Rainutius.verb.Duas habens filias.de testamen.nume.241. Illud tamen ex Paul.in.l. Sed si hac.§. patronum. ff. de in ius vocan.est notatu dignum, filium ita legitimatum fœminas non excludere, quæ aliàs ex statuto excludi poterant, extantibus masculis, licèt Alexã. insurgat contra eum ibidem, vbi tamen mendosè legitur ibi, specialia, pro spiritualia. Nam, vt dicebamus, ab Imperatore legitimatus, non dicitur perfectè legitimatus. Quod etiam sensit glo.fin.ca.fi. 101.dist. Quam opinionem communẽ ait Alexã. quem dum Paul.impugnat, ait falli Decius in.d.l. pactum quod dotali. num.25. Tamen si Princeps adderet, non tantum quo ad successionem, sed & ad cætera legitimare vtique dispensatiuè succederet, reliquis gauderet vi legitimationis, cùm sint diuersa ius succedendi, & legitimationis. Bartolus in.l.potest.ff.de acquiren.hæredit. Bartholo. Soci.consil.246.volu.2. Facit ad cap. quanuis pactum.de pactis.libr.6. vbi filia hæreditati renuntians est filia. Ita in præsenti filius legitimatus ita est legitimatus quo ad omnia, tamen succedet tantùm in his, in quibus pater volet. Vnde ità legitimato pater in relictis potest grauamẽ etiam de totis relictis restituendis imponere. & ita limitatur. l.quoniam in prioribus.C.de inoffic.testam.consule ibidẽ Suarez limitatione.12. ad leg.fori. Nec mirum, cùm huic legitima non sit debita: tamen vt dubium tollatur, potest addi in rescripto, vt ei possit quodvis onus imponi. Legitimatio, quæ fit per oblationem curiæ, iam exoleuit. Couar.latê in.4.decretal.2.parte.cap.8.§.septimo.nume.4. &.l.5.&.l.6.tit.15.part.4.& ideo cessat dispositio. l.communium. C. de natu.lib. Vide Præposi. in cap.per venerabilem.§.quod autem.num.18. qui filij sint legit. Ange.in authent.quib.mo. nat.eff. sui.§.& quoniam variæ. per quem text. huiusmodi legitimatione fiebant capaces legitimati vt succederent cum legitimis & naturalibus, ita tamen, vt ne plus haberent, quàm cui minus relinquebatur.&c.consule Socin.in consi.246.volu.2.Bald. consi.204.volu.3.& Ias.consi.66.volumi.3.versi. Sexto facit.Ludo.Roma.in.l.necessarijs. ff.de acquiren.hæred.Franc.Cremens.singul.51. Age verò, an legitimatum pater meliorare possit, quod vocant in hoc regno, in tertio, & quinto videndũ est? Et Suarez vbi suprà ait posse, quocunque modo sit is legitimatus. Ange.Perus.vbi suprà.& Alexan.in.l.ex facto.§.si quis rogatus.colum.6.ff.ad Trebel.Ias.in.l.prima.numer.31. C. quando non pet.par.acc.Decius cons.392. vbi communem ait. Anto.Gomez in.l.nona. Tauri.nume.68.fol.58. colum.2. ¶ Nec tamen dubij ratio cessat in legitimato per subsequens matrimoniũ, cui pater, quicquid volet, relinquit, & ita cessat ratio.dict.l.communium.Alexan.in dict.§.si quis rogatus. Ias.in dict.l.prima.nume.31.Bald.in cap.per tuas. de maior.& obedi.Anto.Gomez in dict.l. nona. num. 66. Et expressè tenet Couar.admittendum talem filium in.4.Decreta.2.part.cap.8.§.secundo. nu. 22. Est & adoptiuorum species legitimorum, de quibus est consulenda glos.in princi.Inst.de adoption. Hi succedunt patri adoptãti tantùm ex testamento, in quibus pater vult.l. cùm & adoptiuis.§.sed ne.vers.Quis enim materna.C.de adop. Doctores in dict.§.sed hodie. Vide.l.8.tit.16.par. 4. Est communis Mathesi. vbi suprà.art.1.memb. 3. Nec citra voluntatem succedit, ne fraudes comminiscantur ad excludendum venientes ab intestato &c. Hinc est adoptiuum non contratabulare.l.prima.§.de adoptiui patris. ff.de bonor.poss. cont.tab. nec succedere in feudum. capi.primo.§. adoptiuus. si de feudo defuncti. in vsib.feud. Item nec gaudere priuilegio donationis inofficiosæ reuocandæ, de quo text. & Tiraqu. in.l.si vnquam. C. de reuocand.donat.verb.susceperit liberos. nume.2. idque, ne fraus fiat donationibus perfectis. Item nec petere alimenta ab adoptante. glo. verb. tantummodo.§.sed ea omnia. Inst.de hæred.quæ ab intesta.deferun. Sequuntur ibi Ange. Faber.& Guillel.Benedict.in cap.Rainutius.verb. & vxorem nomine Adelasiam.nume.721. de testamen. vtcunque insurgant in contrarium Specul. & Io. Andr.in titul.qui filij sint legit.§.primo.versicu. Quid de filio adoptiuo.& Bald. in authenti. Nisi

rogati.

rogati.colum.4.C.ad Trebell.& in.l. cùm in adoptiuis.colum.2.C.de adopt. ¶Illud quæri potest hîc, An in filium adoptiuum potentiorem liceat alienare rem litigiosam,cùm potentioribus impares simus per. l.3. ff. de alien. iud. mutand. causa fa.Et prima fronte videtur id fieri posse. quod gl. inter suos.id permittat.glo.verb. interest. ad medium.l.si ita quibus.2.§.ea lege. ff.de verb. oblig. Vnde in nostris scholis in scholasticum cauetur ne fiat alienatio,nisi sit filius, vel nepos: tamen dicendum est in adoptiuum huiusmodi alienationem minimè fieri posse, testante Bald.in.l. ea lege.colum.penul. quæst.5.C.de condi.ob causam. versi.Quintò quæro.Et tamen aliàs in filium, vel nepotem fieri posse cõmunis opinio est in dicta glo.Ioan.Imol.Alex.& Ias.quanuis naturalis,seu spurius sit,vt dixi in.d.l. prima.verbo. *no la puede allegar*.col.1030.titu.8.lib.3.suprà. Quod est optimum ad.l.25.in libro Pragmati.reg.Catholicorũ. Adoptiuus caret beneficio trium legum disponẽtium,vt si pater grauatus de restituenda hæreditate filios suscipiat,liberetur ab ea restituẽda.l.cùm auus.ff.de condi.& demonst.l.cùm acutissimi.C. de fideicom.l. generaliter. §. cùm autem. de inst. & substit.sub.con.fa.Nam adoptiuus filius non facit cessare fideicommissum, vt communis tenet, teste Ias.colum.5.Deci.colum.6.in dict.§.cùm autem. Ab intestato succedit adoptiuus adoptanti cum legitimis & naturalibus.d. versic.Quis enim materna.d.l.cùm in adoptiuis. &.§.sed ea omnia. Instit.de hæred.quæ ab intest.defer.§. sed hodie. Instit.de adopt.Est communis Mathes. vbi suprà membro.3.arti.1.Et Guillel.Benedict.nu.747.& 749. Quod quidem adeò verum est, vt excludat parentes, & quosvis ascendentes adoptantis ab intestato.l.secunda.§.liberi.ff.ad Tertul.glo.1.in.§. præferuntur.Instit.ad Tertul.est etiam communis eisdem.Tamen superior opinio limitatur,quãdo adoptiuus foret in fraudem ascendentium adoptatus, & tamen adoptans data opera moreretur ab intestato.Tunc siquidem parentes possent inofficiosæ donationis querelam intentare,vt tenẽt Mathes.vbi suprà membro.3.art.1. nume. primo. & Guillelm.Benedict.in dict.nume. 749. idque argumento. l. primæ.C.de inoffic. dona. Item si emancipetur non succedit.§.at hi qui.Insti.de hæredi. quæ ab intesta. defer. Est communis opinio ibidem Fabro & Ange.& Guillel.vbi suprà num. 751.Et tamẽ legitimi, & naturales emancipati succedunt eo tantùm, quòd ius ciuile posit tollere, quod introduxit, scilicet ius adoptionis, non tamen ius naturæ, scilicet eum filium verè esse.

Quæ hactenus in filio adoptiuo dicta sunt, habent etiam locum in filia, & nepotibus.l. cum in adoptiuis.§.quæ in filio.C.de adopt. Viso de adoptiuo in potestatem nõ transeunte, subdam de adoptiuo,id est arrogato, qui statim transit cum suis omnibus bonis in potestatem adoptantis.§. sed hodie.Instit.de adopt.l.si adoptauero.ff.de precario. is autem succedit vt legitimi & naturales. Guillelm.Benedict.vbi suprà nume.746.& eandem querelam habet, quam cæteri: nam nisi ex causa pater arrogator non potest ei non relinquere quartam suam.§.cùm autem.versi. Sed & si decedens.Instit. de adopt.l.si arrogator. ff. eodem. Ab intestato tamen adeò succedit, vt excludat ascendentes,cùm habeat cõsanguinitatis iura.l. prima.§.fina.ff.de suis.& legit.hæred. Hanc testatur communem Mathesila. & Guillel. Benedict.vbi suprà numer. 747. adeò vt parentes ascendentes querelam intentare nequeant inofficiosæ donationis, vt contra eum,qui in potestatem adoptantis non transit.

Inter legitimos connumerauimus & filios fictos: hi autem sunt, vt cùm monasteria filiorum loco habentur.glos.l.si ita quis. §. ea lege.verbo. interest.ad medium.ff.de verborum obligationi. glos.verb.instituit.in princip.in capi. in præsentia.de probat. Tamen in puncto iuris secùs est. Tiraquell.in.l. si vnquam.verb. suscepit liberos. C. de reuoc.donat.nume.21.& Barba.in dict.cap.in præsentia. ¶Filij spirituales etiam dicuntur legitimi. vt in titul.de cogn.spirit.Hi reuerentiam suis parentibus spiritualibus debent.capit. primo.30. quæstione.3.Hos si parentes necent, grauiùs peccant,quàm si carnales parentes occidant. gl.verb. parentem.cap.aut facta.de pœni.distinctio.1.approbat glo.Hippolyt.in.l.diuus.ff.ad leg.Pomp. de parric.Inter hos non permittitur matrimoniũ. capitu.Pictauium.30.quæstione.3. quò fit, vt rarò dispensetur.Abb.in capitul.fina. de purga. cano. Guillel.Benedict.vbi suprà nume.764.Hinc potest considerari quantum crimen sit rem habere cum filia spirituali.Sed hi cùm non succedant parentibus spiritualibus, an alimenta vt legitimi debeant habere,quæri posset.Et posse ait Bal. & Salycet.in.l.prima.C.de alen.libe.& Bald.in authẽ. Nisi rogati.versi. Quartò vlteriùs quæro. colum. fina.C.ad Trebell.Philipp.Franc.Perus.in capit. primo.de cogna.spiritua.libr.6.Francis. Curt.tracta.de testi. colum.30. Tamen contraria est vera, cùm sit commnnis.Anto. de Butrio in.c.trãsmissa.qui fil.sint legi.& Card.in.c. per venerabilem. qui filij sint legi.Deci.in consil.399.& Guil.Benedict. vbi suprà nu.761. Andr.Tiraquel.vbi suprà. nu.21. Nec mirum: si enim adoptiuo,qui ab intestato adoptanti succedit,alimenta non debentur, nec his debebuntur, qui non succedunt, & ideo cessat in eis authenti.res quæ.C. communia delegat. &.d.l. si vnquam.Consule Guillel. & Tiraq.

vbi su-

vbi suprà.illum nume.731. hunc 21. Tamen ne illud intactum omittamus, legitimus videtur is, quem nutrices alunt, cùm tamen in nihilo sit, & ideò non succedit.l. nutritoris. C. communia de succes. ¶Præterea agamus de successione naturalium, qui spurijs in multis præstant. Dicendum in primis est, vt naturalis per subsequẽs matrimonium fiat legitimus, iuxta.capi.tanta.qui filij sint legit.non esse in instrumentis dotalibus opus: & sic cessat dispositio.l. cùm quis. C. de natur. libe. quæ videri poterat ea requirere. Nam id dum simpliciter loquitur, videtur sentire gloss. prima. in dict.ca.tanta.vbi pro hac opinione est doctorum communis opinio. & Salicet.in dict. l. cùm quis. Item illud notatu dignũ est, vim matrimonij tantam esse, vt etiam si constitutus in vltimo vitæ articulo velit suum naturalem legitimare, contracto matrimonio id posse quantumcunque dubitatum sit à Doctoribus in.l. sed est quæsitum. ff. de liber. & posthu. & in.l.eam quam. C. de fideicom. Et hæc est verior & communior Ioan. And. Abb. Anto. & Præposi. in dict.cap.tanta. Abb. in capi.commissum.de sponsa.not.1. Ias. in dict.l. sed est quæsitum.nume.6. &.7. vide Feli.num.15. Decium nume.56. in capit. in præsentia. de probatio. Egregiè probat Anton. Gomez in.l.9. Tauri. nume.57. ¶Sit igitur quarta regula in naturalibus liberis, quæ plura habebit capita. Ex testamẽto naturalis succedit patri suo, si alij filij existunt, in vnciam vnam, quæ tamen est cõicanda cum matre. l. matre. C. de nat. lib. l. prima. tit. 6. lib. tertio. for. l. 10. Tauri. Tamen non nihil mutat. l. 8. tit. 3. part. 6. & dict. l. 10. tamen si filij non sunt, sed tantùm ascendentes, relicta illis sua legitima, in omnia bona succedit. Idque etiam immutat dict. l. 10. vbi nec filij, nec ascendentes, nec alij descendentes sunt in medio, diuersa reperiũtur disposita. Olim siquidem tantùm sex vncias pater poterat naturalibus eorumque matri mandare, hodie verò totam substantiam licet. authenti. licèt. C. de natur. liber. & sic. l. humanitatis. C. eod. corrigitur in illis sex vncijs, quas permittebat solùm relinqui. Sed vt propiùs ad rem accedamus, ab intestato patri suo naturalis succedit extantibus alijs filijs, ascendentibus vel vxore in nihilum dict. authen. licet. & authen. quib. mo. nat. effic. sui. col. 4. ante fi. versi. si verò filios non habens. & col. pen. versi. si quis igitur habens. vbi tamen vult pasci à fratribus legitimis, quare sola alimẽta ferunt. vide. l. 8. titu. 13. part. 3. Cifuent. in. l. 10. Tauri. Matheſi. vbi suprà arti. primo. memb. 2. Chassanæ. in consuet. Burgun. rub. 8. §. tertio. nume. 3. Petr. Vbald. in de success. ab intesta. num. 35. Guillel. Bened. vbi suprà nu. 773. Xuarez in. l. 1. tit. 6. lib. 3. for. fol. 92. tamen vide. l. 9. tit. 13. part. 6. Alimenta non tantùm filio naturali dantur, sed & eius filio, id est, nepoti. At verò vbi naturales nullum habent in medio nec ascendentem, nec descendentem, nec vxorem patris, patri succedunt in duas vncias. authẽ. quib. mo. nat. effi. sui. col. 4. ante fi. versi. si quis autem. & d. auth. licet. ¶Nepotes aũt ex filijs naturalib⁹ sunt naturales nepotes auo, etiam si ex legitimo sint procreati matrimonio: vt etiam illi sunt nepotes auo naturales, qui sunt susceptí à filio legitimo ex concubina naturaliter. Nepos igitur auo naturalis ei potest ex testamento succedere, si alij filij, vel nepotes legitimi non sint, in omnia bona l. fina. C. de nat. libe. vbi Salice. & Roderi. Xuarez in dict. l. prima. tit. 6. lib. 3. for. fol. 93. col. 3. Tamen ab intestato capit quicquid pater eius naturalis poterat. authenti. quib. mod. nat. effi. sui. vers. De nepotibus enim. Consule Salice. in dict. l. fina. q. prima. Azonem in rubr. C. de nat. lib. in summa. Chassanæ. in consuetu. Burgund. rubr. 8. §. tertio. nume. 3. & Xuarez vbi suprà part. 2. & est hæc tenenda, quicquid velit Ioan. Baptist. d. S. Seuerino in. l. si qua illustris. col. 18. C. ad Orfic. & Matheſi. vbi suprà. artic. 1. memb. 4. num. 4. vide. l. 10. Tauri. Naturalis an matri illustri succedat, videndum. Sed in primis circa personas illustres cõsulas oportet Bart. in. l. prima. C. de dignit. lib. 12. & in. l. prima. C. vt dignit. ordi. seru. & Purpur. in rubric. de offi. eius, cui mand. est iur. Chassanæus in catalogo gloriæ mundi. parte. 7. consideratione. 3. versi. Septimus casus. vide Couar. vbi suprà nu. 15. Mulier autem illustris in præsenti specie vocatur honesto ex loco nata, vt pote vel nobilis, vel ingenua tam ratione sui, quàm viri. l. 11. titul. 13. part. 6. Xuarez in. l. prima. tit. 6. lib. 3. for. num. 98. pag. 2. ad dictam. l. si qua illustris. Matris igitur illustris testamento naturalis eius filius nihil potest capere nedum ab intestato. dict. l. si qua illustris. maximè si legitimi extant. Consule Ioan. Bapt. Xuarez, & Chassanæ. vbi suprà. & Guil. Benedi. in ca. Rainutius. verb. Et vxorem nomine Adelasiã. nu. 647. cum seq. de testa. Bal. in. l. eam quam. nu. 25. C. de fideicom. vbi tamen limitat si per vim fuit illustris cognita, nam tunc etiam cum legitimis ad hæreditatem venire potest. Barth. Soci. cons. 148. volu. 1. Chassanæ. vbi suprà nu. 14. Hippolyt. in. l. 1. §. item diuus. col. 2. ff. ad. l. Corne. de Sicar. Cum quibus facit doctrina Ange. Perus. in. l. 1. §. remouet. ff. de postul. Quæ quidem omnia faciunt ad quæst. illam, de qua in. c. commissum. de sponsa. Nam ante copulã vtriq; coniugũ licet religionem intrare: quod quidẽ etiã habet locũ, si copula ante ingressum sit per vim extorta ab sponso, cùm vis ei nocere non debeat. argum. l. prima. §. is quibus connumeramus. cum gloss. verb. sponsam. C. de raptu virginum. & text. & gloss. verbo. noluerit.

capi.rapror.27.quæſt.prima. Contrarium tamen notauimus in.l.prima.gloſſ. prima.titul. primo. ſupra iſto libr.quinto.

¶Spurij adeò legibus odio ſunt, vt nec ex teſtamento, nec ab inteſtato patribus ſuis ſuccedant teſtantibus. Alexan.in.l.Gallus.§. Quid ſi is.num. ſexto.ff.de liberis & poſthum. Doctores in.l. prima.C.de nat.lib.& in authen. Ex complexu.per textum ibi. C. de inceſtis nupt. vbi etiam doctores volunt matris aſcendentibus nullatenus ſuccedere: nec mirum, cùm text. ibi alimento priuet eos. Tamen de æquitate canonica eis alimenta ſunt, qui velint præſtanda per cap. cùm haberet. in fin.de eo qui dux.in matr.quam pol. per adulte. Conſule Barto.in dict.authen. Ex complexu. & in.l.fina.ff.de his quib.vt indig.& in.l.fina.§.ſi à ſocero. ff. de his quæ in fraud.cred. & in.l. Mæuius.ff.de legat.ſecundo. Eſt communis Barthol. Socino in conſil. 167. volumi.2.nume.primo. & Alexan.conſi.74.volumi.3. Adde.l.9.Taur.cum ſequentibus.vbi huiuſmodi alimenta conſtituuntur intra quintam, & fiunt tranſmiſsibilia. Couar. vbi ſuprà.capi.octauo.§.ſexto.numer.15. Ex ſpurijs filijs nepotes auo non ſuccedunt ab inteſtato. authen.quib.mo.nat.effi.ſui.colum.fi.verſic. vltima ſiquidem. ibi, neque habebit quoddam ad præſentem legem participium ſi inferas cum.§§. præcedentibus, in quibus de filijs & nepotibus naturalibus diſpoſitum fuit. Vide Bartol.in dicta.l. Gallus. §. quid ſi is. vbi etiam communem teſtatur Alex.nu.6. De ſpuriorum ſucceſsione latè. D. Couar.in.4.decreta.2.part.c.8.§.5.& dixi in.l.22. tit.3.libr.1. ſuprà. Ex ſpurijs filijs nepotes inſtitui non poſſunt patris contemplatione, & tamẽ poſſunt propria, Bart.in.d.§.quid ſi is.vbi magis communem dicit Alex.nu.7. Sed vbi dubitatur, cuius ſit cõtemplatione inſtitutus: potiùs ſua quàm patris cenſendus eſt inſtitutus. Eſt etiam communis docto. teſte Iaſ.in.l. qui in aliena. §. interdum.ff. de acq.hær.per gl. iunctam tex. in.l.auus neptis. ff.de iur.dot.verb.habuiſſet. vide Fort.Garſ.in.d. l.Gallus.§.quidam rectè.nu.45.& Alexã.in.d.§. quid ſi is.nu.7.&.8. Extenditur etiam ad ſpurios nepotes ex clericis. communis Alex. qui in omnibus cum patribus eodem iure cenſentur. vide Alexan.vbi ſuprà.nu.8. Couar.in tract. de matrimo. par.2.c.8.§.5.nu.17.& Cifuent.cum Pala. Rub. in l.9. Tauri.& Nicol.de Vbal.vbi ſuprà.col.4. Bartho.Soci.conſi.161.volu.2.nu.2. Reſtat videre, an huiuſmodi ſpurij matri ſuæ ſuccedãt? Et quidem de iure communi etiam cum legitimis ſuccedunt ab inteſtato matri. §.nouiſsimè. Inſtitu. de Senatuſconſul.Orfici.l.hac parte.&.l.ſi ſpurius. ff.vnde cog.l.11.titu.13.part.6.l.ſi ſuſpecta. §. de inofficioſo teſtamento.ff.de inoffic.teſtam.communis Barto.Bald.& Salice.in dict.l.ſi qua illuſtris. Matheſi.vbi ſuprà.arti.primo.memb.2.num.2.Ang. in dict.§.nouiſsimè.Roderi. Xuarez in.l.1.titu.6. pagina.5.fol.98.verſi.Hæc de ſucceſsione maſculorum. Hæc autem quæſtio extendi poteſt. Primò ſpurium præteritũ à matre etiam habere querelam inofficioſi.dict.§.de inofficioſo. idque etiã ſi expreſsè eum exhæredet ſine cauſa. Xuarez vbi ſuprà. Secundò ſucceſſurum auo & aſcendẽtibus matris. Matheſ.vbi ſuprà. Reſtringĩt tamen quando mater eſt illuſtris, vt dictum eſt ſuprà, etiam in filio naturali. Doctores in dict.l.ſi qua illuſtris. Et is eſt caſus, in quo filio nocet matris nobilitas. vide Barthol. Chaſſanæ. vbi ſuprà part. 7. conſidera.3.verſi.7. quid in filijs presbyterorum an ſuccedant matri dixi in.l.ſecunda.titul.15.libr.8.infra.

¶Huiuſmodi autem ſpurij legitimari nõ poſſunt à Comite Palatino ex facultate ſimplici legitimãdi, vt doctores communiter docent in capi.fin.de fil.presbyt. Intellige tamen ſi ſint illuſtrium perſonarum, nõ aliàs. At verò quomodo ſpurius poteſt naſci ex damnato coitu, etiam de huiuſmodi dicendum eſt. Volebat Angel.in dict. §. nouiſsimè. tunc naſci ex damnabili coitu, quãdo ex coniugato & ſoluta naſceretur. Sed fallitur, etiã ſi ijs pœna imponatur. vt etiam in.l. ſecunda. titul.15. libr.8.&.l.81. Tauri. Nam is tantùm ex damnabili coitu naſcitur, quando mater poterat plecti capite. l. Gracchus. C. de adulte. Eſt communis Matheſi. vbi ſuprà. Socin. conſi.148. volu.1. Xua. vbi ſuprà fol.98. Bald.& Sali.in dict.l. ſi qua illuſtris. Vide Cifuent.in.l.9. Tauri.nu.2. Damnatus coitus quis dicatur, tractat Couarru. de matri.2. part. §.quinto. num.15.l.9. Tauri. ¶Spurius igitur ex damnabili coitu matri non ſuccedit glo. d.§. nouiſsimè.verb.admitti & glo.2.d.§.de inofficioſo. gloſ.in authen.ex complexu. verb. indigni.gloſ. verb.cum legitimis.in.d.l.ſi qua illuſtris. text.in authen.quib.mod.nat.effi.ſui. Eſt communis Socin.conſil.148. volumine primo.numer. primo. Xuarez in dicta.l.prima.fol.98.Matheſil. vbi ſuprà.Bald.& Salicet.in dicta.l. ſi qua illuſtris. Verum eſt tamen ſi coitus ſit damnabilis ex parte tantum patris, non autem matris, vt cùm vi fuerit oppreſſa, eum matri ſucceſſurum. Baldus in.l. eam quam.C.de fideicommiſſ.numer.21.Xuarez vbi ſuprà. Sed hæc de iure regio aliter ſe habent: nam ſpurius cum alijs legitimis filijs non ſuccedit: vt nec naturalis, poteſt tamen ijs quinta relinqui. Vbi verò non ſunt legitimi, plebeiæ matri ſuccedit ordine ſuo. Illuſtri ſpurius non ſuccedit vt naturalis. Tamen illud notato quo ad legem nonam Tauri. vbicunque ſpurius matri ſuccedit, eum auo, proauo, & auiæ, & proauiæ cum cæteris aſcendentibus matris ſucceſſurũ: nam. d.l. tantùm à

tùm à succesione expellit, vbi legitimi extant. ¶Quinta regula sit de filijs clericorum, qui manseres vocantur, glos. capit. nisi cùm pridem. verb. manseres. de renunt. non autem incestuosi. vt volebat glo. l. 2. verb. filij. C. de episcopis & cler. quæ communiter reprobatur à Bald. in capit. in præsentia. nume. 35. de probat. Manseres ergo clerico non succedunt nec ex testamento, nec ab intestato. glo. in authen. quib. mo. nat. effi. sui. colum. fina. versic. vltima siquidem. verb. participium. colum. 7. Bald. & Salic. in. l. secunda. C. de episcopis & cleri. Xuarez vbi supra colum. penul. l. 22. tit. 3. libr. 1. ordi. suprà. & l. secunda. titu. 3. libr. isto. 5. & l. 9. Tauri. Hactenus de descendẽtibus actum est: nunc verò subdam de succesione ascendentium, & sit prima regula. ¶Regula prima inter ascendentes incestuosos ab omni succesione excludit, & ècontra. l. si quis incesti. C. de incest. nup. Consule ibidem Bald. num. 3. authe. ex complexu. eod. titul. ¶Regula secunda. Parentes legitimi & naturales succedunt filijs in suas legitimas. gloss. verb. titulo. in authent. Nouissima. C. de inoffic. testamen. idque adeò, vt si exhæredentur, possint que relam intentare contra testamentũ inofficiosum, & præteriti dicunt nullum. l. 6. Tauri. vbi in tertio grauare permittit. vide Mathesil. in de successionibus ab intest. arti. secundo. in princ. sed dict. l. 6. imponit modum. l. prim. tit. 6. libr. tertio. for. Nam hæc permittebat ei, qui filijs carebat, cui voluisset, sua relinquere &c. ¶Parentes legitimi & naturales olim ante ius authent. ita succedebant ab intestato, vt pater matrem excluderet. l. secunda. §. obijcitur matri. colum. 3. ff. ad Tertul. l. 2. C. eod. text. & glo. in. §. præferuntur. Insti. eod. Tamen hodie ex æquo succedũt cum fratribus vterque parens. authen. defuncto. C. ad Tertull. atque adeò hi omnes pariter, tamen per stirpes succedũt parentes, fratres vtrinque coniuncti, & filij fratris præmortui si sint. in authenti. Vt fratrum filij. in princ. & in authen. de hæredi. ab intesta. veni. §. si igitur defunctus. versi. Vnde consequens est. col. 9. l. 4. titu. 13. part. 6. l. 10. titu. 6. lib. 3. for. Mathesi. vbi suprà. Guillel. Bened. vbi suprà. verb. Et vxorem nomine. num. 638. Id autem velim intelligas, etiam si pater filium emanciparit. De fiducia contracta non est hic curandum. l. 2. C. ad Tertul. Doctores in dict. authen. defuncto. Illud etiam notã dum est eos vocari, qui sanguine iuncti sunt, salua gradus prærogatiua, vt in dict. authen. Est videre, nam proximus quisque præferri debet: nam matre extante, auus paternus etiam non succedet, vtcunq; filium repræsentet. glo. 3. in dict. authen. defuncto. vbi etiam. 4. glos. inter auos ita vult distribui, vt si ex altero gradu supersint auus & auia & ex altero tantum auus vel auia, illi duo capient non amplius, quàm alter eorum. Superior autem est communis opinio Bald. & Sali. in. d. authen. defuncto. Mathesil. vbi suprà. arti. 2. in prin. Xuarez in. l. 4. tit. 13. part. 3. Hic non est, cur dicamus secundùm naturam fieri, vt descendentes, ascendentes repræsentent, & ideò liberos patruis præferri, aut saltim æquari. Quod tamen in nepote cessat, scilicet, vt auum repræsentet ad matrem excludendam, nam foret contra naturam, vt viuacior auus suo nepote esset cursu naturali. Salicet. in dict. authenti. defuncto. colum. prima. tamen l. 7. Tauri. corrigit dict. authenti. defuncto. & authenti. vt fratrum filij. colum. nona. Illud tamen notatu dignum est, præmortui filij bona ex æquo diuidi inter ascendentes, vt suprà, si tamen sint filij marte quæsita. Nam ea, quæ ab altera linea constaret eum accepisse, vtique alterius lineæ ascendentes non caperent. l. quod scitis. §. finautem. C. de bon. quæ libe. vbi vide Bart. & Paul. & Bart. in l. post dotem. ff. solut. matrimo. & Ias. ibi colum. fina. & Bartol. in authenti. Itaque. C. communia de succes. & consi. 18. Lud. Roma. consil. 40. Abb. consil. 75. volu. 1. Est communis Alexand. consil. 150. volu. 2. & Mathesi. vbi suprà art. secundo. nu. 18. & Bald. nouel. in de dote. part. vltima. quæstione. 14. Est etiam communis Antonio Rubeo consi. 79. Communiorem esse refert Gregor. Lopez in. l. quarta. tit. 13. part. 6. Cifuent. in. l. 10. Tauri nume. 11. Guillel. Bened. vbi supra. nu. 636. Barthol. Chassanæ. in consuetu. Burgund. rub. 7. §. 6. num. 8. Facit. l. de emancipatis. verb. exceptis. C. de legit. hæred. Quam quidem cõclusionem etiã ad nepotes Barto. & communis extendit. l. 10. tit. 6. libr. 3. for. Sed quòd hæc communis violet literam. d. l. quod scitis. Bald. tenet contra Bart. & negat distinctionem faciendam in dict. authenti. de functo. nume. 4. Imò quòd æqualiter debeant venire aui, seu parentes ad bona filij non facta distinctione vnde ei euenerunt. Ioan. Lup. in dict. l. sexta. nume. 19. & ibi optimè Antoni. Gomez in legibus Tauri. Couarruuias de succesio. ab intesta. conclusi. secunda. Et dicit communem Greg. Lopez in dicta. l. quarta. verbo. *Egualmente*. Philipp. Corneus consil. 6. & 7. volumine. primo. & 94. volumi. 3. & 265. volumi. 4. & Salicet. in authenti. Itaque. C. communia. de succes. & Cuman. consi. 122. Ait communem Bald. in consil. 31. volumi. 2. cum quo facit. l. quarta. titul. 13. part. 6. ibi, *Todos los bienes*. & l. sexta. Tauri. Tamen dicito in his regnis, & in quibus similis est, cum Bald. sentiendum, & iudicandum, in alijs cum Barto. Cuius tamen opinionem aiunt Barthol. Socin. consil. 89. volumi. 2. & Aymon Crauet. consil. 176. de iure communi cessare, vbi fratres ab intestato morientis cum patre succedunt: nullam si quidem tunc

fieri distinctionem. Sed vbi alter parentum priuatur succedendi iure, tota hæreditas ad alterum defertur, vt cùm mater transit ad secũdas nuptias, in alterum tutela non translata. l. omnem. C. ad Tertul. vel cùm intra annum filio impuberi tutorem non petijt. l. sciant qui. C. de legit. hæred. l. matres. C. ad Tertullianum. §. fin. Instit. eod. Sed id ampliationes suas & restitutiones admittit, vt testatur Ioan. Bernar. Diaz in regul. verb. mater. vide Cifuent. in. l. sexta. Tauri. & in. l. 10. nume. 6. Mathesil. vbi suprà. arti. 2. membr. 1. num. 18. Guilielm. Benedict. vbi suprà. num. 644. Illud etiam addendum est, vbi mulier transit ad secundas nuptias non postulato tutore suo impuberi, bona secundi mariti tacitè pupillo obligari. l. si mater. C. in quib. cau. pign. tac. contra Guillel. Benedi. vbi suprà nume. 643. Anto. Fanens. in de pignoribus. 2. memb. quartæ partis principalis. Vide tex. Bal. & Guillel. in dict. cap. Rainutius. Fanensem in. 4. memb. 2. partis. nume. 156. Notat & Hippolyt. in sing. 248. Huic si correlatiuè procedit, limitatur titulus. C. ne vxor pro mar. Tamen vide Cifuen. in dict. l. sexta. & Ioan. de Neuiza. in sylua nuptia. fol. 67. Tu tamen interim fac huiusmodi conclusiones, quarum sit prima. Mater, si vnicum filium habeat, ei decedenti ab intestato (si aliàs indignã se non fecit) succedit pleno iure. l. fœminæ. §. illud. versi. Quòd si. C. de secund. nupt. Mathes. vbi suprà. Licèt gloss. fina. in authen. ex testamen. C. de secund. nupt. velit contrà. quam reprobat Guilielm. Bened. in dict. cap. Rainutius. verb. Et vxorem nomine. nume. 646. ¶ Secunda. Mater conuolans ad secunda vota petito tutore filio, ei succedit in bona à filio quæsita pleno iure. Bart. in. l. generaliter. C. de secundis nupt. per authenti. de non eligen. secũdò nuben. mul. §. cùm igitur. vbi gloss. verb. firmè & Angel. vide Mathesil. vbi suprà. nume. 20. & Guillel. Benedict. vbi suprà. numer. 644. & 449. vbi ait hanc communem.

¶ Tertia. Mater plures habens filios, eis petito tutore, transiens ad secunda vota, vni, vel alteri ex illis decedentibus ab intestato succedit in bona à patre habita, ita, vt tantùm vsumfructum habeat, & superstitibus fratribus proprietatẽ reseruet. d. l. fœminæ. l. hac edictali. & l. generaliter. C. de secundis nupt. Quod quidem custodiendum est, etiam in patre & auis tam paterno, quàm materno. l. 15. Tauri. Id autem fit, quòd videatur fratribus superstitibus ex primo matrimonio iniuria facta. Verum tamen est, si aliquis ex fratribus superstitibus, vel omnes eam aduersum mortuũ ingratitudinem cõmiserint, vt posset frater eos etiã persona turpi instituta exhęredes facere, ea bona, in quibus mater vsumfructũ habet, perdere quo ad dominium huiusmodi fratres ingratos. argum. §. ingratitudinem. in authen. de nup. colum. 4. ante finem. vbi est gloss. verb. lucrum. & Ang. Nam causa, quæ fratrem exhæredem facere permittit, repellit eundem ab intestato. Sequitur Ias. in authenti. licet. C. de liber. præterit. vel exhære. nume. 11. & in authen. Ex causa. colum. 3. C. eod. Sequitur Guillelm. Benedict. vbi suprà. nume. 646. eam comprobat. l. 12. titul. 7. part. 6. Vide Couar. in cap. Rainutius. nume. 7. de testam. vbi num. 8. ingratitudinis causas persequitur latè, & doctè satis. Bart. tamen in. l. fratres. nu. 6. C. de inoffic. testamen. negat id, quod proximè dicebamus, scilicet, fratrem repelli ab intestato per. l. cognatis. ff. vnde cogna. vbi respondet ad. l. fina. C. de secun. nup. quæ videtur contrà facere, & ait illis fratrem repelli à iure, quod hæreditario iure ei competebat. Item respondet ad. l. cùm patronum. ff. de iure patro. & ait faciliùs tolli iura patronatus, quàm sanguinis. l. penul. de bon. libe. cum. l. iura sanguinis. ff. de regul. iur. Sequitur Bartolum, Angelus sibi contrarius in. l. prima. in fine. C. de inoffic. testamen. & Socin. in. l. tertia. §. filius autem. ff. de liberis & posthu. Ias. etiã sibi contrarius in. l. in arenam. num. 1. C. de inoffic. testam. Guillel. Bened. vbi suprà. verb. in eodem testamento. 2. nume. 26. Franc. Curt. Iunior in authen. Non licet. num. 18. C. de liber. præter. vel exhæred. Chassanæ. in consuetu. Burgun. rub. 7. §. secundo. versi. fina. nu. 13. Tamen si bene rem perpendas, non sunt inter se cõtrarij, sed diuersi. Et ideò dicas oportet. Primò, Causa, quæ fratrem exhæredatum turpi persona instituta ex testamento repelleret, sufficiens est ad repellendum eum ab intestato. Et ita superior opinio est accipiẽda. ¶ Secundò. Causa, quæ sufficiet ad excludendum filium exhæredatum à successione paterna, non sufficit ad excludendũ eundem ab intestato, & ità posterior opinio venit intelligenda. Et sic etiam intellige. l. in arenam. C. de inoffic. testam. & authen. non licet. C. de libe. præter. vel exhære. In feudum filiorum ascendentes non succedunt. cap. 1. de natura succe. feu. Feli. in cap. ecclesia. colum. 17. de consti. ¶ Tertia conclusio. Pater filio naturali ab intestato in duas vncias, ex testamento in id, quod filius poterat, succedit in authẽ. quib. mod. nat. effi. sui. col. penul. versi. In quibus enim casibus. Mathesi. vbi suprà. art. secundo. memb. 2. num. 6. & Guillel. Benedi. vbi supra. verb. & vxorem. nu. 703. per regulam à Bart. positam in. l. fi. nu. 5. ff. de his quib. vt indig. Quo fit, vt successio huiusmodi ab intestato sit reciproca. Doct. Couar. in tract. de succes. ab intest. conclusi. 12. num. 13. & conclusi. 13. Sed nota, quòd vbi pater in duas vncias successit, quæ tamen ei ad alimenta non sufficiũt, põt ab hæredibus alimentorum reliquũ petere, cum ea hinc inde sint debita. Do-

ta.Doctor.in.c.cũ haberet. de eo qui dux.in matri.quã poll.per adult. Vide Barth.Soci.in consi. 148.volu.1. Ex regula Bartoli potest inferri,patrẽ filio naturali non successurum ab intestato, quando postquam eum suscepit, duxit vxorem, & ex ea habuit suos legitimos. Nam cùm filius ei succedere non possit,nec è conuerso.Guil.Benedi. vbi suprà num.704.& Mathesi.art.secundo.memb. 2.nu.6.Arg.authen.licet.C.de natur.libe.

¶Quarta regula. Spurio filio pater non succedit, etiam si sit ex non damnabili coitu, ab intestato, cùm nec ei succedat vt suprà.& authent. Incestas. C.de incest.nupt.Mathesi.vbi suprà nume.9. Facit meliùs.l. hac parte.l. si spurius. ff. vnde cogn. Cisuen.in.l.10.Taur. Quod quidem adeò verum est,vt pater filium huiusmodi adoptare nequeat, nec legitimare.Ang.§.penul.num.8.Insti. de succes.cog.per glo.dict.l.hac parte.verb.nascuntur. successionis gratia.Ita tenet Ludo.Roma.in sing. 621.per.l.legem.C.de natu.lib. ¶Quinta regula. Mater filio suo vel naturali, vel spurio, dum tamen descendentes absint, ab intestato succedit, excluso patre.d.l. hac parte. &.l. si spurius. Facit etiam.§.vulgus.Instit.de succes.cogna. Mathesil. vbi suprà nu.2.Cisuent. vbi suprà. & etiam Guil. Bened.num.704.Id autem etiam esse verum volunt doctores,cùm mater Illustris:quo casu Barto li regula frangitur. Nam filij huiusmodi matri nõ succedunt, etiam si non esset damnabilis coitus, quicquid teneant Ange.nume.7.Porcius.2. in.§. nouissimè.Instit.de.S.consult.Orficia.Ex quo infertur bene in.l.9.Taur.etiam spurijs filijs matres succedere,cùm sit æquius eas admitti, quàm transuersales. ¶Sexta regula. Adoptiuus pater,in cuius potestatem adoptatus non transijt,ab intestato non succedit.Dyn.in de succes.ab intesta.Mathesi.vbi supra.art.secundo.memb.3.& ibi Ludouii.Bologn.in additio. vbi citat. §. quendam. qui tamen non extat. Id etiam Mathesil.extendit ad fœminas,cùm tamen non adoptent principis autoritate.Sunt qui velint adoptantem vnà cum patre naturali ab intestato succedere: tamen nisi in castrensibus,vel quasi non videtur fieri posse.Verùm est adoptantem succedere posse, si is sit, qui in potestate adoptatum habeat, vt si sit vnus ex ascendentibus.Mathesil. & Guil.vbi suprà.per.l. cùm in adoptiuis.§.si verò.C.de adopt.Vnde nulla est dubij ratio,cùm pater arrogauit filium,nam arrogatione semper acquiritur patria potestas, & ita ab intestato succedit arrogator. §. mortuo. Instit.de acquisi. per arroga.& glos.verb. venturi.§. cùm autem.Instit.de adopt. Et pro posita regula Bartol.de correlatiua successione facit tex.l. si arrogator.ff. de adopt. vbi & in alijs locis doctores distinguunt,an succedatur puberi,an ei, qui testamentum cõdere possit. Nam in illo casu est opus fiducia.Tamen consule Mathesil. & Guillel. vbi supra. ¶Septima regula. Pater spiritualis, id est, susceptor ex sacro fonte, non succedit filio spirituali,cùm is illi non succedat. Mathesi.vbi supra. ¶Octaua regula.Legitimato vel oblatione curię, vel Principis rescripto.vt in.l.communium.§.primo.C.de nat.libe.vel restitutione natalium, succedit pater,si tamen alij filij non extent. Doctor. vbi suprà.De legitimato per subsequẽs matrimonium,non est quid dicam, cùm in omnibus similis sit alijs legitimis, vt suprà habitum est.

Hactenus de ascendentium & descendentium linea pertractatum est, modò in hac vltima parte restat nobis, vt de transuersalium successione tractemus. ¶In primis tamen scito vocari agnatos ad decimum vsque gradum, suo tamen ordine, vt proximiores præferantur. Non item de cognatis videtur dicendum,quo ad gradus.vt glos. magna. in princip.in.l.fin.C.vnde legit.& glos.fin. §.fin. Insti.de succes.cognat. cum quibus facit authent. de hæredi.ab intesta.ven.§. si igitur defunctus.2. cum.§§.duobus sequen.&.l.quinta.tit. 13. part.6. vbi tamen corruptè legitur,dozeno,pro.dezeno. &.l.12.titu.6.lib.3.for.Est communis Mathes.vbi suprà artic.3.memb.1.nu.3.Deci.consi.85.& Suar. in.l.quoniam in prioribus.limita.11. ad.l.fori.C. de inofficio.testamen.¶Verum est tamen etiam in millesimo gradu computari successionem,quoties agitur de succedendo in dignitatem aliquam, vt Comitatum,Ducatum &c.Bald.in capitu.primo.§.Capitanei.de feudo Marchiæ.vbi etiam tenet idem Iaco.Aluarot.& Matthæ.de Afflict.Est communis Decio consil.85.Hippoly. singu.422. Xuar.in dicta limita.11.colum.penul. Sit igitur regula. ¶Prima. Proximior in linea transuersali & gradu,& consanguinitate excludit remotiores,vt cùm non sunt in eodem gradu,vel si sint, tantum ab altero latere coniuncti. authen. Vt fratrum filij. in princip. & authenti. Cessante. & authenti. Post fratres.1.&.2.C.de legit.hære.glo. fin.in authenti.Itaque.C.communia de succes. l. quinta.titu.13.part.6.&.l.12.titu.6.libr.3.for.Guillel.Benedict.vbi supra.nu.659. Mathesil.& Bolog.vbi supra.arti.tertio.memb.1.colum.prima. Tamen regula superior procedit inter fratres ipsos, & fratrum filios.gloss.secunda.in authen. Post fratres. 1.& ibi Paul.Castr.& authenti.Cessante. C.de legit.hæred. Vide Bartol. in.l. post consanguineos. §.legitima hæreditas.ff. de legit.hæredi. & Chassanæ.in consuetud.Burgund.rubri.7.§.n. nume.6. Vide.l.quintã.titu.13.part.6.& Cisuent. in.l.octaua. Tau.nu.6.Illud tamen non est omittendũ, receptissimam omnium esse sententiam ad successionem gradus computari, secundùm ius ciuile,

non canonicum, teſte Deci. conſi. 85. nu. 3. & Matheſi. vbi ſuprà artic. 3. in princip. num. 3. ¶ Modò autem dic, quòd vbi fratres præmortui concurrũt cum nepotibus (*sobrinos*) id eſt, alterius præmortui fratris filijs, ſuccedetur in ſtirpes, ita vt quantum ſinguli fratres capient, tantum & omnes filij ſimul illius præmortui fratris. text. in authen. vt fratrum filij. in princi. verſic. Hoc itaque. nam omnes illi vnam præmortui perſonam repræſentant. l. 8. Tau. Couar. in de ſucceſsi. ab inteſt. concluſione. 8. Illud etiam in præſentia inſpectiõe dignum, quando ſunt fratres, & cõſanguinei, & vterini, licèt in bona parte præmortui labore, & induſtria ex æquo ſuccedant, non tamen in reliquis: nam eſt habenda ratio, quæ bona ei præuenerint ex parte & contemplatione matris, & ex alijs, & ita diuerſimodè ſuccedetur. iuxta gl. verb. filij. in authen. Poſt fratres. 1. & doctor. C. de legit. hæredi. & text. l. de emancipatis. §. primo. verſic. exceptis. C. eod. l. 6. titu. 13. part. 6. Bona vero conſideranda ſunt in hac ſpecie, non quatenus à tranſuerſalibus matris proueniunt, niſi quatenus ab ipſa matre, vel ab eius aſcendẽtibus. Nam quæ à tranſuerſalibus venere, ex æquo cum alijs forent diuidenda. Et ita limitat. d. verſ. Exceptis. Matheſi. & Bologn. vbi ſuprà. nume. 665. ¶ Secunda regula. Patruus, & auunculus ab inteſtato ſuccedunt nepotibus ſuis ita, vt excludat conſobrinos, & patrueles defunctorum. l. auunculo. C. communia de ſucceſ. & ibi Bald. Salicet. & Corn. quæ lex incorrecta manet. Bald. conſi. 131. volu. 4. Alexand. conſil. 166. volu. 5. Nicol. Boeri. deciſi. 302. & cõſil. 32. num. 4. dicit communem Rube. conſil. 102. Couar. de ſucceſſ. ab inteſta. num. 9. ¶ Tertia regula. Vbi plures conſobrini ex diuerſis fratribus ſucceſſuri ſunt, ſuo conſobrino in ſtirpes magis placet ſuccedere, quàm in capita. In hanc procliuior videtur ſententia Tiraquel. in de vtroq; retract. tit. primo. §. 11. gl. 12. Prius tamen relatis tantùm non diuerſis ſententijs grauiſsimorum doctorum, ſed & communibus opinionibus conſulendum cenſeo: & notandam Accurſij varietatem modò hãc, modò illam opinionem aſſerentis. gloſ. verb. Superſtites. §. hoc etiam. Inſtit. de legi. agna. ſucceſſ. gloſſ. verb. in tres partes. l. 2. §. hæreditas. ff. de ſuis & legit. hær. à quibus eſt diſcedendum, & tenendum cum gloſſ. in authent. Ceſſante. verb. in ſtirpes. C. de legit. hær. gloſſ. fin. in. l. lege. C. eod. gl. verb. vt puta. & verb. vendicationem. l. prima. §. fina. ff. ſi pars hæred. pet. & gloſſ. verb. fuerint. in authen. de hære. ab inteſta. veni. §. ſi igitur defunctus. 1. verſ. ſi autem. Et hæc eſt communis magis, & tenenda ex relatis à Tiraquel. Adde ijs. l. 5. titu. 13. part. 6. & l. 12. titu. ſexto. lib. tertio. for. Cifuen. in. l. octaua. Tauri. & Petr. Ferra. in forma libelli, quo agitur per hæredes ab inteſtato. verbo. nulli. colum. 14. Ex ſuperiori communi elicitur etiam, quòd ſi plures patrui ſuccedant ab inteſtato, & cõcurrant cum vno auunculo, ſuccedetur eodẽ modo. Doct. in dict. l. auunculo. Matheſil. vbi ſuprà. artic. 3. nume. 30. & ibi Bologni. ¶ Quarta regula. Spurio nato ex damnabili coitu trãſuerſales eius nec ex parte patris, nec ex parte matris ſuccedũt, cùm is illis non ſuccedat. argumen. authen. Ex cõplexu. C. de inceſt. nupt. Matheſi. vbi ſuprà. artic. tertio. membr. 2. nume. tertio. & Guillel. Benedi. vbi ſuprà. verb. & vxorem. nume. 709. Tamen ſi natus ſit ex coitu non damnabili, tranſuerſales ex parte patris ei non ſuccedent, ſed tantum ex parte matris ab inteſtato. l. hac parte. l. ſi ſpurius. ff. vnde cogn. §. nouiſsimè. Inſti. de ſucceſ. cogn. Matheſil. vbi ſuprà. nume. 4. & Guillel. numer. 704. Quod quidem adeò verum eſt, vt, etiam ſi ſint fratres tres ex diuerſis concubinis, ſibi inuicem non ſuccedant ab inteſtato. gloſſ. fin. dict. l. hac parte. Vide Matheſ. & Guillel. vbi ſuprà. Concluſio, & regula ſuperior limitatur, quando ſpurij forẽt ex libero, & ſeruo, vel contrà, vel ex duobus ſeruis (quo caſu ſunt ſpurij ſeruorum melioris conditionis) Inſtit. de ſeruil. cogn. verſicu. Hos enim liberos. Quod tamen vt debeat intelligi, vide vbi ſuprà Matheſil. & Ludoui. Bologn. nume. 8. & Guillel. Benedi. Id autem fit, quòd de iure ciuili ſerua domino ſuo non audebat nubere &c. Vide etiam Nicol. de Vbal. de ſucceſſ. ab inteſta. part. 3. num. octauo. qui tamen numer. 9. eſt reprobandus ex ijs, quæ Guillel. ſuprà. Id autem, quod de ſpurijs diximus, ijdem Matheſ. Guillelm. Bologn. & Vbald. volunt habere locum etiam ſi ſpurij ſint fœminæ illuſtris, cùm iure digeſtorum non eſſet differentia inter filios ſpurios illuſtris, & plebeiæ: ſed dict. l. ſi qua illuſtris. C. ad Orfici. vetuit, ne illuſtri ſpurius ſuccederet, & è cõuerſo: ſed in tranſuerſalibus nihil eſt immutatum, vnde tranſuerſales inter ſe poſſunt ſuccedere. Ita doctor. ſuprà citati. Ex quo intelligitur. l. nona. Tauri. ¶ Quinta regula. Adoptiuis non tranſeuntibus in poteſtatem adoptantis, eorum tranſuerſales nunquã ſuccedunt ab inteſtato, vt nec hi illis. l. cùm in adoptiuis. §. ſed ne articulum. verſicu. Et ideo. C. de adopti. Guillel. vbi ſuprà. nume. 710. Si tamen in patris poteſtatem tranſijt, & ſuccedit is, & ei ſuccedi tur ab inteſtato. Doctor. in. l. qui per adoptionẽ. ff. de adopt. Guillelm. dict. nume. 710. ¶ Sexta regula. Legitimato plenè per reſcriptum Principis ab inteſtato ſucceditur à ſuis tranſuerſalibus, & is illis ſuccedit. Ludoui. Bologni. in addi. ad Matheſil. in artic. tertio. membr. 3. l. 12. Tauri.

Quæ autem ſuprà dicta ſunt, ceſſant, quando ex tranſuerſalibus aliquis eſt incapax ſucceſsionis:

nis: nam tunc eo prætermisso, cæteri admittuntur, acsi non essent, cùm ipse non possit capere, vt putà, cum est factus seruus pœnæ, vel in metallum dãnatus. l. quidam sunt. ff. de pœnis. vel cùm patitur mediam, vel maximam capitis diminutionem. §. quod autem. Instit. de capit. dimi. vel cùm ipse commisit, vel eius frater crimen læsæ maiestatis. l. quisquis. 1. C. ad legem Iuliam maiesta. vel cũ in hæresim incidit, vel defensor hæretici fuit. cap. prohibemus. §. credentes. de hæreti. vel si fiat monachus, maximè Franciscanus vt in cap. exijt. §. ad hæc cùm fratres. colum. 5. de verb. signifi. lib. 6. & in clemen. Exiuit de paradiso. eod. tit. Quod quidem in monacho adeò verum est, vt etiam si fiat Episcopus, à successione repellatur. Ita docet Vbald. in de succes. ab intest. quæst. 1. De alijs in capacibus idem Vbald. Vbi tamen nulli sunt ascẽdentes, vel transuersales, succedunt aliæ regulæ ad modum breues. ¶ Prima regula. Si coniuges sint, alter alteri succedit. vt in titu. C. vnde vir & vxor. & l. 6. titul. 13. part. 6. ¶ Secunda. Vbi non est vir, nec vxor vt inuicem succedant, fiscus capit ea bona tanquam vacantia. l. 1. & l. vacantia. C. de bon. vacan. libr. 10. & d. l. 6. Fran. Lucas de Parma in de fisco & eius priuilegijs. & Guillel. Benedi. vbi suprà num. 799. Vnde est reprobanda gloss. 1. l. quo tutela. ff. de regul. iur. quæ volebat tutorem datiuum, vel testamentarium, vbi nullus foret, admitti. Reprobant eam ibi Bartol. Alberi. de Rosat. & Philip. Corn. in. l. nutritoribus. C. communia de succes. vtcunque eam sequatur Bald. in. l. si qua illustris. C. ad Orfici. & Bart. sibi contrarius in. d. l. nutritoribus. C. supra citat. communia. de succes. ¶ Tertia regula. Furioso succedit, qui eius curam agit, cùm qui poterant succedere, se indignos successione sua negligentia faciunt. argu. l. si captiui. C. de episcopis & cleric. ¶ Quarta regula. Monacho statim dum professionem facit, ab intestato succedit monasterium, tanquam filius. vt in authen. Si qua mulier. C. de sacrosan. eccles. De his consule doctores in locis suprà citatis. ¶ Quinta regula. Clericis ab intestato in bonis patrimonialibus succeditur à suis, vt suprà in laicis. Tamen, si non habet cognatos, ecclesia. glo. c. cùm tibi. de verb. signifi. Quæ etiam regula in sanctimonialibus priuatis seruari posset. tex. & gl. c. fin. 12. quæstio. fina. Consule doctores ibidem. & in capit. ad hæc. & cap. relatum. de testamen. dixi suprà lib. 1. titu. 3. in. l. prima. colum. 115.

Dubium insigne censeri solet, Vtrùm vsusfructus cesset per religiõis ingressum, quem facit vsufructuarius? Gloss. in authen. Idem est. verb. ex lege. C. de bonis, quæ libe. & gl. in authen. Ingressi. C. de sacrosanct. eccle. quam approbant Cyn. Alber. Barto. num. 42. & num. 49. & Areti. Rosellus ibi in repet. nume. 18. id dicens tenendum fauore religionis. Et ita Baldus, Paul. Raphael, & Corne. in authenti. Idem est. suprà citata. dicunt vsumfructum manere penes monachum viuente vsufructuario, siue sit pater, siue quiuis alius. & sic nõ redit ad proprietatem per monachationem. Pater enim, vel quilibet alius licet monachus naturaliter viuit, & sic perdurat vsusfructus, monasterio autem quatenus capax est, omnia deferũtur, quæ monachus habebat. dict. authen. Ingressi. C. de sacrosan. eccle. Et fratres habẽt gubernatores, & ministros, qui eorum industria proprietatem diligẽtiori cura, prout præsumitur ex eorum sanctimonia, & diligentia, quam maiorem habent, quàm laici, custodient. Nec potest induci in argumentũ contrarium illa communis per cap. cùm simus. de regul. quæ habet, patre ingresso religionem, & professo, statim legitimam ei adiudicandam fore filijs, cùm non sit perpetuum. vt in glo. 1. istius legis. 1. versic. Dubitatur præterea vtrùm filius possit petere legitimam à patre mortuo ciuiliter. Nec si verum foret, esset accipienda consequentia ad vsumfructum, de quo est nostra quæstio. Nec sua deri potest oppositum huius decisionis ex eo, ꝙ in patre cessat patria potestas, cuius occasione ei assignatur vsusfructus: nam dico, quòd hæc iura non amittit, cùm imò duplicentur per monachationem, addendo paternitatem spiritualem paternitati temporali & naturali. Nec iura fauorabilia cessant per ingressum religionis, dummodo ex vi regulæ compati possint, & monasterium, vt dixi, geret negotia per suos Syndicos, & administratores, ad quæ pater legitimus administrator teneretur, si existeret in seculo, & fortè diligentiùs ea bona tuebitur. Hanc conclusionem tenet, & communem fatetur Panormit. in capit. cùm constet. colum. secunda. nume. secundo. de pigno. Idem facit subtilis & dignissimus magister iubilatus meritissimè in hac Salmanticensi vniuersitate, omniũ terrarum orbe, sine iniuria communi consensu præstantissima Doctor Antonius Gomez in. l. 48. nume. octauo. in ordinatio. Tauri. vbi plures hanc communem veritatem tuentes adfert. Speculat. de statu monach. §. primo. versic. 46. Guid. Papæ decisio. 477. nume. quarto. & decisio. 595. vbi refert ita fuisse iudicatum. Et placet Augusti. Befoi. quinque fundamenta pro hac sententia adducenti in capit. in præsentia. numer. 529. de probationibus. post Philipp. Decium. numer. 66. vbi citant ad hoc Ioan. de Imol. in. l. cum filio. ff. de legat. primo. Et dicit communem Ioannes Crot. in. l. Gallus. §. & quid si tantùm. nume. 30. ff. de liberis & posthumis. Alexand. consil. 139. colum. 2. num. 5. lib. 2. Et aliquos huius sententiæ homines citat Marian. Socin. consil. 10. numero. 20. libro. 1.

Et est verior secundum Deci. vbi suprà. Et quòd sit magis communis & verior nouissimè testatur Arius Pinel. in.l.prima. part. prima. numero. 51. C.de bonis mater.glos.in. capit.si qua mulier.in glos.1.ad fin.19.quæst.fina.& glos.fin.in.l.idem erit.§.si quis duobus.ff.de assignand.libertis. Cæpol.consil.22.colum.secunda versi.Item adduco. numer.4.

Et ista est tenenda, quanuis contrariam in patre profitente religionem dixerit communiter teneri Salice.in dict.authen.Idem est.colum.prim. Et Gregor.Lopezin.l.5.verb. *El usofructo*.titul.17. partit.4. Et magis communem Antoni. Gomez loco proximè citato,qui, vt dixi,ab ea recedit.& Salicet.in dict.authen.Ingressi.& ibi.Iaso.num. 48.colum.final.Riminald.in.§.1.num.128.Insti. Per quas personas nobis acqui.Hippoly.singula. 668.& Boeri.decis.197.colum.fina.num.10.id ex presse diffiniens.Couar.in capitul.secund. num. 8.de testamen.profitens hanc opinionem vltimã communem esse,ac ipse eam sequitur contra religionis fauorem,&(pace salua)non bene,quemadmodum ex præmissis in priori opinione constat, à qua in iudicando,& consulendo minimè recedẽdum fore existimamus.

Assiduè contingere solet, filium natum esse in octauo mense,moriq; post duos tresve dies, ideoque inter auum ex parte matris, & eius generum maritum filiæ præmortuæ est quæstio, vtrũ auus vel eius pater debeat succedere ab intestato? Quo casu respondendum est,talem filium natum in dicto mense toto non posse viuere,ac esse tanquam si natus non esset: & sic successio matris consideranda est,& nõ filij sic nati,qui nunquam habuit, nec habere potuit,paterque ipsius matris excluso marito ab intestato est admittendus. l. nam & si parentibus.ff.de inoffi.testam.l. 6. Tauri.

Confirmatur. Nam natus in octauo mense naturaliter viuere non potest, secundùm Michael. Scotum lib.physionomiæ.capitul.10. & alios plures,quos refert Matthæ. de Afflict. decis.236.vbi hanc conclusionem pro socero contra generum approbat.Et facit pro ea.l.13.in ordina.Taur.quatenus vult quod nascatur eo tempore,quo naturaliter viuere possit,non aliàs.Et ibi Hispanus Antoni.Gomez num.quart.idem sensit.

Sed est dubium casu,quo natus fuit,viuus,& vixit viginti quatuor horas,& tempore,quo secundùm naturam poterat viuere,nempe in septimo, nono,vel vndecimo mense iuxta formam dict.l. 13.Tauri.quo casu fuit hæres matri prædefunctæ, & maritus prætextu filij posteà mortuo successit in bonis maternis,an veniat tantùm ad bona nũc in esse deducta,vt in bonis dotalibus,arrhis,& huiusmodi, vel iure sibi translato debeat venire ad alia bona soceri socrusq; relicta ab intestato, vnà cum alijs leuiris,fratris suæ vxoris prædefunctæ, & patrui magni sui filij.cuius causa successit? Dixi,quòd solum præsentia,quæ tempore vxoris erant ipsius,venit filius,& eius maritus pater ad bona filij, eo autem filio defuncto in vita auorum, nihil repræsentat, quia non est in rerum natura, nec ei poterat esse successio in vita ipsorum, cum viuentis non detur hæreditas.l.qui superstitis.ff. de acquir.hæredi.Sed extincta est causa repræsentationis in descendentibus,& pater non sit socero successor ab intestato, ergo eo excluso tanquam si nunquam fuisset,veniet hæreditas ad legitimos successores ab intestato,secundum regulas traditas in hac materia,& in præsenti glos.suprà. ¶His etiam adijcitur, Pater assignauit legitimam filio suo, ac eam ei tradidit ante mortem: filius petit augmentum inspecto tempore mortis patris:cæteri fratres dicunt potiùs inspiciendum esse tempus assignationis,est quæstio, Vtrùm tempus assignationis viuẽte patre factæ,an mortis sit cõsiderandũ? Aduertendũ esse ad tẽpus assignationis, ea ratione iuuatur. Assignatio legitimæ eo tempore,hoc est,in vita fieri optimè potuit à patre,& si casus diminutionis contingeret,quia pater efficeretur pauper,prout sæpe contingere solet,nam ante obitum nemo felix,ipse filius nollet reddere,nec cõferre legitimam susceptam à patre cum fratribus,ergo nec eo casu debet venire ad augmẽtum contingens post assignationem : non enim ferendus est is,qui lucrum amplectitur, onus aũt ei annexum contemnit.l. vni. §. pro secundo.ad fin.C.de cadu.tollen.glo.in.capit. accedentes de præsc.¶Prætereà initium perfectum, in esseque deductum in actu est in consideratione,nec ex casu superuenienti reuocandus erit.l.si Gaudentius C.de cont.emp.Dixi in notabili quæstione in.l. 1.glos.1.versi.Nonò mouetur talis quæstio.titul. 6.libr.1.supra isto lib.ordin.regiarum. Sed actus assignationis legitimæ in specie proposita fuit huiusmodi,igitur pro hac parte.Prætereà quòd filius non possit agere ad supplementum legitimę receptæ à patre.Ita Iacob.Butriga.in.l. pactum.C.de colla.dicendo,quòd est attendendum ad tempus legitimæ datæ,nec vlteriùs curandum sit, si paternæ facultates accrescant,sicut nec si diminuerentur,quia non debet quis postulare, cuius contrarium non esset petiturus.l.si ea lege.C.de vsur.l. pen.C.de solu. Et hanc doctrinam pro eleganti refert & sequitur Bald.in.l.2.C.de reuoc.ijs quæ in fraud.credi.&in.l fin.3.colum. C.de vsuris rei iudi.& in authen.res quæ.C.communia delegat. versi. Quæro, statuto cauetur.Angel.in.l.si proponas.ff.de inoffi.testam.&in.l.stipulatio concepta.ff.de verb.oblig. Alexan.in.l. pacta. circa finem.

nem.C.de collationib.¶In oppositum est verior opinio,ac cõmunior, quòd in omni legitima semper attendatur tempus mortis parẽtis.l. cùm quæritur.verb.mortis tempore. C. de inoffic.testam. & ibi Paul.de Castr.Bald.reprobata opinione Iacob. Butriga. in.l.pactum. C. de collat. & in.l. quanuis.quæst. fina.C.de fidei com. Roma. in dicta.l.stipulatio. Alexan.in.l.in ratione. ff.ad leg.Falcid. Iaſ.in authẽ. Nouissima.3.colum. C. de inoffic.testam.& in.l. quod Seruius.ff.de cond.ob caus.qui omnino est videndus.Et hanc communem existimat Couar. in cap.quanuis.3.part.§.primo.nume. secũdo. de pact.lib.6.aduersus Iacob.Butriga.Et pro hac opinione communi contra Iacobum est.l. 23. Tauri. ibi, *al tiempo de su muerte*.Couar.in cap.Rainutius. §.primo.num.8.de testamen. Dic, aut recepit voluntariè à patre legitimam absque renuntiatione iurata, & tunc poterit petere supplementum, attento tempore mortis. Aut renuntiauit supplementum cum iuramẽto,&attendatur tẽpus mortis. Et sic in ista vltima intelliges opinionem Butrigar. communem: &in.1. distinctione alteram communem, quæ tenet tempus mortis considerãdum,vt egregiè docet Couar.dict.§.primo.tertiæ partis relectio.cap. quanuis pactum.nume.2. plura ad id citando.de pactis.lib.6.

el testador no hiziere testaméto: y cumpla se el testamento: y si el testador instituyere heredero [a] en el testamento: y el heredero no qsiere heredar †: vala el testamento: y el heredero no qsiere heredar †: vala el testa-

a ¶ *Si el testador instituyere heredero*. Theorica à iure communi tradita, quòd hæreditate non adita, legata non debeantur.per.l.si nemo. ff.de testamẽ. tutel.cum alijs à me suprà citatis in.1.gloss.versic. Nunc tamen quæro hæreditate non adita.hîc correcta patet: quæ procedit hæreditate non adita ex testamento mero iure valido,destituto tamen ex causa exhæredationis,seu repudiationis, secùs si nullitas proueniret ex defectu solẽnitatis, quia isto casu non debetur hæredi scripto,etiam in foro animæ, nempe quia decessit ante perfectionẽ testamenti quo ad formam & solennitatem præsentis legis, & ex ea clarè constat: qua forma detracta, actus est nullus.l. ex imperfecto. C. de testamen.&.l.nolumus.iuncta glo.confirmat. eod. titu.C.§.eadem oratione.Instit.quib.mod. testamen.infir.quibus cauetur ex testamento imperfecto nihil deberi, etiam si relictum sit factum Regi,seu Imperatori. Probatur, nam in actu gesto à testatore præsumitur factum esse iuxta mentem legis,& eorum,quæ sunt statuta à iure: igitur hac conditione cessante, disposita ab ipso tanquam sine eius voluntate,quæ primum locum obtinet.l. in conditionibus.ff.de condit.& demonstra.cum simi.irrita erit eius dispositio.l.si quis locuples.ff. de man.testa.voluntatem testatoris interpretandam fore,vt reddatur concors iuri communi. Est l.si duo. ff.de acqui.hæred. Bartol.& alij notant in.l. heredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebel.& in.l. vt iurisiurandi. ff.de oper.libert. Paul.Parisi.consil.40.colum.penul. nume.34.lib.2.& consil.89.colum.4. nu.26.eod. libr.2.Corn.consi.295.num.7.lib.1. & consil. 161. nume.15.libr.2.&consi.124.nume.15.eod. libr. & consi.72.num.3.lib.2.Anto.Rubeus consi.39. nu. 2.Boeri.consi.2.nume.6.

† Heredar. Vel quia nõ potuerit cũ sit in captax, nihilominus debebitur fideicommissum,quia cũ actus nolũtatis & impotẽtiæ æquiparẽtur, ergo stante hac lege debebitur ex casu impotentiæ contra opinionem cõmunem de iure cõmuni. vt in pũctis huius legis expendit Gregor. Lop.in l. 14. verb. defendido. quem vid.titu.5.par,6.

Secundo,quia lex imponens formam testamẽtis,vt falsitas cesset,est iusta, ac proinde ab omnibus subiectis est seruanda in vtroque foro tam animæ,quàm fori exterioris glo.in cap. quæ in ecclesiarum.de consti.Panor.Felin.& Deci.nu.8.in.c. primo.eod.titul.Innocen.in capi.quia pleriq;. de immuni.eccles.Iaſ.in.l.nemo potest.2.lectur.nu. 106.ff.de legat.primo.S.Thom.12.quæst.96.arti. 4. Est communiter recepta secundum Couar. in cap.cùm esses.de testa.num.6. & in capit. primo. nume.16.eod.titu.& in epitom.4.decreta.2.part. capit.7.§.septimo.num.9.Felin.in cap.primo.colum.9.nume.18.de sponsa.dicit eam singul. & est communis opinio secundum Ludouic.Gomezi. in capit.2.nume.34.de consti.libr.6. Domi.Soto lib.primo.de iusti.& iure.quæst.6.art.4. Quibus est addendus Bal.in procem. feudo.nu.6. dicens, legem ciuilem esse partem legis diuinæ. Probatur.Lex omnis humana ab æterna deriuatur,secũdum illud Prouerb.8.Per me reges regnant,& legum conditores iusta decernunt.cap. quo iure.8. distin.cap.quod præcipitur.14.quæst.1.capi.2.de maio.& obedi. & ad Roma. 13. Lex enim ciuilis si prohibet,ligat in foro conscientiæ,obligatq; trãsgressorem ad peccatum,si permittit, modò lex iusta sit,excusat agentem, ex traditione prædictorum authorum.Igitur hæc ciuilis lex in foro animæ ac exteriori habere locum fatendum erit.

Tertiò suaderi potest,quia potestas testandi restricta est ad terminos iuris,nec contra legẽ quicquam statuere licet.l.nemo potest. ff. de legat.1. text.in authen.de nupt.§.disponat testator,vt dignum est,& erit lex. Et istæque volũtates, de quibus dicit text. in.§. Hinc nobis. in dict.authenti. de nupt. ibi, quia vbique custodire morientium

voluntates volumus. & in. l. omnium. C. de testamen. ibi, voluntates etenim hominum audire volumus, non iubere. Detracta ergo potentia per leges dicentes quem non posse testari sine solennitate iuris, ergo remouetur omnis actus. ex Boetio teste Bald. in. l. prima. nume. 55. C. de sacrosanct. eccles. l. multum interest. C. si quis alt. vel sibi. l. nemo potest. ff. de lega. primo. cap. cùm super. de off. delegat. ¶ Quarto confirmatur. Ista est forma, & solennitas substantialis, & non tantùm probatoria. Bart. in. l. nemo potest. ff. de leg. primo. vbi Aretinus colum. 2. & Ias. 1. lectur. num. 17. & in. 2. num. 21. & Ripa nume. 35. dicit opinionem istam communem esse. Idem fatetur Albert. Brun. in tracta. Quotuplex sit forma. fol. 13. colum. 2. Bal. in. l. cùm quis. colum. 2. num. 4. C. de iuris & facti igno. Alexan. colum. 2. in. l. prima. ff. de condi. indebi. & ibi Iaso. nume. 17. Deci. in. l. 2. C. de bono. possess. secundùm tabul. colum. 3. quibus citatis dicit communem. D. Couar. in dict. capi. cùm esses. num. 8. & melius probat Ioan. Crott. in dict. l. nemo potest. num. 16. Si solennitas substantialis est, non refert, quanuis alio modo constet legatario, vel hæredi, nec talis probatio est admittēda in foro conscientiæ. ¶ Item & quinto. Nam validum est argumētum de facto iudicis ad partem, vt probabo, tamen iudex ex testamento minus solenni non posset permittere retentionem rerum hæreditariarum, seu legatarum hæredi, vel legatario, ergò ità necesse erit fateri in casu nostræ propositionis, quo nec testator, seu eius hæres titulo directo tamen minus solenniter facto non poterit retinere. Antecedēs probatur in. l. si ob causam. C. de euictio. l. prima. C. si in caus. iudica. Declarat Bart. in. l. tertia. §. hæc verba. ff. ne vis fiat ei. Soci. in. l. prima. §. per seruum corporaliter. num. 7. ff. de acquirend. possess. ¶ Iudex autem etiam certò sciens hæreditatem, seu legatum relictum in minus solenni voluntate Petro absque vlla fraudis suspicione, non ei, sed venientibus ab intestato ad iudicat, ex eo, quòd tale testamētum nullum est. l. si vnus. l. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testamentis. voluntas non solennis pro nulla iudicatur: & id quod nullum est, non parit obligationem etiam. vt docet Bald. in repeti. l. primę. nume. 55. versi. Vnde ego dico. C. de sacrosanctis eccles. ergo in foro animæ non poterit peti, nec retineri. ¶ Postremò hanc sententiam probat Baldus in. l. si post diuisionem. nume. 5. C. de iur. & facti igno. & in dict. repe. l. primę. col. 15. numer. 55. Frater Francisc. de Victoria ad S. Thomā in. 2. 2. quæst. 62. arti. 1. quorum opinio est communis secundum Ias. in dict. l. post diuisionem. nume. 5. colum. 2. & Fortun. in tract. De vltimo fine vtriusq; iuris, illatio, 15. & doct. Didac. Couar. in capi. cùm esses. num. 8. de testamentis. vbi subijcit hanc opinionem sibi magis placere. Antoni. Gomez in. l. Tauri. 3. numer. 120. vbi plura ex hac theorica deducit. Opinionem contrariam, imò quòd relicta in minùs solenni testamento in animæ iudicio debeant solui ab hærede, qui certus est illam fuisse postremam voluntatem defuncti, ac per consequens eo foro posse retineri, probari potest. ¶ Primò. Nam solennitas in vltimis voluntatibus fuit instituta ad falsum & cōtrarium voluntati defuncti pulsandum, & sic de ea constare possit. l. si. C. de fideicom. §. primo. Instit. de testam. de ea autē constat hæredi quantum ad institutionem de eo factam, vel veniētibus ab intestato derelictis alijs, ergo tenentur eis in foro animæ restituere, cùm aliàs peccarent alienum retinendo contra testatoris voluntatem, de qua illis cōstat, ac similiter hæres, vel legatarius poterunt retinere talem rem eis relictam in minùs solenni voluntate. cessante causa fraudis, cessare debet effectus præsumptionis, cum de veritate prædictis constet. cap. magnæ. de vot. cap. cùm cessante. de appella. cap. non debet. de consanguini. & affinita. Nec obstat quod dicebam in primo fundamento, quòd testator velit se conformare cum iure communi: nam potest inrelligi ab intestato, & quando nihil constat per probationes & coniecturas de contraria eius volū tate, quemadmodum hic constat. vt colligitur ex Philip. Corn. consi. 138. col. fi. nu. 9. lib. 2. ¶ Secundò suaderi potest. Nam vbi consensus est causa acquisitionis, ex quo quis naturaliter manet obligatus ex sua promissione, ac hæres, vel causam habens à tali promissore, & datore, præsumptio legis non eam naturalem obligationem tollit, nec tollere potest cōtra expressam veritatem, de qua agendum est in foro interiori animæ. ca. tua nos. de sponsa. capi. inquisitioni. de sent. excom. ¶ Ex tali enim legato, vel relicto naturalis obligatio orta fuit. glo. obtineas. in. l. si post diuisionem. C. de iur. & facti igno. glo. in. l. prima. ff. de condi. indebi. & in. l. cùm quis. C. de iur. & fact. igno. & ibi Iacob. Butriga. Bartol. & Bald. Corneus consil. 137. colum. 2. num. 3. libr. 2. Est communis secundùm Ioan. Annibal. in. l. nemo potest. nume. 17. & nu. 474. ff. de legat. primo. & ibi Crottus nu. 16. idem firmat, ergo hæres tenetur soluere relictum in tali voluntate minùs solenni, aliàs peccaret. ¶ Sic ergo lex iusta seruanda erit in vtroque foro, nisi sit fundata super præsumptione, qua cessante, non ligat in foro animæ. Sic respondendum erit ad secūdum fundamentum pro contraria sententia adductum. Nec obstat tertium fundamentū: nā quanuis potentia sit sublata à iure, non tamen procedit quo ad naturalem, ex qua resultat obligatio in foro animæ, quæ etiam à Principe tolli nequit. §. sed na-

sed naturalia. Instit. de iure natu. executionem tamen in foro fori impedire potest, quę causatur ex ortu ciuilis obligationis, nec ex hoc infringuntur leges, cùm intentio legum sit potiùs ad hoc, vt postremæ voluntates seruentur, quàm ad ipsas annihilandas cessante falsitate. ¶ Nec obstat quod dicatur solennitas substãtialis quia factũ testatoris, vt est nominatio hæredis, est de substãtia: aliæ verò sunt probatoriæ, quæ explicari possunt duobus testibus, vt erat de iure diuino, iuxta illud Christi testimonium, In ore duorum vel trium stat omne verbum, idque omnes gentes custodiebant. Et Aragonenses duorum testimonio testamenta solennia iudicant, vt patet libr. 6. fororum Aragoniæ tit. de testamen. consti. incip. Super testamento. ibi, duobus iurantibus, si plures haberi non poterint de ijs, qui interfuerunt: siue sint testes, siue spondalarij: ibi duo, vel vnus illorum iuret, & valeat testamentum. Et vide aliam constitutionem incip. Si testator. libr. 5. fororum Aragoniæ. titul. De tutoribus curatoribus. &c. fo. 124. col. 4. & in regno Franciæ testamenta sine iuris solennitate condita valent, dummodo duo testes affuerint. Nicolaus Boeri. in consuetu. Bituricens. titu. *Des coſtumes concernans les teſtamens.* §. primo. Et in ciuitate Senensi est consuetudo, quòd testamẽtum factum coram tribus testibus valeat. Angel. in. §. fina. Instit. de testamen. & Venetijs seruatur secũdùm Ioan. Andr. ad Spec. de instrum. editio. §. cõpendiosè. sub num. 14. versi. In fine. Boeri. vbi suprà. Sed sic est, consequens erit fateri, quòd veritas testamenti perfecta & formalis erit illa, quæ probatur duorum testimonio, cùm hæc sit secundùm ius diuinum & naturale, ergo seruanda in foro Dei, vbi de apicibus iuris non est curandum.

Nec obstat argumẽtum de facto iudicis ad partem, cùm iudex sæpenumero iudicet etiam contra veritatem secundum allegata & probata, tamẽ pars iudicat secundum conscientiam ex actu practico, quam habet, quanuis iudex præcipiat in foro fori contrarium. capit. Dominus noster. de secund. nupt. Optimus text. in cap. Inquisitioni. §. fina. de sentent. excommuni. ergo nihil obstat. ¶ Tertio ista opinio probatur authoritate doctorum, vt apparet ex citatis à Couarruuias in dict. c. cùm esses. nume. 5. Ex quibus videtur magis communis. Et Tiraquell. in legibus connubi. glos. 4. nume. 22. fol. 262. colum. 2. voluit Anchar. in reg. Possessor. colum. 8. quæstio. 1. de regul. iur. lib. 6. Imol. & Alexand. colum. 6. in. l. nemo potest. ff. de legat. primo. & Iaſ. ibi colum. 12. in. 1. lectura. & in. 2. col. 16. & Ioan. Monte ferret. in repe. ti. fol. 8. col. vltim. versic. Nunc prosequor. Iaſo. in l. si post diuisionem. nu. 13. C. de iuris & facti igno. & in. l. si non sortem. in princip. ff. de condi. indebi. Alciat. de quinq; ped. præsc. fol. 4. Albert. Brun. in tract. de potentia & eff. formę. fol. 57. col. 3. & fol. 60. col. 1. Bald. in. l. testes. col. 1. nu. 5. C. de testam. Philipp. Corne. consi. 119. num. 34. lib. 2. vbi dicit, quòd est cõmunis opinio illa, de qua suprà diximus, nempe ex minus solenni voluntate oriri obligationẽ naturalem. Et dicit magis communem in consil. 278. colum. 1. libr. 1. Iaſo consil. 67. colum. 5. lib. 3. Segur. in repe. l. 1. §. si vir vxori. num. 125. versic. Et idem de electione. vbi plures authores huius sententiæ inserui. ff. de acqui. possess. Est etiam communis teste Corne. consi. 10. colũ. 1. lib. 1. & transeunt cum ea omnes secũdum Ripam in dict. l. nemo potest. num. 96. versi. In eadem glossa. ibi, sed ope exceptionis. vbi aliqua corollaria deducit. E theologis hanc sententiam approbat Sylvest. in sum. verb. hæreditas. quæst. 7. & verbo. testamentum. 1. quæst. 5. versi. Quartum. secundùm Archi. Hadria. Papa in quodlib. 6. conclus. 2. illatio. 2. ad fin. fol. paruæ impressionis. 112. colum. 2.

Quorum sententia probatur, quarto ex doctrina Innoc. in cap. quia propter. de electio. dicentis electionem validam iure naturali ratione consensus eligentium, nullam tamen ex defectu solennitatis iuris positiui, validam, & firmam esse in foro animæ. Quam sequitur Panormi. in capit. primo. de in integr. restit. col. fin. num. 19. Ludo. Gomez. in cap. 2. nu. 23. de consti. Iaſ. in rub. ff. de acqu. hæred. num. 21. Ioan. de Molina in tract. de differentijs inter forum contentio. & animæ. differentia. 29. char. 15. Sylvest. verb. Alienatio. q. 13. Andr. Tiraquel. de iure mariti. glo. 4. num. 21. Boeri. deciſ. 1. nu. 13. Et Segur. in repe. l. 1. §. si vir. num. 125. ff. de acquirẽ. possi. Quæ sententia extenditur, testibus prædictis authoribus, ad omnem actum, in quo est prætermissa solennitas iuris positiui, vt in foro animæ non teneatur quis de hoc sibi facere cõscientiam,

mento en las mandas †, y en las otras cosas que en el se contienen: y si alguno dexare a otro en su postrimera volũtad por heredero, o le legare, ò mandare alguna cosa para que la den a otro alguno a quien sostituye en la herencia, o manda: si el tal

† En las mãdas. Declarat hanc legem Greg. Lopez in. l. 6. titul. 10. partit. 6. in verbo. Fasta vn año. versi. Hodie vero attenta. l. regni. quem vide. & in. l. 20. verb. no mueſtra. tit. 22. parti. 3.

scientiam, ex quo non interuenit ibi aliqua deceptio, & adfuit consensus habentium actum explicare. ¶Quinto loco adducitur fundamentum tale. Ex testamẽto non solenni oritur obligatio naturalis secundum communem, vt probaui paulò antè in hac gl. vers. Secundò suaderi potest. Nam vbi consensus est. Quod patet, cùm testamẽtum sua origine, & inuentione sit de iure naturali, seu gentium, licèt solennitates sint de iure ciuili. Bartol. in l. interdum. ff. de condi. indeb. & l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. tex. est in l. in eo. §. fin. cum l. sequen. ff. de acqui. rer. domi. Et tale testamentum dicitur validum de iure gẽtium, quod habet voluntatem testatoris, quæ probatur ex testamẽto inualido. l. fin. ff. de reb. eorum. l. in testamento. ff. de fideicom. liber. Ergo cùm sit validum de iure gentium, & adsit consensus testatoris in tali postrema voluntate, ex eo causatur naturalis obligatio, quæ est de iure gentium. l. cùm amplius. §. is natura debet. de regu. iur. ff. ac proinde erit tutus petendo, vel retinendo in foro animæ.

¶Sextò, solennitas, quòd plures testes in actu vltra duos est probatoria, non tamen substantialis. l. fina. versic. Cùm enim. C. de fideicom. facit, sic inducendo eam. vbi dicitur, quòd ideò in testamento requiruntur septem testes, nè quid falsitatis in eo committatur, cùm per plures homines veritas magis eluceseat. Probat ergo ille tex. quòd solennitas septem testium ideò est necessaria in testamento, vt per ipsum probetur voluntas testatoris. Si ergo testamentum sit factum coram minori numero, est testamentum: sed quia voluntas testatoris non potest probari debito numero testium, ideò non sortitur effectum. l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tutel. Confirmatur. Nam si esset ista solennitas substantialis, non autem probatoria, sequeretur quòd ex testamento minùs solenni non oriretur obligatio naturalis, quod tamen est falsum, vt prædiximus. ergo &c. Antecedens probatur in l. prima. §. si quisita. ff. de verb. obliga. Ex his igitur responderi potest hanc vltimam communem sententiam veriorem, & probabiliorem iudicandam fore. ¶Quibus autem remedijs debeantur legata, & fideicommissa ex testamento minùs solenni, est consulendus Gualdens. de arte testandi. titul. 2. cautel. 3. pagella. 34. & 35. ¶Quæro cuius effectus & operatiõis sit clausula codicillaris, Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum &c? Respond. quòd plures enumerat Antoni. Gomez in l. tertia. Tauri. nu. 75. vbi poteris videre. Guillel. Benedict. in repet. capit. Rainutius. verbo. matrem in super Cleram. nume. 47. de testamen. vbi tenet, quòd clausula codicillaris in testamento filij de consensu patris facta esto, quòd non valeat vt testamentum, valebit tamen tanquam donatio causa mortis. Alios duos effectus ponit ipse Guillel. Benedi. in verb. testamentum. 3. num. 17. quem omnino videatis. Ista clausula facit testamentum valere iure fideicommissi. Alexan. dicit hanc communem in consil. 19. colum. 3. nume. 9. lib. 6. quo in loco plura citat in præsidium istius communis conclusionis. Paul. Parisi. consil. 11. colum. 3. nume. 32. lib. 3. Socinus in l. Gallus. §. quidam rectè. nume. 10. ff. de liberis & posthu. Corne. consi. 96. nume. 6. lib. 2. & consil. 126. nume. 4. eod. lib. 2. Idem Corne. consi. 133. colum. 1. num. 2. lib. 3. & consi. 306. col. 2. eodẽ. 3. volumi. Barto. in l. prima. ff. de iure codicillo. Bald. in l. vlti. C. eod. tit. Aymon Crauet. consil. 22. nume. 8. Deci. consi. 369. nume. 2. & consi. 431. nume. 8. Iaf. consi. 104. colum. 5. num. 3. lib. 4. glo. l. ex ea. ff. de testa. l. Scæuola. ff. ad Trebel. text. in princip. Instit. de codicil. l. 2. tit. 12. part. 6. ¶Intelligas tamen, quando testamentum est nullum ratione solennitatis, secùs si ratione voluntatis, quo casu nihil operatur clausula codicillaris. l. fideicõmissa. §. primo. de lega. 3. Barto. in l. si is qui. nu. 1. ff. de testam. Deci. consi. 205. nu. 10. & consil. 394. nume. 6. Guillel. Benedict. in repe. ca. Rainutius. verb. testamentum. 3. num. 17. de testam. Vital. de Cambanis pag. 13. §. clausula codicillaris si non valet. &c. ¶Intellige secundo, in testamento in scriptis de iure nostri regni, cùm in nuncupatiuo nõ habeat locum per. l. 3. Tauri. qua cautum est eandem solennitatem adhibendam esse in codicillis, quæ seruanda est in ista lege. 1. in testamento nuncupatiuo. ¶Plures quæstiones huic negotio summè necessariè scriptas reliquit Celsi. in clausularũ tract. §. clausula codicillaris. fol. paruæ impressionis. 51. colum. 2. cum seq. & Vital. de Cambanis in suo tract. etiam clausula. pagina. 11. cum duob. sequentibus. §. clausula codicillaris. Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum Paul. de Castr. in l. codicillis. §. Lucius Titius. nu. 2. ff. de legat. 2. & in authen. Ex causa. nu. 14. C. de libe. præter. & in l. ex ea. nu. 2. ff. de testamen. Ioan. Coras. in l. filium quem. nume. 41. C. famil. herciscun. & in l. hæreditatem. nu. 6. C. de impube. & alijs substitu. Deci. consi. 287. num. 4. & consil. 242. nu. 2. Curti. Iunior consil. 148. colum. 6. nu. 11. vbi inter alia allegat sing. doctrinam Bald. in l. quoties. C. de hære. instit. quod supplet defectum institutionis. Deci. consi. 77. colum. 3.

Dubium autem non contemnẽdum vt in hac materia subijciamus æquũ mihi videtur, Vtrùm, scilicet, clausula codicillaris censeatur apposita ex consuetudine Tabellionis, ex quo de Stylo apponi solet, vel censeatur adiecta ex petitione & voluntate testatoris? Quod ex rogamine & voluntate testatoris censenda sit appositio talis clausulæ,

probat

probat Imol. in repe. l. filio præterito. col. 8. versi. Et per prædicta. ff. de iniusto rup. irrito q; facto testamen. Alexan. consi. 125. colum. penul. vers. Nec obstat quòd notarius istas clausulas. nume. 10. lib. primo. & consi. 142. colum. 4. num. 4. lib. 2. quod repetitur consi. 102. libr. 3. & consi. 1. colum. 5. versicu. Et licèt quidam celeberrimus. num. 21. lib. 5. Corne. consi. 150. colum. 3. nume. 6. versi. Nec obstat etiam id quod dicebat. libr. 3. Barbat. in capit. quod translationem. colum. 6. nume. 26. de off. de legat. Deci. in. l. vt liberis. num. 14. C. de collatio. Barba. in consi. 6. in fin. lib. 3. & consi. 54. col. pen. eod. lib. 3. & consi. 58. col. 9. libr. 4. Deci. in. l. semper in stipulationibus. colum. penul. ff. de regul. iur. & in capit. cùm. M. de consti. colum. 2. Andr. Alciat. in. l. prima. §. si quis ita. notab. 3. ff. de verb. obligat. Hierony. Grat. qui hanc fatetur communem opinionem consi. 112. colum. 3. libr. 2. Ripa in l. Centurio. colum. 26. versi. Aduerte quia de consuetudine. nume. 80. ff. de vulga. & pupil. Ripa in l. si vnquam. quæst. 21. nume. 42. C. de reuocã. donat. Couar. de testamen. in. 2. part. rubr. num. 14. Tiraquel. de iure constit. limita. 31. nu. 13. Pro qua sententia communi faciunt adducta per Iacob. de Segur. in repeti. l. tertię. §. fina. nume. 31. cum pluribus sequen. ff. de liber. & posthu. tenet Deci. in cap. cùm. M. colum. 2. num. 7. de consti. qui allegat plures alios approbãtes istam opinionem. Et nouissimè tradita à Licentiato Menchaceñ. lib. 1. de succes. creat. §. sexto. nume. 53. Quæ theorica in practica ad multa est vtilis.

Contrariam opinionem, imò nisi expressè fuerit à testatore dicta clausula apposita, non censeri ex eius voluntate, sed ex stylo & cõsuetudine Notariorum, tenent Bart. in. l. prima. quæst. 6. nu. 10. ff. de iure codicil. Bal. in. l. quoties. colum. prima. C. de hære. insti. Cardina. Zabarella consi. 120. versicu. Item tales renuntiationes. Tiraquel. de iure constit. alios refert limita. final. nume. 12. & transire videtur Rip. cum hac opinione in dict. l. Centurio. nu. 80. Decius eam dicit communem cons. 304. colum. 5. & Tiraquel. in repe. l. si vnquam. in princip. nume. 122. C. de reuocan. donat. vbi plures huius sententiæ doctores citat. Denique eam sequendam existimat Curti. Iunior consi. 101. nume. 11. Couar. in citata rubri. de testam. 2. part. nu. 14. Quæ opinio videtur verior ex eo, quòd debet legi totum testamentum coram testatore extensè, vt suprà dixi. Et etiam ad Segur. vbi suprà. nu. 31. Quæ lectio præsumitur facta, cùm pertineat ad officium Tabellionis. cap. ad audientiam. de præscript. dixi in glos. 1. versicu. Quis autem teneatur probare qualitatem vicinitatis. ¶ Dubium autem est, Vtrùm testamentum, cui iuramentum est interpositum, habeatur loco clausulæ derogatoriæ ad primum testamentũ, vt necesse sit facere mentionem de tali testamento iuramento firmato? ¶ Et quòd habeat vim clausulæ codicillaris tale iuramentum, tenet Segur. in repet. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. nume. 138. ff. de lega. secundo, citat. l. cùm pater. §. filijs matrem. ff. de lega. 2. Bartol. in. l. prima. §. si quis. ff. de verb. obliga. & sic facit illum valere eo modo, quo meliùs valere potest. per dict. §. filijs matrem. Idem tenet Segur. in repe. l. filius dum in ciuitate. nume. 22. ff. de verb. obligatio. versicu. Ex hoc posset inferri, quòd si. ¶ Quòd autem primum testamentum, cui testator iuramentum addidit de non reuocãdo illud, ex hoc contineat clausulam derogatoriam circa secundum Barto. in. l. si quis. in princip. colum. fi. ff. de legat. 3. Reputat notandam doctrinã Segur. in dict. l. filius dum in ciuitate. nume. 23. vbi plura olim â me fuerunt addita. Et est communis opinio teste Couar. in. 2. part. rubri. de testamen. nu. 19. chart. 12. versi. Secundò infertur. vbi plures huius sententiæ refert authores. Et sic requiritur specialis mentio illius primi testamenti iurati, aliàs si de eo & iuramento non fuisset facta mentio specialiter, non censeretur reuocatum per posterius. Tiraquel. de iure mariti. glos. 7. numer. 153. vbi in nume. 203. adducit plures hanc opinionem communem dicentes. Gomezi. in cap. primo. nu. 188. de constit. libr. 6. Communem etiam fatetur Selua. de benefi. 3. par. quæst. 14. nume. 17. versi. Decimoquintò pro ista parte. Paul. de Castr. consil. 284. nume. 4. lib. 1. Guido Papę decisio. 127. nu. 2. & consil. 64. colum. 1. versi. Est tamen. Et Grego. Lopez in. l. 8. titu. 1. part. 6. in glo. 3. ¶ Sunt tamen plures, qui contra istam communem sententiam tenent, & eam communem firment, vt est Alber. Brun. in tracta. de forma. colum. 24. Frederi. dicit communem consil. 47. Ioan. Anani. consi. 55. Aymon Crauet. consi. 126. colum. fina. num. 7. Soci. consi. 3. colum. 4. numer. 18. libr. 3. Chosmas Guinier in pragma. sanctione Gallicana. de collatio. §. vt verò. versi. Ad verbum. fol. 204. Couar. in rubri. de testamen. 2. part. chart. 12. colum. 2. & 3. vbi videatis. & Andr. Tiraquel. vbi suprà nu. 203. vers. Decimumtertium genus. Imò quòd satis sit exprimere clausulam derogatoriam in genere, dicendo, Non obstante quocunque alio testamento, quod ante hoc cõdiderim, quod cassum, & irritũ decernens, quibuscunque clausulis derogatorijs à me fuerit conditum. Marti. Nauar. in repet. capit. si quando. exceptio. 1. satis copiosè rem differit, posteriorem hanc opinionem approbans. de rescript. extra. Plura adducens probat hanc partem Selua. de beneficio. 3. part. quæst. 14. nume. 3. ¶ Concordari tamen possunt hæ opiniones communes contrariæ. Quia aut loquimur in clausula apposita

appoſita à priuato, vt tunc nihil importet in caſibus, in quibus requiritur ſpecialis expreſsio, & hoc caſu procedat prior opinio. Aut loquimur in clauſula generali poſita à Principe in lege, vel reſcripto, qui eſt lex animata, & tunc ſufficit abſque ſpeciali expreſsione, quia poteſt fingere expreſſum, quod expreſſum non eſt, quo loco procedat poſterior ſententia ex mente Andr. Tiraquell. in legibus connubiali. gloſſ. 7. nume. 204. ¶ Succedere poteſt dubium, vtrum hæreditas directò relinqui poſsit in codicillis? Reſpon. quòd non. l. 2. C. de codicil. l. non codicillum. C. de teſtam. l. hæreditas. C. de his quibus vt indign. §. penul. Inſtit. de codicill. Socin. in tracta. fallen. reg. 309. incip. Hæreditas. Socin. regul. 169. Gualdenſ. de arte teſtandi. tit. 2. num. 1. & in titu. 10. caute. 8. Fallit tamen inter liberos. Bart. in l. militis codicillis. ff. de teſta. militis refert Alexand. & Iaſ. in citata. l. 2. Socin. vbi ſuprà. Alexand. in. l. hac conſultiſsima. §. ſi quis autem. col. 3. nu. 4. & ibi Iaſo. penul. col. cum ſeq. Guiliel. Benedict. in. c. Rainutius. verb. teſtamentum. 3. nu. 57. de teſta. qui fatetur magis communem hanc ſententiam. ¶ Licèt contrariam communem firmet Paul. Pariſi. conſi. 35. nume. 6. lib. 2. Rom. eam tenet conſi. 179. colum. 3. Bald. in. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. verſi. Sed hîc quæro. ¶ Item dubitari poteſt, An clauſula codicillaris cenſeatur appoſita inter liberos. & glo. in. l. cohæredi. §. cùm filiæ. verb. non valuit. ff. de vulga. & pupilla. tenet partem. vbi Ioan. de Imol. col. 2. nu. 14. dicit eam menti tenendam, diligenterque fore notandam Alex. col. 3. num. 10. Areti. col. 4. nu. 8. Iaſo. nu. 18. ſubijciens, quòd nemo vnquam illi. gloſ. contrariauit. Sequitur Alexan. in. l. hac cõſultiſsima. §. ex imperfecto. nu. 12. C. de teſtam. vbi Iaſ. num. 8. Curti. Iunior nu. 15. Dixit notab. Iaſ. in. l. 1. §. ſi quis ita. col. 9. nu. 27. ff. de verb. obliga. & in. l. fina. nu. 15. C. de codicill. & in authen. nouiſsima. nu. 21. & in. l. eam quam. col. 6. C. de fideicom. Couar. in. c. Rainutius. §. 1. col. 2. verſi. Secundo intelligi poteſt. de teſtam. Andr. Tiraquell. in rep. l. ſi vnquam. nu. 86. ſecundum antiquam impreſsionem: in nouiori verò num. 103. verb. libertis. C. de reuoc. dona. Deci. conſi. 248. nu. 7. & à Segur. in repe. l. Imperator. nu. 24. ff. ad Trebell. Præſcriptam gloſſ. dixit ſolennem & ſing. Iaſo. in conſi. 26. col. 2. verſi. Illud etiam puto. lib. 1. Hippoly. in conſi. 118. col. 2. nu. 10. & ſingula. 36. ad fin. Notat Gregor. Lopez. in l. 7. verb. *seria valedero*. tit. 1. part. 6. Ferdinan. Gomez Arias in. l. 1. nu. 73. Tauri. Aymon Crauet. à Sauiliano conſi. 34. col. 2. lib. 1. ¶ Et iſtam opinionem communem cum prædict. glo. teneas, quanuis communem contra eam eſſe dixerit Gualdenſ. de arte teſtandi titul. 3. in cautel. 1. nume. 7. quæ prærogatiuæ locum habent, quando pater æqualiter inſtituit liberos, non aliàs Roma. conſ. 179. & 335. Philip. Deci. in. l. 1. colum. fina. C. vnde lib. & conſil. 105. nume. 6. & conſil. 631. column. 1. Quod procedit, quando inæqualitas eſſet magna, non aliter, ſecundum Curti. in. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſtamen. Tiraquel. in l. ſi vnquam. verb. donatione largitus. nume. 107. C. de reuoc. dona. Optimè per Anto. Rube. conſi. 6. nume. 3. & conſi. 7. vbi vide. ¶ Dubium autem erit hic tractandum, An legitima ſit relinquenda filio, titulo inſtitutionis, vel ſufficiat eam relinquere quoquo titulo, ſtante lege iſta regia ordin. Et videtur quod non. Nam licèt conſeruentur legata abſque hæredis inſtitutione, eôue inſtituto, nolente adire hæreditatem, ad inſtar authen. Ex cauſa. C. de libe. præte. & quæ annotaui ſuprà hac lege in gloſſ. 1. nihil tamen eſt diſpoſitum quo ad inſtitutionem, quæ omni iure etiam Regio, Cæſareo, & Pontificio deſideratur, vt dicto loco aſſerui. Satis enim eſt, q̃ corrigat ius commune quo ad aliquid, nempe quo ad dationem legatorũ hæreditate non adita, nõ tamen quo ad inſtitutionis omiſsionem. ex notatis à Ioanne de Imol. in rep. l. filio præterito. nu. 73. ff. de iniuſto rup. ¶ Item leges poſteriores ſunt intelligendæ per priores, at leges Partitarum communes totius regni Caſtellæ ſe cõformant cum iure ciuili, quod requiratur titulus honorabilis inſtitutionis. l. 5. & ibi. Greg. Lopez in parti. *como heredero*. tit. 8. parti. 6. Et eſt communis opinio, vt ſatis latè probat Segur. in repe. l. cum patronus. num. 40. & ibi dixi. ff. de leg. 2. gloſſ. in authen. Nouiſsima. verb. titulo. & in. l. omnimodo. verb. vel fideicommiſſo. C. de inoff. teſtam. Couar. dicit cõmunem hanc opinionem etiam in teſtamento condito inter liberos in ca. Rainutius. §. 1. nume. 2. de teſtam. Anto. Rubeus. Alexandri. conſi. 72. colum. 1. communis in auth. Nouiſsima. ſuprà citata. ſecundum Salic. & Iaſo. colum. 5. num. 16. gloſ. verb. inſtituit. & ibi. Prob. de teſtament. Carolus Molinæ. in additione ad Alexan. conſi. 168. colum. 2. num. 5. in verb. inſtitutionis. lib. 5. Et eſt vera & communis in vtraq; ſchola Canoniſtarum & Legiſtarum ſecundum Guiliel. Benedict. in repet. c. Rainutius. verbo. in eodem teſtamento relinquens. 1. nume. 136. de teſtamẽ. Gualdenſ. de arte teſtandi. titul. 3. cautel. 1. Et procedit etiam in terris eccleſiæ ſecundum magis communem opinionem, teſte Rip. in rub. nume. 44. ff. ſolut. matrim. quam ibi confirmat Iaſ. nume. 31. Et dicit communem. nume. 32. in priori lectura. Quanuis Alexand. in teſtamento facto in terris Papæ communem dixerit contrariam in. l. inter cætera. ff. de lib. & poſthu. quem Iaſ. & Rip. vbi ſuprà referunt, & reprehendunt.

¶ Ergo

¶Ergo per subauditos intellectus non sunt inducendæ legum correctiones. glo. in cap. cupientes. §. quòd si per viginti. in verb. petere. de electione. lib. 6. quam sæpenumerò Doctores in diuersis locis laudant tanquam singula. Et nos alibi plures eam citantes retulimus. ¶Contrariam opinionẽ, imò quòd institutionis titulus non sit hodie in regno necessarius ad valorem testamenti per hanc legem tenent aliqui, eam punctuantes, prout audiui, quæ tamen declaratio in iure nostri regni, quod omnibus regnicolis commune est, vt scripsi in procœmialibus quæstionibus. 3. quæst. superinducta est, & contra mentem huius legis, prout ex eius lectione, etsi sit ingenio nimis obtuso vnicuique constare poterit. Cùm ergo à lege non sit solennitas institutionis correcta, superstitiosum erit talem correctionem adijcere. ¶Secundò fundatur. Nam quando legitima est aucta per aliquã legem, satis est eo casu, quòd legitima relinquatur quocunque titulo, vt est Bald. traditio in. l. maximum vitium. C. de libe. præte. colum. 6. nume. 15. Eum sequitur Paul. in. l. fina. §. in computatione. nume. 12. C. de iure deliberand. Et est opinio communior secundum Nicol. Boeri. decisi. 188. nu. 5. Ioan. Lup. in. l. 6. nume. 3. in ordina. Tauri, illam doctrinam sequitur, & alij, de quibus per Boeri. vbi suprà. Sed mihi falsa est ista doctrina, vt dixi ad Segur. in repe. l. cùm patronus. nume. 40. ff. de legat. secundo. quia augmẽtum intelligitur quantum ad quantitatem, non tamen quo ad diminutionem solennitatis, vt colligitur ex Bart. doctrina in. l. prima. §. lex Falcidia. ff. ad legem Falcid. vbi statutum recipit interpretationem à iure communi. Item quia opinio Bald. est falsa, & communiter reprobata secundum Petrum de Rauen. in Alphabeto aureo. verb. legitima. colum. 3. fol. 73. & est tenendum contra Bald. teste Iaso. in authẽ. Nouissima. numer. 24. C. de inoffic. testa. Roma. & Alexan. in. l. si quis priore. num. 5. 6. & 7. ff. ad Trebel. Suadetur ex Calder. consi. 32. sub rubr. de testa. dicenti, quòd si statutum auget legitimam filiorum, in eo locum habebunt iura communia de legitima loquentia, vnde filius in tali legitima nõ poterit grauari, quemadmodũ dispositum est in iure communi per. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testamen. ¶Item & tertio. Lex permittens contra iuris dispositionem alicui filiofamiliàs testari, est interpretanda iuxta regulas iuris communis, vt faciat testamentum cum testibus legitimis, & rogatis. Item etiam sine præiudicio tertij. Bart. in dict. §. lex Falcidia. Bald. Paul. & Areti. in. l. si quæramus. ff. de testa. textus singula. in. l. si quando. in princip. C. de inoffi. testamen. Item etiam: nam statutum recipit interpretationem declaratiuam à iure communi. cap. cum dilectus. de consuetu. ergo lex amplians legitimam, debet intelligi cum qualitatibus legis ampliatæ. Bald. in rubr. de causa poss. & proprieta. colum. fina. argumen. l. inter socerum. §. cùm inter. ff. de pact. dotal. ergo titulo institutionis erit legitima etiam aucta filijs relinquenda, cùm in hoc leges anteriores non sint correctæ. ¶Hinc infero, legitimam auctam relinquendam esse filijs titulo institutionis, etiã stantibus legibus regijs Hispaniæ. vt. l. 28. Tauri, quæ solùm ex testamento quintam partem bonorum parentum reliquit dispositioni testatoris, reliquas quatuor partes legitimam filiorum iudicauit. ¶Item lex Lusitanię duas partes bonorum patris liberis pro legitima reseruauit: tertiam liberæ dispositioni testatorum ascendentium reliquit. vt cõstat lib. 4. ordi. Lusita. tit. 70. §. primo. incip. *Seu padre*. Quam videant Lusitani. ¶Idemq; existimo in regno Aragonum, cùm filijs pater teneatur aliquid relinquere loco legitimæ, etiam si res minima fuerit, vt inter eos seruatur ex fororum lib. 6. de testamen. nobilium. & in titul. De testamentis ciuium. ibi. possunt vnum ex filijs quem voluerint hæredem facere, alijs filijs de suis bonis quantum eis placuerit dimittẽdo. Supple etiam. Quod prædictum forum ideo fuerit cõstitutum, vt hac via filij parentibus cogantur obedire: qui si scirent parentes nil vltra quintam sui patrimonij partem posse filijs detrahere, fierent ipsis parentibus inobedientes, & insolẽtes, cùm sint ceruicosi, & suarum voluntatum, vt in plurimum sectatores. Tamen illud relinquendum erit iuxta declarationem iuris communis, scilicet, titulo institutionis per prædicta. Quod est menti tenendum. ¶Deducitur secundo intellectus ad Regiam legẽ quintam in ordina. Tauri. quòd facultas testandi concessa filijs constitutis sub patris potestate, ea in lege procedit seruatis regulis iuris communis, per prædicta in versi. Item & tertiò. Suadetur: nã certum est, quòd quanuis à iure quis habeat liberam & plenam facultatem testandi, id tamen accipiendum est absque præiudicio tertij, & tantùm debet regulari facultas ad ius formatum quod habet in suis rebus. l. 1. & ibi notat Bald. ff. de milita. testam. glo. in. l. fina. verb. patre. ibi, Saluo tamen vsufructu patris. C. sent. passis. vbi probat, quòd si pater deportatus est, & per hoc filius eius est exẽptus à potestate sua, feceritque testamentum ante restitutionem patris, valebit circa propria bona ipsius filij, nempe castrensia, vel quasi, & aduẽtitia respectu proprietatis: non vero circa vsumfructum, quem pater habebat in eis. concessio eñ Principis intelligitur sine præiudicio tertij. l. 2. §. merito. & §. si quid à Principe. ff. ne qd in loco publi. l. quod auus. C. de emancipatio. liber. notatur in capi. ex tuarum. de autho. & vsu pall. Philipp. Corne.

Corne.consil.127.colum.fina.nume.60.libr.2.& consi.196.colum.1.num.3.eodem.libr.2.

Item suadetur: quia facultas testandi in tertia parte, concessio particularis est,& corrigẽs ius cõmune. vt patet in.l.prima. §. sed filius famil. ff.de legat.3.cum alijs concord.à me citatis suprà hac lege.in glo.prima.Ergo prædicta lex.6.Tauri,iuncta lege præceden. 5. est restringenda, vt quantò minus fieri possit,lædat ius commune.l.præcipimus.C.de appella.cap.cùm dilectus.de consi.Corne.consi.143.colum.2.nume.7.lib.2.Roma.consi. 199.colum.3.versi.Secundò principaliter.etiam si statutum nihil operaretur,tamen interpretãdum esset secundùm ius commune, ne quis indebitè damnum patiatur.gloss.in.l.fina.§.in computatione.in verb.confundantur. C.de iure deliberã. communiter recepta secundùm Philip.Deci.consil.37.colum.3.numer.7.libr.1.Pariſi. consil.144. nume.25.libr.4.Imol.in capit.Rainutius.nu.205. de testa.Est glo.singu.in cap.paratus.verb. si verba.23.quæst.1.Barthol.Cæpol.in consil.20.incip. Est in quæstione.colum.3.nume.6. vbi citat gloss. dict.§.in computatione.Satis enim est, quòd operetur effectum testãdi quo ad proprietatem, non tamen quo ad vsum fructũ patri quæsitum: quia vbi statutum contra ius commune vnum effectũ operari potest,nõ debet duplicem inducere, cùm sint ad ius commune statuta reducenda,quantum fieri possit.Roman.in dict.consi.199.col.4. Quia filius fa. in bonis,in quibus acquiritur vsus fructus patri,est notum non posse testari.l.fina.§.filijs autem.C.de bonis quæ libe.Optimè per Anto. Rube.consil.46. colum.2. ¶ Præterea non est inutilis hæc facultas ipsi filio fami.cùm iam testari possit de proprietate illa, quæ vendi possit, vel censuari,& est æstimabilis, vt dixi olim ad Segur. in repeti.l.Imperator.nume.78.ff. ad Trebell. Nec obstat lex.5. Tau. ibi, *como si estuuiesse fuera de su poder*. Nam verba ista sunt referenda quo ad testamenti valorem, & quo ad alia, quæ non tendunt in præiudicium patris,alterius ve tertij, per prædicta. Quanuis doctissimus Anto.Gomez in dict.l. 6.Taur. contrariam opinionem velit defendere, quæ nec in iudicando,nec consulendo est sequenda, cùm sit correctoria,& non expressa à iure. argum.l.præcipimus.C.de appella. notant Barbat. & Alexand.in additioni.ad Bald.in dict.l. maximum vitium.sub nume.15.verb.in contrarium.& verb.institutionis.C.de libe.præter. defendendo contra Bald.quòd requiratur etiam hodie titulus institutionis propter magnos effectus resultantes ex tali titulo. Hanc nostrã declarationem posteà comperi per Gregor. Lopium in.l.13.in gl.2.tit.1. part.6. quæ est notanda in practica aliàs obtenta in iudicio contradictorio. ¶ Quæro, Vtrùm testamentum iuramento firmatum habeat vim clausulæ derogatoriæ circa primum? Ioan. Andr. in regul.quod semel.nume.3.de regul. iur.libr.6.Bart. in.l.si quis in principio testamenti. ff.de lega.primo.& est communis, à qua in iudicando non est recedendum, teste Bartholom.Soci.in.l.si mihi. §.in legatis.num.11.ff.de legat.primo.Bald. Paul. Fulgos.Alexan. & Iaso nu.8. qui dicit hanc communem in.l. sancimus. C. de testamen. Reputat singu.ipsemet Ias.in.l.si conuenerit.colum.4. nume.13.ff.de iurisdi.omni.iudi.Et nobilem Guido Pap.decisi.128.incip. Et pro ista parte.Ioan.Lup. in repe.cap. Per vestras.§.12. incip.Limita tamen & intellige.nume.23.fol. 116. colum.2. dixi ad Segur.in repeti.l.filius dum in ciuitate. nume.23. ff. de verb.obligat.Guiliel.Benedict. in cap. Rainutius.verb.Testamentum.2.num.17. de testamen. quo in loco nume.19.credit procedere istam opinionem altero de duobus concurrentibus, nempe, si testator in posteriori testamento vltra iuramentum in eo interpositum reuocaret generaliter, saltem genericè, omne aliud testamentum à se factũ. Posterior casus erit, si adijceret illud suũ secundum testamentum iuratum omnibus alijs ante hoc conditis præcellere. ¶ Ex qua declaratione deducere licet, testamentum secundum iuratum, non tamẽ habens alteram de prædictis clausulis,inualidũ & nullũ esse quo ad præcedens cõtinens clausulã derogatoriã. ¶ Vtrùm autẽ Tabellio adijciens iuramentũ in testamento sit puniendus pœnis statutis de iure regni in.l.6. tit. primo. libr.3.suprà.& in pragma.182.lib.pragma. Et videtur quòd non: quia tale iuramentum est nullum, ac per consequens ex nullo actu, nullus sequitur effectus,hoc est,pœnæ in tali lege statutæ. per notata à Bald.in.l.non dubium. C. de legi. à Carol. Molynæ.in consuetu.Parisien.titul.primo. §. 22. nume.32.Segur.in.l.prima. §.si vir vxori. nu.157. ff.de acquirend.possess. ibique aliqua addidimus. remota etenim causa principali, & iuramentum remoueri necesse est.l.fin. C.non numerata pecunia. vbi regulatur iuramentum secundum naturam contractus,super quo interponitur. & habetur in lib.5.obseruantiarum Aragonum.rubri. de testam.cuius litera hęc est.Item obseruatur,quòd vltimum testamentum semper valet, licèt primũ testamentum esset iuramento vallatum de non reuocando illud. ¶ Suadetur. Nam vbi principalis contractus nullus est, & legi contrarius, etiam in pœnæ adiectione non tenet.l. Seius & Augerius.l.quod de bonis.ff.ad legem Falcid.l.non dubium.C.de legib.l.fin.ff.de constit. pec.c.Petrus & Guil.de offi.delega.glo.& Felin.in capi.significantibus.colum.vlti.eod.titul. vbi etiam hoc notant Bald.Panormi.& Barba. Felin.in cap.tua.colum.3.

lum.3.de iureiurand. Idem in ca.nobis.de simoni. l. si homo mortuus. l. ita stipulatus. la magna. ff. de verbo.obliga.vbi Rip.nu.36. Alexan. consi.32. lib.2.&ibi Carol.Molinæ.glo.in.l.si patronus.§. patronum.verbo.Fabiana. ff. si quid in fraud.patro. Ias.in.l.impossibilis.col.fin.de verb.obligat. Ias.in.l.si prætextu.1.colum.fin.C.de transact.& in.l.principalibus.num.3.colum.3. ff.si cert. peta. Fabia. de Monte in tracta. de empt. & vend. 6.q. princip.nu.53. Ias.in.§.fuerat.nume.76. Instit. de actionib.&in.l.certi condictio.§.si nummos.nu. 36.ff.si cert.peta.&in.l.ex testamento.col.1.nu.1. versi. Non omitto vnum.C.de fideicom.&in.l.1. §.si vir vxori.col.4.num.18.ff.de acqui.poss.&in l.eius qui in prouincia.§.quas verò.nu.3.ff.si cert. peta.Carol.Molinæ.in consuetu.Parisien.tit. primo.§.primo.glo.5.nu.31.Barto.in.l. diuus Traianus.nu.1.ff.de testam. milit. qui plura adducunt, communem q; fatentur hanc sententiam, nempe cassato principali, & accessorium ac clausulæ in eo contentæ &c. ¶ Ex quo potest intelligi Regia lex 49. Tauri, quòd habeat locum in matrimonio valido, secùs in nullo ratione consanguinitatis, aliove impedimento iuris, ratione prædicta. Tum etiam, quia loquitur de matrimonio valido & vero, probat ibi, *el que contraxere matrimonio.* nã verba in sensu principaliori sunt accipiẽda, & sic in matrimonio de præsenti, & valido, in quo perpetuum præiudicium versatur patri, cùm semel filia nupta, ampliùs non poterit dici virgo, sed vidua, saltem quo ad hominum æstimationem: & habet talis actus perfectus causam in se perpetuã, cùm morte coniugum dissoluatur. De intellectu prædictæ legis latiùs (Deo dante) dicam in.l.vni. titu.6.infrà hoc libro. Et declaratur constit.1. de exhæred.filiorum lib.6.fororum Arago. ibi, nuptias duxerit contrahendas, eandem de bonis dotare minimè teneantur. ¶ Hodie tamen puto, q; etiam si interponatur iuramentum ad validitatẽ testamenti, quòd notarius non incidit in pœnam prædictæ.l.6.titu.11.lib.3.suprà. quia est actus reuocabilis absq; interpositione iuramenti, ergo absq; pœna potuit apponi. argum. eorum, quæ scribuntur à Doctore Didaco Segura in repet.l.1.§. si vir vxori.nu.138.ff.de acq.posse.&est prag.regia.211. fol.158.col.3.regum Catholicorũ. Ex quibus possent Dñi Lusitani.l.1.tit.3.lib.4. ordin.suarum restringere, & intelligere. ¶ Deducitur etiam ex dictis in præcedenti quæstione testamentum iuramento firmatum reuocari posse per secundũ, quãuis reuocans sit periurus. Priorem partem firmat glo.in cap.vltima voluntas.13.q.2.Bald. in authẽ. hoc inter liberos.nu.12.C.de testam.&in authẽt. Sacramenta puberum. nu.14. C. si aduers. vendi. Paul.de Castr.in.l.fi.ad fi.C. si cõtra ius vel vtili. pub.Curti.Senior, qui plures huius sententiæ refert authores consil.52.nu.2.Panor.in capit.sicut. nu.4.de sponsa.Ioan.Coras.in.l.admonendi. nu. 28.ff.de iureiurand.Rip. in capi.1.nu.58. de iudic. Paul.Castren.consil.284.nume.2.libr.1.quorum opinio communis est secundum Imol.in ca.cùm contingat.col.24.nu.35. de iureiurand. & Couar. in rubr.extra isto tit.2.part.nu.15.vbi alios refert, dicentes hanc opinionem communem fore, quos non libet transcribere. Quantum ad secundam videtur quòd reuocans testamentum iuramento firmatum, non sit periurij macula notãdus. Est Barto.sententia in.l. si quis. in principio.nu.14.ff.de lega.3. iterum in.l.stipulatio ista.ff.de verb.oblig. &in.l. cùm duobus. §. idem respondet.1.nu.2.ff. pro socio. Cyn.in.l.1.C.de sacrosan.eccle.col.fin. nu.13. dicens hanc opinionem communem esse legistarum. Alexand.in dict.l.stipulatio.nu.5. Fatetur communem. & Angel.à Gambellio.in tracta. de testam.glo.1.verb. & iurauit. Ioan.Crott. eam defendit in dict.l.stipulatio.nu.18. Ioan.Mayneri.in.l.quandiu.nume.121.ff.de regu. iur. Ias.in.§. item si quis postulante.num. 69. de actio.vbi Gomezi.communem dicit nu. 36. & Ripa in ca. cùm M.nu.72.de consti. Couarru.in rub. de testam.2. part.nu.15. versi. Secunda opinio partim ex præmissis constat. refert Anto.de Rosellis in tract. de Concilijs.§. dubitatur insuper an si beneficium. nu.26.fol.82.col.2.in.10.volumi.tract.secundum impressionem Lugduneñ. Anni 1544. Et Philip. Francus in regul. Quod semel. de regu. iur. libr.6. nu.3. ¶ Ab hac communi Barto. & aliorum libenter recederem, imò firmarem periurum esse ex tali reuocatione, quanuis actus teneat contra iuramentum. Nam licèt lex ciuilis improbet iuramẽtum in pluribus casibus, nihilominus cõtraueniẽs tali iuramẽto à iure ciuili reprobato remanet periurus. Hosti. & Io. Andr. in.c. quemadmodũ. de iureiur. Ang. in tract. de testam. glo.104.col.1. ibiq; respondet ad.l.stipulatio hoc modo. ff. de verbo. oblig. ¶ Secundò. Nam iuramento firmanẽ dispositiones hominũ, etsi sint cõtra bonos mores ciuiles iuris secularis artificio. casus in.c. quãuis pactũ. de pact. lib.6. &.c. cũ contingat. de iureiur. c. licèt. eo. tit. & lib. notat Bal. in.l. pactum. q.18. C. de pactis. ¶ Ergo quanuis cõcedamus tale iuramentum esse contra bonos mores ciuiles, non tamen impeditur effectus iuramenti, cùm ad illud seruandum de iure Canonico, quo in hoc standũ est, sit obligatus. ¶ Tertiò adstipulatur. Nam quanuis secundus actus valeat contra actũ primum iuratũ, nihilominus reuocãs manet periurus. gl. sing. & cõiter approbata secdm Curt. Senio. cõsi. 52. col. 3. nu. 10. quæ est percelebris tenẽs Couar. aliosidẽ dicentes referente in rub. de testa. 2. part. nu. 15. in princ.

& in.2.parte epitomes.4.Decretal.capit.4.nu.9. & cap.6.nu.2.Ripa lib.3.respon.ca.16.nu.8.Imol. in dict.cap.cùm contingat.nu.35.Ludo.Gomezi. in.§.item si quis postulante.nu.36.Insti. de actio. & in.§.quædam.eod.tit.col.6.nu.16.Ias.in.l.duo bus.§.idem Pomponius.num.10. ff.de iureiuran. & in.l. si non sortem.§.si centum.colum.3. nu. 7. ff.de condi.indebi.Alciat.in cap.cùm contingat. num.180.de iureiuran.Deci.consi.475. nume.18. Ludo.Gomezi.in capi.1.nu.71. & nu.139.de constit.lib.6.ergo pro confirmatione istius cõclusionis aduersus prædictam communem sententiam.

Quartò authoritatibus doctorum probãda est hæc opinio,& in primis Ioan.Andr.in capi.quod semel.de regu.iur.lib.6.Paul.Castren.in.l.fin.nume.6.C.si contra ius vel vtili.publi. Imol. inquit tutiorem esse in dict.cap.cùm contingat.num.35. Felin.in cap.cum accessissent.nume.12.& ibi Deci.nume.7.de constit.Imol.in cap.cùm esses. nu. 32.isto titu.Philipp.Corne.consi.60.num.10. lib. 2.Ias.in.l.si ità quis.§.ea lege.num.24. ff. de verb. obligatio.Alexan.in dict.l.stipulatio hoc modo. num.5.eod.titu. Et est communis secundum Alciat.in dict.cap.cùm contingat.num.77.Guiliel. Mayneri.in.l.nemo potest.nume.93.& in.l.quandiu.nu.121.ff.de regu.iur. Couar.de testam.2.par. rub.nu.15.versi. Tertia igitur opinio.Oldrad.consil.127.nu.2.Speculat.de instrum. editio.§. compendiosè.num.25.Felin.in capi. in præsentia.nu. 6.de probatio. Et istam magis communẽ esse profitetur Alexan.consil.18.col.2.num.2.lib.2. quicquid ibi in cõtrarium senserit Carol. Molinæus. ¶Fœdere concordiæ existimo dicendum testamentum secundum cõtra iuramentum primum, existente noua causa,validum esse in vtroq; foro. argumen.tex.in capit.non debet.in princ.de consangui.& affin.& cap.peruenit.de iureiuran.cum simi. ¶Aut nulla superuenit causa de nouo excogitata,& tunc reuocãdo illud,est periurus, ac per consequens in foro canonico, quod tractat de salute animæ,per denuntiationem euangelicã posset impediri,& sic non erit validum,secundũ opinionem Specu.dict.§.compendiosè.nu.25.quam ità intelligendam fore censuit Ioan.Corasi. in dicta.l.admonendi.nu.31.fieri non posse dicitur id, quod cum peccato fieri posset, imò dicitur impossibile,glo.in.l.cùm donationis.C.de transact. l.filius.ff.de condi.insti.glo.in cap.ad audiẽtiam. de sponsalib.verb.habere.igitur nimirum,si in foro Dei sit inualidum tale testamentum secũdum, repugnante primo iuramento cõfirmato. ¶Confirmatur:quia ad seruandum primum testamentũ ratione iuramenti poterit ecclesia compellere illud reuocantem.Singul.est doct.Ioan.Fab.in.l.1. col.fina.ad finem.C.de sacrosan.eccle. ¶Sit ergo conclusio, quòd reuocans ex causa inexcogitata tempore testamenti,ꝙ possit illud mutare, iuxta communem Bart.& aliorum sine periurij labe.Si verò pura voluntas sit,non regulata tali causa,erit periurus,ac posset defendi primũ iuratum, secundùm opinionem communẽ.¶Quæri potest.Aliquis fundauit primogeniũ in filium suum, dicendo, quòd vocabat ad eum suum filium maiorem natu, & sic successit filius atque nepos testatoris in maioria:ex nepote est filia in linea descendenti:est dubium, Vtrùm ista debeat venire excluso masculo fratre collaterali, vel masculus alterius lineæ sit in eo fœminæ præferẽdus? Videtur quòd primogenium fit ad conseruationem familiæ.l. pronuntiatio.§.fina.ff.de verbo. signi. & sic in ea memoria testatoris extinguitur. ergo masculus alterius lineæ in defectum masculorum censeturvocatus,& sic ex voluntate fundatoris erit admittendus.argu.l.in conditionibus.ff.de condi.& demõstra.l.licet.ff.de lega.1.In cõtrarium videtur,quia nomine filiorum fœminæ continentur, nec fit sexus differentia.l.maximum vitium.C.de lib.præteri.ibi,Qui enim tales differentias inducunt,quasi naturæ accusatores existunt,cur non totos masculos generauit, vt vnde generarentur, nõ fiant. l.liberorum.§.fina.ff.de verbor.signifi.Sed fœmina non fuit exclusa,ergo erit admittenda excluso patruo, vel collaterali masculo. Facit, nam si primo genitus reliquerit filiam & fratres, exclusis masculis, veniet ad primogenium patris. Verbi gratia,Cùm duo essent filij,primo genitus successit solus,excluso secundò genito: deinde ipse primo genitus moritur relicta vna tantum filia, certè ea succedit, excluso etiam patruo secundò genito.Nam quandiu supereſt aliquis siue masculus siue fœmina ex linea,ad quam hæreditas semel peruenit,alia linea postposita, non fit trãsitus ad istã lineam iam exclusam.Isernia in cap.1.in prin.nu. 2. De eo qui sibi & hæredi. suis masc. Præpositus in cap.primo.nume.10.fundamento.15.pro nepote. De feudo Marchiæ, Ducatus,& Comitatus. Sigismundus Lofred.consil.39.nume.28. Tiraquellus in tracta. De primogenitura.quæstione.10.nume.21.& quæstione.14.Docto.Couar.lib.Practicarum quæstio.capit.38. numer. octauo. Ioannes Lup.in repetitio.rubr.de donatio. inter virum & vxo.§.69.nume.30. per capit. 1. de natis suc.feud. nam disposita in feudis locum habent in maioratibus, & ferè similia existimari solita sunt secundùm Bald.in.l.cùm antiquioribus.col.6.C.de iure delibe.Couar.lib.3.Variarum resolut.c.5.nu.5. versic.Quintò feuda.& maioratus. Ergo cùm fœmina à primogenio non fuerit exclusa, veniet, etiam patruo excluso, ex suprà dictis. Præterea filiæ si non excludantur expresè sunt habiles ad

succeden-

succedẽdum in maioria, seu regno, deficientibus masculis, de iure, & de facto. Bald. consil. 275. nume. 4. lib. 2. ca. significauit. de rescr. c. licet. de vot. l. 2. tit. 15. part. 2. vbi Grego. Lopez. verb. *La fija mayor*. Probatur in. l. 12. titu. 33. part. 7. vbi habetur, q̃ in eo dubio, vbi ambiguum est ex duobus simul natis, quis iudicãdus sit primò natus, constituitur casus, quo masculus & fœmina simul fuerunt nati, & dicit ipsa lex masculum præsumi primò natum, atque ideo eum habiturum ius, & bona primogenij. Igitur ibi mihi est text. fœminam habituram primogenituram, si constat sine dubio primò genitam fuisse. Sicut Esau respectu fratris Iacob, qui primò in lucem exijsse apparet Geñ. 25. Et sic in specie proposita, cùm non excluserit fœminas in institutione maioriæ fundator, paremq̃ dilectionem habuisse ad vtrunq; sexum apparet. Quod tamen intelligendum est deficiente filio masculo, etiam minore quam sit fœmina: nã hæc interpretatio ex communi sensu omnium recepta est in nostra Hispana republica, vt primogenium secundò genitus, quanuis minor natu excludat filiam primò genitam. Quod consentaneũ est voluntati fundatoris, qui voluit nomen suum perpetuum esse in familia, per transitum verò ad filiam cùm ipsa efficiatur de foro mariti, non est dubium contra voluntatem testatoris fuisse, ergo non est dicendum. l. licet. & ibi Barto. ff. de legat. primo. l. in conditionibus. ff. de condi. & demonstrat. l. hæredes mei. §. cùm ita. ff. ad Trebellia. & quæ notat Paul. Parisi. consil. 71. colum. secunda. libr. 4. Bald. in capi. Cumana. colum. tertia. nu. 5. de electio. & in singulari quæstione Soci. consil. 56. colum. 2. nume. 5. libr. 3. Adde Alberi. in. l. cæterum. §. vxori. nume. 4. ff. de vsu & habi. Grego. Lopez in. l. 21. titul. 31. parti. 3. dicentes, quòd legatum habitationis relictum à marito vxori, si ipsa transeat ad secũdas nuptias, cessat, quia cessat per secundas nuptias memoria mariti prædefuncti: si tamen duraret in viduitate, censetur esse in primo. l. mulieres. C. de incolis. lib. 10. l. 6. titu. 2. lib. 4. supra. præsertim cùm verba secundum communem ac vulgarem hominumq; receptam significationem recipienda sint. cap. ex literis. 1. de sponsa. vbi Præposit. Felin. in cap. cùm tu. nume. 15. de test. & in capi. per tuas. nume. 5. de proba. Iaſ. in. l. 3. §. Nerua filius. nume. 11. ff. de acqui. possess. & in l. stipulatio ista habere. §. hæc stipulatio quoque. nume. octauo. ff. de verborum obligat. cum concord. latè congestis ab And. Tiraquel. lib. primo. de retract. §. secundo. glos. prima. nume. 5. & consuetudo in maioricatibus multùm operari solet. Ioan. Orosc. in. l. de quibus. nume. 69. ff. de legib. Ex quibus videtur dicendum, quòd in iure patronatus, cùm in Hispania fiat ad instar maioriæ, & ob nomen familiæ conseruandum, filius in æquali gradu etiam minor præferatur fœminæ primogenitæ, per rationes, de quibus suprà. Facit notabile dictum Bal. in. l. prima. ff. de sena. vbi masculus præfertur fœminæ, quando inter se discordãt in præsentando. Tradit Deci. in. l. fœminæ. num. 47. versic. 26. Si mulier. ff. de regul. iur. ergo ità dicendum est in quæstiõe proposita. Sed Baldi opinio in præmissa quæstione non multùm vrgere videtur contra fœminam in iure patronatus, quãuis in causa subiecta ab aliquibus fortissimis practicis adduci soleat, vt vidi, quia est intelligẽdum cæteris paribus, vt declarat Felin. in ca. quoniam. ad fin. de testib. & quando prælatus in hac controuersia vellet gratificare præsentato à viro, quare poterit etiam gratificare præsentato à muliere æquale ius habente, vel neutrum admittere, & liberè prouidere lapso tempore presentandi. Et sic dictum Bald. simpliciter adductum, est falsum. Item ille loquitur, cùm ius patronatus competit pluribus in solidum, nos verò, quando vnus tantùm est vocatus ad ius præsentãdi, nam in isto casu masculus minor natu est filiæ fœminæ, etiam si sit maior ætate præferendus, dum tamen aliud ex testatoris voluntate non colligeretur, nempe quia fuit fœmina fundatrix iuris patronatus, & fortè fœminam primò vocasse ad illud iudici appareret, vel ex verbis id colligeretur, nam tunc nõ est faciendum discrimen in spiritualibus inter masculos, & fœminas, cùm omnes vnam mercedem debeant apud Deum recipere. Ad Corinth. 3. & ad Galat. 3. & text. in authenti. de monach. §. hinc autem. collatio. 1. Paul. Citadin. in tract. iuris patro. 3. part. quæst. 3. nu. 9. Pro masculo igitur consulere oportet in dubio. Et ità fuit decisum, quanuis per aliquos iudices & peritissimos cõsultores aliter fuerit consultum ac decisum in gradu appellationis coram metropolitano iudice sancti Iacobi. Ex præmissis ergo constat, quòd masculus erit præferendus sorori primò genitæ existenti in eodem gradu. Ad idem Couar. lib. 3. Variarum resolut. cap. 5. nu. 5. Ac idem in dubio erit dicẽdum in iure patronatus. Si tamẽ vocauit filium primogenitum, & habet filiam successor excludere debet collateralem masculum. Quia cùm filias in linea descendentiũ non excluserit, etiam fœminę competit nomen filij & primogenitæ: præsertim cùm sit proximior respectu lineæ testatori, & etiã antecessori. arg. l. cùm ita legatur. §. in fideicõmisso. ff. de legat. secundo. Couar. insigniter libr. practica. quæstio. capi. 38. vbi agit de. l. 40. Tauri, in qua cautum est, primogenitum ex filio præferendum esse secundò genito, quod in tantum locum habeat, quòd etiã si mares fœminis in maioratibus sint præferendi, attamen filia primogeniti præ-

mortui in vita patris auíque eiuſdem fœminæ excludit patruum maſculum ſecundò genitum, vbi ex conditionibus & legibus primogenij fœmina non excluditur. Hoc enim ex ratione eiuſdem legis approbat Couar. dict. cap. 38. num. 8. vbi citat Sebaſtianum Neapoda. in conſuet. Neapolita. rubri. de ſucceſſ. ab inteſta. verb. ex maſculis. Matthæ. Afflictus in titul. de natura ſucceſsio. feudi. nume. 54. Thom. Grammati. deciſio. 1. nume. 28. referens ita pronunciatum fuiſſe in regno Neapolitano per ipſum Regem Fernandum anno 1480. Quod etiam commemorat Matth. Afflictus vbi ſuprà, qui ab hac opinione non audet recedere, tametſi maximè dubitet, quippe qui ſemper in hac controuerſia declinauerit in fauorem patrui aduerſus fœminam. Sed pro nepte tenent And. Iſernia in cap. 1. nume. 2. de eo qui ſibi & hær. ſuis maſculis. Præpoſitus, Alexandri. in capit. 1. de feudo Marchiæ, Ducatus, & Comitatus. 15. fundamento. Pro nepote. Sigiſmundus Lofredus conſil. 39. nu. 28. Tiraquellus tract. de primogenitura. q. 14. Ioan. Lup. in repet. rubr. de donatio. inter virũ & vxo. §. 69. nume. 26. Et eſt de mente Baldi in. l. venia. colum. fin. C. de in ius vocan. Gregor. Lopez in. l. 3. verb. *Mugeres*. col. 2. in princi. titu. 13. part. 6. quanuis Lofred. Ioan. Lup. Bald. & Gregor. Lop. non ſe explicẽt, an fœmina eo caſu ſit expreſsim à primogenitura excluſa, quo in caſu aliqui errãt, eam admittere exiſtimantes, excluſo patruo maſculo, quia eo caſu non erit admittenda ex conſtitutione fundatoris. Plures alias quæſtiones in materia maioriæ ponit Gregor. Lopez in dict. l. tertia. verb. *Mugeres*. per diſcurſum. 12. columnarum. titul. 13. parti. 6. Triginta & ſeptem quæſtiones in materia maioricatus ponit Antoni. Gomez, omnino videndus in dict. l. 40. Tauri. Quando verò fœmina eſſet excluſa expreſsè ex fundatione, filius ſecundò genitus eſt præferendus nepti, quia maſculus eſt in propinquiori gradu in linea deſcendentium quàm ſit fœmina ex filio primogenito prædefuncto abſque maſculo: quia hoc in caſu maſculus patruus eſt in eadem linea directa fundatoris, & ſic deficiente maſculo ex linea bipartita, venit ad aliam particulam, excluſa nepte. Et poterit eſſe exemplum in difficiliori caſu. Duo fratres maſculi in vna linea ſunt, nẽpe Ioſephus, & Laurentius, ſucceſsit Ioſephus natu maior, bipartitur linea, nam ambo ſimul ad primogenium venire non poſſunt: defunctus eſt Ioſephus ſine filio maſculo, redire oportet ad Laurentium, excluſa fœmina ex inſtitutione fundatoris excludentis fœminas: nam in præſenti caſu defuncto vno, tranſit maioria ad alium fratrem: non enim fit tranſitus de linea ad lineam: nam omnes filij teſtatoris ſunt in vno gradu, eademq; linea, ab vna radice prouenientes, quemadmodum ſunt digiti procedentes ab vna manu, omnes enim ſunt in illa manu, à qua deriuantur. Vel ſi filum retorſum haberes in manu retentum à ſuo principio, quo ſtante, in pluribus filis, ex quibus retorſio conſtat, extendiſſes, quam plura emanarent fila ab vno tamẽ ſubiecto, & in vno puncto pendent omnes rami ſeu fila, & reſpectu radicis in vna linea, & non diuerſa exiſtere, non eſt dubium. Patruus eſt in hoc exemplo, Neptis verò in linea diuerſa & diſtante reſpectu aui, cùm ſit in ſecundo gradu deſcendentium, ergo præferendus erit fœminæ. Ex qua ratione ſi lex Regia. 40. Tauri non eſſet, patruus debet præferri etiam nepoti maſculo, cùm ſit in proximiori gradu, & nepos in remotiori, & ſic admittendus erit in ſolidum, reiectis filijs fratris. contra gloſ. in. l. cùm ita. §. in fideicommiſſo. verb. proximo. ff. de legat. 2. cum qua tranſeũt ibi Imol. colum. fin. verſi. in gloſſa proximo. & Angel. de Periglis. Barthol. Socin. in. l. ſi cognatis. colum. 13. num. 40. ff. de reb. dub. vbi in effectu communem dicit, & Iaſ. conſ. 215. col. 4. in. 3. dubi. lib. 2. cõem veriorem & probabiliorem ac in iudicando & conſulendo tenendam eſſe firmat, & adducit plura fundamenta pro nepote. tenet Ioã. Lup. plures ad id citando in dict. l. 40. Tauri. num. 3. & ſubditis Antoni. Gomez nume. 65. Veriorem & tenendam dicit. Pro hac parte plures refert cõcordantias Bartholomæ. Chaſſanæ. in conſi. 53. §. vndecimo facit. & in Catalogo gloriæ mũdi. 5. part. conſi. 42. verſi. Prima fuit opinio. Capella Toloſana deciſio. 433. incip. Item fuit quæſitum, an ius primogenituræ. vbi Stephan. Auffreri. dicit hanc opinionem & ſententiam communem Guiliel. Benedict. in repet. c. Rainutius. verb. in eodem teſtamento relinquens. in. 1. num. 198. de teſtamen. Boeri. in conſuetu. Bituricen. titul. *Des coſtumes concernans teſtamens*. §. 2. Felin. remiſsiuè in ca. conditis. numer. 15. de præſcriptio. Aequiorem, communiorem, ac melioribus rationibus comprobatam dicit Montolonius in promptuario iuris diuini ac humani. in verb. primogenitus. ſecũdùm relationem Chaſſanæi dict. conſi. 42. Sed in meo libro nullum ſermonem de hoc articulo reperio eo in verbo. Facit Tiraquell. in tract. de primogenitura. quæſt. 40. nu. 13. vbi plures refert, qui hanc opinionem ſequuntur. Et magis communem teſtatur Alciat. lib. 8. iuris Parergon. cap. 15. & de cõſuetudine ſeruari apud quaſcunq; gentes ex relatione aliorum tradit Couar. in dict. cap. 38. verſic. Vndecimò illud. ¶ Contrariam opinionem, imò q̃ in primogenitura inſtituta à teſtatore ſeu homine quolibet fundatore filius ſit admittẽdus tanquã proximior teſtatori, tenet Bal. cõtra gl. in. d. §. in fideicommiſſo. etiam ſi res ad plures deuenire poſsit,

reposit, vt ibi gloss. dicit. Quam sententiam optimè probat Decius in. l. 2. colum. 2. numer. 6. C. de succes. edicto. vbi Ias. & Curti. Et est magis communis, quòd patruus insolidum admittatur, excluso nepote, secundùm Philipp. Deci. consi. 79. dubio. 1. & consi. 480. nume. 9. Pro patruo est magis communis opinio, secundùm Alex. consil. 4. libr. 4. Matthæus de Afflictis in rub. de succesio. feudi. nume. 88. libr. feudorum. & Couar. vbi refert alios in dict. capit. 38. versic. Nec tamen olim. Quanuis ipse ibi numer. 6. etiam non stante lege Tauri regia. 40. existimet verioremillam opinionem, quæ fauet nepoti aduersus patruum. Sed lege regia non stante, veriorem existimarē opinionem, quæ fauet patruo, per rationem suprà dictā, ad quam prædicti non aduertunt, falso existimantes fieri transitū & digressionem de gradu ad gradum, seu de linea ad lineam. Quia & si plures filij sint, remoto eo, qui est in eodem gradu, facit locum secundo, nec fit digressio lineæ, quinimò in eadem est bipartitio per concursum plurium, qui ex natura & lege primogenij non possunt simul venire, sed vnus in solidum: obstaculum primi cessans, veniet ad secundum, cùm sit proximior testatori secundùm veritatem: nam alia est persona patris, alia filiæ, alia nepotis, ergo proximiori gradu inhærens fundatori præferēda erit, hoc est patruus, qui primum gradum & lineam tenet, cùm nepos sit in remotiori fundatori, de cuius bonis agitur, & succesione. Et idem dicendum existimaui in priori parte harum regiarum consti. in 1. prima. colum. 242. titu. 6. lib. 1. loquendo in iure patronatus, vbi ex fundatione filius primogenitus fuit vocatus ad illud, & adduxi duas opiniones inter se ad inuicem pugnantes, vnam pro patruo, alterā pro nepote, vt in præsenti actum est.

Oritur tamen dubium, eo casu, quo aliquis fundauit primogenituram vocādo succesiuè ad eam descendentem natu maiorem, vt fieri solet, cum clausulis solitis, adijciendo clausulam, Et volo, quòd non possit perdi per quodcunq; delictum quantumcunq; nefandum, & enormissimum, siue hæresis, vel criminis læsæ maiestatis committendum (quod Deus auertat) per meum succesorem, nisi fuerit tale crimen commissum in primo capite, hoc est in personam propriam regis. Post aliquos succesores fundatoris, quidam maioriæ possessor commisit crimen læsæ maiestatis in personam vel filiorum regis, seu consiliariorum, vel huiusmodi: est quæstio, Vtrùm sit confiscandum primogenium, vel venire debeat eo condemnato propter tale crimen in sequentem vocatum? Respondendum est ad vocatum, & non ad fiscum transire, ac à quibuscunque possessoribus is vocatus poterit res primogenio debitas vendicare. l. fi. §. sin autem. versi. Quod similiter. C. communia de legat. præsertim cùm possessio iuris & facti remoto antecessore ipso iure absque aliqua corporali apprehensione transeat in ipsum. per. l. 45. Tauri. cum notatis à me ad Segur. in repet. l. quē admodum. num. 103. ff. de acquir. poss. cum declarationibus positis in simili statuto à Tiraquell. in tracta. de morte. 2. parte. 1. declaratione. Præterea quando testator ex facultate à iure sibi concessa posuit clausulam, ne dominium transiret ad fiscum, sed quòd ante præambulam horam quàm crimen committatur, transeat in sequētem in gradu, non venit fiscus, sed vocatus. tex. est singul. in l. Imperator. in princ. ff. de fideicommiss. liberta. vbi litera Modestini Iurisconsulti dicit, Imperator Antonius cùm Firmus Mutiano Tragœdos tres legasset, & adiecisset, quos tibi commendo, ne alicui alij seruiant, publicatis bonis Mutiani, rescripsit debere eos publicè manumitti. Et sic ex illo textu constat rem prohibitam alienari, in fiscum minimè transferri. Quem Barto. notat, & alia iura per eum videnda ad hoc citat & additio. in prædicta. l. Imperator. nu. 1. Iaso in. l. filius familias. §. diui. 2. lectura. num. 19. ff. de legat. 1 Alexā. per nouem fundamenta optimè probat in consil. 23. incip. Testator instituit filios hæredes. lib. 1. & Cremē. singula. 86. Statuto cauetur. citat prædictam regulam. l. Imperator. ex quo sumi potest optimum fundamentum in specie proposita. Hippol. plures ad prædictam conclusionem referēs in singu. 314. incip. Prohibitio alienationis. & in consi. 49. col. fina. nu. 71. nec enim ex hoc dicitur lædi fiscus, quia in pœnis venire dicitur ex causa lucrativa, & in remissione earum nullum damnum pati censetur, vt probat ex Bald. Paul. Parisius consi. 1. num. 22. versi. ea ratione quoniam in pœnis. libr. 4. & Bald. in. l. parentes. colum. 1. versi. Nec enim per hoc dicitur nocere fisco. C. de test lib. ergo excludendo fiscum, & prohibendo, ne bona ad illū venirent in sua fundatione, testator nullum damnū intulit, & valuit per præmissa eius dispositio: nec delictum antecessoris, etiam si sit pater sequētis in gradu in his bonis sequenti in gradu, & sic filio, vel nepoti præiudicium debet inducere: cùm hæc bona non sint delinquentis, sed primi fundatoris, & instituentis vinculū, cui succedere est cōpertum. l. vnum ex familia. §. si de falcidia. ff. de legat. 2. Et delictum patris non nocet nepoti catholico, quo minus habere possit bona propria aui, vt eleganter notat Segur. in repetitione. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nume. 73. ff. de vulgari & pupillari. quem citat Iacobus Septimacensis in catholicis instit. capit. 29. nume. septimo. Notat Fernandus Gomez Arias in. l. 4. Tauri. nu. 96. quòd habens filium Iudæum, vel hæreticum, quanuis

ipse sit incapax, poterit tamẽ instituere nepotem catholicum.l. cognouimus.C.de hæretic. Iaso in l.fina.nume.octauo.C.de his quib.vt indig. Ergo si anteces sor,etiam si sit pater, propter eius culpã non debet nocere successori venienti ad maioriã ex vocatione fundatoris,cuius hæres est,ex.l. cohæredi.§.cùm filiæ.ff.de vulgari & pupilla. Tum etiam, quia bona subiecta restitutioni, non possunt vllo modo alienari.l.fin.C.de reb.alien.non alien. quam ex pluribus confirmat Anto. Gomezi.in.l.40.nume.81.quæst.27.in constitu.Tauri. nec ex delicto vnius alius est puniẽdus, sed vnusquisque portabit suam iniquitatem. Et sic nec filius pro patre, nec vxor pro marito.l. 77. Tauri. cum ibi traditis à subtili interprete Anto.Gomezio,& Chassanæ.in consuetu.Burgund.rubr.2.§. secundo.numer.1. Et hanc partem probat ibi nu. 15.versi.Item non veniunt.& Hippolyt. in singu. 316.& substitutus excludit fiscum ex cõmuni doctorum sententia in.l.prima.C.de hæred. insti. secundum Gregor.Lopez in.l. 22. verb. *Substitutos.* titu.3.part.6. Igitur & in specie proposita subrogatus ex vi institutionis venire conuenit, excluso fisco. Nec talia bona prohibita alienari potuerunt ex successoris delicto in præiudicium sequentis confiscari,ex his,quæ tradit Ioan.Lup.in tract.de iusti.& iur. obtentionis ac retentio. regni Nauar. 5.part.§.sexto.Bellame.decisio.725. Pro introductione quæstionis & in puncto expresè Antoni. Gomez.in allegat.l.40.quæst.37.nume.91.omnino videndus. Vtrum autem valeat pactum, quòd per delictum non possit amitti feudum, seu maioricatum? Videtur quòd non, nam non valet pactum,per quod in futurum daretur occasio delinquendi.l.conueniri.ff.de pact.dotal. Tum etiam ex Bald.in.l.prima. quæst. 51. nu.43.ff. de rerum diuisio.qui tenet,inualidam esse pactionem, qua cautum constat, per feloniam feudum amitti nõ posse. ¶ Dubitatur præterea, Maritus & vxor vinculum,seu maioriam insimul in eodem testamento fecerunt vni filio. Mortuo marito, vxor vult pro parte suorum bonorum reuocare illud,est dubium an possit? Et videtur non posse reuocari, ex Bald.in.l.pro hæreditarijs.C.de hæredi.actio.colum.fin.nu.13.dicente, quòd donatio causa mortis à duobus simul facta, altero inuito minimè reuocari possit,quia illius interest, ne illa dispositio mutetur. Quod ibi reputat subtile,& notandum. Quem sequitur Iaf.in.l.quæ dotis.colũ.4.nu.45. ff.solut.matri.quanuis ibi Alexan.dubitauerit in nu.8. Sed tamen opinio Bal. ea ratione procedit, quòd ex dicto contractu, etiam facta mentione mortis,sit donatio inter viuos. Sed in casu nostro sui natura est reuocabilis etiam per actum inter viuos,nam lex liberam facultatem reuocandi præst at, quemadmodum constat in.l. 17. Tauri, ibi *o por otro algun contracto entre viuos, ora el hijo este en poder del padre que hizo la dicha mejoria, o no, fasta la hora de su muerte la pueda reuocar quãdo quisiere.* Præterea Bald. loquitur, quando ex causa mrimonij talis pactio fit, quo casu & per præmissam legem Regiam cõstat actum esse irreuocabilẽ, ibi, *anſi como por via de casamiento.* Præterea & secũdo in constitutione primogenij apertè probat Ludoui.Bologni.consil.62. colum. quarta. dicens primogenium à viro & vxore ex communi patrimonio factum ex principis authoritate,altero mortuo, nõ posse à superstite reuocari,etiam ex ea parte,quæ ad superstitis bona spectat, nè illusio fiat defuncto,qui ratione illius communis consensus,illum actum egit, alioqui minimè acturus.Andr. Tiraquell.eum sequitur in tracta.de iure primogeniorum.quæst.octaua.nume. septimo. Quæ sententia procederet,quando primogenium esset factũ ex causa onerosa,nempe,cum tempore matrimonij,vel eo tempore,quo primogenitus fit doctor, rem aliquam coniuges donauerint ea lege,vt ipse primogenitus in ea tantùm succedat, quo in casu liberum non esset solis ipsis parentibus alios filios ad eius rei successionem admittere in præiudicium primogeniti, cui id ius quæsitum est ex prouisione & pacto donantis.argumento.l. finali. ff. de pactis.l.post mortem.§.finali. ff. de bonorum possess.contra tabul.& capitul. primo. & ibi docto.de successio.feud. Et ità respondit nuncupatim Paul. Castrens.consil. 164. In præsenti causa. versic.Sed nos loquimur.colum.sexta.lib.2. Nec enim,ait,alter ex contrahentibus potest legẽ contractui,vel donationi appositã immutare.l.aliud. ff.de solut.iuncta.l.legem.C.de pactis. Quo fit,secundum eum,donantem solum sine donatario reuocare non posse. Et sequitur Deci. consil. 468. colum.penul.versi.Et ad confirmationem.& consil.498.viso casu.colum.tertia.versi.Et ad confirmationem. Et probatur in.l.22. Tauri. ibi, *que en tal caso sean obligados alo cumplir, y hazer.* Et sic his non refragantibus responderi oportet in dubio proposito,melioratione, vinculum, seu maioriam factam à marito & vxore,vel ab alijs duobus simul ex vtriusque bonis,ab vno eorum,altero inuito,vel mortuo,liberè reuocari posse. ex Oldra. consil.174. Thema tale est.dicente,testamentum reuocari posse in specie proposita, etiam altero mortuo,quia sub vna scriptura hic duo testamenta continentur.Et Corneus consil.159. In hac præsenti consultatione.nume.primo. colum. prima. libr.4.Alciat. in.l. licet. verb. Donationis. C.de pactis. Roder. Suarez in repe.l. Quoniam in prioribus.in declaratione.l.9.titul.5. libr. tertio. foro legum.pagin.165.colum.1.num.12. versi. Ad prædicta

dicta facit. C. de inoffi. testamen. Et hanc partem sequitur Doct. Couarru. in rubric. de testamen. 2. part. nume. octauo. versic. Porro, vt id obiter agamus. Cùm igitur hæc sit quædam dispositio à coniugibus facta, suprem iudicij dispositionem præueniens, & inde naturam mutabilem assumens. l. si filia. §. Papinianus. ff. familiæ herciscun. l. fi. C. de pact. l. parentibus. C. de inoffic. testamen. & ex notatis ab Oldrad. consi. 231. vbi respondit, quòd si rex diuisionem fecerit inter filios, eam tenere iurantes, & ità vnum vni regnum assignet, alteri alterum, potest ipse rex, si velit, huiusmodi diuisionem reuocare. Sequitur Bald. in. §. Item sacramenta. colum. penul. versic. Quæ fuit de facto. in titul. De pace iur. firm. & Addi. capellæ Tolosanæ in decisio. 453. vbi Aufrerius dicit hoc de iure esse verius. Latè de hoc per Boeri. decis. 204. Hinc fit, quòd si filius renuntiet hæreditatem patris de eius consensu in fauorem fratris cum iuramento, quòd pater poterit eam reuocare vsque ad mortem iuxta. l. fin. C. de pact. Couar. in repe. c. quanuis pactum. in princ. tertiæ partis. num. 2. de pact. libr. 6. adeò, quòd ex tali reuocatione euanescit quo ad patrē, qui beneficio legis fuit vsus, & quo ad renuntiantem, vt ipse consului & obtinui in facto Salmanticæ contingenti. Quanuis in hoc vltimo velit contrarium Couar. vbi suprà. Sed nostra opinio verior est, ac magis communis, vt posteà comperi Senatorem Regium Fernand. Menchaceñ. lib. de successio. creat. §. 18. num. 200. communem asserentē. Impossibile enim est actum deambulatorium vsque ad extremæ vitæ exitum posse impediri, ac eius hominis liberum arbitriū. Quia, vt ait Seneca libr. 4. in suis tragœdijs, omnia entia naturalia in certis legibus stabilita sunt, quas non possunt relinquere: homo autem leges nullas habet, quas infringere nō possit. Quem refert Guiliel. Benedict. in repet. capit. Rainutius. verb, Testamentum. 12. nu. 25. de testam. vbi ponit aliquas cautelas ad faciendum testamentum irreuocabile. Vna tamen erit, quòd maritus de consensu vxoris & de eius bonis testetur, nam isto casu non admittetur pœnitentia ipsius, postquàm semel consensit, mortuo testante, secūdum Couar. in dict. rubr. 2. parte. nu. 8. versi. Aliud deinde. Et Menchac. de succesio. creatio. libr. 2. §. 17. nu. 80. versi. Quod limita. Roderi. Suarez in dict. repe. l. Quoniam in prioribus. pag. 166. num. 14. per tex. in. l. sicut. §. venditiōis. ff. quibus modis fund. vel hypot. solui. Quam tamen limitationem ipse intelligo, quando ab vxore, vel amico est data facultas disponendi de rebus suis marito, vel socio, vt in proprio testamento, nam tunc morte ipsius cō firmatur, nam aliàs beneficiū tale illusoriū esset, & sic consensus talis habuit vim donationis, vt ille per suum testamentum liberè disponere posset de illis vnà cum suis, vel sine bonis testatoris, quia fortè non habebat. Dum tamen prędicta permissio esset talis, quæ non excederet bona etiam præsentia concedentis. Si tamen vxor concederet potestatem & commissionem testandi pro ea, & suo nomine, quemadmodum ipsa posset illud testamentum reuocare liberè durante eius vita si ab ea personaliter conditum esset, eodem ac fortiori iure factum ab illo commissario, nam morte committentis, & non facientis confirmari non est dubium. ad Hebræos. 9. & cap. cùm Marthæ. §. cæterùm. de celeb. missa. ibi, nouissimum etenim hominis testamentum morte immobile perseuerat, quia testatoris obitu confirmat, iuxta quod Apostolus testamentum in morte asserit confirmatū, alioquin non valet dum vixerit qui testatur &c. ergo cùm sit suum testamentum, poterit ad libitum reuocare, etiam si iurasset ipsum non reuocaturum, vt hac lege suprà habitum est.

Quæritur, Vtrùm successor maioriæ teneatur soluere debita contracta à prædecessore? Videtur quòd teneatur, ex capit. primo. de solu. vbi ait, Sicut filius debita patris soluere tenetur, ità prælatus sui prædecessoris pro ecclesiæ necessitate contracta. Filius autem in maioricatu succedere dicitur non iure proprio, sed hæreditario, secundum Oldrad. consil. 94. maximè à nume. 14. Alberi. in procem. digestorum. §. discipuli. nume. 13. & in. l. donationes quas diuus. colum. 2. num. 4. C. de donatio. inter vi. & vxor. Anchar. in ca. licet. de vot. Panormi. consil. 3. libr. 2. l. 4. titu. 15. part. 2. si hæres tenebitur exonerare conscietiam illius, cuius est hæres, de redditibus, & fructibus primogenij, quia proprietas salua debet manere, cùm in hac successione tantùm veniat ad vsumfructum rerū maioriæ. argumen. text. in cap. intellecto. de iure iuran. Præterea si primogenium non diceretur habuisse à proximo successore, nullo modo posset eo priuari. vt in capit. licet. de vot. nec antecessor posset renuntiare ius primogenituræ, vt constat in cap. quàm periculosum. 7. quæst. 1. cum notatis ab And. Tiraquel. in tracta. primogeni. quæst. 26. & quæst. 86. Et per illum textum absolutè in maiore vigintiquinque annis firmat Cifont. in. l. 40. Tauri. quæstio. 14. & Antoni. Gomezi. quæstione. 16. numer. 70. intelligendo istud dictum, quando primogenitus iam successit in maioria, secùs si pater, vel prædecessor viueret, quia tūc eius voluntas & consensus requiritur, cum perseuerantia vsque ad mortem. argumen. text. singula. in. l. fi. C. de pact. tenet Bald. in authen. Hoc amplius. C. de fideicom. colum. 3. nume. 10. ¶ Præterea hoc probat regia. l. 4. titu. 15. part. 2. Cùm ergo generaliter loquatur, verseturq; maxima æquitas, tam

in ſucceſſoribus regni, quàm in alijs maioricatibus, in quibus veniunt per ſucceſsionem, & ſic nepos repræſentat perſonam patris, & excludit patruum tanquam proximior anteceſſori, hoc eſt, poſſeſſori maioricatus, cuius contẽplatione iſtud ius competit nepoti, per. l. 40. Tauri. Ergo quo ad commodum deſcendentium ſpirituale & temporale voluit teſtator prouidere in præmiſsis bonis, nè animæ eorum detrimentum vllum paterentur in alio ſeculo. Quod cogitãdum eſt. Nam ſi inſtituẽs eo tempore fuiſſet rogatus, hoc ipſum diſpoſuiſſet, præſertim cùm maiorem affectionẽ habuerit ad omnes, qui primò fuerũt nati, & conſequuti primogenium, quàm ad eos, qui poſtmodum ſuperuenerunt, & ſic iſti primi debent præferri in præmiſsis bonis, ratione præmiſſa, & ſucceſſor ex eis debet exonerare conſcientiam anteceſſoris: cùm ſi pater detineretur in vinculis & carceribus temporalibus teneretur ipſum ab eis liberare, quantò magis à pœnis purgatorij, quæ ſunt maximum ſupplicium & vinculum, vt omnibus religiõis Chriſtianæ cultoribus ſatis perſpicuum eſſe conſtat. Facit arguendo de maioria ad feudũ, prout habet Anto. Gomez in dict. l. 40. nu. 77. ergo priuandus erit maioricatu. cap. primo. §. Item qui dominium. verſi. Item ſi delator. ibi, vel ſi cognouerit dominum incluſum, & eum, cùm potuerit, non liberauit, feudum perdit. Item vt ibi patet propter ingratitudinem feudo venit priuandus, ergo & maioria, prout habetur in titul. Quæ ſunt prima cauſa beneficij amitt. lib. 2. feud. notat Gomezi. in dict. l. 40. Tauri. quæſt. 17. nume. 71. His tamen præmiſsis conſtituo hanc concluſionem. Succeſſor maioricatus tenetur ad debita anteceſſoris ſoluenda, quæ fuerunt contracta à primo inſtituente, vel à ſucceſſore in vtilitatem maioriæ, & conſeruationem ipſius, non aliàs, niſi ex decentia, congruẽtia, & æquitate, ſecùs tamen in regni ſucceſſore. Probatur ex dicto cap. primo. de ſolu. in verbis ſuprà relatis, loquendo etiam in prælato. Panormi. ipſum citat conſi. 10. libr. 2. Bertachi. in tracta. De epiſcopis. libr. 4. part. 4. quæſt. 54. nume. 187. & Nicol. Euerard. in locis legalibus, loco 10. verſ. Primò enim non procedit. pag. 133. quo text. cautum eſt, ſucceſſorem duntaxat teneri ad ſolutionem debitorum per defunctum contractorum in neceſsitatem, & vtilitatem eccleſiæ, non aliàs ex mente omnium vbique. ergo ſi poſſeſſor in vtilitatem maioriæ expenſas fecit, debitaque contraxerit, ex fructibus ipſius erunt ſoluenda à ſucceſſore, non autẽ ſi pro ſua tantum cauſa. Quia filius non tenetur pro debitis à patre contractis, nec è conuerſo, niſi pro ea parte, qua ſuus hæres eſt, vt ex pluribus iuribus probat Hippolyt. ſing. 224. incip. Filius non tenetur. Sed eo caſu, quo anteceſſor non fuit inſtitutor immediatus, non fuit hæres in maioria ipſius, ſed primi relinquentis, à quo dicitur habere ſucceſsionem. l. vnum ex familia. §. ſi de falcidia. ff. de legat. 2. l. tertia. ff. de interd. & relega. ibi, quæ verò non à patre, ſed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerentur ea re manere eis incolumia. cap. ſignificauit. de reſc. Ergo ab eo grauari nõ potuit tacitè, nec expreſsè de rigore iuris. l. ab eo. C. de fideicom. nec in præiudicium ſequentis poterit primogenium renuntiare, ſed tantum in ſuum. Tiraquel. de iure primogeniorum. quæſt. 27. Nec etiam ius patronatus in præiudicium filiorum, ac legitimorum hæredum renuntiare poterit pater, qui non fuit inſtitutor, ſeu fundator illius iuris, vt latè probaui in. l. prima. verb. *le deuan ſucceder*. colum. 240. tit. 6. lib. 1. ordina. Regalium. ergo & in ſpecie propoſita, per ea, quæ adnotauimus ibi. Nec obſtat. capit. quàm periculoſum. 7. quæſt. 1. nam verus intellectus ad illum text. poteſt aſsignari, quòd ibi non fuit pactum vllum de hæreditate viuentis, nec de iure ſuccedendi in bonis, ſed de iure primogenituræ, quod competebat de præſenti, vt inſinuat ibi gl. verbo. Primatus. quia præcedebat in lege veterẽ maior natu, & hoc erat ſeparatum, ac longè diſtãs à ſucceſsione, & poterat per primogenitum cedi, emi, & tranſmitti, præſertim cum iuramẽto. Nam iura, quæ quis habet de præſenti, quilibet in ſuũ damnum tantùm poteſt renuntiare. l. mater decedens. ff. de inoffic. teſtam. l. poſt mortem. C. de fideicom. ex Deci. conſil. 443. colum. 5. numer. 28. lib. 4. Carol. Molin. in conſuetu. Pariſien. tit. primo. §. octauo. gloſ. 3. num. 26. cum ſequent. ¶ Nec obſtat cap. licet. devot. quo tex. filius priuatur obvotũ patris neglectum hæreditate, & regno. Quia intelligitur ex eo, quia ipſe huic grauamini aſſenſit expreſsè, vt probant verba text. ibi, à patre iunctum. & ibi, à teſponte ſuſceptum. Nam aliàs in legitima non poſſet grauari, cùm piæ cauſæ ſit præferenda. Igitur ſi priuatur ibi legitima, fuit ex proprio conſenſu, & potuit. l. nõ putauit. §. ſi quis ſua manu. ff. de bono. poſſ. contra tabul. ſing. ſecundum Imol. in. l. filio præterito. nu. 42. ff. de iniuſt. rup. Deci. l. nemo fraudare videtur. ff. de reg. iur. Ioan. Lup. in repeti. rubr. de donat. inter vi. & vxo. §. 47. colum. 1. Et ſic præteritioni de ſe factæ eo caſu, quo ipſe approbabit, teſtamentũ non erit nullum ex præmiſsis. Iaſ. in. l. inter cætera. nu. 11. ff. de liberis & poſthum. vbi dixit communem. & in. l. poſthumo. nume. 10. C. de bono. poſſ. contra tabul. Et defendit tanquam veriorem Guilielm. Benedict. in repe. cap. Rainutius. 1. num. 105. cum ſequen. de teſtamen. Sed quòd poſsit filius approbare teſtamẽtum nullum, in quo fuit præteritus, conſtat ex præmiſsis. Et hanc ſentẽtiam communem

nem dicit Alexan.in.l.posthumo.nume.27. præallega.& Greg.Lopez in.l.9. verb. *Ge lo otorgasse.* titul.8.parti.1.vbi sic dicit.adde capi.licet.de vot. ad cuius capituli intel lectū confert ista lex, quòd filius Regis acceptauit votum paternum, promittēs ipsius exe cutionem. Idem notat in l.8.tit.10. parti.6.Facit, nā in re propria pōt quis consentire, vt adijciatur grauamē.l.sicut. §. venditiōis. ff. qb. modis pign. vel hypot.solui. ergo fortiori ratione in legitima,quæ debita non firmatur,sed quasi filio debita.glos.in.l.tertia. C.de iur.& fact.igno.Segur. dicit approbatam eius sententiam in repet.l.tertiæ.§.fina.nume.115.vbi plura dixi ad illam in additione.ff.de libe.& posthu. aliàs enim nō posset onerari in legitima, nec eius commodo priuari, quanuis non fecerit inuentarium,& iussa testatoris non impleuerit, quoniam eam legis beneficio habet,& nō hominis,aut hoc amplius.C.de fideicom.l. si arrogator. ff. de adoptio.Guillel.Bened.in rep.capi.Rainutius.verb. si absque liberis.2.nu.196. de testamen. ergo non poterit ex causis præmissis onerari, seu legitima priuari.Carol.Molin.in consuetu. Parisien. tit.1. §.octauo.glo.3.quæst.3.num.10.&.11. Quo fit falsam interpretationem communem ad dict. cap.licet.esse, qua dicitur, quempiam hæreditati indiuiduæ, seu regno ob causam pietatis non impletam seruari posse,vt Suarez in repet.l. Quoniam in prioribus.nume.20.fol.6.C.de inoffic.testam. asserebat. Nam si non habet locum in legitima, quæ per partes potest verificari, longè minus locum habebit in tota ratione indiuiduitatis, ne filius ex sola patris voluntate toto suo iure destituatur.Cum ergo non sit honoratus, grauari non potuit.l.planè.2.§.fina.ff.de pet.hær.l.ab eo.C.de fideicom.vt etiam probat Dida. Segur.in repe. l.3. §.fina.nume.112.vbi latè dixi.ff. de lib. & posthu. & Fernand.Loazes in repeti.l.filiusfamilias.§.diui.colum.12.nume.71.ff.de legat.1. Ioan.Lecerier lib.3.de primogenitura. quæst.6.Couar.in capi. si hæredes.nume.9.de testam. & sic nimirum si priuari possit legitima quo ad suum præiudicium, & sic etiam regno, maioratu, ducatu, seu comitatu, quatenus habet ius in eo ad vitam, non tamen in præiudicium successorum,qui beneficio fundato

heredero o legatario no quisiere acceptar o renunciare la herẽcia, o legado: el sostituto, o sostitutos lo puedan auer todo. Y mandamos † otrosi, que vala el testamento que fuere hecho con buenos testimonios.

ADDICION.

¶ *Concuerda con la ley.1.tit.4. libr.5. de la Recopilacion.*

ris,& non antecessoris patris, vel aliàs habent ex præmissis, quoniam à patre offenso non accepit ius,sed aliunde.Carol.Molin.in consue.Parisien. titu.1.§.octauo.glos.3. quæst.3.nu.12.fol.113.Ergo filius ingratus iure primogenituræ propter ingratitudinē priuari non poterit in specie proposita.ex Carolo Molineovbi suprà. Nam in capi. licet. regno priuat, nō ob ingratitudinē, sed propter inobedientiā cōtra Papam iubentem votum adimplere: nam ibi filius promisit votum ad effectum perducere, & ideo tenebatur illud adimplere,vt suprà diximus,& monitus à Papa,vt propriam promissionē absolueret,agere fortè noluit, atque ob istam causam pro nimia contumacia excommunicatus fuit, & in ea pertinaciter insistens,ab ipso Romano Pontifice indignus regno iudicatur,ac priuatur. argum. ca.grandi.de suppl.negl.præla.lib. 6. vbi ex causa à Papa quis priuari potest regno.capi. Apostolicæ. de re iudi.eod.libr.6.capi.Adrianus.63. distin.ca.alius. 15.quæst.6.tradit latè Ioan.Lup.in tracta.de iusti. & iur.regni Nauar. 2. parte. §.7. & sic meritò fuit priuatus regno.Et potest esse verus intellectus ad dict.capit.licet.& in lectione assignaui dum legerem Salmanticæ titulum,De voto,Anno ab orbe Redempto 1549. Nec obstat.l.4. titu.15.parti.2. nam intelligitur in regno,& rex iure hæreditario succedit,primogenitus aūt iure electionis. Quod constat,quia non venit vt hæres, cum possit prælegatum acceptare,& hereditatem repudiare.l.21. Tauri.Nec minùs obstat tex.in ca.1.de solu. nam loquitur in prælato, prout etiā iura similia, quod est diuersum à nostro casu. Nam qui succedit in feudum,seu maioricatum,nihil de nouo acquirit, sed tantùm acquisitum à primo constituente dicitur consequi.ex glos.fina.in cap.primo.de feudi cogni.vbi Bal.nu. 5. dicit. Tene menti pulchrum dictum,& sapidum modum loquendi. Et dicit signandam Præpos.colum.pen. ad fin.idem Præpos.in cap.primo.colum.10.versic.18.sic argu.de feudo Marchiæ. Facit etiam. Nam in fideicommissis nunquam filius repræsentat personam patris. Decius plures alios ad hoc citans in.l.2.nu.4. C.vnde liber. Successor autem in maioricatu est huiusmodi.ergo &c. Præterea comprobatur. Nā

† Y mandamos. Hæc verba nō reperiūtur in l.ordina.de Alcala.titu. 19. Anno 1386.l.vnica.vbi est originaliter. vide tamen hic à me scripta pro eorum verborum intellectu.

qui capit emphyteusim in morte patris, capit à domino emphyteusis, & non à patre: & sic ratione emphyteusis non tenebitur ad debita patris, quippe cùm beneficio domini concedentis dicatur habere. Et idem est in his, qui habent aliquas domos à consistorio ciuitatis Salmanticensis, alterius ve ciuitatis ad vitam suam & alterius post eius vitam: nam successor non dicitur primi emphyteutæ, sed ciuitatis, & sic non tenebitur stare locationi, Quemadmodũ successor beneficij per mortem, seu resignationem prædecessoris, quia non ab eo, sed à Papa consequitur beneficiũ, ac proinde non tenebitur ad id, quod tenebatur gratia sui tantùm prædecessor. Et quia id sæpe cõtingit, est memoriæ commendandum. Et de emphyteusi, quòd non dicatur beneficio patris obtentum, sed domini concedentis, probatur ex Bartho. elegan ter in l. mortis causa capitur. in princ. num. 1. ff. de donatio. causa mort. quem sequitur Segur. in tracta. de bonis lucrat. constant. matrim. num. 88. & confirmatur ex ibi dictis ab eo. nume. 86. versicu. Imò lex hoc concessit vxori. & quæ ibi dixi. Et dictum Barto. dicit singulare Ias. in. l. in emphyteuticarijs. nume. 210. C. de iure emphy. Et confir matur ex Francis. de Aret. consil. 14. col. 8. versic. Præterea quando pater. nu. 14. Dixi in meo indice. verb. Emphyteusis. col. 3. versi. Circa præmissa est dubium. & in quæst. 266. incip. Titius. Facit etiam illud quod tradit Ioan. de Platea in. l. proui dendum. C. de decurio. lib. 10. col. 4. per text. ibi, quòd si aliquis fuit electus in dignitatem per successionem, vel electionem non tenetur soluere debita antecessoris. Quo in loco inquit etiam, q si debitum fuit vtile, & voluntarium, successor nõ tenetur, si tamen necessarium tenebitur, vt diximus in assertione. Quæ etiam ex. l. Tauri. 46. pro banda erit, per argumentum à fortiori, vbi dicit, quòd reparata, & ædificata in maioricatu peti nõ possunt ab vxore prædefuncti, nec successor tene tur soluere æstimationem sumptuum pro parte dimidia. Circa quam regiam legem vltrà Lup. & alios Hispanos interpretes ibi, vide Ioan. Lup. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxo. §. 60. col. fin. & §. 62. num. 15. fol. 38. vbi dicit, quòd illa lex est iniqua, quam semper putauit futuris temporibus im probari. Sed (eius pace salua) non continet iniquitatem: nam lucra constante matrimonio inter cõ iuges superlucrata veniunt sine suo labore, sed ex legis beneficio, ideo nimirum, si à lege auferantur fauore familiarum conseruandarum. Quo respectu primogenia dicuntur fauorem, & non odium continere à Carol. Moli. in consuet. Parisiẽ. tit. 1. §. 8. glo. 3. q. 6. nu. 30. quam iustificat Arias Pinel. in. l. 1. par. 2. nu. 71. versic. Ex quibus in filio. C. de bonis maternis. Finaliter hanc partẽ probat Bal. in authen. Hoc amplius. C. de fideicom. secundũ Manchacen. libr. 3. de successio. creat. §. 26. nu. 51. Meliùs probat Carol. Molin. in constit. Parisien. §. 11. nu. 8. prioris partis. Et per octo fundamenta concludit Fernandus Gomez Arias in. l. 44. nu. 39. Tauri. vbi ita in consilio Regis fuisse decisum tempore Caroli Imperatoris fatetur. Et Greg. Lopez in. l. 4. tit. 15. part. 2. verb. *Sus dendas*. vbi refert Carol. Molinæ. aduertentem Oldrad. loquutum fuisse in regno Aragoniæ, & Maioricarum, quando delata fuit tota & vniuersalis successio iure primogenituræ. Ex Ioan. etiam Lup. qui tetigit in repe. c. per vestras. §. 18. nu. 37. de donatio. inter virum & vxo. Et cõcludit bona maioratus in distinctè præscribi posse. Pinel. in authen. Nisi tricennale. nu. 23. C. de bo. mater. resolutionem ex pluribus refert, volentibus præscriptionem ordinariam non procedere, longissimam tamen admittendam. Et plura in hoc diligenter aduertit. Et videtur nunquã posse præscribi, quippe cùm absq; possessione nunquam procedere valeat præscriptio. l. sine possessione. ff. de vsucap. sed possessio à morte antecessoris transfertur tam ciuilis quàm naturalis in sequentem in gradu absque aliquo facto. vt in. l. 45. Taur. Quod fieri potest, vt probat Huberti. Zucard. in repeti. l. fina. nume. 105. C. de edict. diui Adria. toll. post Ias. in. l. 1. num. 7. C. cõmunia delega. & Ioan. Bernar. Diaz in tract. regularum cum fallent. reg. 562. incip. Possessio rerum hæreditariarum. vbi dicit communem. igitur præscribi non poterit, attento iure Castellæ. tetigi in l. 6. in glo. fin. tit. 13. lib. 3. suprà. Circa præmissa dubitatur, quæ sit forma licentiæ Principis ad constituendum maioricatũ, & forma instrumẽti ipsius?

Dicendum formam licentiæ esse huiusmodi.

Forma licentiæ ad constituendum Maioricatum.

IN DEI nomine Amen. Sepan quantos esta carta de publico instrumento de Mayorazgo vieren, como yo el Doctor Diego Perez de Salamanca, vezino de la ciudad de Salamanca por virtud de la licencia à mi dada por la Real magestad para hazer mayoradgo, el tenor de la qual es este que se sigue.

DON PHELIPPE por la gracia de Dios, Rey de Castilla, de Leon, de Aragon &c. Por quãto de parte del Doctor Diego Perez, vezino de la ciudad de Salamanca nos fue fecha relacion,

que vos

que Vos quereys hazer mayoradgo de los bienes que Vos agora teneys, o tuuieredes ende aqui adelante en Vn hijo, o hija de los que agora teneys, o Dios os diere, o si no los houieredes, en deudo Vuestro, qual mas quisieredes, y por bien tuuieredes, y en sus descendientes, para que los dichos bienes le queden por titulo y via de mayoradgo con las condiciones, vinculos, y firmezas que por bien tuuieredes y quisieredes, y nos supplicastes, y pedistes por merced Vos diessemos licencia para ello, como la nuestra merced fuesse. Y nos por os hazer bien y merced, y por muchos, y grandes seruicios que Vos nos haueys hecho, y Vuestros anteceſſores, y nos esperays de hazer cada dia, y porque Vuestra casa quede, finque, y se conserue, y no se dissipen, ni disminuyan Vuestros bienes y hazienda (porque como dize el Euangelio, Todo reyno en si diuiso sera en si destruydo) por la presente de nuestro proprio motu, cierta sciencia, è poder Real absoluto, no subjectos a disposicion de ley, ni reconoscientes superior en lo temporal, por el bien publico de nuestros Señorios, no a Vuestro pedimiento, ni de otro en Vuestro nombre, mas del dicho nuestro proprio mouimiento Vos damos libre licencia y facultad, para que de todos Vuestros bienes podays hazer Vn mayoradgo, o dos, o quantos quisieredes, è por bien tuuieredes. de hijo ò hijos, o hija o hijas, o nieto ò nietos descendientes, o de otros transfuersales, a quien Vos quisieredes: y para que el dicho Vuestro mayoradgo, o mayoradgos que anſi hizieredes, o estableſcieredes, podays poner, o quitar qualesquier vinculos, grauamines, è condiciones, è instituciones, substituciones, y fideicommissos, y modos que quisieredes, e por bien tuuieredes. Otrosi para que siempre despues que houieredes hecho el dicho mayoradgo, o mayoradgos, los podays mudar, reuocar, anullar, condicionar, limitar anſi en personas, como en bienes, e para que podades agrauiar, y agrauiedes los otros hijos y hijas, o ascendientes, o descendientes en legitimas personas de herencia, que de Vos como de padre legitimo les pertenezcan, e podian pertenescer, o por qualquier titulo, causa, o razon anſi natural como ciuil, o en qualquier parte o cosa de las dichas legitimas, sin que los dichos Vuestros hijos, o hijas, o alguno dellos pueda querellar Vuestro testamento, o postrimera Volũtad, ni le puedan contratabular, ni hazer de inofficioso testamẽto contra el, ni de nullidad contra el, ni Vsar de otro remedio ordinario, ni extraordinario ninguno que agora sea hallado por rigor de derecho, y por equidad del: ni puedan dezir, ni digan, que si hizieredes el mayoradgo por via de concierto, como hecho contra disposicion de derecho, es ninguno. Ca nos dende agora para entonces, y dende entonces para agora approbamos el dicho mayoradgo de la dicha nuestra sciencia, y sabiduria bien assi, y tan cumplidamente, como si la persona, o personas, a quien excluystes de Vuestros bienes y herencia no estuuiessen en medio, y fuessen fallescidos, y passados desta presente Vida, y otrosi si tuuiessedes hijo, o nieto, hija, o nieta, o descendiente a la persona, o personas, de quien hizieredes esta merced del dicho mayoradgo. E para mejor Validacion de la dicha merced de nuestra cierta sciencia, y sabiduria, y poder real y absoluto como Rey libre de los dichos nuestros reynos y Señorios priuamos, apartamos, despojamos, y desapoderamos a los otros Vuestros hijos, o hijas, nietos, o descendientes de las dichas legitimas partes, que de Vos hauian, o esperan hauer y heredar. Otrosi os damos el dicho poder e facultad, que en Vuestra Vida, o al tiempo de Vuestro fin o muerte por contracto, o de qualquier otra manera, o Vltima Voluntad podays traspassar el Señorio, possession corporal, real, actual de los bienes que hizieredes en el dicho Vuestro mayoradgo en la persona, o personas que la hizieredes, y estableſcieredes: y para que les podays dar la dicha facultad, para que por sus proprias authoridades sin licencia, ni mandamiento de Iuez ni Alcalde puedan entrar, y tomar la dicha possession del dicho mayoradgo, puesto que en ella haya resistencia actual y Verbal, y aunque ambas concurran, sin incurrir, ni caer por ello en pena alguna, y para que en el dicho mayoradgo, o mayoradgos que anſi hizieredes podays

poner

poner la pena, o penas que quisiercdes contra los que vinieren contra las instituciones, condiciones, restituciones, fideicommissos, modos y grauamines, agora las dichas penas sean conforme à derecho, agora contra el tenor y forma del: y para que en el contracto podays declarar y declareys la dicha vuestra voluntad postrimera, y la dicha nuestra sentencia y poder real y absoluto. Y corregimos, y derogamos las leyes y derechos que dizen, que el padre sin culpa o causa no pueda priuar a sus hijos, o hijas, nietos o nietas, o ascendientes o descendientes, y las leyes que digan que ninguno sino el cauallero pueda hazer su postrimera voluntad por via de contracto: y las leyes y derechos que dizen, que los hijos o hijas segun natura han de ser yguales a la succession de su padre: y las leyes y derechos que dizen, que los contractos adonde se liga la voluntad del testador, sean ningunos, y de ningun valor y effecto. y que la dicha voluntad se pueda mudar fasta la muerte. Y las leyes y derechos que dizen, que los hijos, o nietos, o descendientes tienen derecho de anullar y querellar los testamentos de sus padres que no son instituydos por herederos, y la ley de ordenamiento de Alcala, en que se contiene, que las cartas e priuilegios han de ser obedescidas e no cumplidas, e todas las otras leyes canonicas e derechos municipales e consuetudinarios, que al dicho vuestro mayorad̃o e institucion del hauian e podian estoruar e impedir. E mandamos al Principe don Carlos nuestro muy caro e amado successor, e a los Infantes, Duques, Condes, Marqueses, Maestros de las ordenes, e a los de nuestro muy alto Consejo Presidente e Oydores de nuestra Real audiencia, Alcaldes de la nuestra corte e Chancilleria, Assistentes, Corregidores, Alcaydes de los Castillos, e casas fuertes de los dichos nuestros Señorios que cumplan, e guarden, y executen, e fagan guardar el mayoradgo que anssi hizieredes y establesciereder, e contra el tenor e forma del no vayan, ni consientan passar, ni contra la forma de nuestro mandamiento, so pena de nuestra merced, y de mil ducados. Y mas mandamos que los emplazen, porque sepamos como se cumplen nuestros mandamientos. *Dada en Madrid año &c.*

¶Statim subijcienda erit constitutio maioriæ sequenti ordine.

PRimeramente por virtud de la dicha licencia, vsando della, hago, ordeno, establezco, e conozco que hago este mi mayoradgo de todos mis bienes muebles e rayzes, e semouientes, e deudas, derechos y actiones, y escrituras, assi las que agora he, como las que houiere dende aqui adelante a Antonio Perez mi hijo primogenito, al qual hago cession e donacion perfecta e no reuocable, que es dicha en Latin (inter vivos) delos dichos bienes de que yo hago e ordeno este mi mayoradgo, el qual mayoradgo hago, e ordeno, y establezco en persona del dicho Antonio mi hijo mayor primogenito con las particularidades, e instituciones, substituciones, modos, grauamines, vinculos, successiones siguientes.

Primeramente, con condicion, que el dicho Antonio, en quien yo hago, ordeno, y establezco e conozco que este mi mayoradgo de todos mis bienes muebles, rayzes, e semouientes, deudas, derechos, e actiones, y escripturas anssi como los que agora he, como los que de aqui adelante, tenga, e possea los bienes por todo el tiempo de su vida: e despues de su fin y muerte quiero, y es mi voluntad que venga el dicho mayoradgo a su hijo proximo mayor primogenito, e si hijo no tuuiere, venga a mi hijo el segundo, por manera que este mi mayoradgo ande siempre de grado en grado, e de varõ en varon: e si faltare de mi linaje, que lo haya hembra del dicho mi linaje. Y si (lo que Dios no quiera) el dicho mi hijo fallezca en mi vida, e dexare hijo mayor primogenito, succeda en el dicho mayoradgo, e sea apartado, y excluso mi hijo segundo.

Otrosi, que el dicho mi hijo mayor primogenito trayga mis armas, e mi appellido, e se llame de mi linaje. Y si el, o otro qualquiera, aquien este mi mayoradgo viniere, no traxere las dichas mis armas derechamente sin mezcla de otras armas algunas, e no se llamare del dicho mi appellido, que por esse mismo hecho pierda, y haya perdi

do el

do el dicho mi mayoradgo, y los bienes vengan al siguiente en grado con la dicha carga del.

Otrosi con condicion, que el dicho mi mayoradgo, y los bienes del no se puedan enagenar, aunque sea por mejoria, y euidente vtilidad e prouecho del dicho mi mayoradgo, ni se pueda otrosi enagenar por enagenacion voluntaria, ni necessaria, ni por titulo alguno oneroso, ni lucratiuo, aunque sea arrhas, dote, ni donacion propter nuptias, ni por redempcion de captiuos, o construcciones de yglesia, o monesterio: ni se puedan arrendar por arrendamiento que duve mas tiempo, ni espacio de diez años. Y si el dicho mi hijo mayor primogenito, o la persona en quien viniere e descendiere este mi mayoradgo le vendiere, o enajenare, o empeñare, o cambiare, o partiere, o diuidiere, o arrendare mas y allende del dicho tiempo, o termino, que por esse mismo hecho pierda el dicho mayoradgo, y passe e venga al siguiẽte en grado.

Otrosi con condicion, que si el dicho mi hijo primogenito, o quien fuere siguiente en grado, cometiere heregia, o apostasia, o læsæ Maiestatis, o traycion, o aleue, o otro qualquier crimen, o delicto de qualquier qualidad, o otro qualquier delicto que sea enormissimo, o contra natura, por razon del qual sus bienes sean applicados a la Camara y fisco de la Real Majestad, que en tal caso el dicho mi mayoradgo no pueda ser confiscado en todo, ni en parte en propriedad, ni vsufructo, aunque sea por los dias y tiempo de la vida del que ansi lo tuuiere, e posseyere el dicho mi mayoradgo, e cometiere, y houiere cometido los dichos delictos, e cada vno dellos, mas que en tal caso passe al siguiente en grado, como dicho es. E le priue del Señorio e possession Real, vel quasi destos bienes deste mi mayoradgo, vn dia antes que piense qualquiera de los dichos delictos, e llamo a ellos al nombrado por mi, segun la forma desta escriptura e institucion de mayoradgo.

Otrosi con condicion, que el dicho mayoradgo, ni los bienes del no se puedan prescriuir por tiempo alguno luengo, ni longissimo, aunque sea immemorial, assi mesmo con condicion, que si los bienes del dicho mayoradgo fueren enagenados de hecho por el que los tuuiere, o posseyere, que el tal enajenamiento sea en si mesmo de ningun valor y effecto: y en las personas en quien ansi fueren enajenados, no se puedan traspassar ni traspasse el Señorio, ni possession, ni detentacion alguna de los dichos bienes.

Otrosi con condicion, que el que despues de su muerte ouiere de tornar a restituyr el dicho mayoradgo al siguiente en grado, segun esta en mi condicion, no pueda sacar, ni deduzir, ni deduzga quarta falcidia, ni trebellianica, ni otra parte alguna de los bienes del dicho mi mayoradgo, si no que los bienes del mi mayoradgo finquen, y queden siempre en pie.

Otrosi a los otros mis hijos, o hijas, y descendientes de las legitimas partes que de mi esperauan hauer, y heredar por virtud de la licencia a mi dada por el dicho Rey nuestro Señor, y con las cõdiciones q̃ dichas son trasp.asso al dicho mi hijo mayor Primogenito, o a quien el dicho mi mayoradgo houiere doy facultad, para que por su propria authoridad sin licencia de Iuez, Alguazil, ni Alcalde pueda entrar, y tomar la dicha possession, puesto que en ella aya resistencia actual, o verbal, y aunque ambas concurran: y mientra la toma e occupare me constituyo por su possedor, y en su nombre conozco y confiesso que si se hallare que tengo y posseo los dichos bienes, o parte dellos, que es, o sera como su colono, e inquilino: y obligo a mi y mis bienes e successores, y a quien, y aquellos que de mi o dellos ouieren titulo, o causa de fazer a mi hijo mayor primogenito ciertos y sanos los dichos bienes de que yo hago este mi mayoradgo de qualquier persona, o personas, ciudad y ciudades, yglesias, e monesterios que se los embargaren de hecho y derecho, de tomar por ella voz, y el pleyto a mi propria costa e mission, sin denunciacion, ni interpellacion alguna, y de no reuocar este mi mayoradgo que agora hago, puesto que el dicho mi hijo mayor primogenito, e la persona a quien viniere me sean ingratos y no conoscidos, y cometieren alguna de las culpas, e causas, e cosas porque segun derecho las donaciones,

naciones, y mayoradgos pueden ser reuocados, y si intentare de reuocar, que non vala en juyzio, ni fuera del. E por quanto toda donacion, que exceda quinientos sueldos ha, e deue ser insinuada, yo mesmo he por insinuado este mi dicho mayoradgo, y doy poder y facultad al dicho mi hijo mayor primogenito, y a la persona, en quien viniere, que le pueda insinuar ante qualquier juez, o Alcalde. Para lo qual todo guardar y cumplir, y mantener, y no yr ni venir contra ello ni parte dello obligo a mi mismo, y a mis herederos, e aquellos, o aquellas que de mi houieren causa, o dellos, me hagan todo lo suso dicho mantener, y cumplir bien, y anſi, y tan cumplidamente, como si las dichas justicias lo houiessen anſi todo juzgado por su sentencia diffinitiua, y de mi pedimiento, e conoscimiento fuesse dada. Renuncio en mi fauor y ayuda todas las leyes en mi facultad y licencia cõtenidas, y todas las leyes y derechos que me podiã aprouechar, e al dicho mi mayoradgo en parte, especialmente renuncio la ley, en que dize, que general renunciacion non vala. Y porque esta sea firme, y eterna, rogue al escriuano &c.

¶Circa præmissa notari oportet licentiã ad maioriam ante eius constitutionem obtinendam esse, ac præcedere debere, nec sufficit quòd subsequatur. l. 42. in ordinat. Tauri. quæ ait. *Ordenamos e mandamos, que la licencia del Rey para hazer mayoradgo preceda al hazer del mayoradgo: de manera que aũque el Rey de licencia para hazer mayoradgo, por virtud de la tal licencia no se cõfirme el mayoradgo que de antes estuuiere fecho, saluo si en la tal licencia expressamente se dixesse, que approuaua el mayoradgo que estaua hecho.*

Confirmatur ex eo. Quia quando aliqua forma, vel solẽnitas requiritur in actu, oportet quòd illa præcedat, & non subsequatur. Ideo licentia, & consensus patris, vt filius hæreditatem adeat, debet præcedere. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquiren. hæredi. vbi gloss. & doct. Et sic licentia mariti ad hoc, vt vxor contrahere possit cum aliquo, ponitur in capite scripturæ, quanuis non requiratur quòd præcedat ex eo, quòd ratificari possint gesta à muliere post contractum. vt in. l. 58. Tauri. Et sic licentia eo casu retrotrahitur. Confirmatur insuper ex his, quæ tradit Lancelo. Galiau. in repe. l. prime. in princi. nume. 73. versic. In licentia videtur. ff. de verbo. obliga. Item licentia quæ requiritur, vt filius possit esse in iudicio, debet præcedere, & non sequi. ex. l. fin. §. necessitate. vbi glo. & doct. C. de bon. quæ lib. verb. imponenda. de quo text. est videndus Tiraquell. in legibus connubialibus. fol. 289. colum. 2. num. 174. versi. At similius est. in gloss. 5. & fol. 304. col. 1. in glo. 7. nume. 29. Hippolyt. singu. 40. Iaſ. in. l. prima. §. Item acquirimus. colum. 2. num. 9. ff. de acquiren. possess. Antoni. Gomez in. l. 52. nu. 20. in ordinatio. Tauri. Similiter de licentia, quæ requiritur ad contrahendum, vt per Roderi. Suarez in repe. l. 3. titu. *De las deudas.* fol. 58. lib. 4. for. versic. Sed pone quòd mulier. Facit etiam: nam authoritas tutoris, vel curatoris in actu gesto à pupillo, vel adulto, debet præcedere, & in ipso actu interponi, nec sufficit si ex postfacto interponatur. l. obligari. §, tutor. ff. de autho. tuto. §. tutor. Instit. de autho. tuto. vbi dicitur. Tutor autem statim in ipso negotio præsens debet author fieri, si hoc pupillo prodesse existimauerit, post tempus verò, vel per epistolam, aut per nũtium interposita authoritas, nihil agit. Et de authoritate debet constare, vt insigniter declarat Hippolyt. consil. 130. col. penul. num. 47. versi. Ex quo apparet clarè. Cùm autem sit authoritas, merito in ipso actu debet interuenire per præmissa iura. & glo. in capi. edoceri. vbi Collecta. & Bald. colum. 3. vers. Dico quòd ad ea. & Panorm. in quæst. 6. & Felin. colum. 9. de rescr. Innocen. Bald. qui adducit tres rationes. & Anto. in cap. cum consuetudinis. de consuet. Ioã. Andr. & Domi. in cap. 1. de reb. eccle. lib. 6. Archidia. in cap. quidam. colum. 2. versic. Et nota quòd differentia est. 18. quæstione. 2. Cynus, Bartolus, Bald. Paul. & alij in dict. §. necessitate. Bart. in. d. l. obligari. §. tutor. & in. l. tam is qui. §. primo. ante fin. ff. de don. causa mor. & in. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hæredi. & in. l. si autem. ff. de aqua pluuia. arcend. Bald. in. l. cum ipse. colum. 2. verlic. Extra quæritur. C. de cont. emptio. & in. l. prima. colum. 2. versic. Tertiò opponitur. C. de seruo. exter. & in. l. quid ergo. 2. lectio. in princip. ff. de his qui not. infami. & in. l. prima. colum. antepen. vers. Extra quæritur. C. qui admitã & in. l. si vxorem. ante finem. C. de condi. insert. & in. l. secunda. C. de seruo. reipub. manu. & in. c. quia propter. colum. 2. versi. Et nota quòd ad Capitulum. de elect. & in cap. 2. de pact. & in ca. quæ in ecclesiarum. colũ. 2. versi. In assensu. de consti. & in capi. primo. de alien. feud. pater. & in consil. 475. Quidam Ioannes, Abbas. colum. 2. libr. primo. Ang. de Perusio in. l. prima. §. quæsitum fuit. & ibi Alexand. colum. 4. ff. ad Trebellia. Cardin. in clem. 1.

in clem.1. §. verum. ad fin. & ibi Imol. colum.4. de hæret. & in Clem.1. de supp.negli. prælat.vbi in lectione ordinaria per tres vices repetita dixi. Cardi.consi.62.Petr.Ancha.consi.208. & consil. 337.Antoni.Imol.& Panormi.in cap.cùm nos.de his quæ fi.à prælat.Philipp.Deci.in capi.cùm accessissent.colum.6.nu.12.de consti. & consil.172. colum.2.num.1.lib.1.Tiraquell.in legibus connubialib.glos.6.nume.2. vbi plura ad id allegat.

Quæritur, Vtrùm facta donatione vinculi simpliciter, & inter viuos irreuocabiliter, possit tolli, seu modificari sine consensu donatarij? Et videtur quòd non. Nam quanuis contractus à principio fuerint voluntatis, ex post facto fiunt necessitatis.l.sicut.C. de actio.& obligat. cuius litera sic se habet. Sicut initio libera potestas vnicuique est habendi, vel non habendi contractus: ita renuntiare semel constitutæ obligationi, aduersario nõ consentiente, nemo potest. Quapropter intelligere debetis voluntariæ obligationi vos nexos, ab hac, non consentiente altera parte, cuius precibus fecistis mentionem, minimè posse discedere. vbi glo.in verb. minimè.plures in hoc adducit cõcordantes. Et Alexan.consil.26. Nec arguẽdi suma.colum.2.nume.7.libr.2.Hippoly.in sing.531. Confirmatur. Nam donatio, vel melioratio simpliciter facta, etiam modum, seu conditionem ex interuallo non recepit, quanuis in ipso actu ante eius perfectionem recipere posset.tex. nobilis in l.perfecta donatio.C.de donatio.quæ sub modo. ibi, perfecta donatio conditiones postea non capit, quasi pater tuus donatiõe facta quasdam post aliquantulum temporis feciſſe conditiones videatur, officere hoc nepotibus eius fratris tui filijs minimè posse non dubiũ est.vbi glo.notanda. Cùm ergo primogenito fuerit ius, irreuocabile quæsitum, & sine suis successoribus & eorum consensu auferri non potuit.argum.l.si post mortem.§.fin. ff.de bono.poss.contra tabul.& capit.1. & ibi per docto.de succes.feud.& not.per Bald.in authen. Si quas ruinas.C.de sacrosan.eccle.& in.l. prima. ad fi.C.per quas perso.nobis acqui.Paul.de Cast. consi.164.colum.6.lib.2.Nec enim, inquit, alter ex contrahentibus potest legem cõtractui, vel donationi impositam immutare.l.aliud.ff. de solut. iuncta.l.legem.C.de pactis.Et hinc dicit, donantem solùm sine donatario reuocare non posse. Deci.consil. 468. Superiori anno in iudicio possessorio.colum.4.num.28.& consil. 498. Visо casu proposito.nume.19.Andr.Tiraquell.dè primogenitu.quæst.8.num.5.Ioan.Lup.in repet.rub.§. 69.num.13.de donat. inter vir.& vxo.vbi tenent, principem donationem à se, vel ab alio factã post quam fuit perfecta, non posse reuocare, nec modificare. Quod intellige tanquam à se ipso factam, nisi tamen eam siue à se, siue ab alio velit modificare, per legem poterit, secundum Ioan. Lup. in dict.§.69.num.14.per cap.quanto.de censib. Lucas de Penna in.l.qui fundos.colum.1. C. de omni agro deserto.lib.11. vbi Platea, Albert. Brunus consil.1.colum.6.& 10.Couar.refert libr.3. Variarum resolut.capit.6.colum.fin. Et sic constituunt differentiam, quando reuocatur, seu modificatur à Principe ex vi contractus, vel legis. Sed vtroq; casu non posse facere, nisi iusta existente causa, crederem: quia iam fuit ius quæsitum tertio ex facto principis, seu priuati: ergo in vtroq; casu erit iniustitia, cùm sit priuare aliquem iure iam quæsito, siue à iure gentium, siue à iure ciuili, omissa distinctione aliquorum cum Zasio veriorem existimo in.l.princeps.num.13.ff.de legib. Tum etiam, quia princeps donationem à se factam reuocare non potest, cùm ex suo facto maneat obligatus naturaliter, & etiam ciuiliter, vt dixi, adducendo vnam communem contra alteram in.l. tertia. tit. 8.libr.3.suprà in glos.1.col.1061. cum sequent. Et per illam doctrinam ibi traditam secundùm communem contra alteram communem, quam probauimus cum, qui donationem fecit alicui, cum conditione, vt post certum tempus bona contenta in donatione restitueret ecclesiæ, quòd post absolutam donationem non potuit modũ seu conditionem remittere in præiudicium ecclesiæ, nec modum apponere. Ex quibus infertur, rege postquam validè donationem fecit subdito, eam modificare, nec reuocare posse, cùm ipsi iam ex suo facto fuerit ius irreuocabile quæsitum. Quanuis Io.Lup.in rub.de dona. inter vir.& vxo.§.50.nu. 6.&.§. 69.nu.13.& Roderi. Suarez in. q. de maioratu.nume.22.quos refert Couar.lib.3. Variarum resolut.capit.6.contrarium annotauerint, exemplificando in rege Henrico huius nominis secundo id in suo testamento facere posse, infertur principem non posse mutare, modificare, seu alterare conditiones, & leges positas in his primogenijs à fundatoribus ex licentia ab ipso principe, seu à lege concessa, ideo admonendi sunt principes, ne testatorum vltimas voluntates in maioratibus instituendis mutent, nec leges ipsas, quibus institutores primogeniorum donationibus, aut contractibus propria patrimonia successoribus deferunt, alioqui arbitrandum, non æquè iustitiam subditis ministrari, nec tutum fore saluti spirituali ipsius principis eas derogationes testamentorum, & vltimarum volũtatum fieri, qui alias facilliimè deciperentur, qui vel regis authoritate, seu licentia iure primogeniorum sua bona certis sub cõditionibus, de quibus in forma licentiæ suprà habita, & legibus posteris relinquunt, alioqui non relicturi. Tum etiam, quia primogenia ad hoc tendunt,

dunt, vt nominis memoria fundatoris illæsa, & integra conseruetur. perpetuaque permaneat. Ergo nullo modo debet decipi testator, cùm ob nullã causam permiserit alienationem bonorum, vt latè tractat Couarru. lib. 3. Variar. resolut. cap. 6. vbi plura ad præsentem materiam quotidiana, & opportuna disserit, ideo videnda per eum. Tex. in. l. testamentum. C. de testamẽ. l. si donationem ritè feci sti, hanc authoritate rescripti nostri rescindi non oportet. C. de reuoc. dona. Tum etiam, quia dominium etiam priuatum à principe nõ potest tolli, nisi ex causa vtili reipublicæ. l. item si verberatum. §. primo. ff. de rei ven. l. venditor. §. si constat. ff. communia prædio. Bart. in. l. fin. C. si contra ius vel vtili. pub. Fortun. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. colum. 138. versic. Ego hæc intelligere nõ potui. Dominium autem nihil aliud est, quàm ius disponendi de re ipsa. l. in re mandata. C. manda. Bar. in. l. si quis vi. §. differentia. nume. 4. ff. de acquiren. possessio. Ergo princeps non potest tollere liberam testãdi facultatem in rebus proprijs priuato competentẽ, nec testamentum mutare, nec ipsius conditionibus, legibusve derogare, nisi id ab eo fiat ad publicam vtilitatem: cùm alioqui, si id liceret liberè principi, tolleret ipse à priuatis rerum dominia, quod minimè agere valet. Tum etiam, quia in maioratus possessore datur dominium, dominusque est, dum viuit, & statim similiter successor erit eo defuncto. Quod habeat dominium, est glos. in. l. Titia cùm testamento. §. fin. in glo. fina. ff. de lega. 2. Soci. in. l. qui Romæ. in princ. colum. penul. ff. de verb. oblig. Greg. Lopez in. l. 7. verb. *Y el señorio.* titu. 2. part. 5. Antoni. Gomez in. l. 40. nume. 70. quæst. 22. in legibus Taur. Pinel. in. l. prima. part. 2. nume. 5. versic. Ex his autem aptè infertur. C. de bon. matern. quicquid Rodericus Suarez dixerit fructuarium esse in allega. 9. & in quæstione, maioratus. fol. 189. colum. 2. Fernand. Arias in. l. 46. nume. 5. in legibus Tauri. Si ergo dominium habet possessor in vita, & statim sequens in eodem iure succedit. l. tertia. §. fin autem sub conditione. ibi, omnis licentia pateat rem vendicare. C. communia de lega. Nam si prohibita alienari alienentur omnibus de familia cõsentientibus, illi, qui postea nascãtur, possunt alienationem reuocare. gl. in. l. peto. §. fratre. verb. ex familia. ff. de lega. 2. notat Aluarotus in cap. primo. §. hoc quoque. col. 5. nume. 6. de succes. feud. Boeri. decisio. 12. num. 4. Guiliel. Benedict. in repet. capit. Rainutius. verb. Et soboles quam gestabat in vtero. num. 49. de testamen. Tiraquel. tract. de vtroque retract. fo. 65. nume. 86. & in notabili quæstione diximus suprà libr. 1. titu. 6. in. l. prima. verb. *Deuan succeder.* col. 240. versi. Quæstio etiam non minùs elegans est. Ratio ea est, quia habent prædictum ius beneficio testatoris, quo iure non licet ei defraudari, nec à Principe, vt præmissum est. Tiberius enim Cæsar Senatu tractante, an Trebianis legatam in opus noui Theatri pecuniam ad munitionẽ viæ transferri concederetur, obtinere minimè potuit, quin rata legatoris volũtas esset. Quemadmodum Suetonius in Tiberio cap. 31. scriptum reliquit. Maiori igitur ratione abstinere debent principes à mutandis vltimis priuatorum volũtatibus in his, qui priuatæ familiæ, & non reipublicæ relinquuntur. Tum etiam, quia esset eis tollere libertatem testãdi, quæ hominibus à iure gentium & naturali cõpetit, quanuis solennitates iure ciuili sint institutæ. l. nec enim. §. deportati. ff. de milita. testam. & l. milites. C. eod. tit. quibus probatur, militem iure gentium absque solennitatibus iuris ciuilis testantem, posse etiam deportatum liberè instituere hæredem. Ad idem facit & naturalis ratio, quæ dictat, cuilibet licitum esse, & permissum liberè de proprijs rebus disponere. Nam si iure gentium libera testandi facultas data est, ea & iure naturali competit. §. singulorum. Inst. de re. diuisi. §. quod verò. Instit. de iur. natur. imò & libertatem testandi esse iuris gentium & naturalis, asserunt Theophil. in. §. Ius autem ciuile. Instit. de iure naturali. Bart. in. l. interdum. nume. 7. vbi Ias. nume. 4. dicit communem. ff. de condi. indebi. Ias. & Corne. post Rom. & Fulgo. in. l. si testamentum. C. de testamen. Ias. in rubri. ff. de acqui. hære. Vigli. in. §. sed prædicta. num. 4. Instit. de testamen. Fortun. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. colum. 133. ff. de lib. & posthu. Et hanc traditionem receptam esse firmat Domi. Arias Pinel. in repeti. l. secundæ. 1. part. nume. 23. versi. Infertur 13. C. de rescin. vend. & Couar. lib. 3. Variarum resolut. cap. 6. nu. 7. Igitur Princeps hanc libertatẽ liberam testandi tollere non poterit, nec testamentorum leges & conditiones, cùm hæc lege naturali & gentium permittente liberè fiant. Et quòd non possit tollere, tenet Archidia. in capi. Episcopus. 88. distin. Corneus in dict. l. si testamentum. vbi fatetur hanc cõmunem opinionem esse. & Couar. alios ad idem citans in dict. cap. 6. num. 7. versi. Sextò hanc sententiam. Et hanc tenet, ac insigniter probat Dominus Antoni. Gomez in. l. 40. Tauri. quæst. 35. nume. 89. ¶ Dubitari poterit, An princeps dare possit licentiam patri ad constituendum maioricatum in præiudicium legitimæ, seu legitimarum aliorum filiorum legitimorũ, & ex legitimo matrimonio procreatorum? Videtur quod nõ. Nam legitima est debita filijs iure naturæ, quippe cùm loco alimentorum succedat. cap. Rainutius. capi. cùm autem. ibi, dum dicit, vt legitima portio iure naturæ debita. de testamen. cap. si pater. eod. titu. libr. 6

libr.6.l.scripto.§.fin.ff.vnde lib.l.cùm ratio.ff.de bon.damnato.l.16.ibi, *Y esta parte legitima, dizen en Latin,* pars debita iure naturæ.titu.1.part.6. Firmat Augustin.Beroius in dict.c.Rainutius.chart. 16.col.1.num.153.versic.Tertiò si pater prohibendo.de testam.Andr.Alciat.in.l.Centurio, nu.22. ff.de vulga.& pupilla.Roderi.Suarez in repeti.l. quoniam in prioribus. in declaratione ad legem Regni.versic.Secundo limitabis.nume.3.pag.135. C.de inoffi.testam.quicquid velit Fernand. Menchacen. dicendo alteram communem esse contra præmissam,& ipsam tueri velit in lib. de succesi. creatio.1.§.2.num.2.referens se ad lib.5.§.24.& in lib.2.§.20.num.320.fol.238.colum.1.ideminquit. Sed haud dubiè contra præmissa iura loquitur, nec suam opinionem (pace eius salua) credo communem esse,nec veram, vt ostendi in capi.ius autem.1.distinctio. Ius autem naturale est immutabile. Ergo per principem tolli non poterit. §. sed naturalia. Instit. de iur.nat. ¶Confirmatur. Nam Princeps priuans sine causa filios legitima successione peccat mortaliter,& tale faciens, non debet dici Princeps, sed tyrannus, quippe cùm auferat iniquè,& sine causa ius filijs quæsitum. Bald.in.c. 1.col.1.de feud. March.Francisc.Curti. Senior cõsil.16. Clarus vir Iacobus col.8.nu.18. versi. Sic videmus in arrogatione. Et Fernand. Loazes optimè in repeti.l.filius fami.§.diui.nu.25.ff.de legat. primo. Quia æqualitas inter filios est seruãda omnii iure.vt in.l.prima. C. vnde libe.l. si post mortem.§.fina. ff. de bono.poss. contra tabul.l.inter filios.vbi Bald.C.famil.herciscun.authen.In successione.C.de suis & legi.l.penul.C.communi.diui. l.vlti.C.communia vtriusque iudicij.l. vt liberis. &.l.illud.§.fina.C.de collationib. Non enim debet pater vnum ex liberis facere filium, & alium priuignum. Angel.in authen.de nupt.§.fina.plura citat Andr.Tiraquell.de primogenitur. quæst. 4.à nu.1.cum pluribus subiectis. Et adducit illud diui Ambrosij in lib. de Ioseph. Patriarcha. ca. 2. dicentis, Iungat liberos æqualis gratia, quos iungit æqualis natura. Facit etiam : nam parentes denegantes alimenta filijs, peccant. Quod constat, cùm ex hac denegatione excommunicantur in capi. si quis deliquerit. vbi est videndus Domini. dist.30. Et legitima est præferenda quibuscunque etiam alijs pijs causis. capit. quicunque. 17. quæst. 4. Igitur Princeps non potest hoc concedere, nec legitimam in totum eis tollere, cùm sit contra ius naturale, quæ præ se fert educationem. cap. ius naturale. distin.1.l.1.§.ius naturale. ff. de iusti. & iur. Alimenta enim cùm debeantur iure naturæ filijs, minimè à lege, seu à Principe tolli possunt, cùm ipse sit inferior. Clement. Ne Romani. de elect. cap. cùm inferior. de maiori. & obedien. Et quòd non possint aliqua lege humana tolli, tenet Albericus in.l.prima.§.ius naturale.num.4.ff.de iusti. & iure. Panormi. in cap. fin. num.22. de consuetu. à quo nullus discrepat secũdum Roch. ibi fol.45. colum.3. & Couar. lib.4. decret.2. part. capi.8.§.6. nu.4. ¶Nec obstat sententia doctorum vbiq; asserẽtium legitimam iure naturæ debitam filijs in bonis parentum, lege, statuto, seu consuetudine tolli posse, vt firmat Paul. Paris. plures authores ad hoc citando,& firmando communem opinionem esse in consil.23. Præsupposita validitate. colum.prima.libr.2.& in consi.36.colum.1.nume.3. libr.3.& consi.94.num.24.eo.lib.3. Dyn.in regu. Indultum.de reg.iur.libr.6.Bart.& Imol.in.l.Titio.§.Titio genero.ff.de condi.& demonst. Imol. & Alexan.in.l.quod de bonis.§.fina.ff.ad legem Falcid. Decius in consil.19.num.5. & in.l. iura sanguinis.ff.de reg.iur. Andr. Alciat. in tracta. de præsumptio.lib.1.præsumptio.8. Couar.loco præmemorato.cap.8.§.6.num.4.& Menchacen. libr.2. de succesio.creatio.§.20.nume.296.versic. Et ita quòd valeat lex. Est enim intelligenda quatenus legitima non est necessaria filijs quo ad alimenta: si tamen esset in derogationem alimentorum, ne quaquam tolli posset in totum, nec in partem. Et ita omnia, quæ adducit Fernand. Menchacen. vbi suprà à nume.296. vsque ad 307. sunt resoluenda, vt veritatem continere videantur : nam aliàs non procedere de iure existimo (salua eius pace) adeò quòd nec legitima in totum tolli posset, etiam parentibus, contra communem: nam eodem iure naturali filij tenentur alimenta subministrare parentibus, quo ipsi parentes filios alere debent. l. si quis à liberis.§.parens. ff. de libe. agnoscend. Alphonsus à Castro libr.2. de iusta hæretic. punitio. ca.fina. contra Bart. & Bal.nu. sexto. dicentes in dicto. §. parens. filium teneri alimenta subministrare parentibus rõne naturali, non aũt iure naturali: ita explicantes Iureconsultum in dict.§. parens. dicentem ratione naturali parentes à filijs alendos esse, nam iure naturali tenetur, nec tolli eis possunt alimenta. aduersus Rip. in libr. primo. responsorum. cap.7. firmantem communem opinionem esse. & Paul. Parisi. consi.23.nume.2.libr. secundo. & Menchacen. lib.2. de succesi. creatio. §.20.nume.306. Et Guilielm. Benedict. in repeti. capit. Rainutius. verb. Et vxorem nomine. in. 1. numer. 47. de testamen. Alciat. de præsumptionibus. libr. primo. præsumptio. 8. numer. primo. gloss. in.l.prima. titul. sexto. libr. tertio. foro legum. in gloss. *Padre*. Sed quòd sit debita legitima parentibus iure naturali, & non positiuo, contra Barto. & alios est verior sententia. Constat, quia pater & filius vna & eadem persona censentur carne & natura. l. ne cum filiofamiliàs. ff. de furtis.

vbi Iuriſconſult. Paulus ait, ne cum filiofamiliàs pater furti agere poſsit, non iuris conſtitutio, ſed naturæ rei impedimento eſt: quod non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quàm nobiſcum ipſi agere poſſumus. c. contradicimus. 35. q. 3. gloſ. in ca. pœnitẽtia. de pœnitẽtia. diſt. 3. l. fin. C. de impub. & alijs ſubſti. §. ei verò. Inſtit. de inuti. ſtipula. & cenſetur filius pars corporis patris, ſi natura cenſentur vna perſona, ergo non debent diuerſo iure cenſeri, quod patri debeatur miſeratio nis cauſa, ſeu ratione naturali, imò iure naturali, quod eſt commune omnibus animalibus ſuã ſpeciem prout eſt conueniens naturæ differẽtiæ vel ſpeciei, prout eſt homini naturale habere actum prudentiæ, vel temperantiæ, & operare ſecũdùm rectam rationem in quantum homo, non in quantum animal eſt, & ſic inclinat hominem ad bene faciendum æqua lance parentibus, & ad propagationem per matrimonium, quod eſt ſecundum rationem, ex S. Thom. 1. 2. quæſt. 51. artic. 1. & q. 63. arti. 1. & quæ notat doctiſsimus ac Reuerendiſsimus pater Frater Illephõſus à Vera Cruce in ſuo ſpeculo coniugio. 1. part. art. 1. Et ſic errauit Bart. in l. ſi quis à liberis. §. parens. ff. de lib. agnoſ. & in l. non quemadmodum. eod. tit. ff. quatenus tenet cõtrarium, ſentiens non eſſe naturale ex eo, quòd non eſt commune omnibus animalibus: nam ſecundùm hoc volare non eſſet naturale, quia non omnibus communiter competit, ſed debuit intelligere vt ſupra diximus. Item & ſecundò conſtat ex Apoſtol. ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ ſunt legis, faciunt, id eſt, ea quæ ſunt de lege morali, qualia ſunt omnia prę cepta Decalogi. S. Thom. 12. q. 100. arti. 1. Sot. lib. 2. de iuſt. & iur. quæſt. 3. art. 1. In quarto autem prę cepto decalogi Exod. 20. & Deuter. 6. non ſolùm continetur honorare parentes, ſed etiam neceſſaria alimẽta eis tempore neceſsitatis miniſtrare ſecundum beatum Hierony. in Matthæ. c. 15. Tho. 2. 2. quæſt. 122. art. 5. & in 3. ſenten. diſtin. 17. arti. 1. quæſt. 1. Domi. Sot. lib. 2. de iuſti. & iur. quæſt. 4. arti. 5. igitur de primo ad vltimum alere parentes, eſt ſecundum præceptum morale Decalogi, ac de iure naturæ. c. Humanum genus. 1. diſt. & c. fin. diſtin. 6. Et vtrobiq; diximus iſto anno in lectione ordinaria. Præterea eſt text. in authen. de hæred. & falci. §. Primum itaque. colla. 1. & in ca. ſi pater. in princip. de teſta. lib. 6. ibi, iure naturæ debitæ. l. 1. tit. 11. part. 6. l. 6. Tauri. vbi Didacus Caſtellus in glo. verb. *Como lo ſon*. tenet eis debita iure naturæ. Et Couar. in epito. 4. decret. 2. part. ca. 8. §. 6. nu. 5. verſi. Nec mihi placet opinio quorundam. Alfonſus Caſtrenſis lib. 2. de iuſta hæreti. puni. c. 26. Et hoc voluit Beroius in ca. Rainutius. nu. 229. de teſtam. quanuis dicat ratione naturali. Nec obſtãt. l. nam etſi parentibus. ff. de inoffi. teſtam. & l. ſcripto. §. fina. ff. vnde liber. nam bene erit fatendum legitimam non ita fore debitam parentibus in bonis filiorum, ſicut è conuerſo in bonis parentum ex voto parentum: quia voluntas & votum parẽtum eſt, vt bona ſua deueniant ad filios ſi ſuperuiuerent, non aliàs. Et hoc volunt iura paulò antè citata, & illud Apoſtol. 2. ad Corinth. 12. vbi filij non debẽt theſaurizare parentibus, ſed econtrà. l. nihil intereſt. ff. de bonis libert. Ergo ſecluſo parentum voto & voluntate negari non debet, quin alimenta, & loco alimentorum legitima ſit parentibus debita, ſicut è conuerſo, cùm naturæ ſucceſſores meritò dici debeant ex. l. 1. C. quorũ bono. & l. fin. ff. eod. titu. Ex qua concluſione deducitur, quòd quemadmodum Rex, conſuetudo, ſeu lex non poteſt tollere legitimam debitam filijs vſque ad quantitatem requiſitam pro alimentis, pariformiter tolli non poterit parentibus, quibus etiam iure naturæ ſunt debita alimenta, cùm ſit ius naturale immutabile. §. ſed naturalia. Inſtit. de iur. natur. gent. & ciui. in princi. diſt. 5. vt poſt Alexan. conſi. 3. & conſi. 168. lib. 7. Tenet Auguſt. Beroi. in c. Rainutius. nu. 228. de teſtamen. Couar. in epitom. 4. decret. 2. part. cap. 8. §. 6. nu. 5. Ac etiam cùm parẽtibus debeatur ſummus honor, filius tenebitur eis relinquere legitimam titulo honorario inſtitutionis, ſicut parentes tenentur filijs eo titulo relinquere, vt ſuprà in hac lege dictum eſt. Ergo multò magis filius, qui plus tenetur honorare patrem. Exod. 20. Eccleſ. 7. capi. quæritur. 2. quæſt. 7. Gloria enim hominis ex honore patris ſui: & dedecus filij, pater ſine honore. Eccleſiaſti. 3. Facit text. in authen. Vt cùm de appell. cognoſ. §. ſiue igitur. verſi. Iuſtum autẽ perſpeximus. ibi, non licere liberis parentes ſuos præterire. Et in. §. hæc conſtitutio. ibi, à parentibus & liberis iniuriã præteritionis, & exhæredationis auferre. Præteritus autem dicitur, qui non eſt inſtitutus, aut exhæredatus cum cauſa. §. eadem hæc obſeruantur. Inſtit. de hær. quæ ab inteſta. defer. l. quidam filium. ibi, nec hæredem. nec exhæredem fecit. vbi Paul. nu. 2. C. de fideicom. l. 10. titu. 7. part. 6. capi. licet. vbi dixi cõclu. 3. de vot. Si ergo non poteſt ipſum præterire, ſequitur, q̃ debet relinquere legitimã patri titulo inſtitutionis. Et hanc partem tuentur Sali. Paul. & Iaſ. qui in col. 11. nu. 37. in authen. nouiſsima. C. de inoffic. teſta. teſtatur communem & Coraſ. in l. filium quem habentem. nu. 82. C. famil. herciſc. Rode. Suarez in rep. l. quoniã in prioribus. ampliatio. 16. nu. 2. pagin. 99. C. de inoffi. teſta. Gregor. Lopez dicit communem in l. 5. verb. *Como a heredera*. titu. octauo. parti. 6. Ferdinandus Menchacen. de ſucceſsio. creatio. lib. 2. §. 20. num. 282. verſic. Quæro an procedat. qui eſt videndus, quia

quia bene & latè loquitur. ¶Ex quo infertur, lege, vel ſtatuto alimenta limitari minimè poſſe ad minorem quantitatem, quam filius, vel pater, ſiue legitimus, ſiue illegitimus ſit: quia cùm alimenta ſint iuris naturalis; non debent, nec poſſunt tolli à lege humana, vt diximus in.l.22.in glo.1.verſic. Verſatur etiam & aliud dubium.titul.3.libr.1. ſuprà. Couar.in epitome.4.decreta.2.part. capit.8. §.ſexto.num.8. Et colligitur ex notatis à Grego. Lopez in.l.8.verbo. *Meneſter*.titul.13.parti.6. per text.in capi.cùm haberet. de eo qui duxit in matri.quam pollu.per adulte. & quia nulla debet cõſtitui differẽtia inter legitimos, & illegitimos quo ad conſeruationem naturæ, quæ nomina omnibus competunt, ſcilicet, pater, & filius. l. tutelas. de cap.dimi.l.parentes. ff. de in ius vocand. & per ea, quæ notat Rebuff.in repe.authenti.habita.priuilegio.177.pagi.366.verſic. Secundò amplia. C. ne filius pro patre. Et quæ dixi in l. prima. verb. *No la pueda alegar*.colum.1030.titul.8. lib.3. ſuprà. Reſeruatis igitur alimentis filijs poterit quis ex licentia Regis conſtituere Primogenium bonorũ ſuorum in liberis maſculis maioribus, vel minoribus natu, etiam in foro animæ abſque labe peccati. Domi. Sotus libr.4. de iuſti. & iure. quæſt.5.artic.1. Couar.in epitome.4.Decret.cap.8.§.ſexto. nume.5.verſi. Quartò infertur. Ioan. Cirier. libr. 2. de primogeni.cap.15. Ioan. Lup.in rep.c.per veſtras.3.nota.§.21.&.§.26. Ferdinandus Menchacẽ. libr.2.§.20.nume.307.verſic. Ex dictis ſuprà infero valere licentiam Principis. Tiraquel. in tracta. de primogeni.quæſt.4.vbi in num.33.dicit, quòd Primogenitus tenebitur alimenta præſtare cæteris liberis, etiam ſi conſuetudine, vel lege, aut in Principis reſcripto cautum non eſſet. Quod etiã annotatum reliquerunt Hoſtien. Ioan. Andr. & Panormi.in cap.licet.de vot. ¶Fuit dubium in facti contingentia mihi propoſitum, vtrùm vocatus ad primogenituram ſecundùm formam inſtitutionis poſsit in vita poſſeſſoris bona talia eſſe ſubiecta reſtitutioni, ac poſt mortem poſſeſſoris ad ipſum ſpectare primogenium petere vt declaretur? Et dixi. Aut erat cauſa, nempe, quia poſſeſſor iactabatur multa bona maioricatus, non eſſe maioriæ, ſed ſua, ac libera, & non ſubiecta reſtitutioni: vel quia negabat ad vocatum pertinere, ſed ad alium forte de alia linea. Aut nullum dubium erat, nec iactatio poſſeſſoris. In priori caſu dixi poſſe, in poſteriori non, vt declaraui in.l. prima. glo.1.quæſt.4.vbi vide titu.octauo. lib.tertio. ſuprà. Ferdinand. Vazquez Menchacen. de ſucceſ. creatio.lib.primo.§.ſexto.num.46. Domi.Pinel. in.l.prima.part.3.num.78. C. de bon.matern. Couar.libr.1. Variarum reſolut.capi.18.colum. fina. nume.8. futurum ſucceſſorem ante tempus in iudicio non eſſe audiendum viuo poſſeſſore: quippe cùm damnandam à iure ſciamus eſſe præmaturam ſpem eius, qui agit de ſucceſsione viuentis. l. ſecunda. §. interdum. ff. de vulgar. & pupilla. l. prima. §. ſi impuberi. ff. de collat. bono. nec violari debet regula text. in. l. non quemadmodum. ff. de iudic. quæ habet iudicium non habere locum ſuper futuris, nec ad iudicem ſpectare. l. prima. §. ſocius. vbi gloſſ. verb. tractus. ff. de vſur. Angel. in. §. præiudiciales. nume. 9. Inſtit. de actionib. Bart. in. l. ſi quis rem. ff. de pigno. actione. Iaſ. in. §. primo. fin. colum. Inſtit. de actioni. & in. l. ſi Stichum. nu. 16. ff. de verbo. obligat. Et quæ notat. Matth. de Afflictis deciſio. 279. Roman. conſil. 136. Anto. Gomez in terminis huius quæſtionis tenet hanc partem per prædictam. l. non quemadmodum. in. l. 40. quæſt. 25. nume. 79. in legib. Taur. Tamen eſt recipienda opinio ſua, quando nulla cauſa in fraudem ſucceſſoris verſaretur. vt in. l. lege Aquilia ſi delectum. ff. de lege Aquilia. & in. l. Imperator. ff. ad Trebellianum. & in. l. in omnibus. ff. de iudi. Et eſt optima Regia lex. 1. titu. ſecundo. part. 3. dum dicit, *Eſſo miſmo de lo que atiende, que deuen auer en el tiempo por venir, del que ſemeja que le fazen coſa, porque adelante puede ſer embargado, o perder lo todo.* Vbi eſt caſus decidens hanc quæſtionem, in qua Roderi. Suarez plurimùm laborauit, qui tamen non allegauit prædictam legem, vt conſtat in allegat. 4. Et ſic de facto conſulti de iure fore tenendũ conſultauimus, & firmauimus. Et ad hunc ſenſum facilè reſoluuntur opiniones contrariæ, ne vllam inter ſe repugnantiam contineant, prout verè non continent. De quo dubio agit Pinell. in l. prima. part. 3. nu. 78. C. de bon. matern. quẽ omnino videndum eſſe exiſtimo vbique propter claritatem ſui ingenij, & modum procedendi in dubijs quæſtionibus. ¶Circa præmiſſa dubitatur de quæſtione, quæ contingit dubitari in quodam arduiſsimo dubio vnius ſubſtitutionis factæ in teſtamento cuiuſdam, qui ad maioratum vocauerat filium maſculum ex filia, quæ nondum erat ætatis nubilis, & in defectum talis filij vocauit Petrum eius filium naturalem legitimatum reſcripto Principis, & contigit quòd venit caſus ſubſtitutionis antequam filia nuberet, & haberet liberos, quos poſtea habuit, erat controuerſia inter filium filiæ, & Petrum ſubſtitutum ſuper bonis maioriæ. Naturalis enim dicebat, quòd cùm tempore cedentis fideicommiſſi filius filiæ natus non eſſet, nec conceptus, ipſe ſtatim fuit vocatus: quia non potuit diſpoſitio teſtatoris ſtare in pendenti, & dominium ſimiliter bonorum non debebat pendere in aere, vel in pendenti. prout & Paul. Caſtr. conſi. 74. lib. ſecundo. adducit. ¶Secundò cõfirmatur: quia in quacunq; re initium, & habili

tas, quæ est tempore, quo geritur negotium, considerari oportet, licèt perueniat ad talem casum, in quo peruenire non posset, si ab initio esset in rebus humanis, vt probatur ex his, quæ diximus in.l.1.verb. *Edad cumplida.* titu.3.libr.isto.5.infrâ. Sed quando venit casus substitutionis, non erat natus aliquis filius, qui posset repellere filium legitimatũ, nec etiam si postea superuenerit semel conditio in sua persona verificata, ei obstabit, & ex suis fundamentis in simili quæstione adductis à me in.l.prima.glo.1. versi. Nonò mouetur talis quæstio.colum.230.titu.6.libr.1.suprà. & in.l. 10. in glo.1.versi. Quæro clericus in minoribus. tit.1. libr.3. suprâ. quibus optimè conducunt quæ latè tradit Deci.consil.24.nu.2. vbi adducit octo fundamenta. ¶ Tertiò comprobatur ex.l.interuenit. ff.de legat.præstand.vbi ad legatum factum liberis, illi tantùm sunt admittendi, qui reperiuntur esse de numero liberorum tempore, quo dies legati cessit, vbi Triphonius Iurisconsultus ait, interuenit illa quæstio, quando de liberorum numero esse debeat is, cui legatum datum est, vt id ferre possit à filio contra tab.bonorum possessionis accipiente: & placet sufficere in ea necessitudine tunc esse, quando dies legati cedit. Sed filius naturalis substitutus fuit huiusmodi. ergo &c. Et hanc partem in simili casu consuluit Paul. Castr. consi.16.nume.5. lib.2. Et istam quæstionem ponit Gregor.Lopius in.l.10.verb. *Otorgado todos de Jo vno.* titul.31.part.3. vbi reputat difficilem ac cogitandum reliquit, quia lis sub iudice erat. ¶ Quæritur, Vtrùm bona prohibita alienari propter delictum hæresis, vel criminis læsæ maiestatis confiscari possint? Videtur quòd non: nam per expressam alienationem non potuit, ergo nec per tacitam, & sic per delictum. Tum etiam ex. l. Imperator.ff.de fideicom.liberta.ibi, publicatis bonis Mutiani rescripsit debere eos publicè manumitti. vbi Barto.dicit, Nota quòd res, quæ est prohibita alienari, non potest deuenire in fiscum propter publicationem.vt in.l.si in libertinum. ff.de bon.lib.l.Statius Florus.§.Cornelio fœlici. ff. de iur.fisci.l.iura libertorum.ff.de iur. patro. vbi inquit Marcell.I.C. Iura libertorum paternorum liberis, cùm pater eorum erat perduellionis damnatus salua esse diui Seuerus & Antoninus benignissimè rescripserunt.l.eorum qui. ff. ad legem Iuli.maiest.c.fœlicis.§.si qua verò. de pœnis. lib. 6.l.Papinianus. §. meminisse. ibi, Cæterùm si id rogatus fuit restituere, non debet iniuria fieri. ff. de inoffi.testa.l.cùm pater.§.hæreditatem.1.ff.de lega.2.Alexand.in consil.23. Opportunè considera tis.lib.1.repetitum.consi.88.lib.3.Hippolyt.singula.314.& consil.49.nume.71.Ias. in.l.vltima.§. penul.not.1.C.communia de lega.& in.l.filius familias.§.diui.num.19.in.2.lectu.ff.de lega.1.vbi Ioã. Crott.num.32. Rip.46.Loazes nume.114. Nicol. Boeri.decisi.278.num.6.Ioan.Lup.in repe.c.per vestras.§.38.fol.75.col.2.num.6.Ioan. Lup.in tracta.de iusti. & iure. obtentio.ac retentionis regni Nauarræ.5.part.§.sexto. ¶ Tamen commoditas & vsusfructus de iure viuente delinquente sunt penes fiscum, quousque naturaliter mortuus sit. dict.§.Cornelio fœlici.& Ioan. Lup.in dict.§.38. num.8.Et ideo in institutione maioratus assignatur optima cautela, quod dicat instituens, Rogo successorem meum huius primogenij, vt sit Catholicus, sanctamq; fidem habeat, & quòd fidelis semper existat pro tempore domino Regi: si autẽ contrarium fecerit, priuo eum vna die antequàm cõmittat tale crimen maioratu, & volo vt transeat statim in sequentem in gradu. Et bene potest fieri per.l.nõ impossibile.ff.de pact. præsertim cùm faciat cum licentia Regis præmissa, quæ præstat ei authoritatem, & confirmationem, & sic factam institutionem cum suis vinculis censetur à rege.§. sed ius quidem.Insti.de iur.natur.secundùm Angel.notantem, nostrum dici, quod confirmamus, quanuis non confecerimus.l.1. §. nam omnia. C. de vet.iur.enuclean. Deducitur etiam hæc cautela ex Catel.Cotta in memori.iur.verb. testamentum. ¶ Sed est dubium, quomodo successor, si filius est committentis crimen læsæ maiestatis, aut perduellionis, possit venire ad vinculum, seu maioriam, cùm propter patris delictum effectus sit incapax. vt in.l.quisquis.C.ad legem Iuli.maiest. in.§.filij verò.dum inquit, ac successione habeantur alieni testamentis extraneorum nihil capiãt. l.2.titu.2.parti. 7. igitur parum vtilis erit cautela. Et per alia, quæ deducit Gregor. Lopez in dict.l. secunda. verb. *mandas que le fueren hechas.* Pro cuius expositiõe faciendę sunt ex mente ipsius Gregorij Lopez sequentes cõclusiones, quarum prior est. ¶ Filij committentis crimen per duellionis, sunt insuccessibiles in Comitatu, Ducatu, seu Marchionatu, aliave simili dignitate. Constat. Nam filij istorum sunt infames, quibus portæ dignitatis sunt occlusæ regul. Infames. de regu.iur. libr.sexto. ¶ Secunda conclusio. Tales filij possunt succedere in maioratu, vel primogenio non habẽte dignitatem constitutam siue ex Regis donatione, vel inter viuos per contractũ. Nã cessante legis. quisquis. præalleg.ratione, &.d.l. partitæ meritò debet cessare illarum dispositio, cùm materia sit odiosa, & pœnalis.cap. hæc autem.de pœnitentia distinct.1.regu.Odia.de regu. iur.libr.6. Bald.in.l. tertia. colum. final.de hæredi. Institu. Quæ tamen non procedit, quãdo primogenium esset institutũ in testamento, cùm hæreditas dicatur obuenire de iure ciuili. l. lege obuenire. ff. de verbo.

verborum significa. princeps eos filios alienos esse voluit à tali successione, quatenus est iuris ciuilis, non in quantum est de iure gentium, vt ex con tractu. ¶ Tertia conclusio. Prædictus filius per duellionis potest succedere in maioricatu, vel vinculo facto in tertio & quinto bonorum irreuocabiliter per contractum inter viuos virtute. l. Taurinæ. 17. l. perfecta donatio. C. de donationibus. quæ sub mod. l. donationes. §. fina. ff. de donationib. Si tamen donator pater reseruauit sibi vsumfructum, eo viuente confiscabitur, & fiscus habebit. ex dict. l. Statius Florus. §. Cornelio fœlici. ff. de iure fis. nisi aliud cautum sit in fundatione maioratus. ¶ Quarta conclusio. Quando per testamentum conditum ac institutum fuit primogenium, seu vinculum cùm pater propter crimen perduellionis sit factus intestabilis, filius non succedit. vt in dicta. l. quisquis. & l. 16. titul. primo. parti. sexta. ¶ Quinta conclusio. Primogenium institutum facultate regia, cum conditione, quòd quanuis possessor commiserit crimen læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ, nihilominus transeat in sequentem vocatum per fundatorem, commisso crimine, transit in filium, quia incapacitatis nota ablata fuit à Principe. Bald. in capitu. primo. §. denique. versic. Porrò si dominus. de feudo guar. lib. feudor. Quod limitandum censet, præterquàm si tale crimen proditorie commissum sit. capitu. primo, an ille qui interficit fratrem domini sui. Facit. l. vnica. C. de conducto. & procura. libr. vndecimo. & ibi Platea. Ita Gregorius Lopez in l. secunda. titu. secundo. part. septima. in glo. *mandas*. colum. fina. versi. Quid autem si in facultate. Notabis præmissam quæstionem: quia in regijs tribunalibus sæpe contingere solet, & est satis dubia secundum Gregorium Lopez loco præcitato. Optimè agit de hoc Anton. Gomez in. l. 40. Tauri quæst. 37. nume. 91. & ibi. quæstio. 23. nume. 77. agit, Vtrum validum sit argumentum de feudo ad maioratum. ¶ Est tamen dubium, an verba facta à legibus Tauri in fauorem primogenitorum ne teneantur meliorationes factæ in domibus, & turribus primogenij communicare cum vxore reparantis, meliorantis, seu ædificantis, vt est. l. 46. incip. *Todas las fortalezas*. locum habeant in meliorationibus factis à possessore bonorum subiectorum restitutioni per viam vinculi absque licentia Regis? Videtur, quòd cùm sit statutum in præiudicium vxorum, quæ priuantur suis lucris, & aliàs irrationabile, nō debeat dilatari vltra casum, in quo loquitur, dicendo de mayoradgo, ad bona vinculata, quæ diuersum nomen habent, ac per consequens diuersam dispositionem. l. siidem. C. de codicill. ex Bald. in. l. quicunque. nume. 11. C. de seruis fugiti. & per ea, quæ in dict. l. 46. num. 3. notat Ioannes Lupus. Et sic vxor, eiusve hæredes pro sua parte poterunt recuperare æstimationem meliorationum expensarum in talibus ædificijs, reparationibus, seu meliorationibus res vinculatæ, cùm melioramenta sint quid proprium, ac hæreditarium. Bald. in. l. penul. C. de solu. Angel. in l. Senatus. §. Marcellus. ff. de legat. primo. Boeri. decisio. 19. num. tertio. dicendo istam verisimam esse opinionem, ergo & in specie proposita.

Præterea constitutio præstans priuilegium ita est accipienda, vt minus præiudicium iuri alterius paretur, sed vtroque casu inducit præiudicium, ergo tantum in expresso est accipienda, & sic in maioratu propriè sumpto. Tum etiam, quia esset dare ansam fraudandi vxori possessoris vinculi sub prætextu melioratione rei subiectæ restitutioni, non enim solùm priuaret vxori lucris sibi debitis, verùm etiam cæteris liberis, quibus debetur in talibus conquæstis legitima debita iure naturæ, prout suprà annotatum est, quod valde iniquum est, ideoque fatendum esse legem Taurinam loquentem in bonis vinculatis per licentiam Regis, extendendam non esse ad bona vinculata per particularem absque authoritate Regis non expressa in lege. argumen. cap. ad audientiam. de decim. Et hæc nobis visa fuerunt, salua saniori sententia pro tempore, quo fuimus de hoc dubio consulti, & nunc cogitandum Lectori relinquendum censuimus, cùm authorem non designemus pro nūc, ne inuenerimus. ¶ Fuit mihi quæstio proposita, Petrus Titium hæredem instituit, pluraque legata in eo reliquit: qui postea audiens ex aliquo casu mortuum fuisse in noua Castella primum hæredem, de quo suprà. ¶ Secundò testamentum fecit, faciens commemorationem primi hæredis, dicens, Quia Titius, quem primò meum hæredem instituì, mortuum esse mihi assertum est, ideo talem instituo. Apparet nunc viuus hæres primò institutus, dicitque primum testamentum valere, ac sibi competere hæreditatem, & non secundò instituto, quæritur quidiuris? Respondendum erit pro Titio de æquitate, præstabit tamen legata relicta in secūdo. Imò non erit ruptum primum: quia falsus rumor non debet obesse, vel prodesse. l. falsa. & ibi nota. ff. de conditioni. & demonstra. cap. super eo. de eo qui cogno. consang. vxo. suę. Tum etiam, quia ex capite institutionis in prædicto testamento secundo constat primum hæredē voluisse habere hæreditatem si viueret, eo tamen mortuo fecit secundum, ergo eius volūtas est pro primo, ac seruanda. l. in conditionibus. ff. de condi. & demonstra. ¶ Tum etiam & tertiò ex. l. fin. ff. de hæred. insti. Speculat. de instr. editio. §. compendiosè. nu. 28. versi. Quid si is qui testamētum fecit. Regia lex 21. vbi omnino per nouissimum

glossatorem, Regiumque Senatorem meritissimum. titu. primo. part. sexta. vbi poteritis videre. ¶ Vtrùm autem legatum dotis in eo factum, nempe, relinquo mille Isabellæ, si contraxerit matrimonium, si autem ingressa fuerit religionem, relinquo quingentos aureos: Ingressa fuit religionem, ibique professa, & petijt mille, est dubium, an hæres teneatur ei dare mille, aut quingentos? ¶ Videtur quòd debeantur mille, ne inducat viduitatem circa vitæ contemplatiuæ electionem. argu. tex. in. l. Titiæ si non nupserit. ff. de condit. & demonstra. l. quoties. eod. titul. Secundò ne impediatur optimum bonum, iuxta illud euang. testimonium, Porrò vnum est necessarium, Maria optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea. ¶ Secundò ea, quæ actum contrarium legi impediunt, facto disponentis non possunt impediri, sed huiusmodi fuit in specie proposita. ergo &c. Hanc partem in proprijs terminis tenet Bart. in. l. 2. nu. 2. ff. de his quæ pœnæ nomine relinq. Romanus in. l. stipulatio hoc modo. ff. de verbo. obliga. Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in rub. col. 3. de statu monacho. Alex. consil. 121. nu. 9. lib. 2. Hippolyt. plura ad hoc adducens dicit hanc sententiã communem esse in rub. ff. de fideiusso. nu. 127. & iterum in singu. 215. Decius consi. 674. nu. 5. lib. 5. Ioan. Crott. in. l. nemo potest. nu. 71. ff. de legat. 1. Paulus Parisi. consil. 65. nu. 14. lib. 2. Felin. in cap. in præsentia. nu. 37. de probatio. Couar. lib. 1. Variarum resolut. 1. cap. 19. nu. 9. Emmanuel Acosta Lusitanus, præclari ac subtilis ingenij vir in. l. cum tale. §. si arbitratu. ff. ampliatio. nu. 4. ff. de condi. & demonstra. Ferdinan. Loaz. Episcopus de Tortosa meritissimus in tract. Super noua paga. conuersio. regni Valentiæ. col. 2. nu. 3. Et est magis cõmunis opinio secundum Iaso. in authenti. Si qua mulier. num. 14. C. de sacrosan. eccle. Rip. in. l. prima. num. 62. ff. solu. mat. & Ioan. Duarenus Gualdens. de arte testandi. titul. 6. caut. 64. nu. primo. ¶ Cõtrariam tamen opinionẽ veriorem iuris esse videtur, cùm voluntas testatoris non sit trahenda ad casum ab eo excluſum, dicẽdo, si nupserit &c. cùm ipse distinxerit casus suæ dispositioni, & voluntas sit clara, non est locus coniecturis. l. continuus. §. cùm ita. ff. de verborum obligat. l. ille aut ille. §. cùm in verbis. ff. de lega. tertio. Tum etiam, quia iuris interpretatio habet locum, quando coadiuuat voluntati testatoris verisimili. vt in. §. sed hoc præsenti. in authenti. de sanctissi. episco. collatio. 9. quæ cessat, vbi de opposita constat, vt in casu præmisso, nec ex paruo legato pro ingressu religionis: cùm mundum, & omnia in eo contenta seruus Christi à se reijciat absque premij temporalis consideratione. Vbi est spiritus Dei, ibi libertas. Et, qui Dei spiritu aguntur, non sunt sub lege Apostol. 2. ad Corinth. 3. capit. licet. de regulari. ¶ Quam opinionem ex alia communi sententia Doctorum probanda esse tertio loco, qua cauetur, quòd quando testator reliquit legatum Illefonso Ferdinandez, & si decesserit sine filijs legitimis ex suo corpore natis. substituit Petrum, Illefonso transeunte ad religionem, locum esse substituto Petro, pulso monasterio, rationibus præmissis, profitentur in specie Iacob. de Bello viso, & Rayne. in dicto. §. Et hoc præsenti. Et est communis sententia secundum Salice. in authen. Nisi rogati. colum. 2. versicu. Secundò iuxta hoc quæro. C. ad Trebellianum, & Albert. in. l. cùm vir. ff. de condi. & demonstratio. Felinus in dict. cap. in præsentia. nume. 36. in princip. colum. 2. illius numeri. & Nicola. Boeri. decisio. 354. nume. 3. cum sequent. ¶ Scio tamen controuersam istam communem opinionem, imò quòd monasteriũ, excluso Petro substituto, sit admittendum. Bart. in. l. si ita quis. §. fin. ff. de legat. secundo. & in consil. 1. Et dixit communem Corne. in dict. authen. Nisi rogati. colum. secunda. Francisc. de Rip. in. l. ex facto. §. si quis rogatus. num. 37. ff. ad Trebelli. Philippus Deci. in dict. capit. in præsentia. nume. 58. Et est magis communis teste Alexã. consi. 121. nume. 11. vbi Carol. Molinæ. lib. 2. Tamen ex prędictis videtur priorem esse tenendam, & si durum censeam iudicare contra ecclesiam. ¶ Ex eadem radice videtur tenendam esse hanc posteriorem sententiam, quòd mulier intrans religionem non debeat consequi nisi quingentos aureos. Et est æquior, & communis secundum Paul. de Cast. in l. fina. nume. 5. C. de episcopis & cleric. & in dict. authenti. Nisi rogati. nume. 3. & in. l. Titiæ si nupserit. nume. 2. ff. de condi. & demonstr. Deci. in dict. capit. in præsentia. nume. 59. de proba. Et est magis communis secundùm eundem Deci. consil. 419. num. 7. Et in puncto iuris istam teneo tanquam veriorem: & in facti contingentia ita obtinui, licèt, vt dixi, optimum consilium sit in dubio fauere religioni.

¶ *Con buenos testimonios.* Potest intelligi multis modis iste text. Et primus intellectus sit, quòd quando oppositum est contra testamentum quòd non sit perfectum ex defectu alicuius solennitatis requisitæ in eo, poterit probari per alios fide dignos testes, cùm fortasis allegatur, & probatur ab aduersario per duos testes, quòd aliter fuit scriptum, quàm dictum in principali, seu in accessorijs tangentibus substantiam: vel solennitatem eulogij, ex quibus attenuat fides Tabellionis, & suæ scripturæ, tunc per bonos & plures testes debet probari contrariũ, ne fides scripturæ fluctuet. ex sententia glo. sing. in. l. 2. verb. doceri. C. de bono. possess. contra tabul. l. 32. titul. 16. & l. 115. in fine. & l. 117. ibi,

l.117.ibi, *o lo podiesse prouar por quatro omes.* titul.18. parti.3. Ex quo infertur, quòd per testes probari potest contra instrumentum publicum, quod de iure communi est videndus Bellam. colum.4. & melius Panormi.nume.13.Felin.num.35. in capit. cùm Ioānes. de fide instr. Lanfranc. ab Oriano in repe.c. quoniã contra. verb. instrumento rum productiões. num. 44. de probatio. Est tamẽ dubiũ vtrùm fides instrumẽti duobus testibus debilitetur? Faber in.§. item verborũ. nu.12. Instit. de inuti. stipula. tenet quòd sic. Et Aymon Crauett. consil.56. colum.5. nume.15. Panormi. in dict. capit. cùm Ioannes. de fide instru. Deci. qui hanc fatetur communem in ca. tertio loco. nu. 11. de probat. Zasi. lib.2. singula. intellectum capi.23. Boeri. alios ad id citans in decisio.118.nu.15. vbi dicit, Communis est ista regula, quòd duo testes ad reprobandum instrumentum sufficiant, & condemnandum. Et in nu.11. refert dictum Fabri loco præcitato. Couar. lib.2. Variarum resolut. cap. 13.nu.11. hanc dicit communem, inibiq; facit duas conclusiones. ¶ Contrariam opinionẽ tenet Ioã. de Plat. in dict.§. Item verborum. nu.19. Alexan. consi.93.nu.12. libr.2. Lanfranc. de Orian. in dict. c. quoniam contra. verb. instrumentorum produ ctiones. num.44. Et ista est magis cõis secundum Boeri. decisi.118.nu.12. ad fin. Raphael Fulgos. cõsil.79.col.2. & Raphael Cuma. consil.135. Confirmatur ex his, quæ notat Francis. Curti. in repet. l. admonendi. nu.133. & nu. seq. ff. de iureiurand. Tamen pro priori cõmuni est. l.3. titul.2. parti.6. ibi, *como quier alguna sospecha sea contra el testamento, por el niego de aquel testigo.* ¶ Secundus intellectus sit, quando adest legitimus numerus testium, & sigillum publici Notarij, etiã si testes descripti decesserint, ista probatio est bona. glo. in l.2. verb. publicum. ff. quemad. testa. aperi. Simil. in l.2. C. eod. titu. Ioan. Lup. in l.3. nu.13. in ordina. Tauri. gl. in a l. fin. verb. ostenditur. C. de fideicommiss. Angel. in l. prima. in fin. C. de testam. Est communis opinio secundùm Las. in l. bonorum. col.3. nu.3. C. de bono. posses. l.4. tit.2. part.6. ibi, *è maguer que mueran.* ¶ Tertius intellectus, quòd loquatur in istis verbis in testamento in scriptis, & in priori parte declaretur in nuncupatiuo, vt per septem testes probetur, iuxta formam legis.3. Tauri, aliâs enim quid operaretur generalitas huius finis, si non esset species, in qua posset verificari. Cũ hæc lex plures casus, qui euenire possent in testamento nuncupatiuo hac in lege in sui principio enumerauit. Sed stãte declaratione dictæ. l.3. iste intellectus non potest procedere, cùm procedat ista lex tantùm in testamento nuncupatiuo.

¶ Quartus intellectus sit verior, q̃ valeat testamentũ nũcupatiuũ, seu nũcupatiuè factũ corã septem testibus, quemadmodum statutum est à iure communi, esto quòd esset Notarius in loco, non tamen voluit testamentum condere coram eo. Et sic ponit declarationem ad dicta in capite huius Regiæ constitutionis. Ita Michael Cifonta. in l. tertia. Tauri. quæstio. quarta. num. sexto. & Antonius Gomez nume.47. Grego. Lopez in l.22. titul. primo. parti. sexta. verbo. *Cinco testigos.* ¶ Nec obstat, quod desiderat lex ista, quòd cùm testibus tribus interueniat Tabellio, si potest inueniri: quia intelligitur, quando solùm fuerunt tres testes, pluresve, sed non septem, quo casu cessat necessitas prouisionis in priori parte huius legis. Intellige, quòd in casu nostræ legis remissa est solennitas testium in testamento, quòd procedit quo ad numerum testium tantùm, non autẽ quo ad hoc, si testis fuerit cõpulsus, valeat testamẽtum, nã non valet testamentũ. l. qui ex testamẽto. §. fi. de testa. Las. in rub. C. si quis aliq. testa. prohibue. Declarat Mencha. li.2. de succes. creat.1. part. §.18. nu.295. vbi ponit.19. declarationes notatu dignas. §.19. nume.78. vbi easdem refert ad literam.

¶ *Ley II.*

¶ *Puedan libremente.* Ponderaverbum, liberè, nam denotat omni modã libertatem, id est, quòd possit testari secundum leges, iuxta l. prima. C. de sacros. eccl. iuncta gloss. ibi. & in authenti. de nupt. §. disponat testator, vt dignum est, & erit lex,

¶ *Ley. II. Que los Romeros puedan hazer su manda.*

¶ Idem.

LOS Romeros que andã en sus romerias y peregrinaciones pueden libremẽte[a]: assi en enfermedad, como en sanidad, disponer y ordenar de sus bienes por su mãda y testamento segun su volũtad: y ninguno sea osado de lo embargar, ni estoruar que assi no lo hagan: y qualquier q̃ en vida: o en muerte alguna cosa tomare

absque alicuius requisitione, contradictione, vel assensu. text. singu. in extrauagan. 1. de emptione & vendi. inter communes. text. in cap. 1. ibi liberá potestatem. iunctis verbis inibi positis absque impedimento alicuius. de offi. ordina. glo. in c. 1. §. 1. verb. liberè. de cẽsib. libr. 6. Segura & ibi dixi in. l. si ex legati causa. nu. 195. ff. de verbor. obli. Bolog. in authen. habita. C. nefil. pro patre. nume. 201. Concord. l. 2. titu. 9. lib. 1. suprà. & l. 4. tit. 25. part. 1. l. fina. titu. 1. part. 6. authen. Omnes peregrini. ad finẽ. C. communi. đ successionib. Originaliter habetur in titu. de statutis & consue. cõtra liberta. eccles. §. omnes peregrini. ad finem. Comperies in lib. 2. feudorum fol. 25. col. 1. Bona peregrinorum cui sint applicanda, declarat Rebuff. in consti. Regias Gall. in procem. gloss. 5. nu. 82. ¶ Dubium tamen est, Vtrùm peregrini possint testari cum duobus testibus quemadmodum milites? Et est dicendũ, quòd sic, propter verbum, liberam ordinandi habeant facultatem, positum in dict. authẽ. Omnes peregrini. & in corpore vnde sumitur, cum concord. hîc positis. Quam opinionem tenent Ang. in dict. authen. Omnes peregrini. Rolandi. Passage. in tracta. de succes. ab intesta. nu. 24. in. 6. volumi. tract. Paul. de Cast. in. l. nutritoribus. num. 4. col. 1. C. commu. de successioni. Alex. in additio. ad Bart. in dict. authen. Omnes peregrini. & in. l. & ab antiquis. col. 2. nu. 6. C. isto titul. Et videtur fauorabilior opinio, & ideo tenenda. Cifuentes in. l. 3. Tauri. quæst. 21. nu. 24. Alexan. in. l. scriniarios. col. fi. nu. 6. C. de testam. milit. Guiliel. Benedict. in rep. c. Rainutius. verb. Testamentum. 1. de testam. nu. 16. Ias. nu. 9. in. l. fin. C. de hæredi. insti. Limita tamen duobus modis. Primo modo, quando plures testes eo in loco, quo est in peregrinatione, non possunt adhiberi commodè. Angel. in authen. de non alienand. §. quod autem. Ias. in loco proximè citato. nu. 9. col. fin. versi. Nota etiã casum in quo. ¶ Secũdo declara habere locum, si moriantur durãte peregrinatione, secùs si superuiuant, secũdũ Paul. de Cast. in. l. nutritoribus. C. cõia de succesio. Declarat etiam hãc legem Menchacen. lib. 2. đ succes. creatio. §. 17. nu. 86. vers. Tertiò amplia. vt procedat.

del dicho Peregrino: mãdamos que lo torne con las costas y daños a quien el Romero lo mãdo a bien vista de los Alcaldes: y lo pechẽ con otro tãto de lo suyo a nos: y sino tomare cosa alguna del dicho Romero si embargo q̃ no hiziesse la dicha manda[b] peche a nos seys cientos maraue dis dela buena mone da: y sino ouiere de q̃ los pechar: el cuerpo y sus bienes sean a la nuestra merced y en tal caso sea creydo el Romero y cõpañeros que con el anduuieren.

ADDICION.

¶ *Concuerda con la ley. 2. titul. 12. libr. 1. de la Recopilacion.*

¶ *Ley. III. Que si el Peregrino muriere sin testamẽto los Alcaldes recauden sus bienes.*

SI el Peregrino muriere sin hazer testamento: los Alcaldes dellugar[a] do muriere resciban sus bienes y cumplan dellos

[b] ¶ *si embargo que no hiziesse la dicha manda.* Ex eo, qa fuit compulsus ad legandum alteri, vel prohibitus, ne liberam volũtatem haberet legando, vel testãdo de suis, quod facere, crimen est. l. 1. & l. 2. & vtrobiq; gl. C. si quis aliq. testar. prohibue. vel coegerit. & sic punitur criminaliter per. d. l. 1. Est etiam lex. 1. ibi, fiscum locum fore. ff. eod. tit. Gomez Arias in. l. 1. nu. 147. in ordi. Tauri. Et procedit, si impediat testes, ne accedant ad peregrinum testari volentem. l. si quis dolo. ff. si quis aliquem testa. prohibue. facit. l. si legatarius. C. de lega. l. in lege Aquilia. 41. ff. ad legem Aquil. l. dedi. §. quanquam. ff. de cond. causa data.

¶ *Lex III.*

[a] ¶ *Los Alcaldes del lugar.* Adde text. in dict. authẽ. Omnes peregrini. C. communia de succesio. & Paul. in dict. l. nutritoribus. num. 7. eod. titu. quibus probatur, quòd si intestati decesserint, bona ipso iure per Episcopum loci si fieri potest, hæredibus tradi oportet, alias in pias causas erogari debent. l. 31. titu. 1. part. 6. Iustum autem erit fieri per iudicem

iudicem ſecularem loci, vt hîc habetur. Et notat Gregor. Lopius in dict. l. 31. cùm, vt ipſe ait, tenere tur auxilium impertiri eis viuẽtibus, ergo & poſt mortem. Sed iſta ratio magis ineſt in iudice eccleſiaſtico, qui tenetur exonerare facere conſciẽtias decedẽtiũ in ſua diœceſi, per prædicta iura, & nota. ab Antonio Burg. in ca. 1. nu. 12. de emptio. & vẽdi. tex. in. c. fin. de ſepul. igitur prædicta ratio non eſt ſufficiens, ni ſtatutum eſſet contrariũ per hanc legem. Dubiũ hicverſari poteſt, Peregrinus in qua ſit eccleſia ſepeliendus? De quo eſt vidẽdus Petrus de Vbaldis ĩ tracta. De canonica Epiſcopali & parochia. ca. 7. nu. 22. Sylueſt. verb. Sepultura. quæſt. 8. verſic. Secundum. ſcilicet, quòd in eccleſia parochiali, in qua ſuſcepit ſacramenta. ¶ Cætera, quæ ad materiam peregrinorum pertinent, ſunt videnda in l. 1. & in l. 2. tit. 9. lib. 1. ſuprà. quo in loco fuſè tractauimus. Sylueſt. in ſum. verb. Peregrinus. quæſt. 1. 2. 3. & 4. Archiepiſc. 3. part. tit. 17. cap. 4. verſic. Quartus caſus eſt.

lo que fuere meneſter para ſu enterramiento y lo que reſtare, o ſobrare guardẽlo y hagan lo ſaber a nos porque nos mandemos ſobre ello lo q̃ deuieremos hazer.

ADDICION.

¶ *Concuerda con la ley. 5. titul. 12. lib. 1. de la Recopilacion.*

¶ *Ley. IIII. Que el cabeçalero publique el teſtamento ante el Alcalde.*

¶ Fuero concuerda Enrique de penas.

¶ *Lex IIII.*

a ¶ *Cabeçalero.* Executor teſtamenti tenetur teſtamentum publicare intra menſem coram iudice, ſi ue alius quilibet poſsidens illud, ſub pœnis hîc ſtatutis. Concordat ad literam. l. 13. titu. 5. lib. 3. fori legum. facit. l. 2. verſi. *E ſi por auentura.* titu. 2. parti. 6. & l. 31. titul. fina. lib. 8. infrà. ¶ Ratio iſtius legis ea potuit eſſe, vt teſtamentum ſic oſtenſum iudici, ipſe iudex poſsit compellere executorem ad ſoluendum relicta in eo, & creditoribus non fiat fraus, nec dilatio adhibeatur in ſolutione debitorum. Et iſte intellectus procedere poteſt in teſtamento perfecto, manuq; publica confecto. Simile ſtatutum eſt Peruſij ſecundum Barto. in. l. is poteſt. colum. 2. nume. 11. ff. de acqui. hæred. Repetit idem Bart. in. l. facta. §. ſi quis bonorum. nume. 1. ff. ad Trebellia. & ibi Alexan. ad eum. Et ita vt ſimus certi de tali teſtamento perfecto, quòd ſit in rerum natura, non autem loquitur de informi ad hoc vt perficiatur, prout aliqui exiſtimant, quod ipſe non admitto tale nuntiatum, quia eſt contra mentẽ iſtius legis. Secundus intellect⁹ ſit, quòd loquatur in publicatione, q̃ ſit coram iudice & Tabellione in teſtamento in ſcriptis, vel nuncupatiuo: nã ſi ab initio fieret corã Tabellione, nõ eſſet neceſſaria alia inſinuatio, ſeu publicatio, gl. verb. *Faga la leer.* in. l. 13. titu. 13. titu. 5. lib. 3. for. leg. Ioan. Lup. in l. 3. Tauri. nu. 13. Grego. Lopius, qui hanc opinionem communem cenſet in l. tertia. verb. *Deuen les moſtrar.* titu. 2. part. 6. Bart. in. l. 2. colum. 1. ff. quemad. teſta. aperi. qui dicit, ita de conſuetudine obtentum eſſe. Bald. in. l. hac cõſultiſsima. colum. fin. nu. 13. C. qui teſta. face. poſſunt. & in. l. prima. nume. 15. colum. pen. de teſtament. C. Debet tamen eſſe coram Tabellione regio, & numerario ad hoc, vt teſtamentum cenſeatur publicũ: ſecus ſi coram imperialibus, ſeu apoſtolicis, quia ante publicationem cenſentur ſcripturæ priuatæ. Didac. Caſtell. in dicta. l. 3. verbo. *Eſcriuano.* l. 4. titul. De tabellionibus, *del numero.* libr. 1. ſuprà.

Odo hõbre, que fuere cabeçalero a de algũ teſtamẽto mueſtre lo ante el Alcalde faſta vn mes. Y el Alcalde faga lo leer ante ſi publicamente: y ſi el cabeçalero eſto no no cumpliere pierda lo que deue auer b de la manda y denlo por el alma del defuncto: y eſto meſmo ſea de to

b ¶ *Pierda lo que deue auer.* Scilicet, ſi teſtamentum fraudulenter celet, non aliàs. l. 1. in prin. & l. 3. §. ſi quis dolo. ff. de tabulis exhibend. Montalu. in. l. 13. verb. *Manda.* titul. 5. libr. 3. fori leg. Vel ſi teſtator prohibuiſſet publicationem teſtamenti fieri ex aliqua cauſa, vt eſt caſus & exemplum in. l. fin. titu. 2. parti. 6. ¶ Item etiam fallit, ſi eſſet ignorãs, & non eſſet ſibi petitum, nam tempus menſis procedere debet à tempore admonitiõis, cùm ſit lex pœnalis, priuansque ſuo iure exequutorem teſtamentarium. argum. tex. in authen. Hoc amplius.

C.de fideicom.& in authent.de hæredi.& falcid. §.si quis autem non implens.ibi, decreto iudiciario admonitus.collatio.1.l.8.ibi,*seyendo amonestados fueren tollidos deste officio por juyzio.*& ibi Grego. Lopez titu.10.part.6. Tradit etiam Couar.in cap. si hæredes.nu.6.de testam. ¶Item intellige,quòd non ptiuabitur legitima,vel prælegato tertiæ partis,quæ loco legitimæ habetur in nostro regno,si est descendens testatoris. Couar. vbi suprà nu.9. Et est text.in dict.l.8.& ibi Grego.Lopius,qui respondent ad cap.licet.de voto.Segur. in repe.l.3. §.fina.num.112. ff.de libe.& posthu.qui hanc sententiam communem dicit.& Ioan.Leceri. de primogenitura lib.3.quæst.6.Loazes in repe.l.filiusfami.§.diui.colum.12.num.71.ff.de lega.1.Segur. in repe.l.vnum ex familia.§.sed si fundum.num. 165.ff.de lega.2.Quanuis contrariam dixerit communem Ioan.de Imol.in cap.si hæredes.colum.3. num.13.de testa.& ibi Couar.num. 9. à qua ipsi recedunt. ¶Si talis exequutor est hæres, & non fecit inuentarium,est dubium, an possit detrahere Trebellianicam?Barto. concluditposse, quanuis non fecerit inuentarium, dicens, quòd ita obseruatur communiter.Ita Barto.in authen. Sed cùm testator.colum.3.num.12.C.ad leg. Falcid.& in.l. Marcellus.colum.3.numer.8.ff. ad Trebellia.vbi Alexan.num.8.& Claud.& Iaſ.num. 43. dicit veriorem iuris.Bald.nu.3.in dict.authenti.Sed cùm testator.& ibi Corne.colum.4. Stephan. Auffre. decisio.capellæ Tholosanæ. 314. subijciens hanc Barto.sententiam fuisse seruatam in curia Parlamenti.Et est verior & magis communis secũdùm Alexan.consi.29.Perspectis.colum.3.nu.6. lib.5. & Cassador.in decisio.3.num.6.sub titu. de testamen.Ioan.Crott.in.l.nemo potest.num.31. ff. de legat.1.& dicit communem Paul.Parisi.consil.25. num.42.lib.2.Quanuis Socin.iunior dicat, quòd vix potest reperiri quæ sit communis in cons.137. num.9.lib.4.Calcan.consil.37.colum. 4. in fine. Bald.in.l.filium quem habentem.num. 43. & ibi Salice.nu.7.C.familiæ herciſc.Refert alios istam dicendo communem Couar.in cap. Rainutius.§. 11.num.10.de testamen.Aymon Crauet.consi.17. colum. fin. Nam in Trebellianica non est inductum à lege quemadmodũ in Falcidia quòd amittatur propter non confectionem inuentarij,ergo à nobis non est inducenda huiusmodi priuatio. vt præter alios dico ad Segur. de bonis luc. constan.matri.nu.166.Probatur differentia ex Cassado.vbi suprà,& Alciat.lib.5.Paradox.ca.19.nempe inter Falcidiæ & Trebellianicæ inuentum. ¶Contrariam opinionem tenet Barto.consi.234. Cyn.Bald.& Roma.in authen.Similiter. C.ad legem Falcid.Paul.de Cast.in.l.cohæredi. §. cùm filiæ.colum.2.ff.de vulga.Dicit communem Deci. consi.230.num.16.& consi.495.num.24.Curti.Iunior consi.54.num.7.quam communem & veriorem existimat.Et idem dicit Carolus Molinæ. ad Alexand.consi. 67.libr. 4.Socin.Iunior cons.132. nume.3.libr.1.Bello.consi.19.nu. 12.Couar.vbi suprà.Grego.Lopius in.l.10.glo.fin.titu.6. parti.6. & in.l.7.verb.legitima.titu.11.ead.part.6. ¶Cùm in præsenti de testamentarijs, seu exequutoribus vltimarum voluntatum tractetur, necessarium fore decreui aliqua hic de eis disputare. Prima igitur quæstio sit, Quis dicatur Exequutor, vel Fideicommissarius, seu Albacea, Cabeçalerove. vt in.l.prima.titu.10.parti.6.vbi dicitur, quòd licèt per plura nomina vocentur, tamen officium eorum vnum est,ideoque vna definitione experiũtur,quæ talis est,Exequutor est, qui testatoris voluntatem exequi,seu adimplere debet.cap.tua.& cap.Ioannes.de testamen.dicta.l.1.titu.10.par.6. ¶Secundò dubitatur, Qua ætate possit quis esse testamentarius exequutor? Respon. quòd potest maior decem & septem.ex ratione text.in ca.qui generaliter.§.fina.de procura.lib.6.quo tex.institutum est minorem vigintiquinq; annis, maiorẽ verò decem & septem posse constitui procuratorem ad negotia.glo.in verb.non iniustè.in.l.exigendi. cum qua est communis opinio secundum Iaso.ibi nume.19.C.de procurat.l.19.titu.5.part.3. Montalu.in.l.9.titu.10.libr.1.fori.verb. *Nitomar.* Facit.l.1.ad fin.titul.22.part. 4. Secundò suadetur ex sententia glo.in.c.2.de testam.lib.6. quæ hanc quæstionem in terminis decisam reliquit, & est communiter recepta secundum docto. Couar. in cap.tua.col.4. versi. Minor verò vigintiquinque annis.num.4. de testament. ¶Tertiò dubitatur, Vtrùm mulier possit esse executrix testamenti? Respondeo quòd possit.Bartol.in.l.à filio.ff.de alimen.& ciba.legatis.Ange.in tracta. de testamen. in gl.16.col.fina.nu.4. Deci.in.l.fœminæ.nu.21. ff.de regul.iur.Couar.in dict.cap.tua.num.3. vbi hanc testatur communem opinionem esse.Deci. in consi.91.colum.1.num.1.Anchar.consi.202.colum.1.glo.in cap.2.de testamen.lib.6.Specu.titu. de instru.editio.§.nunc verò.num.76. Bald.in.l. id quod pauperibus.colum.2.num.4. C.de episc. & cleric.licèt.l.7.titu.5.lib.3.for.leg. contrarium dixerit: sed de consuetudine non seruatur secundum Montaluum ibi. ¶Quartò. Vtrùm seruus possit esse exequutor testamenti?Respond.quòd non.Bald.in dict.l.id quod pauperibus.nu.3.Bonifaci.in Peregrina.verb.exequutor.quæst.10. litera.A.super parte,religiosus. ¶Quintò, Vtrùm excommunicatus possit esse exequutor testamẽtarius,declarat Bald. vbi suprà.nume.6.vbi tenet posse per text.in ca.si verè.de senten.excom. vbi quæ facit excommunicatus quo ad temporalia valent.

lent. Facit text. incip. Ad vitandum ſcandala. de excommu. non vitand. ibi, quibuſcunque diuinis vel extra. inquit ibi glo. in cibo, potu, negotiatione, & alijs actibus iudicialibus & extraiudicialibus. in pragmatica ſanctio. Gallica. Ergo & executor poterit eſſe ante denuntiationem ſpecialem de tali nominato in exequutorem. ¶ Sextò quæro, Vtrùm Collegium poſsit fieri exequutor teſtamenti? Bald. tenet poſſe in dict. l. id quod pauperibus. colum. 3. num. 8. Et Bonifacius loco præcitato. Iacob. à Canibus in tracta. vltimarũ voluntatum. parti. 1. nume. 31. ¶ Septimò nec minùs neceſſariè erit quærendum, Quid de religioſo mendicante? Reſpondeo poſſe. Bald. in dict. l. id quod pauperibus. num. 9. & in authen. Ingreſsi. num. 3. colum. 1. verſi. Secundo quòd non poteſt ei ſubſtituere. C. de ſacroſan. eccle. text. in ca. 2. & ibi communiter doct. de teſta. lib. 6. & Clemen. vni. eodẽ titu. vbi Anchar. Cardina. Imol. & Bonifa. Specul. at. vbi ſuprà. nu. 70. Et eſt communis ſecundùm Paul. Pariſ. conſi. 26. colum. 1. num. 3. lib. 4. l. 2. tit. 10. part. 6. Fallit in fratribus minoribus. Clement. exiui. §. proinde. &. §. verùm. de verb. ſignifi. Bal. in dict. authen. Ingreſsi. num. 20. Cardi. in dict. §. verùm. num. 14. Anchar. nume. 23. idem Anchar. conſi. 202. num. 3. Francus & Domi. in cap. 2. de teſtamen. lib. 6. Felin. in cap. ex parte. nu. 6. de conſti. Barba. conſi. 12. colum. 12. num. 3. lib. 1. verſi. Ex iſtis infert. Iacob. à Canibus in tract. de executione vltimarum voluntatum. 1. part. nu. 23. in. 12. volumi. tracta. nouiſsimæ impreſsionis. 7. qui dicũt nec ius eligendi pauperes committi poſſe propter generalitatem regulæ, quæ tali nominationi repugnat, tum etiam, quia talis nominatio ad quæſtũ trahi poſſet, ergo non eſt eis permittendum. l. oratio. ff. de ſponſali. Ripa tenet ſententiam Bald. & ſequacium in. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. num. 5. ff. ad Trebellia. dicens veriorem & ſalubriorem eſſe. & Ioan. Duarenus de arte teſtandi. titu. 7. cautel. 7. num. 3. Et communiorẽ firmat Doctor Duenas in tracta. regular. cum fallen. 1. parte regul. 381. verſic. Ampliaſextò. Et eſt communis continens puram veritatem ſecundum Barba. in cap. tua. nume. 9. de teſta. tenet Domi. in dict. cap. 2. colum. 2. nume. 3. & ibi Peruſinus, Menchacen. lib. 3. de ſucceſsio. creatio. §. 21. num. 178. ¶ Contrariam opinionem, imò quòd electio pauperum, vel nominatio exequutorum non ſit eis prohibita, tenet Barto. in tracta. minoricarum. libr. 3. capit. 4. & 5. nume. 5. cum ſeq. & in. l. cùm pater. §. hæreditate. quem ſequuntur ibi Paul. de Caſt. & Io. de Imol. Idem Bartol. in. l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Trebellia. Ancha. conſi. 412, colum. 2. nu. 3. Alex. conſi. 57. colum. 3. num. 8. lib. 12. Iaſ. in. l. 1. §. item acquirimus. num. 52. ff. de acquiren. poſſeſ. Et magis placet. D. Couar. in cap. tua. colum. 2. de teſtamen. Et reputat communiorem Ioan. Duarenus vbi ſuprà. Sed tamẽ hanc communem intelligendam eſſe credimus hæredeſpõte ſoluente, vel nullo contradicente. vt ex Barba. dict. conſi. 12. Colligitur ex Frederico Senenſ. cõſi. 293. ad finem. Roma. conſi. 409. num. 5. & conſi. 235. nu. 4. & in ſingula. 242. ¶ Octauò eſt dubium, Eſto, quòd religioſi poſsint eſſe exequutores vltimarum voluntatum de licentia ſuorum ſuperiorum, an ſufficiat, quòd ſit petita, licèt non obtenta, & ſic expreſsè conceſſa? Et videtur, quòd requiratur expreſſa licentia, & non tacita: nam vbi requiritur licentia ſuperioris, requiruntur verba, & ſic non ſufficit eo caſu tacita licentia, ſed requiritur expreſſa, verbisque explicata. Ioannes Andr. in capit. ſi abbatem. de electio. lib. 6. Lapus allega. 86. colum. penul. Bald. in. l. obſeruare. §. poſt hæc. in fin. ff. de offi. Proconſul. & lega. Lancel. Galiaul. in. l. prima. in princip. num. 72. ff. de verb. obliga. Sed huiuſmodi licentia requiritur pro forma in fratribus mendicantibus, vt in Clementi. vni. iſto titul. & in. c. fina. in princip. eod. titul. libr. 6. ergo requiritur ad actus validitatem, quòd licentia petatur, & ſit expreſsè obtenta cùm licentia ſic qualificata ſit de forma & ſubſtantia actus Bald. in. l. fina. §. neceſsitate. colum. 4. verſic. Item authoritas. C. de bon. quæ libe. Doct. Didac. del Caſtillo in. l. 55. Tau. verb. *Sin licencia*. nume. 3. ¶ Suadetur ſecundò. Nam legi prohibitiuæ non poteſt renũtiari: imò renuntiatione non obſtante actus in cõtrarium geſtus eſt ipſo iure nullus. gloſſ. in capit. primo. de regu. iur. lib. 6. & in. l. Gallus. in princi. ff. de libe. & poſthum. Quarum opinio communis eſt ſecundum. D. Couar. in capit. tua. nume. 2. de teſtamen. Quam gloſſ. concluſionem in dict. capit. primo. verb. non poteſt. vltra Couar. vbi ſuprà, adnotauit ad hoc Panormi. in cap. ſi quis contra clericum. colum. 6. de foro competẽ. Peruſi. in cap. religioſus. de teſtam. libr. 6. Paul. Orianus in repet. l. 1. num. 139. ff. de offi. eius, cui mand. eſt iuriſdict. Anto. Corſet. ſingul. 219. Andr. Tiraquell. de iure mariti poſt leges connubiales. gloſ. 2. nu. 3. Et eſt ſententia præmiſſæ gloſſæ communis ſecũdum Paul. Pariſi. conſi. 58. nu. 35. volumi. 4. quòd quando negatiua, non, præcedit verbum, poteſt, inducit nullitatem actus ipſo iure. Quam ſententiam etiam communem dixit Robert. Marant. in. l. is poteſt. verſic. Secundò principaliter nota. nu. 44. ff. de acquiren. hæredit. Barba. in. l. prima. colum. 6. verſ. Primò nota. & in. l. ſecunda. §. ex his. colum. 2. verſi. Item nota quòd vbi negatiua. ff. de verbor. obligat. vbi de more plura adducit. Confirmatur ex Barto. per text. ibi in. l. fina. nume. 7. ff. de fer. & in. l. prima. nume. 3. C. de dilationi. & in dict.

in dict.l.Gallus. vbi Iaſo.nume.16. & Fortuni. & Iuniores. Quæ theorica facit ad multa & in ſpecie ad.l.55.Tauri.& ad legem.1.titu.82.lib.4.ordi.Luſitaniæ. ibi, *Determinamos que peſſoa alguña non faça venda &c.* nam factum in contrarium, erit nullũ ipſo iure.l.non dubium. C.de legibus. Sed ita eſt text.in dict.ca.religioſus.ibi,non poteſt. vbi Docto.ſolennis Philipp.Franc.tenet & Couar.in dicto cap.tua.nume.2.Eſt etiam text. in clem. vni. de teſtamen.ibi,quod vtique non poſſunt, niſi à ſuperiori ſuo,petita ſuper hoc licentia, & obtenta.Et iſta eſt probata in iure,& verior comprobatur ex Alexan.conſil.80.colum.1.lib.5.Pariſi.cõſil.19.num.75.lib.2. ¶Contrariam ſententiã, imò exequutionem factam per monachum non obtenta licentia ſuperioris firmam eſſe, modò non præceſſerit contradictio ſuperioris,firmat Frede. de Senis conſi.293.colum.fina.Roma.conſi. 409. colum.2.& ſingul.242. Felin.in cap.2.colum.1.de iudi.Deci.in.l.in ambiguis.§.non eſt.num. 4. ff. de regu.iur.Et eſt communis,etſi iure non probetur ſecundum Couar.in dict.cap.tua.colum.3.ſequitur Iaſ.in.l.patre furioſo.colum.3.nume.13.ff. de his qui ſunt ſui vel alie.iur. Et eſt dictum Federi.communiter receptum ſecundum Deci. conſi. 494.colum.fin.nume.15.& conſi.499. colum.4. numer.12. Sed tamen ipſe Deci. in dictis conſilijs recedit à prædicta communi, reputans priorem veram,& iuridicam,cum quo me ſubſcribo,cùm, vt ex eo conſtat,iſtam,quam probat contra communem,melioribus rationibus fundatam eſſe appareat. ¶Nonò quæro, Vtrùm teſtamentarius exequutor teneatur iurare,ac facere inuentarium ad inſtar tutoris,ſeu curatoris? Videtur quòd ſic: nam vna eſt ratio conficiendi inuentarium in hæredibus, tutoribus, curatoribus immiſcere ſe volentibus in bonis defuncti,nempe propter vitandam præſumptionem ſurreptionis, & amotionis rerum relictarum à defuncto,iuxta.l.fin.C.de iure delibe.Et concord.foro Aragonum lib.5. conſtitu.incip. *Officio del Señor Reyes.* Quæ poteſt eſſe in iſto exequutore: ergo tenebitur cum iuramento inuentarium facere, ne fraus amotionis talium rerum contra eum inducatur.argumen.l.illud. ff. de acquiren.hæredi.capit.cum dilecta. de confir. vti.vel inuti. exequutores teſtamẽtorum nomen & vim habent hæredum.Speculat. de inſtru. editio.§.13.nume.16.& nume.29. Igitur quemadmodum hæres tenetur,& ipſe tenebitur,ſi velit ſe intromittere in talibus bonis. ¶Secundò ſuadetur. Nam teſtamentarius iurare tenetur,ſe omnia fideliter peracturum. Specul. vbi ſuprà.§.nunc verò. verſi.Sed nunquid debet Lucas in.l.per hanc. colum.1.C.de erogatione milit. anno.libr.12. quod iuramentum à principio præſtabit ſecundũ eundem Luc.de Penna. quanuis præſtandum in fine dixerit Specu.loco præmiſſo.& vide Bart.in.l. diuus.ff.ſi cui pluſquàm per legem Falcid.Platea in dict.l.per hanc. ¶Tertiò,quòd teneatur facere inuentariũ,eſt Regia lex.5.titu.10.part.6. & ibi Gregor.Lopez.Idem probat de iure commui Bald.in l.nulli.num.10.C.de epiſco.& cleri. & in authen, Sed cùm teſtator.colũ.fina.n.23.C.ad leg.Falcid. Imol.in.l.prima.§.hæc ſtipulatio.colũ.2.&.3.ff.ſi cui plus quàm per legem Falcid. quicquid ibi Angel.in contrarium dixerit colum.2.& in quæſtione de facto rogatus ſic reſpondi.cum Ange.in tracta.de teſtam.glo.97.num.9. Quibus adde Bertachi.in tracta.de epiſcopis.4.part.libri.4.num.39. quanuis contrarium notauerit gloſ.fin.in.l.7.tit. 5.libr.3.fori.& malè. ¶Decimò quærendum videtur, Vtrùm non conficiens inuentarium teneatur creditoribus ſoluere in foro animæ? Eſt dicẽdum quòd non,cùm ſit in pœnam omittentis facere inuentarium, pœnæ autem non habẽt locum in foro animæ.glo.communiter recepta in cap.fraternitas.12.quæſt.2.de qua per Segur.in repe.l.filius dum in ciuitate.nume.15.& ibi latè remiſimus. ff. de verb.obliga. Et hanc partẽ tenet Imol. in dict. §.hæc ſtipulatio.colum.3.quo in loco iuris veriorem exiſtimat Barto. Præterea eſt doctrina communiter recepta ſecundùm Iaſ.ibi nume.23. in rubri. de acqui.hæred.Panor.in cap.tua.de vſur.Angel.in ſum.verb.hæres.verſi.ſexto. Felin.in capi. audiuimus.nu.1. de ſimoni. ¶Vndecimò hic adiungi poteſt dubium, Vtrùm exequutor aſſignatus à teſtatore poſsit officium exequendi explicare per alium? In quo cùm ſit electa induſtria certæ perſonæ, dicendum eſt ab ea recedi non poſſe.l. inter artifices.ff.de ſolu.ca.fin.de offi.deleg.text. vbi hoc expreſsè notat Lucas de Penna in.l.pen. C.de eroga.milita.annonæ lib.12.colum.4.verſi. Item ad aliam quæſtionem. ¶Duodecimò dubitatur præterea, Vtrum exequutor teſtamẽtarius ad ſoluendum debita poſsit debitum præſcriptũ cum bona fide ſoluere? Quòd non teneatur in foro fori nec animæ poſt Bald. & Ancharr. in locis ab eo citatis tenet Philip.Corne.conſil.277. col. 4.num.4.libr.4. Confirmatur:nam ipſe teſtator re præſcripta cum bona fide ſeruatis requiſitis ad præſcriptionis perfectionem,ſalua conſciẽtia poterat retinere,etiam poſt completam præſcriptionem ſuperueniente mala fide.glo. Hoſti.& communis in cap.vigilanti.de præſcript.Cæpol.in rubri.C.de vſucap.pro empto.Balb.2.parte.3.principa.quæſtio.9.in tracta.præſcriptio.Richard. de Media villa in.4.ſenten.diſtin.41.arti.2.quæſt.2. Conrad.de contracti.quæſt.15.& quæſt.29.cõclu. 4.Archiep.Floren.2.part.tit.1.capi.15.§.ſeptimo. Sylueſt.verb.Reſtitutio.§.13. Tangit gloſſ.in reg.

Poſſeſſor.

Possessor.in glo.1.de regu.iur.lib.6.Et est opinio communis.Quam etiam probat Anton. Gomez in.l.tertia.Tauri.num.125.versi.Sextò infero. Bonifaci.in Peregrina.verb.exequutor.quæstio.10. verb.soluere. ¶Decimotertiò quæro, Quando exequutor testamenti teneatur soluere legata de suis bonis proprijs,vel testatoris,eo casu,quo fuit honoratus ab eo?Responde vt per Corne.consil. 76.Licèt in præsenti.col.1.lib.4.vbi videas per totum illud responsum. ¶Quæro decimoquartò. Qualis sit potestas exequutorum?Responde tantum esse, inquantum eis est cõcessa à testatore,& non amplius.Ange.in tracta.de testamentis. glo. 97.nu.4.¶Dubitari potest decimoquintò. Quid iuris in casu,quo fuerint plures exequutores simpliciter dati,alter eorum tamen decesit, an eorũ potestas cesset in totum.vt in capi.vno delegatorum.de officio delegat.vel accrescat superstiti?Dicendum est non extingui,sed socio,socijsve accrescere.cap.religiosus.§.primo. de testamen.libr.6. Regia.l.38.in ordinationibus Tauri.Iacob.à Canibus in tracta. de exequutione vltimarum volun. 2.part.§.Quæro tertio.nume.7. ¶Decimosextò quærendum censeo, Quod consilium sit sequendum eo in casu,quo exequutores sunt discordes? Dic, quòd dispositioni maioris partis stãdum sit. l. quod maior. ff. ad municip.dict.l.38. Tauri. & ibi Dida.del Castillo.verb. *Discordaren*. Ioã.Lup. in repe.cap.per vestras.§.43.num.8.de donat. inter vir.& vxor.docet, quòd consilium consanguinei,extranei consilio est præferendum,& masculi vel clerici,fœminæ vel laici.quemadmodum in præsentatione patroni &alijs actibus constitutũ est. ¶Decimoseptimò dubitari poterit, Quid si ad exequendum testamentum sit annus à testatore assignatus, constitutione autem synodali sint tantùm statuti sex menses, Vtrùm vtrunq; tempus currat exequutori?And.Tiraquel. de retract. lib.2.§.secundo.glos.1.num.62. ponit hanc quæstionem,dicendo, quòd vnum tempus confunde tur cũ reliquo,& per consequens exequutor non habet plus quàm annũ.Idem cõsuluit Ancha.cõsil.395.nu.2.Facit gl.in ca.fi.de cõst.lib.6.¶Decimooctauò quæro,An petitio exequendi testamẽti competat tantùm hæredibus,cõsanguineis, vel omnibus alijs de populo, cùm fauore reipublicæ testamenta seruari debeant.l.vel negare. ff.quem admodum testam.aperiantur?Respon.quòd quilibet talem petitionem proponens admittendus erit.Interest enim reipublicæ voluntates decedẽtium adimpleri.argumen.l.1.C.de sacrosan. eccl. cum simili. Confirmatur ex text. singula. in authen.de eccles.tit.§. si quis autem. versi.Si autem sanctissimus locorum episcopus.ibi, & omni alij licentia sit huiusmodi mouere quæstionem &c. collatio.9.Ideoque etiam iudex secularis cùm sit mixti fori, poterit exequutores compellere. Bar. l.1.num.7.ff.de legat.2.Gregor.Lopez alios referens in.l.7.titu.10.parti.6.Et est lex.36. in ordin. Tauri.Bald.in.l.nulli.colum. fin.&in.l. id quod pauperibus.C.de episc.& cleri.Roman.consi.69. colum.2.versi.Secundo principaliter.Intelliguntur tamen in legatis pijs, & pro redemptione animæ prædicta iura,vt ex eis constat. Tamen ideo locum habet,quia est pium opus, vt prædicta lex partitæ expresè dicit. Text.singul.in.l.7.titu.10. parti.6.ibi, *E demas dezimos, que cada vno del pueblo puede esto fazer saber a los Obispos, porque es obra de piedad*. Facit etiam, Nam retardatio eleemosynarũ, inducit retardationem remedij, quo fortè defunctus indiget.Sanct.Thomas quodlibet.6.artic.13. &artic.14. Ergo statim debet exequi saltem cùm primùm potest:& est cõmune bonum, quod animæ defunctorum non remoueantur à remedijs relictis pro suarum redemptione. ¶Ex qua ratione infertur, legatum pro pauperibus post mortẽ hæredis fieri posse in vita ipsius,non expectata dilatione,cùm fauor versetur circa redemptionem testatoris,& non circa pauperes futuros: ipse autẽ hæres maximam dilectionem habere significat, cùm ratione præmissa pecuniam vel aliam speciẽ pauperib⁹ erogauerit, omisso interusurio sibi proueturo ex re illa hærede viuente. ex mẽte Bald. num.10.in.l.post mortem. C. de fideicõ. Si enim de hac restitutione cogitaret, non est dubium,nisi quòd rogatus illam amplecteret, & gratificaret talem hominem amicum suæ saluatiõis, ergo pro expressa habenda est.glo.in.l.tale.§.fina.ff. de pactis.Segur.in.l.Imperator.nume.39. & ibi latissimas remissiones posui. ff.ad Trebellia. ¶Et hanc opinionem Bald.sequitur Anchar.consi.202. nu. 4.Panormi.consil.11.dub.1.num.1.colum.1.lib.2. Et huic opinioni accedit Couar. in capit. tua nos. nume.5.de testamen. Et istam dicit communem Hieronym.Cagnol.in.l.cùm tempus.nu.6.versi. Ex quibus.ff.de reg.iur.vbi alios citat, veriorẽq;, & rationabiliorem ibi reputat. Et hanc sequitur Menchacen.lib.1.de succesio.creatio.§.septimo. nume.19.Et ita obtentam fuisse in praxi subijcit, non tñ dixit communem, sed contrariam, quam tenet Bartol.in.l.cùm pater.§. à filia. in fin.verb. ff.de legat.2.Communem eam dixit Alexand.in l.recusare.§.fina.num.13. ff.ad Trebellia.Deci.in l.cùm tempus.num.2. suprà allegat. Ias. in dict.l. post mortem.numer.7.& Couar. vbi suprà hanc vltimam dicit communem.Sequitur eam Rip.in l.serui electione.num.14.ff.de legat.1.& Antoni. Gomez in.l.17.Tauri.num.7.vbi pluries inquit communem,tamen tenendam in iudicando & cõsulendo asserit priorem communem tanquam æquiorem.

æquiorem. ¶ Decimononò dubitari solet, Vtrùm quis compelli possit ad exequutionem istius officij? Respond. præcisè non posse. Ioan. Andr. Panor. & communis, teste ibi maximo antistite Doctore Couar. nu. 3. in cap. Ioannes. de testamen. Iacob. à Canibus singulariter probat hãc partem negatiuã sex modis in tracta. de exequutione vltima. voluntà. 1. particula. q. 4. nu. 35. Fallit, si semel tale munus acceptasset, nam posset compelli. d. c. Ioannes. & ibi Couar. & Iacob. à Cani. vbi suprà nu. 38. Facit. l. 7. tit. 10. part. 6. ex quodam quasi contractu per acceptationem inito cum defuncto compellitur. Barb. d. c. Ioannes. ¶ Queritur insuper vicesimò, Quæ sit exequutorum potestas? Respondeo tantum locũ habere, in quantum est à testatore cõcessa. l. 2. ibi, *en la manera que los fazedores delos testamentos lo ordenaren.* & l. 3. & l. 4. titu. 10. par. 6. l. si à pluribus. & l. quidam. §. si scriptus. ff. de leg. 1. Couar. in dict. c. Ioannes. nu. 5. Iacob. à Canib. vbi suprà. 2. parte. §. consultis autem. Ideoque debet dicere testator in commissione, adita, vel non adita hæreditate, vel ea repudiata. cum aliàs ante aditam hæreditatem non possent vendere, vel distribuere. Barto. in. l. alio hærede. quæst. 2. nu. 7. ff. de alimentis & ciba. legat. Ideo ante omnia Testamentarius exequutor, ea clausula omissa, cogit hæredem adire hæreditatem, nam non valent in testamento disposita, velut tutela & exequutio. l. si nemo. ff. de testamenta. tutel. Et eodem modo non valent disposita, si hæreditas ab intestato non adeatur. glo. l. qui filio. §. 1. ff. de hære. insti. Latè dixi in. l. 1. glo. 1. suprà eo. per quam, etiam hæreditate non adita, cessant disposita à iure communi, & à Iacobo à Canibus in dict. §. consultis. Ita etiam Gregor. Lopez in. l. 6. verb. *Fasta vn año.* titul. 10. part. 6. versi. Hodie verò attenta lege regni. ¶ Vicesimoprimò dubitatur, Vtrùm exequutor testamentarius possit propria authoritate recipere legatũ, quemadmodum & pro soluendis alijs personis contentis in testamento posset? Videtur posse, nam exequutor est designatus ad legatorum solutionem indefinitè, ergo & ad satisfactionẽ sui ipsius, cùm eius officium ei non debeat esse damnosum. l. si defunctus. C. arbi. tutel. ¶ Secundò hanc sententiã affirmatiuam apparebat Alexand. post Bald. in. l. non

do hõbre que tuuuiere el testamento y no lo mostrare ante el alcalde como dicho es aunque no sea cabeçalero. Y si ninguna cosa ouiere mandado en el testamento, pague el diezmo de lo que montare el testamento. Mãdamos que si el lego fiziere heredero[a] al clerigo que sea tenido el tal

est dubium. nu. 3. C. de lega. vbi idem tenẽt Ange. Sali. & Paul. Ioan. Andr. ad Specul. de instru. editio. §. nunc verò aliqua. Philipp. Deci. consil. 607. col. 2. nu. 2. & alia commoda, quæ ex officio exequutoris ipse habeat, acceptando officium, congerit Iacobus à Canib. in tracta. de exequutio. vltima. voluntà. 3. part. col. 1. cũ seq. vbi enumerat sex. ¶ Incommodum autẽ negligentis hic habes vnum, quòd priuatur legato, & commodo sibi prouẽturo ex tali testamẽto, vt hìc. Et etiam si monitus nolit exequi intra annum à tempore monitionis decurso. authenti. Hoc amplius. in prin. C. de fideicom. Hoc amplius, inquit text. qui defuncti iudicium lege non repræsentatum monitus à iudice intra annũ non implet, excluditur eo, quod præter debitum naturale perceperit ex eodem iudicio. Idem notant ibi communiter docto. & Segur. eam dicens communem in repe. l. 3. §. fina. nu. 105. vbi insigniter declarat dispositionem dict. authen. Hoc amplius. ff. de libe. & posthum. Ange. de testamentis in glos. 97. verb. Exequutores. Guiliel. Benedi. in repe. c. Rainutius. verb. Si absque liberis. 2. sub tit. de lega. & fideicommissis. numero. 198. de testamen. Grego. Lopez in. l. fina. titu. 10. part. 6. verb. *Fasta vn año.* qui omnino est consulendus in hoc articulo. Et Rebuff. in constitu. regias Galliæ. 1. tomo. tract. De sentẽtijs prouision. in præfa. nu. 85. pagin. 239. cum sequent. vbi ponit exempla terribilia contra non implentem testatoris voluntatẽ, & alia huic necessaria adducit. ¶ De ista materia exequutorũ adde quæ notat Specula. de instrum. editio. §. nunc verò. Rolandi. in practi. artis notariatus. 2. part. rubri. De formis ordin. cõm. fo. 261. Iacob. à Canib. in dict. tract. de exequutio. vltimarum volunta. decisi. Capel. Tholosanæ. 282. Lap. allega. 306. Angel. consil. 164. Rota vlti. 38. Catell. Cotta in memorialibus iuris. verb. Exequutores. Ioan. Lup. in. l. 32. nu. 3. in ordin. Tauri. Ioan. Duaren. de arte testandi. tit. 7. cautel. 6. cum aliquibus sequenti. Ex quibus poteris recipere plures quæstiones in hac practicabili exequutorũ materia.

[a] ¶ *El lego hiziere heredero.* Nota insinuandum fore testamentum coram iudice seculari. glos. in verb. ab episcopo. in capit. si hæredes. de testam. Quod procedit, quando testator erat laicus, & minimè notum

notum est, vtrum testamentum sit causa pietatis conditum. Ioan. Andr. & Panormi. in cap. fina. de fide instrumen. Stephan. Aufrerius in Clem. 1. de offi. ordi. regul. 2. fallen. 11. Couar. in dicto. c. cum esses. colum. 2. num. 3. etiam si hæres institutus in tali testamento sit clericus secundũ eosdem doctores. Bald. & Corne. in. l. omnia testamenta. C. de testament. Idem Bald. in authen. Clericus. & in. l. repetitas. C. de episco. & cleric. Et est magis cõmunis secũdum Couarru. vbi suprà colũ. 2. num. 3. vbi refert cõtrariã communem dixisse Feli. ¶ Quid esset, si clericus efficitur hæres laici iam conuenti coram seculari iudice, est dubiũ, Vtrùm tenea tur ibi prosequi? Angelus in. l. si hæres. colum. 2. ff. de iudi. & Imol. in. l. si hominem. ff. de fide iusso. tenent quòd sic. Ioan. Lup. in rep. rubri. §. 39. num. 8. de donatio. inter virum & vxorem. Boeri. decisio. 69. nume. 32. Guiliel. Benedi. in repeti. capit. Rainutius. verb. & vxorem. decis. 2. numer. 124. de testamen. l. 57. titu. sexto. part. 1. ¶ Hinc est, quòd clericus vendens rem laico tenetur illum defendere in foro seculari, per præmissa. Barba. in capit. fina. nume. 16. de emptio. & venditio. vbi Antoni. Burgens. nume. 16. & nume. 20. Et est communis secundum Lancelot. Deci. in. l. venditor. colum. penulti. ff. de iudi. Florian. in. l. fina. nume. quarto. ff. de noxalib. Socin. consi. 91. colum. octaua. numer. 4. libr. tertio. Antoni. Capici. decisio. 197. numer. septimo. Boeri. decisio. 69. nume. 30. Gregor. Lopez in gloss. fina, Sequitur hanc opinionem per textum. ibi in dict. l. 57. ¶ Contraria sententia est de iure communior, verior, & tutior secundum Boerium dict. decisio. 69 numer. 35. Bertachi. in reperto. verbor. venditor. de euictione. versic. 39. Et dicit communem idem Bertachi. verbo, euictio. vers. 13. Imol. in. l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsucapionib. gloss. in capi. clericum nullus. & ibi Domin. col. fin. 11. quæst. 1. & est sequẽda. Couar. libr. Practicarum quæstio. cap. 8. nu. 4. ibiq; agit singu. de materia præsentis legis, proponendo aliquas assertiones. ¶ *Sean llamados aquellos*. Fortè hæredes scriptos, vel venientes ab intestato, vt in publicatione possint scire ius esse ex tali testamento quæsitum, & hoc, quando publicatio fieret de testamẽto perfecto manu tabellionis subscripto & signato, vt iudex sciat tale testamentum fuisse conditum, vt dixi suprà in glo. 1. argumen. eorum, quæ notantur à Ludoui. Gomezi. regul. de publicandis resignationibus. quæst. 9. ¶ Vel loquitur eo casu, quo testamentũ est factũ sine notario publico, ne pereat fides ipsius per mortẽ testium. l. publicati. & ibi gl. C. de testib. & sic interesse sibi putantes possint videre testes deponẽtes, an patiantur aliquod vitium, ex quo repelli possint. arg. tex. in. c. In noĩe Dñi. de testib. Declarat subtilis Ant. Gomez in. l. 3. num. 35. & 36. in ordina. Tauri. Et dicta ibi per eum sunt singulariter adnotãda pro commento istius particulæ, *questores y demandadores*. titul. 8. in. l. 1. vbi latè scripsi lib. 1. suprà.

clerigo heredero de enseñar el testamento ante el nro juez seglar que es cõpetente juez de la causa: y deue parecer el clerigo en tal caso ante el juez seglar: y mandamos, que para le fazer leer, y publicar, sean llamados aquellos[a] aquien el interesse compete.

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cclxxxvj.

LOs procuradores de la Trinidad, y de sancta Olalla, y de otras ordenes no pueda apremiar a las gẽtes que les muestren los testamẽtos de los ẽfunctos para lleuar de los herederos parte de las herencias: segũ se cõtiene en este libro eñl titulo de los questores y demandadores.

ADDICION.

¶ *Esta ley, en quanto dize pague el diezmo de lo que montare el testamento, esta alterada por la ley 14. titul. 4. lib. 5. de la Recopilacion, que dize pague el daño a la parte, y dos mil maraue dis para la nuestra Camara, en lo demas concuerdan hasta el versiculo (Mandamos que) y desde ay hasta el fin concuerda la ley 15. titu. 4. lib. 5. de la Recopilacion.*

¶ *Titulus*

¶ *Titulus. III. De hæreditatibus.*

In rubrica ibi.

Titulo. III. De las Herencias [a].

a ¶ *Herencias.* Ad introductionem istius tituli scien dum est, vniuersalia nomina in nostro iure quinque esse, Hæreditas, Bonorum possessio, Patrimonium, Dos, & Peculium. Hæreditas autẽ definitur, quòd est successio in vniuersum ius, quod defunctus tempore mortis habuit. l. nihil. ff. de verbo. signific. l. hæreditas. ff. de regu. iur. Ioan. Corasi. in repe. l. frater à fratre. nume. 84. ff. de condict. indebi. vbi singulariter prædictos terminos sigillatim explicat Iaso. in rubri. ff. de acqui. hæredi. nume. 4. colum. 1. Corne. consil. 302. numer. 15. colum. 4. libr. 3. Chassan. in consuetu. Burgund. rubric. 4. §. quarto. verb. *Nepeult.* Adde quod vbi nume. 3. Corne. consil. 346. nu. 8. libr. 1. & consi. 31. nume. 15. libr. 3. & consi. 63. nu. 2. libr. 2. Socin. consil. 51. num. 3. lib. 3. ¶ Secundò est quærendum, Quot modis inducatur aditio hæreditatis? Respondendum est, quòd pluribus modis censetur inducta aditio hæreditatis, de quibus singulariter per Robert. Marantan. in. l. is potest. nume. 48. ff. de acquiren. hæred. vsque ad nume. 88. quo loco ponit triginta & octo modos, ex quibus instituta iudicatur aditio hæreditatis, quos per te videas, ne longam relationem iam scriptam hic interponamus. Quo loco est etiam addendus Philipp. Corne. consil. 165. nume. 54. colum. 7. libr. 2. vbi scribit ex quibus actibus hæreditas censeatur adita. Et Soci. consil. 131. num. 5. lib. 1. & consil. 195. colum. 2. num. 1. libr. 2. l. pro hærede. ff. de acquir. hæredi. & ibi per docto. &. l. 11. titul. 6. partit. 6. & ibi per Grego. Lopez. Expressè etiam aditur hæreditas, explicando animum suum verbis, dicẽdo, Accepto hæreditatem Titij. vel similia verba profert, de quibus per Iaso. in dict. l. pro hærede. nu. 3. Quanuis solus animus sufficit ad aditionem hæreditatis. text. & glo. verb. animi. in alleg. l. pro hærede. in princ. tamen requiritur actus extrinsecus ad ipsius probationem. Cin. in. l. quę acta. colum. fin. numer. 19. ff. de offi. procur. Cæsar. text. in. §. pen. Insti. de hæred. qualit. & differ. ibi, Quoquo modo voluntatem suam declaret vel re, vel verbis de adeunda hæreditate. Et Ias. in dict. l. pro hærede. colum. 3. numer. 12. Præterea requiruntur alia, quæ explicat gloss. in. §. Item extraneus. verb. hæredem. Insti. de hæredum qualit. & differentia. Petrus Ferrarien. in practi. forma libelli pro hæred. ab intest. delat. verb. ipsamque. num. 1. fol. paruæ impressionis. 120. colum. 1. l. 13. l. 14. &. l. 15. titul. 6. part. 6. ¶ Quæro. 3. per aditionem vtrùm teneatur hæres creditoribus hæreditarijs? Respon. affirmatiuè quòd si: quia per aditionem censetur cum eis quasi contrahere. l. apud Iulianum. §. fin. & ibi notat glo. verb. hæres. ff. quibus ex caus. in posse. eatur. l. ex maleficijs. §. hæres. ff. de actio. & obligatio. §. hæres. Institu. de obligatio. ex quasi contract. Corne. consi. 337. colum. 2. num. 14. libr. 1. & consi. 97. num. 5. libr. 2. & est communis secũdum Curt. Iuniorem consi. 120. num. 7. Præposit. in ca. solicitudinem. num. 25. de appella. Ioan. de Amicis consil. 70. col. 1. nu. 3. Probat Barba. in. c. Ioannes. colum. 16. versi. Quintò facit in simili de testamen. citans gloss. in. l. is consequenter. §. sed cùm monumentum. ff. famil. herciscũ. Boeri. consil. 53. colum. 3. num. 6, ideoq; manet obligatus hæres. l. more. ibi, hæreditas autem quin obliget nos æri alieno, etiam si non sit soluendo, plus quàm manifestum est. ff. de acqui. hæredi. & ibi gloss. & Socinus consi. 4. colum. 1. num. 3. lib. 4. Boeri. consi. 19. col. 1. nume. 1. Ias. in. §. actiones autem. nume. 1. de actio. & ibi Ludo. Gomezi. col. 2. nu. 4. ¶ Non tamen teneretur vltra vires hæreditatis, si fecit inuentarium iuxta formam. l. fina. C. de iure deliberand. glos. verb. soluendo. in. l. more. ff. de acquir. hæredita. l. 7. titu. 6. part. 6. Adde doct. Dueñas in tracta. regul. cum fallen. regul. 277. col. fina. nu. 7. &. 8. ¶ Ideoq; mulier coniugatà poterit adire hæreditatem absque mariti licentia, dum tamen accepte cum beneficio inuentarij, non aliàs. l. 54. in ordin. Tauri. ¶ Quarto inquirendum est, quanto tempore duret ius adeundi? Respond. triginta annos durare facultatem istam Philipp. Corneus consil. 90. num. 5. libr. 1. & consi. 202. colum. 6. nu. 16. libr. 2. vbi dicit communem opinionem esse, quod ius adeundi duret de iure ciuili per. 30. annos, nec lapsus anni à iure prætorio inductus impedit remedium prædictum à iure ciuili statutũ. Sic ergo non minori tempore præscribitur secundum communem sententiam adductam etiam à Paul. Parisi. consi. 48. col. 2. nu. 11. lib. 2. tex. iuncta glos. in. l. licet. C. de iure deliberand. Balb. de præscriptio. dicit communem, plures referens in. 4. part. quartæ principalis quæst. 19. nu. 1. Tiraquel. in repeti. l. si vnquam. verb. reuertatur. nume. 312. C. de reuocand. donat. & in tracta. de vtroque retract. libr. primo. §. 36. glos. secunda. nume. 37. vbi plures authores pro hac opinione, quam communiter receptam dicit, congerit. Antoni. Gomez libr. primo. Variarum resolutio. cap. nono. num. 27. vbi adducit quinque fundamenta pro hac cõmuni sententia, vide per eum. Ludoui. Gozadi. in repeti. l. secund. numer. 75. C. de pactis inter empto. & vendit. Dixi in. l. prima. in verb. *Dalaley.* titul. quarto. libr. tertio. suprà. ¶ Quintò quæro, An ius adeundi sit in bonis nostris, & sic vtrum possit

possit repudiari in præiudicium creditorum, & fisci? Dicendum videtur non esse in bonis instituti, ac repudiari poterit valide in præiudicium fisci, vel creditorum. l. pretia rerum. ff. ad legem Falcidiam. quam plures dicunt singu. & vni. vt ex relatione Antonij Gomez constat in dict. capit. 9. colum. prima. num. primo. lib. primo. Variarum resolutio. de vltimis voluntatibus. vltra eum est text. probans hanc partem in. l. qui autem. §. vnde si quis. ff. quæ in fraud. credito. ibi, Proinde & qui repudiauit hæreditatem, vel legitimam, vel honorariam, vel testamentariam non est in ea causa, vt huic edicto locum faciat, noluit enim acquirere, non suum proprium patrimonium diminuit. l. profectitia, §. si pater repudiauerit. ibi, profectitiam non esse. & iterum ibi, quia nihil erogauit de suo pater, sed non acquisiuit. ff. de iure dotium. l. si maritus. §. si sponsus. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Bartolus in. l. post emancipationem. §. primo. ff. de lib. lega. Iaso. in. l. Gallus. §. & quid si tantum. numer. 123. ff. de liberis & posthumis. Ioannes Hannibal in. l. post contractum. versicul. Sed retenta declaratione Bartol. numer. 284. ff. de donationib. Angelus. in. §. item si quis in fraudem. colum. tertia. numer. 12. versic. in gloss. rem suam. Institu. de actionib. vbi ait, ibi. l. qui autem. &c. Nota singulariter illam legem, quòd si debitor repudiat hæreditatem, vel legatum, vel alio modo & titulo poterat acquirere, & non vult, imò repudiat, etiam in fraudem, & despectum creditorum, an habeat locum ista materia, dicitur ibi quòd non: quia dum modo non diminuat de suo patrimonio, non habet locum dispositio huius. §. quod bene nota. Hactenus Angel. loco citato. Lancelot. Galiaul. in dicto. §. Et quid si tantum. numer. 60. Maranta. in repetitio. l. is potest. numer. 216. ff. de acquirenda hæredita. Ioannes Crott. in. l. non solum. §. morte. numer. 40. ff. noui operis nuntiatio. Singularissimè per Petrum Rebuff. in repetitio. l. vnicæ. versicul. In quantum tenet dominus collega. numer. 414. C. de senten. quæ pro eo quod interest profe. Regia l. quinta. versic. *Casi el marido*. titu. vndecimo. parti. quarta. Segur. in. l. prima. §. si vir. numer. 60. & ibi dixi. ff. de acquirenda possessione. ¶ Quæro sexto. Hæreditas non adita vtrùm transmittatur ad hæredes instituti? Minimè transmitti firmat Imperator Iustinianus in. l. vnica. §. in nouissimo. C. de caducis tollend. Iaso. in. l. cum filiofamilias. numer. 107. ff. de legat. primo. & ibi Bald. nouellus. nume. 50. Bald. de Vbaldis in repetitio. l. si filius hæres. colum. tertia. nume. octauo. ff. de liberis & posthum. textus in. l. si ego. ff. de iniusto rupto. & ibi Signoro. de Homodeis. colum. prima. nume. secundo. vbi assignat rationem huius concluſi. Et Antoni. Gomez de vltimis voluntatibus. capit. 9. colum. prima. num. primo. etiam subtiles rationes huius decisionis adducit. text. in. l. si ex pluribus. in princip. ff. de suis & legi. hæred. l. tertia. §. acquirere. ff. de bonor. possessio. l. quoniam sororem. & l. si infanti. versicul. sin verò. C. de iure deliberand. text. in. l. si emancipata. C. qui admit. quo text. hisce in verbis habetur, Emancipata si non agnouit intra annum, Vnde liberi, bono. possessio. nullam ad hæredes vendicationem successionis transmittere potuit. Notat Arsendinus Raynerius in repeti. l. si filius qui patri. nume. 26. ff. de vulga. & pupilla. l. secunda. versic. *Perosi murieſſe deſpues del plazo*. titul. sexto. parti. sexta. ¶ Limita ratione suitatis. Mortuo nempe patre, filius suus ipso iure efficitur hæres, & perinde habetur, si non adeat, atque si verè se immiscuisset. l. prima. §. qui sunt in potestate. ff. si quis omissa causa testamen. l. in suis. ff. de liberis & posthum. l. si filius qui patri. ff. de vulga. & pupilla. §. sui. Institu. de hæred. qualita. & differentia. Quare hæreditatem patris non aditam ad quoscunque hæredes etiam extraneos transmittit. l. apud hostes. C. de suis & leg. l. ex militari. §. fina. ff. de testamẽ. milita. & Bartolus in. l. ventre. ff. de acquirenda hæreditate. Segur. in repetitio. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nume. vndecimo. ff. de vulga. & pupilla. nisi nominatim repudiasset. l. vnica. C. de his qui ante apertas tabulas. Bartol. in. l. ventre. colum. secunda. ff. de acquirenda hæreditate. Socin. in regul. 168. fallent. 1. & regul. 173. fallent. 2. Plures effectus, quos suitas operatur, sunt videndi per Seguram vbi suprà, qui refert. 8. à num. octauo. cum sequent. & ibi remisimus. ¶ Est præterea alia species transmissionis, quæ beneficio dictæ. l. vnicæ. sanguinisque ratione fit ea ascendentium hæreditatem non aditã, in descendentes duntaxat transmittimus. Bartol. in dict. l. ventre. colum. penult. citat dict. l. vnic. & est communis sententia secundum Gregorium Lopez in. l. secunda. verb. *Deſcendieſſe*. titul. sexto. parti. sexta. & sic non transmittit in patrem matremve. Quanuis contrarium dixerit Doct. del Castillo in. l. sexta. Tauri. verb. *En todos ſus bienes*. versic. Tertiò verum est. fol. 54. ¶ Est & alia species tertia iuris deliberandi. l. cum antiquioribus. C. de iur. deliberan. ea em̃ lege prouisum est, vt hæres institutus, qui annũ habet, vt deliberet, an adire velit, vel repudiare, si intra eũ annũ decedat, ius deliberãdi, adeundiq; potentiã ad hæredes trãsmittat. Et p̃ istis tribus trãsmissionum speciebus est regi. l. 2. tit. 6. par. 6. quã ad hoc existimo vnicã iure partitarũ. ¶ Dubitat septimo. Vtrùm filius semel repudiãs hæreditatẽ posit abstensionẽ reuocare? Text. est formalis, distinguẽs casus in. l. fin. C. de repud. hæred. [illegible] quæ cõ-

l.fina.tit.6.parti.6.Illud tamen adnotandum est, quòd requiritur, quòd intra triennium eam reuocet. Secundò, quòd res sit integra, id est, quòd bona non sint alienata. quia vltra triennium, vel citra si bona essent alienata, vel per alium hæredem legitimum sequentē ingradu esset hæreditas adita: cū bona esse alienata, vel hæreditatem esse alteri quæsitam, per aditionem æquiparentur, secundum Bald. in.l.2. C. de iur. & facti ignorantia. Non audiretur filius volēs adire, quod semel repudiauit, nisi esset minor vigintiquinque annis, qui vltra triennium infra tempus petendæ restitutionis in integrum, quod est quadriēnium à die minoris ætatis finitæ computandum. l. fina. C. de tempo. in integr. restit. pet. potest per viam restitutiōis, tanquam læsus facilitate minoris ætatis adire paternam hæreditatem semel repudiatā, etiam si bona forent alienata, prout est tex. solennis de his omnibus in dict. l. fina. C. de repudi. hæredi. secundum Guiliel. Benedict. in repeti. capit. Rainutius. verb. mortuo itaque testatore. 2. num. 127. de testamen. vbi optimè declarat, extendit, & limitat vsque ad num. 142. Et est notabi. secūdum Ioan. Lup. in repet. cap. per vestras. §. 26. numer. 5. fol. 71. colum. 2. de donationi. inter vi. & vxorem. Alexan. eam declarat in. l. quia poterat. nume. 12. colum. penul. versi. Secundo fallit. ff. ad Trebelli. ¶ Dubitatur octauo. Vtrùm beneficium reuocandi abstensionem transmittatur? Videtur quòd sic, per text. in dict. l. fin. sic inducendo: æquiparatur enim in illa lege reuocatio abstensionis, quæ fit à maiore, & reuocatio, quæ fit à minore per in integrum restitutionem. l. quod si minor. §. Scæuola. ff. de minori. Secundò confirmatur, quia ius abstinendi est priuilegium, & ius speciale introductū contra legem. 12. tabularum. glos. in. l. si quis extraneus. in princi. ff. de acqui. hæredi. Alex. in. l. 1. ff. de condi. ob causam. Sed per reuocationem abstensionis tollitur istud priuilegium, rediturq; ad ius antiquum. 12. Tabularum. Ergo talis reuocatio est fauorabilis. argum. gloss. in capi. statutum. de præbend. libr. 6. in verb. numerandum. dicens constitutionem, per quam reuertimur ad ius commune fauorabilem esse, ac recipere latissimam interpretationem, etiam cōtra propriam naturam. Dixit notabilem Felin. in capit. cùm accessissent. de constit. colum. tertia. num. quinto, versi. Hanc declarationem intellige. Barbat. in capi. secundo. columna. 8. de foro competen. ac transmittenda. ¶ Tertiò probatur ex Vlpiani responso in. l. si is qui. 56. ff. de acquiren. hæredi. ibi, eadem conditio deferenda est hæredi. eius, quæ & ipsi. Eandē sententiam approbant Fulgos. & Deci. in. l. qui se patris. C. vnde liberi. columna. 10. nume. 21. versi. Vnde Fulg. hic. ¶ His tamen minimè refragantibus fundamentis, cōtrariam sentē tiam tenendam fore testamur ex Imol. Angel. & Roman. in. l. ventre. ff. de acquiren. hæredi. quam magis communem esse fatetur, & verisimam Fabia. à Coromboni. in repeti. l. qui se patris. nume. 125. C. vnde liber. Dixit ante eum esse magis communem Alexan. in. l. si filius qui patri. colum. 14. nume. 23. ff. de vulga. & pupilla. & Francisc. Curti. eandem communem in iudicando & consulendo profitetur in addi. ad Alexand. in dict. l. qui se patris. colum. 10. nu. 18. in verb. reuocare abstensionem. & ibi probat hanc sententiam Alexand. Asseruit communem Aretin. in. l. ventre. colum. 14. versi. Potest etiam elidi suitas. ff. de acquiren. hæredita. Facit, nam fundamentum transmissionis ex capite suitatis est fundatum in merum fauorem filij: vnde si filio se abstinente diceremus transmitti hanc facultatem reuocandi abstensionem ad hæredem, conuerteretur in damnum & odium filij contra reg. Quod ob causam. de regu. iur. libr. 6. Nam ex quo filius noluit sibi prodesse suitatem, si prodesset in aliquo contra voluntatem suam, diceretur in damnum suum, & eius prę iudicium esse, & ideo non debet fieri transmissio. Barto. in. l. si filius qui patri. ff. de vulga. & pupillari. in fine. & Aretin. loco præcitato. Secundùm quem respondeas ad. l. non solùm. suprà allegat. pro parte affirmatiua contra hanc communem.

¶ *Ley. I. De los herederos que no querellā la muerte del que es muerto a traycion.*

El Rey don Alonso en Segouia.

SI algun hombre fuere muerto a traycion [a], y sus herederos quisieren heredar sus bienes por herencia y los rescibieren, o touieren por buenos, o callaren, o dissimularen, o touieren por bien de auer la herencia, assi como si fuesse muerto de muerte natural, o de otra manera, que non fuesse traycion, o fuesse muerto en pelea, o en

ben[a]: y la muerte no querellan dentro de v. años por q̃rella de justicia ante el Rey: o ante sus alcaldes pierdan la herencia que del finado han recaudado para la nuestra camara: y esto se entienda en aq̃llos que han edad complida[b] y son varões: y si fuere sabido quien fue el matador y que sea en la tierra, y que sea poderoso para demã dar la muerte.

ibi, *à traycion.* titul. secundo. partit. tertia. Optimus text. id diffiniens in capitu. primo. de homicid. & l. quarta. titu. septimo. & l. secunda. & l. vndecima. titu. 13. libr. octauo. infrà. ibique de proditionis crimine latiùs agam. Et concord. fororum Aragonũ libro nono. titu. De proditoribus. constitutiõe. quicunque. & titul. sequent. de proditionibus. Et notissimè tradidit Ant. Gomez in tract. De delictis. capit. tertio. nume. quinto. Vtrùm auto occidens proditorẽ ciuitatis fugiens ad alium locum teneatur pœna homicidij? textus in. l. tertia. §. fina. ff. de Sicar. dicit quòd non. Transfugas vbicunq; inuenti fuerint, quasi hostes interficere licet. Ludouic. Carreri. in practi. criminali. §. homicidium. nume. 193. vbi alios citat.

a ¶ *Los resciben.* Ergo ante vindicatam mortem defuncti, hæreditas adiri potest. Idem probat. l. 13. titu. septimo. part. sexta. & concord. etiam. l. vndecima. titu. fina. libr. octauo. infrà. l. cùm fratrem. C. de his quib. vt indig. & ibi est bona gloss. & in dict. l. 13. verb. *querella.* ¶ Priuatur ergo hæres hæreditate si non vindicauerit necem defuncti. l. prima. C. de his quibus vt indig. & in. l. hæredem. ff. eod. vbi cautum est, quòd etiam cum fructibus perceptis sit facienda restitutio hæreditatis fisco. Et intellige, quòd ratione successionis ad id tenea tur hæres, etiam si consanguineus non sit, vt in dictis iuribus. & l. minoribus. & l. quoniam sororẽ. C. de his quib. vt indign. l. prima. §. omnium. & in §. si fortè. ff. de iniur. Areti. in cap. in præsentia. de probatio. Alexan. in addi. ad Barto. in. l. secunda. ff. de accusat. Iaso in. l. 4. §. Cato. colũ. 59. de verb. obliga. Petrus à Plaça in tracta. de delictis. lib. 1. c. 39. nu. 23. vbi hanc conclusionem intelligit aliquibus modis, quos hic explicare non libet, ne rem semel explicatam iterum repetamus. Illud tamen omittendum non est, vtrùm hæres possit facere pacem cum occisoribus? Et videtur quòd non, nã teneur ipsos accusare, vindicare q; necem defuncti, vt hac in lege cum similibus suprà adductis cõstat, ergo transactio, seu pax non poterit habere locum, quãdo quidem non sit permissa à iure. Tamen attenta. l. 22. titul. primo. part. 7. hisce in regnis permissa est concordia, ergo poterit fieri. Ita Petr. à Plaça dict. cap. 39. nume. 25. Sed intelligendum erit, quando constare non posset de crimine in iudicio p testes, tũc fœdere concordiæ & pacis fieri posset, non aliàs. argumen. text. in. l. si ideo. C. de ijs quibus vt indig. l. cùm fratrẽ. eod. tit. dict. l. 13. ibi, *Sabiendo esto.* Et est text. hic ita exponẽs, ibi, *E si fuere sabido quien fue el matador.* Parui enim momenti esset lex ista, si in casu, quo constaret de homicidio modo præmisso posset post accusationem interpositam facere pacem & concordiam, & sic esset verbalis, & non realis hæc lex cum similibus. Tum etiã, quia lex prædicta. 22. est intelligenda, quando homicidiũ esset commissum absque insultu, & proditione, quæ qualitas nimis aggrauat delictum. Qua minimè obstante debet iudex procedere ad vindictam delinquentis. Ant. Gomez de delictis. ca. 3. nu. 59. Nam venia, seu remissio superioris ita demum locum habet in aliquo delicto, quando delictũ non esset cõmissum cum aliqua qualitate, quæ aggrauaret illud. text. in. l. 1. & ibi dixi super verb. *Saluo à leue o traycion.* & in. l. 2. verb. *Exceptados los casos.* titul. 11. libr. primo. suprà.

b ¶ *Edad cumplida.* Scilicet, q̃ sit maior. 25. annis. l. minoribus vigintiquinq; annis hæredibus nõ obesse crimen inultæ mortis placuit. C. de his quib. vt indig. l. si ea. in fin. eiusdem titu. Dubitari tamẽ potest, si postea factus maior teneatur reũ criminis accusare, aliàs sit priuandus hæreditate, iuxta formã huius legis, cum concordãtibus? Et videtur q̃ sic, cùm res deueniat ad casum, quo potuit incipere, & legis institutum suum habere effectum contra proditorem. facit. l. sciant. C. de legiti. hæred. cum annotatis in glo. 1. ergo infra quinquennium saltem tenebitur vindicare mortem defuncti, cùm in hoc versetur pietas. l. minoribus. C. de his quib. vt indig. tum etiam versatur fauor, publicus, vt crimina tm̃ reipublicæ odiosa puniantur, quia securitas non esset in hominum vita, si prodi

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 11. titul. 8. libr. 5. de la Recopilacion.*

tores non punirentur, vt probatur ad sensum. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. c. vt famæ. de sentent. excom. text. singula. & melior iuris in. l. 3. §. vtrum. ff. ad Senatusconsul. Syllanianum. ibi, hoc quod in communi vtile est. quem valde singul. reputat Iaso in. l. si filius familiàs. colum. 2. nume. 4. ff. si cert. peta. & in. l. prima. colum. 4. nu. 13. C. de sacr. sanctis eccles. Petrus Gerard. singul. 13. Hyppolyt. in practi. causa crimi. §. aggredior. num. 58. Reipublicæ fauore ita debemus legem pœnalem & odiosam ampliare quemadmodum & fauorabilem. Sententia est Barto. in. l. quemadmodum. colum. 2. num. 4. C. de agricol. & censi. lib. 11. Sequitur Philipp. Deci. in. l. qui se patris. colum. 12. versic. Circa secundum. nume. 26. C. vnde liber. plures eam referentes congerit Hippolyt. in dicto. §. aggredior. num. 58. & in. §. diligenter. num. 130. in consil. 85. num. 16. & consil. 94. num. 28. Corse. in singul. Extensio. Iaso. in. l. 1. nume. 13. C. de sacro sanct. eccles. & in. l. si certis. num. 3. C. de pactis. & in. l. si filius. colum. 3. nume. 7. ff. si certum peta. & in. l. cætera. §. si quis ad opus. nume. 20. ff. de lega. primo. ergo cessante minori ætate, tenebit reum criminis accusare, si adhuc non fuit accusatus ab alio, per præmissa. ¶ His tamen non obstantibus, erit dicendum, quòd ex eo, quòd semel fuit liberatus propter minorem ætatem, iuxta text. in dicta. l. minoribus. amplius non tenebitur ad pœnã amissionis hæreditatis propter mortem testatoris inultam: tum quia effectus semel consequutus à sui principio propter aliquam qualitatem existentem, vt est minor ætas, non cessat causa illa cessante, & alia legitima ex cursu temporis superueniente, quæ alias necessaria esset, si existeret eo tempore. l. fina. in princi. C. vnde lib. l. sancimus. C. de administ. tuto. gloss. in. l. si captiui. verb. habere ratum. C. de episcop. & cleric. text. in. l. Deo nobis. §. his ita. versic. quòd si fortè. eodem titul. Barto. in. l. Titia. §. Imperator. & ibi Alexan. nu. 10. ff. de legat. secundo. Ludoui. Gomezi. in. §. fuerat. num. 53. Instit. de actioni. l. vlti. in princi. ff. de solutio. l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verborum obligatio. l. in ambiguis. §. non est nouum. ff. de regu. iur. Factum legitimè. de regulisiur. lib. 6. l. si Gaudentius. C. de contrahenda emptio. Confirmatur latè ex Andr. Tiraquell. in repeti. l. si vnquam. verbo. donatione largitus. numer. 230. & in verb. susceperit liberos. nume. 155. C. de reuocan. donatio. Suadetur, nam castrum relictum Annæ, si efficiatur vidua, si contingat mulierem effici viduam mortuo illo viro, quæ tamen postea ad secunda vota conuolauit. an legato castri sit priuanda? Et respondetur quòd non, per prædicta. sufficit enim conditionem semel impletam, quanuis non duret. Paul. de Castr. in. l. final. C. de indicta vidui. tollend. Sequitur Ioannes Sainson, dicens pulchrum dubium esse, in consuetudi. Turonensi. capit. de succesionibus de fief. artic. 28. in fine. fol. 301. colum. tertia. Suadetur, nam mulier minor vigintiquinque annis non petens tutorem, curatoremve pupillo filio, intra annum etiam si sit facta maior, non priuabitur succesione ipsius. Roman. dicit hanc veritatem esse in consil. 279. Visa thematis narratione. Facit text. in sui ratione in. l. vnica. ibi, nam & si mortis tempore tabulæ fuerint, licèt postea interierint, competit bonorum possessio, quia verum fuit tabulas extare. ff. si tabulæ testa. extabunt. & gloss. in capitu. statutum. verb. canonicus. de rescript. libr. sexto. dicens, qualitatem necessariã in aliquo actu à principio interfuisse, licèt non duret ex post facto, sufficere. gloss. in Clement. secunda. verb. principalis. de rescrip. His etiam accedit Capellæ Tholosan. decisio. 459. vbi habetur, quòd si filia dotata semel fuit excluſa, eò quòd tempore mortis patris extabat masculus, si postea filius moriatur, filia semel excluſa semper censebitur excluſa, per nota. à Barto. in. l. fina. ff. ad Tertullianum. Vide Stephan. Aufreri. in præd. decisio. 459. & suadetur ex Barto. in. l. miles. §. quærebatur. ff. de adulter. & Iaso. consil. 10. colum. secunda. libr. tertio. ¶ Confirmatur etiam, nam committens delictum in impuberi ætate, propter quam fuit excusatus à pœna, etiam factus maior, non est amplius ob præmissum delictum puniendus. gloss. prima. in l. sciant. C. de legitim. hæred. Hippolytus in. l. infans. nume. 13. C. ad legem Corneliam de Sicar. & in. l. de minore. in princip. num. quarto. ff. de quæstionib. Loazes in tracta. matrimonij Regni Angliæ. dubio. 11. numer. 13. ¶ Postremo loco hanc sententiam in expresis terminis tenet gloss. in. l. minoribus. C. de his quibus vt indig. in verb. respondere. gloss. simi. est in. l. minoribus. verb. vlciscantur. C. in quibus caus. in integr. restitu. non est necessa. quarum opinio communiter tenetur secundum Iasonem in. l. minoribus. colum. fina. nume. sexto. C. de his quibus vt indign. reprobata contraria opinione Petri & Cyni. ibi. ¶ Dubitatur secundo. Quando tenebitur hæres instituere querelam contra occisorem, ne indignus iudicari possit? Respond. statim cùm primum possit. Iaso. in. l. prima. nume. septimo. C. de his quibus vt indign. Sed tamen de iure nostri regni intra quinquennium poterit eam proponere. l. 13. vbi Grego. Lopez, verb. *Fasta cinco años*. titu. septimo. parti. sexta. ¶ Quæritur tertio. Cui sit applicanda hæreditas indigni? Respond. fisco eam esse applicandam. l. 13. & ibi Gregor. Lopez verb. *Quela no mereſce*. titul. 7. parti. 6. Idem Greg. Lopez in. l. 17. titul. 7. parti. sexta. verb. *Cosas ya*. gloss. & ibi Iaso. nume. 6.

nume.6.in.l.prima.C.de his quib.vt indign. quo loco regulam cum fallentijs constituit. ¶Quæritur quarto. (Vindicare mortem defuncti cùm liceat hæredi.l.prima. C.de his quib. vt indig. cum simi.) quomodo hæc vindicatio sit accipienda? Respondeo,quòd iuridicè,id est,non propria authoritate,sed iudicis.gloss.in dict.l. prima. quam ibi sequitur Ias.nume.5.glo.simi.in dict.l.prima. C.in quib.causis in integr.restit. non est necessa. gloss.in.l. vxor. C.de ijs qui accusa. non possunt. Per prædicta inferunt Docto. in. l. prima. C. de his quib.vt indig.quos refert ibi Ias.&in.l.prima. nume.27. C.de seruis fugiti. quòd minans dicendo,Recipiam de te vindictam, quòd quanuis postea reperiatur mortuus,non erit præsumptio aduersus minantem,quia debet assumi de vindicta, quæ solet & debet fieri coram iudice, non autem de extraiudiciali.Idem plura adducens adnotata reliquit Ioan. Lup. in repet.rubri.§.septimo. nume.8.de donatio.inter virum & vxo. ¶Quæritur quinto. Vtrùm liceat alium accusare ad vindictã publicam absque peccato? Dicendum est quòd sic,cùm leges iustè id permittant in foro Cæsaris, ergo & in foro animæ locum habent.Probatur secundo,nam vindicatio authoritate publica, & accusatio actus est iustitiæ,id est,virtutis, qui prohibitus non est.Sanct.Thom.2.2. quæst.108.arti.1. &.2.Caieta.2.2.quæst. 68.artic.1.Ioan. Arboreus lib.19.Theosophiæ.cap.3.Ioan.Methymnens. de contractibus.quæst.29.Domi. à Soto in relectione de secreto.2.membro.quæst. 5. Nauar. præceptor dignissimus, literis & moribus præstãtissimus in repeti.capi.inter verba.60.corollar.11.q.3. Couar.in lib.2.Variarum resolu.cap.10.nu.7.Innocen.Panormi.Aretin.Anani.Felin.& communis in cap.accusasti.de accusatio.vbi tenent,quòd accusans bono zelo, gerẽs in animo iustitiam,potiùs quàm vindictam propriam, non peccare, secùs si animo vindicandi hoc faciat. Vnde infertur occidẽtem authoritate propria,sine eo,quòd præcedat sententia iudicis,vxorem adulteram, peccare, Secũdùm communem,quam latiùs refert. D. Couar.in epitom.quarti Decretali.2.part.cap. 7. §.septimo.nume.8. vbi ad vtranque partem hanc pulchram quæstionem discutit, ideo latiùs non agam de ea. Ratio potest esse: quia leges id dissimulant,non tamen præcipiunt mortem inferendam fore adulteræ.Id enim procedere põt, quando vindictam sumpsit ex iudicis commissione, & absque odio vxoris,sed tantùm,vt delicta puniantur,eoque zelo ductus,qui percutit malos, minister Dei est,ac non peccauit occidendo, quo casu intelligerem contrariam opinionem volentium securum esse maritum vtroque foro. Ex eadem radice infertur locum habere statutum de impunè occidendo bannitum in conscientia, & etiam de iure canonico, nam facit exequutorem contra illum transfugam & inimicum Reipublicæ, alteriusve hominis propter aliquod delictum. Communem fatetur Alberic. in tracta. statutorum.4. part.quæst.19.Nellus in tracta.bannitorũ.2.part. 2.temporis.quæst.11. num.11.Petrus de Rauenna in alphabeto aureo.verb. Bannitus in fin. Ludo. Gomezi.in princip. Insti.de actio.num.54. hanc magis communem dicit, & declarat locum habere,quando fit zelo iustitiæ, non autem vindictæ, vt paulò antè diximus: tale enim statutum nõ est contrarium iuri etiam diuino, vt probat Ioann. Crott.in repeti.l.omnes populi.nume.63.ff.de iustitia & iur.ergo & in conscientia secundum communem,quam etiam ita profitetur Francischinus Curti.in repet. dict.l.omnes populi.nu.24.col. 4.versi.Secundò principaliter collige. ¶In contrarium videtur,imò quòd tale statutum permittens occidi bannitum sit contra ius diuinum, ac inducat causam recipiendi vindictam potiùs occasione odij particularis, quàm ex zelo iustitiæ, & ratione Reipublicæ, vt probat Antoni. Rubeus in repeti.l.non solùm.§.morte.nume.401.versic. Circa id tamen quod Barto. ff.noui oper.nuntia. & Doctor Dueñas in tracta. regularum cum fallent.regul.68.limita.2.ergo tanquam præbens occasionem delinquendi non erit iusta lex id expressè permittens. Sed tamen ego dico eam iustã esse,modo præmisso. Nam si occidens bannitum zelo iustitiæ ex legis præcepto peccaret,sequeretur etiam,quòd quilibet minister,vulgo, Verdugo,peccaret exequendo iudicis preceptum,quod à vero longè est alienum, ergo & in casu præmisso, cùm lex committat exequutionem condemnationis cuilibet potenti eam facere. Hoc tamen sanctum, & meritorium est exequi, vt fecit Phinees zelo Dei, & reputatum ei fuit ad iustitiam, & miris laudibus commendatur in sacro eloquio. vt habetur lib.Nume.cap.25.& in Psal.105.Ecclesiasti.45.&.1.Machab.2.& Apost.1. ad Corinthi. 10.& tenet Couar. in dict.Epitom. 4. Decretal.2. part.ca.septimo,§.septimo.num. 18. Et sic etiam stante iure regni habebit locum seruatis seruandis, de quibus in.l.47.Styli.&in.l. 76. in ordina. Tauri. ¶Dubitatur sextò, Vtrùm hæres institutus teneatur patrem proprium, fratrem ve accusare,quia testatorem sic proditorie interemit? Videtur quòd sic, quia fit ad vtilitatẽ Reipublicæ, pro qua priùs pugnare tenetur, secundum Catonem dicentem, Pugna pro patria. Sed quando principaliter non est contra fidem, vel patriæ desolationem, priùs est pugnandum pro parentibus. text. ab ordine literæ hoc probat in lege. veluti. ff. de iustitia & iure. veluti inquit Vlpianus, erga

Deum religio: vt parentibus & patriæ pareamus. Et sic est dicendum non incidere in edictum: quia nemo vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit. &c. vt ait Paulus apostolus. Ita tenet Alberi. in rubri. C. de his quibus vt indign. & sequitur Iaso. reputans singulare in l. prima. columna. prima. ad finem. numer. quarto. eodem titul. Ioannes Andre. ad Specula. in rubr. de succesio. ab intestato. colum. prima. & ante eos tenuit Pileus quæst. secunda. Nouissimè Petrus Plaça non indiligens in referendis Doctorum opinionibus libr. primo. de delictis. cap. 39. nume. 24. quæ omnia pro huius legis intellectu sunt annotanda.

¶ *Ley. II. Que los hijos de los clerigos no puedan auer ni heredar los bienes de sus padres ni de otros parientes.*

¶El Rey don Iuan. I. en Soria. AEra de mil cccc y xviij.

POrq̃ las mugeres no ayan occasiõ [a] de ser barraganadas de los clerigos. Ordenamos y mãdamos que los hijos de los clerigos [b] no ayan ni here

¶ *Lex II.*

a ¶ *No ayan occasion.* Nota, quòd ante commissum delictum occasiones sunt tollendæ, ne tale facinus perpetretur. l. generaliter. §. si libero homine. ff. de fideicommiss. liberta. quem commendat Iaso in. l. si cui legetur. §. si Titio. nume. 13. ff. de legat. primo. ad hoc quòd casus aduersæ fortunæ debent esse in consideratione, ad hoc vt eis prouideatur. text. cum gloss. in. l. fina. §. ipsum autem filium. in verb. qui eos. C. de bonis quæ liber. l. stipulationes non diuiduntur. §. planè. ff. de verborum obligationib. Ias. in. l. si constante. nume. 46. ff. soluto matrimo. Innocen. in cap. cùm dilectus. de fide instrumen. Præpositi. in capi. ex literis. nume. tertio. de sponsalib. Hippolyt. consi. 21. nu. 23. l. vni. ibi, melius est enim occurrere &c. C. quando lice. sine iudi. vindicar. gloss. in. l. prima. verb. vtilem. ff. de eo quod certo loco. dicit. Et sic nota, quòd auferenda est occasio delinquendi. l. secunda. in fin. C. de indict. vidu. tollen. & l. si quis domum. §. primo. ff. locat. Vnde iudex videns aliquos ad arma venire, debet eos obuiare per incarcerationem, alijsque pœnis, quas viderit competentiores esse. l. æquissimum. ff. de vsufruct. Hippolyt. in practi. §. pro complemento. nu. 45. glos. fina. in capit. constitutionem. de sentent. excom. libr. 6. Etiam prohibere poterit, ne per talem locum transeat. glos. 1. in. l. quod iussit. ff. de re iudi. & ità practicatur. Turpius enim eijcitur. quàm nõ admittitur hospes. c. quemadmodum. de iureiur. Facit dictum Bald. in. l. omnia. §. quies. nu. 3. ff. de offi. præto. quòd si officialis videt aliquos rixari, & non interponit se, quòd potest priuari officio. Cyn. in. l. si seruus. num. 1. C. de noxalib. Bald. in l. nullus. C. de sum. Trini. Alexan. ad Barto. in. l. illicitas. §. veritas. litera. H. verb. allegata. de offic. præsid. Ideo lege municipali statui non potest, q̃ filius spurius quicquam consequi possit ex bonis sui patris, vt post Bart. in l. testamenti factio. nu. 7. ff. de testam. Asseruimus, suprà in. l. 22. titul. 3. libr. 1. & ad hanc. l. adde concil. Trident. sub Pio papa. 4. sessi. 25. cap. 15. incipien. vt paternæ incontinẽtiæ.

b ¶ *Hijos de los clerigos.* Concord. l. 22. tit. tertio. libr. primo. supra. & l. nona. Tauri, quæ hanc regiam dispositionem confirmasse apparet in verb. *Saluo si fueren los hijos de clerigos.* Text. in. §. fina. in authenti. quibus mod. natur. effi. sui. vbi glos. in verbo. participium. text. in authenti. Ex complexu. C. de incest. nup. vbi spurij indigni iudicãtur omni substantia, adeò quòd nihil potest eis donari, nec in testamento relinqui à patre. Azo in summa. C. de natur. libe. gloss. in capi. cum haberet. verb. secundum facultates. versic. Tamen filij. de eo qui dux. in matr. quam pollu. per adulter. Paulus. Castren. in. l. seruis testamento. nume. tertio. C. de legat. Guido Papę decisio. 280. vbi dicit ita vidisse iudicari in Curia Parlamenti Dalphinali. & in consil. 17. colum. secunda. & consil. 146. Alexand. consil. 54. numer. primo. & consil. 202. colum. prima. in fine. libr. sexto. Aretin. consil. 48. Reuocatur in dubium. colum. prima. nume. tertio. Rolandinus à Valle consil. 74. nume. 27. versiculo. Venio ad secundum. Decius consil. 288. & 311. Filij autem sacerdotum in sacerdotio geniti dicuntur incestuosi. gloss. in. l. secunda. verb. filij. C. de episcopis & cleric. Sed tamen sunt impropriè incestuosi. ex gloss. verb. adulterinis. in capi. per venerabilem. qui fil. sunt legitimi. quæ eos adulterinos dixit. Couar. in Epitom. 4. decretal. 2. part. capit. 8. §. quinto. num. 14. Et tales filij efficiuntur serui ecclesiæ, de cuius sacerdotis, vel ministri sunt nati, & ignominia fuit illata ecclesiæ. ex ca. cùm multæ. 15. quæst. fin. gl. in. c. impudicas. verb. filios. 27. q. 1. Sed tñ id procedere intelligas, cùm fœmina de facto fuit ducta in vxorem ab aliquo clerico in sacris cõstituto, q̃ ipso facto excõicationẽ incurrit. Clem. vni. de cõsan. & affi. qa cũ fuit maior p̃sumptio in delinquẽdo, maior imponenda est vindicta, vnde tam mulier q̃ filij ex tali præsum-

præsumptione geniti rediguntur in seruitutem ecclesiæ notat glo. in ca.cos.32.dist.&gl.in pragma.sanctio.Gallica.tit.de concubina. §. qui etiã. verb.cohabitare. Et sic communiter intelligitur tex.in dict.cup.cùm multæ.teste Panormi.in ca. si quisquam. num.5. de cohabit.cler.& mulier.Et est pro hoc intellectu Regia. lex.3.titu.21. parti.4. ibi, *Como si algun clerigo que fuesse ordenado de ordenes sagradas casasse con muger libre, y en aquella semejança que los legos deuen casar de derecho, ca los hijos que ouieren de tales mugeres, deuen ser sieruos de la yglesia en que era beneficiado el clerigo que assi casasse.* Et sic aduertendum est, quòd filius punitur ex patris delicto sine culpa, quia in eo nulla fuit, sed in generante.c.nasci.56.dist.tamẽ cum causa, vt euitetur occasio luxuriandi punitur, vt in nostro textu in successione. Item etiam est infamis infamia facti. Angel.in.l.fratres.C.de inoffic.testam.&.l. 2.titu.6.part.7.dicit, *infamado es de hecho aquel, que no nasce de casamiento derecho, segun lo manda la santa yglesia.* ideo ad ordines ecclesiasticos propter talem notam promoueri non possunt sine dispẽsatione.ca.accedens. ad fin.dicens, quia etsi nõ sit nota delicti, est tamen nota defectus impedientis ad sacros ordines promouendum.&ibi glo.fi. notat.Et latiùs dixi in lib.de irregularitate.1.cap.primo. §. ex quibus causis proueniat irregularitas. sunt enim communiter mali, & omni vitiorum labe coinquinati.& si qui boni reperiantur, est de raro contingentibus, ex Rip.in.l.quæ dotis. col. sexta.nume.19.ff.soluto matrimo.Nam cùm sint ex radice infecta, meritò debent à virtute deficere regulariter. Quia qui primitiua inficit, deriuata vituperat.Et sic etiam filij hæreticorum, Iudæorum, & eorum, qui aduersus maiestatem regiam crimina admiserunt, sunt infames propter præsumptionem, quæ ex sanguine infecto parentis contraxerunt.l.8.in volu.pragma. dixi in.l.1.gl. fina.titu.1.isto lib.5.suprà.Et fortè ipsi boni sunt, nec repellendi ab honoribus, quia delicta suos debent tenere authores:& virtus ipsa in persona propria, & non in antecessoribus est inspicienda, vt alibi tetigi, scilicet in.l.nona.glo.1.versi. Vnde infertur. titul.1.libr.primo.suprà.capit.eam te.ibi, proeo verò quòd Iudæus extiterit, ipsum dedignari.cap.pen.de præbend.Rochus in capi.fin.sectione.5.nume.32.de consuetu.Tiraquel.de nobilitate.cap.20.nume.10.Tamen lex, quæ vt in plurimum collegit, hoc potuit ex prædicta causa id statuere.regu.sine culpa.nisi subsit causa, non est

[a] den los bienes delos dichos Clerigos sus padres:ni de otros pa

aliquis puniendus.de regul.iur.libr.sexto. id probat apertè. Cui est addendus Felin.in cap. ex insinuatione.num.4.de simoni.Nauar.in ca.fratres. num.45.de pœnit.dist.5.& in repeti.cap.si quando.pagin.98. de rescript. Ex eadem doctrina infertur veram esse opinionem, quæ habet, testamẽtum fratris, in quo excluso fratre inuenitur institutus spurius, posse per fratrem tanquã turpi persona in eo instituta rescindi per querelam inofficiosi testamenti.ex.l.fratres. C. de inoffi.testam. quam probat Curti.Iunior consil.37.colum.prima.num.3.dixi in.l.prima.in glos.1.tituli.1.supra isto libr.quinto. Est præterea considerandum id quod dixit glos.in dict.capit.cum multæ.15. q.8. verbo. connubio. ecclesiam ius suum amisisse in eo, quod in illo textu habetur, ex eo quòd vsa nõ fuerit. Pro cuius sententia est text.in authen.quibus mod.natur.effi.sui.in.§.fin. dum inquit. Sed hanc non recepimus, quoniam & non vtendo perempta est. Et eandem sententiam tenuit glos.in capit. Dominus noster.56.distin.verb.repellitur. Sed tamen tenendum est contrarium: quia cùm non sit memoria apud nos, quod constitutus in sacris duxerit vxorem, susceperitque filios, non possumus iure fateri, quòd tale ius ecclesijs competens sit sublatum, cùm casus non contigerit. argumen. sumpto ex notatis à Cyn. in. l. secunda. C. quæ sit longa consuet. Ioan. Andr. in capi. Ioannes. de cleri. coniugat. & à me congestis in priori Tomo harum Regiarum constitutionum in princip. quæst.12, procemiali. ergo aduersus prædictæ glos. sententiam cum simil. Tum etiam & secundò ex sententia Panormi. qui hanc approbat, reprobata priori in cap.2.nume.5.col.1. de cohabit. cleric. & mulier. quem sequitur Cosmas Guinier in pragma. sanctio. Gallican. titul. de concubinarijs. §. qui etiam. verb. Cohabitare. quæ sunt memoriæ commendanda.

[a] *No ayan ni hereden.* Nota hæc verba, quæ reddũt filios clericorũ incapaces omnino â successiõe parentũ. Quia verbum negatiuũ præcedens verbo affirmatiuo habeat, hoc inducere est notum iuris documentum.ex ca.1.de cau.poss.& proprie. ibi, nec nos cõtra inauditam partẽ aliquid possumus definire.c.1.de fid.instrum.glo.in reg. beneficiũ. de reg.iur.lib.6.in verb.non potest. quam laudat Panor.in dict.c.1.de causa poss. nume.4. Et dixit ordinar.Ias.in.l.Gallus.in princip.colũ.4.nu.16. ff.de libe.& posthum. & mentitenendam Anto. Corset.in suis singula.verb.potest. Panorm.in capit.si quis contra clericum, col.6.de foro compet. Philipp.Franc.in.c. religiosus. de testamen.libr. sexto.Paul.Orian.in repet.l.1.num.139.ff.de offi. eius cui mand.est iur. ergo inducit nullitatem actus ipso iure, & sic testamentum erit nullum,

in quo filius spurius fuerit institutus à patre clerico per præmissam theoricam, & quæ notat Bart. per text. ibi in l. fina. nume. 7. ff. de fer. & in l. prima. nume. 3. C. de dilatio. & in l. de his. ff. de transactio. Bald. in l. prima. ff. de iniusto rupt. & in l. fina. C. de fideicom. & in l. 1. C. qui admit. Et latius dixi in Clem. non potest. colum. 1. de procurato. quanuis Alciat. hanc iuris peritorum velit reprehendere libr. 3. Paradoxorum. capit. 4. In tantum quòd etiam si statuto caueretur, quòd spurij succederent, nihilominus tale statutum inualidum esset, tanquam præstans delinquẽdi & peccandi ansam, in qua ratione nostra Regia lex fundatur, vt iam dixi ex Barto. in glo. 1. Quam sententiam dicit communem Philipp. Decius in cap. in præsentia. colum. 14. num. 43. versic. prædictæ limitationes procedunt. de probat. Imol. & Lancelot. in l. tertia. ff. de testamen. & Ioan. Neuizan. in consil. 34. nume. 1. Anto. Gomez in l. 9. Tauri in nu. 16. versic. Dubium tamen est circa materiam: igitur ne occasio delinquendi detur, inualidum esset tale statutum, seu lex: text. in l. conueniri. ff. de pactis. dotalib. l. fina. §. illud. ff. quæ in fraud. cred. l. prima. §. hæc autem actio. ff. si quis testamẽ. liber esse iussus fuer. & ibi not. Bart. l. fin. C. de nat. lib. in ratione illius legis. in versic. filijs. dum ait, Filijs enim naturalibus relinqui constitutiones quantum voluerint, ideo prohibuerunt, quia vitium paternum refrænandum esse existimauerunt. Ergo cùm lex nostra fuerit stabilita à regibus Catholicis in odium paternæ incontinentiæ, & libidinis. vt in capit. cùm haberet. de eo qui dux. in matri. quã poliu. per adult. Iaf. in l. Gallus. §. & quid si tantum. 2. lectura. colum. 22. fallen. 8. ff. de libe. & posthum. meritò erit fatendum statutum quod contrarium suaderet, iniquum & inualidum esse, cùm peccatum contineret. cap. fina. de præscript. ¶ Ampliatur etiam, quòd nec valeret, si ab intestato permitteret successionem, quia sic facillimè clerici relinquerẽt bona suis liberis spurijs, quod omnino erit negandum. Et verbum positum in nostra lege, *ni heredẽ*, intelligitur ex testamento, vel ab intestato. l. 22. titu. 3. libr. 1. supra. Ant. Gomez in l. 9. Tau. nume. 15. ¶ Sed circa præmissa est dubium, Vtrùm filij clericorum in sacerdotio, vel qui sunt in alijs sacris ordinibus succedere possint matri? Videtur quòd non, ex l. 9. Tauri inducta hoc modo: nam cùm ipsa loquatur circa successionem filiorum ex parte matris, & in fine dicat, q̃ filij si sint nati ex ea, & clerico, vel religioso, quòd obseruandum sit quod continetur in hac lege ordinamenti, sed in ista habetur, quòd patri nõ succedant, ergo clarè lex. 9. Tauri voluit similiter disponere circa matris successionem. Istam rationẽ ponit Anto. Gomez. in dict. l. 9. Tauri, per quam tenet istam partem, & sic quòd nostra lex ita locum habeat in successione matris, sicut patris clerici: versatur enim eadem ratio in successione matris ad euitandam occasionem luxuriandi, quæ in patre. Ergo pro expressa habenda est. l. his solis. C. de reuo. donat. capit. cùm dilecta. ibi, eiusdem æquitatis similitudine prouocati. de cõfirm. vtil. vel inut. cap. post transactionem. secundum Baldum ibi. de renunti. cap. 3. de regula. Nauar. in ca. primo. §. laboret. num. 14. de pœnit. distin. 6. Iaso cons. 54. col. 1. lib. 1. & hanc sententiam probaui in l. 22. in glos. 1. versic. Quæritur vlteriùs, vtrum mater. titu. 3. libr. 1. suprà. Facit. l. 22. ibi, *sus bienes*. tit. 3. lib. 1. suprà. ¶ Contrarium tamen videtur tenendum, imò quòd filij Clericorum spurij succedant matri, quia tantùm lex loquitur in parentibus, eiusque consanguineis, nec iure regni seu communi reperiantur excluſi. Ergo nec à nobis sunt excludendi, cum priuationis pœna non sit alicui imponenda nisi in iure expressa comperiatur. cap. is qui. de sententia excom. libr. 6. vt dixi ad Segur. de bon. lucrat. constant. matri. num. 166. Et hanc opinionem comprobat Gregor. Lopez respondendo ad obiecta quæ possent opponi ex dict. l. 22. & ex l. 9. Taur. scilicet in l. 3. verb. *Los de la madre*. titu. 21. part. 4. quem videas. Et facit, nam lex inducens incapacitatem hæreditatis, ei? pœnalis. l. si is qui hæres. vbi eam notat Paul. Castren. nu. 1. ff. de vulga. & pupilla. vnde dicit talem legem, seu statutum esse pœnale & odiosum, quale est nostra lex, igitur restringenda ad terminos tantùm, in quibus loquitur, ibi, *de sus padres clerigos*. Ergo à successione proueniente ex parte patris, non autem à matre, eiusq; linea repelluntur filij clericorum in quocũq; ordine sint geniti, nisi mater esset coniugata, vel concubina publica ipsius clerici: quia in istis duobus casibus est coitus per leges Regias prohibitus, & punibilis, ideo erunt insuccesibiles. Grego. Lopez in l. 3. verb. *Los de la madre*. titul. 21. part. 4. Et sic intelligi poterit opinio posita in gloss. suprà proxim. in princi. & est æquior opinio.

rientes ningunos, y no vala la manda[a] ni

a ¶ *No vala la manda*. Quacunque via, siue ex testamento, siue ex contractu, vel quasi prohibetur spurius clerici succedere in bonis sui parentis. l. 22. titul. 3. libr. 1. suprà. ibi, *ni heredar*. Et inferiùs, *ni ayan, ni puedan gozar de qualquier manda, o donacion, o vendida que les sea fecha*. Et in præsenti lege sunt verba ferè similia: pater enim prohibetur quicquã filio

filio spurio relinquere. tex. in authentica. quibus mod. natur. effi. sui. §. vltima siquidem. coll. 7. vbi glo. verb. participium, inquit, de hoc nullam esse hodie dubitationem in filio sacerdotis, cùm ipse non posit matrimonium contrahere. Idem dicas eadem ratione in subdiacono & diacono, qui etiã matrimonialiter coniungi nequeunt hodie. capi. vni. de vot. lib. 6. ibi, per susceptionem sacri ordinis. & in clem. vni. de consangui. & affinit. ibi, ad clericos in sacris ordinibus constitutos. capit. 1. & ibi glo. verb. vxorem. & ca. 2. qui cler. vel vouen. Optima sunt iura in cap. erubescant. & in cap. placuit. 32. distinct. refert Ioan. Maior in. 4. senten. distin. 37. quæst. vnic. Castr. aduersus hæreses lib. 13. verb. Sacerdos. Echius aduersus Luther. ca. 19. Albertus Pighius cõtrouer. 15. Ioan. Arboreus lib. 5. Theosophiæ. cap. 7. Robert. Arboricens. in tract. de sacerdotij cœlibatu. Illefonsus à Vera cruce in speculo coniugio. 1. part. art. 37. pag. 171. & quæ notat Domi. Sotus lib. 7. de iusti. & iure. quæst. 6. articu. 1. & 2. vbi de continentia clericorum eorũq; cœlibatu in ecclesia Dei apprimè necessario, eleganter declarat. Cùm ergo ipsi debeant esse spirituales, & mundi, & in sola genitura spirituali animarum debeant versari sacerdotes nouæ legis, meritò catholica Ecclesia habet quòd sint cœlibes, & absque matrimonio, vt prædicti latiùs explicant. Vnde filij inde nati, vel ex cõcubinis, vt plurimi nostra ætate inuerecundè habent in maximum dispendium animarum suarum totiusque Reipublicæ Christianæ nocumentum & scandalum, tanquam spurij, adulterini, & nefarij à successione parentum arcentur in nostra lege Regia, cum sibi similibus. Nostris enim sacerdotibus sola, vt dixi, commissa est spiritualis genitura, videlicet animas in Christo renatas, suo verbo, ministerioque, & studio lactare, fouereque, ac nutrire. Id quod egregiè Arator in illo suo carmine, quo Apostolorum acta contexuit, hisce versibus declarauit.

Ecclesiæ nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices iubet esse suos: & qnærit in omni
Cautatribu, quos ritè probet: neq; sanguinis iste,
Sed meriti successus erit.

Ex quo meritò clerici impudici, & concubinarij essent seuerissimè castigandi zelo charitatis, vt purè Deo ministrassent, non vt pecunias ab eis percipere possent, vt multi officiales Episcoporũ agere contendunt, & plura dona recipiunt, vt dissimulent, & ad correctionem debitam non perducant, quibus fletus, ignis, & stridor dentium est præparatus ab illo, qui nullum malum inultum relinquet. Ideoque filio spurio nec per substitutionem vulgarẽ à patre quicquã relinqui posset, quia per hanc succedit patri: secùs si per pupillarem, quasi pupilli sit hæres. ex glo. insigni, & mẽti tenenda in authen. quibus mod. natur. effi. sui. ad fin. verb. participium. Ex qua glo. colligo conclusiones, quarũ prior sit, Qui est incapax ad obtinendam hæreditatem ex institutione testatoris, nec ea capere poterit ex substitutione vulgari. Secunda. Prohibitus succedere ex testamento alicuius, non censetur prohibitus ex substitutione pupillari, quæ est testamentum filij, & non patris testatoris. Ad primam conclusionem com. Bald. & Paul. de Castr. prædictam glo. in. l. si is qui ex bonis. ff. de vulgar. & pupilla. Pro qua glo. induco subtiliter text. in. l. Gallus. in princi. ff. de liber. & posthum. suppositio, quòd institutio nepotis, de qua ibi est substitutio vulgaris, secundum Bart. in l. prima. colum. 7. nume. 4. ff. de vulgar. & ille nepos est incapax ex institutiõe, vbi specialiter prouidet Gallus, quòd sit capax ex substitutione, ergo in contrarium est ius commune. Nec obstat, si quis opposuerit de. l. Lucius. ff. de vulga. & pupilla. vbi filius naturalis, qui ex institutione est incognitus, extantibus alijs fratribus legitimis nisi in vna vncia, tamen ex substitutione admittitur in totum, ergo in oppositum. Nam respõdeo, quòd aut causa prohibita est temporalis, qua cessante admittitur, vt in dict. l. Lucius. nam ibi impedimẽtum temporale erat, quòd filius naturalis donec sit legitimatus est incognitus, vt in authent. licet. C. de natu. lib. & in corpore vnde sumitur. Aut est causa perpetua, & tunc non admittitur ex substitutione vulgari, vt in prædicta glos. ex eo quòd neque ex institutione, vt in spurio in casu nostræ legis. Et ad dictam. l. Gallus. in quantum supponit, quòd non erat causa prohibitionis perpetua, & nihilominus capere non potest ex substitutione, nisi, vt dixi, speciali prouisione Galli. Respon. quòd in tantum lex. xij. tabularum erat iniqua, & prohibebat institutionem posthumi alieni, quòd non solùm à principio, verùm etiam ex post facto prohibebat institutionem. Rationem cuius refert Alciat. lib. 3. Paradox. cap. 3. Neuizan. consil. 34. num. 62. ¶ Posterior fundatur conclusio ex l. si is qui ex bonis. ff. de vulga. & pupill. quæ non est alibi secundum Barto. Angel. & Imol. ibi, quã laudat Segur. in repe. l. cohæredi. §. cum filiæ. nu. 115. vbi plenè notaui in additio. ff. de vulga. & pupilla. Intelligas tamen præmissam conclusionem locum tantùm habere, vt spurius ex pupillari substitutione possit consequi bona pupilli, non tamen patris. vt deducit Couar. in epitome. 4. decretal. 2. part. cap. 8. §. quinto. num. 4. igitur vulgariter, nec fideicommissariè spurius à patre institui poterit. Bald. in. l. si is qui. colum. 2. ad fin. ff. de vulgar. Couar. eo non citato tenet vbi suprà. num. 4. versi. Tertiò deducitur. Sed cùm spurius

sit insuccesibilis patri & agnatis ipsius, & sic ex linea paterna, non video cur firmari possit in casu nostræ legis, quòd possit venire ad bona fratris per talem pupillarem substitutionem, dum dicit, *no ayan ni hereden los bienes de los dichos clerigos sus padres, ni d̃ otros pariẽtes ningunos.* Et in.d.l. 22.tit.3.lib.1. suprà. Ergo cessat remediũ quod colligi posset ex substitutione pupillari.

donacion ni vendida[a] quelos dichos clerigos y parientes les fizieren agora y de aqui adelante. Y qualesquier priuilegios, o cartas que tengan ganadas, o ganaren de aqui adelante en su ayuda: o contra e-

a ¶ *Ni vendida.* Similem legem habes suprà lib. primo.titul.3.l.22.l.prima.C.de natu.libe.Cuius verba sunt. Siue itaq; per ipsum donatum est, qui pater dicitur, vel per alium, siue per interpositã personam, siue ab eo emptum, vel ab alio, siue ipsorũ nomine comparatũ, statim retractum reddatur, quibus iussimus, aut si non existant, fisci iuribus vendicetur. Et ista sententia est tenenda per istam legem volentem, quòd nullo modo valeat donatio, nec venditio quam pater faciat filio incapaci, & per consequens nullus alius contractus lucratiuus, seu onerosus. Quanuis contraria opinio de iure communi esset tenenda, nempe ex contractu oneroso venditionis non habere locum, si verè & realiter absque dolo & fraude secluſa constaret in capo ex emisse à patre. vt Antoni. Gomez docet latè & bene in.l.9.Tauri.num.35. ¶ Coniecturæ autem ex quibus deprehenditur fraus, quæ in dubio præsumitur inter personas prohibitas. l. qui testamentum. ff. de probatio. Barth. consil. 194. l. 3. tit. 14. part. 3. vsque ad. 8. collegit Ioan. Neuiza. consil. 34. num. 13. & 14. vsque ad nume. 28. Et doctores varias cautelas solent excogitare ad hoc vt spurius à patre possit institui, quas remissiuè Præpos. in cap. cùm haberet. de eo qui dux. in matr. quam poll. per adult. num. 3. colum. 2. posuit, & Ias. in. l. 2. colum. fina. C. de hære. insti. ponit. 12. Ludoui. de Sardis in tracta. limitationum. fol. vlti. Albert. in. l. humanitatis. C. de impub. A diecit septem & nouem modos Iacobin. in dict. l. qui testamẽtum. ff. de probat. Thomas Ferra. in caut. 41. incipien. Doctores conantur inuenire modum. Bertachi. in reperto. verb. Pater naturalis. Neuizan. consil. 34. num. 4. Et aliquas conscripsi in priori parte harum constit. lib. primo. titu. 3. l. 22. col. 163. ¶ Est tamen dubium, Vtrùm executores dati ad distribuendum bona pauperibus, possint ea distribuere in filium spurium testatoris. In quo dubio videtur dicendum. Aut ei dantur quatenus vni pauperi dari possent ad alimenta, quia est pauper, & nõ habet aliundè alimenta, & cùm isto casu possit ea consequi conditione Canonis. cùm haberet. Suprà citato, meritò ex distributione executorum habere poterit, & alimẽta à patre relinqui potuerunt, quando spurius à seipso ali non potest. Curtius Iunio. consil. 37. Sacratissimæ Trinitatis. col. 2. nume. 3. Cacialup. in repet. l. si qua il lustris. C. ad Orfic. & Philip. Deci. cõsil. 311. nume. 4. dicens æquitatem. cap. cùm haberet. in vtroque foro seruandam esse. Idem repetit consil. 576. colum. 1. nume. 1. & consil. 611. nume. 5. Neuizan. consil. 34. col. 1. nu. 2. ¶ Dubitari potest, An filius putatiuus in foro animæ possit parenti putatiuo succedere, si sciat ex matris assertione, & credat se talem esse? Et quid si nõ credat? Et quid de matre & adultero ad quid teneantur, latiùs dicemus in. l. 2. tit. 15. de adulterijs. lib. 8. infrà. ibiq; de illegitimorum filiorum successiõe sermonem faciemus. Interim circa materiam spuriorũ vltra tradita in cap. cùm haberet. per text. glo. & doct. & à me in dict. l. 22. titu. 3. libr. 1. ordina. & Petrum Dueñas nostrũ conciuẽ in tracta. reg. cum fallen. regul. 366. Filius spurius. vbi fusè loquitur in materia, & bene. Et aliqua per Petrum à Plaça in tract. de delictis. capit. 41. ¶ Erit inquirendum de quæstione vtili, & necessaria nunc in facti contingentia, Vtrum spurius & illegitimus, legitimatus tamen à summo Pontifice, possit ex cessiõe seu donatione facta à patre consequi ius patronatus? Videtur dicendum non posse ex nostra legeibi, *q̃ los hijos de los clerigos no ayan, ni hereden los bienes de los dichos clerigos sus padres, ni de otros parientes ningunos, y no vala manda ni donaciõ, ni vendida &c.* Et. l. 22. titul. 3. libr. 1. ordi. ibi, *ni ayan, ni puedan gozar de qualquier manda, o donacion, o vendida que les sea hecha &c.* Ergo vllo pacto non poterunt habere spurij ius patronatus ex cessione, seu donatione parentis, præsertim cùm contineat vtilitatem, honorẽ, & commodum temporale, vt ex definitione iuris patronatus constat. Et videtur vrgere ratio prohibitionis. ¶ In oppositum tamen facit. Nam ius patronatus & annexum & coniunctum est causis spiritualibus, quod quidem non nisi ecclesiastico iudico valet diffiniri. capi. quanto. de iudic. l. fina. titu. 15. parti. 1. ergo lex ista nec voluit, nec potuit hanc quæstionem circa ius patronatus determinare. capit. decernimus, vt laici ecclesiastica tractare negotia non præsumant. de iudic. ¶ Tum etiam, quia

quia lex ista facit incapaces filios clericorum quã tum ad successionem bonorum secularium nullam habentium connexitatem cum iuribus ecclesiasticis,& in quibus ipse Princeps secularis potest dispensare,cùm sint mere temporalia: sed ius patronatus cùm sit spirituale,Romanus Põtifex, & non Princeps secularis ad id ius consequẽdum potest legitimare.Ergo dispositio ad habilia tantum est referenda, nec erit extrahenda vltra casum in quo loquitur,præsertim cùm sit constitutio pœnalis,& contra dispositiones iuris.quę permittunt vnicuique liberam facultatem testandi de suis bonis,& emptionem,venditionem,donationem,seu cessionem suorum bonorum.l.non vsque adeò.ff.si à parente quis fue.manumis.ibi, Quia iniquum est ingenuis hominibus non esse liberam rerum suarum alienationem.l.nec emere.C.de iure delib.Et ista lex annullat,& incapaces reddit spurios,quinihil peccauerũt,sed causa parentum,vt eis impediatur occasio luxuriandi, inhabiles redduntur. Causa verò in specie proposita,ex quo est ius patronatus,non est restringenda:est enim fauorabilis ecclesijs,ecclesiasticisque personis:nam si prohiberentur à disponendo de tali iure donando,vel cedendo forte retraherentur laici & clerici seculares à constructione, fundatione,& dotatione ecclesiarum,ideoque ad omnes personas,quę aliàs reperiuntur habiles,est extendenda,potius quàm restringenda, præsertim cùm priuationem inducat,& pœnam, quæ expressa non reperitur in præsenti lege,nec in alio loco.Ergo à nobis non est imponẽda,per ea,quæ dixi ad Segur.de bonis habitis constante matrimonio.numer.66.&.cap.odia.de regu.iur.lib.6. Et quæ de præscriptione latè notat Roma.consil.368.Præsens consultatio.column.3.vers. Quo ad secundum in quo quæritur,nunquid hic præsentatus.Nam spurius legitimatus à Papa est capax iuris patronatus.Cæsar Lamberti. de iure patro.28.articu.2.quæst.princip.2.partis primi lib. quem citaui in.l.1.in glos. *deuan succeder*.titul.6. libr.1.suprà.Et post præposit.declaraui in prælectione ordinaria.cap.lege.dist.decima.Et ex his quæ ibi fuerunt dicta, comprobari poterit præsens dubium. ¶Tum etiam, quia ius patronatus est ius mere spirituale,ex opinione antiquorum, de quo dubio agit Rip.in rub.de iudi.& in capit. quanto.eod.titul.l.an ius patronatus sit vel merè spirituale,vel merè temporale, vel mixtum. Et Ioan.de Selua in tract.de beneficio.1.part. quæs. 7.num.58.vult ostendere, quòd sit merè temporale. Quæ sententia antiquorum defendi potest ex sequentibus rationibus,quarum prima: quoniam illud pars substantialis alicuius rei dicitur, sine qua res illa existere nequit.facit.l.malum.ff. de verb.signi.notant docto.in.l.pacta quæ contra.C.de pact. Sed institutio non potest existere sine præsentatione.capi.decernimus.ibi, irritam nouerint.16.quæst.7.& institutio est merè spiritualis,ergo & præsentatio. Secunda sit. Omnis res denominatur vel à causa effectuali.l.ex hoc iure. ff.de iusti.& iure.not.in rub.ff.Sol.matri. vel ab effectu.notatur in.l.1.de appella.vel à causa finali vt notatur in.l.1.C.de sacr.sanct.eccle.at si consideres causam efficientem,est spirituale,quoniam est ecclesia,quæ ius patronatus concessit.capit.3. de iure patr.ex gratia, vt ibi habetur.ibi,in qua eos ecclesia sustinuit.not.glos.in.capitul.nemo. 32.quæstio.4.Anchar.consil.113.nume.2.Rebuff. in practica beneficiorum.3.part.Signaturæ.pag. 166.num.3.Beroius in rub.de iure patron.numer. 58.Dixi suprà in.l.1.glos.1.titul.6.lib.1.ordinam. Ergo si ex gratia ex eo, quia est spirituale, quòd sine speciali priuilegio non potest competere laicis:quòd si tale non fuisset saltem mixtum, de rigore competens esset,& sic ex priuilegio competit ius conferendi Decanatus Regi Hispaniæ, secundum interpretationem Archi.& Alexan.ad glos.1.in.capit.imperium.10.dist.quatenus glos. dicebat,tamen inuenitur,quòd Reges conferunt Decanatus,vbi diximus latè.nec possent laici ex potestatis defectu hoc introducere,si respiciamus effectum,ex ea oritur institutio, & electio, quæ spirituales sunt:si consideremus causam finalem, inuentum enim est in fauorem ecclesiæ, vt laici inuitarentur ad construendas,& dotandas ecclesias:si habeamus considerationem ad ipsam rem, super qua ius istud vertitur, est spirituale, prout est ipsa Ecclesia. Tertia ratio etiam quòd non sit mixtum sed mere spirituale, apparet:nã si esset mixtum,sequeretur,quòd etiam iudex laicus ratione mixti fori iudicare posset,vt in causis vsurarum,blasphemiæ,& huiusmodi,quod tamen est falsum,nisi vertatur sola quæstio facti, secũdum Feli.in.cap.quanto.ad fin.vers. Vtrùm laicus.de iudic.& in capitul.significauit.de testib.Ius enim patronatus principaliter consideratur respectu præsentationis, quæ ordinatur ad institutionem præsentati,cuius præsentatio spiritualis est, eo ꝙ per eam paratur via ad consequendum beneficiũ quod spirituale est.Archi.in.cap.1.1.quæstion.1. refert Alberi.in suo indice.verb.Patronus. vers. An ius patronatus.Quæ ratio militat etiã à principio,quando militans ecclesia concessit istud ius fundatoribus ecclesiarum.Si ergo ius patronatus spectat ad iudicium ecclesiæ,non debet per leges seculares tractari,nec prohiberi in specie proposita,præsertim cùm induceret grauamen ecclesijs, esset que contra libertatem & fauorem ipsarum, quod certè nec disposuit, aut cogitauit ista lex,

quem

quemadmodũ aliqui aliquando opinati fuerunt. Tum etiam, quia iſtud ius patronatus cauſam habet ab eccleſia, & Papa de eo diſponere poterit ad ſuum nutum, ac proinde non eſt ius ſucceſsiuum, ſicut bona merè temporalia, & ideo non eſt iudicandum de iſto iure, ſicut de bonis prophanis. Ideo q; ſi pater clericus inſtituiſſet Capellaniam, & omnia bona ſua reliquiſſet in dotem ipſius cum cõditione, vt ſpurius eſſet patron⁹ & Capellan⁹ ad vitam, valeret talis fundatio & inſtitutio etiam quo ad ſpurium, quia tractamus de iure ſpirituali, & non de iure temporali, eiusque ſucceſsione, & erit optimus modus relinquendi bona filio ſpurio, & deinceps cognatis, ſeu agnatis ſuis ordine ſucceſsiuo: ſunt enim iam bona eccleſiæ, & non fundatoris, poſtquàm ſemel fuerunt conſecrata Deo per talem inſtitutionem, ideoq; poterit etiam ſpurius legitimatus venire ad tale ius ſpirituale, ſicut quilibet alius fidelis & legitimus poſſet. Cùm igitur ius patronatus ſit ſpirituale, & ſit materia ſpectãs ad eccleſiam, & Princeps ſecularis nullam ad id habeat poteſtatem capi. eccleſia Sanctæ Mariæ. vbi Panor. notabi. 3. de conſti. Rolandi. à Valle. conſil. 75. nu. 48. eſt credendum quòd Principes Catholici non cogitarũt in noſtra lege de iure Patronatus, ſed de propria bonorum ſucceſsione ad reprimendam cauſam luxuriandi concubinis clericorum, vt in ea habetur, & diximus in prima gloſſa.

ſto que nos ordenamos: mandamos que no valan ni ſe puedã dellas aprouechar ni ayudar: ca nos las reuocamos, y damos por ningunas [a].

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 6. titu. 8. libro. 5. de la Recopilacion.*

a ¶ *Damos por ningunas.* Et ſic poterit à tali diſpenſatione ſupplicari, quia præſumitur ex importunitate potiùs, quàm ex voluntate talis diſpenſatio proceſsiſſe à Principe. vt in. l. 1. & quæ ibi dixi tit. 12. lib. 3. ſuprà. Si tamen cõſtaret de volũtate Principis, illa eſſet obtemperanda, cùm ſit ius poſitiuum, contra quod eſt pleniſsima poteſtas Principis, quanuis cum difficultate id concedat, propter huius legis prohibitionem, nec etiam ſibi poſsit imponere legem, à qua non liceat recedere, cum ſit in ſua voluntate eam reuocare, vt eſt notum, & dixi in. l. decima ſeptima. in gloſſ. fina. titu. tertio. libr. primo. ſuprà.

¶ *Titulus. IIII. De conquæſtis inter maritum & vxorem.*

¶ *Lex I.*

b ¶ *Toda coſa.* Omnis res empta conſtante matrimonio, efficitur communis inter virum & vxorem. Si autem donatio fuerit facta à Principe ambobus, ſimiliter illa erit communis & diuidẽda inter eos: ſin verò vni eorũ tantũ, is ſolus, cui eſt donata, habebit. Hoc dicit. Tota iſta lex habet ad literam in. l. prima. titu. 3. libr. 3. for. legum. vbi ex Montaluo eius interpretationem (ſi placuerit) facilè recipere poteris. Et ex Roderico Suario in repeti. dict. l. 1. titul. tertio. *De las gananciãs.* quę quidem excuſa eſt cum allegat. ſuis fol. 7. colum. 1. Et has leges refert Antoni. Gomez in. l. 51. Tauri. num. 69. Ex quibus legis huius materiã accipere ad amuſsim poteris. ¶ Pro declaratione tamen totius materiæ in primis aduerto, quòd inter maritum & vxorem matrimonio de præſenti ſequuto contrahitur quædam ſocietas. capit. cùm ſocietas. 27. quæſt. 2. l. aduerſus. C. de crimi. expila. hæred. cuius verba Imperatoris Gordiani ſunt. Aduerſus vxorem, quæ ſocia rei humanæ atq; diuinæ domus ſuſcipitur, mariti diem ſuum functi, ſucceſſores expilatæ hæreditatis crimen intendere non poſſunt. glo. in. l. quanuis. C. de furt. Ioan. Monthol. in promptuario. verb. vxor. in parte. relinquet. cap. 2. ibi: ad inſtar eorum, qui ſocietatẽ interpoſitione fidei contrahunt. de ſponſalib. ca. ſecundo. de donat. inter vir. & vxo. l. cùm hic ſtatus. §. inter virum. ff. eod. titu. l. alimenta. §. fin. & ibi gloſ. ff. de alimen. & cibar. legat. l. prima. ff. de ritu nup. l. prima. ff. rerum amotarum. Ioan. Lup. in lib. 1. de regni gubernatio. cap. ſecundo. & in repe. rubr. de donat. inter vi. & vxo. §. 61. Chaſſanæ. in conſuet. Burgund. rubr. 4. §. ſecundo. nume. 4. Segur. vbi dixi in repe. l. tertię. §. fina. nume. 10. ff. de libe. & poſthu. Et iſta ſocietas quanuis ſit tacita, non eſt minoris virtutis & priuilegij quàm ſit ſocietas, quæ expreſsè fuit contracta ex Bal. in. l. rei iudicatæ. §. ſocero. ff. ſoluto matri. quem ibi ſequuntur communiter moderni ſecũdum Segur. in repe.

Titul. IIII. De las ganãcias del marido y de la muger.

¶ *Ley. I. Como deuen partir las ganancias el marido y la muger.* ¶ Fuero.

Toda coſa [b] q̃ el marido, y la muger cõprarẽ de cõſuno ayã

in repe.dicti.§.fin.nume.77. & in tract. de bonis lucratis constante matri.inter virum & vxor. nu. 27.quo fit ex coniugali cohabitatione contractã esse quandam societatem non solùm cohabitationis,sed etiam in bonis acquirendis,vt placuit glo. in cap.cùm societas.27.quæst.2.in glos.1. & in ca. 2.de donat. inter virũ & vxor. quas ad hoc citauit Ioan.Lupus in repe.rubr.de dona.inter virum & vxor.§.61.& in.§.62.in prin.& gl.in.l.prima.titu. tertio.lib.3.for. legum. dixit ad præmissam assertionem esse text.celebrem in citato.cap.2. de donat.inter vi.& vxor.Nicola. Boeri.in consuet.Biturice ñ. titul. *Des coſtumes concernans les mariages.* §.secundo.in princ.fol.59.colum. 1. vbi agit de simili consuetudine, quæ est apud Bituricenses, & in partibus Gallicanis seu regni Franciæ extat nostra consuetudo secundum eum vt lucra communia sint inter coniuges constante matrimonio. Et de hac societate est optimus text.in capi.ex parte vestra.de consuetudin.quo fit,quòd vxor dicitur iugalis.in.l.iubemus.ibi,tam pro se, quàm pro iugali sua.C.de aduoca.diuers.iudic.& in.l. petitiones.§.ad hæc.eod.titul. & dicitur vna caro cum viro Geñ.2.Matth.19.Marc.10.& ad Ephesi. 5. cap. gaudemus.de diuor. Hoc nũc os de ossibus meis, & caro de carne mea.cap.sunt qui dicunt.cap.nullum.cap.sanè.& cap.sicut vir.& cap.fraternitatis. 27.quæstio.2. Et ideo de costa viri fuit facta mulier, ad denotandum quòd nec erat domina, nec famula,sed socia,ideo non de capite, nec pedibus fuit facta Magist.in.4.senten. dist.28.ca.fin. glos. in ca.nec illud otiosum.in verb.costa.33. quæst. 5. & alias rationes cum ista ponit Matth.de Afflict. in consti.regni Siciliæ & Neapol.in prælud.in cõstitu.post mundi machinam.num.10.lib.1. vbi gl. in verb.partem.ait,ideo vir & vxor debent inuicem alter alterius esse participes in ꝓsperis & aduersis.vt.C.de nupt.l.si libertam.& ff.soluto matrim.l.si cùm dotem. §. si maritus.vt vnius inopis coniugis per diuitias alterius seruetur.vt in authẽ. de exhibend.& introd.reis.colum.5.ad finem. & ideo ad paria iudicantur maritus & vxor.ca.sicut. & ibi glo.7.quæst.1.in verb.fornicatus. ca.penul. & fin.de adult.nec ipsam debet malè tractare,nec verberare si est bona, sed sicut se ipsum diligere, nam hoc est probatum coram Deo, vt habetur in sacris Ecclesiasti.25.in tribus, inquit, placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus,Concordia fratrum, & Amor proximorum, & vir & mulier sibi consentientes. Aliena sunt ab ingenuis verberare vel aliter castigare suas vxores.glo.in cap. sicut alterius.verb. iudicari.7. quæst.1.Ex causa tamen licebit modicè eam corrigere, quia est de familia sua. vt habetur per dict. glo.in cap.sicut alterius.Est simi.glo.in capi. placuit.in glo.2.33.quæst.2.Panormi.in ca. cùm contingat.num.20.col.6. versi. Venio ad secundum. vbi Felin.num.7.colum.fin.de for. compet. Additio.ad Christophor.Porti. in princ.Insti. de his qui sunt sui vel alien.iur.nu.1.verb.cedere.& quæ notat Boeri.decisio.275.nume.2.Matthæ.de Afflict.decisio.246.nume.1.dicit maritum, qui sine causa verberat vxorem,ignobilẽ esse, & ideo maritus contra vxorem aliquid sibi surripientẽ non poterit agere actione furti, quia infamat, sed debet agere actione rerum amotarum, & hoc propter promiscuum vsum, quem habet mulier in rebus viri.vt in.l.quanuis.vbi glos. verb. exemplo. assignat alias duas rationes. C. de furt. Et prædictam rationẽ promiscui vsus assignauit Iacobin.à Sancto Georgio in.l.manifestissimi.§.sed cùm in secundam.num.6.vers. Nota quòd maritus.C.de furt. Et in nostro Regno est absque dubio societatem inter coniuges quo ad habitationem, & quo ad bona contractam esse, vt omnia bona superlucrata constante matrimonio sint diuidenda inter eos,vt hîc habetur.& in.l.203.&.l.205.Styli. & in l.prima.titu.3.lib.3. for. leg.l.16.ibi, *no se le cuente en la parte que la muger ha de auer de los bienes multiplicados durante el matrimonio.* Et.l.77. ibi, *ni la mitad de las ganancias auidas durante el matrimonio.* Et in.l.78.ibi, *o de ganancia.*in legibus Tauri.Quanuis attento iure Canonico vel Cæsareo falsam existimem opinionem Doctorum dicentium societatem etiam quo ad bona inter maritum & vxorem esse initam.Et tex.in cap.2.de dona. inter vi. & vxor.ab eis citatum id non probat:nam est intelligendus de bonis, quæ matrimonio constante simul ex pecunia vxoris & mariti acquiruntur, ea enim iure communi diuidenda sunt, eo quòd ex vtriusq; bonis simul acquisita fuerunt. vt per glo.Panormi.& docto.in dict.capi.2.nec text.in dict.capi.cùm societas.27. quæst.2. nam loquitur de societate cohabitationis, & non bonorum. Et hanc partem,quòd non veniat quo ad bona,Ioã. Lup.in repe.rubr.de dona.§.62. num.5.versi.Ex ista tamen societate.approbat, & Pyrrhus in consuetu.Aurelianensibus.de societ.inter vi.& vxo. cap.primo.fol.118. & sic probat inter eos societatem animorum & non corporum esse inter coniuges de iure communi.nec obstare.l.ex diuerso. §.idem Proculus.ff.solu. matri. quæ lex hoc minimè probat,quia loquitur, quando mulier contraxit societatem, sed non dicit contraxisse cum viro, nec dicit, quòd ipso iure sit contracta inter coniuges. Præterea nec id probatur ex.l.alimenta.§.fina. ff.de alim. & ciba. legat. nec per.l. cùm hic status.§.si inter virum & vxorem. ff. de dona. inter vir.& vxor.quia loquuntur. quando ita erat actum & conuentum inter eos non donationis modo,

modo,sed societatis,& communitatis, per quam non seruantur, nec expoliantur mutuo amore. Alioquin de iure præsumitur ex bonis mariti esse,vt turpis lucri suspicio cesset. l. Quintus Mutius.ff.de dona.inter vir.&vxo.l. etiam si vxoris. C.eod.titu.ibi, nec est ignotum, quod cùm probari non possit vnde vxor matrimonij tempore honestè quæsierit, de mariti bonis eam habuisse, veteres iuris authores meritò crediderint. Et ibi glo.final.& Salicet.Optim.l.2.titu.14.part.3. De cuius declaratione & materia plura traduntur à Ioan.Neuiz.in Sylua nuptial.lib.4.nume.20.vbi ampliat.4.modis prædictam regulam.l. Quintus Mutius. & limitat vndecim modis Alciat. de præsumptio.regu.3.præsumpt.26.Additio ad Panormita.in cap.literas.nume.28.colum. 7. de restitu. spol.Rip.libr.3.responso.capit.4. Ioan.Coras. in lib.3.Miscellane.c.5.Parisi.cons. 80.nu.12. libr. 1. Tamen in nostro regno omnia bona,quę reperiũ tur tempore mortis alterius,vltriusq; cõiugis præsumuntur communia. per.l. 203. styli. quæ est in vsu secundùm Gregor.Lopi.in.l.2.verb. *Aquellas cosas*. titul.14.part.3.quæ consuetudo est laudabilis,& æquior, per quam æqualitas, quæ amorem conciliat & confirmat inter coniuges inducitur, vt mutua sint inter eos lucra propter illam societatem diuinæ & humanæ, per quæ etiam cessant præsumptiones iuris communis,de quibus suprâ. Et similis consuetudo habetur apud Aurelianenses.titu.de societate inter vi.& vxo.capit.1.in hæc verba.Inter coniuges omnium bonorum mobilium societas communitas esto &c. vbi per Pyrrhum.Et apud Burgundiam Cassan.in consuetu. Burgund.refert rub.4.§.secundo. quasi iniquum sit ex eadem societate alium plus,alium minus cõsequi. Sed magis est vt pro socio actione cõsequi possit,vt vtriusq; portio exequetur. Quæ sententia habet æquitatem. Verba sunt Vlpiani in.l.verum.64.§.si cùm tres.ff.pro socio. ¶ Quæro igitur primò, Quid appellatione quæstus, seu conquæstum veniat, scilicet, dicendo rubri. nostra, *De las ganancias entre el marido y la muger*? Respondeo illa tantùm comprehendi & venire, quæ ex industria hominis,& opera,solertia, vel industria per alterum coniugum constante matrimonio acquiruntur. Vt satis notatur ex.l. quæstus.ff. pro socio.Et verbum,acquirere,lucrari est.cap. transmissa.& cap.Pastoralis.de decim.Anchar.consil. 65.colum.1.nume.1. libr. 1. Quò fit in casu nostræ legis, quòd acquisita titulo emptionis, & sic ex industria acquisita de bonis communibus sunt communicanda,etiam si suo nomine alter coniugum emisset,propter nostram legem: nam si quis societatem contraxerit,quod emit,ipsius fit,non commune,sed societatis iudicio cogitur rem communicare.l. si quis societatem. 75. ff. pro soci.quem text.optimum dixit Couar. libr.3. Variarum resolut.cap.19.nume. 1. Et meliorem iuris Iaso.in.l.si socius. ff.si cer.peta.& ibi est etiam text. secundũ Bald.& Iacobi.à Sancto Georgio.nume.2. Quòd si sunt quatuor socij omnium bonorum, & vnus ex eis emat prædia, & faciat concipi instrumenta pro se tantùm, licèt illa prædia efficiantur de dominio ementis,tamen iure societatis tenebitur ea communicare.l.si patruus.vbi glo.& Bal.C.communia vtriusque iudi.l.1. C. si quis alteri vel sibi. Ioan.Lup.in repe.rubr.de don.§.65.num.12.Ioã. de Anani.consi.65.Ang. qui loquitur in terminis nostræ legis in consi.141.incip. Super primo puncto dico quòd bona empta sunt vxoris. colum.1. Philipp.Deci.consil.21.colum.4. nume.10. lib.1. cum alijs pluribus concor.adductis per Tiraquel. in tract.de vtroq; retract.lib.1.§.32.glo. vnica.nu. 17. ergo communicanda sunt iure societatis omnia bona quæ reperiuntur tempore soluti matrimonij.per dict.l.203.styli.nisi probet ex proprijs pecunijs emptum,vt puta, quia vẽdidit fundum, vel aliam rem propriam, quam probat adduxisse tempore quo traduxit mulierem ad domum, vel fuisse vxoris,qa ex natura subrogationis ista censetur esse, quam ex pecunijs primæ rei venditæ emit.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cautio.l. si filiæ.§. Titia.ff.de conditionibus & demonstrationib.l.si donatæ res.§.sponsus. & ibi Bald.ff.de donatio.inter vir.& vxo.l.pater.ff.de adimen.legat.quæ loquitur de pecunia legata,& postea conuersa in emptionem prædiorum. &. l. si cùm dotem.§.fina.ff.solut.matr. quæ facit sermonem de rebus ex dote comparatis. Et sic per præmissa apparet,quòd si alter coniugum vendat aliquam domum,seu fundum,& pecuniam in aliqua alia domo conuertatur, quòd ista non veniet in diuisione,sed domino pecuniæ per præmissa dabitur.ita Chassan.in consuetu.Burgun.rubr.4.§.secundo. verb. *Et acquestz*. nume.6. Et hoc vult dicere dict. l.203.Styli. ibi, *Saluo los que prouare cada vno que son suyos apartadamente*. In dubio tamen quicquid fuerit emptum,cõmune erit.l.coiri. ff.pro socio.ibi, si quod lucrum ex venditione, emptione rerum. prout in præsenti statutum est, in illis verb. *Toda cosa que el marido y la muger compraren de cõsuno.& c.* Licèt contrarium annotauerit Boeri. in consuet. Bituricen.titu.de consuetu.matri. §.secundo.colum.2.vbi additio refert has duas opiniones contrarias.Amplia etiam locum habere, quòd acquisita ex causa onerosa non solùm communia fiunt inter coniuges, sed ex titulo lucratiuo donationis ex causa remuneratoria, quasi tunc non censeatur ex donatione,sed potiùs ex causa onerosa, & gratificationis, de quibus meritis constat, puta quia

quia pater tuus fecit seruitia æstimabilia alicui eũ alimẽtando, curando, pecunias ei erogando, quæ oĩa alias ab eo repeti possent in iudicio, certè erit cõicanda talis donatio. vt per Couar. in c. cùm in officijs. ad fi. de testam. assignãdo hanc declaratiõ ad .l. 4. infra eo. titu. & Suar. in titu. de lucris. lib. 3. for. limi. 3. D. Pinel. i. l. 1. par. 3. illat. 23. ḋ bon. mater. Quam intelligas in donatione quã facit aliquis particularis, non tamen de donatione, quæ Castrensis est, aut quasi castrẽsis, siquidem manifestè distinguit. l. 4. infrà eodẽ. Secundò intellige, quando essent merita, ex quibus daretur actio ad repetendum, secùs tamen si essent communia ex quibus denegaretur, quo casu contrarium iudicandum foret, vt pulchrè colligitur ex Aymone consil. 165. colum. secunda. quẽ refert Couar. vbi suprà. & est ex mente Segur. in repeti. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nume. 81. ff. de vulga. Quanuis minus bene reprehendatur à Couar. vbi suprà. & Corne. idem probat consil. 144. numer. 11. libr. secundo. & Antoni. Gomez in. l. 29. numer. 23. Tauri. & non ineleganter doctissimus Pinel. vbi suprà sensit.

lo ambos por medio: y si fuere donadio de Rey [a] o de otri, y lo diere a ambos ayã lo marido y muger: y si lo diere al vno aya lo ſo lo aq̃l a quiẽ lo diere.

a ¶ *E si fuere donadio de Rey.* Quæritur, vtrùm donatio facta marito sit communicanda inter virum & vxorem, vel è conuerso si fuerit facta vxori, cùm ad paria iudicentur? Lex nostra videtur dicere extra casum in ea expressum, scilicet, quando donatio fuit facta ab alio, quàm à Rege, quòd erit communicanda, cùm contrarium in Regis donatione fuerit expressum, dicendo (*E si fuere donadio de Rey*) nam expresio vnius, est exclusio alterius. l. cùm Prætor. ff. de iudic. ca. nonne bene dicimus. de præsumptionibus. Sed tamen idem est respondendum in donatione facta ab alio quocunque, quia donatio non est acquisitio, ideo non est cõmunicanda inter socios. l. nec adiecit. ff. pro soci. l. si fratres. in princi. in illis verbis, quod aliundè quæsierint, in commune non redigetur. ff. eod. Bald. in. l. cùm oportet. in princi. C. de bonis quæ liber. col. prima. vbi tenet, quòd quando est donatum socio, vel dubitatur, sibi soli acquiritur, si tamen societati, tunc socijs. Sequitur Alexan. consil. 49. maturè ponderatis. colum. secunda. nume. secundo. vers. Tertiò confirmo. lib. primo. Chassanæ. in consuetu. Burgund. rubric. 4. §. secundo. fol. 133. colum. secunda. Roderi. Suarez in repeti. l. prima. titul. 3. fol. 15. colum. secunda. lib. 3. for. vbi ponit conclusionem, Donationem siue factam à Rege, siue ab alio quocunq; etiam extraneo coniugibus, communicandã non esse cum altero coniuge, sed efficitur præcipua illius coniugis, cui facta est. Quam tamen intelligit in donatione quæ processit ex mera liberalitate donãtis. Si tamen ex causa remuneratoria, q̃si accedens causæ onerosæ, erit communicãda, quia ex opera, & industria coniugis prouenit, & fortè vtriusque, vt aliquando vidi donationem factam cuidam marito, qui multas pecunias erogasse fuit ostensum donatori, ob quam rem donationem eĩ fecisse apparuit, certè hanc potiùs emptiõem ipse iudicarem, quàm donationem. Si tamen exigua adeò essent merita & seruitia, ex quibus non posset deprehendi fraus ipsius mariti, sed ex mera liberalitate processisse, quia merita erant communia, ex quibus non daretur actio ad exigẽda, contrarium responderem, vt dixi suprà in. 1. glossa. Nec nostra lex exemplificando in donatione Regis, voluit negare idem esse in donationibus alijs factis siue à consanguineis, siue à quibusuis alijs extraneis, sed gratia demonstrationis voluit nobis hoc idem locum habere in donationibus Regijs, nisi contrarium appareret per eius dispositionem, & sic per inclusionem vnius, non negat id quod erat admissum à iure, cùm sit vna ratio, vt habeat ille, cui fuerit facta donatio, quippe cùm per nostram legem tantùm veniãt acquęstus, qui tantùm dicuntur venire ex industria hominis, & opera quæruntur, alia quæ donata relictaue sunt, aduentitia dicuntur, non quæstus, nec de his intelligitur ista lex, ex Ioan. Pyrrho in consuet. Aurelianen. titu. de societate inter virum & vxo. capit. 1. colum. 3. & notaui in superiore glo. & vtrãq; donationem expresit lex, à qua ista fuit de prompta in. l. prima. titul. tertio. libr. 3. for. legum. dicendo, *Si fuere donadio de Rey, o de otri &c.* vt posui in litera legis. & l. secunda. eod. titu. dicit, *Si el marido alguna cosa ganare de herencia de padre, o de otro propinquo, o donacion, o de Señor, o de pariente, o de amigo, o en hueste en que vaya por su soldada de Rey, o de otro, aya lo todo quanto ganare por suyo.* & l. 8. titu. 12. eod. lib. 3. for. vbi citat Montalu. l. 2. titul. 2. libr. 5. for. juzgo. alias est. l. 3. Cuius verba sunt. *Nos establesçemos, especialmente que de la donacion que el Rey fizier al marido, que la muger non pueda ende auer nada, fueras, lo quel dieren por arrhas. E otrosi lo quel Rey*

dier a la

dier a la muger, el marido non pueda endenada demandar despues de muerte de la muger, si non lo quel ella dire. Et est.l.secunda.infrà ibi (*o de donadio de Señor*): De materia lucrorum, latiùs dicemus in.l.finali. infrà eodem.

¶ *Lex I I.*

¶ *Ley. II. De las cosas que deuen ser del marido o dela muger: en que han ambos parte.*

¶ Fuero.

SI el marido alguna cosa ganare [a] de herencia de padre, o de madre [b]: o de otro propinquo, o de donadio de Señor: o de pariente [c], o de amigo [d]: o en hueste del

a ¶ *si el marido alguna cosa ganare.* Nomine acquestus non venit hereditas, & similia. l. nec adiecit. ff. p soci. gloss. in l. quæstus. ff. eodē. siue ei proueniat ex testamento, vel ab intestato, nam sibi soli acquiritur, nec venit communicanda. l. si societatem. C. pro soci. vbi habetur, quod causa testati, vel abintestati non pertinet ad societatem, vt hic habetur. & in.l.secunda.titu.tertio.libr.tertio.for. Roderi cus Suarius in.l.prima.titul.de lucris.8.limitatio. fol.19.libr.tertio.for.leg. Et sic constitues differēdiam inter contractus & quasi contractus donationis & vltimas voluntates. Quia habita ex contractu oneroso constante matrimonio communicātur, non tamen lucra habita ex titulo donationis. vt habetur in.l. prima. & ibi dixi nec ex causa testati vel intestati, vt in præsenti lege. Nouem differentias inter contractus, & vltimas voluntates posuit satis latè & bene Segur. in repetitio. l. si ex legati causa. nume. vndecimo. vsque ad num. 106. ff. de verborum obligationib. Deci. l. cùm quid. nume. 42. ff. si certum petatur.

b ¶ *De padre o de madre.* Hæreditas enim ex parte patris, seu matris iure naturæ, & ratione naturali debetur filijs: nam si filius, ergo hæres, ex Apostolo. capit. si pater. de testam. libr. sexto. Dixi in. l. prima. titul. secundo. libr. isto quinto supra. quanuis verè ei non sit debita legitima in vita patris, tamen est quasi debita. gloss. in. l. tertia. C. de iur. & facti ignoran. quam commend. Segur. in repeti. l. tertiæ. §. fina. nume. 115. ff. de liberis & posthum. dicens approbari à Docto. & ibi plenissimas remissiones congessi ad eam. l. & quia plerunq; ff. p soci. ibi, quasi debita nobis hæreditas obuenit.

c ¶ *De pariente.* Præsumitur enim relicta hæreditas affectione sanguinis, & ex naturali affectu, potiùs, quàm propter aliam causam extrinsecam bene meritorum. Text. in. l. tutor petitus. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. Decius in. l. cum quid. nume. fina. ff. si certum peta. ipsum text. citat ad hoc, quòd in dubio legatum factum censetur ratione coniunctionis. text. in. l. Aurelius. 28. §. Titius testamento. ff. de liber. legat. vbi Iurisconsul. ait, Præsumptio enim propter naturalem affectū facit omnia patri concessa, nisi aliud sensisse testatorem ab hæredibus probaretur. Quem notabil. dixit Alciat. in tracta. præsumptio. regul. prima. præsumptio. sexta. & citat Montal. in. l. secunda. glo. tertia. tit. tertio. li. tertio. for. leg.

d ¶ *O de amigo.* Amicitia em habet effectū fraternitatis, vt Iurisconsul. Paulus adnotauit in. l. nemo dubitat. §. primo. ff. de hæred. instit. in hæc verba. Qui frater non est, sed fraterna charitate diligitur, rectè suo nomine sub appellatiõe fratris hæres instituitur. l. verum. in princip. ff. pro socio. Et ait Valerius. titul. de amicitia. Contemplemur nunc amicitiæ vinculū, potens & præualidum, nec vlla ex parte sanguinis viribus inferius. Hoc etiam certius & explora tius. Et amicitia dicitur quædam societas. Ias. in. l. apertissimi. colum. 3. C. de judic. Vnde Salomon Prouerb. 18. Vir amicabilis, ad societatem plus est diligendus quàm frater. Plures effectus amicitiæ tradit Segur. in repeti. l. Imperator. num. 17. ff. ad Trebellianum. Ias. consil. 70. colum. fina. libr. primo. Guiliel. Benedict. in repeti. capit. Rainutius. verb. Testamentum. 3. nume. 46. de testamē. Plura notat Iacobi. à Sancto Georgio, quæ videnda sunt in. l. exigendi. nume. 22. colum. 2. versi. Nunc quæro de quæstione pulchra. C. de procura. & in l. cùm alienam. num. 5. C. de legat. Vtrùm autem amicitia excludat aliquem à testimonio, vide ipsum Iacobi. in. l. testium. colum. 1. nume. 3. ff. de testi. vbi distinguit. Aut amicitia procedit ex charitate, & non repellit. Aut est talis, quæ inducit hominem ad corruptionem, quæ qualis sit, arbitrio iudicantis est relinquenda, & repellit. Et vtrùm amicitia seu magnitudo amoris habeat vim clausulæ derogatoriæ, tradit Marcus Anto. Nata. consil. 402. numer. 38. Ergo ob meritum præsumitur reliquisse hæreditatem, seu legatum, scilicet, amicitiæ, vel etiam si relinqueret extraneo, nam idē respondendum est, si ab extraneo quocunq; fuerit relicta. l. additio. ff. de acquiren. hæredita. quia non sine causa obuenit, sed ob meritum, scilicet, amicitiæ, vel propter virtutem hæredis, vel legatarij, quibus applicatur virtuosus & nobilis testator ad relinquendum: quia similis similem diligere solet. Facit. l. nec adiecit. ad finem. ff. pro soci. in illis

in illis verbis, quia non sine causa obueniunt, sed ob meritum aliquod accidunt.

a ¶ *O en hueste del Rey.* Id est, cùm quis in bellum Regis salario ipsius est conductus sine aliqua expensa communis substantiæ, scilicet vxoris & viri, secùs tamen si expensæ fuerint communes viri & vxoris, & absq; salario, nã isto casu lucra erũt communia, sicut expensæ, & damna, vt in hac lege cautum est. Et hoc intelligas, siue expẽsæ fuerint ex bonis communibus, vel ex labore vxoris, siue ex pecunia, quam maritus habuit vendendo ad hoc rem communem & lucratam constante matrimonio titulo oneroso. argum. eorum, quæ notat Bal. in cap. 1. num. 2. de duobus fratribus. lib. feudorũ. & per pretium subrogatur res ipsa communis. l. si & rem. 25. ff. de peti. hæred. ibi, quia potest existimari in locum hæreditariæ rei venditæ pretium eius successisse, & quodammodo ipsum hæreditarium factum. Non ergo debet maritus cum vxoris iactura lucrum facere. l. planè. 41. ff. de pet. hæredi. Cùm ergo ex communi impensa fuit aliquid lucratus in bello iusto, debet cum vxore communicari. Et istam legem in istis verbis declarat Roderi. Suari. in repeti. l. 1. titul. 3. libr. 3. for. limita. 3. fol. 14. vbi sunt verba similia. Quæri potest de ratione huius legis in constituẽda differentia, si maritus pergit ad bellum, salario, seu stipendio sibi dato, vt isto casu lucrum non sit communicabile cum vxore: si tamen fuisset absque stipendio expensis vtriusque coniugis communicandis sit totum lucrum in bello conquæstum? Dicẽdum est, quòd in priori casu propter stipẽdium Regis præsumptio colligitur, quòd nihil erogauerit ex bonis communibus, sed quòd stipendium Regis fuit idoneum & sufficiens ad impẽsas factas in bello. In posteriori verò cùm sit absq; salario, necessario aliunde debet se sustentare & alere, cùm non sit præsumendum ex vento vixisse prout ait. l. quod plerunq;. C. de alim. pupillo. præstand. ibi, nec ferẽdus est iuuenis, qui cùm præsens esset, studijsq; eruditus, atq; alitus esset, si ea per alium se consecutum non probet, sumptus recusset, quasi vento vixerit. Bartolus, Imol. Alexand. & Iason in l. cùm seruus. ff. de verborum obligationibus. Alciat. in tractat. de præsumptio. regul. prima. præsumptio. 50. Ergo cùm expensæ fuerunt factæ ex bonis communibus, æquum & iustum est, vt lucra etiam communiter diuidantur, quæ in bello habita fuerunt durante matrimonio, vt in præsenti lege iuridicè dispositum est. & in. l. secunda. titulo tertio. libro tertio. for. per quam etiam firmat Rodericus Suarez in. l. prima. eiusdem titu li. limitatio. tertia. Sicut enim sunt socij in damnis, ita & in lucris. Nec enim ferendus est is qui lucrũ amplectitur, onus autem ei annexum recusat, seu contẽnit. l. vnica. §. pro secundo. C. de caduc. tollend. Et ista lex duo ponderat, quòd eat sine stipendio ad bellum, & quòd expensis communibus, vel cum salario. Et sic videtur solùm loquutã fuisse nostram legem in lucris, quæ ex salarijs & stipendijs, quæ occasione belli conceduntur militibus, vt probat principium nostræ legis, dicendo, *Si el marido alguna cosa ganare.* iuncto fine. ibi, *ò en hueste que vaya por su soldada de Rey, o de otro que vaya por su soldada à costa de si è de su muger, quanto ganare desta guisa, sea del marido y dela muger. Ca assi como la costa es communal de ambos. &c.* Et de salarijs & stipendijs habes text. notabilem in. l. si fratres. 53. §. Idem Papinianus libr. eodem. ait si inter fratres. ff. pro soci. vbi gloss. in verbo. Salaria. inquit, quæ vexillarijs, vel similibus dantur. quo textu cautum est, huiusmodi salaria, quæ castrensia sunt, iure societatis diuidenda esse inter socios. Cuius litera est, Si inter fratres voluntarium consortium initum fuerit, & stipendia cæteraque salaria in commune redigi iudicio societatis. Cuius contrarium habetur in. l. quarta. infra eodem. vbi vult lucra Castrensia non esse diuidenda inter coniuges. &. l. quinta. titul. 15. parti. sexta. subijciens rationem, dicendo, *non fazen esto tan solamente por pro de si mesmos, mas aun por pro communal de la gente, è dela tierra en que biuen.* Ergo non faciunt leuem difficultatem, nisi dixeris aliud esse constitutum inter socios in dicto. §. Idem Papinianus. quia eo modo fuit ibi celebrata societas, vt ex quacunque causa adquisitum siue Castrense, siue non communicaretur: si tamen simpliciter esset societas, nihil dicendo, Castrensia non venirent. l. coiri. ff. pro soci. Vel quãuis societas inter socios expressa in multis conueniat cum societate inita inter cõiuges, non tñ semper, vt in ꝓmissa. l. 4. infra eo. ¶ Quæritur vlteriùs, Vtrùm

Rey[a]: o de otro que vaya por su soldada aya lo todo quãto ganare por suyo: y si fuere en hueste sin soldada a costa de si e de su muger quanto ganare desta guisa todo sea del marido y dela muger. Ca assi como la costa es comunal de ambos: lo

hæc lex non solùm debeat intelligi in casu belli, sed etiam in quocunque salario consequuto à Curialibus, qui adsunt ministerio & seruitio Regis tempore pacis, vt ij, qui assistunt Regi in Camera, vel in alio officio suæ domus, vel auditores & aduocati Curiæ Regis? Videtur dicendum in Castrensibus locum habere, non tamen in quasi Castrensibus, quia diuidi debent sicut alia bona superlucrata. ex. l. fin. infra eod. titu. Tum etiam, quia talia beneficia illis facta sunt ppter remunerationem, & sic accedunt ad cām oneroſam, ideo diuidenda sunt inter coniuges, cùm ex cōmuni expensa fuerint quæstæ. per rationem generalem nostri text. in quantum dicit, *quanto ganare desta guisa sea del marido y de la muger. Ca assi como la costa es communal de ambos, lo que assi ganaren, sea communal de ambos.* Id enim quod maritus vel vxor acquirunt ex mera liberalitate Principis, vel alterius, acquiritur donatario quo ad proprietatē fructus, tamen inter eos diuidūtur. vt in. l. 1. & in hac l. ita intellecta, prout debet intelligi per. l. fin. ibi. in versi. *Pero que los fructos.* infra. eod. Secùs tamen de donatiõe remuneratoria propter seruitia, opera, & industria viri. vt in. l. 1. aduertimus suprà hoc titu. Et latè Suarez in. l. 1. fol. 14. col. 2. titu. 3. lib. 3. for. legum. Sit ergo conclusio. Donatio simplex facta vni ex coniugibus constante matrimonio à Rege, vel à consanguineo, vel ab alio extraneo, quo ad proprietatem ipse donatarius debet habere præcipua pro sua parte, secùs si fuerit ex causa remunerationis, quia censetur ex causa oneroſa: fructus tamen ex bonis sic lucratis siue castrensibus, siue quasi, communicari debent. Et ita practicatur secundum Suarez loco citato. Quæ autem requirantur ad hoc vt donatio' remuneratoria dicatur, est videndus Segur. & ibi dixi de bonis lucratis constant. matrimon. nume. 34. ¶ Quæritur de quibus lucris sit intelligenda nostra consuetudo de licitè acquisitis, vel illicitè, vt pote per rapinam, furtum, vel violentiam in iniusta guerra, seu bello? Respondendum censeo solùm intelligendam esse de acquisitis licitè, & iustè, non de alijs iniustè, & ex iniusto titulo: quia in rebus inhonestis nulla datur societas. l. quod autem. 54. ff. pro socio. vbi Iurisconsul. Papinianus in hæc verba respondet, Quod autem ex furto, vel ex alio maleficio quæsitum est, in societatem non oportere conferri, palam est, quia delictorum turpis atque fœda communio est. & est. l. quod enim. & l. si igitur. & l. nec quicquam. & l. nec prætermittēdum. eodem titul. l. si à reo. §. fina. ibi, Cùm flagitiosæ rei societas nullam vim habeat. ff. de fideiussorib. l. si fratres. 53. §. socium vniuersa. ibi, Socium omnium bonorum non cogi conferre quæ ex prohibitis causis acquisierit. ff. pro socio. Est etiam tex. Iabolenij Iurisconsul. in. l. quod seruus. vers. quod vero ex maleficijs apprehenditur &c. ff. de acquiren. possess. vbi cautum est, acquisitum illicitè à filio, vel à seruo, nullatenus patri, vel domino acquiri. Per quem tex. idem erit dicendum in quæsitis à monacho', siue sit in monasterio, siue vaget extrà. Quanuis ex causa licita contrarium sit respondendum cum gloss. in capit. Abbates. verb. quæ acquisierit. 18. quæst. 2. Panormi. in capi. religiosi. colum. 2. nume. 3. de regula. vbi ponit distinctionem circa eius intellectum. Et intelligas etiā, nisi monachus talis rediens ad monasterium, non fuerit per Prælatum suum receptus, quia tunc si permanēs in seculo aliqua acquirat, & moriatur, monasterium tale ex eo quòd ipsum neglexit recipere, ab ipsius bonis erit segregatum. glo. cap. 1. verb. Languidis. de infantibus exposit. Roman. dixit ordinar. in. l. prima. §. per seruū qui in fuga. colum. secunda. nume. 3. ff. de acquiren. possessio. Ioan. Lup. in repet. cap. per vestras. §. Tertiò sequitur in textu. nume. 3. de donatio. inter vir. & vxo. ¶ Item Leo Papa in capit. fina. 46. distin. dicit, sicut non suo, ita non alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attētet: indecens est enim crimen suum cōmodis alienis impendere, & exercere, In terminis notat Barba. in cap. conquæstus. colum. 4. num. 23. de foro comp. dicens, Notaibi, vel alijs iustis modis. quia exponit Hostiens. emptione, & permutatione, & vsucapione. Instit. de rer. diuisio. §. per traditionem. l. traditionibus. C. de pact. Sed domi. Cardin. dicit, quòd generaliter comprehendit omnes iustos modos acquirendi. Sed ego colligo, quòd hìc probatur, quòd lex vel statutum loquens de rebus acquirendis, intelligitur, si iustis modis acquirantur, aliàs secùs. Facit. l. quod seruus. ff. de acquiren. possessio. l. cùm oportet. C. de bonis quæ liber. l. cæterę. §. mala medicamenta. ff. famil. herciſc. Quod est bene notandum. Hactenus vbi suprà verba facit Barba. quem sequitur Ioan. Lup. in repeti. rubri. de dona. inter virum & vxor. §. 65. in princip. Roderi. Suarez in repet. l. 1. tit. de lucris. §. Posset assignari pro quarta limitatione. fol. 16. colum. 1. libr. 3. for. vbi dicit hanc quæstionem multoties habuisse de facto. Et salarij nomen de licito, non de illicito est accipiendum. text. cum gloss. verb. petere debes. in. l. prima. §. in honorarijs. ff. de var. & extraordi. cognitioni. quæ probat, quòd illicitum salarium repeti potest. Quanuis contrarium annotauerit Guido Papę decisi. 190. col. pen. vers. Sed iuxta præmissa quæro, Clientulus ex pacto. Vtrum aūt capta in bello iustè detineant, & efficiant capiētiū? Sit rñsum. Res captę in iusto bello immobiles, Principi seu Regi indicenti bellū acquirunt, nec efficiūtur capientis militis, seu Ducis. l. si captiuus. §. 1. ff. de captiui.

captiu.gloss.in.l.diuus. ff. de iure fisc. Bartolus in l.si quid in bello.ff.de capti. Alexand. & Ias.in.l. prima.ff.de acquiren.possess. Marti. Laudens.in tract.de bello.§.quarto.quorum opinionem communem dicit Couar.in regul.Peccatum.§.vndecimo.nume. 6. de regul. iur. libr.6. Est regia.l.19.titul. 26.parti.secũda. Res verò mobiles efficiuntur capiẽtium,debent tamen tradi duci exercitus, vt isea diuidat ĩter milites,iuxtacuiuslibetdignitatem & merita.dict.l.19. cap. ius militare. distin.1. vbi dixi isto anno in ordinaria lectiõe. glo.in cap.dicat aliquis 23. quæst. 5. l. si quis pro redemptione . C. de donati. Et iure regni quinta pars eorum, quæ in bello capta fuerĩt,regi debentur. l.4.titul.26.parti.secunda.l.fina.titu.primo.libr. sexto.infrà. Quandoque dimidia.dict.l.19. Quandoque tertia pars.l.20.titul.26.parti.secunda. Sed in hac specie semper erunt considerandæ leges & consuetudines legitimè institutæ, quæ de his lucris bello acquæstis disponere videntur, attento tempore & loco, quo bellum indicitur, quia augeri oportet præmium inter milites, quando necessitas causæ & belli futurii id suadet, quia premiũ alliciti ipsos, fortiores que reddit. Sed contrarium sæpe fit, imò in salarij solutione defraudantur, & dispensatores in maximam cladem reipublicæ id faciunt, vt experientia docet, & retinent sua stipendia, & eis non contentis, deuorãt aliena, & sic sunt in peccato & statu damnationis, nisi restituerint. regu. Peccatum non dimittitur. & ibi latè dixi. de regu.iur.lib.6. negligentes præceptum Apostoli ad Roma.13. dicentis, Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquã debeatis, nisi vt inuicẽ diligatis.

que assi ganaren sea comunal de ambos. Esto que es dicho de suso de las ganancias de los maridos, y esso mesmo sea de las mugeres [a].

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 3. titu. 9. libro. 5. de la Recopilacion.*

¶ *Ley. III. Que los fructos de los bienes son communes de marido y muger.*

¶ Fuero.

MAguer q̃ el marido aya mas q̃ la muger, o la muger mas que el marido quier en heredad, quier en mueble los fructos sean communales de ambos a dos: y la heredad, o las otras cosas do vienen los fructos aya los el marido: o la muger cuyas eran antes.

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 4. titulo. 9. libr. 5. de la Recopilacion.*

¶ *Ley. IIII. Declaracion de las leyes susodichas.*

¶ El rey don Enrique. iiij. en Nieua. Año. lxxiij.

EN las cortes que hizo el Señor Rey dõ Enrique nuestro hermano que sancta gloria aya en Nie-

a ¶ *Esso mesmo sea de las mugeres.* Fructuser go rei ꝓpriæ vxoris de bonis hæreditatijs quocũq; aliove titulo iusto quæsitis diuidũtur, & cõicanť cũ marito, cũ ad paria iudicentur in societate. ex dictis ĩ l.1. suprà hoc titulo aliàs esset societas leonina, quæ ĩprobata est. Nec eĩ ferẽdus est is, quĩ lucrũ quidẽ amplectit, onus autem ei annexũ contemnit. vt habet in. l. vni. §. ꝓ secundo. C. d cad. toll. ¶ *Lex III.* ¶ Fructus rerũ cuiuscũq; cõiugis cõicãtur inter eos ꝓ æqualibus partibus: proprietas tñ rei in solidũ dño reseruať, & ei erit restituẽda soluto mrimonio. h. d. Rõ, qa fructus sunt acquæstus, nõverò quę iure hæreditario, seu donatiõis cõiux habuit, etiã mrimonio cõstãte, ideoq; ꝓpriũ manet, nec diuidiť cũ alio cõiuge, habitũ ex hæreditario seu donatiõis titulo, primum verò sic, ex declaratione, quæ colligiť ex tex. & gl. in. l. quæstus. ff. pro socio. l. fin. infrà. eod. ¶ *Lex IIII.* ¶ In præsenti lege agitur de interpretatione legũ, quæ circa lucra cõstante mrimonio tractant. Regula igitur est, Lucra habita inter cõiuges cõstante matrimonio, inter eos æquis partibus diuidenda sunt. l.1. & ibi tradita suprà eod. Gregor. Lopez in. l.17. titu.11, parti.4. verb. *todos los bienes.* Couar. libr.3. Varia. resolu. ca.19. nu.2. citat istam legem.

Idem obseruatur in regno Aragonum, vt habetur libr. 5. obseruantiarum rubri. De iure dotium. cuius verba sunt. Nota, quòd de consuetudine regni in bonis mobilibus, quæ acquirit vir titulo lucratiuo, putà ex testamento, legato, donatione, vel similibus, nihil lucrat mulier, vel è contra. Secùs tamen si acquirat titulo oneroso, putà, qa emit aliquã vineam, vel agrum vel hę reditatem de bonis cõmunibus, medietatem lucratur vxor, etiã si nomine viri solùm res fuerit empta

ua, entre los Procuradores de nueſtras ciudades y villas ouo alteraciones y dubdas como ſe auian de partir los bienes ganados durante el matrimonio entre el marido y la muger: ſobre lo qual el dicho ſeñor Rey nr̃o hermano: declarãdo las leyes del fuero y lo contenido en el libro del eſtilo de corte y las otras leyes sq̃ ſobre eſto diſponen mãdo e ordeno que todos, y qualeſquier bienes caſtrenſes: e officios

de diuisione bonorum, & quæ debent superstites habere ex coniugis præmortui. Videas ibi, & libr. quinto fororum titu. de iure dotium. constitutione. 1. & 2. de iure Lusitaniæ habetur in lib. 4. ordin. suarum titul. septimo. vbi omnia bona coniugum statim contracto matrimonio efficiũtur communia quo ad partem dimidiam proprietatis & vsusfructus, nisi tempore contractus aliud inter eos sit actum. ¶ Intelligitur tamen procedere inter coniuges ab eo tempore, quo simul cœperunt cohabitare text. in. l. prima. ibi. *de consuno*. suprà hoc titulo. & in. l. 205. Styli. ibi, *estando en vno con su muger*. Optimè per Segur. in repeti. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. num. 24. ff. de lega. 2. Ioan. Lup. in repeti. rubri. de donatio. inter vi. & vxorem. §. 62. colum. 1. Nicola. Boeri. decisio. 22. numer. 33. subijciens hanc interpretationem receptam à iure & Doctoribus esse, & comprobatam fuisse in iudicio Prætorio Parisiensi. testatur ipse Boeri. in consuetudi. Bituricensibus, de consuetudine matri. §. primo. col. 5. & Bartholo. Chassan. in consuetud. Burgundiæ rubri. 4. §. 6. Couarr. in Epitome. 4. decret. 2. par. capi. 7. §. primo. num. 6. ¶ Quid autem erit eo casu, quo mulier separata est à viro propter viri sæuitiam, vel ex alia causa, & sic culpa mariti, debeat ne consequi quæsta cõstante matrimonio seorsum per talem maritum? Videtur quòd non: quia ipsa mulier petijt separationem quo ad mutuam viri cohabitationem, quæ quãuis ex viri sæuitia originem duxerit, iam non est in societate, prout leges Regni desiderãt, vt sint de consuno, & sic cessat causa propter quã præstantur, & industria vtriusque coniugis siue in acquirendo, siue in custodiendo, ergo ei non communicabuntur. capit. cum cessante. de appellatio. capitu. magnæ. de vot. l. adigere. §. quanuis. de iure patronat. Et hanc partem tenet Doctor Segur. in repeti. l. vnum ex familia. §. sed si fundũ. numer. 39. ff. de leg. secundo. Sed tamẽ tenenda est contraria sententia, ne maritus ex suo dolo commodum reportet, cùm ipsa mulier separationem iustè petierit ob mariti sæuitiam propter euitandum periculum vitæ, nec per eam stetit, quominus esset in domo mariti, cùm ipse ansam dederit diuortio, quod ei minimè iuuare debet quo ad retentionem prædictorum lucrorum, nec mulier absque sua culpa erit priuanda dimidietate lucrorum: igitur ac si esset in domo ipsius viri ea lucra consequi debet. Et hanc partem probat Ioannes Lup. in repeti. rubr. de donatio. inter virum & vxor. §. 62. nume. 10. Et idem tenet in. l. 16. Tauri. num. 35. Fernandus Gomez Arias in. l. 12. nume. 15. Tauri. & Couar. loco præcitato. ¶ Idem etiam erit respondendum, si mulier ob furoris infirmitatem non cohabitet cum viro, sed separatim in alio loco, seu domo: quia cùm priuatio sit pœna, non debet imponi, nisi adsit culpa. capitu. secundo. de constitutionibus. Culpa autem abest, nec afflicto est addenda afflictio. capit. cùm percussio. septima. quæst. prima. cap. primo. de clerico ægrotan. capi. vnico. de cleri. non resident. lib. sexto. & satis suo furore punitur. Et idem erit respondendum è conuerso, cùm diuortium fieret absque culpa mariti, & mulier plura lucrata esset ex licita negotiatione, pro ut pluries contingit, quia sunt industriosæ circa plura opera, & lucrari solent multa.

Dubitari sæpe vidi de quęstione, Vtrùm hæ leges de cõicandis lucris locum habeãt in matrimonio putatiuo, dissoluto tamẽ propter aliquod impedimentũ iuris, siue culpa alterius cõiugis, qa fortè erat cõiugatus eodẽ tẽpore bis, vel propter impedimentũ cõsanguinitatis, vel affinitatis, vel huiusmodi? In quo dubio respondendum duxi, qñ matrimo-

trimonium in facie ecclesiæ fuit contractum bona fide, saltem ex parte alterius vtriusque ex contrahentibus, quanuis ex aliquo iurisimpedimento postea comperto disiungatur, lucra vsque ad tempus dissolutionis communicabuntur, tanquã si matrimonium fuisset verum, & nõ putatiuũ. textus gloss. & Panormit. in cap. secundo. de donat. inter virum & vxorem. Barba. in cap. ex literis. num. 19. de pigno. Doctor Didac. Segur. in tracta. de bonis lucratiscõstante matrimo. nume. 97. versic. Cùm ergo inter iam dictas. Roderi. Suarius in repeti. l. 1. titul. De lucris inter maritum & vxor. quæst. 1. libr. tertio. for. & Ioan. Lup. in repe. rubr. de donat. inter virum & vxo. §. 36. nume. primo. &. §. 62. nume. 23. & est. l. 4. tit. 6. libr. 3. for. leg. quæ ait, *Si ome que ouiere muger, è casare con otra, è ouiere fijos della, si esta con quien casa, no supiere que era casado, estos hijos sean herederos, y ella aya la meytad de sus bienes que ganaren de consuno. Si por ventura ella lo sabe que era casado, los fijos no sean herederos.* Et ibi Montal. eam declarat. Antonius Gomez in. l. 51. Tauri. nume. 61. ¶ Dubium censeri solet non vulgare, quando maritus constante matrimonio tanquàm proximior cõsanguineus, vel societatis & communionis retraxit rem venditam pro eodem pretio, an ex illa vxor consequi debeat medietatem eius soluto matrimonio virtute huius legis cum similibus, quibus cautum est lucra constante matrimonio diuidenda fore inter vtrunque coniugem, vel an tantùm debeat habere partem dimidiam pretij, pro quo fuit retracta? Et videtur quòd nõ, nam istud ius marito seu vxori competens fuit gratia generis, seu iuris in hærẽtis in altero istorum coniugum absque opera alterius, titulo enim lucrativo respectu causę primordialis lucri & acquisitionis: igitur sicut acquisita titulo hæreditatis, vel huiusmodi non communicãtur quo ad proprietatem. l. tertia. suprà, ergo nec in specie proposita, & sic pretium quod fuit datum cum censeatur commune vtriusque, diuidendum erit. l. 203. Styli. & res retracta erit apud retrahentem suo iure relinquenda. ¶ Confirmatur,

de rey y donadios de los que fueron ganados y mejorados y auidos durante el matrimonio entre marido y muger por el vno dellos que sean e finquẽ de aquel que los ouo ganado, sin que el otro aya parte dellos segun lo quieren las dichas leyes del fuero. Pero q̃ los fructos y rẽtas dellos y de todos otros qualesquier officios: aun delos que el derecho ouo por quasi castrẽses: y los bienes q̃ fueron ganados, o mejo

nam ratio inducẽs retractum, fuit affectio, quam quis habet ad res maiorum suorũ & ascendẽtium, & sua interest eam rem consequi, etiam per remedium restitutionis in integrum. vt est. l. si in emptionem. & ibi gloss. verb. maiorum eius. ff. de minorib. quem text. notabi. dixit Panthaleo d̃ Crema in repeti. l. 2. colum. 72. C. de resc. vendi. omnino p̃ Iaso. in. l. prima. col. pen. versi. Capio. gloss. fina. ff. de in lit. iur. Andr. Tiraquell. in libr. primo. de retract. in prin. nume. 34. fo. 7. colum. prima. Alciat. de præsumptio. regul. 1. in præsumptio. 20. Et sic præfertur per leges regni. libr. tertio. for. titul. 10. l. 13. cum simil. Sed si vxor medietatem rei habitæ ex retractu, & abolengo consequi posset, cessaret præscripta ratio, ergo diuidi non debet. ¶ Tertiò his accedit, quòd quando finis habet necessariam causam cum principio, semper attenditur principium, & non finis. text. in. l. damni infecti. §. Sabini. ff. de minorib. & in. l. 3. §. scio. eo. tit. l. in ratione. 1. §. Imperator. ff. ad. l. Falcid. Sed in casu nr̃æ quæstionis licèt retractus fiat cõstante matrimonio, tñ causa primordialis, & originalis eius habet ortum, principiũ & fundamentũ ex antiquiori causa, nẽpe sanguinis & originationis mariti, quæ nullo iure adimi potuit, eo ipso q̃ semel natus fuit scilicet, ius agnationis. & ibi gl. ff. de pact. l. 34. & ibi Greg. Lopez tit. fin. par. 3. ¶ Quartò facit, nã ea, quæ sunt introducta ex priuilegio, nõ censẽt̃ per legis dispositionẽ generalem abrogata, nisi expresè dicatur in lege, nec talis generalitas inducit inclusionẽ casuũ particulari priuilegio cõcessorũ in iure. l. qui officij. ff. de contra. empti. gl. in. l. minor. ff. de euict. tex. omniũ expressus & notãdus est in. l. decuriõib⁹. in illis verbis, legis istius p̃ceptiõe nouerint esse firmata, nõ pr̃iudicatura quacũq; gñalitate pragmatica. C. de silentiarijs & decurio. eorũ lib. 12. pbãs, q̃ si Princeps cõcedit alicui immunitatẽ à tributis vel gabellarũ solutiõe, deinde generali lege imponat onera, nõ censẽt̃ tale priuilegiũ derogasse, nisi de eo mẽtionẽ fecerit. notat Iaso. in. l. 1. nu. 16. ff. de constit. Princip. & in. l. sicut. nu. 10. col. pen. C. de

testam.milit.&in.l.prima.numer.80. C. de sum. Trinita.&in.l.fina.colum.2. C.de inoff. testam. optimè Ludo.Roma.consi.436.versi.Tertia principalis ratio.Paul.Castren.consil.146.nume.primo.libr.1.Andr.Tiraquel.libr.1.de retract.fo.133. colum.secunda.§.primo. glosſ.14. numero. 104. ¶Quinta ratio est, quia acquisita contemplatione propriæ personæ, & ex causa speciali alterius vtriusque ex socijs, non communicantur alteri socio.text. insignis in.l.verè.§.si seruo. ff. pro soci. Sed ista concessio est ratione qualitatis inhærentis marito,scilicet, cognationis &sanguinis. ergo &c. ¶Sextò fundatur in terminis ex sententia Io. Fab.in princi.Instit.de acquis.per arroga.col. fin. nume.7.versic.Et hæc faciunt ad quæstionem, q̃ proximior de genere &c. quòd ius retrahendi descendens à lege ex aliquo beneficio, vel priuilegio speciali non transit in patrem arrogantem, quanuis bona quæsita per filium, transeant in eũ: quia dictum priuilegium datur ei, qui est de genere,& talia non transeunt ad extraneum, sicut nec iura sepulchrorum.l.quia perinde.§.primo. ff. ad Trebellianum.&Instit. de acquisit.per arrogat. in princi. Item,quia cessaret ratio consuetudinis, vt dixi,quæ fuit inuenta, vt res permaneret in linea consanguineorum. Vnde si ius retrahẽdi posset in extraneum, & sic non consanguineum, fieret fraus consuetudini, & contra eius mentem, & ideo non potest transferri, etiam cum vniuersitate.l.peto.§.fratre.ff.de lega.secundo. l. si ita quis. §.ea lege.eod.titulo. Ita Ioan. Fab. loco proximo adducto. Quo fit, vt ius patronatus vxori competens,non transeat ad maritum.Panormi.&Imol. in cap.fina.de conces.præbend. ¶Septimò suadetur, quia si maritus ante matrimonium habebat fundum,vel domum in proprietate nuda absque vsufructu, non iudicatur diuersa res, vel de nouo quæsita, cùm habeat causam de præterito, nec vxor habebit partem eius.l.fin.C.de alluuioni.vbi Bald.l. qui in aliena.§.fina. ff. de negotijs gest.l.via constitui.§.si fundus. ff. de serui. rustic. prædio.l.si is cui.§. finali. ff.quemadmo. serui. amitt.l.4.ff.de iure dotium.Quam sententiam tenet Carol.Molinæ. in consuetudi. Parisiẽ.1.part. titul.primo.§.30.nume.175. Couar.in epito. quarti Decreta.2.part.capi.7.§.primo.num. 9. Anto. Gomez in.l.51. Tau.nume.78. Gregor.Lopez in l.18.verb. *Oestimada*.titul.11.part.4.Ioannes Lup. in repeti.rubri.de donatio. inter vi. & vxor.§.62. nume.13.fol.38.colum.3.versic.Ex quo infero.Licèt contrarium sequendo Fabri sententiam ab eo relatam.in prin.nu.13. senserit. Idem tenet Anto. Gomez decidẽdo in terminis quæstionem istam principalem. Et contenta in isto fundamẽto sunt tenenda,quanuis Ioan.Fab.& Ange.in.§.si cui.Instit.de legat.Chassa.in consuetu. Burgun. rub.4. §.secundo.versi.Additio.num.12.& Nico. Boeri. in consuetu.Bituricen.rub.de consuet. matrimonij.fo.6.§.secundo.& Mõtalu.l.1.verb. *por medio*. col.fin.versi.Vnum nota.titu.3.lib.3.for.legum. Suarez in.l.1.tit. *Delas ganancias*.fol.vlti.lib.3.for. legum.versi.Pone.quòd maritus.And.Tiraquel. libr.1.de retract.§.19.glosſ.2.nume.2. Prima ratio pro ista sententia, quòd mulier non debeat habere partem in vsufructu consolidato constante matrimonio cum re propria mariti est, quia absque labore & industria vxoris ex causa sanguinis prouenit à iure ipsi marito.l.verum.§.pen. ff. pro socio.vbi ea,quæ accedunt ex natura, ac propria vi, non sunt inter socios communicanda. Nam si maritus tempore contractus matrimonij habeat fundum æstimationis publicæ mille aureorum, qui tamen constante matrimonio idem fundus effectus est extrinseca ratione valoris duorum milliũ aureorum,putà,lapsu temporis, hoc augmentum proueniens rei suapte natura sine melioratione, sed intrinsecè, communicandum non erit cũ vxore eiusve hæredibus, soluto mrimonio:quia istud augmentum non est quid diuersum à fundo, sed intrinsecum, & sicut diminutio & periculum ad eum spectaret ratione dominij,ita & augmẽtum. l.vnica.§.pro secundo.C.de cadu.tollend.& vnusquisque ex cõiugibus debet habere omnia ea,quę probauerit se adduxisse tempore contracti matrimonij, & propria esse. Constat præterea,nam domino proprietatis in solidum pertinere debent fructus & accessiones rei suę,& non alteri,qui nullam partem, nec cõmunionem habet in re, vsusfructus autem consolidatus proprietati, iure proprietatis cẽsetur.l.vsusfructus in multis.ff.de vsufruct.l.si proprietati. ff. de iure dot. Tum etiam, quia consolidatio, seu accessio augmenti cõtingit ex causa præterita absque facto nouo,ideoque ad tempus primæ causæ, & præteritæ, referri debet omnino.l.Iulianus.§.non solùm.ff.ad Macedon. l.Pomponius.in.2.ff.de nego.gest.l.in ratione.in 1.§.Imperator.ff.ad Trebelli. Igitur in proposita specie hic vsusfructus,ratione præuia proprietatis obueniens,non dicitur ex causa lucri euenire, sed ratione illius tituli, quo proprietas fuit acquisita. Idem etiam iudicandum censeo in re æstimata data in dotẽ marito,quæ aucta fuit in pretio intrinseco,vt dixi in superiori quęstiõe,& sequuto mrimonio res sua fuit rõne æstimatiõis,quæ fecit verã emptionẽ, & ad eũ pertinebat damnũ,& interitus rei periculũ,ergo & commodũ. ¶Sed huic vltimo dubio obstare videtur,q̃ imò mulier debeat habere pretij dimidietatẽ augmẽti ipsius fundi dati in dotẽ, quia talis vẽditio non fuit facta marito simpliciter ex nunc, sed tunc cũ societas sequuto

matri

matrimonio inter eos fuit contracta, ipsi societati contrahendæ. Et sic commune erit lucrum societati, & tantùm mille aureos, quibus æstimatum fundum, erit capitale, accessiones verò & augmentum commune. Quippe cùm etiam damnũ proueniens in re etiam æstimata ex casu commune sit inter socios. l. cum duobus. §. damna. versicu. Ideoque si pecus æstimatum datum sit, & id aut latrocinio, aut incendio perierit, commune damnũ est, si nihil dolo, aut culpa acciderit. ff. pro socio. Ergo vt in fine ibi tex. habetur, sicuti lucrũ (hoc est refectio damni ei soluenda est) ita damnũ quoque commune esse oportet, quod non culpa socij contingit. hoc est, vt teneatur emptor socius communicare valorem auctum in re, in illo lucro, cùm si perijsset casu de rebus communibus vtriusque coniugi esset soluendum, & resarciendum de bonis lucratis. Ex quo post Ioan. Lup. dicit Gregorius Lopez in. l. 18. verb. *El pro y el daño*. titul. vndecimo. parti. 5. quòd damna resarciuntur de bonis superlucratis constante matrimonio de consuetudine huius regni. Et esse satis rationabile firmat per text. in. l. li merces. §. vis maior. ff. locat. l. cum duobus. §. quidam Sagariam. ff. pro socio. quem singul. dixit Montalu. in. l. 16. titul. decimo. part. 5. & ibi Gregorius Lopez. Item res datæ in dotem æstimatæ venditionem faciunt in fauorem vxoris, non in suum odium, vt optimè probat Antoni. Gomez in. l. 51. Taur. 44. vbi vid. Sed dic quòd est, quando alia bona non supersunt, ex quibus dos solui possit, non alias. Item hæc sunt accipienda, cùm vir fecit expensas ambulando bona fide in seruitio societatis, vt Gregor. Lopez aduertit in. l. penulti. verb. *Despensas*. titul. 10. part. 5. Et ista consuetudo quòd sit in eius fauorem introducta, nimirum, cùm omnes fructus rei dotalis, & paraphernalium vxoris ad eum pertineant, & si qui superfint sunt acquisita, & communicantur, vt tradit Suarez in. l. prima. ad finem. titu. *De las arrhas*. libr. tertio. for. legum. fol. 23. colum. 1. versic. In fine huius tituli. Tum etiam, quia lucrata constante matrimonio, ad virum, & nõ ad mulierem pertinere, vt præsumptio turpis quæstus euitetur, plus quàm manifestum est in iure. l. Quintus Mutius. ff. de donatio. inter vir. & vxor. & cùm maritus teneatur ad communicandum lucra, tenetur ad ea, quæ opera, & industria contingere Solent, non tamen ad ea, quæ sine eorum labore prouenium in ipsa re excursu temporis: & cum in fundo æstimato augmentum & diminutio ad ipsum spectet. l. plerunq;. §. sed si ante. ff. de iure doti. l. cum dotem. C. eodem titu. l. 18. titu. 11. part. 5. quæ tollit obiectionem, dicendo dominium dotalis rei æstimatæ trãsire in maritum sequutis nuptijs; non antè, & ideo ad mulierem pertinet damnum vel commodum ipsius, etiam si res tradita esset marito. Et sic omnia debent intelligi fauore maritorum, vt inquantum minus fieri possit, indemnes conseruentur, & consuetudo vltra suos limites non est pro trahenda, nec præsumenda, nisi de ea constet. Lucra ergo extrinseca diuidenda, non tamen capitale, quod præcipuum habere debet, qui illud adduxit societati. l. cum duobus. §. qui in coeunda. & l. coiri. ff. pro soci. Suarez in titulo. de arrhis. fol. 23. in. §. Ad finem accedens. in dict. l. prima. lib. 3. for. & l. 205. Stylihoc denotatur, ibi, *que son de ambos por medio, salualos que proua re cada vno, que son suyos apartadamente*. Sed in quæstione proposita constat domum esse mariti, seu fundum, ergo ipsum simpliciter habere debet cũ sua causa intrinseca augmenti, quemadmodum & ipsa vxor res, in quas dominium habet consequeretur, cum augmentum soluto matrimonio debeatur domino ipsius rei inseparabiliter, & sit pars dominij, vt dixi suprà. ¶ Hinc etiam respondendum erit ad quæstionem, Maritus vendidit rem propriam cum pacto redimendi, si vtatur facultate redimendi constante matrimonio, & res sit effecta maioris valoris quàm fuit vendita, illud lucrum proueniens in re, non erit commune inter coniuges: quia ex causa de præterito intrinseca euenit, & res recuperata & redempta vi pacti dicitur esse apud virum ex causa prima secundum Barto. in. l. in diem. ff. de aqua pluuia. arcend. Gregori. Lopez de hac quæstione interrogatus se ita respondisse dicit in. l. 18. verb. *o estimada*. titu. 11. parti. 5. Quem videas. Andr. Tiraquel. in tract. de retract. libr. primo. §. 19. gloss. secunda. num. quarto. vbi plures rationes adducit in cõfirmationem huius rei. ¶ Quid autem erit, cùm maritus emit domum ante matrimonium cum titulo & bona fide à non domino, quam matrimonio constante cursu temporis præscriptiõe acquisiuit, vtrùm sit cum vxore communicanda? Ioannes Lup. in repeti. rubri. de donatio. inter virum & vxorem. §. 62. nume. 13. hanc quæstionem cogitandam reliquit. Couarru. autem in epitome quarti Decretali. 2. part. §. primo. numer. decimo. dicit communem censendam esse, ex eo, quia suam vim ex cursu temporis cum possessione dominium ipsius & acquisitio contingit constante matrimonio. Sed videtur tenendum contrarium, inspecta causa prima, à qua initium sumpsit contractus, & pariformiter debet iudicari in fine. argum. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ibi sed formæ suæ redditur. ff. de pactis. & quæ Tiraquell. de retract. libr. primo. §. 19. gloss. 2. numer. 4. tractat, confirmari poterit. ista præscriptio inchoata vi tute contractus celebrati ante matrimonium posuit quandam rei irreuocabilitatem, firmitatem, & securitatem,

non tamen induxit nouum contractum, nec augmentum, cùm res succedat loco pretij soluti ab ipso marito, quod fuit proprium ipsius, & capitale adductum in societate. l. Imperator. §. vlti. cũ l. seq. ff. de lega. 2. cuius hæc sunt verba, Cùm autẽ rogatus quic quid exhæreditate supererit, post mortem suam restituere, de pretio rerum venditarũ alias comparat, diminuisse quæ vendidit non videtur, sed quod inde comparatum est, vice permutati dominij restitueretur. l. si & rem. ff. de peti. hæred. Tiraquell. de retract. hæc iura citat libr. 1. §. 32. glo. vnica. num. 23. Si ergo pretium probatur mariti fuisse ante contractum matrimonij, & ipsa res ex eo illo tempore empta ratione subrogationis. §. fuerat. Instit. de actio. & sic erit capitale mariti, & non erit commune. l. 203. styliiam suprà ponderata. Et suaderi poterit, quoniam ex pecunia communi, nec labore seu industria cõiugum, sed beneficio legis in odium primi domini negligentis fuit quæsitum dominium irreubcabiliter marito, ex causa prima, vt superiùs diximus. Suaderi, & declarari poterit ex his, quæ nouissimè singularis & illustris præceptor Petrus â Peralta in gratiam studentium reliquit scripta in. l. hæredẽ. nume. 101. versic. Ex his potest inferri. ff. de legat. vbi aliam quæstionem notandam ad istam legem ponit. Fateor tamen, q̃ valor rei & æstimationis factum in re constante matrimonio proueniens ex opera & industria coniugum, vt pote multiplicatum constante matrimonio, & ex quo res pluris valuerit, communicabitur inter coniuges, & similiter pretium impensum in ædificijs, res tamen penes dominum, qui erat ante contractum matrimonij integra manebit soluto interesse alteri coniugi pro parte dimidia augmenti, & valoris extrinseci, vt sensit Doctor Peralta, ita meo sensu accipiendus loco præcitato. colum. fina. & exinde erit vsum fructum commune esse viro & vxori, si matrimonio constante fundo accedat, nõ ex iure proprietatis, sed causa emptionis vsus fructus eiusdem. Item meliorationes in re mariti factas constante matrimonio, ipsi marito cedũt, earum tamen æstimationem communem esse etiã vxori. l. nona. titul. 4. lib. 3. for. legum. Couar. in epitome quarti decretal. cap. 7. §. primo. numer. 10. nisi res, in quibus meliorationes fiant, sint ad primogenium pertinentes. l. 46. Taur. Quam legem correctoriam; & contra æquitatem & rationem esse, & ideo cùm adesset ad constitutionem illius legis exclamauit, quòd non fieret, & non potuit obtinere, dicit Ioan. Lup. in repeti. rubri. de dona. inter vir. & vxorem. §. 62. nu. 16. Quoniam qui habet dominium reuocabile, repetit expẽsas factas in re subiecta restitutioni, vt per ipsũ ibi. text. valde notandus est in capi. primo. §. si vasallus. hic finitur lex. deinde consuet. reg. incipiunt. lib. 2. feudo. secundum Bald. in authen. excipitur. colum. 1. nume. 2. C. de bonis quæ libe. & in. l. fin. §. emptor. num. 2. C. comnunia de leg. colum. 1. Ias. in. l. 2. nu. 27. C. de iure emphy. & in. l. 1. num. 16. eo. tit. Facit. l. domos hæreditarias. ff. de leg. 1. l. quod dicitur. ff. de impens. in reb. dotal. fact. l. vni. §. ob impensas. C. de rei vxo. actio. tex. glos. & doct. in. §. item si pro dote. vers. Per retentionem. Inst. de actio. vbi dixi. & l. sed & si quis. ff. de vsufructu. tex. notab. in l. si intra. §. vendentibus. ff. de minori. & in. l. 4. tit. 15. part. 2. Et sic de iure expensæ factæ in re maioriæ, repeti possent, nisi lex. 46. Tauri disponeret, quòd impensę necessariæ non possint repeti. Sed intellige tantum procedere in casu, quo loquitur, scilicet. in debito contracto ratione ædificij, quod quanuis necessarium, non tenetur impẽdenti soluere successor. Et sic isto casu correctoria erit, in alijs autem casibus minimè, vt pote si litigabit ad defensionem maioratus, vel alias in eius vtilitatẽ extra casum ædificij. Ex quo dicebam de quæstione consultus in facti contingentia, successorẽ maioricatus teneri ad satisfaciendum vxori defuncti prædecessoris pro parte dimidia de pecunia impẽsa pro redemptione tributi & census constituti su per rebus maioriæ, quemadmodum Emphyteuta, seu eius hæres recuperat, cũ melioramenta sint quid proprium, & hereditarium. l. senatus. §. Marcellus. & ibi Ange. ff. de legat. 1. Bald. in. l. penult. C. de solut. Et dixit verissimam conclusionẽ esse Nicol. Boeri. decis. 19. num. 3. Tum, quia est in præiudicium vxorum talis lex, & tanquam irrationabilis, extra suum casum non est extendenda. Bal. in. l. quicunque. C. de seruis fugit. nu. 11. ergo. &c.

¶ Dubitatur, Aliquis contraxit matrimoniũ Salmanticæ, quo in loco lucra communicantur inter coniuges, & illo in loco habitauerunt coniũctim, & insi-

rados durante el matrimonio y los fructos y rentas delos tales bienes castrenses, y officios e donadios que ambos lo ayã de consuno. Otrosi que los bienes que fuerõ ganados, y mejorados y multiplicados durante el matrimonio entre el marido,

& insimul, seu de consuno per spatium decem annorum, deinde se transtulerunt Cordubam, vbi non est in vsu ista communicatio lucrorum cum vxore, est dubium nunc, seu quæstio, quæ consuetudo, vel lex sit seruanda, an illius ciuitatis, in qua contraxerunt matrimonium, an domicilij mariti, vel loci illius, vbi se postea contulerunt? Greg. Lop. agit de hac quæstione in.l.24. verb. *Gananciales*. titul.11.part.4.& Ant.Gomez in.l.51.nu.75, in constitu. Tauri. vbi plura scribunt. Tamen resolutiuè est dicendum, lucra quæsita in quocunq; loco diuidenda fore, vel non, secundùm Stylum & consuetudinem illius loci. Itaque si contraxerunt Salmanticæ, bona ibidem superlucrata communicabuntur: bona verò lucrata Cordubæ, minimè, & sic econuersò. Constat, quia verba inducentia hanc consuetudinem de lucris communicandis, disponunt in rem, & non circa personam, & sunt in rem scripta. vt patet in.l. prima. suprà isto titulo quæ est translata ex libr. 3. for. legum. titu.3.in.l.prima.dicens, *Toda cosa, que el marido y la muger ganaren, o compraren de consuno, ayan lo ambos de por medio*. Et quando verba statuti, consuetudinisve disponunt circa rem, tunc de bonis iudicandum est secundùm loci consuetudinem, vbi res sunt situatæ: quia consuetudo afficit res ipsas, siue possideantur à ciue, siue ab alienigena, seu forensi.l.rescripto.in fin.ff.de mu.& honori. Secùs tamen esset, cùm consuetudo disponeret in personam, vt tradit Bart.in.l.cunctos populos.colum. 17.versi. Sed posset dubitari. Et in terminis, in casu nostræ consuetudinis tenet post Specula. Anchar.consi.163.colum.1.nume.1. Aymon Crauett. consil.30. & ex octo fundamentis ab eo adductis comprobanda erit præsentis quæstionis decisio.

¶ Vtrùm autem bona lucrata constãte matrimonio inter veros coniuges, sicut communicãtur ex harum legum dispositione, locum etiam habeãt inter putatiuos bona fide, & iusta ignorantia inter coniuges contracto matrimonio? Respondeo eodem modo dicendum esse communicanda lucra fore sicut inter veros coniuges soluto matrimonio fieri consueuit. per text. in capi. secundo. de donatio. inter vi. & vxor. vbi Pan. & doct. Roderi. Suarez in rep.l.primæ.titu. *De las gananciales*. fol.7.lib.3.foro leg.quæst.1. Ioan. Lup. in repe. rubri. de dona. inter vi. & vxo. §.36. fol.19. col.2. nume.2.versi. Et hinc est. & fol.39.col.2.nu.23. §. 62. versi. Ampliabis ista, vt procedant etiam. Anton. Gomezi. in.l.51. Tauri. num.77. Couarr. in epitome quarti decretali. 2. part. capi. 7. §. primo. nu. 7. Probat Segura in tracta. de bon. lucrat. constante matrimonio. nume. 97. fol. 223. colum. 4. versicu. Cùm ergo inter iam dictas personas. De hac quæstione latiùs scripsi in dict. cap. secundo. de dona. inter vir. & vxo. quem titu. legi. Salmanticæ Anno 1546. ideo ibi congesta non repeto.

¶ Dubitatur vlteriùs, An alter ex coniugibus possit renũtiare lucra constante matrimonio quæsita? Gloss. in cap. secundo. verb. non est aliud. de donatio. inter vir. & vxor. tenet pacto remitti posse. Quam laudat Roder. Suarez in repe. l. primæ. titu. de lucris. limitat. 1. lib. 3. for. legum. & Couar. in epitome quarti Decret. 2. part. cap. 7. §. primo. num. 11. & in expresis terminis probant Domini de Rota in antiqui. decisi. 841. incip. Consuetudo est in quodam loco. nume. 1. l. 60. in decisio. Tauri. vbi Antoni. Gomezi. assignat rationem dubitãdi, & decidendi ad hoc dubium. Facit ad hoc. l. 223. Styli. atque etiam matrimonio iam constante, dicta renuntiatio fieri poterit. Boeri. decis. 244. num. 2. vbi plures ad id recensẽt authores. & Ioan. Lup. in repe. rubri. de dona. inter virum & vxor. §. 47. nume. 13. & §. 63. Ratio est, quia maritus donationis causa potest repudiare hæreditatem ei delatã, nec ex hoc vxori donatariæ facta donatio, erit nulla censenda. non enim is, qui donat casu prædicto, efficitur pauperior. l. si sponsus. §. si maritus hæres. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. 5. titu. 11. part. 4. Ad idem est text. in. l. profectitia. §. si pater repudiauerit. ff. de iure doti. in illis verbis, profectitiam non esse. &c. & inferiùs. quia nihil erogauit de suo pater, sed non acquisiuit. l. pretia rerum. ad fin. ff. ad legem Falcid. l. qui autem. §. primo. ibi, Noluit enim acquirere: non suum proprium patrimonium diminuit. ff. quæ in frau. credit. l. cùm oportet. §. sin autem. C. de bon. quæ liber. l. penul. ff. de colla. bono. cum ijs, quæ dixi suprà isto libr. 5. titu. 3. in rubri. & Antoni. Gomez. in. l. 60. Tau. num. 1. Ioan. Lup. in repe. rubr. de dona. inter vi. & vxo. §. 47. num. 18. Ista tamen regula, quòd lucra constante matrimonio habita inter coniuges sint diuidenda, patitur aliquas limitationes. Et prima est, non habere locum in sponsis de præsenti ante traductionem, & simultaneam cohabitationẽ. Quia ratio huius Consuetudinis militat ex cohabitatione & societate (de consuno) inter eos contracta. Tum etiam, propter curam & diligentiam, quam præstat vxor. glo. in. l. prima. titu. 3. lib. 3. for. legum. quam ordina. dixit Antoni. Gomezi. in. l. 51. Taur. nume. 72. Segur. in repeti. l. 1. §. sed si fundum. num. 24. ff. de legat. 2. Io. Lup. in repet. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 62. nume. primo. vbi latè loquitur. Facit quæstio notabilis, quam post Paul. examinat Iaso in. l. si donaturus. §. si quis in debitam. colum. fina. num. 18. ff. de con. causa data. vtrùm statutum de lucranda dote habeat locum, quando matrimoniũ est contractũ per verba de præsenti, sed mulier est mortua antequam traduceretur ad domum mariti. ibi

vide. Si tamen vxor iudicio ecclesiæ esset separata à viro propter sæuitiam ipsius mariti quo ad torum & mutuam cohabitationem, marito mortuo communicanda erunt lucra, etiam si seorsum habitauerint. Ioan. Lup. in repe. rubr. de dona. §. 64. numer. 10. & in. l. 16. Taur. nume. 35. Gomez Arias in l. 12. Tau. nu. 15. Couarr. in epito. quarti decret. 2. par. capi. 7. §. primo. nume. 6. Antoni. Gomez in dict. l. 51. num. 72. Tauri. Secùs si culpa vxoris esset factũ diuortiũ, vel non habitarent de consuno. ex mente prædictorum doctorum. Et est cauendum à Didaco Segura oppositam sententiam firmante in repet. l. vnũ ex familia. §. sed si fundum. nume. 39. ff. de lega. 2. Item etiam si mulier propter aliquam infirmitatem esset separata à viro, puta propter furorem, vt sæpe cõtingere comperimus, certè bona superlucrata à marito constante matrimonio, cum proueniant ex beneficio legis. vt in tract. de bonis lucra. constant. matrimonio. firmat Segur. & in dicto. §. sed si fundum. nume. 3. erunt communicanda vxori, quia censetur esse in societate, & seruitio mariti. Serui enim ægri quos curamus, nobis serui re intelliguntur. Et afflicto non est addenda afflictio. cap. cùm percussio. 7. quæst. 1. cap. ex parte. de clerico ægrot. glo. fin. in capi. primo. eod. titul. cap. vnico. de cleri. non residen. libr. 6. & quæ latè notat Couar. in lib. 3. Variarum resolut. cap. 13. nu. 9. versi. Quintò ad prædictæ constitutionis intellectum. Facit text. in sui ratione in capi. secundo. de coniugio leprosorum. Plures limitationes ad hanc legem videbis per Roderi. Suarez in rep. l. 1. titu. de lucris. lib. 3. for. legum. fol. 10. versi. Quæritur & secundo. Et practicam huius legis ponit fo. 22. colum. 2. versic. Ad finem accedens. Et sis cautus, vt facias inuẽtarium omnium bonorum tempore contracti matrimonij, vt per illud probare possis esse bona propria adducta eo tempore, quo contraxisti, & non lucrata constante matrimonio, & sic deduces ea ante omnia tanquam capitale, aliàs præsumuntur superlucrata omnia. l. 203. Styli. Ioan. Fab. in rubri. de nuptijs. etiam docuit, referendo huic similem consuetudinem.

y la muger q̃ no fueren castrenses, ni quasi castrenses, que los pueda enagenar el marido[a], durante el matrimonio si quisiere sin licẽcia, ni otorgamiento de su muger. Y que el tal contracto de enagenamiento vala: saluo si fuere prouado q̃ se fizo cauteloſamente por defraudar, o dãnificar a la muger. Otrosi mando y ordeno en las dichas cortes que si la mu-

a ¶ *Pueda enagenar el marido.* Dubitari solet, vtrùm hæc lex. locum habeat in alienatione facta titulo gratuito donationis à marito, vt ipsa mulier auocare possit rem donatam à donatario, & eam recuperare pro dimidia parte, quæ ei competit ratione consuetudinis de diuidẽdis lucris? Videt, quòd non, quia verbum, Alienare, comprehẽdit etiam donationem. c. nulli. de reb. eccle. non alien. ergo sicut non licet in materia prohibitiua, vt ibi, ita liceat in materia permissiua & fauorabili, quæ deducit rem ad ius commune, quo lucra marito, & non vxori cedebant. per. l. Quintus Mutius. ff. de donatio. inter vir. & vxo. Potentius enim est ius commune, quàm speciale, ideo faciliùs ad id reducimur. Paul. in. l. prima. nume. 2. C. si sæp. in integ. restit. gloss. in. l. prima. C. si aduersus vend. l. eius militis. §. militia. ff. de testa. militis. ergo &c. Et facit. l. 1. versi. fina. C. de fund. dotal. & l. fina. C. de reb. alien. non alien. vbi prohibita alienatione, videtur prohibita donatio, & omnis actus, per quem dominium transfertur, imò sola venditione prohibita, videtur prohibita donatio, & omnis actus, per quem dominium transfertur. gloss. iuncto text. in. l. secunda. C. de vsucap. pro empto. quam vltra doct. ibi reputat vnicam Bald. in rubr. extra de pact. colum. secunda. & in cap. literæ. de dilatio. Iaſ. in. l. filius familias. §. diui. nume. 71. ff. de legat. 1. Anto. Gomez. in. l. 51. Taur. num. 73. Ripa in dicto. §. diui. nume. 100. versi. octauo quærit. Bart. dicit cõmuniter receptam esse opinionem prædictæ glo. l. 2. quæ est. 1. C. de vsucap. pro empto. Ergo per contrarium permissa alienatione & venditione absq; dolo & fraude censetur permissa donatio. Et hãc sententiam approbat Anto. Gomez in. l. 51. Tau. nume. 73. & verba huius nostræ constitutionis referuntur à Docto. de Segur. in tract. de bonis lucratis constante matrimonio. nume. 111. versic. Restat nunc & sextò respondere. Sed tamen cùm fit donatio sine aliqua causa, putà remunerationis, vel taliter, quòd intendat maritus aliquod lucrũ & interesse circa suos, & augmentum suum, & familiæ, videtur quòd non possit alienare per viam dona-

donationis talia bona, quia donationis actus diſsipationem ſubſtantiæ, & perditionem notat. l. filius familiàs. ff. de donationib. ibi, non enim ad hoc ei conceditur libera peculij adminiſtratio vt perdat vbi conſtat, quòd donare eſt perdere. Quẽ textũ notat Chaſſanæ. in conſuet. Burgund. fo. 222. nume. 25. rubri. 6. §. 6. verſicu. Sed quæro tutor, aut curator. Etcũ maritus in iſtis lucris liberã alienandi facultatem habere noſcamus, non tamen poterit talia bona donare, ſeu dilapidare, cùm procurator generalis, & cùm libera adminiſtratiõe facere non poſsit, quã tumcunque ei dictum ſit, vt faciat de illis rebus. vt de re propria. ex Bald. in. l. fina. C. de contrahend. emptio. ad fin. & in. l. prima. C. de bon. que libe. Eſt text. in dict. l. filius familiàs. in princi. ff. de donationi. Segura in terminis noſtræ legis in tracta. de bonis lucratis conſtante matrimo. num. 108. verſi. Nam quantumcunque maritus. & Ioã. Lup. in. l. 56. in legib. Taur. nume. 5. glo. in. l. mandato generali. ff. mandat. l. procurator cui generaliter libera adminiſtratio. ff. de procurat. l. 1. §. primo. ff. de offi. procura. Cæſa. l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. nam talis poteſtas cenſetur ei tributa ſecundùm rationem & vtilitatem vero ſimilem, non cum perditione & fraude bonorum, & in ſocietatis incommodum, vt ex dictis iuribus conſtat. gloſſ. verb. neceſſariò. in extrauagant. Quia quorundam. Ioan. Papæ. 22. ſub titul. de verborũ ſignifi. eſt addendus Iaſ. in. §. in bonæ fidei. nu. 4. Inſtit. de actionib. & conſtat in hac lege. ibi, *Saluo ſi fuere prouado que ſe hizo cauteloſamente por defraudar, o dãnificar a ſu muger.* Sed aperta eſt fraus, quãdo donat ſine aliqua vtilitate conſiderabili homini negotiatori & induſtrioſo. & maximè, quando eſt diſcordia inter cõiuges, vel caret liberis, ex quibus coniecturis malitia colligi poterit. Ad idem eſt. l. 205. ibi, *puede los el marido vender, ſi meneſter le fuere, en tal que no lo faga el marido malicioſamente.* & l. 208. ibi, *en tal que no ſea deſtruydor.* in legibus Styli. Roderi. Suarez in dict. l. prima. fol. 20. colũ. ſecunda. §. vlteriùs quæro. verſicu. Ex prædictis poteſt inferri. titul. tertio. libr. tertio. for. legum.

ger ſincare biua y ſeyẽdo viuda viuiere luxurioſamẽte a q̃ pierda los bienes q̃ ouo por razon de ſu meytad delos bienes q̃ fuerõ ganados y mejorados por ſu marido: y por ella durãte el mrimonio entre ellos y ſean bueltos los tales bienes a los herederos d̃ ſu marido defũcto en cuya cõpañia fueron ganados.

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 5. titulo. 9. libr. 5. de la Recopilacion.*

vbi in expreſsis terminis tenet maritum donare minimè poſſe ea bona, quæ lucrata ſunt conſtante matrimonio in præiudicium partis dimidiæ, quæ pertinet vxori. & Ioannes Lup. in repeti. rubri. de donatio. inter virum & vxorem. §. 66. nu. 28. fol. 47. colum. ſecũda. Quam teneo eo modo, q̃ ipſam ſententiam in probatiõibus refero, dum tamen poſsit fraudis præſumptio colligi aduerſus vxorem, eiuſque bona, vt ſæpe vidi per maritos malæ conſcientiæ fieri, alias ſecùs.

a ¶ *Viuiere luxurioſamente.* Nota viduam luxurioſam vitam agentem poſt mortem viri, omnia bona, quæ fuit conſequuta de lucris conſtante matrimonio habitis, amittere, ac hæredibus viri reuerti, etiam ſi committat ſtuprum poſt annum luctus. Ponderando literam huius legis, *ſi la muger ſincare, y ſeyendo viua viuiere luxurioſamente.* Ergo durante omni tempore viduitatis, quo durãte intelligitur nomen mariti prædefuncti, & ſic priuilegijs ipſius honoratur, quia cenſentur eſſe in eo matrimonio. Ad idem notat Ioannes Lup. in repetitio. rubri. de donatio. inter virum & vxorem. §. 67. numero primo. &. §. 82. colum. penult. numero ſexto. fol. 60. & ea, quæ ibi dicta ſunt pro confirmatione, & ratione deciſionis huius legis in præſenti ſunt adducenda. &. l. fina. & ibi Bartolus. C. de adulterijs. vbi habetur, quòd vidua non debet viduitatem ſtupro maculare, & contrarium faciens, eſt grauiter punienda. l. nona. & ibi gloſſ. fina. titul. 12. libr. tertio. foro legum. Cifontan. in. l. 14. numer. quarto. in legibus Tauri. Dixi in priori parte horum commentariorum, vbi citaui hanc legem, ſcilicet in. l. ſexta. verbo. *E mantuuieren.* pagin. 1377. cum ſequenti. titul. ſexto. libr. quarto. ſuprà. vbi tractaui quæſtionem illam, An mulier committens adulterium intra annum, vel poſt amittat dotem, & alia bona ſua, ſicut ſi marito viuente commiſſum fuiſſet, in lucris tamen iſta lex eſt aperta, ideo in ea immorari non licet. Et notat Antonius Gomezius in. l. 51. Taur. colum. fina. nume. 80. Adde Felin. in capit. Paſtoralis. nume. 2. de iudic.

¶ *Titulum*

¶ *Titulus. V. De custodia orphanorum.*

Titul. V. De la guarda de los Huerfanos[a].

¶ *Ley. I. Que el tutor o cabeçalero no compre los bienes de su menor.*

¶El rey don Alonso en Segouia.

TOdo hombre que es cabeçalero, o guarda de huerfanos o otro hombre o muger qualquier q̃ sea no pueda, ni deua cõprar[b] ninguna cosa de sus bienes de aq̃l o aquellos que administrare: y si la compra re publica, o secretamente podiendo se prouar la cõpra que assi fue hecha no vala y sea desecha y torne el quatro tãto de lo que valia lo que cõpro: y sea para la nuestra camara.

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 23. titu. 11. libr. 5. de la Recopilacion.*

a ¶ *Huerfanos.* Orphani dicuntur miserabiles personæ. Et dicitur orphanus, qui est vtroque parente priuatus, vt dixi in. l. prima. verb. *Pobres.* pagi. 770. titul. primo. lib. tertio. suprà. Ideoque oportet intendere circa res ipsorum, ne cum collusione & fraude alienẽtur, quæ contingere posset, cùm Tutor, seu curator, vel executor testamẽtarius vellet res orphani emere, vt experientia docet, ideo malitijs hominum meritò obuiare licet per legẽ Regiam infrà positam à regibus catholicis.

¶ *Lex. 1.*

b ¶ *Qualquier q̃ sea no pueda, ni deua comprar.* Nota, quòd Tutor, Curator, seu Custos pupilli, vel executor Testamentarius, non potest vllo modo secretè, vel publicè rem pupilli emere sub pœna hîc sancita contrarium facienti. Sed in oppositum est lex. 4. tit. quinto. part. 5. vbi interueniente iusta causa, tutor potest emere rem pupilli publicè. Sed tamen reuera nulla correctio ad illam legem partitæ per istam inducitur, imò ista per illam explicatur: nã hæc lex locum habet, quando abest bona fides. Secùs verò quando constat de bona fide. l. cùm ipse. C. de contrahen. empt. nam tunc autore Prætore, seu cõtutore in rebus mobilibus, vel iunctim iudicis decreto cum contutore poterit emere. ex dict. l. 4. & ibi Gregor. Lopez. alias sequeretur, q̃ officium suum esset ei damnosum, quod iura negant. vt in ca. cùm non deceat. de elect. lib. sexto. l. fina. C. de arbitri. tutelæ. Cum decisione huius legis concordat. l. si in emptione. §. fina. ff. de contrahend. empt. vbi habetur pupilli rem emi non posse à tutore, aliove administratore. glos. in. l. cũ ipse. C. eod. titu. in verb. Comparare. dicit, & habent locum in omni officio publico, vel priuato, aliter punitur. l. non licet. ff. eod. vbi Iurisco. Martianus ex lib. singulari de delatoribus ait, Non licet ex officio quod administrat quis, emere quid vel per se, vel per aliam personam, alioquin non tantùm rem amittit, sed & in quadruplum conuenitur. Facit. l. qui officij causa in prouincia agit, vel militat, p̃dia comparare in eadem prouincia nõ potest. ff. de cont. empt. l. 1. C. de cõtractib. iudic. l. principalib⁹. C. si cert. pet. l. plebiscito. ff. de offi. præsid. l. 5. titu. 5. part. 5. vbi declarat Greg. Lopez in quibus officialibus locũ habeat hæc prohibitio, & an in perpetuis, vt sunt auditores Regis, vel huiusmodi. l. 2. vbi Frãcisc. Aviles in capitibus Prætorum. in verb. *heredad.* Est addendus Salicet. in dict. l. cùm ipse. C. de contrahend. empt. Deci. in. l. singularia. colum. 4. nume. 8. vbi per Curti. Iunio. nume. 10. ff. si cert. peta. Barto. in l. alio. ff. de alim. & ciba. legat. & in. l. si in emptione. §. tutor. ff. de contrahen. emptio. Barba. in ca. penul. nume. 39. de testam. Socin. regul. 278. & in l. prima. §. fuit quæsitum. colum. 1. notabi. 1. ff. ad Trebellianum. Dueñas in tract. regularum. reg. 31. l. 14. titul. fin. libr. 8. ordinam. Ratio huius statuti est, quia tutores in hoc casu autoritatem pupillis præbere debẽt, & tanquam in facto & re propria ad suam vtilitatem interuenire non debent. l. prima. ff. de autho. tuto. quia tutor datur pupillo ad eum tuendum, non vt eum suis rebus spoliet. §. Tutores. Instit. de tutel. l. 1. ff. eod. Secunda ratio est, ne per metum, & impressionem, & reuerentiam, quam pupilli habere solent tempore tutelæ propter iustutelæ ipsius, vel administrationis, & iste metus deductus ex reuerentia inducit rescissionem contractus. glo. in. l. prima. §. quæ onerandæ. verb. metu. ff. quar. re. actio non datur. quam sing. dixit Panormi. in capit. primo. de offi. delegat. notabi. 2. & in. c. cùm dilectus. quod met. causa. Cæpol.

sa. Cæpol. in l. sicut. nume. 44. C. de vsucapio. pro empto. Suarez allega. 24. Tum etiam, quia est introducta, vt minores non decipiãtur. l. 1. ff. de minorib. alias daretur occasio deprædandi & spoliã di pupillos à suis tutoribus durãte administratione secũdum Alberic. in l. prima. ff. de tutel. argum. l. 1. ff. de don. inter virũ & vxo. ita optimè dispositũ est, ne possit clam, nec palàm emere rẽ pupilli, vt euitetur omnis fraus, & occasio tollere tur spolian di orphanos, quib⁹ est miserẽdum. Et dico legem istam correctionem nullam inducere. l. cùm ipse. C. de cont. emptio. Cùm ait, Cùm ipse tutor nihil ex bonis pupilli, quæ distrahi possunt, comparare palàm, & bona fide prohibetur. Nec text. in dict. l. 4. titu. 5. part. 5. quia palàm & bona fide poterit emere, dum tamen adsit authoritas alterius vendentis, scilicet, contutoris, si sunt plures, & si non fuerint, assignetur defensor rei distrahendæ authoritate iudicis si res mobilis sit, sin verò immobilis seruata forma iuris cum eius authoritate, & præmissa iuris cognitione vtilitatis, seu necessitatis pupilli, & licẽtia iudicis, & eius decreto, alias nulla esset venditio. Amplia, & limita vt per Petrum Duenas in tract. regul. cum fallent. regul. 31. Dixi in arte testandi. glos. 20. Adde Curti. Iunior consil. 29. nu. 13. & l. tutor. in fin. ff. de admi. tuto. Et fraus quando dicatur committi, & quãdo præsumatur, declarat Bald. in cap. 1. §. beneficiũ. Si de feudo fuerit cõtrouersia inter dom. & agnat. nu. 1.

¶ *Titulus. VI. De exhæredationibus.*

¶ *Lex Prima.*

a ¶ *Si casare sin voluntad del padre.* Clandestinè contrahens matrimonium, hoc est, sine scientia patris, vel fratrum, amittit hæreditatem parentum. Concord. l. 4. titu. 1. supràisto lib. 5. Et hæ leges sunt iustæ, & seruandæ, & qui contraueniũt, rigorosè puniendi. De quo latè actum est in. l. prima. glos. 1. titu. 1. supràisto lib. 5. ordin. & est. l. 49. Tauri. l. 2. tit. 1. lib. 3. for. leg. & quæ notat gl. *Concejeramente.* titu. primo. lib. tertio. for. leg. vbi agit, quòd tunc dicitur matrimonium clam cõtractum, cùm non fit eo modo, quo posit ad notitiam eorum, quorum interest, peruenire. l. clam possidere. & ibi not. ff. de acqui. poss. Et sic in præsenti si fiat sine patris consensu, de cuius iniuria agitur, & ex hoc multa mala, & inimicitiæ euenire solẽt inter consanguineos & fratres puellę, & generi. Quæ euitãda erũt sanctione Põtificis summi inualidando matrimonia clãdestinè cõtracta tam respectu. ca. cũ inhibitio. de cland. despõ. & sic ecclesię quàm respectu harum legum. Spero fieri temporibus futuris, vt perditiones & iniuriæ obuientur apud orthodoxos. & nouissimè constitutum esse in sacro Concil. Triden. dictum est, vt dicere possint statuentes cum Bonifa. 8. in cap. 1. de præb. lib. 6. suscepti regiminis nos cura solicitat, vt vtilitatibus subiectorum in illis præcipuè per quas animarum saluti consulitur, nunc nouorum editione iurium, nunc antiquorũ innouatione solicitè prouidere curemus. vt habetur sub Pio Papa IIII. sessio. 24. pagi. 222. cũ seq.

Titu. VI. Delos deseredamientos.

¶ *Ley. I. Que sea deseredada la moça que casare contra voluntad del hermano, que la tuuiere en poder.*

¶ El rey don Iuan. ij. en Ocaña. Año de mil cccc y xxij.

LA muger q̃ despues del finamiẽto del padre, o de la madre quedare en poder de sus hermanos[c] si casare sin voluntad del padre[a], o de sus hermanos ẽ cuyo poder quedo: pierda la herẽcia[b] del padre, o de la madre, segun que se contiene en este libro en el titulo del matrimonio.

b ¶ *Herencia que le podra pertenescer.* Ex istis verbis colligo sororem amittere per talem contractum matrimonij hæreditatem adeundam, non autem aditam, quæ postquam fuit adita, non ampliùs dicitur hæreditas, sed proprium patrimonium hæredis. Et verba debeant propriè intelligi, & non sint extendenda in materia pœnali. l. penul. ff. de pœn. cap. odia. de regul. iur. lib. 6. glo. in cap. fina. de iure patrona. cum adductis ad Segur. de bonis lucratis cõstante matrimonio. num. 166. & est nouus & memoriæ mandandus iste intellectus.

c ¶ *Hermanos.* Ad fratres existimo nõ extẽdit hæc potestas exhæredandi sororem, sine parentũ, vel eis mortuis, sine fratrũ volũtate contrahentẽ mrimonium. ex. l. 49. Tauri, quæ eam potestatem limitauit, & ad parentes tantùm posuisse apparet. ibi, *E que esta sea iusta causa, para que el padre, y la madre puedan desheredar si quisieren a sus fijas que el tal matrimonio contraxeren. Lo qual otro ninguno no pueda accusar, sino el padre, y la madre muerto el padre.* Et sic excludit

excludit fratres. Nam inclusio vnius, est exclusio aliorum. l. cùm prætor. ff. de iudic. capi. nonne. de præsumptio. Facit. l. 128. in Curijs Pincianis ann. 1548. in qua fuit petitum coram Imperatore Carolo Quinto Hispaniæ Rege authore legis. 49. Tauri. quòd fratres puellæ contrahentis clandestinum mrimonium, & curatores mortuis parentibus possent ipsam accusare, & tamẽ nihil decisum fuit, sed dixit ex legib⁹ nostri regni qd fieri oporteat, iam prouisum esse. Tum quia odiosa, tũ quia pœnalis, & quia fratres, vt sæpe suspicimus, sunt negligẽtes in quærendo virum sorori, vt eius perin gressum religionis conse quantur aliquam partẽ bonorum ei pertinentiũ, vel vt frui valeant eius ministerio & fructuum legitimæ. adde. l. 4. titu. 1. lib. isto. 5. supra. existimo has leges non esse in vsu, quæ tamen. l. taurina hodie est sub titul. *De los casamientos*. lib. 5. Recopil. & est. l. prima. Quæ tamen legis dispositio & pœna est ampliata & extensa ad filios masculos, vt in dicta. l. prima. Recopilationis. Vnde filij contrahentes possunt per parentes exhæredari, quod verum intelliges in legitima bonorum quæ prouenit ex ipsis met patribus exhæredantibus. Secus autem ex alijs. Quia de illis cum deferãtur ex voluntate aliorum, vel à natura ea manere eis debent incolumia, ita probat tex. intimis memoriæ thesauris condendus in. l. eum qui ciuitatẽ. ff. de interdict. & relegat. Nec huic obstabit text. in capi. licet. de voto. vbi habetur quod filius Regis potest priuari regno, & sic videtur priuari bonis, quæ sibi à natura proueniunt, vt in casu illius textus, & sic videtur non esse incolumia ea quæ deferuntur iure sanguinis. Quia respondendum est, quòd ideo in casu illius textus priuatur regno Regis filius quia ibi successor in dicto Regno sponte sua recepit hoc onus sibi à patre iniunctum. vt constat ex litera illius textus. ibi, Ne si on⁹ tibi à patre iniunctum & à te sponte susceptum. iunctoverbo maledictiõis, in quem sensum ita docte explicat D. Anto. de Quesada lib. 1. diuersarũ quæstionum iuris. capit. 32. nu. 14. qui plures alios citat.

Titul. VII. De las vendidas y compras.

¶ *Ley. I. Que los pesos y las medidas sean yguales en todo el Reyno.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. A Era de mil ccc y lxxxvj. El mismo en Segouia.

POrq̃ en nuestros reynos y Señorios, ay medidas y pesos de partidos por donde las mercaderias se venden y compran[a] y muchos resciben muchos daños y engaños. Porende ordenamos y mandamos que en todas las ciudades e villas e lugares d̃ nuestros reynos los pesos y medidas sean todos vnos en la forma siguiente: que el oro y la plata y vellon de moneda que se pese por el marco de Colonia q̃ aya en el siete onças. Y cobre y fierro: y estaño y plomo y azogue, y miel, y cera, y azeyte, y lana, y todas las otras mercaderias que se venden a peso: que se pesen por el marco de teja, que aya en el marco ocho onças, y en la li

¶ *Titul. VII. De emptiõe & venditione.*

¶ *Lex Prima.*

a ¶ *Se venden y compran*. Materia venditionum & emptionum quàm sit necessaria in republica, satis omnibus cõpertum esse videtur ex vsu quotidiano: tum etiã, quia contractus emptionis fuit inuentus de iure gentium post pecuniæ vsum: nam absque pretio consistere non potuit, cùm sit de essentia & substantia huius contractus, vt interueniat pretium pro ipsa re quæ venditur, & non pro vsu ipsius, vt discrimen assignemus inter contractum locationis, & conductionis. l. 1. in princi. ff. de contrahen. emptio. §. pretium autem. Insti. de empt. & vend. l. 10. ibi. *Porque la vendida no se puede hazer sin precio.* titul. 5. par. 5. Anto. Gomez in tract. de contractibus. capi. 2. nu. 1. Et sic oportet vocari contractum emptionis à iure gentium. vt in. l. ex hoc iure. vbi Cyn. Albe. & alij hoc contendũt. ff. de iust. & iur. l. iuris

bra dos marcos. Y en el arroba. xxv. libras deſtas: y en el quintal ciẽt libras deſtas, ſaluo el Quintal de fierro que ſe vſa y peſa en las ferrerias, y puertos de la mar do ſe haze y ſe carga q̃ ſe vſe ſegun que faſta aqui ſe vſo. Y el quintal đl azeyte en Seuilla: y en la frõtera de diez arrobas el quintal, como ſe vſo faſta aq. Y en las villas y lugares q̃ ay arrelde, q̃ aya en el arrelde quatro libras đl dicho peſo. Otroſi tenemos por biẽ q̃ el pã y el vino, y las otras coſas todas q̃ ſe ſuelen medir que ſe midan y ſe vendan por la medida toledana, que es en la fanega. xij. celemines y en la cantara. viij. açumbres. Y que en eſta manera ſe faga media hanega y celemin y medio celemin, e media cantara, y açumbre y media açumbre a eſta razon. Y otroſi, que el paño e lienço e ſayal, y las otras coſas que ſe vendẽ a varas, que ſe vendã por la vara caſtellana, y en cada vara que den vna pulgada de tirar, y que midan el paño

l. iuris gentiũ. ff. de pact. ¶ Sed in hoc dubium eſt, Vtrùm ſit à iure gentiũ, an à iure ciuili? Quòd autem magis inuentũ iuris ciuilis quàm iuris ſit gentiũ eſſe emptiones, apparere videt. Qui pretij mẽtio in dubio emptionẽ arguit. gl. in. l. curiales. verbo. intelligi. C. đ præd. curial. lib. 10. & in. l. ſi inter. verb. æſtimatæ. C. de iure dotiũ. l. quoties. & l. cùm dotẽ. eo. titu. vbi æſtimatio facta ſupre aſsignata ĩ dotẽ genero, vel alteri, in dubio, ex p̃tij mẽtione, inducit cõtractũ emptionis. Et hãc p̃positionẽ p̃bãt etiã multi adducti à Philip. Deci. in. l. ex cõuẽtione. colũ. 1. num. 6. verſi. vltimò nota. C. de pactis. Io. Bernar. in tract. regu. cũ fallent. regu. 278. Tamen eſt intelligendũ, cũ pretiũ eſt correſpõdẽs valori rei, de qua fit mẽtio, aliàs non eſſet iudicandus contractus emptionis, ſed fortè donatiõis, locationis, vel emphyteuſis. ex theorica glo. in. l. 1. verb. agendo. poſita ſub §. primo. ff. de ſuperficieb. quam ibi valde notandam profitetur. Bart. nume. 3. & in quæſt. 4. col. 3. in princi. nu. 10. Iaſo in. l. filius familias. §. diui. col. 21. nu. 245. ff. de lega. 1. Bartholo. à Cæpol. in tract. de ſerui. ruſticorum prædio. ca. 9. colum. 3. nume. 9. Anto. Corſet. in ſuis ſingularibus. verb. contractus. glo. eſt ſimil. in. l. per diuerſas. in verb. quàm alijs. C. manda. & in. l. apud Celſum. §. ſi quis autem. verb. cauſa. ff. de doli exceptio. quæ probat, quòd quando res modico pretio fuit empta, potiùs dicitur prouenire ex titulo lucratiuo, quàm oneroſo, & ſic donationis contractus. Quam notabilem dixit Didac. Segur. in repeti. l. cohæredi. §. cùm filiæ. nu. 163. vbi alios plures eam glo. laudãtes adduxi in additio. ff. de vulgar. & pupillar. Faciunt etiam, q̃ tradit Corne. conſil. 12. libr. 4. & Ripa in tracta. de peſte. in princi. vbi omnino vide. Nã verba ex qualitate contractus, contra propriam ſignificationem ſunt accipienda. l. ſi vno. verſicu. Sed & ſi. verbo. donationis. & ibi gl. verb. ſed trãſactio. ff. loca. & in. l. in lege. eod. titul. l. ſi cum duo. & l. ſi ſtipulatus. ff. đ vſur. notat Signorol. đ Homodeis. in repe. l. cunctos populos. nume. 3. C. de ſum. Trinita. Ex quo dicebã, donatorẽ teneri ad ſolutionẽ gabellæ, quando donatarius ei dedit pretium correſpõdens rei: nam licèt nomen ſonet in cõtractum donationis, tamen verè eſt oneroſus, & ad defraudãdam gabellam. Hac forma ſæpiùs vidi fieri, non abſque maximo diſpendio contrahentium, cùm ea, quæ ſunt Cæſaris, ei ſint danda ex Dei præcepto. Idem erit, ſi in locationem ſonet, præcipuè colligi poterit, quando periculũ vuarum, vel herbarum ex forma talis contractus pertinet ad nominatum conductorem, & non ad locatorẽ, cùm in contractu emptionis, & venditionis, commodum, & periculum perfecta venditione pertineat ad emptorem. l. fin. C. de peri. & commo. rei ven. in loca-

in locatione autem ad conductorem, si aliter ex forma contractus cautum non esset. l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrahenda emptio. iuncta. l. ex conducto. §. primo. ff. locat. Sic ergo natura contractus magis inspicienda est, quàm verba. l. si insulam. ff. de præscr. verb. l. si olei. C. locat. Nam verbum, locauit exponẽdum erit, id est, emit. sicut ecõuerso. l. ea lege. §. locationis. ff. locat. l. hi qui. C. eodem tit. l. cotem ferro. §. q maximos. vbi Bar. ff. de publica. & vectigal. Et ita iudicatum, & obtentũ fuit per confirmationem nostræ sentẽtiæ in contractu plus valoris mille aureorum, qui in forma locationis, confectus fuerat, sed in essentia & substantia erat emptiõis, & iuxta præmissa, & dispositain. l. tertia. quaterni gabellarum in consequentiam adsolutionem gabellæ, gabellario soluendacondemnaui. ¶ Et adeò verum est, quòd pretium sit requisitum necessariũ in isto contractu emptionis, eo quòd pretium dicitur solennitas substantialis, sicut consensus. gl. in. l. pacta conuenta. verb. ex pretio. ff. de contrahend. emptio. Sed sic est, quòd pecunia sine principis authoritate cudi non potest. l. fin. C. de fals. monet. l. 1. C. de vet. numismatis. lib. vndecimo. l. 20. titul. primo. parti. septima. l. 23. titu. fina. infrà. lib. octauo. ordin. Ergo cur magis contractus emptionis à iure gentium, quàm à iure ciuili, à nobis fatendum est. Dicamus ergo, quòd origo à iure gentium secundario, forma verò, cudendique licentia à iure ciuili est, quam sententiam amplecti tur Ioannes Orosci. in. l. ex hociure. nume. 45. ff. de iustitia & iure. & ita accipiendũ est illud quod dicit solet, emptionem iuris gentium cõtractum esse. Quod etiam explicat Cantiuncula. in princ. Instit. de loca. & condu. colum. secunda. versicul. Venditio & emptio. Arias Pinel. in repe. l. secũd. in princip. nume. primo. C. de rescin. vend. vbi reputat hoc dubium difficile. ideo not. Et cum de origine contract⁹ emptionis dictũ est, meritò statui potest. Secũdum dubiũ, ne principia ignoremus d̃ definitione, quæ periculosa est in iure. l. omnis definitio. ff. de regulis iur. Dicamus ergo, quòd contractus emptionis, & venditionis est cõtractus bonæ fidei, vltro, citroque obligatorius, quĩ consensu, re, & pretio ipsius rei, perficitur. Ita Fabian. à Montein tract. de empti. & venditio. quæst. prima. numer. primo. Quam refellit Arius Pinell. in repeti. l. secundæ. 1. part. rubri. ca. final. nume. 28. C. de rescin. vendi. dicendo, quòd ista definitio non continet suas partes, vt Dialectici requirunt, & nostri in. l. prima. §. primo. ff. de dol. Cagnol. in dict. l. omnis definitio. Licèt enim in venditione concurrant illa omnia, concurrunt etiam in locatione, quæ vtrunq; obligat, & bonæ fidei est, & re, consensuq; perficitur, vt etiã aduertit ipse Pinell. vbi supra. 2. part. rubri. ca. primo. nume. 24. ideoque aliam refert in dict. ca. fin. colum. vltima. quam meliorem dicit ex Domin. Sot. libr. sexto. de iustitia & iure. quæst. secunda. articu. primo. ad finem. Sed supplendo ad diffinitionem in illa particula, & pretio rei ipsius, erit bona intelligendo definitionem de pretio rei, nõ de pretio vsus. Et ita ad excludẽdum omnem ambiguitatem, addendum est prædictum verbum. Et sic declarando per particulas, vltra Fabianum loco præcitato. quæst. 1. princ. col. 1. Dico, contractus, ad

por esquina. Y qualesquier que vsaren por otros pesos o por otras medidas, saluo de aquellas q̃ dichas son, o en otra manera de la que dicha es, que cayan e incurran en las penas que las leyes, y los derechos, y fueros disponen contra los que vsan de medidas, y pesos falsos †, y q̃ las penas sean para aquellos que las acostumbran lleuar.

†Pesos falsos. Similis pœna habetur in. l. seq.

ADDICION.

¶ *Concuerda la ley. 1. titul. 13. libr. 5. dela Recopilacion. Y añade que la vara de que se ha de vsar, sea la de Burgos. Y en quãto esta ley dize que midan el paño por esquina, esta alterada, y corregida por la ley. 2. deste mismo titulo, y libro, en el versiculo (Item que todo paño) Y por la ley. 3. titul. 12. lib. 5. de la dicha Recopilacion. Y en quãto dize que el pan se mida por la medida Toledana, esta alterada y corregida por la ley. 2. deste titul. y libro, que dize se mida por la de Auila. Y lo mesmo dispone la ley. 2. del dicho titu. 13. lib. 5. de la Recopila. versiculo. Item que todo el pan. De suerte que la vara sera de Burgos, el cantaro toledano, la medida de Auila.*

ctus,ad differentiam vltimarum voluntatũ, quæ non veniunt sub nomine contractus. l. verba. ff. de verb. significa. Notat Euerard. in locis legalibus. capit. 17. Plures differentiæ assignantur à Segur. inter contractus & vltimas voluntates in rep. l. si ex legati causa. nu. 96. ff. de verb. obliga. ¶Dixi bonæ fidei, ad differentiam stipulationis, & aliorum contractuũ inter viuos, qui sunt stricti iuris, non bonę fidei. vt in. §. actionum. Insti. de actio. Et hoc ponitur loco generis: nã omnis emptio & venditio est contract⁹ bonæ fidei, non tamen econuerso. Et ideo bonæ fidei dicitur, quia exhuberantior bona fides requiritur, quã in stricti iuris. l. si dolo. C. de resc. vẽd. l. bonã fidẽ. C. de acti. & obligat. Declarat Ioã. Coras. cur sic dictæ actiones bonæ fidei, & stricti iuris in libr. 2. miscellanæ. iuris. c. 8. & latiùs dixi in dict. §. actionũ. quẽ legi anno superiore. 1560. cum tit. de actioni. ¶Dixi, vltro citroq; obligatorius, ad differentiã aliorũ, qui nõ sunt adeò obligatorij ex vtraq; parte. Sed tamen regulariter nõ cadit obligatio nisi ex vna parte tã tũ. l. Aristo. §. fin. ff. de don. l. ad res donatas. ff. de ædili. edict. cõtractus enim emptionis & vẽditionis, ideo est vltro citroq; obligatorius, quia in eo ex bono & æquo alter alteri obligatur ex consensu: emptor enim obligatur ad solutionem pretij: venditor ad rei venditę traditionem. l. ex empto. ff. de actio. emp. ita inter ipsos actiones & obligationes oriuntur. §. 1. Insti. de aut. tuto. l. Labeo. §. contractum. ff. de verb. signifi. & quando contractus emptionis & venditionis, vel aliqua pars substantialis conferturin voluntatem vnius ex contrahentibus, totus contractus est nullus. Secùs autem, si fortè pretium conferatur in arbitrium, vel taxationem aliculus tertij. l. final. C. de contrahend. emptio. Paul. & docto. in. l. sæpè. §. primo. eod. titul. Resoluit Antoni. Gomez in tracta. de contractib. capitulo secundo. numer. 19. versicul. Item principaliter quæro. In quo omnino pro intellectu ad Arium Pinellum recurrendum est in repet. l. 2. in. 2. part. rub. capitulo primo. numero quarto. versicu. Quanuis autem certum pretium. ¶Dixi vlteriùs in definitione, qui rem de essentia est, vt interueniat res quæ venditur, & emitur. l. nec emptio. ff. de cõ contrahend. emptio. ¶Dixi, consensu, ad differentiam contractuũ, quĩ re, & literis contrahuntur: nam iste sine alia solennitate prę ter consensum partium vnà cum prętij interuentione perficitur. vt Instit. de obligat. ex consens. ex Fabiano de Monte de emptione. & venditione. 1. quæstion. columna prima. numero primo. Et est notandum quòd emptio & venditio sunt correlatiua & relatiua: nam præsupponendo emptorem, declaramus venditorem esse in casu expresso, & econtrà. Gabriel in. 4. senten. distinction. 15. quæstion. 10. notab. 1.

¶Est præterea notandum, quòd regulariter quælibet res potest vendi, nisi expressè prohibeatur vendi à lege, vel testatore, vt sunt res sacræ, res ecclesiæ, res subiectæ restitutioni. text. in lege. si in emptione. §. omnium. ff. de contrahenda emptione. Probat Antonius Gomez de contractib. capitulo secundo. numero. 50. versic. Item quæro quæ res.

¶Quæritur, Vtrum quis compellatur, vel compelli possit rem suam vendere? Respon. quòd regulariter nullus compelli potest ad emendum, nec vendendum. l. nec emere. C. de iur. delibe. l. inuitum. & l. final. eod. titul. l. inuitus. C. locat. l. nec ab initio. C. de nupt. l. possessores. C. de fund. patrimoni. libr. 11. l. non enim. ff. de re. amota. Fallit tamen in pluribus casibus, de quibus per Antoni. Gomez vbi suprà. capitul. 2. numer. 51. quæsti. fina. Nouem casus posuimus suprà libr. 2. titul. 23.

¶Ley. II. De que peso y ley ha de ser la plata.

¶El Rey don Iuan. II. en Madrid. Año de mil. cccc. xxxvj.

¶Confirmola en Toledo. Año de mil. cccc. xxxvj.

¶En Madrigal. Año de. xxxviij.

ORdenamos & mandamos q̃ el marco de la plata segun dicho es ante desto: sea el de la ciudad de Burgos de ocho onças el marco. Y esso mismo la ley que la dicha ciudad de Burgos tiene que la plata sea de ley de onze dineros y seys granos: y q̃ ningũ orepeze ni platero sea osado de labrar plata por marcar ẽ menos ley de los dichos onze dineros y seys granos ẽ todos nuestros reynos so las penas en que caen los que vsan de pesas falsas.

in.l.2.gloss.1.pagin.713.versicu. Tandem quæro. vbi plenius tractauimus. ¶ Dubitatur præterea, Pretium ratione emptionis debitum venditori, qua actione, vel iudicis ne officio peti possit? Respon. quòd actione ex vendito. vt patet de actio. empt. & venditionis. ff. per totum. præsertim in. l. Iulian⁹. §. ex vendito. eiusdem titul. notat Hierony. Cagnol. in repeti. l. curabit. num. 14. C. de action. empti. Quæri etiam potest non minus elegãter, Vtrùm venditor petens pretium conuentum ab emptore, censeatur eo ipso renuntiasse remedium illi pertinens ratione deceptionis vltra dimidiam ex. l. 2. C. de rescindenda venditione. & l. 4. cum ibi traditis cõcord. infrà hoc titulo? Videtur quòd non, quia habet duo remedia: vnum ratione contractus ad pretiũ conuentum petendum actione ex vendito: aliud ratione læsionis, quæ forte non est sibi cognita, eo tempore, quo vendicat pretium, & ideo ei est concessum certum tempus ad agendum, comperta læsione. vt in. l. 2. C. de rescindenda venditione. & in. l. 56. tit. 5. part. 5. & l. 4. infra isto titul. Igitur pro hac parte negatiua. Item etiam ignorans & errans circa rei valorem agendo ad recuperãdum pretium conuenti, non est visus suum ius remisisse, nec præsumẽdum est. l. 1. C. si maior fact. alien. ratam habuerit. Et istam partem approbat Bald. in dict. l. 2. nu. 65. versi. Sed quid si deceptus. vbi Panthaleo Cremensis. num. 135. versi. Trigesimo quinto. Secùs tamen esset, si sciret, vel lis iam cœpta esset, & peteret simpliciter pretium conuentum sibi restitui, nam visus esset renuntiasse prædictum beneficium. dict. l. 2. & liti & instantiæ eius vigore cœpta per dictam simplicem petitionem pretij: quia actus contrarius pendentiæ litis, eius desertionem inducit. l. si filius. ff. de minori. gloss. in clem. Græciæ. verb. renuntiare. de resc. ¶ Quæri potest, Quod pretium dicatur in rebus vendendis, & emendis iustum? In quo dic, quòd tripliciter considerari potest pretium iustum, nempè pium, medium, & rigorosum: nam contractus non consistit in puncto indiuisibili, & sic res valens iustè & piè decem, valere potest duodecim, & quatuordecim, quæ pretia censenda sunt iusta, dum tamen sint intra latitudinem iusti pretij, secundum Scot. in. 4. senten. distinct. 15. quæstion. 2. & Ioan. maior. quæst. 32. Conrad. in tract. de contracti. quæst. 56. cõclus. 5. Tho. 2. 2. quæst. 77. artic. 1. Add. 1. vers. Quod ideo dico, qa iustum pretium. Antoni. Burgens. in. capitulo. cum causa. columna tertia. numer. quinto. de empt. vend. Nauar. in capit. qualitas. numer. 34. de pœnitentia. distinct. 5. & tangit in manuali Confessorum. capitu. 23. & 82. & expressiùs numer. 78. & capitul. 17. numer. 228. Domini. Sotus lib. 6. de iusti. & iure. quæstion. 2. articulo tertio. versi. Ad huius autem conclusionis intellectum. Carol. Moli. de contractib. quæstio. 14. Ioan. Methymnens. de restitution. quæsti. 31. Couar. lib. 2. Variar. resolutio. capitulo. 3. numero primo. Ex quo inferuntur plura singularia videda per eum numer. 2. cum seq. Quod intellige in pretio, quod non à lege impositum est, quod non est indiuisibile, quippe cum latitudinem habeat, cuius vnũ rigidum, id est, extremum dicitur, alterum verò medium, & alterum pium. Secùs tamen in pretio à lege statuto, quod postquam est positum, est indiuisibile, nec in se continet latitudinem, cùm sit pretium legitimum. vt Domini. Sotus declarat lib. 6. de iust. & iur. q. 2. ar. 3. pag. 532. col. 2. & latiùs declaraui in. l. 2. gl. 1. tit. 23. lib. 2. ordi. vbi de iusto pretio tã à lege, quàm à nõ lege statutũ, quale sit, aperui. Quo fit illicitũ esse, quicquã vltra latitudinẽ iusti pretij pro re vendita recipere, nec vltra legitimũ, id est, taxatum à lege, seu republica propter vtilitatẽ reipublicæ, quæ vtilitati priuatę est præferenda. auth. resquæ. C. cõmunia de leg. c. ratio nulla. vbi Deci. de præbend. l. 3. in fin. titu. 28. part. 3. Et hãc propositionem probaui ex plurib⁹ in. d. l. 2. gl. 1. pagi. 712. in versi. Prior pars. Nauar. in manuali confesso. ca. 23. nu. 83. vbi de legitimo loquuti sumus. De alio tradit. Sanct. Thom. 2. 2. quæstion. 77. artic. 1. Nauar. in rep. ca. nouit. nor. 6. de iudi. & in manuali confesso. cap. 23. num. 80.

Itẽ q̃ el platero que labrare la dicha plata: sea obligado de tener vna seña conocida para poner debaxo dela seña que hiziere para tener debaxo del marco de la tal ciudad o villa dõde se labrare la dicha plata. Y q̃ eldicho platero sea tenido de notificar esta seña ante el escriuano del cõcejo: porq̃ sepa q̃ el platerolabra la dichapla ta: porq̃ si alguna fuere de menor ley q̃ la susodicha sea sabido. E si otro platero

Qui

Qui tenent, quòd vbi interuenit inæqualitas in pretio inter contrahentes, etiam intra dimidiam iusti pretij, si notabile damnum sit, teneri ad restitutionem læso. Idem notat Conrad. de contractib. quæstion. 36. versic. Primum exemplum. & quæstion. 56. Adrian. quodlibet. 6. Ioann. Methymnen. de restitut. quæstion. 32. Alphons. à Castro. libro primo. de potestate legis pœn. capitu. quinto. foli. 33. columna prima. Panormi. in capitulo. quia plerique. numero. 28. quæstion. 9. de immuni. eccle. Burgens. in capitul. cum dilecti. de emption. & vendi. Nauar. in. capitul. qualitas. numero. 26. de pœnitentia. distinction. 5. & in dicto capitu. nouit. notab. 6. numer. 47. & in rep. capitul. final. 14. quæstio. 6. in princi. versi. Lo vndecimo. Iason. in. §. Sed iste quidem. nume. 104. Insti. de actio. Et est communis opinio secundum Gabriel. in. 4. senten. distincti. 15. quæstion. 2. Et hoc accipiendum est, quando re ipsa contingit deceptio. Si verò fuit inductus dolo, & ex proposito, etiam in foro exteriori, compellendus erit decipiens ad damni satisfactionem læso, secundùm Panor. in capitul. in ciuitate. columna secunda. num. 6. de vsur. Quod dictum bene notandum dixit esse Antoni. Burgens. in capitul. cum dilecti. columna quinta. numer. 21. de emptio. & vend. vbi ait inductum per dolum vti posse remedio. l. & elegãter. ff. de dol. vt liberetur à contractu præcisè, nec iustum pretium rei suppleri possit. vt est text. in. l. pen. C. si vend. pigno. agatur. Paul. Castren. in. l. 2. in prin. C. de rescindenda venditione. Grego. Lop. in. l. 56. verb. *Desamparar la*. titul. 5. par. 5. Pinel. in rep. dict. l. 2. capitulo. 2. Et sic cùm contractus sit nullus propter dolum contrahentis, petitur, vt declaretur nullus, quatenus de facto, & non iure processit, vel si velit stare deceptus contractui in suũ fauorem & in odium dolosi, poterit, & petere actione ex contractu, ne decipiatur. gloss. in. l. & eleganter. versi. Si in hoc ipso. ff. de dol. Iason. in §. actionum. numer. 41. Insti. de actioni. vbi Gomez. numer. 12. gloss. in. l. iurisgentium. §. prætor

viniere a labrar plata a la tal ciudad, villa o lugar que sea obligado de yr a lo mostrar y declarar ante el escriuano del dicho concejo la señal y marco que quiere hazer en aquella misma plata q̃ assi labrare. Y el q̃ lo cõtrario hiziere y labrare plata sin hazer lo susodicho que incurran en las pẽnas susodichas.

Itẽ q̃l peso de oro q̃ sea ẽ todos nuestros reynos y señorios y gual cõ el peso d̃la ciudad de Toledo assi

ait. verb. dolo malo. vbi Paul. nume. 2. ff. de pact. Est etiam gloss. in dict. l. eleganter. verb. nullam. & glo. in. l. si dolo. C. de rescin. vendi. & glos. in. l. item si pretio. §. final. verb. circunscribere. ff. locat. in quit, illicitam esse deceptionem cum dolo inter contrahẽtes. Quam gloss. ad hoc peregrinã esse dixit Sebastian. Sapi. in additio. ad Panor. in. capit. quia plerique. nu. 28. de immu. eccle. Imol. Cõsil. 109. colũna secunda. nu. 2. Barbat. consil. 56. colum. 3. nume. 11. libro secũdo. Ergo statim cùm primum cognita fuerit inæqualitas & deceptio ab vno ex contrahentibus, debet satisfacere secum contrahenti, etiam intra dimidiam iusti pretij, siue dolus sit re ipsa, siue ex proposito in foro conscientiæ, ex suprà dictis. Et probat Fortuni. Gars. in tractat. de vltimo fin. vtriusque iur. column. 82. in illatio. 17. Probatur ex Paul. 1. ad Thessalonicenses. 4. ne quis supergrediatur fratrem suum, & circunueniat in omnĩ negotio: vindex enim est dominus de his omnibus. vbi beatus Anselm, ait, Supergressio est, vbi pro minori pretio illud quod maioris est, elicitur. Circumuentio autem, vbi per dolum frater in ipsa venditione, vel emptione decipitur. Ex quibus constat à Paulo vtramque pretij inæqualitatem interdictam esse, siue ex industria, siue præter intentionem, & vtranque esse peccatum, apertè conuincitur per id, quod statim Paul. subiungit, dicens, quoniam vindex est de omnibus his: nisi enim vtraque esset peccatum, dominus de illis non vindicaret. reg. Sine culpa. de regul. iur. libro sexto. Ex quo infertur, nullã deceptionem & inæqualitatem etiam intra dimidiam iusti pretij licitam esse de iure Canonico, nec permissam. Constat. Lex Canonica nihil permittit cum peccato, imò legem nutritiuam & inducentẽ peccatum tollit, & derogat. capitul. fin. de præsc. Sed huiusmodi est præmissa deceptio, igitur, &c. Quia quanuis ius Canonicum illi soli, qui vltra dimidiam iusti pretij deceptus est, per sufficiens remedium subueniat, alijs tamen, qui infra dimidium iusti pretij decepti sunt, non præcipit,

vt damnum illatum deceptoribus remittant, nec decipientibus permittit, vt sic decipere possint. Nisi fortè quis dixerit ex eo permittere, quòd pro præmissa deceptione nullam in iudicio admittit actionem. Sed hæc permissio nullam tribuit conscientiæ securitatem, sed solùm imponit litibus terminum: quoniã nisi id fieret, innumerę q̃tidie in republica lites orirẽtur. Quũ sic litibus obuiat, nil hac ratione concedit decipiẽti, sed illum suæ conscientiæ reliquit, non quidem vt liberè q̃d

de doblas como de coronas y de florines y ducados y todas las otras monedas de oro segun que lo tienen los cambiadores dela ciudad de Toledo. Y que el cãbiador o otra persona que de otra manera: o con otro peso

voluerit agat, sed vt iuxtam diuinam legem operetur, à Deo solo, & non iam ab hominibus in foro exteriori iudicandus. argu. capitul. cùm iam dudum. de præbend. Tenetur ergo sic decipiens reddere id, in quo à iusto pretio defecit, quanuis deceptus pro hac re, non possit contra illum actionem in iudicio deducere. Alphons. Castrensis in lib. 2. de potest. legis pœnalis. capi. 10. fol. 187. colum. 1. Cùm autem sit contra ius naturale, ne quis cum alterius damno locupletetur, & diuinum ꝓhibens alienum detineri. facit. capitul. 1. distin. 1. & capit. final. distin. 9. ergo à iure Canonico tolli non poterit peccatum, nec permitti aliqua deceptio. Imò etiam læso non petente, postquàm contrahens cognouerit deceptionem, tenebitur restituere statim. Panormi. in capitul. quia plerique. numer. 30. de immu. ecclesia. Conrad. de contracti. quæstion. 57. conclu. 1. Sotus de iusti. & iure. lib. 6. quæst. 3. articul. 1. pagi. 538. col. 2. ¶ Deducitur etiam ecclesiam in suis contractibus neminem debere, nec posse vltra pretium iustum rei venditæ, seu datæ in emphyteusim, vel alias recipere, & aperta læsione tenetur læso ad restitutionem & satisfactionem, cum sit cultrix iustitiæ, & omnibus prodesse, & non damnum inferre debeat, & cuilibet catholico hoc ipsum facere tenetur: ergo multò magis ecclesia, & ecclesiasticę personæ, per præmissa. Tum etiam ex notatis à Domini. Soto loco præcitato. artic. 1. versic. Est ergo quæstio vtrùm lex id permittat. Est gloss. memorabilis in capit. ea enim. verb. & plus. 10. quæst. 2. dicens ecclesiam iustum tantùm pretium, & non vltra, etiam ab vltro offerente ratione contractus cum ea celebrati debere recipere. Eam gloss. laudat Ambrosi. Bignat. in repe. ca. salubriter. num. 86. de vsur. Conrad. de contractib⁹. quæsti. 57. in additiõe impressa in indice dicti libri. sup ead. quæst. Deci. in. l. si quis in conscribẽdo num. 7. C. de pact. Henri. de Gandauo quodlib. 3. q. 28. colũ. 2. & est communis secũdum Nauar. ĩ rep. cap. nouit. 6. notab. nu. 47. de iudi. Bono enim viro illicitum est aliquẽ decipere. gloss. singu. & mentitenenda in. l. semper in contractibus. de regul. iur. Quam ibi adnotauit Deci. numer. 7. & ordinariam dixit Ioan. Anani. in. capi. in ciuitate. colum. 5. num. 11. de vsur. & est vera conclusio secundum Antoni. Burgens. in. capit. cum dilecti. column. 5. num. 15. de emptio. & vendi. Conrad. de contract. quęst. 57. conclus. 3. Ex quo deducitur, quòd cùm super gressio, vltra iustitiam commutatiuam contra diuinam & naturalem iustitiam sit, omnis deceptus laicus, siue ecclesiastica persona sit, poterit recuperare læsionem per viam denuntiationis euangelicæ, vt peccato obuietur. argu. cap. nouit. de iudi. cap. si peccauerit. 2. quæsti. 1. capitul. final. de for. compet. libr. 6. & tex. & ibi Panormi. in. capitul. ex literis Syluani. de sponsa. & egregie declarat Martin. Nauar. in dicta repetit. capitu. nouit. notab. 6. numer. 79. Nec ex hoc si per viam euangelicæ denuntiationis laicus agat contra laicum in foro ecclesiæ, existimandus est illam traxisse ad vetitum tribunal, nec locum fore pœnæ. l. 3. titulo primo. libro tertio. ordinamen. quippe cùm in specie deducta, causa non sit profana, sed spiritualis, vt homo exeat à peccato, & restituat, quod remedium in foro Cæsaris non inuenitur, nec datur: ergo recursus fieri debet ad ecclesiam absque aliqua pœna, quia non tendit ad defraudandam iurisdictionem, sed ad præmissa. Et si restitutio veniat, nihilominus non venit in considera-

pesare que incurra en las dichas penas.

Item que todos los pesos que en qualquier manera ouiere en nuestros reynos y señorios que sean las libras yguales. De manera queayan en cada libra diez y seys on-

sideratione tanquam incidens, sed id quod principalius est. l. si quis nec causam. ff. si certũ petatur. Vnde gloss. in capitul. vnico. de cleric. non reside. lib. 6. in verb. receperit. dicebat, accedentem ad ecclesiam principali consideratione propter lucrum, peccare, non tamen secundariò, nec simoniam ex hoc committere. Panormi. eã approbat in capitul. consuluisti. numer. 2. & ibi Addit. de celebr. missar. & in cap. sua. ¶Deci. in. c. ex parte. numer. 6. de offici. delegat. Nauarr. in repet. capitul. quando. notabili. 6. numer. 12. Couarruuias. lib. 2. Variarum resolution. capitul. 20. numer. 5. Et sic causa inducens liberationem efficaciorem esse apparet, & operatur effectum, & non illa, quæ inducta est ad obligãdum l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. Consulerem tamen, vt denunciatio ista fiat per aliquem clericum, vel fiscum ecclesiæ, ne incidas in dubiũ quia vbi est lucrum istorum officialium, non est quæstio iuris, sed tyrannidum, & deuoratorum pecuniarum innocentium. ¶Ex quibus non obstat dicere, constat quòd leges permittunt deceptionem, quæ est intra dimidiã iusti pretij, cùm nec permittantur expresè, nec denegent actionem præcipiendo, sed dissimulant ob maius malum in republica vitandum, nempe vt lites finiantur: nam ex duobus malis, minus eligendum est capitul. duo mala. 13. distinct. i. vbi declaraui in lectione ordinaria decreti, Anno. 1562. Et minimũ censetur malum iuxta illud Cicero. lib. 3. officiorum. Primum, minima de malis. Et in libro. 5. in Verrem. & in epistola ad Octauium. In duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. Et quod ius ciuile id non permittat, clarè constare videtur: quia quando rescindit contractum ob prædictam læsionem vltra dimidiam iusti pretij, vel iubet iustum pretium suppleri, totus excessus vltra iustum pretium venit restituendus, quod non veniret, si licitum esset inclusiuè vt ad dimidiam, vt punctuauit Dominic. Sotus lib. 6. de iustitia & iure. quæstione tertia. articul. primo. versi. Atque hinc sumitur quartum argumentum. ¶Nec etiam obstare nobis videntur, quæ adnotari solent ex. l. in causæ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minorib. nempe in emptionibus & venditionibus licere naturaliter contrahentibus se adinuicem circunuenire. text. in. l. item si pretio. §. fina. ff. locat. Nam pro dissolutione huius difficultatis præmittere oportet, duplicem esse dolum, alterum deceptiuum, consilio & industria adhibitum, alterum re ipsa nulla interueniente caliditate. l. si quis cùm aliter. ff. de verborum obligationibus. vterque dolus frequentius significatur hoc verbo, fraudis, vt ostendit tex. in. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ff. de pact. vbi Ioan. Oroscl. l. 1. vbi gloss. ff. de his quæ in fraud. credi. Platea in. §. in fraudem. Institu. quibus. ex caus. manumitter. non licet. Vtrumque sensum habent verba, fraudare, circunscribere, circunuenire, quibus vtuntur Iurisconsulti locis præmemoratis. His sic præmissis, text. in. §. idem Pomponius. l. in causæ. 2. ff. de minori. est intelligendus in dolo reali, non in deceptiuo. vt est gloss. in dicto. §. verb. naturaliter. & gloss. in. l. sed & si pupillus. §. item si cum plures. ff. de institor. & in leg. & ideo. ff. locat. & in. leg. Iulianus. §. si venditor. &. §. idem Iulianus. ff. de actionibus empti.

¶Et hæc est regula vniuersalis in iure, q̃ nullus dolus deceptiuus permissus est à iure, vt in iuribus præcitatis. & in lege. & eleganter. ff. de dolo. & in lege. si dolo. C. de rescindenda venditione. Probatur & à Ioann. Igneo in repetitione legis. contractus. numero. 105. ff. de regulis iuris. & in lege. si exhæredatus. numero. 29. ff. ad. Senatus Consultũ. Syllanian. Iaso. in. §. actionum. numero. 28. Insti. de actio. Stephan. Forcatul. in necyomantia iur. dialogo. 99. Sed huic responsioni obstat difficultas. Nam licèt dolus non interueniat, iniquum est aliquem cum aliena iactura locupletari. lex. nam hoc natura. ff. de cond. indebi. lex. iure succursum. ff. de iur. doti. lege. iure naturæ. ff. de regul. iur. capitulũ. locupletari. eod. titul. lib. 6. &. leg. 17. titu. fina. part. septima.

que lo cõtrario fiziere caya y incurra en las dichas penas. Itẽ que todo paño de oro y seda y de lana: y de lienço y de picote y de sayal: y de xerga: y de todas otras qualesquier cosas que se venden a varas ças segun se contiene en la ley ante desta. Y que esto sea en todas las mercadurias de carne y pesca do y todas las otras cosas que se acostumbran vender y se vẽdieren por libras: so pena que qualquier

Alciat. de præsc. in rubri. numer. 7. quod repugnare minimè dubium est. dicto. §. Idem Pomponius. dum dicit naturaliter. Sed omissis alijs solutionibus, dicendum est, quòd text. ille loquitur intra latitudinem iusti pretij, de quo suprà habitum est ex Conrado in tracta de contractibus. q. 56. articu. primo & non est visus ab hac solutione recedere Nauar. in capitul. qualitas. de pœni. distin. 5. Sed hæc solutio nõ placet Soto loco suprà citato, & meritò: quia intra hanc latitudinem nullum est præiudicium, nulla fraus, cùm tota sit iustum pretium. Potest etiam alio modo tex. ille intelligi secundum Alber. & Bald. ibi, quatenus ait licere, ex permissione iuris in foro exteriori, non quia licitum honestumque sit, vt suprà diximus. Pinel. in rep. l. secundę. parte secunda. capitulo. primo numer. 36. C. de rescindenda venditione. Sed & si verissimam esse sentiam istam solutionem, tamen repugnat verbo, Naturaliter, in dicto. §. Idem Pomponius. posito, quippe cùm forum interius & conscientiæ nihil aliud sit, quàm natura, & ius naturale capitul. primo. distinctione prima & capitulo non est. distinction. 6. Ideo intelligi aliter solet tex. ille, quòd verbum, naturaliter, sit accipiẽdum ex natura contractus emptionis, & venditionis, hoc est, quòd natura emptionis, & venditionis habet in se difficultatem, vt vix adhiberi possit, & in vsu esse, nisi inuicem remittatur præiudicium. ex. l. si voluntate. C. de rescindenda vẽditione. Quæ solutio reddit rationem, cur in foro exteriori permittatur huiusmodi læsio in his contractibus, atque ita non tollit difficultatem: fuit autem Carol. Molinæ. de contractibus quæstion. 56. refert Couar. libr. 2. Variarum. resoluti. capitul. 3. numero. 2. Balduinus in princ. Insti. de rer. diuisi. Sed quatenus præsupponere videtur, quòd natura contractus est contraria iuri naturę, est positio falsissima, cùm hic contractus sit iustissimus, & de iure gentium, atque eodem pacto non tollit difficultatem, quam ponit Pinel. in dicta. leg. 2. 1. part. capitul. 2. ad fin. vbi verbum, naturaliter, interpretatur, id est, iuris gentium, hoc est de consensu populorum. Quæ solutio placuit Forcatul. in Necyomantia iur. dialogo. 37. num. 5. Quæ solutiones manifestè explicant, cur in exteriori foro permittantur huiusmodi læsiones. Itaque ad resolutionẽ cõsiderandum est, quòd natura contractus emptionis & venditionis efficit, vt aliqua læsio toleretur in pretio, qđ præter Carol. Molinę. & alios suprà citatos ostendit elegantissimus Aristotel. locus lib. 2. Metaphysi. ad finem. capitu. 9. Sunt enim & in ratione nõnullæ partes, vt materia rationis. Quã læsionem videntur contrahentes per consequentias subire. arg. l. 2. ff. de iur. om. iud. Atque etiam ius ipsum naturale patitur in huiusmodi contractibus aliquam læsionem, dummodo notabilis non sit, sed modica. Et hoc denotat tex. in dict. §. Idem Pomponius. Quod sensisse visus est beatus Thom. 2. 2. quæstion. 77. articulo primo. Hoc autem principium iuris naturæ allegat ibi Iurisconsultus, vt ostendat contractum per se validum esse ipso iure, etsi deceptio in pretio interueniat. Quod colligitur ex proposito Iurisconsulti in tota illa lege à principio, in qua Iurisconsultus conatur ostendere restitutionem minori non esse concedendam, nisi vbi aliqua ratio non est quia succurratur ei, ac proinde in casu proposito restitutionem esse necessariam. Quod bene preter glo. & docto. explicat Pinel. in rep. l. 2. part. 2. capit. 1. nu. 32. C. de rescind. vend. Ex quibus duo inferuntur. Primum, quòd iure naturæ lęsio modica, quę permittitur, remanet arbitrio boni viri: at verò hæc læsio modica iure ciuili redacta est ad dimidiam iusti pretij. vt in. l. 2. C. de resc. vend. & in. l. 4. infrà hoc met tit. 7. Ex quo inferri posset, cùm à iure Canonico & regio id sancitum est, vendens, vel emens rem intra dimidium iusti pretij, nisi fuerit exactus à parte læsa, non teneri in conscientiæ foro ad restitutionem, contra opinionẽ cõmunẽ Canonistarũ & Theologorũ, quã in contrariũ huius illationis suprà probaui. Tũ, quia Ca non nil cum peccato permisit, cum semper consilium

† Téder sobre vna tabla. adde. l. 1. supr. eo. titu. in vers. y otrosi que el paño. quę aliter dispo nit, sed decisio huius l. est seruanda. & practicatur.

que el que lo vendiere sea tenido de lo †tender sobre vna tabla y poner la vara encima y haga señal de cada vna vara: porque el que lo comprare no reciba engaño y se venda por la vara toledana. Y

que el que lo contrario hiziere que incurra en las penas en que caen los que venden paños por varas falsas. Item que las medidas del vino assi de arrobas como de cãtaras y açumbres y medias açumbres y

silium det animæ. gloss. in capitul. cùm contingat. de iur. iur. & iure Canonico constat permissum esse in. capitul. cùm dilecti. & in capitu. cùm causam. de empti. & vend. dum tamen re ipsa cõtingeret læsio, & intra dimidiã. Tum, quia istud pretium iustum potuit censeri, ne animã vnius contrahentis illaquearet, nã pluris momenti est, q̃ mille corporum, & à fortiori rerum. Si potest ex causa iusta & vtilitatis cõmunis, vt caristia euitetur, res particularium taxare, & legitimum ac iustum censetur pretium, quantò magis animarum fauore? Nam homines id pretium iustum esse in rebus censent, quãtum vendi possunt. Si verò alter vtriusque censeatur læsus, instituat contra decipientem re ipsa remedium legis secundæ. C. de resc. vend. Sin verò nõ petat ex natura contractus, vt dixi, censetur pretium iustum fuisse, & non subiectum restitutioni dum tamẽ dolus deceptiuus, & partis petitio cesset. In foro etiam animæ crederem posse defendi contra communem. Et hanc sententiam nouissimè. 8. annorum cursum quod hæc scripta & approbata erant à sacro Concilio, reperi tetigisse Dominum Anto. Menesi. in. dicta. l. 2. nume. 73. quam hoc Anno in lucem edidit, scilicet. 1563. Cætera, quæ pro intellectu dicti. §. Idem Pomponius annotare possemus, sunt videnda apud Carol. Molinæ. in tracta. De commercio & vsura. quæstion. 14. numer. 171. Nauar. in capitul. qualitas. numero. 42. de pœni. distin. 5. Couar. libro. 2. Variar. resolu. capitul. 3. num. 2. Domini. Sot. lib. 6. de iusti. & iur. quæstio. 3. articul. 1. versicul. Primum igitur. & per ea, quæ optimè in proposito tradit Ioan. Methymnen. in. C. de restitu. quæst. 32. & 33.

quartillos que sean de la medida toledana: y en todos los nuestros reynos y señorios no se compre ni venda por menudo ni por granado: saluo por esta medida no embargante q̃ digã que algunas ciu dades: villas e lugares y comarcas que lo tienen por priuilegio y vso y costumbre vender y cõprar por mayor y menor medida quetoda via se venda por la dicha medida toledana so las dichas penas.

¶ Quæri potest, Vtrùm vendens rem, & eam tradens antequàm solutum ei sit pretium conuentum, transferatur dominium in emptorem? Videtur quòd sic, cùm habuerit fidem de pretio venditor: quoniam res corporalis, quæ à domino venditur & traditur, nõ aliter fit accipientis, quàm si aut pretium venditori solutum sit, aut ei satis eo nomine factum, putà ex promissore, fideiussore, aut pignore ipsi venditori ex ipsius voluntate cõstituto. l. 2. §. 1. in fin. ff. si cert. petat. vel nisi venditor fidem habuerit emptori sine vlla satisfactione. l. quod vendidi. ff. de contrahenda emptione. Quod si nihil horum vẽditori præstetur, quasi pignus (nam propriè pignus esse nequit. l. neque pignus. ff. de reguli. iuri.) retinere potest eam rem quam vendidit. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actionibus empti. Id ergo vnũ poterit emptor, nisi res eadem alteri emptori vendita, ac tradita sit. l. quoties. C. de rei vendi. vt vniuerso pretio venditori oblato soluto que, actione ex empto contra eum experiatur dicto. §. offerri. nec enim ex sola traditione, quantumuis ex venditionis causa facta, statim iudicatur venditor pretij solutionem emptori fideicommisisse, si aliud colligi posset, quia emptor dixit se promptam pecuniam solutioni habere, cùm non haberet rem, vendicare poterit. ex gloss. in §. venditæ. Insti. de re. diuisio. vbi Fabian. Angel. Plat. & Iaso. ad Porchum. columna. 2. glossa. in dict. l. quod vendidi. ff. de contrahenda emptione gloss. in. l. procuratoris. §. planè. verb. vendicare. ff. de tributor. ex Bartol. & gloss. in leg. si seruus communis. §. locaui. ff. de furt. & ex Gregor. Lopez in. leg. 46. verb. *Se fiasse del.* titulo vigesimo octauo. partita tertia. Si tamen simpliciter venditor rem tradidit emptori, videtur habuisse fidem de pretio, & sic dominium transtulisse, si nihil dicit, vel excipit. ex glossa. in dicta lege quod vendidi. & in. §. venditæ. & in dicto. §. planè.

¶ Et confirmatur ex. l. quadragesimasexta. & ibi Grego. Lopez. verb. *Conintencion.* titulo. decimo quarto. partita. 5. Et tenent communiter docto. secundum Fabian. de monte. in tracta. de empti. & vend. 5. quæstion. principa. nu. trigesimoseptimo. quanuis ipse strenuè contendere velit cõtrarium, quòd non dicatur habita fides de pretio, nisi expressè actum fuerit inter contrahentes. Quẽ vide. Nam si vera est hæc opinio, sequeretur,

quòd venditor posset rem suam vendicare, si non soluatur ei pretium conuentum, quod ineſt naturaliter ex natura contractus, quod emptor tradat rem, si modò pretium fuerit solutum. l. ex empto. ff. de actio. empt. ergo ante pretij solutionem cùm veniat ex natura contractus bonæ fidei, non intelligitur translatũ dominium, quia tacitum haberi oportet pro expresso. l. cùm quid. ff. si cert. peta. Nec est verò simile, quòd venditor, maximè si diligens est velit dominium transferri in emptorem ante realẽ numerationem pretij. l. cùm de indebito. ff. đ probat. Ergo non est dicendum per argumentũ à verosimili, ꝙ est receptum in iure. ca. qa verisimilenõ est. de præsumpt. Tiraquel. in rep. l. si vnquam. in princ. num. 37. C. de reuocan. dona. & Euerard. in locis legali. loco. 5. & Fernand. Loazes in tract. super noua pagan. conuers. regni Valentiæ. colum. 8. §. nec prædictis obstat. num. 26. cum seq. vbi plura singularia decisa comperies gratia huius argumenti, quæ faciunt etiam ad. l. non est verisimile. ff. de eo quod met. causa gestũ est. Item etiam, quia oratio respiciens plura determinabilia, debet ea æqua lance definire ac terminare. l. iam hoc iure. ff. de vulga. l. quanuis. C. de impube. & alijs substi. Sed hæc tria ponuntur exceptiuè à regula in dict. l. quod vendidi. dicendo, quod vendidi & tradidi non aliter fit accipientis, quàm si aut pretium nobis solutum sit, aut satis eo nomine factum, vel etiam fidem habuerimus emptori sine vlla satisfactione vel datione. Tamen satisfactũ nisi probetur, non præsumitur. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iure doti. l. quinquaginta. ff. de probat. ibi, nam si creditum petã, ille respondeat solutam pecuniã, ipse hoc probare cogendus est l. in ciuile. in fi. C. de rei vẽdi. l. 45. ad. fi. tit. 9. parti. 6. Ergo non habita fides de pretio, non præsumatur, nisi ꝓbetur. Item fundãs intentionem suam in aliquo, siue sit in substantia siue in qualitate, ad obtinẽdum illud probare debet. l. 2. ff. de probat. l. si rẽ minorem. ff. de in integ. resti. & dicetur in. l. 4. infra. Ergo emptori conuẽto à venditore rei vendicatione, dicenti habitã fidem de pretio, cùm in eo se fundet, debet illud ostendere aperte. Prætereà facit: nam translatio dominij est magni præiudicij, ac difficilior, quàm possessionis. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquiren. poss. & ideo quod nostrum est, sine facto nostro à nobis tolli non potest. l. id quod nostrum. ff. de regul. iur. igiturper simplicem traditionem rei non debet induci factum longè aduersum voluntati venditoris, & contra eius mentem. Confirmatur: nam contractus emptionis & venditionis est reciprocus, id est, vltro citroque obligatorius, & non debet claudicare. gloss. in. capit. de illis. 1. in gloss. fin. de desponsa. impub. l. Iulianus. §. si quis colludente. ff. de actio. emp. & emptio & ven-

Itẽ q̃ todo el pan q̃ se ouiere de cõprar y vender: q̃ se venda y compre por la medida dela ciudad de Auila y esto assi en las hanegas: como enlos celemines y quartillos. Y mandamos q̃ se guarde assi en todos nuestros reynos y señorios no embargante que digan que lo tienen de preuilegio vso y costumbre como dicho es.

ADDICION.

¶ *Esta ley, en el principio y en el verſiculo. item, que el peso de oro concuerda con la ley. 1. titul. 22. libr. 5. de la Recopi. la qual corrige a esta ley. en quanto dize (seys granos) y dize quatro, y tambien dize quatro. la ley. 1. 2. 3. titul. 24. del dicho. libro. 5. en el verſiculo (item que el platero) concuerda con la ley. 1. titu. 24. lib. 5. de la Recopi. en el verſiculo (item que todos los pesos.) concuerda la ley. 1. titul. 13. lib. 5. de la Recopil. en el principio, y en quãto dize en el marco, ocho onças, y en la libra dos marcos en el verſiculo (item, que todo paño) concuerda la ley. 3. titulo. 12. libr. 5. de la Recopi. y en quãto esta ley, dize que se mida por la vara Toledana esta alterada por la ley. 1. titul. 13. libro. 5. de la dicha Recopil. (que dize q̃ sea la de Burgos, enel verſiculo. (itẽ que las medidas) concuerda con la ley. 1. titu. 13. del dicho libro 5. y con la ley. 2. verſiculo. item que la medida, en el verſiculo (item que todo el pan) concuerda con la dicha ley. 2. verſiculo, item que todo el pan.*

venditio definiuntur, quòd sunt contractus bonę fidei vltro citroque obligatorius, qui consensu, re, & pretio perficitur, vt explicat Fabian. de mõte in tract. de empt. & vend. in princ. 1. quæstionis principal. Definitur etiam alijs modis, de quibus suprà. Sed si dicimus dominium translatum, & pretium non solutum, claudicabit, igitur &c. ideo vt cesset omnis scrupulus, cautela erit elegans, quòd semper in instrumento dicatur, quòd venditor tradidit rem, seruato sibi dominio rei, & quòd sit speciali hypotheca affecta, quousque pretium sibi solutum sit. Quod pactum valet, & impedit dominij translationem, vel reseruare sibi manuum iniectionem, nempe non soluto pretio absq; authoritate alicuius, siue emptoris, siue iudicis liberè possit apprehendere, & sic retinet semper dominiũ & precariò interim tantùm possidere dicitur emptor ipsam rem. l. qui ea lege. iunct. glossa. final. C. de pactis. inter empto. & vẽdito. & ratione retenti dominij, vẽdicare poterit secundùm Azo. in sum. illius tit. quẽ sequitur Fabian. hãc cautelã optimã dicẽdo in tract. de emp. & vend. quæsti. 5. princip. num. 39. posuit Bald. licèt non ita apertè in rubri. C. de contrahend. emptio. quæstion. 13. num. 13. Ioan. Andre. ad specul. de emp. & vendi. in rub. versic. Sed an possit sibi prouideri hoc facto. Grego. Lopez in. l. 28. verb. *Entregar.* titul. 5. partit. 5. Sin verò solutionis tempus conceditur emptori, si emptor intra illud tẽpus, fidem suam apud venditorem non liberauerit, non propterea poterit venditor (secluſa dicta cautela) ipsam rem vendicare, sed actione ex eo cõtracta, nempe ex vendito aget. l. 1. C. de actio. empt. l. quia à lege. C. de pact. inter emp. & vend. etiam translato termino assignato ad soluendum quia initium est spectandum. l. 1. ff. de pœn. quicquid Fabianus attentare in contrarium velit vbi suprà numer. 40. Quæ omnia sæpe versantur in practica, imò quotidie, ideoque diligenter sunt memoriæ tradenda. Cætera ad hanc quæstionem & pro eius declaratione necessaria sunt videnda vltra Plat. & doct. in dict. §. vendita. Per Fabian. loco prędicato. Procurator fisci non potest fidem habere de pretio vt transeat dominium. l. si procurator. in fin. ff. de iur. fisc. gloss. in. l. 4. verb. debes. C. vbi caus. fiscal. ¶ Quæritur, Vtrùm vsura committatur in contractu emptionis & venditionis? Et videtur dicendum quòd non: nam deceptio, & non vsura supergressio iusti pretij dici debet. l. 2. C. de rescind. vend. quia sedes vsuræ est in mutuo, iuxta illud, Mutuum date, nihil inde sperantes. Luc. 6. & cap. consuluit. de vsur. ergo &c. Ex quo infertur, quòd emens redditus perpetuos, nõ cõmittit vsuram: quia de substantia mutui est, quòd sit officium gratuitum, & quòd recipiens obligetur ad restituendum idem genus tantùm, non tamen põt in plus obligari. l. si tibi decem. in prin. ff. de pact. & ibi gloss. verb. re. & glo. verb. condici. per tex. ibi in. l. rogasti. §. si tibi. ff. de reb. credi. Si verò paciscatur, quòd teneatur aliquid reddere vltra sortem, ipso iure non valet tale pactum, nullaque oritur obligatio dictis legibus, quia est contra substantiam actus: non autem sufficit, nec efficere potest, vt actus transeat in alium contractũ. Tum, quia nec natura contractus qui re contrahitur, nec verba patiuntur. Faciunt notata per Bar. in. l. vbi ita donatur. ff. de do. causa mor. column. 2. & ibi Ad. Tum, quia tale pactum est vera, & propria vsura. Patet, quia illud solùm præstatur propter vsum, & temporalem retentionem pecuniæ mutuatæ, & sic ex definitione vsuræ in dict. §. si tibi. quæ dicit, quòd est quicquid accedit Sorti. cap. plerique. 14. quæst. 3. est vera & propria vsura, & pactum remanet prorsus nullum. Quæ omnia cessant in emptione redditus, vbi sors nũquã restituitur, saltem non obligatur venditor ad vllã restitutionem. Et sic verè dici non potest, quòd aliquid præstetur, vel percipiatur vltra sortem, sed bene quòd aliud loco sortis prorsus alienatæ percipitur, videlicet ius annui redditus, & sic non potest hic cadere vera vsura, quia cùm vsura non sit, nisi quod accedit sorti, semper præsupponit sortẽ deberi, & posse repeti, licèt interim habeat in creditum, vt fit in mutuo. Secundò præsupponit interim aliud solui pro vsu, vel retentione sortis, quæ est propria ratio vsuræ, vnde non potest propriè cadere in contractu emptionis redditus, vbi sors, siue pretium nullo modo abijt in creditũ prout abit in mutuo, sed prorsus abalienatur, & omnino recipienti acquiritur, qui non obligatur ad aliquam restitutionem pretij, sed tantùm ad præstationem redditus pro pretio recepto vẽditi ergo redditus pecunia emptus, etiam de nouo ad hoc constitutus, dummodo valorem & commensurationem pretij seu sortis, tempore contractus inspecto, non excedat, alio cessante vitio, non est illicitus, nec verè, nec præsumptiuè vsurarius, sed omni iure, etiam positiuo licitus, & permissus. vt ex pluribus probat Andr. Tiraquell. libr. 1. de retract. §. 1. gloss. 6. num. 15. Carol. Molinæ, in tract. commerciorum, & vsurarum, & reddituum. pag. 8. num. 20. D. Couar. lib. 3. Variarum. capit. 7. nu. 2. versicul. Contrariam sanè opinionem. Gregor. Lopius in. l. 28. verb. *Acenso.* titul. 8. partit. 5. Et ista est communis docto. resolutio. Tamen quando contractus emptionis, seu venditionis fit in fraudem vsurarum, vsurarius erit, non ex eo, quia contractus emptionis excedit pretium iustum, sed quia continet mutui rationem, nempè, si rem valentem decem iusto valore tempore contractus,

ctus,vendiderim ad creditum pro quatuordecim quia lex fingit,quòd pecuniam ſtatim connumeraui emptori,hoc eſt decem, per viam mutui ſuper quatuor aureorum fœnore.ex. S. Thom.2. 2.quæſt.78.articul.2.ad.7.Domi.Sotus libr.6.de iuſti.&iur.quæſtio.4.articul.1. Quod illicitum ac in fraudem vſurarum eſſe nullus dubitat. Et hoc voluit regia.l.1.ibi.*E porque algunos no dan derechamente a Vſuras.*&c.Et inferius ibi,*Tenemos por bien,que ſi alguno vendiere à otro.*&c.titul.2. libro.8. ordinam.vbi(Deo dante)pleniùs agendum erit de his contractibus,quando liciti,vel illiciti iudicandi ſint,nunc autem ſufficiat inueſtigare, vtrũ vſura ſit in contractibus emptionis & venditionis. Nam ſi vſura eſt vſus pretium mutuatæ rei, prout Domi.Sotus verè definit libr.6. de iuſti.& iur.quæſtion.1.arti.1.per verbum, pretium vſus, ſecluditur contractus emptionis,vbi non pro vſu tantùm, ſed pro re empta amittitur pretium.Et etiam per verbum,mutuatæ rei,ſemouentur à definitione contractus locationis & emphyteuſis, quibus res non mutuatur.ergo &c. Quod eſt ſingulare & notandum.Item ſi vendas triticum non dum collectum,hoc eſt,in herba,illicitus contractus iudicatus eſt à Caietano,verb.Vſura. verſic. Quartus caſus.& eſt.l.48.in curijs Pincianis à Carolo.V.celebratis anni.1523.Sed intelligerem(ſalua meliori cenſura)cùm vendunt ad menſuram, dicendo,tibi decem fanecas tritici ex tali fundo ad nouem argenteos vendo. Secus tamen ſi locaui tibi fructus talis fundi pro decem. nam ſpes poteſt vendi, & locari. l. ſi iactum retis.ff.de actio. empt.& vend.vbi ratione dubij euẽtus licet emere ſpem,vt tibi habes.quem declarat Deci.in.l.certi condictio.colum.8.num.12.ad fin.ff.ſi cert.peta.& competit emptori remedium.l.2.C.de reſc. vend. Quod notandum inquit pro declaratione dict.l.ſi iactum retis.Antoni.Burgenſ.in.ca.cum cauſa.colum.7.num.18.de empt.& vendi. Quod dictum fuit Anchar.& Imol.ibi.Et etiam de eius intellectu agit Pinel.in rep.l.2.prima par. capit. 4.num.16.C.de reſc.vendi.vbi ſpem vendi poſſe propter dubium euentum conſtat.Et ad fraudem re ipſa vltra dimidiam iuſti pretij probãdam, crederem illam eſſe,quæ à limitibus iuſti pretij,ſecũdùm communem & iuridicum euentum illius rei fuit datum. Putà, ſolitus erat dare homini induſtrioſo fundus tot corbes,vel fanecas tritici,nunc caſu,& abſque facto conductoris,vt in hoc anno non dedit illas , verum etiam dimidia pars fructuũ,inſpecto igitur pretio , & redditibus, qui iure communiter percipi ſolebant,poteſt dici deceptus vltra dimidiam iuſti pretij. Quæ læſio probanda erit per homines peritos,& liquidanda imprimis erit,vt locator recipiat læſionem in partẽ pretij,nam vltra ſibi debitum, ius naturæ repugnat,vt recipiat, per præmiſſa de iuſto rei pretio. ex.l.4. Conductori autem prædiorum remediũ datur inſigne,quòd ſi penitus per caſum fortuitũ & inconſuetũ fructus corrumpantur, erit omnino liber,ſufficit enim quòd ipſe laborator ſemen amiſerit,ſin verò omnes fructus non corrumpantur,tenebitur ſoluere penſionem locatori, vel ei reſtituere fructus perceptos omnes, deductis ſibi expenſis,quia id euenit caſu inopinato,& præter eius conductoris culpam. Secùs ſi prouenireteius facto,nam non iuuaret.l.22. incipien. *deſtruyendo ſe*.titul.8.par.5.confirmata per.l.106. data in Curijs Pincię Anno.1537.Quod eſt pulchrum,& in practica ſæpe vſitatum remedium. ¶Eſt tamẽ dubium,ſi in contractu locationis conductor renuntiauit caſus fortuitos,vtrùm iuuandus ſit aliquando remedio aduerſus cõtractum præmiſſum, vel ſimilem? Videtur quòd ſic:nam vnuſquiſque poteſt liberè per pactum conditionẽ ſuam deteriorem facere, renuntiando iuri pro ſe introducto capit.quàm periculoſum.7.q.1.l.ſi quis in cõſcribendo.C.de pact.Felin.conſil.43. nu.7. ſiue ius ſit in re,ſiue ad rem,renuntiari poteſt. vt latè oſtẽdit Paul.Pariſi.conſi.76.col.1.nu.1.lib.4.Quo ſit q̃ eo caſu,quo venditor renuntiat exceptionẽ deceptionis,& damni enormis,ſeu enormiſſimi, q̃ cenſetur renuntiaſſe beneficium. l. 2. C. de reſc. vend.ſecundum Bald.ibi.q.4.& reliquos omnes teſte Paul.Pariſi.conſi.20.num.36.libr.1. Corne. conſi.189.in princ.lib.1.Matth.de Afflict. deciſi. 220.nu.1.vbi tenet partes renuntiare poſſe ſpecificè remedium.l.2.C.de reſc. vendi. Gregori. Lopez in.l.56.verb.*mayor de.14.años*.ad fi.tit.5.par. 5.& eſt communis,etiam ſi in eodẽ contractu renuntiauerit,cõtra Calcane.conſi.25.num.27.Pro quo plura,quæ ei ſuffragari videntur,recolit Couar.& refutat lib.2.variarum.c.4.Si tamen renuntiatio fuiſſet facta in contractu emptionis,venditionis,ſeu locationis,in quo etiam fuiſſet adiectũ iuramentum ſi enormiſsimam contineret læſionem,ea nõ obſtante,nec iuramento,eſſet læſus iuuandus,ſecundùm eum ad id citãtem alios, & ita profitentẽ in prætorio Rotæ,ac Granatenſi obtẽtum fuiſſe in contradictorio iudicio. Et cõmunẽ firmat Anto.Capici.deciſio.159.nu.24. poſt Deci.cõſi.180.Ergo renuntians caſus fortuitos , vel remedium.l.2.de reſcind.vend.nõ poterit citare aliquod remedium pro ſe, cùm eos præuiderit,& quanuis de ſtylo notariorum apponi ſoleant, & ſic non inducant diſpoſitionem,vt per Felin.cõſi. 43.nu.18.col.final. tamen legi ſoleant & debeant iuxta leges noſtri regni de verbo ad verbum ante concluſionem,& finalem perfectionẽ contractus per contrahentiũ conſenſum,non poterit pars re-

nun-

nuntians allegare dissensum, nec ignorantiam casuum, ex mente Couar. vbi suprà. c. 4. versi. Quinto Calcanei sententia. & in rub. de testam. 2. par. nu. 14. & Menchac. de succes. creat. libr. 1. §. 6. nu. 53. Et dixi ad Segur. in l. 3. §. fin. nu. 31. ff. de vulg. & pupilla. & quæ dicit Castell. in l. 50. Tauri. nu. 14. l. 9. titul. 19. part. 3. & c. 1. fol. 190. Pragmati. regũ Cathol. Cæpol. caut. 192. Nota quòd ea quæ. Ergo sterilitas allegari non poterit eo casu, quo maior. 25. annis, & sanus mente sine vi, dolo, vel fraude renuntiauerit, est secundùm stylum notariorum, qui has renuntiationes ex suis formulis firmissimè scribere & apponere solent in contractibus, aliàs deriſoriæ essent, ac superfluæ, quod dicendum non est, cùm veniant ibi ex consensu partium: & sic nullum verbum positum in cõtractibus debet esse sine effectu operandi, etiam si verba impropriarentur. ex Bald. in rub. C. de contrahen. empt. quæst. 9. l. diuus. ff. de vsu. & habita. Pro cuius intellectu est videndus Pinel. in l. 1. part. 2. nu. 56. versi. Sed vltra glossam. & doctores C. de bon. mater. Præterea renuntiatio casuum fortuitorum valet, si specialiter fuerit facta. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & l. 23. tit. 8. parti. 5. & l. 3. titul. 2. & l. 8. versi. *el primero es.* eod. tit. 8. par. 5. Et generalis renuntiatio post aliquos casus expressos tenet in contractibus ex iudicijs secundum communiorẽ sententiam teste Gregorio Lopio in. d. l. 3. in glo. fina. & in l. 23. verb. *Por qualquier occasion.* tit. 8. part. 5. Et sunt addẽda, quæ notat Tiraquel. in rep. l. si vnquàm. in prin. num. 112. cum sequ. C. de reuo. dona. Boeri. decisi. 147. nu. 12. & ad remittendam pensionem ex causa sterilitatis in terminis. l. 2. C. de resc. vend. vltra Bar. in l. licet. C. locat. est videndus Corn. consil. 128. nu. 26. lib. 2. Gregor. Lopez in l. 22. titu. 8. part. 5. in verb. *En su esterogencia.* vbi est. l. optima & apud Lusitanos. l. 1. tit. 61. lib. 4. ord. Pinel. in rep. l. 2. c. 3. num. 21. versi. ex præcedentibus. C. de resc. vẽd. vbi referunt opinionum varietatem in hoc. vide apud ipsos. & remedium. d. l. 2. competere etiam finito contractu locationis ad repetendum quod dedit vltra iustam pensionem, probãdo se læsum vltra dimidiam ipsius iustæ mercedis. Contra Decium se obtinuisse fatetur Pinel. vbi suprà. capi. 3. num. 20. Et nos etiam obtinuimus in quadam causa cuiusdam ciuis Zamorensis in audientia metropolitana Reuerendissimi Archiepiscopi sancti Iacobi. ¶ Nunc quæritur, An contractus emptionis & venditionis requirat ad sui perfectionem scripturã, vt ante eius confectionem contrahentes pœnitere possint? Videtur dicẽdum, quòd si partes dixerunt quòd fiat scriptura illius rei venditę gerentes in animo non priùs contrahere, quàm scribatur contractus, non erit perfectus ante confectionem scripturæ. ex gloss. in. l. contractus. verb. in scriptis. C. de fide instru. & sequuntur doctores secundùm Salicet. in authen. Sed nouo iure. colum. 3. C. si cert. pet. gloss. Insti. de emptio. & vend. in. §. 1. verb. scriptura conficiuntur. Specul. de emptio. & vendi. §. 1. versi. Sed dictum. Boeri. decisi. 183. num. 10. versic. propterea dicit Specul. Soci. consi. 120. nume. 17. lib. 4. communis secundùm Boeri. decis. 48. num. 18. Antoni. Gomez in lib. de contractibus. capit. 2. numer. 17. Et eam in puncto rationis veriorem dicit Gregor. Lopez in. l. 6. vbi est casus approbans istam communem titul. 5. part. 5. & nos diximus in. l. 3. titul. 8. libr. 3. ordina. in gloss. 1. colum. 1054. cum sequen. versi. Quæro, vtrùm eo casu, quo quis vendidit. Et ex partium intentione constat eo ipso, quod in ipso contractu, vel antè dixerunt quòd fieret scriptura, quòd sine ea contractus non esset perfectus: ergo quanuis non sit necessaria alias, in præmisso casu erit, & erit locus pœnitentiæ ante confectam & absolutam scripturam. vt dixi in dict. l. 3. in gl. 1. Si enim quis dicit quòd aliquid non fecit animo litem contestandi, nec per illud quod dixerit intendit litem contestari, non erit cõtestatio actus talis, licèt alias idoneus esset ad faciendam contestationem, ex communi sententia, quam retuli in. l. 1. titul. 3. libr. 3. ordinam. in gloss. 1. quæsti. 15. col. 867. quanuis. glo. fin. notet oppositum. in. c. solicitudinem. de appella. Ergo & in specie proposita, cùm partes id constituere possint. d. l. contractus. ibi, quas tamen in scriptis fieri placuit. Et ista voluntas clarè deducitur ex præmissis verbis, quæ opinio fuit Azo. in sum. de fide instru. col. fin. num. 27. Quanuis alia sit opinio Ioannis, dicẽtis, quòd licèt præmissa verba apponantur à contrahentibus, non per hoc dicetur venditio facta in scriptis, nisi adiectum sit, quòd fiat inde scriptura, & quòd alio modo non valeat contractus. refert glo. in. dict. l. contractus. verb. in scriptis. quã communem dixit Angel. in prin. Insti. de empt. & vendi. & Decius consil. 340. num. 3. lib. 3. Et has duas communes alios referendo adduxi in dict. l. 3. in gloss. 1. Tamen tenenda est prior communis. Quã limita, nisi ex aliquot coniecturis constaret de intentione partium, quod noluerunt per hoc in scriptis contrahere, sed voluerunt tantùm scripturam ad probationem. ex gloss. verb. in scriptis. in dict. l. contractus. Areti. consil. 159. Deci. consili. 340. Gregor. Lopez in dicta leg. 6. verb. *Quiero.* ad finem. Anton. Gomez de contractibus capitulo secundo. numero decimoseptimo. vbi dicit communem glossa. 1. in. l. 2. titul. 10. libro. 3. foro legum. vbi tenet priorem communem opinionem. Ex præmissis ergo colligitur conclusio, In contractu emptionis, venditionis, vel alio quo libet,

libet,regulariter non est necessaria scriptura,nisi in casibus expressis in iure, vel ex pacto partiũ. Et est notandum,quòd contractus recipiunt interpretationem ex tacita mente contrahentium. l.in conuentionalibus.ff. de verb. obliga. & ibi Iaso numero tertio.column.secunda.l.sed & Celsus.ff.de contrahenda emptione. l. final. C. quæ res pigno.obliga.possi.& ibi notat glosſ.l.in conuentionibus.ff.de verbo.signi.l. Blanditus. C.de fideiuſ. glosſ.in.l. si in venditione.ff. communia prædio. Iaso in.leg. iurisgentium. §. prætor ait. not.6.ff.de pact.& in.l.si tibi pecuniam. columna prima.ff.si certũ petatur. Angel.consi.2.col.2. Quod etiam locum habet in contractibus stricti iuris,vt latiùs agit Alexan.consi.34.ad fin. lib.2. Si ergo fuit dictum ad probationem,consequens erit,quòd non voluerunt quo ad perfectionem, & sic ante scripturæ confectionem non poterunt recedere,cùm contractus sit perfectus.l. sicut.C. de actioni. & obligati. l. perfecta donatio. C. de don.quæ sub mod.l.si donationem. C. de reuocand.donation.& præmisso casu,res erit clara.

¶ Dubium est, si quis vendat rem , si post perfectum contractum res pereat,vel deterioretur, an periculo venditoris,vel emptoris pereat? Videtur quòd periculo venditoris:quia ante traditionem quamuis res sit vendita , adhuc non dicitur alienata,cùm sit in eius dominio.l. traditionibus C.de pact.l.alienatum non propriè dicitur,quod adhuc in dominio venditoris manet , venditum tamen rectè dicitur.ff. de verb. significatio. ergo cùm non sit dominus , periculum erit domini, hoc est venditoris. Sed perfectione venditione etiam ante translatum dominium periculum esse emptoris , probat glosſ.in dicta. l. alienatum. verb.venditum.iuncta glosſ.verb.dicitur.l.quod sæpe.§.si res vendita.ff.de contrahenda emptione.Nam quando contractus est perfectus quo ad obligationem,& habet omnia substantialia,periculum,& damnum est emptoris:& sic mortua,perempta,seu deteriorata re,emptor tenetur ad pretium,licèt res sibi non tradatur.l. si in emptione. §.si emptio.ff. de contrahenda emptione. l. Lucius.ff.de euictio.l.cùm emptor.ff. de rescindenda venditione.l.necessariò.&.l. si vendita. ff. de pericul.& commod.rei vend.l.23. titulo quinto. part.quinta.l.17.titul.10.libro tertio.for.legum. vbi per Montaluum. Alcia.in.l.vnica. numero. 57. C. de sent. quæ pro eo quod interest proferi. citat.l.1.C.de peri.& commod.rei vend. Confirmatur,quia venditor est debitor in spem,qua perempta, liberatur debitor. l. quod te mihi. ff. Si certũ petatur.l.si ex legati causa.ff. de verborum obligationibus. quia cùm in potestate emptoris fuit agere ad rem,& eam consequi, & post traditionem periculum rei ad ipsum pertineret , ita & eodem modo antè,cum nulla culpa possit venditori imputari. Bald. in rub. columna secunda. C.de pericu.& commod.rei vendi.& Anto.Gomez de contractibus.capitulo secundo.numero. 32.vbi vide de hac ratione.Item etiam eo casu,quo res fuit tradita verè vel fictè, cùm in emptorem fuerit translatum dominium,& venditor ex sua parte adimpleuerit totaliter omne id,quod ratione contractus venditionis astringitur, si pereat naturaliter vel accidentaliter,periculum erit emptoris.l.quod si neque. &.l. lectos. ff. de peri.& commod.rei vendi.& censeretur res mobilis tradita per sigilli appositionem , vt quia signasti librum tuo signo,vel aliam rem &c.text.singul.in dict.l.quod si neque.§.materia.ibi, videri autem trabes traditas,quas emptor signasset. secundum Ludo.Roma.singul.281.Tuscis,quòd traditionibus.Ias.in. leg. traditionibus. columna secunda. numer.8.C.de pact. Intelligetamen dupliciter. Primo modo,quòd signum præsente & consentiente venditore fiat,tacitè,vel expressè,cùm absque voluntate venditoris traditio fieri non possit.l.si ex stipulatione.ff.de acquir.possessio. Secundo,in dolio vini,quia traditio facta non videtur,licèt signatum fuerit.l.1.§.si dolium.ff.de pericul.& commod.rei vend.Bald.notat in rub.eo. titul.Roma.in dict.singu.281.Et considerandum est ad rationem Iurisconsulti Vlpiani in dicto.§. si dolium.dum ibi dicit,magis potest videri signatum,ne submitteretur, quàm vt traditum videatur.Nam hæc ratio etiam videtur militare in trabe,vel in arbore:nisi dixeris aliam esse rationem in his,quæ mensuranda sunt, cùm ante mensurationem vini,olei, vel huiusmodi, venditio sit in pendenti,& conditionalis.l.quod sæpe.§.in his. ff.de contrahen.emptio.Decius in dicta. l. traditionibus.numero.6.&.7.Couar.in practicis quæstion.capitulo tertio.numero.7. versicul. Nonò ex his constat.& in numero.6. agit ante mensuram adhibitam, an sit rei periculum venditoris, vel emptoris & per totum caput.3. agit , quando res immobilis seu mobilis venditur, conceditur, seu donatur ad mensuram vel corporis certi,qualiter interſit inter se plurimum , ac plures casus ponit,quos legere poteris. Adde his.l.24. titulo quinto.part.quinta. & quæ ibi notat Gregor.Lopius,maximè in glosſ. *ò pesadas.*& in glosſ. *La mejoria.*¶ Quando tamen culpa,vel negligentia venditoris,& sic eius culpa res deterioraretur,vel periret,siue culpa esset in omittendo,siue in faciendo,tenebitur resarcire damnum, vel æstimationem soluere.Ratio,Quia venditor antequam tradat rem,censetur tanquam procurator eius , qui à lege habet mandatum.l. quod sæpe. §. si res. ff. de

de contrahenda emptione. Qui text. est apertus & singula. text. in. l. venditor domus. ff. de actionibus empti. l. 3. ff. de peri. & commod. rei vend. l. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de actionibus empti. Corne. consilio. 231. columna prima. numer. quarto. libro secundo. Item etiam in rebus, quibus tenetur venditor ante mensuram, intelligendum est secundum Gregori. Lop. in dicta lege. 24. *ante que sea pesada.* nisi per emptorem stetit, quo minus mensuraretur, vel appendatur. vt in. l. si emptorem. ff. de peri. & commod. rei vendi. &. l. 2. C. eodem titul. quo in casu si emptor est in mora eius erit periculum. & adde. l. 39. titulo quinto parti. 5. ex qua habebis aliam declarationem in materia. & ibi Gregori. Lop. in gloss. final. &. l. 3. §. si per venditorem. ff. de actionibus empti. &. l. 8. titulo primo. parti. 5. ¶ Non obstat prior ratio. Nã in casibus præmissis ratione emptionis & venditionis contractus censetur esse perfectus ante rei traditionem, secùs tamen quo ad alios effectus. vt in. l. quoties. C. de rei vend. De cuius intellectu & materia vltra Docto. ibi est videndus Couarruuias. libro secundo. Variarum resolutio. capitul. 19. numer. 2. ¶ Quid autem erit, vbi est data arrha, vtrum pereat periculo venditoris? Et videtur, quòd cùm habeat emptor ius relinquendi arrham, & sic possit recedere à contractu: quòd isto casu pereat periculo venditoris, & arrha maneat penes ipsum, cùm loco rei sit subrogata, & in compensationem conuentionis, si partes à contractu recesserint. §. in ijs autem. & quæ ibi notat gloss. verb. compellitur. Insti. de emption. & venditio. vbi constat, quòd quælibet pars potest licitè recedere à contractu, & perdit arrham, quam dedit, vel restituet duplam scilicet quam accepit, & tantundem de patrimonio suo. l. contractus. §. illud. C. de fide instrumen. Et ista opinio seruatur in practica secundùm Sal. ibi. & tenet Azo in summa. de contrahend. emption. C. column. penult. numer. 11. quæ est tenenda, relictis alijs opinionibus, de quibus per Anto. Gomez. in tracta. de cõtracti. capitulo secundo. numer. 18. l. 7. titul. 5. parti. 5. l. 2. & ibi Montalu. titul. 10. libro tertio. foro. legum. Nisi quis diceret, quòd dabat talem arrham, pro arrha & pro pagamento, & in signum perfectionis contractus, quia isto casu erit firmus contractus, & nulla pars poterit ab eo recedere. gloss. verb. compellitur. in dicto. §. 1. Insti. de emption. & vendi. Anto. Gomez vbi suprà. l. 2. ibi, *diere alguna partida del precio.* titu. 10. lib. 3. for. leg. d. l. 7. ibi, *Pero si quando el comprador dio señal, dixo assi, que le daua por señal, & por parte del precio, o por otorgamiento.* Quod verbum ibi, exponit Gregor. Lopez, dicens, *otorgamiento.* id est, non dentur nomine arrharũ, sed in signum perfectionis contractus. Et nota multùm istud verbum, nam non vidi (si bene memini) simile verbum in iure communi, nisi dicas, quòd hoc vult. l. quod sæpe. in princ. ff. de contrahend. emption. Hactenus ipse. Et hoc casu cùm habeat potestatem rei tradendæ, præcisè tenebitur venditor ad tradendum, & emptor ad pretium. Bartol. in. l. prima. vbi gloss. ponit opinionem Mart. ff. de actionibus empti. Idem Bartol. in. l. stipulationes non diuiduntur numer. 39. ff. de verb. obligat. & in. l. certi condictio. numer. 24. ff. si certũ petatur. Bald. in. l. vnica. column. penul. numer. 74. versic. Sed vltimò quæro. C. de sent. quæ pro eo quod interest profer. Idem Bald. in capitulo primo. §. si facta. si de feud. fue. controuersi. inter domi. & agna. & gloss. in. §. pretium. Insti. de emption. & venditio. gloss. quæ ita est intelligenda in capitul. cum Ioannes. verb. vacuam traderes. de fide instrumen. dict. l. 7. vbi Gregor. Lopez in gloss. final. & est magis communiter recepta opinio Marti. in dict. §. pretium. à gloss. relata quòd compellatur si est facultas rei restituendi præcisè, alioquin ad id, quod interest. secundum Gregor. Lopi. per tex. etiam ibi in. l. 7. verb. *à postre del.* titulo septimo. part. 7. Et omnes prædicti idem dicunt. Et est magis communis opinio secundum Felin. in dicto capitulo. cùm Ioannes. numer. 34. Iaso. in. §. actionum. numer. 147. Insti. de actio. & in dict. l. stipulationes non diuiduntur. column. 15. numer. 35. versiculo. Prima est communiter approbata. Couar. libr. 2. Variarum resolu. capit. 19. num. 1. Tamen dicendum est, quòd pereat periculo emptoris, vt in articulo præcedenti. Nam quanuis amittendo arrham secundùm præmissam opinionem liberetur à contractu, nec teneatur ad interesse in casu præmisso, contractus perfectus est, & validus interim, quo contrahentes non recesserunt dissensu expresso à contractu, nec constat de pœnitentia: quia iste casus quòd potuit pœnitere, non est præsumendus in dubio, cùm veniat contra factũ proprium. l. 3. ibi. nec credendus est quisquam genus testandi eligere ad impugnanda sua iudicia, sed magis vtroq; genere voluisse propter fortuitos casus. ff. de mili. testam. Alci. de præsumptio. regul. 3. præsumptio. 35. nu. 1. Item etiam, quia casus competens alicui de iure speciali, non est in consideratione, nec nocet actui valido de iure, an tequàm sit propositus in iudicio à parte, cui competit. l. 4. §. si is qui. ff. de fideicommissa. liberta. vbi apertè deducitur, quòd ea, quæ de iure speciali implorari possunt, non sunt in consideratione antequàm allegãtur, & impetrentur. l. exceptiones quæ personæ. §. fina. ff. de exceptio. l. nam posteaquàm. §. si minor. ff. de iureiurand. ibi, nec ẽ vtique quod minor est &c. Bart. in. l. fina. num. 1. col. 2.

col.2.versi.Venio ad quartam particulam. C. de senten.passis,& resti.Iaso.in.l.si bonorum.nu.4. col.fin.C.qui admit.Quo fit restitutum aduersus contractum validum de iuris rigore non debere restitui ad fructus perceptos ante restitutionis concessionem factam per ius speciale,ex premissis.De cuius tamen articuli veritate est videndus Couar.lib.1.Vari.resolut.cap.3.Et dicetur infrà. l.4.¶Vtrùm propter vitium incognitum emptori,dissoluatur contractus? Videtur quòd sic, nam vitium si est tale,propter quod emptor nõ emisset,vel tantum pretium dedisset,si vitium ei esset apertum,defuit consensus,ac eo deficiente,cõtractus,qui consensu perficitur,erit inualidus.argu. l.consensu.ff.de actio.& obligati.in princ. Insti. de obliga.quę ex consensu.Confirmatur ex diuo Ambrosio,libr.de officijs.vbi dicit, In contractibus vitia eorũ,quæ væneũt,prodi iubentur, ac nisi intimauerit vẽditor,quãuis in ius emptoris trãsierit,doli actione euacuantur.Declarat Domin. Sotus,ponẽs in hoc sex cõclusiones lib.6.de iust. & iur.q.3.art.2.Ioan.Methymnen. in Codice de restitutione.q.34.Confirmatur insuper, q̃ vendi tor teneatur ex vitio rei venditæ per.l. Iulian.in princ.&.l.tenetur ex empto.§.sed si vas.ff. de actiõ.empt.l.si seruus cõmunis.§.quod verò. ff.de furt.gl.verb.itẽ qui sciẽs.in.l.in rebus.18.§.item qui sciens.ff.commoda.l.12.&.l.21.&.l.63.titul.5. part.5.ergo venditio retractatur volente emptore propter vitiũ rei non cognitũ ei propter calliditatem venditoris. Quo fit,si res vendita pro libera,& absq; aliqua seruitute & tributo,appareat postea tributaria & subiecta seruituti,poterit emptor agere de nullitate contractus, & recuperare pretium,vel actione quanto minoris,si sciret tempore emptionis rem subiectam esse tali seruituti & oneri.l.1.§.venditor.ibi, Venditor si cùm sciret deberi seruitutem,celauit,non euadet ex empto actionem,si modò eam rem emptor ignorauit.Omnia enim,quæ contra bonam fidem fiũt, veniunt in empti actionem. Sed scire venditorẽ & celare sic accipimus, non solùm si non admonuit,sed & si negauit seruitutẽ istam deberi,cùm esset ab eo quæsitum.ff.de act.emp.l. si sterilis.§. si prædij.illomet.tit.l.si minor.C.eo.tit.l.63.tit. 5.part.5.l.quoties de seruitute.ff.ædili.edict.Imo imponens tributum, vel vendens rem aliquam, tenetur aperire emptori noui tributi,omne tributum & censum primæuum illius rei,& non declarans,tenebitur pœna dupli emptori applicanda. l.65.in Curijs Madritijs anni.1528. ibi, *Mandamos que las personas que de aqui adelante pusieren censos y tributos sobre sus casas y heredades y possessiones q̃ tengan atributadas,ò encensuadas primero a otro: sean obligados de manifestar y declarar los censos y tributos que hasta entonces tuvieren cargados sobre las dichas casas y heredades y possessiones,so pena que si assi no lo hizieren,paguen con el dos tanto la quantia que recibieren por el censo que assi vendieren y cargaren de nueuo à la persona à quien vendieren el dicho censo*. Ergo ex impositione pœnæ constat esse delictũ. Quam.l.limita.nisi prædiũ esset hæreditariũ,nam iustã causam ignorantiæ habet,qui in ius alterius succesit l.qui in alterius.ff.de regu.iur.gl.in.l.si sterilis.§. 1.ff.de acti.empt.gl.in.l.Iulianus.verb.interfuit. ff.de actio.empt.sed siue sciat,vel ignoret vitium rei vẽditor tenebitur pretium restituere, si rescindatur contractus,vel quanto minoris pretij propter impositã seruitutẽ,ex Greg. Lopez in.l.65. verb.tributaria.tit.5.part.5.Nã verbum,*callando*, ibi.positum,est accipiendũ secundũ eum siue sciẽter,vel ignoranter,hoc est quantum ad rescindendũ contractũ,vel agendũ quanto minoris.Intelligẽ tamen,nisi vitium esset compertũ ex rei euidẽtia emptori tẽpore contractus,quia isto casu non cõpetit redhibitoria:nã scienti & cõsentienti nõ fit iniuria.l.1.§.si intelligatur.l.quæritur.§. si nominatim.ff.de ædili.edict.l.1.§.vẽditor.ff.de act. empt.l.si fundũ.C.de euictio. Anto. Gomez de cõtractibus.c.2.nu.48.Itẽ etiã potest exemplificari,qñ seruitus esset apparens,veluti,si in domo vẽdita vicinus haberet fenestras apertas,vel tigna immissa in pariete ab vna parte,nã isto casu nõ tenebitur vẽditor, etiã si promisisset vacuã tradere possessionẽ.l.ea quæ cõmendandi.versi.quędam etiã.ff.de cõtra.empt.l.si tamẽ.§.ei qui.ff.de ædi. edi.Plenè disputat Alber.in.l.1.§.1.ff. de action. emp.Angel.in.§.prætorum.Insti.de iure natura. col.2.Grego.Lopez in.l.65.in gl.1.tit.5.par.5.Et est notandũ,q̃ si emisti equũ,qui non vult trãsire pontẽ,aut acerrimè formidat riuũ,vel flumẽ pertransire,potẽs,& sufficiens causa est ad compellẽdũ venditorem redhibere.gl.in.d.l.ea quæ commẽdandi.§.fin.verb.fallendi.Quã nota in practica.¶Itẽ si quis virginẽ se emere putasset cùm esset corrupta,ex empto cõpetit actio ad resoluẽdum cõtractũ,quia si sciuisset emptor qualitatẽ rei,seu personæ,non emisset.l.ex empto.§.si quis virginẽ.ff.de acti.empt.l.21.tit.5.par.5.¶Deducitur etiã,q̃ si in domo vendita vel conducta sit vitiũ ante cõtractũ,& ex eo etiã,q̃ tetris imaginibus,nocturnis illusionibus & tumultibus inquietẽtur habitatores,licet ab eo contractu recedere,& domũ relinquere dño ipsius,qui eã locauit,seu vẽdidit. tex.sing.in.l.habitatores.§.fi.ff.locat.vbi ait Iurisc̃onsultus,Si quis timoris causa emigrasset,an deberet mercedẽ,nec ne:respõdi, si iusta causa fuisset,cur periculũ timeret,quãuis periculũ verè nõ fuisset,tamẽ nõ debere mercedẽ:sed si causa timoris iusta nõ fuisset,mercedẽ nihilominus eũ debere.tex.

re.tex.in.l.in hanc ſtipulationem. verſ. idem iuris.ff.de dam.infect. Confirmatur ex his quę ſcribit Rip.in tract.de peſt.2.par.nu.17.verſ.Præſtat quarto colono.vbi in nu.22.citat.d.l.habitatores §.fin.& Anto.Gomez de contracti. ca.2.num.3. verſi.2.infero.dicit.2.infero,q; ſi conductor recedat à domo propter metũ malorum ſpirituũ non tenetur ſoluere penſionem. Item etiã propter peſtem vel aerem corruptum. Itẽ etiam, ſi minatur ruinam,& ſic conductor propter prædicta vitia liberatur à ſolutione penſionis pro illo tempore, quo res eſt vitioſa prædictis caſibus. Quod etiam locum habere in tetris,& imaginibus, ſeu ſpiritibus(quos duendes dicimus)in contractu locationis,& quot ſint vitia,propter quæ relinqui poſsit domus locatori, vt dictum eſt, in terminis tenet Couar.& dicit ſe in Granatenſi prætorio contro uerſum vidiſſe ampliùs quàm ſemel lib.4.Varia. reſolu.capi.6.& adducit dictam.l. habitatores.§. fin.& tenet Anto.Gomez vbi ſuprà. Et ipſe vidi Salmanticæ in contradictorio iudicio in prima & ſecunda inſtantia agitatum ſimile negotium,& quanuis fabuloſa & commentitia narratio a iudicibus viſa eſſet,quod vix ab ea opinatione recedere poſſemus in cauſa ſubiecta, & nos adduximus id ſine aliqua fraude conductoris contingere poſſe,vt iam ab antiquis traditũ erat,vt Plinius libr. 7.epiſtolarũ ad Surã.& Couar.ipſum & alios plura de hoc referentes commemorat, nec malũ ſeu mendacium eſt præſumendum ex aliquo pręmaximè bono viro, & quòd ſecundum deducta in proceſſu & probata deberet iudicare: etſi contra eius opinionem & præſumptionem eſſent, & alia huiuſmodi,ex quibus ita fortè in cauſa appellationis fiet,præſertim viſo optimo practico Couar.qui tunc non fuit,nec potuit deſignari ita in punctis hoc ipſum in ſpecie propoſita probantẽ, quia adhuc eius opera in.dict.4.lib.Var.non extabant excuſa. Quod eſt menti tenendum. ¶Dubium eſt, Quid erit,quando venditor obſcurè ac generaliter & confuſè vitia rei venditæ expreſsit vt pote, Vendo tibi equum pro cæco,claudo, & morboſo,cum omnibus alijs vitijs & morbis, & emptor fortè quia vitia expreſſa falſa, eſſe apparebant,quia non erat cæcus vel claudus exiſtimãdo alijs vitijs carere emit,ſi poſtmodum appareat morbus non expreſſus particulariter.vtrùm poſſit redhiberi? Reſpondendum eſt poſſe agere emptorem,ac ſi nullum vitium,vel morbum expreſſiſſet.l.ea quæ commendandi.verſ.dolum malũ. ff.de contrahend.emp.l.1.§.ſi venditor.verſi.Sed & ſi proponas.l.tenetur.§.fi.l.Iulianus.§.idem Iulianus.&.l.quæro.ff.de actio.emp.l.1.verſ.1.ff.de ædili.edict.Specula.& ibi ad eum Ioan.Andr.in titul.de emp.& vendi.§.nunc dicendum.2.verſi. Quid ſi venditor.& in tit.de reſci.vend.§.1.verſi. Quod ſi vẽdens equum.col.3.Angel.in.l.paciſci. ff.de pact.& in.l.ſi quis cùm aliter. ff. de verb. obliga.vbi Alexand.nu.4.Angel.Areti.in.§.prætorum.col.2.nu.1.Inſti.de iur.natu.gent.& ciui. Panor.in.c.cùm contingat.num.24.de iur.iur.& in.ca.iniuſtum.nu.3.& ibi Additio de rerum permuta. Et eſt pro hac deciſione.l.66.tit.5.par.5. Et ſic tenetur ſpecificè,& non inuolutè, ac artificioſè vitia exprimere,alias venditio propter vitium retractabitur. Quod etiam adnotauit Anto. Gomez de contracti.cap.2.nu.49.& Grego. Lopez. dict.l. 66. verb. embueltas. ¶Sed circa præmiſſa eſt dubium, Quis vendidit equum,vel boues,ſeu oues,quæ intra breuiſsimum tempus perierũt,eſt dubium, vtrùm præſumantur mortuæ ex vitio præcedenti & ſtanti tempore contractus, an ex ſuperuenienti? (vtilitas erit maxima, ac effectus ad dignoſcendum,cuius periculo,venditoris, an emptoris perijſſe dicantur.) Reſpondendum eſt propter breuitatem temporis præſumendũ eſſe deceſsiſſe ex infirmitate præcedente. Si poſt contractum intra triduum mortuus fuiſſet equus,vel boues,dũmodò haberent aliquod ſignũ morbi,vt pote cor macilentũ,iecur corruptũ,vel huiuſmodi. Ioã.And.ad Spec.de emp.& vend.§. nunc videndũ.verſi.Sed nota.quẽ refert & ſequitur Panor.in.c.iniuſtũ.col.2.nu.5.de re.permuta.Bald. in.l.2.col.3.nu.4.q.2.C.de reſc.vend.idẽ Bald.in l.1.col.2.nu.12.C.de ædili. action.Bal.& Flori.in l.paciſci.ff.de pact.& ibi Iacobinus à ſancto Georgio.nu.4.Boeri.& alij plures ab eo citati deciſio. 323.nu.12. Et ita practicatur ſecũdùm Cæpolam in actioni.nu.2.ff.de ædili.edict.& dicit bene notãdũ.argu.gl.ſingul.in.l.1.C.de emẽd.ſeruo. Licèt Ange.ibi.& in.l.ſiquis cùm aliter.ff.de verb.obligã. teneat contrariũ. Conſtat enim ſi res viueret ob vitiũ tale teneretur venditor, ergo & mortua ex vitio præcedenti præſumpto.arg.l.ſi ventri.§. in bonis.ff.de priui.credi.vbi ex his,quæ in cõtinenti fiũt,præſumptio deſumitur. Mõtalu.in.l.1. in gl.1.tit.17.libr.3.foro leg.hoc expreſſè dicit,adijciens q; ſit ſtandũ,vtrùm ex morbo præcedẽte fuit mortuus,dicto mareſcalli, id eſt, albeitari.l. argu.l.ſemel.C.de re mil.lib.12.cap.propoſuiſti. de probat. Si tamen nõ conſtaret per aliqua ſigna vnà cũ breuitate tẽporis mortuũ fuiſſe animal ex cauſa præcedenti cõtractu,cùm mors ex caſu & ſine aliqua infirmitate longæua,ſed inſtantanea euenire ſoleat,periret periculo emptoris,cuius eſt damnũ & cõmodũ poſt perfectã venditionem,& vẽditor,qui eſt debitor ſpeciei ante morã eius interitu liberari nõ ſit dubiũ.l.ſi ex legati cauſa. ff. de verb.obligat. Et in hoc caſu opinio Angel.vbi ſuprà,ſaluãda erit. Item etiã tempus quale ſit ad colli-

colligendã præsumptionẽ, q mortuus fuit equus vel mortuæ fuerunt oues, credimus nõ restringẽdũ fore ad triduũ post venditionẽ, sed ad minorẽ terminũ, vel maiorẽ, relinquendo iudicis arbitrio cùm in iure non sit expressum. l. 1. ff. de iur. delibe. cap. de causis. §. fin. de offi. delega. Tum etiam cùm versetur æquitatis ac humanitatis ratio, esset bonum, q saltem in aliqua pretij parte subuenire tur emptori, & sic quod damnũ inter eos diuideretur propter incertitudinẽ causæ, à qua successit mors tam repentina, & in breui post cõtractum. ¶ Dubitatur, equo vendito, vtrùm censeatur vendita sella, frænũ, & alia ornamenta? Et videtur dicendum, q si tempore contractus erat ornatus cũ sella, & fræno, & cæteris ornamentis, q cẽsendus sit vẽditus ita sicut fuit ostensus emptori. ex text. Bal. & Cæpol. in. l. ædiles. in princ. ff. de ædili. edict. & idem Cæpol. in. d. l. ædiles. §. vendendi. notab. 2. nu. 5. fol. 146. Ex quo colliges declarationes duas ad hanc quæstionem, videlicet eo casu, quo ornamenta haberent arma venditoris, vel cõsuetudo esset, q non venirent in contractu, quanuis tempore contractus fuisset ornatus equus: nã istis duobus casibus ex contraria præsumptione, quæ ex vnoquoque colligenda est, non venire testatur prædictus Cæpol. vbi suprà. Antoni. Gomez de contracti. cap. 2. num. 15. versi. Itẽ quero si quis simpliciter. Vnũ tamẽ est notandum, q vendito equo, seu mula, cũ fræno saltem & sella, non debetur gabella ex tali contractu, prout receptũ est in nostro regno Castellæ. Fortè est ratio, quia ex his, quæ solent necessaria esse ad militiam, nõ debetur, vt equis, mulis, iumentis venditis cum sella & fræno, & ex armis, nec de libris. vt habetur in. l. 31. quaterni Gabellarum. Cuius tenor est qui sequitur. *Otrosi, que no se pague alcauala de pan cozido, ni de los cauallos, ni de las mulas è machos de silla que se vendieren y trocaren ensillados y enfrenados.* &c. & l. 22. titu. 4. libr. 4. suprà. vbi diximus de libris. ¶ Quid autem esset, si res esset aliena, vtrùm emptor possit venditorẽ excludere à pretij petitione? Videtur q sic, nã ex facto illicito alias consequeretur premiũ, si pretiũ ei solueretur, quod minimè fatendũ est, q ex tali facto, dolo & fraude patrociniũ quis recipere possit, quia esset eius factũ approbare. ca. qui cum fure. de furt. ergo vero domino rei pretium, vel res est restituenda, vt præsumptionem furti excludat emptor. ex. l. in ciuilem. C. de fur. & l. 5. tit. 13. lib. 3. suprà. ergo nõ erit compellẽdus ei soluere, sed vero domino rei, cùm ab eo possit res vendicari, & emptor remanere sine re & pretio, igitur retinere poterit pretiũ, & rem sibi traditam, vt indemnis seruetur, & seruari possit ius vnicuiq;. Itẽ videtur: nam contractus rei alienæ in præiudicium veri domini non potuit valere, quanuis in præiudiciũ venditoris, si superueniat dominium, valeat, ac ad implemẽtũ cogi possit. l. si quis. ff. de acti. emp. ibi, Si quis alienã rem vendiderit, & medio tẽpore hæres domino rei extiterit, cogetur implere venditionẽ. l. rẽ alienã distrahere quẽ posse nulla dubitatio est, nam emptio est, & venditio, sed res emptori auferri potest. ff. de contra. emp. vbi glo. optima. Et omnino est videndus Pet. Vnzola in practi. artis notariatus. tit. De emptione rei alienæ. nu. 1. cum seq. l. 54. tit. 5. par. 5. vbi vẽditor omni casu cõpellitur soluere pretiũ emptori, siue nomine domini vẽdiderit, siue suo secundum Gregor. Lopi. ibi, verb. *En todas guisas*. per. l. mater. C. de rei vẽdi. & l. 1. C. de reb. alien. nõ alien. Si tñ emptor esset in mala fide, & certus, q res vendita erat aliena, non poterit de euictione, nec ad pretiũ agere. l. si fundũ. C. de euictio. Iaſ. in. l. fin. §. fin. C. cõmunia de legat. Io. Lup. in rep. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 65. nu. 53. Anto. Gomez omnino vidẽdus de cõtractibus. c. 2. nu. 42. vers. Septimus casus quando emptor. Couar. lib. 3. Var. c. 17. col. 3. vers. Ad eã quæstionẽ. vbi contrariã nec verã, nec cõmunẽ fore dicit. Quanuis Frãcisc. de Aret. in. l. si aliquã rẽ. nu. 5. ff. de acq. poss. contrariã omnium iudicio receptã dixerit esse. Et cõtra eũ est. l. 21. tit. 8. par. 5. l. 6. tit. 10. lib. 3. for. legũ. optima. l. 19. tit. 5. par. 5. ibi, *no es tenudo el vendedor de tornarle el precio, fueras ende.* &c. Quam vide. & ibi per Gregor. Lopi. verb. *tornarle el precio*. vbi agit, cui sit applicandum venditori, an fisco. Et cõcludit, q fisco, cùm pretium amittatur ex crimine, & fiscus est successor eorũ, quæ scelere quæsita sunt. vt in. l. Lucius. ff. de iure fisc. l. fin. & ibi gl. verb. *tornar al Rey*. tit. 22. part. 3. Et comprobatur ex. l. quemadmodum. verb. & emptor. & ibi Ioan. de Platea. C. de agri. & cens. libr. 11. Idem Plat. in. l. final. C. de fund. rei priuatę. lib. 11. Si autem sit ignorans, tenebitur restituere pretium, ac damna, & interesse emptori. l. qui officij. §. qui nesciens. ff. de contrahend. emptio. ibi, licèt emptio non teneat (quo ad rem secundùm glo. ibi.) ex empto, tamen aduersus venditorem experietur, vt consequatur, quod interfuit eius ne deciperetur. l. 19. tit. 5. part. 5. vbi Grego. Lopius in gl. fin. Tum etiã, quia vendens rem alienã, & eam cõtrectans, quæ contrectatio resultat ex traditione vera, committit furtum. gloss. in. l. item si res. verb. vsucaptæ. de alien. iud. mut. causa fact. l. alienum seruum. vbi gloss. C. de furt. l. 1. & ibi gloss. final. C. de vsucap. pro empti. vbi Cæpol. columna tertia. versicul. Nota. 2. numero sexto. Iaso. in. lege. tertia. §. si rem. numero tertio. ff. de acquirend. possessio. Segur. in repe. l. filius dum in ciuitate. numero. 42. vbi in additione dixi. ff. de acquirend. possessio. & Collectar. in cap.

cum

cum laicis.nume.12.de reb.eccles.dicit, quòd vendens rem alienam,committit furtum, ac de crimine accusari poterit. Intellige vt per Segur. & Ias. vbi suprà. scilicet, quando interuenit contrectatio,quæ resultat ex vera traditione:nam si res esset penes emptorem, ex tacita tali traditione non haberet locum,quia res non contrectatur.Secundò intellige, quòd eo casu,quo quis scienter vendat rem alienam,& se constituat nomine emptoris precariò possidere,committit furtum: quia cõstitutum habet vim traditionis,ex glo.in.l.ab emptione.ff.de pact. Ias.in dict.§.si rem.nume.4.Et quòd constitutum transferat possessionem ciuilem & naturalem,latè probat Andr. Tiraquel. de iure constituti possessorij.1.part.nume.2. &.3.Ergo non solùm emptio erit nulla, sed vendens sciẽter poterit accusari de delicto furti, & falsi, quippe cùm committat falsum, rem alienam pro sua vendẽdo,vt ex adductis à Cæpol. loco præmisso apparet. Et qui duobus in solidum eandem rem vendidit diuersis contractibus,pœna falsi est coercendus.l.qui duobus. ff. ad legem Corneli.de falsis.l.7.titu.7.part.7.Angel.Areti. in tract. de malefic.verb. *Falsario*.versic.Quæro an vendens.nume.31.fol.165.colum. prima. paruæ impressionis. Fabian.de monte in tracta. de emptio. & vendi.3. quæst.principa.versi. Vigesimosextò an quis.nu. 50. Limita tamen, quando vendens rem duobus ex eo vendidit, quia primus emptor non soluit pretium, quia non incidit in crimen falsi. Bald. post Odoffred.in.l.venditor ex hæreditate. ff. de hær.vel actio.vendi.& in capit.primo.§.si facta.si de feud.fue.controu.inter domi.& agna.Bald. Salice.& cæteri in.l.quoties. C.de rei vendic. Imol. Cuman.Alexand.& Iaso in.l.à diuo Pio.§. si emptor.colum.2.ff.de re iudi.Fabia.vbi suprà. & August.Arimi.ad Angel.de maleficijs.verb. *Falsario*. nume.31.Carol.Molinæ.in consuetu.Parisien.sib. priori parte.§.23.versic.Fortiùs inquit Bald.num. 18.Faciunt quæ scribit Curti.Senior.consil.22.Titius & Seius.colum.2. Quod sanè intelligendum est, quando emptor primus fuit in mora soluendi,nempe,si quis emit rem, dicendo, hinc à duobus diebus mittam pretium, alias transacto termino, visus est recessisse à contractu: quia non seruanti fidem, fides ei non est obseruanda, transcurso tempore sic statuto, quod interpellat pro venditore.l.magnam.C.de contrahen. & commit.stipul.l.traiectitiæ.§.de illo,ff.de actio.& obligat.& argumen.cap.peruenit.de iure iuran.vbi glos.verbo.paruisse. ¶ Circa præmissa dubitatur. Res vendita fuit diuersis cõtractibus in solidum duobus, secundo autem ignorante fuit tradita,vter sit præferendus? Dic quòd secundus ratione possessionis.l.quoties.vbi per Iaso.late. C.de rei vend. Insigniter, ac latè declarat Anto.Gomez de contractibus.col.2.nu.20.Couar.lib.2.c.19.l.5.& ibi Grego.Lopez,tit.5. par.5. verb. *Dos vezes*. ¶ Vtrùm autẽ emptio in re proprie locũ habeat? Dicendũ est q̃ non.l.suæ rei emptio non valet,siue sciẽs,siue ignorans emit.ff.de contrah. emptio.l.8. tit.5. parti.5. debet enim esse diuersitas inter vendentem,& ementem.l.pupillus.§.item ipse. ff. de aucto.tut. Et est ratio naturalis: quia in cõtractibus est quædam digressio de persona in personam re spectu acquisitionis, & ideò requirit duo extrema. vt tradit Bald. in.l.secunda. colum.secunda. C.si seru.exter.vbi agit, quando valeat mandatũ de re propria emenda. Ad idem est videndus Decius in.l.neque pignus.nume.6.ff.de regu.iur.vbi in nu.5. per illum text. probauit prædictam conclusionem.Et ibi Cagnol.versic.Tertiò nota.nume.14. ideoque nemo rem suam vtiliter stipulatur.l.nemo.ff.de verborum oblig. & quæ ibi not. Ias.colum.2.notab.1.Quæ regula procedit, quando res esset propria pleno iure, & omni respectu, & sic in eo,quo deficit esse sua, poterit emere. Ias. in.l.huiusmodi.§.qui seruum.nu.12. ff. de legat.1. & in.l.planè.§.quod si rem.num.2.eod.titul.Vel quando res esset communis,emendo eam intelligitur emere partem suam,quam habet in illa communione.Ias.in.l. si fundum per fideicõmissum. nume.14.ff.de legat.1.Si autẽ dubites,vtrùm quis possit contrahere super re propria,breuiter sub distinctione respondere poteris, Aut vult contrahere ipsam rem propriam alteri alienando per viam contractus venditionis, vel donationis, seu permutationis, & isto casu indubitanter poterit: nihil enim tam cõueniẽs naturali æquitati,quàm voluntatem domini volentis rem suam in alium trãsferre,ratã haberi.§.per traditionẽ.Inst.de rerũ diui.l.qua rõne.§.literæ.ff.de acqui.rerum domi. Domi.Sotus lib.4.de iusti.& iur.q.5.artic.1.dum tamen dñs sit habilis persona ad alienandũ, nempè homo sanæ mẽtis,& maior,ac res sit talis, quæ alienari possit. Aut vult rem propriã quis acquirere,& tunc subdistinguendum est. Aut deficit ius aliquod sibi in ea,vt possessionis,vel vsusfructus, & tunc etiam potest contrahere super re propria, illud ius sibi acquirendo.l.si in emptione.§. Item si emptor.versic.rei suæ.ff.de contrahen.emptio. Petrus Vnzola in practi.artis notariatus.rub. De contractu inutili ratiõe rei suæ.nu.4.fol.218.col. 4.tex.in.l.18.& ibi not.Montalu.tit.5.par.5.Aut nullũ ius deficit,& vult quærere rem propriã per emptionem,aut per stipulationẽ. Si per emptionem,distingue.Aut purè,aut sub cõditione.Si purè emit quis rem suam, tunc non valet,siue sciens, siue ignorans rem suam esse.Hoc tñ est aduertendum,q̃ qui ignorans emit,& pretiũ soluit, repete

re potest. Sed si scienter emit, & pretium soluat, non repetit. l. suæ rei. ff. de contrahen. emptio. & dict. l. 18. tit. quinto. part. quinta. Sin verò sub conditione emat, in casu, quo sua esse desierit, bene valet, adueniente conditione, quòd res non sit sua. vt in. l. cætera. ff. de legat. primo. l. existimo. ff. de contrahenda emptio. vbi ait Iurisconsultus Marcellus, Existimo posse me id quod meũ est, sub conditione emere: quia fortè speratur meum esse desinere. Cùm autem quis per stipulationẽ velit rem propriam, etiam distinctionem recipit. Nam aut stipulatur sibi dari, aut restitui. Si stipulatus fuerit eam rem sibi restitui, bene potest. l. nemo rem suam. ff. de verborum obligationib. Sin verò stipuletur rem suam sibi dari, non valet, etiã si sua esse desinat. §. primo. Instit. de inut. stipula. l. si rem & ibi plenè nota. ff. de verborum obligat. Cùm verò quis stipuletur rem propriam sibi dari sub conditione, bene valet, si tempore existentis conditionis, res illa desierit esse sua. l. nemo rem suam. ff. de verborum obligationib. l. cætera. ff. de legat. primo. ¶ Dubitatur, Vtrùm valeat stipulatio illius rei, quæ nunc non est in dominio stipulantis, eo casu, quo in futurum sua sit? Respondendum erit, Cum quis stipulatur rem cùm sua sit, nõ valet stipulatio. §. item nemo rem suam. & ibi gl. fina. assignat rationem. Instit. de inutili. stipulatio. Sed si dixeris, Si nauis ex Asia venerit, promittis talem rem, & interim fiat mea, aut ex causa lucratiua fit mea, & non tenetur promissor. l. oẽs debitores. ff. de actio. & obligat. Aut ex causa lucratiua fit mea, & tunc ad æstimationẽ tenetur promissor. l. si is qui Stichum. & ibi glo. prima. ff. de actio. & obligat. & notatur in. l. si rem meam. ff. de verborum obligationib. ¶ Dubitatur eo casu, quo emptor non denuntiauit litem motam super re empta venditori, qui succubuit, nec appellauit, vtrùm agere possit de euictione? Quòd teneatur denuntiare venditori, ac requirere speciali ter vt veniat ad defendendum, tenet Ioan. Andr. in additio. ad Specul. titul. de emptio. & vendi. §. fina. Barto. & Salice. in. l. emptor. ff. de euictioni. Barto. in. l. non solùm. §. morte. & ibi Alexan. colum. 13. ff. de noui. oper. nuntia. & Bald. in cap. primo. colum. 2. de feudo vasalli ab aliquo fue. inti. dicit, quòd sola denuntiatio, etiam sine requisitione, quòd defendat, sufficit ad effectum, vt ille teneat defendere. Ergo non facta denuntiatiõe, venditor, qui si fuisset requisitus, allegasset de suo iure, & non succubuisset, non debet teneri de euictione. In specie proposita expressa est. l. 36. versi. *El septimo.* titul. quinto. parti. quinta. l. 7. titul. decimo. libr. tertio. foro legum. Præterea text. in ca. fina. de emptio. & vendi. vbi venditor de euictione non tenetur eo in casu, quo emptor litem sibi motam venditori non denuntiauerit, vt susciperet litem & vocem causæ, ipsamque defenderet. l. emptor. C. de euictio. l. prima. C. de peri. & cõm. rei vendi. l. 36. titu. quinto. par. quinta. & ibi Montalu. Couar. libr. tertio Variarum resolut. cap. 17. numer. secundo. versicu. Deducitur tandem. vbi multis modis hanc conclusionem explicat. & Antoni. Capici. decisio. 106. decisi. Capellæ Tholosanæ. 207. vbi additio. Stepha. Aufrerij ponit quinque limitationes. & Hippolyt. singul. 656. Venditor regulariter. Item non tenetur, quando emptor compromisit in arbitrũ. l. si dictum. §. si compromisero. ff. de euictio. vbi gloss. verb. feci. dicit idem esse, si in iudicem ordinarium, cui non erat subiectus, consensit, ex ratione eiusdem legis. quã dixit singul. Ludoui. Roma. singu. 12. Nunquid dispositio. Idem si deferat iuramentum. vt per Bart. nume. sexto. in. l. manifestæ turpitudinis. ff. de iure iuran. Cremensis & ibi additio. in singu. 114. Tu scis, quòd si compromisit. Antonius Burgens. in cap. fina. de emptio. & vendi. colum. 7. nume. 14. in fine. Item etiam si vẽditor promitteret euictionem quocunq; modo contingentem, non tenetur emptor facere denuntiationem litis motæ gl. in. l. cum pœna. ff. de arbit. quam sequitur & intelligit Couar. libr. 3. Variarum resolut. cap. 17. num. septimo. Et est notandum, quòd denuntiatio litis motæ est facienda legitimo & congruo tempore, quo quidem adhuc venditor possit litem suscipere, & rem ipsam defendere, nempè, ante litis cõtestationem. Henric. in capit. fina. de emptio. & venditione. Montalu. in. l. 7. gloss. tertia. titulo. decimo. lib. tertio. foro legum. aut non nimis iuxta sententiam text. in. l. si rem. §. fin. ff. de euictio. gloss. in dict. cap. fin. verb. institutum, id est, ante testium publicationem prioris instantiæ. l. 32. & l. 36. titu. quinto. part. quinta. Vnde Ioan. Igneus in. l. propter veneni. §. vltimo. num. 18. ff. ad Syllani. credit esse veriorem opinionem, & tutiorẽ, quod isthæc denuntiatio fiat ante conclusionem in causa. Addit tamen apud vtriusque iuris interpretes magis receptum etiam in forensi examine hactenus fuisse, denuntiationem istam sufficere fieri etiam post sententiam, modò eo tempore integra sint iura defensionis, possitque venditor se ipsum & emptorem defendere. quemadmodum tradit gloss. in. l. si rem. §. quolibet. ff. de euictio. Ioannes Andr. Hostiens. Antonius, & Imol. col. secunda. in dict. cap. fin. de empt. & vendi. Couar. lib. 3. Variarum resolut. ca. 17. nu. 8. versi. Octauò non est satis. Item etiam venditor non tenetur de euictione, etiam si ei fuerit denuntiata litis quæstio, si emptor litem prosequens, contumaciter abfuit tempore sententiæ. l. si ideo. in princip. ff. de euictio. l. emptor. C. eodem titul. text. in capi. fina. de

fin.de empt.& vendi.l.36.versi. *Otrosi dezimos, que si el comprador*. titul.5.part.5.Couar.vbi suprà.nume.9.Qui nu.10. etiam dicit venditorem non teneri de euictione, etiam si denuntiatio ei fuit facta,quando per iudicis imperitiam, errorem, seu nequitiam fuit res applicata tertio vendicãti,quia casus fortuitus censetur.capi.primo. de noua forma fidelita. sed casus talis contingens post perfectam venditionem emptori,& non venditori ante moram iniungitur.§.cùm autem.Instit.de emptio.& vendi.l.1.C.de peri.& commod.rei vend. Ergo & in casu præmisso.tex.est in capit. fina.de emptio.& vend.& in.l.si per imprudentiam.ff.de euictio.l.36.& ibi Montalu.in glo.1.versi. Vndecimus si per iniuriam. titul.5. part. 5. Regulariter autem emptor agit contra venditorem de euictione.vt in.l.emptor fundi. C. de euictio.l. non dubitatur.eod.titul.l.si in venditione. ff.de euictio. l.7.titu.10.libr.3.foro leg.l.32.titul.5.part.5. Matthæ.de Afflictis in cap.primo.nume.1.si de feudo vasallus ab aliquo fue interpellatus.& in capi.primo.de controuersia inter vasall. & alium. nu.22. Socin.in tract.regul.cum fallent.regul. 438. quadraginta & duobus modis hanc regulam limitat Matthæ.de Afflict.in capit. primo. §. rursus si fideles.nume.15.vsque ad 63. quibus modis feud.amit.Montalu.etiam in dict.l.7.titu.10. libr.3.for. & in dict.l.36.titul. quinto. parti. quinta. Couar. libr. tertio. Variarum capit.17. Antoni. Gomez bene tractat hanc euictionis materiam de contractibus.capit.secundo. num.33. Qualiter autem debeat fieri denuntiatio venditori litis motæ, est dubium. In quo sunt qui dicunt, denuntiationem necessariam esse insimul cum libello litis in forma publica. Ita Bartol.in.l. non solùm. §. morte. numer.51. ff. noui oper.& in.l.emptio. C.de euictio.vbi Bald.& Salic.Angel. & Imol. in.l.in executione.§. in solidum. ff. de verborum obligatio. Cardin.per text.ibi in Clemen.causam.in versic. Idem quoque.de electio.Andr.Sicul.in cap.fina. nume.5.& Anto.Burgens.num.secundo.de emp. & vendi.Felin.in cap.cùm.M.num.63. de consti. Alexan.in dict.§.morte.& ibi Anto.Rube.num. 674.Dicit & communem Claudi. de Seysello ibi num.93.Ias.num. 38. Pet.Dueñas in tract.regularum cùm fallen.reg.243.Anto. Gomez de contracti.capit.2.nu.39.qui dicit,quòd denuntians,licèt prædictam formam omitteret, non amitteret ius euictionis,nec in practica præmissa forma est necessaria.Ita tenet Angel.in dict.l.emptor.C.de euictio.dicens ita obtentum esse de consuetudine. Et Ludou.Roma.in dict.§.morte.nu.12.Sed communis,& sic prior opinio potest intelligi, vt locũ habeat,quando denuntiatio fieret à parte sine iudicis authoritate.ex Alexã.in.l.in executione.§. in solidum.ff.de verbo. obligat.& Anto.Gomez vbi suprà.cap.2.num.33. ¶Quæritur, Vtrùm quis compelli possit ad vendendũ rem propriam? Respondendum est, quòd regulariter nõ possit quis compelli.l.nec emere.C.de iure deliber. Dixi in l.secunda.titu.23.lib.2.ordina.col.713.vbi subijcio aliquos casus,quibus quis compelli potest.& Antoni.Gomez de contracti.cap.2.nu.51.quæst.fin. ¶Dubitatur vlteriùs, Ex quibus causis cõtractus venditionis rescindi valeat post perfectam venditionem? In quo dubio dicẽdum est rescindi posse contrario consensu partium ante traditionem. Quia sicut contractus talis fuit absolutus & perfectus solo partium consensu & volantate, ita per contrarium consensum ab eo recedi potuit. text. in.l.1.&.l.2. C.quando liceat ab emptione reced. & ibi not.glo.Odoffred.Petrus Bellaperticanus. Cyn.Bald.Salicet.& reliqui docto. l. iurisgentiũ. §.adeò.ff.de pact.cap.2.& ibi glo.de sponsali.glo. in cap.1.de reg.iur.Bald.per text.ibi in.l.emptor. ff.de pactis.l.2.in fin.verbis. dum dicit. *no se pueda desfazer la vendida, fuera por auenencia de ambas las partes*.titul.10.lib.3.foro legum. & ibi notat glossf. final.Et sic restringe.l.7. ibi, *non se pueda arrepentir ninguno dellos, ni desfazer la vendida que no vala*. titul.5. part.5. scilicet, quando alter istorum contrahentium vellet recedere à contractu, qui consensu perficitur solus, & de per se, non adhibito consensu alterius,secùs si coniunctim, & vno consensu vellent recedere.l. nihil tam naturale. ff. de regul.iur. capi.primo.eod.titulo.Quæ conclusio locum habet,etiam si fiat per pactum nudum, siue fiat incontinenti, vel pòst ex interuallo, vt ex præmissis iuribus colligitur. Nec sufficit dicere, quòd pactum nudum non est sufficiens ad tollendam vtranque obligationem.vt in.l.si vnus.§.pactus ne peteret.ff.de pactis.& ibi communis nota docto.¶Nam illud procedit in contractu verborũ, non tamen in istis contractibus, qui consensu celebrantur, quippe cùm solo consensu,vt dixi,celebrantur,eodem consensu contrario dissolui opus, est.ex Barto.in dict.§.pactus ne peteret.col.3.nu. 10.Paul.in.l.ab emptione.ff.de pact.intantum,q̃ si inter partes fiat conuentio,dicendo inter se, recedamus à contractu à nobis celebrato super tali re,quomodocunque appareat de hac re, & constet de animo, & voluntate recedendi à contractu, pars repugnans tali consensui & obligationi prouenienti ex dissensu,non erit iuuanda ex contractu sic resoluto, sed condemnanda ex isto posteriori consensu resolutiuo,ex quo constat obligationem & consensum præcessisse naturalem & ciuilem. ex Regia lex triginta. titulo octauo. libro tertio ordinamenti. & sic contractus erit reuocatus, & si tradita fuit res vendita emptori,

tenebitur per prædictam. l.3. ad reuocandum contractum, & rem tradendam venditori, quia iam adfuit voluntas obligatiua ad hoc, quæ sufficiens est ad compellendos contrahentes ad præmissa. Quanuis de iure communi aliud esset. ex. l. ab emptio. §. fina. de pactis. & ibi Doctor. vt notat insignis Antonius Gomez de contractibus. capi. secundo. nume. 21. reputans hoc nouum & singulare. ¶ Sed dubium est, Perfecta venditione, & confecta scriptura, partes communi consensu resoluunt eam, Vtrùm intelligatur etiam ad hoc, vt non teneantur soluere gabellam? Et videtur, quòd cùm ex tali contractu debeatur gabella, ex l.3. quaterni gabellarum, præcipiẽte, quòd ex omni contractu emptionis debeatur gabella Regi, & hic iam fuit contractus perfectus, nec pro infecto haberi potest, cùm consistat in facto, præsertim interueniente traditione rei venditæ, ex quo ius fuit quæsitum fisco, ergo à partibus non potuit tolli. Item quãdo statutum dicit, quòd venditor, seu emptor, teneatur ratione contractus certum quid domino loci, seu fisco soluere, si contractus postmodum rescindatur ex nullitate ipsius, non debetur illud quid, seu gabella: quia potestas euictionis, tollit intellectum acquisitionis. l. posthu. ff. ad Trebellia. Si tamen non ex inualiditate cõtractus, sed ex transactione, seu partium conuentione rescinderetur contractus, tenerentur ratione statuti gabellam soluere. ex Barto. in l. si duobus. §. sin autem. num. primo. & Bald. in dict. l. §. sed quia nostra. colum. 2. nume. 4. C. communia delegat. Quanuis Ludouic. Roma. consil. 78. col. fin. citando Bald. dicat ipsum dixisse, quòd ex cõtractu validissimo, ex voluntate tamen contrahentium rescisso, gabellam minimè debitam esse. Nam non ita indistinctè loquitur (pace eius salua) Bald. loco præmisso, sed cum distinctione, prout diximus, ergo contra Romanum, eiusque relationem, imò quòd ex valido contractu rescisso voluntate partium debeatur gabella. Quam cõclusionem Ang. Perusi. in authen. de nup. §. quia verò. sub numero. 42. expressè comprobat hisce verbis formalibus. Nota ex hoc. §. iuncta dict. l. si constante. in fin. ff. soluto matri. quòd si de quolibet contractu debet solui gebella ad certam rationem, & contractu perfecto partes velint à contractu recedere in totum, vel in partem minuere, ad hoc vt non soluant, quòd non possunt: quia cùm sit ius quæsitum communi ad gabellam, non potest recedi à cõtractu in præiudicium communis. per regulam, Quia factum nostrum non tollitur. vt in reg. Ius nostrum. Hactenus verba facit Ang. & sunt notanda. Ex contractibus aliàs nullis, & inualidis, non debetur gabella, ex Segur. plures ipse & nos in additionibus ad eum citantes authores in repeti. l. prime. §. si vir. nume. 157. ff. de acquirẽ. possess. & Carol. Molinæ. in consuetu. Parisien. prima part. §. 22. nume. 32. non ergo quando venit rescisio ex voluntate partium, sed ex legis permissione, per præmissa. ¶ Præterea, quòd resoluto, & cancellato contractu ex partium conuentione debeatur gabella, constat ex. l. 2. ibi, *Los vendedores paguen enteramente el alcauala de todo lo que se vendiere.* Et in. l. 3. ibi, *que alguna cosa vendieren, otro caren. &c.* in legibus quaterni. Sed venditione perfecta, vt vides, fuit ius recuperandi gabellam fisco Regis, seu gabellarijs: ergo semel ei quæsitum, non potuit derogari absque eius consensu, ex mero partium consensu. l. fina. ff. de pactis. Hanc partem voluit idem Bald. in. l. si constante. in fin. C. de donat. ante nup. dicendo. col. fina. Nota, quòd ius quæsitum tertio mediante contractu, non potest tolli, eo inuito. Facit de verb. oblig. l. qui Romæ. §. Flauius. nisi ille, qui contraxit, esset dominus illius, ad cuius vtilitatem contrahebat: quia sicut habebat in potestate eum, ita & vitam eius. vt l.3. ff. de seru. export. l. fina. ff. de pact. l. post mortem. §. fina. ff. de bono. possess. contra tabul. l. filiæ meæ emancipatæ. ff. solut. matri. Hactenus verba facit Bald. Angel. in. l. acta. paulò ante fin. & ibi Imol. & Alexand. colum. 1. num. 8. ff. de re iudica. Idem Alexan. in. l. in insulam. §. fin. colũ. vlti. nu. secundo. ff. solut. matri. Andræ. Barbat. consil. 43. incipien. Sempiterna. colum. 1. libr. secundò. Bertachi. in tracta. de gabellis in. 3. part. 8. partis. quæstione. 14. Angel. & Alexander in. l. iurisgẽtium. §. adeò. ff. de pactis. Philipp. Deci. in. l. petens. colum. secunda. nume. sexto. C. de pactis. Tiraquel lus lib. secundo. de retract. §. sexto. gloss. secunda. numero decimo. versicul. Ex ijs autem quæ dicta sunt. subijciens hanc sententiam ab omnibus receptam esse, & vix reperiri posse, qui aduersam tueatur sententiam, præter Roman. consil. 78. colum. fina. & Andre. Barbat. consil. 14. incipien. Clementissime. colum. prima. libr. quarto. Sed præmissa sentẽtia communis priori loco adducta est probanda, quam tenet Felin. consil. 10. incip. Dirige domine verba mea. col. 2. nume. 6. Tandem de contractu emptionis & venditionis hæc dixisse satis sit. Cætera videnda erunt per Specul. titu. de empt. & vendi. vbi plura vtilia scripta reperies. Et Fabian. à monte in tract. de emptio. & vend. non nulla etiã scripta posteritati reliquit. Et quia quotidie materia hæc in forensibus versatur disceptationibus, visum mihi est non ab re futurum, si formas tam respectu emptionis quàm venditionis, quæ secundum Stylum hodiernum in iudicijs deduci solent, lingua vulgari, vt iuniorũ aduocatorũ desiderio faciam satis, in medium afferam. Quarũ quæ de emptione, talis est, quæ sequitur.

Muy

Muy Magnifico Señor.

PEDRO Maldonado vezino desta ciudad de Salamanca parezco ante v.m. y pongo demanda à Iuan de Solis vezino otrosi de la dicha ciudad, è digo que es ansi, que yo le compre vnas casas que son en tal parte, linderos de vna parte casas de. N. y de la otra casas de. N. è por delante la calle publica, las quales casas el me las vendio, è yo se las compre por precio y quantia de mil ducados, los quales le he dado è pagado. y ansi es, que puesto que el tiene recebido el precio, no me quiere entregar las dichas casas, puesto que à ello es obligado sin tela de juyzio. Porque pido à. v. m. hauida mi relacion por verdadera, o tanta parte, que baste al vencimiento desta causa, por su sentencia diffinitiua, o por otra, que en tal caso lugar aya, condemne al sobredicho fulano, à que me entregue las dichas casas, con mas los intereſſes è alquileres dellas que han rentado despues que yo le pague el precio, porque me vendio las dichas casas, que estimo en cada vn año en quarenta ducados, ansi mesmo con los que rentaren, o pudieren rentar hasta el dia de la real restitucion, sobre que pido justicia. Para lo qual, y en lo necessario el officio de. v. m. imploro, costas pido y protesto.

Libellus, & forma in actione venditionis, initium sumendo, vt in proximo libello, erit huiusmodi.

EDIGO que ansi es, que yo vendi al dicho N. vna heredad de pan lleuar, que esta en tal lugar, que son linderos de la vna parte huerta de fulano, y de la otra tierra de. N. la qual dicha heredad le vendi por precio y quantia de quatrocientas mil marauedis, porque fuymos yguales y concertados, y ansi es, que yo le entregue la dicha heredad, y el la tiene y posſee, y ha gozado de los fructos y rentas della, y no me quiere pagar los dichos marauedis, porque se la vendi, puesto que à ello es obligado. Porende à. v. m. pido hauida mi relacion por verdadera, o tanta parte, que baste para alcançar cumplimiento de justicia, por su sentencia diffinitiua, o otra, que en tal caso lugar aya, condemne al sobredicho fulano, à que me de y pague las dichas quatrocientas mil marauedis, porque le vendi la dicha heredad, con mas los intereſſes, è daños que se me han seguido por no me hauer dado los dichos dineros, que protesto declarar en la prosecucion desta causa, sobre que pido justicia. Para lo qual &c.

¶ Præmissis his, quæ de contractu emptionis & venditionis, & libelli forma dicta sunt, cùm locatio & conductio proxima sit præfatæ emptioni & venditioni, ijsdemque regulis, testimonio Iustiniani Imperatoris in Instit. de locatio. & conduct. consistat, meritò videnda erit forma locationis & conductionis, cuius tenor vnius post alteram talis erit.

Forma libelli in actione locati.

EL Doctor Diego Perez por persona de mi Procurador parezco ante v.m. y pongo demanda à Iuan Martin. Contando el caso della digo, que es ansi, que yo huue alquilado vnas casas mias, que son en esta ciudad à la colacion de Sant Ysidro, en la rua nueua, linderos por vna parte casas de fulano, y por la otra casas de la yglesia mayor desta ciudad, y por delante la calle publica al dicho Iuan Martin, por precio è quantia de veynte ducados, que summan siete mil y quinientos marauedis en cada vn año, è se las alquile por vn año, que començo à correr por Sant Miguel de Septiembre de 1560. el qual es ya cumplido, y en el termino acostumbrado se las desauzie, diziendo q̃ no queria q̃ las viuiesse por mas tiẽpo, antes le requeri me las dexasse libres y desembaraçadas acabado el dicho arrẽdamiento, y siendo el dicho fulano à ello obligado, no lo ha querido, ni quiere hazer sin cõtienda de juyzio, dado caso q̃ por mi ha sido requerido. Por que pido à. v. m. hauida mi relacion por verda-

AYUNTAMIENTO de VALLADOLID BIBLIOTECA

dera, o tanta parte, que baste para en este caso alcançar justicia, por su sentencia diffinitiua (o otra que en tal caso lugar aya) condemne al dicho Iuan Martin que me restituya las dichas casas, tales y tan buenas como estauan al tiempo que se las alquile, con mas todas las llaues, y cerraduras, y candados, y aldauas de todas las puertas de casa y ventanas, y ansi mesmo le condemne, à que me pague los daños è intereses que se me han seguido por no me hauer dexado las casas libres y desembargadas en tiempo como deuia en diez mil marauedis, que estimo el dicho daño, salua la tassa judicial de. V. m. Sobre lo qual pido ser me hecho cumplimiento de justicia, y en lo necessario el officio de. V. m. imploro, costas pido, y protesto.

In actione ex conducto libellus est hoc modo formandus.

EDIGO que es ansi, que el dicho Doctor se concerto conmigo, è me arrendo vna dehesa suya que tiene en tal lugar, jurisdicion desta ciudad, de que son linderos de la vna parte dehesa de Pedro, y de la otra parte tierra de Iuan, la qual me arrendo para pasto è labor por precio è quantia de dozientas mil marauedis, pagados en cada vn año à tales plazos. Y ansi es, que venido el tiempo, en el qual me hauia de entregar la dicha dehesa, y dexarme la libre y desoccupada para que yo la pudiesse pastar, y labrar, y aprouechar me della conforme a lo entre el y mi concertado, no la ha querido, ni quiere hazer sin figura de juyzio, antes la come con sus ganados, è la tiene occupada, por manera que yo no puedo vsar, ni aprouechar me della. Porque pido à V. m. del sobredicho fulano me haga entero cumplimiento de justicia, declarando mi relacion por verdadera, o en tanta parte, que baste para alcançar en este caso victoria, e por su sentencia diffinitiua, ò otra, que en tal caso lugar aya, condemne al dicho fulano, à que me entregue la dicha dehesa que assi me arrendo, y me la dexe libre y desembaraçada para que la pueda gozar por todo el tiempo del dicho arrendamiento, que son nueue años. E no la dexando libre, lo condemne en los intereses que se me han seguido y siguieren en todo el tiempo que no me dexare libre è desembaraçada la dicha dehesa, que estimo en cada vn año en cinquenta mil marauedis, salua la judicial tassa de. V. m. Para lo qual, y en lo necessario el officio de. V. m. imploro, justicia y costas pido y protesto.

Replica per viam exceptionis, ex parte rei conuenti.

IVAN en respuesta de vna asserta demanda puesta à pedimiento, y por parte del Doctor Diego Perez, en que en effecto dize hauer me desauziado en tiempo ciertas casas suyas, en las quales al presente viuo, y que se las dexe libres y desembargadas para que el las de a quien quisiere, y sobre esto haze sus ciertos è indeuidos pedimientos, cuyo tenor en lo necessario aqui hauido por expresso, Digo la dicha demanda no proceder de hecho, ni hauer lugar de derecho, por no ser puesta por parte, ni contra parte, en tiempo ni forma de derecho, y por lo general que dezir y allegar se suele que, he por repetido, carescer de relacion verdadera, niego la segun è como en ella se contiene, con animo de la contestar, como la contesto, si digna es de contestacion. Lo otro, porque el dicho desauzio nunca se me hizo, a lo menos en tiempo, y en forma deuida conforme a la costumbre desta ciudad, por lo qual fue visto auer me la reconduzido por el año siguiente, que començara de sant Miguel de Septiembre de 1561. y ansi no ha lugar lo que pide. Lo otro, porque me la tiene alquilada por tres años, como en su tiempo y lugar se prouara, y durante el dicho tiempo no tiene q̃ me inquietar, y molestar como me molesta. Lo otro, porq̃ en caso no cõfessado, q̃ el dicho desauzio viniera passado,

como

do, como el aduerso dize, que no passo, no ha lugar, por ser yo estudiante, y persona priuilegiada, tal, que por constituciones, y priuilegios desta Vniuersidad, no se pudo alquilar à otro sin mi consentimiento, so pena de excommunion lata sententiæ, y el arrendamiento es ninguno en mi perjuyzio, si alguno paresciere estar hecho, aunque sea à decennio, por ser como sera in fraudem y à effecto de me quitar la dicha casa, y assi no es valido, y pues me compete derecho de retencion por el tanto, pido à. V. m. sea en las dichas casas como inquilino primero amparado, y repellido el aduerso. Lo otro, porque en tiempo le tengo requerido, que no me quitasse las dichas casas, porque yo las queria è quiero viuir por el tanto, y por decennio si las huuiesse de alquilar à otra persona, y assi el arrendamiento à decennio asserto fue y es ninguno, despues que el dicho mi requirimento precedio. Lo otro, porque si dize las vendio, yo no tengo porque dexar las, porque me las alquilo el dicho Doctor con pacto y condicion, que ni por venta, ni para viuienda suya, ni de sus hijos, ni otra alguna persona se dexasse de cumplir el dicho arrendamiento hasta ser cumplidos los dichos tres años, porque la tengo arrendada. Y anssi passo la venta con su carga, y el y su successor estan obligados à cumplir la dicha condicion y carga. Lo otro, porque deuia vender apercibiendo al comprador del derecho que yo tenia, y que me estaua obligado à los interesses y daños que me sucediessen por quitar me la antes de cumplido el dicho arrendamiento, no lo hizo, justo es, que me dexe en la dicha casa que la goze en caso que la haya vendido, y lo trate con el comprador, y en defecto de no cumplir, y que el comprador me la quitare, sea à su cargo de me pagar todos los daños, è interesses por la dicha causa, que estimo, attento el puesto de la dicha casa para mi trato y officio que vsa en cient ducados en cada vn año que podria ganar si las huuiesse. Lo otro, porque yo viua, y he viuido vsando bien dellas, y tratando las para el vso, que qualquier hombre de bien puede y deue, y como tal le he pagado sus reditos y alquileres, y anssi no auiendo causa alguna sobreuenido que justa sea para quitarme las, como es claro lo que pide no ha lugar. Lo otro, porque por la dicha dehesa y cumplimiento del arrendamiento, yo he cumplido de mi parte en todo, y anssi el aduerso esta obligado à cumplir de la suya. Por las quales razones, è cada vna dellas pido à. V. m. me de por libre de lo en contrario pedido, è ponga perpetuo silencio al aduerso, sobre que pido justicia, y en lo necessario, &c.

¶ Est alius contractus locationis & conductionis, qui maximam propinquitatem, & affinitatem habet cum contractu emptionis, venditionisque. vt in. §. primo. Instit. de locat. habetur per textum & Docto. præsertim Cantiuncul. qui conuenientias, & discrimina inter hos contractus adnotauit. colum. prima. cum sequen. pagin. 834. & notauit ipse in principio. Instit. de emptio. & venditione. L. prima. & l. secunda. ff. locat. Ioannes de Plat. in. §. Pretium autem. sub nume. 15. versi. Vltimò nota. Instit. de emptio. & venditio. Decius in. l. vnica. colum. penulti. nume. 89. C. de senten. quæ pro eo quod interest profer. Coras. in repetitio. l. frater à fratre. §. quæsitum. nume. 33. ff. de condictione indebiti. Aliam differentiam notabis singularem, scilicet, quòd quando locator absque culpa sua non potest rem locatam tradere conductori, satisfacit tradendo ipsi aliam rem æquè idoneam. l. si quis domum. in princip. ff. locat. Secus tamen est in contractu venditionis: quia si quis vendat rem alienam, quæ euicta sit ab aliquo tertio, & venditor offerat emptori aliam rem similem & æquè bonam, non cogitur recipere, neque liberatur venditor ab obligatione euictionis, sed omnino ad interesse tenetur. gloss. in dicta. l. si quis domum. verbo. locatorem. ibi, & in hoc differt à venditore. & ibi not. Bart. & Doct. & dixit singul. Ludouicus Romanus in. l. stipulationes non diuiduntur. colum. penul. versic. Sed facio. hic quæstum notum. num. 83. ff. de verborum obligationibus. Et dicit, Quæ autem sit ratio differentiæ quare secus sit in contractu emptionis quam in alijs factis, relinquo cogitandum. Et hunc passum tenementi, quia pulcher est. Idem notat Anto. Gomez de contractibus. ca. 3. nume. 2. vbi ipse pro suo ingenio subtili assignat rationē differentiæ eam esse, quia in contractu venditionis & similibus agitur de perpetua alienatione rei, & totali iure eius transferendo, quod non acquiritur, nec consequitur quis per solutionem pretij, in contractu verò locationis agitur tantùm de

vtenda & fruenda re ad tempus, ex quo contractu nullum transijt dominium, nec possessio, nec ius in re. l. non solet. ff. locat. l. rei commodatæ. ff. commod. l. malè agitur. C. de præscrip. 30. vel 40. annorum. Et sic cùm agatur de modico præiudicio, faciliùs de æquitate per legem concessum est, aliam rem æquè idoneam posse præstari. Et ista ratio est ex mente Vlpiani Iureconsulti in dict. l. si quis domum. dum dicit, Planè si dominus non patiatur, & locator paratus sit aliam habitationē non minùs commodam præstare, æquissimū esse ait absolui locatorem. ibique assignat Raphael Fulgo. etsi Bart. cogitandum reliquerit. Idem est in fideiussore, vel pignore, quia si quis promisit dare certum fideiussorem, vel pignus, satisfacit dā do alium æquè idoneum. Barto. in. l. cum debitore. ff. de pigno. actio. Alberi. nume. 4. & ibi Paul. in dict. l. si quis domum. tex. singul. in. l. qui autē. §. primo. ff. de consti. pecuni. vbi glo. Odoffr. Bar. Alberic. Bald. Paul. & communis, idem fatentur. ¶ Si tamen impedimentum quo minus res locata non posset tradi, vel ex aliqua causa iam tradita conductori vti, sine culpa, nec dolo locatoris, sed ex impedimento prouenienti facto tertij, vel natura non teneretur dominus ad interesse, nec conductor ad pensionem pro illo tempore. l. habitatores. §. fina. ff. locat. l. si fundus quem. &. l. item quæritur. §. exercitu. & in. l. si merces. versi. si vicino. eod. titu. l. 21. titul. 8. part. 5. ¶ Ex quo deducitur, quòd si conductor recedat à domo ex aliqua iusta causa, nempè pestis, vel aeris corrupti non teneri ad solutionem pensionis, sed pro rata temporis tantùm, quo domum habitabit, erit soluenda. Panormi. in cap. propter sterilitatem. cap. secundo. de loca. Fulgo. in. l. cùm plures. ff. eodem. titu. Baptista à Sancto Seuerino in repet. l. diem functo. quæst. 40. num. 54. versi. Antequam veniam ad determinationem quæstionis. & ibi Sebastia. Sapia. nu. 22. versi. Alia est quæstio, quòd si scholaris. ff. de offi. assesso. Christophor. Porcha. in. §. Item quæritur. colum. fina. versi. Quæritur, an illo qui conduxit domum. Instit. de locatio. & conduct. Ange. Areti. in. §. sequens. colum. pen. ad fi. num. 15. Instit. de actionib. Thom. Parpali. in. l. si quis nec causam. §. primo. num. 4. ff. si cer. pet. Tenent communiter scribentes secundùm Ripam in tracta. de peste. 2. part. nume. 17. versic. Quarto præstat colono. vbi optimè loquitur Anto. Gomez de contractib. cap. 3. colum. 3. num. 3. versicu. Adde tamen quòd si res locata. Hippolyt. singul. 615. Calderi. consil. 5. subtitul. de locat. Soci. cōsil. 44. libr. 1. Fulgos. in. l. si in lege. §. si domus. post gloss. ibi. ff. locat. text. in. l. habitatores. §. fina. ibi, Respondi, si iusta causa fuisset cur periculum timeret, quanuis periculum verè non fuisset, tamen non debere mercedem. Sed si causa timoris iusta non fuisset, mercedem nihilominus eum debere. ff. locat. l. prima. §. primo. ff. de migrand. Arnold. Ferronus in consuetud. Burdegalensibus. titul. octauo. §. tertio. Quorum omnium opinionē communem esse fatetur Couar. in Practic. quæst. cap. 30. versi. Hæc planè obtinent in fundis conductis ab his. nume. 3. Aliquas concordantias citat Matthæ. de Afflict. decisio. 258. nume. 2. vbi probat nullam remissionem ipsis inquilinis propter pestem superuenientem pensionis faciendam, ex votis iuris prudentum Alphonsum Secundum Neapolis Regem decreuisse. Quod quidem decretum potius pertinet ad illius regni consuetudinem, quàm ad iuris rigorem, vt ipse Matthæ. de Afflict. & Couar. dict. capi. 30. ad fin. insinuant. & Guid. Papæ decisio. 630. incip. Thesaurarius Dalphinalis. nume. 3. Rebuff. de priuileg. Scholastico rum priuileg. 11. Plura etiam adducit ad probationem huius conclusionis. Et Nicola. Boeri. in consuetudi. Bituricensibus. §. 18. colum. 3. fol. 25. versi. Et etiam propter pestem. Propter mortis timorē multa licent, quæ aliàs prohibita à iure existunt: nam licet aggressorem interficere. Clemēt. vnica. de homi. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. l. 1. C. vnde vi. l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad legem Aquil. non solùm propriam, sed proximi, quando iniustè opprimitur. capit. dilecto. ibi, & quidem cùm liceat cuilibet suo vicino, vel proximo pro repellenda ipsius iniuria suum impertiri auxiliū: imò si potest, & negligit, videatur iniuriantem fouere, ac esse particeps eius culpæ. de sententia excom. libro. 6. Marius Salomoni. post alios in. l. vt vim. nume. 16. ff. de iusti. & iur. pulchrè confirmat. ac mortaliter peccat omittēs talem defensionem. Panormi. in capit. primo. nume. 9. de resti. spolia. canon in inferenda. & cap. qui potest. 23. quæst. 3. ca. sicut dignum. §. illi etiam. de homic. capit. primo. 83. distinct. Item propter euitandam mortem licitum est corrumpere aduersarium. l. prima. ff. de his qui sibi mort. consci. Licèt non sit secundùm Deum, authore Alberic. in indice. verb. Leges dicuntur. S. Thom. 2. 2. quæst. 69. arti. 2. Item mortē violentam licitum est fugere. glo. in clem. Pastoralis. §. per violentam. de re iudicat. de qua ibi per Ioan. Imol. nume. 60. & dixit singul. Panormi. in cap. si verò. de iure iurando. nume. 8. Ang. in sum. verb. *Carcer*. §. quarto. Ioan. Igne. in. l. tertia. §. subuenitur. num. 122. ff. ad Syllani. Tiraq. de retract. in proœm. nu. 68. Præpositi. in capi. primo. col. 2. numer. 5. de coniug. seruo. & quæ optimè ad propositum prædictæ glossæ tradit Henric. Gandau. quodlibet. 9. quæst. 26. Et opinionem ipsius cum distinctione approbant omnes, vt resoluit D. Couar. libr. 1. Variarum resolu. cap. secundo. num. 7. omni-

omnino videndus. Igitur conductor poterit domum propter pestem relinquere. cap. negotiatorem clericum. 88. distin. ¶ Intellige primò hanc assertionem procedere durante tempore pestis, quòd posit inquilinus dimittere domum, cessante tamen causa pestis, non liberabitur à pensionis solutione: nam cessante impedimento, cessare oportet causa ipsius, & ab eo deriuata. vt animaduertit Couar. lib. Practicarum quæstio. c. 30. nu. 3. ¶ Intelligenda est secundo loco, dum tamen claues domorum consignentur domino, & domus recusetur, & renuntiet, vulgò desauzietur, ipsoq; nolente acceptare de mandato iudicis deponantur. Quod est singulare & optimum consilium in practica, quod posuit Baptista à Sancto Seuerino in repet. l. diem sancto. quæst. 40. num. 54. quem ibi sequitur Sapia nume. 22. & Hierony. Cagnol. num. 47. & Thom. Parpali. in repeti. l. si quis nec causam. §. respignori. num. 4. ff. si cert. peta. Et cõsidera text. ad hanc limitationem in dict. l. habitatores. §. fina. qui loquitur in migrante, & sic in relinquente domum, sed ille qui tenet res suas in domo tempore pestis, nec consignat claues domino, non dicitur migrare, sed tenere adhuc domum, & sic interim soluere tenetur pensionem domus. Ideoque erit optima cautela, vt ei renuntietur domus, & consignentur claues: quia cùm de domini præiudicio agi velit, oportet, vt locum habeat, vt certioretur. argum. capi. primi. de causa possess. & propriet. & cap. In nomine Domini. de testi. cap. fin. de empt. & vend. & sic seruatur in practica ex Iurisconsultorum consilio, si fieri posit talis denuntiatio, ex Rebuff. in authen. Habita. priuileg. n. C. ne fili. pro patre. & in concordat. titu. de collatio. §. verb. residentiæ. ¶ Tertiò intellige, quando pestis superuenit: si autem tempore cõtractus locationis adesset, remissio pensionis non est conductori facienda, quia ei est imputandum, quippe cùm tempore pestis conduxit, & cogitare potuit de ea, & visus fuit renuntiare tale remedium, cum prospicere debuit ex præsenti circa tempus futurum. l. si quis fundum. §. fina. ff. locat. glo. & doct. in dict. l. habitatores. §. fina. capi. propter. §. fin. de locat. Bal. in. l. si ea lege. colum. 2. C. de vsur. Confirmatur. Nam licèt ratione contractus quis sortiatur forum. cap. vlti. de foro compe. l. 32. tit. 2. par. 3. Socin. reg. 159. verb. forum. & Bernard. regul. 146. Contractus. tamen quando quis contrahit cum aduena, hoc locum non habet. l. hæres absens. §. proinde. ff. de iudi. Et ideo si miles tempore belli susceperit castri custodiam, tenetur, etiam si violenter ab eo auferatur, quia tempore concessionis hoc considerare debebat. secundum Ioan. Andr. ad Specul. rub. de locat. Idem dicitur in conductoribus, in confinibus regni existentibus, vt non possint remissionem tempore belli petere, quia quotidie id versari solet. Bald. l. si ea lege. col. fin. C. de vsu. Alex. consil. 112. libr. 1. Faciunt notata à Tiraquel. in repe. l. si vnquam. in princ. nume. 61. C. de reuo. donat. vbi si donans cogitauit de filijs, non videtur habere locum illa lex. & sic quanuis ex causis enumeratis in. l. 6. titu. 8. part. 5. locator posit expellere inquilinum, habet locum, quando superuenerunt post locationis contractum, secùs si erant tempore contractus. ¶ Intellige quarto, nisi fuisset conuentum, quòd propter pestem non fieret remissio, nam valet tale pactum. Bertachi. in tract. de gabellis. 2. part. quæst. 24. nam recipere potest periculũ casus fortuiti. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. vbi Barto. & doct. l. 17. & ibi Grego. Lopez. verb. *Por qualquiera manera quier*. titul. 8. part. 5. Quod procedit, nisi casus pestis, vel alius contingeret per ipsum locantem, vel alium eius familiarem, nam tunc fieret remissio, etiam si per pactum non veniret alias facienda. Tum, quia actus affectatus non iuuat. Felin. in ca. fina. de testib. col. fin. num. 5. Iaſ. in. l. si seruus plurium. §. fina. num. 4. ff. de lega. 1. Hippoly. in. l. prima. §. cùm quis. ff. de quæstioni. cap. eos. ibi, scienter, seu affectata ignorantia. de temp. ordin. lib. 6. vbi glo. in verb. affectata. Suadetur. §. item tria. Instit. de excus. tuto. Secundò, quia renuntiatio violentiæ, intelligitur de ea, quæ infertur ab extraneo, non autem de illata à contrahẽtibus, vel suis domesticis. text. aureus in. l. qui insulam. §. colonus. ff. locat. vbi Barto. singul. secundùm Roma. singul. 29. Iaſ. in. l. sed & si quis. §. quæsitum. colũ. penult. ff. si quis caut. ¶ Quintò declara, quando locus esset naturaliter pesti subiectus, & aliquis sciens loci qualitatem conduceret. Ioan. Igneus in. l. contractus. colum. 34. ff. de regul. iur. & Rip. in dict. tracta. de peste. 2. part. versicu. secundo casu. num. 4. Rebuff. in authent. Habita. priuileg. 11. nume. 7. C. ne filius pro patre. ¶ Item etiam ex aliis causis deductis in. l. 6. titu. 8. part. 5. potest expelli inquilinus. Vbi vide Gregorium Lopium in glos. 1. & in verb. *Caualleros*. Dicit idem esse, Si filius locatoris crearetur doctor, vel iudex, seu aduocatus, ita, quòd indigeret ampla domo seorsum à patre, vel si fieret presbyter, quia dicitur miles cœlestis. glo. in. l. miles. & ibi doct. ff. de re iud. ea. militare. 23. quæst. 1. vbi glo. verb. militiæ. & latius cæteris. dico in. l. prima. in glo. 1. colum. 107. versi. Vlteriùs etiam clericus dicitur miles, ac priuilegio militiæ gaudet titul. 3. libr. 1. ordin. Sed si quis facit filium militem, poterit expellere inquilinũ. dict. l. 6. ibi, *ò si los fizieſſe caualleros*. Ergo creando eos presbyteros. Et est notandum, quod quannis inquilinus propter refectionis necessitatem à domo cõducta posit expelli. vt in dict. l. 6. & l. æde-

C. locat. vnde sumpta fuit, tamen refecta debet reponi, & restitui in relocata. glos. sing. in l. si duo. §. cum inquilinus. verb. Dominium. ff. vti possid. vbi Bart. Et dixit singularem Ludo. Roma. singu. 232. & Cremens. singul. 71. & Hippolyt. in repeti. rub. ff. de fideiusso. nume. 223. & in repet. l. vnicæ. C. de raptu virgi. numer. 23. Fernandus Loazes de matri. Regni Angliæ. par. 7. nume. 30. fol. 58. Gregor. Lopez in dicta. l. 6. verb. *Si no fuesse adobada.* Quid autem sit, si sint in domo mali spiritus, vel (quod aiunt) *Trasgos*, vide quæ dixi in contractu emptionis superiori. ¶ Dubitatur, si prædicti casus sint tempore locationis, possit locator vti quisi num expellere à domo conducta? Videtur quòd sic, cùm generaliter locatur dict. l. æde. ergo siue casus contingat ante vel post locationem, poterit dominus sibi prouidere de remedio illius legis absque distinctione; in contrarium tamen vertatur intentio contrahentium, cùm de casu iam in esse producto cogitauerunt, & ipso stante simpliciter contraxerunt, & sic renuntiauit suum priuilegium, quod potuit facere. Tum etiam per id quod dixi supra in versic. Tertiò intellige. Tum etiam ex optima glo. in dict. l. æde. verb. necessariam. C. locat. Montalu. in l. 6. titul. 8. part. 5. & in l. 12. verb. *Refazer.* titul. 18. libro. 3. for. legum. Anto. Gomez de contractibus. capit. 3. num. 6. & aliqua adducta ab eo, quæ faciunt in confirmationem. Et apud Lusitanos est Regia lex. titu. 58. lib. 4. ordin. quæ idem determinat. ¶ Quæritur etiam, Si quis haberet rem datam in emphyteusim, an dominus eodem modo possit propter suam necessitatem, vt habetur in dict. l. æde. auocare ad se domum? Et videtur, quòd contractus locationis & emphyteusis sint similes, ac multùm inuerse fraternizare videntur, vt per scriben. in l. prima. C. de iur. emp. ergo dispositio. dict. l. æde, locum habere debet in emphyteusi. ex puritate rationis. capit. cùm dilecta. de constit. vti. vel inuti. Sed contrarium respondet Ioan. Andr. ad Speculat. titu. de loca. §. nunc aliqua. versi. Quarto &c. quem refert & sequitur Las. in l. prima. in fin. colum. 9. C. de iu reemphy. Hippoly. sing. 94. ¶ Quæritur, Vtrum res ecclesiæ possint locari? Respondeo, quòd possunt, dum tamen non locentur vltra triennium sub pœna excommunicationis, vt habetur in extrauagant. Pauli V. ener. in cap. Ambitiosæ. de rebus eccles. non alienand. in communes, quam declarat Nauar. in manuali Confesso. capi. 27. num. 149. cum seq. & Couar. libr. 2. Variarum resolut. capi. 16. num. 6. Auendanius de mandatis Regum. 1. part. cap. 4. num. 34. Concil. Trident. sessi. 25. cap. 11. in Decreto de reformatione. Quæritur, an recepta fuerit prædicta cõstitutio, vel postquã fuit recepta per consuetudinem sublata fuerit? In priori dubio, si recepta non fuit à principio à subditis, est respondendum vim legis minimè obtinuisse, quia leges à principe dantur ea intentione & conditione, vt non aliter obligent, quàm si fuerint à republica receptæ, secundum Domi. in capit. in istis. §. leges. 4. distin. vbi est text. & in l. de quibus. ff. de legib. & docet Aristotel. 2. Politicorum. cap. 6. dum dicit, nam lex nullam vim habet ad suadendum, nisi ex more, mos autem non fit, nisi temporis longitudine. Ad idem est glo. in capit. primo. verb. frangere. de treug. & pac. quam ordinariam dixit Las. in l. rem non nouam. col. 2. nume. 5. C. de iudi. dicens, quòd constitutio, seu statutum, quod non est receptum in obseruantia, nec moribus vtentium approbatum, nullas habet vires. Et est glo. in dict. l. rem non nouam. §. patroni. quæ communis est secundùm Couar. lib. 2. Varia. cap. 16. nume. 6. versi. Quintò sunt qui. nam & maximè præsumendum est, eam legem, quæ à republica non admittitur, non ei conuenire. Quæ tamen conclusio recipit distinctionem ac declarationem, vt dixi in priori tomo harum Regiarum consti. in proœm. quæst. 12. Si ergo nunquam fuit recepta, etiam si casus euenit absque dubio vim legis non habuit. Secundus casus respectu quæstionis propositæ est, quando à principio lex fuit semel recepta, & tunc tollitur per consuetudinem constitutioni aduersam legitimo tempore præscriptam. capitul. finali. de consuetudine. & tunc dicitur legem non fuisse receptam, quando Principe sciente per aliquot actus contrarios excluditur, eo autem ignorante, vbi per decennium lex negligitur, & omittitur, nec vllo pacto admissa fuerit. Imol. & Feli. nu. 13. in capi. primo. de treuga & pac. Las. in dict. §. patroni. Couar. libr. 2. Variar. resolut. capit. 16. num. 6. quibus præmissis potuit constitutio præmissa à principio non recipi, & deinde recepta contraria consuetudine tolli, ita quòd isto casu sit ius antiquum obseruandũ, quo casu accipiendus est Roch. Curti. in repe. cap. fin. de consuetud. fol. 51. colum. prima. Sylvest. verb. Alienatio. quæst. 15. dicentium moribus vtentium non fuisse receptam prædictam constitutionem. Ambitiosæ. Caieta. verò in sum. verb. Excommunicatio. cap. 75. dicit non fuisse receptam vbique, & aliquibi videtur recepta, non totaliter, sed quoad aliquid, ideo vbi non est recepta, & similiter quantum ad illud, in quo alicubi non est recepta, neminem damnandum esse, eo quòd nisi consensu vtentium lex fuerit firmata, pro non lege habenda est. Sit ergo cautus Confessor, vt sciat consuetudinem patriæ quo ad hoc, quæ indagãda est à Curia Episcopali. Apud Hispanos dubium est, an ei cõstitutioni sit derogatum: vidimus etenim eam sæpe in forensibus controuersijs adduci, &

quan-

quandoq; admissam, quippe cùm probatur, eam communi vsu illius Diœcesis & Episcopatus receptam fuisse, quandoq; ex defectu huius probationis neglectam fuisse, ideoque iudicis examinationi pro more patriæ & tribunali relinquimus. Est tamen notandum secundùm Caiet. verb. Excommunicatio. ca. 75. quòd in rebus minimis non habet locum præmissa constitutio, & quòd est episcopalis. ¶ Circa præmissa dubitari solet, Locatio ad longum tempus in casu prohibito à Canone, vel à lege, valeat ad tempus permissum, vel in totum vitietur? Et videtur dicendum, quòd quando talis locatio fit vltra triennium in materia separabili, quòd vitietur tantùm in residuo tẽpore, non autem in præfinito à lege, seu Canone: Quia vtile per inutile nõ debet in his vitiari. Probatur: nam in contractibus diuiduis & separabilibus modò contineatur quantitas, modò res, non vitiatur vtilis dispositio per inutilem. l. prima. §. sed si mihi. ff. de verbo. obliga. ibi, nec vitiatur vtilis per hanc inutilem. Et probatur ex ibi traditis à Barba. col. pen. versi. Item ponit aliam quæstionem Romanus. l. placuit. ibi, quod illicitè adiectum est, pro non adiecto haberi, & licitas posse peti. ff. de vsur. & l. vsuras. & ibi glo. ff. eod. titul. l. siue generalis. & ibi glo. verb. infirmari. ff. de iure doti. l. sed si sibi. ff. de stip. seruo. l. proprium. ff. communia prædi. l. sancimus. C. de donat. glo. fina. in. l. fin. ff. de iur. omni. iudi. & glos. in. l. quæ fideicommissum. in glo. vlti. ff. de lega. 2. Panormi. in capit. cùm super. fin. verbis. de offic. delegat. & probaui in terminis prædictæ constitutionis ad Segur. in repet. l. vnum ex familia. §. sed si fundum. nume. 150. ff. de leg. 2. Suadetur præterea. Nam valet argumentum de re ad tempus, sed in cõtractibus diuiduis, in quibus res continetur, inutilis dispositio non vitiat vtilem, igitur nec in casu prædictæ extraua gantis, Ambitiosæ. Et pro hac parte iam vidi obtentum in contradictorio iudicio ampliùs quàm semel. ¶ Tertiò istam conclusionem tenet Areti. in. l. prima. §. sed mihi. colum. penult. versi. Secundo inducitur per dominum meum hic ista materia ad aliam quæstionem. ff. de verbor. obligat. ex Bald. in auten. Si quas ruinas. C. de sacrosanct. ecclesijs. Paulo Castrens. in authenti. Qui rem. eodem titu. Imol. in capit. ex parte. colum. pen. numer. 4. de feud. & est communis secundum Iasonem. & Deci. in dict. authenti. Qui rem. Alciat. in l. prima. §. sed si mihi. numer. 20. ff. de verborum obligationib. Curti. Iunior. in tracta. de feudis. 2. part. quæst. sexta. Couarruuias libr. 2. Variarum capit. 16. nume. quinto. qui aliqua adducit in contrarium, quæ fuerunt Areti. in dict. §. sed si mihi. vbi sunt originaliter. nec Aretin. in meo libro dicit in praxi receptam esse hanc conclusionẽ, prout Couarru. refert, sed quòd diligentiùs hanc quæstionem considerando, nunc credit locationem præmissam valere pro minori tempore in specie proposita. & Andr. Tiraquell. de retract. libr. secundo. in fin. nume. 144. Et an locatio vel emphyteusis vltra legitimum tempus facta, in totũ vitietur, an saltem intra tempus licitum sustineatur, remissiuè tradit Pinell. nihil decidens in quæstione in. l. prima. C. de bonis mater. 3. part. nume. 65. ¶ Quam conclusionem communem intelligendam oportet veram esse, nisi ex probabilibus coniecturis appareat locatorem, aut conductorẽ non minori tempore rem illam vel locaturũ, vel conducturum, quod omnes fatentur, præsertim Socin. & Alciat. in dicto. §. Sed si mihi. Bart. consil. 159. nume. octauo. versicul. quarto. est videndum Felinus in cap. cùm super. de officio delega. Carolus Molinæ. in consuetud. Parisien. titul. primo. §. 41. quæst. 10. nume. 47. ponit exemplum, si emphyteuta tempore cõtractus ecclesiæ dederit trecentos aureos pro emphyteusi vsque in quartam generationem, & sic vltra tempus à iure permissum, nam vel in totum est rescindenda emphyteusis fauore recipientis, vel in totũ erit valida, quod fieri non potest. citat. l. si quis colludente. ff. de actio. emptio. Quod exemplum non videtur conuenire emphyteusi ecclesiasticæ. ex text. in authenti. de non alien. aut permut. rebus eccle. §. si verò etiam. in secunda. par. vbi recipiens emphyteusim ecclesiasticam vltra tempus à iure permissum, in pœnam, quod dedit, amittit. quem laudat Aretin. l. si aliquam rem. colum. 14. ff. de acquirenda possess. nisi iusta aliqua causa valeat recipientem emphyteusim à pœna excusare. ¶ Item etiã constat, quòd si locatio, vel concessio rei ecclesiasticæ fiat ad longum tempus, in totum vitiatur, & non valet etiam vsque ad nouem, vel pauciores annos. ex text. in Clemen. prima. de rebus eccles. non alien. vbi habetur, quòd nec recipienti, ius aliquod acquiratur expendatur negatiua, nec, cum dictione, aliquod, quæ etiam in qualibet minima parte verificatur. gloss. in Clementi. prima. verb. aut earum parte. de foro competen. & ibi Cardina. & Panormita. Felin. in capi. Pastoralis. in princip. ad finem. de offic. delegat. Panormita. ibi. nume. nono. Las. in. l. Gallus. §. in omnibus. vbi Maria. Salomoni. nume. secundo. ff. de liberis & posthum. Las. in. l. cætera. §. sed si quis ad opus. num. 16. colum. tertia. ff. de liberis & posthum. & in authenti. Ex causa. C. de liber. præter. & in. l. prima. nume. septimo. de pactis. & consil. 130. nume. tertio. libr. quarto. Thom. Diploide in additio. ad Alexand. in. l. prima. §. si quis simpliciter. nume. octauo. ff. de verborum obligationi. Philip. Francus in capit. statuto. nume. 4. de decim. lib. 6. Rebuff. in

buff.in authen.Habita.pag.550.in verb.aliquam. C.ne fili.pro patre.Andre. Tiraquel.in repet.l.si vnquam.verb.omnia vel partem aliquam.nume. 14.C.de reuoc.dona. Gregor.Lopez in.l.8.verb. *o gran parte*.titul.4.part.5.Corset.in singul.verb. pars.& sic nullum ius acquirit.

In actione negotiorum gestorum libellus tam in directa, quàm in contraria.

EL Doctor Diego Perez, vezino desta ciudad en la mejor forma è via que de derecho puedo, è deuo parezco ante. V.m.è pongo demanda à Iuan Sanchez, y contando el caso della digo, que es ansi, que estando yo absente desta ciudad el dicho Iuan Sanchez sin yo saber lo se entremetio à entender en mi hazienda, è labrar la, è grangear ciertas viñas, y heredades que yo tenia è tengo en el lugar de huerta, jurisdicion desta ciudad, è cobro los fructos y rentas dellas, y encerro el pan y vino que dellas se cogio, y lo vendio, y hizo dello lo que fue su voluntad. Por lo qual es obligado à dar me cuenta con pago, ansi de lo que administro, como de lo que dexo administrar, pues fue por su culpa: porque ya que se entremetia en la administracion de la dicha hazienda, la hauia de administrar toda ella, y si el no se entremetiera en la dicha administracion, huuiera otro que lo hiziera. Porque pido à. V.m. hauida mi relacion por verdadera o parte que baste en este caso, condemne al dicho Iuan Sanchez por su sentencia, qual mejor de derecho lugar aya, à que me de cuenta con pago de todo el tiempo, que entendio en la administracion y cobrança de la dicha hazienda, que fueron diez años. Y ansi mismo le condemne, que por quanto por su culpa se dexaron de labrar tal huerta, y tal viña, y por ello recibio mucho detrimento, y daño, y perjuyzio hasta en quantidad de veynte ducados, le condemne en ellos, y à que me pague todo lo que por su culpa quedo por arrendar, y labrar, pagando me la renta de todo ello, que estimo en cada vn año vno con otro en quinze mil marauedis, y cient hanegas de pan mediado. Para lo qual, y en lo necessario el officio de. V.m. imploro, justicia y costas pido y protesto.

¶ In locationibus bonorum ciuitatis quæ requirantur omnino per Auendani. de mandat. Regum.2.part.capit.11.l.3.titu.3.libr.7.infra.

In actione negotiorum gestorum contraria libellus.

EDIGO que es ansi, que estando el dicho Doctor ausente desta ciudad por le hazer bien y buena obra, y porque su hazienda no se perdiesse, yo entendi en la administracion della, y se la arrende: y porque la dicha hazienda tenia necessidad de hazer se en ella muchos gastos, y de reparar se, porque sin ellos no rentara cosa alguna, por manera, que liquidada, y aueriguada cuenta de mi propria hazienda yo tengo gastados cient ducados en ella, los quales el dicho Doctor me es obligado à pagar por se hauer gastado en vtilidad y prouecho de la dicha hazienda. Porque pido à. V.m. del sobredicho Doctor me haga entero cumplimiẽto de justicia. E si otro mas, o mayor pedimiento es necessario, que pronũciando mi relacion por verdadera, en quanto baste al vencimiento desta causa, por su sentencia diffinitiua, o otra, que en tal caso lugar aya, condemne al dicho Doctor, à que me de y pague la dicha quantidad de marauedis que tengo gastados en la dicha su hazienda, pues estã dello todo hechas cuentas. Sobre q̃ pido justicia. Para lo qual. &c.

¶ Ad declarationem materiæ negotiorum gestorum est præmittendum, quòd pluribus modis negotium alicuius geri potest, & inter alios, quos dã explicat glo.in.l.si pupilli.§.item quæritur.verb. ipso gesta. ff. de negot. gest. & alios tres ibi ponit Barto.nume. quarto. & ibi Additio. addit alium, per quos videre poteris.l.28.titul.11.part.5.forma libelli in vtraq; forma colligitur ex Bartol. in.l.si quis absentis.per text.ibi.ff.de nego.gest.

Quæritur ex negotio gesto quæ actio oriatur? Respondendũ est duplicem actionem oriri, nempè directam, quæ competit domino, hoc est, ei, cuius negotia gesta sunt, ad hoc, vt gestor reddat rationem

tionem suæ administrationis & si quid factum est propter culpam domino satisfaciat, & soluat. Aliã verò contrariam, quæ datur gestori aduersus dominum pro repetitione, & recuperatione expensarum, & sumptuum. vt est casus in. §. igitur. Insti. de obligat. quæ ex quasi contra. nasc. ¶ Vtrum autem ad hoc vt competat actio contraria sufficiat, quòd ab initio negotium gestum sit vtiliter, quanuis effectum non habuerit? Respondendum erit in hoc initium spectandum esse ad hoc vt competat. l. si pupilli. §. sed si quis. & in. l. sed an vltro. ff. de nego. gest. glo. in cap. prouidendum. verb. infetas. 83. distin. quæ per prædicta iura voluit, medicum repetere posse salarium & sumptus quos fecit in curando infirmum, quanuis mortuus fuerit, cùm vtiliter cæperit negotium gerere, licèt aduersus euentus sequutus fuerit. tex. in. l. si quis. ad fin. & ibi docto. C. de nego. gest. l. 28. titu. 12. part. 5. vbi Grego. Lopez. verb. *Acaesce*. ponit exempla huius rei, & tenet ibi hanc partem. verb. *La dene cobrar*. Sunt tamen aliqui casus, in quibus gestor non potest agere, etiam si negotium vtiliter gestum sit, de quibus per gl. in. l. si paterno. verb. repetiturus. C. de nego. gest. quam notabilem firmant Ange. nume. 28. & Ias. nume. 197. in. §. actio num. Instit. de actio. & glos. in. l. Nesennius. ff. de nego. gest. & in. l. 37. vbi Greg. Lopez. verb. *Todos los otros omes*. titu. 12. part. 5. ¶ Ex parte verò agentis, cui competit contraria, tantùm erit necessariũ dicere, se vtiliter gessisse negotia aduersarij, aut ab initio se cæpisse vtiliter gerere, licèt tractu negotij nulla vtilitas domino fuerit sequuta. vt in dict. l. sed an vltro. §. primo. nihilominus competit prędicta actio, vt suprà habitum est.

Quæritur, Vtrùm negotiorum gestor teneatur reddere rationem administrationis? Dicendum est, quòd tenetur. §. primo. Instit. de obliga. quæ ex quasi cont. nasc. l. 26. tit. 12. part. 5. vbi Gregor. Lopez. verbo. *Cuenta verdadera*. deducit ad optimam quæstionem, quòd si frater stetit in cõmunione cum fratribus, tenetur eis reddere rationem administrationis gestæ cùm venerint ad diuisionem. Quam in terminis consuluit Bald. consil. 418. dub. 6. lib. 3. firmans, quòd de omnibus testes haberi non possunt, sed in modicis suo statur iuramento, & etiam in non modicis, si personæ qualitas, verisimilitudo, & iudicis motus cum hoc concurrant. argum. l. si quis pro redemptione. C. de donat. & quæ not. in. l. sumptus. & in. l. in fundo. ff. de rei vendi. & Barto. in repe. l. admonendi. nume. 54. ff. de iure iur. vbi firmat secundum Doctores, quòd causa magna quæ sit, seu parua, est iudicanda, attenta qualitate personarum, & sic ex eius mente relinquitur iudicis arbitrio. Cuius opinio communis est secundum Curti. Iuniorem ibi nume. 67. Iaso. nume. 172. & Coras. nume. 51. & Ripam libr. 1. respons. cap. 1. nume. 56. Et fortè ita est intelligenda regia. l. 2. tit. 12. part. 3. quæ dicit, vsq; ad summam decem marapetinorum, intellige au rei vulgo Castellani, iuramentum deferendũ esse habenti semiplenam probationem, quod id locũ habeat, si iudici visum fuerit respectu qualitatis personæ, cui deferendum esset: nam si esset vilis persona, & pauperrima, ista quantitas esset magna, ac proinde eius arbitrio relinquendum erit, etiam vsque ad hanc summã, per præmissa. Quanuis Gregor. Lopez ibi, verb. *Diez marauedis*. velit iudicem teneri de necessitate in quacunque causa, etiam inter quascunque personas infra summã prædictam decem Castellanorum recipere iuramentum in supplementum probationis, si tamẽ excedat, stetur eius arbitrio. Cuius sententiã non admitterem ex exemplo Bart. in dict. l. admonẽdi. nam quæ sit causa magna, vel parua, est incertum quid, cum respectu personarum & qualitatũ earum in iudicio sit discernendum, quod de necessariò eius arbitrio est relinquendum. ex ca. de causis. ff. de offic. delega. l. 1. ff. de iur. delibe. Tum etiam, quia ad eum spectat inspicere fidem testiũ. l. 3. ff. de testi. ergo & in specie præmissa. Et quod diximus procedit, quando administrasset iure fraternitatis: nam si vt tutor, vel curator, diligentem tenetur reddere rationem. vt in. l. prima. in prin. & §. de rationibus. ff. de administr. tutor. l. aduersus. & l. rationes. C. de admini. tutor. Soci. consil. 46. Cùm in præsenti consultatione. colum. 2. nu. secundo. lib. primo. & dicit, quòd filius, qui viuente patre administrauit, tenetur reddere rationem de his, quæ administrauit, licèt pater in vita rationem non petierit. argum. text. in. l. cum oportet. versi. Sed in hac specie. C. de bon. quæ lib. & alia, quæ adducit Panormi. consil. 12. colum. 4. versic. Tertius. libr. primo. Crott. in. l. frater à fratre. nu. 19. & ibi Ioan. Coras. 2. part. num. 7. ff. de condi. in debi. Socin. consil. 192. num. 5. & consil. 213. nu. 4. libr. 2. Deci. consil. 255. colum. 1. Grego. Lopez in l. 26. in glo. fina. titu. 12. part. 5. Hippoly. sing. 493. Pinel. in. l. prima. part. 2. C. de bonis quæ libe. nu. 39. versic. Quod autem diximus. Quod suadetur ex regula. l. 1. §. officio. ff. de tute. & ratio. distr. vbi administratoris officium est rationem reddere. & l. cùm seruus. §. primo. & ibi Paul. de Castro. ff. de condi. & demonstra. Hostien. in sum. de obligat. ad ratiocini. Rip. de peste secundum minorẽ excusionem fol. 84. Deci. consil. 469. latè Chassan. in consuet. Burgun. rub. 6. §. sexto. fol. 222. Ias. consil. 111. libr. 1. Didac. à Castello in hoc articulo videndus in. l. 17. Tauri. & iuxta illud, quod in sacris habetur Luc. 16. redde rationem villicationis tuæ. cap. qualiter & quando. 2. de accusa. Vnde videmus,

demus, quòd negotiorum gestor reddere tenetur rationem administrationis, & de mala & negligẽti administratione tenetur. l. 2. vbi notabiliter declarat Barto. ff. de negot. gest. Hoc idem videmus in procuratore ad lites & ad negotia. vt in. l. si remunerandi. & in. l. si procuratorem. §. primo. ff. mandat. Item in actore vniuersitatis. l. 1. & l. Item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vniu. nomine. Similiter executor testamenti rationẽ reddere tenetur. cap. tuanos. & cap. Ioannes. de testamen. l. 7. titu. 19. part. 1. & l. 6. titu. 10. part. 6. quatenus dicunt, quòd Diœcesani possunt compellere executorem testamentarium, vt impleat voluntatem defuncti, ergo debet ei præstare rationem, si dixerit esse impletam, quomodo, qualiter, & quãdo, & ita quotidie fit. Quod munus compellendi, scilicet executorem, competit etiam iudici seculari, quippe cum sit mixti fori. Panormi. & Barb. in capit. si hæredes. de testamen. & ibi legendo dixi. Et nouissimè Gregor. Lopez in. l. 7. verb. *que cum plan.* titu. 10. part. 6. Et quòd teneantur reddere rationem, tenet Socin, consi. 46. colum. 1. lib. 1. imò si se immiscuit in bonis, tenetur reddere cum inuentario, vt diximus in. l. 4. titu. primo. lib. isto. §. suprà. Item executor sententiarum. l. executorẽ. C. de execu. rei iudica. secundùm Soci. vbi suprà. Nam vbicunque se immiscet alienæ administrationi, rationem reddere tenetur, & reliqua restituere, vt suprà dictum est. Quo fit, quòd pater administrans beneficium ecclesiasticum, vel alia bona, in quibus non acquirit vsumfructum, tenetur ipse & hæredes eius post illius mortem rationem administrationis cum satisfactione filio beneficiato reddere, quemadmodum alius negotiorum gestor, seu administrator teneretur domino rei administratæ, vt suprà dictum est. Et ista Theorica sæpè est practica contra administratores, & negotiorum gestores, eorumve hæredes. text. in. l. litis contestatæ. §. pater. ff. de neg. gest. Cuius pulchra verba sunt hæc. Pater si emancipati filij res à se donatas administrauerit, filio actione negotiorum gestorum tenebitur. vbi Bartol. dicit bene notandum, quia sæpe contingit, & se vidisse, quòd pater emancipat filium, & retinet eum in domo, & administrat illud, quod sibi donauit, quòd non quæritur vsusfructus ipsi patri, imò tenetur reddere rationem ipsi filio. Idem eadem ratione in omnibus, quæ quæruntur filio, quorum patri non quæritur vsusfructus: vnde si pater administrauit bona præbendæ filij, tenetur ei actione negotiorum gestorum reddere rationẽ administrationis. vt. l. Sacrosanctæ. C. de epiſcop. & cler. vbi habetur, quòd istæ præbendæ habentur loco castrensis peculij, vel quasi, & ibi eum etiam notat Bald. sub. l. si pecuniæ. & assignat cautelam patri donanti, vt reseruet sibi vsumfructũ, ne veniat restitutio fructuum, & faciat ipse pater cum filio beneficiato, vt ipsum liberet à ratione fructuum perceptorũ, & solutione, alias tenebitur satisfacere. per dict. §. pater. quem singul. dixit ad præmissa Roderi. Suarez in quæstio. maioricatus. colum. penul. cum sequen. Ioan. Lup. in repeti. rubri. de donatio. inter vi. & vxor. §. 42. nume. 9. versicu. Ex his infero ad vnum quotidianum. Cifontan. in. l. 48. quæst. final. in decisio. Tauri. Barba. in rubri. de pecul. cleri. colum. 3. num. 10. & in capit. quia nos. colum. 3. nume. 5. de testament. Matthæ. Afflictus decisio. 241. & Bald. in. l. 3. §. si quis minor. 2. lectura. ff. de minorib. notat, quòd ea, quæ cohærent personæ filij, non quæruntur patri vllo modo. Vtrùm autem expensæ factæ à patre pro filio habente beneficia ecclesiastica videantur factæ de fructibus beneficiorum, & sic animo compensandi? Istud dubium posuit Paul. Castrens. consil. 416. colum. prima. dub. 2. libr. 2. & determinat quòd censetur facere animo compensandi debitum, cùm fuerit in sua specie filius naturalis. Si igitur simpliciter pater expendit aliquid pro filio in bullis apostolicis pro consequẽdo sacerdotio, censebitur ei donare affectione paterna, & non animo repetendi, cum tunc nihil dixit in contrarium, nec bona ipsius possideret, ergo censebitur donasse. Item datum ob istam causam non potest vendi, nec in alium transferri, cum nec beneficium non possit resignari sub aliqua pactione, conditione, vel modo, alias esset simoniæ crimen. gloss. per text. ibi in cap. ex parte. N. de offic. delegat. Rebuff. in practi. benefi. titu. De pura resignatione. pagin. 478. & pagin. 484. §. nunc dicendum est. nume. 1. Aymon Crauett. omnino videndus consil. 122. libr. 1. colum. 1. ergo non debet filio imputari, cùm censeatur pro militia filij expensum. l. 5. titul. 15. part. 6. l. omnimodo. §. imputari. C. de inofficio. testam. vt dixi in expensis factis à patre pro filio in gradu licentiatus, seu Doctoratus consequendo. in. l. 8. verb. *Estudios generales.* ad finem. titu. 2. lib. 1. ordinamen. Suprà. maximè cùm, vt ibi dixi. colũ. 78. versi. Sexta conclusio. datum filio clerico, statim valet, & censetur prælegatum tertij & quinti bonorum, nisi pater contrarium protestatus fuerit. ex. l. 26. Tauri. ergo pro bullis expensum à patre, censebitur prælegatum, nec in legitima filio clerico erit imputandum. Facit quod Ioan. Fab. in. l. si emancipati. C. de collatio. docuit. & in. §. fin. Inst. de inoffic. testamento. quòd donatio data ad ordinem clericalem suscipiendum, quod patrimoniũ dicitur, quod talis donatio non debet in legitima computari, quia non sunt bona, quæ vendi possunt, & quia datum causa dignitatis consequendæ, non imputatur. Quem refert Nunius Auendanius

danius respon.17.colum.1. Couar.capit. Raynaldus.§.secundo.num.7.de testamen. Ioan.Igne.in l.§.subuenitur.nume.175.ff.ad Syllani. vbi de veritate huius dubij, quam alibi tractaui, nunc tamẽ quatenus tangit illam rationem, datum simpliciter filio censeri prælegatum ac donationem simplicem, quæ non imputatur in legitima, secũdum eos, ergo nec sumptus facti pro consequendo sacerdotio, cùm pater ad id nullo iure potuit cogi, vt est notorium, igitur nec imputandi sunt filio, siue legitimo, siue bastardo, ex mente Paul. bene perpenso in dict.consil.416. ¶Sed circa præmissa contingere solet, quòd pater fatetur se recepisse mille aureos ex tali administratione bonorum filij, & nõ ampliùs, cùm fortè nihil receperat, quod non sit redditum filio beneficiato, sed vt defraudet alijs filijs, vel creditoribus, vel fortè cum receperit tria millia aureorum, dicit tantum mille, & fortè iuramento firmauit pater in testamento, seu in suo libro, vtrùm eius dicto sit standum in odiũ creditorum, quibus debetur legitima integra, vel vltra legitimam aliquid vltrà, nempe habitum ex beneficio administrationeque bonorum filij? Videtur dicendum, quòd parentis confessioni, dicẽdo se esse debitorem alterius in præiudicium filiorum non sit standum, quia daretur ansa defraudãdi filios legitima sua. vt tenet Bart. in.l. cùm quis decedens.§.codicillis.ff.de legat.3. Ioan.Andr.ad Specul.titul.de confessis.§.nunc videndum. versicu. Sed nunquid patris confessio. Segur.in repe. l.cohæredi.§.cum filiæ.numero.127.ff.de vulgar. & pupillar.

Libellus in actione mãdati.

EDIGO que es anſi, que yo dixe è mande al dicho Pedro que me compraſſe tal heredad por cient mil marauedis, los quales le di y entregue, y el de mi recibio, y quedo de comprar me la dicha heredad. E anſi es, que el dicho Pedro cõpro la dicha heredad para ſi, è la tiene, y poſſee, è por ello es obligado à me la entregar, y pueſto que por mi ha ſido requerido, no lo quiere, ni ha querido hazer ſin contienda de juyzio. Porque pido à. V. m. del ſobredicho me haga entero cumplimiento de juſticia, y ſi otro mas, ò mayor pedimiẽto es neceſſario, que pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baſte al vencimiento deſta cauſa, por ſu ſentencia diffinitiua, o por otra, que en tal caſo lugar aya, condemne al dicho Pedro, à que me de y entregue la dicha heredad que anſi compro para mi, con mas los fructos que ha rentado, y podido rentar, è rentare haſta la real reſtitucion, que eſtimo en cada vn año en ſeys mil marauedis. Para lo qual &c.

Libellus in actione mandati ad intereſſe.

EDIGO que anſi es, que yo rogue al dicho fulano que me compraſſe vna caſa, que es en la rua nueua deſta ciudad, en la collacion de Sant Yſidro, de que ſon linderos de la vna parte fulano librero, y de la otra caſas de fulano enquadernador, y dixe que me las compraſſe por cient mil marauedis, los quales le di è pague, y el de mi los recibio. Y anſi es, que por culpa del dicho fulano no compro la caſa ſobredicha, è ſe vendio à otra perſona, de la qual no ſe puede hauer, y à mi ſe me ſiguio de daño è intereſſe por no me hauer comprado para mi la dicha caſa tantos marauedis, porque confinaua con otra caſa mia, y tenia della muy gran neceſsidad para la meter en la dicha mi caſa. E por lo hauer aſsi hecho el dicho fulano, me eſta obligado a los dichos intereſſes. Por que pido à. V. m. del ſobredicho fulano me haga entero cumplimiento de juſticia. E ſi otro mas o mayor pedimiento es neceſſario, que pronunciando mi relacion por verdadera en quanto baſte al vencimiento deſta cauſa, por ſu ſentencia diffinitiua, o por otra, que en tal caſo lugar aya, condene al dicho fulano en tãtas mil marauedis por razon del dicho daño, è intereſſe. Para lo qual &c.

¶Circa actionem mandati est notandum, quòd tantùm est necessarium, quòd mandatarius susceperit mandatum, & gratis. vt in.§.in summa. Inst. manda. aliàs non diceretur mandatum, si pecunia, vel quid aliud interueniſſet, vt ibidem. Et in hac actione dupliciter agitur. Nonnũquàm enim agitur ad tradendam rem, si mandatum de emenda vel locanda re. Nonnunquàm verò agitur ad interesse, & est eo casu, quo mandatarius suscepit mandatum. & nihil fecit vel excesit formã mandati. vt in.l. diligenter. ff. manda.§. is qui. Insti. eo. titu. Alciat. in.l. prima.§. si stipulanti. nume. 6. ff. de verbo. obligat. ¶Dubitatur quid sit mandatũ?

Respon.

Respon. Mandatum est officium susceptum gratis exhibendum. gloss. Alber. & communiter docto. in rubri. ff. manda. & ex Alberi. in dictio. verbo. Mandatum debet esse gratuitum. l. 1. ff. manda. l. 20. titu. 12. part. 5. ¶ Dubitatur quæ sit differentia inter mandatum & iussum, cùm sit clarum ex diuersitate titulorum, dandam esse differentiam inter vtrunque. ex. l. si idem. C. de codicill. & sensit glo. in. l. etiam. C. quod cum eo. verb. nec iubente. quæ tamen non declarat in quo differāt. Ideo dic, quòd differentia est, quòd mandatum est gratuitum. Iussus verò continet quodammodo coactionem, cùm sit respectu filij, vel serui. Paul. Castrens. in dict. l. etiam. Salycet. in. l. si literas. C. manda. Ex quo constituitur cōclusio, quòd mandatum continet liberam voluntatem, iussus autem coactionem saltem reuerentialē circa dñm vel patrem. gl. in. l. 1. verb. quēadmodū. ff. manda. dum ait, Rogatio dñi præceptum est, sed mandatum spontaneā obsequij præstationē. De qua gl. per Panor. c. 2. col. 1. quod met. causa. Fel. in. c. eā. te. nu. 9. de resc. vbi ponit differentias inter præceptum & mandatū. & reuerentia superioris facit actum prēsumendū fuisse celebratum ex metu. gl. in. l. 1. §. quæ onerandæ. verb. metu. quarum rerum actio non datur. quā dixit singul. & ord. Cæpol. in. l. si contra. nume. 44. C. de vsucap. pro empt. Panor. in. c. cum dilectus. quod met. causa. Suarez allegat. 24. Ergo si iussus est respectu inferioris, præsumitur non continere libertatem, sed necessitatem respectu patris vel dñi: & sic erit cognitio respectu tit. ff. manda. & quod iussu. in quo inter se discrimen habeant. ¶ Quærit quæ sit differētia inter titulum de procur. & tit. ff. & C. mandat. & ad quid multiplicantur? Respondendum erit, quòd regulariter non est differentia, nisi respectu duorum. Primò, quia in titul. De procuratoribus, principaliter tractatur de procuratore ad iudicia, & incidenter de procuratore ad negotia. in titul. mandati. principaliùs tractatur de procuratore ad negotia, & incidenter de procuratore ad iudicia. Secundò in titul. De procuratoribus tractatur de officio, vel exercitio officij, in titu. Mandati tractatur de actione, quæ competit vtrique post gestum officium. glo. in rubri. ff. de procura. & ibi Bart. & Alberi. & posteriores sequuntur. ¶ Quæritur insuper, quibus verbis potest constitui mandatum? Respon. concluiuè, quòd mandatum dari potest nō solùm per verbū, mando, sed etiam per verbum, rogo, volo, vel aliud simile. l. 1. ff. manda. l. cuicunque. §. sed & cum fullo. ff. de insti. actio. l. si verò non remunerandi. §. si quis mandauerit. ff. mand. l. 24. tit. 12. par. 5. ¶ Sed dubitatur etiam, Vtrùm mandatum absque verbis sola voluntate constituatur? Quòd non constituatur, sed quòd verba sint necessaria, tenet Bartol. in. l. post dotem. colum. secunda. vers. Oppono & videtur. ff. solut. matri. & in. l. secunda. §. secundo. ff. noui oper. & videtur de mente Grego. Lopij in dict. l. 24. in gloss. secunda. quatenus se refert ad Bartol. Aduerte tamen ad Grego. Lopium, dicentē dict. l. 1. ff. manda. inducere contrariū imo nō dicit oppositum: potest tñ induci mandatū ex voluntate sola deducta ad actum exteriorem: nam licèt sit tacita voluntas, multùm operatur. argument. text. cum communi interpretatione doctorum in clemen. prima. de procurat. Quemadmodum in matrimonio dicimus, quòd quanuis requirantur verba, nihilominus sufficit voluntas expressa per signa exprimentia consensum. glo. penul. in capit. tuæ. de sponsalib. quę corrigenda est, quatenus dicit, verba & signa, debet dicere per disiūctam, verba vel signa. & ibi est sensus docto. & Palud. in. 4. distin. 27. quæst. 2. articu. 3. concluſ. 3. Lap. allegat. 57. Sylvest. verb. Matrimonium. 2. quæst. 7. Couar. in epitome. 4. decreta. 2, part. cap. 4. numer. 1. vbi dicit veriorem, etiam in valentibus loqui, sufficere signa. De mandato plura scitu digna congerit Franc. Connan. in doctissimis commentarijs Iuris ciuilis. libr. 7. cap. 14. pagi. 571. vsque ad 586. colum. prima. vbi in capit. 15. agit de contractibus innominatis. & Anto. Gomezi. de contractibus. cap. 8. de contractibus innominatis. vbi de eorum materia resolutiuè videbis. ¶ Vtrùm autem mandatum præcessisse in actu præsumatur ex diuturnitate temporis? tradit Boeri. decisi. 281. nume. 17. per quem vide. vbi tenet partem affirmatiuam, & plures quos refert Sebasti. Vanti. de nullitate proces. tit. Quibus modis sent. nulla defend. poss. nume. 91. & 92. quo loco intelligit hanc sententiam, referendo contrariam dicentem, quòd etiam per mille annorum cursum non cessat exceptio falsi procuratoris. ¶ Post actionem mandati, ad prouenientem ex depositō me conuertam, & aliqua necessariora prælibauimus. & quæri potest an mādatum & depositum sint inter se simillima, vel in quo differant? sit cōclu. mandatum & depositum simillima in hoc sunt, quòd & summæ fiduciæ est vtrunque, & eius gratia tantum fiunt, qui mādat, aut deponit. Cæterum in hoc differunt, quod depositum re contrahitur, mandatum solo consensu: & illius fides in cōseruando cernitur, huius autem in agendo. Qui depositum suscepit, tenetur tantum, vt rem sibi creditam custodiat diligēter: cui mandatum est aliquid, etiam vt faciat, & operam atque industriam suam præstet alieno negotio. vt ostenditur in. l. prima. ff. depos. §. si te rogauero, inquit Vlpianus, vt rem meam perferas ad Titium, vt is eam seruet, qua actione tecum experiri possum apud Pomponium quæritur. Et putate-

tat tecum mandati: cum eo verò qui eam receperit, depositi. Sin vero tuo nomine recepit, tu quidem mandati mihi teneris, ille tibi depositi &c. declarat plura subijcien's Francisc. Connanus lib. 7. commenta. iuris ciuilis. cap. 4. nu. 2. ¶ Quæritur quid sit depositū? Respōdetur depositum esse quum diligētiā nostrā in re alterius cōseruanda designamus. Frā. Connan. vbi suprà lib. 5. c. 2. nu. 2. pagi. 339. colū. 1. ad fin. & libr. 7. capit. 4. nume. 4. Goffred. in summa huius titul. nu. 1. aliter diffinit. depositum dicitur quod ad custodiendum alicui traditum est. concor. l. 1. titu. 3. partita. 5. ibi. *Condesijo, a que llaman en latin* depositum, *es quando vn ome da a otro, su cosa en guarda sian do se en el.* idem adnotauit Hostien. in sum. de deposit. §. 1. ex qua diffinitione constat depositum contrahi eo ipso quod res in custodiam recipitur, non aūt si simpliciter res relinquatur in domo alicui: aliud em est deponere, aliud custodiā cōmittere. vt in l. si ego. §. fi. ff. de iur. doti. not. Io. And. post Lamberti. de Rāpo. in additio. ad Specul. tit. de deposito. & eū sequitur Grego. Lopez in. d. l. 1. verb. *Da a otro.* tit. 3. part. 5. Quæritur cōtractus de positi cuius grā regulariter celebrat? Rñdetur celebratur grā creditoris & dātis tm̄. §. præterea. Insti. quib. mod. re cōtrahi. obliga. l. 1. §. nunc videndū. ff. depos. Augustt. Beroi. in. c. 1. num. 99. versi. modo dico. de vsuri. qūq; celebratur grā vtriusq;. l. Lucius. cum. l. seq. ff. depos. c. bona fides. de deposit. Qūq; grā debitoris, & accipientis tantū. vt in casu l. si quis nec cām. vbi Bart. ff. si cert. pet. Quæritur etiā vnde dicatur depositū? Rñdetur ex de, & positum. nā præpositio de, auget positū. vt significet de custodia mea seorsum positū & in tua translatū. Hostiē. in sum. huius titul. de deposit. §. 2. adde quę not. Connan. lib. 7. iur. ciuilis. c. 4. col. 1. nu. 1. ¶ Quæri etiam pōt vtrū contra depositariū detur actio de dolo, & lata culpa? Rñdetur, depositarius tenetur de dolo, & lata culpa tantū. de primo est l. 1. §. in cōducto. ff. de pos. de secūdo. l. quod Nerua. ff. eo. Host. in sum. eo. tit. §. & in quantū. dolus autē & lata culpa ex cōiecturis & præsumptionibus, pbabitur. ex. c. bona fides. de deposit. vbi quidam doctus repetens proposuit hodie duas positiones inter alias. scilicet, depositarius non eodem modo latæ culpæ ac doli nomine debet condemnari. Tunc enim ad æstimationem certam rei depositæ. Nunc vero ad id quod interest referenda est condemnatio, & hoc in iudicio. Secunda conclusio. In foro vero, quod dicunt pœnitentiæ, depositariū teneri dicimus lata culpa interueniēte, in id quod interest, quatenus damnū continet: quā obligationem dolus malus, & si adfuerit, non auget, vt in id quod interest absolutè teneatur. Repetijt in Idibus Iulij ann. 1567. Innocent. tamen in cap. sicut dignum. colum. 2. nume. 8. de homicid. proponit conclusionem essentialem, damnum illatum alicui culpa leui vel leuissima subiectum minimè esse ad restitutionem per damnum inferentem in foro animæ, quanuis in iudicio exteriori esset cogendus ad damni illati restitutionem. quam sententiam Innocent. sequuntur in dict. cap. sicut dignum. Anani. in. §. fina. num. 25. Felin. nume. 17. Panormita. in capi. quoniam contra. nume. 18. de probat. Felin. in ca. primo. nu. 41. Deci. nu. 10. post Panor. colum. 7. de constit. Barba. in cap. primo. col. 1. de commoda. Francisc. Aret. in. c. sicut. col. 3. nu. 10. de testib. Roma. singul. 105. & ibi additio. Iaso. in. §. sed iste quidem. nu. 130. Instit. de actio. Alexand. ad Bart. in dict. l. quod Nerua. sub num. 27. ad. 7. quæstionem Bart. & est singulare dictum & communiter receptum secundum Anto. Corset. in suis singul. verb. forum consciētiæ. & in verb. pœna. 12. Hieronym. Cagnol. reputat singul. in. l. quod à quoquam. col. 2. num. 7. versi. secundo. vt locū habeat in solutione pœnæ. ff. de reg. iur. citat Aquens. in l. 1. col. 5. ff. de legi. ad idem Anani. in. c. presbyterum. nu. 9. vbi Felin. in versi. in eadem nota q̄ nō. de homicid. Couar. in epitom. 4. decret. 2. par. ca. 6. §. 8. nu. 12. Sylvest. Prierius in sum. verb. iudex. 1. quæst. 12. & verb. Culpa. §. quarto. & verb. aduocatus. quæst. 24. & verb. Restitutio. q. 12. & quæst. 17. quod dictum omnes intelligunt quando damnum esset in omittendo. Pro cuius communi sententia Innocent. adducitur non contemnenda ratio, quia in foro animæ tantum consideratur animus nocendi, quæ cessat in culpa leui & leuissima, & nihil vtilitatis ad ipsum lædentem peruenit, ergo eo foro q̄d animæ appellamus vbi cessat

¶ *Ley. III. Que fabla del dorar y argentar.*

Mandamos, q̄ ningun orepeze, o platero, no sea osado de dorar sobre cobre, so pena que el que lo hiziere dorando, o argentando lo tal vsando dello engaño samente, que por el mesmo hecho incurra en pena de falso.

pœna, non est iniungenda restitutio, cum istud damnum in pœnam culpæ leuis, seu leuissimæ præcedentem debeatur in foro exteriori. l. in lege. ff. ad legem Aquil. cessabit igitur in iudicio interiori. ex theorica gl. ab omnibus recepta in cap. fraternitas. 12. q. 2. secundum Ludouic. Gomez in §. ex maleficijs. nu. 14. Instit. de actioni. & Adria. Papam Hispanum in. 4. libr. sentent. fol. 150. col. secunda. §. vtrùm in foro animæ. cum pluribus alijs à me post Segurâm adductis in additio. l. filius dum in ciuitate. nume. 15. ff. de verborum obliga. quæ habet, pœnam meram, nec legem pœnalem hâbere locum in foro animæ. tum etiã quia quod malo animo non fit pœnam non meretur. l. si seruum. §. prætor ait. vbi plures concord. adducit gl. verb. non videri. ff. de acquiren. hæredi. cum ergo voluntas nocendi cesset in culpa leui & leuissima & pœna cessare non est dubium.

¶ Contrariam sententiam tenet Panormi. in capi. fina. de iniur. & Andr. Barbat. in capi. Raynaldus. colum. 114. de testam. Angel. verb. culpa. in fine. Adrian. Papa in. 4. senten. de restitu. cap. Vtrùm in foro conscientiæ. & probabilem esse censet in leuissima culpa, maximè vbi natura cõtractus ex legis dispositione etiam leuissimam culpam considerat. & sic tenetur in foro conscientiæ damnũ illatum parti læsæ refundere. cap. si egressus. de iniur. originaliter ex Exod. 22. vbi habet si egressus ignis inuenerit spicas & cõprehẽderit aceruos frugis, siue stantes segetes in agris reddet damnũ, qui ignẽ succẽderit. ergo culpa siue sit leuis, seu leuissima in cõmittẽdo obligat ad restitutionẽ. ad idẽ. l. in lege Aquilia etiã leuissima culpa venit. ff. ad. l. Aquil. cũ igit̃ lege iusta nõ fundata in p̃sumptione id statutũ sit, cõsequẽs erit quod in vtroq; locũ habebit. ex theorica gl. in. c. quæ in ecclesiarũ. de cõsti. quã sing. dixit Feli. in. c. 1. col. 9. n. 18. de spõsa. Couar. cõem dixit in. c. 1. nu. 16. de testam. & in epito. 4. decret. 2. par. c. 7. §. 7. nu. 9. Quòd autẽ dicta lex. in lege Aquilia. sit accipiẽda in culpa commissa in faciẽdo, & nõ in omittendo. tenet Bar. in l. qđ Nerua. nu. 29. ff. depos. Ioã. Imol. in. c. vni. de cõmod. Alex. in. l. prætor. §. prætor ait. col. 3. n. 8. ff. de eden. Salic. in. l. quæ fortuitis. ad fin. C. de pigno. acti. Bertrãd. cõs. 140. li. 3. pro hoc intellectu est tex. in. d. c. si egressus. ibi, Qui ignẽ succẽderit. ad idem maius crimen est, quod in facto cõmittit̃, quàm quòd in omissiõe geritur. S. Tho. 22. q. 79. art. 4. & in quæst. de malo. 2. arti. 1. ad. 4. & arti. 9. cõcludẽs p̃ctm̃ trãsgressiõis grauius esse quã p̃ctm̃ omissiõis. Probat Iaſ. in. l. sancimus. nu. 20. not. 6. C. de iudic. idẽ in. l. p̃scriptiõe. col. 2. versi. 2. nota. C. si cõtra ius vel vtili. publi. Philip. Deci. cõsi. 37. col. 4. versi. Secũda ratio est. Pro ista etiã parte cõducit gl. in. l. si mora. verb. ne facto. ff. solu. matri. quã not. Bald. Paul. Imol. & moder. ibi. Iacob. de Segu. in. l. si ex legati causa. nu. 120. ff. de verb. obliga. vbi p confirmatione adducit. 8. fundamẽta. & ibi late dixi. & est gl. simi. in. l. lex Cornelia. ff. ad Syllan. quas cõiter approbari fatetur Alex. in. d. l. si mora. colũ. 6. in omittendo peccatũ cõmittitur iuxta illud Iacob. 4. scienti bonũ, & non facienti peccatũ est illi. D. Thom. 2. 2. q. 79. art. 3. & 4. Sed non est ita punibile. ¶ Ex quibus infertur intellectus ad glo. in. §. præterea. Insti. quib. mod. re contrahi. obliga. dicentem, semper culpam leuissimã præsumendã esse in incendio. quam singul. dixit Salic. in. l. quæ fortuitis. col. vlti. C. de pign. acti. & in. l. in iudicio. C. locat. Iaſo. in. l. prætor ait. §. prætor ait. col. fin. ff. de edend. Alexã. in. l. domos hæreditarias. nu. 4. vbi Iaſ. hanc sniam communẽ esse fatetur. ff. de legat. 1. Couar. in epito. 4. decretali. 2. part. ca. 6. §. 8. nu. 14. versic. ex quo infertur. nempè prædicta opinio gl. est obseruãda, quo ad culpã leuissimã in omittendo contingentẽ, vnde nisi ex natura cõtractus veniat leuissima culpa, ex incẽdio nõ tenebitur qs actiõe legis Aquiliæ ex illa leuissima culpa, à lege præsumpta. secundũ Alexand. in citatis locis. d. l. domos. &. §. prætor ait. Bal. cõs. 136. nu. 1. li. 4. Bertrãd. cõs. 140. li. 3. quãuis Thom. Grãmat. cõtrariũ obseruet decisi. 2. ad fin. nu. 18. addendus est in materia incẽdiariorũ, & qs & qñ teneatur cõductor domus rõne ignis. Ang. Aret. in tract. de delictis. verb. incẽdiario. vbi August. ad eũ in nu. 13. dicit singul. notandã esse glos. in. d. §. præterea. & Iaſ. singul. in. l. sed & si quis. §. quæsitũ. col. si. versi. nota etiã diligẽter. nu. 41. ff. si quis cautio. Bñdict. de vadis in repertor. ad Felin. lectura. verb. incendiũ. & quãuis incendiũ præsumatur culpa in habitantiũ. l. 3. ff. de offi. præfect. vigil. l. si vendita. in prin. ibi, Cum incendiũ sine culpa. ff. de peric. & cõm. rei vẽd. l. qui in insulã. §. fin. & ibi Bart. ff. loca. Bart. in. d. l. 3. Bal. in. l. creditor. C. de pigno. acti. l. 10. titu. 15. par. 7. l. 2. *Todo ome que a sabiendas*. titu. 5. lib. 4. for. ll. vbi plura oĩno videnda per Mõtalu. verb. *por accasion*. hoc tñ nõ habet locũ cũ ignis euenit ex leuissima culpa. quæ in dubio præsumitur ex gl. in. d. §. præterea. Iaſ. in. d. §. quæsitum. qui dicit ad nihilum teneri cõductorẽ, cũ fiat gratia vtriusq; talis contractus. Sed intellige quando in omittendo fuit leuissima culpa. nõ alias. Item etiam excusantur à tali præsumptione habitãtes, si probãt, quod erãt in domo, vel furno & eius custodia vigiles & diligẽtes & cõsueti non omittere ignem suspectũ, nec eo modo quo detrimẽtũ posset ex eo domui euenire, & si alia indicia cõtra eos non appareant, non tenentur de incendio, quia diligentia eorũ extinguit prẽsumptionẽ culpæ. ita post Bald. & Alex. tenet Iaſo. in dict. §. quæsitum. num. 41. col. fin. versi. eodem modo si habitantes.

habitantes. Reputat singulare & notatu dignum Hippolyt. singu. 74. tu habes regulam vulgatissimam. ad finem. & iterum in singul. 393. Regula semel malus. ideo in defensione conductoris ad excludendam præsumptionem culpæ quæ prouenit ex incendio, proponat contra eã quod solitus erat habere diligentiam, & custodiam circa furnum seu domũ ne ignis nocumentum afferret. quod ampliꝰ quàm semel vidi receptum & in practica obtẽtum in fauorem conductorum. præcipuè si res suæ igne fuerunt consumptæ vna cum domo vel rebus depositis, & ex alijs coniecturis ex quibus constat, quòd non fuit in dolo nec lata culpa sed leuissima. Et in conscientiæ foro cessaret satisfactio respectu patientis damnum cum culpa non in faciẽdo fuerit commissa ex Innocen. in dict. c. sicut dignum. de hom. quod dictum vltra suprà scriptos authores refert & pulchrũ reputat Grego. Lup. in. l. 10. verb. *Fizesse daño.* titul. 15. part. 7. Item etiam hæres tenet legatario de dolo, lata, leui & leuissima culpa. l. cum res. §. Culpa. vbi Alex. ff. de leg. 1. scilicet, qñ leuissima culpa fuit cõmissa in faciendo per præmissa. eodemq; modo est intelligenda. l. qui ædes. ff. de incend. ruin. naufrag. & l. 10. tit. 15. parti. septima. perpensis facti circunstantijs. argu. capit. præterea. de testi. l. tertia. eodem titul. ff. Sciretamen oportet quid sit dolus, lata, leuis & leuissima culpa. vt præmissa non ignorentur ex defectu terminorum. Est ergo dolus malus caliditas omnis, fallacia, machinatio ad decipiendum proximum adhibita. l. 1. §. dolum. ff. de dol. glos. in. §. præterea. Instit. quibus mod. tolli. oblig. Sylvest. verb. Culpa. in princ. Adria. in. 4. senten. de restitutio. §. Vtrùm in foro animæ. l. prima. titul. 16. parti. septima. Lata culpa est deuiatio in circunspecta ab ea diligentia quam communiter habẽt homines eiusdem conditionis & professionis. Dicitur in circunspecta, ad differentiam doli, siue manifesti, siue præsumpti, Dicitur professionis, propter iudices, aduocatos medicos, electores & alios qui in arte sua committunt latam culpam, vti declarat Adria. vbi supra. & glos. in dict. §. præterea. l. latæ. ff. de verbo. signif. l. Regula. §. si filius. ff. de iur. & facti igno. l. 11. titu. 33. part. 7. & ista æquiparatur dolo. vt ibi. & vide. l. 7. titu. 17. lib. 4. for. leg. vbi Montalu. verb. *E no aya otra pena.* Prætera est alia quę leuis & leuissima culpa dicit. vt in alleg. l. 11. leuis enim est desidia & negligẽtia in circunspecta ab ea diligentia, quam habent homines diligẽtes, non dico cõmuniter, sed diligentes, vt differat à lata culpa. Leuissima culpa est deuiatio in circunspecta ab ea diligentia quam habent communiter homines diligentiores & diligentissimi. vnde si diligẽtissimus sciuisset præcauere, & tu non præcauisti, es in culpa leuissima. Panor. in ca. 1. col. 3. verfic. sed pro intellectu terminorum. nume. 13. de commod. & ex mente prędictorũ. ex casu tñ fortuito, qui dr esse, qñ per ingeniũ humanũ & industriã prędici nõ potuit. scdm Ang. p tex. ibi in. l. 1. §. is quoq;. ff. de acti. & oblig. l. 2. §. si eo tpe. ff. de admin. re. ad ciui. pertin. Pau. Cast. in. l. interdũ. nu. 7. ff. de iudi. Pan. in. c. 1. de cõmod. col. 4. nu. 15. vers. in eadẽ gl. Cũ ergo culpa nõ pcesserit casum depositari⁹ nõ tenet resarcire dãnũ, nec procurator, q tenet de lata, leui & leuissima culpa, nõ de casu fortuito. l. à procuratore. C. mãda. l. ob fœnus. ff. de admi. tuto. l. si ea res. ff. de act. emp. c. vn. de cõmod. Paul. ĩ. l. si vt certo. §. nunc videndũ. nu. 8. ff. cõmod. & in commodato & deposito idem est dicendũ. ex Panor. in. d. c. vni. de commoda. col. 3. nu. 12. & in ca. bona fides. col. 1. nu. 3. de depos.

¶ *Ley. IIII. Del vendedor, o cõprador q̃ rescibe engaño mas de la meytad del justo precio.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil ccc lxxxvj.

SI el vendedor ł, o comprador de la cosa dixere que fue engañado en mas de la meytad del justo precio, assi como si el vendedor dixere que lo q̃ valio diez: que lo vẽdio por menos ð cinco maraue-dis, o el comprador dixere q̃ lo que valio diez q̃ dio por ello

† Si el vẽdedor. Concor. l. 1. tit. 17. regis Alphon. Compluti Anni 1386.

¶ *Sequitur Lex IIII.*

¶ Materia huius leg. subtilis ac singularis est, non eget commendatione, quia sat se ipsam commendat, vt ait Vlpianus in. l. 1. ff. de in integr. restitu. Hocq; in hærẽdo literæ breuissime dicit, Vẽditor si sit deceptus vltra dimidiã iusti pcij bñficio huiꝰ leg. põt rẽ ipsam recuperare, nisi emptor supplere velit iustũ preciũ, etiã si res vendita sit sub publica subhastatione, Cuius tñ dispositio ortũ habet à. l. 2. & l. si volũtate. C. de rescind. vendi. & à ca. cũ dilecti. & c. cũ cãm. de empt. & vendi. quibus oĩbus assensa est. l. 5. tit. 10. lib. 3. for. & l. 56. tit. 5. p. 5. Nouissimè tamẽ ista nra. l. 4. est situata hodie sub ti-

tul.11.li.5. Recopil.estq̃;.1. in ordine. cuius saluberrima dispositio approbata ex tat in regno Lusitaniæ li. 4. ord. tit.30. §.7. & apud Gallos fatet etiã Tiraq. d retract. municipal. §.32. gl. vnica. nu. 61. & ample tradit pontẽtisi mus Couar. lib.1. Vari. c. 3. nu. 13. & iterũ lib.2. Var. c.3. & singulariter tradit in numera Dñs Ant. Menes. ad. d.l. 2. vbi etiã Doctisi mꝰ Pinel. noua & multa notanda congesit, & ad istum tex. ad datis duas limitatiões q̃s ponit. l. 3. & 6. tit.2. lib.8. Recopil. qbꝰ visis materiã huius leg. ad nauseã vsque reperies.

¶ *Lex. VI. & VII. De empt. & vendit.*

¶ Materia retractꝰ frequẽtisima ac practicabilis est, & p cõsequẽs attendẽda, vt inqt. Iurisco. ĩ.l. legaui. ff. de libe. lega. est etiam salutaris mate-

† derecho. Adde quæ not. Afflict. in cap. 1. de feuda. in. 6. legis cõmu. 82. cumplu ribus sequ. fol. 103. super. 1. libr. feudorum.

mas de quinze. Mandamos que el cõprador sea tenido de cõplir el precio q̃ valia la cosa al tiẽpo q̃ fue comprada, o de la dexar al vendedor tornãdole el precio q̃ recibio. Y el vendedor deue tornar al cõprador lo q̃ rescibio de mas del justo y derecho † precio, o de tomar la cosa q̃ vendio y tornar el precio q̃ rescibio. Y esto mismo deue ser guardado en las rentas y en los cãbios y en los otros cõtractos semejables que aya lugar esta ley en todos los contractos sobredichos, aunque se haga por almoneda dl dia que fuerẽ hechos hasta en quatro años, y no despues.

¶ *Ley. V. Si los cõpradores fueren apremiados que no aya lugar la ley ante desta.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Soria. AEra de mil cccc xviij.

MAndamos, q̃ la ley ante desta se guarde: saluo si la vendiciõ de los tales bienes se fiziere contra voluntad del vendedor: y fueren compelidos y apremiados compradores para lo comprar y fueren vendidos por appreciadores y publicamente: que en tal caso, aunque aya engaño de mas de la meytad del justo precio no aya lugar la dicha ley.

¶ *Ley. VI. Como se puede sacar la heredad del patrimonio, o abolengo tanto por tanto.*

TOdo hõbre que heredad de patrimonio, o de abolengo la quisiere vender: y alguno de aquel abolengo la quisiere cõprar tanto por tãto aya la el antes q̃ otro algũo. E si dos, o mas la quisierẽ si son en ygual grado de parẽtesco partã lo ẽtre si. E sino fuerẽ en igual grado, aya lo el mas

ries q̃ dat hominibus solatiũ. Itẽ & salutẽ. qd em æquius salutareq; est q̃ ea quæ habita fuere p cõsanguineos il la recuperare, qđ quidẽ nõ est modicæ vtilitatis, vt põderauit Iuriscõs. in. l. Si emptione. ibi vel qđ maiorũsuorũ. ff. de minotibꝰ. Ideo resoluti uè materiam istã tractabo, de cuiꝰ cognitiõe agit Matthæ. de Affli. in tract. de iure Prothomiseos. in. 2. volu. diuersorũ Docto. & ibi Bald. de Belusio in eod. tracta. Iaſ. in. l. quominꝰ. n. 23. ff. đ flumi. Ant. Gomez in. l. 70. Tau. Venustè per Ioã. Igneum in repet. l. dudũ. C. de contra. empti. in 7. tit. repetitionũ, & Mõtaluũ in. l. 13. tit. 10. lib. 3. fori. & Grego. Lopez in. l. 55. titu. 5. par. 5. verũ text. iste hoc dicit in sum. inhærendo literæ. Quælibet pſona vendens bona

propinco. Mas si antes q̃ la heredad fuere vendida no viniere el mas propinco a la retraer: y despues que fuere vẽdida hasta nueue dias viniere si diere el precio porque es vendida la heredad: aya la: y si el pariente mas propinco no la quisiere demandar: otro pariente no la pueda demandar. E si el mas propinco no fuere en el lugar puede la demãdar otro de su linaje. Mas si la quisiere por otra heredad trocar: no le pueda ningun pariente contradezir: y aquel pariente que quiere la heredad que es a otro vẽdida de el precio que costo: y q̃ jure que la quiere para si: y que no lo haze por otro engaño.

¶ *Ley. VII. Declaracion de la ley del fuero susodicha.*

¶ El Rey don Enrique. iiij. en Nieua.

COmo quier q̃ la ley ante desta del fuero dize: q̃ si algũa heredad se vẽdiere a qualqer persona de aq̃l patrimonio, o abolengo cuya fuere la heredad: la pueda sacar tãto por tãto dẽtro de ix. dias. E como q̃ra q̃ entre los sabios antiguos sobre la disposiciõ de a q̃lla ley ouo diuersidades: y seyendo aquellas fuerõ estatuydas diuersas leyes. Pero el Rey don Alõso xj. d̃ gloriosa memoria nr̃o ꝓgenitor ordeno la dicha ley del fuero: la qual comũmente assi a la llana es vsada y guardada en toda la mayor parte de nr̃os reynos. Pero sobre algunas causas y pleytos dependientes de la disposiciõ d̃sta ley ha auido y ay continuamente grãdes pleytos, dubdas y debates: assi ante los del nuestro cõsejo y Oydores de la nuestra audiẽcia, co-

bona quæ habita fuerunt à consanguineis (qđ nos dicimus abolengo) cõsanguineus potest illa habere pro tanto oblato pretio, veniẽtes autem plures cõsanguinei eiusdem gradus tunc pro parte habebunt, hæreditate aũt vendita propinquior nõ auditur nisi intra nouẽ dies bona velit retrahere, alius tamen cõsanguineus, sed non propinquior nõ potest rem retrahere, si autem propinquior non sit in eo loco vbi res venditur quilibet cõsanguineꝰ potest illa bona retrahere & hoc casu iurare debẽt sibi & nõ alijs retrahere excluso dolo, beneficiũ autem huius legis nõ habet locũ in rerũ permutatione. qui text. habet originem à text. sing. in. l. dudũ. C. de contrahẽ. empt. dum approbat consuetudinem aut ius retrahẽdi, & non solũ per ius humanũ hoc approbatum est verũ etiam per diuinũ, vt constat ex Leuitico. ca. 25. & tradit late Tiraq. in præfatione de vtroque retractu. nu. 7. versi. id autem. ¶ Sed quia in habẽtibus ordinẽ facilior ẽ trãsitus, vt inqt iurecõs. in. l. 1. ff. de origi. iuris. & ne illotis manibꝰ ad hanc materiã accedã aliquas ꝓponã quæstiões quarũ prima sit vtrũ ius retractꝰ habeat locũ in personis ecclesiasticis & videtur quod non qa retractus magis videt affi cere psonas, quã res. vt notãt doct. in. l. dudũ. C. de cõtra. empti. sed clerici nõ comprehẽdũtur ex d̃fectu potestãtis cũ sint remoti ab õmni mũdana. l. ex ca. ecclesia. d̃ eõ stit. c. fi. de rebus ecclesiæ. igitur maximè q̃ statutũ laico-

mo ante otros muchos juezes ordinarios: y especialmente sobre lo q̃ se sigue. Si vn hombre cõpra vna heredad de otro, este comprador dispone a pagar esta heredad por vẽtura mal baratando, o vẽdiendo otros bienes suyos, y despues haze en esta heredad edificios y labores y mejoramientos como en cosa suya, y acaesce que vn hijo, o hermano, o otro pariente propinco de aq̃l vendedor por vẽtura incitado por el y con sus propios dineros del vendedor, o por su induzimiento acabo de cinco, o diez, o quinze años q̃ es hecha la venta y la heredad mejorada: dize al cõprador que aquella heredad es de su patrimonio o abolengo: y que la quiere tanto por tanto: y que requiere cõ el precio. E si no lo quisiere rescebir pone lo en deposito: y demãda la heredad, diziẽdo que este que la pide al tiempo de la vẽta era menor de edad: assi q̃ no le corrio prescripciõ, ni le empesciotranscurso de tiẽpo. O que fue absente, o impedido de pedirla fasta entõces, o por otro legitimo impedimento y ayuda se del remedio de la restitució, o de otros por donde siẽte q̃ puede sanear su demãda: y cõ esto saca la heredad que por ventura vale la meytad mas: o los dos tercios q̃ quãdo la ouo el cõprador: lo qual parece cosa muy inhumana y agra, y muy subjecta a fraude y a pecado. Porẽde declaramos y ordenamos y mandamos q̃ los. ix. dias contenidos en la dicha ley del fuero pa

laicorum partim odiosum & partim fauorabile ideo quod est fauorabile potest extendi non tamẽ adstringit in odiosis secundum Abbatem & communem in. c. fina. nume. 2. de vita & honestate clericorum. facit text. in capi. ad nostrã. de probationib. vbi doct. vbi clerici possunt retrahere non tamẽ ab illis vendi tum retrahi potest. argu. eorũ quæ notat Baldus in l. cunctos. nume. 10. C. de fum. trini. his tamen nõ obstantibus cõtrariã teneo imo, quod clerici possint retrahere & etiã ab ipsis venditũ possit retrahi. tenet Báldus & communis in. l. nec per se. C. de hæred. institu. & ratio est quia statutum, q̃ nõ est improbatum per ius canonicum in defectu eius bene recurritur ad ius ciuile.

c. si in adiutò rium. 10. dist. ca. 1. de noui operis nũtia. igitur: maximè quia etiã de iure cano. retractus approbatur actiuè & passiuè. ex tex. in ca. cõstitutus de in integrum restitut. vbi notat cõmunis & tãdem cõcludit Anton. Gomez in. l. 70. Tau. nume. 7.

¶ Secũdo autem dubitat an ius retractus, pximio ri ingressso religionẽ intra nouem dies cõpetẽs transeat in monasterium, & videt quòd sic, quia appellatione coniunctorum venit cõiunctus spiritualis secundũ gl. in verb. proseipso. c. fi. de postulando. igitur item etiã quia per ingressum religionis nõ amittit monachus iura sanguinis. l. iura sang. ff. de reg. iur. l. deo nobis. C. d. sacrosa. igitur. contrariũ tñ tenendũ censeo qa monasterium non est

que el mas propinco saque la heredad vendida que fue de su patrimonio, o abolengo corran contra los menores d̃ xxv. años quier seã en edad pupillar, o adulta. Y esto mesmo cõtra los absentes. Y que los vnos, ni los otros no se puedan ayudar de su menoridad, ni de la ausencia: y que aya lugar contra ellos esta prescripciõ de los dichos nueue dias, y que no les sea otorgado sobre esto restitucion ni rescisiõ de tiempo: aluo si que a la letra se guarde la dicha ley del fuero cõtra los vnos y los otros. E si el menor tuuiere tutor, o curador que pueda[a] sacar la heredad, para el menor en el tiempo y como de suso se cõtiene.

SObre la dicha ley del fuero ay otra dubda; de que se leuantan y siguen muchos pleytos. Ca la dicha ley da facultad al pariente mas propinco de sacar la heredad de su patrimonio, o abolengo tanto por tanto, y acaesce que vn hombre ouo vna heredad q̃ fue de su padre primeramẽte: y este tiene vn hermano y vn hijo y vẽde esta heredad a vn estraño: viene agora este hermano y este hiso del vendedor, y pide cada vno esta heredad, y quiere la cada vno dellos sacar de poder del comprador tanto por tanto: porque dize cada vno que fue de su padre, y el hermano del vendedor dize que el fue primeramente propinco de su padre cuya fue primeramente la heredad, que de su hermano el vendedor della: y assi que es mas antiguo su derecho que del hiso del vendedor, y el hiso del vendedor dize que esta heredad fue de su padre, y precedio en ella al tio hermano de su padre, y que representãdo

est cõsanguineus cum sit res inanimata. argumen. tex. in capit. Romana. §. fina. de sent. excõmunicatio. libr. 6. tradit Baldus in authen. habita. C. ne filiꝰ pro patre, & sic non potest retrahere monasterium cum careat consanguinitate q̃ mouẽtur. ll. de retractus iure loquentes & esset cõtra earũ mentem volentiũ ne bona consanguineorũ exeant à familia. At vero si monasterium admitteretur ad ius retractus bona exirent d̃ familia quibus fundamẽtis ita concludit Antonius Gomez vbi supra nu. no. no. & plures alias quæstiones possem adducere, scilicet in quibus rebus habeat locũ retractus & qui præferantur, & quæ requirantur, & de alijs quæstionibus quę adduci possunt videatis Antonium Gomez vbi supra & Doctores supra relatos nam morbis qbus semper inuoluor mihi eam afferunt occupationem, vt plura dicere nequeam forte si morbis destitutus aliquãdo fuero quæ nũc nõ potui explicare, Deo annuẽte postea demõstrabo.

a *Pueda.* quid si noluit, & erat retractus vtilis minori, an teneatur ei ad interesse, cum fuerit negligens.

la perſona de ſu padre es mejor en derecho que ſu tio. Es dubda qual deue auer la heredad tanto por tanto el tio o el ſobrino. Y nos declaramos la dicha ley del fuero. Ordenamos y mandamos que pidiendo la heredad del abolengo el hermano del vẽ dedor: y el hijo ambos en vn tiẽ po y en forma deuidos que ſea preferido y aya la heredad el hijo del vendedor. Pero ſi el hijo del vendedor dentro de los dichos nueue dias no la quiſiere q̃ la pueda ſacar dentro de aquel miſmo termino el hermano del vendedor: pues la heredad fue de ſu padre, o madre dellos.

¶ *Ley. VIII. Contra los regatones que compran para reuender,*

¶ El Rey don Enrique. iiij. en Toledo. Año. de mil cccc xlij.

a ¶ *Regatones.* Adde quæ dixi in. 1. part. in Proœmi. quęſtionib⁹. colum. 18. q. 10. verſic. lex itidem ſuper preſumptione fundata.

ORdenamos q̃ en la nueſtra corte los Regatones [a] no ſean oſados de cõprar las viãdas que a la nueſtra corte vinieren para las reuender en mayores precios. E ſi lo hizierẽ que pierdan lo que aſsi compraren: y allende de las otras penas eſtatuydas por los nueſtros Reynos les ſeã dados cient açotes publicamente por la nueſtra corte.

¶ *Ley. IX. Que los regatones no ſe allegũen a fauor, ni a familiaridad de alguna perſona.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Biruieſca. Año de mil ccclxxxviij.
¶ El Rey y Reyna. en Toledo. Año de lxxx.

DEfendemos que los regatones, y tauerneros de la nueſtra corte, o de otra qualquier ciudad: villa o lugar de los nueſtros Reynos no ſean oſados de ſe allegar al fauor y familiaridad de ninguno ni algun cauallero ni grande de nueſtra corte, ni de nueſtro conſejo: ni de los Alcaldes y Alguaziles de nueſtra corte, ni de algun cauallero ni eſcudero de las ciudades villas y lugares de nueſtros Reynos. E ſi los dichos regatones lo contrario hizieren incurran en pena de ſeſenta açotes y de cinquenta mil marauedis. La tercera parte para el accuſador: y las otras dos tercias partes para los Alguaziles de la nueſtra corte: ſi en ella ſe fiziere lo ſuſo dicho. E ſi en otras ciudades e villas y lugares ſe hiziere que la dicha pena ſea para los alguaziles dellas: quedando en ſus fuerças las ordenanças que ſobre eſto ſon fechas en las dichas ciuda-

ciudades y villas y lugares.

¶ *Ley. X. Que los regatones no compren viandas, ni pan a cinco leguas de la corte para reuender.*

POrque la nueſtra corte ſea mas abaſtada de viandas, defendemos q̃ ningũ regaton, ni otra perſona ſeã oſados de comprar en nueſtra corte, ni a cinco leguas en derredor viandas algunas para reuender. Conuiene a ſaber pan cozido, ni trigo, ni ceuada, ni auena, ni otro grano, ni legumbre, ni carne muerta ni biua, ni peſcados freſcos, ni ſalados, mayores ni menores, de mar, ni de rio, ni de otra vianda alguna. Y qualquier que contra eſto fuere: que le den ſeſenta açotes e pague dozientos marauedis, e pierda lo comprado, y aya la meytad dello el accuſador, y qualquier q̃ los pueda accuſar. E otroſi que el juez de ſu officio haga proceder en eſte caſo ſino ouiere accuſador. Confirmaron la el Rey y Reyna en Toledo, y mãdaron que en la peſquiſa y execucion dello entiendan todos los Alcaldes que a la ſazon reſidieren en la corte y ſi ellos fueren negligentes que los del conſejo entiendã y proueã en ello.

ORdenamos q̃ los bienes de los arrendadores fieles, y cogedores, y theſoreros y ſus fiadores ſean vendidos por lo que nos deuieren de nueſtras rentas ſegun ſe contiene en eſte libro en el titulo de las nueſtras rentas pechos y derechos.

MAndamos q̃ ſi algun Moro fuere vendido pueda ſer retraydo tanto por tãto para redemir chriſtiano, ſegun ſe contiene en eſte libro en el titulo de los captiuos.

POr los deudos que deuẽ los caualleros e hijos dalgo, no ſean vendidos los cauallos y armas de ſus cuerpos, ſegun ſe cõtiene en eſte libro en los titulos de los caualleros e fijos dalgo.

NO ſe pueden vender ni enagenar los ornamentos de la ſancta yglеſia ſegũ ſe contiene en eſte libro en el titulo de la guarda de la ſancta yglеſia.

POrque en la paga de los meſones de las prouiſiones que en ellos ſe gaſtan ay gran deſorden: aſsi en el vender de la ceuada y paja y de las otras coſas: mãdamos que ſe guarde la ley que nos fezimos en las cortes de Toledo año de lxxx. ſegũ ſe contiene en eſte libro en el titulo

tulo de los aposentadores.

COmo se prueuan las vencciones que se fazen en fraude de de vsuras: contiene se en este libro en el titulo de las vsuras.

Titul. VIII. De los troques y cambios.

¶ *Ley. I. Que los cambios sean libres y francos, y que no se arrienden.*

¶ El rey don Iuan. II. en Toledo.
Año de mil cccc y lv.
¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua.
Año de mil cccc y xlv.

MAndamos q̃ el cambiador sea libre y franco assi en nuestra Corte, como en todas las ciudades e villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, y que todos cambien y puedan cambiar sin pena e sin caluña alguna: no embargãtes qualesquier mercedes fechas por los Reyes nuestros predecessores: y despues por nos a qualquier, o a qualesquier personas de qualquier estado, o condicion preheminẽcia dignidad que sean: y que ninguno se entremeta de arrendar los dichos cambios, so pena que por el mesmo fecho pierda todos sus bienes para la nuestra camara. Y demas que el tal arrendamiento sea ninguno. Y que los arrendadores y los sus fiadores no sean tenidos a pagar cosa alguna por razon de los dichos cãbios. Y damos por ningunas las obligaciones y juramentos y otras cosas que sobre ello tengan fechas. Y mandamos a las justicias de la nuestra corte, y de todos los nuestros Reynos y señorios que lo fagan assi y no consientan, ni permitan lo contrario, so pena de la nuestra merced, y priuacion de los officios y confiscacion de sus bienes de los que lo contrario fizieren para nuestra camara. Pero es nuestra merced y mandamos que los q̃ touieren cambio publico y vsaren del officio de cambiar publicamẽte q̃ estos tales sean personas llanas e abonadas y quãtiosas y de buena fama: puestos y nõbrados y escogidos por nos en la nr̃a corte. Y los que ouieren de vsar del dicho officio publico en las ciudades e villas y lugares de nuestros Reynos que sean puestos y nombrados por la justicia y Regidores de las tales ciudades e villas y lugares, so juramento que fagan en forma deuida de los escoger tales como

mo ſuſo dicho es: y quales cumplan al bien comũ de la coſa publica poſpueſta toda afficion y vanderia y amor y deſamor y todo intereſſe, y toda otra coſa: mas ſolamente acatando a nueſtro ſeruicio y el bien comun de la coſa publica: y que no tomaran ni recebiran por ella coſa alguna en caſo que les ſea prometida, o dada por ello, o por cauſa dello de ſu voluntad por los tales, o por otra qualquier perſona, o perſonas. Y todos los tales que aſsi fueren nombrados para vſar del dicho officio publico fagan juramento en forma deuida: que bien y leal y verdaderamente vſaran del tal officio, ſin arte y ſin engaño y ſin colluſion alguna. Y que ſean tenidos de dar y den recaudo a las perſonas de quien alguna moneda reſcibieren para cambiar todo lo que les ouieren a dar: y que antes no puedã vſar, ni vſen de los dichos officios. Y es nr̃a merced que en defecto de los bienes de los tales cambiadores y de ſus fiadores ſean tenidos de lo pagar por ellos aquellos q̃ los puſierẽ.

Pero toda via es nueſtra merced que cada y quando que nos entendamos ſer cumplidero a nueſtro ſeruicio de auer alguna moneda de oro, o de plata alguna neceſsidad que occurra: que en aquel caſo nos podamos tomar y tomemos los cambios de la nueſtra corte y d̃ qualeſquier ciudades, villas y lugares de los nueſtros Reynos y ſeñorios.

E paſſada la dicha neceſsidad que ſe faga y guarde y cumpla lo ſuſodicho.

¶ *Ley. II. De que ley ha de ſer la plata de marcar.*

¶ El Rey y Reyna. en Madrigal. Año de lxvj.

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua. Año. de mil cccc y lv.

POrque en algunas ciudades de nueſtros Reynos dõde ay plateros ſe faze vn fraude, de que comunmente todas las perſonas q̃ compran plata labrada reciben grãde agrauio y daño que los plateros comunmente labran la plata de marcar de ley de onze dineros: y los que la compran pagan la en reales que ſon de ley de onze dineros, y quatro granos, o en oro a eſte reſpecto y mas la fechura: y aſsi reſciben mas en el valor intrinſeco de la moneda los que venden plata que vale la plata que venden. Y mas reſciben la fechura: y eſte

es vn

es vn agrauio muy estẽdido por todo el Reyno, y q̃ calladamẽte faze mucho daño a muchos: y aun de aqui nasce q̃ los plateros viendo q̃ les vale mas la plata labrada en pieças q̃ en reales se atreuẽ a los fundir y sacar: y por esto el señor Rey don Enrique nuestro hermano q̃ Dios aya informado desto embio mandar por su carta a los plateros de la ciudad de Burgos q̃ labrassen la plata de ley de. xj. dineros y quatro granos conforme cõ la moneda. Porẽde ordenamos y mãdamos q̃ en todos nr̃os Reynos se labre la dicha plata de ley de los dichos. xj. dineros y. iiij. granos: q̃ esta sea plata de marcar y se marque, y no otra alguna. Y qualquier q̃ plata de menos ley marcare, y el platero q̃ la vẽdiere por buena plata: q̃ caya e incurra en pena de falsarios, y paguen la plata con las setenas. La meytad para la nr̃a camara, y la otra meytad pa el q̃ lo acusare.

¶ *Ley. III. Que no se deseche la moneda de oro aunque sea soldada, o quebrada.*

¶ El rey don Iuan. II. en Madrigal. Año de mil cccc y xxxviij.

ORdenamos q̃ las doblas castellanas, quier seã quebradas quier sean soldadas: que seyendo de la misma ley y peso de las sanas no se menoscabẽ ni valan menos segun que se faze en las otras monedas fechas en los otros Reynos estrãños, so pena que el que lo contrario fiziere: pague por cada vez para nuestra camara otro tanto quanto valieren las dichas doblas quebradas, o soldadas, y demas que toda via sea tenido de las rescebir en el mismo precio que las otras sanas.

¶ *Ley. IIII. Que ninguno desseche la moneda en blancas fecha en casa de moneda.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua. Año de mil cccc y lv.

MAndamos que la moneda de blãcas, o otra qualquier moneda fecha en las nuestras casas d̃ moneda ninguna persona sea osada de la de sechar, so pena q̃ qualquier q̃ lo contrario hiziere que pague cõ las setenas para la nuestra camara la moneda que desechare, de la qual pena sea la meytad para quien lo accusare.

¶ *Ley. V. Que los cambiadores y mercaderes que reciben moneda y mercadurias en guarda: si fuyen a otras partes con los caudales agenos sean auidos por publicos robadores.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de lxxx.

PORque algunos cambiadores y mercaderes rescib-

ben

ben mercaderias fiadas para pagar a cierto termino y los cambiadores reſciben moneda de otros para la tener en ſu cambio: y deſpues ſe auſentan con caudales ajenos y van a lugares de ſeñorio: y a fortalezas fuera de nueſtros Reynos. Porẽde ordenamos y mandamos, que el cambiador, o mercader que tal coſa fiziere ſea tenido dende en adelante por robador publico, e incurra por ello en las penas en que caen e incurren los robadores publicos y ſe faga proceſſo criminal en ſu auſencia como contra publico robador. Y defendemos que ningun Alcayde, ni otro que tenga fortaleza, ni otra perſona algũa, ni las nueſtras juſticias, no ſean oſadas a receptar al tal cambiador, o mercader: y que lo entreguen a la juſticia que eneſte caſo deuiere conoſcer cada y quando fuere requerido: ſo pena que el tal receptador, o el que lo denegare de entregar ſea tenido y obligado a la tal pena, que el dicho cambiador, o mercader que fuyo cõ lo ageno pagara ſi fueſſe entregado, y ſea tenido de pagar lo q̃ el tal cambiador, o mercader deuia. Y tenemos por bien que en eſta miſma pena incurra el que de aqui adelante fuere requerido con eſta nueſtra ley que receptare, o defendiere y no entregare al que eſta alçado con lo ageno dende antes que eſta ley ſe fizieſſe.

Titul. IX. De las donaciones y mercedes.

¶ Ley. I. En quantas maneras ſe faze la donacion.

¶ Fuero.

DOnaciones ſe fazen en dos maneras, o por manda en razõ de muerte, o en ſanidad ſin manda. La que es fecha ſin manda pueda la aquel que la fizo dar a otro, o retener la para ſi ſi quiſiere. Y la que es fecha de otra guiſa, no la pueda quitar a aquel que la dio ſino por las razones que manda la ley. Eſto ſi fuere fecha la donacion aſsi como manda la ley.

¶ Ley. II. Como ſe entienden interpretar las palabras de las donaciones que el Rey faze.

¶ El Rey don Alonſo en Alcala. A Era de mil cccIxxxvj.
¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua.
Año de mil cccclv.

ALos Reyes perteneſce vſar de franqueza y fazer merced a ſus ſubditos y naturales:

les: porque sean mas honrados aquellos que bien y lealmente siruen a los Reyes: y por esto el noble Rey don Alonso en las cortes que fizo en Alcala de Henares: AEra de mil ccc y lxxxvj. ordeno y mando que valiessen las donaciones y mercedes que los Reyes passados y los que despues del reynassen de ciudades e villas y lugares, y otras heredades que fuerõ fechas y se fiziessen a yglesias y monesterios, y ordenes: y a los ricos hombres y a otros qualesquier sus vassallos y naturales del Reyno: y que valiessen y fuessen firmes los priuilegios, y cartas de mercedes de lo susodicho: y de la justicia ciuil y criminal fuessen dados y conceſſos por los Reyes: esto sin embargo de las leyes de Partidas y de Fueros, y hazañas y de costumbre antigua de España q̃ disponen que las cosas susodichas no se podrian dar, ni otorgar en manera algũa, saluo por vida del Rey: q̃ la tal merced, o donacion fiziesse. Lo qual limitò el Rey don Alonso q̃ no vala la tal donacion, o merced, o enagenamiento que el Rey fiziesse en otro Rey, o Reyno, o persona de otro Reyno que no fuesse natural, o morador en su señorio. E si alguno del Reyno fiziesse tal enagenamiento q̃ pierda lo que assi entregare, y resciba pena segũ aluedrio del Rey. E quiso que fuesse guardado, y q̃ no ouiesse otro entendimiento contra la dicha ley. Pero que aquellos a quien fuessen fechas las tales donaciones y mercedes sean tenidos de fazer guerra y paz por mandado del Rey a su señorio real, y no la puedan del apartar que no se entiendan ser otorgadas las tales mercedes y priuilegios: y si el Rey retuuiere en si moneda forera, y alçadas: y otros derechos q̃ se guarde assi segun que en los dichos priuilegios y cartas se contiene: y si en ellos no se faze mencion nombradamente: queda la justicia que no la aya el donatario: pero si paresciere por las palabras del priuilegio: su intencion fuesse de gela dar como si dixesse, que no entrasse ay Merino, ni Alcalde, ni sayon, ni otro official el tal donatario puede vsar de la justicia. Esso mismo seria si en el priuilegio dixesse que el daua el lugar enteramente no reteniẽdo el para si ninguna cosa: y si la diesse con todo poderio

rio y señorio real que al Rey pertenesciesse. En tal caso si el donatario cõ el dicho titulo vsa de la justicia continuadamente por tiempo de.xl.años no seyendo interrumpida por algũas de las maneras que se contiene en la ley del titulo de las pscripciones contenidas en este libro. O si el Rey vso de la dicha justicia: por tanto tiempo que la pueda ganar en tales cosas el donatario, o ganaria la tal justicia y podria della vsar. Pero que la justicia mayor do el señor no la cũpliere, finque al Rey de la complir: porque es cosa que del Rey no se puede apartar. E otrosi si en los priuilegios y cartas se cõtiene q̃ el Rey haze merced del lugar con todos sus derechos q̃ ha y deue auer en qualquier manera en aquel lugar. Entienda se que delos pechos y las rentas y caluñas y tributos derechos y heredades que al Rey pertenescian en el lugar y no se entiende dar la justicia saluo si la ouiesse ganado por tiempo: segun se contiene en la dicha ley de las prescripciones. Y el Rey dõ Enrique IIII. en las cortes q̃ hizo en Cordoua: Año de mil cccc y lv. prometio de no vender permutar, ni enagenar a personas estrañas d̃ fuera del Reyno: ciudades e villas y lugares y castillos, ni heredades e insulas de su Reyno, ni de su corona real; ni lo permitiria, ni consentiria: y se guro lo assi por su buena fe y palabra real.

¶ *Ley. III. Que el Rey no puede fazer donacion de las ciudades e villas y lugares de su corona real.*

¶ El Rey don Iuan. I I. en Valladolid. Año de mil cccclxij.

NO conuiene alos Reyes vsar de tanta franqueza y largueza q̃ sea conuertida en vicio de destrucion. Porque la franqueza deue ser vsada con ordenada intencion no amenguando la corona real ni la real dignidad: porque los succesores del Reyno rescibirian por esto grande agrauio. Y por esto el Rey don Alõso que fizo y ordeno la ley de suso contenida quando cumplio edad de.xv.años en las cortes que fizo en Valladolid, AEra de mil ccc y lvij. Otorgo y prometio de no dar, ni donar ciudades, villas, ni lugares, castillos, ni fortalezas, ni aldeas a Infante, ni a rico hombre, ni a dueña, ni a perlado, ni a orden, ni a Infançon, ni a otro alguno. Saluo a la Reyna do-

na doña Conſtança ſu muger. Y eſto miſmo otorgo el dicho Rey don Alonſo, en las cortes que hizo en Madrid, AEra de mil ccc y lxvij. Y lo confirmo ſegun que de ſuſo ſe contiene lo ſuſodicho. Confirmo lo el Rey don Enrique II. en las cortes q̃ fizo en Toro, AEra de mil cccc y ix. y en las cortes que fizo en Burgos, AEra de mil cccc y xij. Y eſto meſmo ꝓmetio de guardar el noble Rey don Iuan II. en las cortes que fizo en çamora, Año de la Encarnacion de nueſtro Señor, de mil cccc y xxxij. y en las cortes que hizo en Burgos el dicho ſeñor Rey dõ Iuan, el año de xxx. deſpues de lo qual el dicho ſeñor Rey don Iuan II. viendo y conſiderando que deſpues de las leyes y ordenãças ſuſodichas, por importunidad de algunos grãdes del Reyno auia fecho algunas mercedes de ciudades e villas y lugares y rẽtas y pechos y derechos a algunos grandes y naturales del Reyno: y a otros criados y officiales de ſu caſa. Y por ello ſe fazia perjuyzio a la dignidad Real y a ſus ſucceſſores que deſpues del auian de reynar a peticion y ſupplicacion de los Procuradores de las ciudades e villas y lugares de ſus Reynos en las cortes que fizo en Valladolid, Año de la Encarnacion de nueſtro Señor, de mil ccccxlv. Eſtatuyo y ordeno por ley, pacto y contracto firme y eſtable fecho y firmado entre partes. Que todas las ciudades e villas y lugares q̃ el Rey tenia y poſſeya: y las fortalezas, aldeas y terminos e juriſdiciones de ſu natura ſean inalienables y perpetuamente e impreſcriptibles y permanezcan: y queden ſiempre en la corona real de ſus reynos. En tal manera que el dicho ſeñor Rey don Iuan, ni ſus ſucceſſores que deſpues del reynaſſen no puedã en todo, ni en parte enagenar lo ſuſo dicho.

Pero que ſi por alguna grande vrgente neceſsidad por razon de grãdes y leales ſeruicios que alguno le hizieſſe, o en otra manera al Rey fueſſe de neceſſario de proueer y fazer mercedes de algunos vaſſallos que no lo pueda fazer ſaluo viſta e conoſcida la tal neceſsidad por el rey. Con conſejo de conſejo y comun concordia de los de ſu conſejo que en ſu corte al tiempo reſidierẽ, o de la mayor parte de-

te dellos en numero de perſonas y con conſejo, y de conſejo de ſeys Procuradores de ſeys ciudades, quales el eligiere y nombrare allende los puertos ſi alla ſe ouiere de fazer la tal donacion, o merced, o de aquende los puertos ſi alli ſe ouiere de fazer la dicha prouiſion. Seyendo los dichos Procuradores preſentes, y para eſto eſpecialmente llamados. Los quales juntamente con los del conſejo hagan juramento en forma que ſobre lo ſuſodicho verdadera y fielmente toda affection y amor, y odio poſpueſtos daran todos ſu conſejo.

E ſi en otra manera la tal donacion, o merced ſe fiziere, o cõtra la forma ſuſodicha qualqer alienaciõ ſe fiziere por eſſe miſmo fecho ſea ninguna, y de ningun effecto, y el donatario, o ſus ſucceſſores herederos no puedan por tal titulo adquirir, ni ganar los tales bienes, ni a ellos pueda paſſar el ſeñorio y poſſeſsiõ, y por ningun curſo, ni lapſo de tiẽpo lo puedan preſcriuir: mas ſiempre queden y finquen en la corona Real, y della no ſe puedan apartar.

Item ſin embargo del tal enagenamiento el Rey pueda libre e juſtamente tomar y recobrar los dichos bienes ſin algũ conoſcimiento de cauſa. Otroſi que la ciudad, villa, o lugar: que aſsi fuere donado, o enagenado pueda ſin pena alguna reſiſtir el tal enagenamiento, o donacion: no obſtãtes qualeſquier priuilegios y cartas eſcriptas y mandamientos que el Rey fiziere. Los quales deſde agora annullamos aunq̃ tengan primera y ſegũda juſsion con qualeſquier penas y clauſulas derogatorias generales, o eſpeciales: y otras qualeſquier firmezas abrogaciões derogaciones voto y juramento: aunque el Rey de ſu proprio motu y cierta ſciencia y abſoluto poderio quiera vſar en los tales enagenamientos. Ca el dicho ſeñor Rey don Iuan de ſu cierta ſciencia y motu proprio y abſoluto poderio lo abrogo y derogo, caſſo y annullo y que no tenga firmeza alguna: y juro y prometio ſo la Fe real ſobre la cruz y ſanctos Euangelios, eſtando ay preſentes los de ſu conſejo: y los dichos Procuradores del reyno, que realmẽte y cõ effecto guardara y cũpliralo ſuſodicho: y contra ello no

yra, ni verna: exceptas las villas de Iumilla y Vtiel, de que libremente pudiesse disponer. Y exceptas otrosi las cosas que el dicho señor Rey don Iuan diesse a la Reyna, o al Principe, o Princesa. Las quales ouiessen por su vida el vso y fructo: y dspues de su vida no pudiessen passar a otro alguno: mas q̃ quedassen cõsolidas en la corona real. Otrosi q̃ las dichas ciudades e villas y lugares sean hechos imprescriptibles y enalienables: y los donatarios juren quãdo los dichos bienes les fuerẽ donados q̃ guardaran esta ley, y no enagenarã los dichos bienes, y si de hecho lo fizieren q̃ la tal alienaciõ sea ninguna: aunq̃ sea por el Rey general, o especialmente cõfirmada con qualesquier no obstãcias y prohibiciones, aunque sean cõ cierta sciencia, o proprio motu. Pero q̃ por esta ley pacion ni cõ tracto no entendio el dicho señor Rey don Iuan reuocar los priuilegios de las ciudades e villas y lugares, ni los derogar en cosa algũa. Pero q̃ finquẽ siẽpre en su fuerça y vigor: la qual dicha ley el Rey dõ Enrique nro hermano q̃ Dios aya confirmo en las Cortes q̃ hizo en Cordoua, Año de mil cccc y lv. y nos la approuamos y confirmamos y mandamos guardar.

¶ *Ley. IIII. Reuocacion de las mercedes y donaciones que el Rey don Enrique Quarto hizo de aldeas terminos y jurisdiciones de las ciudades y villas.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Nieua. Año lxxiij.

EN las Cortes q̃ hizo el señor Rey don Enrique nuestro hermano que Dios aya, en sancta Maria de Nieua, Año de lxxiij. por los Procuradores de nuestras ciudades y villas de nuestros Reynos le fue supplicado que por quanto el dicho señor Rey auia eximido y apartado del territorio y jurisdicion de muchas ciudades y villas de nuestra corona Real algunos lugares de su termino y jurisdicion y auia dado sus aldeas y terminos a algunos caualleros y personas poderosas. Y que por las tales mercedes y gracias no solo las dichas ciudades e villas pierden los dichos lugares y terminos: mas aũ pierden los otros terminos q̃ les quedã para los attribuyr a los otros lugares que les son dados: y por esto se destruyen las ciudades y villas y se estrechã sus terminos y pidierõ que fuessen remedi-

das

das las dichas ciudades y villas y lugares. Y porende el dicho señor Rey don Enrique reuoco y dio por ningunas y de ningun valor y effecto todas y qualesquier mercedes gracias y donaciones que auia fecho desde quinze dias del mes de Septiembre del Año de lxiiij. a todos y qualesquier personas de qualquier ley y estado y condicion, preeminencia y dignidad que fuessen de todas y qualesquier aldeas y terminos y jurisdiciões que primeramẽte eran de qualesquier ciudades villas y merindades d̃ la corona y patrimonio real. Y qualesquier cartas y priuilegios de las dichas mercedes, y qualesquier tomas y aprehension de possession, y de otros actos q̃ sobre ellos ouiessen interuenido, y q̃ si tales cartas paresciessen q̃ fuessen obedescidas, y no complidas por los cõcejos, y personas a quien se dirigen aun q̃ fuessen presentadas y obedescidas por ellos. Y ordeno q̃ sin embargo de las tales mercedes, y priuilegios los dichos lugares y terminos y jurisdiciones finquen y sean de las dichas ciudades y villas de quien eran primeramente quanto a la propriedad y possession, assi como si nunca las tales mercedes y donaciones fueran fechas. Y dio poder y facultad a las dichas ciudades y villas que cada y quando y como mejor pudiessen recobrassen la possessiõ dellas por su propria authoridad. Y mando a los del consejo y Oydores de la audiencia que den e libren cartas a todos y qualesquier cõcejos sobre lo que dicho es.

¶ *Ley. V. Que las donaciones que el Rey fiziere las faga con acuerdo de los de su consejo.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc lv.

LAs donaciones y mercedes que el Rey fiziere las deue hazer cõ cõsejo de todos los de su consejo, o de la mayor parte en numero de personas. Pero el Rey puede libremente hazer mercedes fasta en quantia de seys mil marauedis y no mas: a fasta el numero de quatro lanças quando vacaren por muerte, o renunciacion, o priuacion. Y si la vacacion fuere de mayor quantidad no la puede fazer el Rey sin consejo de la mayor parte delos del su consejo, segun que es dicho. Pero esto no ha lugar en los officios menores de la ca-

sa del Rey, ni en las lymosnas y mantenimientos, ni vestuarios de los menores officios, ni delas lanças que vacaren de padre a hijo, ni en las mercedes de cauallos y mulas y paños: y estas cosas puede el Rey dar a su voluntad sin algun consejo, segũ que lo ordeno, el señor Rey Don Iuan Segundo, en las cortes que hizo en Valladolid, Año de mil y cccc y xlv.

¶ *Ley. VI. Que las donaciones que se hazen en fraude de no pechar que no valan.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Burgos.
AEra de mil cccclij.

MVchas psonas en fraude de no pechar hã fecho y fazen donaciones assi a fijos clerigos, como a estudiantes. E otrosi vno tiene tres, o quatro fijos y el vno es clerigo y esento fazen le los otros pecheros donacion y traspassacion de todos sus bienes y hazẽ entre si otras paciones encubiertamente. Y otros por fazer de dos pecherias vna hazen el vno al otro donacion y traspassaciõ de toda su hazienda. Y sobre esto son seguidos y se siguen muchos pleytos y contiẽdas, y son fatigados nuestros pecheros. Porende desuiando los tales fraudes y engaños: ordenamos que si alguno es pechero, e hijo de pechero: y no se falla abonado para que se haga execucion en sus bienes por pagar los tales pechos que han de pagar por razon de la tal donacion y traspassamiento que ha fecho, o fiziere en persona esenta, porque el derecho presume que se hizo cautelosamente a fin de no pechar, ni contribuyr: y que la tal donacion, o traspassamiento, sea ninguno de derecho y que a mengua de los dichos bienes la tal persona que assi fizo donacion de los dichos bienes: sea preso su cuerpo y este assi preso, fasta que de bienes desembargados suyos en que se faga la dicha execucion: y en tanto sea le dado lugar si quisiere para que diga y alegue de su derecho. Pero que no salga de la dicha carcel fasta que aya pagado los dichos pechos, o muestre razon legitima, porque assi no lo deue fazer. Y mãdamos al maestre escuela y a otros qualesquier juezes Eccleſiasticos, que hazen, o fizieren processos contra las nuestras justicias, y pecheros por virtud de los priuilegios de la yglesia, o estudio

que

que vengan por sus personas ante nos a la nuestra corte: dentro de cierto termino que por nuestra carta les sera asignado: y no partan della sin nuestra licencia y mandado: y den razon de los dichos processos que assi hazen, o fizieron.

¶ *Ley. VII. Que los legos que fizieren donaciones a monesterios, o clerigos, o personas esentas paguen el quinto al Rey.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc lxij.

ORdenamos y mãdamos que qualquier lego, y otra persona subjecta a nuestra jurisdicion real que donaren, o vendieren, o en otra qualquier manera enagenaren por qualquier titulo qualquier heredamiento, o otros bienes rayzes a vniuersidad, o collegio a persona, o personas esenta q̃ no sea de nr̃a jurisdicion real, ni subjectas a ella: sean tenidas de pagar y paguen a nos la quinta parte del verdadero valor delas tales heredades y bienes rayzes que assi donaren y enagenarẽ: y esto de mas de la alcauala que nos pertenesce quando por manera de venta fueren enagenados. Y desde agora establescemos que ayan seydo y sean obligados los tales heredamientos y bienes a la dicha quinta parte, y ayan passado y passen con esta mesma carga: y sean auidos por tributarios y por tales los fazemos y constituymos en quanto atañe a la dicha quinta parte: y desde agora appropriamos annexamos e imponemos al dicho tributo a los tales heredamientos y bienes, y en ellos y sobre ellos: en tal manera que no puedan passar, ni passen sin la dicha carga, y tributo. Y seguramos por nuestra fe real de no fazer merced dela dicha quinta parte, ni parte della en general, ni especial a persona, ni a personas algunas de qualquier estado, o condicion que sean, ni a Collegio, ni Vniuersidad: mas que lo mandaremos cobrar y executar assi con effecto: y mandamos a nuestros Contadores mayores que lo assienten, assi por condicion en el Quaderno de las alcaualas: y que lo arrienden con esta condicion: y que los recaudadores y arrendadores hagan juramento de no hazer gracia de la quinta parte: cõ tanto que los arrendadores no nos puedan poner por ello discuento alguno.

¶ *Ley. VIII. Que el Rey no haga donacion de pinos, ni Moros, ni galeas, ni otras cosas de las ataraçanas.*

¶ Idem.

POrque entendemos que cumple a nuestro seruicio y al biẽ publico de nuestros Reynos es nuestra voluntad de no dar, ni hazer donació a persona alguna de pinos y Moros, ni galeas, ni otra cosa alguna de las nuestras ataraçanas. Y que las cartas de mercedes y priuilegios que los Reyes nuestros progenitores, o nos ouieremos dado, o dieremos sean ningunas, y de ningun effecto: aunq̃ sean sobre cartas de segũda jusion, o dende adelante, y aunque seã dadas de nuestro proprio motu con qualesquier clausulas derogatorias y firmezas, y sean auidas por obrepticias. Y defendemos a nuestros Secretarios y escriuanos de camara que no las libren, ni sobrescriuan, so pena de nuestra merced y de priuacion de los officios. Y mandamos a los nuestros Alcaydes de las nuestras ataraçanas que en esta parte no cumplan nuestras cartas, ni den cosa alguna de las dichas ataraçanas a persona alguna. E si la dieren que lo paguen de sus bienes: y demas que por el mismo fecho ayan perdido y pierdan todos sus bienes para la nuestra camara. Y defendemos a nuestros contadores y a sus lugares teniẽtes que no señalen, ni libren las tales cartas, ni alualaes, so pena de priuació de los officios.

¶ *Ley. IX. Que las cosas que el Rey diere sean firmes.*

¶ Fuero.

LAs cosas q̃ el Rey diere a alguno: q̃ no gelas pueda quitar el ni otro alguno sin culpa y aq̃l a quiẽ las diere, faga dellas lo q̃ quisiere assi como delas otras cosas suyas.

E si muriere sin testamento ayan las sus herederos, y no pueda su muger demandar parte dellas, y otrosi el marido no pueda demandar parte delas cosas que el Rey diere a su muger.

¶ *Ley. X. Que donacion fecha a persona estraña fuera del Reyno, de villa, o castillo, o heredamiento no vala.*

SIguiendo la ley fecha y ordenada por el Rey Don Enrique nuestro hermano que sancta gloria aya en las cortes de Cordoua: nos no entendemos dar, ni hazer merced a Rey, ni a otra persona estraña de fuera de nuestros Reynos:

Reynos: de ciudades villas, ni castillos, ni lugar, ni tierra: ni heredamiento, ni islas de nuestros Reynos y señorios, ni de nuestra corona Real, ni permitir, ni dar lugar que lo tal se haga: y assi lo seguramos por nuestra verdadera fe y palabra real: y defendemos que ningunos, ni algunos de nuestros subditos y naturales, no sean osados de dar, ni vender, ni trocar villas, ni lugares, ni castillos, tierras, ni heredamientos, ni islas de nuestros Reynos a Rey, ni a señor, ni a otra persona estrangera de fuera de nuestros Reynos, so pena de la nuestra merced.

¶ *Ley. XI. La orden que se deue tener en fazer mercedes y donaciones, y en moderar las hechas.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Cordoua. Año de mil cccc y lv.
¶ Ordenança del Rey y Reyna.

TEnemos por bien que las mercedes que se fizieren por sola voluntad: pues paresce que se pueden del todo reuocar: saluo si los q̃ las resciberon, siruieron despues a nos: de manera que en todo, o en parte las mereschiessen, y si por los tales seruicios no resciberon otras mercedes.

Las que fizieron por necessidad paresce que si los que las resciberon procuraron las tales necessidades, y ayudaron a las sostener que se les deue quitar todo lo que resciberon. Mas si no pusieron al Rey en la tal necessidad y le siruieron en ella, que se deue moderar attenta la causa y la necessidad y el seruicio y qualidad de la persona.

Las mercedes que se hizieron por seruicios pequeños, deuen se moderar, de manera que respondan a ellos. Esso mesmo las que se fizieron por seruicios en q̃ los seruidores auian ,puechos.

Las que fizieron por intercession de priuados de otras personas, si antes, ni despues no ouo otro mereschimiento, ni seruicios pueden se reuocar del todo. Pero deuen se moderar donde ouieron alguna dubda: esto mesmo paresce de lo que se ouo por renunciaciones de los tales priuados, o de otras personas: saluo si los que lo resciberon de llos lo ouieron en satisfaciõ moderada de buenos seruicios que a los tales priuados y otras personas ouiessen hecho. Ca en tal caso deue se todo descontar al que lo renuncio si tuuiesse juro en que se le descontasse: y si

no deue se fazer a los que lo recibieron alguna mas templada moderacion. Las que se fizierõ a los factores de los grandes, si por si mesmo no siruieron al Rey de manera que lo merecies sen justamente se les puedã quitar a lo menos moderar, en lo qual se deue mucho considerar si siruieron al Rey, en las tales contractaciones lo que se compro por pequeños precios puede se quitar si los que lo compraron son muy bien entregados, con ganancia conoscida de lo q̃ dieron por ello: pero deue se les hazer alguna emienda, porque lo dieron por ello. Lo que se ouo por alualaes falsas, o firmadas en blanco, muy justo es que se les quite.

Las mercedes que se fizieron por buenos y razonables seruicios correspondientes a ellas, deuen ser conseruadas. Esto mismo se deue guardar en los juros que se dieron en pago de sueldos y acostamientos deuidos y perdidas y daños. Los marauedis de juro que se compraren por razonables precios: si se compraron del Rey, deuen ser confirmados: saluo si el Rey les quisiesse remediar, dando por ellos el justo precio. Mas si se cõpraron de otros que los ouierõ del, deue se mirar como lo ouieron del Rey aquellos que los vẽdieron. E si no los ouieron bien a los tales se deue descontar, si tienen juros en que se descuenten: y si no los tienen, deue se les mandar que satisfagan a los cõpradores de lo q̃ les dieron por ellos: y seyendo primeramente satisfechos quitarlos a los compradores.

Los marauedis que eran de por vida: deuẽ se tornar de por vida, o de lanças, o de officios, o de mantenimientos, como estauan primero si no ouo seruicios o merescimiẽtos, porque se les fiziessen de juro: los marauedis de juro que se dieron en casamientos: si los dio el Rey, o los dimos nos: no se deuen moderar en tanto que duran los casamientos: mas para que despues de dissolutos los matrimonios: deue se auer respecto quien son las tales criadas, y el cargo que dellas se tuuo: y las personas cõ quien casaron: y si los tales marauedis dieron otras personas en casamiento: es de mirar como los ouieron los que los dieron. E si no fueron bien auidos

deuen

deuen se descontar como arriba fue dicho al que los dio en casamiento: si tiene juro en que se descuente, o quitarlos, o amoderarlos al que lo rescibio seyẽdo primero satisfechos de los bienes de aquellos que gelos dieron. En todo esto de los casamientos mãdamos q̃ quede en facultad de gelo pagar en dineros cada que quisieremos a diez mil marauedis el millar.

LAs yglesias parrochiales de las montañas que se llaman monesterios, o ante yglesias, o feligresias pertenescen al Rey: y no puedan ser enagenadas, y reuocamos las donaciões y mercedes que dellas son fechas a caualleros y a otras personas qualesquier, segun se cõtiene en este libro: en el titulo de la guarda de las yglesias en la ley que comiença. Sobre muchas alteraciones.

SI acaesciere que nos ouieremos dado, o dieremos cartas para que algunos sean desapoderados de sus bienes y officios, y dellos fizieremos merced a otros. Nuestra merced y voluntad es que las tales cartas sean obedescidas y no complidas: segun se contiene en este libro en el titulo de la restitucion de los despojados.

Titul. X. De las encomiendas.

¶ *Ley. I. Que ninguno tome seruicio ni derecho diziendo ser commendadero de ciudades y villas y lugares.*

¶ El Rey don Enrique II. en Burgos: AEra de mil ccccxjl

¶ El Rey don Enrique IIII. en Madrid. Año de mil cccc y lviij.

NIngun Cauallero, ni rico hombre sea osado de se entremeter a tomar seruicios, ni derechos de las nuestras ciudades e villas e lugares de nuestros Reynos diziendo ser comendaderos: porque el Rey solamente es comendadero de sus ciudades e villas y lugares. E si algunas cartas son dadas en contrario no valan y sean en si ningunas.

¶ *Ley. II. El Rey solo es comendadero de lo abadengo y de las yglesias y monesterios de sus Reynos.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. Año de mil ccclxxxvj.

ENtodos nuestros Reynos e señorios ninguno sea osado de tener encomienda en abadengo: porq̃ nos solos somos comendaderos de las yglesias y monesterios d̃ nuestros

ſtros Reynos: y ſomos tenidos de los defender y guardar, aſsi como a coſas nueſtras. Porque los abadengos e yglesias y moneſterios fueró dotadas y reſcibieron limoſnas y donaciones de los Reyes nueſtros progenitores: y los religioſos ſon tenidos por los Reyes y donadores rogar a Dios. Y qualquier q̃ tomare encomienda del abadengo ſera maldito de Dios e incurra en nueſtra ira.

¶ *Ley. III. Que las encomiendas de lugares de Obiſpados y abadengos, o moneſterios, o de yglesias ninguno las tome, ni occupe.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara.

MAndamos q̃ qualquier que tuuiere encomienda de lugares de obiſpados o abadengos q̃ luego las dexen y deſamparẽ libre mẽte, y dexadas no ſean oſados dende en adelante de tomar, ni occupar, ni tomen, ni occupen encomiẽda de Obiſpado, ni de abadengo, ni de moneſterios de relioſos, ni de Monjas, ni de igleſias, ni de otros ſanctuarios. E ſi lo contrario alguno fiziere, ſeã ſecreſtadas las gracias y mercedes que de nos tienen: y en tanto que tuuieren las dichas encomiendas occupadas no puedan auer, ni gozar de las dichas mercedes, ni puedan mouer demandas en juyzio contra otros, ni puedan reptar, ni a otros en juyzio emplazar, ni fuera de juyzio por las injurias, o deudas, o daños que les fueren fechos, en las quales dichas penas, incurran por el meſmo fecho: no embargante que los moneſterios y gleſias, o Perlados, o Abadeſſas, o Monjas lo otorguen y conſientan. Y a los dichos occupadores no les pueda aprouechar, fuero, vſo, ni coſtumbre, cartas, priuilegios, ni mercedes que dello tuuieren lo qual todo reuocamos.

¶ *Ley. IIII. Que las encomiendas de las tierras y alfozes de las ciudades y villas pertenesçen al Rey.*

¶ El Rey don Enrique. II. en Burgos. Año de mil ccccxj.

ORdenamos otroſi, que en las tierras y Alfozes de las nueſtras ciudades e villas y lugares, ninguno ſe entremeta a ſer comendadero, ni a tomar yantar por quanto la tal encomienda pertenesce a nos y no a otro ninguno.

Titulo

Titulo. XI. De los fiadores.

¶ *Ley. I. Que la muger no sea obligada a fiaduria del varon.*

¶El Rey don Alonso en Leon.

MAndamos, que a fiaduria que el marido por qualqer manera, o por q̃lquier razon hiziere la muger, ni sus hijos no sean obligados a ella.

¶ *Ley. II. Que la muger no sea presa por deuda.*

¶El Rey don Enrique. II. en Toro.

¶El Rey don Iuan. I. en Biruiesca.

ORdenamos que por las deudas q̃ el marido deuiere, o por la fiãça que fiziere: la muger no sea presa aunque las deudas sean de nuestras rẽtas y pechos y derechos.

¶ *Ley. III. Por quanto tiempo se prescriue la fiadoria.*

¶El Rey don Alonso en Alcala. Año de mil cccl xxvj.

AQualquier que saliere por fiador por otro para lo presentar en juyzio fasta cierto tiempo y cayere en la pena por no lo presentar, si no le fuere pedida dentro de vn año contãdo dende el dia q̃ en la dicha pena cayo no le puede ser mas adelante demãdado.

¶ *Ley. IIII. Que los Merinos de los adelantados den fiadores.*

¶El Rey don Enrique II. en Burgos:
¶El mismo en Toro.

LOs Merinos q̃ por nuestros adelantados fueré puestos, sean tenidos de dar fiadores en la cabeça de la merindad ante el Iuez de la dicha merindad, fasta en quantia de veynte mil marauedis.

ORdenamos que los Corregidores hagan juramento y den fiadores que estarã en los lugares de su corregimiento, el tiempo de la residencia, segun se contiene en este libro en el titulo de los Corregidores, en la ley que comiença. Como quier que segun de derecho.

Titulo. XII. De las prendas.

¶ *Ley. I. Que ninguno prenda a otro por deuda, ni en otra manera alguna.*

¶El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cccl xxxvj.

ORdenamos, y a mãdamos que ningun hombre sea osado de prender[a] a otro, y ningun concejo a otro, por cosa que diga que le deue: y le aya de cumplir

¶*Osado de prẽder.* Habuit originẽ à Rege Alphõso, vbi est optimum exordiũ in tit. 18. li. 1. in. 11. ordina. Cõpluti celebratis anno 1386. concor. l. 15. infrà eodem titul.

plir, o le fazer, o de prender alguno por deuda que otro deua, saluo si lo pudiesse hazer, porque la otra parte se obligo, y le dio poder para que le pudiesse prendar. Y qualquier que contra esto fiziere que caya por ello en pena de forçador. Pero que los guardadores de los montes: y del pan y del vino: y de los pastos, y de los terminos porque son personas publicas que puedan prender segun sus fueros y costumbres que han sin la pena desta ley.

¶ *Ley. II. Que vn concejo no pueda prender a otro.*

¶ El Rey don Alonso en Madrid.

DEfendemos q̃ el concejo de vn lugar no sea osado de hazer prendas del cõcejo de otro lugar por razon de demãda, o de querella que vn vezino tenga cõ otro. Y qualquier que lo contrario hiziere: assi como conoscido robador sea pugnido: pero q̃ el juez del lugar sea tenido de hazer justicia sin dilacion de malicia alguna al que se querellare: en otra manera que sea pugnido el juez por el daño que por mengua de justicia acaesciere.

¶ *Ley. III. Que ninguno resista las prendas que el Rey mandare hazer por sus rentas.*

¶ El Rey don Alonso en Leon.

MAndamos que quando nos embiaremos a prẽder, o executar por las nuestras rentas y pechos y derechos que ningun concejo, ni caualliero, ni persona priuada, no sea osado de resistir la dicha execucion, o prendas: y qualquier q̃ no cumpliere y resistiere nuestra carta y mãdado sobre la dicha execucion y prendas que si fuere concejo, o persona poderosa: que pague seys cientos marauedis de la buena moneda: y esto que se libre en nuestra corte: y si alguna persona singular por su pecho especial fiziere resistencia a las dichas executiones y prendas como dicho es: q̃ pague cõ el tres tanto lo que deuiere: y esto que lo libren los Alcaldes de la ciudad villa, o lugar do esto acaesciere.

¶ *Ley. IIII. Que las guardas de las dehesas puedan libremente prendar los ganados que fallaren en ellas.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrigal.
Año de mil cccc xxxviij.

TEnemos por bien que las dehesas que son defendidas y se deuẽ guardar para el pasto y mantenimiẽto de

to de los bueyes y beſtias, cõ que ſe labra el pan en nueſtras ciudades e villas y lugares y aldeas, q̃ ſean guardadas, y no ſe coman con otros ganados algunos de qualeſquier caualleros y perſonas, Regidores, ni officiales, ni otros algunos: ſaluo ſolamente con los dichos bueyes y beſtias de arada con que ſe labra el pan en los tales lugares por los herederos y vezinos dellos. E mandamos que qualquier otro ganado que en las dichas dehesas, o en qualquier dellas entrare, o paciere, que por el miſmo fecho aya de pena cada cabeça por cada vegada que ende fuere hallada, o tomada cinco marauedis: y las tales penas, ſean para qualquier de los herederos y renteros y labradores que labraren las dichas heredades del tal lugar, o para qualquier de los que los aſsi tomaren, o prendaren, y q̃ puedan hazer prẽdas por las tales penas en los dichos ganados que aſsi fueren fallados en las dichas dehesas por qualeſquier herederos, o renteros, o otros labradores de los que labraren los dichos lugares, o en qualquier dellos: y los hombres y criados dellos ſin pena, ni caluña. E ſi algunos no quiſieren pagar las dichas penas, y no ſe quiſieren conſentir prẽdar por ellos, que las juſticias de los tales lugares executen por ellas en las perſonas y bienes de los que no las quiſieren pagar, o no ſe dexaren prẽdar. Pero es nueſtra merced q̃ los herederos, o las otras perſonas que tienen facultad para hazer las dichas prendas las lleuen luego a la juſticia de la tal ciudad, villa, o lugar, para que haga lo que fuere derecho.

¶ *Ley. V. La pena del que defendiere la prenda de los pechos reales.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Guadalajara.

QVal quier que por ſi, o por otro defendiere la prẽda que ſe fiziere por lo q̃ a nos fuere deuido de nueſtros pechos y derechos reales: ſea tenido a nos pagar con el doblo las dichas nueſtras rentas y derechos: ſi la dicha reſiſtencia fuere prouada por publico inſtrumento.

¶ *Ley. VI. Que el vaſſallo no pueda hazer prendas por lo que le fuere librado en qualquier ciudad villa, o lugar.*

¶ El Rey don Enrique. II. en Toro.

MAndamos q̃ ningun nueſtro vaſſallo q̃ de nos tenga tierra, o merced, ſea oſado de fa-

de fazer prendas por si a la ciudad, villa, o lugar, do fuere libra do su tierra, o merced, o acostamiẽto, ni a otra persona por los marauedis que le fueren deuidos. E si prendare por si mismo que pierda la deuda: si fuere hõbre honrado: y si fuere otro hõbre de menor estado que pierda la deuda: y sea preso, assi como el que roba: y no sea suelto hasta que nos lo mandemos. E si el Alcalde por malicia, o por negligẽcia no quisiere hazer la prenda tan ayna: peche al que ouiere de auer los dineros: el daño que rescibiere doblado a vista de nos, o de los nuestros Oydores: y los Alcaldes y juezes de cada lugar do esto acaesciere ayan poder d̃ apremiar a los nuestros recaudadores y arrendadores por los cuerpos y por los bienes fasta que cumplã lo que embiamos mandar.

¶ *Ley. VII. Que no puedan ser prendados los bueyes y bestias de arada, ni los aparejos dellos.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. A Era de mil cccl xxxvj.

¶ El mismo en Segouia.

ESTablescemos y mandamos que por los pechos y tributos q̃ a nos son, o fueren deuidos, ni por deudas que a otras qualesquier personas fueren deuidas por cartas, o contractos, o en otra qualquier manera: assi a Christianos, como a Iudios y a Moros, que no sean tomados, ni prendados, ni embargados por ningũa, ni en algũa manera bueyes, ni bestias de arar, ni los aparejos que son para arar y labrar y coger pan, y los otros fructos de la tierra: saluo por los nuestros pechos y derechos, y delos otros señores, o por deudas que deue el labrador al señor de la heredad: y no le fallando otros bienes, rayzes, o muebles que puedan ser prendados por la quantia que deuiere, y montare el pecho del dueño de la prenda y no por mas, ni por pecho de concejo, ni por otro. Y en las behetrias que pueda el natural prendar por el derecho de la deuisa qualquier de las cosas sobredichas. Y si los nuestros cogedores y recaudadores que assi prendan por los nuestros pechos y derechos, y los alguaziles y officiales que hazen las entregas de las deudas y otras qualesquier personas por ellos contra esto fizieren: mandamos que tornen la prẽda que prendaron y tomaron, o embargaron en qualquier manera al que-

querelloso con el daño que por ello recibiere. Y por esse mismo fecho cayan e incurran en pena del quatro tanto de lo que valiere la cosa que fuere tomada, o embargada contra esto que nos ordenamos. Y desta pena aya la meytad el querelloso, y la otra meytad para la nuestra camara. E si la entrega, o toma, o embargo fuere hecho por deuda, o fiadoria de persona priuada que la persona cuya deuda fue, o la fiadoria que fiziere, o prouare de fazer la entrega, o toma, o assentamiento, o embargo: que pierda la deuda, o fiadoria, o el derecho que por esta razon le pertenesce. Y todo priuilegio, vso, costumbre que cõtra esta nuestra ley, o declaramiẽto sea, o pueda ser en qualquier manera: nos la reuocamos y tiramos y mandamos que no vala. Otrosi tenemos por bien y mandamos por pro comun de la tierra que carta desaforada, o otra qualquier que sea fecha y otorgada fasta aqui, o fuere de aqui adelante, o pleyto, o postura, o renunciaciõ que sea fecha cõtra esto que no vala. E si la jura fuere fecha en contrario contra esto: que el señor del deudo pierda la deuda por esto. E si alguno furtare, o forçare alguna cosa delas sobre dichas: mandamos que la torne a aquel a quien la tomo cõ onze doblado: y q̃ se parta esta pena de la manera que dicha es.

¶ *Ley. VIII. Que vn par de bueyes de labrança no sean appreciados al labrador, ni sean prendados.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrid. Año de mil cccexxxvj.

¶ El Rey y Reyna en Madrigal. Año de mil ccccl xxvj.

ORdenamos otrosi, que a ningun labrador no seã appreciados vn par de bueyes de labrança, assi en los nuestros pechos Reales, como en los concejales, ni sean prendados antes que sean libres y esentos el dicho par de bueyes a cada vn labrador y no mas. Y mandamos que la ley sobredicha sea guardada, assi en los bueyes y bestias de arada y en los aparejos de labrança: como en los cauallos y armas de los Caualleros y Fidalgos que no puedan ser prendados, secrestados, ni embargados por ninguna, ni alguna deuda que sea deuida a ninguna persona, ni por deuda de concejo, ni de otra persona alguna, saluo por los nuestros pechos y derechos Reales que sean deuidos a nos solamente y no a

no a otra persona: y por los deudos del señor de la heredad: como dicho es en la ley ante desta.

¶ *Ley. IX. Que no sean prendados los caualos y armas de los caualleros y fijos dalgo.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cccclxxxvj.

¶ El mismo en Segouia.

PORque los Caualleros esten bien atauiados, y guisados para nuestro seruicio: tenemos por biẽ y mãdamos que por deuda que deuã los Caualleros y los fijos dalgo de nuestra tierra, y los otros caualleros de las ciudades e villas de nuestros señorios, aunque seã armados por nos, o por nuestro mandado: como otros qualesquier: si mantuuieren caualos y armas, que no sean prendados los caualos y armas d̃ sus cuerpos por deudas que deuan, saluo por nuestras deudas: segũ se contiene en este libro en el titulo de los Hidalgos.

¶ *Ley. X. De la pena que deue auer el Iudio que niega la prenda.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Madrid. Año de mil cccclviij.

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Nieua.

PORque acaesce que los Iudios niegan las prendas, que les son dadas por dineros q̃ empiestan a algun christiano. Mandamos que si el Iudio niegare la prenda que le fuere empeñada por el deudor: y el deudor prouare que el Iudio rescibio la dicha prenda, que pierda el deudo que sobre ella le era deuido: caya en pena de diez mil maraue dis, la meytad para el reparo de los muros donde esto acaesciere, y la otra meytad para el querelloso, y pa el q̃ lo acusare.

¶ *Ley. XI. Que no sean prendados vnos lugares por lo que deuen otros lugares.*

ORdenamos q̃ en las ciudades, villas y lugares dõde no han cabeça de pecho que no sean prendados los vnos lugares por lo que deuen los otros: mas que cada vno sea prendado por lo que ouiere de pechar.

Ley. XII. Que no se libren prouisiones para que se hagan executiones, ni prendas, saluo por los Alcaldes ordinarios de los lugares, ni se hagan represarias.

¶ El Rey don Alonso en Valladolid.

COmo quier que en las cortes q̃ fizimos en Madrigal, Año de lxxvj. a petició de los Procuradores de nuestros reynos. Mandamos y defendemos a los del nuestro consejo y Oydores de la nuestra audiencia, y a los nuestros contadores

tadores mayores, y a los Alcaldes y otras justicias de la nuestra casa y corte y chancilleria q̃ de aqui adelante no den, ni libren cartas, sentencias, ni otras proui siones en que fagan executores: saluo alas justicias ordinarias[a], o con muy justa causa algunas p̃sonas muy conoscidas de nuestra corte llanas y abonadas. Otrosi mãdamos, y defendemos q̃ ningunas personas por testimonios que tomẽ: ni porque digan que les es denegada la justicia: ni por robos, o tomas: que digã que les ayan seydo fechas: no hagan prẽdas, ni represarias en personas, en poblado, ni despoblado, y si alguna action tuuiere que lo pida por via ordinaria, y el que de otra guisa lo fiziere y prendas, o represarias, o tomas fiziere: que pierda la tal deuda[b] que dixere que le deuen: y pierda la meytad de los bienes para nuestra camara, y caya en pena de salteador, y forçador publico. Y aquel a cuya causa se fiziere: que pierda el priuilegio, y la merced de que pidiere execucion puedan cobrar sus deudas, y no se les quite el remedio para las cobrar. Ordenamos y mandamos que las tales personas requieran a las justicias do estan los deudores: que prestamente les hagan justicia, y sino lo fizieren assi que requieran al Concejo de la tal ciudad, villa, o lugar para que le fagan luego cumplimiento de justicia. E si assi no lo fizieren que las tales personas vengan, o embien al nuestro Concejo, y muestren las diligencias. Y que con ellas le sea dado executador: tal como de suso es dicho: para que pueda hazer execucion por la tal deuda en los bienes y personas de los deudores, y de sus fiadores, y de las justicias y Regidores, y officiales del Concejo que fueron requeridos, y fueron negligentes en lo cumplir. Y q̃ de otra manera no se haga, so las penas de suso contenidas.

a ¶ *Iusticias ordinarias.* Adde. l. 6. tit. 16. lib. 8. infrà. & l. 56. Toleti, an. 1525. & l. 65. d Madrid an. 1534. & l. 86. in Curijs Pincian. anni 1537.

b ¶ *Pierda la tal deuda.* Concord. l. 13. infra isto titul. & l. 6. tit. 16. libr. 8. infrà vbivide quæ scripsi.

¶ *Ley. XIII.* *Idem.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. Año de mil cccc y lxij.

DEfendemos que en nuestros Reynos y señorios, no sean fechas prẽdas, ni represarias algunas por deudas que

otros deuen. Y mandamos a los del nueſtro conſejo y a los Oydores dela nueſtra audiencia: y a los nueſtros contadores mayores y a los otros Alcaldes y juezes de la nueſtra corte: q̃ no den ni libren cartas, ni ſentencias, ni otras prouiſiones algunas para q̃ ſe fagã executiones: ſaluo Alcaldes ordinarios d̃ los lugares. E ſi por alguna grande y euidẽte cauſa ouieren de deputar executores para hazer algunas executiones: q̃ las tales ſean perſonas y doneas, y ricos y conoſcidos en nueſtra corte. Otroſi mãdamos q̃ por razon de teſtimonio, o negligencia de los juezes, o Alcaldes por q̃ no adminiſtrã juſticia, ni por razõ de robo, ni priſion, ni por otra cauſa alguna: ninguno ſea oſado de fazer repreſarias contra los bienes de los deudores, ni contra ſus perſonas, ni en otra manera algũa. E ſi alguno tuuiere tales quexas que lo pida y demãde en juyzio por via ordinaria, faſta q̃ la cauſa ſea fenecida por ſentencia, o por obligaciõ: y por la dicha via ordinaria, ſea pedida la executiõ. Y qualquier q̃ lo cõtrario fiziere por eſſe miſmo hecho pierda el deudo q̃ le fuere deuido: y la meytad de ſus bienes ſean applicados a nueſtro fiſco è incurra mas en pena de inſulto y fuerça, y en qualquier q̃ fuere fallado fecha executiõ dela dicha pena. Y mãdamos q̃ aq̃l por cuya cauſa, y occaſiõ las tales prẽdas y repſarias fueren fechas q̃ pierda el priuilegio y la merced por q̃ ſe haze la dicha execucion: y pierda el deudo por la primera vez: y por la ſegũda incurra en la dicha pena: e mas que caya en pena de robador. Pero q̃ aq̃llos q̃ tienen nr̃os priuilegios y cartas y ſobre eſcriptos q̃ fueron librados de nr̃os cõtadores mayores de marauedis, y otras coſas ſituadas, o otras obligaciões publicas que traen aparejada execucion: que deſpues que ouieren pedido execucion a los ordinarios, y aquellos fueren negligentes que requieran al concejo y juſticia del lugar, que luego les fagan cumplimiento de juſticia: y ſino lo fizieren, que vengan al nr̃o cõſejo: y moſtrãdo las diligencias que ſobre eſto fizieron: mandamos que les ſea dado executor en los bienes, y pſonas de los deudores y de ſus fiadores, y aſsi miſmo de la juſticia y regidores y officiales d̃l cõ

cejo

cejo que fueren negligentes en hazer cumplimiẽto de juſticia, ſo las penas de ſuſo contenidas.

¶ *Ley. XIIII. Que los ganados del concejo de la Meſta, ni de los vezinos de otros lugares ſean prendados.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. Año de mil cccc y lxij.

ORdenamos, y mandamos, que no ſean ſecreſtados, ni prendados los ganados y bienes de los vezinos y moradores de las nueſtras ciudades y villas y lugares: ſeñaladamente del concejo dela Meſta, ni ſea fecha execuciõ alguna delos dichos ganados y bienes por deuda de los cõcejos y lugares don de ellos moran: ſaluo ſolamente por las deudas proprias que ellos deuieren, o fueren fiadores: y mandamos que ſe guarden los priuilegios que ſobre eſto ſon otorgados por nueſtros progenitores y por nos a las dichas ciudades e villas y al dicho concejo de la meſta.

¶ *Ley. XV. Que ninguno haga prenda por ſu propria authoridad.*

¶ El Rey don Alonſo en Alcala. A Era de mil ccccIxxxvj.

¶ El Rey don Iuan. I. en Valladolid.

CONTRA razon y contra derecho es que los hõbres fagan prendas, por lo que les deuen por ſu propria authoridad, no les auiendo dado poder los deudores para los prendar, y contra derecho es otroſi, que vnos ſean prẽdados por lo que otros deuen. Porende mandamos, que ninguno ſea oſado de prendar a otro, ni vn concejo a otro por coſa que diga que le deue, o aya de cũplir, y de fazer y de prendar a alguno por deuda que otro deua: ſaluo ſi el deudor le dio poder para lo prendar: y qualquier que contra eſto fiziere que caya por ello en pena de forçador, pero que los guardadores de los mõtes, y del pan, y del vino y de los paſtos, y de los terminos: porque ſon perſonas publicas, puedan prendar, ſegun ſus fueros y ſus coſtumbres, ſin pena deſta ley.

NO ſe deuen dar, ni reſcebir en empeños, calices, ni cruzes, ni otros ornamentos de la yglesia, ſegun ſe contiene en eſte libro en el titulo de la guarda de las coſas de la Sancta yglesia.

QVE los mercaderes, que traen mercadurias y na-

uios por la mar, no sean prendados, segun se contiene en este libro en el titulo de las cosas halladas.

MAndamos, que los nauios que vinieren a nros Reynos y prouincias con mercaduerias, o mantenimiẽtos: no sean prendados por deudas que deuan, segun se contiene en este libro, en el titulo de las cosas halladas.

Titul. XIII. De las deudas y pagas.

¶ Ley. I. Que qualquier que se obligare, o haze qualquier contracto, y que sea de mas de veynte y cinco años sea valedero, sino ouo dolo, o engaño.

QValquier que se obligare por qualquier contracto de compra, o venda, o troque, o por otra causa, o razon qualquiera, o de otra forma, o qualidad. Si fuere mayor de veynte y cinco años: aunque en el tal contracto aya engaño tanto que no sea mas de la meytad del justo precio[a], si fuerẽ celebrados los tales contractos sin dolo y cõ buena fe[b] valan, y aquellos que por ellos se fallã obligados, sean tenidos de lo cumplir.

a ¶ *Justo precio.* Vt in. l. 2. C. de rescin. vẽdit. & l. 56. titulo quinto. parti. quinta. & supra isto libr. quinto. tit. septimo. l. quarta. vbi latè dictum fuit.

¶ Ley. II. Que de dos personas simplemente obligados se entienda cada vno por la meytad.

¶ Idem.

b ¶ *Sin dolo y cõ buena fe.* Contractus gestus cum dolo ex propositonõ valet ipso iure. vt amplissimè declaraui in titulo septimo. supra isto libro quinto. in glo. rubri. vbi vid.

ESTABLEscemos: que si dos personas se obligaren simplemente por contracto, o en otra manera alguna para hazer y cumplir alguna cosa: que por esse mismo hecho se entiendan ser obligados cada vno por la meytad: saluo si en el contracto se dixere que cada vno sea[c] obligado insolidum, o entre si en otra manera fuere conuenido è ygualado. Y esto no embargante qualesquier leyes, del derecho comun que contra esto hablan. Y esto sea guardado, assi en los contractos passados, como en los por venir.

c ¶ *Que cada vno sea.* Adde de duob⁹ reis. pagina. 507. numer. 124. & pagi. 751. numero. 21. cuius dicta hic addenda sunt.

¶ Ley. III. Que la muger no sea pr̃sa por deudas.

¶ El Rey don Iuan Primero. en Biruiesca. Año de mil lxxxvj.

DEfendemos q̃ por las deudas

das que el marido fiziere, no sea presa la muger: y que esto se guarde, assi en nuestras rentas y deudas como en otras qualesquier cosas.

¶ *Ley. IIII. Que el preso por deuda sea mantenido por ciertos dias, y si no tuuiere bienes ni fiador sea entregado al acreedor.*

¶ Fuero.

SI algun hombre por deuda que deua fuere metido en prision, el acreedor mãtenga lo fasta nueue dias, y no sea tenido de dar le mas, si no quisiere: pero si el preso maspudiere auer de otra parte aya lo: y si en este plazo pagar no pudiere, ni pudiere auer fiador: sea entregado al acreedor: de guisa q̃ pueda vsar de su menester y officio: y de lo que ganare dele el acreedor que coma razonablemente: y de lo de mas recaude lo y rescibalo en cuenta de su deuda: y si officio no ouiere, y el acreedor lo quisiere tener mantengalo y sirua se del.

¶ *Ley. V. La forma que se deue tener en los que hazen cessiones de sus bienes.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Madrid. AEra de mil cccclvij.

DEclarando esta ley del fuero el Rey don Enrique Quarto, en Madrid, Año de lvij. ordeno y mãdo: que aquel que fiziesse cession de bienes [a], segun la forma de la dicha ley: que despues que por el deudor fuere fecha la dicha cession: el deudor este en la carcel por nueue dias, y aquellos durantes: se de publico pregon como el dicho deudor esta en la carcel a peticion de fulano acreedor, e antes que le sea entregado el deudor el dicho acreedor, jure en deuida forma que lo rescibe por su deudo sin simulacion y sin cautela, ni fraude. Y el juez limite tiẽpo al deudor q̃ ha de seruir al acreedor: e que feneſciendo el tiempo del primer acreedor: el dicho deudor sea entregado a otro acreedor por el deudo que paresciere que le fuere deuido.

a ¶ *Cessiõ de bienes.* Adde Frãciscũ Auiles in capit. Prætorum. capit. 18. verb. *qual conuenga.* nu. 6. vbi tractat quæstionem arduam, & quotidie contingibilẽ, an mulier Creditrix mariti sit præferenda cæteris creditoribus, & ei tradendus maritus debitor iuxta formam pragm. 80. libr. pragmati. & concluditpost lõgam disputationem præferendam esse, ac tradi debet maritus cessionarius, quòd etiam iustum est fauore matrimonij, ne separentur, saltim in quantũ fuerit possibile. l. prima. &. l. 4. titulo quinto. parti. quarta. Et cessio est admittẽda p interesse, & iuribus debitis etiam descendentibus ex delicto ab incarceratis. pragmati. Caroli Quinti, Regisque Hispaniæ, Anni 1538. de Madrid, quã nota. ad amplia tionem istius vt locum habeat cessio in debito descẽdenti ex delicto.

¶ *In Titul. XIIII. De traditionib. & executionibus.*

¶ *Lex Prima.*

a ¶ *Executar.* Pro resolutione huius materiæ executionum vide quæ latè dixi in.l.4.&.5.titul.8.lib.3.ordi.prima parte. Dubium tamen est vtrùm decima sit debita iudici qui præcepit executionē fieri ī forma cū fideiussore *de abono*, vt vulgariter loq̄r. an iudici sup uenienti, qui tulit sentētiā executiuam *del Remate* cū traditiōe, seu solutione debiti ꝓ q̄ fuit petita executio? & vī q̄ iudici q̄ præcepit fieri & dedit decretūin forma, qa prīcipiū executionisfaciendæ inspicien dūest ex quo acquisit ūfuit statim ius decimæ ipsi prę cipienti, nec ampli⁹ ex facto partium desistentium ab executione, nec alio quouis modo potuit tolli cum semel fuit formatum, etiam si peruenit ad casum in quo incipere non potuit. cum principium & finis continent causam licitam & non improbatam inspicimus principium. Bart. in.l. quod ait lex. §.1.nu.2. & ibi additio. ff. de adulte. & quæ dixi in notabili quæst. in.l.10.vers. quæro clericus. titul.1.lib.3. ordina. colū. 803. per.l.1.ff. de pœn. ibi. Sed eam causam sustinere, quàm subsistineret si eo tempore esset sententiam passus, cum deliquisset. & quæ notat Bald. in capit. cùm olim. nume. quinto. de restitu. spoliato. Panormi. in capit. fina. num. 25. de foro competen. Ergo tempus executionis quo ad emendæ, seu decimæ solutionem inspiciendum est. ad idem faciūt quæ notat Bald. in.l. si tutor. 2. versic. & facit ad quæstionem dictat statutum. ff. de tut. & ratio. distrah. Secūdo suadetur, nam qui emit redditus iurisdictionis pro vno anno, & in fine anni commissum fuit maleficium, & pro eo maleficio fuit pœna imposita sequenti anno. pœna pertinebit ad emptorē primi anni in quo maleficium fuit perpetratū. Bald. in.l. diuortio. in prīcip. colum. fina. ff. soluto matrimo. & in.l. fin. C. de fruct. & lit. expens. Angel. ī. l. si possessor. §. primo. ff. de petit. hæredita. vbi dicit, ꝙ sufficit actiones esse redactas, licet pœnæ incorporatæ non sint & habebit q̄r tam, cū effectualiter exigentur, quod credo verum etiam si exigantur finito eius officio ꝓ successorem, quia ista executio trahit retro sicut finis trahit ad principiū, q̄ necessariam cōsequentiā habet ab eo. vt in.l.3.§. scio. ff. de minori. sequitur Barth. Soci. consil. 70. col. fin. num. 10. lib. 4. & cōiter concluditur. ꝙ ad primum iudicē seu firmariū pertinet pœna, seu gabella scdm Boeri. decis. 5. nu. 17. vbi plures allegat autores hāc partē tenētes. Ergo cū in delictis cōsideret tēpus delicti ꝓpter quod fuit orta actio. l. 1. ff. de pœn. & ī cōtractib⁹. Et in iudicijs q̄si cōtrahit merito debet attendi tēpus factę executiōis in quo tpe fuit ius quęsitū fisco, seu alguazello vel iudici. cū ergo ius sit quæsitū primo licet cōdēnatio sit facta tpe secundi, applicabit, primo per.l. quæcunque actiones. ff. de actio. & oblig. l. is qui puteū. §. si postea. ff. quod vi aut clam. Bald. in.l. fin. ff. de iurisd. om. iudi. probat Segur. in tract. de bonis lucratis constante matrimo. num. 215. fo. 240. colū. 3.

Ley Sexta.

POR escusar malicias delos deudores que alegā contra los acreedores y excepciōes por alōgar las pagas. Ordenamos que se guarde sobre esto la ley q̄ nos hezimos en las cortes de Toledo, año de lxxx. segun se cōtiene en este libro enel titulo delas excepciōes y defensiōes.

Titul. XIIII.

De las entregas y executiones.

¶ *Ley. I. Que el acreedor que da a entregar por mayor quātia de lo que le es deuido, pague el derecho de mas.*

¶ El Rey don Enrique. II. en Burgos. AEra de mil ccc y xj.

PO rque algunos acreedores maliciosamente dan a entregar y executar [a], en bienes delos deudores por mayor quantia de la que deuen. Tenemos por bien que el q̄ diere la entrega que fuere pagada que sea tenido de pagar la entrega de aquello que fuere hallado, que es pagado. Y el deudor que

colum.3.Ergo decima erit debita alguazello, seu officiali qui erat tempore quo fuit facta executio,&non successori per præmissa. in sententia lata à iudice à quo etiam si cautela sit adhibita per iudicem supremum ad quem, quod scilicet ipsam ad emendandam & reformandam reuocat, nihilominꝰ nil percipere possūt iudices appellationum ex iuribus& pœnis debitis iudici, qui primo sententiā protulit, sed reseruanť primo pronunciantiin priori instantia.l.86.in curijs Pincianis anni 1548. confirmatur ex latè congestis à Francisc. Auilesio in capitibus Prætorum.capit.15.verb.Homicillos.nu.35.& ibi nu. 38. versic. quod si ex forma statuti.dat hunc intellectum,& tenet istam sententiam, quòd Decima debeatur executori, & non iudici qui fecit cōdemnationē, nam non dicit lex.3.infrà hoc titul. quòd debeatur iudici,sed executori.& idem dicit cap.10.in capitibus Prætorum. quæ sententia probať ex Bal. in.l.fina.ff.de iurisdi.omni.iudi. relata à Firmiano Bertachi.in suo indice. verb. officialis executor.versicu.16.quos refert Auilesius vbi suprà.

pague al acreedor lo q̄ fincare por pagar [a].

¶*Ley. II. Que el deudor sea llamado antes que se haga execion.*

¶Idem.

MAndamos que ningūa entrega,ni execuciō se haga en bienes del deudor por carta [b], ni sin ella [c] fasta ser llamado el deudor, y oydo y vencido por derecho.

Quæritur an sententia arbitrorum possit executioni mandari. Respondendum est, quòd potest, etiam si sit petita reductio ad arbitrium boni viri, & ea durante locum habebit præstita cautione legis Toleti. ex Angel. consil. 172. Ludouicus ex vna parte. Antonius Francisc. ad Panormi. in cap. quoniam contra. scholio quod incipit. Pendente.sub nume.28.de probatio. Auiles in capitibus Prætorum capitu.10.nume.9. ibique assignat rationem huius conclusionis. dixi in.l. prima. gl. prima.pagin.989.& est sententia probata in ordine iudiciario in legibus de Madrid.l.fin.quam extendit.l.octaua. in curijs Toleti Anni 1539. ad arbitrium arbitratoris & amicabilis compositoris, admittitur tamen appellatio ab inferioribus iudicibus, & à supremis eo casu quo reuocant arbitrium admittitur ad eosdem supplicatio in gradu *de vista, y reuista*. Si tamen iudices supremi confirmauerint cessat supplicatio. Couar.lib.secūdo. Variarum resolut.cap.12.nume.6.& non obscure probat dict. Regia fin. quod est obseruandum & menti tenendum, quia sæpè est in actu practico.

creditores qui executionem petunt vltra debitū, ad idem est.l.3.infrà hoc titul.& merito cum tempore quo executio postulatur creditor iurat debitam sibi esse illam quantitatem, & non solutam pro qua executionem petit per.l.3.infra.cum suis similib. ergo etiam pœna periurij esset puniendus, vt in respondente positionibus declaraui.in.l.prima.verb.positiones.pag. 919.& per. l. 46. in Curijs Pincianis, anni 1555.

a ¶*Fincare por pagar.* Nota istam legem contra eos

b ¶*Por carta.* Intellige, nisi per instrumentum publicum habens clausulam guarentigiam, quia per tale instrumentū, quod non apparet ruptū, vitiosum, nec in aliqua parte suspectū iuxta formā traditam in.l.4.tit.8.lib.3.ord. fit executio per præceptū iudicis. vel dic, ꝙ executio realis non debet fieri, sine citatione personali (*para el remate*) iuxta legem Tauri. 64. Quæ tamen executio licet fieri deberet cum citatione, ex eo quia æquum & iustū est. vt contra inauditam partem aliquid non difiniatur ex regula text.in.c.1.de caus.poss.& prop. Hodie tamen non est ista citatio necessaria. ex text.in.l.19.titul.21.libr.1.nouæ Recopilatio. quæ lex est seruanda, bene tamen verum est, quòd in hac audientia Salmanticensi, ex Stylo & practica, requiritur, vt aut excusio fiat in præsentia debitoris excusi, aut citetur ad transitum executionis, quod nos dicimus, *a trance y remate*. Neq; ista lex decimanona, est ita simpliciter & generaliter recepta, & vsitata, vt in simili inquit tex.in.l. prima. versic. quod nec vsquam relatum est, nec vnquam receptum. ff.de senatorib.

c ¶*Ni sin ella.* Quādo non est instrm habens executionē paratā debitor assertus à creditore nō debet molestari vllo mō, nisi prius testibus, aut cōfessiōe fuerit conuictus in iudicio, nec pōt capi, nec satisdare teneť. l.2.titu. *De los emplazamientos.* lib.2.for. legum.l.66. Taur. vbi Io.Lup.nu.5.&.6. aut cui relictum. vbi Bald.C.de indicta vid.tollend.glo. in l.3.§.neque tutores.ff.de suspect.tuto. ¶Item confessiones, seu chartæ, aut chirographa & sic priuatæ scripturæ si fuerint recognitæ à debitore sunt executioni mandandæ per pragmaticam Regiam 126. in curijs Mātuæ Carpentanorum celebratis ann.1534.dixi in.l.4.pag.1089.in gl.1.versic. Vtrū autē idem sit respondendū in schedula recognita,

sed dubitari poteritan exceptio pretij nõ ſoluti opponi poſsit cõtra emptorem, qui petit executionẽ inſtrumẽti guarẽtigij, in quo fatetur fortè recepiſſe pretium rei vẽditæ ab emptore, vſq; ipſa executione ſententię. ꝺ qua eſt textus in. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. & vendi. Reſpondẽdũ eſt poſſe, cũ hæc exceptio reſtrĩgat ipſam ſententiã intra ratiõismodum, ne quis tradat rẽ ſuã, ſine pretij ſolutione, ſecũdum Bart. in l. quanuis. C. de iur. & facti ignorã. Bald. in auth. præſente. C. de fideiuſſo. & in l. ex prædijs. C. de euictio. Paul. num. 8. Salicet. Fulgoſ. & Rom. nu. 12. Areti. fina. col. Alexan. nu. 4. & Iaſ. num. 5. in §. ſi quis iurauerit. l. ſi duo patroni. ff. ꝺ iure iurã. vbi firmant hanc cõmunẽ opinionẽ. & Philipp. Deci. cõ ſil. 119. col. 2. not. Bal. in l. fund⁹ qui Lucij titij. 2. notabi. ff. de reſcind. vendi. per text. ibi qui id minimè ꝓbat. probatur etiam quoniam in ſententia nõ videntur excluſæ exceptiones prouenientes ex natura cõtractꝰ, ſicut nec iuramentum illas excludit. l. eũ qui. §. fin. ff. de iure iuran. Præterea hæc ſententia ſuadetur ea ratiõe, quia cum vẽditor cõuentus ad rei traditionẽ, poſſit rei venditæ incumbere quaſi iure pignoris eãque retinere pretio nõ ſoluto. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. poterit ſe iure pignoris defendere, cũ de cauſa pignoris nõ fuerit actum in hoc iudice. ex tex. ſingula. in l. ex ſextãte. §. Latinus largus. ff. de except. rei iud. Tum etiã quia exceptio rei nõ traditæ

¶ *Ley. III. Como ſe deuen fazer las executiones por los alguaziles: por eſcuſar fraudes cotra los acreedores.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

APprouamos y confirmamos las leyes y ordenanças de nueſtros Reynos que diſponen, y ordenan que los alguaziles y merinos, no puedan leuar derechos de la execucion: ſaluo ſeyendo primeramente contẽto e pagado el creedor de ſu deuda. Y porque eſto ſe haga y cũpla mejor y ceſſen los fraudes q̃ los Alguaziles hazẽ: mãdamos que quando los tales fizieren execuciõen qualeſquier bienes muebles que no dexẽ los tales bienes en poder del deudor cuyos ſon: ſaluo que los ſaquen de ſu poder, y eſſo meſmo que los Alguaziles, o merinos, o executores no lleuẽ en ſu poder: mas que los pongan y dexen por inuentario por delante ꝺ eſcriuano en poder de perſona llana y abonada del lugar do ſe fiziere la dicha execucion. Y que a eſte tal dexẽ aſsi meſmo las prendas que ſacaren por ſus derechos y no ſe las lleuẽ, ni las ſaquen del lugar: mas q̃ todo eſte junto por la deuda principal. Y que por ſus derechos lleuẽ el diezmo de lo q̃ monta la deuda principal donde es coſtumbre de los lleuar, o donde no es coſtumbre q̃ ſe lleue el diezmo, q̃ no lleuen mas por la execucion de quãto es vſo y coſtumbre en el lugar do la fiziere: no embargãte las leyes que diſponen que de la execucion ſe lleue en derecho el diezmo de lo que montare la deuda. Pero a los alguazi-

traditæ potest aduersus executiõem opponi. ex Bald. in. l. ex prędijs. C. de euictio. Roderic. Suarez in. l. post rem iudicatam. in declaratione Regiæ legis ordina. §. sed pro euidẽtia. nu. 38. ff. de re iudica. & notissimè probat, & dicit hanc sententiam communem illustris Senator Dominus Anto. Menes. in. d. l. quanuis. nume. 41. versi. Quintò infertur quãuis cõtrariam opinionẽ tenuerit Bart. in. d. §. si quis iurauerit. col. fin. versic. Iuxta hoc quæro. & ibi Bal. colum. 2. nu. 2. in fin. dicẽs si bi videri hãc opinionẽ veriorem. & ibi Ang. nu. 1. & Paul. d Cast. in dict. l. quãuis. & aliam confirmationem p priori opiniõe col liges ex eodẽ Domino Antonio Menesio vbi suprà nu. 40. Et est notabilis declaratio ad di

ziles de nuestra Corte mandamos q̃ puedan lleuar y lleuẽ el diezmo de la deuda principal, porque assi se acostumbra siẽpre en la nuestra corte. Pero que no lleuẽ el diezmo, ni derecho alguno de las penas en que executaren por las obligaciones desaforadas que executen. Y en quanto a las executiones que fizieren por marauedis de nuestras rentas que lleuen lo acostumbrado y no mas.

¶ *Ley. IIII.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Valladolid.

MAndamos que ningunos balleste ros, ni porteros ni Alguaziles de la nuestra Corte, ni de otros lugares sin mãdamiento del juez, o Alcalde sean osados de hazer entrega, o execucion por qualesquier marauedis de pechos, rentas, o derechos reales. Y si el juez, o Alcalde quisiere hazer complimiento de justicia hasta tercero dia. De otra manera bien podran hazer la execucion.

¶ *Ley. V.*

¶ El Rey don Enrique. II.

NInguno, ni alguno sea osado de impedir cõ osadia loca por fuerça y con armas cõtradezir, o defender, o impedir la execuciõ de las sentencias q̃ son passadas en cosa juzgada. E si alguno lo tal fiziere: mãdamos que allende de las otras penas en derecho establescidas, q̃ pierda la meytad de sus bienes: y sean applicados a la nuestra camara.

¶ *Ley. VI. Que no se cometa execucion, saluo a los Alguazilesy merinos.*

LOS del nuestro cõsejo, ni Oydores no cometã la execucion de algu

Q 5

stam. l. 4. tit. 8. libr. 3. ordinamẽ. vbi dixi in glo. prima. versi. Prẽterea est dubium, vtrum in casu huius legis possit opponi exceptio rei non traditæ. colũ. 1081. & ita iudicaui in quadam causa, & reuocaui sententiam contrariam iudicis ordinarij ciuitatis, Roderici, & fuit à supremis Cãcellariæ Regiæ cõfirmata Ann. 1557. ¶ Vlteriusdubitatur an legatũ relictũ ĩ testamẽto facto manu publica tabellionis ciuitatis, seu villæ, eiusq̃ numerĩ possit petĩ via executiua? Dic quòd habet executionem paratam, vt dixĩ in. l. i. verbo. *En las mãdas.* titul. 2. suprà isto lib. 5. vbi vide & de sty lo seruatur in omnibus auditorijs hæc sentẽtia. quãuis contrariã firment Petrus à Peralta, & Anton. Gom. in suis scriptis nouissimè

nas sentẽcias y otras cosas, saluo a los Alguaziles, o merinos delas ciudades, saluo si nos otra cosa por algũa justa causa viessemos que cõuenia.

Quãdo el acreedor pidiere execuciõ de ꝺ algũa deuda q̃ estuuiere pagada alguna ꝑte. Ordenamos, q̃ el deudor no pague mas ꝺrecho dela execuciõ que montare lo q̃ verdaderamẽte deue, ni el executor lo pida, ni lleue mas delo q̃ se ꝺuia pague la demasia cõ otro tãto. Y por euitar malicias: mãdamos q̃ quãdo algũ acreedor pidiere execuciõ de su deuda: q̃ antes q̃ se ꝺ mandamiẽto ꝑa ello le tome el juez q̃ le ouiere a dar juramento quãta quãtia es la q̃ verdaderamẽte se le deue: y ꝑa aq̃llo se le de mandamiẽto y no mas segun se contiene en este libro en el titulo de los Alguaziles.

NO se faga execuciõ en bienes de los legos por la yglesia, segun se cõtiene en este libro en el titulo de los Perlados y clerigos.

EL juez que no fiziere entrega en bienes del creedor, fasta tercero dia. &c. En q̃ pena incurre. Y contiene se en este libro en el titulo de nuestras rentas.

LAs excepciones q̃ se deuen admitir contra las executiones delos cõtractos y sentẽcias, se cõtiene en este libro eñl titulo de las excepciões.

SI la sentencia q̃ el Alcalde diere: si fuere cõfirmada por el juez superior faga la execucion della el Alcalde q̃ la pronuncio, segun se cõtiene en este libro enel titulo delas appellaciões.

¶ *Fin del Libro Quinto.*

simè impressis. primus in l. 45. Tau. nume. 137. posterior in. l. 1. n. 85. ff. de lega. 2. dixi in qó. 600. Quærit instrm publicũ est nullũ ꝓpter defectũ causę, seu solennitatis, est dubiũ vtrũ prætextu clausulæ guarentigiæ habeat executionẽ paratã? Dic q̃ nõ, nã destructo prĩcipali, ꝺstruit clausula in eo cõtẽta. Bart. ĩ l. diuus. ff. de testam. Dixi ĩ. l. 1. gl. 1. versi. quæ aũt sit ętas legitima. titul. 1. supra isto lib. 5. ordi. Præterea est dubium si ex duobus instrumentis simul cõiũctis debitũ aliq̃d reddit liq̃dũ, vtrum executio peti possit? vr̃ q̃ non nã cõtractus ad hoc vt sint exequẽdi debẽt esse certi. vt in. l. 5. ti. 8. li. 3. supra harũ cõsti. regi. q̃d verbũ (*recaudos ciertos*) idẽ importat in casu prædictæ legis, acsi dixisset: vt sint liquidi, vt ex verbis præcedentib⁹ insinuat, & seq̃ntib⁹, licet alias appellatio certi sit generalior q̃ liquidi, vt in. l. certum. ff. si cert. pet. ergo &c. in contrariũ, imo q̃ ex duob⁹ instrumentis simul iũctis locũ habeat executio cũ ex eis patet liquidũ debitũ, q̃is ex vno eorũ solo nõ esset liquidum. tenet Bal. in. l. fin. C. de falsi. causa. die. lega. Pet. Perala ponẽs exẽplũ huius rei in specie. l. 5. tit. 8. li. 3. ord. Refert & sequit in. l. mæuio. §. A me hærede. col. 5. nu. 6. ff. de lega. 2. pagin. 500. & est notabilis intellectus in materia executionũ. & ad extẽsionẽ dict. l. 5. Vnã declarationẽ ad hãc l. collige ex Deci. in. c. cõ suluit. 1. col. 1. nu. 2. de appel. vtrũ autẽ executioĩ bonis fieri possit durãte lite sup nullitate. vi. dec. cõs. 73

¶ Finis.

LIBRO SEXTO.

Titulo. I. De las rentas del Rey.

¶ *Ley. I. En que pena caen los que hazen que las rentas del Rey valan menos.*

¶ El Rey don Iuan Primero. en Valladolid. Año de mil cccl xxxvij.

¶ El mismo en Biruiesca.

BVENA Y NECESSARIA y prouechosa cosa es a los Reyes poner buē recaudo en sus derechos y rentas, porque aquellas falleſciendo, no venga daño a sus subditos y naturales, y a los Reyes desseruicio. Porende defendemos a todos los dē nros Reynos: assi concejos como otras personas qualesquier de qualquier ley, estado, o cōdicion que sean que no digan, ni hagan, ni consientan, ni ordenen, por arte, ni por amenaza, ni por encubierta, ni por otra manera alguna en publico, ni en escondido cosa alguna: porque las nuestras rentas y pechos y derechos valan menos. Y qualquier que lo hiziere: si le fuere prouado, segun derecho, que pague a nos, o al nuestro recaudador todo el daño que por ello viniere en las nuestras rentas, y pechos, y derechos con las septenas. Y todo hombre en qualquier tiempo que lo supiere, sea tenido de lo denunciar a la justicia del lugar do acaesciere. Y porque mas libremente sea fecho, nos seguramos, y tomamos en nuestra guarda y encomienda, al que tal cosa hiziere saber a la justicia: que no le sea hecho mal, ni daño por esta razon. Y demas queremos que si tal cosa se hallare ser verdad, que aya por galardon la tercia parte de las penas: y que la justicia del lugar do esto acaesciere, sea tenido luego que lo supiere de saber la verdad dela cosa por pesquisa, o por otra manera, y nos embiar fazer relacion de todo ello: porque nos mandemos hazer sobre ello, lo que la nuestra merced fuere: y ordenamos por esta ley, que si assi no lo fiziere: que por el mismo hecho pierda el officio. Pero es nuestra merced, q̄ por esta ley no sean reuocadas las otras penas, en fueros y en derechos cō tenidas en el tal caso.

Ley

¶ *Ley. II. Que los Infantes, Duques, y grandes hombres fagan juramento de no consentir, ni hazer que se amenguen las rentas del Rey.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Palençuela. Año de xxv.

TEnemos por bien que por las nuestras rentas con que nos mantenemos nuestro estado real, no seã menoscabadas, que los Infantes Duques, Condes, Marqueses, Maestres e ricos hombres, Perlados y Caualleros y otras qualesquier personas de qualquier estado condicion, preeminencia que sean señores de algunas villas y lugares de nuestros reynos y señorios hagan juramento en nuestras manos, o de quiẽ nos adotaremos para ello que no se entremetan por si, ni por otros de arrẽdar las dichas nuestras rentas: assi de tercias como de alcaualas, e otras qualesquier nuestras rentas y pechos y derechos, ni las menoscabaran por ninguna, ni alguna arte, cautela, ni engaño, ni otra alguna manera, ni seran en dicho, ni en hecho, ni en consejo, porque valã menos. Lo qual cumple que assi se faga al nuestro seruicio y al bien publico comun de los nuestros Reynos y señorios. Y quiẽ lo contrario hiziere y embaraço, o embargo en los marauedis de las nuestras rentas pusieren. Mandamos que a los tales sea puesto embargo en los marauedis que de nos touieren hasta que fagan pagar a los nuestros recaudadores lo que assi se les deuiere en sus tierras con las costas.

¶ *Ley. III. Que las rentas del Rey se fagan por pregon, y que no las arrienden priuados, ni officiales de su casa.*

¶ El Rey don Alonso en Madrid.

ORdenamos q̃ en las nuestras rẽtas y pechos y derechos, almoxarifazgos de los nuestros Reynos se hagã por pregones, y q̃ sean otorgadas a quien mas diere por ellas: y q̃ seã arrẽdados por granado y por menudo en aq̃lla manera q̃ vieren y entendieren los nuestros contadores mayores que mas puedã valer y rendir. Y desto no sean arrendadores priuados, ni officiales de la nuestra casa en publico, ni en ascondido: porque por temor, o verguença no dexen de pujar los que las quisieren arrendar.

¶ *Ley. IIII. Que las rentas del Rey, no se arrienden a personas ecclesiasticas.*

¶ El Rey don Iuan Primero. en Valladolid. Año de mil cccl xxvij.

MAndamos y ordenamos, que los nuestros recaudadores

dores y arrendadores, assi mayores como menores, no arrieden rentas algunas nuestras, a clerigos, ni personas eccleſiasticas: saluo si dieren buenos fiadores legos, contiosos y abonados para que se faga la execucion en sus bienes de las quãtias que deuieren. E si los arrendadores, o recaudadores contra esto fizieren: que seã tenidos a pagar por las dichas personas Eccleſiasticas, todo lo que ellos deuieren de las dichas rentas. Y demas rogamos y mandamos a todos los Perlados de nuestros Reynos, que defiendan so ciertas penas a los sus clerigos y personas eccleſiasticas que no arrienden las nuestras rentas.

¶ *Ley. V. Que los concejos, ni sus officiales, no arrienden las rentas del Rey, ni del concejo.*

¶ El Rey don Alonso en Valladolid.

¶ El Rey don Enrique. II. en Burgos.

¶ El Rey don Iuan. II. en Guadalajara.

¶ El mismo en Burgos. Año de mil cccclij.

DEfendemos, q̃ los Alcaldes y Alguaziles, regidores, y Mayordomos, y escriuanos de los concejos de las ciudades, villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, no sean osados de arrẽdar, ni arrienden ellos, ni otros por ellos las nuestras rentas, pechos, y derechos, ni otrosi las rentas y proprios de las tales ciudades, villas y lugares: ni sean fiadores, ni seguradores de los que las fiaren: pero que los otros officiales que no han de veer haziendas de los concejos, y otros qualesquier que las puedan arrẽdar si quisieren. Y qualquier que lo contrario hiziere, aya perdido el officio que tuuiere, y que nunca aya otro tal officio.

¶ *Ley. VI. De las personas que no pueden arrendar las rentas del Rey y del concejo.*

POr muchas leyes y ordenanças de nr̃os Reynos esta prohibido y defendido que ningun cauallero Alcalde, ni Regidor, ni Iurado, ni escriuano[a] de concejo no arriẽde nuestras rentas, ni las rẽtas d̃ los proprios de concejo de las ciudades, villas y lugares y partidos, do tuuierẽ los tales officios, y so ciertas penas, y como quier que las dichas leyes son justas, y fundadas sobre el pro de nuestras rentas y bien comun de

[a] ¶ *Escriuano.* Vt infra. l. sequen. & in capitibus Prætorum. ca. 32. vbi Franciſc. Auiles. verb. *officiales*. Et idem est dicẽdum hodie in tabellionibus numeri. vt per Auiles vbi suprà. & est. l. 77. in curijs Mantuæ Carpentanorum. anni 1528. Quæ ampliat hanc legem. & l. 25. in Curijs Toleti, anni 1525. &

125. & l. 49. de Madrid, Anni 1552. & l. 7. 8. & 9. titulo. 3. infra. lib. septimo. ordinamen.

los pueblos: pero toda via dize que algunos de los caualleros y officiales en quebrantamiento de las dichas leyes se atreuen arrendar las dichas nuestras rentas y proprios de concejos: y no solamente ellos: mas aun los Alcaydes de las fortalezas arriendan las dichas rentas y proprios, o ponen quien las arrienden por ellos: y esso mismo las rentas ecclesiasticas. Porende defendemos y ordenamos y mãdamos, que de aqui adelante ningũ Perlado, ni cauallero, ni persona poderosa, ni comendadores de ordenes, ni Alcaydes de fortalezas, ni alguno de los dichos officiales, ni escriuano de las rentas, ni su lugar-teniente no arriendẽ por si, ni por interposita persona, directe, ni indirecte: las nuestras rentas de alcaualas, ni otras monedas, ni moneda forera, ni otras nuestras rentas por menor, ni las rentas de los proprios del concejo de las ciudades, villas y lugares y partidos donde tuuieren los dichos officios, ni las rentas Ecclesiasticas, ni de los estudios generales de Salamanca y Valladolid, so las penas cõtenidas en las dichas leyes que sobre esto disponen: y demas que por el mesmo hecho q̃ ayan perdido y pierdan qualesquier marauedis, o pan de merced de por vida, o de juro q̃ tengan en los nuestros libros: y por priuilegios, y los officios que tuuieren: y sino tuuieren officios el que lo contrario hiziere, que pierda el tercio de sus bienes para la nuestra camara: y que los nuestros contadores los carguẽ y cobren dellos tres tanto de lo que monta la renta, o rẽtas que assi arrendaren, y sean para la nuestra camara, y declaramos que aquel que es persona poderosa a quien por esta ley defendemos que no arriende: que es tanto poderoso, o mas como qualquier de los Alcaldes, o Regidores de la ciudad, o villa, o lugar, que es la cabeça del lugar donde se toma la renta.

¶ *Ley. VII. Que los escriuanos de los concejos, no sean recaudadores, ni arrendadores.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toledo. Año de mil cccc xxxij.

MAndamos que los escriuanos de los cõcejos de las nuestras ciudades, villas y lugares en tanto que fueren escriuanos de los dichos cõcejos

cejos no puedan ser nuestros recaudadores, ni arrẽdadores de las nuestras rẽtas y pechos y derechos en las ciudades, villas y lugares donde biuen y tienẽ los dichos officios, ni ayan parte dellos por si, ni por otra interpuesta persona: so pena que por el mismo fecho ayan perdido los officios: pero que los otros escriuanos de las audiẽcias sean nuestros recaudadores y arrẽdadores tanto que no demanden las dichas rentas en las audiencias, donde ellos fueren escriuanos.

¶ *Ley. VIII. Que todas las veneras pertenescen al Rey.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. A Era de mil ecclxxxvj.

TOdas las veneras de plata, y de oro y plomo, y de otro qualquier metal de qualquier cosa que sean en nuestro señorio real pertenescen a nos. Porẽde ninguno sea osado de las labrar sin nuestra especial licencia y mandado: y assi mismo las fuentes [a] y pilas y pozos salados q̃ son para fazer sal nos pertenescen. Porende mãdamos q̃ recudan a nos con las rentas de todo ello: y que ninguno sea osado de se entremeter en ellas: saluo aquellos a quien los Reyes passados, nuestros progenitores, o nos les ouiessemos dado por priuilegio, o las ouiessen ganado por tiempo segun se contiene en el titulo de las prescripciones.

a ¶ *Las fuentes.* Intelligequãdo sunt in publico, vel in prędijs Regis & non in prędijs priuatorum iuxta ea quæ de argẽti fodinis, & alijs minerijs tradit Andr. Isernia titul. quæ sint regalia. verbo. Argentariæ. Gregor. Lopius in. l. vñ decima. verb. *De las salinas.* titul. 28. par. 3. de minis autem hodie. vi de Pragmati. Philippi Secundi Hispaniæ Illustrissimi Regis.

¶ *Ley. IX. Como se han de poner cogedores de las rentas y pechos del Rey.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrid. Año de mil ccccxxxiij.

ORdenamos que en todas las ciudades, villas y lugares de nuestros Reynos: donde se ponen cogedores de nuestras rẽtas, y pechos y derechos se pongan por los concejos de las tales ciudades y villas y lugares, pregonandose primeramente dos, o tres dias quien querra coger los tales pechos, por menos precio, y aquel q̃ por menos precio se obligare a coger el tal pecho y derrama: que le sea dada seyendo el tal cogedor pechero llano y dando fiadores llanos y abonados de coger cada pecho por la quantia que los sacare y de no demandar mas. Otrosi de pagar los dichos marauedis de la dicha cohecha

hecha a los plazos y no las pesas y a las personas que nos mandaremos: y assi mismo en los pechos concejales a las personas q̃ por los dichos Concejos fuere ordenado.

¶ *Ley. X. Que los concejos pongan fieles y cogedores de las alcaualas, y el salario que deuen auer.*

¶ El Rey don Alonso en Leon.

ORdenamos que los concejos de las ciudades, villas y lugares pongã fieles y cogedores de las alcaualas, y lleuen los dichos fieles para si treynta marauedis al millar de todo lo que cogieren y recaudaren.

¶ *Ley. XI. Que los escriuanos de los concejos, assienten en sus libros lo cierto de los padrones de las monedas.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid.

ORdenamos que los escriuanos de los concejos de las nuestras ciudades, villas y lugares cada vno en su cõcejo assienten en el libro del dicho cõcejo los padrones d̃ lo cierto de las monedas que nos mandaremos repartir: porque por alli se puedan sacar las pechas que en las dichas ciudades, villas y sus tierras ay: porque dellas puedã dar copia a los nuestros recaudadores, y que no ayan poder de recebir los dichos padrones otros escriuanos sino los dichos escriuanos de concejo, o otros que de nos tengan poder y prouision especial para todo ello. Y mãdamos a los nuestros escriuanos publicos, y a otros qualesquier notarios apostolicales, y episcopales, que no sean osados de tomar los dichos padrones, so pena de perder los dichos officios, y de incurrir en las otras penas contenidas en las cartas de mercedes q̃ los dichos escriuanos tienen de nos.

¶ *Ley. XII. Que los que vendieren sillas y espuelas y estribos paguen alcaualas.*

¶ El Rey don Iuan Secundo. en Madrid. Año de mil ccccxxxiij.

ORdenamos, y mandamos que de aqui adelãte todos los silleros, y freneros, y las otras personas que vendieren sillas, frenos, y espuelas, y estribos, o qualquier cosa dello paguen a nos llanamente alcauala de qualquier cosa dello, segun que se deue è acostumbra pagar la nr̃a alcauala, y de las otras cosas que se comprã y venden: y ay alcauala, so las penas y condiciones que las leyes del Quaderno ponen este caso.

Ley

¶ *Ley. XIII. Que no aya baratos, ni corredores dellos en la corte del Rey.*

¶ El mismo en Madrid.

ORdenamos q̃ en la nuestra corte no aya corredores de baratos de las rentas y mercedes y raciones y quitaciones q̃ de nos tienen nuestros vassallos y otras personas, ni vsen de las tales corredorias, y baratos, y qualquier que lo cõtrario hiziere que por la primera vegada le den cient açotes: y dende en adelante, le sea dada por cada vegada esta mesma pena, y que la prueua desto se faga segun se deue rescebir contra los juezes que toman dones.

¶ *Ley. XIIII. Que las mercedes que tenian las villas para los muros: se quiten quando fueren de señorios.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de xlvj.

POrque los Reyes passados nuestros progenitores fizieron mercedes a algunas personas de nuestros Reynos de algunas villas y lugares: los quales en el tiempo que eran realengos auian de merced en nuestros libros cierta quantia de marauedis en cada vn año para el reparo de los muros dellas. Mandamos que pues las tales villas y lugares hã passado a otros señorios que los nuestros contadores mayores quiten de nuestros libros los dichos marauedis, y no los passen en cuenta.

¶ *Ley. XV. Que no se den cartas de alongamiẽto de pesquisas de monedas.*

¶ El Rey don Iuan II. en Valladolid. Año de mil cccc xlvj.

ORdenamos y mandamos que no se den cartas algunas, por nos, ni por nuestros contadores mayores, ni por los de nuestro consejo, ni otras prouisiones de alongamiento para demandar las nuestras rentas y moneda, ni para fazer la pesquisa sobre ellas, ni los nuestros secretarios las libren: y que se guarde en esto la ley del Quaderno de las monedas. Y esto se guarde assi: saluo quãdo por importunidad, o causa legitima se ouiere de fazer la tal prolongacion.

¶ *Ley. XVI. Que las alcaualas no se repartan como pedidos.*

¶ El Rey don Iuan Primero, en Soria. AEra de mil cccc y xvj.

ORdenamos que en ninguna ciudad, villa, ni lugar de nuestros reynos y señorios no se cojan las alca-

ualas como por pedido : ſaluo que los que compraren y vendieren las coſas que ayan de pagar alcauala que la paguen, y no otro alguno ſegun ſe contiene en el Quaderno de las alcaualas, con que mandamos arrendar las dichas alcaualas.

¶*Ley. XVII. De los quintos que perteneſcen al Rey de las preſas y ganancias por mar y por tierra.*

¶El Rey don Enrique II. en Burgos.

COſa cierta es que los quintos q̃ a los Reyes acoſtũbraron dar ſus naturales de las preſas y ganancias que auian, aſsi por la mar como por la tierra, de las coſas que tomauan y ganauan en la guerra les fueron dados en ſeñal y reconoſcimiẽto de ſeñorio y naturaleza : y aſsi los fazedores antiguos de las leyes, ouieron por coſa deſaguiſada que otra perſona alguna preſumieſſe de les pedir, ni lleuar por ſu derecho : y eſto queriendo conſeruar para nos los dichos Procuradores nos ſuplicaron quiſieſſemos dar forma y orden como los tales quintos quedaſſen por nos y que perſona alguna no los pidieſſe, ni lleuaſſe, ſaluo ſi fueſſe por nueſtro poder : y por eſpecial conceſsion nueſtra ſegun lo quiere y diſpone la ley quarta, del titulo xxvj. de la ſegunda partida, cuyo tenor es eſte que ſe ſigue.

Apueſtas razones y ciertas fallaron los ſabios antiguos, porque los hombres dieſſen al Rey con derecho ſu parte de lo que ganaren en las guerras. Y poren de eſtableſcieron que le dieſſen el quinto de lo que ganaſſen por cinco razones. La primera por reconoſcimiento de ſeñorio q̃ es mayor ſobre ellos y ſon con el como vna coſa, el por cabeça, y ellos por cuerpo. La ſegunda de deudo de la naturaleza que han con el. La tercera por agradeſcimiento del bien fecho que del reſciben. La quarta porque es tenido de los defender. La quinta por ayuda de ellos miſmos que ha fecho y podria fazer. Y eſte derecho de quinto no lo puede auer ſino el Rey: ca a el pertenesce tan ſolamente por las razones ſobredichas. Y maguer lo quiſieſſe dar a alguno por heredamiẽto por ſiempre no lo puede fazer, porque es coſa que perteneſce al ſeSeñorio del Rey ſolamente. Mas queriendo fazer merced

a alguno puede lo otorgar que aya la pro que saliere del quinto fasta tiempo señalado, o por vida de aquel Rey que lo otorgasse. Otros derechos aun deuen dar al Rey de las cosas mayores y mas honradas que ganassen de los enemigos. Y esto señaladamente por fazer le hõra. E sin todo esto deuẽ aun dar otros derechos de lo que ganaren por razon que les da el con que lo ganen: assi como se muestra en las leyes deste titulo. Porende nos conformandonos cõ la disposiciõ de la dicha ley. Defendemos y mandamos que de aqui adelante ninguno sea osado ꝺ tomar, ni lleuar los dichos nuestros quintos que a nos pertenescen de todas las dichas presas y ganãcias que assi por mar como por tierra nos son deuidos aunque los que los pidieren y tomaren digan que aquellos que fizieron la presa son sus vassallos, o q̃ la truxeron a su puerto, o que estan en vso y costumbre de los lleuar: pues la tal costumbre no pudo ser introduzida en perjuyzio de nuestra real preheminencia: pero si alguna persona tiene ꝺ nos merced de los dichos quintos, o parte dellos: queremos y mãdamos que gozen de la dicha merced: segũ el tenor y disposicion de la ley de suso encorporada.

Mandamos que las nuestras rentas y pechos y derechos seã arrendados por menos precio a los Christianos q̃ a los judios.

Como el Rey don Enrique Quarto reuoco las gr̃as y mercedes y franquezas y libertades que auia dado a qualesquier vniuersidades y personas singulares, contiene se en este libro en el titulo de los esentos.

Titul. II. De los contadores mayores.

¶ Ley primera. Que sean dos contadores y no mas.

¶ El Rey y Reyna. en Madrigal. Año de lxxvj.

ORdenamos y mandamos que por quãto agora son en nuestra casa tres contadores mayores, y en los tiempos de nuestros progenitores, no fueron mas de dos. Nuestra merced y voluntad es que quando el vno de nr̃os Contadores mayores vacare que se reduzgã en el numero ꝺ dos cõtadores y

no mas. Y esto mismo mandamos en los nuestros contadores mayores de cuentas, y assi prometemos de lo guardar, y si proueyeremos q̃ no vala la tal prouision. A los quales dichos contadores mayores mãdamos que guarden y cumplan ellos y sus officiales las ordenanças y taſſas de yuso escriptas, so las penas cõtenidas.

¶ *Ley. II. De las ordenanças y taſſas que deuen guardar los contadores mayores y sus officiales.*

¶ Ordenança del Rey y Reyna.

PRimeramente que cada dia exceptos los Domingos y fiestas de guardar: los contadores mayores, y menores con todos los officiales y lugares tenientes de mayordomo se junten a tener audiencia vna vez al dia desde las nueue, hasta las doze en inuierno: y desde las siete fasta las diez en verano en casa de vno de los dichos contadores menores vna semana, y en casa de otro otra semana: y que qualquier de los dichos contadores menores, o lugar teniente de mayordomo que faltare de venir al tiempo susodicho, que pague en pena mil marauedis para la nuestra camara por cada vez, y si qualquier de los officiales no viniere cada vn dia, segun dicho es, que libre y señale por el aquel lugar teniente de contador mayor cuyo es el tal official, y los derechos que auia de auer de la tal librança sean para la nuestra camara. Y que el contador menor en cuya causa se juntaren: sea tenido so cargo del juramẽto y de mil marauedis de pena de dar copia al fin de su semana de las tales faltas y penas a la persona que por nos para las rescebir fuere deputado. Pero si acaesciere que aya alguna occupacion mucho necessaria a nuestro seruicio y con nuestra licencia puedan en ella ser occupados mas que no señale cõtador menor, ni official ningũo a parte fasta q̃ se tornẽ a juntar todos y libr̃e y señalen alli juntamẽte.

Item, que cada semana se juntẽ alomenos Martes y Viernes, todos los Contadores mayores y menores, a las tres horas despues de medio dia y tengan audiẽcia: assi para despachar las cosas q̃ cõ los cõtadores mayores se ouieren de comunicar como para señalar las cartas de merced y de justicia que nos ouiere-

mos

mos de firmar y sean primeramente señaladas de todos los nuestros contadores mayores, o alomenos de los menores con vno de los mayores. Y que fuera destas audiencias los dichos contadores mayores, no señalen cosa alguna.

Item, que los contadores menores no señalen prouision, ni libramiento, ni otra cosa alguna saluo estando todos tres juntos en su audiencia, o fuera della, so la dicha pena d los dichos mil marauedis por cada vez, la meytad para quien lo accusare, y la otra meytad para nuestra camara.

Item, que ningun cõtador mayor, ni menor, ni official alguno delos susodichos, ni otro por ellos, ni por alguno dellos tengan parte en las rentas, o en qualesquier recaudamientos, o receptorias, so pena que pierda el officio, y el quinto de sus bienes, la meytad para la dicha nuestra camara, y la otra meytad para el q̃ lo accusare. Otrosi que ninguno delos susodichos, ni otro por el, ni thesorero alguno, ni receptor sea osado de baratar, so pena que pierda todo lo que diere aquel, o aquellos con quien barataron con el quatro tanto, la meytad de la qual pena sea para la nuestra camara, y la otra meytad para el que lo accusare, y q̃ toda via sea tenido de pagar entera la deuda principal.

Item, que los dichos contadores y officiales susodichos no libren cosa incierta a persona alguna por ningun expediente, ni so algun buẽ color, so pena que los cõtadores menores y los officiales de relaciones paguen lo que assi librare en con las expensas y gastos q̃ fiziere el que assi fuere librado de cosa incierta. E assi mesmo que no pueda situar en ningunas rentas lo q̃ fueren ciertos q̃ no cabe en ellas. Otrosi, q̃ no puedan fazer declaratorias algunas sin q̃ todos los cõtadores mayores y menores concurran a las fazer, y sin q̃ nos de todo ello seamos por extenso y expressamẽte consultados è informados y se faga justa y deuidamente, y sin accepciõ de persona, so pena que los q̃ tales declaratorias fizieren paguen tanto quanto injusta, y no deuidamente se fallare que han declarado: la qual pena sea pa las personas que en las tales declaratorias fueren agrauiadas.

Item, que ninguno de los susodichos lleue mas derechos de los que estan tassados, so pena que tornen con el doblo lo que de mas lleuaren: la meytad para la parte agrauiada, y la otra meytad para la nuestra camara, y que la copia de las dichas tassas este patente a todos en la casa dõde se touiere la dicha audiencia, y q̃ el contador en cuya casa se touiere assiente en las espaldas de qualquier prouision todos los derechos que della se touieren de pagar, porque en toda parte se puedan saber.

Item, que no se arrienden los dichos officios, o se arrienden en precios moderados, y razonables, de manera q̃ el official que lo recibiere en renta se pueda buenamente sostener y mantener de los derechos justos del tal officio, so pena de cient mil marauedis al que lo diere en renta, y cinquenta mil marauedis, al que lo tomare, la meytad para la nuestra camara, y la meytad para el que lo accusare. Otrosi que ningun contador mayor, ni menor, ni otro official alguno de los susodichos resciba dadiua[a], ni presente, ni seruicio, ni agradescimiento pedido, ni de grado ofrescido de ninguna persona por si, ni por otro directe vel indirecte de qualquier calidad, o quantidad que sea, saluo cosas de comer, y de beuer en pequeña quantidad presentadas por quien no tiene negocios que con ellos aya de despachar, o despues de fenescidos los tales negocios, sin las pedir por manera alguna las tales cosas de comer y de beuer, so pena que el que lo rescibiere, o otro por el, lo restituya con las septenas por la primera vez: la meytad para la nuestra camara, y la meytad para el q̃ lo accusare. Y por la segunda vez, pierda el officio, y el q̃ lo diere en qualquier manera pague en pena otro tanto como dio: pero si de su grado manifestare como lo dio no caya en pena algũa: mas que le sea restituydo lo que ouiere dado, y aya la meytad de las dichas septenas.

Item, que juren los dichos cõtadores mayores y menores expressamente, que no prouean de receptoria a persona alguna por

[a] ¶ *Dadiua.* Cõ cord. capi. sta tutũ. de rest.

libr. 6. §. de iudicibus & algazellis recipientibus donationes (seu *cohechos* Hispanè) vid. optimè in. l. 1. 2. & l. 3. titul. 20. in ord. Regis Alphonsi Complutice lebratis Anni 1386.

na por parenteſco, ni amiſtad: ſaluo porque a todo ſu leal ſaber creen que la tal perſona es idonea, y fiel y ſufficiente para el tal cargo y que al tiempo que la proueyeren reſciban juramẽto del tal receptor: que negociara fielmẽte el tal cargo: y como ſu propria haziẽda: y que no baratara con perſona alguna ſegun de ſuſo es defendido.

Item, q̃ juren los dichos contadores mayores y menores, q̃ no libren officio, ni quitaciõ ſaluo a las perſonas que realmente y con effecto ſiruieren los officios de las tales raciones y quitaciones: ſaluo ſi nos expreſſamẽte lo mãdaremos por fazer merced eſpecial a algunas perſonas.

Es nueſtra voluntad y anſi lo declaramos, que por eſte miſmo fecho que qualquier que fiziere contra las dichas ordenanças, o contra qualquier dellas incurra en la pena, o penas dellas ipſo iure. Y deſde luego ſea obligado a pagar la dicha pena, o penas dellas in foro conſcientiæ, ſin que aya, ni ſe eſpere otra condenacion quanto quier que el delicto ſea occulto.

Item, que juren todos los contadores: y todos los officiales de tener y guardar bien y fielmente todas eſtas ordenanças: y de pagar las penas dellas: ſi en qualquier manera a ſabiendas fizieren contra qualquier dellas: y de reuelar a nos cada vno qualquier coſa que de qualquier otro ſupiere: y que no reſcibiria contador mayor, ni menor, ni otro official alguno a vſar de qualquier de los dichos officios, ſin que primeramente jure de guardar todo lo ſuſo dicho.

Y mandamos que ſean todos apoſentados en vn barrio, y muy cerca vnos de otros: porque ſe puedan juntar y ſer auidos mas ſin trabajo.

Item, que ningun official de contadores mayores, ni menores, ni del theſorero, ni del eſcriuano de las rentas, ni del mayordomo, ni de ſu lugar teniente, ni de Secretarios, ni de ſus lugares tenientes, ni otros ſus continuos commenſales, accepten cargo de deſpachar qualquier priuilegio, o librança, o recudimiento, o otras qualeſquier negociaciones tocantes a la nueſtra fazienda, ſo pena que qualquier q̃ lo contrario fiziere, pague por la primera vez diez mil

maravedis: y mas lo que leuare por la tal negociacion, la meytad para la nuestra camara, y la meytad para el que lo accusare. Y por la segunda vez que no este mas en la nuestra corte. Pero pueda qualquier de los suso dichos aceptar cargo de negociar qualesquier priuilegios, o librãças, o otras qualesquier prouisiones y despachos de yglesias y monesterios, y de personas pobres y miserables y de parientes y amigos, no leuando cosa alguna por la tal negociacion, so la dicha pena.

¶ *Ley. III. Que los contadores mayores puedan hazer condiciones en los quadernos quando arrendaren las rentas.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrid. Año de mil cccc xix.
¶ El mismo en Palençuela. Año de xxv.

MAndamos q̃ en los quadernos y cartas y recudimientos que se ouieren a dar en el arrendamiento en las nuestras alcaualas y monedas y tercias y otras nuestras rentas de nuestros Reynos que los nuestros contadores mayores puedan fazer condiciones nueuas sin nuestro especial mãdado: pero que si los Procuradores de las nuestras ciudades y villas vieren que de las dichas condiciones, son algunas agrauiadas. Mandamos que lo muestrẽ ante nos, y nos mandaremos proueer como cumple a nuestro seruicio y al bien y pro comun de nuestros Reynos.

¶ *Ley. IIII. Que no se reciba puja despues de rematadas las rentas de postrimero remate.*

¶ El Rey don Enrique III I. en Toledo. Año de mil cccc lxij.

MAndamos que despues que los nuestros contadores mayores ouierẽ rematado de postrimero remate las nuestras rentas que dende en adelante no las puedan mudar, ni rescebir mayor precio, ni puja, ni media puja, ni otro precio mayor, ni menor: saluo de consentimiento de las partes a quien toca, o si la puja fuere tanta quanto monta la quarta parte de toda la renta, y no en otra manera. E si los nuestros contadores el contrario fizieren que no vala: y aquellos que seyendo rematada la renta en otro la pujaren y mayor precio dierẽ saluo como dicho es que paguen a nos la puja: y no aya la renta. Y mandamos a los nuestros contadores mayores, que juren en el nuestro Consejo de lo assi guardar.

Ley

¶ *Ley. V. Que no se reſciba puja de menos del quarto.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Nieua.

COmo quier que el ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano en las Cortes que hizo en Toledo, Año de lxij. fizo y ordeno q los nueſtros contadores mayores no pudieſſen mudar las nueſtras rentas de vn arrendador en otro deſpues de rematadas, ni pudieſſen reſcebir en nueſtras rentas ninguna puja, ni media puja, ni otro precio mayor, ni menor, ſaluo ſi la puja montaſſe, tanto como la quarta parte de lo que montare todo el cargo de la tal renta q̃ aſsi fuere rematada, y no en otra manera, y como quier que la diſpoſicion de la dicha ley es muy juſta y contiene equidad. Pero porque la malicia y cobdicia de muchas perſonas fazen q̃ la dicha ley parezca permitir agrauio: porque muchas perſonas por virtud de la dicha ley, tientan de ſacar a muchos arrẽdadores de ſus rentas en cabo del año quando veen que conoſcidamente los que primeramẽte arrendaron han algun prouecho en ella: y han pueſto ſu induſtria y parte de ſu faziẽda en mejoramiento de la dicha renta. Y aunque la facultad que la dicha ley redunda en prouecho y acreſcentamiento de nueſtras rentas: pero reſulta della algun agrauio al arrendador en quiẽ fuere rematada. Porende el dicho ſeñor Rey don Enrique en las cortes que fizo en Nieua, el año de lxxiij. limitando y juſtificando la dicha ley a peticion de los Procuradores de nueſtros reynos: mando y ordeno que la perſona que por virtud de la dicha ley quiſiere fazer la tal puja de la quarta parte para ſacar la renta a aquel en quien primeramente fue rematada que la faga dẽtro en tres meſes deſpues que la tal renta fuere rematada en el primero arrendador que la tuuiere, y no deſpues, y que eſto haya lugar, y ſe pueda fazer aunque la rẽta ſea rematada en el primero arrendador en tiempo que no queden del año por paſſar los tres meſes. Y que la dicha quarta parte de puja ſe entienda ſer fecha contando por precio de la rẽta todo lo que della nos auemos de hauer y ſaluado y ſituado que ay en ella, y los prometidos que en ella ſe han otorgado: y el que paſſado el di

cho tiempo delos tres meſes tẽtare de hazer la dicha puja contra el thenor y forma deſta ordenança que caya è incurra en las penas contenidas en la dicha ley. Y con eſta limitacion ordenamos que la diſpoſicion de la dicha ley aya lugar, y no pueda ſer renunciada: y que toda via en qualquier renta nueſtra, ſea recebida la dicha puja, faſta los dichos tres meſes deſpues de rematada, aunque los nueſtros cõtadores mayores ayan jurado y prometido cõ qualeſquier clauſulas derogatorias, penas, fianças, y obligaciones, y no obſtancias dẽſta ley y otras qualeſquier firmezas que no ſe recibira la dicha puja: y que toda via ſin embargo de todo eſto ſe reſciba la tal puja ſi ſe fiziere en el tiempo y por la forma que de ſuſo ſe cõtiene, y ſi de otra guiſa ſe fiziere que no pueda ſer reſcebido.

¶ *Ley. VI. Que los que tienen marauedis del rey ſean librados enla comarca donde biuieren.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Palençuela. Año de xxv.

¶ El miſmo en Madrid. Año de mil cccc xxv.

ORdenamos que a todos aquellos que tienen en los nueſtros libros marauedis algũos, aſsi de tierra como de racion, o quitaciõ que les ſea librado en los recaudadores delas comarcas adonde biuen, o tienen ſu habitaciõ. Y que el recaudador ſea tenido dẽ les librar en el dicho lugar donde biuen, o lo mas cerca que ſer pueda: y otroſi que ningun recaudador, ni arrendador ſea oſado de baratar tierras de los nueſtros vaſſallos, y q̃ acerca de eſto ſe guarden las leyes de nueſtros Quadernos, y las ordenãças por nos fechas. Y otroſi mandamos que los dichos nueſtros contadores mayores libren en cada vn año en el primero tercio todo lo q̃ ouieren de auer en nueſtros libros aquellos a quien fueren deuidos marauedis algunos, porq̃ puedã ſer pagados bien y los recaudadores puedan ſer requeridos con los libramientos: y principalmente mandamos que ſeã librados en el principio de cada vn año las lymoſnas y caſtillos fronteros.

¶ *Ley. VII. Que ninguno pueda tener facultad de mudar ſu ſituado de vna renta en otra.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua. Año de mil cccc y lv.

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Nieua.

EN las cortes de Nieua el ſeñor Rey dõ Enrique que ſancta gloria aya, a peticion delos Procuradores de las

las ciudades y villas reuoco las facultades que auia dado por priuilegio a algunas personas para que de los marauedis, o pan, o otras cosas que tenian por juro de heredad al comiençó de cada vn año nombrassen las rentas y partidos donde quisiessen auer por aquel año los tales marauedis, y que fiziessen repartimiẽto dellos por las rentas que mas les agradassen, y con otras clausulas exorbitãtes de sus priuilegios. De lo qual se auian seguido muchos robos e daños so color de executar los tales priuilegios. Ordeno y mando q̃ dende en adelante no se diesse facultad a persona alguna para que fiziesse repartimiento de sus marauedis: y que si diesse las tales facultades que no valiessen, y que los contadores mayores no lo passassen, ni posseyessen en el priuilegio, ni lo assentassen en sus libros. E otrosi en las facultades que eran dadas fasta alli ordeno y mando que en comiẽço del año primero, q̃ fue año de lx. nombrassen las rentas para siempre donde quisiessen tener situados sus marauedis. Y que dende en adelãte no los pudiessen dar, ni nombrar de nueuo en tiempo alguno, y que los priuilegios que fasta alli eran sacados y quantias situadas en rentas ciertas y no eran acceptadas en los lugares donde estauan las dichas rentas, ni eran mãdadas pregonar se executassen fasta, que se aueriguasse entre los arrendadores y fieles y cogedores de la vna parte, y el dueño del priuilegio de la otra ante los del nuestro Consejo: y los nuestros contadores mayores. E si fallassen que cabe el tal situado en la renta lo mandassen pregonar y acceptar y pagar, y si viessen que no cabia que luego mãdaua y mando que no se acceptasse, ni pregonasse.

E otrosi ordeno y mãdo, que los que tuuieren marauedis, y pan y otras cosas de merced situado en qualesquier rentas, y en qualesquier pechos y derechos, que no fiziessen por ello toma, ni represaria de bienes, ni prision de hombres de los vezinos y moradores del Concejo, del lugar donde tuuiessen situados los tales marauedis, ni del lugar dõde fuessen vezinos y moradores, los arrendadores, fieles y cogedores, so pena que por el mismo fecho y por esse mismo dere-

derecho ouiesse perdido y pierda la tal merced, y aquella quedasse vaca y fincasse ninguno, y de ningun valor el priuilegio, o causa que de la tal merced touiesse, y que el Rey pudiesse proueer de los tales maraue dis seyendo sobre ello vencido y condenado en nuestro cõsejo, y que luego que fuesse dada la sentencia tassassen y quitassen de nuestros libros los nue stros contadores mayores la tal merced, y la assentassen a quien nos mandassemos. Y que sobre tal caso cada vno prosiga su justicia por via ordinaria, y no por via de tomar represaria, ni prision de personas: y que el tal crimen sea caso de corte. Y esto se entienda saluo quando por defecto de justicia del concejo de la ciudad, o villa, o lugar donde los tales maraue dis fuessen libra dos y se fizieste la tal toma y exe cucion por nuestras cartas que sobre ello fuessen dadas, libradas de los del nuestro consejo y de los nuestros contadores mayores, y assi lo mandamos guardar segun que en la dicha ley se contiene.

¶ *Ley. VIII. Que los que tienen marauedis del Rey, sean librados en el primer tercio de cada año.*

¶ Pragmatica del Rey don Iuan en Valladolid. Año de mil cccc xxij. y año de lij.

MAndamos que los nuestros vassallos[a] y personas que de nos tienen tierras y mercedes y raciones: quitaciões sean librados en cada año, ante que se cumpla, ni passe el primero tercio cada vno dellos lo q̃ de nos han de auer en qualquier manera, porque ellos sean socorridos y lo ayan con tiempo: y se puedan aprouechar y sostener dello y no ayan de baratar, ni se cohechar por se fazer tarde los libramientos, y que le sean librados los marauedis que no tienẽ y ouieren auer en cada vn año cada vno en sus comarcas y villas y lugares y tierras, y lo que ende no cupiere, les sea librado en los otros lugares donde cupiere.

[a] ¶ *Vassallos.* Attende ad istam legem eiusque ratiõnem.

¶ *Ley. IX. Que los perlados y caualleros sean librados en los lugares de sus tierras.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Madrid. AEra de mil ccccl viij.

EStablescemos y mandamos que los Perlados, y Caualleros y otras qualesquier personas que en nuestros libros tienen marauedis algunos, sean librados en sus pro-

prios

prios lugares si abastaren. Y los que fallescieren, sean librados en otros lugares de nuestra corona Real: y mandamos a los nuestros contadores mayores, que tassen el justo valor de todos los lugares de señorio, que son en nuestros Reynos, auida primero informacion, quanto verdaderamente valen las nuestras rentas: porque sea sabido el valor de ellas, y no se faga diminucion alguna en nras rentas. Y mandamos otrosi a los nuestros contadores mayores, que tomen cuenta del sueldo q̃ deuen hauer los dichos Perlados y caualleros y otras personas, porque so color del dicho sueldo, no fagan toma delos marauedis de nras rentas. Y mandamos sobre ello dar nuestras cartas, y que sea pregonado en nuestra corte que todos aquellos a quien es deuido el sueldo vengan fasta sesenta dias a fenescer cuenta con nuestros contadores mayores.

¶Ley. X. Que de los marauedis que vacaren en los libros del Rey sean consumidos para el la meytad.

¶El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. Año de mil cccc y lxij.

EL Rey don Enrique nuestro hermano que sancta gloria aya en las cortes que fizo en Toledo, Año de lxij. ordeno que todos los marauedis que en sus libros estauã assentados: qualesquier personas cada y quando vacassen la meytad fuesse cõsumida para el Rey, saluo los marauedis que vacassen de padre a fijo, y de aquellos que en seruicio de Dios y del Rey muriessen en la guerra de los infieles. Y sacadas otrosi, las tenencias y raciones y quitaciones de los mayores officios: de los quales no ay mas de vn officio, o dos en casa del Rey. Exceptas otrosi las renunciaciones q̃ qualquier quisiere fazer de los marauedis q̃ touiere en los libros del Rey. Y ordeno que de la meytad que assi fuesse consumida, y el Rey no pudiesse fazer merced. Y q̃ porque fuesse mejor guardada que los contadores mayores juren en presencia de los Procuradores del reyno, que so pena de perjuros y de priuacion de los officios que de alli adelante no libraran, ni passaran carta, ni aluala que contra lo suso dicho fuere otorgada: aunque en ella se faga expressa mencion desta ley, y sea inserta en ella. Y aun que el Rey quisiesse absoluer

del

del dicho juramento: y de las penas desta ley a los dichos contadores mayores. Y aunque proceda de su cierta sciencia y proprio motu y poderio Real absoluto con otras qualesquier abrogaciones y derogaciones no obstancias.

Item, que los Secretarios juraſſen en el consejo: que no libraran carta, ni aluala contra lo que dicho es.

¶ *Ley. XI. Que los contadores mayores, ni sus officiales no puedan arrendar ni ser fiadores de las rentas, ni baraten.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Guadalajara. Año de mil cccc xxxvj.

ORdenamos que los nuestros contadores mayores y sus lugares tenientes y sus officiales y los otros officiales de la nuestra casa y corte: assi el nuestro chanciller como el nuestro mayordomo y notarios y otros officiales de la nuestra casa, sean tenidos de guardar y guarden las leyes fechas y ordenadas por el señor Rey dõ Iuan nuestro padre que sancta gloria aya en el ayuntamiento de Segouia, y por nos en las cortes que hezimos en Madrigal, Año de setenta y seys: que fablan en razon de los derechos de sus officios, so las penas en ellas contenidas, y que los dichos nuestros Contadores mayores de las cuentas, ni sus lugares tenientes, ni sus officiales, ni otro por ellos no puedan ser thesoreros, ni recaudadores, ni fazedores, ni fiadores en cosa alguna que tanga a las nuestras rentas y derechos, ni sean arrendadores, ni hayan parte en las nuestras rentas, ni en las fianças, ni baraten, ni saquen libramientos agenos.

Y fagan juramento en deuida forma todos los sobredichos ante nos, de lo assi fazer y complir y guardar. So pena de perjuros è infames. Y que ayan perdido los dichos officios, los que lo contrario fizieren.

¶ *Ley. XII. De los derechos que han de lleuar los officiales de los contadores.*

¶ El Rey don Iuan II. en Segouia. Año de mil ccccxxxiij.

POrque nos es fecha relacion que el nuestro chanciller mayor, y el nuestro mayordomo mayor: y los nuestros contadores mayores y sus lugares tenientes y los nuestros Alcaldes e Alguaziles de la nuestra casa y corte y Chãcilleria, y los otros nuestros officiales han lleuado, y lleuan mayores quantias

tias delas que deuian lleuar y les pertenesce de sus salarios y derechos que deuen lleuar de sus officios: y otrosi algunos dellos no han guardado en lo que atañe a sus officios las leyes y ordenanças por los Reyes dõde nos venimos, en especial por el Rey dõ Iuan nuestro padre que santa gloria aya en las cortes que fizo en Segouia, y nos fezimos en Madrigal, el qual mãdo proueer en la manera que se sigue.

¶ *Ley. XIII. De las ordenanças que deuẽ guardar los officiales del sueldo, y los derechos que deuen auer.*

¶El Rey y Reyna.

MAndamos que los pagadores del sueldo y acostamiento, y de qualesquier marauedis en contado q̃ ouieren de ser pagados, guardẽ la forma siguiẽte. Primeramente que no lleuen precio alguno de las pieças de oro y plata que assi pagaren, ni las carguen en mas precio, de lo q̃ comunmẽte valen en pago, ni las busquen menguadas en los cambios, o en otros lugares para las dar por buenas y sanas. So pena que el que lo contrario fiziere pierda todo lo que assi lleuare y diere con el quatro tanto por la primera vez la meytad para la nuestra camara, y la otra meytad para el que lo accusare. Y por la segunda vez que allende de la pena suso dicha no vse mas del dicho officio.

Item, que no cuenten mas de lo que pagaren realmente y cõ effecto, y que por ningun achaque no dexen de pagar el sueldo al que realmente lo ouiere seruido y lo pidiere no auiendo fecho cosa, porque lo deua perder.

Item, que por ninguna affició ni interesse pague sueldo, o acostamiento al que no fuere deuido, so pena que pague con el doblo qualquier cosa de lo suso dicho.

Item, que quando alguno finare sea pagado a sus herederos lo que fuere deuido: assi del sueldo como del acostamiento, y si no tuuiere herederos q̃ sea destribuydo por su anima, so pena que el pagador que lo retuuiere lo pague con el doblo, la meytad para nuestra camara, y la mitad para el que lo acusare.

Item, que no resciba dadiua, ni presente el, ni otro por el, pedida, ni de grado offrescida: directe, ni indirecte a aquellos a quien

quien han de pagar qualesquier quantias de marauedis, ni baraten con ellos por poco, ni por mucho, so pena que torne lo q̃ assi recibiere y ouiere con el doblo. En todas las dichas penas desde agora cõdenamos al que en ellas, o en qualquier dellas cayere. Y queremos que sea tenido, in foro conscientię de las pagar sin que sea, ni espere ser en ellas cõdenado por ningũ juez. Que juren de pagar las dichas penas si en ellas cayerẽ: que no rescibiran a vsar del dicho officio a ninguna persona sin que primero jure aquesto: y que reuelaran a nos vnos de otros lo que dello supieren.

Que ninguno sea rescebido a vsar deste officio sin que primeramente haga este juramento.

Y que lleuen por libramiento de sueldo de diez lanças: y dende ayuso que lleuẽ todos los officiales del sueldo lx. marauedis. Y de diez lanças arriba fasta cincuẽta lanças. c. y xx. marauedis. Y de cincuẽta lanças arriba. cc. y. x. marauedis. Y dende ayuso a este respecto: y esto si fuere hecha librãça d̃ sueldo de vn mes: y dẽde arriba. Pero si fuere menos de vn mes lleuen los contadores del sueldo la meytad de los dichos derechos de libramiẽto de sueldo de los espingarderos que lleuen todos los officios de sueldo diez y ocho marauedis. De libramiento de sueldo de peones si librarẽ a cada peon por si, y si fuere vn libramiento de vn mes de sueldo, o dende arriba que lleuen todos los contadores de librança por cada persona ocho marauedis. Pero si fuere de menos de vn mes que lleuen la meytad. Y si fuere la librança de capitania de peones de ciudad, o villa, o tierra, o de cauallero, o d̃ otra persona que los traya que si fuere la capitania de cient peones, o dende arriba que lleuen todos los contadores de librança. c. y. lxxx. marauedis, seyendo la librança de vn mes, o dende arriba. Y si fuere de vn mes abaxo que lleue la meytad: pero si fuere la librança de cient peones abaxo que lleuen todos los contadores nouẽta marauedis, seyendo la librança de vn mes arriba: y si fuere dende abaxo, que lleue la meytad. Y en este caso si todos los peones de la dicha capitania, o su capitan quisiere que toda la librança se faga en vn libramiẽto, que

to, q̃ sean tenidos los dichos contadores de lo hazer. De feneſcimiento de cuenta que se fizieren con qualesquier personas sobre su sueldo, si ouiere seruido algun tiempo y fuere despedido para le contar y das y venidas q̃ en este caso se pague de fenecimiento de cuẽta de sueldo de diez lanças, y dẽde ayuso. lx. y cinco mr̃s. Y de. x. lanças arriba fasta. l. lanças. c. y. l. mr̃s. Y dẽde l. lãças fasta ccc. y. xxv. mr̃s. Y de c. lãças arriba. cccc. y. l. mr̃s, pero sino feneſce la cuẽta por despedimiẽto, saluo por saber lo q̃ ha de auer q̃ en tal caso los cõtadores no lleuen derechos algunos pues de la libraça los han de lleuar. Del asiento de qualquier aluala, o cedula para q̃ asi asiẽten sueldo, o lo libren a qualqer persona, o fenezca cuenta cõ el.

Si fuere de cinco lanças fasta diez lanças, o dende abaxo, lleuen todos los contadores treynta marauedis. E si fuere de cinco lanças abaxo, lleuen diez y ocho marauedis. E si fuere de diez lanças arriba, lleue sesenta marauedis.

De la fe que pidẽ los vassallos, o peones para lleuar consigo, si fuere de vna persona lleuen todos los contadores doze marauedis. Pero si la pidieren por capitania de ciudad, o villa, o tierra, o cauallero si fuere de cient personas arriba que paguen trezientos marauedis. E si fuere de cient personas abaxo fasta cincuenta que paguen ciento y cincuenta marauedis. E si fuere de cincuenta fasta veynte, que paguẽ sesenta y cinco marauedis, y si fuere de veynte ayuso q̃ paguen a este respecto.

De la libraça del sueldo ordinario que se libra alos Alcaydes de los castillos fronteros de Moros que lleuen todos cõtadores de sueldo por el tal libramiento si fuere de caualleros nouenta marauedis, y si de peones quarenta marauedis.

Quando se situare el sueldo de castillo frontero por priuilegio. Mandamos que lleuen todos los contadores del sueldo, otros tantos derechos por el tal priuilegio como de yuso mãdamos q̃ lleuen por despacho de priuilegio de merced de juro de heredad, pues q̃ no ha de boluer mas a se librar por nr̃os libros.

Otrosi, por quãto se falla que es costumbre que los nuestros contadores lleuen por todo el

sueldo que libraren y pagaren diez marauedis de cada millar. Mandamos que lleuen de aqui adelante para todos ellos, y que lo descuenten a las partes de lo que assi les librarē. Pero que no lo pidan, ni lleuen de las partes en dineros.

¶ *Ley. XIIII. De los derechos de los officiales de tierras y acostamientos.*

DEl assiento de carta, o aluala, o cedula en que mandaremos assentar a costamiento a qualquier persona si fuere de acostamiēto de cinco lanças lleuen todos los cō tadores. lx. mrs. y dende abaxo a este respecto. E si fuere el acostamiento de diez lanças, lleuen nouenta marauedis, y dēde abaxo a este respecto, y dende arriba no mas. Pero si este assiento no se fiziere por lāças, saluo por casa, o biuienda, o mantenimiēto, o acostamiento que lleuē todos los contadores tres marauedis de cada millar.

Del libramiento que se fiziere de los dichos acostamientos en qualquier de las maneras suso dichas, o de las tierras que lleuen todos los contadores quinze marauedis de cada millar. Y si se fiziere esta librança en recaudador, o receptor, que se descuenten estos derechos al pie del libramiento y no se paguen en dineros contados el que saca el libramiēto. Del assiento de qualquier otra aluala, o cedula que se ouiere de assentar en su officio que lleuen todos los contadores treynta mrs. Del despacho y librança de qualquier nuestra carta vizcayna que se ouiere de despachar por este officio si fuere de lanceros, o de ballesteros, o merced de marauedis, lleuen todos los contadores nouēta marauedis al millar. Pero si fuere la carta vizcayna de quitacion, o de salario de qualquier officio q̄ lleuen del assiento y sobre escreuir della todos los dichos contadores diez marauedis al millar. Si fuere la carta de alguna merced de prebestad, o de alcaldia, o otro qualquier officio que se haya de assentar en estos libros, y no tenga quantia de quitacion cierta que lleuen los dichos contadores por el assiento y despacho dellos ciento y ochenta mrs.

¶ *Ley. XV. De los derechos del officio de las mercedes.*

POr assentar qualquier aluala de merced de por vida, o

da,o de juro de heredad eneſtos officios: quier ſea por merced nueua,o por renunciaciõ, o por vacacion de qualquier quantia que ſea, lleuen todos los contadores ſeſenta marauedis por el aſsiento:pero ſi la tal merced ſe fiziere a yglesia,o moneſterio,o hoſpital, o cofradia,o concejo q̃ paguen los derechos doblados.

Del aſsiento de qualquier carta,o aluala, o cedula por donde nos mandaremos librar a alguno algunos marauedis,o otra coſa de merced que no ſea de juro de heredad,ni de por vida,ſaluo por vna vez que lleuẽ todos los dichos contadores por tal aſsiẽto della treynta mr̃s,y por libramiẽto de la merced otros treynta marauedis, de qualquier quãtia que ſea. Si nos fizieremos a alguno merced de marauedis,o de otra coſa que ſe aya de aſſentar en los libros de las mercedes para en quanto nueſtra merced fuere que pague a todos los dichos contadores como de yuſo ſe contiene que pague ſi fuere de merced de por vida. Pero ſi la merced que nos fizieremos d̃ qualeſquier marauedis por vna vez, o en quanto nueſtra merced y voluntad fuere, fuere en lymoſna a yglesia, o moneſterio, o a otra perſona ſingular q̃ de la tal no ſe lleue derecho alguno por los contadores, ni otros officiales.

Del priuilegio y carta de merced ſobre eſcripta de contadores,o que aya fuerça de priuilegio que lleuẽ todos los nueſtros contadores de las mercedes no uẽta marauedis de cada millar, ſi la merced fuere de juro de heredad, y ſi la merced fuere de por vida que lleuen la meytad.

Por la carta d̃ deſembargo para que acudan a alguno con los marauedis que tiene por priuilegio,o carta,que pague a todos los contadores ſi fuere la merced de veynte mil marauedis ayuſo,quarenta y cinco marauedis.E ſi fuere de veynte mil marauedis y dende arriba cincuenta marauedis. Y ſi fuere vniuerſidad que pague eſtos derechos doblados.

Por ordenar la nota de qualquier priuilegio de juro de heredad, o de merced de por vida,que lleue el official que la fiziere ciento y cincuenta marauedis y no mas, y que los otros officiales no lleuen coſa alguna por ella, ni por el aſsiento della.

De qualquier fe que ſacare de vnos libros para otros, o traſuntare de vnos libros para aſſentar en otros, que lleuen todos los dichos cõtadores quarenta y cinco marauedis y no mas. Pero ſi la tal fe ſe ouiere de ſacar de los libros del ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano para la aſſentar en los nueſtros libros. Mandamos que lleue el oficial, o officiales que la ſacaren y dieren quarenta e cinco marauedis y no mas, y los dichos contadores todos por la aſſentar en los nueſtros libros, nouenta marauedis.

Por ſobre eſcreuir qualquier priuilegio de los que ſe deuẽ ſobre eſcreuir, que lleuẽ todos los contadores ſeſenta marauedis. E ſi fuere el tal priuilegio de cõcejo, o vniuerſidad que pague el doblo.

De qualquier carta vizcayna que ſe librare por el officio de las mercedes: que lleuen todos los cõtadores otro tanto como de ſuſo eſta ordenado que lleuẽ los cõtadores de las tierras por las cartas vizcaynas, que ſe deſpacharen por ſu officio.

De carta de merced de derechos de ferreria q̃ ſe fiziere por cinco años: que lleuen todos los cõtadores por cada ferreria ciẽto y cincuenta marauedis. Y ſi fuere de cinco años arriba, q̃ lleuen al doblo. Y ſi fuere por vida que lleuen quatrocientos y cincuenta marauadis. E ſi fuere de juro q̃ lleuen ſeys cientos y cincuenta marauedis.

De qualquier libramiento de merced, y por vida, o de cada año, o de juro d̃ heredad que no eſte ſituado por priuilegio q̃ lleuen todos los dichos cõtadores por vna perſona quarenta y cinco marauedis. De qualeſquier poderes de las fianças de las mercedes que ſe acoſtumbran de ſe obligar, q̃ lleuen todos quarẽta y cinco marauedis. Eſto miſmo lleuen de los poderes de tierras y raciones y quitaciones.

De carta de pregones q̃ ſe dieren que la merced que eſtaua ſituada en alguna renta no ſe pague, lleuen todos los dichos contadores ſeſenta marauedis, y d̃l aſsiẽto del teſtimonio de los pregones que truxerẽ a aſſentar, lleuen todos otros. xl. y cinco mr̃s.

¶ Ley. XVI. Del officio de quitaciones.

DEl aſsiẽto d̃ qualquier carta de aluala, de qualquier quitacion: mandamos y ordenamos

mos que lleuen todos los nueſtros contadores de las quitaciones otro tanto como de ſuſo mãdamos que lleuen los contadores, y officiales de las tierras y acoſtamientos por el aſsiento de los acoſtamientos que fizieren. Y qualquier libramiento que libraren de qualquier quitacion, o de ayuda de coſta, que lleuen todos los contadores de las mercedes por los libramientos que por ſu officio ſe ſacaren.

De qualquier carta de priuilegio que por eſtos libros ſe ſacare que lleuen todos los contadores otro tanto como de ſuſo mãdamos que lleuen los contadores de las mercedes por los priuilegios que por ſu officio ſe ſacaren de los libramientos de las pagas de las villas y caſtillos frõteros: y de los caualleros y peones que por eſte officio ſe ſacaren, que lleuen todos los dichos cõtadores otro tanto como de ſuſo mandamos q̃ lleuaſſen los contadores del ſueldo por la librança q̃ de ſus libros ſe fiziere.

De las renunciaciones y fees, y embargos y otras coſas q̃ por eſte officio ouieren de paſſar, q̃ lleuen como los contadores de las mercedes por las ſemejantes coſas. De nueſtras cartas de receptorias que qualquier Receptor lleuare, ſi fuere ſin ſalario, no lleuen los contadores coſa alguna. Y ſi fuere con ſalario lleuen todos doziẽtos marauedis.

¶ Ley. XVII. De los derechos de los officiales de las rentas.

ORdenamos e mãdamos q̃ los contadores y officiales de las rentas, lleuẽ todos del recudimiento que fuere de quantia de cincuenta mil marauedis, y dende abaxo quatrozientos y cincuenta marauedis. Y del recudimiento de.l. faſta cient mil marauedis, nueue cientos mr̃s. Y del recudimiento q̃ fuere de cient mil mr̃s arriba faſta quinientas mil marauedis, dos mil y cient mr̃s. Y del recudimiẽto de quiniẽtas mil marauedis faſta vn cuento de marauedis, tres mil y ſeys cientos marauedis: y eſto ſe entiẽda por la renta de vn año. E ſi fuere el recudimiento de mas años que lleuen a eſte reſpecto. E ſi la renta ſe partiere entre dos arrẽdadores, y cada vno quiſiere ſu carta de recudimiento, q̃ paguen ambos por recudimiento y medio.

Y ſi fuerẽ tres arrendadores, o dende arriba, y quiſiere cada

vno su carta de recudimiento: q̃ paguen todos por dos recudimientos, y por quitar la dubda que sobre esto podria nascer: declaramos que todo lo que montare el sueldo de cada renta se cuente por quantia de renta para que dello se paguen los derechos del recudimiento tomãdo los contadores fiança del situado de la rẽta. De la fechura del recudimiẽto, lleue el official del contador de las rentas q̃ lo fiziere cient mrs, segun que siempre se acostũbro, y que repartan entre si los officiales los recudimiẽtos para los fazer. De quaderno que dieren los officiales, o si pusiere en el recudimiẽto para que pidan, o resciban por el, lleuen todos los contadores: y sus officiales quatrozientos y cincuenta marauedis.

Del asiẽto de qualquier merced de escusados, lleuen todos los dichos contadores otra tanta quantia como de suso mandamos que lleuassen los contadores de las mercedes por assentar qualquier carta, o aluala de merced, quier sean los escusados de juro de heredad, o de por vida, quier sean de pedido, o de monedas. Del assiento del aluala de la renunciacion de la fe, de libros q̃ passaren por estos libros de rentas que lleuen los cõtadores dellos, segun mãdamos que lleuassen los contadores de las tierras y mercedes por las tales cosas que por sus libros passarẽ.

De la carta de priuilegio que se sacare de escudos, quier sean de pedido y monedas, o monedas solamente, que lleuen todos los contadores por cada escusado q̃ fuere de juro treynta marauedis, y por vida la meytad.

De poner por saluado qualquier priuilegio, que lleuen todos los dichos contadores la mitad de lo que suso esta ordenado: que lleuen por dar priuilegio de juro de heredad.

De qualquier merced de tercias, o de salinas, o de otras rentas que se dierẽ enteras que sea tassado su valor, y por aquel respecto lleuen los contadores de las rẽtas, segun que de suso esta tassado que lleuen los contadores de las mercedes por los priuilegios de semejantes quantias.

De las receptorias que se dieren de alcaualas y tercias, o de otras rentas desembargadas, o de pedidos y monedas de años passados. Si la carta de receptoria

ria fuere con salario, lleuen todos los contadores seys cientos marauedis. Y si fuere sin salario que no lleuen cosa alguna.

De la carta que se diere para arrendar, y rematar rentas, y no para rescebir, si fuere la carta con salario lleuen dozientos marauedis. Y si fuere sin salario no lleuen cosa alguna.

De las cartas de receptoria de pedido y monedas que se dieren que lleuen todos los contadores de sus derechos las quantias siguientes.

De la receptoria del Arçobispado de Seuilla con el Obispado de Caliz tres mil marauedis. Y de qualquier otro Arçobispado, o Obispado, o de la merindad de Carrion, o de la merindad de Campos, o de Castro Xeriz, y del Arcedianazgo de Toledo, de cada vna mil y quinientos marauedis. Y de qualquier otra merindad, o Arcedianazgo, o partido, mil y dos cientos marauedis.

De qualquier prouision de justicia que se diere a qualquier arrẽdador de rentas, o a otras personas que passaren por este officio, que lleuen todos los dichos contadores sesenta marauedis, para las prouisiones que ouierẽ menester los Receptores que la den sin derechos pues estos han de rescebir para nos, y pagaran los derechos de la carta de receptoria los que la lleuaren con salario.

De qualquier franqueza perpetua que nos dieremos de pedido y monedas a qualquier ciudad villa, o lugar, si fuere de cincuenta vezinos, lleuen todos los dichos contadores de sus derechos mil y quinientos marauedis, y si fueren menos vezinos, lleuen a este respecto. Y si fuere de. l. vezinos arriba fasta. c. lleuẽ dos mil y. cc. l. mrs. Y si fuere de cient vezinos abaxo lleuẽ a este respecto. Y si fuere de. cc. vezinos agora sea de ciudad, villa, o lugar, lleuen todos siete mil y quinientos marauedis. Y si fuere de. cc. vezinos ayuso fasta. c. lleuen a este respecto. Y si fuere de. cc. arriba fasta quiniẽtos, lleuen nueue mil marauedis. Y de quinientos vezinos abaxo fasta cc. a este respecto. E si fuere de quiniẽtos vezinos arriba, lleue xij mil mrs. E si fuere por tiẽpo de diez años, y dende arriba la frãqueza que sea de diez pagas, o menos que lleuen la meytad

de los dichos derechos. E si fuere de diez años abaxo, que lleué a este respecto.

De la franqueza que nos dieremos a qualquier persona singular si fuere para el y sus hijos y descendientes perpetuamente q̃ lleuen todos los dichos contadores della. cccc.y.l. marauedis. Y si fuere de por vida q̃ lleuen la meytad.

De qualquier carta de yguala que se diere entre concejos que lleuen todos los dichos contadores ciento y diez marauedis.

Del asiento de qualquier yguala que se truxere a assentar en los nuestros libros que lleuen todos los dichos cõtadores seys cientos marauedis.

De la fe que dieren los dichos contadores para el notario que del Quaderno lleuen todos los dichos contadores diez y ocho marauedis.

Del asiento de qualquier recaudador de renta, por donde se da el recudimiento: que lleue cada vno de los officiales menores treynta marauedis.

De qualquier informacion q̃ se tomare de qualquier qualidad que sea para dar recudimiẽto, o receptoria: que lleuen todos los dichos contadores seys cientos marauedis.

De cada vna carta de obreros o de monederos de nuestras casas de moneda que se assentarẽ en los nuestros libros que lleué todos los dichos contadores y sus officiales por el asiento y fe de nombramiento tres cientos y sesenta marauedis.

Por el asiento de qualquier carta de thesoreros d̃ qualquier de las dichas casas de moneda: y por el despacho della que lleué todos los dichos cõtadores quatro mil y quatrocientos mrs.

Por el asiento y despacho de cada vn officio mayor de qualquier de las nras casas de moneda: que lleuen todos los dichos contadores mil y quiniẽtos marauedis.

De qualquier libramiẽto que se sacare por este officio, que lleuen los contadores del, como de suso mandamos que lleuen los contadores de las mercedes por los libramientos que se sacaren por su officio.

De la carta de alargamiento para qualquier renta que lleuen todos los dichos contadores quatrocientos y cincuenta marauedis.

Ley

¶ *Ley. XVIII. De las ordenanças y de los derechos que han de lleuar los escriuanos de rentas.*

¶ Idem.

QVe jurẽ de hazer sus officios bien y fielmente, que no lleuen mas derechos de los q̃ de yuso estan tassados, so pena que por la primera vez lo paguen con el cinco tanto, y la segunda vez con el diez tanto, y la tercera vez que no vse mas del officio.

Que no resciban dadiuas, ni presentes, ni agradescimiento alguno, segun que de los otros officios esta ordenado.

Que el escriuano especialmẽte no tenga parte en ningunas rentas, ni receptorias, ni barate &c.

Segun que es contenido enlas ordenanças de los contadores.

Que asienten la tassa de los derechos en las espaldas de qualquier recudimiento, o carta, so pena q̃ los paguen con el doblo.

Que juren de pagar las dichas penas &c. como los otros.

Que el que tiene regiſtro no señale carta alguna, sin que primero sea assentada en el regiſtro, so pena que por la primera vez pague diez mil mrs, y por la segunda no vse mas del officio.

Que sea obligado a traer y tener consigo los regiſtros de aq̃l año alomenos.

¶ *Ley. XIX. De los derechos del escriuano de las rentas.*

¶ Idem.

MAndamos que el nueſtro escriuano de rentas lleue por la obligaciõ de la renta que por ante el passare la meytad de lo que de suso mandamos que lleuassen todos los contadores del officio de rẽtas. Y por la carta de recudimiento que dieren, y si de vna renta ouiere muchas obligaciones que se faga a este respecto como mandamos que lo fiziessen los dichos contadores de las rentas.

De cada fiança que por ante el dicho escriuano se obligare lleue de renta por cada vn año, treynta marauedis.

Del traspassamiento de la renta q̃ ante el se fiziere lleue veynte marauedis.

De qualquier puja que ante el passare de cada vna renta lleue treynta mrs por cada vn año.

¶ *Ley. XX. Que habla de los dichos derechos del officio de las relaciones.*

¶ Idem.

POr cada libramiẽto que assentaren los cõtadores deste officio, quier sea mucha

quãtia, o de poca: que lleuen todos treynta marauedis.

Pero que del sueldo delos que anduuieren en nuestra guarda, no lleuen cosa alguna.

De qualquier toma que se presentare en los dichos officios, lleuen todos los dichos cõtadores mayores sesenta marauedis.

De qualquier poder para fiança que qualquier recaudador, o arrendador presentare de mayor, o de menor. Que lleuen todos los dichos contadores de cada vno treynta marauedis. E si se tassaren las fianças que de la tassa y assiento y prouision que sobre ello se diere, que lleuen todos los dichos contadores mil y ochocientos marauedis.

Del assiento del recudimiento si fuere de cincuenta mil marauedis, o dẽde ayuso, lleuen todos los dichos contadores ciento y cincuenta marauedis: y si fuere de cincuẽta mil arriba fasta cient mil, lleuen tres cientos marauedis. E si fuere de cient mil arriba hasta quinientas mil, lleuen seys cientos marauedis. E si fuere de quinientas mil arriba fasta vn cuento de marauedis, lleuen nueue cientos marauedis. Y si fuere de vn cuento arriba, lleuen mil y dozientos marauedis, por el recudimiento de cada vn año.

Del assiento de qualquier priuilegio lleuen todos los dichos contadores treynta marauedis de cada millar, si fuere la merced de juro. Pero si fuere de por vida que lleuen la meytad.

De sobre escriuir qualquier priuilegio de por vida que lleuen todos los dichos contadores diez y ocho marauedis.

De qualquier carta, o priuilegio de franqueza de pedido, o de otras cosas de merced que aqui no van nombradas que se deuierẽ assentar en estos libros que lleuen todos los dichos contadores la quarta parte de lo q̃ de suso esta tassado que lleuen todos los otros officiales de los officios principales por donde passaren.

De qualquier fin y quito que se deuiere assentar en este officio de qualquier persona, o concejo, o vniuersidad, lleuẽ todos los dichos contadores, si fuere de quatro años quatro cientos y cincuenta marauedis, y dende abaxo a este respecto. E si fuere de quatro años arriba, lleuen seys cientos marauedis.

Por

Por teſtar qualquier merced delas relaciones, lleuen los dichos contadores y ſus officiales treynta marauedis.

De qualquier ſobre carta que ſe diere por eſto, lleuẽ todos los dichos contadores treynta marauedis. Pero ſi fuere la ſobre carta junta con el libramiento, lleuen otro tanto, y no mas.

¶ *Ley. XXI. Que habla de los derechos del mayordomo mayor.*

¶ Idem.

DE qualquier libramiento que el dicho mayordomo librare, lleue ocho marauedis. Pero ſi fuere de ſueldo de los que andan en nueſtra guarda, no lleuen coſa alguna.

De cada recudimiento que librare ſi fuere de cient mil marauedis, o dende ayuſo, lleue dozientos marauedis.

Pero ſi fuere de cient mil marauedis arriba faſta quinientas mil, lleue trezientos marauedis. Y ſi fuere de quinientas mil arriba, lleue quatrozientos mrs.

De qualquier priuilegio, o carta de marauedis, o de otras rentas que ſe dierẽ a qualquier perſona ſi fuere de diez mil marauedis, o dende ayuſo, lleue ciento y cincuenta marauedis. Y ſi fuere de diez mil marauedis arriba faſta treynta mil, lleue treziẽtos marauedis. Y ſi fuere de treynta mil arriba, lleue quatro cientos marauedis y no mas. E ſi fuere de concejo, o vniuerſidad, lleue por dos perſonas y no mas.

De qualquier fe que diere de qualquier raciõ, lleue ocho marauedis.

Del aſsiento de qualquier aluala, o renunciaciõ veynte marauedis.

De las otras cartas de recepto ria, y recaudamientos, o otros priuilegios en que el mayordomo ouiere a librar que aqui no van nõbrados, lleuẽ otro tanto como el officio de las relaciões.

¶ *Ley. XXII. De los derechos del Chanciller.*

¶ Idem.

ORdenamos y mãdamos, que el nueſtro Chanciller mayor lleue de las coſas en que librare otro tanto como de ſuſo, mandamos que lleue el nro mayordomo mayor.

¶ *Ley. XXIII. De los derechos de los Notarios.*

¶ Idem.

MAndamos que cada vno de los nueſtros Notarios, lleue de los priuilegios, y libramien-

mientos y recudimiétos en que ouiere de librar otro tanto como de suso, mandamos que lleue el nro mayordomo mayor.

Otrosi del quaderno quando se hiziere de nueuo, lleue otro tanto el Notario como mandamos que lleue el officio de las rentas.

¶Ley. XXIIII. De los derechos de los escriuanos de los contadores.

¶Idem.

OTrosi mandamos que qualquier de los escriuanos de los nuestros contadores, lleuen de los actos que por ante el passaren, otro tanto por sus derechos, como de yuso mandamos que lleuen cada vno de los nuestros escriuanos de camara en el nuestro consejo. De la respuesta q̃ los contadores dieren a qualquier peticion que lleuen, doze mrs.

Las quales dichas tassas y ordenanças que assi fazemos mãdamos a los contadores del sueldo: y de las tierras y acostamientos, y de las mercedes y quitaciones y de las rentas y acostamientos: y de las raciones, y al escriuano de nuestras rentas, y al mayordomo mayor, y al Chanciller mayor y notarios mayores y sus officiales y lugar teniẽtes, y a los escriuanos de nros contadores mayores, y a cada vno de los que agora son y serã de aqui adelante que tengan e guarden y cumplã cada vno dellos en lo que a el toca y atañe las dichas ordenanças y tassas: y cada vna dellas en todo y por todo segun que en ellas y en cada vna dellas se contiene. Y contra este tenor y forma dellas no vayan, ni passen, ni consientan yr, ni passar en algun tiempo, ni por alguna manera, so pena q̃ el que lo contrario fiziere por el mesmo hecho aya perdido y pierda el officio que tuuiere, y sea inhabil para auer otro officio: y no lo aya, ni lo pueda auer en la nra corte para en toda su vida, y que pague lo que assi lleuare de mas de los dichos sus derechos cõ otro quatro tanto. Y que sea la meytad de la dicha pena para la parte a quien lleuare, o echare qualquier quantia de mas de sus derechos, y la otra meytad para la nuestra camara.

OTrosi, por quãto todos los dichos derechos que de suso van tassados para todos los contadores, de cada vn officio de los nombrados de suso, quier aya tres contadores mayores, o

mas.

mas. Y en la dicha taſſa ouimos conſiderado que los dichos derechos repartieſſen a lo menos por los officiales de tres contadores mayores, o mas ſi mas ouieſſe. Porende ordenamos y mandamos que todos los contadores y officiales de cada officio de todos los contadores mayores, que vſaren de los dichos officios repartan entreſi los dichos dineros, y no pidan, ni lleuen mas ſo las dichas penas. Pero ſi los dichos contadores mayores en algun tiempo fueren reduzidos a dos ſegun que ſolia ſer en los tiempos antiguos: mãdamos que todos los dichos derechos ſe cõſuman la tercia parte: y las otras dos partes fincables queden por derechos para los contadores officiales de los dos contadores mayores que a la ſazon fueren.

OTroſi, porque nos es fecha relaciõ que muchas vezes los contadores de cada vn officio no quieren aſſentar y librar los libramientos y cartas y prouiſiones que han de paſſar por ſus officios, aunque ſean ſeñalados del menor de los contadores mayores y de ſus lugares tenientes, y por eſſo detienen alos librantes. Porende ordenamos y mandamos que ſeyendo ſeñalada la prouiſion de menor del contador mayor, o de ſu lugar teniente, y luego no quiſiere el contador de cada vn officio en el dia que fuere requerido a executar y librar la tal prouiſion q̃ luego el contador mayor, o ſu lugar teniẽte cuyo fuere aquel officio, faga el aſsiento del libramiento, y lo libre en lugar del tal contador del officio, y lleue los derechos por el, porque los librãtes no ſe detengan por eſto.

OTroſi, ordenamos y mandamos que los officiales de ſtos contadores de cada officio no pidan, ni lleuen derechos algunos por aſſentar coſa alguna, ni en otra manera pues los contadores del officio han de lleuar los derechos de ſuſo ordenados ſaluo de las coſas que de ſuſo ordenamos que las lleuen, y de las otras coſas que los contenten a cadavno el contador por quien tiene el officio. Otroſi ordenamos y mandamos que por emẽdar qualquier libro por qualqer officio, no pidan, ni lleuẽ los cõtadores derecho alguno ſo las penas de ſuſo contenidas.

Otroſi,

AYUNTAMIENTO de VALLADOLID BIBLIOTECA

OTrosi, porque algunas personas no quierē, o no pueden sacar nuestras cartas de priuilegios en pargamino, de las mercedes y officios, o lanças, o otras cosas que tienen y las sacā en papel. Mandamos y ordenamos que si aquel que sacare la tal carta en papel pagare los dichos derechos vna vez a donde los ouiere de pagar, y despues quisiere sacar desto mismo nuestra carta de priuilegio en pargamino que le sea dada y librada sin le pedir, ni lleuar por ella otros derechos, ni cosa alguna, so las dichas penas.

OTrosi, porque somos informados que ante los nuestros cōtadores mayores se traē y presentan algunas fees que se dizen que son sacadas de los libros antiguos del dicho señor Rey nuestro padre, y por ellas quieren hazer assiento de algunas cosas, en los nuestros libros. Ordenamos y mandamos: que de aqui adelante no se assiente en los nuestros libros, fe de libros antiguos algunos: saluo si fuere de los libros del dicho señor Rey dō Enrique nuestro hermano que estan en poder de alguno, o algunos de los nuestros contadores mayores. E si la tal fe fuere firmada del contador mayor que los tuuiere, o de su lugar teniente, y de otra guisa que no se assienten, so las dichas penas.

OTrosi, por quanto el dicho señor Rey nuestro hermano dio algunas facultades a algunas personas que tenian marauedis, o otras cosas para en toda su vida, situados en algunas rentas para que no fuessen tenidos de sobre escreuir traslados de los priuilegios en cada vn año, segun se acostumbro hazer en los tiempos passados. Y desto se nos ha seguido y sigue deseruicio y daño: porque muchos priuilegios se cobran despues q̄ las personas que los tienen son finados, y no se puede saber por no embiar cada año a sobre escreuir los traslados de los tales priuilegios. Porēde reuocamos y damos por ningunas y de ningun valor y effecto todas y qualesquier facultades que el dicho señor Rey nr̄o hermano dio a qualesquier personas que teniā marauedis, o otras cosas de merced para en toda su vida, para q̄ no fuessen tenidos de sobre escreuir los traslados de los priuilegios

legios de las tales mercedes, en cada vn año. Y mandamos y ordenamos que los vengan a sobre escreuir de aqui adelante segun que se acostumbro fazer en los tiempos antiguos antes que las tales facultades se diessen, y q̃ de otra guisa los arrendadores, o fieles, o cogedores, o otras personas que ouieren de coger en renta, o en fieldad, o en terceria o en otra qualquier manera los marauedis y rentas dõde los tales marauedis, o otras rentas estan situadas que no les acudan con ellos: so pena que los paguẽ a nos otra vez. Y mandamos a los nuestros contadores mayores que sobre esto den y libren luego las nuestras cartas, y las hagan luego pregonar en las cabeças de los Arçobispados y Obispados y merindades de nuestros Reynos.

OTrosi, ordenamos y mandamos que si alguna duda ouiere sobre estas ordenanças, o sobre otros derechos que se ayã de lleuar que no esten en estas ordenanças puestos que recudan las partes, y los contadores de los officiales a los nuestros contadores mayores, o sus lugares tenientes, o a vno, o a dos del nuestro consejo que en el residiere y vean la duda y la determinen, y por la determinacion que estos dieren esten ambas las partes.

OTrosi, ordenamos y mandamos que despues de publicadas estas nuestras ordenanças, y despues dende en adelante al comiẽço de cada vn año parezcan ante nos en presencia de los del nuestro cõsejo todos los nuestros contadores mayores, y hagan cada vno dellos juramẽto que guardaran expressamente estas dichas ordenanças cada vno dellos en lo que a el toca y atañe y contra ellas, ni contra alguna dellas no yran, ni passaran en algun tiempo, ni por alguna manera.

¶ *Ley. XXV. Que los contadores mayores hagan libro a parte de las confirmaciones de los priuilegios y mercedes.*

¶ Idem.

OTrosi, mandamos a los nuestros contadores mayores que hagan libro a parte de las cõfirmaciones que se hizieren de las mercedes y priuilegios y cartas dellas. Y que ellos solamente sobre escriuan y señalen las tales confirmaciones, y no aya en ellos otras señales de sus contadores y officiales,

ciales, y que las partes dexen a cada contador vn traslado dela confirmacion del priuilegio, o carta de la merced para que lo asienten cada vno en su libro, y que lleuen todos los dichos cõtadores mayores, por sobre escreuir la dicha confirmacion los derechos siguientes.

Que si fuere la merced fecha de antes de quinze dias del mes de Septiembre del año que passo de mil y quatrociẽtos y sesenta y quatro. Conosciendo dello por la data del priuilegio: que si fuere la confirmacion de cient mil marauedis, o dende arriba, que lleuen todos los dichos contadores mil marauedis, y no mas. Pero si fuere de cient mil marauedis, o dende ayuso, que lleuen a este respecto por rata. Pero si fuere la merced hecha dende los. xv. dias de Septiẽbre de sesenta y quatro a esta parte: contandola por data del priuilegio, o carta que lleuen todos los dichos contadores quarenta marauedis al millar de todo lo que montare la tal merced.

¶ *Ley. XXVI. De los derechos del escriuano de las confirmaciones.*

¶ Idem.

ORdenamos que aya quatro concertadores q̃ sean los que nos tenemos nõbrados, y que lleue cada cõcertador de cada priuilegio de cada vna persona vn florin. Y de dos personas. Y de tres personas. Y de cõcejo, y de otra vniuersidad. En quanto toca al escriuano de las confirmaciones de los priuilegios: mãdamos que passen por ante el las confirmaciones de las cosas siguientes, y que lleue los derechos en esta guisa.

De qualquier priuilegio, o carta que se confirmare de maraue dis, o pan, o vino, o sal, o otras cosas que se estime todo a maraue dis, segun se paga. E si fuere de juro la merced, que pague por la confirmacion al dicho escriuano quarenta marauedis de cada millar y no mas. Y mãdamos que si aquel que ouiere de ganar la confirmacion la quisiere en pargamino, que le sea dada, y con nuestro sello de plomo, y pague los dichos derechos. E si quisiere en papel, que se le den esso mesmo los derechos. Pero si queriendo la en pargamino, no se le diere saluo en papel, q̃ pague la mitad destos derechos por la confirmacion que lleuaren en papel, e la otra mitad quã do se la dieren en pargamino.

Quan-

Quando la merced fuere de tercias, o almoxarifazgo, o otro cuerpo de rentas que se aya en confirmacion de lo que renta a dineros, que se paguen los dineros desta confirmacion al respecto susodicho.

E si la tal merced fuere de por vida, que pague por la confirmacion la meytad de la dicha quantia en la forma susodicha.

Si la merced fuere de escusados si los tales escusados fueren de pedidos y monedas de juro de heredad, que lleue el escriuano por la confirmacion de cada escusado doze marauedis fasta diez escusados, y dende en adelante que no lleue mas.

E si fuere de por vida que lleue la meytad destos derechos. Y si los escusados fueren solamente de monedas que lleuen la mitad de aquestos derechos al respecto susodicho.

Otrosi, de confirmacion de qualquier cosa de las susodichas que se dieren a concejo, o a vniuersidad seglar q̃ lleue el escriuano de las confirmaciones sus derechos tanto como lleuaria de dos personas. Pero si qualquier yglesia, monesterio, o hospital, o confradia que no lleue el escriuano mas derechos de los que lleuaria por vna persona singular en la forma susodicha. E si fuere de orden de mendicantes q̃ no lleue cosa alguna.

Otrosi, mandamos que de priuilegio nueuo librado lleue el escriuano vn real, pues no han de passar por ellos priuilegios nueuos.

De confirmacion general de priuilegio y cartas y vsos y costumbres de ciudad, villa, o lugar, o vniuersidad. Si fuere de las ciudades, villas y lugares que suelen embiar Procuradores a cortes, o sus semejantes que paguen al escriuano de las confirmaciones tres marcos de plata, y si fuere de las otras ciudades, villas y lugares. Si fuere de mil vezinos, o dende arriba en la villa, o tierra, que pague al escriuano dos marcos de plata. Y si fuere de mil vezinos abaxo, que pague a este respecto por rata.

De confirmacion de esencion de pedidos y monedas que lleue el escriuano de las confirmaciones otro tanto como en el capitulo ante deste se contiene, que lleue de confirmacion general, y por aq̃llos mismos respectos.

De confirmaciõ de otro qual-

quier priuilegio, de qualquier ciudad villa, o lugar que se confirmare particularmente. Que lleue el escriuano la meytad de los derechos auiendo consideracio al dicho capitulo de la conseruacion general.

De confirmacio de otros qualesquier priuilegios de yglesia, o monesterio, o confadria, o hospital. Si fuere general lleue el escriuano vn marco de plata. Y si fuere de vn solo priuilegio, lleue la meytad.

De cofirmacion de fidalguia, o caualleria, o otra qualquier esencion de persona singular, lleue el escriuano dos florines.

De cofirmacio de merced de vassallos q̃ hiziere a vna sola persona si fuere de qualqer ciudad, villa, o lugar, o lugares de mil vassallos, o dende arriba, que lleue el escriuano tres marcos de plata. E si fuere de mil vezinos abaxo, lleue por rata a este respecto.

De confirmacio de qualquier officio de Alcadia, o Alguazilazgo, o merindad, o escriuania, o otros semejantes officios si fuere de juro de heredad en el caso que se diere de fecho, lleue el escriuano vn marco de plata. Pero si fuere la confirmacio de qualquier de los dichos officios de por vida, o facultad para la renunciar: que esta tal confirmacion, no passe por el nuestro escriuano de los priuilegios, saluo por ante qualquier de los nuestros secretarios.

Otrosi mandamos, que si sobre los casos susodichos, o sobre otros algunos priuilegios, o cartas, o prouisiones ouiere dubda si ha de passar por el escriuano de las confirmaciones, o quanto es lo que ha de lleuar de sus derechos. Que si la confirmacion se diere en papel, que lo vean los del nuestro consejo, y si se diere en pargamino que lo vea el Chanciller del sello mayor, y por lo que ellos determinaren passen y esten las partes y el nuestro escriuano de las confirmaciones.

Y mandamos a los dichos contadores, y al escriuano y escriuanos delas dichas cofirmaciones que juren ante nos de guardar estas dichas ordenanças, y que contra ellas no yran, ni passaran. Y mandamos les que las tẽgan y guarden y cumplã, y q̃ cõtra ellas, ni contra alguna dellas no vayan, ni passen en algũ tiẽpo, ni en algũa manera, so pena de la

de la nueſtra merced y de perdimiento de los dichos officios.

¶ *Ley. XXVII. De los derechos del deſpenſero mayor de las raciones.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Biruieſca.

ORdenamose mãdamos que el nueſtro deſpenſero mayor de las raciones de la nueſtra caſa, aya y lleue de ſus derechos de los marauedis que nos le mandaremos librar en cada año para pagar las raciones y taſſas de la dicha nueſtra caſa los marauedis que adelante ſe dira: de los marauedis q̃ el dicho nueſtro deſpenſero pagare aqui en nueſtra corte. De lo que el y ſus fiadores traxeren xxvij. marauedis al millar: y de los mr̃s que truxeren los nr̃os recaudadores a la nr̃a camara, en dinero cõtado para pagar las dichas raciones y taſſas q̃ el dicho deſpenſero recibiere y pagare. Que lleue el dicho deſpẽſero. x. mr̃s al millar. Y de los mr̃s q̃ el dicho nr̃o deſpẽſero librare en ſus recaudadores q̃ de los marauedis q̃ los dichos ſus recaudadores pagaren en dineros contados que lleuen veynte marauedis al millar. Y de los marauedis que el dicho deſpẽſero librare en los dichos ſus recaudadores, y ellos libraren en otras perſonas, en quien fueren librados q̃ lleuen xv. marauedis al millar.

¶ *Ley. XXVIII. Que el concejo, o aljama, pague las rentas del Rey haſta cierto termino.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo.

ORdenamos que el conſejo, o aljama que no pagare al nueſtro recaudador lo que deuierẽ de nueſtras rentas y pechos y derechos, haſta el termino que les fuere aſsignado y ſeñalado que paguen. Que paſſado el dicho termino paguen. v. marauedis al millar por cada vn dia que paſſarẽ del dicho termino adelante.

¶ *Ley. XXIX. Que los marauedis que fueren renunciados de padre a hijo, que ſe aſsienten ſin alcauala del Rey.*

ORdenamos q̃ los marauedis de juro q̃ fueren renũciados por los padres, o por otras perſonas qualeſquier en hijos, o en otras perſonas que los nueſtros contadores aſsienten en los nueſtros libros ſin carta, ni mandado nueſtro a las perſonas en quien fueren renunciados quedando en ſus fuerças las leyes que ſobre eſto hablan.

¶ *Ley. XXX. Que ſean librados los caualleros y Prelados en ſus tierras.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. Año de Ixij.

MAndamos que los maraue dis que en nueſtros libros tienen los Perlados y caualleros q̃ tienen vaſſallos no ſean librados por nueſtros contadores mayores faſta que ſea librado todo lo que tuuieren ſus villas y lugares, y mandamos que ſobre eſto juren los nueſtros cõtadores mayores en el nueſtro conſejo de lo guardar, y ſi lo cõtrario hizieren que ſean perjuros, y paguen a nos lo que libraren con el quatro tanto. No embargantes qualeſquier nueſtras cartas, y alualaes y no obſtãcias aunque ſean otorgadas por nr̃o proprio motu y cierta ſciencia.

¶ *Ley. XXXI. De las reuocaciones de las facultades.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de lxxx.

¶ El Rey y Reyna en Madrigal. Año de mil cccclxxvj.

POr quanto el ſeñor Rey don Enrique Quarto en las cortes q̃ hizo en ſancta Maria de Nieua: hizo vna ley, por la qual ordeno: y mãdo que las facultades que ſe dieſſen a qualeſquier vniuerſidades y perſonas ſingulares para que ellos repartieſſen los maraue dis, o pan de que les fueſſe hecha merced por las rentas que ellos quiſieſſen en cada vn año: q̃ no valieſſen, ni ſe aſſentaſſen en ſus libros, y ſobre las tales facultades que faſta alli auia dado: mando q̃ ſe nõbraſſen en comiẽço del año de lxiiij. los lugares y rentas donde ſe auian de ſituar: y q̃ alli quedaſſen ſituadas las tales mercedes para en adelãte y no ſe pudieſſen mudar en otras rentas. Y como q̃r que la dicha ley es juſta y buena. Pero ſomos informados que no han auido effecto, y aũ deſpues aca nos auemos fecho mercedes cõ eſtas dichas facultades. Y por que nr̃a merced y voluntad es q̃ en lo vno y en lo otro ſe ponga remedio. Ordenamos y mandamos que todas y qualeſquier vniuerſidades, o perſonas ſingulares que tienen qualeſquier mercedes de maraue dis, y pan con la dicha facultad de los poder nõbrar y poner en cada vn año, en las rentas que quiſiere, quier ſean dadas las tales mercedes y facultades por nos, o por qualquier, o por el dicho ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano nombren determinadamente en todo eſte preſente año de las rentas, de qualquier partido donde ſirua el ſituado en quales dellas lo quiere auer. Y que en las rentas, que en eſte dicho

dicho año nombrare, q̃ en aquellas quedẽ situadas las tales mercedes para dende en adelante, y q̃ no les quede facultad para nõbrar, ni variar para otros años.

Titul. III. De los contadores mayores de cuẽtas.

¶ Ley. I. De las cosas y ordenanças que han de guardar los contadores mayores de cuentas.

¶ El Rey y Reyna.

Ordenamos y mãdamos q̃ los nuestros contadores mayores de cuentas, guardẽ la forma siguiente. Primeramente q̃ se junten cada dia a entẽder en su officio en tanto que ouieren negocios en q̃ entẽder, so pena q̃ el q̃ faltare de se juntar, pague por cada vez vn florin, saluo si tuuiere legitima escusacion.

Y que en la casa que se juntaren tengan sus arcas y officios a buen recaudo, q̃ de tres en tres meses resida en el dicho officio vn contador mayor de las dichas cuentas por vn año alomenos. El qual sea presente personalmente al tomar de las dichas cuẽtas todo el tiempo del dia q̃ en ellas se entendiere, so pena q̃ el q̃ no residiere sus tres meses, segũ dicho es q̃ pierda la quitaciõ y los derechos q̃ auia d̃ auer por razon del dicho officio. Y mas q̃ pague cincuẽta florines.

Y que cada año procuren con diligencia, de auer las receptas de los contadores de la hazienda, y auidas no dexen de llamar a ningun recaudador, o receptor, assi de los contenidos en ellas como de otros qualesquier que ellos supieren que tienen y han tenidõ cargos, so pena que si fueren negligentes en procurar y auer las dichas receptas, o en llamar segun dicho es paguẽ por la primera vez cient florines, y por la segunda que no vsen mas del officio.

Que llamen a los tales recaudadores, o receptores por su carta patente de citacion, o emplazamiento, y no por via de libramiento, poniendo en la dicha carta la pena de marauedis para la nuestra camara que les fuere bien vista.

Que del año de sesenta y ocho aca alomenos se tomen las cuentas por cargo y data si los tales cargos pudierẽ ser auidos, y de los años antepassados del tiempo del señor Rey don Enrique, de que no ha auido albaquias

quias se tomen las dichas cuentas por la manera susodicha de cargo y data podiẽdose auer los libros, o razon dellos.

En qualquier fin y quito que por ygual se ouiere de dar: no sea dado sin que primeramente seamos consultados cerca dello, o la persona a quien nos lo cometieremos, so pena de mil florines por la primera vez, y por la segunda que no vse mas del officio.

Que en qualquier fin y quito que assi se ouiere de dar vaya declarada la quantia de marauedis que por el se da y quien la rescibe porque se faga cargo della al que la ouiere de rescebir, so pena de dozientos florines por cada vez que lo cõtrario fizieren.

Que los contadores mayores de la faziẽda tengan libro a parte en que assienten los tales cargos, y no lleuen derechos algunos por lo assentar, so pena que paguen con el doblo lo que assi lleuaren.

Que qualquier otro fin y quito que dieren los nuestros contadores mayores de cuẽtas, den fe firmada de sus nombres a los contadores mayores de la faziẽda para que lo assienten en sus libros sin lleuar derechos algunos por el tal assiento, so pena de cient florines al que lo contrario fiziere.

Que los dichos cõtadores mayores de cuentas, ni sus lugares tenientes, o otro qualquier official dellos, no lleuen mas derechos de los que les son tassados, so pena que el que mas lleuare, lo pague con el cinco tanto por la primera vez, y por la segunda que no vse mas del officio.

Que ningun cõtador mayor de cuentas, ni su lugar teniente, ni otro algun official del dicho officio resciba dadiua, ni presente por si, ni por otro directe, vel indirecte de qualquier persona que con ellos ouiere de negociar en las cosas tocantes a las dichas cuentas, saluo cosas de comer y beuer en pequeña quantidad offrescidas de grado, sin las pedir en alguna manera despues que los tales libramientos fueren complidamẽte librados y despachados, so pena q̃ el que lo cõtrario fiziere por la primera vez lo pague con diez tanto, y por la segunda no vse mas del officio.

Que cada dos contadores mayores tengan vn libro puesto en

vna

vna arca, que tenga dos llaues por manera que no aya mas de dos libros, porque los recaudadores, o Receptores que ouieren de dar sus cuentas no sean agrauiados por muchas espensas como lo serian si touiessen quatro libros.

Que cada vn contador mayor de copia de las penas al fin de los tres meses a aquel que fuere deputado para las rescebir.

Que juren los contadores mayores y sus lugares tenientes y officiales de fazer su officio bié y fielmẽte, y de pagar las dichas penas, y qualquier dellas en las quales desde luego los condenamos por manera que sean obligados a las pagar in foro conscientiæ, sin que mas sean condenados en ellas quanto quier que sea occulto. La meytad de las quales queremos que seã para la nuestra camara, y la meytad para quiẽ lo accusare. Y que reuelarã a nos cada vno lo que supiere de otro, y que no rescebiran a ninguno a vsar del dicho officio sin que primeramẽte juren ante nos.

¶ *Ley. II. Que los contadores mayores de cuentas firmen en las espaldas de las prouisiones que dieren.*

MAndamos que los nuestros contadores mayores de cuentas y sus lugares teniẽtes firmen de sus nombres en las espaldas en lugar do no se puedan cortar las cartas, o alualaes que ellos acordaren, y les pertenescieren librar por razon de sus officios. Y el nuestro escriuano de camara no nos las de a librar de otra guisa, ni el registrador las registre, ni el chanciller las passe al sello, saluo en la manera susodicha, so la dicha pena.

¶ *Ley. III. Que los contadores menores den cuẽta a los contadores mayores de cuentas en fin de cada año.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toledo. Año de xxxvj.

ORdenamos y mandamos a los nuestros contadores menores que en fin de cada vn año den a los nuestros contadores mayores, de las cuentas todos y qualesquier cargos de qualesquier marauedis y otras cosas que qualesquier thesoreros y recaudadores y otras psonas qualesquier ouieren de recaudar por nos, o nos deuieren, o ouieren a dar en qualquier manera. Y que esto se faga assi en cada vn año, porque se escusen albaquias.

Titulo. IIII. De los recaudadores y theſoreros, arrendadores fieles y cogedores.

¶ *Ley. I. Que los theſoreros y recaudadores feneZcan ſus cuentas dentro de vn año.*

¶ Idem.

MAndamos que los nueſtros Theſoreros y recaudadores y otras pſonas qualeſquier q̃ por nos ouieren recaudado qualeſquier nueſtras rentas y pechos y derechos, o nos deuieren, o ouieren a dar y pagar qualeſquier marauedis en qualquier manera que ſean tenidos de dar y feneſcer ſus cuentas dentro de vn año, deſpues de complido el año que aſsi fueren theſoreros, o recaudadores, y de pagar el alcance: q̃ aſsi les fuere hecho: y mandamos que haſta aſsi auer dado y feneſcido las dichas cuẽtas y pagado el dicho alcãce: que no les ſea dado, ni encargado officio de theſoreria, ni de recaudamiẽto, ni de otro hazimiento de dinero. Y mandamos a los nr̃os cõtadores mayores que lo pongan, aſsi por condicion quando las nr̃as rentas ſe arrendarẽ.

¶ *Ley. II. Que el concejo no ſea prendado por lo que deuieren los arrendadores, fieles y cogedores.*

¶ El Rey don Alonſo en Valladolid.

ORdenamos que el arrẽdador, o fiel, o cogedor q̃ fuere pueſto en nueſtras rẽtas y pechos y derechos: ſean perſonas buenas y diligentes en el officio, y ricos en el lugar donde reſcibierẽ los dichos nueſtros derechos. Y mãdamos que el concejo del lugar no ſea prendado por el deudo que el dicho cogedor deuiere.

¶ *Ley. III. De la pena de los arrendadores que ſe remitieren a la corona.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc xlvij.

OTroſi ordenamos y mãdamos q̃ qualquier nueſtro arrendador, o fiel, o cogedor, o fiador a de las nueſtras rentas que ſe llamare, o dixere clerigo d̃ corona[a], ſobre las coſas tocantes a los nueſtros maraudis, y a las nueſtras rẽtas y ſe recurriere al juez eccleſiaſtico, que por el miſmo fẽcho aya perdido y pierda todos ſus bienes, aſsi muebles como rayzes, la mitad para la nueſtra

a ¶ *Clerigo de corona.* Reſumens coronã eſt inhabilis ad officia ſecularia. l. 17. tit. 3. lib. 1. ſupra. & not. Aũedanius, de mandatis regum. 2. par. c. 19. nu. 22. fol. 122. col. 1. verſic. Item aduerte.

ſtra camara, y la otra meytad para el accuſador.

¶ *Ley. IIII. Que el lego que vendiere al clerigo pague alcauala.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Enrique. III I. en Cordoua. Año de mil cccc y lv.

ORdenamos y mandamos que qualquier lego que algunos bienes comprare por granado de algun clerigo, que el tal lego ſea tenido de pagar el alcauala dello. Y mandamos otroſi, que de lo que el clerigo vendiere por menudo al lego: y aſsi miſmo de lo que vendiere por granado, o por menudo a otro clerigo, que el clerigo vendedor[a] ſea tenido de pagar y pague enteramente el alcauala dello: y ſi aſsi no lo fiziere ſeyendo requerido ſobre ello, que nos le embiaremos a mandar por nueſtra carta q̃ lo pague dentro d̃ cierto tiempo. Y no lo faziendo aſsi por el miſmo hecho ſea tal como aquel q̃ deniega a ſu Rey y ſeñor natural ſu tributo y ſeñorio: que ſea auido por ageno y eſtraño de nueſtros reynos, y ſalga dellos, y no entre en ellos ſin nueſtro mandado: y demas que le ſean entrados y tomados todos ſus bienes temporales, y dello ſea fecho pago al nueſtro arrendador de lo que montare la dicha alcauala con las penas contenidas en el dicho nueſtro quaderno de las alcaualas[b].

a ¶ *Clerigo vendedor.* Clerici ergo tenẽtur ſoluere gabellam, intelligetamẽ quãdo erat negotiator, ſecus ſi ex rebus patrimonij venderet, nam ipſe, nec ẽptor tenetur. l. 3. quaterni gabellarum. dixi in. l. prima gloſſ. prima. titu. 3. lib. primo. ſupra. & in. l. 1. glo. 1. titu. 2. libr. 8. ordina. infrà.

b ¶ *Alcaualas.* Scilicet. l. 120 & l. 125.

¶ *Ley. V. Que los recaudadores no den libramientos baldios.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Valladolid.

MAndamos q̃ los nueſtros recaudadores, no den libramientos baldios. Y los que contra eſto fizieren, que paguẽ las coſtas dobladas con juramẽto de la parte: y el deudor en quien fueron pueſtos los libramientos que deuieren los marauedis aſsi librados, y no les pagaren luego que le fuere moſtrado el libramiento que peche otroſi las coſtas dobladas a juramento de la parte. Y el Alcalde, o juſticia ante quien fuere moſtrado el tal libramiento y que fuere requerido. Mandamos q̃ gelo haga luego pagar, y ſino le hiziere complimiento de juſticia faſta tercero dia que pague las coſtas dobladas a la parte con juramento.

¶ *Ley. VI. Que no se lleuen cohechos por los recaudadores.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toledo.

POr quanto algunos nuestros recaudadores thesoreros y arrendadores de pedidos y monedas y alcaualas han lleuado y lleuan de nuestros naturales cohechos por esperas, o otras maneras exquisitas, y han lleuado y lleuan derechos donde no los deuen auer, y otros marauedis, so color de costas, o en otra manera que no les son deuidas. Lleuan otrosi, por los libramientos de los que hã marauedis assentados y por priuilegios en nuestros libros auiendo de auer treze marauedis, lleuan ciento e ochẽta, y aun doziẽtos marauedis. Y mas quã to les plaze y han escusado y escusan muchos pecheros llanos por sus parientes y amigos, y familiares y allegados de algunos señores y caualleros con quien los tales arrendadores y recaudadores biuen y hazẽ otras cautelas y engaños. Porende nuestra merced y voluntad es que las justicias de cada vna ciudad, o villa, o lugar de nuestros Reynos fagan pesquisa è inquisiciõ seyendo pedido por la parte a quien atañe sobre lo susodicho, o sobre cada cosa, o parte dello. Y llamadas y oydas las partes se informen y sepan la verdad, y fagan complimiẽto de justicia. E si de las dichas justicias fuere appellado: que la appellaciõ venga ante nos, o ante quien nos lo cometieremos, no a la nuestra audiencia, ni chancilleria, ni ante otro alguno.

¶ *Ley. VII. Que el recaudador, ni arrendador no lleuen cohecho por los libramientos.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Iuan. I. en Valladolid.

ORdenamos que ningun recaudador, ni arrendador, ni otra persona qualquier, no lleue cohechos alguno por los libramientos que librare y en el fueren librados de los marauedis de las nuestras rẽtas, y de otros nuestros marauedis, y el que lo lleuare que lo torne con el doblo a aquel a quien lo lleuo, y demas que sea en nos de le dar pena, la que nuestra merced fuere.

¶ *Ley. VIII. Que se faga entrega y execucion en los thesoreros y recaudadores por los libramientos que en ellos fueren librados.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toledo.

POrque los nuestros vassallos y otras personas q̃ de nos tienen tierra y merced, o otros

otros marauedis no sean cohechados por nuestros Thesoreros y recaudadores. Mandamos a las nuestras justicias de nuestra casa y corte y Chancilleria, y de todas las ciudades villas y lugares que a pedimiento de aquellos que ante ellos mostraren libramientos de nuestros contadores mayores fagan entrega y execucion en bienes de los tales dichos thesoreros, recaudadores y arrendadores, segun lo disponen nuestras leyes: y que no les resciban excepciones maliciosas, saluo paga, o quita, o razon legitima, mostrando la por recaudo cierto, luego sin alongamiento de malicia: y que las executiones que en ellos se ouieren de hazer, o en sus fiadores, por los marauedis que assi en ellos fueren librados en caso que por ellos sean dados bienes con fianças que sus cuerpos estē presos en tanto que se vendierē los dichos bienes, y no puedan ser dados sueltos, ni fiados fasta que ayan pagado las quātias que en ellos fueron libradas con las costas, derechos y con las penas si en ellas ouieren incurrido.

¶ *Ley. IX. Que no se resciba esencion a los recaudadores y arrendadores, saluo paga, o quita, o toma.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara. Año de mil ccc y xc.

ORdenamos que los arrēdadores de las nuestras rentas, no les sea oyda razon, ni defension alguna contra la deuda que les mostraren, por libramiento, o libramiētos de nuestros contadores, o recaudadores, saluo paga, o quita, o toma que les sea fecha por alguna persona poderosa mostrandola fasta nueue dias: y si por mengua de los nuestros contadores, o recaudadores que fizieren los dichos libramientos, en los dichos arrendadores fueren vendidos, o tornados sus bienes, en caso que ellos no deuiessen los dichos marauedis, o pan que ellos libraren, aquellos que tales libramientos fizieren paguen a los arrendadores, el daño q̄ assi resciberen a su culpa doblado.

¶ *Ley. X. Que los bienes que fallaren en poder de los arrendadores sean vendidos por lo que deuieren al Rey.*

¶ Idem.

MAndamos que los bienes que fuerē hallados en poder de los dichos arrendadores de las nuestras rentas assi muebles como rayzes que sean vendidos por lo que el arrendador nos deuiere y que no sea oydo, ni re-

ni recebido contra ello embargo alguno que qualquier perſona quiera poner en la vendida de los dichos bienes, ſaluo ſi moſtrare por eſcripturas publicas, que los arrendadores de las nueſtras rentas auian arrendado, o alquilado los dichos bienes de aquel que quiſiere poner el dicho embargo.

¶ *Ley. X I. En que pena incurre el juez que no faze entrega en bienes del arrendador.*

¶ Idem.

ORdenamos y mãdamos que el juez, o Alcalde q̃ no fiziere entrega en bienes del arrendador de las nueſtras rentas, o de ſus fiadores, los quales bienes fueron en ſu juridicion dende el dia que le fuere demandada la dicha entrega faſta tercero dia, o ſino vendiere las prendas en que fuere hecha la dicha entrega dẽde el dia que hizo la dicha entrega, ſi fuere rayz haſta nueue dias que pierda eſte miſmo officio, y demas que pague en pena para la nueſtra camara mil marauedis. Y la parte a quien fiziere el dicho agrauio mil marauedis de la moneda corriente, ſaluo ſi en eſte termino le fuere moſtrada paga, o quita, o toma de perſona poderoſa como dicho es.

¶ *Ley. X I I. Faſta que tiempo pueden demandar los recaudadores lo que les es deuido por los arrendadores.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc y lj.

MAndamos que los nueſtros recaudadores de las nueſtras alcaualas, y almoxarifazgos y tercias y pedidos y monedas de nueſtros Reynos puedan demandar librar y recaudar los marauedis que les fueren deuidos por los arrendadores, o otras perſonas qualeſquier de las dichas rentas de los dichos ſus recaudamientos en el año que durare ſu recaudamiento y quatro años, deſpues de paſſado el dicho año de ſu recaudamiento. Y q̃ dende en adelante no les puedan demandar, ſaluo ſi en el tiẽpo de los dichos quatro años el tal recaudador fizo algũ acto, o actos por donde la preſcripciõ de los dichos quatro años ſea interrũpida. Y eſto ſe entiẽda a lo que fuere deuido a los dichos nros recaudadores y arrẽdadores. Y no aya lugar a lo q̃ a nos es, o fuere deuido, ni en aq̃llo q̃ queda por recaudar para nos por remiſsion, o negligencia de los dichos nueſtros recaudadores y arrendadores.

Ley

¶ *Ley. XIII. Como se dene fazer entrega y execucion en los bienes de los recaudadores y sus fiadores.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Burgos.

¶ El Rey don Enrique. II. en Burgos.

MAndamos que quando algunos que han arrendado, o arrẽdaren las nueſtras rentas y pechos y derechos, nos deuieren, o ouieren a dar algunas quantias de marauedis que ſean entregados, y tomados todos ſus bienes, aſsi muebles, como rayzes de los deudores y de ſus fiadores. Y que ſean pueſtos en almoneda publica, y pregonados publicamente el mueble a tercero dia: y la rayz a nueue dias, aſsi como por nueſtros marauedis. E ſi ſe fallare quien de por ellos tantos marauedis como los arrendadores y ſus fiadores nos deuieren a dar, nueſtra merced es que ſe no den para eſtos appreciadores, ni compradores, ſaluo que ſean rematados los dichos bienes en aquellos que mas dierẽ por ellos aunque todos los dichos bienes valan mayores quantias, porque nos podamos cobrar todos los marauedis que los tales arrendadores y ſus fiadores nos deuieren y ouieren a dar. Pero ſi por todos los bienes de los dichos arrendadores y de ſus fiadores no dieren para la dicha almoneda tanta quantia como nos deuieren, nueſtra merced es que en eſte caſo que ſean dados appreciadores y compradores, ſegun que lo nos mandamos, porque nos podamos cobrar todos los marauedis que los tales arrendadores y ſus fiadores nos deuieren, o ouieren a dar.

¶ *Ley. XIIII. Idem.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Burgos.

¶ El Rey don Enrrique. II. en Burgos.

TEnemos por bien, y es nueſtra merced q̃ quando algunos arrendadores de las nueſtras rentas deuieren, o ouierẽ a dar algunas quãtias de marauedis de los dos tercios primero y ſegundo que les ſean tomados y vendidos por ellos los mejores bienes aſsi muebles como rayzes que touieren ellos, o ſus fiadores aquellos que entendieren q̃ pueden valer la quantia q̃ deuieren y ouieren a dar y pagar: y ſean vẽdidos por almoneda publica. E ſi por ventura los dichos arrendadores, o ſus fiadores, o el nueſtro theſorero, o contadores, no quiſieren tomar los dichos mejores bienes

nes de los dichos arrendadores y sus fiadores. Es nuestra merced que aquellos que ouieren a dar appreciadores, o comprado res, o los nuestros officiales, o los officiales de la villa, o lugar, do esto acaesciere q̃ ge los puedan tomar para que sean vendidos de la manera que dicha es: y que no lo dexen de fazer, porq̃ nos ayamos mandado, o mandemos dar cartas en razon que den appreciadores de otra manera que nuestra merced es que se guarde y cumpla en esta manera que nos lo ordenamos.

¶ *Ley. XV. Que los recaudadores y thesoreros, estén residentemente en los lugares de sus recaudamientos.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrigal. Año de mil cccc xxxviij.

MAndamos q̃ los recaudadores y thesoreros q̃ fueren puestos en algunas ciudades y villas y lugares, aunque no sean vezinos, ni viuieren en la comarca, sean tenidos de estar residentemẽte por su persona, en la cabeça del recaudamiento, o por su official con su poderio bastante para ac ceptar los libramientos y los recebir y pagar, o librar a los que en el fueren librados.

¶ *Ley. XVI. Que los officiales de los recaudadores y thesoreros no baraten, ni cõpren tierras, ni mercedes.*

¶ El Rey don Iuan, II. en Valladolid. Año de mil cccc y Ij.

ORdenamos, que no sean osados nuestros recaudadores, ni thesoreros, ni officiales de nuestros contadores, ni otras personas algũas de qualquier estado, o condicion, preheminencia, o dignidad que sean, de baratar, ni comprar tierras, ni mercedes: raciones, ni quitaciones, ni juro de heredad, ni dadiuas, ni otros qualesq̃er maruedis que qualesquier personas han, o ouieren de auer de nos en qualquier manera, ni hazer otro pacto, ni cõueniencia, o contracto alguno en tal caso. Porque las personas que de nos lo han, o ouierẽ de auer no pierdan cosa algũa de lo que de nos han, o ouieren de auer. Y qualquier que lo fiziere que por el mismo hecho aya pdido y pierda todo lo que por ello diere, y sea de aquel con quien hiziere el tal barato, o trato, o otro qualquier contracto, y demas que pague en pena para la nuestra camara las septenas de lo que ende montare. Y que toda via los vassallos, o personas con quien se hi-

se hiziere el tal barato, o tracto, o otro qualquier contracto aya para si libre y desembargadamente, todos los marauedis, y otras qualesquier cosas que denos ha, o ouiere de auer. Y que por el mismo hecho sean ningunos, y de ningun valor qualesquier contractos que en contrario de lo susodicho son hechos, o se fizieren de aqui adelante. Y mandamos a nuestros contadores mayores que no libren a persona alguna, cosa alguna de lo que de nos han de auer hasta que haga juramento el recaudador, o quien su poder bastante para ello touiere, que lo hagan y cumplan assi: y que no haran los dichos baratos, y aquellos a quien fueren librados que no baraten, saluo con nuestros arrendadores, so pena de diez mil marauedis, para la nuestra camara.

¶ *Ley. XVII. Que los concejos son tenidos a pagar a los recaudadores, y no a los cogedores.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc y lj.

MAndamos que por algunas cosas compliderasa nuestro seruicio, no se elija persona alguna para coger las nuestras rẽtas y pechos y derechos, saluo que los concejos y sus cogedores sean tenidos de los dar y pagar a nros recaudadores.

¶ *Ley. XVIII. Que los fieles de las alcaualas no sean emplazados por carta del Rey y como deuen dar cuenta a los recaudadores.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Burgos. A Era de mil cccc y ix.

¶ El mismo en Burgos.

ORdenamos y mandamos que los fieles que fueren appremiados por los concejos que cojan en fieldad las nuestras alcaualas que no puedan ser emplazados por nuestras cartas, ni en otra manera para que vayan a dar cuenta con pago a la nuestra corte de lo que assi cogierõ, saluo en aquel lugar donde fueron fieles. Y que den la dicha cuenta con juramento al arrendador q̃ la pidiere. E si el dicho arrendador pidiere que los juezes hagan pesquisa sobre ello, q̃ la fagan. E si fallaren que encubrio alguna cosa, q̃ lo pague segun las leyes de nro Quaderno disponen. Otrosi mandamos, q̃ despues q̃ los arrẽdadores ouieren mostrado su recudimiento, q̃ los dichos fieles no seã mas appremiados de pagar la dicha fieldad de la dicha renta.

Ley

¶ *Ley. XIX. Que los cogedores no nombrẽ los compradores contra los arrẽdadores que son deudores.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. Año de mil cccl xxxvj.
¶ El Rey don Enrrique. II. en Toro.
¶ El mismo en Burgos.
¶ El Rey don Iuan. II. en Burgos.
¶ El Rey don Iuan. I. en Soria.

DEfendemos que los cogedores de nuestros pechos y derechos reales no nombren compradores para que cõpren los bienes delos arrendadores y de aquellos que deuen a nos los marauedis delas dichas rentas, sin vn Alcalde ordinario del lugar, y la nominacion que vna vez fizieren no se pueda variar', y si precio razonable no se fallare, por los bienes de los deudores por almoneda publica, sean estimados è apprecia dos los bienes de los dichos deudores por appreciadores nombrados y jurados por los officiales del lugar. Y segun el dicho appreciamiento y estimacion seã resçebidos por los compradores. Y mandamos que la tal vencion que se haze contra voluntad de los compradores, y publicamente y por appreciadores no se pueda retraer aunque aya engaño en la meytad del justo precio, segun se cõtiene en este libro, en el titulo de las vẽdidas.

¶ *Ley. XX. Quien deue auer ayuda de costa.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc xlvij.

POr quatro cosas se deuẽ librar ayudas de costas. La primera, por via de ayuda de costas. La segũda por fazer merced a alguno. La tercera para bestias. La quarta, porque dizẽ que lo han gastado en algũas cosas complideras a nuestro seruicio. Porende ordenamos y mandamos que las tales ayudas de costas no se libren, salvo a los que nos ordenaremos, y mandamos que esten con nos en nuestro seruicio continuamente, o por tiempos. E assi mismo a los nuestros officiales mayores a quien nos las mãdamos librar de cada vn año.

¶ *Ley. XXI.* *Idem.*

¶ Idem.

OTrosi, si algũos Prelados o caualleros, o otras personas vinieren a nuestra corte por nuestro mandado los quales sean de aquellos a quien se acostumbro librar ayuda de costa que viniẽdo los tales a nos seruir se les libre ayuda de costa, segũ que a nos pluguiere de

gela

gela mandar librar por el tiempo que en ella estuuieren y no mas: saluo si vinieren sin ser por nos llamados, o sobre sus proprios negocios, o si acaesciere que venidos se tornassen luego para sus casas, o nos los mandaremos despachar para que se vayan a ellas. Que en qualquier destos casos es nuestra merced, que no les sea librada ayuda de costa, ni otra dadiua, ni se les faga por ende quita alguna de deuda que nos deuan.

¶ *Ley. XXII. Quien deue auer vestuario.*

¶ Idem.

OTrosi, es nuestra merced que de aqui adelante, no sea librado vestuario saluo a los nuestros officiales que continuamẽte andan con nos todo el año, o la meytad del: y que por nos fuere ordenado que nos siruan, y que sin primeramente dar informacion de lo susodicho no passen, ni libren los nuestros contadores mayores, los tales vestuarios.

¶ *Ley. XXIII. Del salario que se deue librar a las personas que el Rey embia a algunas partes.*

¶ Idem.

OTrosi, es nra merced que qualesquier nros officiales q̃ fueren por nro mãdado en embaxadas, o en otros caminos y negocios que por nos les fuerẽ encomendados, assi de corregimientos y pesquisas como en otra qualquier manera q̃ les sea librado el mantenimiento que ouierẽ de auer por el tiempo que alla estouieren, y por la yda y tornada a nuestra corte, auido respecto y consideracion a lo que ellos de nos han y tienen, assi en raciones, como en quitaciones, y mantenimientos: lo qual todo les sea contado en el salario y mantenimientos que les fuere tassado para cada dia, y sobre aquello les sea librado, lo que demas dello mõtare y ouiere de auer del dicho salario, y mantenimiento y no mas, ni allende. Y que los nuestros contadores mayores no lo passen, ni libren de otra guisa.

¶ *Ley. XXIIII. Que los que el Rey embiare a algunas partes les sea librado vn tercio mas de sus raciones.*

¶ Idem.

OTrosi, q̃ los nuestros escuderos de cauallo, o mõteros, o qualesquier otros q̃ de nos han racion, a quien nos mandaremos yr cõ nras cartas a qualesquier

quier partes d nueſtros Reynos mãdamos que les ſean librados vn tercio mas: de mas de las raciones que de nos tienen, para cada dia en eſta manera: que el que tiene diez marauedis de racion que les ſean librados cinco marauedis mas cada dia, por el tiempo que eſtuuiere en el camino: y aſsi a eſte reſpecto dende arriba, o dende ayuſo, ſegun la racion que tuuiere y no mas, ni allẽde: pero que los que nos embiaremos fuera de nueſtros reynos, que les ſea librado lo acoſtumbrado.

¶ *Ley. XXV. Quando el Rey embiare a ſupplicar al Papa quien ha de pagar la coſta.*

¶ Idem.

OTroſi por quãto nos acoſtumbramos muchas vezes de embiar a ſupplicar al Papa, en fauor de algunas perſonas, por algunas igleſias de nueſtros Reynos, y ſe hazen ſobre ello muchas coſtas: las quales nos mãdamos pagar. Porende ordenamos que de aqui adelante las tales ſupplicaciones, ſe den a las partes en cuyo fauor fuere ſupplicado, para que ellos las embien a ſu coſta, y que nos no paguemos la tal coſta, ni los nueſtros contadores la paſſen, ni libren. Pero ſi algunas vezes acaeſciere que nos ayamos de ſuppli car por algũo en auſencia ſuya, que la coſta que nos ſobre ello mandaremos hazer, ſe cobre de la perſona aquien tocare: y que antes que ſele de, ni libre nueſtra carta para que ſea reſcebido a la ygleſia, ſea tenido de pagar y pague en dinero la coſta q̃ para ello nos ouieremos mandado librar, y que lo reſciba el theſorero de nueſtra caſa para nos y mandamos a los nueſtros ſecretarios que guarden lo ſuſodicho y fagan juramento en nueſtra preſencia, y de los de nueſtro conſejo que no nos daran a librar carta, ni ſobre carta, ni aluala que en contrario de lo ſuſodicho ſea.

¶ *Ley. XXVI. Reuocacion de las mercedes, y donaciones que el Rey don Enrique quarto hizo.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

OTroſi, por los dichos Procuradores nos fue fecha relacion que nos bien ſabiamos como los Procuradores que vinieron por mandado del dicho ſeñor Rey don Enrrique nueſtro hermano a las dichas cortes de Ocaña el dicho

cho año d̃ ſeſenta y nueue, y eſſo miſmo por los Procuradores que vienen por ſu mãdado alas dichas Cortes de ſancta Maria de Nieua el dicho año de ſeſenta y tres, le fue ſupplicado que auiendo acatamiento a las muchas è immenſas donaciones y mercedes q̃ el dicho ſeñor Rey nueſtro hermano hizo de muchos marauedis y pan, y doblas y florines y ſal y ganados e otras coſas de las ſus alcaualas, y otros diezmos y aduanas y almoxarifazgos y ſalinas, y ſeruicio y mõ tazgos, y otras rentas y pechos y derechos, aſsi de merced d̃ por vida como de juro de heredad, y a los daños que dello reſulta uã quiſieſſe remediar y proueer pues muchas de las mercedes auian ſeydo hechas immoderadamente, ſeyendo el dicho ſeñor Rey conſtreñido a las fazer por grandes neceſsidades, y attraydo por exquiſitas y no deui das maneras: ſobre lo qual porque los tiempos no dieron lugar no ſolamente no proueyo, ni dio remedio: mas aun deſpues por las miſmas neceſsidades hizo otras muchas y deſordenadas mercedes en grãde detrimento del patrimonio Real, y enagenando del todas las rentas reales: de guiſa que al tiempo que el falleſcio: y nos por la gracia de nueſtro Señor ſuccedimos en eſtos dichos nueſtros Reynos fallamos las rentas enagenadas y muy diminuydas. Lo qual dio cauſa a que para el ſoſtenimiento de nueſtro Real eſtado y para ſalir de las muchas y grandes neceſsidades, que luego nos occurrieron y para poder pacificar los dichos nueſtros Reynos y los tener en paz y en juſticia como deſſeamos y lo auemos fecho. No ſolamente ouieſſemos de demandar, pedidos y monedas, a los dichos Reynos: mas tomar empreſtidos de yglesias y concejos, y perſonas ſingulares: y fazer llamamientos de pueblos a ſus coſtas: y mãdar traer a coſta de los dichos concejos pertrechos y armas, y mantenimientos y artillerias, y otras coſas de lo qual los dichos nueſtros ſubditos y naturales reſcibieron muchas fatigas e daños y trabajos: y aun de las pocas rentas que quedarõ ouimos de deſtribuyr, y enagenar mucha y gran parte por ſalir de las dichas neceſsidades que nos occurrieron. En el remedio de lo

qual conuiene mucho entẽder. Porque si nos mandassemos auer verdadera informacion de las mercedes que el dicho señor Rey don Enrique nuestro hermano fizo, desde mediado el mes de Septiembre del dicho año passado de setenta y quatro, en que començaron las turbaciones y escãdalos en los dichos nuestros Reynos, fasta que el fallescio, fallamos muchas y las mas de aq̃llas auerse fecho por exquisitas y engañosas y no deuidas maneras. Ca a vnas personas las fizo sin su volũtad y grado, saluo por salir de las necessidades procuradas, por los que las tales mercedes rescibieron, y a otros las hizo por pequeños seruicios que no eran dignos de tanta remuneracion. Y aun algunos destos que las rescibierõ tenian officios y cargos con cuyas rentas y salarios se deuian tener por bien contentos y satisfechos, y a otros dio las dichas mercedes por intercession è importunacion de algunas personas acceptas queriendo pagar con las rentas Reales los seruicios que algunos dellos auian rescebido de los tales. Y otras personas compraron las tales mercedes por muy pequeños precios, y otros las ouieron por alualaes falsos, o firmados en blãco, o por otros trafagos, o mudanças de verdad que fazian y procurauan que se hiziessen en los libros, o por otras formas exquisitas y engañosas. Y otros que rescibieron las tales mercedes expressaron en las alualaes, y priuilegios de las deudas que les eran deuidas, o seruicios que auian fecho, y daños que auian rescebido, y otras causas por do affirmaron que deuian rescebir las tales mercedes: no seyendo las tales causas verdaderas en todo, o en parte. Otros mudando los marauedis que tenian de lanças, o racion, o quitacion cõ officios y mantenimientos en merced de juro de heredad situados sin interuenir justa causa por donde los mereciessen. Otras mercedes fizo en casamiẽtos excessiuamente, y otras muchas mercedes fizo sin interuenir meritos, ni seruicios, mas so la voluntad en gran detrimento y diminucion del patrimonio Real, y que pues a nuestro Señor auia plazido por su clemencia, que nos ouiessemos pacificado los dichos nuestros Rey-

Reynos y los touiessemos como de presente los teniamos en buena gouernacion y justicia. Que nos supplicauan los dichos Procuradores quisiessemos mãdar entender en el remedio de lo susodicho. E assi mismo de algunas otras mercedes excessiuas que nos auiamos fecho despues que succedimos en estos nuestros reynos a causa delas dichas necessidades reintegrando el dicho patrimonio Real y rentas del. Por manera que con ellas pudiessemos sostener nuestro real estado, y mãtener nuestros Reynos en justicia, porque assi cessarian los males y fatigas de los dichos nuestros subditos y naturales, y terniamos de que remunerar y hazer mercedes a quien bien nos siruiesse. Y como quiera que nos conoscemos que las dichas peticiones de los vnos y de los otros Procuradores fechas eran muy justas y verdaderas. Pero por ser la materia y causa sobre que se fundaua muy ardua y tocante a muchos y tal en que era menester madura deliberacion y consejo, nos fezimos saber y notificar la dicha peticion a algunos Prelados principales y a los grãdes de nuestros Reynos. Y les embiamos a mandar que para dar en esto su consejo viniessen a las dichas cortes, y los que no pudiessen venir, nos embiassen a dezir cerca dello su parescer. Y algunos dellos vinieron a la nuestra corte durante el dicho tiempo de las dichas cortes. Y los que no pudieron venir embiaron su voto y parescer cada vno sobre ello, y nos assi con los dichos Prelados, y grandes que vinieron como con los Prelados y caualleros y letrados del nuestro cõsejo, y con algunos religiosos, y con algunos de los dichos Procuradores que por todo su ayũtamiento fueron para ello deputados hablamos, y platicamos muchas vezes sobre ello. Y mandamos que acopassen y confirmassen, y platicassen entresi, y que nos diessen su consejo y parescer. Los quales todos como buenos, y leales subditos y naturales, y zeladores del seruicio de Dios y nuestro, y del bien comun, y restauracion de nuestro Real patrimonio, nos dieron su consejo y parescer: el qual visto: y assi mesmo los libros donde estauan assentadas las dichas mercedes examinadas

por nos mesmos la quãtia y qualidad dellas y de las personas a quien se fizieron fezimos cierta deliberacion. Por la qual mãdamos y ordenamos lo que sobre ello se deue hazer y guardar y complir. Delo qual mandamos dar nuestras cartas firmadas de nuestros nombres y selladas cõ nuestro sello, y sobre escriptas de nuestros contadores mayores cuyos traslados quedan assentados en los dichos nuestros libros. Porende ordenamos y mandamos que todo lo contenido en las dichas nras cartas, y en cada vna cosa, o parte della, sea guardado y cõplido de aqui adelante perpetua è inuiolablemente para siempre jamas, segũ que en ellas se cõtiene. Y mãdamos a los dichos nuestros cõtadores mayores y al nuestro Chãciller y notarios, y otros officiales que estan a la tabla de los nuestros sellos vean nuestras cartas y declaracion, attẽto el tenor y forma dellas trayendo las a rasgar las cartas y priuilegios y confirmaciones que primeramente dello ternian, den y libren y sellen y passen cada vniuersidad y personas que por virtud dellas ouieren de gozar de las dichas mercedes nras cartas de priuilegios las mas firmes y bastãtes que para ello fueren menester sin les pedir, ni esperar sobre ello otra nuestra carta, ni mandamiẽtos, y sin les pedir, ni lleuar drechos, ni otra cosa alguna para el despacho y assiẽto y sello de los dichos priuilegios. E otrosi mandamos a los nuestros arrendadores y receptores, y fieles y cogedores, y terceros, y de ganados y mayordomos y otras qualesquier personas que ouieren de coger y recaudar en renta, o en terceria, o en fieldad, o en receptoria, o en otra qualquier manera a las nuestras rentas y pechos y derechos donde las tales mercedes estan, y quedan situadas. Que de aqui adelante les acudan y fagan acudir libre y desembargadamente con todo lo que assi han de auer por las dichas nuestras cartas este presente año por virtud dellas, y sin attender otra nuestra carta, ni mãdamiento, ni de los dichos nuestros cõtadores mayores. Y den de en adelante en cada vn año por virtud de las dichas nuestras cartas de priuilegio q̃ les serã dadas, o de sus traslados, o signado d̃ escriuano publico, sin pedir ni

espe

esperar otaa declaratoria.ni sobre carta, ni mandamiento. Y porq̃ las vniuersidades y personas aquien sõ adjudicadas las dichas mercedes por las dichas nuestras cartas puedan gozar dellas mas libremente. Ordenamos y mandamos que las tales vniuersidades y personas puedan vender, dar, donar, trocar, y cambiar y enagenar las dichas mercedes, o qualquier parte dellas, como y quando quisieren y por bien tuuieren segun la facultad que para ello tienen por sus priuilegios sin que sobre ello nos ayan de requerir, ni entreuenga licencia, ni mandamiẽto nuestro. Y mandamos alos nuestros contadores mayores que por sola la tal renunciacion testen de los nuestros libros las tales mercedes a quien las touieren y pongan y asienten aquellos aquien les fueren renũciadas. Y les den y libren nuestras cartas de priuilegio, y ge las señalen y passen el nuestro Chanciller y notarios, y officiales sin pedir, ni esperar para ello, otra nuestra carta, y mandamiento y que tomen el traslado de nuestra ley, los dichos nuestros contadores mayores, y la pongan y asienten en los dichos nuestros libros. Lo qual todo se faga y cumpla, no embargante la prematica por nos fecha, por la qual ouimos mandado que los marauedis de juro de las personas que muriessen sin hijos legitimos se consumiessen y fincassen para nos. La qual prematica reuocamos por quãto nuestra merced y voluntad es q̃ los marauedis que por la dicha declaratoria les quedan les sean ciertos y seguros de aqui adelãte para si y para sus herederos y succesores, y para aquel, o aquellos que dellos ouieren causa para siempre jamas.

Titulo. V. De las tercias del Rey.

¶ Ley. I. Quanto tiempo han de guardar los terceros los diezmos de pan y vino.

¶ El Rey don Alonso en Alcala. Año de mil cccl xxxvj.

POR refrenar las cautelas y malicias de algunos arrendadores d̃ los diezmos y de nuestras tercias. Ordenamos que los terceros, concejos y guardas de los diezmos, sean tenidos de guardar el pan y el vino q̃ resciberẽ fasta el dia de Pascua de resurre

cion de cada vn año. E si fasta el dicho plazo no les fuere demandado. Los dichos concejos, o terceros, o guardas lo vendan publicamente en almoneda pregonandolo tres dias ante escriuano publico, y testigos vezinos del lugar. Y que el almoneda se faga Domingo, y Lunes y Martes siguientes a la hora de missa mayor dentro en la yglesia [a], y que lo rematen en aquel que mas diere por ello a luego pagar, y resciban los dineros del precio para los pagar a aquellos q̃ los deuen auer y assi mismo fagan en todos los diezmos de lo menudo que rescibieren. Saluo los corderos y bezerros y cabritos que sean tenidos de los guardar fasta el dia de Santiago que cae en el mes de Iulio. E si fasta el dicho plazo les fueren demandados que sean tenidos de gelos dar. E si en medio deste tiempo algunos cabritos, o corderos, o bezerros murieren de los que rescibieren que dãdo las pellejas [b]: y con jura mento que son aquellas pellejas de los que rescibieron de diezmo que seã creydos los terceros por su jura. E si fasta el dicho plazo no ge los demandarẽ que los terceros los puedan vender en almoneda publica en la forma y manera que se deue vẽder el pan y el vino, segun de suso esta declarado, y guarden los dineros para los dar a quien los ouiere d̃ auer, y si los dichos terceros y guardas no vendierẽ las cosas sobredichas en los tiempos, y en la forma y manera que dicha es q̃ seã tenidos al daño y al menoscabo y a la perdida que acaesciere y viniere a las cosas susodichas, y a cada vna dellas.

repet. l. cohæredi. §. cum filiæ. nu. 277. ff. de vulgar. & pupilla. & latè Laurentius Syluan. consi. 29. numer. 8.

a ¶ *Dentro en la yglesia.* Ergo ĩ ecclesia cõtra hipotest. vide cap. decet. de immu. eccles. lib. 6. vbi gloss. processus.

b ¶ *Dãdo las pellejas.* Adde l. 15. titulo. 8. part. 5. & quę plene notaui in hoc artic. ad Segur. in

¶ *Ley. II. Que los concejos den alforiza a los terceros y arrendadores.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Soria. A Era de mil cccc y xviij.

MAndamos que los cõcejos de cada vna de las ciudades y villas y lugares sean tenidos de dar y dẽ alforiz, y casas y troxes, y vasijas para que se ponga el pan y el vino de las nuestras tercias. Pero que los arrendadores y otras personas qualesquier q̃ lo ouierẽ de auer paguẽ el alq̃ler a razõ de vn marauedi por cada cayz de pã y a razõ d̃ dos di

ne

neros por cada cãtaro de vino por cada vn año, y ſino lo pagaren q̃ ſe entregue el concejo, o quien lo ouiere de auer antes q̃ lo ſaquen de ſu poder el dicho pan y vino.

¶ *Ley. III. Que los concejos y officiales, faſta que tiempo han de guardar el pan y vino de las tercias.*

¶ Idem.

TEnemos por bien y mãdamos que los cõcejos y officiales e recaudadores que no ſeã tenidos de tener el pan y el vino, y las otras coſas que pertenecẽ a las nueſtras tercias mas de vn año dende el dia que lo reſcibieren. E ſi los arrendadores no lo demandaren en eſte termino que dende en adelante no ſean tenidos de los tener, y ſi ſe perdiere, o ſe dañare deſpues del dicho año que no ſean tenidos de pagar por ello, ſaluo a como menos valiere al tiempo que los touieren. E otro ſi que paſſado el dicho año que eſte el pan y el vino, y las otras coſas a coſta de los arrendadores y no de los concejos, ni de los officiales, ni d̃ los recaudadores.

¶ *Ley. IIII. Que lo que pertenesce al Rey de las tercias no arrienden los Prelados.*

¶ El Rey don Iuan, II. en Toledo. Año de mil cccxxxvj.

ORdenamos que ningunos, ni algunos Prelados, ni ſus vicarios, y cabildos, ni otro alguno por ellos no ſe entremetan de arrendar de aqui adelante la parte que a nos pteneſce de las nueſtras tercias, ni tomar, ni lleuar dello coſa alguna apartadamente ſo color de coronados, ni eſcuſados, ni mayordomias, ni ſacriſtanias ni Arcipreſtazgos, ni otra manera alguna. Y mandamos y rogamos a los Prelados que no ſe entremetan, ni conſientan a ſus vicarios y cabildos, ni a otro por ellos que ſe entremetã a lo que atañe a las dichas nueſtras tercias, ni tomen, ni lleuen, ni conſientan tomar, ni lleuar coſa alguna dello, ni por cauſa, ni razon dello.

Titulo. VI. De las tomas de las rentas del Rey.

¶ *Ley. I. Que ninguno impida, ni hable contra las rentas del Rey.*

MAndamos que ningunos, Duques, cõdes, Maeſtres, Marqueſes, Prior de S. Iuan, caualleros, y ricos hombres, no ſean oſados

de fazer tomas en los nueſtros marauedis de pedidos y monedas, ni fagan fablas, ni tengan otras maneras porque ſe pertur ben de cobrar los dichos marauedis de manera q̃ las nueſtras rentas no ſe menoſcaben. Y los recaudadores dellas las puedan libremente cobrar, y les ſea dado por ellos para lo cobrar todo fauor y ayuda, y mandamos que ſe põga embargo en los marauedis q̃ de nos han los dichos tomadores faſta que fagan pago de todo lo que aſsi ouierẽ tomado los dichos tomadores cõ las coſtas y daños.

¶ *Ley. II. Idem.*

¶ El Rey don Iuan Segundo.

ORdenamos que ſi algun cauallero, o hombre poderoſo, o otra perſona qualquier attentare de tomar los marauedis de nueſtras rentas y pechos y derechos en alguna ciudad, villa, o lugar que no ſea de los tales caualleros que el nueſtro arrendador, o fiel, o cogedor donde ſe aſſentare a fazer, o fiziere la dicha toma no la conſienta fazer, y luego requiera a los Alcaldes y alguaziles, o otros officiales d̃ la ciudad, o villa, o lugar donde eſto acaeſciere que lo defiendan y amparen y no conſientã que la tal toma ſe faga. E ſino lo fiziere aſsi que no le ſea reſcebida la tal toma, y ſi los Alcaldes, y alguaziles y otros officiales ſeyendo aſsi requeridos no defendieren al dicho arrendador y fiel y cogedor que no le ſean tomados los dichos marauedis que paguen los marauedis que aſsi fueren tomados con el doblo y para lo executar aſsi, mandamos dar nueſtras cartas. Y mandamos otroſi que ſi el concejo de la tal ciudad, o lugar tuuiere ſobre ſi la tal renta y conſitiere fazer la dicha toma y no diere fauor y ayuda ſeyendo requeridos del dicho arrendador y fiel que pague lo que aſsi fuere tomado con el doblo, y ſi la dicha toma fuere fecha, el nueſtro recaudador es tenido de requerir al dicho concejo, y officiales de la tal ciudad, villa, o lugar q̃ no lo conſientan y defiendan. Y ſi el dicho concejo y officiales no lo fizieren ſon tenidos de pagar la dicha toma al dicho recaudador. Y mandamos alos nueſtros cõtadores q̃ aſsienten y quiten la dicha toma a los que aſsi la tomaren con el tres tanto de qua-

leſ-

lesquier marauedis que de nos touieren, y de aquello fagan satisfazer al dicho concejo que la dicha toma pagare con las costas segun se contiene enel quaderno delas nuestras alcaualas.

¶ *Ley. III.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc xlvij.

MAndamos y ordenamos que demas de las penas contenidas en la ley ante de esta que qualquier que sin nuestra licencia y mandado tomare los marauedis de nuestras rentas, o otros qualesqer marauedis a nos perteneſciētes, si en los nuestros libros touiere algunos marauedis de juro de heredad, o por priuilegio situados por saluados en qualesquier ciudades, y villas y lugares de nuestros reynos que por nuestro mandado sean vendidos en publica almoneda, en la nuestra corte, dēde el dia quē ante nos, o ante nuestros contadores la dicha toma pareſciere, y se prouare, y se rematen fasta nueue dias primeros siguientes por tres terminos, y el postrimero por peremptorio. E sino abastare a la tomia el juro y heredad, o si la persona que la toma fiziere no lo tuuiere que por la misma via y forma que es dicha sean vendidos qualesquier marauedis que fueren fallados tener en nuestros libros, y sino bastare a la toma, o no los tuuiere en nuestros libros, sean vendidos otros qualesqer bienes, rayzes del tal tomador con el doblo segun las leyes de nuestros Reynos disponen. E si compradores no se fallarē delos dichos bienes los applicamos para la nuestra corona real, y los dichos bienes queremos que sean cōsumptos en nuestro patrimonio por el precio que en la nuestra corte pueden ser vendidos justa y razonablemente. Y mandamos q̄ los dichos bienes no sean restituydos a las dichas personas culpantes, ni por nos sea dellos fecha merced a otra persona alguna, ni a los dichos tomadores los podamos dar, ni satisfazer.

¶ *Ley. IIII.* *Idem.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. Año de mil cccc y lxij.

POR quāto algūas personas con gran osadia se atreuen a fazer toma de los dichos nuestros marauedis y rentas sin temor de las penas contenidas en las leyes ante desta.

te desta. Ordenamos que qualquier persona de qualquier estado, o condicion que sea que fiziere, o mandare hazer toma, o detencion, o impedimento, o secrestacion de nuestros pedidos y monedas, o moneda forera, o de otras nuestras rentas y pechos y derechos si el lugar donde se fiziere fuere del que lo tomare y mandare tomar, impedir, o embargar, o secrestar: que por el mismo fecho, sin alguna otra sentencia, ni declaracion aya perdido el dicho lugar, y sea applicado a la nuestra corona real. Y dende en adelante nos lo tomamos y mandamos tomar, assi como nuestra cosa propria, y no lo podamos restituyr, ni equivalencia, por el, y pierda mas qualesquier marauedis que de nos tuuiere de juro de heredad de merced, o en otra qualquier manera.

Y mandamos que el concejo donde la tal toma fuere fecha, la pague a nos otra vez, aunque la ouiere presentado ante los cõtadores mayores. Y sobre esto mandamos que sean prẽdados los tales concejos. E otrosi ordenamos que si la tal toma se fiziere en lugar de realengo, o abadengo, o behetria, que el tomador por el mismo fecho, pierda todos sus bienes, y sean applicados a la nuestra camara, no obstante qualquier prescripcion, o razon. E otrosi mandamos a todos los grandes de nuestros reynos que tienen, o tuuieren vassallos que fagan juramento de tener y guardar lo contenido en esta nuestra ley. Y porq̃ ninguno pretẽda ignorancia lo mãdamos assi pregonar: y que dos Procuradores de nuestros Reynos que por nos fuerẽ elegidos, vayan a tomar y rescebir el dicho juramento.

¶ *Ley. V. Que antes que el Rey supplique al Papa por las dignidades fagan juramento de no tomar sus rentas.*

El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

Cosa razonable y justa es que pues los Arçobispos y Obispos d̃ las Iglesias d̃ nuestros Reynos han de ser proueydos a nuestra supplicacion, que no tomen ellos, ni consientan tomar las nuestras alcaualas, ni los otros nuestros derechos, q̃ nos son, o fueren deuidos en las ciudades y villas y lugares de sus yglesias y dignidades. Porende ordenamos y mãdamos que de aquí

aqui adelante quando nos diere mos nueſtras ſupplicaciones, a qualeſquier perſonas, para que ſean proueydos delas tales dignidades antes que les ſean entregadas las tales ſupplicaciones fagan juramento ſolenne, por ante eſcriuano publico y teſtigos que no tomaran, ni occupa ran, ni mandaran, ni conſentiran tomar, ni occupar en las ciudades y villas y lugares de las dignidades è yglesias de que fueren proueydos en tiempo algu no las nueſtras alcaualas y tercias, ni los nueſtros pedidos y monedas. Mas que lo dexaran y conſentiran pedir y coger todo a los nueſtros recaudadores y arrendadores, o receptores, o a quien ſu poder ouiere llanamẽte, y ſin perturbacion alguna. Y que el teſtimonio deſto ſe entregue al nueſtro ſecretario al tiempo que entregare las dichas ſupplicaciones al que ouiere de ſer proueydo de la dignidad, o a ſu menſajero. E que antes no gelas entregue nueſtro ſecretario ſo pena que pierda el officio, y pague cient mil marauedis, para la nueſtra camara. E ſi deſde corte Romana, o en otra manera fueren proueydos, y que antes que tomen la poſſeſsion hagan el dicho juramento, y embien a nos el teſtimonio dello, y de otra guiſa los pueblos de ſus Dioceſis, no les acudan con las rentas de las tales dignidades.

¶ *Ley. VI.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toledo. Año de mil ccccxxxvj.

ORdenamos que ſi algũas perſonas de pequeño eſtado, fizierẽ la dicha toma por ſi, o por mandado de otro que paguen la dicha toma con las ſeptenas, y ſino tuuiere de que lo pagar cumplidamẽte que muera por ello, y otroſi que el ſeñor de la ciudad, villa, o lugar donde la tal toma ſe fiziere, ſea tenido de entregar al tal tomador a nos, o a quien nos mandaremos para que mandemos executar en el las dichas penas. E ſi no lo entregare que ſea tenido de pagar por el las dichas penas, y ſeã executadas en el y en ſus bienes, aſsi como ſi el miſmo ouieſſe hecho la toma. E ſi la tal toma fuere fecha en qualquier ciudad, villa, o lugar de nueſtra corona real, que aſsi miſmo el que fiziere la tal toma, la pague con las ſeptenas. E ſino tuuiere de que la pagar que muera por ello.

Ley

¶ *Ley. VII. Que los Prelados y caualleros fagan juramento de guardar las leyes que no se tomen, ni embarguen las rentas del Rey.*

¶ Idem.

MAndamos a los Prelados, Duques, Condes Marqueses, maestres delas ordenes y Prior de sant Iuan y a todos los caualleros, y ricos hombres, dueñas y donzellas que agora estan en nuestra corte que fagã luego juramento y pleyto homenaje ante nos de cumplir la dicha ley, y de dar fauor y ayuda para la execucion della: y mandamos dar nuestras cartas para los que no estan en la nuestra corte, para q̃ hagan el dicho juramẽto y pleyto omenaje ante las justicias de los lugares donde estuuierẽ. Ca nos entendemos cumplir y executar las dichas penas en los que fizieren las dichas tomas y delas no perdonar.

¶ *Ley. VIII. Que los lugares de behetrias, no consientan tomar los marauedis de las rentas del Rey.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccclj.

MAndamos, y defendemos que ningunos lugares de behetrias den lugar, ni consientan a caualleros, ni a otras personas, aunque los tengan en su encomienda por behetrias que no puedan tomar ni tomen los marauedis de las nuestras alcaualas, ni tercias, ni pedidos, ni monedas, ni otros pechos, ni derechos, so pena que por el mismo hecho pierdan la libertad que han por behetrias, y sean y finquen realengos de nuestra corona real sin auer nõbre, ni priuilegio de behetria. Y de mas si la tal behetria fuere llamada para yr a la cabeça de la merindad, seyendo aquella de señorio para que ayan de lleuar los marauedis de las nuestras rẽtas, y para hazer execucion en sus personas y bienes sobre ello. En tal caso no seã tenidos de yr al tal llamamiẽto, mas que en el lugar mismo, quier sea de behetria, o de abadengo, o de orden, o de señorio sean tenidos de dar y pagar los tales marauedis, al nuestro arrendador por nuestras cartas y mandamientos cada y quando que por ellos fueren requeridos. Y mandamos, que los juezes y merinos de las dichas ciudades y villas y lugares de señorio no ayan conoscimiento, ni execuciõ de nuestras rentas, alcaualas y tercias pedidos y monedas, y otros nuestros pechos y derechos de las villas y luga-

lugares de señorio no ayan conoscimiẽto, ni execuciõ de nuestras rẽtas: alcaualas y tercias pedidos y monedas, y otros nuestros pechos y derechos de las villas y lugares de behetrias y ordenes y abadengos y otros señorios: y que los concejos de las dichas villas y lugares no vayan sobre ello ante ellos a juyzio, ni los merinos y Alguaziles dellas no puedan yr, ni embiar a las executar. Y otrosi mandamos que los nuestros arrendadores, y recaudadores, puedan emplazar a los concejos y vezinos de las dichas behetrias y ordenes y abadengos: y otros señorios ante los juezes y Alcaldes de las nuestras ciudades villas y lugares: mas cercanos de las dichas villas y lugares, y los concejos dellos, sean tenidos de yr, o embiar a los dichos llamamientos, y emplazamientos: y que los Alguaziles de las dichas nuestras ciudades y villas, los puedan appremiar y executar por las dichas rentas: para lo qual les mandamos dar nuestro poder cumplido.

¶ *Ley. IX. Que los lugares de behetria no paguen las rentas del Rey a su comendadero, si no que lo paguen otra vez.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Nieua. Año de lxxij.

MAN damos a todos los concejos de las villas y lugares de behetrias de nuestros Reynos, que de aqui adelante, no consientan tomar, ni pagué a sus señores, ni comendaderos las nuestras alcaualas y tercias y pedidos y monedas, y moneda forera, ni otros pechos y derechos a nos pertenecientes, ni cosa alguna dello, y los paguen llanamente a nuestros recaudadores y arrendadores y receptores al tiempo que por nos les fuere mandado: y que no los paguen a sus señores, saluo por las nuestras cartas de libramientos. Y que dexen y consientan libremente a los nuestros recaudadores y arrendadores, y receptores presentar nuestras cartas de recudimientos y receptorias, y vsar de sus officios entre ellos. Y si assi no lo fizieren mandamos que sean tenidos de nos pagar otra vez las dichas alcaualas, y tercias y pedidos y monedas y moneda forera, y otros qualesquier nuestros pechos y derechos, y cada vna cosa dello, aunque muestren que lo pagaron a su señor y comendadero: y que les hizo toma dello por fuerça,

y pue-

y pueſto que mueſtren, o q̃ ayan preſentado la toma, o tomas dello ante nos, o ante los nueſtros contadores mayores, en qualquier tiempo.

¶ *Ley. X.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Biruieſca.
¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid.
Año de mil cccc xlvij.

POR quãto nos es fecha relacion que algunos cõcejos y perſonas cõ grã oſadia y atreuimiento en gran deſeruicio nueſtro y daño, y mẽguamiento de nueſtras rentas y pechos y derechos ſe han entremetido y entremeten de tomar y embargar los marauedis delas nueſtras rentas y alcaualas y tercias martiniegas è yantares y eſcriuanias y almoxarifazgos, y diezmos de la mar y otras nueſtras rẽtas y pechos y derechos. Y que no las conſienten coger, ni recaudar a los nueſtros fieles, ni arrendadores. Porende mandamos y defendemos que ningunos, ni algunos, aſsi Prelados, como Duques y Condes y maeſtres de las ordenes, y Prior de Sant Iuan, y todos los ricos hõbres y caualleros y dueñas y dõzellas, y otras qualeſquier perſonas de qualquier ley eſtado, o condiciõ que ſean que no ſe entremetan de tomar, ni embargar por ſi, ni por otros las dichas nueſtras rentas y pechos y derechos ordinarios, y extraordinarios. Y defendemos a todas las ciudades, villas y lugares de nueſtros Reynos y ſeñorios, a los recaudadores y arrendadores, y fieles y cogedores y otras perſonas qualeſquier, que no den, ni recudan con marauedis algũos a perſona alguna ſin libramiento de los nueſtros contadores y theſoreros y recaudadores, ſegun nueſtra ordenãça. Y el que lo cõtrario fiziere que lo pague con el doblo a nos. Y el que lo pagare ſin premia, o fuerça que le ſea fecha que lo pague otroſi cõ el doblo a nos. Y porque nos ſeamos ciertos de las tales tomas q̃ aquellos a quien fueren tomadas, ſean tenidos de guardar las ordenanças q̃ el ſeñor Rey don Iuan primero hizo en las cortes de Biruieſca, ſegun ſe contiene de yuſo en la ley ſiguiente. Y mãdamos que el que tuuiere, o embargare los dichos nueſtros marauedis deſque fuere requerido por nr̃as cartas, o de nueſtros contadores theſoreros, y recaudadores, y por los que lo ouieren de recaudar por ellos, o

por

por ellos,o por qualquier dellos que tornen con el doblo la dicha toma, o embargo y ſino lo quiſierẽ fazer faſta treynta dias que por el meſmo fecho pierdã todos y qualeſquier officios y tenencias y mercedes e raciones y quitaciones y martiniegas que de nos tuuieren. Y ſi otra vez fuere requerido que pague lo q̃ aſsi tomo con el doblo,y ſino lo fiziere dentro de otros veynte dias, que por el meſmo fecho pierda el ſeñorio de todos los lugares q̃ ouiere en nueſtros Reynos:los quales deſde agora applicamos a nueſtra corona real. Y otroſi mandamos que el concejo,o pſona, o perſonas a quiẽ fuere fecha la dicha toma: ſean tenidos de guardar la dicha ley de Biruieſca,y notificar la toma a los nueſtros contadores mayores en el termino contenido y limitado en la dicha ley. Y mandamos que luego que fuere notificada la dicha toma a los dichos nueſtros contadores prouean luego embiando mandar aquel,o aquellos que la ouieſsẽ fecho: que tornen y reſtituyan lo que aſsi tomaron y embargaron, ſegun el tenor de la dicha ley. Porque ſino lo fizieren:nos mandaremos proceder contra ellos y contra ſus bienes, ſegun el tenor de la dicha ley. Lo qual ſean tenidos de hazer y fagan los dichos nueſtros contadores mayores dentro de treynta dias primeros ſiguientes del dia que la tal toma les fuere notificada: ſo pena de perder los officios, por el meſmo fecho.

¶ *Ley. XI.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Biruieſca.

ORdenamos, y mandamos, que ſi algunos marauedis de las nueſtras rentas: pechos y derechos fueren tomados por caualleros,o hõbres poderoſos,o otras perſonas algunas,o otras coſas de las nueſtras rentas y pechos y derechos que el arrendador ſea tenido de hazer ſaber al recaudador la toma que aſsi fuere fecha faſta el termino que le ouieren de fazer la paga de aquel tercio en que le fue fecha la dicha toma: y ſino lo fiziere, que no le ſea reſcebida en cuenta la tal toma:y el recaudador deſque le fuere fecho ſaber la tal toma, que ſea tenido de lo hazer ſaber al Rey, o al ſu conſejo, o a ſus contadores mayores, faſta vn mes, porque

luego prouean poniẽdo embargo en los marauedis q̃ la tal persona que la tal toma fiziere tuuiere de nos, y en sus bienes do quier que los tuuiere, para que paguen todo lo que assi tomaré cõ el doblo a menos de las otras penas a que es tenido segun derecho.

Titulo. VII. De las ferias francas.

¶ Ley Primera. Que ninguno vaya a feria franqueada.

¶ El Rey don Enrique IIII. en Madrid.

¶ Idem.

¶ En Toledo. año de lxij.

ORdenamos, q̃ ferias francas y mercados francos, no sean, ni se fagan en nuestros Reynos y señorios, saluo la nuestra feria de Medina, y las otras ferias, que de nos tienen mercedes y priuilegios cõfirmados, y en nuestros libros assentados. Y qualesquier que algũas otras ferias, o mercados franqueados fueren cõ sus mercadurias: que pierdan las bestias: y mercadurias: y de mas que pierdan todos sus bienes muebles y rayzes. La tercia parte para la nuestra camara: y la otra tercia parte para el accusador, y la otra tercia parte para el juez que lo juzgare.

¶ Ley, II. Que los que fueren a vender mercadurias a ferias y mercados francos, paguen el alcauala en el lugar donde salieren.

ORdenamos y mandamos que qualquier, o qualesquier que fueren a vender mercadurias qualesquier, a qualesquier villas, o lugares y ferias, o mercados frãcos: paguen el alcauala de las tales mercadurias en el lugar donde salieren con ellas para las lleuar a vender a las tales villas y lugares, ferias y mercados francos, no embargante que muestren que pagaron el alcauala dellas en las tales villas y lugares y mercados francos[a]. Y esso mesmo, que los que compraren, qualesquier cosas y mercadurias en las tales villas y lugares, y mercados francos: q̃ seã tenidos de pagar y paguen el alcauala dellas en las tales ciudades villas, y lugares donde las traxerẽ y lleuarẽ y sacaren de las tales villas y lugares y mercados francos y ferias: no embargãte q̃ muestren la tal alcauala auer seydo

[a] ¶ *Mercados francos.* Intelligenisi tales exemptiões, essent scripte in libris *del saluado.* vt habetur ĩ. l. 117. quaterni gabell. Celsus in repertorio legum regni, verbo. *Alcauala.* vers. 112.

seydo pagada en las tales villas y lugares y mercados francos. Y porq̃ es gran deseruicio nr̃o hazerse las tales franquezas en daño y menoscabo de nuestras rẽtas. Y porque sabido lo susodicho se escusara la gente de yr a comprar y vender a los tales lugares y ferias y mercados francos: mandamos que se guarde assi esta ley: segun que de suso se contiene, assi en las villas y lugares de nr̃os Reynos y señorios realengos como abadengos y señorios. Pero no se entiẽda, saluo en las villas y lugares y ferias y mercados que los señores dellas, y otras qualesquier personas las franqueã de alcauala en todo, o en parte: mas no aya lugar y se entienda en las villas y lugares y ferias y mercados que no son francos en todo, o en parte en caso que los arrendadores dellas fagan alguna quita a los q̃ende comprarẽ y vendieren despues que ay fuerẽ con sus mercadurias. Y mãdamos a los nuestros contadores mayores q̃ lo pongã y assientẽ assi por condiciõ y ley en los nr̃os quadernos de alcaualas: porque se guarde assi en los lugares y villas y ciudades y lugares de señorio.

¶ *Ley. III.* *Idem.*

HEConfirmado por el dicho Rey don Iuan en Madrigal, año de treynta y ocho. Y mando q̃ qualquier q̃ lo contrario fiziere aya perdido y pierda por el mismo fecho los marauedis que de nos tienẽ en los nr̃os libros: assi en tierra como en merced, o en otra qualquier manera. E si en nuestros libros cosa alguna no tuuiere, q̃ por el mismo fecho aya perdido, y pierda el lugar q̃ tuuiere en q̃ assi fizierẽ la dicha feria, o mercados frãcos. Y de mas q̃ las personas que a las tales ferias, o mercados francos fueren incurran en la pena de la dicha ordenança. Y mandamos que las dichas leyes se guarden. Y mandamos dar nuestras cartas para los señores de los dichos lugares sobre la dicha razon. Las quales mãdamos, que sean publicadas y pregonadas publicamente en los tales lugares y en sus comarcas, porque venga a noticia de todos, porque dello no pretendan ignorancia.

¶ *Ley. IIII.* *Idem.*

EL señor Rey don Enrique Quarto, que santa gloria aya en las Cortes que hi-

zo en Nieua, Año de ſetenta y tres, a peticion delos Procurado res del Reyno, reuoco e dio por ningunas todas y qualeſquier ferias, y mercados francos en todo, o en parte de que auia dado y otorgado a qualeſquier ciudades y villas y lugares por ſus cartas y prouiſiones, alualaes, o en otra qualquier manera, dende quinze dias de Septiembre del año de ſetẽta e quatro, exceptos los mercados de las ciudades de Toledo y de Segouia, por ſer lugares de acarreo.

¶ Ley. V. Que ninguno vaya a las ferias y mercados francos.

EL Rey don Iuan Segundo en Valladolid, año de quarenta y ſiete, confirmo las dichas leyes: y de mas mando que ningunas perſonas de ſus ciudades y villas y lugares fueſſen a las dichas ferias y mercados francos, ſo las penas en las dichas leyes contenidas.

¶ Ley. VI. Idem.

EL ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano: en las Cortes que fizo en Nieua, año de ſetenta y tres, a peticion de los Procuradores de las ciudades y villas de nros Reynos: tomo ſo ſu guarda y ſeguro amparo y defendimiẽto real, todas y qualeſquier perſonas y a ſus bienes de los q̃ fueſſen a las ferias de Segouia, y de Medina del Campo, y de Valladolid, y de otras ciudades, y lugares de la nueſtra corona Real que tienen otorgadas ferias de antes del año de lxxiiij, aſsi por el dicho ſeñor Rey don Enrique, como por otros Señores reyes de glorioſa memoria nueſtros progenitores: y mãdo que por obligaciones, ni por deudas que qualeſquier cõcejos, ni perſonas ſingulares dueſſen a qualeſquier perſonas, ni por ſus cartas, o otras ſentencias que ſobre ello tuuieſſen los creedores: no pudieſſe ſer fecha toma, ni repreſaria, ni execuciõ, ni priſion en las dichas pſonas delos q̃ fueſſen a las dichas ferias por yda a las dichas ferias: y por la eſtada y tornada dellas, ſaluo ſi fuere por deuda propria aquellos que por ſi ſe han obligado eſtonces, que ſe haga por via ordinaria, y no en otra manera, ſo pena que qualeſquier q̃ lo contrario fizieren, cayan e incurrã en las penas q̃ caen los q̃ quebrantan tregua y ſeguro pueſto por ſu Rey ſeñor natural. y de mas q̃ las juſticias

cias que sobre ello fueren requeridas luego que lo supieren tornen y restituyan los tales bienes a los que les fueren tomados: y delibren las personas sin costa y dilacion alguna que pierdan los officios, y paguen las costas dobladas al que rescibio el daño.

Titul. VIII. De los concertadores y escriuanos de priuilegios.

¶Ley. I. De las ordenanças que han de guardar los concertadores y escriuanos de priuilegios.

MAndamos, que los nuestros concertadores y escriuanos de priuilegios guarden la orden y forma siguiente, so las penas de yuso contenidas. Primeramente, que los cõcertadores y los escriuanos de priuilegios jurẽ de hazer su officio bien y lealmente. Que se junten cada Miercoles despues de comer a las tres horas despues de medio dia vna semana en casa de vno, y otra semana en casa de otro para entẽder y despachar las cosas que son de su officio, so pena que el que no se juntare como dicho es, pague por cada vez dos florines de oro, saluo si tuuiere legitima escusacion. Que no señalen confirmaciõ alguna sin que todos esten juntos, y examinen juntamente si el tal priuilegio, o merced deua ser confirmada, so pena que el que lo contrario fiziere pague por cada vez quatro florines de oro. Que no confirmen priuilegio alguno, ni carta de merced que no se deua cõfirmar, so pena que paguen la quantia del tal priuilegio, o merced: y que restituyan los derechos que lleuaren por ella con el quatro tanto.

Que no lleuen mas derechos de los que les estan tassados: so pena que por la primera vez paguen lo que de mas lleuaren cõ el diez tanto: y por la segunda q̃ no puedan vsar mas del officio.

Que no resciban dadiua, ni presente, ni agradescimiento alguno de persona alguna q̃ con ellos aya de librar en este dicho officio, ni pedido, ni de grado offrescido directè vel indirectè, por si, o por otro, saluo cosas de comer, y de beuer en pequeña quantidad offrescidas despues que los librantes fueren enteramente librados, y despachados: so pena que por la primera

vez paguen lo que anſi reſcibieren con diez tanto, y por la ſegũda vez que no pueda vſar mas del officio.

Que la meytad deſtas dichas penas ſean para la nueſtra camara: y la meytad para quien lo accuſare. En las quales deſde agora cõdenamos al que en ellas o en qualquier dellas cayere: y queremos que ſean tenidos in foro conſciẽtiæ de las pagar: ſin que ſean, ni eſperen ſer en ellas condenados por ningun juez. Que juren de pagar las dichas penas ſi en ellas cayeren, y que no reſcibiran a vſar del officio a ninguna perſona ſin que primero jure aqueſto: y que reuelarã a nos vnos de otros lo que dello ſupieren.

Titul. IX. De las coſas vedadas.

¶ Ley. I. Que no ſaquen cauallos fuera del Reyno.

¶ El Rey don Alonſo en Alcala. A Era de mil cccl xxxvj.

Ordenamos y mãdamos, que porq̃ los naturales de nueſtros Reynos eſten apercebidos para la guerra de los Moros. Y otroſi, porque ayan prouecho de las criãças de los cauallos que fizieron, es nr̃a merced de no otorgar ſaca de cauallos para fuera de nr̃os Reynos. Y qualquier q̃ los ſacare q̃ nos de el diezmo del valor dellos, y q̃ las nr̃as guardas ſe põgan en los mojones de los cabos d̃ nr̃os Reynos alli dõde fue vſado y guardado en el tiẽpo de los Reyes donde nos venimos y en el nr̃o: y no en otro lugar. Y los q̃ los ſacaren ſaluo por los puertos, o lugares ciertos, q̃ por la primera vez pierdã los bienes ſi ouieren bienes de quantia de mil mr̃s, o dende arriba. E ſino ouierẽ la dicha quãtia q̃ ſe ſalgã fuera de los dichos nr̃os Reynos por cinco años. E ſino ſalieren fuera del Reyno que los maten por ello. Y por la ſegũda vez qualquier que los ſacare, que lo maten por ello. Y quiẽ ſacare potros de menos de quatro años, o yeguas por puẽrto acoſtũbrado, o por fuera del, como dicho es, que incurra en la pena ſuſodicha. Y eſto ſe entienda de los cauallos y potros, aſsi en los fidalgos, como en los otros.

¶ Ley. II. Que las viandas anden ſueltamente por todo el Reyno.

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid: Año de mil cccc xlij.

¶ El Rey don Enrique II. en Toro.

El Rey

¶ El Rey don Enrique Quarto.
¶ Idem.

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cccl xxxvj.

NO tan solamente conuiene a nos fazer leyes sobre los de nuestro señorio, mas aun conuiene hazer leyes sobre los q̃ no son de nuestro señorio, y entrã en los nuestros Reynos: contra lo que por nos es defendido. Porende mandamos q̃ las viandas anden sueltamẽte por todos nuestros Reynos. Y que ningunos señores, ni concejos, ni otras personas no fagan ordenamientos sobre ello. E si los han fecho que los desfagan. Y mandamos que por todas las ciudades y villas y lugares de nuestros Reynos que sea pregonado y ninguno sea osado de lo quebrantar: so pena de la nr̃a merced y de los cuerpos, y de perdimiento de los bienes.

¶ *Ley. III. Que no se pueda vedar la saca del pan.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

POrque ygualmente deuemos proueer alas nuestras ciudades y villas, y lugares de nuestros Reynos y señorios, porque no resciba agrauios. Ordenamos y mandamos q̃ no se pueda vedar la saca del pan en ninguna, ni alguna ciudad, villa, o lugar de los dichos nuestros Reynos, assi en lo realengo como en los señorios. E mandamos q̃ libremente se pueda sacar el pan y saque de vn lugar a otro, y que la saca sea comun en todos los nuestros Reynos. Y que ninguno tenga poder dela vedar sin especial licencia y mandado nuestro.

¶ *Ley. IIII. Del juramento que deuen hazer los Alcaldes de las sacas.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Cordoua. Año de mil ccccl v.

ORdenamos, y mandamos q̃ los nuestros Alcaldes de las sacas ante que vsen de los officios hagan juramento ante nos, o ante los del nuestro consejo, que no daran poder de las alcaldias, a los que tuuieren arrẽdadas las rentas de los diezmos y aduanas, ni a hõbres suyos, saluo que ellos mesmos vsaran de los dichos officios, o los darã a hombres proprios suyos: y que no los arrendaran. E si los dichos Alcaldes el dicho juramento no fizierẽ, o lo contrario fizieren que por el mesmo fecho ayan perdido y pierdã los officios. Y demas que no sean auidos, ni tenidos por nr̃os alcaldes delas dichas sacas,

ni vſen con ellos, ni con otros por ellos enlos dichos officios.

¶ *Ley. V. Quales deuen ſer las guardas de las coſas vedadas.*

¶ El Rey don Enrique I I. en Burgos.

MAndamos que las nueſtras guardas que ſon o fueren pueſtas para guardar las coſas vedadas que ſean naturales de las nueſtras ciudades y villas y lugares de nueſtros Reynos: y que ſean ricos y abonados: porque por los yerros que fizieren los podamos caſtigar. Y que eſtos no ſean oſados de conſentir ſacar, ni ſaquen fuera de los nueſtros Reynos las coſas vedadas por eſtas nueſtras leyes.

¶ *Ley. V I. Que ninguno ſaque cauallos, ni otras beſtias fuera del reyno.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara. AEra de mil cccxc.

¶ El Rey don Enrique. I I I. en Tordeſillas. Año de mil cccc y iiij.

ORdenamos q̃ en qualquier de los nr̃os Reynos, o fuera dellos: aſsi caualleros como eſcuderos, o otras perſonas que ſacaren caua llos, ni rocin, ni yegua, ni potro, ni mula, ni muleto, ni muletos, ni muletas grãdes, ni pequeñas: aſsi de freno como de albarda y cerriles: quier ſea alcayde, o merino, o otro qualquier de nueſtros officiales, o otra qualquier perſona de qualquier eſtado, o condicion que ſean: que pierda todo lo que aſsi ſacare, y de mas que pierda todos ſus bienes y padezca pena de muerte, ſaluo ſi las dichas beſtias cauallares, y mulas eſtuuieren eſcriptas en el libro de las ſacas.

¶ *Ley. V I I. Que los Alcaldes, ni otras perſonas no ſaquen cauallos. &c.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Enrique. I I. en Burgos.

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara. AEra de mil cccxc.

¶ El Rey don Enrique. I I I. en Tordeſillas. Año de mil cccc y iiij.

OSadia y atreuimiento es occaſion, porque aſsi algunos nueſtros naturales como otros yerran y hazẽ contra nueſtro ordenamiẽto. Porende mãdamos que qualquier de los nueſtros Alcaydes, ni otras perſonas que ſacaren cauallos, o otras coſas algunas de las coſas vedadas por eſtas leyes para las poner en ſaluo a aquellos que las lleuan, mandamos que pierdan los bienes, y muerã por juſticia.

¶ *Ley. V I I I. Contra los que ſe ayuntan a ſacar cauallos y coſas vedadas.*

¶ El Rey don Iuan. I I. en Guadalajara. AEra de mil cccxc.

ACaeſcen muchos males y yerros por las fuerças y atre-

atreuimientos no derechos no ser corregidos. Porende ordenamos que si muchos se ayunta ren de nuestros Reynos a sacar cauallos y para se defender de las guardas para que no los puedan prender. Mãdamos que las guardas y los officiales d̃ los nue ſtros lugares, o qualquier dellos que lo primero supierẽ: que hagan repicar las campanas del lu gar donde primero acaesciere: y que repiquẽ en todos los nuestros lugares de la comarca que lo dixerẽ, y vayan empos dellos a boz de apellido. E qualesquier que los pudieren auer que los to men, y a todo quanto lleuaren, y les prendan los cuerpos y los entregen al nuestro Alcalde de las sacas, o a los que los ouieren de auer por el, y lo que les toma ren que sea para nos: y ellos que muerã por justicia. Y que aquel lugar do primeramente llega ren los que fuerẽ empos dellos a repicar las campanas que sean tenidos los officiales de aquel lu gar de fazer repicar, y de yr lue go con ellos, y los concejos que seã luego tenidos de hazer mo uer todos aquellos que fueren para armas tomar: y los otros lu gares de las comarcas que oye ren repicar, que vayã alla todos los officiales y concejos, segun dicho es: dexando gentes en los lugares porque queden guarda dos para nuestro seruicio: si en tal manera fueren los lugares q̃ ayan menester guarda. Y los of ficiales que lo assi no cumplierẽ pechen seys cientos marauedis: y los concejos que fincaren que alla no fueren, o no quisierẽ yr que pechen seys mil marauedis si fuere ciudad, o villa. E si fuere aldea: que pague seys ciẽtos ma rauedis: y las personas que fue ren para armas tomar y alla no fueren: que pechen. ccc. marauedis cada vno, y que el Alcalde de las sacas prenda por estas penas. E si por ventura alguno de los sacadores de las dichas cosas ve dadas fuyere y se encerrare en alguna ciudad, o villa, o lugar, o castillo de los nuestros Reynos: y en las casas y palacios de los Prelados y grandes caualleros, y otros escuderos de nuestro se ñorio por se delibrar de la pena.

Mandamos, que los Alcaldes[a] y merinos, y otros officiales qua lesquier de las ciuda des y villas y lugares do acaesciere, o qual

[a] *Alcaldes.* ad de. l. 2. tit. 16. lib. 8. infra & ibi dixi in gl. 1. &. l. 11. in le gibus, *de la hermandad.* oĩ no videda ad huius. l. inter pretationẽ.

quier dellos que fueren requeridos por el nueſtro Alcalde de las ſacas, o por los que lo ouierē de auer por el: ſean tenidos de requerir y eſcudriñar cada vno en los lugares do tuuiere juriſdicion do quier que dixere el nueſtro Alcalde que eſtan los malhechores, y los prendan y les tomen quanto les hallaren, y los entreguen luego con quāto les fallarē al dicho Alcalde, o aquel o aquellos que lo ouieren de auer por ellos. Otroſi que los Alcaydes dlos caſtillos y caſas fuertes dōde alguno de los tales malhechores que ouierē errado en las dichas ſacas ſe encerraren, q̄ los dichos alcaydes y los que tuuieren los dichos caſtillos, ſean tenidos de los entregar al dicho nueſtro alcalde, o al que lo ouiere de auer por el cō todo lo que ouiere traydo al dicho caſtillo, o caſa fuerte, o conſientan entrar al dicho alcalde de las ſacas o al que lo ouiere de auer por el cō vn eſcriuano y dos hombres por teſtigos, y eſcudriñen el caſtillo, o caſa fuerte, y entren y eſten y ſalgan en el dicho caſtillo ſaluos y ſeguros. Y eſto miſmo mandamos que ſean las caſas y palacios de los ricos hombres y caualleros, y dueñas y donzellas y hijos dalgo. E donde no lo quiſieren aſsi fazer y conſentir, mandamos que ſean tenidos a pagar todo lo proteſtado por el dicho nueſtro alcalde, o ſu lugar teniente de ſus bienes, o les ſean deſcontados de ſus tierras que qualquier dellos de nos tenga. E ſi los tales malhechores ſalieren fuera de nueſtro ſeñorio que no los puedan tomar: que nos lo embiē dezir, porque nos mandemos ſobre ello lo que la nueſtra merced fuere.

¶ *Ley. IX. Que ſe puedan vender cauallos y beſtias doze leguas aquende el puerto.*

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara. A Era de mil cccxc.

¶ El Rey don Enrrique. I I. en Tordeſillas. Año de mil cccc y iiij.

GRandes agrauios ſe harian a los nueſtros naturales, y alguna de las ciudades y villas y lugares delos nueſtros Reynos: que en las ferias no compraſſen, ni vendieſſen. Mādamos que todos los vezinos y moradores de nueſtro ſeñorio puedan comprar y vender y traer cauallos y rocines y yeguas y potros y otras beſtias mulares ſueltamēte ſin embargo, ni pena alguna, en las ferias, y en todos los otros lugares del nueſtro

nueſtro ſeñorio, que ſon aquen de doze leguas de los mojones de los nr̃os Reynos, y que aqueſtos no les pongan embargo los nueſtros Alcaldes de las coſas vedadas, ni los que por ellos han de coger, ni otro alguno. El rey don Iuan I. en las veynte leguas.

¶ *Ley. X. Que ninguno pueda dar, ni trocar, ni mandar en ſu teſtamento cauallo, ni beſtia a ningun eſtrangero.*

¶ El Rey don Iuan. I. ¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique. III. en Tordeſillas.
Año de mil cccc y iiij.

GVardar deuemos a los hombres de toda occaſion de obrar mal y de toda infinita colorada q̃ lo pueda hazer. Y porende tenemos por bien que ninguno de nueſtro ſeñorio, ni de fuera del no pueda vender, ni dar, ni trocar, ni mandar en ſu teſtamento beſtias cauallares y mulares a otro hombre de fuera de nueſtro ſeñorio. Y defendemos a todos los de fuera de nueſtro ſeñorio, que no los compren, ni troquẽ, ni reſciban por donaciõ, ni por teſtamento, ni de otra manera qualquier de los del nueſtro ſeñorio. E quien contra eſto fiziere, que pierda el cauallo, o rocin o yegua, o potro, o beſtias mulares que deſta manera enagenare. E la meytad de ſus bienes, y q̃ muera por juſticia. Y los de fuera de nueſtro ſeñorio que contra eſto fizieren: que les tomẽ el cauallo, o rocin, o yegua, o potro, o todo quanto les fallaren, y mueran por juſticia.

¶ *Ley. XI. De los que pueden vender cauallos, y otras beſtias en las doze leguas de los mojones del Reyno.*

¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique. II. en Burgos.

RAzones claras deue auer la ley para que los hombres la entiendan: y ſe puedan guardar de yerro. Porende mandamos que ſi cauallo, o rocin, o yegua, o potro, o otra beſtia mular quiſiere vender, o trocar alguno en las doze leguas de los mojones de nueſtros Reynos a hombre de nueſtro ſeñorio, que lo puedan hazer ſeyendo hombre abonado aquel a quien lo vendiere haziẽdo la vẽdida ante el Alcalde del lugar: y ante el eſcriuano publico que para eſto fuere nombrado por el Alcalde de las ſacas. E ſi aſsi no lo hiziere, que pierda todos ſus bienes, y lo maten por ello.

¶ *Ley. XII. Que los que tuuieren cauallos, o otras beſtias en las doze leguas, que las eſcriuã.*

¶ El Rey don Iuan. I. ¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique. III. ¶ Idem.

Tene-

TEnemos por bien que qualquier de fuera de nueſtro ſeñorio que no ſea vezino, o morador en la tierra que tuuiere en qualquier manera cauallo, o rocin, o potro, o beſtias mulares en las dichas doze leguas que lo eſcriua, ſino q̃ lo pierda, y le tomen todo quanto le fallaren por la oſadia que hizo envſar contra eſte nueſtro ordenamiento, y muera por ello, ſaluo ſi les ouiere traydo de fuera de nueſtro ſeñorio y fueren eſcriptas, ſegun de ſuſo por nos es declarado.

¶ *Ley. XIII.* *Idem.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Enrique III. ¶ Idem.

PRoueer deuemos a los nueſtros naturales de remedio, tal que no aya ocaſion de errar, ni venir contra eſte nueſtro defendimiento. Porende ordenamos y mãdamos que todos los vezinos y moradores en las dichas doze leguas, aſsi caualleros y eſcuderos, como otras perſonas qualeſquier, de qualquier ley, eſtado, o condicion, que eſcriuan cada vno dellos en los lugares do moraren, o morare el ſeñor con quié biuiere ſi fuere en villas y lugares. E ſi moraren en las alcarias que ſean terminos de otros lugares, en los lugares cuyos terminos fueren: ſean tenidos de eſcreuir ante vn Alcalde, y vn eſcriuano con teſtigos: el qual eſcriuano ſea nombrado por el Alcalde de las ſacas: todos los caballos: rocines y yeguas, o potros de año arriba que ay ouiere: eſcriuiendo las ſeñales y las colores en vn libro que tengan para eſto apartado, y ſi eſtos moradores en las dichas doze leguas, truxeren de dentro de los nueſtros Reynos algunas beſtias mayores, o menores: que ſean tenidos de las eſcreuir en lugar que aya juriſdicion como dicho es: haziendo mencion como fueron eſcriptos a la entrada: y no faziendo lo aſsi, los ſobredichos que los pierdan: y las pueda tomar el nueſtro Alcalde. Y mandamos al eſcriuano, que el Alcalde de las guardas para eſto tomare, q̃ lo eſcriua luego cada que fuere requerido, ſo pena de ſeſenta marauedis, por cada vez que no lo eſcriuiere, y que lo prenda por ello el dicho Alcalde, y los tenga para hazer dellos lo que nos mandaremos.

Ley

¶ *Ley. XIIII.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. ¶ Idem.

¶ El Rey don Enrique Tercero.

Atar deue hõbre por do los nueſtros naturales ſean mas guardados de errar guardando el prouecho de los nueſtros Reynos. Por ende mandamos que todos los de nueſtro ſeñorio que tienen cauallos, o rocines, o yeguas, o potros en las dichas doze leguas: ſeã tenidos de los eſcreuir en el primer lugar q̃ llegaren que ſea ſobre ſi en que aya Alcalde, y eſcriuano ante tres teſtigos: y eſcriuiẽdo las colores, y ſeñales dellos ſegun dicho es. Y eſtos que puedã andar dentro de las doze leguas trayẽ do carta de vezindad del concejo del lugar do mora: ſellada del ſello del concejo, y ſignada de eſcriuano publico como ſon vezinos de aquel lugar y traya dos abonados: y ſi tales no fuerẽ los que metieren las dichas beſtias: en las dichas doze leguas y tales cartas de vezindad no truxeren y no fuerẽ conoſcidos por raygados y abonados, que eſtos tales queden fiadores al Alcalde de las ſacas, o ſu lugar teniẽte de tornar la dicha beſtia, o beſtias. Pero que ſi quiſiere ſalir fuera del Reyno: aſsi los que truxerẽ las cartas de vezindad, como los que dieren fiadores al dicho Alcalde que ſean abonados en el tres tanto que valierẽ las dichas beſtias que ſacan: y que las tornaran al Reyno por aquellos lugares y puertos por donde las ſacaron: y ſi aſsi no lo fizierẽ que pierdan los cauallos y rocines y yeguas y potros que lleuaren. Otroſi tenemos por biẽ que todos aquellos que fizieren eſcreuir que tienen los dichos cauallos y rocines y yeguas y potros en las dichas doze leguas, q̃ ſean tenidos de dar cuenta dellos al Alcalde de las guardas de las ſacas, o a los que lo ouierẽ de auer por ellos: porque ellos puedan ſaber ſi los ſacaron, o vendierõ a hombre de fuera de nueſtro ſeñorio, o del nueſtro ſeñorio que no fueſſen abonados.

¶ *Ley. XV. De los que traen cauallos de fuera del Reyno.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Iuan. I. en Guadalajara. AEra de mil cccxc.

Andamos, q̃ qualquier que truxere de fuera de nueſtro ſeñorio cauallo o yegua, o potro, o beſtias mulares de freno, o de albarda, o cerriles que a la entrada del Reyno,

no, que lo escriua en el primero lugar q̃ quiere Alcalde, o escriuano ante ellos, o ante testigos, que escriua el escriuano de las sacas las colores y señales dellas, segun dicho es. Y que haziendo lo assi que puedan andar por el dicho nuestro Reyno con ellos con el testimonio como fueron escriptas: y que gelas dexen passar las guardas para aquellos lugares donde los truxerõ del dia que los escriuierõ fasta tres meses. Y porq̃ los de fuera de nuestro señorio no seã agrauiados: tenemos por bien que el escriua no que para esto fuere llamado como dicho es: que sea tenido de escreuir todo lo susodicho, y que tome de su trabajo vn marauedi de cada bestia. E que entre por los puertos do estuuiere el Alcalde de las sacas y las guardas: y se escriua por el escriuano de las sacas. E tenemos por bien que el Alcalde de las sacas haga sobre ello pesquisa cada y quando que entendiere que cumple, y la pesquisa fecha que la publique, y haga dar el traslado della a quien atañiere, porque pueda dezir lo que quisiere de su derecho. E si no las escriuiere, o no las sacare en los dichos tres meses: que las pierda, y el Alcalde de las sacas, o sus guardas gelas puedan tomar.

¶ *Ley. XVI. De los Romeros que metan palafrenes.*

¶ El Rey don Iuan. ¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique Tercero.

GOzar deuen de mayor priuilegio aq̃llos q̃ mayor trabajo toman por el seruicio de Dios. Porende ordenamos que los Romeros que puedã sacar fuera de nuestro señorio: trotones y hacas los que fueren manifiestos que no nascieron en esta tierra, y que a la entrada, ni a la salida no les tomen cosa alguna a aq̃llos cuyos fueren.

¶ *Ley. XVII. Que ninguno no saque oro, ni plata, ni moneda fuera del Reyno.*

¶ Idem.
¶ El Rey don Iuan. I. ¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique. III. ¶ Idem.

ANuestro seruicio cumple de prueer de los prouechos de los nuestros Reynos: no en singular manera: mas en todas aquellas maneras que entendieremos q̃ se puedã regir: y sea prouecho de nuestro señorio y nuestro. Porende ordenamos que ningũo no sea osado de sacar fuera dꝫ nuestros Reynos, oro, ni plata moneda, ni

da, ni por monedar, ni otro auer moneda, ni vellon. E qualquier que lo sacare que lo pierda todo: quier sea Prelado, qer lego, quier clerigo, o esento, o otra qualquier persona de qualquier estado, o dignidad q̃ sea.

¶ *Ley. VIII.* *Idem.*

TEnemos por biẽ que los mercaderes d̃ nuestro señorio, q̃ vã fuera d̃ nuestros reynos que puedan sacar, oro, y plata moneda, o por monedar. Obligando se primero, al dezmero que traya mercadurias al nuestro Reyno en quanto monta el dicho auer: y mas que paguen de las mercadurias que truxerẽ en el diezmo que nos auemos de auer. Y que lleuen su aluala del dezmero, o sobre dezmero, para la guarda de las cosas vedadas porque se obligo como dicho es. Y desque llegare a la guarda que sea tenido de jurar, que no lleua mas quantia de aq̃lla porque se obligo. E tenemos por biẽ que los mercaderes que el oro y la plata ouieren de sacar en esta guisa de los nuestros Reynos que lo saquẽ por aquellos lugares dõde estan las guardas de las cosas vedadas. E si por otro lugar lo sacaren que lo pierdan: y que los tomen las guardas y otros qualesquier q̃ los hallaren, y q̃ lo guarden para nos.

¶ *Ley. XIX.* *Idem.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Iuan. I. ¶ Idem.
¶ El Rey don Enrique Tercero. ¶ Idem.

ORdenamos, que los que van a Francia, o a corte de Roma, o fuera d̃l rey no en mercaduria, o en mensajeria, o en otra manera que les dexen sacar en oro, o en plata tanta quantia quanta fallare el que fuere guarda por nos que le cumpla para despensa guisadamente para yda y para tornada del camino que quisieren hazer, segun fuere la persona que aquel camino ha de hazer: y tomãdo juramento sobre esta razon a aquel que ouiere de hazer el camino sabiendo del, el lugar a donde va.

¶ *Ley. XX.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan Segundo, en Valladolid. Año de mil cccc xlij.

DEfendemos, que ninguna, ni algunas personas de qualquier estado, o condicion preheminencia, o dignidad que sean, no seã osados de sacar, ni saquen moneda alguna de nuestros Reynos

nos pa fuera dellos sin nuestra licencia y mandado: so pena de los cuerpos, y de quanto tienen.

¶ *Ley. XXI. Que no se saque moneda para la corte del sancto Padre.*

¶ Idem.

ORdenamos que ninguno sea osado d̄ sacar moneda de oro para la corte del sancto Padre, ni pa otras partes, so las penas cōtenidas en las leyes ante desta. Y mandamos que los nuestros Alcaldes y guardas delas cosas vedadas que lo guardē y hagan guardar assi, so pena d̄ priuaciō dlos officios.

¶ *Ley. XXII.* *Idem.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua. Año de mil cccc y lvj.

POrque segun experiencia ha mostrado y muestra quāto deseruicio es nuestro y daño de la cosa publica de nuestros Reynos y de nuestros subditos y naturales en se sacar fuera dellos, oro, plata y moneda amonedada y vellon. Y como quier que lo defendieron so grandes penas los Reyes nuestros progenitores no se ha guardado como deuia. Porende ordenamos y mandamos, q̄ se guarden las leyes y ordenanças fechas por los dichos señores Reyes: y las leyes de nuestro quaderno de las sacas: so las penas en ellas cōtenidas. Y de mas mandamos que qualquier que lo contrario fiziere queaya perdido, y pierda todos sus bienes por esse mismo fecho pa la nuestra camara. E sea traydo preso ante nos, porque mādemos proceder contra el como la nuestra merced fuere.

¶ *Ley. XXIII.* *Idem.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil y lxxx.

POrque muchas personas sin temor de las penas q̄ estan puestas: assi por las ordenāças de las cosas de moneda, como por las leyes delos derechos de nuestros Reynos y quadernos de las sacas y leyes y ordenanças de la hermandad general contra los que sacan oro, y plata, o vellon, o moneda destos Reynos. Cegados con la cobdicia de la ganancia que dello hallan se atreuen a la sacar. Y porque la desorden y mouimiētos que han visto en estos nuestros Reynos en los tiempos passados han dado causa a la dicha osadia. E los dichos Procuradores de cortes en nombre de los dichos nuestros Reynos, nos supplicaron mandassemos remediar

diar y proueer ſobre eſto, pues de cada dia ſe frequentaua mas eſte delicto: y creſciã los daños. Por ende innouãdo por eſta ley y confirmando en quanto a lo ſuſodicho todas las dichas leyes y ordenanças que ſobre eſto diſponen. Prohibimos y defendemos que perſona, ni perſonas algunas no ſean oſadas de ſacar, ni ſaquen de aqui adelante, oro ni plata, ni velló, ni paſta, ni moneda alguna para fuera deſtos nueſtros Reynos: ſo pena que ſi el oro y plata, o vellon, o la moneda de oro y de plata, o vellon que ſacare fuere de dozientos y cincuenta excelentes, o de quinientos caſtellanos abaxo, o de ſu eſtimaciõ. Que por la primera vez aya perdido y pierda los bienes todos. Y ſea la meytad para nueſtra camara: y la otra mitad ſe parta en dos partes. La vna para el que lo accuſare, y la otra para el juez que lo juzgare y executor que lo executare. Y por la ſegunda vez que muera por ello, y pierda todos ſus bienes y ſean repartidos en la manera ſuſodicha. Y porque los dichos Procuradores fueſſen ciertos de nueſtra voluntad para lo que toca a la execucion deſta ley les ouimos prometido que mandariamos y hariamos executar las dichas penas contra los que fallaremos que ſon tranſgreſſores deſta ley de aqui adelante: y que no comutariamos eſtas dichas penas en otra pena alguna. Dezimos q̃ aſsi lo entendemos guardar y mandar guardar. Y mandamos alas dichas juſticias: y a cada vno en ſus lugares y juriſdiciones que luego que eſta ley, o nueſtra carta della les fuere notificada hagan juramento de executar bien y fiel y complidamente eſta dicha ley a todo ſu leal poder. E ſino la pudieren executar que luego nos lo notificaran en ſabiendo lo. Y que vna vez en cada año haran alomenos cada vno dellos peſquiſa è inquiſicion y procuraran de ſaber la verdad por quantas vias mejor pudieren en ſus lugares y juriſdiciones quiẽ ſon los quebrantadores deſta ley y lo executarã en ſus perſonas, y bienes: y nos lo notificaran como dicho es.

Pero porque las perſonas que han de ſalir fuera de nr̃os Reynos a otras partes q̃ han meneſter lleuar moneda para ſu coſta y gaſto permitimos y damos

licencia que cada vna persona q̃ ouiere de salir fuera d̃ nuestros Reynos pueda sacar y saque cõsigo la moneda de oro y de plata y vellon, o qualquier cosa de lo que ouiere menester para su gasto cõtinuo desde el lugar do partiere fasta el lugar donde dixere q̃ va para su estada y tornada con los q̃ con el fuerẽ. Y porque en esto no aya encubierta, ni fraude. Mandamos y ordenamos q̃ cada vna persona q̃ ouiere de salir fuera destos dichos nuestros Reynos parezca ante el Corregidor, o Alcalde de la ciudad, villa, o lugar de ellos de donde partiere con la dicha moneda. Y del puerto del Reyno por donde han de salir, o ante el Alcalde de las sacas de aq̃l puerto, o su lugar teniente, y por ante escriuano y tres testigos le notifique a donde va y quanto entiende que tardara en la yda, y estada y tornada: y que es la costa que lleua de hõbres y bestias, y que es el dinero que lleua para ello en qualquier manera, y faga juramento q̃ en toda la relacion no faze infinita, ni encubierta, ni entiende sacar, ni saca ra otra moneda del Reyno: saluo aquella q̃ le manifiesta y q̃ entiende q̃ ha menester para su costa tassada por el tal juez, y todo esto se assiente y quede en el registro del escriuano del cõcejo donde se fiziere: y la persona q̃ lo jurare lleue cõsigo el testimonio dello: porq̃ despues si paresciere q̃ ouo infinita, o encubierta, y sino lleuare el dicho testimonio consigo que caya è incurra en la dicha pena.

¶ *Ley. XXIIII.* *Idem.*

¶El Rey y Reyna en Madrigal. Año de mil cccclxxv.

LAS quales dichas leyes confirmamos y mandamos guardar y q̃ ninguno sea osado de sacar oro, ni plata, ni vellon fuera de nr̃os Reynos: so las penas en las dichas leyes cõtenidas. Y reuocamos todas las cartas y mercedes q̃ auemos fecho y fizieremos de las dichas penas: y mãdamos q̃ las dichas leyes sean executadas.

¶ *Ley. XXV.* *Idem.*

¶El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil ccccxlij.

MAndamos, q̃ los señores de los lugares comarcanos de los Reynos estrãgeros jurẽ d̃ guardar y fazer guardar q̃ no saquẽ oro de nr̃os reynos: q̃ guardaran las leyes susodichas. Otrosi, que los nuestros Alcaldes de las cosas vedadas que pudieren

dierẽ yr a ſeruir ſus officios por ſus perſonas q̃ los vayan a ſeruir y ſiruã: y ſi la tal occupaciõ nos vieremos q̃ tienen que no puedan yr a ſeruir ſus perſonas que embiẽ por ſi tales perſonas que guarden nueſtro ſeruicio, y vengan ante nos: y fagã en nueſtra preſencia juramento de guardar las dichas leyes.

¶ *Ley. XXVI. Que ninguno ſaque fuera del Reyno pan, ni ganados.*

¶ El Rey don Enrique Segundo en Burgos.

¶ El Rey don Iuan. II. en Guadalajara. AEra de mil ccc y xc.

¶ El Rey don Enrique Tercero en Tordeſillas. Año de mil cccc y iiij.

¶ *De ſacar.* Ad de plura quæ nota. Collectari. in capi. nauiganti. de vſur. colum. prima. num. 1. & 2. & in capitul. cognoſcentes. nu. 6. de conſtit. Segu. in tracta. de bonis lucratis cõſtãt. ma. colum. 2. cum ſequen. vbi i additio. plures authores cumulaui ex quibus iſta lex commentãda eſt. Vtrum autẽ iſta lex puniens extrahentem triticum, vel alias res de quibus hic comprehendat reperitum i viaante exitum territorij: vide per Hippolytum in. l. is qui cũ telo. nu. 33. C. ad. l. Corne. de Sicar. Sed dubiũ eſt an cõ prehẽdat minores q̃tuordecim annis Cæpol. tenet quòd non in l. mulieris. 13. num. 16. ff. de verb. ſigni. p̃ tex. not. i. ca. 2. de delict. puerorũ Bal. in. l. ſi ex cauſa. §. ſi in commiſſum. ff. de minorib. vbi eſt text. ſing. ſecundũ Cremẽſ. ſing. 30. & not. Lud. Rom. ſingul. 816. vbi in addi. Nico. Pig. Q̃d eſt ſumme not. ad iſtã. l. cũ oĩbꝰ alijs prohibẽtibus extrahi res ex iſto regno, q̃a extrahere non eſt malum de ſe, ſed q̃a p̃hibitũ â lege, vel ſtatuto. ideo minorem 14. ann. excuſat. p̃ d. c. 2. de delict. Puero, & facit ad intellectũ & limitationẽ. l. 137. quaterni gabellarum.

DIuerſas ſon las maneras y partidos en q̃ a nros rey nos puede venir daño: y a nos deſeruicio. Porẽde a nos pertenece buſcar y catar el pro comun de los nros Reynos, y nueſtro ſeruicio. Porende mandamos, q̃ ningũo ſea oſado de ſacar [a] fuera de nueſtros Reynos: pan, ni ganado ouejuno, ni cabruno, ni vacuno, ni puercos, ni otra carne muerta, ni bi-

ua. Y qualquier que loſacare pueda ſer tomado, o la eſtimaciõ de ſus bienes: y que la meytad dela dicha eſtimacion ſea p̃a los arrẽdadores de las aduanas y la otra meytad p̃a el Alcalde de las ſacas, y la meytad q̃ por razon de las dichas ſacas q̃ a nos pertenece, q̃ aya a la tercia parte qualquier q̃ lo accuſare, o denuncia re q̃ no ſea de los arrendadores, ni Alcaldes de las ſacas. Y las otras dos partes ſean para nos: y guarden las los dichos Alcaldes. Y por la ſegunda vez q̃ pierdã el ganado y todos ſus bienes e la tercera vez q̃ pierdã el ganado y todo lo q̃ ouiere y lo matẽ por ello por juſticia.

¶ *Ley. XXVII. Idem.*

¶ El. II. Idem. ¶ Iuan. II. ¶ El Tercero. Idem.

TENemos por biẽ q̃ ninguno ſea oſado d̃ ſacar fuera de nros reynos pã

ni le cubrey qualquier q̃ lo saca re la primera vez pierda todo el pã que sacare: y peche a nos por cada hanega cient mrs: y por la segunda vez que aya perdido el pan y peche el doblo. Y si algũo estas cosas sobredichas por fuer ça, o por guerra sacare: que pier da lo q̃ ouiere y muera por ello.

¶ *Ley. XXVIII. Que las guardas de las cosas vedadas ayan la meytad de las penas.*

¶El.I. Idem. ¶El.II. Idem. ¶El.III. Idem.

ORdenamos, que el nuestro Alcalde de las sacas de cada comarca de los que ouieren de auer por ellos q̃ ayan para si de cada año por su trabajo y para la costa que ha de hazer en guardar esto que dicho es la meytad de las penas y caluñas en que cayeren los que contra este nuestro ordenamiẽto passaren. Y la otra meytad que la guarden para nos. Y si por auentura otro alguno que no sea de las guardas que el dicho Alcalde por si pusiere toma re qualquier cosa de las dichas vedadas que sea la tercia parte de aquel que assi las tomare: y las dos partes que cobre y guarde el dicho Alcalde para nos.

¶ *Ley. XXIX. De la pena en q̃ caen las guardas que dexan sacar las cosas vedadas.*

MAndamos que si fuere hallado por accusacion, o por pesquisa que sea fecha contra aquellos que ouierẽ de guardar que no saquen las cosas vedadas que a sabiendas a algunos las dexaren sacar. Tenemos por bien que pierda quanto ouiere; y demas que muera por ello.

¶ *Ley. XXX. Que se pregone el ordenamiento de las sacas.*

¶ Idem.

TEnemos por bien, que los Alcaldes de las guardas de las cosas vedadas, o los q̃ anduuieren por ellos hagan pregonar este nro ordenamiento por las villas y lugares q̃ son en las dichas doze leguas.

¶ *Ley. XXXI. Que los Alcaldes de las sacas puedan hazer pesquisa.*

¶El.II. Idem. ¶El.II. Idem. ¶El.III. Idem.

ORdenamos, q̃ nro Alcalde de las sacas, o aq̃l aquiẽ lo encomẽdare faga pesquisa cada y quãdo q̃ entẽdiere q̃ cũple contra qualquier, o qualesquier personas de quien ouiere informacion q̃ fuere, o fuerẽ sacadores de las cosas vedadas q̃ en este nuestro ordenamiento son defendidas, o culpados en ellas. Y esta pesquisa mandamos que se pueda fazer cõ el escriuano que el tru-

el truxere, o con otro escriuano qualquier sin tomar acceſſor cõ sigo. Y que pueda apremiar los testigos por sus emplazamiẽtos so pena de sesenta marauedis a cada vno para saber toda la verdad. Y los q̃ fueren rebeldes los pueda prẽdar por las rebeldias delos dichos sesenta marauedis: y a do no temieren la pena y no quisierẽ dezir la verdad y anduuieren variando que los pueda apremiar, segun de derecho fallare. Y porque nos es hecha relacion que algũos pueblos de las fronteras hazen entresi posturas y ponẽ pena a los que la verdad dixeren a los Alcaldes delas sacas. Porende nos quitamos a los dichos testigos: y a cada vno dellos las penas y posturas que fazen por los dichos pueblos entre ellos ordenados. Y los asseguramos so nuestra fe real d̃ los pueblos y de todos los otros, q̃ ouieren temor, porque diganla verdad de lo que supieren. Y aquel, o aquellos que contra este seguro fueren que cayan en caso de los que quebrãtan seguro de sus Reyes y señores. Y si algu no les fuere tomado sobre esta razon: mãdamos al nuestro Alcalde que gelo faga todo tornar con el doblo, y fecha la pesquisa que el dicho Alcalde faga dar el traslado de ella a la parte contra quien fuere hecha, porque pueda dezir de su derecho: y oyda la parte, libre lo que hallare que deue segun este nuestro ordenamiento es estableſcido. Y el tal cõcejo que tal liga, o postura entre si fiziere porque el dicho Alcalde no pueda saber la verdad de lo sobredicho que peche por pena por cada vez que lo hiziere cincuẽta mil marauedis: y demas que quede al nuestro aluedrio de dar pena corporal a los officiales del dicho concejo.

¶ *Ley. XXXII. Que los Alcaldes de las sacas sean penados: si sacaren las cosas vedadas fuera del Reyno.*

¶ El Rey don Iuan. II. en çamora:

MAyor pena deue padescer aquel q̃ ha de corregir y castigar a los delinquẽtes si el cae en el delicto, q̃ a los otros es vedado. Porende ordenamos y mãdamos q̃ los nuestros Alcaldes de las sacas, o sus lugares tenientes no seã osados de hazer fraude, ni colusion en sus officios, ni se auenir, ni auengãr cõ dañada y desordenada codicia con los concejos y lugares de nr̃os reynos q̃ son comarca-

nos a los Reynos estraños por ningunas, ni algunas quãtias de marauedis, ni florines, ni otras cosas porque libremente les dexen sacar y leuar algunas cosas de las vedadas por estàs leyes de nuestros Reynos. E qualquier delos dichos Alcaldes de las sacas y sus lugares tenientes que lo contrario fiziere, o las tales auenencias fizieren, o vsaren dellas que por el mismo fecho pierdã todos las cabeças y officios y todos sus bienes sean confiscados para la nuestra camara y que sobre esto se haga pesquisa: segun que lo tenemos ordenado.

¶ *Ley. XXXIII. Que no se vendan, ni se troquen a persona de fuera del Reyno bestias cauallares.*

¶ Iuan primero. Idem.

Onuenible cosa es q̃ a las cosas que nueuamẽte recrescen que sean puestos nueuos remedios. Porẽde tenemos por bien que ningunos, ni algunos de nuestros señorios q̃ no vendan, ni troquen a los mercaderes, o otras personas de fuera de nuestros Reynos, ni a otros que las compren por ellos bestias cauallares mayores, ni menores sin nr̃a licencia y mandado. E si lo fiziere q̃ pierda todo quanto recibiere y ouiere de hauer por las dichas bestias con otro tanto de lo suyo. Y q̃ lo puedan prender qualquier de los nr̃os Alcaldes de las sacas, o de sus lugares tenientes en qualquier lugar do acaescie re: y los tengã presos fasta q̃ les pongan la pena sobredicha. Que no tomen, ni comprẽ ni troquen por si, ni por otro de otro alguno bestias cauallares grandes, ni pequeñas sin nr̃a licencia y mandado: y qualquier que lo fiziere mandamos q̃ pierda la bestia, o bestias cauallares que assi compraren y trocaren, y todo quanto touieren. Mandamos a qualquier de los nuestros Alcaldes, o a los q̃ lo ouierẽ de auer por ellos q̃ ge lo tomẽ todo: y porq̃ estas cosas se fazen encubiertamẽte. Mandamos q̃ qualquier d̃ los nuestros Alcaldes de las sacas que fagan pesquisa sobre ello. Y mandamos aquellos que del dicho nuestro Alcalde, o el que lo ouiere de auer por el q̃ si los emplazare, o embiare a emplazar por su carta, o por su hõbre q̃ vengã al plazo q̃ les fuere puesto a dezir verdad de lo q̃ supierẽ: so pena de sesenta mrs a cada vno, E mandamos al nuestro

ſtro Alcalde de las ſacas, o al que lo ouiere de auer q̃ prenda por la pena de los ſeſenta marauedis a aquel, o aquellos que en ella cayerẽ. E ſi para fazer y cumplir las coſas ſobredichas, o qualquier dellas, del dicho nueſtro Alcalde, o el que lo ouiere de auer por el, ouiere de meneſter ayuda. Mandamos a los dichos concejos y Alcaldes y merinos y alcaydes de los caſtillos y caſas fuertes y otros officiales de qualeſquier ciudades, y villas y lugares de los nueſtros Reynos, do eſto acaeſciere y a qualquier dellos que le ayuden en tal manera que por el dicho nueſtro Alcalde, o el que lo ouiere de auer por el cumpla todo lo que ſobredicho es, y toda otra coſa que el entienda que cumple a nueſtro ſeruicio: ſo pena de diez mil marauedis a cada vno por quien fincare de lo aſsi fazer y cũplir.

¶ *Ley. XXXIIII. Contra la cautela y fraude de los que venden ganados a perſonas pobres para lo ſacar fuera del reyno.*

¶ Iuan. II. Idem. ¶ El Tercero. Idem.

MVchas maneras de engaños buſcã los hõbres cõ cobdicia de enrique ſcer, y complir ſus voluntades, y porende acaeſce a las vezes que algunos de las fronteras de nueſtros Reynos comarcanos de las veynte leguas haſta los mojones de nr̃os reynos q̃ buſcan algunos hõbres q̃ no ſon abonados, ni quãtioſos a quiẽ venden ſus ganados mayores y menores: porq̃ aq̃llos no hã temor de perder los bienes q̃ no tienen y los vendẽ a algunas perſonas de los Reynos comarcanos encubiertamente, y cada q̃ les es demandada cuenta por los dichos nr̃os Alcaldes, o por ſus lugares tenientes: dizen que en ſus caſas los vendieron: y ſegun la ley diuinal los fazedores y cõſentidores por ygual pena deuen ſer penados. Porende mãdamos q̃ los tales moradores en las dichas xx. leguas vendan ſus ganados a hõbres conoſcidos y abonados de los dichos nr̃os reynos, porq̃ los puedã dar por actores cada y quando q̃ les fuere demandado cuẽta. En otra manera no lo haziendo aſsi, ni dando a quien lo vendierõ q̃ el dicho nr̃o alcalde, o ſu lugar teniente q̃ le puedan dar pena por ello aſsi como a ſacadores manifieſtos.

¶ *Ley. XXXV. Que ninguno ſe entremeta en la guarda de las coſas vedadas, ſaluo los deputados por el Rey.*

Diligentes deuen ser a quien les son encomẽdados algũos officios, o alcaldias por nos y contentar se con ellos en tal manera, que no se entremetan, ni vsen officios que no les sean encomendados. Y por quanto ouimos informacion que algunos de los nuestros Reynos y ricos caualleros, y otros hombres que biuen con ellos, y alcaydes so color que se entremetẽ en las guardas de las sacas de las cosas vedadas: a los quales dan alguna cosa y sacan las a saluo y a los que cõ ellos no se auienen toman les lo que lleuan y no recuden con ello a los nuestros Alcaldes de las sacas, y assi han occasion de fazer mal, y a nos no tornan en seruicio. Por ende defendemos firmemẽte que ningunos, ni algunos no se entremetan de andar de aqui adelante en guarda, ni de todas las cosas vedadas, ni oro, ni plata saluo los dichos Alcaldes mayores de las dichas sacas que agora son, o seran por nos de aqui adelante, o los que por ellos anduuieren, y si alguno, o algunos se entremetieren contra este defendimiento y ordenamiento en vsar dello en qualquier manera en la dicha guarda mandamos a los nuestros Alcaldes que los prendan y los castiguen, en manera que sea a nuestro seruicio: y porque otros algunos no se atreuan a yr cõtra el nuestro defendimiento: y si estos tales quisieren al Alcalde, o a las guardas, o qualesquier otros sacadores que sacaren cosas vedadas, por armas, o en otra qualquier manera: y assi mesmo que si el Alcalde, o las sus guardas mataren[a] a alguno, o algunos de los sobredichos sacadores, o de los que se entremetierẽ dela dicha guarda contra nuestro defendimiento, que el Alcalde, ni las guardas no cayã en pena alguna de homicida, ni puedan ser accusados, que nos los damos por quitos: y si los susodichos sacadores: o los que ponen por guardas firieren, o mataren al dicho nuestro Alcalde: o a las guardas, o alguna dellas mãdamos que los maten por justicia, do quier que los fallarẽ en los nuestros Reynos. E si para prender aquestos tales, o para otras cosas que nuestro seruicio sea ouieren menester

[a] *Mataren.* nota casum, in quo homicida est immunis à pœna homicidij. Plures alij casus sunt in. l. quarta. titul. 13. infra libro 8. ordina.

2 ¶ *Ayuda.* Ad de.l. 4. titul. 10. lib. 4. ord. &. l. 3. titulo. 17. libr. 8. ordinamẽ. & vtrobiq; dicta.

fter ayuda [a]: mandamos a los concejos y officiales y Alcaldes, y alguaziles, y alcaydes de los caſtillos, y caſas fuertes y llanas y qualeſquier otros aportillados de los nueſtros Reynos que les den fauor y ayuda a todo lo que menester ouieren ſu ayuda: ſo pena de la nueſtra merced: y de lo q̃ fuere proteſtado por nueſtro alcalde, o ſu lugar teniente, o por las ſus guardas. E ſi alguno, o algunos ſo color de guardas, o de juſticias los embargaren que no puedan prender a los malfechores, o a los que entendiere que el nueſtro Alcalde que cũple prender, o preſos ge los tomaren, o qualquier que ſaco algun preſo de los que el dicho nueſtro Alcalde, o ſus guardas tengan en ſu poder, o en las priſiones. Mandamos que los tales que embargaren, o tomaren los preſos que pierdan ſus bienes, y los maten por juſticia el nueſtro Alcalde: y ſi el dicho Alcalde entendiere que cumple a nueſtro ſeruicio, que los Alcaldes, o alguaziles, o qualeſquier otros officiales que tuuieren y tengan priſiones y carceles que les guarden los preſos en las priſiones y carceles, q̃ ellos aſsi tengan: que ſean tenidos de ge los reſcebir: ſo pena de ſeys mil marauedis, y de los guardar y entregar en todo tiẽpo que el dicho nueſtro Alcalde ge los demandare: ſo la pena, o penas que el dicho nueſtro Alcalde les puſiere. Otroſi mandamos que ge los ayuden a lleuar de vn lugar a otro los dichos preſos a do el dicho nueſtro Alcalde entẽdiere que los puede oyr a los dichos preſos y juzgar ſeguramente: ſegun que entendiere que cũple a nũo ſeruicio.

¶ *Ley. XXXVI. Que las penas ſe deuen imponer, ſegun el eſtado de los delinquentes.*

¶ El Rey don Iuan. I. ¶ Idem.
¶ El Tercero. ¶ Idem.

Repartidas ſon las condiciones y diuerſos los eſtados de los hombres, ſegũ las ſus naturas a que las nueſtras leyes ligan y comprehenden. Y por quanto las leyes de nueſtro libro, y ordenamiento ſon graues y penales, ſegun dixeron los ſabios antiguos: que maguer que en el juyzio no deuen auer accepcion de perſonas mas en las penas que les deuieren ſer dadas de partimiento, ſegun el eſtado, o condicion de-

llas. Porẽde eſtableſcemos y mãdamos que los nueſtros Alcaldes de quien fiaremos y encomendaremos eſte officio q̃ veã las perſonas diligentemente, y conſideren el eſtado y condicion de las tales perſonas, ſegun lo qual les den pena[a]: aquella que vieren, que es en el digna ſegun la qualidad del delicto y el eſtado, y condicion y tiempo ſegun que viere que a nueſtro ſeruicio cũple y de los nueſtros Reynos, cometiẽdo eſto a los dichos nueſtros Alcaldes en ſu diſcrecion, y encomendando ge lo aſsi, como aquellos en quiẽ fiamos nueſtro ſeruicio y el prouecho de los nueſtros reynos. Pero q̃ eſto no ſe entienda en las penas que eſpecialmente en eſte quaderno ſon eſtableſcidas.

a ¶ *Den pena.* Pœna debet imponi arbitrio iudicis ſecundum qualitatem perſonæ & delicti in caſibus quib⁹ nõ eſt à lege expreſſa. adde. l. 9. titul. 16. libr. 8. infra. l. 48. titul. 19. libr. 8. ordinamẽ. & vtrobique la tè ſcripſi.

¶ *Ley. XXXVII. Que no ſe meta en el Reyno Vino de Aragon, ni de Nauarra, ni de Portugal.*

¶ Iuan. I. Idem. ¶ El Quarto. Idem.
¶ El Quarto en Toledo. Año de mil cccc y lxij.

OTroſi ordenamos y tenemos por biẽ, y es nueſtra merced que el vino de Aragon y de Nauarra, y de Portugal, y de otros qualeſquier Reynos: que no trayan, ni vendan a los nueſtros reynos: y qualquier que lo truxere y metiere aſsi caſtellanos como otras perſonas qualeſquier que ſean de qualquier eſtado, o condicion, que por la primera vez pierda las beſtias y el vino y quanto truxere: y por la ſegunda vegada q̃ lo truxere: pierda las beſtias y el vino y quanto truxere: y por la tercera vegada que lo truxere que pierda lo que dicho es y a el lo maten por juſticia. Y ſobre eſto mãdamos firmente a los cõcejos y ricos hombres, caualleros, y officiales: y alcaydes de las ciudades, y villas y lugares de las fronteras deſde las dichas veynte leguas contra los mojones, q̃ cada y quãdo que el dicho nueſtro Alcalde de las ſacas, o ſu lugar teniente quiſieren ſobre eſto hazer peſquiſa y la inquiſicion en los pueblos do el entendiere que cumple a nueſtro ſeruicio: que gela conſientan fazer ſin tomar para ello acceſſor, ni acceſſores: y que puedan tomar el vino que aſsi metieren en las villas y lugares y en las caſas dõ de quier que los fallaren por la dicha peſquiſa que fuerẽ en cul

pa de

pa de meter el vino q̃ gelo ayuden a prẽder y prendã y le den todo su fauor y ayuda que ouieren menester para ello: porque el pueda dellos fazer justicia y escarmiento, segun q̃ nos lo ordenamos. Y mandamos q̃ si algun concejo, o cauallero, o escudero, o castillero, o otro hombre poderoso fuere cõtrario al nuestro alcalde, o al que lo ouiere de auer por el que no hagan, ni cumplã lo que dicho es, o parte dello mandamos que lo tomen por testimonio y fagã protestacion sobre ello, porque nos lo veamos y mandemos cobrar dellos y de sus bienes: y estas penas y tomas y caluñas q̃ dichas son: que el dicho Alcalde delas sacas que aya la tercia parte para su mantenimiento y la otra tercia parte para las guardas q̃ por el anduuieren: y la otra tercia parte q̃ la guarden para nos no embargãte qualesquier priuilegios, y otras mercedes y cartas y alualaes q̃ nos, o qualquier de nos ayamos fecho y dado a qualesquier personas dellos: que nos las reuocamos y damos por ningunas y mandamos que los nuestros Alcaldes d̃ las sacas de las cosas vedadas, o los que por ellos anduuierẽ que libren las cosas que acaescieren por estas nuestras leyes en quanto en ellas fallaren. Y donde no alcançaren las dichas leyes a todos negocios que ouieren de librar y dubda recrescierе sobre ello que requieran a la nuestra merced, porque nos mãdemos en ello lo que la nuestra merced fuere. Y mandamos a los dichos nuestros Alcaldes, o los q̃ anduuieren por ellos que fagan publicar estas dichas nuestras leyes en las villas y lugares q̃ son en las dichas veynte leguas: y mandamos que el traslado destas dichas leyes signado d̃ escriuano publico sacado con authoridad de Alcalde que vala y faga fe do quier que parescierе: assi como estas dichas nuestras leyes originales. Confirmo se por el Rey don Enrique Quarto en Toledo, año de lxij.

¶ *Ley. XXXVIII. De la pena de los que sacan las cosas vedadas, o dan fauor, o ayuda a ello.*

¶ Iuan Primero. Idem. ¶ El Quarto. Idem.

MAndamos que qualquier o qualesquier que sacarẽ qualesquier cosas vedadas, fuera de nuestros Reynos, o dieré fauor, o lo consintieren sacar:

aya

aya esta pena: si fuere nro vassallo que por la primera vez pierda todos sus bienes: y esta pena se parta en esta manera. Las dos partes para la nuestra camara: y la tercia parte para el accusador y los Alcaydes de los castillos q̃ estan en qualquier frontera do está los Alcaldes de las sacas que pongan buen castigo en los hõbres que tuuierẽ consigo en tal manera q̃ por el, o por ellos no saquen cosa alguna de las vedadas: y si algũa cosa sacaren que el dicho alcayde sea tenido por el y por los suyos de pagar la pena susodicha y dar cuenta a nos de todo lo que fizierẽ por su culpa, o por su negligencia.

¶ *Ley. XXXIX. Contra los que se mudan los nõbres quando se escriuieren por las guardas.*

¶ Iuan. Primero. Idem. ¶ El Quarto. Idem.

POr quanto nos fizierõ entender que muchas vegadas algunas personas de las que se escriuieron por dar cuenta y razon de las dichas bestias: e otras cosas defendidas: assi en las dichas veynte leguas que nos ordenamos: como los otros que vienen de fuera para entrar en ellas, se mudan los nõbres al escreuir quãdo los escriue el nuestro Alcalde y escriuano de las nuestras sacas, porque despues no aya razon el dicho nuestro Alcalde de saber verdad, ni hazer pesquisa que cierta sea sobre ello. Mãdamos que qualquier persona que tal mudamiẽto hiziere de su nombre que quando lo ouieren assi de escreuir que lo maten por justicia por ello: y si el escriuano ante quien passare fuere en consejo dello, que aya otra tal pena.

¶ *Ley. XL. Que no se saque pan del Andaluzia por mar.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Ocaña.

¶ El mismo en Valladolid.

DEfendemos, que ninguno sea osado de sacar pan dl Andaluzia: en especial de Seuilla y de su Arçobispado, o por la mar: porque seria grã deseruicio de nuestro Reyno: y gran daño de la tierra y de los mantenimientos de los nuestros castillos frõteros y mẽguamiento para fornicion de la flota y guerra con los Moros. Y mandamos dar nuestras cartas para las nuestras ciudades, y villas del Andaluzia, en especial para Seuilla y Xerez de la frontera que no lo consientan sacar, porque nuestra merced es que sea vedada la dicha saca, como dicho

dicho es: y demas mandamos q̃ ninguna, ni alguna persona de qualquier estado y preheminẽcia, o dignidad que sea: no sean osados de sacar, ni consentir, ni dar lugar q̃ se saque por sus tierras pan, ni cauallos, ni armas, ni otras cosas vedadas para fuera de nuestros Reynos por mar, ni por tierra: y los que lo cõtrario fizierẽ que por el mismo fecho ayan perdido y pierdan todos sus bienes muebles y rayzes: y los marauedis que de nos tienẽ en qualquier manera: y los señores ayan perdido y pierdã todas sus villas y lugares por donde lo sacaren y dieren lugar que se saque: y sea todo applicado para nuestra camara y fisco sin otra sentencia, ni declaracion, y assi mismo los nauios donde se cargaren, y las bestias en que los lleuaren que sea todo para nos: y que nos lo podamos todo mandar tomar y occupar sin se guardar otra ordẽ de derecho, y sin otra sentencia, ni declaraciõ como dicho es. Por lo q̃l nr̃a merced es d̃ mãdar y mãdamos dar nr̃as cartas para nuestros Alcaldes de las sacas y cosas vedadas que lo hagan y cumplan assi.

Y assi mismo para las ciudades del Arçobispado de Seuilla y de los Obispados de Cordoua y Caliz. para que sea pregonado en las cabeças de los dichos Arçobispado y Obispados: por que de aqui adelante se guarde y cumpla assi.

¶ *Ley. XLI. Que los Alcaldes de las sacas residan personalmente en los officios.*

PAra euitar los fraudes y confusiones, que se fazian fasta aqui en sacar las cosas vedadas de nr̃os Reynos. Ordenamos y mandamos que demas, y allende de las penas contenidas en las leyes ante desta los nuestros alcaldes de las sacas que personalmente residã en los puertos y en los postrimeros lugares de nuestros reynos: y por dos leguas en derredor: y si personalmẽte en ellos no pudieren residir, pongan y deputen en su lugar y doneos y sufficientes personas que sean conoscidos y approuados en el nuestro cõsejo: y no sean osados de vsar de los dichos officios, saluo por nuestra carta, firmada de nuestros nõbres y señalada de los nombres de los del nuestro consejo juntamente con el poder de los alcaldes de las sacas. Otrosi ordenamos, que vn lugar

gar teniente del alcalde de las sacas no pueda exercer el officio: saluo por vn año: y assi dende en adelante en cada vn año sea puesta otra persona habil, segũ que dicho es. Y mandamos, que los dichos lugares tenientes de Alcaldes no puedan vsar de los dichos officios, saluo por vn año mostrando la dicha nuestra carta de prouacio: firmada de nuestros nombres: librada delos del nuestro consejo.

¶ *Ley. XLII. Que los Alcaldes de las sacas no arrienden los officios.*

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Toledo. AEra de mil cccc y xlij.

ORdenamos otrosi que los dichos Alcaldes, ni sus lugares tenientes no puedan arrendar los dichos officios. Y tenemos por bien que qualquier lugar teniente quando la dicha carta de approuacio le fuere otorgada sea tenido de fazer juramẽto en el nuestro cõsejo q̃ el no dio, ni da renta alguna por el dicho officio.

¶ Idem.

MAndamos, que qualquier Alcalde de las sacas, o su lugar teniente que la dicha carta de prouacion no mostrare, o no estuuiere guardando en los confines delos puertos delos dichos nuestros Reynos, o por dos leguas en derredor como dicho es: que la ciudad, o villa, o lugar donde esto acaesciere que no lo consientan vsar del dicho officio y resistan que no vsen del. E si acaesciere que los tales Alcaldes, o sus lugares tenientes no guardando las cosas susodichas tomaren ganados, o pan, o caualllos, o mulas, o otras cosas vedadas: que los concejos de las ciudades y villas y lugares en cuyo termino las tomaren ge las puedan quitar y quiten. Y en tal caso las justicias de los dichos lugares donde las tales cosas fueren tomadas, juzguen y determinẽ si eran perdidas, o confiscadas, o no: y si fallaren ser perdidas que la quarta parte sea del acusador y la otra quarta parte sea dela justicia que lo juzgare y la otra mitad restante: sea applicada a los proprios de la ciudad donde esto acaesciere.

OTrosi por euitar los engaños y fraudes que los Alcaldes de las sacas fazen. Mãdamos y permitimos que qualesquier vezinos y moradores de qualesquier ciudades y villas y lugares de nuestros Reynos que fallaré que sacan las cosas vedadas y fallaren

llaren que las sacan de dẽtro de vna, o dos leguas de los fines de nuestros reynos que por su propria authoridad las puedan tomar y las traygan a lugar mas cercano dẽtro de veynte y quatro horas: y lo notifiquen luego a la justicia del tal lugar, y prouada la dicha saca: la dicha justicia adjudique las cosas asi tomadas la tercia parte para el juez q̃ lo juzgare: y la otra tercia parte para el que las ouiere tenido y accusare: y la otra tercia parte para los arrẽdadores de los diezmos y aduanas de los puertos. Y mandamos que los Alcaldes de las aduanas, ni sus lugares tenientes no lo puedan esto impedir, ni estoruar: saluo si preuinieren en la toma.

OTrosi mandamos, que qualesquier personas de qualquier condicion que sean q̃ por las ciudades, o villas, o lugares del señorio si algunas cosas vedadas ouieren sacado, o sacaren: que en otro qualquier lugar de nuestros Reynos los puedan accusar y demandar ante la justicia de la tal ciudad, villa, o lugar dõde fueren falladas las personas, o bienes de los sacadores, y fecha prouança de las cosas que se ouieren sacado sea condenado en el valor dellas: con las penas destas nuestras leyes, y sea adjudicada la tercia parte p̃a el juez que la juzgare: y la otra tercia parte al accusador: y la otra a los arrendadores de los diezmos y aduanas de los puertos adonde las tales cosas fueren sacadas.

MAndamos, que qualquier cauallero, o persona poderosa que sacare, o diere lugar q̃ las dichas cosas vedadas sean sacadas por sus lugares, o tierras: que por esse mesmo fecho pierdan todos los marauedis que tuieren en nuestros libros, y sean applicados y cõfiscados a la nuestra camara.

EMandamos que en los casos sobredichos la justicia q̃ dellos conosciere breuemente sin alguna dilacion sabida solamente la verdad proceda. Pero que el tal processo no se pueda fazer en los lugares de señorio: donde las dichas cosas vedadas se sacaren.

MAndamos, que lo susodicho por nos asi ordenado y mãdado sea inuiolablemẽte guardado, y no pueda ser derogado por ningunas, ni algunas cartas, ni por cõdiciones de arren-

arrendamientos. E si mandaremos dar alguna carta contra lo susodicho mandamos, que no sea guardada: aũque destas nuestras leyes se faga mencion.

¶ *Ley. XLIII. Que y quantas lanas se pueden sacar fuera del Reyno.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Toledo. A Era de mil cccc y lxxij.

ORdenamos y mãdamos que de las lanas de nuestro señorio: las dos tercias partes puedan sacar sin pena alguna, tanto que la tercia parte de las dichas lanas, quede para prouision de nuestros Reynos, y esto se faga por ordenanças de la justicia y Regidores de las ciudades y villas y lugares donde la dicha lana se ouiere de sacar y comprar. Otrosi ordenamos que los cueros de las vacas y ouejas y cabras: ante que sean vendidas y sacadas del Reyno sean puestas primeramẽte en los lugares acostũbrados por tres dias para que se vendã a los precios y tassas de las dichas ciudades villas y lugares. E si en los dichos tres dias ninguno las quisiere comprar: mandamos que las pueda vẽder y sacar fuera de los nuestros Reynos aquellos cuyos fueren.

¶ *Ley. XLIIII. Contra los que sacan pan fuera del Reyno.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Cordoua Año de mil cccc y lv.

PORque de las sacas del pan y de los ganados de nuestros Reynos se nos sigue deseruicio y carestia a nuestros subditos y naturales, Ordenamos y mandamos que ningunos, ni algunos de qualquier ley estado, o condicion, preheminencia, o dignidad que no sean osados de sacar, ni saquen pan por mar, ni por tierra, ni ganados mayores, ni menores fuera de nuestros Reynos: y mandamos a las ciudades, villas y lugares fronteros que estan en los límites de nuestros Reynos, que no lo consientan, ni den lugar a ello, y a los arrendadores y Alcaldes y otras justicias qualesquier que no lo fizierẽ como dicho es: y los que lo contrario hizierẽ, o cõsintierẽ, o dierẽ a ello lugar q̃ por el mismo fecho ayã perdido y pierdan todos sus bienes: y q̃ sean confiscados y applicados para la nuestra camara y fisco: y los cuerpos de los tales esten a la nuestra merced, para que fagamos dellos lo que viere mos que cumple a la execucion de la nuestra justicia.

Ley

¶ *Ley. XLV. Contra los que meten vino a ciertas ciudades y villas.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Madrid. Año de mil cccc y lv.

DEfendemos q̃ ningũo sea osado de meter vino en las ciudades de Segouia, çamora, Salamanca, Cordoua, ni Cuenca, ni en los otros lugares que tienen priuilegios de nos y de los Reyes donde venimos. Y mandamos a las nuestras justicias, que guarden los dichos priuilegios y cartas: y las leyes y ordenanças de los lugares q̃ sobre esta razon fablan: y que executen las penas en ellas contenidas.

¶ *Ley. XLVII. Que los que tienen ganados en las doze leguas los escriuan.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Tordesillas.

MAndamos, que qualesquier personas que tuuieren ganados dentro en las doze leguas contadas del mojon de Aragon y de Nauarra fasta los nuestros reynos que sean tenidos de escreuir ante el nuestro Alcalde de las sacas, o su lugar teniente, o ante el escriuano que el dicho nuestro Alcalde, o su lugar teniente tomare para ello: todos los ganados vacunos y ouejunos e cabrunos y porcunos q̃ touieren biuos fasta mediado el mes de Abril de cada vn año. Y los ganados que tuuierẽ fuera delas doze leguas: sean escriptos luego que llegarẽ al comiençó de las dichas doze leguas por ante el Alcalde de las dichas sacas, o su lugar teniente, o ante el escriuano que tuuiere pa ello: y passados los dichos plazos y terminos que escriuan los dichos ganados a aquellos cuyos fueren en la manera susodicha que el dicho nuestro Alcalde, o su lugar teniente puedan requerir todos los ganados que son y fueren en las doze leguas, y los que fallaren q̃ no son escrĩptos en la manera q̃ sobredicha es que por esse mismo fecho seã perdidos: y q̃ sea la meytad para el dicho nr̃o Alcalde, y la otra meytad cõfiscada para nos: y q̃ los tome y guarde el dicho nr̃o Alcalde y los bienes de los q̃ los metieren esten a la nr̃a merced para fazer dellos como de cosa nr̃a. Y de los dichos ganados q̃ assi no escriuieren: y que el señor del ganado que assi lo escriuio: sea tenido de dar cuenta en cada año vna vez de los dichos ganados al dicho nuestro Alcalde, o a su lugar teniẽte cada que por ellos fuerẽ requeridos que gela den. Y si algun ganado fa-

lleſciere en la dicha cuenta: que el ſeñor del ganado ſea obligado a pena de ſacador: pero ſi dixere q̃ ſe le murio, o perdio que no ouo en ello encubierta alguna, ſea creydo por jura. Y otroſi ſi dixere que comio, o vẽdio por menudo, a los dichos nueſtros Reynos ſea creydo por jura en quãtidad de diez cabeças de ganado menudo: y faſta tres cabeças de ganado vacuno: y ſi mas dixere q̃ ouiere vẽdido, ſea tenido de lo prouar ante el dicho nr̃o Alcalde, o ſu lugar teniente por recaudo cierto donde, y como los vendio a los dichos nueſtros Reynos. Y que por el eſcreuir del ganado mayor, o menudo, no tomen coſa alguna: y por el dicho teſtimonio q̃ ha de dar el dicho nueſtro eſcriuano a los ſeñores de los ganados que eſcriuieren: que tomen lo q̃ aqui dira. Del ganado ouejuno, o cabruno, que de la perſona q̃ tuuiere en quantia de cient cabeças que no tome coſa alguna. Y de la perſona que touiere de cient arriba que llegue a mil: que tome dos marauedis. Y den de arriba quatro marauedis y no mas. Y de la perſona que tiene ganado vacuno que llegue en treynta cabeças: que no lleue coſa algũa: y dende arriba ſi llegare a ciento: que tome dos marauedis: y dende arriba que llegue en mil cabeças: q̃ lleuen quatro marauedis: y dende arriba q̃ tome ſeys marauedis y no mas: y que los dichos teſtimonios: q̃ los den los dichos eſcriuanos en el lugar donde fueren eſcriptos dende en tercero dia que el ganado ouiere eſcripto: y que no partan dende a otros lugares faſta dar los dichos teſtimonios a los que los han de auer. So pena de priuaciõ del officio: y de perder quanto han y ſer infames.

¶ *Ley. XLVII. Contra los que ſacan de noche cauallos y beſtias del Reyno.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Tordeſillas.

Onuenible coſa es en aquellas coſas q̃ nueuamente recreſcen q̃ ſeã pueſtos nueuos remedios. Y por quanto nos es dicho que algunos mercaderes, y otras pſonas de fuera de los nueſtros reynos: vienen a la nueſtra tierra a comprar beſtias. caualleres: y las lleuã de noche y de dia por lugares yermos y otras perſonas del nueſtro ſeñorio gelas lleuan a las ſuyas por amiſtad, o precio que les dan. Y por eſto es gran

gran daño dela nueſtra tierra:y viene a nos gran deſeruicio. Tenemos por bien que ninguno, ni algunos de nueſtro ſeñorio, no vendan,ni den, ni troquen a los tales como eſtos, ni a otros q̃ por ellos las compraren beſtias cauallares, ni mulares mayores, ni menores ſin nueſtra licencia. Y ſi lo fizieren que pierdan tanto quanto ſupieren que ouierẽ de auer por las dichas beſtias cõ el al tanto de lo ſuyo: y que los pueda prender qualquier de los nueſtros Alcaldes, o ſus lugares teniẽtes en qualquier lugar do acaeſciere:y los traya preſos, faſta que les paguen la pena ſobre dicha. E otroſi defendemos a todos los de fuera de nueſtros Reynos que no ſean vezinos,ni moradores en ellos que vienen ala nueſtra tierra y ſeñorio:que no compren,ni troquen, ni tomen por ſi, ni por otro beſtias cauallares grandes, ni menores ſin nueſtra licencia y mandado. Y qualquier que lo fiziere que pierda la beſtia,o beſtias caualla res que aſsi comprare y trocare y tomare y todo quãto ouiere. Y mandamos a qualquier de los nr̃os Alcaldes,o a los q̃ los ouieren de auer por ellos q̃ ge los tomen todos. Y porq̃ eſtas coſas ſe pueden fazer encubiertamẽte. Mandamos, q̃ qualquier de los nr̃os Alcaldes de las ſacas que fagan peſquiſa ſobre ellos: y mandamos q̃ aquellos que el nr̃o Alcalde, o el que lo ouiere de auer por el emplazare,o embiare llamar por ſu carta,o por ſu hõbre que vengan a los plazos que les fueren pueſtos a dezir la verdad de lo que ſupieren:ſo pena de ſe ſenta mr̃s a cada vno. E mandamos a los nueſtros Alcaldes de las ſacas,o a los que lo ouierẽ de auer por ellos que prendan por la pena de los ſeſenta marauedis a aquellos que en ella cayeren. Y porque las malicias de los que en eſto andan ſon tantas cõuiene ꝓueer:porende tenemos por bien que el nueſtro Alcalde pueda tomar qualeſquier beſtias cauallares, que fallaren en poder de qualeſquier eſtrangeros, no Romeros: y que ellos ſean tenidos de prouar de quien y como las ouieron: y no prouando en el termino, que les fuere dado y aſsignado que las ouieron y tienen cõtra nueſtra licencia, que por eſſe meſmo fecho ſean caydos en las penas ſuſodichas: y ſi para fazer eſtas coſas

susodichas, o qualesquier dellas el dicho nuestro Alcalde ouiere menester fauor, o ayuda: mãdamos a los concejos, Alcaldes, y merinos, alguaziles, Alcaydes de los castillos, y casas fuertes: y otros officiales qualesquier de las ciudades y villas, y lugares en nuestros Reynos do esto acaesciere, o qualesquier dellos que les ayuden y fauorezcan en tal manera q̃ el dicho nuestro Alcalde, o el que lo ouiere de auer por el cumpla todo lo que sobre dicho es: y toda otra cosa que el entendiere que cumple al nuestro seruicio: so pena d̃ diez mil marauedis a cada vno por quié fincare de lo assi fazer y cũplir.

¶ *Ley. XLVIII. Que se sepa la verdad de los que sacaren las cosas vedadas q̃ sean penados.*

¶ Idem.

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccc y lxxx.

POR quanto los priuilegios y franquezas: mercedes y libertades, otorgadas por los Reyes donde nos venimos, y por nos, no deue ser occasiõ de mal en que los hombres passan nuestro mandado. Porende declaramos y mandamos que los nuestros Alcaldes de las sacas, o qualquier, o qualesquier dellos, o sus lugares tenientes do quier que supieren en todos nuestros Reynos: alguno, o algunos malfechores q̃ ayan passado nuestro mãdado y defendimiento, y sacadas algunas cosas de las que son vedadas y defendidas por nos que no se saquen de los nuestros Reynos, y ayan dado ayuda y fauor, o ayan seydo en fabla, o en consejo dello, que los puedan tomar y prẽder sabida la verdad, y juzgar y passar contra ellos a las penas en esta razon establescidas no embargante qualesquier priuilegios cartas, priuilegios, libertades que tengan nuestras, ni de las ordenes, ni Priores, ni Comendadores, ni las sacas, ni mestas de los pastores, ni ciudades, y villas y lugares, ni otras qualesquier personas de qualquier ley estado, o cõdicion que sean: antes mandamos que todos ellos dexen a los nuestros Alcaldes de las sacas y sus lugares teniẽtes fazer todo lo susodicho, y le den todo fauor y ayuda en la dicha razon.

¶ *Ley. XLIX. De la vnion de los Reynos de Castilla y de Aragon.*

DVES por la gracia de Dios los nuestros Reynos de Castilla, y de Leon, y de Aragon son vñidos, y tene-

y tenemos esperãça que por su piedad de aqui adelante estaran en vnion: y permaneſceran en vna corona real. E assi es razon que todos los naturales dellos se traten y communiquen en sus tratos y fazimientos. Porende a peticion de los dichos Procuradores ordenamos y mandamos que todos los mantenimientos y bestias y ganados y otras mercadurias de qualquier calidad q̃ sean que fasta aqui eran vedadas por las leyes y ordenãças destos nuestros Reynos d̃ Castilla y de Leon y no se podian passar a los dichos nuestros Reynos de Aragon: que de aqui adelante todas se puedan passar y passen libre y seguramente a los dichos nuestros Reynos de Aragon sin pena, ni caluña alguna y sin embargado del vedamiento dellas fecho por las dichas leyes y ordenanças con tanto que siempre de las tales cosas sean y finquen dezmeros para nos y nuestros succeſſores: y se pague de llas el diezmo y se escriuan en las aduanas, segun se acostumbro en los tiempos passados fasta aqui: de las cosas que no eran vedadas. Pero en quanto al sacar de la moneda destos dichos nuestros Reynos de Castilla, y de Leon, no fazemos innouacion por el presente, y queremos que se este en el estado en que esta fasta que nos por nuestras cartas demos ordẽ en ello. Y mandemos lo que se ha de fazer segun vieremos q̃ mas cumple a nuestro seruicio, y al bien comun de todos nuestros Reynos. E mandamos y defendemos por la presente a los nuestros Alcaldes de las sacas y cosas vedadas, de entre los dichos nuestros Reynos: y a sus tenientes y guardas por ellos puestas. Y a los concejos, justicias, Regidores, caualleros, escuderos, officiales y hombres buenos de todas y qualesquier ciudades y villas y lugares de la frontera de los dichos Reynos de Aragon: que de aqui adelante no veden, ni defiendan, ni perturben a los que quisierẽ passar a los dichos Reynos de Aragon todos y qualesquier mãtenimiẽtos y cosas, bestias y ganados: y otras mercadurias de las que fasta aqui eran vedadas: mas que los dexen passar libremente con ello sin auer de escreuir las bestias que lleuaren y por cosa dello no les prendan, ni pidan, ni lleuen penas, ni

achaques, ni caluñas: pagando a los nueſtros dezmeros nueſtros derechos. Y mãdamos a los nueſtros contadores mayores que tomen el traſlado deſta ley, y la pongan y aſsienten en los nueſtros libros, ſegun el tenor y forma della ſagan de aqui adelante los arrendamiẽtos que de los dichos diezmos y aduanas ouieren de fazer, y ninguno no ſea oſado de meter al Reyno de Granada ganados, ni armas, ni otras coſas algunas: ſegun ſe cõtiene en eſte libro en el titulo de los captiuos. Si los Alcaldes de las ſacas fizieren algun agrauio, los Alcaldes ordinarios puedan dello conoſcer: ſegun ſe contiene en el titulo de los Alcaldes.

DEfendemos, que perſona alguna no ſea oſada de ſacar para el Reyno de Granada: pan armas, ni cauallos, ni otras coſas vedadas: ſegun ſe contiene en eſte libro, en el titulo de los captiuos.

Titul. X. De los portazgos y tributos.

¶ Ley. I. Contra los que toman portazgos, y tributos, & peajes, y caſtillerias que no les pertenescen.

¶ El Rey don Alonſo en Alcala. Año de mil cccl xxxvj.
¶ El Rey don Iuan Segundo. en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

¶ Idem. Año de cincuenta y vno.

DEfendemos, q̃ ninguno ſea oſado de tomar, ni de lleuar portazgo, ni peaje, roda, ni caſtilleria: ſaluo aquellos que touieren priuilegio de los Reyes donde venimos confirmados por nos, o ſi lo ouiere ganado por legitima preſcripcion: por el tiempo que las dichas nueſtras leyes diſponen: y los que faſta aqui lo puſieron de otra manera de la que dicha es: que por el atreuimiento finque a nos deles dar aquella pena q̃ entendieremos que cumple. Y ſi de aqui adelante lo puſieren nueuamente: ſi el lugar, o el termino do le puſiere fuere ſuyo, quelo pierda y ſea para nos. Y ſi lo tomare en termino ageno, q̃ tornen todo lo q̃ tomaron con ſiete tãto y peche a nos ſeys mil marauedis. Y ſi no touiere de q̃ pagar la dicha pena, ſea deſterrado por dos años de nueſtro reyno: y todavia pague aquello que lleuo con ſiete tanto. Y confirmo ſe eſta ley, por el Rey don Iuan Segundo en Valladolid: Año de quarenta y dos. Y declara que la legitima preſcripcion, es de cinquenta años.

Ley

¶ *Ley. II. Que los ganados q̃ fuyeren por guerra que no paguen portazgos, ni derechos.*

¶ El Rey don Iuan I. en Segouia.

MAndamos que si acaesciere que los ganados de algunas ciudades y villas y lugares por miedo de guerras fuyeren de vnos lugares a otros que vayan seguros y libres y no seã prendados por razõ de portazgos, ni por otra causa, ni razon alguna guardando panes y vinos y dehesas dehesadas.

¶ *Ley. III. Que ninguno sea osado de pedir portazgo, roda, ni castilleria.*

¶ El Rey don Alonso en Madrid.

¶ El Rey don Iuan Segundo en Segouia.

¶ El Rey don Enrique Quarto en Nieua. Año de mil cccc y lxxiij.

¶ El Rey y Reyna en Madrigal. Año de mil ccccl xxvj.

DEfendemos, que ninguno, ni alguno sea osado de pedir, demandar, ni tomar, ni lleuar de nueuo portazgo, roda, ni castilleria. Y qualquier que lo contrario fiziere padezca pena de muerte. Confirmo la el Rey don Enrique IIII. en Nieua. Y nos mandamos q̃ las dichas leyes se guarden. Y reuocamos todos los priuilegios que el Rey don Enri. q̃ nuestro hermano dio y otorgo despues que fizo y ordeno la ley en las cortes de Nieua, q̃ en esta razõ fabla, y assi mismo los priuilegios que en esta razon otorgo antes de la ley: y allende de las penas contenidas en la dicha ley de Nieua: mandamos q̃ qualquier que lo cõtrario fiziere pierda las mercedes que de nos tiene, o tuuieren.

¶ *Ley. IIII. Que sean guardados los priuilegios de los que no deuen pagar portazgos, ni otros derechos.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Palençuela. Año de mil ccccxxv.

MAndamos que las ciudades y villas y lugares y personas que tenia priuilegios de los Reyes donde venimos confirmados por nos que no paguen portazgos, ni otros tributos, è imposiciones en los lugares por donde passaren que los dichos priuilegios les sean guardados, en aquello que de derecho deuen ser guardados.

¶ *Ley. V. Que sino se fallare portazguero no caya en pena el que no pagare.*

ORdenamos que no se cojan, ni paguen, ni lleuen portazgos en los lugares, ni de las cosas q̃ no se deuen coger, ni lleuar. Y q̃ en los lugares dõde se deua pagar portazgos a aq̃llos q̃ lo ouierẽ de auer, seã tenidos de poner y pongã a quiẽ los coja: y lleue en los lugares que se ouieren de pagar: y si

no los ouieren, o puſieren: que los que por alli paſſaren ſin pagar el dicho portazgo, no incurran en pena de deſcaminados, ni en otra pena alguna.

¶ Ley. VI. Que los ſeñores, ni herederos no ſean oſados de poner tributos, ni impoſiciones nueuas.

¶ Idem.

MAndamos que ningũos de nueſtros reynos que tuuieren ſeñorios de villas y caſtillos y lugares, o caſas, o heredamientos, o otras qualeſquier perſonas Eccleſiaſticas, o ſeglares que no ſe entremetan ſin nr̃a eſpecial licencia y mandado de poner, ni pongã impoſiciones, ni tributos nueuos en las caſas, y heredamientos que tuuieren y puſieren en las ciudades y villas y lugares de nueſtros Reynos y ſeñorios que ſon de nr̃a corona real, ni en los fructos, ni eſquilmos dellos: ſaluo en aquellas coſas en que los tales heredamientos eran aforados: ſo pena de la nr̃a merced.

¶ Ley. VII. *Idem.*

¶ El Rey don Alonſo en Madrid.

DEfendemos q̃ ſin nueſtra licencia y mandado ninguno, ni alguno ſea oſado de imponer impoſiciones nueuas, ſo color de portazgo, ni de puentes, ni de peajes, ni ſean oſados de accreſcentar las impoſiciões que antiguamente fueron pueſtas. Y qualquier que lo cõtrario fiziere reſtituya y pague lo que aſsi injuſtamẽte ouiere lleuado cõ diez tanto. Y los que ſe fallaren culpantes cerca deſto ſeã llamados para la nueſtra corte.

¶ Ley. VIII. Que ſe puedan fazer puentes en los rios, tanto que ſe faga ſin impoſicion, ni tributo.

¶ El Rey don Enrique. IIII. en Cordoua. Año de mil cccc y lv.

TEnemos por bien que las ciudades y villas, y lugares d̃ nueſtros reynos y otras qualeſquier perſonas que puedan fazer y edificar puẽtes en los rios: tanto que en ellas no puedan imponer, ni impongan impoſiciones, ni tributos algunos: y mandamos q̃ ningun Prelado, ni cauallero, ni otra perſona alguna no ſean oſados de impedir, ni eſtoruar que no ſe fagan las dichas puentes: porque digã que tienen barcos, o otros derechos en los rios. Y ſi attentaren de impedir y eſtoruar que las dichas puentes no ſe hagan: ſi fueren legos que pierdan todos ſus bienes: y ſean applicados a la nueſtra camara. Y

ſi Pre

si Prelado, o otra persona ecclesiastica: que por esse mismo hecho pierda la naturaleza y temporalidad que tuuiere en los dichos nuestros Reynos, y no la pueda mas auer.

¶ *Ley. IX. Que el que no pagare portazgo no sea descaminado.*

¶ Idem.

¶ El Rey don Iuan. Segundo. en Madrigal. Año de mil cccc y xxxviij.

¶ El Rey don Enrique Quarto en Cordoua: Año de mil cccc y lv.

ORdenamos y mandamos que las leyes sobre dichas se guarde̅: y que como quier que por priuilegio, o por merced, o en otra manera pertenezcan los portazgos a aquellos que los tienen. Pero aquel que no pagare portazgo, no sea por esso descaminado, ni pierda las mercadurias que lleuare. Pero que en pena de lo no pagar sea tenido de pagar y pague el portazgo, con el quatro tanto, segun las nuestras alcaualas. Y porque los caminos deue̅ ser seguros a todos: mandamos que aquellos que passan de parte a parte, o van de vn lugar a otro que vayan libremente. y los caminos publicos sean guardados, y no les sea tomado portazgo, ni otra cosa alguna, allende de aquello que de derecho fuere. Y el que lo contrario fiziere sea pugnido assi como robador o quebrantador de caminos, segun que lo ordeno nuestro progenitor el Rey don Alonso en Valladolid.

¶ El mismo en Madrid. Año de mil ccccy lviij.

OTrosi mandamos, que los que fueren por camino de recho acostumbrado: sino fallaren a quien ayan de pagar portazgo donde se acostumbra pagar: que no pierdan cosa alguna por descaminados: saluo el derecho del solo portazgo y no mas.

¶ *Ley. X. Que no se pague portazgo de moneda, y sino se fallare portazguero, que no aya pena el que no lo pagare.*

¶ El Rey don Iuan. II. en çamora. Año de mil cccc y xxij.

MAndamos y ordenamos, que no se pueda coger, ni lleuar, ni pagar portazgo d̅ moneda, ni de las otras cosas que no se deuen coger, ni lleuar: y que se pague en los lugares ciertos donde se suele lleuar y pagar, y aquellos que lo ouieren de auer pongan alli quien lo coja. E sino lo pusiere̅ que los que por ay passaren sin pagar portazgo, no incurran en pena de descaminados, ni en otra pena alguna.

¶ *Ley. XI. Que las mercedes que son fechas de portazgos y yantares que se entienda segun que antiguamente se pagaron.*

¶ Idem.

ORdenamos, q̃ en las mercedes que los Reyes nuestros progenitores hizieron y nos auemos fecho y fizieremos a qualesquier personas, o lugares de las martiniegas: y yantares escriuanias, o portazgos, o otros qualesquier tributos: que se entiendan ser dados: segun y por la forma que se pagauan y acostumbrauan pagar a los dichos Reyes nuestros progenitores, y a nos. E si en otra forma suenan las mercedes que dellos son fechas que no se guarde, saluo aquello que antiguamente se acostumbro pagar: y que acerca desto sean guardados los priuilegios y exempciones: que las nuestras ciudades, y villas y lugares y vezinos y moradores dellas han y tienen.

¶ *Ley. XII. Reuocacion de los portazgos è imposiciones que se pusieron en el tiempo de los mouimientos del rey don Enrique Quarto.*

¶ El Rey don Enrique IIII. en Ocaña y en Nieua.

POrque en los mouimiẽtos acaescidos en tiempo del Rey dõ Enrique nuestro hermano q̃ sancta gloria aya: a supplicacion de algunos caualleros y personas poderosas mando dar sus cartas y priuilegios para q̃ se pudiessen coger y lleuar en sus tierras, o lugares y en otras partes donde se acostumbrauan coger y lleuar portazgos, pontazgos y passajes y passos de ganado: y rodas y castellerias: y otros tributos è imposiciones de las personas, y de las bestias y carretas y cargos, y ganados, y mantenimientos y mercadurias: y de passo de madera por el agua: y de otras cosas que por algunos caminos y puentes, cañadas, passos, o presas, o otros lugares y dio facultad para mudar puertos: donde nueuamente por los caualleros fueron señalados.

De lo qual se crescio a los señores de los ganados grandes daños y costas: porque contra razon y derecho eran descaminados, y los rescatauan y cohechauan. Porque a peticiõ de los Procuradores de nuestros Reynos el dicho señor Rey don Enrique en las Cortes que hizo en Ocaña, Año de sesenta y nueue. Y en Nieua, Año de setenta y tres años.

Mando y ordeno que no se pidiessen, ni demandassen por vniuersi-

uersidades,ni otras personas algunas imposiciones de villazgos,rodas,ni castillerias, ni assadurias, ni portazgos, ni pontajes,ni otros tributos algũos nueuos por causa de los ganados, ni en otra manera: saluo aquellos que antiguamente se acostumbraron pedir y lleuar. Y sobre esto mando que fuessen guardadas las cartas y priuilegios y sentencias que el concejo de la mesta y los herederos del han y tienẽ de los Reyes de gloriosa memoria nuestros progenitores: y las leyes de nuestros Reynos q̃ sobre esto hablan:y mãdo a qualesquier personas de qualquier ley estado,o cõdicion que fuessen a quien mãdo dar las dichas cartas, o prouisiones contra lo suso contenido: que no vsen dellas, so las penas contenidas en las dichas cartas y priuilegios, dados y otorgados al dicho concejo de la mesta: so pena de forçadores y robadores conocidos, y puedan ser resistidos con mano armada y en las dichas leyes de nuestros Reynos que sobre ello hablã. La qual dicha ley cõfirmamos y mandamos guardar en las cortes que fizimos en Madrigal,año de sesenta y seys.

Y mandamos, que si algunas cartas,o alualaes el dicho señor Rey dio contra el tenor y forma dla dicha ley ante,o despues que por el fuesse ordenada las reuocamos: y que ninguno sea osado de yr, ni passar contra la dicha ley: so las penas en ella cõtenidas. Y demas q̃ pierdan qualesquier mercedes que de nos,y de los Reyes nuestros progenitores tuuieren. Y nos veyendo la dicha ley ser justa la approuamos y mandamos guardar: segun que mas largamente lo ordenamos y mãdamos en las cortes que fizimos en la ciudad de Toledo: el año que passo de ochenta años por vna su ley: el tenor de la qual es este q̃ se sigue.

¶ *Ley. XIII. Que las imposiciones, y tributos nueuos dende el año de mil y quatrocientos y sesenta y quatro no valan.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccc y lxxx.

MVchas querellas son las que cada dia nos dan los dueños de los ganados y mercaderes y otras personas que resciben grandes daños, y robos de los que cogen el seruicio y montazgo, y de los que les piden derechos y passajes y mõtajes; y rodas y castillerias, y boras y assadurias y otras imposiciones

ciones en ſus ganados y mercaderias y mantenimientos y otras coſas pedidas lleuadas deſde el dicho año de ſeſenta y quatro, en q̃ ſe començaron los mouimiẽtos en eſtos nueſtros Reynos. Dentro del qual termino dize que fueró eſſo miſmo pueſtas è introduzidas algunas impoſiciones y nueuos derechos en algunos puertos de la mar por cartas y licencia del dicho ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano. Porende ſe piden y cogen por las perſonas y en los lugares que de antes no ſe ſolian, ni acoſtumbrauan fazer. E como quier que ſobre algo deſto el dicho ſeñor Rey don Enrique nueſtro hermano en las cortes que hizo en Ocaña el año de ſeſenta y nueue en las cortes que hizo en ſancta Maria de Nieua: el año de ſeſenta y tres: hizo y ordeno ciertas leyes. Y eſſo meſmo dio ſobre ello ſus cartas: por las quales mando, y ordeno que no ſe pagaſſe mas de vn ſeruicio y mõtazgo: y mãdo q̃ eſte ſe cogieſſe en los puertos antiguos y no en otra parte. Y ordeno y mãdo que no ſe cogieſſen, ni pidieſſen impoſiciones de las impueſtas deſde el dicho tiempo a caſo ciertas penas: y reuoco qualeſq̃er cartas è mercedes y priuilegios, y otras prouiſiones que ſobre ello ouieſſen dado para que puedan tomar el dicho ſeruicio y mõtazgo y los dichos portazgos y otras impoſiciones. Y eſto no abaſtado para eſcuſar que los dichos derechos de ſeruicio de montazgo, y menos portazgo è impoſiciones y derechos y cargos è deſcargos y almoxarifazgos, y diezmos no ſe pidan, ni lleuen.

Y porque es notorio que de todo lo ſuſodicho ſe ha ſeguido amenguamiento y perdimiento de la cabaña de los ganados deſtos nueſtros Reynos en gran a grauio de los paſtores recueros, y labradores, mercaderes y mareantes, caminantes y gran careſtia: en las carnes, lanas, calçado y otras coſas: y ſobre eſto los dichos Procuradores de Cortes, nos han ſupplicado: mandaſſemos proueer y remediar. Porẽde por eſta ley approuamos, y confirmamos las dichas leyes y ordenanças, ſobre eſto fechas por el Rey don Enrique nueſtro hermano. Y mãdamos que aquellas ſean guardadas cumplidas executadas, y guardando las

y cum-

y cumpliendolas. Y ordenamos y mandamos que de aqui adelãte no se pida, ni coja de los ganados que passaren a estremo a eruaje de los que salierẽ del dicho eruaje mas de vn seruicio y mõtazgo, segũ que se acostumbro pedir y coger en estos nuestros Reynos en los tiẽpos antiguos, y que este dicho seruicio y montazgo se pida y coja, y recaude por los nuestros arrendadores, y recaudadores y receptores, q̃ nos para ello dieremos por nuestras cartas, libradas y sobre escriptas de los nuestros contadores mayores, o por quien su poder ouieren: y no por otra persona alguna, ni por virtud de otra carta de priuilegio alguno. So pena que qualquiera que de otra guisa lo fiziere, o cogiere muera por ello. Y el dicho seruicio y montazgo se pida y coja en los nuestros puertos antiguos donde en los tiempos passados se acostumbro coger, y no en otras partes: los q̃les dichos puertos antiguos son estos, Villafarta, y Mõtaluan, y la torre de Esteuan Nembran, la venta del Coxo: la puente del Arçobispo, Derrama castañas, y la Abadia, las barcas de Alualate, Malparti da: el puerto de Perosin: Alcaçar, y Berrocalejo. Y que no se pidan, ni cojan en otros puertos algunos. So pena que qualquier que lo pidiere, o cogiere, o en otros puertos muera por ello. Y que esso mismo no se coja Almoxarifazgo, ni diezmo, ni otros derechos en puerto, ni en puertos de la tierra, ni de la mar, ni en Ambras, ni en rios, ni por otras personas, ni en otros lugares. Saluo por quien, y como y donde se solian y acostumbrauan coger y pedir antes del dicho año de sesenta y quatro: y que solamente aquellos pongã y trayan guardas para ello: que en el dicho tiempo las solian poner y traer y por el poder que se acostumbro hazer, y que otros ningunos no se entremetan de pedir, ni coger los dichos derechos, ni fazer las dichas cosas, ni poner las dichas guardas, so pena q̃ qualquier persona de qualquier estado, o condicion, preeminencia, o dignidad que sea: q̃ mandare, o consintiere pedir, o lleuar: saluo los dichos nuestros arrendadores, o recaudadores, o receptores, o Almoxarifes, o dezmeros, o quien su poder ouiere como dicho es. Que por esse

esse mesmo hecho pierda y aya perdido el lugar donde se pidiere y cogiere si fuere suyo: y si se pidiere y lleuare en yermo, o en la mar, o en rio que aya perdido y pierda el lugar que tuuiere mas cercano de aquel lugar, yermo, o de la mar donde se pidieren y cogieren los dichos derechos, y mas pierda todos los marauedis q̃ tuuiere en los nuestros libros de merced: y por vida de juro de heredad: y racion, o quitacion, o qualesquier officios que de nos tengan: y sea todo para la nuestra camara y fisco: y aquel, o aquellos que por ellos lo pidieren y cogieren los que acceptaren la guarda de lo tal mueran por ello, y pierda sus bienes: y sea para la nuestra camara y fisco. Y mandamos que mostrando los dichos ganaderos carta de pago: de como pagarõ vna vez el dicho seruicio: y montazgo: no sean tenidos de lo pagar otra vez: aunque vayan por qualesquier trauiessos d̃ los nuestros Reynos. Y aquellos cuyos son los dichos priuilegios: no lo demanden, ni cojan de los dichos ganaderos, ni personas: so las dichas penas. Y mãdamos por la presente a los que son, o fueren arrendadores, o recaudadores, o receptores, o otras personas que tuuieren por nos cargo de rescebir y recaudar los dichos seruicios y mõtazgos: que paguen de aqui adelante en cada vn año a los que tuuieren situados en la dicha renta, segun el tiempo de las datas de sus priuilegios los que ouierẽ de auer. Otrosi mandamos y defendemos que de aqui adelante no se pidan, ni lleuen los dichos derechos y portazgos y passajes, ni pontajes, ni rodas, ni castillerias, ni borras, ni assadurias, ni otras imposiciones: por mar, ni por tierra, ni se hagan cargos, ni descargos en otros puertos de la mar, ni en otros lugares: saluo en los que antes se hazian, ni se pidan, ni lleuen de las que fuerẽ dadas, o puestas, o introduzidas desde mediado el mes de Septiẽbre del dicho año de sesenta y quatro, a esta parte: aunque seã impuestas por cartas de priuilegios del dicho señor Rey don Enrique nuestro hermano, o por nos fasta aqui. Ca si necessario es de nueuo por esta ley reuocamos y damos por ningũas, y de ningun valor y effecto todas y qualesquier cartas, aluaes,

laes, cedulas y sobrecartas d̃ prouisiones q̃ sobre lo susodicho, o qualquier cosa dello tengã qualesquier concejos y vniuersidades, y psonas singulares de qualquier estado, o condicion, o preeminencia, o dignidad que seã: assi del señor Rey dõ Enrique, como de nos y de qualquier de nos. Y las que ouieren de aqui adelãte para pedir y coger, o lleuar los dichos derechos y portazgos è imposiciones, o qualquier cosa dello. Y mandamos les que no vsen dellas, ni pidan, ni cojan de aqui adelãte por virtud dellas cosa alguna dello: so las dichas penas: y so las otras penas contenidas en las dichas leyes que sobre esto disponẽ. Las quales puedan ser y sean executadas por las dichas justicias, o qualquier dellas, y sea auido este caso por caso de hermãdad: assi sobre el dicho seruicio y montazgo: como sobre todas las dichas otras cosas: para que los diputados, o Alcaldes dela hermãdad procedan por caso della, o executen las dichas penas en las personas y bienes de los que lo contrario fizieren.

Y porque se pueda mejor saber quales imposiciones y facultades son las nueuas, o las mas antiguas. Ordenamos y mandamos: que todos los concejos, y quales q̃ser vniuersidades: y personas singulares q̃ tienen, o pretẽdierẽ tener, auer de derecho para coger y para pedir los dichos portazgos y passajes, y pontajes, o roda, o castilleria, o borra, o assaduria, o derechos para hazer en puertos de mar alguna carga, o descarga, o auer, o lleuar otros derechos por mar, o poner guardas en ella, o otra qualquier imposicion desde antes del dicho año, de sesenta y quatro embien, o trayan ante nos las cartas è priuilegios, o qualesquier titulos que tengan y lo presenten ante los del nuestro cõsejo desde el dia de que estas nuestras leyes fueren prouadas y pregonadas en la nuestra corte fasta nouenta dias primeros siguientes porque vistos y examinados alli nos los mandemos confirmar: sino estuuieren confirmados: y delos assi confirmados: y de lo otro que tienen nuestras cartas de confirmació nos les mandaremos dar sus sobrecartas y prouisiones las que con justicia se deuieren dar, so pena que los priuilegios y cartas y

otros

otros titulos q̃ faſta alli no fueren moſtrados dende en adelante no ayan fuerça, ni vigor, y deſde agora los damos por ningunos, y les mãdamos que no vſen dellos: ſo las penas cõtenidas en las dichas leyes. Y porque nos ſepamos quales y quãtas ſon eſtas impoſiciones que lleuã por tierra: y quales ſon las que lleuan antes del dicho tiẽpo: y quales deſpues: y quales ſon las accreſcentadas que nos ouimos embiado a ſupplicacion de los dichos Procuradores de cortes: perſonas q̃ fizieſſen peſquiſa ſobre ello eſte año: la qual fizieron y truxeron ante nos. Y para los otros años adelante venideros, mandamos a las juſticias de las ciudades y villas de nueſtra corona Real que eſtuuierẽ mas cercanas al lugar donde las tales impoſiciones y portazgos, y otros drechos por mar, o por tierra, o qualquier dellas ſe piden y cogen. Y que fagan cada vn año la peſquiſa: y ſepan donde y como ſe lleuan las tales impoſiciones y portazgos y derechos: y el dicho ſeruicio y montazgo: y faſta el fin del mes de Abril de cada vn año nos embien la peſquiſa fecha: porque nos la mandemos luego ver: y proueamos ſobre ello como vieremos que cumple a nueſtro ſeruicio: y a la execucion deſta ley. E mandamos y damos cargo a los que por nos fueren nombrados por veedores en cada vn año que tengan cargo de ſaber y ſepan ſi ſe embia la peſquiſa deſto, o la fagan hazer y embiar ellos porque ceſſen de aqui adelante las ſemejantes tyrannias y extorſiones.

¶ *Ley. XIIII. Reuocaciõ de las facultades que el Rey don Enrique Quarto dio, dende el año de ſeſenta y quatro, para mudar puertos y llenar ſeruicio y montazgo nueuo.*

¶ El Rey don Enrrique Quarto en Nieua.

EL dicho ſeñor Rey dõ Enrique nueſtro hermano en las cortes que hizo en Nieua a peticion de los Procuradores de las ciudades, y villas de nueſtros Reynos confirmo la ley de ſuſo contenida: y ordeno, y mando proueyendo a los robos y cohechos q̃ fazian en los ganados de la meſta contra los que tienen ganados y cõtra el concejo de la meſta que ſe guarde la dicha ley: y las cartas y priuilegios que pa ſeguridad de los dichos ganados para conſeruacion de la dicha cabaña de los que el dicho cõcejo de la meſta tiene aſsi de nos como de los

otros

otros Reyes nueſtros anteceſſores tienẽ. Y reuoco qualeſquier cartas y priuilegios, que nueuamẽte auia dado deſde el año de ſeſenta y quatro, y dieſſe dende en adelante a qualeſquier perſonas y vniuerſidades para mudar paſſos de ganado: y para pedir y coger otro ſeruicio y montazgo: ſaluo el que antiguamente ſe ſolia coger en los puertos y lugares acoſtumbrados. Y mando y defendio ſo grãdes penas que no ſe faga prendas, ni tomas, ni repreſarias en ganados algunos por ſus cartas y mandamientos, ni por otra coſa algũa: ſaluo por deuda propria de aquella perſona cuyo fuere el ganado. Y que entonces ſe faga la execucion ſegun y como el derecho manda y no en otra manera, y reuoco y dio por ningunas las tales cartas y priuilegios.

Titulo. XI. De las Guias.

¶ Ley. I. Que no ſe tomen guias, ni carretas, ſin mandado del juez del lugar.

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

¶ El Rey don Enrique Quarto en Toledo. Año de mil cccclxij.

NVeſtra merced es, que cada y quando que ſe ouieren de dar carretas, o azemilas de guia para las coſas que nos mandaremos que no las pueda tomar perſona algũa por ſu autoridad: mas que el juez del lugar vea las que cumplieren y las de: pagando primeramente, por carreta de azemilas quarenta marauedis, y por carreta de bueyes a veynte y cinco marauedis cada dia andãdo cargado ocho leguas, y la meytad por la tornada: y por cada azemila quinze marauedis: y por cada aſno ſiete marauedis, andando ocho leguas cargado: y la meytad por la tornada. Y eſto ſe haga aſsi no embargãte qualeſquier cartas de guia que ſe ayan dado, o dieren con qualeſquier penas, y emplazamientos que las paguen, antes que partan con ellas del lugar donde ouieren de partir.

¶ Ley. II. La forma que ſe deue tener para tomar guias, beſtias y carretas quando el Rey parte del lugar.

¶ El Rey y Reyna en Todoledo. Año dẽ mil cccclxxx.

¶ El Rey don Alonſo en Segouia.

¶ El Rey don Enrique Tercero en Toro.

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxvj.

PAra releuar a los nros subditos d fatigas, y porque nos lo supplicaron los dichos nuestros Procuradores. Ordenamos y mandamos, que cada y quando nos, o qualquier de nos ouieremos de partir de vn lugar a otro y fueren menester para ello hõbres: carretas, o bestias de guias q̃ el nuestro mayordomo, o mayordomos se junten con los del nuestro consejo y vean que personas, o bestias, o carretas de guia son menester, y ayã su informacion, segun el camino y el tiempo y costumbre de la tierra quãto deue tassar por cada cosa. Y por esta consideracion hagan nuestras cartas de nomina de lo que fuere menester para nos, y para aquellos que ellos vieren que se deuen dar, y la señalen para que nos la firmemos, y por ella embiemos mandar a los nuestros Alguaziles, o qualquier dellos que tomẽ las personas y bestias y carretas, o qualquier cosa dello que por la tal nomina fueren señaladas para cada vno. Y que antes q̃ las entregue a quiẽ les ha de lleuar, lo faga pagar lo que mõtare la yda: y de otra guisa fasta que primero se pague, no entreguen los dichos Alguaziles las bestias y carretas, ni den los hombres para guia. Y mandamos y defendemos a todas y qualesquier personas que de otra guisa, y sin la dicha nuestra carta no tomen hombres, ni carretas, ni bestias de guia, so pena que qualquier que lo contrario fiziere sea desterrado de la nuestra corte por cinco años: y pierda los marauedis que en qualquier manera tuuiere en nuestros libros: y los que tuuieren situado por priuilegios. E sino tuuieren marauedis en los nuestros libros que pierdan la meytad de sus bienes. Y mandamos y defendemos a los nuestros Alguaziles que sin la dicha nuestra carta dada en la forma suso dicha, no tomen, ni consientan tomar hõbres, ni bestias, ni carretas de guia, so pena que pierda el officio, y pague diez mil marauedis de pena.

Titul. XII. Delas cosas falladas que se llaman mostrencas, y de los nauios y galeas y fustas de la mar.

¶ *Ley. I. Como las cosas falladas se deuen notificar al Alcalde.*

Orde-

ORdenamos q̃ qual quier que fallare alguna cosa agena sea tenido de la poner luego en mano y poder del Alcalde de la ciudad, o lugar, cuyo termino fuere hallada. Y el dicho Alcalde sea tenido de la poner en poder de persona idonea que la tenga de manifiesto por vn año y dos meses. Y el que lo assi fallare, o aquel a quien perteneſciere lo mostréco faga lo pregonar por publico y conoscido pregonero del lugar donde la cosa fue fallada cada mes en dia de mercado. Y mandamos que el mesmo dia que fuere fallada, la notifique el que la fallare ante el escriuano del concejo del dicho lugar. E si fasta el termino de vn año y dos meses el señor de la cosa hallada viniere libremente le sea restituyda pagando las costas que fueren fechas en las guardar. E si aquel a quien perteneſce lo mostrenco no fiziere las diligencias contenidas: pierda el derecho q̃ le competia en la cosa assi fallada y restituya la como por furto[a].

[a] ¶ *Furto*. Istã legem notat Ioannes Oroſci. in lege prima. nume. decimo. ff. de rerum diuiſio.

¶ *Ley. II. Que los mercaderes que traen mercaderias y nauios por la mar no sean prendados.*

EStablecemos que todos los nauios que vinieren de otras tierras a nros reynos que trayan mercaderias quier por otro, quier por suyas: no sean prendados por ningunas deudas que deuan a aquellos cuyos son pues q̃ traen mercaderias, o viãdas a los nuestros Reynos.

¶ *Ley. III. Que los nauios que se quebraren en la mar, sean guardados para sus dueños.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. Año de mil cccl xxxvj.

SI naue, o galea, o otro nauio qualquier q̃ peligrare, o se quebrare. Mãdamos que el nauio y todas las cosas que del fallaren, sean dadas a aquellos cuyas eran antes que el nauio se quebrasse, o peligrasse. Y ninguno sea osado de tomar cosa alguna dellas sin licencia de sus dueños: saluo si las tomare para guardar las. Y antes que las tome, llame al Alcalde del lugar si lo pudiere auer, o otros hombres buenos, y escriua todas las dichas cosas y guarde las por escripto y por cuenta. Y de otra guisa, no sean osados de lo tomar, y quien de otra gui

sa los tomare pechelo como de furto. Y esso mesmo sea de las cosas que fueren echadas del nauio por lo aliuiar, o se cayeren, o perdierẽ en qualquier manera.

¶Ley. IIII. Que lo que se echare en la mar por el peligro, que lo paguen los que vinieren en el nauio.

¶Idem.

Si los que andan en el nauio ouieren peligro, y por miedo del peligro se acordaren de echar algunas cosas del nauio por lo aliuiar: y las cosas que echaren no vinieren a puerto: todos los que anduuieren en el nauio sean todos tenidos de pagar cada vno segũ la quantidad de lo que traxeren en el nauio. E sino truxeren si no sus cuerpos: no sean tenidos de dar cosa alguna.

¶Ley. V. Que se fagan nauios para armada por la mar.

¶Idem.

Principalmente pertenesce a nuestro Real estado tener en las nuestras villas y lugares de la costa de la mar de los nuestros Reynos muchos nauios y galeas y otras fustas. En especial porque nos mandamos fazer armada y embiar flota a do cumpliere a nuestro seruicio estando los nauios fechos la flota se podria armar al tiẽpo d el menester: y la nr̃a corona Real sera mas temida y ensalçada, y los robos y repsarias por la mar se escusariã. Porende mãdamos que se fagan nauios lo mas q̃ se pudierẽ hazer en los nr̃os puertos de la mar. Lo segundo mandamos fazer galeas y reparar las q̃ estan fechas: y las ataraçanas donde esten. Lo tercero q̃ por escusar los dichos robos y repre sarias mãdamos q̃ anden por la costa de la mar donde fuerẽ me nester dos galeas y dos vallineles con los hombres de armas q̃ para esto fueren menester: los quales andẽ cõtinuamẽte guardando y faziendo lo que nos les mandaremos y a nuestro seruicio cumpliere.

¶Ley. VI. Que no se cierren los rios, calles, ni barrios por donde andan los nauios.

¶El Rey don Enrique Segundo en Toro.

Mandamos que los rios y calles y barrios que son en termino de las ciudades y villas dõde los nauios y pescadores acostumbraro̅ andar, o dõde se vsan los officios comunes a todos: que ninguno sea osado de los cerrar, ni empedir. Y qualquier que lo contrario fiziere pague cient mr̃s para la nuestra camara y a sus expensas sea desfe-

desfecha la cerraduria, o impedimento que fizo fasta treynta dias, saluo si mostrare nuestro priuilegio en contrario.

¶ *Ley. VII. De los thesoros que fueren fallados.*

¶El Rey don Iuan. I. en Biruiesca. Año de mil cccl xxxvij.

ORdenamos y mandamos q̃ qualquier [a] q̃ supiere, o oyere dezir que en la ciudad, o villa, o lugar donde morare, o en su termino o uiere thesoro, o otros bienes algunos, o otras cosas que pertezcan a nos: que nos lo vengan a fazer saber luego por ante escriuano publico a la justicia que ouiere jurisdicion en aquel lugar: y el que lo fiziere assi saber si fuere fallado que fue assi verdad lo que fizo saber que aya por galardon la quarta parte de lo que assi fiziere saber. Y mandamos que la justicia del lugar, o termino donde esto acaesciere que luego que tal cosa le fuere hecho saber en qualquier manera que de su officio sepan la verdad del hecho, o por pesquisa, o por quantas partes pudieren. Y todo lo que sobre tal cosa fallaren en tal fecho que lo embien ante nos cerrado y sellado y signado de escriuano publico. Porque nos veamos y mãdemos sobre ello lo que la nuestra merced fuere: y hallaremos por derecho. Y si assi no lo fizieren q̃ por el mesmo fecho pierdan el officio.

a ¶ *Que qualqer.* Hanc leg. defendit Couar ru. in Regul. peccatum. 3. par. §. secundo. nu. 4.

¶ *Ley. VIII. Que cada vno pueda cauar y buscar en sus heredades mineros de oro y de plata &c. Y que parte pertenesce al Rey.*

¶Idem.

POrque somos informados, que estos nuestros Reynos son abastados, y ricos d̃ mineros. Ordenamos y mandamos que todas y qualesquier personas de nr̃os Reynos puedan buscar y catar y cauar en sus propriastierras y heredades mineros de oro y d̃ plata y de azogue y de estaño, y de piedras y otros metales: y q̃ los puedã otrosi buscar y cauar en otros qualesq̃er lugares no haziẽdo perjuyzio vno a otro en los cauar y buscar haziẽdo lo cõ licẽcia de sus dueños. Y qualq̃er que los dichos mineros fallare q̃ lo que dellos se sacare, se parta en esta guisa. Lo primero que se entregue el que lo sacare en toda la costa que fiziere en lo sacar y cauar. Y lo que quedare sacada la dicha costa que sea la tercia parte para el que lo sacare, y las dos partes para nos.

¶ *Ley. IX. Que los ganados que traueſſaren de vna cabaña a otra ſean ſeguros.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Toro. Año de mil cccclx.

NVeſtra merced y voluntad es que los ganados q̃ atraueſſaren de vna cabaña a otra, y d̃ vn lugar a otro, ſean ſeguros y no ſe pierdã por moſtrenco, o algarino. Mandamos que ſi los tales ganados fueren hallados en cãpo ſin paſtor: q̃ qualquier q̃ los fallare los tenga de manifieſto en ſi faſta ſeſenta dias: y que los faga pregonar en los mercados acoſtũbrados. E ſi los ſeñores dellos parecieren: que les ſea luego dado y entregado lo ſuyo, pagando la coſta q̃ ouiere hecho ẽ lo guardar.

¶ *Ley. X. Que los nauios que ſe quebrãren, o anegaren no ayan picio y ſean guardados para ſus dueños.*

¶ El Rey don Alonſo en Alcala.

¶ El Rey y Reyna. en Toledo. Año de mil cccc y lxxx.

ORdenamos y mãdamos que de aqui adelante en los puertos de las nueſtras mares de todos nueſtros Reynos de Caſtilla y de Leon y del Andaluzia, no ſe pidan, ni lleuen por nos, ni por otras perſonas algũas picio de los nauios que quebraren, o ſe anegarẽ en las nueſtras mares. Y queremos que los tales Nauios y todo lo que en ellos ouieren queden y finquen para ſus dueños: y no les ſea tomado, ni ocupado por perſona alguna ſo color del dicho picio: ſo pena q̃ qualquier que lo contrario hiziere por la primera vez torne a ſu dueño todo lo que tomare con mas las coſtas y daños y pague el quatro tanto dello para la nueſtra camara, y por la ſegunda vez torne a ſu dueño todo lo que le tomare con mas las coſtas, y daños: y que pierda y aya perdido el puerto de la mar: y por razon del qual pide el dicho picio: y el lugar mas cercano del que tuuiere por ſuyo: y que ſea applicado y cõfiſcado por el miſmo hecho para la nueſtra camara y fiſco. Y eſſo meſmo mandamos y defendemos que quando alguna beſtia cayere de puente, o firiere a otra beſtia, o perſona, o ſe deſpeñare carreta, o ſe cayere caſa: que no tomen por eſſo las juſticias, ni los ſeñores de los lugares las beſtias, ni las carretas, ni las caſas como dize que ſe acoſtumbra, en algunos de los lugares, pues es injuſta eſta extorſion y corruptellas, ni de las coſas ſuſodichas, ni de otras

tras ſemejantes ſe lleuen derechos de ſangre, ni homezillo, y que eſto ſe guarde y cumpla no embargante qualquier vſo y coſtumbre por donde lo tal ſe diga ſer introduzido, el qual vſo y coſtumbre, nos por la preſente reuocamos.

¶ *Ley. XI. Que la merced hecha de los cueros de los ganados ſea ninguna.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccc y lxxx.

MVcho ſe agrauiã los pueblos de ciertas prouincias por vna merced nueuamente inuentada que el dicho ſeñor Rey don Enrique hizo a ciertos caualleros para que todos los cueros de los ganados que en ciertos Arçobiſpados ſe ouieſſen de vender fueſſen traydos a lugar muy cierto, y alli ſe vendieſſen en dias y lugares biẽ ſeñalados: y que a otra perſona no ſe vendieſſen, ſaluo a aquellos que tienen la dicha merced paſſado cierto tiempo: que otro algũo no los pudieſſe comprar, ni cargar ſo cierta pena. La qual dizen que es nueua impoſicion y gran daño de la coſa publica de los dichos Arçobiſpados, y Obiſpados, y de los vezinos, y moradores dellos. E ſi lo ſuſodicho aſsi ſe ouieſſe de guardar para adelãte: y ſobre ello no ꝓueyeſſemos dizen q̃ redũdaria en grã cargo de nr̃as conſciẽcias. Porẽ de queriẽdo remediar y ꝓueer ſobre ello con acuerdo de los de nr̃o conſejo quitamos el dicho derecho è impoſiciõ. Y reuocamos y annullamos la merced y mercedes y cartas y ſobre cartas y priuilegios y otras prouiſiones q̃ ſobre ello tienẽ qualeſquier perſonas ꝺ qualquier eſtado, condicion, preheminencia, o dignidad que ſean: y qualeſquier nr̃as cartas de merced, y confirmaciõ que ſobre ello tengan. Y qualquier vſo y coſtumbre que ayan tenido de la lleuar, y mãdamos a las tales perſonas q̃ agora tienẽ el dicho officio y merced ꝺ la cõpra de los dichos cueros y a ſus factores y lugares tenientes: y a los q̃ tienen dellos arrendado el dicho officio que no vſen mas del en algũa manera, ni lleuẽ rẽta, ni ꝺrecho algũo ni otra coſa por razõ ꝺl, ſo pena que qualquier q̃ lo contrario hiziere caya è incurra en pena de forçador publico. Y ordenamos que de aqui adelante no ſe hagã las tales, ni ſemejantes mercedes. Y ſi ſe dieren que no valan, ni ſe gane, ni ſe pueda ganar

posſesion, ni derecho algũo dellas, aunque las tales mercedes contengã en si qualesquier clausulas derogatorias, y no obstancias y por la presente damos poder y facultad a todas las ciudades y villas y lugares de los dichos Arçobispados, y Obispados, y a todas y qualesquier personas dellas que libremẽte vendan y compren los dichos cueros sin embargo de la dicha imposicion y del dicho officio y de las mercedes del fechas: y sin pena alguna segun que lo solian y podian hazer antes que el dicho officio fuesse dado pagando toda via a nos nuestros derechos. De lo qual mandamos dar nuestras cartas a los dichos Procuradores de cortes: y que sean pregonadas publicamente por las plaças y mercados de las dichas ciudades y villas y lugares.

Titul. XIII. De los yantares.

¶ Ley. I. Que el Rey deue auer yantar quando fuere por su persona a algun lugar, o estuuiere en hueste.

¶ El Rey don Alonso en Valladolid. Año de mil cccc y xxx.
¶ En Alcala, año de xxix.

Antar deue auer el Rey quãdo por su persona llegare a qualquier de las ciudades y villas de sus Reynos, o quando fuere en hueste, o estuuiere en cerco, o quando passare el puerto para yr a la frontera en seruicio de Dios y en defendimiento de la fe y de la tierra. Por el qual dicho yantar se vso y acostumbro pagar seys ciẽtos marauedis de la moneda que corriere, segun que fue ordenado en las cortes por los Reyes nuestros progenitores. Porende mandamos que se tẽga y guarde y cumpla assi, y si por fuero, o por priuilegio algunas ciudades, o villas tienen por vso de pagar menos de seys ciẽtos marauedis. Nuestra merced es que se guarde, assi segun se guardo en el tiempo de los reyes donde nos venimos. Y mandamos a los nuestros officiales que no tomen viandas algunas fasta que les paguen: y los lugares que tuuieren por priuilegio de no dar yantares, saluo quando nos fueremos a ellos, mandamos que se les guarde.

¶ Ley. II. Que se paguen al Rey donde llegaren mil y dozientos marauedis.

Quan-

¶ Idem. En Madrid.
¶ El Rey don Iuan Segundo en Segouia.

QVando acaesciere q̃ nos o qualquier de nos llegaremos a alguna de nuestras ciudades y villas y lugares donde auemos de auer yantar: que nos sea dado para nuestro yantar mil y dozientos marauedis de qualquier moneda corriẽte vna vez en el año. Y defendemos alos nuestros officiales que no tomen ninguna vianda, saluo si la pagaren primeramente. Y que no se pague el dicho yantar, saluo quando nos, o qualq̃er de nos lo fueremos a tomar: saluo quãdo fueremos en hueste, o estuuieremos en guerra. Pero que los lugares donde nos fueremos si hã por fuero, o por priuilegio de dar menos de seys ciẽtos marauedis que les sea guardado segun que les fue guardado en tiempo delos Reyes dondenos venimos.

¶ *Ley. III. Que ningunos caualleros, ni ricos hõbres tomen yantar en tierra del Rey.*

DEfendemos que ningunos caualleros, ni ricos hombres, ni otros hombres poderosos de la nuestra tierra no sean osados de tomar, ni tomen yantares en las villas y lugares de nuestro señorio. Y si lo fizieren, mandamos que los que el daño rescibieren, sean entregados y ayan emienda de las tierras y mercedes que de nos tienen los que lo fizierẽ. E si tierras y mercedes no tuuieren que los nuestros adelantados y merinos, y las otras nuestras justicias y Alcaldes y officiales qualesquier entreguen, y vendan de sus bienes y de sus heredades y de sus vassallos, fasta en quantia de lo que montare lo que assi tomare, so color de yãtares cõ los daños y menoscabos q̃ ouierẽ fecho y rescebido.

¶ *Ley. IIII. Que el Principe no lleue yantar quãdo viniere donde el Rey y Reyna estan.*

¶ Idem.

MAndamos otrosi, que cada y quando el Principe nuestro hijo viniere a la ciudad villa, o lugar donde nos, o qualquier de nos entrare no aya, ni lleue yantar alguno por quanto en nuestra presencia no lo deue auer, ni lleuar. Ni lleue otrosi, yantar el Principe nuestro hijo quando viniere con nos, o con qualquier de nos. Y otrosi que no lleuemos yantar nos, ni el Principe nuestro hijo: saluo en la ciudad villa, o lugar do tuuie-

remos la noche de aquel dia do entraremos, y no en otra manera. Y que no se lleue del lugar en que no ouiere cient vezinos y dende arriba, y de cient vezinos fasta treynta vezinos: paguen lo que montare a este respecto. Y de treynta vezinos ayuso, que no paguen cosa alguna.

¶ *Ley. V. De lyantar q̃ deue de lleuar la Reyna.*

¶ Idem.

LA reyna deue auer por yãtar las dos tercias partes de los mil y dozientos marauedis desta moneda de blancas que el Rey acostumbra lleuar que son ocho cientos marauedis de las dos tercias partes, y el Principe nuestro hijo aya por su yantar donde lo ouiere de auer seys cientos marauedis y no mas.

¶ *Ley. VI. Del yantar q̃ deuẽ tomar los merinos.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cccl xxxvj.

ORdenamos que los merinos que anduuieren por nos no puedan tomar yãtares mas de vna vez en el año. Este yantar que lo tomen en el Monesterio mayor del abadengo, o del Priorazgo: y consentimos que lo tomen porque nos, ni los Reyes que despues de nos vinierẽ no podriamos saber las fuerças y daños que a los Monesterios, ni a las granjas y caserias y a los sus vassallos se hiziessen. Y porque los dichos merinos tẽgan cargo de defender y amparar a los dichos Monesterios y a todo lo suyo: y a sus vassallos de todo mal y daño como dicho es: y por esto nos plaze que tomen el dicho yantar en la dicha cabeça del abadengo, o prioraz go vna vez en el año y no mas.

¶ *Ley. VII. De la pena que deuen auer los que toman yantar no les perteneſciendo.*

¶ Idem.

LOs caualleros è Infançones, y otros hombres poderosos d̃ nuestra tierra no sean osados de tomar yantares en las ciudades y villas y lugares de nuestro señorio, ni tomen prendas por ello, y si lo hizieren todo el daño que por esto viniere a las nuestras tierras y vassallos: mandamos que sean emendados y pagados de las tierras y mercedes que de nos han y tienen: y mandamos que si de nos no tuieren tierras, ni mercedes: mãdamos a los Alcaldes y otras justicias qualesquier q̃ entreguen y vendã de sus heredades y bienes y

nes y vassallos, fasta en quantia de quanto tomaren y los daños y menoscabos que ouieren rescebido.

SI el que fuere patron de alguna yglesia, o ouiere de auer yantar, y pension de la tal yglesia: y finare y dexare muchos hijos que deuan succeder en su derecho. Ordenamos y mandamos, que todos aquellos[a] hijos ayan vn solo yantar y vna pension, que a su padre pertenescia de la tal yglesia y no mas: segun se contiene en el titulo de los patrones.

a ¶ *Todos aquellos.* Concordat. l. 1. & ibi glos. verbo. *y vna pension.* titulo sexto. libro. 1. suprà.

¶ *Fin del Libro Sexto.*

LIBRO SEPTIMO.

Titul. I. De los concejos delas ciudades y villas, y de sus Regidores y officiales y de sus priuilegios y vsos y costumbres.

¶ *Ley. I. Como los concejos, ciudades y villas, tengan casas publicas para sus ayuntamientos.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxxvj.

ENNOBLEscen se las ciudades y villas en tener casas grandes y bien hechas: en que hagan sus ayuntamientos y consejos, y en que se ayuntẽ las justicias y Regidores y officiales a entender en las cosas complideras a la república que han de gouernar. Porende mandamos a todas las justicias y Regidores de las ciudades y villas de nuestra corona real y a cada vna dellas que no tienen casa publica de Cabildo, o ayuntamiento para se ayuntar: que dentro de dos años primeros siguientes, contados desde el dia que estas nuestras leyes sean publicadas, y pregonadas a veynte y ocho dias del mes de Mayo, del Año de ochenta años. Cada vna de las dichas ciudades y villas hagan su casa de ayuntamiento, y Cabildo donde se ayunten, so pena que en la ciudad, o villa, donde no se fiziere dentro del dicho termino que dende en adelante los dichos officiales ayã perdido y pierdã los officios de justicias y regimiẽtos q̃ tienen.

¶ *Ley. II. Que en los ayuntamiẽtos y cõcejos no esten, saluo los regidores y officiales y no otro.*

Orde-

¶ El Rey don Iuan Segundo en Palençuela. Año de mil cccc y xxx.

¶ Y en çamora, Año de treynta y quatro.

¶ En Madrid, año de veynte y cinco.

¶ El Rey don Enrique en Cordoua. lv.

ORdenamos que en las nueſtras ciudades villas y lugares de nr̃os Reynos donde ay Regidores no entren, ni eſten con ellos en los cõcejos y ayuntamientos de los caualleros, ni eſcuderos, ni otras perſonas, ſaluo los Alcaldes y regidores y las otras perſonas que ſe contienen en las ordenanças que tienen. Otroſi, que no ſe entremetan en los negocios del regimiento de las dichas ciudades y villas, ſaluo los dichos nueſtros Alcaldes y Regidores: y que ſe guarden eſtrechamente en eſte caſo las ordenãças que cada vna ciudad y villa tiene: y donde no ouiere ordenanças que ſe guarde lo que los derechos en tal caſo diſponen. Y mandamos que las nueſtras juſticias procedã cõtra los que lo perturbaren y fizieren lo contrario a las penas contenidas en las dichas ordenanças. Y donde no las ay proceda a las penas que fallaren por derecho. Y aſsi miſmo mandamos que puedã entrar en los dichos concejos los Sexmeros, do los ay en aq̃llo q̃ los tales Sexmeros deuen caber ſegũ la ordenãça de la ciudad, villa, o lugar donde ay los tales ſexmeros. Y porq̃ la guarda de la dicha ley cumple a nr̃o ſeruicio y a euitacion de eſcandalos y confuſiões y otros inconuenientes q̃ de lo contrario ſe pueden recreſcer. Mãdamos q̃ ſea guardada la dicha ley en todo ſegun q̃ en ella ſe cõtiene. Y qualquier q̃ a ſabiendas lo cõtrario hiziere: q̃ por la primera vez pierda la mitad de todos ſus bienes: y por la ſegunda vez pierda todos ſus bienes, y ſean obligados por el miſmo y applicados para nr̃a camara y fiſco. Y mandamos a los nueſtros Corregidores, y Alcaldes y Alguaziles y Regidores de las dichas ciudades y villas que reſiſtan a los q̃ lo contrario quiſieren fazer y no ge lo conſientan[a].

¶ *Conſientan.* Adde Auenda. de mandatis Regum capit. 23. nume. 4. fol. 216. in 2. parte.

¶ *Ley. III. Contra los que entran en conſejo ſin licencia.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Toledo. Año de mil cccclxxij.

POR que mas y mejor guardadas ſean las dichas leyes. Ordenamos que qualquier que en el dicho conſejo entrare ſin licencia y con-

y cõtra volũtad de la dicha ciudad y villa y concejo della q̃ por cada vez incurra en la dicha pena de veynte mil marauedis a las justicias de la dicha ciudad, o villa, o lugar. A las quales dichas justicias mandamos que lo fagã assi todo cumplir, y la dicha pena executar.

¶ Ley. IIII. La pena del Corregidor, y justicia que dexa entrar en el consejo personas que no son de consejo.

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid.

ORdenamos otrosi, que el Corregidor y justicia que consintiere entrar en el dicho consejo a otro saluo a los Regidores y officiales y escriuanos del dicho cõsejo: que por esse dia pierda el salario, por esse mesmo fecho para el reparo de los muros. E mandamos al concejo de la dicha ciudad y villa do esto acaesciere que se entregue y tome el salario del dicho dia y lo gaste en el reparo de los dichos muros.

¶ Ley. V. Que se guarden las ordenanças de cada vn concejo que todos, o la mayor parte sean concordes en lo que ordenaren.

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc xxv.

EStablescemos que sobre los debates y contiẽdas que se leuantan y recrescen en los concejos, y ayuntamientos diziendo que todos deuen ser conformes alo que se ouiere de ordenar y hazer. Y otros dizen q̃ basta la mayor parte. Ordenamos que se guarden las ordenanças que cada vna ciudad, o villa, o lugar cerca desto tienen y se guien por ellas. E si ordenanças no tuuierẽ: y en caso q̃ las aya si son diuersas y contrarias las vnas de las otras: que en tal caso se guarde lo que el derecho dispone: y si las nuestras justicias en esto no pudieren remediar, que nos consulten sobre ello. Y mãdaremos proueer como cũple a nuestro seruicio.

¶ Ley. VI. Que si alguno contradixere lo que el concejo faze que la justicia lo oya.

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrid. Año de xxx.

ORdenamos que vala y sea firme lo que fuere fecho y acordado por el concejo y Regidores de qualquier ciudad, o villa, o lugar, y si algunos cõtradixerẽ lo que assi fuere acordado y ordenado por el dicho concejo que la nuestra justicia los oya y faga sobre ello lo que fuere derecho.

¶ Ley. VII. Que se guarden los priuilegios delas ciudades y villas en razon del elegir de los officiales.

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc y xxxij.

Porque

PORque en algũas nueſtras ciudades y villas y lugares de nueſtros Reynos hã tenido de fuero vſo y coſtumbre: y algunas dellas tienen priuilegios y cartas eſpeciales de los Reyes nueſtros progenitores, y de nos de elegir officiales y eſcriuanos y otros aſsi por vacaciõ como en otra qualquier manera. Mandamos que los priuilegios que las dichas ciudades y villas tuuieren y tienen ſobre razon delas dichas electiones de officiales. Las dichas electiones en quanto atañen a los dichos Regidores y eſcriuanos y jurados y fieles y otros qualeſquier officios que las dichas ciudades y villas acoſtumbran proueer, que les ſean guardados, y los ayan y tengan como ſiempre los tuuieron. Pero que eſto no ſe entienda en las Alcaldias: y alguazilazgos y merindades, en que nos ſolemos proueer, y no las dichas ciudades, ni villas, ni lugares.

¶*Ley. VIII.* *Idem.*

¶El Rey don Enrique Quarto en Toledo. Año de mil cccclxij.

MAndamos q̃ las nr̃as ciudades y villas y lugares de nueſtra corona real: que tienen por priuilegio, o por coſtumbre antigua que el derecho yguala a priuilegio. Deue dar y proueer de los officios del concejo de cada vna ciudad villa, o lugar aſsi como regimientos y eſcriuanias, y mayordomias y fieldades y otros officios que pertenecen dar a los dichos concejos: que los puedan libre y deſembargadamente dar y proueer, y perſona alguna no ſe entremeta en ello. Y ſi algunas cartas ſobre ello mandaremos dar, aun que cõtengan qualeſquier clauſulas derogatorias que no valã, ni donde no ouiere priuilegio, ni coſtumbre es nueſtra merced de guardar y que ſe guarden las leyes de nueſtro Reyno que en eſte caſo fablan.

¶*Ley. IX. Que ſe guarden los priuilegios de las ciudades y villas, y que a ſu peticion el Rey aya de proueer de los officios.*

¶El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

MAndamos, que ſean guardados los vſos y las coſtũbres que antiguamente fueron guardados a las nueſtras ciudades, villas y lugares en que a peticion de los concejos y officiales dellos, o de la mayor parte dellos: y no en otra manera nos ayamos de proueer y proueamos

mos de los officios de los regimientos y de las escriuanias, y otros officios de las ciudades y villas.

¶ *Ley. X. Que los priuilegios que las ciudades y villas tienen de las escriuanias publicas, o costumbre de quarenta años les sea guardados.*

¶ El Rey don Alonso en Valladolid.

¶ El Rey don Iuan. Segundo en Burgos. Año de mil cccc xxix.

MAndamos, que los officios de escriuanias, y notarias publicas q̃ las nuestras ciudades, y villas y lugares tienen por priuilegios, o han tenido los dichos officios por espacio de quarenta años: q̃ les sean guardados. Otrosi, que ningun escriuano ponga otro en su lugar: aunque sobre ello tengan nr̃a carta para lo poder hazer.

¶ *Ley. XI. Idem.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid. Año de mil cccc xxxiij.

NVestra merced y voluntad es, de guardar y mãdamos que sean guardados a las ciudades, y villas, y lugares de nuestros Reynos sus priuilegios y libertades y franquezas y buenos vsos, y buenas costumbres, segun que les fueron otorgadas por los Reyes nuestros progenitores, y por nos cõfirmados y jurados.

¶ *Ley. XII. Que en cada ciudad y villa se haga tabla de los derechos de los officiales y se ponga en la pared del juzgado.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

POrque en las nuestras cortes que fezimos en la villa de Madrigal tassamos los derechos que auiã de auer los nuestros Alcaldes y sus escriuanos, y Alguaziles, assi en la nuestra casa corte y chancilleria. Y esso mismo en la ciudad villa, o lugar q̃ tiene jurisdicion sobre si tienen comunmẽte tassados y ordenados los derechos que los Alcaldes y escriuanos, y Alguaziles y merinos han de lleuar, y muchos officiales dellos se entremetẽ a lleuar derechos demasiados, so color que las ordenanças no se puedẽ luego mostrar. Por ende mandamos que los nuestros Alcaldes de nuestra casa y corte y chancilleria, y los Corregidores, y Alcaldes y otros juezes de las ciudades y villas y lugares cada vno en su jurisdicion: faga cada vno vna tabla que tenga puesta en la pared del su juzgado en que esten puestos y declarados por escripto los derechos que se han de lleuar, assi por el juez como por escriuanos y por sus Alguaziles, y merinos. Y aquella tabla siempre

pre eſte pueſta alli donde ſe vea publicamente, y no ſe lleue mas de aquello.

¶ *Ley. XIII. Que ſe guarden las ordenanças de los concejos, y que ninguno ſe leuante contra el concejo.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Ocaña.

ORdenamos y mandamos que todas las ciudades, y villas y lugares de los nueſtros Reynos ſean regidos y gouernados ſegun el ordenamiento que tienen de Alcaldes y Regidores y officiales de ſu concejo, y que las juſticias no conſientã que ſe fagan ayuntamiento, ni leuantamiento cõtra el concejo y officiales, porq̃ no ſe ſigan eſcandalos: y que ſe guarde de todo en todo lo que acerca deſto diſponen las ordenanças que los concejos de las dichas ciudades, villas y lugares acerca deſto tienen.

¶ *Ley. XIIII. Que ninguno faga ayuntamiento de gente para embargar lo que el concejo fiziere.*

¶ Idem.

NVeſtra volũtad es que los que ayuntaren comunidad, o gente para embargar a los Regidores de la ciudad en regir, o a la juſticia por la execucion de ella que puedan ſer punidos por los tales Regidores y juezes a quiẽ aſsi ouieren impedido, ſegun que lo ordeno el ſeñor Rey dõ Iuan nueſtro padre en Ocaña.

¶ *Ley. XV. Que los officios de las ciudades y villas no ſe dẽ por vacaciõ a perſonas poderoſas.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil cccclij.

ORdenamos que los regimientos y otros officios que vacaren en nueſtras ciudades, y villas y lugares no ſe den por vacacion, ni renunciacion a perſonas poderoſas: ſaluo a perſonas llanas que derechamente ayan de acatar nueſtro ſeruicio, y el bien publico comun de la dicha ciudad: villa, o lugar donde aſsi vacaren los tales officios. Y mandamos alos Corregidores, Alcaldes y merinos y Regidores, officiales, y jurados de las ciudades y villas, ſo pena de la nueſtra merced y de priuacion de los officios y de cõfiſcacion de todos ſus bienes para la nueſtra camara, que no cõſientã que perſonas algunas poderoſas ſe apoderen dellos ſin nueſtro eſpecial mãdado. Y quãdo algunos de los tales ouieren de venir que venganllanamente en tal manera que no ſe puedan

dan dellos apoderar. E si de otra manera quisieren estar, o entrar en ellas, o se trabajar por ello, que no los consiẽtan entrar ni estar en ellas. Y mãdamos otrosi que si la justicia y Regidores de la dicha ciudad villa, o lugar no fueren poderosos para la resistir y echar fuera la tal p̃sona poderosa: que las ciudades villas y lugares comarcanos y todos los otros nuestros vassallos, que sobre ello fueren requeridos seã tenidos de les dar y den todo fauor y ayuda para echar fuera de la ciudad villa, o lugar a la persona poderosa: y pa executar todo lo susodicho por nos mandado y ordenado.

¶ *Ley. XVI. Que los concejos no puedan repartir para sus necessidades mas de tres mil marauedis.*

¶ El Rey don Iuan I I. en Madrid. Año de mil cccc xxxiij.

ORdenamos que sin nuestra expressa licencia y mãdado no se pueda repartir, ni reparta en ninguna, ni alguna ciudad, villa, ni lugar de nuestros Reynos para sus necessidades de mas, ni allẽde de tres mil marauedis. Y los que lo contrario fizieren, pierdan todos sus bienes y sean confiscados para la nuestra camara, y las justicias q̃ lo contrario fizieren pierdan los officios. Y nos no entendemos dar licencia para repartir entre si mas de los dichos tres mil marauedis: saluo mostrando primeramente, como lo han gastado en cosas necessarias y prouechosas a la tal ciudad, villa, o lugar las rentas y proprios dellas: y los dichos tres mil marauedis: porque no aya causa de repartir, allende de lo necessario, ni los nuestros subditos sean agrauiados, ni despachados.

¶ *Ley. XVII. Que los concejos de las aldeas no fagan repartimiento sin ser presentes algunos alcaldes, o Regidores de la ciudad o villa.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc xxxij.

MAndamos, que ningun repartimiẽto, ni derrama se pueda fazer, ni faga en nuestras ciudades, villas, y lugares por los labradores, y pecheros que hazen pueblo y Vniuersidad sin ser a ello presentes: y consentientes los Regidores: justicias de las dichas ciudades, y villas, y lugares donde son las tales Vniuersidades. Porque vean si la tal derrama es necessaria, o no, y si de otra manera se fiziere la tal derrama, o re-

partimiẽto: que aquellos ſobre quien repartieren no ſean tenidos de lo pagar: y eſto ſe guarde, ſaluo en los lugares dõde ay priuilegios en contrario.

¶ *Ley. XVIII. Que en los repartimiẽtos de los muros y cauas contribuyan las aldeas.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Segouia.

ORdenamos y mãdamos, que quando ſe ouiere de repartir algũ repartimiẽto para reparo de adarues, o de barreras, o cauas de algunas ciudades, villas y lugares de nr̃os Reynos: que en tal repartimiento contribuyan y paguen todas las aldeas y lugares: que ſe acogen a la tal ciudad, o villa, o lugar, o ſe aprouechan de ſus paſtos y terminos como quier q̃ el tal lugar ſea de ſeñorio.

¶ *Ley. XIX. Que ſe vean las cercas de las ciudades y villas y ſe reparen.*

¶ El Rey don Iuan II. en Burgos. Año de mil cccc xxix.

MAndamos, que ſean viſtos por los concejos de las nueſtras ciudades, y villas y lugares: y delos nueſtros caſtillos y fortalezas, los muros y cercas de ellos ſeñaladamente en los lugares fronteros donde es mas meneſter: y ſean luego reparados a expenſa de aquellos que lo han de vſo y de coſtumbre de contribuyr, para los dichos reparos.

¶ *Ley. XX. Que ſe fagan yguales entre los vezinos de los concejos.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Cordoua. Año de mil cccc y lv.

POrque ſomos informados que al tiempo que las nueſtras ciudades, y villas y lugares fueró encabeçonados en los pedidos que auian de pagar a los Reyes nueſtros progenitores, y deſpues a nos fue pueſta taſſa ſegun la quantia y ſumma de los vezinos que en ellas morauan: y que agora por las guerras y mouimientos en nueſtros Reynos acaeſcidos: y por las peſtilencias y daños y careſtias de pan: muchas delas ciudades, villas y lugares ſon deſpoblados y otros ſon poblados. Porende mandamos que ſe faga yguala y ſe ygualen los dichos lugares que ſon poblados con los otros que mas han multiplicado: y mandamos a nueſtros contadores mayores que den y libren nueſtras cartas, para que ſe faga la dicha yguala de vnos lugares con otros.

¶ *Ley. XXI. Que los que tienẽ caſas en las ciudades no ſalgan a morar a los arrauales.*

Manda-

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid.

MAndamos, q̃ todos aquellos que tienen, o tuuierẽ casas de su morada dẽtro de los muros de las ciudades, villas y lugares de nueſtros Reynos, no ſean oſados de ſalir a morar a los arrauales fuera de los dichos muros.

¶ *Ley. XXII. Que los mercaderes vendan las mercadurias dentro de las cercas de las ciudades y villas y no las ſaquen a los arrauales.*

¶ El Rey don Iuan. II. en çamora. Año de mil ccccxxxiij.

POrque principalmente ſe deue procurar la poblacion de las nueſtras ciudades y villas cercadas y no dar lugar que pueblen los arrauales llanos y deſcercados: y ſe deſpueble lo cercado y fuerte. Ordenamos y mandamos, que los mercaderes y joyeros, y otras perſonas que biuen dentro de los lugares cercados, no saquen a vender ſus paños y mercadurias a los arrauales: y que de aqui adelante todos los mercaderes y joyeros, aſsi de nueſtra corte como de las nueſtras ciudades villas y lugares vendã ſus mercadurias dentro de los muros. Y que quando nos fueremos a las tales ciudades y villas los nueſtros apoſentadores con el apoſentador de la tal ciudad, o villa donde nos fueremos, o el Principe nueſtro hijo ordenen y den ſus apoſentamientos, o tiẽdas en lugares cõuenibles como mas honeſta y deuidamente ſin daño del pueblo ſe puedan y deuan dar.

¶ *Ley. XXIII. Que los jurados de las parrochias moren en ſus parrochias.*

¶ El Rey don Iuan II. en çamora. Año de mil ccccxxxiiij.

MAndamos, q̃ los jurados de las Parrochias que ſon en algunas ciudades, villas y lugares de nueſtros Reynos ſean tenidos de morar y morẽ en las dichas parrochias y collaciones donde ſon jurados, porque puedan adminiſtrar ſus oficios, o dar ſu buena cuẽta dellos, o alomenos que morẽ bien cerca de las dichas ſus parrochias, y ſino lo hizieren ſeyendo requeridos por ſus parrochianos: los dichos parrochianos puedan elegir otros jurados en lugar de los que aſsi no lo hizieren.

¶ *Ley. XXIIII. Que Valladolid ſe llame noble.*

¶ El Rey don Iuan II. en Ocaña. Año de mil ccccxxxij.

POrque la nueſtra villa de Valladolid es la mas noble villa de nueſtros Reynos: es nueſtra merced y voluntad que ſea llamada la noble villa de Valladolid.

AYUNTAMIENTO de VALLADOLID BIBLIOTECA

¶ *Ley. XXV. Que se guarden los priuilegios de los caualleros de alarde que biuen en las ciudades y villas.*

¶ Idem.

MAndamos que todos los priuilegios, vsos y costũbres que han y tienẽ los caualleros de premia, y de alarde y gracia que mantuuieren caballos que gozen de las honras y frãquezas y libertades que los otros caualleros tienen por los dichos priuilegios, vsos y costũbres, no embargantes qualesquier mercedes que sean fechas a qualesquier personas: excepto el officio de fieldad que Luys Gonçalez de Cordoua tiene en la ciudad de Cordoua segun se contiene en este libro en el titulo de los caualleros.

¶ *Ley. XXVI. Que los que mantuuieren caballos en la ciudad de Seuilla no paguen monedas, ni sean encarcelados.*

¶ El Rey don Enrique Segundo en Toro.

ES nuestra merced que se guarde la ley del Rey don Enrique Segundo en Toro, en que mando que los vezinos de la ciudad de Seuilla, que tuuieren caballos y armas por año y dia que no paguẽ monedas, ni sus mugeres, ni sus hijos. Y que estos hijos si son varones gozen del priuilegio fasta edad de xvij. años: y si son hẽbras fasta q̃ se casen. Otrosi q̃ los tales no sean encarcelados, ni sus caballos, ni armas prendadas saluo por los nr̃os pechos y rentas reales. Otrosi q̃ los dichos vezinos de la ciudad de Seuilla, no seã puestos en la carcel por deuda de la yglesia y clerigos. Y esso mesmo q̃ no paguẽ diezmo del carbon, ni so color que deuen seã presos, ni encarcelados por aquellos que tienen los alcaçares, ni ataraçanas. Mas que sean juzgados por los Alcaldes de la ciudad: y si fuere derecho por ello sean encarcelados.

¶ *Ley. XXVII. Que los de la ciudad de Seuilla aunque sean generosos no saquen las heredades que fueren de sus parientes sino las que vienẽ de patrimonio, o abolengo a nueue dias.*

OTrosi q̃remos q̃ se guarde lo q̃ el dicho Rey don Enrique establescio en Toro: q̃ mando que los vezinos de la ciudad de Seuilla: aunque fuessen generosos no mueuan pleytos contra los que tienẽ heredades de sus padres, o pariẽtes, por causa de troque, o donacion, o por otro qualquier titulo. Saluo si fuere patrimonio, o abolengo. Ca las heredades que son desta manera: bien pueden demãdar

fasta

fasta nueue dias dẽde el dia que fuere vendida la tal heredad: si el que la quiere demandar estuuiere en la tierra que entonces no podria alegar ignorancia. Segun se contiene en este libro en el titulo de las vendidas y de las compras.

¶*Ley. XXVIII. Que los vezinos de Seuilla, no sean despossey dos de su possession, fasta que sean llamados, oydos y vencidos.*

¶Idem.

MAndamos otrosi, que se guarde lo q̃ el dicho Rey don Enrique Segundo establescio. Cõuiene a saber que los vezinos y moradores de la ciudad de Seuilla, no sean despossey dos de la possesion de los bienes que touieren so color de alguna carta, o mandamiento del Rey, o adelantado, o otro qualquier juez, antes que sean llamados oydos y vencidos. E si alguno contra esto hiziere sea restituydo el dicho despojo en la possesion fasta tercer dia por los Alcaldes d̃ la ciudad. El qual termino passado sean restituydos por los officiales del concejo de la ciudad. Item q̃ los pleytos de la ciudad de Seuilla que vna vez fueren acabados por el juez de las supplicaciones q̃ no sea̅ oydos, ni determinados por otros juezes algunos: mas queremos que el juez de las supplicaciones de sentencia, con consejo de los letrados de la ciudad, o de la mayor parte dellos.

¶*Ley. XXIX. Que se guarde la costumbre en el salar de los pescados.*

¶Idem.

MAndamos que se guarde la costumbre q̃ hasta aqui se ha guardado en los lugares y villas que está a costa de mar cerca del salgar de los pescados frescos, no embargante qualquier estatuto nueuamente fecho por los tales lugares.

NInguno sea osado de impedir la jurisdicion que nuestras ciudades y villas han y tienen en sus aldeas: segun se contiene en este libro en el titulo de los juyzios, y de la guarda de la jurisdicion real.

POr releuar a los concejos de las ciudades y villas y lugares que no se resciban agrauios en los pechos concejales. Ordenamos que los escriuanos que son, o fueren por nuestros progenitores y por nos no se entiendan ser escusados de los pechos concejales, segun se cõtiene en este libro en el titulo de los esentos.

Titul. II. De los Alcaldes y officiales y Regidores de los concejos.

¶ *Ley. I. Que no se acrescïente el numero antiguo de los Alcaldes y Regidores y officiales de las ciudades y villas.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil ccccxxxij.

¶ Idem. En Madrid. año de xxxiij.

¶ Idem. En Palençuela. año de xxxv.

¶ Idem. En Valladolid. año de lxvij.

POrque del accrescentamiento del numero antiguo, q̃ las ciudades villas y lugares de nuestros Reynos han y tienen por priuilegio, y por costumbre de Alcaldes y Regidores limitado se puede seguir deseruicio y daño y confusion a las ciudades y villas. Porende ordenamos, y mandamos, que todos los officios de Alcaldias y Regimientos, Escriuanias que son acrescentados demas de los numeros limitados por los Reyes nuestros antecessores, y por nos en las ciudades y villas de nuestros Reynos sean consumidos: assi como vacaren fasta ser reduzidos a los dichos numeros: saluo ende si por renunciacion vacaren: y que de aqui adelante no podamos accrescentar el dicho numero de los dichos Alcaldes, y Regidores y Escriuanos, aunque la ciudad, villa, o lugar nos embiaren supplicar, y demandar el tal accrescentamiento. En caso que nos suppliquen que no rescibamos la tal supplicacion, ni mãdemos dar por ella prouision alguna.

Y mandamos que los Alcaldes, Alguaziles, Regidores que attentaren de rescebir, o rescibieren de aqui adelante Alcalde alguno, o Regidor, o Escriuano accrescentado de mas del dicho numero limitado. Caso que por nos sea proueydo de nueuo, o en el lugar que se ouiere de consumir que por el mesmo hecho, pierdan los officios: los Alcaldes y Alguaziles, y Regidores que fizieren la dicha recepcion. Y que dende en adelante no puedan vsar, ni vsen dellos: y si algunas cartas nos contra lo suso dicho auemos dado, o dieremos que sean obedescidas y no complidas: y sean auidas por surrepticias, y obrepticias: no embargãte que tengan qualesquier clausulas derogatorias, aunque faga expresa mencion desta ley.

Ley

¶ *Ley. II. Que los officios de las ciudades y villas que vacaren se consuman fasta el numero antiguo.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Guadalajara. Año de mil cccexxviij.

ORdenamos que los officios de regimientos de las nueſtras ciudades y villas, cada que vacaren por renunciacion, o por muerte, o en otra qualquier manera ſe conſuman en aquellas perſonas por quien vacaren, faſta ſer reduzidos al numero antiguo. Y los que fueren proueydos de qualeſquier officios de regimiẽtos, o alcaldias, o Alguazilazgos, o merindades que no ſean reſcebidos a los dichos officios faſta que juren en forma deuida enel concejo de la tal ciudad: villa, o lugar dõde fuere proueydo del tal officio: por ante eſcriuano publico: que no dieron, ni prometieron, ni daran, ni prometerã coſa alguna a perſona algũa.

¶ *Ley. III. Que los officiales de los cõcejos ſean reduzidos al numero antiguo y las cartas que el Rey diere en contrario que no valan.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid. Año de mil ccccxxv.

MAndamos q̃ las ordenanças que el Rey don Iuan nueſtro padre que ſancta gloria aya fizo en las cortes de çamora año de xxxv. en q̃ mando y ordeno q̃ el numero de los dichos alcaldes y regidores y eſcriuanos antiguamẽte fueſſe guardado, y por vacacion de los q̃ fueron recebidos allende del dicho numero fuerẽ reduzidos al dicho numero antiguo: q̃ ſea guardado en todo ſegun q̃ en ella ſe cõtiene, y como quier q̃ nos mandemos lo contrario por nr̃as cartas primera, ni ſegunda, ni tercera juſsion, ni mas con qualeſq̃er clauſulas derogatorias penas y firmezas: pueſto que haga mencion deſta ley, y de otras qualeſquier. Aunque las dichas cartas vayan encorporadas q̃ los Alcaldes y Regidores, y officiales de las dichas ciudades y villas donde acaeſciere las obedezcã y las cũplã: y q̃ por ello no incurrã en pena, ni en penas algũas, y ſi en ellas incurrierẽ dẽde agora los perdonamos y releuamos y quitamos. Y queremos que todavia la dicha ley y ordenãça y cartas priuilegios, y vſos y coſtumbres que ſobre la dicha razon tienen les ſea ſegurado.

¶ *Ley. IIII.* *Idem.*

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

¶ Idem.

POR que toda via es nueſtra voluntad de no acre-

scentar ninguno de los officiales de las nuestras ciudades, villas y lugares, saluo que sean reduzidos al numero antiguo. Ordenamos y mandamos que puesto que por alguna importunidad nos ouieremos proueydo, o proueyessemos de los tales officios acrescentados. Aunque ayamos dado, o dieremos nuestra carta de primera, o segũda jussion, o dende en adelãte cõ qualesquier penas clausulas derogatorias. Es nuestra merced q̃ sean obedescidas y no cumplidas, y que los concejos no vsen cõ los tales, ni con alguno dellos en los dichos officios, Y q̃ las tales prouisiones sean auidas por obrepticias y surrepticias, y ningunas y de ningun valor y effecto. Ca nos las reuocamos y annullamos por la presente y mandamos que los que lo rescibieren y vsaren cõ los tales q̃ por el mismo fecho pierdan los officios.

¶ *Ley. V. Que no valan las cartas del Rey que son o fueren dadas de los officios de las ciudades y villas allende del numero antiguo.*

¶ Idem.

ORdenamos que qualesquier cartas y prouisiones: q̃ de nos son, o fueren ganadas por qualquier, o qualesquier personas en q̃ mandemos proueer de officios de escriuanias, allende del numero limitado en las ciudades y villas y lugares de nuestros Reynos, aunq̃ sea dada segunda iussion con qualesquier clausulas derogatorias las tales cartas y prouisiones sean obedescidas y no cũplidas. Y los que fueren assi nueuamente criados no sean osados d̃ vsar de los dichos officios, y los que los rescibieren por esse mismo fecho pierdã los officios.

¶ *Ley. VI. Que en las cartas que el Rey diere de officios de regimiento se ponga clausula sino fueren acrescentados.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc xxij.

MAN damos y ordenamos que cada que nos ouieremos d̃ proueer del officio del regimiento en qualesquier ciudades, o villas d̃ nuestros Reynos que se pongan en las nuestras cartas de prouisiões que nos mandaremos dar que aquel a quiẽ nos proueyeremos del tal officio que no lo aya, ni pueda auer si fuere allende del numero establescido, o acostumbrado, o si el tal tiene otro regimiento. E mandamos a los del nuestro cõsejo y referendarios secre

secretarios de camara que de aqui adelãte no passen las dichas cartas y prouisiones sin ser puestas las dichas clausulas, y a los nuestros Chãcilleres que no las passen de otra guisa, so pena de la nuestra merced, y demas que la dicha prouisiõ no vala, ni tenga fuerça alguna.

¶Ley. VII. Reuocacion de los officios de los concejos que el Rey don Enrique Quarto fizo.

¶El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

VEyendo el Rey dõ Enrique nuestro hermano los daños è inconuenientes que se seguian de las mercedes y prouisiões que auia fecho a muchas personas desde el año d̃ sesenta y nueue, en que fizo las dichas cortes en Ocaña de los muchos officios que auia acrecentado en las prouincias y las ciudades, y villas y lugares destos nuestros Reynos, assi en Alcaldias, como en alguazilazgos y merindades y veyntequatrias regimiẽtos y juraderias y escriuanias del numero, y fieldades y executorias, y otros officiales a peticion de los dichos Procuradores de las dichas cortes los reuoco y mãdo a las personas que las tenian que no vsassen dellas: y porque la dicha reuocaciõ no ouo effecto, nos supplicaron los dichos Procuradores en estas Cortes que sobre esto proueyessemos en la manera que veyessemos que mas cumple a nuestro seruicio y al bien comun y paz y tranquilidad de los pueblos. Y porque nos somos informados que muchos de los tales officiales acrescentados son personas habiles y sufficientes para tener y exercer los dichos officios. Y muchos dellos nos hã seruido bien y lealmente en los dichos sus officios, y han aprouechado cõ el a la republica, y assi ella rescibiria detrimento si de todo en todo fuessen quitados. Pero auiendo consideracion al daño y confusion q̃ trae la multitud a los officiales que por razon del tal acrescentamiẽto en los Cabildos y pueblos se fallan, y que las leyes de nuestros Reynos disponen que los officiales acrescentados se acostumbren, y tomado en estovna media via. Es nuestra merced y voluntad, y ordenamos y mandamos que de aqui adelãte todos los dichos officios d̃ alcaldias y alguazilazgos y merindades y boz mayor y voto regimiẽtos y veyntequatrias: y juraderias y fieldades y

y escriuanias de numero de cõcejo, y otros officios publicos q̃ fueron acrescẽtados, assi por el Rey don Iuan como por el señor Rey dõ Enrique, o despues por nos, o qualquier de nos desde el comiençó del año que passo de mil y quatrocientos y quarẽta años fasta aqui. Que todos sean auidos por acrescentados. Y q̃ cada y quando vacaren por muerte, o priuacion, o en otra qualquier manera de los que agora los tienen sean luego consumidos por el mismo hecho, sin otra nueua prouisiõ, ni acto de consummacion. Y que estos tales officios no puedan ser renunciados. E si de fecho se renũciaren y nos de fecho proueyeremos dellos: quier por muerte, o renunciacion, o en otra qualquier manera: queremos y mãdamos que las cartas y sobrecartas que nos dieremos, aunq̃ sean dadas de nuestro proprio motu y cierta sciẽcia de primera, o segũda y tercera jussion, sean en si ningunas, y de ningun valor y effecto. Y mandamos que no sean cumplidas, aunque contengan en si qualesquier clausulas derogatorias y no obstancias, y penas, y reseruamos para nos q̃ cada y quando qualquier de los dichos officios antiguos que fueron criados antes del dicho tiẽpo, por muerte, o por renunciacion, o en otra qualquier manera que nos lo podamos proueer y proueamos, segun es vsado y acostumbrado. Y mandamos y defendemos que los que agora tienen los dichos officios acrescentados y criados dende el dicho tiempo aca no hagan dellos renunciacion en otra persona alguna, ni el concejo, ni officiales: puesto q̃ nos proueamos de los tales officios acrescentados los resciban, ni vsen con los que assi fueren proueydos dellos, so pena que el renunciãte: y el que rescibe la renunciaciõ. Y los officiales que lo rescibieré al officio pierdan los officios: y queden y finquen inhabiles para auer otros officios, y porque nos podamos saber quales son officios acrescentados, y quales son antiguos. Mandamos a los escriuanos de cada vn concejo: que so pena de priuacion de los officios de escriuania: desde el dia que esta ley fuere pregonada y publicada en nuestra corte fasta ciento y veynte dias primeros siguientes. Trayan, o embié

ante

ante nos memorial bien y fielmente ſacado y ſignado de ſu ſigno de todos los officios de alcaldias y alguazilazgos: y merindades, y regimientos, y veyntequatrias y fieldades è juraderias y eſcriuanias publicas de numero y de concejo: y otros officios publicos que ſon acreſcentados y criados en la ciudad, villa, o lugar, o prouincia donde el tiene la eſcriuania de concejo, deſde el dicho año de quarenta faſta aqui. Porque todos los otros officiales quedē por antiguos, y de eſtos podamos proueer: de los otros nueuos no proueamos, y queden cōſumidos. Pero es nueſtra merced que en eſta muy noble ciudad de Toledo ſe guarde lo que por ayuntamiento della eſta ordenado è jurado por nueſtro mandado cerca de la conſummacion de los officios que vacaren.

¶ *Ley. VIII. Que los officios perpetuos de las ciudades y villas ſean proueydos a los naturales dellas y no a otros.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

MAndamos que los officios perpetuos d̄ las nueſtras ciudades villas y lugares no ſean proueydos, ni entendemos proueer: ſaluo a los naturales dellas que ſean vezinos y moradores dellas, o ſeyendo natural dellos, o veniendo a fazer ſu morada en ella, y no en otra manera.

¶ *Ley. IX. Que los que tienen boz en cōſejō no den votos por dineros para tenencias de caſtillos, ni otros officios.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Toledo. Año de mil cccc xxxvij.

POrque acaeſce, la ambicion y la auaricia de los officiales de los cōcejos no aya lugar. Ordenamos que ningun, ni algun Alcalde, o Regidor, o otro qualquier official que touiere boz en el concejo y regimiēto de qualquier ciudad, villa, o lugar de nueſtros Reynos, que reſcibieren por ſu boz dineros, o otra coſa que les den por fazer Procuradores, o dar algunos officios, o tenencias de algunos caſtillos: q̄ por eſſe miſmo fecho no tengā mas boz en dar procuracion, ni otro officio en la tal ciudad, villa, o lugar. Y demas que torne y reſtituya lo que aſsi ouiere lleuado cō el doblo: la meytad para el que lo acuſare, y la meytad para los propios de la ciudad, villa, o lugar donde acaeſciere, y que la prueua de las tales dadiuas y extorſiones ſe pueda fazer y faga, ſegun y por

y por la forma q̃ la nueſtra ley manda que ſe faga cõtra los jue zes que toman dineros, o dadi-uas por los juyzios.

Otroſi mandamos que los ta-les officiales, ni algũo dellos no ſean oſados de dar, ni den tenen cias de caſtillos derribados, ni de ſpoblados, ſo pena que no aya mas boz en el dicho regimiẽto.

¶ Ley. X. Que los officios de los concejos no ſe den a clerigos.

¶ El Rey don Iuan. II. en Valladolid.

¶ Idem: En Tordeſillas.

ORdenamos que los offi cios de alcaldias y algua zilazgos y regimientos y otros qualeſquier officios de los concejos de las ciudades vi-llas y lugares no ſe den a cleri-gos: ſaluo a aquellos que ſon ca-ſados, y no truxeren veſtiduras, ni habitos clericales.

¶ Ley. XI. Que no ſe puedan dar officios de Al-caldias, ni regimientos, ni otros officios antes que vaquen.

¶ Idem. En Palençuela. año de xxxv.

¶ Idem. En Burgos. ¶ Idem. En Madrid.

ORdenamos q̃ no ſe pue-dan dar, ni fazer merced de officio de Alcaldias y regimientos, ni otros officios al gunos que eſtan por vacar faſta que ſeã finadas las perſonas que los tienen, porque podria ende naſcer grandes peligros. Y que ſi algunas mercedes auemos fe-cho en eſta razon, nos las reuo-camos y mandamos que no va-lan las cartas, ni alualaes que en contrario fueren dadas.

¶ Ley. XII. Que no ſe den expectatiuas de regi mientos, ni de otros officios.

¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil cccc y xlij.

ORdenamos, y manda-mos que de aqui adelã-te no ſe puedan dar ex-pectatiuas de regimiento de al-caldias, ni eſcriuanias, ni de o-tros officios de qualquier natu-ra que ſean, porque ſeria en grã perjuyzio y daño de las ciuda-des y villas y lugares de nueſtros Reynos. Y reuocamos qualeſ-quier expectatiuas q̃ faſta aqui ſon dadas que no ouieron effe-cto, ſaluo las que ſon de padre a fijo no embargãtes qualeſquier firmezas y penas y abrogacio-nes, y diſpenſaciones, y clauſu-las derogatorias en ellas conte-nidas: aunque aya ſobre ello ſe-gunda juſsion, o otras qualeſ-quier cartas.

¶ Ley. XIII. Idem.

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil ccccl xxx.

¶ El Rey don Enrique Quarto en Nieua. Año de mil cccclxxiiij.

Con

CON justa causa se ouieron los sabios antiguos que los fazedores de los derechos disponen q̃ no se diessen gracias, ni cartas expectatiuas a persona alguna de los beneficios, ni officios que posseyan. Y esso mesmo ordenaron que las dignidades y officios, mayormente los publicos se diesse̅ a personas habiles y dignas para los exercer y administrar: porque de lo contrario se siguen muchos y grandes daños a la Republica, y muchos inconuenientes entre los nuestros subditos y naturales: y los dichos Procuradores que aqui estan en nuestras cortes mouidos con lealtad, y cõ zelo que al bien comũ tienen: y a la guarda del juramento que fizieron, nos supplicaron en estas cortes, que sobre lo vno y lo otro mandassemos proueer, reuocando las expectatiuas que fasta aqui eran dadas para qualesquier officios. Y que en lo de las facultades mandassemos entẽder para que se fiziesse lo que mas cũpliesse a nuestro seruicio y bien de nuestros Reynos. E otrosi q̃ mandassemos confirmar la ley fecha por el dicho señor Rey dõ Enrique en las cortes de Ocaña: en que reuoco las mercedes que auia fecho a los que tenian officios de por vida para q̃ los touiessen de juro d̃ heredad: y nos vista su supplicacion: mandamos entender en ello a Prelados caualleros y letrados d̃l nuestro consejo: los quales despues de auer interuenido sobre ello muchas platicas, todos de vna conformidad nos fizieron relacion q̃ era cosa muy justa y aun necessaria que sobre todas las dichas tres peticiones por los dichos Procuradores fechas: nos ouiessemos de proueer: y quanto a la primera de las expectatiuas que algunas vezes los Reyes de glorioſa memoria nuestros anteceſſores solian dar a algũas personas, y nos esso mesmo auemos dado para que ayan algũos officios que despues vacaren, q̃ les paresscia que deuiamos reuocar las que fasta aqui eran dadas que no auiã effecto, y de q̃ aqui adelante no se deuian dar a persona alguna conformandonos en esto con la ley que el señor Rey don Iuan de glorioſa memoria nuestro padre cuya anima Dios aya fizo en las cortes de Valladolid el Año de quaren

ta y

ta y dos. Los inconuenientes que desto resultan son muy claros y notorios. Y otrosi, quanto a la segunda y tercera petició de las facultades q̃ a algunas personas se han dado para que puedan renunciar sus officios en su vida, o al tiempo de su muerte, y de las mercedes y cartas que fasta aqui son dadas para aquellos que tenian officios, o alcaldias de fortalezas de por vida los tengã de juro de heredad: que les parecia que d̃stas tales facultades y mercedes resultã muchos mayores daños agrauios è inconuenientes. Y especialmente pareciã luego manifiestos los siguientes. El primero que estas tales prouisiones no se conformauan cõ la intencion con que estos publicos officios fueron fallados y ordenados antes de todo en todo era contrario lo vno de lo otro. E porque segun la doctrina moral de los hombres de buen entendimiento naturalmente deuen ser fechos señores y Regidores de los otros. Y quando estos tales rigen y gouiernan: entonces la republica se llama biẽ auenturada: y la sacra escriptura tales juezes y Gouernadores mãdo que fuessen dados al pueblo. Cõuiene saber varones prudentes y temientes a Dios en los quales ouiesse verdad, y aborreciessen auaricia: despues como comunmente los hombres sean inclinados a lo malo sean defectuosos y solamente aquellos q̃ fallan buenos que subjectando y poniendo so los pies las passiones è inclinaciões naturales niegan y fuerçan sus appetitos y se gouiernan por el freno de la razon. Y estos solamente son dichos hombres de buen entendimiento. Sigue se que estos son y deuen ser llamados para regimiento y gouernacion de la republica: y para exercitar los officios della: y para que resciban tenencias y guarda de fortalezas: y que estos tales conoscidos y experimentados en los tales exercicios deuen ser buscados y llamados para el vso de ellos. Y no se deuen proueer por afficion particular, ni por conjunction del deudo que el padre tenga a su fijo, ni el hermano al hermano, y assi todas las otras personas. Antes se presume que mas ciega y afficionadamente eligieran queriendo proueer a la persona mas que al officio, o cargo. Lo qual es notorio que se siguiria si

ria si ouiesse las tales facultades. Y los tales officios ouiessen de ser perpetuos : lo otro porque puesto que se presuma q̃ la persona que tiene el alcaydia, o el officio publico es digno y habil para exercer no se sigue por esso que lo sera el fijo, o el hermano: ca la escriptura y la experiencia nos faze ciertos, que muchos fueron buenos y tuuieron fijos malos, y muchos fueron amigos de Dios que sus hermanos fueron aborrescidos del. Y seria muy errado pensamiento pensar que el don y gracia de bien gouernar se dirige de padre en fijo de vna persona en otra. La otra porque naturalmẽte la esperança del galardon despierta los hombres trabajar de ser buenos y virtuosos: y los discretos conoscen que la honra es priuilegio dela virtud. Y quãdo conoscen que los officios de honra se hã de dar a los que fueren fallados buenos y virtuosos y no por ser fijos de los officiales, o Alcaldes. Todos se esforçaran a exercitarse en las virtudes y bõdad por alcançar el premio de la honra. E si conoscen que por esta via no lo han de alcançar : ligeramente se boluerán a seguir los vicios, y mayormente quando vieren que por tales maneras los malos è inhabiles: y defectuosos ayan los honores y dignidades, y aun puesto que se pudiesse dar certidũbre: y el que gana la facultad, o la merced prouee su officio a persona digna y habil: aun se sigue desto gran inconueniente que es derogacion de nuestra Real preheminencia. Lo otro, porque todos los derechos aborrescierõ la perpetuydad del officio publico en vna persona y comunmente en los tiempos que floresçia la justicia: los officios publicos eran añales y se remouian y dauan a voluntad del superior: pues quanto mas parece cosa reprouada en derecho hazerlos quasi de juro de heredad, para que venga de padre a fijo como de bienes hereditarios. Assi que paresce claramente que de las tales prouisiones se siguen peligros è inconuenientes: y aun cargo de las consciencias de los Reyes que dan las tales facultades y mercedes y de los que las rescibẽ y vsan dellas. Por ende que les paresçia que deuiamos ordenar que de aqui adelãte las tales facultades y mercedes

cedes no se diessen. Y esso mismo deuiamos reuocar todas las dadas qualesquier facultades y cartas è impedimentos, y otras prouisiones que fasta aqui han seydo dadas, assi por los dichos señores Rey don Iuan nuestro padre: y el Rey don Enrique nuestro hermano, o qualesqer dellos, como por nos, o qualquier de nos a qualquier, o qualesquier personas d qualesquier ley estado, o condicion preheminencia, o dignidad que sean: faziendo los tales officios de iuro de heredad, o para que pudiessen disponer de sus officios publicos que tengan: quier sean officios de dignidad con administracion de justicias, o Alcaldias de qualquier qualidad que sean y Alguazilazgos y merindades, prebestazgos, juzgados, regimientos y veyntequatrias, boz y voto, boz mayor de concejo, o alcaldias de sacas fieldades executorias, juraderias, mayordomias de concejos y escriuanias de rentas y publicas de numero: y otros qualesquier semejantes officios publicos que tengan cargo de administració de justicia de regimiento y gouernacion de pueblo, o prouincia. Y esso mismo las tenencias y alcaldias de castillos y fortalezas que en qualquier manera delas susodichas estauan dadas: por manera que los dichos inconuenientes cessen y nos libremente pudiessemos proueer a los concejos y pueblos y a la republica de buenos y sufficientes officiales, y cada y quando vacassen los officios y alcaldias por muerte de quien los ouiere tenido: y que sobre ello deuiamos ordenar y estatuyr en la forma siguiente, y nos touimos lo por bien, y por esta ley d nuestra sciencia y proprio motu. Reuocamos y damos por ningunas y de ningun valor y effecto todas y qualesquier mercedes y cedulas y alualaes: cartas de priuilegio, y sobrecartas, y qualesquier prouisiones que fasta agora no han auido complido effecto dadas a qualquier, o qualesquier personas de qualquier ley, estado, o condicion preheminencia, o dignidad que sean assi por los dichos señores Rey don Iuan: y Rey don Enrique, o qualquier dellos, como por nos, o qualquier de nos para que puedan renunciar, o dexar, o trasspassar los dichos officios,

chos officios, o qualquier dellos que ayan tenido y tienen sus fijos, o nietos, o yernos hermanos, o parientes, o otras qualesquier personas que sean nombradas especialmente, o generalmente, o postrimera voluntad por testamento, o manda, o cobdicillo entre biuos por renunciacion, o dexamiento, o en otra qualquier manera, y con otras qualesquier facultades y clausulas en las dichas cartas y prouisiones, y en cada vna dellas contenidas. E otrosi qualesquier cartas, cedulas, o alualaes y cartas de priuilegios y sobre cartas, y otras qualesquier prouisiones dadas a qualquier, o a qualesquier personas de qualquier estado, o condicion preheminencia, o dignidad q̃ sean asi por los dichos señores Reyes don Iuan y don Enrique, o qualquier de ellos, o por qualquier de nos fasta agora. Para q̃ ouiesen los dichos officios, o qualquier, o qualesquier dellos por juro de heredad para ellos, y sus succesores cõ qualesquier otras clausulas y facultades vinculos y firmezas, aunque suenẽ ser dadas por merinos, o seruicios, o en satisfaction de cargos y deudas, aunque sean dadas a Procuradores de cortes cõ clausula que no puedan ser reuocadas, y todos, y qualesquier recebimientos y tomas de possesiõ, y actos por virtud dellos fechos en los casos susodichos: y las q̃ de aqui adelante cõtra el tenor y disposicion desta ley se dierẽ, o fizieren. Mandamos que de aqui adelante no ayan fuerça, ni vigor alguno. Y por quitar confusion y materia de escandalos en los dichos pueblos. Declaramos q̃ todas y qualesquier personas que fasta aqui por virtud de las tales mercedes y facultades son rescebidas a los dichos officios por muerte, o por renũciacion, o dexamiẽto libre y puramente fecho. E vsan dellos libre y pacifica y enteramẽte que estas tales facultades y mercedes se entiendan: que estas que han auido complidamente effecto. Pero los q̃ fueren renunciados, o dexados por los que primeramente los tenian por virtud de las tales facultades a sus hijos, o nietos, o otras qualesquier personas reseruando para si el exercicio en su presencia, o la quitacion y derecho de los tales officios, y declaramos que estas ta-

les facultades y mercedes, aunque no han auido effecto que se comprehendan : so la disposicion desta ley. Mandamos y ordenamos que dentro de nouenta dias cõtados desde el dia que estas nuestras leyes y ordenanças fueren publicadas y pregonadas en nuestra corte todas y qualesquier personas que por virtud de las dichas facultades, o de qualquier dellas han renũciado, o dexado a qualquier de los dichos officios, o cargos que tenian en sus fijos, o nietos, o hermanos, o en otras qualesquier personas que han retenido para si en su vida el exercicio y quitació, o otra qualquier cosa que elijan y declaren en su concejo, o por ante el escriuano publico de lo en el concejo que es cabeça, o lugar a quien pertenesce el rescebimiento del tal officio. Si quiere vsar de todo del, o dexar lo de todo en todo aquel en quien lo renuncio : y si dixere que el quiere vsar del tal officio: queremos que lo pueda fazer y mandamos que no vse del no embargante la tal renunciacion, o otros qualesquier actos que sobre ello fasta aqui seã hechos en fauor de aquel que rescibio la renunciacion y que dende en adelante la tal facultad y la renunciacion: y todo lo por virtud della fecho quede y finque ninguno y de ningun valor y effecto como dicho es. Pero si dentro del dicho termino eligiere y declarare que quiere que aquel en quien renuncio su officio vse del. E lo tenga que lo pueda fazer con tãto que aquel en quien lo renũcio sea de edad de diez y ocho años complidos o dende arriba: y dende adelante aquel que lo renũcio no pueda vsar del, ni sea rescebido al vso y exercicio del. E si dentro del dicho termino de los dichos nouenta dias los que renunciaron y trasspassaron los dichos officios y cada vno dellos no fizieren la tal election y declaracion en la forma susodicha que dende en adelante passado el dicho termino el tal officio quede libre, con el que primero lo tenia y ouo fecho la tal renunciacion y vaque por su muerte, y trasspassamiento. Y que las tales facultades y cartas dellas, y cada vna dellas queden, y finquen ningunas y de ningun valor como dicho es: y mãdamos y defendemos que los que primera-

meramente tenian los dichos officios si quedaren segun la disposicion desta ley en aquellos a quien los renunciaron y traspassaron: no vsen dellos dende en adelante aquellos por quien fueron renunciados y traspassados no vsen dellos contra esta ley. So pena que qualquier que lo contrario hiziere caya è incurra en las penas en que caen los que vsan de officios publicos sin tener poder, ni auctoridad alguna para ello. Y los actos en que interuinieren sean ningunos, y pierdan la meytad de todos sus bienes para la nuestra camara. Y queden y finquen inhabiles para tener officios publicos dende en adelãte. Y que los otros officiales del concejo no se junten con ellos como con officiales: so pena que pierdan los officios y queden inhabiles para auer aquellos, ni otros, y queremos y ordenamos que todas y qualesquier mercedes y facultades que de aqui adelante fueren fechas y dadas contra el tenor desta nuestra ley y cõtra lo en ella contenido sea en si ninguno y de ningun valor, aũque contẽgan en si qualesquier clausulas derogatorias y no obstancias. Y quanto a lo de las alcaldias y tenencias de los castillos y fortalezas: queremos que quede a nuestra libre disposicion para las dar y quitar quando y como quisieremos y entendieremos que cumple a nuestro seruicio.

¶ *Ley. XIIII. Que el Regidor no tenga otro officio en el concejo.*

¶ El Rey don Enrique Tercero en Burgos. Año de mil cccc y xj.

TEnemos por bien q̃ los Regidores y otros officiales que han de auer hazienda del concejo q̃ no puedan auer mas de vn officio en el dicho concejo: y si tomare otro officio que pierda el que primeramente tenia, y nunca lo aya, ni tenga mas. Otrosi que los Alcaldes y Alguaziles, y merinos de nuestras ciudades y villas y lugares no arrienden nuestras rentas, ni sean fiadores dellas. E todos los otros officiales: assi los que son deputados para ver hazienda del concejo como otros qualesquier, puedan arrendar si quisieren las dichas nuestras rentas.

¶ *Ley. XV. Que los que tuuieren dos officios en el concejo, que renuncien el vno.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Toledo. Año de mil cccc xxxvj.

ESTablecemos que qualquier Regidor de nuestras ciudades, villas y lugares q̃ tuuiere por merced la escriuania del juzgado de los Alcaldes ordinarios della que el que tuuiere los tales dos officios sea tenido de renunciar y renũcie el vno dellos qual mas quisiere fasta dos meses primeros siguientes dende el dia que fuere requerido, so pena que dẽde en adelante por el mesmo fecho ayan vacado y vaquen ambos a dos: y nos proueamos dellos a quien nuestra merced fuere.

¶ *Ley. XVI. Que vna persona no pueda tener mas de vn officio de regimiento.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc y xxiij.

IEnemos por bien que vna persona no aya, ni pueda auer mas de vn officio de regimiento, y si mas ouiere que en su poder se ha de retener en si el que mas quisiere: y dexar el otro y no pueda vsar del. Otrosi mãdamos, q̃ el Regidor q̃ no siruiere el officio de regimiento y no continuare en la ciudad villa, o lugar do fuere regidor que no lleue salario alguno[a], saluo si fuere occupado en nuestro seruicio, o de la ciudad, villa, o lugar do assi fuere Regidor.

¶ *Lex. XVI.*

a ¶ *Que no lleue salario algũo.* Ad idem leg. 19. infrà. & q̃ late not. Auẽ dani. de mandatis Regum Hispaniæ. 1. par. c. 3. nu. 3.

¶ *Ley. XVII. Que los Alcaldes y Regidores y officiales de concejo no biuan con otro algun Alcalde, o Regidor.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Guadalajara.

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

ORdenamos y mandamos que ningun Alcalde, ni Regidor, ni Iurado, ni Alguazil, ni otra persona que tenga voto en el Cabildo, o ayuntamiento donde fuere vezino, o morador, ni contador, ni mayordomo del tal concejo: no pueda biuir: ni biua con otro Alcalde, ni Regidor, ni Alguazil, Iurado, ni otra persona que tenga voto en el mismo Cabildo, o ayuntamiento de aquella mesma ciudad, o villa, o lugar: so pena que aquel que lo contrario fiziere, pierda el officio que assi tuuiere: y dende en adelante no vse del, ni sea recebido su voto en el tal Cabildo, o ayuntamiento.

¶ *Ley. XVIII. Que no valan las facultades que los Reyes dieron para que el padre y el hijo tengan vn officio.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil ccccxlv.

Porque

POrque por importunidad de algunas perſonas los Reyes nueſtros progenitores, mandaron proueer de algunos officios de regimientos y veyntequatrias y juraderias: conuiene ſaber a padre è hijo y a dos perſonas que quando el vno eſtuuiere en el concejo, o cabildo: que no entre el otro: y q̃ el que entrare rija. Lo qual es gran cõfuſion de los dichos officios y dañoſo al buẽ regimiento. Porende reuocamos las dichas prouiſiões y cartas y de aqui adelante no entendemos proueer de los dichos officios de la forma que dicha es.

¶ *Ley. XIX. Que a los Regidores abſentes no ſean pagados ſalarios.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc xxxiij.

ORdenamos y mãdamos que en tanto que los Regidores de nueſtras ciudades y villas fueren abſentes que no les ſea pagado ſalario alguno: ſaluo ſi eſtuuieren en nueſtro ſeruicio, o de la ciudad, villa, o lugar dõde ſon Regidores.

¶ *Ley. XX. Que no paſſen renunciaciones de las alcaldias y regimientos, ni juraderias, ni otro officio, ſaluo de padre a hijo.*

ORdenamos que no ſe libren, ni paſſen renunciaciones de alcaldias, ni regimientos, alguazilazgos, ni merindades, ni juraderias, ni eſcriuanias: ſaluo de padre a hijo. Y eſto quando a nos pluguiere de proueer de qualeſquier de los dichos officios al hijo de aq̃l que lo renunciare y ſeyẽdo idoneo para ello y no paſſando, ni excediẽdo el numero antiguo.

¶ *Ley. XXI. Que el Regidor no pueda renunciar ſu officio: ſaluo por enfermedad, o por otra juſta cauſa.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid. Año de mil ccccxxxv.

EStableſcemos, q̃ ningun, ni algũ Regidor de q̃lquier de las nueſtras ciudades villas, y lugares no puedan renunciar el officio de regimiento, ni eſcriuano publico del numero: ſaluo por razon de enfermedad, o de impotencia, o de otro impedimento legitimo. Saluo ſi fiziere la dicha renũciacion por las cauſas ſuſodichas en manos de los otros Regidores de la tal ciudad, o villa, o lugar, y quien de otra manera renunciare ſu officio de regimiento, o de eſcriuano que lo aya perdido. Y aquel

en quien fuere renũciado no pueda del gozar: y en tal caso la electiõ de los dichos officios sea de buelta a los Regidores: assi como si el dicho officio vacasse por muerte: y nos no entendemos de proueer del tal officio: assi renunciado en perjuyzio del derecho de la tal ciudad y villa, o lugar. E si por alguna importunidad proueyeremos a alguno: que los Regidores no sean osados de lo rescebir: so pena de priuacion de los officios. Pero q̃ los dichos Regidores puedan elegir tres al officio que assi vacare, porque nos de los dichos tres elijamos y proueamos al vno. La q̃l dicha election mandamos, q̃ fagan los dichos Regidores con la justicia del mismo lugar. Y reuocamos la ley q̃ dispone q̃ la tal renunciaciõ puede ser fecha ẽ hijo, o en yerno. Y si se fiziere que sea auida assi como si en estraño fuesse fecha.

¶ *Ley. XXII. Que los que renunciã sus officios viuã veynte dias despues.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

MVchos fraudes[a] se hazẽ en las renunciaciones de los officios publicos. Y quando algun hõbre que tiene officio publico se vee cercano de la muerte: y que no lo puede tener por esso entonces renũcia. Y otros procuran con el que faga la renunciacion: y estos entiẽden en perjuyzio de nuestra Real preheminencia: y en daño de la republica. Porende ordenamos y mãdamos q̃ de aqui adelante la renunciacion que alguno fiziere de su officio, q̃ tuuiere no vala: si no

a ¶ *Lex. XXII.* ¶ *Muchos fraudes.* Renuncians officiũ publicũ, post renunciationem factam viginti dies viuere tenetur, vt fraus euitetur. Si verò ante viginti dies decesserit, officium vacat p̃ mortem, & non per renunciationem. Hoc dicit. Cõcordat. l. 5. in curijs factis à Carolo Quinto olim Hispaniarum Rege Anni 1542. & regu. Cancellariæ apostolicæ Innocẽ. 8. decima octaua. & Pauli tertij regu. 19. De infirmis eorũ beneficia resignantib⁹. Cuius verba sũt. Item voluit, quòd si quis in infirmitate cõstitutus resignauerit aliquod beneficium, siue simpliciter, siue ex causa permutationis, & postea infra viginti dies à die p̃ ipsum resignantem præstandi cõsensus computandos de ipsa infirmitate decesserit, ac ipsum beneficium, quauis authoritate conferatur per resignationẽ sic factam, collatio huiusmodi nulla sit ipsumq; beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare. Fũdata est hæc lex in voluntate Principis, secũdum Gomesi. loquendo de regu. Cancellar. apostolicę p̃missa in cap. secundo. nume. 72. de rescript. libr. 6. Decius consil. 224. Quã rationem arbitrariam, & aliã ob fraudem vitãdam ponit Ludouic. Gomess. in regul. Cãcellari. De infirmis resignãtibus quæst. 25. Et probatur in hac lege in illis verbis, *Se vee cercano dela muerte.* ¶ Alia ratio est, quia officia publica magis idoneis, & Reipublicæ vtilioribus sunt concedenda, & non perfauorem, & successionem, & ita ce-

ita tenetur collator conferre, prout dixi loquendo in dignitatibus ecclesiasticis in.l.secunda. titulo sexto.libro primo. suprà. & quæ tradit Molinæus, De infirmis resignan.in regul. Cancellariæ apostolicæ.numer.vigesimoquinto. vbi assignat duplicem rationem illius regulæ.

¶Quæritur primò, A quo tempore currant viginti dies? Respond. quòd à tempore, quo admissa fuit resignatio per Regem, vel alium, qui habuit potestatem recipiendi eam: nam antequam fuerit admissa, nihil actum est, ideoque cessaret dubium, an vacaret per mortem: nempe cùm renuncians non abdicauerit à se officium per renunciationem, seu resignationem, sed illud tempore mortis habeat, procul dubio vacabit per mortem. Quæ omnia soluit textus in authentica. de nupt. §. deinceps. collatione quarta. nec requiritur collatio officij, seu beneficij, nec verbum conferatur, positum in text.dictæ regulæ esset frustratoriè positum. contra textum. & gloss. in.l.prima.ff.quod metus caus. vt existimat Rebuffus in praxi benefici.gloss.duodecima.pagin.521. numero secundo. in interpretatione prædictæ regul. de infirmis resignantibus. Verba enim illa, ac ipsum beneficium conferatur per resignationem sic factam: non obstant: tum, quia causa frequentiæ ponuntur, quia ferè semper contingit eodem, quo resignatur instanti, conferri. tum ad excludendam maiorem dubitationem, siue implicando casum dubitabiliorem, vt, videlicet, regula nedum procedat in simplici resignatione ad commissa, & consummata, sed etiam collatione ex ea sequuta, & sic multò magis locum habet, si fortè tantùm sit admissa, tum, alioqui via esset apertapassim hanc dispositionem fraudandi, quia resignatarius supplicaret Regi, vel Papæ, vel alteri, qui haberet potestatem admittendi, vel faceret supplicare nomine cedentis, de simplici admissione, vt sic non posset amplius reuocare. vt not. Carolus Molinæus in regula. De infirmis resignan. nume.septimo.

¶Quæritur, Vtrùm dispositio huius legis, & regulæ Cancellariæ sibi similis, sit fauorabilis, vel odiosa? Respondendum est fauorabilem, & non odiosam esse, cum concernat bonum publicum, ne officia publica, & beneficia dentur per successionem, & in fraudem, vt fit in istis resignationibus, quæ fiunt in fauorem amicorum & consanguineorum, & in odium collatorum, & sic non est restringenda, sed amplianda. vt ex Gomesio in dicta regul. quæst.prima, tertia, quinta, sexta. & pleniùs quæstione decimaseptima. quanuis in decimanona dixerit odiosam. Et quòd sit fauorabilis. tenet Petrus Rebuffus in practica beneficio. regula. De infirmis beneficia resignant. gloss.quarta.nume.nono.pagin.515. Carolus Molinæus in dicta regul. numer.76. quanuis nouam dispositionem contineat, & quodammodo pœnalis sit, actum annullando in odium fraudis. iuxta notata per Baldum & Iasonem in.l. non dubium.C.de legibus. Panormi. Felin.nume.tertio. & Decius in capit.secundo.de constitutionib. Alexand. & Ias.in.l.turpia.ff.de legatis primo. Barbat.in rubri.de fide instrumen.columna.23. Philippus Franch.in capit.quoniam.numer.6. de electione.lib.sexto. Baldus & Paul.in.l. nemo martyres.C.de sacrosanct.eccles. Ludouicus Gomes. in capit.statutum.nume.90.de rescrip.lib.sexto. Ioannes Igneus in.l.tertia.versic.Item siue. num. octauo.in prima part.fol.313.ff.ad Syllanian. Guilielmus Cassado.super regulam Cancellar.decisi. decimaquarta.nume.septimo. & decisio.32.numero quinto. per.l. Senatus. ff. de contrahend. emptio. Ex quo in fauorem publicum versatur, vt prædictus Carol.aduertit, & ad fraudes euitãdas. argumen.l.ita vulneratus. ff.ad legem Aquiliam. capit. vt famæ. de sententia excommunicationis. Alexand. in.l. si constante. ff. soluto matrimo. quod è republica est, fauorabile est, ideoque potius ampliandum, quàm restringendum. & Bart. in.l.quemadmodum.numero quarto.C.de agric. & censit. libr.vndecimo.

¶Sed est dubium, Vtrum post admissam resignationem officij debeat resignãs viuere viginti dies, & sic si in vigesimo à die resignationis admissæ fuerit mortuus, vacet per mortem, & non per resignationem, & Rex posit iure ordinario prouidere tale officium per obitum vacans? In quo dubio dicendum censeo, quod non solùm in beneficijs ecclesiasticis, sed etiam in merè secularibus & profanis officijs resignatis debet resignans viuere viginti dies post admissam resignationem & renuntiationem. ex Francisc. Marc. in decisione.284. in prima part. quem sequitur Rebuff. in practica benefici. pagin.516. gloss.quinta. Quia in his beneficia secularia ecclesiasticis sunt in hac lege æquiparata, vt aliàs notabat Soci. consil.54. Miror quòd in præsenti. libr.tertio. Decius in.l.fina. in fin. numero tertio. C.de pactis. Gomesi. in regul. De infirmis resignantibus quæstione vigesimasecũda. Et sic disposita in officijs spiritualibus. per prædictam regulam, per hanc legem habent locum in officijs publicis profanis. Et sic viuere oportet resignans à die præstiti consensus viginti dies. Et debet decedere post vigesimum diem, nempe vigesimoprimo, alias per obitum, & non per resignationem vacauit officium renunciatum. Imòvidetur dicendum, quòd dies renuntiationis admissæ non sit computandus in numero viginti dierum, cum lex ista requirat post factam renuntiatio-

nem, quòd resignans viuat viginti dies. ibi, *Sino viniere veynte dias despues que otorgare la tal renuncia cion.* Quia dies debet intelligi de integro & naturali. argumento. l. quæritur. ff. de statu hominum. & sic vigintiquatuor horarum. l. more Romano. ff. de fer. Sed si dies renunciationis esset computandus in termino, non esset integer. ergo de sequenti verbum, *despues*, est intelligenda hæc lex. ¶Item, nam dictio, post, seu postea, exclusionem inducit, vt post diem renunciationis vixerit viginti dies, vt ad sensum rectè intelligentis colligi potest. Nam cùm quis dixerit, post diem Sabbati: hoc sermone non includitur dies Sabbati. capitulo. quod à patribus. & capitulo. quod die. septuagesimaquinta distinctio. Albericus in dictionario litera. P. verbo, Post diem Sabbati. Et colligitur ex pluribus iuribus citatis ab Andrea Tiraquello in repetitione. l. si vnquam. verb. & post ea. C. de reuocand. donatio. numero decimooctauo. vbi tenet, quod idem est cum per dictionem, Post, aliquid ius disponit, sicut per dictionem. A. Sed sic est, quòd quando terminus assignatur per dictionem. A. dies termini non computatur in termino, ergo & in dictione, *despues*, posita in hac lege, cum æquiparatorum. &c. notat Alexander in consilio quadragesimosecundo. In causa & lite inter Christophorum. colum. tertia. numer. quinto. libr. tertio. Porrò hæc dictio, Post, apertè declarat eum diem, cui adijcitur, non comprehendi. vt probat textus in. l. si cui legetur. in verbo. Post biennium. & in verbo. præsentibus. & ibi Aretin. columna secunda. ff. de legat. primo. & in. l. si ita fuerit libertus. ff. man. testam. Barto. in. l. secunda. §. creditum. columna secunda. versic. Aduerte & ibi nouior. ff. si certum petatur. Salycet. in. l. si pacto. columna quinta. C. de pactis. Latè Andre. Tiraquel. in tracta. de retract. titul. primo. §. primo. gloss. vndecima. nume. 50. Ludouic. Gomess. in regula Cancellariæ apostolicæ. De infirmis resignan. quæstione. 37. vbi determinat, quòd dies termini assignatus per dictionem. A. quandem denotat quòd dictio, Post, vt per Tiraquellum vbi supra. numero. 51. in statuto, vel lege non computatur dies termini in termino. Licet alias dies termini non computetur in termino secũdum communem opinionem, teste Gomess. in dict. quæst. 37. & asserui contra communem contra alteram communem in. l. prima. gloss. prima. quæstione. vigesimasexta. titulo. secundo. libr. tertio. ordin. columna. 827. cum sequent. tamen omnes communiter concordant, quòd quando terminus est præfixus per dictionem exclusiuam. A. vel Post, dies termini non computatur in termino: quia illa dictio. A. de sui natura denotat separationem diei, in quo datur terminus à termino præfixo, & sic excluditur dies ille termini, à quo die fit actus. per plura iura, quæ adducit Alexander in lege prima. ff. si quis caut. & sic apparet, quòd dies præstiti consensus in litera præsentis legis, cum loquatur per verbum, Post, idem significans, quòd dictio. A. dies termini non computetur in termino viginti dierum: nec etiam hoc casu verificetur de momento ad momentum à die præstiti consensus, nec reliquum diei, in quo fuit datus consensus, fuit de intentione Principis venire. Licèt alias nisi fuisset posita dictio exclusiua, veniret, & computaretur de momento ad momentum. vt dicunt Ioannes Andreas. & alij in capitulo. super eo. de appellationibus. quam dixi communem in dicta lege prima. glossa prima. quæstione vigesimasexta. titulo secundo. libro tertio. ordinament. Tamen non habet locum, quando ponitur dictio. A. in termino, quia tunc dies termini non computatur in termino, nec etiam de consuetudine. Quam opinionem dixit magis communem Decius in dicto capitulo. consuluit. 2. columna quarta. numero decimoseptimo. de appellationibus. Et seruari in palatijs dixit Albericus in dicta lege prima. ff. si quis cautio. Quanuis contrariam opinionem sequendam esse potius & de consuetudine seruari contra Decium existimet Tiraquel. de retract. §. primo. glossa vndecima. numero vigesimo secundo. Tamen cùm dictio, Post, separatiua sit posita in dispositione legis, seu contractus ibi numero quadragesimonono. fatetur dies termini non comprehendi. Sensit Carolus Molinæ. in consuetu. Parisien. titul. primo. §. quarto. quæstione secunda. nu. 4. ¶Præterea dies termini tũc demum computatur in termino, & currit de momento ad momẽtum, quando constat de assignationis termini hora. vt post Bonifa. in tract. de malefic. De forma citationis accusati. nume. 27. voluit Tiraquel. vbi suprà nume. 41. versic. Decimoquinto limita. Et sic in renunciationis admissione debet constare de die, & hora, vt in reliquum ab illa hora computetur terminus de momento ad momentum. Quod nõ reputo verum, cùm terminus ponatur per dictionem exclusiuam, & sit fauore reipublicæ, & secundum ius antiquum commune nostra lex. Et sic si non apponatur hora, absque dubio non currit de momento ad momentum. Felin. in cap. quod ad consultationem. nu. 27. de re iudica.

¶Insuper statutum disponens de tempore, quod currere solet de iure cõmuni de momento ad momentum, vt non inducat superfluitatem, nouiq; aliquid inducat, tale tempus non debet currere à die termini, secũdum dispositа à iure communi. Alexand. consi. 87. nu. 8. & 9. lib. 7. loquendo in nostris terminis. Sed hæc cessant, ppter dictionẽ, Post,

Post, quæ excludit de iure diem termini, vt dictum est. Tum etiam, quia respectu reipublicæ, vt officia per resignationem conferantur, est in damnum ipsius, & Regiæ Maiestatis, vt hac lege expressum est, ideoque non computatur dies termini de momento ad momentum, vt probat Tiraquel. de retract. titu. primo. §. 1. glo. 11. num. 44. nec debet talis interpretatio in eius odium fieri. l. ad rempublicam. in fin. verbis. ff. de mune. & hono. in illis verbis. cæterum cum damno publico honorem committi non est dicendum.

¶ Sed est dubium, Vtrum dies cæptus habeatur pro completo, nempe si renuncians moriatur prima hora vigesimi diei? Et respondendum est, cum sit materia odiosa & damnosa Reipubli. per præmissa, non impletur cum dispositione legis, nisi absoluto termino in totum post vltimum diem decesserit, per præmissa. & l. tertia. §. minorem. ff. de minorib. l. in omnibus. ff. de actio. & obligat. Quanuis in fauorabilibus, & non odiosis Reipublicæ præsertim dies cæptus habendus est pro cõpleto. vt gloss. in Clementi. fina. verb. in decimo octauo anno. de ætate & qualita. Gondiss. à Villadiego de irregulari. capitu. decimo. Bertachin. in tracta. de episcopis libr. secundo. quæst. 31. nume. 54. in quarto volumi. tracta. Ioannes Igne. in rep. l. necessarios. §. non alias. num. 359. ff. ad Syllania.

¶ Dubitari etiam posset, Vtrùm locum habeat in renunciatione officiorum facta apud concilium ciuitatis, vel alterius personæ ex priuilegio, vt habent Hispalenses in suis collationibus, vt constat ex confirmatione. l. 64. in pragma. Regum Catholicorum, & sic debeant in omnibus seruari contenta in hac regia lege? Respondendum est quòd sic, cum per subrogationem & priuilegium possint recipere renunciationes officiorum publicorum, & in eo vt eligantur habiles, consistat fauor reipublicæ. l. 65. in dictis pragma. & est facienda præsentatio in Cõcilio ciuitatis infra sexaginta dies post factam renunciationem, & possessio officij apprehendi oportet ab illo, in cuius fauorem fuit facta resignatio sub pœna declarata in. l. 66. in lib. pragmati. Regum Catholicorum.

¶ Sed est quæstio, An possint interuenire dona, promissiones, pretium ad hoc vt fiant prædictæ renunciationes in fauorem alicuius, vel vt fiant electiones, & suffragantes ad vota alliciantur, & subornentur, seu corrumpantur per hæc ad aliquem admittendum ad officium publicum per renunciationem, seu electionem, vel præsentationem? & si interfuerint, vtrum sit prouisio nulla? In quo dubio dicendum est cum. l. 65. libro pragmaticarum Regum Catholicorum, quòd prouisio, seu electio facta ad officia publica per suffragia eligentium & suffragantium debet esse libera ab omni obligatione, promissione, datione, vel precatione, seu pretio per se, vel per interpositam personam directè, vel indirectè quocunque modo, siue fiat obligatio ante prouisionem, seu post, nam erit ipso iure nulla. Cuius verba sunt.

¶ *Mandamos que ningun officio de Alcaldia, ni Alguazilazgo, ni regimiento, ni Veyntequatria, ni fiel executoria, ni Iuraduria no se puedan vender, ni trocar, ni dar en pago, ni por otro precio, o respecto de precio alguno, que en los tales officios interuengan, agora lo den las personas en quien se renunciare, o traspassare por ellos directa, ni indirectamente, ni los votos que se dieren en las tales electiones, prouisiones que se hizieren de los dichos officios, o en alguno dellos, o en los officios de procuraciones de Cortes, y escriuanias publicas, donde por priuilegio y costumbre antigua pertenesce la tal election, como dicho es, se den por precio, ni por respecto de precio, ni por sobornacion, ni ruego de otras personas à pedimiento, o causa de la persona que viuere de ser elegida, ni hagan promessas, ni obligaciones de dar cosa alguna por los tales officios antes, ni despues de hauidos por palabra, ni por escripto, ni por los tales titulos suso dichos se puedan renunciar, ni traspassar los dichos officios de Alcaldias, y Alguazilazgos, y regimientos, y veynte y quatrias, è Iuraderias, y fieles executorias por ninguna, ni algunas personas que los tengan. Y en caso que los renunciaren en otras personas, que la tal renunciacion sea en si ninguna, y por la virtud della, ni de la prouision, que por virtud della se hiziere, no pueda lleuar, ni ganar derecho alguno a los tales officios, ni alguno dellos, ni sean recebidos a ellos, ni a la possession vel quasi, y vso, y exercicio dellos, aunque muestren, ni lleuen nuestras cartas y prouisiones de merced, confirmacion de los dichos officios por virtud de las dichas renunciaciones, o electiones, o por facultad que ayan hauido de nos, o de qualquier de nos para renunciar los tales officios.*

¶ *Por quanto desde agora declaramos, que las tales cartas, y facultades seran de nos impetradas y ganadas con no verdadera relacion, y que no emanaran de nuestra voluntad. Y desde*

agora las reuocamos, cassamos, y anullamos, y mandamos que sean obedescidas, y no cumplidas, y que por no las cumplir, no ayan, ni incurran en pena alguna: y puesto que de hecho sean recebidos a los tales officios, que por esse mismo hecho sea en si ninguno el tal recibimiento. Lo qual mandamos que sea ansi cumplido, è guardado, y que persona, ni personas algunas no vayan, ni passen contra ello, ni parte dello, so pena, que qualquiera persona que renunciare el dicho officio de Regimiento, o Alcaldia, o Veynte y quatria, o Iuraderia, o Alguazilazgo, o fiel executoria, o recibiere dadiua, o promessa directè, ni indirectè por respecto de officio que tiene, o tuuiere, que por esse mismo hecho haya perdido, y pierda el tal officio que assi renunciare, y tuuiere, y quede vaco, para que nos proueamos del a quien nuestra voluntad y merced fuere: y la persona que lo comprare, o a quien se renunciare, o comprare voto, o lo ouiere por ruego de otras personas à su pedimiento, o causa suya directè, o indirectè, aya perdido, y pierda los tales marauedis, que por tal officio diere, y no pueda auer, ni aya el tal officio que assi comprare, o ouiere por tales ruegos è sobornaciones, puesto que nos les hagamos merced del por virtud de la tal renunciacion. E los marauedis queden confiscados a nuestra Camara y fisco. Los quales nos desde agora hauemos por confiscados, y applicados a nuestra Camara y fisco por esse mismo hecho y derecho.

¶ Ex qua constat renunciationem officij publici faciendam esse liberè, sine modo, pacto, promissione, vel prece, seu pretio, aliàs est nulla ipso iure, & collatio, & confirmatio etiam à Principe facta, prout in renunciationibus, electionibus, & collationibus beneficiorum ecclesiasticorum institutum est, & simoniacum reputatur capitul. quàm pio. prima quæstione secunda. capit. cùm pridem. & capit. final. de pactis. & capit. vnico. vt eccles. benefici. textus cum gloss. in capit. secundo. de electione. libro sexto. gloss. in capitul. ex parte. de officio delegat. Rebuffus in concordat. titul. de collationibus. & in practica beneficio. de permutatione. versiculo. Vigesimo quando. pagin. 535. numer. quinquagesimo secundo. Aymon Crauett. consilio 122. columna prima. l. sexta. titulo decimosexto. parti. prima. & nimirum si in istis electionibus, in quibus versatur vtilitas publica, & ex recta officialium gubernatione. & ex eorum habilitate pax, & tranquillitas, & obseruatio legum, & securitas conscientiarum principum æquiparentur, & si de prophanis officijs sit electionibus spũalibus, & de bñficijs & officijs ecclesiasticis, vt officia publica indignis, omissis dignis, vt sæpe fit destitutis fauore non conferantur. vt apertè dicit Pragmati. 65. Regum Catholicorum, quæ fortè fuit causa finalis, vt ex Proœmio colligitur, ne inhabiles admitterentur per prædictos illicitos modos ad officia publica, habilibus & sufficientibus repulsis. ibi, *Porque muchos hõbres inhabiles. &c.* Et sic qñ habilis est electus, videtur, quòd etiam si preces interueniant, vel pretium, quòd non habeat locum dispositio prædictæ Pragmaticæ, quia deficit causa finalis, qua cessante, cessat dispositio legis. argumento. l. cum tale. 71. §. falsam causam. ibi, quia ratio legan di legato non cohæret. ff. de conditionibus & demonstrationibus. Nam causa, quæ inseritur in lege, præsumitur esse finalis. vt ibi notat Bald. sumens occasionem ex gloss. ibi, in verb. non cohæret. & in. l. generaliter. columna secunda. versicul. Sed in dubio. C. de episcopis & clericis. & in. l. secunda. §. fina. ff. de donationibus. Tiraquellus in tracta. De causa cessante. limitatio, prima. numero vigesimonono. & notat Decius in. l. vnica. columna septima. numero decimoquinto. versicul. Glossa secunda. in verbo, Interest. C. de senten. quæ pro eo quod interest proferun.

¶ Nam quando aliquid statuitur cum causæ expressione, censetur statutum contemplatione causæ expressæ. Bartolus in. l. si pupilli. §. item si. numero quinto. ff. de negotijs gestis. & in. l. ita stipulatus. numer. decimoquinto. ff. de verborum obligationibus, qua dispositione finali cessante, cessat legis dispositio. Panormitan. in capit. cum cessante. numero secundo. de appellationibus. glo. Bartol. & Iaso numero octauo. in. l. stipulatio ista habere licere. §. alteri. ff. de verborum obligationib. Sed ratio finalis est prouidere, ne homines inhabiles consequantur officia publica. Si ergo electus esset bonus & habilis, non haberet locum dispositio prædictæ Pragmaticæ, quæ in electione indigni tantùm per præmissa est intelligenda. Preces enim pro digno quanuis sint prohibitæ in electionibus, & inducant simoniam, non nocent electo, nec simoniacam electionem faciunt. gloss. in capit. Moyses. verb. rogauerit. octaua quæst. prima. capit. illud. iuncta gloss. prima. octaua quæstione secunda. & ibi Archidia. capit. quibusdam. iuncta gloss. actionis. prima quæstio. 1. Ergo & in specie proposita. Et iura, quæ loquũtur in electionibus

nibus ecclesiasticis, etiam locum habent in secularibus, ex ijs, quæ suprà dixi, & æquiparantur. vt facit Panormi. in cap. cùm in iure peritus. vlti. verb. de electionib. & in cap. postquam. numer. 2. & in capit. licet. numer. 11. eod. titul. & qui habet pro se nobilium suffragia, cùm multùm pro eis præsumendum sit, præferendus erit alteri, qui cæteris paribus non habet vota ita qualificata, cum censeatur senior. Panormita. in capitu. de multa. de præbend. & in cap. dudum. nume. secundo. de electio. glo. qua maiores natu. in capi. lex. vbi latè dixi in lectione ordinaria. distinct. 2. Verba enim legis posita in proœmio, causam finalem denotãt l. fina. vbi Bart. Bald. Angelus & Imol. notant. ff. de hæredibus instituen. cum alijs pluribus idem tenentibus refert Andreas Tiraquel. in tracta. de causa cessant. limitatio. 1. nume. 64. & ex ratione restringitur dispositio legis quantuncunque contineat verba præcisa. Ias. in. l. non dubium. nume. 36. C. de legibus. & in. l. quanuis. C. de in ius vocã. & est deducenda ad rationem tanquam ad finem. Panormi. in capit. non debet. de consangui. & affini. colum. 2. numer. 1. & secundum mentem disponentis ex expressis in dispositione restringenda est dispositio. Panormita. in capit. secundo requiris. nume. 2. de appellationib. Ergo primus intellectus ad dictam. l. 64. sit, quòd locum habeat, quando eligitur indignus: si verò dignus, etiam si interueniãt munera, preces, & alia, de quibus ibi, electio erit valida: quia illud vnum propter publicam vtilitatem lex prætendit, vt dictum est.

¶ Item, quòd verba, pretium, & pactiones in his publicis officijs non possint interuenire pacto resignantium, habet locum, cùm partes inter se concluiuè paciscuntur: secùs si, & quatenus Principi placuerit, & non alio quouis modo pacta exposita Principi, alioqui nunquam renuntiationes fieri possent, si partes non possent conuenire. vt in permutatione beneficiorum. tradit Decius consi. 141. Secùs si partes inter se machinarentur nulla habita superioris ratione. capi. cùm olim. vbi Collect. de rerum permuta. Boeri. in decisio. 205. nume. 1. Parisi. ita intelligendus consil. 130. nume. 12. libr. 4. Paluda. in quarto sentent. distinct. 25. quæstio. 4. artic. secundo. versi. Exemplum de permutatione. Princeps enim omnia poterit in derogationem dictæ. l. 64. & iuris positiui concedere. capit. proposuit. de concessio. præbend. Imò hodie officium tabellionatus, & alia huiusmodi officia Princeps concedit ex renuntiatione, dato renuntianti certo pretio, & ideo censentur bona propria, quanuis ex Principis liberalitate concedantur, & sint in transmissibilia. & compellitur quis si non habeat alia bona vendere tale officium publicum, vt ex pretio satisfaciat suis creditoribus, & si pater emat tale officium, filio imputabitur in legitima. Et sic practicatur apud supremos causarum iudices apud Hispanos. Et sic officium decurionatus, Tabellionatus, & alia officia publica cùm vendi possunt ex licentia Principis, quotidie æstimantur in bonis proprijs possessoris pro bonis firmis, & sic imputantur in legitima, & conferuntur. vt Paulus Parisi. consil. 56. numero vndecimo. libr. quarto. Probat & Couarru. lib. 3. Variarum resolut. capit. 19. nume. sexto. Dixi in prima parte horum commentariorum in. l. 8. verbo. *Estudios.* colum. 80. titul. 2. libr. 1. ordinamen.

¶ Quid autem esset, si is, in cuius fauorem fuit facta electio officij publici per renuntiationem, eo tempore habebat aliud publicum officium incõpatibile simile, vel dissimile, vtrùm per acceptationem secundi vacet primum? Dic, quòd duo officia publica quis habere non potest, & per acceptationem alterius incompatibilis, cessat omne ius, quod habebat ad primum. & vacat. text. singula. in capit. vt quis. 25. de electionib. libr. sexto. text. in. l. 14. isto titul. suprà. Facit ordinatio Regis Illephonsi, *De los Iurados.* capit. 19. dicens, *Que el Iurado no pueda tener dos officios incompatibles, sino, que acceptado el vno, sea visto desistir se del otro, como es de Veynte y quatro, y Iurado.* Tum quia impossibile est, quòd quis duobus officijs simul inseruire valeat, & dum vni voluerit assistere, in alio nullatenus poterit, iuxta illud euangelicum, Nemo potest duobus dominis seruire. &c.

¶ Tum etiam: quia cùm quis in pluribus est diuisus, sui plenam habere non potest potestatem, nec perfectè officium sibi commissum peragere potest. capitu. diuersis fallacijs. de cleric. coniuga. & qui seruire vult duobus, deficit ambobus. glos. capitul. final. 49. distinctione. & gloss. diuisus. in dict. cap. diuersis.

¶ Tum etiam, quia vt Plato libr. 31. Dialogo. 3. de republi. vel de iusto. pagin. 561. notanter ait, Singuli, singula rectè conficere possunt, plura verò minimè: quòd si quis plura tractare aggrediatur, in singulis ita deficiet, vt in nullo euadat egregius. Et secundùm Aristote. 4. metaphysi. Vnum quodque opus meliùs perficitur, dum intenditur circa vnum, quàm circa plura. Ergo per acceptationem secundi officij amisit primum, nec ipsum amplius iuxta regiam legem habere poterit.

¶ Sed etiam dubitari poterit. Aliquis intendebat habere voces & suffragia illorum, qui officia possunt conferre ex priuilegio, ciuitatenses collationum amplissimæ simul & peropulentæ ciuitatis Hispalensis, cuius tenor priuilegij infrà subijciam, & promisit certum quid pretij, vel obligatione, pacto, seu verbo suffragare debentibus, vel alteri eorũ, propter quã promissionẽ illicitam, vt

tam, vt in prædicta Pragmati. habetur, est nulla collatio officij: sed antequam conuenirent in vnũ & suffragia præstarent, promittens protestatione præmissa reuocauit eam, & recessit ab obligatione, & pacto, & eos esse liberos voluit à tali pacto, & vt suffragium præstarent secundùm suas conscientias pro eo, quem ipsi eligere liberè voluissent, & sic fuit sequuta electio istius, qui antè fecerat promissionem, quam reuocauit, vt præmissum est, an collatio, & electio huiusmodi sit valida, cum recessit à tali pacto, & in libertate pristina, sine fraude reliquit electores? Respond. secundùm ea, quæ proposita fuerunt, validam fuisse ipsam electionem, nam pœnituit debito tempore, & potuit, & cum fuit proprium factum pendens à sua voluntate, bene potuit ab eo recedere, & anihilare promissionem suam, tam ex parte promittentis, quàm recipientium obligationes. l. si quis iusiurandum. vbi Bald. nume. 1. C. de reb. credi. & iur. iur. Bart. in. l. quanuis. C. de transact. Et ad euitandam pœnam locum habet pœnitentia. Bald. in. l. alia. C. de his quib. vt indig. Bart. in authenti. Nouo iure. C. de pœna iudi. qui malè iudi. Ergo si se retraxit, & pœnituit à promissione, res est in sui principio, & tanquam si nunquam interfuisset, cessauit spes præmij, & præmium, seu suborna tio. & electio fuit liberè facta, & valida, & sic pœna Pragma. & l. 26. titul. quinto. parti. 1. & extrauagan. Cùm detestabile. de simoni. inter communes. locum non habent, si pœnitentia ducti non perseuerarint in ea volũtate, donec sequuta fuerit communis electio. vt in cap. perpetuæ. de electio. lib. 6. Panormi. in cap. congregato. eod. titu. Grego. Lopez in dict. l. 26. in glo. 2.

¶ Priuilegium autem Regis Illephonsi Hispalensibus datum, & confirmatum per. l. 7. titu. 1. suprà isto libr. 7. est huiusmodi.

¶ *E si por auentura acaescieſſe, que finare alguno de los nueſtros Iurados, mandamos que los omes buenos de aquella collacion onde fuere aquel Iurado, que caten, y escojan entre si vn ome buena, abonado, de buena fama de aquella collacion miſma, con concejo y acuerdo de algunos de los nueſtros Iurados, y que le preſenten delante el nueſtro Adelantado ſi fuere y, è que le tome la jura. E ſi el Adelantado y no fuere, que lo trayga ante qualquiera de los nueſtros Alcaldes mayores dey de la dicha ciudad que le tome la jura en nueſtro lugar, y que eſte ſea nueſtro jurado, con los otros nueſtros jurados.*

¶ Omnia requisita in nostra lege, sunt seruanda in renunciationibus officiorũ publicorum factis in manibus aliorum quàm Regis virtute priuilegij: quia quanuis sit recessum à persona, non tamẽ à forma, alioqui ad superiorem deuolueretur potestas ipsorum. ex glo. dispositione. in Clemnet. vni. de suppl. negli. prælato. Facit cap. 2. de suppl. negl. præla. & quæ not. Barb. in ca. venerabilis. nume. 15. de offi. delega. Cors. in sing. verb. consiliũ. ad fin. Felin. in. c. cùm accessissent. nu. 18. de cõsti. & tex. in. d. clem. vni. §. Prioratus. quem prædicti dicunt singu. ad hoc, quòd si etiam iure deuoluto pertineret præsentatio & institutio propter negligentiam inferioris ad superiorem, ipse superior tenetur conferre beneficium iure deuolutionis, seruatis qualitatibus ipsius beneficij, & eisdem personis, quibus tenebatur prouidere inferior ad præsentationem Patroni. Ex quo infertur, quòd homines boni collationum, tenentur eligere Iuratũ bonum, & idoneum, iuxta forma prædictæ Pragmaticæ, & si scienter eligant indignum, & nõ seruent formã ipsius præsentatio & electio non erit recipienda à iudice Regio, si ei cõstet de defectu, & indignitate præsentati, sicut Episcopus, quando ei præsentatur indignus ad beneficium. l. 5. & ibi Gregorius Lopez. verb. *Digno*. titulo. 15. part. 5. Adde quæ dixi in. l. 2. titu. 6. libr. 1. suprà in glo. prima. colum. 257. versic. Hinc infertur affirmandum de conferendis magistratibus secularibus.

¶ Vtrum autem resignatio officij fieri possit per procuratorem ad hoc specialiter constitutum? Respond. posse. Qua id possum per alium, & quod per me. l. certè. §. primò. ff. precari. cap. cum olim. de offic. delegat. capit. mulieres. §. illi verò. de sententia excommunicationis. Tum etiam ex text. claro in Clement. vnic. de renunciat. Guilielmus Cassado. de renunciat. decisio. 2. Selu. in tracta. de beneficio. 3. part. quæstio. 16. Archiep. Florentin. 2. part. titu. 1. capit. 5. §. vndecimo. Sylueſt. verb. renunciatio. in princ. & quæst. 6.

¶ Dixi in capite quæstionis, specialiter constitutum. vt adnotarem, ad renunciationem faciendam, speciale mãdatum necessarium esse. ex Cardina. in dict. Clemen. vni. de renunciatio. oppositi. 1. Panormit. & Docto. in capit. accedens. de præbend. Ioan. Selua de beneficio. in. 3. part. quæstione septima. Ea est enim ratio, quia Procurator, seu administrator sine speciali mandato non potest donare. l. contra iuris. §. fina. ff. de pact. l. creditor. §. Lucius. ff. mandat. l. prima. ff. quibus mod. hyp. solui. l. filius familias. ff. de donationibus. Iaſ. in. l. præsens. nume. nono. C. de transact. Ioan. à Grassis in tract. de substantialibus procuratorij. verb. concludendum. nume. 4. ergo ad renunciandum, cùm idem sit remittere, quod donare. ¶ Est tamen dubium, Vtrum renunciatione officiorum sint publicandæ, vt suum effectum sortiri valeãt? Respon-

Respondeo quòd sic intra sexaginta dies post Regis confirmationem, nec tali officio resignato, amplius vti poterit resignans. l. 66. in libr. Pragmati. Regum Catholicorum. In beneficijs ecclesiasticis si resignatio fuerit facta in curia, publicatio debet fieri intra sex menses, si extra, intra mẽsem secũdum Innoc. Octauii regul. Cancellariæ apostoli. 34. vbi gloss. & Gomesi. & Carol. Molinæ. Panor. cons. 99. libr. 1. Philippus Corneus consil. 137. lib. 3. ¶ Renunciationes debẽt fieri liberè absque alicuius pacti, modi, seu conditionis, & pmissiõis adiectione. Petrus de Vbald. in tracta. de pmut. beneficio. nume. 41. & sine fraude. ca. secũdo. de renunci. libr. 6. cap. vnico. de rerũ permut. libr. 6. Regula Innocen. 8. Cancellariæ apostolicæ 43. vbi præcipitur, quòd renuncians teneatur iurare talem renunciationem fuisse factam absque dolo, & resignatarius etiam tenetur iurare id in specie nostræ legis. vt habetur in pragma. 65. lib. Pragma. Regum Catholicorum ibi, *que antes que sea recebido al vso y exercicio del que no dio, ni prometio, dara, ni prometera directè, ni indirectè, por si, ni por otra persona alguna, dineros, ni otra cosa alguna por el tal officio, por troque, ni en cambio, ni en pago, è que no ouo votos algunos por precio de dadiua, dada, o prometida, ni por ruego de otras personas, à pedimiento o causa suya. E que si el tal juramento no hiziere, que no sea recebido al dicho officio. Y si no fuere recebido, que no vala el tal recibimiento, è sea en si ninguno, è no pueda vsar, ni vse del tal officio.* Potest enim superior per iuramentum constringere electores, vt eligant secũdum Deum & conscientiam magis idoneum & vtilem ecclesiæ. textus & ibi Panormita. in capitul. constitutis. columna prima. versicu. Nota primò. numero primo. de appellationibus. ergo & per iuramentum inquirere vtrùm interuenerunt aliqua, quæ libertatem eligendi dignior auferũt, vt sunt dona, & promissiones &c. Iuramentum in multis interponitur, vt tollat psumptionem doli & malitiæ, vt in accusatione criminali, in petitione restitutionis in integrum, & in alijs huiusmodi. Ad idem est lex secunda. suprà hoc titul. lex nona. titu. de cimotertio. libro secundo. suprà. l. tertia. titulo. 14. eodem lib. secundo.

biuiere veynte dias despues[a] que otorgare la tal renunciaciõ. Y de otra guisa que podamos pueer del dicho officio sin embargo dela tal renũciacion, o de la prouision que por virtud della se diere: assi como proueyeramos si nunca la tal renunciacion interuiniera.

¶ *Ley. XXIII. Que las ciudades y villas que no tienen priuilegios de elegir officiales q̃ el Rey pueda proueer.*

¶ El Rey don Iuan en Toledo. Año de mil cccc xxvij.

¶ Idem. En Madrid. año de xxix.

¶ Idem. En Valladolid. año de xx.

TEnemos por biẽ que las ciudades y villas y lugares que han y tienen por priuilegio, o por vso y costumbre de elegir regimientos, o escriuanias quando vacaré que el tal priuilegio, o vso y costumbre les sea guardado[b], y en las otras ciudades y villas y lugares que no lo han por priuilegio vso, ni costumbre. Mandamos que que de la libertad en nos para que podamos

a ¶ *Veynte dias despues.* Scilicet exclusa die, in qua fuit facta & admissa renunciatio, nec dies connumerandus erit de momento ad momentum, nec dies cæptus habetur pro completo in ista lege, cũ tractetur de odio Reipublicæ, & præeminentiæ Regis, vt dixi in priori glossa.

¶ *Lex. XXIII.*

b ¶ *Les sea guardado.* Concordat. l. septima. titul. primo. suprà isto libr. septimo. suprà. l. 19. tit. 13. lib. 2. Forma, consuetudo, & lex antiqua in electiõe officialium est seruãda. tex. & ibi Bar. in. l. super creandis. C. de iur. fisc. lib. 10. l. Actuarios. C. de numerarijs & actuar. lib. 12. vbi glo. fin. notat, non valere, quæ fiũt à non iure electo. & facit argumẽtum in contra-

proueer de los tales officios que vacaren por muerte, o por renunciacion, o por otra qualquier manera a quien nra merced fuere. Tãto que las personas a quien proueyeremos sean vezinos y moradores de las ciudades villas y lugares donde fuerẽ proueydos de los tales officios y naturales dellas[a]. O q̃ ayan seydo vezinos dellas diez años antes que por nos fuere proueydo del tal officio, lo qual mandamos que se guarde no embargantes qualesquier cartas q̃ nos dieremos contra lo de suso contenido. Y aunque sean dadas de nuestra sciẽcia, y proprio motu y deliberada voluntad. Y aũque demos segunda jussion con qualesquier clausulas derogatorias y otras qualesquier firmezas y que los emplazados por ellas: no parezcan, ni cayã en otra pena, ni rebeldia: ca nos los absoluemos, y damos por libres y quitos d̃ todo ello.

¶ *Ley. XXIIII. Que los officios que el Rey diere por vida de alguno no vaquen por fina miento del Rey.*

¶ El Rey y Reyna en Madrigal. Año de mil cccclxxxvj.

ORdenamos, q̃ los officios de nuestra casa, y los officios: otrosi de los Alcaldes y Alguaziles y merinos delas ciudades y villas y lugares que por nos: y los Reyes nuestros progenitores fueró otorgados a qualesquier officiales: por su vida, o por nos fueron otorgados por vida de aquellos a quiẽ nos fizieremos merced dellos que no vaquen por muerte del Rey q̃ gela dio, o diere[b]. Mas quede siempre

cõtrarium de l. Barbarius. ff. de officijs prætor. vbi valent gesta à seruo electo in Prætorem. Sed id fuit propter bonam fidẽ eligẽtium, & communem famam & vtilitatem Reipublicæ, quę versabatur in tuendis factis à Barbario ptore, & durauit iurisdictio committentis. vt dixi in l. 3. tit. 15. lib. 2. suprà.

a ¶ *E naturales dellas.* Ad officia publica naturales regni cęteris exteris sunt prę ferendi. l. 8. titu. isto. 2. suprà. vbi vide quæ addidi. Nec salua cõscientia Princeps aliud facere poterit. text. nota. in cap. bonæ. 2. §. intellexi mus. de postul. prælato. verb. Ideoq; non poteramus salua cõscientia. &c. l. 18. & l. 19. titul. 3. libr. 1. suprà. vbi vide in gloss. 1. l. 3. & ibi Grego. Lopez. verb. *De aquel obispado.* titu. 15. par. 1. Panormita. in dict. capit. bonæ. notabi. 13. Et potiùs est prę ferendus ille qui est de cõgregatiõe. capitul. Abbatem. 2. vbi notat Cardi. 18. quæst. 2.

¶ *Lex.* 24.

b ¶ *No vaquen por muerte del Rey que gela dio o diere.* Beneficiũ Principis cẽsetur esse perpetuũ saltim ad vitam illius, in cuius fauorẽ cõcessum est, ideoque officia publica tabellionatus, & huiusmodi, quæ ad vitam concedi solent, successor per mortem concedẽtis sine culpa tollere nõ potest, vt aduersus vnum illustrẽ comitem huius regni iudicatũ fuit per supremos Regios senatores, nã successor in regno vel maiotia non potest officia alias ppetua, veluti decurionatum, vel tabellionatum seu similia officia perpetua

tua à prædeceſſore collata. vt not. Baldus in capit. vnica. verſic. Nota, quòd ſucceſſor. C. qui ſucceſſo. feudi dare te neantur. Gregorius Lopez in. l. ſecunda. verbo. *Sino el fijo mayor.* titul. 15. part. ſecunda. Non tamen poterunt domini maioricatum concedere cõ ſtellanias perpetuas, vel annuos reditus, vel ſimilia in præiudicium ſucceſſorũ ſecundùm Baldum in. §. amplius conſuerat. de pace conſtan. & vid. Iſerni. de prohibi. feudi alienatio. verb. nec dominus feudi. colum. final. verſicul. Sed an Princeps. Imò filij iſtorum in officijs quib⁹ patres eorũ prin cipi inſerui erunt, ſunt tuendi, nec ab illis ſunt arcendi. Gregori. vbi ſupra. & eſt optima Regia lex. 20. titul. tertio. lib. 4. ſupra vbi adnotaui.

pre firmes biuientes los tales officiales: pero que de los officios de la caſa, y Corte del Principe deſpues que reynare pueda fazer lo que quiſiere a ſu voluntad. Y de los officiales de la Chancilleria mandamos que queden firmes por toda la vida de los officiales a quien fueron otorgados: aſsi como diſponemos en los officios de las ciudades, y villas y lugares.

¶ *Ley. XXV. Que los eſcriuanos publicos no tengan voz, ni voto en los concejos.*

¶ El Rey don Enrique Quarto en Toledo. Año de lx.

ESTABLEſcemos que los eſcriuanos de los Concejos de las ciudades, y villas y lugares no tengan voz, ni voto en los dichos concejos.

¶ *Ley. XXVI. Que los Corregidores y Alcaldes y otros officiales no arrienden ſus officios.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Burgos. Año de mil cccc liij.

ORDENAMOS que los Corregidores y Alcaldes, y merinos, y Alguaziles de las ciudades, y villas y lugares de nueſtros Reynos, ni alguno dellos no ſean oſados de arrendar[a], ni dar a renta los dichos officios, ni alguno dellos: y ſi los arrendaren: que por el meſmo fecho los pierdan, y ayan perdido. Y defendemos q̃ aquellos a quien fueren arrendados no puedan vſar dellos, ſo las penas en que caen aquellos que vſan de officios publicos que no les pertenecen. Y mandamos que ſe guarden acerca deſto las leyes ordenadas por el Rey don Enrique Segundo, en las Cortes que hizo en Burgos. Y por el Rey Don Iuan Primero nueſtros progenitores en las Cortes que hizo en Valladolid.

¶ *Lex. XXVI.*

[a] ¶ *Arrendar.* Concordat. l. 16. titul. 14. li. 2. ordi. ſuprà. & quæ ibi dixi.

¶ *Ley. XXVII. Que ſe guarden los priuilegios y ordenanças que no ſe arrienden los officios de las ciudades y villas.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

Orde-

ORdenamos, y mandamos que las leyes y ordenanças de los nr̃os Reynos que disponen que los Alguaziles, y los otros officios de justicia de nuestra casa y corte y Chancilleria y de las ciudades y villas y lugares y prouincias de nuestros Reynos no se arrienden que sean complidas, y guardadas y executadas de aqui adelãte so las penas en ellas contenidas.

NO vayan a la guerra los Alcaldes y Regidores y Iurados y las otras personas que se contienen en este libro en el titulo de los exemptos.

Titul. III. De los propios y rentas de los concejos.

¶Ley. I. Que los bienes de redempcion de las ciudades y villas que son tomados por algunos sean restituydos.

¶ El Rey don Iuan. II. en Madrid. AEra de mil cccxxxiij.

POR que nr̃a merced y voluntad es que las ciudades: y villas y lugares seã abondadas de propios: ordenamos y mandamos que las tiendas, boticas y alfondigas y lonjas y suelos que fueron appropriados a las dichas ciudades y villas y lugares: y assi mismo a los officios que son de dar a las dichas ciudades y villas que son de redempciõ para los proprios dellas los quales hã tomado y tienen entrados y tomados algunas personas cõ poder y fauor que tienen en las tales ciudades y villas y no pagan tributo por ellas que luego seã tornadas a las tales ciudades, y villas. E si algunas cartas de merced de las tales cosas fueron dadas por los Reyes nuestros progenitores y por nos: sean ningunas: y sean obedescidas y no cõplidas. Y que las nuestras justicias por las no complir, no cayan en pena alguna: aunque cõtengã qualesquier clausulas derogatorias.

¶Ley. II. Que no valan las mercedes que el Rey fiziere de las rentas y proprios de las ciudades y villas.

¶ Idem. Año de xxix.

NVestra merced y voluntad es de guardar sus derechos y rentas y proprios a las nuestras ciudades y villas y lugares. Y mãdamos q̃ no valan las mercedes q̃ nos hizieremos a persona al-

sona alguna de los propios y rẽtas de las dichas nueſtras ciudades y villas y lugares.

¶ *Ley. III. Que ſean reſtituydos a las ciudades y villas los exidos y terminos, y heredamientos de los concejos que ſon occupados por carta del Rey, o en otra manera.*

¶ El Rey don Alonſo en Madrid.

MAndamos que todos los Exidos y montes y terminos y heredamientos de los concejos de las nueſtras ciudades y villas y lugares de nueſtros Reynos y ſeñorios que ſon tomados y occupados por qualeſquier perſonas por ſi, o por nueſtras cartas que ſean luego reſtituydos y tornados a los dichos concejos cuyos fueron y ſon. Pero defendemos que los dichos concejos: no los puedan labrar, vender, ni enagenar: mas que ſean para el pro comunal de las dichas ciudades, y villas y lugares donde ſon. E ſi algunos han labrado: o poblado alguna coſa dello: que ſea luego desfecho y derribado.

¶ *Ley. IIII. La forma que ſe ha de tener en arrendar los proprios de los cencejos.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en Soria.

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid.

MAndamos que los bienes y proprios de los cõcejos de las nueſtras ciudades y villas y lugares quando ſe ouieren de arrendar, ſea ſeñalado y aſsignado cierto dia por el concejo por pregonero quando el dicho arrendamiẽto ſe ouiere de arrendar. Y ſea pregonado por nueue dias, ſegun ſe contiene en eſte libro en el titulo de los Alcaldes.

¶ *Ley. V. Que los caualleros, ni otras perſonas no occupen los terminos de los lugares donde biuen.*

¶ El Rey y Reyna en Toledo. Año de mil cccclxxx.

LOS Procuradores de las ciudades[a] y villas de nueſtros Reynos, ſe quexarõ por ſu peticion en eſtas cortes, diziendo que vnos Concejos a otros: y algunos caualleros y otras perſonas injuſta y no deuidamente tomã y occupan los lugares, y juriſdiciões y terminos y prados y paſtos y abreuaderos de los lugares que comarcã con ellos, o qualquier coſa dello. Y lo que peor es que los miſ-

[a] ¶ *De las ciudades.* Confirmata eſt per pragma. 3. *del remedio de las careſtias del año de* 1552. fol. 7. refert Alphõſus Azebedo ĩ ſuo erudito & ingenioſo ſecũdo reperto-rio Curiarũ ĩ l. 5. titu. 1. lib. ſeptimo.

mos naturales y vezinos de las ciudades, y villas y lugares donde biuen toman y occupan los terminos dellas. Y aunque los pueblos sobre esto se nos han quexado: y sobre la restitucion de la possesion han auido sentencias que no son executadas. Y puesto que de hecho se executassen luego los possedores que primero las tornan a occupar como solian, de manera que a los pueblos se les recrescen dos daños. El vno es la toma y occupacion de sus terminos. El otro es las costas baldias que hazen para los recobrar. Y porque somos informados: que muchas ciudades y villas y lugares d̃ nuestros Reynos, especialmente de nuestra corona Real estan mucho desapropriadas y despojadas de los dichos sus lugares y jurisdiciones y sus terminos y prados y pastos y abreuaderos. Y como quier que tienen sobre ello sentencias no pueden alcançar la execucion dellas.

Porende nos queriendo remediar y ꝓueer sobre esto. Ordenamos y mandamos que quã do algun cõcejo se quexare que otro concejo, o algunos caualleros: y otras qualesquier personas les toman: y occupan sus lugares y jurisdiciões y terminos y prados, y pastos, y abreuaderos, y otras cosas perteneścientes al tal concejo del tal lugar, o qualquier cosa dello que el Corregidor, o otro juez q̃ dello pudiere y deuiere conocer, o el pesquisidor que sobre ello por nos fuere dado: llame a la otra parte, o partes de quien se querelle y assigne, y nos por esta ley les assignamos plazo, y termino: de treynta dias por dos plazos: los quales no se puedan prorogar: dẽtro de los quales el aya de mostrar, y muestre el titulo derecho que tiene a los tales lugares, o jurisdiciones y terminos y prados, pastos, o abreuaderos. E otra qualquier cosa comun que occupe entretanto el tal juez, o Pesquisidor haga pesquisa simpliciter, y de plano y sin figura de juyzio. Y sepa la verdad por escripturas y testigos por quantas vias pudiere: que es lo que les esta tomado de lo susodicho perteneściente al tal concejo, o a su tierra, o al vso y procomun della en qualquier manera por qualesquier concejos, o personas que dixeren que lo tienen occupado y fecha la

tal

tal pesquisa y prouãça que dentro d̃ los dichos treynta dias fue retomada con todo lo que la otra parte ouiere mostrado, o p̃uado dentro del dicho termino sin rescebir otros escriptos, ni contradiciones, ni tachas de testigos, ni delas escripturas que por la vna y por la otra p̃te fueren presentadas, y si fallare que la toma, o occupacion de los dichos terminos, o lugares, o de las cosas susodichas, o qualesqer dellas es verdadera, o que el dicho concejo fue despojado dela possesion dello: que luego sin otra figura de juyzio y sin conclusion de causa, y sin dilacion alguna torne y restituya y haga tornar y restituyr al tal concejo la tal possesion libre y pacifica de aquello que fallare que fue despojado y le fue y esta tomado y occupado. Y meta y ponga en la possesion de todo ello a su Procurador en su nombre y los ampare y defienda en ella, y no consienta, ni permita que les sea occupada, ni perturbada por el otro concejo, o persona que la solia tener occupada, ni por otra alguna, ni que sobre ello se inquieten, ni perturben, ni hagan prendas, ni resistencia alguna. E si de fecho tentaren fazer: mandamos que les sea restituydo: y de mas que le pongan pena: la qual nos por la presente le ponemos: y que por el mesmo hecho el tal occupador que fiziere resistencia, o mandamiento, o fuere contra ella, pierda y aya perdido qualquier derecho que tuuiere y pretendiere auer si lo tuuiere al señorio y propriedad de la cosa sobre que contienden y otro tanto de su estimacion: y que pierdan los officios que touieren: assi de nos como de qualesquier ciudades villas y lugares. Y sino tuuiere officio que pierda el tercio de sus bienes para nuestra camara. E sino tuuiere derecho alguno a la dicha cosa sobre que contiende: que pague la estimacion della con otro tanto. La meytad dello para el concejo, con quien contendiere: y la otra meytad para nuestra camara y fisco. Y mas que incurran en las otras penas susodichas. Lo qual todo mandamos que assi se haga y cumpla: aunque la parte que tuuiere fecha la tal occupaciõ appelle del tal juez pesquisidor de la sentencia que diere, o la aya por ninguna, o vse

de otro qualquier remedio contra la tal sentencia. E otrosi no embargante que aya alegado, o alegare sobre la dicha causa pendencia de pleyto ante nos en el nuestro consejo, o en la nuestra audiencia, o ante otros qualesquier juezes. Y no embargantes otras qualesquier causas y razones que alegare para impedir la tal execucion, quedando toda via su derecho a saluo si alguno tuuiere en quanto a la propriedad para que vengan, o embien alegar, o mostrar ante nos en el nuestro consejo quando entendieren que les cumple.

Pero entre tanto que toda via execute la dicha sentencia, o mãdamiento realmente y con effecto. Y en quanto a las sentencias que fasta aqui estan dadas sobre las cosas susodichas, o qualquier dellas. Pero qualesquier Corregidores, o juezes, o pesquisidores: assi de la corte de los dichos señores Rey don Iuan: y Rey don Enrique, o qualquier dellos como de nos. Mandamos que si las dichas sentencias son ya executadas y traydas a deuido effecto que las otras partes a quien toca sean oydas sobre la propriedad: y entre tanto que los concejos en cuyo fauor fueron dadas tengan la possessio como dicho es sin embargo de qualesquier pendencias que en primera instãcia y en grado de appellació, o en otro qualquier estado.

Pero si fasta aqui no han seydo assentados, ni han auido effecto, queremos que si las tales sentencias fueron dadas, seyendo las partes llamadas y oydas que toda via sean executadas sin embargo de qualquier appellacion que este interpuesta. Y de qualquier pendencia que sobre ello aya: quedando toda via su derecho, a saluo a las partes en quanto a la propriedad como dicho es, pero si las tales sentencias fueron dadas sin llamar y sin oyr las partes que lo posseyan. Mandamos que en tal caso se torne la causa a començar de nueuo: segun el tenor de aquesta ley.

Y mandamos a las dichas partes a quien toca que sobre la possessio de las tales cosas que assi ouiere restituydo: o ouieren de restituyr: no hagan resistencias ni la tomen, ni occupen por su propria authoridad, ni inquieten, ni perturben en ella al concejo, o concejos, ni a los vezinos,

nos, ni moradores del por quiẽ ha seydo, o fuere dada fasta que sea la causa de la propriedad vista, o determinada: so las penas de suso contenidas. Y porque estas causas de terminos ayã mas breue expedicion. Mandamos a las partes que interpusierẽ appellacion, o se agrauiaren de las tales sentencias, o mandamientos que sobre esto fueren dados que parezcan ante nos enel nuestro consejo, en el termino del derecho, y prosiga su causa si quisiere. Y que entre tanto otro juez, ni juezes algunos de la nuestra casa y corte y Chancilleria, no se entremetan de conoscer, ni conozcan de los tales pleytos ni demãdas, ni empachen el conoscimiento y execucion dellas a los juezes y executores, que nos sobre las tales causas ouieremos dado.

¶ *Ley. VI. Que los pleytos que tocan a los proprios de las ciudades y villas se libren summariamente.*

¶ El Rey don Iuan Segundo en çamora. Año de mil cccc y xxij.

ORdenamos y mandamos que en los pleytos que se mouieren que atañen a las rentas y proprios de las ciudades, villas y lugares de nuestros Reynos que se libren y determinen summariamente sin estrepitu y figura de juyzio[a] segũ se haze en las nuestras rentas, y derechos. Es a saber, que si dos sentencias fueren dadas por qualesquier juezes que fueren conformes que no puedan appellar dellas, ni agrauiarse: y si vna sentencia fuere cõtra otra que puedan appellar, o supplicar, o agrauiar della: y mandamos que no puedan auer appellacion de ningun acto que passare: saluo de sentencia interlocutoria en los casos que el derecho quiere y de la sentencia diffinitiua y que ningunos juezes mayores puedan, ni den carta de inhibicion para los juezes de primera instancia: fasta ver si ha lugar la appellacion: so pena de la protestacion que contra los tales juezes fuere fecha, seyendo tassada y moderada.

a ¶ *Figura de juyzio.* Adde. l. 19. tit. secundo. lib. tertio ordinament. suprà. & quæ dixi in gloss. rubri. titul. 1. eiusdem lib. 3. quæst. fina. & l. 122. ĩ quaterno gabellarum.

¶ *Ley. VII. Que los Regidores y officiales no puedan arrendar las rentas de los concejos, ni ayan parte en ellas.*

¶ El Rey don Alonso en Leon.

MAndamos que los Alcaldes[a] y Alguaziles, Regi-

dores, y mayordomo, y escriuano de qualquier ciudad, o villa, o lugar de los dichos nuestros Reynos no seã osados por si, ni por interpuesta persona de arrendar, ni arrienden las rentas y proprios de las ciudades, y villas y lugares donde fueren officiales, ni ayan parte en ellas, ni puedan ser fiadores, ni seguradores de los que las arrendaren, so pena que ayã perdido y pierdan por esse mismo fecho los dichos officios.

a ¶ *Alcaldes.* ad de legẽ. 8. & l. 9. infra. & l. 6. & ibi posita tit. primo. libr. 6. suprà.

¶ *Ley. VIII. Que los Alcaldes y Regidores y officiales de los concejos no arrienden los proprios dellos.*

¶ El Rey don Iuan en Guadalajara.

¶ El Rey don Iuan Segundo en Madrid. Año de mil cccc y liij.

ORdenamos que los Regidores y Iurados: y escriuanos y Alcaldes, y Alguaziles: y otros qualesquier officiales de concejo, de qualquier ciudad, villa, o lugar de nuestros Reynos y señorios no arrienden los proprios bienes y rentas de los dichos concejos, ni otrosi arrienden las rentas y pechos y derechos nuestros por si, ni por otros: y si lo contrario fizieren que por el mesmo fecho cho, pierdan los officios que tuieren en el tal concejo, y sean fechos inhabiles para auer otro officio en el dicho concejo: ni les sea pagado el dicho salario, que les fuere deuido por los dichos officios. Y mandamos otrosi que el Alcalde, o Iurado, o Alguazil, o Regidor, y merino, o escriuano de concejo, o otro qualquier official del dicho concejo quando fueren rescebidos a los dichos officios: sean tenidos de jurar que guardaran todo lo suso dicho por nos ordenado y mandado. Y que antes no sean rescebidos a la possession de los dichos officios.

¶ *Ley. IX.* *Idem.*

DEfendemos que los Alcaldes[b], y Alguaziles, Regidores, y mayordomos, y escriuanos de los concejos de las ciudades y villas y lugares de nuestros reynos è señorios no seã osados de arrendar, ni arrienden ellos, ni otro por ellos las nuestras rentas pechos y derechos, ni otrosi las rentas y proprios de las tales ciudades villas y

b ¶ *Alcaldes.* Adde legem 25. in Curijs Toleti Anni 1525. & l. 6. titul. 1. lib. 6. supra. & l. 77. ẽ Madrid anni 1528. vbi idẽ est dispositum in notarijs numeri ciuitatum.

llas y lugares, ni sean fiadores, ni seguradores de los que las fiaren. Pero que los otros officiales que han de ver fazienda de los cõcejos y otros qualesquier que las puedan arrẽdar. Y qualquier que lo contrario hiziere, aya perdido el officio que tuuiere y nũca aya otro tal officio.

¶ *Ley. X. Que sean guardadas a las ciudades y villas todos los terminos y tierras que por los Reyes les fueron dadas.*

¶ El Rey don Alonso en Valladolid.
¶ El Rey don Enrique Segundo en Burgos.

ORdenamos q̃ sean guardadas a las ciudades y villas, y lugares de nuestros Reynos todos los priuilegios que han tenido y tienen de los reyes antepassados nuestros progenitores y de nos y de todas sus tierras y terminos y officios y mercedes que les fueren dadas por grãdes seruicios que fizieron a los dichos Reyes y a nos. Los quales les confirmamos y mãdamos que sean guardados. E si en alguna manera les son quebrantados: mandamos que sean restituydos en su possesion, segun que antes lo tenian.

¶ El Rey don Iuan. II. en Guadalajara. Año de xxxvj.

MAndamos, que los Alcaldes y Alguaziles: y escriuanos de concejo de las nuestras ciudades y villas no puedan arrendar nuestras rentas. Pero que los otros escriuanos de las audiencias[a], las puedan arrendar: tanto que no demandẽ cosa alguna en las audiencias donde fueren escriuanos, segũ se contiene en este libro en el titulo de los escriuanos.

[a] ¶ *Audientiæ.* Imo hodie etiam isti tabelliones ciuitatis *del numero* nõ possunt redditus istos conducere, nec bona seu gabellas. per. l. 77. Madritij anni 1528. p quã est ista correcta. adde Frãcisc. Aduilesiũ in capiti. Præto. cap. 32. verbo. *officiales.* vbi de materia huius legis.

¶ Idem. En Burgos. Año de liiij.

LOS Regidores, y abogados que fueren Regidores, no den consejo, ni impidan la prosecucion de los pleytos que los concejos quisieren sobre proprios, que son de las ciudades y villas y lugares: segun se contiene en este libro en el titulo de la restitucion de los despojados.

PErsonas poderosas, ni officiales de los concejos, nò arrienden rentas del Rey, ni proprios de los concejos, ni rentas de la yglesia: segun se contiene en este libro, en el titulo de las rentas del Rey.

DE los que se van a morar de vnos lugares a otros cõ-

tiene se en el titulo de los exemptos.

QVE se proceda por via de pesquisa sobre la contiendaque es entre los concejos sobre el derecho de pascer y cortar y vsar de los terminos: contiene se en este libro, en el titulo de las accusaciones.

LOS officios de las Alcaldias, y officios de las ciudades no sean dados por expectatiuas, segun se contiene en este libro en el titulo de los Alcaldes.

Titulo. IIII. De los que se van a morar de vnos lugares a otros.

¶Ley. I. Que los que se van a morar de señorio a lo realengo que les sean guardados sus bienes.

¶El Rey don Alonso en Valladolid.

ORdenamos, que los que vinieren a morar de las tierras y villas y lugares de las ordenes de los abadengos: y de otros señorios a nuestras ciudades y villas y lugares de nuestra corona Real que les no sean tomados, ni embargados sus bienes muebles y rayzes: por esta razon, pagando los derechos forreros que han de pagar por las heredades que han: y esto que lo hagan assi. so pena de la nuestra merced.

¶Ley. II. Que los que moran en lo realengo puedan libremente labrar y esquilmar sus heredades en los lugares de señorio.

¶Idem.

TEnemos por bié y mãdamos que los que moran en las nuestras ciudades y villas y lugares puedan libremente labrar y esquilmar sus bienes y heredades que han y tienen en las tierras y lugares de los abadengos y ordenes y señorios y puedan vender las dichas sus heredades pagando los derechos y lo que deuen: y son obligados por derecho al señorio. Y que ninguno sea osado de lo estoruar, ni empedir que lo no fagan, so pena de la nuestra merced.

¶Ley. III. Que los que se van a morar de lo realengo al señorio pechen por los bienes que dexan en lo realengo.

¶El Rey don Iuan Primero en Soria.
Aera de mil cccl xxxvij.

¶El Rey don Iuan Segundo en çamora.
Año de mil cccc y xxij.

PORQVE algunas personas de nuestro señorio Real se van a morar a algu-

a algunos lugares de los Señorios, y fazen alla obligaciones de guardar vezindad ſo ciertas penas: nueſtra merced y voluntad es que los tales paguen por los bienes que tuuierē en lo realengo y que ſi vinieren a la tierra Real que ſean quitos de las tales penas que ſobre ſi otorgarē aunque ayan fecho juramento. Mandamos que no ſean prendados por ellas los bienes que en el ſeñorio tuuieren.

¶ *Ley. IIII. Que los Señores de los lugares no den exempciones a lo realengo que ſe paſſen al ſeñorio.*

¶El Rey don Iuan Segundo en Valladolid. Año de mil cccc y xlvij.

ORdenamos y mādamos, que perſona, ni perſonas algunas de qualquier eſtado, o condicion, preheminencia, o dignidad que ſeā: no ſean oſados por ſu propria authoridad de dar exempcion, ni franqueza alguna para que los que vinieren a biuir y morar en ſu tierra ſean exemptos de pagar nueſtros tributos y pechos y derechos, ſo pena que por el miſmo fecho nos mandemos cobrar dellos y de ſus rentas: y de lo que de nos han lo que montare lo que los tales exēptos auian de pagar con el doblo. Y de mas que cayan en las otras penas eſtablecidas por derechos: y por las otras leyes de nueſtros Reynos. Otroſi que la tal exempcion no vala, ni puedan gozar della los q̄ aſsi fueren a biuir de qualquier ciudad villa, o lugar de lo realengo a otra qualquier ciudad, villa o lugar de ſeñorio, quier ſea del Principe, o de los Infantes nueſtros hijos, o de otra qualquier perſona de qualqer eſtado, preheminencia, o dignidad q̄ ſean: mas antes que los tales que aſsi fueren a biuir al ſeñorio: paguē lo que montan los dichos pedidos, y monedas y pechos, por qualeſquier bienes que tengan en qualeſquier lugares realengos, o en otras partes donde puedan ſer auidos con las ſeptenas. Y que ſea executada en ſu perſona y bienes de los tales: y los que aſsi ſe paſſaren a biuir de los lugares de lo realengo a los lugares de ſeñorio: paguen y pechen por los bienes que tuuieren en lo realengo, ſegun ſe contiene[a] en eſte libro, en el titulo de los exemptos y priuilegiados en dos leyes la vna q̄ comiēça. Porq̄

a ¶ *Segun ſe contiene.* Supple libr. 4. tit. 4. l. 4. & l. 5. vbi vide quæ dixi.

acaesce, y la otra. Ordenamos que qualesquier personas.

¶ *Ley. V. Que los que tienen bienes en lo realengo si fueren a biuir a otras partes pechen por los bienes que dexan.*

¶ Ordenança del Rey y Reyna.

Onformando nos cõ vna Prematica que el Rey dõ Enrique nro hermano que Dios aya fizo y ordeno en la villa de Madrid, año de sesenta y cinco, con acuerdo de los del su consejo. Ordenamos y mandamos q̃ qualesquier personas pecheros que biuen y moran en qualesquier ciudades villas y lugares de nuestros Reynos y tienen y posseen bienes por compra, o por donacion, o herencia, o succesion, o por otro qualquier titulo, o razõ, o causa que en ellas no ayan biuido y morado, ni de llas se ayan ydo a biuir a otras ciudades, villas y lugares donde biuen y moran y pechen y paguen por los tales bienes en los dichos lugares donde assi los hã y tienen en todos los dichos pechos y pedidos: y no en las ciudades, villas y lugares dõde moran: assi como si en los dichos lugares, donde assi han tenido y tienen los dichos bienes ouiessen biuido y morado: y ouieren ydo dellos a biuir y morar a otras partes, tanto que sean encabeçonados razonablemente: segun otros semejantes vezinos de las tales ciudades y villas y lugares donde assi han biuido y tienen los dichos sus bienes sin embargo de qualquier vso y costumbre y de otra qualquier razon, o causa de qualquier natura, o qualquier calidad y effecto que sea, o ser pueda, ca nos lo reuocamos. &c.

¶ *Ley. VI. Que los estrangeros que vinieren a biuir al Reyno, sean escusados por diez años.*

¶ El Rey don Enrique Segundo en Toro.

Vestra merced y voluntad es que se guarde lo que nuestro progenitor el Rey don Iuan Primero, ordeno en las cortes que hizo en Segouia. Y esso mesmo lo que cerca de las monedas dispone la ley del Quaderno que dize: que aquellos que fueren estrangeros y se vinieren de nueuo a biuir a los nuestros Reynos de Castilla que por diez años sean exemptos y francos de todo pecho y tributo Real y de concejo y de monedas. Pero si acaeciere que alguno en fraude de las dichas nuestras rentas y pechos y derechos por otra qualqer manera se fue-

se fueren de nuestros Reynos, y señorios, y estuuieren fuera dellos por espacio de tres años, y mas tiempo que aunque tornen a ellos no gozen del dicho priuilegio.

POrque acaesce que algunos caualleros prometen exempciones de los pechos a los que se fueren a viuir a sus tierras de señorio. Mandamos que no gozen de las tales exempciones, segun se contiene en este libro en el titulo de los exemptos.

ORdenamos y mandamos q̃ las personas que tuuieren bienes en las ciudades, y villas y lugares de nuestros Reynos, y se fueren a biuir y morar que pechen por los bienes que dexaren: segun se contiene en este libro en el titulo de los exemptos.

Titul. V. De los obreros y menestrales.

¶ Ley. I. Dende que hora han de yr a trabajar los menestrales y obreros que se alquilan.

¶ El Rey don Iuan Primero en Segouia.

PORQVE es ordenado, y es orden de justicia que los mercenarios a no sean defraudados de su merced, ni aquellos que los alogan, y alquilan, no seã defraudados del seruicio[a]. Ordenamos que todos los carpinteros: y albañies, y obreros, y jornaleros: y los otros hombres, y mugeres, y menestrales q̃ suelen alogar, y alquilar que se salgan a las plaças de cada vn lugar do estuuieren, do es acostumbrado de se alquilar de cada dia en quebrando el alua: con todas sus ferramientas, y con su mantenimiento: en manera que salgan del lugar en saliendo el sol para hazer las labores en q̃ fueron alquilados, y labrẽ todo el dia en tal manera q̃ salgan de las dichas labores en tiempo, que lleguen a la villa, o lugar dõde fueren

¶ *Lex. I.*
¶ *Defraudados del seruicio.* Et sic nõ morabitur apud te merces mercenarij tui, vsque mane. l. 3. infra isto tit. & habetur ī Leuit. capit. 19. & Deute. 24. non negabis mercedem indigẽtis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecũ moraf in terra, & ītra portas tuas est, sed eadẽ die reddes ei precium laboris sui ante solis occasum, qa pauper est, & ex eo sustentat animam suam, ne clamet cõtra te ad dominum & reputetur tibi in peccatum. & Tob. 4. Pro resolutione quãdo operarijs sit soluẽda merces. adde Barto. in. l. qui in sulam. §. qui ædem. ff. loca. & in. l. secunda. vbi Salice. C. eodẽ. vbi diffusius videaf. Montholo. in indice. verb. merces. 2. parte. fol. 65. colũ. prima. cum sequen.

ren alquilados en poniendo se el sol. Y los que labraren dentro en la villa, o lugar donde fueron alquilados: que labren dende el dicho tiempo que sale el sol y dexen la labor quando se pusiere el sol: so pena que no le sea pagado el quarto del jornal que ganare.

¶ *Ley. II. Que los concejos tassen los jornales que deuen auer los jornaleros y obreros.*

¶ El Rey don Enrique Segundo en Burgos. Año de mil cccexj.

POrque los menestrales y los otros que andan a jornales a las labores y otros officios son puestos en grandes precios y son muy dañosos, para aquellos que los han menester. Tenemos por bien que porque los concejos y hombres buenos cada vno en su comarca sabran ordenar en razon de los precios de los hombres que andan a jornal, segun los precios de las viandas que valieren: que los concejos y los hõbres que han de ver la hazienda de concejo: y cada vno en su lugar con los Alcaldes del lugar lo puedan ordenar y fagan, segun entendieren que cumple a nuestro seruicio: y a pro y guarda del lugar. Y lo que sobre esto ordenaren: mandamos que vala y les sea guardado, y lo fagan guardar, segun lo ordenaren.

¶ *Ley. III. Que los obreros sean pagados luego essa noche del dia que trabajaren su labor.*

¶ El Rey don Enrique Segundo en Toro.

TEnemos por bien, que en la noche quando viniere el obrero de su labor que sea pagado: saluo si quisiere labrar otro dia que le paguen otro dia. Y mãdamos que no den gouierno en ningun lugar de nuestros Reynos, aũque sea acostumbrado, so pena del doblo.

¶ *Ley. IIII. Que no espiguen los rastrojos las mugeres de los segadores.*

¶ Idem.

POrque las espigaderas fazen grandes daños en los rastrojos y lleuan el pan de las hacinas, y de los rastrojos a pesar de sus dueños: Mandamos que de aqui adelante, no espiguen las mugeres de los yugueros, ni de los segadores, ni otras mugeres que fueren para ganar jornales: saluo las mugeres viejas y flacas y las menores, que no son para ganar jornal: so pena que lo tornen como de furto lo que assi espigaren a su dueño.

Que

¶ *Ley. V. En que manera deuen los cortidores vender los cueros que curten, y la pena de los que lo cõtrario hizierẽ.*

¶ Idem. En Valladolid.

ORdenamos q̃ los Cortidores[a] que curtẽ los cueros para solar que los no vendã fasta que aya medio año, y mas que esten cortidos: y que vendan los cueros cortidos y enxutos y secos y no mojados, porq̃ no se encubra en ello maldad algũa: so pena que pierdã los cueros: la meytad para nuestra camara: y el vn quarto para el accusador: y el otro quarto para el juez que lo juzgare.

a ¶ *Que los Cortidores.* Adde. l. 151. in Curijs Pincianis. Anni 1548. vbi Carolus Quintus Imperator, Hispaniarum olim Rex dicit in hæc verba, *A esto vos respondemos, que visto el gran daño y excesso, y carestia del Cordouan, vedamos y defendemos, q̃ no se saquẽ Cordouanes destos nuestros Reynos curtidos, ni en otra manera, so pena q̃ por la primera vez, los q̃ los sacaren pierdã los cordouanes que sacaren con el doblo, y por la segunda vez pierdan los Cordouanes que sacaren, y la meytad de sus bienes, lo qual todo se applique la tercera parte dello al denunciador, y la otra tercera parte para nuestra Camara y fisco, y la otra tercera parte para el Iuez que lo sentenciare. Y por la tercera vez incurra en pena de muerte, y perdimiento de todos sus bienes, y la dicha pena de bienes se aplique segun dicho es.*

Finis Commentariorum Libri Septimi
Ordinamentorum Regni Castellæ.

SALMANTICAE,
In ædibus Dominici à Portonarijs, Sacræ Catholicæ Maiestatis Typographi.
M D LXXIIII.

TOMVS TERTIVS.

COMMENTARIORVM IN ORDINATIONES

Regias Caſtellæ, in quo omnium inquiſitionum, & accuſationum, vſurarum, Iudæorum, augurum ſeu diuinatorum, & hæreticorum, excommunicatorum, periurorum, & falſariorum, traditorum & aleuoſorum, Blaſphemorum, iniuriarum, ludorum, ligarum & monopoliorum, & contrauenientium iuſtitiæ & iudicibus, eorumque præpoſitis ad adminiſtrandum bonum iuſtitiæ: homicidiorum, vagabundorum, & ocioſorum, adulteriorum, furtorum, & receptatorum malefactorum, Remiſsionum, inferẽtium vim & damna, & Pœnarum ſingulorum delictorum, vel aliarum rerum quæ ad praxim pertinent, quę ve in iudicijs quotidianæ ſunt, explicatio fit diligens ad iusq; accõmodata.

AVTHORE DOCTORE DIDACO PEREZ SALAmantino iuris Pontificij ordinariè publico munere Regente Cathedram Decreti, In præclariſsima Vniuerſitate Salmanticenſi, nunc vero proprietatis Veſperorum Sexti.

Titulos conſcriptos contentos iſto Libro Octauo ſequens pagina demonſtrabit.

SALMANTICAE,

In ædibus Dominici à Portonarijs, Cathol. Maieſt. Typographi.

Expenſis Vincentij à Portonarijs.

1574

Cum licencia & Priuilegio Regis.

Index Titulorum.

A

Adeuinos y herejes.
Adulterios.

B

Blasphemias.

D

Descomulgados.

F

Fuerças y daños.

H

Homicidios.

I

Injurias.
Iudios.

L

Ligas y monipodios.
Los que van contra la justicia.

P

Perjuros y falsarios.
Pesquisas y accusationes.
Penas.

R

Remisiones.
Robos y de los que receptan a los malechores.

T

Tahures.
Trayciones y aleues.

V

Vagabundos y holgazanes.

Vsuras.

FINIS.

LIBER OCTAVVS TI-
tulus.I.De inquiſi.&accuſ.

LEX PRIMA.

a *AGA peſquiſa e inquiſicion.* Inquiſitio autē eſt alicuius criminis manifeſti ex bono & æquo à iudice cōpetēti canoni ce tacta inueſtigatio vt per Felin. in rubric. de accuſ. colum.1. num.4.&ibi numer.3.definit accuſationē,& denunciationē.quā dfinitionē inquiſitiōis ponit originaliter Hoſt. in ſum.de inquiſit.§.qd ſit inquiſitio.&in §.2.inquirit, qs poſsit inqrere.ī.§.3. cōtra quē in.§.4.qn̄ ꝓceda tur ad inqſitionē.in.§.5. qualiter procedať vltimo qs ſit effectus inqſitiōis. Et de materia inqſitionis etiā aliqua ſcripſit Goffred. in ſum. de accuſa.ver. videam⁹ dē ſecūda parte rub. &Lau.Sylu. cōſ.103.nu.6. ‡it inqſitionē nō ita ꝓhibitā eſſe prout plures arbitrāť. Nā in his caſib⁹ in quibus qs pōt aliquē accuſare ſine metu calūniæ,in eiſdē caſib⁹ pōt de iure cōmuni formari inqſitio,&ideo Bart. dicit in.l.2.§.ſipublico.2.co.ver. Circa primū .n. 3.ff.de adult. ꝙ Din. & cōmuniter doct.nō bene ſentiūt in hac materia,ſed Nicol.dē Matarelis veritatē tetigit,qdixit,ꝙ ſicut dē facili nō pōt iudex inqrere:ita de facili nō permittiť alicui accuſare.l.ſi cui.ff.de accu.&ideo in caſib⁹ in qb⁹ de facili permittiť accuſatio,in eiſdē caſib⁹ pmittiť inqſitio.& ibi tradit quinq; regulas notabiles quas videatis oīo.ex quibus apparet inquiſitionē nō eſſe ita extra ordinariū remediū,vt quidā ſentiūt ſecūdū eū dē Laur.Sylua.vbi ſupra.Ratio eī quare accuſatio eſt inſtituta,eſt quia quis deliqt,& per viā accuſa.procediť ne delicta maneāt impunita. Sed iſta rō cōcludit etiam vbi procediť per viam inquiſitionis.Item ſicut intereſt iudici, vbi admiſsū eſt delictū, vt malis hominib⁹ purgeť.l. cōgruit.ff.de offi.p̄ſ.&vt pœna ſit ī exemplū aliorū. c. cū quidā. de iur.iur.c.vni. ad fi.dē ſchiſ. li.6. cle.1. de offi.or.c.irrefragabili. eo. ti.c.ad liberā dū de Iudæ. c.2.dē calū. c. quaꝓpter. 2. q.7.notat Coua.in.c.alma mater.ī pric. n.9.in.6.illatiōe de ſentētia excō.li.6. Et ideo Bal. in.l. cunctos populos.col. pe.in verſ.tu conſidera.C. de ſum. Tri. & fide Catho. dicebat, ꝙ ſicut decernere actionē, vel accuſationē nō diciť ordo iudicij,ſed ꝓrſus diciť quoddāſubſtātiale.l.2.C.dē or.iudi.ita etiā decernere inqſitionē.ſeu inquirēdi poteſtatē nō eſt ꝓprie ordinis iudicij. ergo dra procedēdi per viā accuſationis vel inquiſitiōis videť potius verbalis q eſſētialis.quia ſicut ſe habet accuſatio ad eſſe cōdēnationis,ita ſe habet inquiſitio. ac proinde inquiſitio eſſet fatēdū,quod eſt remediū ordinariū & nō extra ordinariū.vt Aug.Beroi.ponit in dubiū ī rub.de accu.co.4.n.10.vbi dicit,ꝙ attēto iu

Titulo.I.De las Peſquiſas
y accuſaciones.

¶ Ley.I.Quelos juezes delas ciudades e villas fagā peſquiſa de los robos y maleficios q̄ ſe fizierē enlos terminos ē los lugares

¶El rey don Enrrique ij. en Burgos.

El miſmo en Toro.

¶El Rey don Iuan ij.en Valladolid año de mil.y cccc.xl.vij.

TAnta es la oſadia y atreuimiento y temeridad delos q̄mal quierē viuir q̄ fue neceſſario dē dar leyes contra los delinquētes para q̄ ſean caſtigados : y a exēplo deſtos otros ſe refrenē de mal fazer: lo qual cōuiene porq̄ los nr̄os pueblos biuā en paz y ſoſsiego y tranquilidad. Porēde mādamos q̄ ſi algū robo : o otro qualquier maleficio ſefiziere q̄ el alcaldeo juez ē cuyo termino el dicho maleficio o robo fuere fecho faga peſquiſa e inqſiciō ſobre ello: e oya la parte y le de copia y traslado dela peſquiſa:y ſumariamēte proceda:por q̄ los delictos no q̄den ſin pena.E ſi el maleficio fuere fecho y perpetrado por tales perſonas contra los quales las nr̄as juſticias ordinarias no puedan hazer execuciō mandamos q̄ toda via fagā la dicha peſquiſa e inquiſicion y la embiē ante nos porq̄ nos mandemos executar la pena en el ſueldo o merced de aq̄l q̄ el dicho dlicto cometio o enſu ꝓſona o bienes como entēdieremos q̄ cūple a la execuciō de la nr̄a juſticia.

re ciuili dicit extra ordinariũ, quia nõ regulariter de quolibet delicto inquiritur. vt per Bart. in l. si maritus. secũdũ aũt extraneũ. ff. de adult. secus tñ de iure canonico quo iure dicit ordinariũ, qa de quolibet delicto regulariter inquiri põt. c. qualiter. & qñ de accuſ. lta tamẽ, Bart. vbi ſupra & magis cõiter docto. in rub. de iudi. Bal. in. c. 1. de offi. ord. & in. l. ea quidẽ. C. de accuſatio. de hoc vide q̃ dixi priori parte li. 3. ti. 1. in gl. rub. q. 4. & ideo nimirũ, ſi facit ceſſare inquiſitionẽ inchoatã eo caſu, quo inquiſitio eſt remediũ extra ordinariũ, qa ordinariũ facit ceſſare extra ordinariũ ſecũdũ Auguſ. loco ſupra citato. n. 10. Et ecõuerſo ſi inqſitio eſſet remediũ ordinariũ, vel iudicis officiũ accuſator ſuperueniẽs nõ poſſet tollere inqſitionẽ p̃cedentẽ, ſicut nõ poſſet aliã accuſationẽ legitimè inſtitutã. quo fit, q̃ cũ inquiſitio ſit remediũ ordinariũ, qñ cõcedit ex forma ſtatutorũ, qa indiſtincte permittit iudici inquirere, etiã nõ cõſideratis cauſis, nec exiſtẽtib⁹ ad inquirẽdũ de iure cõi de quib⁹ p̃ Bart. in. l. 2. §. ſi publico. ff. de adult. prout eſt caſus & exẽplũ in. l. 9. infr. iſto ti. & quæ tradit Greg. Lop. in. l. 3. in gl. 1. ti. 17. par. 3. probãs de iure regni, q̃ in quibuſcũq; criminib⁹, ſiuè publicis, ſiuè priuatis habet locũ inquiſitio, & nimirũ ſi id ſancitũ ſit ſecũdũ eũ ibi, cũ ex quocũq; delicto publico, vel priuato, duplex oriat actio: vna parti, altera fiſco vel reipublicæ. l. fin. ff. de furt. & l. fi. ff. de priuat. delict. q̃ inquiſitio ſemel iuridice inſtituta per iudicẽ, ex accuſatiõe ſupueniẽte nõ ceſſare ex Bart. in. l. ſi maritus. §. ſi ante. col. 2. n. 3. ff. de adulter. Quod reputo notãdũ, p̃ intellectu legũ huius regni loquẽtiũ de inquiſitione. Inqſitio aũt qd ſit declarat. l. 1. ti. 17. par. 3. dicẽdo. 1. peſquiſa. addetñ Iacobũ Nouellũ in practica & theorica cauſarũ criminaliũ, quæ eſt impreſſa cũ practica Petri Follerij pag. 483. n. 1. cũ ſeq. vbi plura ſcribit in materia, & forma inqrẽdi. Ludoui. Carreri. in praxi crimi. pag. 50. n. 82. & eſt rep. l. obſeruare. Robert. Marant. in Specul. aduocatorũ. 6. part. verſ. inqſitio. n. 5. p. 289. vbi quã plurima hic adnotatu digna, & iudicib⁹ ſumme neceſſaria ſcribit, latius Aegidi. Boſi. in pract. ti. de inquiſitiõe. pag. 41. n. 1. cũ multis ſeq. de quib⁹ debet iudex inqrere eſt. l. 6. in capitib⁹ prætorũ & ibi Frãc. de Auiles verb. *ſe informẽ*. & 1. 52. in eiſdẽ capitib⁹, & ibi etiã Auiles parte peſquiſa. Mõtalu. in reperto. legũ ord. verb. inqſitio. fol. 55. col. 1. cũ. 3. ſeq. aliqua ad has leges dixit. Eſt tamẽ notãdũ, qd̃ ſi poſt delictũ cõmiſſum & inquiſitiõe facta iudex velit ex officio procedere, vel accuſator extraneus (nẽpe q̃ ſuã vel ſuorũ iniuriã nõ p̃ſequitur) velit accuſare, oportet q̃ iudex mittat tabellionẽ parti læſæ & offenſæ, vt ex ſua parte requirat ſi velit accuſare, vel cõſanguineis q̃ habẽt ius accuſãdi qñ p̃ſequũtur ſuã vel ſuorũ iniuriã, & hoc in actis conſtare oportet, cũ termino eis aſſignato ad accuſandũ, intra quẽ terminũ cõparere debẽt cũ accuſatione inſcriptis propoſita in forma, etſi nolint accuſare, iudex ex officio p̃cedit & præcipit fiſcali vt proponat accuſationẽ intra breue tẽpus, & cũ loco accuſatoris procedat, negotiũ vſq; ad diffinitiuã cũ ipſo agitat & fine debito ad executionẽ deducit. Et ita recipitur in iſto regno à peritis iudicibus in actu practico ſecũdũ Antoni. Gomez. in tract. d̃ delictis. c. 1. n. 17. & ita ipſe vidi in cõmuni obſeruãtia tã in iudicib⁹ ſecularib⁹ q̃ eccleſiaſticis. & facit. l. 10. infr. iſto ti. ſi bene cõſideret. Fiſc⁹ aũt non poteſt p̃cedere cõtra aliquẽ ſine eo qd̃ p̃cedat delator. l. 3. ti. 12. li. 2. ſupra. l. 45. c. 4. li. prag. regũ catholicorũ & eſt memorię mandãdũ ſub pœna amiſſionis, officij & beneficij ſeu mercedis Regis ac duorũ milliũ duplarũ Caſtellanarũ camerę regis. Vtrũ autem iudex teneat ſi non inquirat propter negligẽtiã, vel inquirat, ſed malè nõ faciendo ea quæ ſunt neceſſaria ſecũdũ diſpoſitionẽ iuris ad cauſæ inquiſitionẽ & proſecutionẽ, vt delicta maneãt punita? Sit cõcluſio reſpõſiua: iudex in inquirẽdo ex officio, ſeu ad partis petitionẽ teneẽ omnẽ diligẽtiã facere ſine perſonarũ acceptione vt de delicto cõſtet, & puniat delinquẽs: negligẽtia aũt p̃bata ex dolo vel culpa venit puniẽd⁹ pœna taliõis, & in expẽſis factis in proceſſu. Rõ quia qui eſt cauſa dãni, tenet ad ipſum reſarciẽdũ parti læſæ. c. fin. de iniur. c. fi. de homici. p̃terea negligẽtia in iudice, vel prælato in his, quę facere tenent rõne officij eſt peccatũ mortale. gl. in. c. ea q̃ ver. reatu. de offi. archidi. ſimi. eſt glo. in. c. clericis. §. fina. verb. diſſimulatione. de immu. eccl. li. 6. not. Pan. in. c. nihil de elect. & in. c. 1. de treug. & pac. & in. c. peruenit. not. 1. de decim. Fel. in. c. 1. nu. 6. de offi. deleg. Albert. Troti⁹ in. li. 2. de vero & pfecto cle. c. 47. Et ſi officialis delinquat gr̃a, aut negligẽtia in officio, efficit ĩ capax, vt ad illud ĩ ppetuũ redire nõ valeat. Paris de Puteo in trac. ſyndicat: verb: delinquẽs in officio: fol. 103. col. 1. & in locis ibi ab eo allegatis. & intra quãtũ tẽpus dicatur iudex negligẽs tradit ipſe in eod. trac. verb. negligẽtia intra fol. 173. col. 2. n. 1. ſi ergo iudex noluit inq rere poſt delatũ & manifeſtũ ei delictũ ex officio vel poſt trinã partis requiſitionẽ, cũ adeſt accuſator, vt colligit exp̃dicto Paride de Puteo in dict. tract. ſyndicatus vbi ſupra & in verb. officialis p̃pter negligentiã. fol. 177. col. 1. tenebitur, vt præmiſſum eſt in cõcluſione. Franciſ. Auiles optimè agit in capiti. prætorũ a. n. 27. cũ ſeq. in. c. 1. Nam qui temere inquirit cõtra aliquẽ, & dolo vel lata culpa fatigauit inquiſitũ poteſt etiam criminaliter puniri. vt in. l. ſeueriter, & ibi Bald. C. de excuſatio. tuto. & in authentic. generaliter. ad fin.

fin. C. de ep. & Cleri. vel iniuſtè detinuit in carcere, cùm ei cõſtare potuit de innocẽtia inqſiti, vel ſi amiſit perquirere. & inducere ꝓbationes ꝑ quas delicta poſſẽt in lucẽ deduci puniet vt prævaricator. Angel. in l. athletas. §. Calũniator. ff. de his, q̃ not. infam. Gre. Lopez in l. 4. gl. fin. ti. 17. part. 3. tex. optimus ꝓ cõcluſione adducta in l. 12. Cũ ibi notatis à Greg. Lopio ĩ verb. auer. titu. 17. par. 3. & ſic iudicẽ negligẽtẽ ĩ officio cõtra vnũ homicidã cõdẽnatũ ſecũdũ tenorẽ dictę legis partitę, & fuit cõfirmata ſententia in cõſilio regis. Ideò cauti ſint iudices, q̃ nõ ꝓcedãt cũ acceptione ꝑſonarũ, nec cũ negligẽtia qa honorem ſubſtãtiã, & animã ꝓdũt. & ſi potẽs ſit delinquẽs vt dux, vel comes vel huiuſmodi faciat ĩ quiſitionẽ & ꝓbationẽ ſecretè & ſine ſcãdalo cõtra ipſum, & mittat eã regi vt habeť in præſenti lege, & ſic de negligẽtia minimè annotabiť. & reputabiť fidelis & rectº iudex, ad idẽ eſt. l. 7. ti. 16.

Ley. II. Que las peſquiſas q̃el rey mãda fazer ſe paguen a coſta delos culpantes.

POr quãto a nos mandamos yr peſq̃ſidores ſobre algũos debates: y ſobre otras coſas: q̃ tocã a algunas ꝑſonas: a los q̃les nos mãdamos pagar ſus ſalarios: y alos eſcriuanos q̃ cõ ellos vã. Por ende ordenamos y mandamos, q̃ los tales ſalarios pagũe los culpãtes: y los q̃ fueren a petiçiõ de parte, q̃ lo pague luego ala parte: y el juez o peſquiſidor q̃ alla fuere, entregue d̃ los bienes de la otra parte: la meytad q̃ dẽde le perteneſce pagar: y al fin q̃ ſe cargue todo al culpãte. E otroſi quãdo nos de nro officio, y no a petiçiõ de parte ẽbiaremos peſquiſidor o juez ſobre qualeſq̃er coſas, q̃ tẽgã a qualq̃er parte q̃ el ſalario d̃l q̃ alla fuere nos lo mande mos luego pagar por q̃los nros cõtadores mayores embarguẽ ẽ nros libros los mrs q̃ el ſalario mõtare a aq̃llos a q̃ẽ tocare de qualeſq̃er mrs q̃ ellos ayã de auer en qualq̃er manera: y al fin q̃ todavia lo pague el q̃ fuere fallado culpãte. Y q̃los juezes q̃ dello conoſcierẽ dẽ cargo a los nros cõtadores mayores de lo q̃ fallaren y juzgaren cõtra los tales culpãtes: y ſu aluala para q̃ aq̃llos ſe les deſcuẽtẽ de lo q̃ de nos ouierẽ de auer. E ſino ouierẽ dineros de nos q̃ den el dicho cargo a los nueſtros cõtadores mayores de las dichas nras rẽtas para q̃ ellos hagan cobrar para nos lo q̃ montare el tal ſalario d̃ bienes de los culpantes.

a *Nos mãdamos yr peſq̃ſidores.* Inqſitor non eſt qui nõ habet cõmiſſionẽ & mãdatũ à principe, d̃ quo cũ ſit de legat⁹ cõſtare partib⁹ an tè oĩa oportet. l. 2. tit. 17. par. 3. l. 3. & l. 11. inf. hoc. ti. adde ꝓ declaratione, q̃ dicit Greg. Lopez in prædicta. l. 2. in verb. *mãdado del Rey.* ti. 17.

b *Salarios pagẽ los culpãtes* qui eſt in cauſa, vt deť inqſitor tenetur ei ſalariũ ſoluere vt habetur in l. 7. ti. 17. part. 3. vbi ſingulariter Greg. Lopi⁹ in glo. 1. & faciũt q̃ de ſalario aſſeſſoris dixi ĩ cauſa recuſatiõis in l. 1. gl. 1. q. 5. pag. 954. ti. 5. li. 3. ordin. actor cuius gratia celebraťactus debet prius ſoluere expẽſas iudicis, aſſeſſoris, vel alteri⁹ quẽ petijt argum. l. ſed etſi. §. q̃d autẽ. ff. de. peti.

c

d

her.l.sed etsi.§.1.ff.adexhibē.l.si res mobilis.ff. đ rei.vēd.Io.Cōstātin⁹ in cōsti. Regias ar. 22.&. 183.pagi.485.đ taxatiōe aūt expēsarū.est vidēda gl.in.c.statutū.§.in sup verb.moderatas.đrese.li. 6.quę est cōiter ap̄b.secūdū Frāc.ibi.n.8.Anc. n.6.Domin. col.1.Vanke liū col.2.versi.tertia cōcl.

Lex tertia.

a ¶ *Ni se pueda hazer pesquisa general.* Not. ex ista lege qđ inquisitio gñeralis fieri nō pōt đ iure regni, nisi ex speciali cōmissione facta à rege.&idem probat.l.11. infra.eod.ti. idē est de iure ciuili, quāuis cōtrariū sit đ iure cano.c. inqsitiōis.& c.qualiter & qñ đ accus.& Pan.dict.c. qualiter&qñ .2.in n.13.tra ctat.qñ inqsitio gñalis fieri possit secū dū iuris ciuilis dispositionē, vide q̄ dicta fuere ī.l.1 sup.hoc tit. adde.l.11.&. 12.&vtrobiq3 Mōtal.ti.20. li.4.for.leg.

Lex quarta.

b *Embiar inquisidores.* alias *pesquisidores.* &adde.8.infra.isto ti.l.9.ti.17.part.3. quas leges nota, vtscias iuramētū qđ facere debēt inquisitores q mittūt à rege.&officiū inquisitoris non poterit nominat⁹ refellere impune.l.6.tit. 17.pa.3.alias erit puniēd⁹ prout lex punit īobediē tes p̄cepto regis.vt habet in.l.11.ti.13.par.2.vbi re soluit Greg.Lopez in verb. *del señorio.* q aut in regis mādato est appositā certa pœna, et tūc illa est

Ley III. q̄ no se faga pesquisa general.

El rey don Alonso en Valladolid y en Madrid.

DEfēdemos que no se haga, ni pueda hazer pesqsa general, cerrada por algū ni ningū juez: o juezes đ las nr̄as ciudades e villas e lugares: saluo si nos fueremos suplicados por alguā ciudad o villa o lugar y entēdieremos q̄ cū ple a nr̄o seruicio.

¶ *Ley IIII. que los pesquisidores que el rey embiare faga á cierto juramēto.*

¶ El rey don Enrrique iiij. en Madrid año de.lx.

QVādo acaescie re q̄ no souiere mos b đ embiar inqsi dores sobre violēcias fuerças: rapiñas: ro bos y otros agrauios seā đputados pesqsi dores q̄ seā idoneos y pteneścientes q̄ sepā administrar justicia: y āte q̄ seā embiados para fazer las tales pe squisas q̄ seā tenidos de hazer juramēto a nos enel nr̄o cō sejo q̄ biē e fielmēte se aurā ē administrar e admi nistrarā justicia. Y fe cha la pesqsa la trae ran luego a nr̄a cor te, y no se partirā de lla fasta q̄ fagā relaciō đ la dicha pesquisa, y dē razō a nos y a nr̄o cōsejo: y sino lo fizie rē asi seā tenidos a re stituyr el salario q̄ re cibierō: y los daños đ las partes. Y reseruamos ēnos de tassar el salario đ los dichos in qsidores: segū la qua lidad đ las psonas đ los dichos inquisidores.

infligēda inobediēti, vel nō est exp̄ssa pœna nec à iure đterminata, & tūc erit arbitraria. d.l.11.ī fi. l.1.fi.C.đ primicer.li.12. Probat nā iudex delegat⁹ nō pōt absq; legitima causa cōmissiōe superioris recusare, & p̄ceptis ei⁹ parere tenetur tex.in c. si p̄ debilitate. de offi. deleg.c.pastoralis. in prin. & ibi glo. in ver. renitētē eo.tit.gl.ī.l. 3.§.1. verb. iurisdictionē ff.de arb. vbi Bar.gl.p tex. ibi.in.l. Sācimus.C.de ad uoc. diuers. iudi.l. munerum.§. iudicandi quoq; necessitas. ff. demun. & honori.l. prætor.§.qui autem.ibi, etiā inuit⁹ iudicare cogitur.ff. đ exc.mun. in aut. vt iudi. non expectet tacras iuthon. in princ.in gl. 1.collat. 9.l. eum qui. & ibi gloss. vlt. ff. de iur. omni. iudic. notat Barb.in. cap.pastoralis. col.2.nume.5.& Felin. num.7.de of fic. delegat. gloss.& Pan. numer. 5.in. c.suspicionis de offic. delegat. istud enim munus iudicandi est publicum autoritate, & vtilitate, in quo siue publica vtilitas sit secundario, siue principaliter, nullus etiam exemptus excusatur, quanuis à muneribus exemptionem obtinuerit gloss. verb. excusabitur, iuncta text. in. l. spadonem. §. qui accepit. ff. de excusati. tutorum. l. non tantum. §. non omnia. co. ti. & prę-

& prædictam gloss. notabilem reputat. Thom. Parpali. in. l. placet. numero. 19. C. de Sacrosanct. eccles. dixi de hoc dubio latè in. c. statutum. q. 5. de resc. lib. 6. vbi Deo dante videbis impressã lecturam, quam habes lectam & dictatam à me anno superiori. 1563.

Lex. V.

a ¶ *Costumbre y vso.* q̃ seruari oportet, si est rationabilis & vim legis obtinet. cap. fin. de cõsuetu. vbi Roch. Curti. & l. de quibus. ff. de legibus. ergo merito talis consuetudo in præsenti regia cõstitutione seruari præcipitur adde. l. 5. ti. 3. li. 7. ord.

Lex VI.

b ¶ *Sean tenidos de lo notificar.* Nota quòd iudex ordinarius quando est impotens ad euitãdum scandalum & damnum de præsenti, vel de futuro contingẽs tenetur certiorare regem: antequam ad vlteriora progrediatur, alias de negligentia, erit puniẽdus. l. 1. ad fin. vbi dixi supra isto titul. inquisitor enim nõ debet passim cõcedi in prę iudicium ordinariæ iurisdictionis, nisi in casibus, in quibus iudex ordinarius fuerit negligẽs & remissus, vt hic. Negligentia enim in pluribus nocet. Et sic propter negligentiam iudex ab administratione sua remouetur, & alius loco sui subrogatur. l. si quos. C. de offic. præfect. pręto. orient. imo criminaliter puniri potest. l. missi opinatores. C. de exacto. tributo. libr. 10. & l. 2. C. de cano. larg. eod. libr. Ludoui. Gomes. ponit. 214. casus in quibus negligetia nocet in regul. de triẽ. posse. q. 28. & ibi etiã casus, quibus prodest diligẽtia, ponit. ¶ Item inquisitor debet dari in casib⁹ arduis, & non paruę qualitatis. l. 12. in curijs Pincianis ann. 1537. ibi, *a esto vos respondemos. que no mandaremos embiar pesquisidores, saluo en los casos que fueren de qualidad,* & in eisdem curijs. l. 51. & l. 7. in curijs pincianis anni. 1523. in. l. 7 quã nota qua tenus ait, *para que vayã a ello y no vayã à costa de culpados* l. 69. in curijs Toleti celebratis an. 1525

¶ *Ley V. Que se proceda por via de pesquisa sobre la contienda q̃ es entre los cõcejos sobre el derecho del pacer, y cortar y vsar de los terminos.*

El rey dõ Alõso en Alcala año d̃ 1386.

COstũbre a y vso es en nr̃a corte q̃ acuerda cõ el fuero d̃ aluedrio d̃ Castilla q̃ quãdo ẽtre algũos cõcejos, o otras psonas y cõtienda sobre razõ d̃los terminos: o d̃los pastos o sobre hecho d̃ tajar leña: o de coger bellota: o lo hã d̃ derecho las partes o qualquier dellas d̃ auer estas cosas o alguna d̃llas ẽ termino de otro concejo o de otras psonas qualesquier q̃ dãdo la q̃rella a nos, o al juzgador q̃ lo ha de librar q̃ se faga pesq̃sa sin ser otra demanda puesta, ni pleyto contestado. Y nos veyendo y entẽdiẽdo q̃ este vso y costũbre es ,puecho so a toda nuestra tierra establescemos y mãdamos q̃ sobre tales pleytos y cõtiendas se pueda fazer pesq̃sa: o pesq̃sas fechas sobre las cosas susodichas, o alguna d̃llas q̃ seã valederas: y se libr̃e por ellas los pleytos sobre q̃ fuerõ fechas aunq̃ no sea dada d̃mãda sobre ello ni pleyto cõtestado: ni seã guardadas las otras solẽnidades d̃l derecho. Y la pesq̃sa fecha q̃ sea publicada alas partes porq̃ pueda cada vna dezir de su derecho.

b dos d̃lo notificar lue-

¶ *Ley VI. la forma q̃ se deue detener en los escãdalos en que los juezes ordinarios no pueden remediar.*

¶ El rey dõ Iuã. II. en çamora año de mil. cccc. xxxiij.

¶ El Rey y reyna en Madrigal.

EStablescemos q̃ si acaescierẽ escandalos en las nr̃as ciudades e villas e lugares: si los nr̃os juezes no lo pudieren sosse gar: ni poner remedio cõ justicia seã teni-

Lex VII.

a ¶ *De pleyto a-geno hazẽ suyo.* Iudex male iudicãs tenetur reipublicæ, & parti ad interesse, quia qui est causa damni, tenetur ad ipsum damnũ. c.fi.de iniur. debetque legis præceptum adimplere etsi dura videatur.l. prospexit. ff. qui & à quib⁹ ideo lex dicitur inexorabilis in.l. fin. C.de tabular. li.12.& ea causa dicendum est iudici, vbi est casus legis ne ab eo recedas & viues. tex.in. l. nulli.C. ne sanctũ baptism. reiter. ibi, Quæ omnia ita custodiri decernimus, vt nulli iudicum liceat delatũ ad se crimen minori, aut nulli coerctiõi mãdare, nisi ipse idem pati velit, quod alijs dissimulando, cõcessit, & concor. l. 28. titul. 15. libr. 2. supra quo in loco vide quæ dixi in. prim. gloss.

go a nos: so pena de priuacion de los officios, y en tal caso nos no entiendemos embiar corregidor, ni inquisidor general: salvo especial sobre el ecãdalo solamente nascido: y no mas ni allẽde y no ẽbiaremos el tal pesq̃sidor a expensas nr̃as ni dl lugar: salvo a expensa de aq̃l a quiẽ el negocio tocare: o dla justicia q̃ negligẽte fuere: y entre tãto q̃ la dicha pesquisa se fiziere ela justicia dl la tal ciudad, o villa o lugar: sea suspẽsa de los officios: y mandamos q̃ el dicho inquisidor o corregidor diligentemente cũpla lo q̃ por nos le fuere mãdado: e sino lo fiziere q̃ sea tenido a restitucio̅ dl todo elsalario q̃ dla tal ciudad villa o lugar ouierere scebido: segũ q̃ mas largamẽte se contiene en este libro en el titulo de los corregidores.

¶ *Ley VII. Que el rey depute de cadada vn año veedores e visitadores en cada prouincia para q̃ se informen como vsan las justicias.*

¶ El Rey don Henrrique II. en Toro.

¶ El Rey don Iuan I. en Palencia.

POrq̃ cõuiene al rey saber como las justicias, y alcaldes delas ciudades villas y lugares de sus reynos hazen y cũplẽ la justicia: e sino la fizieren fagã en ellos como en juezes q̃ a de pleyto ageno hazen suyo: y por q̃ sepamos como vsãlos adelãtados y merinos y los otros juezes y alcaldes: y de como guardã la tierra: y hazen derecho a las partes: es nr̃a merced de ordenar y ordenamos de dar, y dl deputar hombres buenos de las nuestras ciudades e villas quantos y quales la nr̃a merced fuere para que anden por las prouincias de los nuestros reynos y por los otros lugares a ver y se informar como vsã los dichos adelãtados y merinos y juezes e alcaydes e justicias y los otros officiales: e cõmo fazẽ justicia e cũplimiẽto de derecho a las partes: y como estã guardados los caminos de robos y de males. Los quales ayan poder dl punir y castigar a los dichos officiales que assi ouieren mẽguado la justicia: e fagã otro si justicia de los que merecieren pena e castigo: en manera q̃ los

nue-

nueſtros pueblos ſean bien regidos y guardados e gouernados en juſticia: y mãdamos que los tales deputados acabo de vn año vengan a nos dar cuenta y razon de lo que hã fallado y hecho porque nos ſepamos el eſtado e regimiẽto de los nr̃os reynos: y proueamos acerca dello como cumple a nueſtro ſeruicio: y al biẽ publico de nueſtro ſeñorio real.

Lex VIII.

a ¶ *En las leyes dl ordenamiẽto q̃ eſt. l. 4. ĩ ver. y antes q̃ vſen del officio.* titu 15. libr. 2. ſupra &. l. 4. ſupra iſto titul. vbi vide quæ ſcripſi. l. 6. titulo. 4. part. 3. & in proœmio capitulorũ prætorum, vbi fuſe & bene per Franciſcum Auiles in verb. *..en los caſos.* numer. 1. cum ſeq. idem in cap. 34. in gloſſ. verb. tales. in eiſdem capitibus correctorum. ex quo poteris recipere dotem ad hanc l. & eſt. l. 1. ti. 7. li. 1. fo. leg. & ibi Alphoſ. mon. alu.

¶ *Ley VIII. Que los peſquiſidores q̃ van a fazer peſquiſas fagan cierto juramento.*

¶ El Rey y reyna en Toledo, año de mil y quatrocientos y ochenta.

OTroſi ordenamos y mandamos que qualeſquier peſquiſidores q̃ ouierẽ d̃ yr a qualeſquier ciudades: villas e lugares d̃ los nueſtros reynos a fazer peſquiſas aſsi porque nos los mandemos yr entendiendo que cumple a nueſtro ſeruicio: como a peticion de partes. E que antes que vayan juren en el nueſtro cõſejo las coſas cõtenidas a en las leyes del ordenamiento de Alcala de Henares que deuen jurar los juezes e peſquiſidores antes que ſean reſcebidos a los officios y q̃ juren aſsi meſmo de traer las peſquiſas q̃ fizieren y le ſon encomendadas al dicho nueſtro cõſejo del dia que fueren acabadas de fazer e partieron de los tales lugares faſta. xxx. dias primeros ſiguiẽtes ſaluo ſi por nos o por los d̃l nr̃o cõſejo les fuere mas alargado o abreuiado el dicho termino: ſopena d̃ x. mil marauedis para los eſtados del dicho conſejo. Y que juren aſsi meſmo de no conſentir al eſcriuano q̃ con el fuere a fazer las dichas peſquiſas leuar mas derechos delos que deue. Y que el dicho eſcriuano que con ſigo leuaren: aſsi meſmo lo jure en nueſtro conſejo: e jure de no tomar ni reſcebir dichos de teſtigos b ſaluo el peſquiſidor preſente: y que aſsi traydas lastales peſquiſas los del nueſtro conſejo las manden dar al nueſtro relator o a ſu lugar teniente: o aquiẽ los del nueſtro conſejo les mandaren para que ſaquẽ la relacion dello por eſcri-

Lex nona.

b ¶ *Adeuinos y ſorteros.* Diuinare, eſt futura prædicere, & ſic velle poteſtatẽ dei circa futura manifeſtare. l. 1. tit. 23. par. 7. Eſai. c. 41. annũciate, q̃ futura ſũt, & ſciem⁹ qa dijvos eſtis. Et actuum. 1. nõ eſt veſtrũ noſſe tẽpora, vel

momẽta,quę pater posuit in sua potestate. & diuinatio regulariter sonat in malum. c. nũquam 1. q. 1. l. 2. ibi vel quod est deterius futura &c. C. de pagan. Anchar. ĩ c. 1. n. 2. de sortileg. Ideoq; iste talis punitur tãq; hęreticus in prẽsenti, & in. l. 2. tit. 4. infra. eo. Cuius verba sunt, hæreje *es aquel y dene ser por tal juzgado qualquier Christianó q̃ va a los adeuinos, y cree las adeuinãças* ad idẽ. l. 1. eo. tit. & ibi dicetur, quæ diuinatio est indebita pronunciatio futurorum, qua pronunciãtur in debito modo futura cũ invocatiõe dæmonũ tacita, vel expressa, & omnis diuinatio de ipsa propriè loquendo, qualitercunque fiat, & quomodocũque vocetur est ꝓhibita, & dãnata. 26. q. 2. per totam, in quibus omnibus diabolus vocat expresse. vel præter invocationem nominis diabolus se occulte ingerit, & interponit ad pronunciandum aliqua futura quæ omnib⁹ sunt incognita. Ideoque aiudicibus meritò puniendi sunt vt præcipitur eis à rege Catholico in pragma. tractante de prætoribus. c. 53. vbi Francis. Auiles. in verb. *por venir.* & in verb. *adeuinos*, fol. 258. col. 2. est videndus. & ibi explicat quid sit Sortilegium siue sors, Diuinatio etiam diffinitur, est superstitiosa inuestigatio præscientiæ. Et vtrùm semper diuinatio sit illicita declarat Cardinalis Turrecremata in cap. illud. art. 3. num. 15. 26. quæs. 2. Sãct. Thom. secũda secundæ. q. 95. art. 1. qui probat, q̃ diuinatio est peccatũ quo qs sibi vsurpat futurorũ vt futura sũt notitiã, & prædictionem, quod soli Deo propriũ esse certũ est, per illud Deut. 18. Nõ sit qui pythones cõsulat, nec diuinos, & quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur dominꝰ. ad de Leuiti. 20. vir siuè mulier, in quibꝰ pythonicus, vel diuinationis fuerit spiritus, morte moratur (dicit dñs) lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super illos, ecclesiast. 34. dĩuinatio erroris, & auguria mendacia, & somnia malefícentium: vanitas est: de varijs diuinationibus erroribꝰ, augurijs & sõnijs & vanitate ipsorũ habetis text. insignem B. Augustini. in c. nõ obseruetis. 26. quæst. 7. quem adlĩteram refert Mõtholoni. in promptuario iuris diuini & humanĩ in. 1. part. verbo. diuinare. vbi vide aliqua in materia. & in. c. 1. de sortilegijs. ꝓhibẽtur sortilegia pro furtis inueniẽdis: vel diuinationibus faciendis. & in c. 2. imponitur pœna presbytero qui per inspectionem astrolabij furta requirit. & in. c. 3. prohibet per sortes fieri debere electiones. de hoc per hostiens, in rubr. de sortileg. Summa Pisan. verb. sortilegium. §. 1. Sylvest. verb. diuinatio. Aegidi. Bosius in practi. Crimin. tit. de sortilegis & mathematicis. pagin. 399. col. 1. &. 2. &. per Hugon. Celsum in repertorio. fol. 9. verb. *adeuinos*. l. 1. tit. 2. lib. 6. fori *juzgo*. Bonifacius in peregrina. verb. diuinatio. Quo fit, quòd astrologia est prohibita. l. itẽ apud Labeonem

pto y la haga en el termino q̃ por ellos le fuere mandado. Y que el dicho relator o su lugar teniente sea tenido de reduzir a la memoria de los del cõsejo las pesquisas que estuuierẽ pendientes en el consejo dos vezes cada dia.

Ley. IX. Que se faga pesquisa sobre los adeuinos y sorteros.

El rey don Iuan I. en Biruiesca año de mil cccl xxxvij.

POrque los adeuinos y sorteros y agoreros: y los que vsan de astrologia y aquellos q̃ los creen deuẽ ser reputados por herejes. Mandamos que seã punidos e castigados segun se cõtiene en las leyes de las nuestras siete partidas. E las nuestras justicias donde esto acaescie re mãdamos q̃ de su officio fagan pesquisa sobre ello. E si despues q̃ le fuere denunciado o lo supiere: e la dicha pesquisa no hiziere q̃ pierda el officio. E mãdamos e requerimos a los perlados y a los religiosos: e beatos e clerigos q̃ de tales artes vsarẽ los castiguẽ y executen en ellos las penas de los derechos segũ q̃ se cõtie-

nem.ff.de iniur.text.in c.fors. §.his ita respondetur.26.q.2.quem commendat Panor.in.c.2.de sortilegijs.col.2.nu.6.& Deci.in.c.nouit.col.2.nu.1.de iudic.& Ratio prohibitionis est, quia cõsistit in iudicando futura,& solius Dei est futura præscire.c.1.25.q.5.c.nouit.& ibi Deci. not.1.de iudic.ergo prohibita.S.Thom.2.2.q.95.art.5.& in.2.sent.dist.15.q.1.art.3.ad .4. & lib.3.contra gent.c.154.& ad Galat.4.lectio.4.col.2.Aegidi. Bosius in pract.crimi.ti.de sortilegis.n.2.& ideo puniuntur isti diuinatores sortilegi pœna de qua in tit.C.de malefic.& mathemat. secundũ Lud. Rom.sing.677.vtrum astrologia sit prohibita.vltra supra adducta est videndus Cardi.in.c.illos.n.8.art.5.26.q.2.l.1.& ibi Grego.Lopi.verb.*noes defendida*.tit.23.part.7.multæ enim rationes adducuntur à Cardi.in.c.contra.26.q.5.quare non est vtendum diuinatione.& pœnã huius peccati ponit in sum.nu.3.ead.causa & quæstio.& num.23. habetur non est auguriũ in Iacob, nec diuinatio in Israel.Sortilegiũ siue sors.dicitur à sorte, & legium:quasi per sortes legentes, & manifestare se promittentes occulta,& futura, quæ longe sunt, imo nec subsunt humanæ cognitioni,sed tantum diuinæ iuxta illud Isai.42.annunciate quæ vẽtura sunt,& dicemus quòd dij estis. Vnde sortilegi diuini dicũtur.& est vna species diuinatiõis. Sortilegi sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quasdam(quas sanctorum seu apostolorũ vocãt) sortes diuinationis scientiã profitentur: aut quarũcũque scripturarũ inspectione futura promittunt.Ita Ysidorus lib.8.ethymologiarũ.& refert Gratianus.in.c.1.26.q.2.vbi Cardinal.est videndus.Prodeclaratione vtrùm diuinatio sortium sit illicita.dicas resolutiue,diuinatio per sortes cœlestium dispositioni,seu dæmonum imperio cõmissas,illicita est,vt vero in Deum referuntur,nõ illicitum est quippiã per sortes diuinari. S.Tho. 2.2.q.95.ar.8.& contra gent.lib.2.c.154.& in opu scul.25.c.4.&.5.& ad Ephes.1.lect.4.col.2. & sic improbãtur sortes in.c.sortes.26.q.5.& in.l.1.tit. 23.part.7.Quando autem iudicium sortis sit licitum,& multa in materia antiquorum, & modernorum humanarum,ac diuinarũ & vtriusque iuris literarum aggregata comperies per Andr.Tiraquell. de iure primogeniorum. q.17. in.1.opinione. nu.1. pœna autem clerici sortilegi ponit Io.Bernar. in praxi canoni.crimina.c.Sortilegi. 100.in ordine. & quæ pœna sit de iure canonico & ciuili contra Laicos. ponit Sylvest. Pieri. in sum.verb.superstitio.q.11.pœna mortis infertur de iure regni.l.3.tit.23.part.7.l.3.in pragmat. regũ.Catholicorum,& diuinationibus credens est quodammodo hæreticus.Montal.in reperto.harũlegũ ordi.verb.diuinatores.declarat.Ioã.Ana ni.in rubri. de hæret.nu.3.col.2.est tamen notandum quòd licet diuinationes & sortilegia sint illicita,non inducunt hæresis labem,nisi quãdo tales potentiam Dei applicant dæmoni,cũ omnia à Deo facta sunt.c.episcopi.26.q.1.non autẽ quãdo non attribunt diabolo,nec ei credunt,vt quędam pocula amatoria, & huiusmodi. Io. Anan. in rubri.de hæret.col.3.quo fit,quòd de his nõ cognoscunt inquisitores hæreticę prauitatis,nisi hęresim sapiant manifestè.ca. accusatus. §. sanè.de hæret.lib.6.vbi Bonifacius ait. Sanè cum negotium fidei (quod summe priuilegiatum existit) per occupatiões alias nõ debeat impediri, pestis inquisitores hæreticæ à Sede apostolica deputati,de diuinationibus,aut sortilegijs,nisi hæresim saperent,manifeste,intromittere se non debent. nec punire talia exercentes,sed relinquere suis iudicibus puniendos. Ad idem est addendus Gondisal.à Villadiego contra hæretic. prauita. q.9. col.1.num.3.

¶Quo fit,quòd isti diuinatores,sortilegi & huiusmodi,si viles personæ,sint de iure canonico dum tamen hæretici non sint fustigantur, si tamen nobiles sint,pœna perpetui carceris debent damnari.Rom.singul.667.& ibi Nicol.Pig. in additiõe per text.quem sing.reputat in.c.cõtra idolorum 26.q.5.Panor.in.c.1.col.1.n.1.de sortileg. citat ad hoc,quod crimen istud est ecclesiasticum.Hodie publicæ dehonestant fustigando delinquentem, cum mitra,& vngitur melle,& plumis circundatur & ponitur in scala ad fores episcopi vt deludatur à pueris,vt consuetudo recepit secundum Panor.in.c.1.de sortileg.per tex.in c.episcopi.26.q. 5.ibi,& si aliquem virũ,aut mulierem huiusce modi sceleris sectatorem inueniunt, turpiter de honestatum de parochijs suis deijciant.l.4.titul.31. part.7.ad fin.ibi,*o lo ponen en desmonra del en la picota,o lo desnudan faziendo lo estar aksol, vntando lo de miel, porque lo coman las moscas alguna hora del dia*. text.in.c.de.benedicto.32.q.1. Resolutio ergo in præsenti delicto sit,quod si sit clericus secundum delicti qualitatem suspenditur,vel deponitur arbitrio iudicis.c.non oportet.26.q.5.Panormi.in c.1.&.2.de sortilegijs.Io.Bernar.in praxi canonica.cri.c.100.referens notabile dictum Pan.in dicto.c.2.dicentis,quod in pœna imponenda sortilegis,vel eos consulentibus,debet animaduertere iudex ad qualitatem,& quantitatem delicti,& & secundum hoc pœnam imponere,quandoque acerrimam, quandoque graue, quãdoque leue.sequitur Paul.Grilland.in tract.de sortileg.quæst. 2.col.2.Hodie est videndum decretum cõcilij Lateranensis.sub Leone.10.celebrati.in.9.sessio.vbi dispositum est quòd clerici,qui inuenti fuerint culpabiles in sortilegijs,per inuocationem dęmonũ incan-

incantationibus,ac diuinationibus,ſuperſtitionibus,arbitrio ſuperiorũ infamia notentur. Si vero non deſtiterint,deponantur, atque in monaſterĩ ad tempus arbitrio ſuperiorum præfiniendũ detrudantur,beneficijsque & officijs eccleſiaſticis priuentur,laicus vero ſi ſeruꝰ ſit verberatur,ſi liber pœna perpetui carceris punitur c.contra ido lorum.26.q. 5. Ludo Roma.ſing.660 Felin. in.ca. cùm ſit. nu. 20.de for.cõpe.ſub ſeruo etiam vilẽ intellige,&ſub libero nobilem. Et vltra hoc poteſt iudex eccleſiaſticus de honeſtare eũ cũ mitra, vel aliàs ignominioſe, vt ſupra habitum eſt.Iure autẽ ciuili pœna ignis moridebet.l. nullus. C.de maledi. gl.nemo. C. eo. tit .l.3.in prag. regum Catholico.l. fin. ti.23.par.7.quę leges regię, quãuis mortis pœnam, ſimpliciter iniungant, intelligendæ tamen ſunt de morte qualificata ignis per dictã.l.nullus Cæterũ in lamijs pœna non eſt mutata etiã de cõ ſuetudine,nã cõcremãtur, ſicut hæretici. Cætera ſortilegia ſi hæreſim ſapiant, vt hæreſis puniri debent, vt iam ſupra dictum eſt,ex Paul.Grilland. q.11.etiam per inquiſitores hæreticæ prauitatis. Panormi.in.c.1.de ſortileg.alia vero ſecundũ facti qualitatẽ puniũtur verberibꝰ, mitra, vel alijs pœnis ignominioſis ſiue à iudice eccleſiaſtico, ſiue à ſeculari,cũ abſque dubio hoc crimen ſit mixti fori.arg.gloſ.& quæ ibi traduntur in.c.1.de offi.ordin. Et eſt notandum ſortilegus maleficus, aut incantator,vel ſi cum iſtis maleficiis verſare-tur poterit à patre euhęredari gloſ.& communis in.c.quinta vallis.de iur.iur.l.4.&ibi Greg.Lop. verb.*ſi fuere fechizero*.tit.7.part.6. ibi, *Otro ſi dezimos,que el padre puede deſheredar al fijo ſi fuere fechizero, o encantador, o fizieſſe nida con los que lo fueſſen.*& vi. ibi Greg. Lopi.verb.*encãtador*. adhoc qui dicantur incantatores ex.l.1.§.medicos. ff. de var. & extraordi. cogni. *Lex decima.*

Ley.X.Que ſe faga peſquiſa ſobre omezillo o q̃ma o otro delicto que acaeſciere.

Fuero.

Vãdo omezillo o quema o otro maleficio fuere fecho:y algun hombre a lo q̃rellare ala juſticia:ſi lo que dixere lo quiſiere ꝓuar ſea oydo. E ſi dixere q̃ no lo puede ꝓuar mas que el alcalde ſepa la verdad ſi el delicto fuere hecho en villa:o en otro lugar poblado : no lo oya el alcalde ſobrello mas prueuelo q̃ dixere ſi quiſiere o ſi pudiere: e ſi el fecho fuere en yermo o de noche: el alcalde ſepa la verdad por peſquiſa:o como mejor pudiere : e ſi el q̃ dio la querella dixere q̃ no lo puede prouar: pero ſi la tal coſa fuere fecha quier en villa:quier en yermo: quier d̃ noche quier de dia:e ningũo diere querella al alcalde:el alcalde de ſu oficio ſepa la verdad por peſquiſa : o por donde mejor la pudiere ſaber: porque razon es q̃ los fechos malos y d̃ſaguiſados no quedẽ b ſin pena.

¶ *Lo querellare ala juſticia.* Accuſans aliquẽ de homicidio, & velẽs probare delictum, impedit inquiſitionem ex iudicis officio, alias iudex inquirat, ne de negligentia notetur, & ea cauſa, priuandus ſit officio. vt habetur in hac regia conſtitutione. faciũt dicta in. l. 1. ſupra iſto tit. & Panormit.in.c.de his.nu.7.de accuſatio.adde. l.108.in libro ſtyli.

b ¶ *No quedẽ ſin pena.* Intereſt enim reipublicæ vt delicta inultra non maneant. l. ita vulneratus. ff. ad legem aquili.& in.c.vt fame. de ſententia excõ.quia ſi flagitioſi non punirentur daretur occaſio delinquendi,& ciuitas eſſet ſine pace, in qua tota gubernatio & ſtatus reipublicæ conſiſtit. & ſeditioſi ſunt exterminandi à republica, nec iudex in hoc debet eſſe negligens,cum iuxta reſpõſum Vlpiani Iureconſulti.in.l.congruit.ff. de offic.præſid.id fieri oportet.Congruit(inquit)bono & graui præſidi curare,vt pacata atque quieta prouincia ſit,quam regit. Quod non difficile obtinebit

tinebit si solicite agat, vt malis hominib⁹ prouincia careat, eosque conquirat. Nam & sacrilegos, latrones, plagiarios, fures, conquirere debet, & prout quisque deliquerit, in eum animaduertere, receptatoresque eorum coercere, sine quibus latro diutius latere non pōt Cōcordat. l. 16. ti. 4. part. 3. de bono pacis multa scribit D. Augu. in serm. 169. de tempore. & Hēr. Maurorū ordinis prædicatorū in sua apologia c. 14. incip. fœlices pacifici. fol. 78. col. 2. ca. nisi essent. de præbend. dixi in l. 1. gl. 1. col. 989. ti. 7. li. 3. ord. sup.

Ley. XI. como se deue fazer pesquisa general por mandado del rey.

Fuero.

SI nos de nuestro officio entēdieremos q̄ cumple a nr̄o seruicio mādaremos [a] fazer pesquisa general sobre el estado de alguna ciudad: villa o lugar. Los dichos de los testigos y las pesquisas sean traydas ante nos porque nos las mandemos ver: y no seā demostradas a otro alguno. Pero si mādaremos hazer pesquisa sobre algunos hombres señaladamente: o sobre fechos señalados: q̄er se haga de nuestro officio: quier a querella de otro. Aquel o aq̄llos contra quiē fuere fecha la pesquisa [b] ayā poder de demādar los nombres de los testigos: e los dichos de las pesquisas: porque se puedā defender en todo su derecho y dezir contra las pesquisas: e testigos: e ayan todas las defensiones que deuen auer de derecho. ¶ Mandamos q̄ se faga inquisicion e pesquisa por las guardas de las sacas del pā y de las cosas vedadas: y por el alcalde de las dichas sacas: segū se cōtiene ēeste libro en el titulo de las sacas y cosas vedadas.

a ¶ *Fazer pesquisa general.* Inquisitio fit ex mero iudicis officio inquirentis. l. congruit. ff. de offic. præsid. l. 2. §. li præsens. ff. de magistr. conueni. l. 1. §. quæstionē. ff. ad Syllani. ca. 1. de offic. ord. vnde est dicēdum, quòd siue inquiraratur primo motu iudicis siuè ad petitionem cuiuscūque, inquisitio tamen semper iudicis officio expeditur. gl. in. c. qualiter & quādo. de accusatio. hoc vero iudicis officiū nō potest in omni casu & crimine exerceri, nisi in certis casibus secundū dispositionem iuris ciuilis. quos explicat Bald. in pract. suatit. quæstiones circa inquisitionem. q. 1. nu. 2. quē ibi vide: & in. q. 2. vbi quærit vtrū mortuo accusatore iudex de illo delicto possit per inquisitionem procedere, & concludit posse, si talis est casus, de quo potest inquiri, morte enim rei iudiciū est solutū. l. in senatu. §. 1. ff. ad Syllani. & ideo iterum inchoandū est. l. libellorū. §. fin. ff. de accusatiōi. Bart. ī. l. siue cōtra. §. quia Plautia nū. col. 3. n. 13. cū seq. ff. de liber. agnoscēdis. & Bal. loco præcitato q. 3. quærit an tollatur processus inquisitionis super ueniēte accusatore? de qua plene p Specul. tit. de inquisitio. §. 4. Sed cū inquisitio sit inducta ab ista lege & similibus, ac sit remedium ordinarium nō debet tolli p accusationē superuenientem. vt dixi in superioribus. ll. Est p̄terea notandum, quòd de iure regio non est permissa generalis inquisitio text. est hic & in. l. 3. supra. eo. ti. Idē est de iure ciuili: secus tamen de iure canonico. Panormi. in cap. qualiter & quando. 2. numer. 11. de accusa. & ibi numer. 13. tractat quando inquisitio generalis de iure ciuili sit permissa.

b ¶ *Ayan poder de demandar los nombres.* Ante respōsionem rei faciēda est sibi copia capitulorum de quibus inquiritur, & ei danda, vt facultatem habeat se defendendi in contrarium, vt hic habetur & notat Bal. in practi. fol. 26. col. 4. num. 4. titul. quæstio-

quęstiões circa inquisitionem. quæst. 1. per nota. in. c. ex teno re. de testi. & nomina testium super infamia, & attestationes sunt publicandæ, & exceptiones & defensiões debent esse saluæ reo, tam in principali, quàm contra testes, ne innocens cõtra veritatem grauetur capitulo. qualiter & quãdo. & ca. olim. d accusationi. Bald. vbi supra, firmans ita seruari. istam. l. citat Iacobus Septimacẽsis in institutionibus catholicis. cap. 62. numero. 11. etiam si fuerit inquisitus in crimine nefando sodomię est copia testium reo danda. l. 85. in pragm. regũ Catholicorum.

ORdenamos q̃ pesquisa no se pueda hazer contra aquellos q̃ mal dezmarẽ los fructos de sus heredades: pero que se haga y pueda fazer pesquisa contra los terceros: segũ se contiene en este libro en el titulo delos diezmos.

ENtendiẽdo que cũple a nuestro seruicio y al biẽ y pacifico estado de nuestros Reynos: acordamos que seã deputados por nos en cada vn año veedores e visitadores de prouincias de nuestros reynos para que veã como se cumple e administrala nuestra justicia: e para las otras cosas q̃ se cõtienẽ en este libro en el titulo delos visitadores.

ORdenamos que los q̃ embiaremos por pesquisidores contra nuestros corregidores o assistentes no puedan ser proueydos de corregidores: segun se contiene en este libro en el titulo de los corregidores.

COntra aquellos que las nuestras rentas y pechos y derechos por arte: o por dicho: o por amenaza: o en otra qualquier manera: o por colusion hizieren que valan menos. Mandamos que las nuestras justicias delos lugares donde esto acaesciere procedan luego sin tardança de su officio a fazer y fagan pesquisa: e inquisicion y la embien a nos: segun se contiene en este libro en el titulo delas rentas y pechos y derechos.

Titulus. II. De vsuris.

a *Delas vsuras.* Vsurę crimẽ est omni lege reprobatũ & damnũ inferẽs reipublicæ cum deuoret substantias subditorum, iuxta illud Lucani. Hinc vsura vorax auidum que in omni tẽpore Fænus. capitul. 1. de vsu. li. 6. Ideo tractare oportet plenius hanc materiam, de qua vbique agitur mentio à legislatoribus vt patet. ff. & C. de vsu. & in decret. 14. quęst. 4. & in decretalibus, Sexto & clementinis. Pro declaratione autem inquirendum est, vsura vnde dicta, & quid sit. Et quæ differẽtia sit inter vsurã & fænus? Itẽ quando vsura succedat loco interesse, & quæ requirantur vt exigi possint. Capitis q̃. 1. & C. saluo briter, de vsur. declarantur? de pœnis etiam vsurariorum agendum est, item etiam de arte campsoria, vtrum licita sit? Præterea tractabitur materia contractus censuum seu tributorum redimibiliũ, vel ad vitam, vel ad tempus aliud limitatũ vtrùm sit iustus & absque labe vsuræ ibiq; interpretantur extrauagan. 1. & 2. de emptio. & venditio. inter communes, & leges huius regni veniendo igitur, ad primam quæstionem dicimus vsuram ab vsu æris dictam, id est pecuniæ: nam pecunia secundùm

TITVL. II.

de las vsuras. a

cundùm Philoſo. 1. Politic. inuenta eſt commutationis, & tranſlationis gratia, vt quia difficile erat res neceſſarias ad vſum vitæ deportare ad loca remota, conuenerunt ementes & vendentes authoritate Principis, vel Reipub. quòd fieret numiſma æreum, ferreum, argenteum, vel aureum, & in ſignum recti valoris & ponderis cudebatur, ſeu imprimebatur numiſmati character, vel imago. vt in. l. 1. in prin. ff. de contrahe. emptio. Sic enim de numiſmate cenſus quæſiuit Dominus Matth. 22. Cuius eſt imago hæc & ſuperſcriptio? Verùm quia à principio & antiquitus pro maiori parte fiebat ex ære (ex ære enim erat pecunia, quam vidua obtulit in Gazophylacium Domini Luc. 21) idcirco vſus pecuniæ, in vſura dicitur vſus æris. Cardi. in ſumma. 14. quæſt. 3. artic. 1. nume. 2. Hoſtien. in ſum. De vſur. §. Vnde dicatur. Vel ab vſu rei ſecundùm eum. Et Ioan. de Anani. in rub. eo. titul. colum. 2. numer. 3. dicit, Vſura eſt, quę datur propter vſum pecuniæ. Et intelligit pecuniæ, id eſt, cuiuſlibet rei numero, pondere, vel menſura exiſtentis. Et ſic dicitur Vſura ab vſu rei, vel æris. Vel dicitur ab vrendo, dupliciter. Primò, quia vſura in augmentum pecuniæ vrit velut ignis, & inflammat affectum vſurarij, dicente beato Ambroſio in tract. de Tobia. ca. 6. quòd Vſura vſum requirit, vt adurat & inflammet. Sic enim creſcẽte vſura, creſcit in vſurario affectus pecuniæ in infinitum, vt Philoſoph. 1. Politic. inquit. Pecunia enim non eſt terminus, nec finis. Auarus nanque qualis eſt vſurarius, nõ repletur pecunia. Eccle. 5. Secundò, quia in vſura eſt vrens ignis, conſumẽs, & deuorans facultates, & ſubſtantias pauperum, à quibus per vſuram extorquetur pecunia, & ex hoc vſura vorago dicitur. Vnde Ambroſi. in tractat. de Tobia. cap. 11. dicit, quòd vſura ſubſtantiam inopis & pauperis deglutit, & quaſi mare magnum omnia abſorbet. Bene ergo vſura dicitur ab vrendo. Vnde non immerito Lucanus cecinit.

Hinc Vſura vorax, auidum omni tempore fœnus.

capitul. 1. de vſur. lib. 6. vbi dicit, vſurarum voraginem, quæ animas deuorat, & facultates exhaurit compeſcere volentes. ¶ Differentia autem inter Fœnus & vſuram iuxta vtriuſque iuris doctores ea eſt, quòd illa tanquam inferius & ſuperius ſe habeãt, quòd ſcilicet Fœnus duntaxat pro vſura ſtrictè ſumpta vſurpetur pro eo, quod ex ſolo mutuo iniuſtè accreſcit: Vſura autem accipiatur extenſiùs pro quocunque augmento ex quocunque contractu, etiam dum licitum ſit. Vt ſi quid credita pecunia vendidiſti, & quia debitor in mora fuit, aliquid tibi ratione lucri ceſſantis auctum eſt, acceſsio illa, vſuraria quidem eſt, non fœnebris. Ita habet Paul. Iuriſconſultus in. l. cùm quidam. §. ſi pupillo. ibi, Vſuræ enim non propter lucrum petentium, ſed propter moram non ſoluentium infliguntur. ff. de vſur. Sed aliquando vnum ſumitur pro alio. l. pecuniæ fœnebris. in prin. ff. de vſur. & in. l. Caius Seius. eodem. titu. & in capitul. 1. de vſur. libr. 6. vbi Fœnus & vſura reciprocantur. Plerunq; Fœnus pro vſura, & ecõuerſo vſurpantur. vt Hotomanus libr. 1. de vſuris capitul. 1. docet. & Domi. Sotus lib. 6. quęſtion. 1. articul. 1. de iuſti. & iur. Et vt Feſtus Pompeius & Gellius ſcribunt, Fœnus ab eo dictum, quòd quaſi fœtura quędam pecuniæ ſit. Vnde intellige Fœnus eſſe, propriè ac ſpeciatim accepto nomine, lucrum illud, quod quis captat ex nuda pecunia, veluti cùm Menſarij (quos campſores, ſeu vancarios noſtri vocant) pecuniam mutuò dant, non vt accipienti commodent, ſed vt inde lucrum aucupentur, ex quo etiam illorum quæſtus Latinè Fœnus dicitur, id eſt, fœtura, ſeu partus pecuniæ. Vſura autem cùm ab vſu appellata ſit, aliam vim atque ſignificationem ab hac notatione retinuit. Vſuram enim qui petit, ipſum quodammodo vſum petere videtur, quippe quæ eius perpetuò remanſit, nec vnquam cuique ab eo datus aut conceſſus eſt: quem quidem vſum, quia repetere non poteſt, vt pote conſumptum, eius petit ęſtimationem ac pretium: vt cùm emptor rem traditam poſsidet, nec tamen pretium exoluit, itaque contra venditoris voluntatem vtitur pecunia, poterit venditor ex empto actione, non dico vſum cõſequi, quia conſumptus eſt, ſed certè æſtimationem illius. l. fin. ff. de pericul. & commo. rei vend. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de action. empt. Et ſic Fœnerator agit de lucro captando, Vſurarius de damno vitando contendit. vt explicat Hotomanus loco proximè citato pagi. 4. Vſura & Fœnus idem ſunt propriè loquendo, niſi quòd verbum, Vſura, latiùs in iure patet, quia Fœnus non capitur niſi pro vſura ſtrictè ſumpta in mutuo. capi. ſi fœneraberis hominem. 14. quæſtio. 3. ¶ Ad ſecundam quæſtionem, in qua quærebatur, quotuplex vſura reperiatur? Reſpondeo quòd duplex. Nam vno modo vſura largè ſumitur pro acceſsione vel augmento ſucceſsiuo ſortis in quantitate conſiſtentis, ex quacunque cauſa, etiam alias quàm ex mutuo debitæ, putà ex cauſa venditionis & traditionis rei. l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actionib. empt. ibi, ex vendito actio venditori competit ad ea conſequenda, quæ ei ab emptore præſtari oportet. Veniunt autem in hoc iudicio infraſcripta. In primis pretium quanti res venit: item vſuræ pretij poſt diem traditionis: nam cùm re emptor fruatur, æquiſsimum eſt eum vſuras pretij pendere. l. curauit. l. fructus. C. de actio. emp. l. 2. C. de vſur. vel dotis & ſuſceptorum onerum matrimo-

trimonij.l.cùm post.§.vsuras.ff.de iure doti.tex. elegans in capit.Salubriter.de vsur. De cuius intellectu est videndus Hierony. Cagnol. in rep.l. 2.numer.14.C.de action.empt.& Chass. in consuet.Burgund.rubri.4.§.23.fol.193.numer.22.Castell.in.l.29.verb.*Quisiere*.in legib.Taur.Hippolytus singul.360.Scribitur apud Legistas.num.4. Et habetur ad singul.Matthesila.49. Per Gabri. Saray.numer.17.Et latissimè Couar.libr.3.Variarum resolut.capitul.1.Et inferiùs suo loco disputabitur.Item etiam in casibus,quibus dicit glossa. licitam esse vsuram in gloss.summæ.14. quæst.3. versi.Nisi in quinque casibus. Vel propter morã in bonæ fideiiudicijs,legatis,& fideicommissis.l. qui solidum.ff.de lega.2.Notatur in.l.mora.ff.de vsur.Aliquando etiã sumitur largissimè pro omni iniusta superabundantia,siue debeatur quantitas,siue non,vt in capit.putant.14.quæst.3.quem refert ex Diuo Hieronymo Iuo Carnot.libr.sui Decreti.3.cap.160.Sed quia in toto iure non legitur ita accipi,omittendum est.Hoc autem primo modo pnisciuè & crebriùs in toto iure ciuili accipitur,vt per Molinè.de vsur.quæsti.74. ¶Secundò vsura strictè & propriè accipitur pro eo, quod accedit vltra sortem principalem in mutuo.vt in l.si tibi decem.in princ.ff.de pact.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cert.pet.l.hactenus.§.final.ff.de const.pecu.l.31.& Gregor.Lopez titul.11.partit.5. Vnde hoc solo casu dicitur Fœnerator, debitor vsurarius,& pecunia fœnebris.l.fœnerator.ff.de naut. fœno.l.debitor.l.pecunia.ff.de vsur.l.1.C.de his, qui ex publicis rationibus mutu.pecu.accep.lib. 10.Patet,quia pecunia dotalitia,vel per emptorẽ, aut quemuis quoquo vero titulo, aliàs quàm ex mutuo debita,non dicitur pecunia fœnebris,etiã si ex mora veniant vsuræ, prout nec dicitur propriè fœnus, nisi in solo mutuo. Isto casu propriè & planè militant leges huius tituli,& sanctiones, & pœnæ contra vsurarios & vsuras statutæ &.l.9. titul.13.part.1.&.l.4.titul.6.partit.7. Tertio sunt præterea quædam vsuræ interpretatiuæ,seu præsumptiuæ. Quoties videlicet contractus non est in forma mutui,sunt tamen sufficientes probationes fraudis exquisitæ ad occultandum mutuum & vsuram,vt in casu huius nostræ legis.& in capi. ad nostram.de empt.& vendi.& in.l.fin. titul.11. part.5.Et quando quis vendidit rem ad creditum maiori pretio,quàm vendidisset ad pecuniam de præsenti paratam. ¶Tandem vsura propriè sumpta & formaliter est pro eo,quod propter ipsum mutuationis officium tantùm sine alia iusta causa exigitur.Et huiusmodi vsura quæ dicitur formalis,est inhonesta,vitiosa,& semper est contra naturam mutui, quod debet esse gratuitum, iuxta illud Luc. 6. Mutuum date,nihil inde sperantes. cap.consuluit.& capit.quoniam.& capit.quia in omnibus.de vsur.capit.si fœneraberis. capit. putant.& capitul.plerique.& capit.vsuram.14.quæst. 3.& capitul.ministri.cum alijs.14.quæsti.4.capi. quoniam.47.distin.Clemen.vn.de vsur.& capi. 1.eod.titul.Exod.22. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi,qui habitat tecum, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Et Leuit.capitu.25.Pecuniam tuam non dabis ad vsuram.Et Deuter.23.Nõ fœneraberis fratri tuo. Et apud Psalmistam Psal. 14. Qui pecuniam suã non dedit ad vsuram.S.Thom. 2.2. quæstio.78. arti.1.Vsura enim est contra naturam,vt id quod est inanimatum & artificiale,velut ipsum animatum & naturale pariat. vt patet. 1. Politic. vnde vtroque testamento est prohibita.Lucas de Penna in.l.apud eos. column.1. C. de debito. ciuita. lib.11.Domi.Soto optimè lib.6.de Iustitia & iur. quæstion.1.articul.1.pagi.494.versic. His de nomine vsuræ.Et variè definitur à docto. vt per Couar.lib.3.Variarum resolutio.cap.1.vbi ipse post alios definitionem Vsuræ in hunc modum assignat,& eam per partes declarat, nempè, Vsura est voluntas capiendi vltra sortem lucrum aliquod tempore vi & causa mutui principaliter. Vel aliter & secundò secundùm Domi.Soto.dict. quæstion.1.articul.1.pagin.494.column.1.Vsura est vsus pretium mutuatæ rei. Tertio definitur ab Specul.titul.de vsur.num.6.Vsura, est quicquid sorti accedit, intentione, vel pacto præcedente. Ioan.de Anan.in capitul. 1.de vsur.Sum.Pisana. verb.Vsura.1. in princ. Est pro ea casus in.cap.si fœneraberis.& in capitul.putant.& in capit.plerique.& in capit.vsura.14.quæsti.3. Quartò, Vsura est lucrum ex mutuo ; pacto debitum vel ex actũ.Sum.Rosella in verb.Vsura.1.in prin.Quinto, Vsura est quodcunque rei mutuatæ accedit ipsius rei gratia pactione interposita, vel hac intẽtione habita in contractu, vel exactione habita ex post facto.Hostien.in Sum. de Vsur. §.1.Angel.verb.Vsura.1. Nicolaus Nannus in Polyantea.verb.Vsura. Sed insufficiens est,nam aliquid potest accedere sorti, quod non sit æstimabile, quo casu nõ erit vsura.ergo &c. Sextò definitur. Vsura est lucrum æstimabile ex mutuo principaliter intentum.Conrad.libr. de cõtractibus.q.21. Gabriel in.4.senten.distinct.15.quæsti. 11. Et est communis secundùm Ioann.Methymnen.tract. de restit.titu.De rebus per vsuram acquisitis.Probatur Luc.6.& in capitul.consuluit.de vsur.Mutuum date,nihil inde sperantes.Septimò definiri poterit strictè & speciatim sumpta, Vsura est pretium,seu potiùs æstimatio vsus sortis consumptæ cum damno Creditoris, secundum Franciscum Hotomanum tract.de vsur.libr.1.capitul.1.pagi-

5.vbi

5. vbi eam prosequitur & declarat. ¶ Quo fit, fructus rei pignori datæ debere computari in sortẽ principalem, eamq; extenuare, quia gratia mutui nullum æstimabile est recipiendum, siue in pecunia, siue in fructibus. cap. plerique. 14. quæstio. 3. Casus est de hoc in cap. illo vos. de pigno. &. capi. cùm contra. eod. titul. cap. quoniam. &. capit. 1. & capi. conquestus. de vsur. l. 1. C. de pignor. actio, qua lege cautum est, fructus, & commoda rei pignoratæ sortem ipso iure extenuare, creditore percipiente. l. creditori. eod. tit. l. 1. C. de distract. pigno. l. 2. C. de partu pigno. & omni causa. Bartholom. Soci. in tract. regu. cum fallent. regul. 3. l. 23. titul. 13. part. 5. l. 2. vbi Gregorius Lopius in gl. penul. eod. tit. 13. part. 5. l. 2. vbi Gregorius Lopius in glo. pen. eod. tit. 13. part. 5. Intellige tamen eos fructus extenuare sortem, qui supersunt creditori, deductis expensis factis in ipsa re pignorata. l. emptor. vbi Bald. ff. de rei vend. Antoni. Capici. decisio. 93. nume. 11. & probant præmissa iura. Fructus autem vniuscuiusque rei dicuntur, qui deductis impensis necessarijs supersunt. l. fructus. ff. solut. matrimo. l. si à Patre vel à domino. §. fructus. intelliguntur deductis impensis, quæ quærendorum, colligendorum, conseruandorumque eorũ gratia fiunt. gloss. in capi. 1. de vsur. verb. deductis & in. cap. grauis. de resti. spoliat. Tiraquell. lib. 1. de retract. §. 15. glo. 1. numer. 27. Couar. libr. 1. Variarum resolut. cap. 3. numer. 3. l. 40. titul. 28. part. 3. gloss. in. ca. cum contra. verb. fructus. de pigno. l. 1. C. de fruct. & lit. expensis. Nauar. in manuali confess. capitul. 17. numer. 216. ¶ Circa præmissa dubitatur, Vtrùm creditor fructus rei pignori datæ non solùm percepti, verùm etiam eos, qui percipi potuerunt, teneatur in sortem cõputare? Videtur quod sic, ex gloss. in capitul. cum causa. in gloss. fin. de offi. deleg. vbi super verb. cum fructibus inde perceptis. dicit, vel qui percipi potuerũt de resti. spolia. grauis. &. 12. quæstion. 2. non liceat & colligitur ex pluribus ad id citatis per Andre. Tiraquell. loco suprà citato. §. 15. gloss. 1. num. 28. Concludendum igitur est, quòd quando rem pignoratam non locauit ob fraudem, etiam si ex leui culpa tenebitur ad fructus percipiendos: vbi autem dolus & culpa deest, nõ tenebitur, putà, quia erat domus alicuius magnatis, qui eam solitus nõ erat locare, vel alius locus, seu oppidũ. Sed si erat inferioris, qui talem domum locare erat solitus, tenebitur ex Collectar. numero quinto. in capit. 1. de vsur. vbi Ioann. Andre. Cardi. & Panorm. & Hostiens. in summ. de pigno. §. quando efficaciter. versicul. Sed nunquid creditor. Et istam partem probat Gregor. Lopez in. l. 2. verb. Desfructe. titul. 13. part. 5. dicens communem esse opinionem, quòd teneatur non solùm de perceptis, sed de percipiendis. Limitat tamen virtualiter, vt dixi. Ad idem adde Gregor. Lopez. in. l. 21. verb. *Si moro en ella*. titul. 13. part. 5. Et malæ fidei possessor etiam nõ tenetur ad restitutionem fructuũ, quos ex prædio percipere potuisset ex sua industria & artificio. l. cæterùm. versi. improbè. de rei vendic. ff. singul. secundum Roma. in singul. 333. gloss. in ca. cùm. M. verb. Industriam. de consti. Facit tex. in capitul. 1. ad fin. de in integ. resti. vbi debitor, à quo extrahitur res, fructus, quos labore & industria fecit bona fide, ex quibus res fuit facta melior, eos debet consequi, nec defraudari debet. Ergo creditor non teneatur de fructibus percipiendis absque sua culpa, cùm sit bonę fidei possessor, aliàs secùs, ex communi sententia gloss. quę communem sententiam fauet in capitul. cùm contra Guillelm. verb. Perceptum. de pignori. l. 2. C. de partu pigno. & omni causa. ¶ Sit ergo resolutio. Aut loquimur postquam fuit in mala fide, quia debitum erat solutum, & pignus liberatum, & te debitur etiam de percipiendis. Aut ante liberationem, & non tenebitur nisi de perceptis, si fuit absque fraude, vt suprà dictum est. Confirmatur ex Ioanne de Imol. in. l. cùm seruus. §. fructus. ff. de leg. 1. vbi Alexand. dicit magis communem sententiam Bar. in. l. domum. C. de rei vendi. vbi idem firmat in additione ad ipsum Bart. Et nota, quia sine resolutione hanc quæstionem reliquit plura citando Andre. Tiraquell. libr. 1. de Retractu. §. 15. in gloss. 1. num. 28. Est tamen notandum quòd in solutione decimæ, non est habenda consideratio ad expensas factas ratione fructuum, sed integræ prædiales sunt soluendæ sine deductione expensarum, secùs in personalibus, vbi expensæ deducuntur. tex. in capitul. Pastoralis. ca. cùm homines capitul. non est in potestate. de decim. gloss. in. l. si à patre vel à domino. §. fin. verb. Deductis impensis. ff. de rei vendi. Bald. in margarita verb. Decimæ versiculo septimo. Ad idem est text. in capitulo. Tua nobis. & in capitulo cum non sit in homine de decim. Matthæ. de Afflictis. in constitutionib. Neapolitan. libro primo. rubrica septima. quæstione nona. numero. 19. & in decision. 252. numero secundo. Tiraquell. vbi suprà. libro primo. de retract. §. 15. glossa prima. numero. 10. l. 13. titul. 20. part. prima. Rebuff. in tracta. de decim. quæstione vndecima. numero tertio. & sic prædictæ decimæ sunt soluendæ statim collectis fructibus antequàm pensio census, seu tributum detur, quòd impositũ est super tali prædio. ex text. in capitulo. cum nõ sit in homine de decim. gloss. in capitulo. quæstion. 16. quæstione prima. Bertrand. consi. 255. Visis petitionibus. column. 1. lib. 1. in prima editio. Idem notat. Matthæ. de Afflicti. in colono partiario,

qui colit fundum, & habet dare dimidiam, vel tertiam partem fructuum, nam dabit sine deductione expensarum, scilicet, in lib. 1. constitu. Neapolitanarum. rub. 7. num. 20. Et Rebuff. & Bertrād. in locis præcitatis. Ratio autem diuersitatis inter personales & reales decimas ponit Rebuff. in dicta. quæstion. 11. num. 5. versi. Ratio est, quia decima est tributum. ¶ Oppono contra istam conclusionem sic declaratam, quatenus habet, quòd fructus percepti ex re pignorata ipso iure attenuant sortem, imò quòd nō extenuent modo prędicto. Quia si fructus extant, creditor non compellitur eos recipere, per regulam iuris, Aliud pro alio inuito creditore non venit soluendum. cuius oppositum hic habetur, igitur minus iuridicè. Consequens patet. Nam pecunia est in obligatione, fructus tamen hic deducuntur in solutione Antecedens sumptum pro maiori, probat text. l. 2. §. 1. ff. si cert. peta. ¶ Confirmatur & secundo. Nam nunquam admittitur compensatio fructuum in sortem, quia, speciei ad quantitatem non fit compensatio. l. fin. C. de compensatio. c. fi. de depositi. gl. in. l. vlti. C. commoda. Soci. regul. 61. incip. Compensatio. l. 21. & l. 27. titul. 14. part. 5. ¶ Solutio ad primum argumentum hæc est, quòd hoc habet locum in fructibus extantibus, secùs tamen est in consumptis, vt hic. nam æstimatio succedit loco quantitatis debitæ ratione fructuum. argu. l. si rē. & pretium. ff. de pet. hære. & l. quia qui pretio. ff. de vsufru. & sic fit compensatio de quantitate ad quantitatem, & soluitur quod verè est in obligatione. ¶ Nec obstat secundum, quòd dissoluitur eodem modo ex mente Panormi. num. 3. in capi. 1. de vsur. fructus enim computantur per æstimationem vt quantitas, secundùm Cardi. ibi, versic. Oppono. 4. & Soci. regula. 3. fallen. 8. Et adde Sylue. verb. Vsura, 3. quęstio. 10. Limitatur. 1. ista conclusio, quòd fructus non computantur in sortem eo in casu, quo feudum ecclesiæ est datum in pignus. text. est in capitul. 1. §. vlti. isto tit. vbi dicit, nisi fortè ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimēdum ei hoc modo de manu laici videatur. Nota. secundum Bartho. Soci. in tract. fallen. regul. 3. fallen. 1. ¶ Et quanuis in re debita ecclesiastico beneficio loqui text. videatur, idem est in feudo ecclesiastico. capitulo primo. de feud. & capitul. conquestus. de vsur. Quod est singul. secundùm Roman. singul. 325. Creditor computat fructus. vbi ponit prædicta iura citando ex plum in feudatario & emphyteuta. ¶ Et hoc fauore ecclesiæ inductum inquit glos. in capitul. conquestus. de vsur. Contra quam est communis ampliatio, vt etiam procedat in laicis, vt Panorm. & Anani. & communis ibi fatentur. & in dict. capit. 1. de feud. tenet communis. & in. ca. 1. de vsur, vbi Ioan. Anani. num. 5. Hostien. in sum. de vsur. §. an aliquo casu. versicul. Est ergo generaliter verum. Socin. in tract. fallen. regul. 3. fallen. 5. Ioan. in summ. confesso. lib. 1. titul. 15. quæstio. 38. Conrad. de contractib. quæstio. 32. concluſi. 3. Archiep. Florentin. 2. parte. titul. 1. cap. 7. §. 25. Gabri. in. 4. senten. dist. 15. quæstio. 11. conclusio. 4. casu. 2. Angel. verb. feudum. §. 31. vbi dicit istam opinionem communem Sylues. verb. feudum. quæstio. 29. & quæstio. 30. Angel. verb. Vsura. 1. §. 11. Baptista Trouamala eod. verb. Vsura. 1. §. 18. Ioan. Methymnen. in codice de restitutione. fol. 133. colum. 3. §. ad capitul. conquestus. de vsur. Et hoc procedit ex natura feudi: nam cùm dominium directum maneat penes dominum, si vtile redit ad eum ex voluntate vassalli pignorantis, consolidatur ipsum vtile dominium, seu vsusfructus cum proprietate, non ex aliena re, sed ex propria, nam & vassallus interim liberatur ab obligatione qua tenetur domino: dissoluitur ergo interim seu suspenditur obligatio inter eos contracta. Et hæc ratio facit, vt idem sit in laico, secundùm Trouamalam vbi suprà. ¶ Pro ratione huius conclusionis est notandum, quòd in casu capitis primi. de Vsur. quis recuperat rem sibi debitam, & sic agit, recipiendo fructus, quod dominus directus seu vtilis, cui alias debiti essent tales fructus eos colligendo posset liberè facere ratiōe dominij: licitè enim quis aliquid in casu prædicto recipit ratione mutui, cùm id erat suum, vel aliter sibi debitum, nec poterat aliter consequi, secundùm Pan. in. dict. c. 1. & Socin. in tract. fallenti. regul. 3. fallentia. 6. Et Confirmatur. Nam quis rem sibi debitam, quā aliter consequi non potest ab intruso, absque scandalo, & secretè eam furtiuè poterit recuperare. Thom. & Caieta. 2. 2. quæsti. 66. art. 5. ad tertium. Herueus Brito. quodlibet. 8. quæstio. 14. Henrri. Gandauus quodlibe. 6. quæs. 27. Paludan. in. 4. senten. dist. 35. q. 1. art. 4. cōclu. 3. Conrad. de contract. q. 32. cōclu. 2. in fin. verbis. & q. 32. Ioan. Methym. in codice de restitutione. rubr. De rebus per creditorē in recompensam debiti oblatis. vbi dicit, quòd hanc sentētiā tenet cō munis. E nostris est gl. 1. in. c. ius gētiū. 1. dist. Innocen. in. c. olim causam. col. 3. nu. 8. de resti. Spolia. Feli. in. c. quoniā. nu. 12. de Simoni. Philip. Deci. in. l. nō est singulis. nu. 2. ff. de regul. iur. Firmian. in tract. De episcopis. lib. 4. in princ. n. 17. Hippolyt. in consi. 58. col. fin. nu. 16. & consi. 135. nu. 23. & in singula. 177. & in sua practica causarum criminā. §. constante. num. 36. Bartholom. Cassanæ. in consuet. Burgun. rubr. 1. §. 5. num. 32. Neuizan. in Sylua nupti. libr. 3. numer. 43. adeò procedit hæc opinio (secundum eum ibi) quòd si postea fierent monitoriæ, talis creditor, nec scientes tenerentur reuelare talē rem sic acceptā. Quò ad creditorem

tenet

tenet Ioan. Ana. in. ca. ad deliberandum. nu. 5. de Iudæ. & Hadria. quodlibe. 6. Et istam ampliationem integrè tenet Ioã. Neuizan. vbi supra. & Ripa libr. de peste. §. fina. nu. 118. asserit nanque Ripa, neminem teneri ad denuntiandum prætextu monitoriarum, quando pro certo scit causam retentionis iustam esse. Et idem firmat Iacob. Rebuff. in repe. l. vnicæ. C. de senten. quæ pro eo qđ interest profe. nota. 10: numero. 15. Sylvest. verb. Furtum quæstion. 15. vbi ponit conditiones necessarias ad hoc, vt tutè quis rem suam proprio marte possit furtiuè capere. Et ista opinio est tenenda, quicquid Angel. verb. Furtum. §. 41. senserit. Si ergo quis rem sibi debitam potest apprehendere furtiuè, à fortiori ipsam retinere, & fructus percipere, vt in prædicto capit. 1. dicitur, secundùm præfixam declarationem ab Hostien. column. fina. Confirmatur ex notabili quæstione posita ab Anchar. in regul. Possessor. num. 26. quam latè fuimus, psequuti anno præterito. 1552. in nostra lectura. colum. 18. versic. Quærit hic Ancharranus. ¶ Confirmatur insuper. Nam res de facili conuertitur ad suam naturam. ca. ab exordio. 35. dist. & ibi glo. verb. reuolat. & Bartholo. Soci. in tractat. fallen. regul. 3. fallen. 5. Comprobatur ista sententia ex not. à gloss. in capitul. fin. de decim. & ab Hostien. in summ. eiusdem titul. §. & vtrum. versic. Sextò quæritur. & ex optima regia l. 24. titul. 20. part. 1. ¶ Præterea interesse est istud quòd quis habeat fructus rei suæ nemini iure debitæ: at interesse non est prohibitum, ergo iure optimo percipit creditor fructus rei suæ in casu prædicti capitis. 1. in fine. Et ista est vera ratio illius decisionis. Theorica enim est recepta, quòd vsuræ etiam hodie de iure Canonico possunt nomine interesse, & quatenus verè sunt interesse, peti à debitore. gloss. in capitul. conquestus. verb. De feudo. de vsur. vbi Panor. idem tenet num. 6. gloss. in summ. 14. quæstion. 3. gloss. in capitul. 2. verb. indemnem. de fideiusso. & in. l. 1. verb. Petrum. de sum. Trini. gloss. 1. in. l. 2. C. de vsur. & in l. curauit. C. de actionib. empti. Alexand. Ales. 3. par. quæst. 66. Panorm. capitu. fin. de vsur. Cardi. clemen. vni. §. sanè. quæstion. 8. colum. 2. num. 4. de vsur. Alexan. consi. 221. num. 1. libr. 2. Philipp. Deci. consil. 183. nu. 3. versic. Non obstat quia pro interesse. Ioan. Lup. in rep. capitul. per vestras. §. Sextò cùm dicit textus. de dona. inter vi. & vxo. Carol. Molinæ. in tracta. de vsur. numer. 25. & est de mente sancti Thomæ. 2. 2. quæst. 78. artic. 2. ad primum. vbi tenet, quòd quando aliquid percipitur nomine interesse, q̃ nõ committitur vsura. Ex quo infertur, tutorẽ, curatorem, administratorẽ ve obligatum esse pupillo ad interesse ratione pecuniæ abeo receptæ, ad interesse inquã, quod verosimiliter pecunia illa iniusta negotiatione esset aliàs lucratura. Primò probatur authoritate Panormi. in. capi. conquestus. de vsur. num. 8. col. 2. & Ioann. Lup. in repet. capi. per vestras. §. Septimò infertur. fol. 109. colum. 4. de dona. inter vir. & vxor. Sylvest. in verb. Tutela. quæstio. 4. Bar. præterea suffragatur huic nostræ sententiæ in. l. diuus Seuerus. num. 3. ff. ad legem falci. dicens pecuniam dandam mercatoribus, vt interim ex illa lucrum honestum percipi possit. Quod ego sæpe consulendo, & exemplum designando dico posse poni ad lucrum & damnum cum debita securitate, & quòd faciat iudicis authoritate, vt euitet calumniandi occasionem propter casus contingentes in personas mercatorum, quæ aliquando à populo nimis diuites iudicantur, & ære alieno sunt valde oppressi. ¶ Præterea iure probatur ista assertio in. l. quicquid. C. arbitrium tutelæ. & in. l. ob fœnus. ff. de admi. tuto. & in. l. idemque. §. si procurator. ff. manda. vbi dicit textus, quòd si nõ excreuerit pecuniam, sed ad vsus suos conuertit in vsuras conuenietur, quæ legitimo iure frequentãtur. Hactenus procedunt verba prolata à Iure consulto, quæ satis in se nutrimentum continere videntur. Ad idem est text. in. l. si pecuniam. C. de vsur. pupilla. vbi habetur, si pecuniam pupillarẽ nec idoneis hominibus credere, nec in emptionẽ possessionum conuertere potuisti, non ignorabit iudex vsuras eius à te exigi non oportere. Ergo casu quo potuit, & non dedit, tenebitur pupillo ad interesse, per prædicta, arguẽdo à causa cessante. ¶ His adstipulatur gloss. in capitu. quicunque sub verb. aut neglectum. 12. quæstione quarta vbi prælato imputatur, quod neglexit acquirere suæ ecclesiæ cùm posset. Quam singularem existimat Barba. de præstantia Cardinali. quæstion. 3. basilica. prioris partis. numer. 29. & gloss. in dict. capitul. quicunque. citat dict. l. quicquid. & tenet Soci. tract. fallent. regul. 3. fallen. 36. Et probatur in capit. per vestras. de donatio. inter vir. & vxorẽ. quod ad hoc optimum dixit Doctor Couarr. lib. 3. Variarum resolut. capitul. 2. colum. 2. num. 1. & est gloss. in dict. capitul. per vestras. in verb. honesti lucri. ¶ Et si quæras, ad quod interesse pupillo tenebitur? Est dicendum, quòd ad minorem quantitatem, & interesse, seu lucrum, quod in lucro frequẽtatur. scilicet ad vnum ratione. 14. Probatur in. l. tutor qui repertorium. §. si post. versi. quæ autem sint. ff. de admi. tuto. ibi. Ex cæteris causis secundum morem prouinciæ præstabit vsuras, aut quincunces, aut trientes, aut si quæ aliæ leuiores in prouincia frequentantur. singul. secundùm Rom. sing. 176. & secundũ eũdẽ cõsi. 139. col. pen. versicul. Tertiò verò. ¶ Hinc etiam infertur, mercatorem solitum negotiari, agi posse ad inter

esse ratione lucri cessantis, quia ei non fuit soluta pecunia in tempore, quo iustè negotiari & lucrari cũ ea posset. Ratione probatur: quia qui est mihi impedimentũ lucri immediatè mihi facit damnũ, ac per consequens tenebitur ad satisfactionẽ ipsius damni illati. c. fi. de injur. ¶ Secundo cõfirmatur ex. l. dedi. §. quanquã. ff. de condi. causa data. vbi impediẽs aliquã vtilitatem, conuenitur actione in factũ ad interesse parti læsæ. Cui text. adde Mino. Spec. consci. lib. 1. c. 66. ¶ Tertio istã opinionem tenet Card. in clem. vn. §. sanè. nu. 4. versi. Octauò quæro. de vsur. Rebuff. in rep. l. vni cæ. in gl. fi. nu. 23. C. de senten. quæ pro eo quod interest profer. Et colligitur ex Ricard. de Media villa in. 4. sent. dist. 15. art. 5. q. 5. Exemplũ, si mercatori debebam centum soluere in primis nundinis Salmanticæ, si cessaui à solutione, mercator poterit agere contra me pro illa centum vnà cum interesse, ad id, quod cum illa quantitate lucratus fuisset, si eam habuisset, cùm solitus sit negotiari. Et amplia & limita secundùm Rebuff. loco allegato, vbi ponit practicam articulandi interesse. ¶ Ex eadẽ radice infertur intellectus ad tex. in. c. Salubriter. de vsur. maritum, scilicet, posse recipere vsuras dotis nõ solutæ debito tempore ratione damni emergentis ex re sibi in pignus datæ, nam fructus non computantur in sortem. Ricar. idem adnotatũ per illum textũ reliquit in. 4. sent. disti. 15. q. 5. artic. 5. & ibi Ioan. Maior. q. 26. Conrad. de contract. q. 35. Archiep. Florenti. 2. par. tit. 1. ca. 7. §. 27. Medina in. ca. de restitutio. rubr. de vsura an sit vel fuerit licita. c. fi. fol. 133. col. 4. Ioan. Lup. in rep. ca. Per vestras. §. 8. fol. 110. colu. 3. de dona. Castell. in. l. 29. verb. *Quisiere escoger.* in legibus Tauri. Nouissimè Doctor Couar. in lib. 3. Varia. reso. cap. 1. nu. 3. versic. Ex his plurima possent deduci. Bald. l. pro oneribus. colum. 2. C. de iure doti. Et sic debetur ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, ergo ratione interesse, non tamẽ est vsura, nec tale nomen potest habere, & sic nullũ speciale ratione matrimonij statuit ecclesia, cùm in mercatore, & in cæteris personis, quibus tale damnum, seu lucri cessatio cõtingat, idem sit (per prædicta) fatendum. ¶ Secundò probatur, quòd nihil sit speciale in genero, nec ex causa dotis: quia propter causam quantũcũque piam iniustitia non debet à summo præside inferri. c. ex tenore. de foro comp. &. c. nuper. de dona. inter vi. & vxorem nec permitti. c. super eod. de vsuris. ¶ Tertiò, id quod est ex se peccatum, & cõtra ius diuinum, à Papa permitti non potest. c. contra. 25. q. 1. Casus in proposito in. d. c. super eo. de vsur. Conrad. de cõtractib. q. 25. q. 26. &. q. 27. Ioan. And. in regul. Peccatũ. de regul. iur. libr. 6. Ange. verb. Vsura. §. 14. Angelus de Neuo in consil. 1. Contra Iudæos fœnerantes. dubio. 3. Et sic secundũ eos nõ potest permittere vsurã. Confirmatur. Vsura nullo iure est permissa, quia (vt inquit Cicero lib. 3. offi.) nũquã est vtile peccare, quia semper turpe est. ideoq; cùm sit huiusmodi, Papa non potest efficere q nõ sit peccatum. c. 1. dist. 41. Ripa in. c. si quando. nu. 4. de resc. Hinc dicit Bal. in. l. 1. nu. 3. colum. 3. C. de sum. Trini. q Princeps nõ potest aliquo casu vsurã permittere. Sequitur Alex. consi. 1. col. 2. lib. 1. & cõsi. 1. & consi. 2. lib. 2. Catelli. Cotta in memorialibus iuris. verb. Par in parem. ad finẽ. & in verb. Vsura. Hinc infertur malè dixisse Alexan. consi. 1. &. 2. & in consi. 107. lib. 2. & Loazes in tracta. De noua conuers. regni Valentiæ. col. 33. nu. 41. Papam super vsuris dispensare posse ex causa & citat tex. in. c. salubriter. de vsuris. nam ex prædictis cõstat falsum esse, & in specie reprobat Alexandrum in loco allegato. Carolus Molin. in cõsuetudini. Parisiensibus. tit. 1. §. 1. glos. 9. nu. 19. Ex eodem dicto deducitur, non procedere quod Bal. in. l. fin. §. præterea. C. de iure doti. nu. 5. & in authen. ei qui. col. fina. C. de bonis autho. iud. possi. fensit, vsuram scilicet ex priuilegio speciali debitam esse genero. Quod tamen non procedit per prædicta, quia fructus debentur vt interesse, non tamen ex priuilegio speciali, & sic fructus à genero rei pignoratæ dantur à canone salubriter. loco interesse, secundum Ioan. Andr. in regu. Peccatũ de regul. iur. lib. 6. & Bart. in. l. insulam. §. vsuras. ff. solut. mat. vbi inquit, q in prædicto loco vsura non est propria, sed proprium interesse, secundũ communẽ, teste Fortuni. de vltimo fine vtriusq; iur. illat. 6. num. 68. Et sic ex isto intellectu communi adaptato inferuntur plures ampliationes. Ampliatur primò prædicta iuris decisio, vt locũ habeat etiam eo casu, in quo sponsus sustinet onera matrimonij, alimentando sponsam maiorem duodecim annorum. glossæ in. l. 2. C. de dotis promissio. quam glossæ sententiã ibi sequitur Albe. & communis. & Bart. & Iaso. col. 1. ff. soluto matrimo. in. l. si ante nuptias. ¶ Secundò ampliatur, vbi maritus non esset persona solita negotiari, quia etiã haberet locum dispositio capi. Salubriter, ex eo, q interesse ibi petitur tanquã consistẽs in dãno emergẽti, in quo nõ est distinctio faciendã inter personas solitas negotiari, vel non, quia hæc distinctio attendẽda est, vbi agitur tãtũ de lucro cessante, vt iã explicatũ est. Tenet Ana. in. d. c. salubriter. col. 2. Et Bal. nouell. de dote. part. 7. special. 3. Ioã. Lup. de don. inter vi. & vxo. §. 8. nu. 3. super cap. per vestras. foli. 110. Amplia. 3. vt locũ habeat, vbi gener conuenit cum socero aliquid annuatim sibi præstari quãdiu dos apud socerum steterit, nam illud licitè poterit percipere, sicut & petere ratione interesse, secũdũ Bar. in. l. insulã. §. vsuras.

vsuras. ff. Solut. matr. Panor. & Anani. cõtra Ioã. Andr. in. d. c. salubriter. quos sequitur. Ioan. Lup. vbi suprà. & tenet Alex. consil. 221. lib. 2. Philipp. Deci. consi. 116. & consi. 183. nu. 3. & Sylvest. verb. Vsura. 3. q. 3. dicens hanc opinionẽ veriorẽ aduersus Ioan. Andr. Conrad. de contract. q. 35. conclu. 7. Lauren. Rodul plus in. c. cõsuluit. q. 53. de vsur. Ego in hac rẽ cùm diligẽter animaduerterem ad Ioannis Andr. literã, immeritò improbatã à doctoribus prædictis existimaui, cùm ipse concordet cũ opinione sua & communi potiùs, quã discordet. Si fundamentũ igitur cõsideremus secundũ q cõsiderari oportet, vt Bartolus astruere videtur in. l. nõ solũ. §. liberationis verba. ff. de libe. lega. & in. l. cùm quidã. post med. ff. de his quib. vt indig. & ipse Ioan. Andr. in. c. cùm nuntius. col. 2. de testib. q dicta glossarũ aliorũm ve Doctorum sunt accipienda & intelligenda secundum cottã ab eis citatã. Idem tenet Salic. in. l. si ex cautione. col. 7. vers. Quero 2. C. non nu. pec. Roma. consi. 211. versi. Quo ad vltimum. Curtius senior. consil. 60. col. 9. vers. Secundo respondemus. & in consi. 65. col. 3. versi. Præmissis tamen non obstantibus. Tiraquell. de nobili. c. 26. nu. 4. & in tracta. de retract. fol. 335. nu. 53. versi. Sed quod his respondeatur. Deci. cõsi. 622. nu. 5. & consi. 189. nu. 1. Ioã. Lecerier. in tract. primogenio. q. 6. 3. lib. n. 1. Hippolyt. in repe. rubri. ff. de fideiusso. nu. 45. Segura in tracta. De bonis lucra. constan. matri. nume. 104. ¶ Sed tunc fundamentũ Ioã. And. tale est, q quia fructus pecuniæ tanquã certus non subiacet fortunæ, nõ militat eadẽ ratio, quæ in fructibus possessionũ, qui tanquam incerti subiacent fortunæ. Vult ergo ipse q nõ sit amplianda ad hunc càsum decisio capit. salubriter. de vsur. & eius opinio in hũc modũ perpensa, erit vera. ¶ Ratio, quia à principio certa quãtitas nomine interesse non potest taxari per pactũ sine fraude vsuræ, secundũ Bald. in. l. rogasti. §. si tibi. ff. si cert. peta. Ioan. Andr. in c. fi. de vsur. Alex. consi. 27. lib. 4. Philipp. Deci. cõsi. 119. nu. 4. ¶ Interesse lucri cessantis à principio taxatũ, sapit vsurã, & hoc est, qđ voluit Ioan. Andr. & hoc ipsum volunt Doct. licèt ipsum male intelligendo reprobare contendant. ¶ Et istam opinionẽ sic intellectam sequitur Laurẽ. Rodul. in. c. cõsuluit. q. 53. de vsur. Alex. consil. 221. col. 3. libr. 2. Et Anchar. cõsuluit secundũ eam in consil. 145. Et hanc communẽ firmat Hierony. Cagnol. in rep. l. curauit. nu. 14. de action. emp. & vendit. ¶ Existimat tamen Philipp. Deci. in. c. cùm venerabilis. nu. 14. de exceptio. q si à principio taxaretur aliqua determinata & certa quantitas habito respectu ad interesse futurũ verosimile, q non esset improbanda talis conuẽtio. ¶ Quod sano modo est accipienda sententia Dec. eo in casu, quo damnũ emergens consideraretur in futurum, vt in venditore, qui interim, quo sibi nõ soluitur pecunia, pro quo fundũ est venditum, poterit compensationem percipere in certa quantitate: quia emptor rei venditæ fructus percipit, & hoc est, vt tollatur difficultas in futurum taxandi inter esse, quod est difficilis probationis. l. fin. ff. de prẽto. stipulationib. Comprobatur ex cap. vlti. eod. tit. vbi quando verisimiliter dubitatur, non debet contractus illicitus iudicari. Quando verò interesse lucri cessantis à principio contractus consideratur, non admitterem, nisi cõcurrẽtibus modificationibus, de quibus statim verba faciemus. ¶ Hinc est, q legatũ quantitatis relictum à Testatore cum onere iuncto hæredi, q interim quo non soluit, annuatim tantùm soluat nomine interesse legatario decem, q licitè poterit percipi, concurrentibus prædictis requisitis, & modificationibus, non aliàs. ¶ Ratio est: nam testator non potest id facere, seu præcipere legatario, quin fit vsura, secundum Franc. Are. fol. 151. Ioan. Lup. in rep. c. §. 5. incip. Nota quintò. nu. 9. ¶ Lex autem 3. §. si cui. ff. de an. lega. quæ hoc olim permittebat, correctam esse asserit Cagnol. in repe. l. curauit. nu. 9. C. de acti. emp. vbi inquit quòd est communis hæc opinio, & Carol. Molinæ. in tracta. de contract. & vsu. q. 72. nume. 487. & colligitur ex Conrad. de contract. q. 34. concluſi. 6. Et communem refert esse Couar. lib. 1. Variarum resolu. ca. 1. num. 9. ¶ Ex quibus deducitur intellectus ad dictum Bartholo. Socini in. l. pœnam. num. 7. ff. de his qui pœnæ nomine. & Ripæ in. l. nemo potest num. 23. ff. de legat. 1. vbi tenent, quòd testator poterit legatum relinquere ab hærede tali modo, q sit in electiõe ipsius hæredis soluere, vel casu, quo nolit, teneatur præstare annuã pensionem legatario. Ratio potest esse, quia ita poterat fieri per cõtractum purè vendendo cum clausula retrouẽdẽdi, & sic cũ non sit in potestate legatarij petere sortem, ergo rectè poterit pensionem & fructus nomine interesse petere. ¶ Nam simpliciter sumpta huiusmodi opinio, non esset vera, tã quia verè est mutuũ, & ratione dilationis id soluitur, ergo vsura erit. Secundo, quia testator, nec legatarius fecerũt cõtractũ vẽditionis, vt in eo haberet locũ retractus, vt apparẽter cõstat, & sic esset vsurã pallitã inducere, quod iniquũ esset. Tamẽ ratione interesse si non esset in potestate legatarij conferre rem legatam, poterit etiam hodie locum habere dict. l. 3. §. fina. ff. de annu. legat. De cuius intellectu agit Couar. lib. 3. Var. reso. c. 1. nu. 9. Quæ autẽ sint requisita & modificationes vt peti possit interesse lucri cessantis, hæc sunt. Primum, quòd persona petens sit persona negotiari consueta. Bart. in. l. vni. nu. 13. C. de sent. quæ pro eo quod

interest profe. Idem Bart. in l. 3. §. fi. ff. de eo quod cert. loco. vbi istam firmat sententiam communem Iaso. & in l. 1. nu. 50. C. de sum. trini. Alexa. consi. 190. colum. fin. lib. 1. Rebuff. in dict. l. vnic. gloss. fin. num. 25. Deci. in l. cum quid. nume. 56. ff. si cert. peta. & colligitur ex. S. Thom. 2. 2. q. 62. arti. 4. ¶ Secundum, quòd lucrum sit certum, vel quasi, vel saltem verosimile. Paul. in l. nummis. colum. 2. ff. de in lit. iur. & Iaso. in. d. l. 1. C. de sum. trini. num. 50. colum. 11. versi. Limita. Requiritur etiam aliud, quòd scilicet talis mercator solitus lucrari, habuit præ manibus mercantiam, in qua posuisset pecuniam, si fuisset restituta. Idem Paul. Castren. in l. 3. §. fina. num. 3. ff. de eo quod certo loco. Roman. Singul. 631. Præposi. in capit. iuuenis. colum. vlti. nu. 6. de sponsa. Matthæ. Afflict. decisio. 20. nu. 2. per text. egregium in l. quemadmodum. §. plane. ff. ad legem Aquil. ¶ Tertium, dummodo petatur primum lucrum, quod immediatè ex mora considerari potest, non autem attẽdi debet, quòd si eam debitam habuisset, illam vẽdere potuisset, & rursus ex illis pecunijs lucrari: talis discursus nõ debet fieri circa interesse, quod consistit in lucro. vt animaduertit Philipp. Deci. in capitul. cùm venerabilis. num. 14. de excep. alias enim procederet infinitas, quæ à iure reprobatur capitul. cùm in multis. de resc. libr. 6. & in l. vni. C. de senten. quæ pro eo quod interest profe. ¶ Quartum erit, quòd petens interesse, debet articulari & probare, quod est persona solita negotiari, alias non obtinebit. secundùm Alexan. consil. 142. in prin. lib. 5. Deci. in capitul. cùm venerabilis. numer. 14. de exceptioni. ¶ Postremum requisitum erit, quòd petens hoc lucrum, fundet illud in persona propria, scilicet, quòd ipse esset lucraturus, si pecunia esset sibi soluta, alias non sufficeret, si in persona alterius fundaret, dicendo, q̃ quælibet persona habens illam summam, hoc esset lucraturus, quia non obtineret, secundum Angel. qui ita docet aduocatos libellare in l. si commissa. ff. rem rat. hab. dicens ad hoc esse gloss. in l. 3. §. fin. versic. Solebat. ff. de eo quod cert. loco. Et ipsam gloss. ad hoc citauit Paul. Castr. in l. continuus. §. cùm ita. ff. de verb. obliga. col. 2. nu. 5. vbi Angel. dicit se ita practicasse Florentiæ. ¶ His ergo requisitis concurrẽtibus, interesse lucri cessantis potest hodie exigi, & secundum hoc est intelligendus tex. in c. constitutus. & in c. peruenit. de fideiusso. & l. Lucius. ff. de actio. empt. vbi habetur, q̃ interesse debet peti tãtum vt damnũ emergens, nõ verò vt lucrum. & l. 8. tit. 3. par. 5. versic. *Estos menoscabos*. Adde Bald. in l. 2. nu. 6. C. de vsu. & Palati. rub in repet. c. per vestras. §. 6. de dona. inter vir. & vxo. ¶ Ex prædictis verificatur dictũ Hosti. quem cæteri Docto. sequuntur in c. fin. de vsur. contra Innocen. quòd si mercator habens cẽtum ducatos, volebat ex eis emere merces, & illas deferre in certum locum causa negotiãdi, in quo negotio erat verisimiliter & probabiliter lucraturus decem, quòd licitè poterit absq; aliqua vsura recipere illud lucrum speratum in prædictũ modum ab amico, cui mutuauit pecuniam ipsam. Idem tenet Angel. verb. Vsura. 1. §. 16. & Syluest. in. 1. q. 23. vbi dicit, quòd sequuntur eum omnes summistę. ¶ Tamen si esset Doctor miles, seu persona ecclesiastica, quia in istis personis cessant requisita suprà allata, non possunt repetere aliquid loco interesse consistentis in lucro cessante, sed illud tantùm quod consistit in damno emergente, in quo poterit declarari & verificari dictũ Innocen. in. ca. 1. de vsur. dicentis, quòd vbi debitor mihi non soluit debitum ad certam diem, & ego ob id ab alio recepi illam quantitatem mihi debitam sub vsuris, quòd vsuras, quas solui, possum in foro animæ ab eo recuperare, quia est damnum emergens in meis bonis. Adde quod idem dicit Bald. in l. vsuras. numer. 1. C. de vsur. & tenet Anchar. consi. 376. num. 3. Conrad. de contract. q. 41. ¶ Et circa prædicta dubitatur, Petrus recepit pecuniam mutuam à Paulo sub vsuris, Vtrùm illam pacto expresso possit remutuare Ioanni sub eisdẽ vsuris? Et est dicendum q̃ vsuras currentes deinde possunt à mutuatario stipulari, quia est damnum emergens, si ipse manerem obligatus ad soluendum cum vsuris, vel cambijs. Archid. in c. vsura. 14. q. 3. Conrad. de contract. q. 41. ¶ Hinc etiã est, quòd dispositio cap. Salubriter. de vsur. habet locum in tertio mutuante genero, vt si gener rem sibi pignori datam pro dote tradiderit Paulo mutuatore, & hoc casu, quo gener liberaliter concesserit & donauerit ius quod habet in re, vel eo in casu, quo ei ex mutuatione sequeretur damnũ emergens, seu lucrum cessans sicut contingeret genero, non aliàs. ¶ Probatur. In re propria, vnusquisque est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. l. Sed si lege. §. cõsuluit. ff. de pe. hære. Sed gener habet ius leuandi fructus rei pignori datæ pro dotis assecuratione, absque eo, q̃ teneatur p̃pter eos extenuare fortẽ, ergo eos poterit donare mutuatori. ¶ Secũdo. Quis rem cũ omnibus suis priuilegijs & causis in tertiũ transferre posse, non est dubiũ. l. certi iuris. C. de hære. vel act. ven. igitur cùm transferre voluit, modo prædicto ipse habebit. Tertiò. Subrogatus gaudet priuilegio subrogantis. l. filiæ suæ. §. Titia. ff. de condi. & demõstra. §. fuerat. Insti. de act. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautioni. capit. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. Ludo. Gome. in regul. de trien. possesso. q. 14. idem in. cap. statutum. num. 63. de resc. libr. 6. Iason. consil. 78. & 108. libr. 1. & in consili.

231.

231.libr.2.Euera.in topica iuris.capitu.93.Corasi. lib.3.iuris ciuilis misce.capitul.19.nume.4. Hippoly.singul.255.Andr.Tiraquel. de retract. foli. 100.numer.80.& de primogenitura.quæst.40.n. 40.versic.Decimò subrogatum sapit naturã eius. ¶Præterea, Vbi eadem militat ratio, eadẽ debet esse iuris dispositio.l.his solis.C.de reuo.dona.c. cùm dilect.de conf.vtili vel inutil.cum simil.sed hic versatur interesse,& istud priuilegium sit ratione interesse, & non dotis, vt animaduersum fuit à Ioan.Lup.in.capit.per vestras.§.8. fol.100. col.4.Requisitis extantibus in lucro cessante,de quibus suprà habitum est. ¶Insuper quinto loco probatur ex Salic.in authen.Ad hæc.quæstio.13. C.de vsur.Lauren.Rodulp.in.c.consuluit.quæs. 54.eod.titul.Ioan Lup.in loco citato.§.8.num.3. Conrad.de contract.quæsti.35. conclu.13. Archi. Florenti.2.part.titul.1.§.32.capitis septimi.Caietan.2.2.quæst.78.art.2.ad.6.Sylvest.verb. vsura. 3.quæst.4.vbi dicit,quòd considerandum est interesse, quod si militat in extraneo ratione mutui,est sibi dandum. Angel. verb. Vsura. 1. §.26. Ioan.Methymnen.de restit.fol.139.colu.1. ¶Nec obstat authoritas Bald.in rub.C.de vsuris.nume. 5.tenentis contrariam sententiam in extraneo tali fundamento,Per mutationem personæ, tollitur qualitas & priuilegium rei.l.licitatio.§.mercatores.ff.de publica.l.per procuratorem. ff.de acquiren.hæredi.cap.vni.§.fina.de iure patro.libr. 6.Andr.Tiraquel.de retract.lib.1.§.1.glos.13.nu. 12.& dixi ad Segur.in.l.3.§.fina.num.119.ff. de libe.& posth.ergo per translationem rei pignoratæ pro dote in extraneum cessabit priuilegium generi tributum. ¶Nam Baldi argumentum procedit,vbi persona est causa immediata priuilegij. l.1.de imponend.luc.discretio.lib.10.& in dictis iuribus.Secùs tamen est,vbi est alia causa, vti in nostro casu est lucrum cessans,vel damnum emergens,seu libera voluntas donandi ius suum in extraneum,quo in casu remota persona transit cum sua causa.argu.text.in clem.vnic.de supplen.negligentia prælatorum.¶Nec obstat quòd tex.in cap.Salubriter.loquitur in genero, & non in extraneo, & sic in suis terminis est intelligendus.l. prospexit.ff.qui & à quibus capitul.ad audientiã de decimis.& omissum manet pro casu omisso in quacunque iuris,hominisve dispositione. vt latè ostendit Andreas Tiraquel.de iure primogeniorum.q.40.nu.190.vbi omnino vide.Sed est dicẽdum,q̃ istud procedit ex interpretatione declaratiua & passiua,quæ semper,& in quibuscunq; dispositionibus locũ obtinet,vt Tiraquel. docet.d. q.40.nu.209.Vel dici potest,q̃ hoc in extranea, cùm eadem æquitas statuendi versetur, pro statuto habendum est,quia si rogati fuissent statuentes tempore huius constitutionis de isto casu, idẽ dispositissent.Et sic pro dispositione expressa habẽda est,iuxta theoricam communem glo.in clem. 1.ver.p̃sidentes.de resc.& in.l.tale pactum.§.fi. ff.de pact.Segur.in rep.l.Imperator.nu.39. & ibi latè dixi.ff.ad Trebel.¶Quæro successiuè, Vtrũ pro fideiussione liceat aliquam commoditatem expectare,seu lucrum postulare? Et est dicendũ, quòd ratione lucri cessantis,vel damni emergentis licitum erit.secundum Laurenti. Rodulph.in rep.cap.consuluit.3.part.q.3.&.q. 47. Ambros. de Bign.in rep.cap.Salubriter.num.38.de vsuris. Ioan.Lup.in repe.cap.Per vestras.§.Sextò nota. fol.108.nu.9.de dona.& Philipp.Deci. consil.7. col.1.nu.1.Et est communis secundum Carolum Molinæum in tract.de contra.vsura.qu.31. Conrad.de contract.q.40.Archiep.Floren.2.part.titul.1.ca.7.§.45. Sylvest.in sum.verb.Vsura.in.1. quæstio.39. vbi dicit quòd est communis opinio. Angel.verb.Vsura.1.q.41.& expressiùs in verb. Fideiussor.§.20.& sic non erit vsura aliquid recipere vltra capitale pro fideiussione, dum tamen fraus,& dolus absit.Et Ioan.Methy.in codice de restitutione.fol.146.§. sequitur amplius fideiussor.Nauar.in repe.c.fin.de vsuris.in princ.nu.7. ¶Sed quæro, iste mutuatarius non inuenit fideiussorem,& principalis mutuator petit ab eo id quod poterat dare pro fideiussione, vtrùm possit recipere sicut fideiussor? Et dicendum videtur q̃ sic, quia ipse remittit fideiussionem, & se ponit hac ratione in periculo amittendi debitum,vt à communiter accidentibus contingit.argu.tex.in ca.fin.de vsur.Secundò,si in fideiussore hoc locũ habet,ergo & in principali,cùm versetur eadẽ ratio respectu assecurationis.Carol.Molinę.de vsuris.q.32.& Couar.lib.3.Variarũ resolutio.capi.2. nu.6.¶Tamen est(mea sententia)dicendum contrarium: quia qui se exponit periculo peccandi, peccat,& iste est huiusmodi,cùm cautius sit abstinere in istis casibus à prędictis contractibus,cùm contineant vsuram quodammodo interpretatiuam,Tum,quia esset deductio vsuræ per indirectum,quæ minimè est permittenda. argu. regul. Cùm quid.de regul.iur.libr.6. Tum, quia stipulatio lucri pro sorte etiam lucri cessantis inducit vsuram, si à principio contractus mutui interponatur.Bald.in.leg.rogasti.§.si tibi.ff.si certum petatur.Ioannes Andr.in capitulo finali. eodem titulo. Præterea, quia fideiussoris pactum ponitur pro suo facto, & non pro pecunia,& sic lucrum consequitur ex illa assecuratione & labore quod non est inhibitum, principalis verò illud lucrum ex ipsius pecuniæ vsu vult habere, quod iniquum est.Quod notatanquam nouum, & vsque ad hæc tempora non tactum per alium.

Quæro nunc, vsura an sit prohibita, & quonam iure? Et est dicendum, vsuram omni iure prohibitam, adeò quòd pertinaciter affirmans non esse prohibitam, est hæreticus censendus. ¶ Confirmatur per tex. in. capit. quia in omnibus. & in capitul. super eod. de vsur. & in capitu. cùm tu. eod. titul. vbi habetur, quòd vsura est peccatum. Sed peccatum semper omni lege fuit turpe & odiosum, ergo &c. Est gloss. in capitul. 1. verb. animas. de vsur. libr. 6. per tex. ibi. & est text. in capitul. quanquam. eod. titul. & lib. & in clem. 1. de vsur. & in clem. 1. de sepultu. ¶ Secundò istam partem è nostris approbant Archidi. in capitul. si quis 14. quæstion. 4. Ioan. Anania in capitul. quia in omnibus. colum. 19. num. 16. de vsur. Flori. in rubri. ff. eod. titul. numer. 1. Iaso. in. l. 1. num. 47. C. de sum. Trini. & in. §. omnes autem. numero. 14. Insti. de actio. vbi dicit istam esse opinionem cõmunem. & gloss. in. l. 6. titul. 2. lib. 4. for. legum. in gloss. 1. Petr. Ferra. in forma libelli in actione. Hippoly. verb. sine aliqua vsurarum. fol. 178. Robert. Marant. in speculo aureo aduocat. folio. 78. num. 54. in. 4. part. distin. 16. Conrrad. in tracta. de contract. quæstion. 22. ¶ De iure diuino probatur. Luc. 6. Benefacite, mutuum date, nihil inde sperantes capitul. consuluit. infra eod. tit. de vsur. & Exod. 22. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui tecum habitat, non vrgebis eum quasi exactor, nec vsuris opprimes. Et Deutero. 23. Non fœneraberis fratri tuo ad vsurã pecuniam, nec quamlibet aliam rem. Et in Psalm. 14. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. Et sic firmans contrarium, negat ius diuinum, & præcepta Põtificum, & sic meritò hæreticus est censendus. vt est text. in clem. vnic. §. fina. de vsur. Conrad. vbi supra. quæstio. 24. conclusio. 4. & quæst. 100. conclusio. 1. ¶ De iure ciuili probatur vsuram inhibitam fuisse à Iustiniano Imperatore per gl. verb. Petrum. in dict. l. 1. vbi Iaso. C. de sum. trini. gloss. in authe. Ad hæc. C. de vsur. tali fundamento. Vsura fuit prohibita à Concilio Nicæno in capitul. quoniam. 47. disti. & concilia quatuor fuerunt præcepta seruari sicut quatuor Euangelia à Iustiniano in authen. De eccleſiæ. titulis. in prin. ergo ab ipso censentur prohibitæ, cùm lex referens sit in referente. l. asse toto. ff. de hæred. insti. l. Titia. in princ. ff. de manu. testa. l. institutio talis. ff. de condi. insti. l. si ita scripsero. ff. de condi. & demonstra. ¶ Et leges non dedignantur sacros Canones imitari, vt est notum, & in materia, in qua versaretur culpa peccati, est præferenda dispositio iuris Canonici. gloss. in regul. Possessor. de regul. iur. libr. 6. capitul. fina. de præscr. glo. §. hactenus. Instit. de grad. quæ dicit, quod in materia spirituali assentiendum est iuri Canonico cap. 1. noui ope. nunti. & cap. clerici. de iudi. ¶ De iure regio, est. l. 1. & 8. titul. 2. lib. 8. ordina. & l. 5. titul. vltim. eod. lib. & in lib. Pragm. fol. 50. col. 3. versi. *Otrosi tened mucho cuydado, è poned mucha diligencia en castigar las blasphemias, è vsuras.* & in. l. 96. in curijs Madri. anno. 1534. & l. 77. Vallisoleti Anno. 1548. & in reperto. Curiarum. l. 1. titul. 2. libr. 8. supp. in. 1. De iure naturali est plusquã notum esse prohibitam, quia vsu consumitur pecunia, vti probat alijs rationibus Couar. libr. 3. Variarum resolutio. capit. 1. num. 5. ¶ Quæri potest, cur fuerint vsuræ prohibitæ. Multæ certè rationes assignantur in hoc à Saliceto in repet. authẽ. Ad hæc. colum. 2. verficul. Septimo quæro. C. de vsur. Vna est, ad euitandam segnitiem in artibus virtualibus & industrialibus, nam vnusquisque intenderet dare ad vsuram officijs & artificijs omissis, & sic induceretur maximum malum reipublicæ, maximè circa desertionem agriculturæ, cuius quàm vtile sit reipublicæ, nullus est qui ignoret. De qua aliqua scribit Tiraquel. de nobilitate capitul. 32. Alia secunda est, quia per vsuram depauperarentur ciues. capit. quanto. vbi Pan. nu. 2. de vsur. & interest reipublicæ suos ciues habere locupletes. gloss. in. §. sed maior. Insti. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. verb. malè vtatur. Cæteræ rationes videndæ sunt apud Conrad. de contractibus. quæstion. 22. concluſi. 5. & Ioan. Corasi. lib. 3. iuris ciuilis miscella. capit. 21. num. 7. & Hostien. in capi. 2. de vsuris. ¶ Quæritur præterea, Vtrùm dare ad vsuram sit mortale. Et est dicendũ quòd sic, prout denotat inæqualitatem ratione mutui. Probatur. Lege diuina est id est prohibitum, & lege etiam humana, ergo veniens contra huiusmodi iura peccat. Secundò istam partem tenet. San. Thom. 22. quæstion. 78. arti. 1. & ibi Caieta. Idem Thom. quodlibe. 3. articu. 19. & in opuscul. 73. capitul. 4. & in quæstio. de malo. quæstio. 13. art. 4. & in. 3. senten. distin. 37. articul. 6. Florenti. 2. par. titul. 1. capitul. 6. §. 1. ¶ Hinc deducitur, Papam in vsura dispensare non posse. Quia non debet concedere peccatum. Tenet Panor. in capitul. mandato. numer. 6. de Simoni. Ratio, quia Papa non potest venire contra legem Dei. Quod esset, si vsuram permitteret, & lex superioris, non potest tolli ab inferiori. Clemen. Ne Romani. de electi. ¶ Ampliatur, etiam ex iusta causa, vt est redemptio captiuorum capitul. super eod. de vsur. Quia intentio finis boni, non iustificat factum in se dã natum. Conrad. de contract. quæstion. 84. concluſi. 2. versi. Ex hac concluſione. & mala nõ sunt facienda, vt inde eueniant bona. Conrad. de contract. quæstio. 26. concluſ. 2. Hadrian. quodlib. 9. litera. y. Et hãc partem probat Apostolus ad Roman. 13. Ex quo infertur, quòd puer, qui dicebatur

tur ſanare infirmos in hac ciuitate, ad quem populus concurrebat, optimè fuit factum, cùm Epiſcopus & Inquiſitor ipſum examinauerint in qua virtute id faciebat, & fuit pulſus, quia nullam demonſtrauit. Item etiam alia opera, quæ quanuis in ſe bona, fiunt mala arte. His etiam accedit nota. Conrad. quæſtion. 27. concluſi. 2. Couar. lib. 3. Variarum reſolutio. capit. 1. num. 8. ¶ Dubitatur, An pro pecunia mutuata liceat expectare aliquã commoditatem, ſeu rem æſtimabilem. Et eſt dicendum quòd non. capit. ſi fœneraberis. & capit. plerique. 14. quæſtion. 3. capit. conſuluit. ibi, nihil inde ſperantes. Ezechiel. 18. Si vſuram & ſuperabundantiam non acceperint. Et Luc. 6. Mutuum date. &c. Sanct. Thom. 2. 2. quæſtion. 78. articu. 2. ¶ Hinc infertur, quòd ſi mutuas frumentum antiquum ad renouãdum nouum, hoc eſt, vt nouum tempore ſolutionis mutuatarius tibi reſtituat, eſſe peccatum vſuræ, quia facis principaliter propter lucrum, ne tuum pereat, & inde lucrum ex meliori recipias. Laurenti. Rodolph. 2. par. in repet. capitul. conſuluit. quæſtion. 45. de vſur. Archiep. Florenti. 2. parte. titul. 1. capitul. 7. §. 9. Sylueſt. verb. Vſura. in. 1. quæſtion. 17. Guido Papę in tractat. De vſuris. nume. 24. Clauis huius dubij in eo potiſsimum conſiſtit, ſi hoc faciendo, intendit lucrum, nam ſi ita eſt, vſura erit. Si tamen ſalua æquitate iuſtitiæ intenditur vitatio damni, nõ erit vſura, nec illicitus contractus. ¶ Deducitur etiam, quòd mutuans granum exiſtens Salmanticæ tempore mutui, vt ſibi reddatur in alio loco, vbi requiritur maior expenſa in vectura, committet vſuram, quia eſt quid æſtimabile ratione mutui. ¶ Ex eadem quæſtione, & in eius capite dictũ infertur, quòd ſi quis mutuat alteri ea intentione vel pacto, vt vadat ad apothecam ſuam ad emendum, vel ad molendinum ſuum ad molendum, vel ad furnum ad coquendum, quòd committit vſuram. Ioann. Andr. in regul. Peccatum. de regul. iur. lib. 6. Laurenti. Rodulph. in capitul. conſuluit. 2. part. quæſt. 38. de vſur. Archiepi. Floren. 2. parte. titu. 1. capitu. 7. §. 8. Hadrian. de reſtitutione. in. 4. ſenten. fol. 118. §. iuxta prædicta diſquirẽdum eſt. ¶ Ratio eſt, quia libertas iſtius mutuatarij prædicto pacto ligatur, quæ ſufficit ad reddendum contractum illicitum eo in caſu, quo nulla alia res æſtimabilis interueniſſet. ¶ Quæro, Vtrũ petere pecuniam mutuam ab aliquo ſub vſuris ſit peccatum? Et eſt dicendum quòd non. Quia ſecundum Philoſophum. 5. Ethicor. qui patitur iniuriam, non peccat. Sed vſurarius peccat in quantum facit iniuſtitiam accipienti mutuum ſub vſuris: ergo ille qui accipit mutuum ſub vſuris non peccat. ¶ Secundò confirmatur. Nam iuramentũ quod peccatum inducit, non eſt ſeruandum capitul. non eſt obligatorium. de regul. iur. lib. 6. cap. in malis promiſsis. 22. quæſtion. 4. Sed iuramentum de ſoluendis vſuris eſt ſeruandum à promiſſore. capitul. 1. & capit. debitores. de iureiur. ergo licitum eſt ex parte ſoluentis. Idem tenet gl. fin. in dict. capitu. debitores. Archi. in capitul. ſi quis vſuram. 14. quæſtion. 4. & in capitul. mouet. numer. 4. 22. quæſtio. princ. Collectar. in capit. quia in omnibus. 2. colum. numer. 6. de vſur. Panorm. in capitul. ſuper eod. numer. 4. eod. titul. Idem in capitul. cùm in eccleſia. nume. 6. de Simoni. Anani. in capitul. non ſatis. numer. 6. de vſur. Luc. de Penna in. le. 2. ad fin. C. vt ruſtici ad nullum obſequium. lib. 11. E Theologis iſtam partem tuetur Diuus Thomas. 2. 2. quæſtion. 78. articul. 4. & ibi Caietan. idem tenet ipſe Thomas in. 3. ſenten. diſtinct. 37. articul. 6. ad. 6. & in opuſculo. 21. artic. 5. & opuſculo. 73. capit. 17. & quæſt. 13. de malo. art. 4. ad. 17. & 19. argumentum. Conrad. de contracti. quæſtion. 47. Richar. de Media villa in. 4. ſenten. diſtin. 15. artic. 5. quæſtion. 5. ad ſecundum. & ibi Ioan. Maior. quæſtion. 29. Archiep. Florenti. 2. parte. titul. 1. capitul. 9. §. 14. Angel. verb. Vſura. 2. §. 2. verſi. Vtrũ liceat. Hadrianus Papa quod libe. 3. §. ſecundo. inquirendum eſt, an ſemper illi citũ. litera. A. ¶ Præterea peccatum hic non verſatur, cùm deficiat intentio dantis vſuram, quia facit pro ſubuentione ſua, & ſic ad neceſsitatem propriam iuuandam. argu. text. in capitul humanæ aures. 22. quæſtion. 5. gloſſ. in capitul. veniens. de iureiur. Deci. in capitul. eccleſiaſticæ. column. final. de exceptio. Alia, quæ hic poſſemus annotare in materia ſunt videnda per Laurenti. de Rodulphis in dict. repet. capit. conſuluit. & per Ambroſi. Bigna. in capit. ſalubriter. de vſur. & per Archiepiſ. Florent. 2. part. titul. 1. capitul. 6. & Doct. Didacum Couar. libr. 3. Variarum reſolutio. ca. 1. ¶ Reſtat vt videamus quibus pœnis ſit plectẽdus conuictus in iſto crimine vſurarum. Et eſt prima, quòd eſt infamis citra aliam ſententiam eo ipſo quòd de vſura conſtat. l. improbum fœnus. C. ex quibus cau. infami. irrog. capit. infames. §. porrò. 3. quæſtio. 7. Panor. in capitul. inter dilectos. nu. 2. de exceſſ. prælatorum. ¶ Ampliatur, quòd infamia irrogatur ipſo iure ob tale crimen. gloſſ. Cin. Alber. & Sali. in. l. improbum. C. ex quibus cauſ. infam. irrogetur. Pan. & Anch. in capitul. inter dilectos. de exceſsi. Prælato. Matheſilan. notab. 49 & eſt communis opinio ſecundum Doct. Couar. libr. 3. Variarum reſolutio. capit. 3. numer. 2. Gregor. Lopez. in. l. 4. verb. *Vſureros*. titul. 6. partit. 7. Ex qua concluſione infertur intellectus ad. l. fratres. C. de inofficio. teſtamen. & ad. §. ſoror. Inſti. eodẽ. quòd frater habet querelam inofficioſi aduerſus teſtamentum fratris, in quo vſurarius eſt

instítutus hæres tanquam turpis & infamis persona sit instituta, omisso fratre. Ita Anto. Butrio in capitul. Rainuntius. de testamen. quem sequitur Matth. notabi. 49. & notabi. 197. ¶ Ampliatur, etiam si sit vsurarius in quacunque quantitate, cũ hodie sit prohibita vsura in quacunque specie, & quantitate de iure diuino, & naturali, & etiam Canonico, vt probatum est, & sic semper in quacunque parua vsura erit improbum fœnus dicendum cùm vsura sit omnino improbata. ¶ Ita Mathesil. nota. 49. Guillel. de Cuneo. Pet. Iacob. Butriga. Cin. & Salice. qui testantur hanc opinionem cõmunem in. l. improbum fœnus. C. ex quibus cau. infam. irroget. Et secundum Domi. in consil. 77. colum. penul. & probat regia. l. 8. isto titul. cõtra glosſ. in. l. improbum fœnus. suprà citata. quatenus voluit hanc pœnam infamiæ locum habere contra exercentes vsuram vltra limites legis ciuilis, id est, vltra centesimam, cùm aliæ vsuræ intra centesimas permissæ forent, & ideo verosimile non esse legem Cæsaream infamia eos affeciſſe, qui secundum eius permissionem & authoritatẽ fœnori darent. Et approbat conclusionem prædictæ glosſ. Domi. in dict. consil. 77. ¶ Item etiã clericus vsurarius infamis est ipso iure, sicut laicus. text. secundum Panor. ibi in. capitul. inter dilectos. de excessi. prælato. Et est intelligenda ista sententia eo pacto, quo diximus in laicis ad interpretationem dictæ. l. improbum fœnus. ¶ Hinc venit, quòd conuictus de vsura, est inhabilis ad sacrorum ordinum susceptionem. text. in capit. maritum. 33. distinct. capit. seditionarios. 46. dist. Seditionarios statuimus nunquam ordinandos clericos, sicut nec vsurarios, vel iniuriarum suarũ vltores. capitul. 147. distinct. ¶ Confirmatur, nã vsurarius est infamis, & infamis infamia iuris vel facti est irregularis ad ordines sacros suscipiẽdos. capitul. qui in aliquo. distinct. 51. capitulo. Euthemium. §. hinc colligitur. 2. quæst. 3. vbi loquuntur de infamia iuris. Et Richard. in. 4. senten. distin. 25. articul. 6. quæstio. 1. & ibi. quæstion. 2. loquitur de infamia iuris Canonici. Angel. verb. infamia. §. 10. & Sylu. quæstio. 3. Idem de infamia facti. ca. omnipotens. de accusatio. Richard. vbi suprà. q. 3. Gundisaluus de Villadiego, de irregular. capit. 1. versicul. Item est irregularis infamis. l. 8. tit. isto. 2. infrà hoc lib. 8. ergo & vsurarius, cùm sit talis. ¶ Est etiam alia pœna, quòd non potest eligi, seu præsentari ad ecclesiasticum beneficium, seu dignitatem. capitul. de Petro. 47. distin. Bertachi. in tracta. de Episcopis. 2. libr. 1. partis. quæstio. 33. Cæsar Lamberti. de iure patronatus. 21. articul. 9. quæstion. princip. 1. partis. 2. libr. fol. 247. col. 3. §. expeditis. Rebuff. de pacificis possessio. Præterea est alia, quòd clericus conuictus de vsura, est ab ordine & dignitate deponendus capit. episcopus. 47. distinct. Quod intellige, quando monitus non destiterit à tali iniquitate. capitul. præter ea. de vsur. vbi Panormi. ¶ Hinc clericus priuatur ab obtinendo beneficio. glosſ. in capitul. præter ea. de vsur. secundum regulam. Infamibus. libr. 6. ¶ Item etiam priuatur officio obtento & obtinẽdo. text. not. in capitul. 1. de vsur. vbi eum notant Ioan. Andr. Panor. & Rauen. Alexa. consil. 72. in princ. libr. 1. & Ioan. Bern. in practi. crimi. capitu. 82. Hosti. in sum. de vsur. §. vlti. versicul. Alia à iudice. & sic punitur pœna arbitraria à iudice suspẽsionis tantùm. vt in capit. præterea. Si tamen punitus pœna suspensionis in eodem errore perstiterit, venit puniendus pœna depositionis ab officio & beneficio. vt in dict. capitul. 1. quod ibi probat, quatenus inquit, insistat. & sic ex perseuerantia augetur delictum. capitul. quanto. de conſ. ca. non debet. de consang. & affini. capit. cùm haberet. de eo qui dux. in matri. quam pollu. per adulte. ergo & pœna eius. ¶ Vsurarij etiam præter alia compelluntur in odium vsurarum demonstrare libros rationum. clem. vnic. §. cæterum. de vsur. Ioan. Anani. in capitul. præterea. colum. 4. num. 6. de vsur. Panor. capitul. 1. numer. 9. de probatio. ¶ Præterea vsurarijs manifestis & prædonibus denegatur appellatio. tex. & ibi Anani. in. ca. quàm pernicioſum. de vsur. Quod declara vt ibi per eũdem Anani. colum. 1. & 2. ¶ Vsurarijs vltra pœnã restitutionis propter delictum est eis pœnitẽtia iniungenda. Anchar. in capitul. cum tu. numer. 6. de vsur. ¶ Vsurarij nullo existente accusatore etiã de officio sunt puniendi ab ordinarijs per pœnã Concilij Lateranensis. capitulo. cùm in diœcesi. vbi Anch. num. 1. de vsur. & Deci. consil. 170. quærit, vtrùm vsurarius per secularem iudicem castigari possit criminali pœna. Omnino vide Marãt. disputatione. 5. Vsurarij manifesti non admittuntur ad ecclesiasticam communionem secundum Innocen. in capit. quia in omnibus. de vsur. idest, ad suscipiendum corpus Christi. Vel secundùm Panor. ibi, non admittatur ad ecclesiam, quando celebrantur diuina: quia existentes in ecclesia, dicuntur admitti ad altaris communionem. Et ista expositio videtur melior, vt vsurarius rubore confusus, faciliùs resipiscat, & exeat à crimine, sicut dicitur de excommunicato in capit. 1. de except. lib. 6. Et ita potest intelligi tex. in capitul. ministri. ibi, à communione. 14. quæstion. 4. ¶ Est & alia pœna, quòd decedenti in hoc peccato manifestæ vsuræ, denegatur ecclesiastica sepultura, ita vt nec in cœmeterio ecclesiæ sit sepeliẽdus, & clerici eius sepulturæ interesse non debent. dict. ca. quia in omnibus. Quæ pœna est confirmata per text. in capit. 1. de vsur. libr. 6. & aucta per Clem.

Eos. de

Host.de Sepult.quia sepelientes manifestum vsurarium sunt excommunicati ipso facto. vbi glos. ponit qui dicantur sepelire, clerici tantùm, an laici associantes, vel foueam facientes, seu in foueā cadauer reuoluentes. ¶Præterea si sepeliatur cadauer in ecclesiastica sepultura, debet exhumari. Panor.in capit.super.num.2.de sta.monach. Angelus verb. Vsura.2.§.6. ¶Alia pœna est, vt non admittatur ad oblationem faciendam, vnde debet sacerdos respuere oblationem vsurarij manifesti. Ita Panor.& Anani.in capit. quia in omnibus.de vsur.& Cæsar.Lamberti.in tracta. de iure patro.21.ar.9.quæst.princi.1.partis.2.libri.nu.4. ¶Est etiam & alia pœna, quòd vsura ad conuincēdum vsurarium probatur per testes, singulares secundum Nellum in tracta. de testibus.num.187. etiam deponendo in facto proprio, dicendo, q̄ ipsi receperunt mutuum sub vsuris.l.ista.1.titu.2. libr.8.ordina.Et adde Alexand. num.4. in.l.dictantibus.C.de testam.Additio.Panormi.in.ca. licet ex quadam.num.8.in verb.reddit.de testib. cum adductis ab Aymone consi.6.num.102.Matthæ.de Afflictis in consti. Regni Siciliæ & Neapoli.lib.1.rubri.6.num.2.& Didac.Couarr.lib.3. Varia.resolutio.capit.3.num.5. Præterea probatur vsura coniecturis.capitul. cùm in diœcesi. de vsur.ibi, si tamen alijs argumentis.sing. secūdum Panorm.ibi.& in consi.22.lib.1.quòd quis potest conuinci de vsura per famam,& alia argumenta, adde Panor.in capitul.illo vos.num.4.de pigno. Feli.in capitul.veniens.colum.4.de testib.glos. verb.manifestos.in capit.1.de vsur.lib.6.l.1.titu. 2.de vsuris.lib.8.ordinam.& Raue.de emptio.& vend.colum.4.dicit esse bonum text.dict.capit. in diœcesi. ad id quod suprà diximus. ¶Punitur etiam excommunionis pœna capi. clerici arma. de vita & honesta.clerico. ¶Est etiam alia pœna, quòd vsurarij testamentum citra formam textus in cap.quanquam.de vsur.lib.6.Pro cuius interpretatione est videndus Couar.in dict. capitul.3. numer.5.& quæ notat ipse in rub.de testa.3.part. num.11.¶Est tamen prædictis adnectendum id, quod Felin.in capit.in præsentia.colum.7.num. 13.de probatio.& Burgos in capit.ad nostram colum.4.de emptio.& vendi.adnotarunt, quod nō sufficit probasse contractus vsurarios fecisse, sed oportet probare illas vsuras recepisse. Et est communis nota ad tex.in dict.c.quanquam. de vsur. libr.6.ibi.De vsuris quas receperāt, & debet probare actor quòd tales cōtractus communiter pro vsurarijs in loco reputabantur. Soci.nepos consi. 83.num.21.libr.2. alios citat.quæ sunt not.ad liberandum assertū aliquem de contractu vsurario. Cum forte non sit. Est præterea alia pœna: quòd dominium vsuræ non transit in vsurarium. vt diximus in.l.5.gl.1.titul.19.infrà.eod.lib.8.vbi asserui communem opinionem aduersus aliam communem contrariam firmantem quòd transeat dominium.ibi videbis.¶Vsurarius censetur hæreticus & punitur pœna dimidiæ partis bonorum cameræ regis.dict.l.5.titul.19.infrà.eod.lib.8.ordi. quam intelligas, vt ibi intelligo nouo sensu. Est etiā turpis persona,& sic si hæres instituatur à testatore, fratri daretur querela.Bald.& Salic.in.l. improbum.C.qui notant.infam.Antoni.in cap. Rainutius.de testa.Fernan.Vasquius Michacen. in lib.1.§.10.numer.193. de succes.creatio.fo.123. colum.1.vbi idem dicit esse contra filium spuriū sacerdotis,& etiam concubinam testatoris hæredes institutos, quæ personæ tanquàm turpes querela fratris excludi possunt ab institutione,& ibi declarat multis modis à num.196.cum seq. de vsurario hærede instituto siue sit manifestus, siue occultus dum tamen sit sentētia declaratoria datus provsurario est infamis &turpis persona,& quòd querela institui possit contra eum à fratre præterito. Sententia est Grego.Lupi.in.l.4.tit.6.part. 7.verb. *Vsureros*, sed dolendum est, his nostris tēporibus, quibus nihil timoris est, talis periculi,& pœnarum impositio, de quibus suprà cum alijs multis in vtroque foro statutis non retrahit eos saltem timore earum ab isto crimine vsurarum. ¶Est etiam puniendus à iudice ecclesiastico, vel seculari, cum sit mixti fori, etiam si crimen mere ecclesiasticum sit. Nam concluſiue tenendum est quòd istud crimen habetur pro ecclesiastico quā do est dubiū, an contractus sit vsurarius: vel quando agitur de vsuris, vt de peccato. Sed si ageretur de vsuris, vt de indebito soluto, tunc clarum est, quòd etiam secularis cognoscit. C.post miserabilem.de vsur.præpos.ita resoluit in sum.11.quæst. 1.colum.2.versi.in glos.ibi vsurarum. numer.4. dicam in.l.5.titul.19.infrà.hoc libr.8.& possunt lege Regia aliqua pœna seculari puniri. Iacob.Butri.in.l.improbum fœnus.C.ex quib. caus. infa. irrogetur.monach.Ioan.Andr.& Domi.in.ca.1. de vsur.libr.6.Carol.Molinæ.de contract.illicitis quæst.10.Couar.in epito.4.decreta.2.part.c. 6.num.18.vbi defendit hanc nostram legem Regiam. ¶Est etiam in pœnam statutum in iure, q̄ vsurarij manifesti testamentum sit ipso iure nullum, nisi fiat secundum formam cap.quanquam. de vsur.lib.6.Couar.lib.3.Variarum resolu.ca.3. numer.9.nec etiam poterit causa mortis donare. lap.allegat.125.dicens inualidam donationē causa mortis esse, nisi restitutæ fuerint prius vsuræ vel præstita cautione ab vsurario.vt in dict. capi. quanquam idem not.Hieronym.gigans de crimine læsæ maiesta.libro tertio.titul.1. quæstion.3. numer.4.glos.in dict. capitul. quanquam.tenet

text.

tex. Illum procedere in qualibet vltima voluntate, quam approbant docto. communiter vt post Imol. in l. tamis. ff. de donat. causa mort. fatetur Couar. in rub. de testamen. 3. part. versi. tertio numer. 11. vbi ponit contrariam affirmando esse cõmunem. Sed prior est tenenda, nam alias dispositio dicti. cap. quanquàm redderetur illusoria, nã quod est ei prohibitum vna via, cõcederetur per aliam indirectam contra dispositionem dicti Canonis. quanquàm. de vsur. libr. 6. istas duas communes contrarias vtrùm autem cambia & recambia quæ communiter sunt in vsu: sint licita, cum secundum Philos. 1. politico. sola ratione naturali. dicat, quòd vsuraria acquisitio pecuniarum est maximè præter naturam. tradit S. Tho. 2. 2. quæs. 78. ar. 1. ergo iniusta & reprobata sunt & sentit ex presse Grego. Lup. in l. 4. verb. *Vsureros*. titul. 6. part. 7. ¶ In contrarium imo quod licita sint in re publica. est glos. in l. 3. C. de insti. actio. quam ibi communiter sequuntur doct. secundum Fernandum Michac. vbi idem post longam disputationem concludit pulchre & fuse in ista materia, vt in reliquis. lib. 3. controuers. frequentium. ca. 69. numer. 7. cum seq. ibique citat plures agentes de hoc dubio. & post Bald. ibi ad fin. numer. 7. dicit, Cõtractum cambiorum interdum necessarium, interdum quasi quintum quoddam elementum iure gentium necessarium & conducibilem esse. adde Henrri. Gandau. quodlib. 6. quæsti. 22. Conrad. de contractib. question. 99. vtrùm cambium. Ioan. methy. libr. de resti. rubr. de cambio in quo sola temporis diuersitas interuenit. Ioan. Lup. in rep. capit. per vestras. §. 10. nume. 13. fol. 112. de donat. inter vir. & vxor. Domini. Soto. libr. 7. de iusti. & iur. quæstion. 1. art. 2. Archiep. Florentin. 2. part. titul. 1. capitul. 7. §. 47. cambia fiunt tripliciter. vsque ad. §. 50. Item leges regni sine calumnia cambia & campsores permittunt. l. 1. titu. 8. lib. 5. suprà. ibi, *Mandamos que el cambiador sea libre y franco assi en nuestra corte, como en todas las ciudades y villas y lugares de nuestros Reynos y señorios, y que todos cambien y puedan cambiar sin pena ni calumnia alguna.* Fallit nisi nummularius esset exterus ab isto regno cui est in regno prohibitum exercere cãbiũ. per pragma. 126. lib. pragm. Reg. Catholi. per quã est correcta in hoc prædict. l. 1. ordin. & approbatur vsus cãbiorum cũ certa qualitate. vt in prag. 96. *de Madrid* anno. 1534. ne nummularij recipiãt vltra decem annui redditus pro centenario, aliàs eos declarat vsurarios, & in fraudem vsurarum id facere. ergo intra limites legum regiarum, nedum licitum sed iustum existimatur. Tum ratione curæ, solicitudinis, laboris & periculi, quod patiuntur in vtilitatem reipublicæ, vt prẽter alios sensit Alexan. consi. 60. colum. fina. versicul. nec obstat si diceretur. numer. 13. libr. 2. vbi vi. citata ad eum in additio. incipi. cambia. & Fernand. Vasquius loco præcitato. ¶ Est etiam dubium vtrum annui redditus, quos censos vocamus, cum pacto redimendi sint liciti absque labe vsuræ? Respond. de istis redimilibus & irredimilibus agit Conrad. de contract. 4. part. per. 15. quæstiones. incipien. à quæst. 72. Ioan. maior in. 4. senten. distinction. 15. quæstion. 34. & ibi Gabriel. quæst. 12. Guillielm. Bont. in quodlib. vtrum emere redditus vitales, aut perpetuos sit contractus illicitus & vsurarius. Tiraquell. de vtroque retract. titul. 1. §. 1. glos. 6. Ioan. Methym. in. C. de restitu. C. de censibus. fo. 154. column. 3. vsque ad. 172. latè prosequitur Couar. lib. 3. Vari. resolu. capitul. 7. & 8. In quo dubio omissis superfluis sit Conclus. 1. Annuos redditus temporales, sine fraude aliqua vsurarũ, emere & vendere eosque retinere est licitum. est text. expressus in extraua. 1. & 2. inter communes subti. de emptio. & vendi. vbi hos contractus licitos judicat & probant Guilielm. Bont. in dict. quodlibr. vtrum emere redditus &c. in numer. 75. vbi refert. 8. motiua in contrarium huius conclusionis Henrr. Gandaui, eaque dissoluit. Innoc. Ioan. And. Anto. Cardi. Panor. & Anani. in capitul. in ciuitate. num. 17. de vsur. Conrad. de contractib. quæstion. 79. & quæsti. 82. & Tiraquell. in tract. de retract. libr. 1. §. 1. glo. 6. num. 15. plures ad idem referens doctores. Domi. Sotus lib. 6. de iustit. & iure quæstion. 5. articu. 2. pro confirmatione accedat tex. in authen. vt hi qui obligat. se hab. perhibent res mino. §. quoniam autem. versicul. final. colla. 6. vbi gloss. dicit, quòd redditus interimmobilia computantur. vt in authen. de non alien. aut permut. §. à leone. si ergo licitum est curatoribus ex pecunijs minorum eis annuos redditus comparare, licebit & vnicuique, nam si vsuræ labem continerent etiam fauore minorum non liceret, nec pro alia quacunque iusta piaque causa. capit. super eod. de vsur. suadetur. 2. ex. l. necessario. §. cum vsumfructum. ff. de peri. & comm. rei vend. vbi vsusfructus potest emi ad vitam vsufructuarij venditoris. Iason. in. l. cum dubitatur. nume. 106. C. de iur. emphi. Collectar. in capitu. quæ in ecclesiarum. colum. 2. numer. 6. de consti. dicens vsumfructum eiusque commoditatem vendi & pignorari posse per vsumfructuarium. & non solum ad vitam sed ad tempus vendi posse vsumfructum tenent Domini de Rotta in antiq. decision. 860. si vendatur sub titul. de empt. & vendi. in tantum quòd emptor seu vsufructuarius ratione vsusfructus possunt conductorem expellere à domo vel fundo in quo habent vsumfructum emptũ. & ita fuit. conclussum in Capella Tholosana decision. 420. Locaui domum meam. per tex. in. l. arbores

ff. de

ff. de vsufruct. singulariter not. pro regul. l. empt. C. locat. vt non tantum locum habeat in emptore proprietatis, sed etiam dominij vtilis, vt in vsufructuario, emphiteuta & huiusmodi. Præterea emptio annui redditus censetur merx & res immobilis, propterea q; tex. in clem. exiui. de verb. sign. inter immobilia defixit. in. §. cumque annui redditus inter immobilia censeãtur à iure. quem text. adhoc citauit Boeri. consi. 3. nume. 9. Domi. Sot. lib. 6. de iusti. & iure. quæstion. 5. art. 2. pag. 555. columna. 2. verficul. duabus conclusionibus. Conrad. de contractib. quæstio. 72. in. 1. suppositi. Panor. & eius additio. in capit. nulli. numer. 10. de reb. eccl. alien. vel non. glo. in extrauagan. ad cõditorem. Ioann. 22. sub titul. de verbor. signific. in verb. mobilium. Tiraquell. latissime de retract. lib. 1. §. 1. gloss. 6. intellige tamẽ quando huiusmodi redditus essent præstandi perpetuo, vel saltem ad longum tempus, non tamen si admodicum puta nouem annos vsque. ex mente gloss. in dict. extrauagan. ad conditorem. verb. mobilium. matthæ. de afflict. in tracta. de iure prothomyseos in princ. §. 3. nota. numer. 6. Tiraquellus in dict. §. 6. num. 7. referens ibi plures huius intellectus & sententiæ authores. qui intellectus est memoriæ tradendus ad dict. §. cumque annui redditus. Item etiam his non longe abest pro confirmatione tex. in Clemen. 1. de reb. eccl. non alien. vbi ingruente necessitate cõceditur prælato ad vitam possessiones ecclesiæ alienare seruatis debitis solennitatibus. quem text. annotauit Conradus de contractib. quæstion. 79. vbi probat non solum fructuarium sed pecuniarium censum licitum esse, & locum habere præmissã conclusio. Cõtractus istos ad tempus cum pacto redimendi dum tamẽ præstentur in pecunia numerata ad rationẽ quatuordecim nummi pro vno annuatim est receptum in regno legibus & consuetudine, nec censentur habere suspicionem vsuræ, vt omnibus in cõperto est. l. 127. incurijs Madritijs anni. 1534. &. l. 139. incurijs Pincianis Anni. 1537. & in. l. 10. incurijs Toleti Anni. 1539. quibus. ll. omnes contractus censuales redimibiles præcipiuntur reduci ad pecuniam ad rationem vni pro quatuordecim in quocunque fructu annuo sint constituti. & sic nõ improbant cõtractus annui redditus sed fructuarios reducit ad pecuniã noster Rex Carolus quintus Imperator sapctissimus. & constituti etiam in pecunia & constituendi futuris temporibus minori pretio quam ad rationem. 14. milia, pro mille constitui non possunt per legem Cæsareã Philippi Regis domini nostri in curijs Madritijs latã Anni. 1563. in. l. 127. fol. 40. quam etiam refert Alphonsus Azeuedo in repert. suo Curiarum lib. 5. titul. 5. *De los censos y juros.* l. 2. & venditor tenetur huiusmodi tributa imponens super aliquibus rebus explicare omnia alia quæ ante sunt constituta in eis, alias aperto onere & tributo à venditore non exposito, ipse vẽditor agere poterit ad inter esse & recisionem contractus. l. 65. titul. 5. part. 5. cuius verba sunt. *Casa, o torre, que deue seruidumbre a otro, o que fuesse tributaria, vẽdiendo vn ome a otro, callando el vendedor cnenle apercebiendo dello a aquel q̃ la compra, por tal razon como esta, puede el comprador desfazer la vendida, e es tenudo el vendedor de tornarle el precio con los daños e menos cabos que le viniessen por esta razon.* & ad pœnam dupli tenetur vt in. l. 65. in curijs Madritiis Ann. 1528. cuius verba sunt. *Mandamos que las personas que de aqui adelante pusieren censos y tributos sobre sus casas y heredades y possessiones que tengan atributadas, o encensuadas primero a otro, sean obligados de manifestar y declarar los censos y tributos que hasta entonces tuuieren cargados sobre las dichas sus casas y heredades y possesiones, so pena que si assi no lo hizieren paguen con el dos tanto la quantia, que rescibieren por el censo que assi vendieren y cargaren de nueuo, a la persona a quien vendieren el dicho censo.* Petitum etiam fuit quòd contra præscriptos venditores procedatur criminaliter per viam furti. in. l. 161. in curijs Pincianis Anni. 1548. fo. 26. sed nihil fuit de nouo statutum, sed responsum est, *a esto respondemos, que se guarde y execute lo proueydo.* & idem fuit postulatum in curijs Pincianis Anni. 1555. petitio. 121. fol. 58. colum. 1. cum sequen. ex his igitur constat approbatio horum censualium seu tributorum contractuũ. Sed circa præmissas leges dubitari vidi aliqua in practica. primum an habeant locum cum quis vendidit ignorans tributũ? quia fortè erat successor alterius & antequam potuisset certiorari, puta statim adita hæreditate imposuit tributum cogitans liberam esse domum ei relictam, nondum enim dies solutionis tributi aduenerat & creditor non apparuit. Vel quia creditur ignorantem fuisse propter fidelitatẽ & qualitatem venditoris, se iurantem insciũ tributi fuisse tempore celebrati contractus? & dixi quo ad recisionem contractus & restitutionem pretij locum habere etiam in ignorante vitiũ rei venditę, vel quãto minus valet res propter tributum emptore volente rem habere, & non rescindere contractum. prædictam. l. 63. ibi, *puede el comprador desfazer la vendida &c.* Igitur non tenetur præcise, sed alternatiue, tum etiam ex Grego. Lupo annotatione in verb. *el vendedor.* & in verb. *con los daños.* & quòd non teneatur vltra redditionem pretij cum fuit ignorans tenet ibi post Salycet. per tex. ibi Grego. Lupus in dicta. l. 63. confirmatur nam error & ignorantia potius quam dolus præsumitur interfuisse, & excusat à dolo. l. plagij. criminis accusatio cessat. C. ad leg. Fabiam de plagi. &

gi.&ibi gloss.& quæ notat per eam Boeri. decisi. 68.num.11.item etiam ex.l.5.ibi, tenorem indulgentiæ meæ, pœna legis Corneliæ tibi remittitur,quam credo tu magis errore quam malitia incidisse.C. de his qui sibi ascrib. in testam. quem nota perpetuo ad excusandos notarios a crimine falsi.&not.post Bald.in.l.1.ff.de legi.&in.l.2.C. de erro.aduoca.Iaso.in.l.errore scribæ.colum.2. num.2.de testam.C.&in.l.singularia.nume.48. ff.si certum petatur.&ignorantia in eius fauorem vt excuset ei a culpa allegari potest,vt latè deducit Anton.Rubeus in Rep.l. non solum.§.morte num.59.ff.noui oper. nunci.per.l. inter omnes. §.recte.ff.defurt.§.placuit.institit. de obligat.quæ ex quas.delict.tum ex.l.qui in alterius locum succedunt,iustam causam ignorantiæ habent, an id quod deberetur,peteretur.ff. de regul.iuri. l.qui in ius.138.§.nemo videtur dolo facere,qui ignorat causam cur non debeat petere.ff.eodem.titul.nisi ignorantia esset Crassa &affectata,nam non iuuaret.ex gloss.in.l.si minor.C.de acti.emp.Grego. Lup.in.l.63.gloss.penult.titul.5. part.5. ¶Est tamen notandum,quòd quamuis committens dolum contractum rescindere non possit, quando passus dolum vult contractum obseruari, attamẽ ille qui commisit dolum,potest agere cõtra passum dolo,an velit stare contractui,vel rescindere &ipse tenebitur clare respondere, quãuis habeat electionem.l.Iulianus.§.si quis à colludente.ibique Bart.ff.de actio.emp.Bart.in.l.si quos. C.de decurioni.lib.10.Bald.in.l.si dolum.C. de peric. & comm.rei vendi. & est singul. & notatu digna ista doctrina secundum Curti.in repet.l.si transactione finita.num.2.C.de transactioni.¶Sit secũda conclusio constitutio census non solum procedit in annuis redditibus impositis ante approbationem factam à Romanis Pontificibus Marti.5. & Calixti,sed etiam in omnibus postea constitutis & constituendis in futurum.per dictas duas extrauag.de emp.& vend.inter communes.dum tamen cesset fraus.quia pecunia non generat pecuniam in contractu census ideo non est existimandus vsurarius. Emptor enim nõ emit pecuniam, sed actionem ad rem super qua imponitur census vt ex illa actione possit exigere cẽsum. & est ista ratio optima ad defendendum istum contractum & dicendum licitum esse. & sic cessat scrupulus Anchar.in disputa.incipi. antiquis & modernis temporibus.quam refert Anani.in capit. in ciuitate.colum.6.num.14.de vsur. Conrad. de Contract.quæstion.79.Molinæ.de contract. quæsti. 68.Nauar.in capitul.1.14.quæstion.3.numer.77. Couarr.lib.3.Variar.capit.7.column.8.¶Tertia sit conclusi.ampliatiua primæ,census constitutio non solum in redditibus pecuniarijs , Sed etiam in fructibus cõstitui potest,nisi Regia lege, prout est in nostro regno, esset prohibita. & sic ex fructibus percipiẽdis ex domo,fundo, vel alia re frugifera.& hæc constitutio in vtroque foro procederet.Ioan.maior in.4.sent.dist.15.quæstion.34. conclusi.1.vbi Gabriel.quæst.12.colum.2.artic.2. conclusi.1.Conradus de contractib.quæstion.72. & quæstion. 73. Pro qua conclusione adstipulatur.l.si debitor.§.verisimile est.ff. de contrahen. emptio.vbi venditio fructus oliuæ pendentis valet.& legatum de fructibus nascituris est validum l.1.ibi, aut fructus qui ex eo fundo percepti fuerint hæres dato.ff.de condi.& demonstr.ad idẽ.l. certus numerus.ff.de tri.vino oleoque legat. vbi ostenditur vinum legatum adhuc non natum ex certo fundo soluendo validum esse.&.l.ex eo.ff. eodem.titu.in quo textu etiam apparet,legatum vini in certa quantitate præstandum in singulos annos ex tali fundo iure debitum fore.l.inter stipulantem.§.sacram. versic. si stipulatus fuero.ff. de verbor.obliga.quo tex.habetur venditionem vsusfructus alicuius fundi vini vel huiusmodo firmam esse.&.l.legatum est.§.vini.ff.de annuis legat. vbi annuum legatum vini Falerni quod domi nasceretur tenet, & quod deest in vno anno supplendum venit ex fructibus sequentis anni ex eodem loco & fundo. nec longe his abest.l. licet. C.locat.vbi locatio fundi pro annua mercede seu tributo præstando valet.l.22.titul.8.part.5.l.106. in curijs Pincianis Anni.1537. Ad idẽ est. l. si vno anno.in princ.ff. locat. vbi conductio fundi fructuarij pro certa quantitate pecuniæ valet,& sterilitas vnius anni compensatur cum augmento alterius.conc.l.23.titul.8.part.5.c. propter sterilitatem.in princ.locat.dict.l.23.quæ cum eo cõcord. &.l.106.in curijs Pincianis Anni.1537. &.l.109. in curijs Segouiæ Anni. 1532.de quo articulo singulariter per Deci.consil.112.& Hippolyt.singu. 85.tu scis propter sterilitatem.si ergo fructus possunt emi,vendi legari,locari & in stipulationem deduci,meritòque poterunt vendi per viam tributi & annui redditus. ¶Quarta sit conclusio,licita est emptio reddituum ad vitam.& ita sunt in vsu in regno.Conrad.de contract.quæst.81.Ioan. maior in.4.senten.distinct.15.quæst.34.vbi Gabriel.quæstion.12.conclusi.3.dicit quòd est communis practica & ab omnibus concessa. quam etiam tenet Archiepis.Florent.2.part.summæ tit. 1.capitul.8. §. 11. & communem Parisiensium & Canonistarum fatetur Angel. Clauasi.in summ. verb.vsur.1.§.44.quid de illis.Ioan.Methymnæ in.C.de restitut.titul.de censu temporali.fo.170. colum.3.Oldrald.consi.207.Panormita.quæst.5. num.9.Innoc.& communis secundum Panor.in cap.in ciuitate.nume.7.de vsur.Rom.consil.302.

ego

ego hunc contractum est secundum Iaso. qui communem asserit in. l. cunctos. numer. 65. C. de sacr. sanct. eccl. Rom. consi. 423. versic. quintum considerandum. Philipp. Deci. consil. 123. perlectis & pro tenui. libr. 1. ¶ Sed quæro quod precium dicatur iustum istorum reddituum? & sub alternis cõclusionibus respondeo. in tributis perpetuis, vel redimilibus cõsideratur precium iustum esse, quod in populo vel maiori parte versantium inter hos contractus iudicat commune & iustum, siquidem si est in pascuis & herba valet quinquaginta vel minus pro vno annuatim secundum fertilitatem & bonitatem pastus, si est in fructu rerum immobilium domorum triginta, pro vno annuæ prestationis: vel minus secundum qualitatem loci & tẽporis quo celebratur contractus, si reddituum redimibilium in predictis rebus ratione oneris iuncti etiam diminuitur æstimatio: & sic secundum communem hominum consuetudinem & arbitrium iudicatur precium iustum, nam vbi est defectus pecuniæ & cum pauca quantitate solet multum lucrari, minor erit precium, & è conuerso maior, & iustum in vtroque loco reputabitur. ex his quæ Couar. tradit libr. 3. Variarum resolu. capit. 9. num. 7. versic. ex quibus. & capitu. 10. nu. 1. cum sequent. Confirmatur conclusio, nam commune æstimum ad precij iustificationem est inspiciendum vt declaraui melius quam alius in. l. 2. gloss. 1. titul. 23. libr. 2. ordinam. column. 705. cum seq. tum etiam quia in censu ad vitam considerabitur in eius taxatione pretij arbitrio boni viri habita ratione ad ætatem & valetudinem pro cuius vita datur. Conrad. de contractib. quæstio. 81. nume. 18. & 19. Ioan. Methymnensis vbi supra de censu temporali. & non sicuti censuerunt Paul. nume. 2. & Iaso. numer. 8. in. l. pater puellæ. C. de inoffi. testam. esse constituendum iuxta. l. hæreditatum. ff. ad legem falcid. quod falsum ex prædictis apparet. & adde ipsum Conrad. de contractib. quæstion. 83. num. 11. versi. 2. concluſi. & quæ notat Rom. consil. 423. pro pleniori discussione. colum. 1. Tiraquell. de retractu libr. 1. §. 1. gloss. 6. nu. 19. sic ergo est dicendum omissis aliorum annotationibus standum esse consuetudini, vel legi si qua est in regno vt est à Principe Philippo lata in curijs Madritijs Anni. 1566. capitul. 126. foli. 39. quo cautum est omnes redditus seu census redimiles constituti & constituendi de inceps, reducantur ad precium quatuordecim millia marobetinorum, annuatim pro mille. & illud precium non licet transgredi tanquàm legitimum. vt dixi in dict. l. 2. glossa. 1. ante tamen sæpe dixi quod à Pragmaticis Regijs non erat certum pretium statutum quo census emi debuissent, vt aliqui existimabãt per. l. 127. in Curijs de Madrid Anni. 1534. & Toleti. Anni. 1537. l. 10. Nam dictæ pragmaticæ non imposuerunt taxam certam censibus emẽdis, sed veteres census fructuarios voluerunt reducere ad certam normam & precium, cominutando & reducendo eos ad rationem. 14. pro vno. nõ tamen prohibebant, quo minus census pecuniarius redimibilis pro minori pretio possit emi, nẽpe dando decem, vel vndecim Duodecim seu amplius pro vno annuatim leuando quemadmodũ ante prædictam pragmaticam erat consuetum in Bethica & Cantabria & apud diuersas Alemaniæ partes quam consuetudinem approbarunt Martinus & Sixtus in dictis extrauag. 1. & 2. de empti. & vendit. in illis verbis dum inquiunt, vndecim, tredecim, quatuordecim marchæ, aut plus vel minus secundum temporis qualitatẽ prout ipse contrahentes tunc inter se conuenerant. ita tenet Io. Methymnen. in codice de restitut. fol. 178. colu. 3. de censu redimibili. versic. sequitur amplius pragmaticam regiam. suaderi potest, nam ad iustificationem pretij considerantur valor rei, & onera & cõditiones ei adiectæ ex quibus augetur & minuitur pretium. & sic conditio quòd possit redimi census & sic pactum de retrouendẽdo minuit pretium, quia quanuis valeant quinquaginta vnũ perpetuum, ob illud tamen vinculum iterato vẽdendi, minuitur pretium, vt emantur non pluris, quam quatuordecim, qua propter cum obligatio illa qua emptor reuendere cogitur æstimetur toto residuo, & sic nulla restat fraus seu iniquitas. Vel si emptis ædibus non possis aperire fenestras vel vt certis personis vendere in pactum deduxeris, ex partium enim voluntate grauamen tale imponi posse non est dubium, & sic reuendendi iugum subire poteris, cum ex cõuentione partium contractus legem accipiãt. Quod autem pactum de retrouendendo minuat pretium tenet Panormi. in capit. ad nostram. num. 9. de emp. & vendi. idem in capit. in quibusdam. colum. 1. versicul. 2. noto. de decim. Tiraquell. in tract. de retract. lib. 2. in proœm. numer. 20. vbi plures concordantias adhoc refert. Angel. Clauas. in summ. verb. vsur. 1. §. 66. Ioan. Gerson de contractib. 1. parte concl. 8. Ioan. Methymnen. lib. de restitu. de censu redimibili. §. ex dictis alia nascitur. fol. 166. colum. 4. Nam tanto pluris valet res, quanto ius & dominium vtriusque trãsfertur, ita è diuerso eo minus valet, quo tenuius infirmiusque transfertur, in idque citari potest illud Leuit. 25. quanto minus tẽpus numeraberis, tanto minus emptori cõstabit. Ioan. Gers. vbi suprà & in. 2. par. propos. 19. Soci. consi. 15. num. 57. lib. 1. ¶ Igitur precium iustũ erit in censibus illud quod à consuetudine receptum est, vel à lege statutum. siuè loquamur in perpetuis, seu redimilibus sine præfinitione temporis

cum

cum pacto reemendi, siue ad certum tempus determinatum, siue in certum ad vitam, nam nil certius quàm mori, & incertius quàm mors. l.1.ff. de condi. & demonstration. de censibus autem in certi temporis, puta ad vitam, vel quousque paternam ingrediaris hæreditatem, & similes dubitari non potest quin sint liciti, etenim cum illic dubium sit quantum sis temporis victurus, quantum ve tuus parens, quamtuncnuque subinde fructuum emptor percepturus sit, manifesta est emptionis venditionisque ratio. Domini. Sot. lib. 6. de iustit. & iur. quæstion. 5. articul. 2. ad fin. pagi. 557. colum. 2. ¶ Sitque secunda conclusi. pretium taxatum à lege dicitur legitimum nulloq; pacto licet transgredi. Secus in inducto consuetudine, quod potest minorari, vel ampliari intra latitudinem iusti pretij, infimi scilicet medij & rigorosi. vt dixi in dict. l. 2. gloss. 1. titul. 23. libr. 1. ordinam. ¶ Huiusmodi contractus censuales sunt approbati etiã apud Aragonenses libr. 4. fororum titu. de vsur. consti. incipiẽ. *desseantes proueyr.* fol. 109. col. 2. versic. *declaramos empero.* & ibi ponitur pretium census ad vitam Decemmille solidorum promille. in constit. *de voluntad de la Corte.* cuius verba sunt, *statuymos que violarios o annuos reditos a vida o vidas de algunos daquiauant por vniuersidades del dito regno, o por personas habitantes en aquel, no se puedã vender a menor precio de diez mil sueldos por millar.* & approbantur perpetui & redimiles in titul. de censualibus const. incip. opinionibus antiquorũ foristarum finem imponere cupiẽtes. Statuimus & ordinamus, quòd censualia empta ad in perpetuum de quibus instrumentum gratiæ factæ venditori de ea luendo, reuendendo & redimendo non ostenditur loco bonorum sedentium habeantur. Vbi vero monstrabitur instrumentum gratiæ, pro bonis mobilibus & loco bonorum mobiliũ censeãtur. quẽ tex. notẽt regnicolæ, quia probat quòd in dubio res præsumitur libere vendita secundo probat venditionem factam de his reddi tibus annuis cum gratia redimendi, mobilium bonorum censeri. & sic redditus perpetui sine clausula redimendi censentur bona immobilia. & solutioni & executioni horum reddituum non obstabit aliqua exceptio nullitatis vel appellationis allegata per debitorem quousque satisfaciat creditori census. dict. libr. 4. fororum. Aragoniæ tit. de censualibus & alijs debitis. const. incipi. *Porque las execuciones de las sentencias &c.* & quòd ratione oneris iniũcti possit minorari pretium à lege vel consuetudine. est text. in capit. cum Ioannes. ibi, cuius conditiõnis intuitu. vbi not. Feli. colum. 1. num. 4. de fide inst. l. pen. ff. de hæred. vel action. vend. l. si quid venditor. ff. de seru. export. l. fundi partem. 79. ff. de contrahẽda emptio. ibi, Nam hoc ipsum pretium fundi videretur. not. Socin. in. l. 1. §. hæres. num. 3. ff. ad Trebellian. & in cons. 15. num. 57. lib. 1. Andre. Tiraquel. de retract. lib. 2. in princ. nu. 20. vt iam dictum est supra. ¶ Quæri potest an constitutiones principum reducentes census ad certam taxam & quod in pecunia constituantur obligent clericos & ecclesias: quæ secundum tenorem & permissionem extrauag. Martini & Sixti habent huiusmodi redditus in fructibus, scilicet tritico, blado, oleo vel in similibus? Videtur quòd non quia sunt leges laicorum præceptiuæ, quæ etiam in fauorem clericorum non ligant clericos sine Papæ approbatione. ca. fin. de reb. eccl. non alien. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de const. cum ergo sit extra forum suum, non ligabit clericos nec res ipsorum, arg. l. final. ff. de iur. om. iudi. capit. 2. de const. lib. 6. tum etiam quia clerici tuntur iure communi & non subijciuntur statutis laicorum. vt in simili not. Bal. in l. venditiones. quæstion. 6. column. 2. numer. 5. de contrahend. emptio. tum quia prædictæ leges veniunt in correctionem iuris communis, & sic stricte sunt accipiendæ cum personis tantum laicorum, cum de clericis nihil in eis sit expressum. argum. l. si vero. §. de viro. ff. soluto. matrimonio. l. commodissime. ff. de liberis & posthumis. l. si extraneus. ff. de cond. causa dat. capit. susceptum. vbi dixi. De resc. lib. 6. tum etiam quia lex Papæ quo ad suos clericos est superior & Regis inferior cap. solitę. de maio. & ob. igitur ab inferiore tolli non poterit. Clemen. ne Romani. de elect. præcipue cum inducat nullitatem contractuum secundum formam iuris Canonici eis licitam & permissam, quæ est priuatio & pœna. l. non dubium. vbi Bald. C. de legi. Alexan. & Iaso. in. l. turpia. 2. notab. ff. de lega. 1. Philipp. Franc. in. capit. quoniam. num. 6. de elect. lib. 6. Feli. in capi. 2. num. 3. de consti. Cassador. decisi. super reg. Cancella. 14 num. 7. Gomesi. in capit. statutum. numer. 90. de resc. lib. 6. Igne. in. l. 3. num. 8. ff. ad Sillani. cũ ergo sit pœna, & à iure non expressa talis recisio & nullitas contractuum non comprehẽdet clericos gloss. in capit. fin. de iur. patrona. c. is qui. de sententia excom. lib. 6. & alibi latius dixi. igitur &c. ¶ In contrarium est, quòd lex principis non recognoscentis superiorem in suo regno poterit ponere legem omnibus subditis, quæ est communis & in vtilitatem reciprocam cuiuscunque. & præsertim cum est talis lex lata ad bonum animæ iustificando contractum, ne labẽ vsuræ contineat, quia valor frumẽti & aliorum fructuum variatur latissimè. & ideo melius est vt pretium sit vnum, & solutio semper vniformis. quæ fieri nequit nisi in pecunia. Cum ergo similiter venditio realis sit, quæ imponitur super rebus immobilibus sitis in

regno

regno poterunt à Rege hoc iugo affici, confirmatur nam clerici gaudent statutis & consuetudinibus laicorum, dummodo sint generales, & eis fauorabiles præceptum, nec inhibitionem continẽtes. tex. est in. ca. constitutus. de in integ. rest. ibi, iuxta municipij Parrosinens. singularis ad hoc secundum Angel. consi. 225. Rom. sing. 442. Bertachin. in tract. de episcop. 5. part. 4. lib. quæstio. 37. Lap. allegat. 100. nu. 6. & allegat. 101. nu. 14. Cum ergo clerici velint in regno vti legibus Regijs de censibus loquentibus obligando laicos, tenentur cum suis qualitatibus. Bald. in. l. omni nouatione num. 2. C. de sac. sanct. eccl. & in. l. 1. quæst. fin. C. de contrahend. emptio. & in. l. de quibus. versic. Sexto quæritur. ff. de legib. & in. l. contra iuris. §. fin. ff. de pact. Philipp. Deci. consi. 52. num. 8. col. 2. libr. 4. quia quando quis vtitur iure quæsito ex persona alterius debet vti cum qualitatibus illo iure inhærentibus. l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acq. possessio. adde quæ notantur ab Andre. Tiraquell. de primogeni. q. 43. vbi agit de quęstione an consuetudo præferens primogenitũ cęteris fratribus, liget secundo genitum clericũ, vt ei præferatur primogenitus laicus. & quæ notaui ad. l. 4. in glo. 1. versi. vtrum autem contra clericos. tit. 8. lib. 3. suprà. pag. 1086. Couar. in practi. quæstio. cap. 8. versi. quinta conclusio. nu. 5. Ioan. Oros. in l. de quibus. num. 146. ff. de legib. Sed huiusmodi statuta sunt mixta & in vtilitatem communẽ ergo ligant clericos. Itaq; etiã statuta quæ tractant de armis non portandis propter pacem, & quę agunt de conseruatione montiũ, & quę prohibent venationẽ & aucupationem incertis mensibus, vt conseruentur animalia & aues, augeanturq; comprehendit etiã clericos. igitur & in specie proposita. Confirmatur nã in his quæ concernunt vtilitatẽ publicam cõprehendũtur clerici. l. additos. C. de episcopali audien. not. glo. in. l. ex ea. ff. de postu. sed non dare censum nisi sub forma legum regni concernit commune bonũ subditorũ temporale & spirituale vt suprà habitum est, ergo comprehendit clericos. ex Ioan. de Platea. in. §. item lex Iulia. col. 3. versic. item nunquid statutum laicorum. nu. 108. insti. de publi. iudi. fol. 134. his etiã accedit statutum generale laicorum ad commodum, & incmõodum clericorũ, arctat clericos in vtroq; foro Ioã. de Platea post Bart. in. l. si diuina domus. C. de exactori. tributo. lib. 10. Io. Lup. in l. 70. Taur. num. 15. qui latè loquitur. melius per Georgi. Nattã in rep. c. quãuis pactũ. col. 56. q. 15. nu. 171. versic. contrariã tamen sententiã. de pact. lib. 6. Deci. consi. 282. nu. 7. Barbat. in. c. cæterum nu. 5. de dona. c. cum veniissent. de eo qui mitti. in poss. causa rei seru. cã. cũ causam. de re iudi. nõ emligat clericos intuitu statuti, sed intuitu honestatis. Bart. in. l. cũctos populos. C. de sum. Trini. Imol. in. c. quod clericis. de for. compe. col. 2. & est lex fundata in ratione & bonis moribus ad euitãdã vsuræ præsumptionẽ, & cõtinet mixtũ fauorẽ clericorũ & laicorũ. tum etiã quia ratione rerũ super quibus fit constitutio censuũ & in iurisdictione nostri Principis tenebuntur seruare formã datã in talibus cõtractibus. arg. eorum quæ notantur à Platea in. d. l. si diuina domus. & clerici veniunt ciuiũ appellatione & dicũtur ipsi & ecclesiæ de corpore ciuitatis. Bart. in. l. 1. ff. ad municipal. Bal. in. c. 1. de eo qui arm. bellica deposs. in vsibus. ergo ratione connexitatis & indiuiduitatis clericorũ & laicorum in his contractibus censualibus cũ ad inuicẽ sint venditores & emptores, statutum in laicis locũ habebit in clericis, cum vna res non debeat diuerso iure censeri. ca. tua. de decim. & q; sit ad communẽ hominũ vtilitatẽ patet ex dict. extrauag. 1. in princ. & in extrauag. 2. quibus tãtũ disponitur inter laicos & clericos annuos redditus licitos esse, & cõtractus obseruãdi in talibus. & sic leges Regiæ nõ contradicũt. Imo cõcordant cũ dispositione iuris & secũdũ eius mẽtẽ declarãt omnes cõtractus fructuarios censuales annuos ad pecuniã esse reducẽdos, & cõstituendi similiter per pragm. nouã dñi nostri Philippi Regis sunt instituẽdi ad preciũ. 14. mille per mille. quæ leges ab omnibus in Regno sunt seruandę: & in vtroq; foro practicandæ. Sed quæro an debeatur gabella ex contractu annui redditus? respondeo deberi, quia est vere vẽditionis & realis, quippe cũ res vẽditur super qua fundatur, etiã si contineat clausulã redimendi. extrauag. 1. ibi, bonis in ipso cõtractu tũc expressis, pro ipsius cẽsus annui exolutione in perpetuũ obligatis. & in extrauagãt. 2. ibi, vẽdentes & emẽtes in cõtractibus super his inter se firmauerũt & receperũt, & recipi soliti fuere illa ex domibus, terris, agris, prædijs possessionibus & hæreditatibus prædictis qui huiusmodi cõtractibus expressi fuerũt, prædictorũ solutione cẽsuũ & reddituũ efficaciter obligantes, &c. sic ergo cõtractus est realis perpetuus & vẽditionis merito ergo debita erit gabella, sicut ex cæteris. per. l. 3. quaterni gabellarũ. tũ etiã quia ad iustitiam horum contractuum requiritur vera venditio & emptio, & q; constitutio sit in rebus immobilibus frugiferis, & pactum redimendi in voluntate & sola facultate venditoris, nõ emptoris, vt est notum, ergo debetur gabella, & sic practicatur. ¶ Sed est dubiũ vtrũ ex resolutione contractus, cũ clausula redimẽdi, debeatur noua gabella tãquam ex nouo contractu? & est dicendũ nõ deberi, quia ex contractu debetur gabella, quæ fuit iam soluta ratione contractus, non ergo debetur amplius ratione distractus, cũ sit odiosa lex indu

censtributum & gabellæ præstationē. ex Andre. Tiraquell. in legibus connubialibus gl. 5. nu. 2. & 29. quē vide. tum etiā ex Paul. Castren. in l. 1. col. 1. nu. 3. C. de pactis inter empto. & vendi. & iterū in l. 1. col. 2. nu. 8. C. quando liceat ab emp. reced. cū ergo non sit nouus contractus, & annullatio & recisio proueniat ex vi clausulæ positæ in primo contractu, gabella nō erit debita secundo loco ex distractu. secus si clausula redimendi, nō esset apposita in primo contractu. nā esset venditio noua & nouus contractus toties, quoties repetitur, cum precio & noua obligatione. non sic cū redimitur ab ipso venditore, quia legis authoritate recessit à priori contractu emptor & compulsus: ideoq; cū fuerit soluta gabella à venditore in cuius fauorem fit distractus, nulla debebitur gabella. l. 70. Tauri in finali. verbis. ibi. *y ansi mismo aya de pagar el comprador las costas, y el alcauala, si la pago el comprador ante que la cosa ansi vendida sea entregada.* Non ergo ex distractu debetur gabella. tenet Angel. in. l. si hominem. col. 1. versi. in textu quoniā ea vēditio ff. de vsucapio. Bar. in. l. ab emptione. col. 4. vers. quæro qualiter debet. ff. de pact. nu. 12. vbi Bald. Paul. & Iaso. n. 17. Bal. in. l. si donationis. C. quod met. causa. Bal. & Sali. in. l. 1. C. quando liceat ab emp. discede. Ioan. de Platea in. l. Sancimus. col. 1. versi. & similiter si res vendita. C. de consul. lib. 12. foli. 165. Rebuff. in. 2. part. const. Galliæ pagi. 169. gl. 6. nu. 2. ar. vnico. Quæritur tamē de cessione census quā pecunia numerata facit emptor cedendo suum ius quod habet contra primū venditorem in istū cessionarium seq; illi & bona obligando pro validitate census, an debeatur gabella? & est dicendū q; sic, cum sit nouus contractus, & non sit virtute primi resolutus ex pacto resolutiuo. ergo tenetur ex. l. 2. quaterni. & ex mēte Iaso. in dict. l. ab emptione. nu. 16. col. pen. ad fin. Bald. in. l. cū per eos. nu. 3. C. si quis alte. vel sibi. facit nā attendenda est natura contractus potius quā verba, quia licet dicat cessionem vel cōductionē, tamē ex obligatione & precij receptione est in rei veritate contractus vēditionis. & sic verbū cessit, est accipiendū, idest, vendidit. l. si olei. C. locat. l. si insulā. ff. de præsc. verb. l. hi qui. C. locat. l. ea lege. §. locauit. ff. eod. l. cotē ferro. §. qui maximos. vbi Barto. ff. de publicanis. & ex notat. à Ripa in tract. de peste. 1. part. in princ. nu. 60. Corne. cōsi. 12. lib. 4. Item quia verba ex qualitate contractus contra propriam significationem sunt accipienda, tex. in. l. si vno. versic. sed & si verbo donationis. & ibi gl. verb. sed transactio. ff. locati. l. in lege. ff. eod. titul. locat. l. si cū duo. & l. si stipulatus. ff. de vsur. notat. Signorol. de homodeis in rep. l. cunctos populos. nu. 3. C. de sum. Trini. Item ex qualitate pretij dignoscitur qualitas, virtus, & essentia contractus. ex gl. in. l. 1. verb. agendo. ff. de superficieb. secundū Bar. ibi nu. 3. notatu digna secundū eund. in quæst. 4. col. 3. n. 9. Iaso. in. l. filius familias. §. diui. col. 21. num. 245. ff. de lega. 1. sed in specie proposita constat non esse donationis contractus talis cessio, nec locationis, sed venditionis ergo talis erit iudicandus vēditionis & tenebitur nouus venditor nominatus cedens ad gabellam per. l. 2. &. 3. quaterni gabellarum. & ita sæpissime vidi in practica iudicatum, & iudicaui, in fauorē gabellarij. ¶ Quæritur vtrùm clericus venditor teneatur ad solutionem gabellæ ex contractu isto census, vel alterius? Respondendum est non teneri, nisi id faciat per modū negotiationis. l. 3. in quaterno gabellarum. Castell. in. l. 70. Tauri. nu. 43. in gl. *y el alcauala.* cap. quanquā de censi. lib. 6. Albert. Trot. de vero & perfecto clerico libr. 1. c. 54. nu. 7. Marc. Antoni. Natta. con. 139. num. 4. lib. 1. tradidimus in. l. 1. gl. 1. col. 93. ad fin. cum seq. titul. 3. lib. 1. ord. suprà. quod priuilegium immunitatis extenditur ad clericos primæ tonsuræ non tamē ad coniugatos. l. 13. titul. 3. libr. 1. ordi. l. 23. titul. 4. lib. 4. ordinam. si tamen res vendita nō erat patrimonialis sed ex negotiatione habita debetur gabella & recuperatur ab emptore laico. l. 120. quaterni gabellarum. Castellus vbi suprà & ita est intelligenda. l. 4. tit. 4. lib. 6. suprà. ibi, *que el clerigo vendedor sea tenido de pagar, y pague enteramente el alcauala dello.* nam alias esset contra tex. in. d. l. 1. ibi, *de todo tributo &c.* & quæ ibi dixi tit. 3. lib. 1. suprà non tamen debet vendere suo nomine, vt eam acquirat alteri tertio laico in fraudem fisci, prout sæpe fit in damnum conscientiæ, & tenetur ad restitutionē in foro animæ fisco seu conductori gabellarum, vt dixi in dict. gl. 1. l. 1. col. 93. versi. quid autem obsecro. tit. 3. lib. 1. ordinam. dixi cōmunē plura citando ad Segur. de bonis lucrat. constan. matri. num. 233. illicitam tamen gabellam licet defraudare. ex Tiraquello in princ. nu. 68. lib. Retractus. & fraudē gabellę qualiter probēt collectores vi. Hipoli. singul. 698. ¶ Quæritur etiā vtrùm hæredes teneantur in solidū pro solutione cēsus, vel prohæreditarijs portionibus, & nō obstāte clausula apposita in cōtractibus cēsualibus dicēti, *cō condicion q̄ podays pedir todo el dicho censo a qualquiera de mis herederos* insolidū *al q̄ vos mas quisier des y por ello le podays hazer execucion.* an executio debeat fieri insolidū? istud dubiū est nūc apud me decidēdū cū dño iudice ordinario istius ciuitatis? in quo pū cto omissis superfluis dicerē, q̄ quāuis essent hæredes extranei non sunt cōueniendi insolidū, nisi pro hæreditarijs portionibus, nā in filijs nō est dubiū, nam pater nō potuit eos grauare in legitima. l. q̄m in prioribus. C. de inoffic. testa. de primo & dubitabili casu do tibi casum vnicum & singularem

rem in.l.eum qui.§.te & Titium.ff.de verb.obliga.ibi,& quamuis conueniſſe videatur,ne ab alio hærede,quàm a Titio peteretur,tamẽ inutile pactum conuentũ cohæredibus eius erit. notat Ioã. Oroſci.in.l.auus.num.2.ff.de pact.de quo textu. agit Bart.in.l.continuus.§.fin.ff.de verb. obliga. Declarat optime Paul.Caſtren.in dict. §.te & Titium.ex lege. 12. tabularum diuiditur obligatio dandi inter omnes hæredes. l. ea quæ omnibus. C.fami.erciſc.l.1.ſi cert.pet.l.pacto ſucceſſorum. de pact.ideo tranſit ad hæredes , & hæres pro ea tantum portione qua repreſentat defunctum cõueniendus eſt.not.ff.de præto.ſtipula.l.2. §. fina. in gl.magna.tex.in.l.cum à matre. C. de rei vendica.l.fin.§.& ſi præfatam. C.de iur. deliber.Pinell.in.l.1.par.3.numer.80.C. de bon.mater. fol. 142.col.2.Suarez in rep.l. quoniam in prioribus. ampliat.7.C.de inoffi.teſtament.igitur cum ius nouum introduxit inuentarium in fauorem hæredum,non intendit vllo pacto tollere beneficiũ iuris diuidentis obligationem pro portionibus hæreditarijs.ex dict.l.fin.C.de iur.delibe.l.7.& ibi Grego.Lupus verb.*que las debdas*.tit. 6. par.6. igitur condemnari debent hæredes pro portionibus hæreditarijs non inſolidum etiam ex lege cõtrahentis & conſtituentis talem conditionem in annua præſtatione. & hoc erit quando creditor egit contra vnum hæredẽ vel plures actione perſonali,nam ſi egiſſet contra eum tanquàm contra poſſeſſorem rerum hypothecæ ſubiectarum & in quibus eſt obligatio conſtituta pro ſolutione tributi ſeu cenſus,executio fieret in ipſa re in ſolidum,& reſeruatur ius ſuum poſſeſſori contra cohæredes,vt ei pro portionibus hæreditarijs ſatisfacerent,& intereſſe.colligitur ex Barto. in dict. l.continuus.§.præterea ſciendum num. 9. ad fin. ff.de verb. obligat. & in terminis quòd ſi habeat hypothecam poterit agere inſolidum ad totum cenſum contra quemlibet poſſeſſorem, & ſingularem ſucceſſorem,& hæres conuentus hypothecaria non poterit opponere beneficium excuſsionis.tenet Roder. Suarez in rep.l.poſt rem iudicatam. limita. 1.ad legem regni.numero.14.ff.de re iud.Pagin. 293. & citat. l. mulier. ff. qui potio.in pign.hab.vbi eſt caſus ſecundum gloſſ.ibi ſingul. quod vbi ſunt plures debitores, quòd ſi vnus de dictis debitoribus conueniatur hypothecaria , non poteſt opponere de excuſsione fienda cõtra alios debitores.l.creditoris.vbi not.Bar.nu.3.ff. de diſtract.pigno.idẽ Bar.in.d.l.mulier.text.& ibi gl. verb.omnes.in.l.moſchis.ff.de iur.fiſc.vbi Bart. nu.1.idẽ Bar.in.l.1.C.ſi vnus ex plur.hæred.Specula.in titul.de obliga.& ſoluti.§.1.verſi.itẽ debitor meus.Neguz.in tract.de pigno.primo memb.8. par.princ.nu.48.Couar.alios referens dicit hanc communẽ opinionem etiã in ſpecie propoſita annui redditus.in lib.3.Var.reſo.ca.7.num.7. &8. ¶Confirmatur , nã ius hypothecæ eſt indiuiduũ ex ſuapte natura,vnde tranſit cum rebus ipſis hypothecæ ſubiectis ſine aliqua diuiſione,ac proinde cum ipſis inſolidum agendũ eſt. l. quãdiu.vbi notant Bald.Salic.& omnes.C.de diſtract. pign. Neguz.vbi ſuprà & in.1.membr. 6. partis nu. 20. vbi hoc probans rationem ſubdit,ne cogatur creditor cum pluribus poſſeſſoribus per partes minuatim q; conſequi debitum ſuũ.ad idem.l.1.vbi notat Bald.& Salic.C.ſi vnus ex plurib.hæred.& tenet nouiſsimè Gomezius Leonius in ſua centuria reſponſorum iuris. deciſion.17.ita iudicatum fuiſſe per ſupremos iudices, vt ſinguli ad cenſum inſolidum obligarentur,ita vt vnius ſolutione integra:alij liberarentur.& ita ſententiam ipſe protuli & fuit confirmata per Cancellariæ Regios Senatores Pincianæ.Loquimur enim cum conſtitutio cenſus ſtat in re obligata per ſpecialem ſeu generalem hypothecam.in ca. conſtitutus. de religio.domi.Ideo fuit pro rata diuidenda penſio annui redditus,quia penſio ſeu redditus debebatur pro pluribus eccleſijs ſine aliqua hypotheca ſpeciali ſeu generali,vt not.ibi Pan.num.8.& ſic opinio contraria huic iudices in Hiſpania merito nõ recipiunt,ſed primam de qua ſuprà. ſecũdũ Cou. vbi ſuprà quanuis ipſe ab ea recedat cum Guido. deciſio.432.Rupella.in inſti.forenſi.lib.1.cap.10. Caſſanæ.in conſuet.Burgund.rub.5.§.2. num.35. per dict.c.conſtitutus.non iuridice ab eis expenſum.& intellectum. Dubitatur etiam quis conſtituit cenſum in aliqua domo annuatim præſtãdũ forte decẽ mille morobetinorũ pro cẽtũ quadraginta,ſoluit gabellã ratione iſtius cõtractus,vẽdidit ipſam domũ deinde Petro pro quadringentis aureis cũ ſuo onere,itaq; ſolutio pretij fuit in pecunia , & tributo ſeu onere quod loco pretij ſucceſsit,eſt dubiũ vtrũ gabella debeatur pro quingẽtis aureis,quibus res fuit æſtimata,an tãtũ pro pretio dato & ſoluto in pecunia? in quo dubio dixi & ita iudicatũ fuit Salmãticæ per iudicẽ ſecularẽ & eius aſſeſſorẽ.Gabellã tantũ debitã eſſe ex iſto cõtractu venditionis ex pecunia in nũmis ſoluta, nõ inæſtimata & loco pretij aſsignata ratione cẽſus & oneris iniuncti.quia illud onus iã ſemel eſt apud emptorẽ primũ & in eũ remanet res vẽdita pro parte tributi,& fuit ſoluta gabella de tali venditione,& nũc nõ vẽditur per tributariũ nec aufertur,ſed ſolutionis onus trãsfertur in ſecũdũ emptorẽ,vt liberetur Dñs domus,& recipit loco pretij.Sed circa onus vẽditio aliqua nõ celebrat quia eſſet vẽdere rẽ alienã & alteri hypothecatã ratione prioris cõſtitutionis annui redditus,ex qua iã fuit ſoluta gabel.ſufficit ergo,q ex re vẽdita ẽtra

cto onere nunc soluatur, hoc est de pretio in pecunia dato ab isto secundo emptore ipsius domin. ¶Quæritur vlterius vtrùm res super qua est impositum & fundatum censum veniat in commissum ob cessationem pensionis ex vi iuris & conditionis appositæ per partes in contractu census? videtur quod sic, quia contractus ex partium conuentione formam & legem accipere dignoscuntur. l.1.§.si conueniat. ff. deposit. faciunt prædictę extrauag. 1.&.2. de empt.& vendi. ibi inter se firmauerunt. text. expressus in l.68. tauri. dicente, *si alguno pusiere sobre su heredad algun censo con condicion que sino pagare a ciertos plazos que caya la heredad en comisso, que se guarde el contracto y se juzgue por el, puesto que la pena sea grande, y mas de la mitad.* Resoluitur ob canonem non solutum talis contractus. Laurent. Syluan. consi. 49. nu. 81. Solet communiter apponi in censuali contractu ea conditio, vt non soluto censu biennio, aut triennio, ius ipsius contractus extingatur, fiatque res ipsa commissa. eaquè pactio seruanda est ex prædictis. & Couar. lib. 3. Variarum resolut. c. 7. numer. 1. fol. 202. col. 2. versic. solet tamen. vbi ponit modum & practicam intelligendi hanc cõditionem, quæ est apud suprema Regis tribunalia, eam enim legem & cõditionem quamuis in contractu expressa sit, tantum admittit, & probat, vbi census perpetuus cõstituitur absque pacto redimẽdi, & res, super qua constitutus est, ipsius erat, qui pensionem annuã sibi soluendam cauerit, alioqui benignò quodam iure nunquam abtinet is, qui rem iure, & ratione commissi reddi sibi postulat, quod expressim iure fieri comprobat Matthę. Afflict. decisi. 80. quã practicam iustam iuridicamque censeo, quamuis repugnet verbis dict. l.68. Tauri. ibi, *si alguno pusiere sobre su heredad.* ergo ad hæreditatem venditoris & non emptoris refertur, qui super eam cõstituit annuam præstationem. & cum culpa sua veniat priuandus non seruando leges & conditiones cõtractus census, non poterit repetere melioratione factas in re subiecta censu. Iaso. in l.1. num. 30. & in l.2. nu. 27. C. de iure emphiteu. & à die quo incidit res in cõmissum tenetur emphiteuta seu censuarius restituere ipsam cum fructibus. Iason. in l. in emphiteoticarijs. colum. 5. nume. 17. C. de iur. emphi. Vtrùm autem res incidat in commissum propter cessationem solutionis fortè per tres vel quatuor annos, vt in praxi vidi dubitari, si nõ fuit prædicta pœna commissi posita in contractu censuali? videtur quòd non, quia solet apponi, & si non fuit apposita, censetur omissa ex partium conuẽtione, quãuis in iure esset expressa ex vi cõtractus. tũ quia est pœna priuationis, quæ locum nõ habet, nisi exprimatur. gl. not. in c. fin. de iur. patrona. & quæ scripsi ad Segurã de bonis lucratis constãt. matrimo. n. 166. gl. in c. Apostolus. 81. distin. & gl. in sum. 15. q. 8. & in c. quanquã. verb. secus. de elect. lib. 6. c. is qui. de sententia excom. libr. 6. tũ quia in contractu censuali ex cessatione solutionis quis non cadit à iure suo. ex gl. notabi. in cap. constitutus. de religio. domi. in verb. iuxta ratam. quam magistram dixit Ioan. de Imol. in c. ad audientiã. de reb. eccl. non alie. not. Philipp. Deci. consil. 138. col. 1. num. 5. Alberi. in l. 2. col. 7. versic. quid de quæstione à me quæsita. C. de iur. emphiteu. Deci. consi. 146. col. 1. Hippoly. singu. 95. Matthæ. Afflict. in c. 1. §. fi. nu. 1. de eo qui sibi & hær. suis. Boeri. in consuetudini. Bituric. §. 24. fol. 47. Panor. in c. 1. colum. 2. & ibi Beroi. nu. 69. de in integ. resti. Soci. consi. 167. lib. 2. Iaſ. in dict. l. 2. num. 41. quorum opinio communis secũdum Deci. in dict. consi. 138. colu. 1. & Couar. lib. 3. Variarum resol. c. 7. col. 3. in princ. quanuis Bal. cõsi. 177. lib. 3. contrariam dixerit communem esse. vt refert Couar. vbi suprà. si ergo ex contractu censuali ex quacunq; longa temporis cessatione etiã per mille annos, non cadit censuarius à suo iure, merito in cõtractu nobis ostenso sine pacto commissi, non erit dicendum per cessationem pensionis per tempus quadriẽnij incidisse in cõmissum. etiam si dixeris hanc conditionem tanquam soli tam apponi ex stylo notariorũ pro scripta sit habenda. ex. l. fin. C. de fideiusso. Curti. Junior. consil. 101. nu. 10. Couar. de testamen. in rubri. 2. part. num. 14. Fernand. Michac. de succeſſ. creatio. lib. 1. §. 6. nu. 53. Segur. in rep. l. 3. §. fin. nu. 31. vbi in additione vltra omnes plura adduxi. ff. de liberis. & posth. hodie tamen locum non habet cũ tota scriptura eiusq; tenor sit legendus à tabellione partibus coram testibus, & amplius post partium approbationẽ notarius quicquã addere protocollo seu scribere poterit, vt dixi in meis additis ad Segur. loco citato. per Regiam pragm. cap. 1. fol. 190. lib. pragm. regum Catholi. quam etiam refert Didacus del Castillo in l. 50. num. 14. in legibus Taur. & sic cautela erit vt facias notario in continenti non data ei facultate addendi seu mutandi formã protocolli, vt de mandato iudicis afferat coram ipso ipsam scripturam originalem & protocollum, & sic apparebit an sit vniformis contractus præsentatus ad literam cum originali, vt sæpe consului, & in quæstione proposita in qua pœna commissi non erat in protocollo & erat in transumpto. notabis perpetuo. adde Cæpol. Cautel. 192. ¶Quæri etiam potest de eleganti quæstione, an hi redditus sint constituẽdi super certis fundis aut rebus immobilibus, vel sufficiat cõstitutio in personã cũ obligatione generali bonorũ, ad iustiti ã istius Cõtractus cẽsus? sit cõclusio cõmunis respõsiua & in practica recepta cõmuni vsu cõtrahẽtium.

tium. necessarium esse, vt hic contractus licitus sit & a labe vsuræ alienus, quod redditus constituatur super bonis aut rebus aliquot, quæ valeant ad redditus annui solutionem, alioqui constitutis annuis redditibus super persona vendentis, illicitus erit contractus. hanc cõclus. tenet Archiep. Flor. 2. par. titul. 1. capit. 8. §. 10. Laurent. Rodulp. in rep. c. consuluit. 2. part. quæstio. 11. & 15. & 18. de vsur. Carol. Molinæ. de contracti. num. 22. & est communis opinio secundum Couar. lib. 3. Varia. resolut. cap. 7. num. 3. versic. verum in hoc de redditibus. vbi alios citat, quamuis ipse velit contrariam opinionem defendere aliquot fundamẽtis. & istã communem defendit Nauar. in. ca. 1. 14. quæstio. tertia. nu. 83. contra Domi. de Soto. lib. 6. de iust. & iur. q. 5. art. 1. & hanc contrariam sententiam in re veriorem contra communem censet Couar. in dict. c. 7. versi. ego sanè. dicens eandem sentẽtiam sensisse ante eum Conrad. de contract. quæst. 74. & q. 75. pluribus ad id adductis rationibus. & q. 85. conclusio. 13. Carol. Molin. vbi suprà num. 22. Ioan. à Methynna de restitutio. tract. de cẽsibus. col. 5. de vtraq; sententia videre poteritis per Couar. & alios suprà citatos. à communi tamen non est recedendum. quia isti contractus in re fundantur, & fructus tanquàm qualitas ab ipso subiecto deriuantur. ¶ Quo fit, quòd contractus census debet fieri quemadmodum cæteri contractus reales cum venditur res immobilis & seruatis qualitatibus, & gabella debet solui receptori illius loci vbi res, in quibus fundatus est census, sitæ sunt secundum tenorem legis quaterni gabellarum, & sub eadem pœna venditoribus iniuncta non soluenti bus intra quinque dies à tempore celebrati contractus. tum quia est vera venditio & realis, tum quia ad suã iustificationẽ requiritur illud ius percipiendi producatur ex re, & nõ sicca pecunia. nã cui competunt verba legis & eius dispositio oportet competere. l. 4. §. toties. ff. de dam. infecto est venditio, & rerum immobilium, igitur &c. quod est singul. ad. l. 120. 125. quaterni gabellarum. & ita est apud practicos. ¶ Ex quibus infertur illicitum esse contractum, quo quis constituat annuum reditum quatuordecim super re, quę tantũ decem reddit. & constituens se obliget ad culturam & curam. ex Cassanæ. in catalogo gloriæ mundi. 12. part. consider. 98. fall. 25. & in consil. 63. numer. 6. & in consuet. Burgund. rubric. 11. §. 6. in princ. cũ alijs citatis a D. Couar. in lib. 3. Varia. reso. cap. 7. fol. 204. colum. 2. vbi vide. & an peremptis bonis debitor census teneatur ad annuam præstationẽ. vide vbi supra per Couar. quid de pacto retrouendendi an faciat contractum suspectum de vsuraria iniquitate infra in alia annotatione dicetur quia lex ista facit hanc appositionem clausulę inducere suspicionẽ vsurę. cætera quæ pertinẽt ad istos contractus census videnda sunt per Naua. & Couar. & Ioan. Methyn. in locis præcitatis. ¶ Sed restat videre an præscriptione temporis tollantur annuæ præstationes, & quanto tempore? pro cuius responsione est videndus Aymon Crauette in aureo tract. de antiquitate temporis. fol. 161. col. 4. versi. vigesimo quæro. num. 34. in part. 4. Iaso. consi. 208. libr. 2. ¶ Quid autem an annuæ præstationes inducant obligationem in futurum resolui t Fernand. Michac. libr. 2. controuerlia. illustri. cap. 83. & vide quæ dicentur infra. in. l. 1. & omnino Fortuni. Garf. de vltimo fine vtriusq; iurisillatio. 5. col. 21. cum seq. & Hugon. Donellum in tit. de vsuris in pandectis.

¶ *Ley Primera dela pena en que caen los Christianos logreros.*

¶ El rey don Alonso en Alcala año de mil. ccc. lxxxvj.

† Cobdicia que es. Ad literam habetur ista. l. in ordi. Regis Alphõsi Cõpluti celebratis. ann. 1386. l. 1. titul. 23.

LA cobdicia †, que es rayz[a] de todos los males: en tal manera ciega los

a ¶ *Cobdicia que es rayz.* Not. quòd concupiscẽtia est radix omnium malorum. c. bonorum. 47. distin. glo. in. cap. nam concupiscentia. de const. concupiscentia, idem est quòd concupisco. & est appetitus delectabilis sensitiuæ, & est subiectiuè in appetitu sensitiuo. D. Thom. prima. secundæ. quæst. 30. ar. 1. Nicol. Nannus in polyantea verb. concupiscentia. Concupiscibilitas est appetitus sensitiuæ, qui communiter dicitur sensualitas, cuius obiectum est bonum apprehensum secundum sensum. Thom. in tertio. sententia. distinction. 26. ar. 1. est enim contra legem Dei, exod. 20. non cõcupisces domum proximi tui, nec desiderabis domum eius, non seruum, non ancillam, non bouẽ, nõ asinum, nec omnia quæ illius sunt. Vnde Beatus Iacob. in. 1. cano. vnusquisque, ait, tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde cùm concupiscentia, conceperit, parit peccatum: peccatũ vero cũ consummatũ fuerit generat mortẽ. & ibi. c. 4. vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiscẽtijs vestris, quæ militant in mẽbris vestris? concupiscitis, & non habetis, occiditis & zelatis, & non potestis adipisci, litigatis & belligeratis: & non habetis propter quod non postulatis. Petitis, & non accipitis: eo quòd male petatis, vt in concupiscentijs vestris insumatis. & de hac concupiscentiæ prohibitione est tex. in. ca. si de rebus. in fin. & in. c. quod autem. ad fin. 23. q. 7.

çoraçones[a] đ los cobdicioſos q̃ no temiẽdo a Dios ni auiẽdo verguença alos hombres deſuergonçadamente dan a vſuras[b] en muy grã peligro deſus animas y daño de nueſtros pueblos. Y porẽde mãdamos que qualquier chriſtiano, o chriſtiana đ qualquier eſtado, o condicion que ſea q̃ diere a vſura q̃ pierda todo lo q̃ diere[c], o preſtare. Y que ſea de aquel que reſcibio el empreſtido: y que peche otro tanto como fuere la quantia que diere a logro. La tercia parte para el accuſador y las dos partes para la nueſtra camara. Y ſi deſpues que alguno fuere condẽnado en eſta penafuere fallado que dio

a ¶ *Ciega los coraçones.* Vnde dicit canõ, mens cupiditati alligata abſtinere neſcit à vetitis, nec debito modo gaudere conceſsis, nec adhibere pietati conſenſum. c. virum catholicum. 47. diſt. c. deteſtanda iniquorum peruerſitas. & ibi gl. conceſsis. de cõceſsio. præbẽd. libr. 6. c. nihil. 83. diſti. ca. bene quidem. 96. diſtinct.

b ¶ *Đ a vſuras.* Vſura enim dicitur incrementũ pecuniæ, ab vſu ęris crediti nũcupata ſecundũ Iſidorum vel ſic diffiniri poteſt, vſura eſt, acceſsio pecuniæ, quę ſupra ſortẽ, pro eius ipſius ſortis vſu exigitur à debitore. ſcilicet, vt cũ pecuniã mihi debeas, ſiue mutuo tibi datã, ſiuè ex alia quauis cauſa creditam, ſi quid pecuniæ eo amplius mihi pendas tantũ hoc nomine, quod illa pecunia veteris, quã mihi debes nec dũ reddis, id vſura rectè nominetur: ipſa vero illa pecunia, quæ principaliter đbetur, quo nomine acceſsio pẽditur, ſors vocetur. l. lecta. ff. ſi cert. pet. ita dicitur vſura, quaſi vſus, quia pro vſu ipſius pecuniæ exigitur, quaſi dicas, vſus pretiũ. ac proprie nihil aliud ſignificat vſura, quã vſum. ſic Cicero vſurã lucis, vſurã vitę, tẽporis vſurã dicit, iſtarũ rerũ omniũ vſum intelligens. dixi ſupra in gl. iſtius tit. Id etiã fœnus dicitur, quaſi fœtus quidã pecuniæ. & ſcenerator dans pecuniã. c. fi. 46. diſt. & c. penulti. ead. diſt. & c. 1. 14. q. tertia. dicũt quidã vſuram & fœnus differre, quia vſura dicitur lucrũ de vſura ſumptũ, vel dicitur, vbi ad mutuũ recipiẽdum, nõ fuit tẽpus determinatum, fœnus autẽ dicitur, vbi fuit tẽpus determinatũ ad recipiendũ mutuum. indifferenter tamen vtimur ijs vocabulis pro eodem. faeit. c. 1. de vſur. lib. 6. Ioan. Calderin. in c. mandatũ. de reſc. vt in. l. 5. titul. 19. iſto libr. 8. ordin. in illis verbis, *diere a logro, o rennevo.* & ibi notauimus. fœnus nauticum vulgo appellatũ. idẽ quod vſura nautica. Hugo Donell. de hac re agit in. 1. parte tractatus de vſuris in pandectis. Qua tractat de vſura, & de nautico fœnore, de fructibus, cauſa & acceſsionibus, & Demora. illic videbis ad lectionem titulorum. C. & digeſtorũ.

c ¶ *Pierda lo que diere.* diuiſio & applicatio huius pœnæ fit ſecundum. l. fin. in frã. hoc titul. quæ in forenſib⁹ diſceptationibus eſt in practica, plures pœnas poſui in glo. rubricæ huius tit. 2. Vtrùm inquiſitores hæreticæ prauitatis poſsit de quæſtionibus vſurarijs cognoſcere? Reſpõ. quòd non. ca. accuſat⁹. §. de quęſtionibus. de hæret. libr. 6. eas enim remittere debent iudicibus ordinarijs. vt illic Ioan. Monac. Archidi. & alij notant. nam cum ex concupiſcentia pecuniæ mouere ſoleat voluntatem vi obiecti ad illicita lucra, id fieri cenſetur, vitio magis morum, quam fidei, ac proinde non errore intellectus, ſed malitia voluntatis talia prouenire creduntur: vnde relinquitur, vt eorum cognitio inquiſitorum non ſit. Si vero vſurarius aſſereret, licitas eſſe vſuras: tunc ab inquiſitoribus tanquam verus hæreticus puniri poſſet. ac pœnitenti, inter alia quoque abeiſdem iniungi, vt vſuras reſtituat, nam alioqui non ageret veram pœnitentiam. Domin. & Peruſinus in dicto capitulo. accuſatus. §. ſane. &. §. vltim. Felin. in capitulo. cum ſit generale. de foro competenti. numero ſecundo. Dominus Iacobus ſeptimacenſis propter eius ſingularem nobilitatem, literarum, religionis & morum preſtantiam epiſcopum Ciuitatẽſem & moderatorem Vniuerſitatis Salmanticenſis, meritiſsimum in tract. de inſtitutio. catholicis. c. 64. n. 3. Qui pertinaciter aſſerit nõ eſſe peccatũ exercere vſuras hereticus eſt. Clemẽ. 1. §. fi. de vſur. quia omni iure diuino, humano & naturali ſunt phibitæ vſur. vt diximus in Rub. huius tit. & in hoc caſu eſt hæreticus cẽſend⁹ aliàs ſi eſt

si est vsurarius censetur casus hæresis & aliter est puniendus. vt dixi in l. 5. *Qualquiera que diere a logro.* titul. 19. libr. isto. 8. infrà. *En engaño de vsuras.* Vsuræ basis & fundamentum est in mutuo. iuxta illud Psal. 14. qui pecuniam suam non dedit ad vsurã & Luc. 6. mutuũ date nihil inde sperantes. ca. consuluit. de vsur. tñ vt ibi habetur, vsura etiã in contractibus cõmittitur cum res venditur vltra iustũ p̃ciũ ratiõe dilatæ solutionis, præsumit enim canõ q̃ facta vẽditione emptor in continẽti soluit pretiũ, & deinde ei fuit mutuo datũ, cum augmento lucri, & ratione ipsius crediti percipit illud plus Ioan. Andr. in. c. in ciuitate. de vsu. quẽ sequũtur doctor. secundum Deci. consil. 211. col. 2. & hoc etiã dignoscitur, cũ quis vẽdidit rẽ paruo pretio, & cũ clausula pacti de retrouẽdẽdo: & vẽditor erat solitus dare ad vsuram, ex his enim cõtractus cẽsetur vsurarius & in fraudem vsurarũ factus, non autẽ ex potestate seu solo pacto de retrouendendo. & sic nõ solũ in mutuo sed etiã in cõtractu emptionis & vẽditionis committitur crimen vsuræ. ca. cõsuluit &. c. in ciuitate. de vsur. c. si quis oblitus. &. c. quodcũq;. 17. q. 4. c. ad nostrã. de emp. & vẽd. c. illoyos. de pignorib⁹. quibus iuribus, vt dixi, ius fingit mutuum licet in sua forma videatur alius cõtractus. nr̃a ergo Regia cõstitutio originaliter desumpta ex ordinamẽto Alphõsi regis Cõpluti Ann. 1386. tit. 23. l. 1. in summa dicit, cõtractũ vẽditionis ex eo vsuariũ censeri, quod fuerit appositũ reuẽdẽdi pactũ, aut rẽ vendi rã, redimẽdi pretio intra certũ tẽpus restituto: vel post certũ diẽ, & nõ prius restituendo, modo actũ sit, fructus rei vẽditæ interim dũ nõ redimitur ad emptorẽ nõ pertinere. ex qua summa & lege iuxta sensum apertiorẽ deducitur, alterũ ex duobus cũ clausula de percipiẽdis fructibus ab emptore, efficere cõtractũ vẽditionis vsurariũ. nẽpè vel pactũ redimẽdi, aut retrouẽdẽdi intra certũ diem restituto pretio. vel ita cõceptũ, vt post certũ tẽpus liceat vẽditori & nõ prius pretiũ reddere rẽq; ipsam habere. Sed vr̃ in pręsenti lege re, pbatũ pactũ redimendi seu retrouẽdẽdi intra certũ tempus illicitũq; esse p̃tio reddito. tñ iustissimũ est cum fiat iusto pretio, sitq; fauorabilis vendĩtori, ap, pbatusq; sit contractus à iure canonico cui est stãdum in hoc crimine vsuræ. igitur vr̃ legẽ istam sustentati nõ posse. Vñ in uestigare oportet rationẽ huius legis. Quare ex pacto retrouẽdendi velit, contractum vẽditionis vsurarium esse, vt euitemus antinomiã. Respondendum est. ex eo contractus illicitus præsumitur, quia simul cum pactione redimẽdi fuit apposita clausula de percipiẽdis fructibus ab ipso emptore interim dũ res ipsa non redimitur. ibi. *Y entre tanto aya los fructos de la cosa vendida.* Sed cũ ista cõditio ,ppria sit pacti de retrouẽdẽdo, siquidẽ ante redẽptionẽ emptor fructus omnino percipit sibi, nec eos cõputare tenetur in pretiũ. l. 2. & ibi docto. C. de pactis inter empt. & vend. ergo contra tex. & solutionẽ. Sed est dicendum, Conditionem à iure cõtractui etiã absq; expressione cõuenientẽ, si tamẽ ea expressa, & scripta fuerit, in cõtractibus præsertim suspectis inducere fraudis præsumptionẽ. iuxta Bal. sentẽtiã in. l. 3. versi. quid si in instrumẽto. C. plus vale. quod agitur. Felin. in. c. si cautio. nu. 70 de fid. instru. Couar. libr. 3. Var. resol. c. 8. nu. 6. ex varijs enim & diuersis coniecturis contractus ceu vsurarius à iudice discreto cuius arbitrio relinqui

otra vez a logro que pierda la mitad de sus bienes: y sea la tercia parte para el acusador: y las otras dos partes para la nr̃a camara. E si despues q̃ algũo fuere cõdenado en esta pena segũda q̃ rescibio fuere fallado q̃ dio otra vez a logro que pierda todos sus biẽes: y se partan como dicho es. Y los contractos vsurarios q̃ son hechos, o fasta aqui q̃ no son pagados y hã rescebido los q̃ dieron mayor quãtia de la que dierõ y les fincare alguna quantia por razon dellos q̃ seyẽdo fallado q̃ han rescebido lo q̃ dierõ o prestaron q̃ no puedã auer mas. E porq̃ algunos no dan derechamente a vsuras, mas fazẽ otros cõtractos en engaño de las vsuras[a]. Tenemos por bien que si alguno vendiere a otro cosa

tur,iudicabitur.argu. c.præterea.de testi.l.3.§.1. ff.de testib.ex Corn.consi.4.lib.1.qui hanc consideratione iudicis arbitrio relinquit.cuius sententiam fuit sequutus Couar.in libr.3. Variarum resolu.capitul.8.nu.4.versi. Cæterum ad sedandum.fol.209.& ex Augusti.Beroio.in.cap.ad nostram.num.35.& numer.45.cum sequent,de emption.& vendi.& Cæpol.in tract.de simulation. Contractus præsumptio.8.&.9.colliges cõiecturas ad præsumendum vsurarium.eoque tract.præsump.15.notabiliter dixit Cæpol.quòd si quis vẽdat fundum,qui fuit maiorum suorum,cum alios multos haberet,cum pacto de retrouendendo,id quidem quod fuit maiorum, auget suspicionem simulationis:& quòd potius sit contractus pignoris,quàm venditionis,quia veresimilius eam venditor retrahet propter affectionem per.l.si in emptionem.ff.de minori.& si hunc animum non habuisset,potiùs alias res quas habebat vendidisset arg.l.lex quæ tutores.ff.de administr.tuto.l.magis puto.§.ne passim.ff.de reb.eorum. Tiraquell. reputat dictũ Cæpol.notand.in tract. de retract. lib.1.in præfatione num.37. Colligitur etiam fraudis præsumptio si apponantur clausulæ insolitę, quæ potius fraudis præsumptionem præseferunt quàm contractus validationem,vt si diceret in cõtractu vendidit & tradidit vere & non in fraudem vsurarum,vt fieri solet sæpissimè in instrumentis ex quibus verbis instrumentum magis præsumeretur suspectum secundum Bald.in.l.emptione. versi.quod si in instrumento.C. plus val.quod agitur.Ioann.Imol.in.cap.ad nostram. ad finẽ.de empt.& vend.Cæpol.de simulatione contractus præsumptio.9.num.48.per gloss.quam reputant singul.in.l.si quis sub cõditione.ff.de cond.insti. ad hoc quòd Cautiones & clausulæ insolitæ fraudis præsumptionem. Quam ipse Cæpol. in dict. tract.præsump.26.num.80. dixit nota.Iaso.in.l. testamentum.colum.fina.C.de testam. Hyppol. in.l.de minore.nume.13.ff. de quæst. Angel.in.l. pen. C. de euicti. Petrus Gerard. singul.77. vbi additio.quam plures commendantes adducit.Rolandin.Valle consi.39.column.penul.numer.30. Hierony.Grat.consi.11.num.22.lib.2. in quo responso ponit plures coniecturas ad dignoscẽdum contractum vsurarium esse.& quæ not. Boeri.cõsil.12.Hieron.Grat.consi.157.libr.2.Boeri.consi. 3. non tamen ex clausula redimendi sola, vel ex alia coniectura contractus est cẽsendus vsurarius, nisi aliæ coniecturæ concurrerent,vt in capit.illo vos.de pigno.& in.capitul.ad nostram de empti. & vend. & declarat Cæpol.de simulat. contract. præsump.10.numer. 50.quo sit clausulam retrouendendi,nisi pactum de percipiendis fructibus rei venditæ ab emptore interim dum ea redempta non fuerit fuisset in instrumento appositа,nõ efficeret contractum illicitum. vt patet in extrauag.1.&.2.de emp.& vendition. quæ hos contractus cum clausula redimendi non improbat. ¶Secundo infertur validum esse cõtractum venditionis cum clausula redimendi vsque ad decẽ annos, & quod non liceat venditori rem venditam ante lapsum prædicti temporis redimere,nisi esset alia præsumptio,vt in præsenti lege per clausulam de lucrandis fructibus ab emptore interim percipiẽdis.vt optime in declarationem huius.l.Regię expendit Couar.in lib.3.Variarum resolutio.capit. 8.num.8.versi.super est tamen.vbi refert tenẽtes contrarium.nam communis est in oppositũ imo ex eo solum non est contractus censendus vsurarius ex quo adiectum sit pactum venditioni, vt venditori liceat post decem annos non prius rem venditam oblato pretio restituere.Ioan.fab.in.l. fina. C.de pact. pign.Bald.in capitul.1.de feudo dat.in vicem leg.Commisso.Cæpol. de simulat. contract.præsump.10.Iaso.consi.153.lib.4.Tiraquell.libr.2.de Retract.§.1.gloss.2.numer.67.vbi alios adducit,insinuans hanc opinionem communem.de quo ar.per Tiraquell. vbi suprà fol.327. lib.2.in princ.num.30.Ioan.Methymnen. de restitutione.capi. de censu temporali determinata temporalitate.fol.168.colum.2.Conrad. de contractibus. quæstion. 80. vtrum emptio redditus existens de se.Augusti.Beroi.in capit. ad nostrã. num.34.de emptio.& vendi. ¶Pactum de lucrandis fructibus quòd non sit contra ius imo secundum ius,quia fructus pertinent ad emptorem durante contractu ante redemptionem,tradit Boeri.decis.33.numer.34.& ibi respondet ad.c.ad nostram.de emptio.& vendi.idem in consi.20.casus talis est: *le Doyen & Chapitre.* ¶Quæri etiã potest de difficili quæstione an ex pacto de retrouendẽdo,dominium in venditorem,oblato pretio,ipso iure transferatur? Sit responsio,pactum si apponatur verbis directis soluto pretio etiam sine noua traditione redit dominium ad primum dominum,taliter quòd etiam rei vẽdicari possit à quocunque tertio possessore. ista est magis communis opinio secundum Iaso.consil.128.num.4.lib. 4.& Ioan.Orosc.in.l.ab emptione.column.penu.35.ff.de pact. Andre. abexea in libro de pactis num.568.versi.2.ampliatur.pag.365.Antoni.Burgensis in capit.ad nostram.colum.17. de empt.& vend.num.60.Deci.consi.614.numer.4.Anton. Rubeus Alexan.consi.58.colum.2.Socin.consil. 80.column.1.lib.3.Masuerus in pract.titul.de retract.num.4.Tiraquell.de retract.lib.1.§.1.gl.7. num.7.Couar.lib.3.Variarum resolut.cap.8.numer.3.versicul.Cęterum vtcunque sit.Pauli Castrensis fuit opinio in.l.si cum venderet.ff.de pigno.

gno.actio.colum.2.num.6.Anani.in capitul.conquestus.de vsur.colum.3.& maxima æquitate dictum Paul.Fulciri,licet dicat de stricto iure non posse defendi,asserit Grego.Lopez in.l.42.verb. *el comprador*.ad medium.titul.5.par.5. & hanc cõclusionem firmat ibi in glos.final.quo casu directa,& non vtilis rei vendicatio daretur venditori,aliàs enim non diceretur res peruenire in pristinum statum.l.voluntate.§.fin. ff. quibus mod. pign.vel hipothec.soluatur.adde Boeri.consil.3. num.26.Areti.consi.6.colum.4. ¶ Secunda conclusio pactum de retrouendendo non per verba directa sed obliqua ex oblatione sine noua traditione non transfert dominiũ cui conclusioni omnes cõsentiunt secundum Orosci.in dict.l.ab emtione num.35.ff.de pact.Cuman.in.l.1.ff.de donatio.Tiraquell.in tract.de Retract.lib.2.§.1.glo.7 numer.12. ¶ Tertia conclusio pactum de retro vẽdendo verbis directis quemadmodum fieri solẽt pacta legis commissoriæ, & addictionis in diem, ita scilicet,vt restituto, seu oblato pretio venditionis quandocunque, vel intra certum aliquod tempus res sit inempta,aut verbis similibus, statim restituto,vel oblato pretio resoluitur contractus,transitque dominium in venditorem ipso iure & citra aliam traditionem secundum communem positam vbi suprà conclusione prima.quam dicit communem Rogeri.de Mota in rep.l.traditionibus.nume.54. C.de pact.fol.paruo.42.col. 4.versi.secundo est aduertendum in quantum tã git. Sunt tamen multi qui firmant communem esse in contrarium imo huius pacti potestate dominium ipso iure,in venditorem non transferri. vt Alexand.consil.10.libro.1. cum alijs citatis ab Andr.Abexea in lib.pactorum num.567.versic. 2.ampliatur.ibique dicit hanc opinionem communem.Tiraquell.de retract.lib.2.§.1.glo.7.numer.12.vbi alios etiam plures hanc opinionem tenentes communemque asserentes refert.Anton. Gomez.libr.de contractibus.capit.2.numer.29. pluribus fundamentis etiam hanc partem tuetur adducens pro ea.l.42.titul.5.part.5.quorum assertioni standum non est.nec placet Do.Couar.lib. Variarum resolution.capit.8.nume.3. & Orosc. in dict.l.ab emptione.colum.fin.ff.de pact.inibiq; intelligit optime Regiam legem. nempè eam legem de pacto loqui,quod verbis obliquis conceptum est,redditionis siue restitutionis, deinde & secundo quamuis lex illa dicat, teneri emptorem,modis omnibus,ad rem reddendam, non tamen negare,dominium aut directum, aut vtile, ipso iure transferri, possunt enim illa,de nuda traditione intelligi,ad quam emptor teneatur. ¶ Infertur quòd ex acquisitione facta per pactum redemendi seu de retrouendendi cum dominium directum & vtile ipso iure transferatur oblato pretio,vt dictum est, non deberi gabella, sicut non debetur ex pacto legis commissoriæ,& adiectionis in diem.vt tenet Petrus Iacobus de Aureliaco in pract.titul.de actio.in rem,quæ pro rei emphiteu.quæ eccidit in commissum compe.Guid. Papę decis.48.Guilielm.de Cuno Bald.& Alberic.& Iaso.colum.penul.in fine in.l.ab emptione.ff.de pact.idem Iaso.in.l.fin. quæstion.20.& quæstion.21.C.de iur.emphy.Boeri.consil.3. numero.27. & in contractu census redimibili,tenet Fernand.Michac.nihil allegando in controuersis frequent.capitul.11.num.16.quia pactum fuit ab initio appositum resolutiuum, vnde fingitur non contractum,& nullum ius quæritur emptori secundum Guilielm.& Bald.per tex.ibi in.l.2. C.de pact.inter emp.& vendi.sic ergo cum contractus sit vnus debetur vna gabella,non autẽ ex resolutione,quæ non est contractus, & sic ex ea non debetur gabella.Iason.in.l. Barbarius.ff. de offi.prætor. Angel. in.§. fin. insti. quibus mod. tollitur obligat.Paul.Alex.& Areti.in.l. Pomponius.§.1.ff.de acqui.possess.singulariter Boeri. decis.182.& per supra dicta.numer.39. & in consuetudi.Bituricens.tit.de consue.feu.§.18. versic. sed an ex venditione.quanuis ex resolutione deberi gabella firmet & male Iacob.de Sanct.Georgio in tract.de Roydis seu operis num.35. colum. 10.versi.per prędicta infertur & Hieroni.Paul.in lib.prouinciali ecclesiæ Cathedrali.versi,vendita fuerat.fol.43. ¶ Quæritur facultas redimendi seu pacti de retrouendendo possit alteri cedi & trãsferri? Respon. cedi posse.Rom.in.l.1.§.fin.ff.noui oper.nunciati.vbi Iaf.late Barb.consil.52.cart. 6.lib.1.Deci.consil.164.in fin.Dicit communem Hiero.Gratus respons.157.colum.3.num.15.libr. 2.Paul.Castrens.consi.1.videtur dicendum quòd prædictus Christophorus.lib.2.Tiraquell.de retract.lib.1.§.26.glos.3.num.42.quæ nullum aliũ contra suum morem citat præter consi. Pauli.de quo suprà.& per eum vid.rationem dubij. ¶ Præterea est dubium an præscribatur pacto redimendi & quanto tempore? Respondendum est regulam approbatam esse à nostris doctoribus prescribi posse istud ius reuendendi tempore longissimo triginta annorum quando dictum fuit in contractu quòd posset rem retrahere quandocunq;. Angel.consi.55.colum.2.cum pluribus citatis ab Anto.Gomez in libro de contractib.capit.2.numer.28.Balb.de præsc.4.part.5.partis prin.quæs. 3.vbi hanc censet communem opinionem.& est opinio communiter recepta vt testatur Boeri.decisi.182.num.4.& dicit,quod communiter in curijs seruatur.& in consuet.Biturí.tit.de præsc.§.1. glos.1.quæstion.fin.licet contrariam sententiam

teneat Anto. Gomez vbi supra per aliqua fundamenta ad quæ ex mente prædictorum tenẽtium communem responderi possunt. & tenet etiam Fabian. à Monte. de emptio. & vend. 3. quæsti. 7. principalis. Barba. consi. 51. colum. 8. versi. capio secundum. lib. 1. vbi dicit ita fuisse consultum ab excellentissimis iuris peritis, & se quoque consuluisse apud marchiam & ita sanè etiam cõsultum fuisse per eum constat in consi. 22. fin. dubio. libr. 4. Ioa. Crot. in rep. l. nemo potest. chart. pen. col. 1. versi. nota etiam quòd per hęc verba. ff. de lega. 1. Alciat. in. l. petens. 7. in glo. 1. in fin. C. de pact. vbi hanc opinionem dicit ęquiorem & conscientiæ aptiorem, & rursus in Rubri. de præsc. nume. 64. cum multis sequentibus. vbi dicit hãc opinionem tanquam æquissimam esse tenendam in practica. Cassan. consi. 11. per totum & in consuetud. Burgundi. rubric. 4. *De reutes vendues à rachapt.* §. 1. glos. 1. colum. 2. versi. limita hanc. foli. 203. Tiraquell. plura ad vtramque partem congerit libr. 2. de retract. §. 1. glo. 2. vbi hanc sententiam confirmat ex pluribus nu. 15. cum seq. & ante eũ Ioann. igneus vir sine iniuria aliorum Doctissimus. in. l. in cognitione. à num. 76. versicu. in textu ibi semper. fol. 80. colum. 4. cum pluribus sequentibus, ex quo poteris facere magnam repetitionem & opiniones has pugnantes concordare. Tamẽ ipse vltimam veriorem iuris esse sentio ex pacto contrahentium dicentium quandocunque &c. prout in formulis cõmuniter inscribitur à notarijs. pro qua sententia est. l. 2. C. de pact. inter emptorẽ. & vendi. ibi, pretium quandocunque. sing. secundũ Boeri. decis. 351. num. 2. tum quia implementum conditionis ante eius aduentum temporis lapsu præscribi non potest. l. hæc conditio. 1. ff. de condi. & demonst. tum quia contra præscriptionem legis possunt partes contrahere vt res vendita nõ alienetur, vel ius tale non præscribatur in perpetuum. l. quod si nolit. §. si quæritur. ff. de ædilit. edict. vbi in perpetuum potest quis se obligare. l. si finita. in princ. ff. de dam. infect. ibi, Si vero sine conditione diei stipulatio interposita fuerit. Si quidem ex conuentione quandocunque fuerit commissa, ex stipulatu agitur. dixi in meis respõsis lib. 1. Dubi. 232. vbi plures quæstiones resolutas inuenies in hoc pacto de retrouendendo, ne iterum repetam cum Deo duce cito in lucem proferam subsisto. ¶ Et est notãdum quòd si cõtractus dicatur illicitus & vsurarius, vt si in pignore esset appositum pactum legis commissoriæ, quod reprobatum est. capit. significante. de pigno. l. fina. C. de pact. pigno. tunc enim non obstat præscriptio triginta annorum, nec alia quęuis. per cap. 1. tit. de feud. dato in vicem legis commiss. vbi Bal. colum. 1. in verb. quandocunque. inquit. singulariter not. hunc text. quia quando in pignoribus est appositum pactum legis commissoriæ, tunc odio creditoris nullo tempore præscribitur iuri offerendi. vbi post eum notant idem Aluarot. colum. 1. Alexandri. column. 2. Roman. in. l. 3. ff. de acqui. hæred. & ibi Francis. Areti. colum. 2. versi. illud etiam scias. Balb. in tract. præsc. in. 2. quæsti. 4. part. 5. princ. paulo ante finem. cum alijs citatis per Andr. Tiraquell. de retract. libr. 2. §. 1. gl. 2. nume. 33. ¶ Contractus autem non præsumitur illicitus & simulatus nisi probetur. l. sed si maritus in fin. ff. qui & à quib. cap. fin. de renuntiatio. lib. 6. l. quamuis. cum glo. C. si quis alt. vel sibi Tiraquell. de retract. lib. 1. §. 26. glos. 1. num. 32. l. 40. & ibi Gregor. Lupus. verb. prouado. titul. 11. part. 5. fol. 72. & allegans contractum vsurarium tenetur probare. l. patronus. ff. de probat. Gregor. Lupus vbi suprà. probabitur tamen indicijs & coniecturis. capit. cum in diœcesi. de vsur. & in hac lege Regia. & vt tradit Iaso. in. l. in illa. in fin. ff. de verb. obliga. Alexand. consil. 46. libr. 3. Bart. Cæpol. in tract. de simulatio. Cõtract. vbi inscripsit. 26. præsumptiones. Hierony. Grat. respons. 157. colum. 1. num. 2. libr. 2. qui ponit tria requisita ad probandum contractum vsurarium insimul fore necessaria concurrere, quæ per eum sunt videnda & à mè suprà exposita fuerunt. ¶ Circa hanc legẽ est dubium, Petrus dat pretium Seio tẽpore messis, ad emendum granum vt certæ mensuræ sibi denturin paschate resurrectionis quia secundum communem cursum fere omnium regionum, granum solet esse in maiori pretio circa festum resurrectionis quam messium tẽpore, & hoc est inspiciendum, an contractus sit iudicandus vsurarius? Videtur dicendum propter certitudinem maioris pretij iudicandum esse talem contractum reprobatum & vsurarium. quæ ex consuetudine regionis est sumenda huiusmodi certitudo valoris capitul. certificari. de sepultur. l. 1. ff. de flumi. §. si aliqua ęstate. facit in argumẽtum. quòd quamuis quandoque contrarium contingat, quòd vide licet minori pretio est de raro contingentibus, & lex inseruit ad ea quæ sunt frequentiora. l. nam ad ea. ff. de legib. capit. erit. 4. distinct. tenet Hostien. quem sequitur Ioann. Andr. in capitul. fin. de vsur. colum. 2. dicendo, caueat ergo contrahẽs, ne huius verbi mentem offendat, & sic emat de tempore ad idẽ tempus in qualitate, puta, de ęstate ad ęstatem, de vere ad ver, vel aliud tempus de quo non lædat conscientiam, aliàs in animæ iudicium ad restitutionem inducetur suprà. capitul. consuluit. clericis autem omnino sunt illiciti tales contractus, quibus non licet emere carius. nec cleri. vel Monach. capitul. 1. 88. distin. per totum. hactenus ille. ad idem Sylvest. in summ. verb. vsu

ra.2.quæſtion.8. intelligens iſta eo caſu,quo iſte modo nolebat emere iſta,ſed in paſchate, nam ſi nunc volebat emere,ſed ad inſtantiam amici petentis pecuniam mutuo ſibi dari. dicendo dic vt ſuprà verb.vſura.1. quæſtion.23. ad prædict.opi. Ioan.Andre. quæ fuit Hoſti. in dicto capitulo.fin. adde Marc. Anto.Nattam conſili.369. numer. ſecundo. &.3. libro ſecundo. Quis vendidit mercem vel rē pro eo pretio,quod erit valitura in termino aſsignato ad ſolutionem faciendam eſt dubium,an contractus ſit vſurarius? Reſpond. quòd ſi incertitudo maioris,vel minoris pretij ineſt tempore contractus,quod erit licitus,quia eſt probabile dubium ex.capitul.in ciuitate.de vſur.& quæ dixi in quæſtione ſupra proxima. & per ea quæ not. Baptiſta in ſum.Roſella verb.vſura.§. 32. de eo qui mutuauit frumentum,vt ei reddatur tantumdem tēpore ſolutionis,&.§.34.de illo qui mutuat frumētum antiquum ad renouandum,vt ei in termino ſolutionis reddatur nouum.vt quotidie fit.in hoc enim mens contrahentium conſiderāda eſt,nam ſi triticum mutuatum eſt bonum & non corruptum quamuis faciat ad conſeruationem non erit vſurarius & propter incertitudinem pretij tempore ſolutionis quamuis carius valeat excuſatur, cum minori etiam potuit valere, vt ſæpè contingit capitulo conſuluit. cum ſimi. de vſur. vbi ex intentione prouenit vſura.& ratione dubij euentus iuſtificatur contractus. capitul.in ciuitate capitul.nauiganti. de vſur.ad quorum text.intellectum vltra alios vid.Domini. Sotum libro ſexto. de iuſtitia.& iur.quæſtione quarta.articulo ſecūdo.pagin.547.Silueſt.verb.vſura.2.quæſtione.2. Conrad.de contractib.quæſtion.39.&.quæſtion. 94.verſ.tertius caſus.& verſ.quintus caſus.& notabis quòd vbi in contractu ponitur rei æſtimatio de cuius natura eſt transferre dominium, in dubio inducit emptionem &venditionem. Cōrad. dicto tractat.de contracti. quæſtion.91.verſicul. ſecunda concluſio.gloſſ.in.l. ſi inter virum.C.de iur.doti.pro qua citat plures concordantias Andre.Tiraquell.de retract.lib.1.§.1.in gl.14. num. 20.& Deci.in.l.ex conuentione.notabil.fina.C. de pact.vbi limitat.4.modis. Quid autem de pacto legis commiſſoriæ appoſitum in pignore,nēpè ſi tibi non ſoluere pecuniam mutuo datam pignus permaneat apud te pro eo pretio? Certè huiſmodi venditio ſeu emptio eſt illicita.c.ſignificante.vbi Collect.& doct.de pigno.Anto.Negu ſant.de pignoribus.4.part.principali in princ. Andre.Tiraquell.latiſsimè de retract.libr.2.§.7.

alguna : y puſiere cō el de gela tornar

gloſſ.4.num.128.verſi.24.quæro. vbi dicit quòd iuramento non confirmatur talis contractus.quā uis Bartholomæ.Socin.in tract.reg.cum fallent. regul.339.fallent.8. indeciſum reliquerit,& huiuſ modi pactum legis commiſſoriæ habet locum cū interponitur cum fideiuſſore vel alia tertia perſona.text.inſignis in.l.Titius cum mutuos.ff.de contrah. emp. &illic Bart.Bal.& Salic.Pano.in dict.capitul.ſignificante.nu.6.de pigno.Alexander conſi. 178. nu.7.lib. 7. Neguſant.de pignori.loco iam citato.nu.6.verſi.quarto.fallit.Angel.verb.pactum. §.20.verſic.vtrùm poſsit fieri. Silueſt.eo.verb.q. 14.particul.4.qui in dicto caſu tenent,huiuſmodi pactum legis commiſſoriæ iuramento firmari. & Neguſant.vbi ſuprà verſic.tertio amplia.col.2. cum alijs multis in fauorem huius ſententiæ congeſtis per Andr. Tiraquell.vbi ſuprà num. 120.Si enim verus conſenſus tam ementis quàm venden tis in præmiſſo contractu interuenit, & valor rei pignoratæ iuſtus,cum ibi ceſſet præſumptio vſuræ crederem validum eſſe tale pactum, & ſit in fauorem debitoris iurantis, ſeruariq; poteſt à debitore ſine peccato,ſeruandum erit.capi.2. de pact. nec ſit contra ius naturale,cum creditor nō ſit locupletior factus, nec pauperior cum pretium iuſtum rei ſuæ habeat.quia qui pretio fruitur, non minus habere intelligitur,quam qui principali re vtitur & fruitur.l.quia.ff.de vſufruct. & ibi gl. citat leges concord.tum etiam quia cōtractus in dubio licitus, & non vſurarius eſt præſumendus.l. merito.ff.pro ſocio ad Segur.in.l.3.§.fin.num.8. in meis additis dixi.ff.de liber.& poſthu.& ſuprà hac gl.in verſi.contractus autem.tum etiam probatur quia pactum legis commiſſoriæ gratia & rogatu debitoris, abſq; voragine creditoris hoc eſt vſurarum valet.Ioan.Lup.in.ca.per veſtras.in.5. not.de donat.inter vi.& vxo.præterea quòd prędictum pactum iuramento firmetur tenet Barto. Brixienſ.in.quæſ.12.dominicali.incipiē.quidam accepit mutuam pecuniam.& Fredericus Senenſis conſil.140. punctus quæſtionis.verſi.item pactum legis commiſſoriæ.& eſt opinio communiter recepta in.ca.ſignificante.de pign.ſecundum Marcum.Anto.in tra.de virtute iuram.§.81.nu. 147.iſta opinio eſt intelligenda quādo ceſſat præſumptio vſuræ ex parte creditoris per præmiſſa, & quando pactum eſſet appoſitum quòd res maneat vendita pro iuſto pretio. Prior vero opinio quando hæc requiſita ceſſarent,quia cum ſit contractus inualidus,& iuramentum ſuper eo interpoſitum erit inualidum.quia qui primitiua inficit,

fi haſta cierto tiempo le diere el precio

del: o que non pueda dar el precio que rescibio fasta cierto tiẽ po[a]. Y entre tanto aya los fructos y esquilmos de la cosa vendida que el tal cõ tracto sea entendido ser fecho en engaño de vsuras. Y porende mandamos que mostrando el vende dor como ouo conel comprador el departimiento y postura que dicha es que pueda cobrar la cosa que vendio pagando el precio que rescibio por ella del comprador. Y que le sean cõ tados al comprador los fructos y esquilmos de la cosa vendida que ouo de la su vendida del tiempo que la tomo enel precio que le ouiere de tornar al vendedor: y porque los que dã a vsuras y fazen contractos vsurarios lo hazẽ muy encubiertamẽte : porque por

a ¶ *O que nõ pueda dar el precio que rescibio hasta cierto tiempo.* fortè litera. o. disiunctionem denotans: debet esse litera. y. coniunctionem adnotans, & sic copulatiua sit, & sensus erit, quòd si aliquis emit aliquam rem cũ pacto reemendi seu vt vulgariter dicitur, de retrouendẽdo. & adijciatur cũ eo, quòd vẽditor vsq; ad certum tẽpus non possit præstare pretium, & interim durante dicto tempore lucretur fructus, contractus præsumitur vsurarius, & censetur pignoratitius eiusque naturam sortitur contractus pignoratitij. taliter quòd emptor imputabit fructus in sortem principalem, acsi esset pignus, non tamen erit astrictus pœna vsurarij, & est hic alius casus, à casu, quando in venditione interuenit pactum de retrouendendo, & minoritas pretij, & emptor erat solitus fœnerari, quæ coniecturæ inducunt contractum illicitum & vsurariũ quæ tria sunt insimul necessaria concurrere ad iudicandum contractum vsurarium. vel aliam vrgẽtem præsumptionem. secundum communem teste Hiero. Grat. respos. 157. num. 2. lib. 2. vbi alios ad idem citat. Cyn. & Salic. in l. ab emptione. C. plus vale. quod agi. Hostien. in summ. de emp. & vend. §. qualiter rescindatur. Laurent. Rodulph. in capit. consuluit. quæstion. 9. de vsur. Cæpol. in tract. de simulatio. contract. 6. casu principal. nu. 109. versi. vnde in hoc diligenter est aduertẽdum. & ista opinio est magis communis secũdũ Alex. quem refert Deci. consi. 167. colu. 2. versi. Solum superest. libr. 1. quamuis contraria opinio, quòd sufficiat modicitas pretij cum pacto de retrouendendo quamuis non sit solitus fœnerari, arguat contractum vsurarium. tenet glo. in ca. conquestus. in gl. fi. de vsur. opinionem cui? dicit magis communem Alex. consil. 46. colum. 1. lib. 3. Thom. Ferrati. caut. 17. Deci. in dict. consi. vbi alios refert consilio. 167. nu. 1. vbi plures refert & etiã dicit magis communem Hiero. Grat. dict. responsi. 157. n. 1. & vltra ipsum dicit magis communem referendo alios plures doct. Marco. Antoni. Natta. consi. 198. nume. 8. lib. 1. Matthæ. Afflict. decisi. 65. referens cõsilium regium ita iudicasse. nam si esset pretium ita exiguum, quòd valeret res vltra eum plus dimidiam, computato onere redimendi, quod facit rem minoris æstimationis, vt suprà diximus & traditur per doct. in cap. ad nostram de empt. & venditio. Laurentius Syluanus consi. 22. col. 4. num. 6. esset contractus pignoris, vt præmisimus, ac hoc casu procedere poterit ista secunda opinio cõmunis. etiam si solitus non esset fœnerari. ¶ Dubitatur an pœna & prohibitio huius legis comprehẽdat mulieres, cum dicat *que si alguno*, & non dicit, *o si alguna*, & materia sit pœnalis? Respon. cum materia sit indifferens quæ vniformiter contingit masculos & fœminas, comprehendit genus masculinum fœmininum. Bart. in l. 1. ff. de verb. signifi. gloss. in c. generali. de electio. libr. 6. gloss. simi. in clem. 1. verb. homines. eod. titul. glo. in clem. vni. de consang. & affini. Archidia. in. c. si quis suadente. 17. q. 4. & sic pœna. l. 3. titul. 1. lib. 5. ordi. suprà afficit mulieres quamuis tãtum loquatur per verbum

bum masculinum *acaesce que algunos*. vbi notaui, & ita practicatur contra mulieres contrahentes secundum matrimonium viuente primo marito, & ab episcopo castigantur post editionem sacri Cõcilij Tridentini maioribus pœnis nam flagellantur publicè cum mitra, & mittuntur in exilium ad tempus quinquẽnij, ad triremes, si sunt masculi. fœminę vero extra locum cõmissi delicti, qui domini episcopi procedunt cõtra sic contrahẽtes, ex officio sanctæ inquisitionis quia est præsumptio, quod non bene sentiũt de sacramẽtis ecclesię.

falleſcimiẽto q̃ prueua no ſe pueda encubrir la verdad. Tenemos por bien que ſe pueda prouar deſta guiſa[a]. Que ſi fueren dos: o tres o mas los que vinieren: dizien do ſobre jura de los ſanctos euangelios q̃ reſcibieron algo de alguno a logro q̃ vala ſu teſtimonio maguer que cada vno diga de ſu fecho: ſeyendo las perſonas tales que entienda el que lo ouiere de librar que ſon de veer creer. Otroſi auiendo algunas preſumpciones y circunſtancias porque vea el q̃ lo ouiere de juzgar que es verdad lo que dizen. Pero porque

a ¶ *Se pueda prouar deſta guiſa.* Nota modum probandi vſuram per teſtes ſingulares, & deponentes in facto proprio, & vt ſuſpicio ceſſet nõ debent quic quã conſequi, ſed camera Regis. vt habetur infra, ibi. *mas eſta pena que ſea para el derecho que perteneſce a nueſtra camara y al que lo accuſare.* vt originaliter habetur in. l. 1. titul. 22. in ordin. Regis Alphonſi compluti Ann. 1386. licet in præſenti lege deficiat verba, *y al que lo accuſare.* Similis modus probandi contra iudices dona recipientes habetur per Regem Alphonſum huius uoſtræ legis conditorem in dicto ordinamento Complutenſi. l. 2. & l. 3. titul. 20. *de la pena de los judgadores y de los alguaziles que toman dones &c.* cuius verba dict. l. 1. ſunt, *mandamos que ſe pueda prouar en eſta manera, ſi fueren tres, o mas, los que vinieren diziendo, ſobre jura de los ſanctos euangelios que dieron algo ad julgador, que vala ſu teſtimonio, maguer que cada vno diga de ſu fecho, ſiendo las perſonas tales, que entienda el que lo ouiere de librar que ſon do creer. Otroſi auiendo ende algunas otras preſumpciones & circunſtancias porque vea, el que lo ouiere de juzgar que es verdad lo que dizen, Pero por que los omes non ſe mueuan con cobdicia a dar teſtimonio contra verdad, mandamos que tales teſtigos como eſtos no cobren aquello que dixieren, que dieron. Saluo ſi lo prouaren por prueua complida.* Ex his ergo collige conclusionem quòd propter difficultatem probationis quia vt in plurimum ſecretæ dantur vſuræ, & dona creditori, vel iudici admittitur probatio minus idonea per teſtes ſingulares & deponentes de ſuo facto, dum tamen iudici viſum fuerit, quod ſunt perſonæ bonæ fidei & famæ, qnæ aperient veritatem. arg. l. 3. §. 1. ff. de teſti. capi. præterea. de teſti. & ſiciũctim cum dictis teſtium ſingulàrium requiruntur indicia, quia q̃ iure admittuntur teſtes ſingulares carentes ſuſpicione, non aliàs. quod eſt memoriæ cõmendandum quãdo teſtes ſingulares admittuntur à iure. de quo per Hippol. in ſingu. 114. vulgatum & tritum eſt apud omnes quòd teſtes ſingulares non probant. idem Hippoly. in pract. criminali. §. diligenter. num. 14. verſi. item etiam ſcias quòd prædictæ gloſſæ. vſurarius de vſura cõuinci poteſt per famam, teſtes ſingulares & alia argumenta gloſſ. ſingul. in capitul. cum in diœceſi. verb. manifeſtos. de vſur. ſecundum Panorm. ibi. Fulgoſi. conſi. 138. colum. 2. verſic. viſis præcepto. Domini. in capitu. 1. §. & quia. colum. fin. de vſur. libr. 6. tradit Soci. Iunior conſili. 99. colum. 5. nu. 17. cum ſequ. libro ſecundo. Nell. in tract. de teſtibus numer. 187. additio. Panormi. in capitulo licet ex quadam. nume. 8. in verb. reddit. de teſtib. Alexand. in. l. dictantibus. numero quarto. C. de teſtam. Aym. conſi. 6. numer. 102. tum etiam quia teſtes deponentes ad eundem finem adminiculãdo & coadiuuando dictum ſuum licet vnuſquiſque in genere deponat facit fidem, vt ſi vnus deponit de confeſsione facta in præſentia partis, & alius deponat de confeſsione facta in præſentia partis in alio loco. iſti teſtes iunguntur, ſimul vt faciant plenam probationem. Paul. conſi. 333. viſa petitione. & in conſili. 280. viſo proceſſu. & Laurenti. Syluanus conſilio ſecundo. numero. 12. qui omnino eſt videndus defendens iſtud dictum ſingulare reprobatum a Iaſo. in rep. l. admonendi. colum. 90. ff. de iure iur. tamen eum defendit Frãciſc.

los hombres [a] no se mueuan con cobdicia a dar testimonio contra verdad. Mandamos que los tales testigos como estos no ayan ninguna cosa desto que dieren su testimonio: saluo si lo quisiere prouar por prueua complida. Mas esta pena que sea para el derecho q̃ pertenesce a la nuestra camara, y al que lo acusare[b].

¶ *Ley. II. Que las cartas que se hizieren entre Christianos y judios no valan.*

EL Rey don Alonso nuestro progenitor ordeno en las cortes que hizo en Madrid quando cumplio quinze años: que los escriuanos publicos que fiziessen cartas de deudas entre Christianos y judios: aunque vean fazer la paga al Christiano de toda la quãtia de que suena el deudo porque se presume que lo da a logro que põga en la carta el logro que lleua a razon de tres por quatro al año[c]: y qualquier escriuano que de otra manera fiziere la carta que peche. c. marauedis dela buena moneda por cada carta que hiziere para la cerca do esto acontescie-re: y la carta no vala y el judio pierda el deudo si de otra manera lo diere.

a ¶ *Los hombres.* Homo proprie ille est dicẽdus, qui iudicium & discretiõem rationẽq; habet, nam qui iudicio rationis caret non est hõ, nec debet dici homo. ca. si homo esses. 27. quæstio. prima vbi glo. 1. Panorm. in capit. prudẽtiam. in prin. de offi. delega. notans, q̃ homines sine scientia non sunt homines, sed effigies & picturę hominũ. l. 1. ti. 13. part. 1.

b ¶ *Camara y al que lo accusare.* Hæc verba habẽtur in originali, quamuis in nostris ordinationibus vitio impressorum communiter non reperiuntur. ex quibus nota, accusanti aliquid dandum esse. & est notandum q̃ quilibet popularis poterit accusationem instituere, ex quo lex ista dat eis licẽtiam. ex notatis à Bart. in. l. lex Cornelia. §. fi. ff. de iniur. vbi tenet, quòd quãdo est aliquod crimẽ q̃ nõ cõmittitur in certam personã, tũc accusatio eius cõpetit cuilibet de populo, vt si dicat statutũ quicũq; maledixerit deo vel portauerit ymaginem, vel de nocte iuerit ad talem locũ, vel similia. idẽ notat ipse Barto. in l. 1. ff. de publi. iud. quod est sũmè notandum. & adde q̃ quando propter timorem potẽtiorum non apparet accusator ad accusandũ d̃ mortẽ occisi, q̃ hoc casu cogĩtur accusare. secũdũ Ioan. Andre. in ca. cũ in diœcesi. d̃ vsur. Specul. de accusatio. §. 1. versi. quid si null⁹. Bart. in. l. in eũ. ff. de accusation. ad materiã autẽ huius legis adde. l. 5. & l. 6. titul. 2. lib. 4. for. legum. & Mõtaluus latè in. d. l. 6. in verb. *tres por quatro.* & in verb. *el peño.* ¶ *Lex. II.*

c ¶ *A razon de tres por quatro al año.* adde. l. 6. in prin. titul. 2. libr. 4. for. legum. Sed cum lex diuina reprobet vsuras, vt ibi dicit Montalu. in glossa prima & latius dixi in gloss. rub. istius titul. nullo pacto à principibus lege statui potest, vt etiã Iudæi dent mutuum sub vsuris. & sic prohibitæ sunt in l. 3. infrà.

l.3.infrà.eod.capit. post miserabilem. & capitul. quanto. de vsur.

¶ *Lex. III.*

a ¶ *El logro es muy gran peccado*]. Vtriusq; eñ testamẽti pagina est fœnus seu vsura reprobata.c.cõsuluit de vsur. dixi in glo. rubri. huius tituli. Luc. 6. mutuũ date, nihil inde sperantes.exod. 22.nec vsuris opprimes. Deut.23.non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniã nec fruges, nec quamlibet aliam rẽ: sed alieno, fratri autem tuo absq; vsura,id quod in diget cõmo dabis. vt benedicat tibi Domin⁹ de⁹ tuus in omni opere tuo in terra, ad q̃ ingredieris possidendam. & Psalm.21.qui pecuniã suã non dedit ad vsuram. cap. super eo. de vsur. sic ergo omni iure vsurę sunt prohibitæ, vnde dicit text.in clem.vnic.§. fin.de vsur.si quis in illum errorem inciderit vt pertinaciter affirmare præsumat, exercere vsuras non esse peccatũ, decernimus eum velut hęreticum puniendum. Locorum nihilominus ordinarijs,& hæreticæ prauitatis inquisitoribus districtius iniungentes,vt cõtra eos, quos de errore huiusmodi diffamatos inuenerint aut suspectos,tanquàm contra diffamatos,vel suspectos dẽ hæresi procedere non omittant. hęc ibi. Ampliat hęc prohibitio locum habere in tantum,vt pro causa etiam valde fauorabili nullatenus relaxetur.dicente Alex.3.in dict. capi.super eo. Cum vsurarum crimen vtriusq; testamẽti pagina detestetur.superhoc dispẽsationẽ aliquam posse fieri nõ videmus, quia cum scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mẽtiri multo magis prohibendus est qs ne etiam pro redimẽda vita captiui vsurarum crimine inuoluaẽ, hæc ibi. ex quo text. infertur, Papã dispẽsare nõ posse, etiam personas Iudæorum, vt licite & absque peccato vsuras exerceant vt per plura fundamenta tradit Ioan.

¶ *Ley. III. Que los Iudios y Moros no den a logro.*

¶ El Rey don Alonso en Alcala. AEra de mil cccl xxxvj.

¶ El Rey don Enrique II.en Burgos.

¶ El Rey don Iuan.I.en Burgos.

POrque se falla que el logro, es muy gran peccado[a], y vedado: anssi en ley de natura, como de escriptura, y de gracia,y cosa que pesa mucho a Dios, y porque vienen daños y tribulaciones a las tierras do se vsa:y cõsentir lo y juzgar lo, y mandar lo juzgar, o entregar, es muy gran peccado: y sin esto es gran quebrantamiento y destruymiento delos algos,y delos bienes de los moradores de las tierras do se vsa:y como quier que fasta aqui de algun tiempo aca fue vsado,y no estrañado como deuia, nos por seruir a Dios y guardar en esto nuestra anima como deuemos: y por tirar los daños q̃ por esta razon venian a nuestro pueblo, y a las tierras. Tenemos por bien: y mandamos, y defendemos que de aqui adelante ningun Iudio, ni Iudia, ni Moro, ni Mora, no sea osado de dar a logro por si, ni por otro. E todas las cartas y fueros, y priuilegios q̃ les fueron dados fasta aqui porque les fue cõsentido de dar a logro en ciertas maneras, y auer Alcaldes y entregadores en esta razon. Nos los tiramos y reuocamos e los damos por ningũos cõ consejo de nr̃a Corte:e tenemos por biẽ que no valan de aqui adelante como aquellos que no pudierõ ser dados, ni deuen

Ioan.Andr.in regul.peccatum.versi.3. quærebatur.de regul.iur.libr.6. & hanc partem veriorem esse dicit Iaso.in.l.1.col.13. C. de summ.Trini.& fide Cathol.vbi Bald. & Fulgos. enumerant aliquos casus,in quibus vsuræ sunt permissæ, quos etiam conge runt doct. in cap. conquestus.& in.ca. salubriter.de vsur. Sed si bene aduertas ad cas ibi enumeratos, constabit in illis casibus propriè vsuram non cõmitti,sed illud quod vltra sortem accipitur, tanquam interesse consistẽte in damno, vel in præsenti lucro licito cessante accipi. vt est quando mercator lucrari solitus,dat mutuam pecuniam ,certo die sibi soluendam,quo dies habebat emendas merces,in quibus solitum lucrum habuisset,tunc enim lucrum hoc cessans,poterit exigi ex pecunia mutuata,die præfixo non soluta. vt dicit Panor.in dict.cap.conquestus & in capi. nauiganti. de vsur.Anchar.in regul.peccati venia.quæsti.7. de regul.iur.lib.6.& in clem.vni.§.sanè. de vsur. Iaso.in.l.1.C.de summ.Trini.colum.12.versicul. secundo principaliter habes.inibique citat alios plures huius sententiæ.& confirmari hęc possent ex rationibus.60.quas adducit frater Bernardi.de Busto in defensorio montis pietatis.2. part.de quo monte ipse agit licitumque iudicat. & Nauar.in rep.cap.1.14.quæst.3.num.64. contra Caieta. in opusculo de monte Pietatis. & Sotum in lib.6.de iust.& iur.quæst.1.art.6.illicitum seu vsurariũ iudicantes. sed vltra eos omnino videas Bustum in dicto tract.pietatis de monte.& quòd Papa non possit dispensare vt communitas concedat licentiam fœnerandi communiter tenetur secundum Ioan.Montholoni.in prõptuario vtriusque iuris.2.part.verb.vsura.in glo.Nec vsuris oppressos.fol.325.colum.2. Angel. Clau.in summ. verb.vsura.2.§.14.Sylvest.eodem verb.in.9.§.22. latissimè Alexand. de Neuo in consi. contra Iudæos fœnerantes impresso ad fin. summæ Pisanæ,vbi refutat rationes Angeli de Castro & Magistri Galuani qui consuluerunt contrarium. Cõrad.de contract.quæst.28.tract.2.Carol.Molinę. in consue.Parisiens.1.part.tit.1.§.1.glos. 9. num. 18.quamuis aliter & male senserit Alexã.consi.1. 2.&.107.libr.2.cum alijs relatis à Fernando Loazes Archiepi scopo Tarraconensi de matrimonio regũ Angliæ dubio.2. ver. præterea & secundo in sereniss imę dominę Anglię reginæ. foli. 26.¶In tantũ quòd cõmunitas secularis vel ecclesiastica, quæ recipit Judæos in suis oppidis cum licentia & facultate dandi ad fœnus & vsuras peccant mortaliter & sunt excommunicati,& ipsi tenentur tanquàm fautores ad restitutionem vsurarum ex tali conuentione solutarum in subsidium si Iudæi non soluerint Ange.& Sylvest. in locis præcitatis.Conrad. de cont.quæst.27.Ange.verb.excõmunicatio. 5.casu.32.Anchar.consil.243.Christianissime & Illustris Princeps.Rodulph.in rep.ca.consuluit.quæstion.146.de vsur.tex.in cap.1.de vsur.lib.6.& in Clemen.vni.eod.titul.ideoque Catholici Hispaniarum Reges nostram legem singularem sanctã & moralem ediderunt.reuocando priuilegia Iudæis concessa in contrarium.& in.l.24.tit.3.de Iudæis infra hoc libr.8.ordin.& notabis Iudæũ publicum fœneratorem recipientem pro mutuo pignus minus idoneum sibi præiudicium generare secundum Angel.in.l.1.C. de pignori. rationem cuius dicti assignat Deci.in.l.creditor.num.6.ff. si certum petatur.¶Item etiam Iudæi nõ possunt retinere licite acquisita per vsuram,sed sunt restituenda accepta post legem euangelicam. Beatus Thom.in opusculo.21.& quæ tradit Conrad. lib. 2.de contracti.quæstion.24.versic.tertia conclusio.& fortè ante non licuit vt per ipsum ibi, quia vsura est contra ius naturale.secundum Aristo.& est prohibita lege diuina & humana vt Conrad. dict.tract.latissimè per plures rationes probauit quæstio.22.& propriè sumpta vsura ratione mutui est peccatum mortale.S. Thom.2.2.quæst.78. arti.

ser mantenidos: por que son contra la ley segun dicho es.E mãdamos , a todos los juzgadores y entregadores y otros officiales qualesquier: ꝺ qualquier estado, o condicion que sean: en todos los nuestros reynos: y en nuestro señorio que no juzguen ni entreguen ningunas cartas ni contractos del logro de aqui adelante. Y demas mandamos: y rogamos a todos los perlados de nro señorio ꝙpõgã sentẽcia de excommuniõ en qualquier que cõtra esto fuere y denũciẽ las ꝙ estã puestas.

arti.1. & ibi Caietan. pulchrè disserit ipse Thom. in.3.sent.distinct.37.art.6.& in opusculo.73.cap. 4.&.13.& in quodlib.3. articul.19.& in quæsti. de malo.artic.4.quæst.13.Archiep.Florenti.2. part. titul.1.cap.6.§.1.& contrarium asserere pertinaci ter,vt sæpè dictum est,hæreticum est.Clem.vni. §.fin. de vsur. Francis. episcopus Schillacens. in tract.de fide Catholica.ca.19.Gundissaluus Villadiego de hæreticis.quæst.9.Deci.in.l.Rogasti. §.si tibi.colum.fin.versic. & nota incidenter.ff.si cert.pet.& rationes cur vsuræ sint prohibitæ videndæ sunt per Laurẽti.Rodulph.in rep. rub.de vsuris.§.ad septimum sciẽdum,q̃ diuersi &c.quin q̃ alias rationes ponit Anani.in rub. de vsur. nu. 5.Ioan.Corasi.libro tertio.miscellanearum iuris Ciuilis.capit.21.¶Sed videtur q̃ liceat eis vsuram accipere ex lege Moysi Deuteronom.23. non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam,sed alieno gentes autem erant alienæ igitur. sed hæc verba sunt intelligẽda de hoste fidei,de quo loquẽs Ambrosi.in.c.ab illo.14.q.4.videtur sentire,q̃ â tali possint exigi vsuræ.& ita per illum tex. quem ad hoc inquit sing.tenet Ludou.Rom.sing.269.aliàs 265.& Panor.in.c.post miserabilẽ de vsur. Cõfirmat.ex gl.p̃do in.c.in literis.de resti.spolia.sing. secundũ Bal.adhoc,q̃ qui potest offendi in persona,multo fortius potest expoliari in bonis.idem not.Iaso.in.l.si quis mihi bona.§.si corã.col.1.nu. 6.ff.de acqui.hæred.& pro sententia prædictæ gl. est responsum Illustre Papiniani in.l.nec in ea.§. fin.ff. de adult. vbi ait,Sed qui occidere potest adulterũ,multo magis contumelia poterit eũ afficere.quã Theoricã optime intelligit Alex. Imolens.ad Bart.in.l.3.§.fi.sub nu.5.in parte. facit ad multa.ff.de adimẽd.lega.& dictũ cap.ab illo.multipliciter intelligit Ioan.Anan.in.c.1.col.pen.n. 5.versi.8.videtur.de vsur.Sed cũ vsura omni lege sit prohibita secundũ communẽ assertionẽ vt per Io.Anan.in.d.c.1.& Beroi.n.114. dici potest etiã respectu hostis prohibitas esse,vt cõcludit Hugo in dict.c.ab illo.& ita tenendo non obstat tex.in dict.ca. ab illo. quia permittit vsuras exigi ab eo, cui merito debemus desiderare nocere, sed nulli debemus desiderare nocere,cũ etiam inimicus sit diligendus ex præcepto Christi.igitur à nullo exigenda est vsura.secundum Host.in sum. de vsur. §.an aliquo casu.versic.8.videtur in fin. Archidi. post Rayn.in.d.c.ab illo.ad finem.quẽ ibi posuit gl.1.nec obstat illud Deut. 23. sed alieno. quia q̃ lex ab initio concessit vsuras Iudæis à gentibus accipere,permissio fuit ad mali maioris euitationẽ. ne scilicet à Iudæis Deum colentibus vsuras acciperent,propter auaritiam,cui dediti erant,vel secundum alios Theologos,illa acceptio vsuræ à gẽtibus inter quas habitabant Iudæi,potius erat rei suæ recuperatio. quam vsura: quia tota illa terra Iudæis data fuit à domino: & iniustè possidebatur à gentilibus secundum Archidi.in dict.capit. ab illo.quem sequitur Montholoni.in promptuario verb.vsura.in gloss.sed alieno.2. part.fol.326. columna prima.Archiep.Florenti.2. part. capit. 7.§.2.colum.1.&.§.11.vbi subijcit, nũc autem ipsi Iudæi à nullo possunt recipere sine mortali, nec Christiani à Iudæis.nam non sunt inimici nostri in ciuili conuersatione, & parati sunt seruire.23. quæstio. 4.dispar. sic ergo pro recuperatione rei proprię potuerunt ab illis per indirectum accipere vsuram.Ioan.maior in.4.senten.distin.15.quæstion.23.colum.8.versic.sed contra ponatur. arg. capit.1.de feud.capit.1.&.ca.conquestus.de vsur. Redimentes propriam vexationem.cap.dilectus de simoni.capit.prohibeas.de magist.secundum illud Apostol.redimentes tempus quoniam dies mali sunt.& sic poterant facere Iudæi cum Chananęis.Cætera dic vt per Ioan.Anani. in dict.capitul.1.& Florenti.2.part.titul.1.cap.7.§.11.col.2. Conrrad.de contracti.quæst.42.vtrùm liceat hostibus mutuare ad vsuram.& Collectar.in.c.post miserabilem.quæst.fin.de vsur.Rodulph.in rep. ca.consuluit.eo.tit.quęst.55.Rebuff.in rep.l.vni. gl.1.nu.59.C.de sent.quæ pro eo quod interest & ad intellectum cap.ab illo.14.quæsti.4.& Deut. 23.ibi,sed alieno.adde Domini. Sotum libr.6.de iusti.& iur.quæstio.1.articul.1.pagin.497.à col.1. cum.2.sequentibus.¶Quæri etiam potest vtrùm constitutio.cap.quanquàm.de vsur.libro sexto. habeat etiam locum in Iudæo manifesto vsurario vt eius testamentum irritum sit non præstita cautione idonea de vsuris restituendis? videtur quòd non,quia pœnæ statutæ in dict. cap. quanquàm. nulla in parte Iudæos afficere videntur, duplicĩ quidem ratione, prima quòd Iudæis non conueniant illius constitutionis verba, quibus de ecclesiastica sepultura, quæ ad eos nihil attinet, tractatur.& ob id nec ipsa constitutio Iudæos afficiat.ex glo.in.l.mancipia.C.de seru.fugi. Deinde & secundo.quia Iudæi exempti videntur à legibus ecclesiasticis: cum hi extra ecclesiam sint capit.multi.2.quæstione prima.capit. gaudemus de diuor.notan.in capitulo primo.de consti. per has rationes hanc sententiam probant Alexand. consi.6.lib.6.Franc.Aret.consi.158.&Soci.consi. 70.lib.1.& consi.119.lib.4. Andr. Alciat.lib.1.de verb.significatio. col.21.Sed his non obstantibus in præsenti casu est tenendum,quo ad testandi,p hibitionem,& testamẽti reprobationem Iudæos dicta constitutione ligari.Deci. in capitulo primo.2.lect.numero octauo.de const.Carolus Molin.in additio.ad Alex.dict.consi.6.Couar.lib.3. Variarum.resolut.capitul.3.num.9.versic.septi-

mo circa eãdem constitutionem. nam quo ad testamentum optimè eis congruit prohibitio à Romano Pontifice facta ad coercendum vsurarum exercitium,& ideò licet quo ad alias pœnas verba Iudæis minimè conueniant,eadem cõstitutio non minꝰ obtinebit, nisi cautio meliori modo, & forma, qua posit,Iudęo præstita sit. Iudæi vero in prouincijs Christianorum habitantes, procul dubio principibus secularibus,&ecclesiasticis subijciuntur: non enim quo ad spũales pœnas:&ea,quę ad spiritualia pertineant, sed in his quę ratione politica ad legis naturalis obseruationem & tutelã constituuntur,ꝙ deducitur ex traditis in. c. 1. de constit. gloss. in cap. sæpè.28. q.1. Oldrald.consil.33.Deci.in dict. capitul. 1.numer. 17. post Cardi. Panorm. & Felin.ibi.Deci.in.capitul. consuluit.in 3.de appella. Corne. consil. 114. libro primo. Soci. consi.119.lib. 4.Couar. libro.3.Variarum resolut.cap.3.num.9.quod est notandum ad huius legis cum simili.interpretationem.

¶*Ley. IIII. Que sobre los logros se faga pesquisa.*

¶El Rey don Iuan.II.en Madrid. era de mil cccc.xxxv.

El misꝰo en Madrigal.era de mil cccc.y.xxxviij.

POrque los logros se cometen y hazen con muchos engaños encubiertamente. Nuestra merced y voluntad es que en cadavn año las nuestras justicias fagan pesquisa y prouean: y fagan cõplimiento de justicia en tal manera que so color de empréstido en las mercaderias q̃ se fian y empréstan: no aya ni pueda auer engaño de vsuras: y porque este peccado sea derraygado d̃ las ciudades,villas o lugares d̃ nuestros reynos y señorios: y las nuestras justicias lo castiguen y escarmiẽtẽ: nos fazemos merced alas dichas ciudades [a] villas y lugares de los nuestros reynos dondelo talacaescierede laspenas en que cayeren las tales personas que ayã dado y dieren a logro, o fizieren contracto en fraude: o engaño de vsuras en qualquier manera: y que ladicha pena o penas sean para la tal ciudad: villa o lugar: y para los propios della: y en quanto toca a los Iudios por los menesteres de los pueblos. Tenemos por bien que puedan dar a vsuras [b]: pero que no pueda ser multiplicada la vsura por vn año mas de tres por quatro. Yque las nuestras ciudades ayan poder de mandar, o [b] arrendar por propios las penas: y sino lo fizierẽ que por

a ¶*Nos fazemos merced alas dichas cibdades.* Intellige tamen vt in.l. 8.infrà eo. vt dimidia pars sit cameræ Regis,alia dimidia diui datur in ciuitatis reparationẽ & murorum &accusatoris. secũdũ aliquos Sed cum rex beneficiũ fecerit de istis pœnis ciuitatibus pro pprijs earũ ratione in hac lege designata crederem pœnã cameræ Regis applicatã, cedere in vtilitatẽ ciuitatis, cũ cõtra principẽ & in eiꝰ p iudiciũ latissimè sit beneficiũ interptandũ.c. cũ dilecti.de donat. l.fi.ff. de consti.princ. Alex.cõsi.8.libr.4.n. 6.nã si diuisio pœnæ esset faciẽda iuxta formã.l.1.&.fi.ífra.eo.beneficiũ esset inane & sine fructu,qđ minimè fatẽdũ cẽseo. argu. l.si qñ. de lega.1.

b ¶*Que puedan dar a vsuras.* si de se est malũ nulla necessitate poterit permitti. ex di-